

Κείμενο 1

Ηλικιωμένοι: Το πρόγραμμα που τους βοηθά να κάνουν φιλίες

Το κείμενο της Μαίρης Μπιμπίη είναι απόσπασμα δημοσιευμένου άρθρου στον ιστότοπο ygeiatiou.gr στις 27.8.2020 (πρόσβαση στις 5.4.2021) με θέμα την φιλία στην Τρίτη Ηλικία. (διασκευή)

Την περίοδο που διανύουμε η ανάγκη για ανθρώπινη επαφή και επικοινωνία στην Τρίτη Ηλικία είναι περισσότερο επιτακτική από ποτέ. Το πρόγραμμα «Φιλία σε κάθε Ηλικία» του Ινστιτούτου Prolepsis φιλοδοξεί να καλύψει αυτή την ανάγκη. Άλλωστε, η Ελλάδα είναι μία από τις χώρες με τα υψηλότερα ποσοστά ατόμων άνω των 65 ετών, ενώ το 24% περίπου των ηλικιωμένων (552.000 περίπου άτομα) ζουν μόνοι τους. Εκτός από την υποβάθμιση της ποιότητας ζωής, η κοινωνική απομόνωση και η μοναξιά έχουν δυσμενείς επιπτώσεις για την υγεία τους.

«Το Ινστιτούτο Prolepsis, από τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του μέχρι σήμερα, έχει ιδιαίτερη ευαισθησία ως προς την Τρίτη Ηλικία κι έχει υλοποιήσει πληθώρα προγραμμάτων που προάγουν την υγεία των ηλικιωμένων. Η εμπειρία από αυτές τις δράσεις, οι προσωπικές μας παραστάσεις και η εικόνα μιας κοινωνίας που απομονώνεται και γερνάει παράλληλα δεν θα μπορούσε να μη μας παρακινήσει ως άτομα, αλλά και ως φορέα δημόσιας υγείας. Η έντονη και συχνά σκληρή μοναξιά που βιώνουν χιλιάδες ηλικιωμένοι συνάνθρωποί μας αποτελεί μία συνθήκη που πρέπει και έχουμε τη δυνατότητα να αλλάξουμε», εξηγεί η κυρία Λινού, Καθηγήτρια της Ιατρικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (ΕΚΠΑ) και Πρόεδρος του Ινστιτούτου Prolepsis. «Πιστεύουμε ότι η φυσιολογική διαδικασία της γήρανσης πρέπει να αποτελεί μια θετική εμπειρία για το άτομο και να συνοδεύεται από τη δυνατότητα ενεργούς συμμετοχής στην κοινωνική, οικονομική, πολιτιστική και πνευματική ζωή της κοινωνίας. Η κοινωνικοποίηση, η ανθρώπινη επαφή και η «Φιλία σε κάθε Ηλικία» μπορεί να παίξει καθοριστικό ρόλο στη βελτίωση της ποιότητας ζωής και της υγείας των ηλικιωμένων. Άλλωστε, η διασύνδεση μεταξύ των ανθρώπων και η επικοινωνία είναι απαραίτητα στη ζωή μας», λέει η καθηγήτρια Ιατρικής του ΕΚΠΑ.

Το πρόγραμμα «Φιλία σε κάθε Ηλικία» λειτουργεί υποστηρικτικά για την ιδιαίτερα ευάλωτη κοινωνική ομάδα των ηλικιωμένων, με στόχο να καταπολεμήσει τη μοναξιά και την κοινωνική απομόνωση μέσα από την ανθρώπινη επαφή και τη δημιουργία δεσμών φιλίας. «Με αυτόν τον τρόπο ενισχύουμε τον κοινωνικό ρόλο και την αυτοπεποίθηση των ηλικιωμένων. Παράλληλα, το πρόγραμμα στοχεύει στην ανάδειξη των αναγκών και των προβλημάτων της Τρίτης Ηλικίας. Σε αυτό το σημείο, θα πρέπει να αναφέρουμε τη συμβολή του προγράμματος στην ενίσχυση του

εθελοντισμού. Το «Φιλία σε κάθε Ηλικία» στηρίζεται και προάγει τον εθελοντισμό και τα διαφορετικά είδη του (π.χ. μαθητικός εθελοντισμός, εταιρικός εθελοντισμός). Ο εθελοντισμός «για την και στην Τρίτη Ηλικία» μπορεί να μειώσει την κοινωνική απομόνωση, να ενισχύσει τον κοινωνικό ρόλο των ηλικιωμένων, και παράλληλα να συμβάλλει στην κοινωνική συνοχή», σημειώνει η Πρόεδρος του Ινστιτούτου.

Κείμενο 2

Αχ, η καρδιά μου...

Το παρακάτω ποίημα έχει γράψει η Μαρία Πολυδούρη και ανήκει στην ποιητική της συλλογή: Οι τρίλλιες που σβήνουν (1928)

Αχ, η καρδιά μου...

Αχ, η καρδιά μου νοσταλγεί,
τώρα που φεύγει η μέρα,
το ροδινό ξημέρωμα,
τον ήλιο, τον αιθέρα.

Τα παιδικά χαμόγελα,
Το κύμα που απαντούσε
στο φλοίσβημα της πρόσχαρης
φωνούλας μας που αχούσε.

Τη βάρκα που λικνίζονταν
στη μέθη μας του ονείρου,
το αβρό τραγούδι που έσμιγε
τη σιγαλιά του απείρου.

Τη χαραυγή που ρόδιζε
τα σεντεφένια πλάτια,
την πεθυμιά την άχραντη
στ' αγγελικά μας μάτια.

Αχ, η καρδιά μου νοσταλγεί,
τώρα που η μέρα σβήνει,
της ομορφιάς το πέρασμα,
τη νιότη που με αφήνει.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σε 50-60 λέξεις να περιγράψεις το πρόγραμμα για το οποίο γίνεται λόγος στο Κείμενο 1, την αναγκαιότητα και τους στόχους του.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να εντοπίσεις στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1 δύο γλωσσικές επιλογές που χρησιμεύουν στη συνοχή του λόγου ανάμεσα στις περιόδους λόγου και στα νοήματά τους.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να βρεις στη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1 πέντε επίθετα με τα οποία επιτυγχάνεται η πρόθεση ευαισθητοποίησης του δέκτη για τη σημασία του Προγράμματος και για τα προβλήματα των ηλικιωμένων. (μονάδες 5) Να εξηγήσεις με συντομία πώς κάθε επίθετο πετυχαίνει τον παραπάνω στόχο. (μονάδες 10)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποιο είναι το κυρίαρχο συναίσθημα που νιώθει το ποιητικό υποκείμενο στο Κείμενο 2 και πού αποδίδεται; (μονάδες 10) Πιστεύεις ότι είναι δικαιολογημένο; (μονάδες 5) Να αναπτύξεις την ερμηνεία σου σε 100 - 150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στο κείμενο γίνεται λόγος για τη «Φιλία σε κάθε ηλικία», ένα πρόγραμμα που δημιουργήθηκε για να καλύψει την ανάγκη για ανθρώπινη επαφή στην Τρίτη ηλικία λόγω των σύγχρονων συνθηκών ζωής στην Ελλάδα. Το πρόγραμμα στοχεύει στην καταπολέμηση της μοναξιάς και της κοινωνικής απομόνωσης των ηλικιωμένων, τη δημιουργία φιλικών δεσμών και την ανάδειξη των αναγκών και των προβλημάτων της Τρίτης ηλικίας.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ενδεικτικά, οι μαθητές/τριες μπορούν να αναφερθούν σε δύο από τις ακόλουθες γλωσσικές επιλογές:

αυτή την ανάγκη: Με την επανάληψη της λέξης «ανάγκη» και τη δεικτική αντωνυμία «αυτή» επιχειρείται η συνοχή ανάμεσα στην πρώτη και στη δεύτερη περίοδο λόγου της παραγράφου 1.

Άλλωστε: Η διαρθρωτική λέξη δηλώνει αντίθεση, παράθεση εναλλακτικής πρότασης (συνδέει τη δεύτερη περίοδο λόγου της παραγράφου με την τρίτη.)

Εκτός από: Η διαρθρωτική φράση δηλώνει προσθήκη, συμπλήρωση των επιπτώσεων που δημιουργεί η μοναξιά των ηλικιωμένων, για την οποία γίνεται λόγος στην προηγούμενη περίοδο λόγου της παραγράφου με την αναφορά σε στοιχεία έρευνας.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

έντονη: διεγείρει το συναίσθημα του δέκτη, προκειμένου να αναδειχθεί το μέγεθος της μοναξιάς που βιώνουν οι ηλικιωμένοι.

σκληρή: η χρήση της συνυποδήλωσης προσδίδει έντονη συγκινησιακή απόχρωση και στοχεύει στην ευαισθητοποίηση του δέκτη για το πόσο ανυπόφορη είναι η μοναξιά για τους ηλικιωμένους.

θετική: η χρήση της συνυποδήλωσης επιδιώκει να ευαισθητοποιήσει τον δέκτη, ώστε να αντιληφθεί την αξία μιας τέτοιας εμπειρίας.

ενεργούς: επιδίωξη του πομπού είναι να δημιουργήσει ευνοϊκό κλίμα, προκειμένου να κινητοποιήσει το άτομο για συμμετοχή σε δράσεις που θα ενισχύσουν την κοινωνική του ταυτότητα.

ανθρώπινη: τονίζεται η αξία της επαφής με τα άτομα της τρίτης ηλικίας, καθώς προβάλλεται το αίσθημα της ανθρωπιάς.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Το κυρίαρχο συναίσθημα είναι η νοσταλγία που νιώθει το ποιητικό υποκείμενο για τη νιότη που φεύγει. Το επιφώνημα «αχ» και η επανάληψη του στίχου «αχ καρδιά μου» αποτυπώνει τη θλίψη και τη στενοχώρια που βιώνει, καθώς αναπολεί περασμένες στιγμές. Η ρομαντική ψυχή του είναι πλημμυρισμένη από εικόνες που στη θύμησή τους μελαγχολεί, αφού ένιωθε παρηγοριά και ασφάλεια σε μια ζωή που φάνταζε να έχει νόημα, γεμάτη από «τον ήλιο», «τα παιδικά χαμόγελα», «τα αγγελικά μάτια».

Ο/Η μαθητής/τρια μπορεί να θεωρήσει ότι είναι ανθρώπινο να προκαλεί μελαγχολία και νοσταλγία η θύμηση της νεότητας που περνά και η αναπόληση όλων αυτών των στιγμών που συνδέονται με την ξενοιασιά και τη χαρά της.

Ο/Η μαθητής/τρια μπορεί να εκφράσει τη διαφωνία του/της με τον έντονο συναισθηματισμό του ποιήματος και να υποστηρίξει πως υπάρχουν και άλλες ηλικιακές φάσεις στη ζωή των ανθρώπων που δημιουργούν ανάλογα συναισθήματα.

Κείμενο 1

[Γονείς και έφηβοι: Μια διαρκής σύγκρουση]

Το κείμενο είναι απόσπασμα από τη συνέντευξη του J. K. Freud, ψυχαναλυτή. Η συνέντευξη δόθηκε στη Δάφνη Σκαλιώνη και αναρτήθηκε στον ιστότοπο <https://book.ert.gr> στις 17 Δεκεμβρίου 2018.

Είναι απαραίτητο οι έφηβοι να συγκρούονται με τους γονείς τους και οι γονείς να συγκρούονται με τους εφήβους. Πρέπει να τους βάζουν όρια και να μην είναι «φίλοι» τους. Είναι βασικό οι γονείς να θέτουν όρια και οι έφηβοι να έχουν έναν γονιό με τον οποίο να μπορούν να συγκρουστούν. Το πρόβλημα της σύγχρονης κοινωνίας είναι η έλλειψη επικοινωνίας με τους γονείς. Επικοινωνούν ελάχιστα με τα παιδιά τους και οι έφηβοι πλέον είναι υπερβολικά μόνοι τους. Δεν έχουν κάποιον με τον οποίον να συγκρουστούν. Έτσι, νιώθουν παραμελημένοι και εγκαταλειμμένοι. Οι αυταρχικοί γονείς του παρελθόντος έχουν δώσει τη θέση τους σε γονείς πολύ ανεκτικούς.

Αυτό δημιουργεί γενιές νέων υπερβολικά παραμελημένων. Έτσι, οι νέοι καταφεύγουν σ' έναν μηχανισμό άμυνας και γίνονται επιθετικοί απέναντι στους γονείς που δεν τους προσέχουν. Οδηγούνται στο να γίνονται τυραννικοί ως άμυνα απέναντι στην αγωνία τους και τη μοναξιά τους. Έτσι είναι οι σύγχρονοι έφηβοι: παιδιά που βιώνουν τρομακτική εγκατάλειψη.

Χωρίς όρια τα παιδιά νιώθουν εγκαταλειμμένα. Αν και οι έφηβοι νομίζουν ότι λαχταρούν την απόλυτη ελευθερία, τελικά βιώνουν το απόλυτο χάος. Ένα παιδί που έχει απέναντί του έναν ενήλικα που θα του ορίσει μια ορισμένη ώρα, για να γυρίσει στο σπίτι ή που θα του πει «Κάνε τα μαθήματά σου!», καταλαβαίνει ότι ο ενήλικας νοιάζεται γι' αυτό. Έτσι, όταν τα σύγχρονα παιδιά και έφηβοι δεν έχουν απέναντί τους ενήλικες που νοιάζονται γι' αυτούς, νιώθουν πραγματικά εγκαταλειμμένοι. Νιώθουν αγωνία. Έχω πει ότι τον τελευταίο καιρό βλέπουμε γονείς που είναι οι ίδιοι αρκετά έφηβοι. Είναι όλοι μικροί στο σπίτι. Δεν υπάρχει κανένας ενήλικας να θέτει κανόνες. Κι αυτό προκαλεί μεγάλο άγχος. Είναι πολύ δύσκολο να είσαι γονιός. Είναι μια πρόκληση, μια πραγματική πρόκληση.[...]

Οι μεγάλες συγκρούσεις μεταξύ γονιών και παιδιών πολύ συχνά αφορούν τη διαχείριση του χρόνου. Οι έφηβοι έχουν μια πολύ ιδιαίτερη σχέση με τον χρόνο. Λένε, «Πρέπει να φύγω γρήγορα» και περνούν ώρες μπροστά απ' τον καθρέπτη. Έχουν επίσης μια ορισμένη σχέση με την αυτοεικόνα τους. Οι έφηβοι χρειάζονται «άδεια», για να κατοικήσουν το νέο τους σώμα. Θέλουν να οικειοποιηθούν το σώμα τους, που άλλαξε. Έτσι, οι έφηβοι κάνουν πέρσινγκ¹ ή τατουάζ ή σύμβολα

¹ τρύπημα σε διάφορα σημεία του σώματος

ταυτότητας. Πολλές φορές οι γονείς αντιδρούν. «Πώς το έκανες αυτό;» Πολλά παιδιά μου λένε «Έκανα τατουάζ... αλλά δεν θέλω να το δει ο πατέρας μου». Τελικά, λαμβάνει χώρα ένα παιχνίδι εξαπάτησης, για να μην αποκαλυφθεί η πράξη. Γενικά, όλα έχουν να κάνουν με το σώμα. Τα ρούχα που φοράνε... τα αξεσουάρ που φοράνε...

[...] Όλοι φοβόμαστε το καινούργιο. Είναι κάτι πολύ ανθρώπινο. Εμείς που δεν είμαστε παιδιά της ψηφιακής εποχής, νιώθουμε φόβο. Τα παιδιά μας είναι παιδιά της ψηφιακής εποχής και συνδέονται με τα μέσα αυτά με άλλον τρόπο. Το μόνο που πρέπει να κάνουμε είναι να προσπαθήσουμε να καταλάβουμε τι ακριβώς κάνουν και να επικοινωνήσουμε μαζί τους. Πρέπει να ψάξουμε όμως με τι άλλο μπορούν να συνδεθούν. Πρέπει να μιλάμε με τα παιδιά, για να συνδέονται με άλλα πράγματα. Ξέρουμε ότι είναι πολύ ελκυστική η σύνδεση που προσφέρει το ίντερνετ και τα μέσα γενικά. Ξέρουμε τους κινδύνους τους. Όμως, πρέπει να μιλάμε με τα παιδιά, με τους εφήβους, έτσι ώστε να ανοίξουν άλλα κανάλια σύνδεσης.[...]

Κείμενο 2

Εφηβεία

Το παρακάτω ποίημα είναι του Ηλία Σιμόπουλου (1913-2015), ποιητή με πολύχρονη παρουσία στα ελληνικά γράμματα. Αντλήθηκε από την ιστοσελίδα http://filologikes.maties.blogspot.com/2016/08/blog-post_16.html

Τι όμορφο που ήτανε
το παραμύθι της άνοιξης
τα κυριακάτικα πρωινά
με τις καμπάνες του 'Αη-Σπυρίδωνα
σα μιαν εξαίσια μουσική συναυλία –
όταν ανεβαίναμε
τα μαρμάρινα σκαλοπάτια
όταν κατεβαίναμε
τους κήπους με τις τριανταφυλλιές
όταν δεν υπήρχε χτες
ούτε σήμερα
ούτε αύριο
παρά μονάχα τα ηλιοκαμένα μας σώματα
με τα πλατιά στέρνα, τα γερά μπράτσα
τα εφηβικά μας όνειρα
που δεν υποψιάζονταν τα δόντια της φθοράς

ο δίχως σύνορα ουρανός
κι ο στρατηλάτης άνεμος
που 'φερνε τα μηνύματα
μιας άνοιξης αιώνιας

Τι όμορφο που ήτανε
το παραμύθι της άνοιξης!

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να εκθέσεις σε 60-80 λέξεις τους βασικούς λόγους που οδηγούν σε σύγκρουση τους εφήβους με τους γονείς τους, σύμφωνα με το Κείμενο 1.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η πρώτη με τη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1 συνδέονται νοηματικά μεταξύ τους με τη σχέση αιτίου – αποτελέσματος. Να περιγράψεις με συντομία ποια είναι η αιτία που διατυπώνεται στην πρώτη παράγραφο και ποιο το αποτέλεσμα στη δεύτερη.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Στην 4^η παράγραφο του Κειμένου 1 («Οι μεγάλες συγκρούσεις ... τα αξεσουάρ που φοράνε...») παρατηρούμε εναλλαγή του πλάγιου και του ευθέος λόγου. Τι επιτυγχάνεται, κατά τη γνώμη σου, με αυτή την επιλογή; (μονάδες 5) Γράψε ξανά την παράγραφο, κάνοντας τις απαραίτητες αλλαγές, ώστε ο λόγος να είναι πλάγιος σε όλη την έκτασή της. (μονάδες 10)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποια τα συναισθήματα του ποιητικού υποκειμένου στο Κείμενο 2 και ποιος λόγος τα προκαλεί, όπως προκύπτει από την ανάγνωσή του; (μονάδες 10) Ταυτίζεσαι ή διαφοροποιείσαι ως έφηβος/η με το σκηνικό που στήνεται στο ποίημα; (μονάδες 5) Να αναπτύξεις την ερμηνεία σου σε 100 – 150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Βασικοί λόγοι για τη σύγκρουση εφήβων και γονέων:

- η προβληματική και ελλιπής μεταξύ τους επικοινωνία.
- η παραμέληση και η αίσθηση μοναξιάς των εφήβων που τους οδηγεί σε θέση αντεπίθεσης.
- η έλλειψη ορίων από τους γονείς και η παραίτηση από κάθε προσπάθεια.
- ο τρόπος διαχείρισης του χρόνου από τους εφήβους.
- η απουσία ειλικρίνειας για θέματα που αφορούν την εμφάνιση των εφήβων.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Οι παράγραφοι 1 και 2 του Κειμένου 1 συνδέονται με σχέση αιτίου – αποτελέσματος ως προς τη σύγκρουση μεταξύ εφήβων και γονέων. Στην πρώτη παράγραφο διατυπώνεται ως αίτιο η έλλειψη επικοινωνίας των εφήβων με τους γονείς τους που έχει ως αποτέλεσμα το αίσθημα παραμέλησης και εγκατάλειψής τους. Στη δεύτερη παράγραφο η χρήση της αντωνυμίας «αυτό» παραπέμπει στο αποτέλεσμα της ελλιπούς επικοινωνίας που διατυπώθηκε στην πρώτη παράγραφο, επαναλαμβάνεται στη δεύτερη ως θεματική πρόταση και στη συνέχεια ενισχύεται. Και στις δύο παραγράφους το επίρρημα «έτσι» (επαναλαμβάνεται τρεις φορές) λειτουργεί ως δείκτης συνοχής, για να δηλωθεί το αποτέλεσμα.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Η εναλλαγή ευθέος και πλάγιου λόγου προσδίδει ζωντάνια, παραστατικότητα, καθώς προσιδιάζει στον προφορικό λόγο και δίνει διαλογικό χαρακτήρα στο κείμενο. Δημιουργεί μια σχέση

επικοινωνίας και οικειότητας με τον αναγνώστη, τον βοηθά να προσεγγίσει τις ιδέες βιωματικά και ελκύει το ενδιαφέρον και την προσοχή του. Ο ευθύς λόγος είναι άμεσος, σε αντίθεση με τον πλάγιο που είναι έμμεσος, τυπικός, σοβαρός. Με την εναλλαγή το ύφος λόγου γίνεται πιο απλό, προκειμένου ο πομπός να γίνει πιο σαφής και κατανοητός. Άλλωστε, το κείμενο είναι απόσπασμα από συνέντευξη, όπως αναφέρεται στο εισαγωγικό σημείωμα.

Μετατροπή ευθέος λόγου σε πλάγιο : Οι μεγάλες συγκρούσεις μεταξύ γονιών και παιδιών πολύ συχνά αφορούν τη διαχείριση του χρόνου. Οι έφηβοι έχουν μια πολύ ιδιαίτερη σχέση με τον χρόνο. Λένε ότι πρέπει να φύγουν γρήγορα και περνούν ώρες μπροστά απ' τον καθρέπτη. Έχουν επίσης μια ορισμένη σχέση με την αυτοεικόνα τους. Οι έφηβοι χρειάζονται «άδεια», για να κατοικήσουν το νέο τους σώμα. Θέλουν να οικειοποιηθούν το σώμα τους, που άλλαξε. Έτσι, οι έφηβοι κάνουν πύρσινγκ ή τατουάζ ή σύμβολα ταυτότητας. Πολλές φορές οι γονείς αντιδρούν. Ρωτούν πώς το έκανε (ο έφηβος) αυτό. Πολλά παιδιά εκμυστηρεύονται στον ψυχολόγο ότι έκαναν τατουάζ... αλλά δεν θέλουν να το δει ο πατέρας τους. Τελικά, λαμβάνει χώρα ένα παιχνίδι εξαπάτησης, για να μην αποκαλυφθεί η πράξη. Γενικά, όλα έχουν να κάνουν με το σώμα. Τα ρούχα που φοράνε... τα αξεσουάρ που φοράνε...

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Το ποιητικό υποκείμενο βιώνει συναισθήματα ψυχικής ευφορίας που τα δημιουργεί η ανάμνηση της ειδυλλιακής εποχής της άνοιξης. Οι εικόνες («τα κυριακάτικα πρωινά με τις καμπάνες του 'Αη-Σπυρίδωνα, όταν ανεβαίναμε τα μαρμάρινα σκαλοπάτια, όταν κατεβαίναμε τους κήπους με τις τριανταφυλλιές») προβάλλουν την ξενοιασιά και την ανεμελιά της εφηβικής νιότης σε μέρη όπου ο χρόνος δεν μετρούσε («δεν υπήρχε χτες – ούτε σήμερα – ούτε αύριο»). Μοναδικό ενδιαφέρον, έτσι όπως εκφράζεται και από την εικόνα του σφριγηλού νεανικού κορμιού- δείκτης νιότης, ζωντάνιας, ενεργητικότητας- ήταν τα όνειρα που κάθε νέος έκανε χωρίς περιορισμούς και δεύτερες σκέψεις. Η εφηβική νεότητα αγνοούσε το μέλλον και τη φθορά, ήταν ανυποψίαστη και παρορμητική, όπως αισθητοποιείται και με τη μεταφορά «δεν υποψιαζόνταν τα δόντια της φθοράς». Βίωνε με χαρά και ενθουσιασμό τα συναισθήματα που προκαλούσε η άνοιξη, γι' αυτό και το ποιητικό υποκείμενο αναπολεί στιγμές της εφηβικής ηλικίας (η αναπόληση τονίζεται με τα ρήματα σε ιστορικό χρόνο).

Ο/Η μαθητής/τρια μπορεί να ταυτιστεί με το σκηνικό του ποιήματος, καθώς ενδέχεται να βιώνει την ανεμελιά και τον ενθουσιασμό της εφηβείας. Ωστόσο, μπορεί να διαφοροποιηθεί και να εκφράσει προσωπικές σκέψεις ή αγωνίες που τον/την ταλαιπωρούν, τον/την προβληματίζουν και τον/την απομακρύνουν από τον ενθουσιώδη χαρακτήρα του ποιήματος.

Ελληνική Γλώσσα (Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία)

Α΄ Τάξη Ημερήσιου και Εσπερινού Γενικού Λυκείου

Κείμενο 1

Ευαίσθητη Τρίτη Ηλικία

Το ακόλουθο (ελαφρώς διασκευασμένο) απόσπασμα από την ομιλία του Απόστολου Βανταράκη, επίκουρου καθηγητή Υγιεινής του Πανεπιστημίου Πατρών, δημοσιεύθηκε την 01.10.2010 στον ιστότοπο <https://www.thebest.gr/article/33055> (ανάκτηση στις 27.09.2021).

Για πολλούς ανθρώπους, τα γηρατειά είναι η υποδούλωση μιας ψυχής που θέλει να ζήσει, να ονειρευτεί, να εκφραστεί και που εμποδίζεται από το κουρασμένο και γερασμένο σώμα. Από την άλλη, η τρίτη ηλικία είναι η εποχή κατά την οποία ο άνθρωπος, έχοντας τη σοφία της ζωής, μπορεί να δει τον κόσμο με άλλα μάτια, να χαρεί και να δώσει σημασία σε απλά πράγματα που οι νέοι παραβλέπουν και που δεν έχουν ακόμη την ωριμότητα που χρειάζεται για να τα εκτιμήσουν. Στις περισσότερες παραδοσιακές κοινωνίες, οι ηλικιωμένοι θεωρούνται ως οι πρεσβύτεροι της κοινότητας ή του χωριού και παίζουν σημαντικό ρόλο στα διάφορα κοινωνικά θέματα που προκύπτουν.

Με την τάση της αστικοποίησης από τις αγροτικές περιοχές, ο ρόλος των πρεσβυτέρων έχει σταδιακά μειωθεί και, όπως συμβαίνει στις αστικοποιημένες κοινωνίες, όπου ο πληθυσμός των ηλικιωμένων είναι «συνταξιούχοι», οι ηλικιωμένοι είναι σήμερα έξω από το κύριο ρεύμα της κοινωνίας. Αυτή η αλλαγή των κοινωνικών δομών θεωρεί τον ηλικιωμένο μη παραγωγικό, αδέξιο, συντηρητικό, μη προσαρμοζόμενο σε συνήθειες και τεχνολογία. «Ό,τι πρόσφερε, πρόσφερε» είναι η ουσία της κυριαρχικής θέσης για τους ηλικιωμένους. Ωστόσο, η κοινότητα μπορεί να τους αξιοποιήσει με πολλούς τρόπους με τους οποίους θα ωφεληθούν τόσο οι ίδιοι όσο και η κοινότητα. [...]

Γενικά, ο αριθμός και ο ρόλος που θα έχουν τα άτομα της τρίτης ηλικίας αποτελούν για το μέλλον μια σημαντική συνιστώσα, η οποία θα απασχολεί όλο και περισσότερο το κοινωνικό και οικονομικό γίγνεσθαι. Και είναι γεγονός ότι το επίπεδο του πολιτισμού της σύγχρονης κοινωνίας θα είναι άμεσα συναρτημένο με τον τρόπο αντιμετώπισης της τρίτης ηλικίας. Η ολοένα αυξανόμενη παρουσία και συμμετοχή των πολιτών τρίτης ηλικίας σηματοδοτεί μία νέα πραγματικότητα της οποίας χαρακτηριστικό σημείο είναι η ομαλή συμβίωση και συνύπαρξη όλων των ομάδων ηλικιών. Τα επόμενα χρόνια, εκτός από την εισβολή της υψηλής τεχνολογίας, την παγκοσμιοποίηση, τα διεθνή προσφυγικά και μεταναστευτικά ρεύματα, την κρίση των αξιών, εμπεριέχεται ως δυναμική

συνιστώσα και αυτή η νέα πραγματικότητα για την τρίτη ηλικία, η οποία δεν μπορεί παρά να είναι καλοδεχούμενη σε μια σύγχρονη ευνομούμενη κοινωνία αλληλεγγύης και ανθρωπιάς. Οι νεότερες γενιές οφείλουν να κατανοήσουν τη σημασία των δεδομένων αυτών, που συνδυάζονται εύστοχα και με τη γνωστή λαϊκή ρήση-υπενθύμιση ότι «εκεί που ήσουν ήμουν κι εδώ που είμαι θα 'ρθεις».

B. Κείμενο 2

Ο γέρος

Το (μεταφρασμένο από τον Μάνο Τραϊανό) ποίημα του Ιταλού Νίνο Πεντρέττι (1923-1981) αντλήθηκε από τον ιστότοπο <https://tbjpoetry.blogspot.com/> στις 26.09.2021.

Μη με ρωτάτε: έκανες τίποτα,
πού πήγες,
συνάντησες κανέναν
στον δρόμο.
Είμαι γέρος:
έχασα τους φίλους μου,
πάω αργά
σαν σαλιγκάρι.
Αν μπουμπουνίζει, φορώ ένα καπελάκι,
βγαίνω στον κήπο,
στην ταράτσα,
στύβω κανένα πορτοκάλι.
Για τη γυναίκα μου
άφησα λεφτά στο τραπέζι,
παιδιά, είναι βαρύ να γερνάς
και να πεθάνω τώρα,
που πήρα καινούρια γυαλιά, με θλίβει.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1° υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια θέση επεφύλαξε για την τρίτη ηλικία η αλλαγή των κοινωνικών δομών από την παραδοσιακή στην αστικοποιημένη κοινωνία, σύμφωνα με το Κείμενο 1; Να απαντήσεις σε μία παράγραφο 50-60 λέξεων.

Μονάδες 10

2° υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια νοηματική σχέση συνέχει την πρώτη με τη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1 και ποια γλωσσικά στοιχεία τις συνδέουν;

Μονάδες 10

3° υποερώτημα (μονάδες 15)

Στην τρίτη παράγραφο του Κειμένου 1 να εντοπίσεις το ασύνδετο σχήμα (μονάδες 5) και να εξηγήσεις συνοπτικά ποια πρόθεση του συγγραφέα εξυπηρετεί σε σχέση με την κύρια θέση του (μονάδες 10).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Πώς εκφράζει το ποιητικό υποκείμενο τις ανησυχίες και τα συναισθήματά του για την ηλικιακή φάση που περνάει; Ποια συναισθήματα σού προκάλεσε η ανάγνωση του ποιήματος; Ανάπτυξε σε 100 - 150 λέξεις την απάντησή σου.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η αλλαγή των κοινωνικών δομών από την παραδοσιακή στην αστικοποιημένη κοινωνία, σύμφωνα με το Κείμενο 1, επεφύλαξε για τους ηλικιωμένους:

- υποβάθμιση της θέσης που είχαν στην παραδοσιακή κοινωνία: από «πρεσβύτεροι», δηλ. σοφοί, σεβάσμιοι και σημαντικοί, έγιναν απλώς «συνταξιούχοι»
- περιορισμούς στον κοινωνικό τους ρόλο «έξω από το κύριο ρεύμα της κοινωνίας»
- υποτιμητικούς χαρακτηρισμούς: συντηρητικοί, αδέξιοι, ανίκανοι για προσαρμογή στις νέες συνήθειες και στην τεχνολογία
- μια διάχυτη πεποίθηση ότι είναι μη παραγωγικοί και δεν μπορούν πλέον να συνεισφέρουν τίποτα στο κοινωνικό σύνολο

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Νοηματική σχέση πρώτης και δεύτερης παραγράφου του Κειμένου 1: οι παράγραφοι συνδέονται με σχέση αντίθεσης ως προς τη θέση που έχουν οι ηλικιωμένοι στις παραδοσιακές κοινωνίες και τη θέση που έχουν στις αστικοποιημένες κοινωνίες.
- Γλωσσικά στοιχεία που συνδέουν την πρώτη με τη δεύτερη παράγραφο: αξιοποιούνται λεξιλογικά μέσα και πιο συγκεκριμένα διαπιστώνεται η χρήση συνωνύμων και η επανάληψη λέξεων: οι ηλικιωμένοι ... οι ηλικιωμένοι ... των ηλικιωμένων, οι πρεσβύτεροι ... των πρεσβυτέρων, σημαντικό ρόλο ... ο ρόλος, κοινωνικά ... της κοινωνίας, αυτή η αλλαγή των κοινωνικών δομών.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

- Ασύνδετο σχήμα: «εκτός από την εισβολή της υψηλής τεχνολογίας, την παγκοσμιοποίηση, τα διεθνή προσφυγικά και μεταναστευτικά ρεύματα, την κρίση των αξιών,»
- Πρόθεση του συγγραφέα σε σχέση με την κύρια θέση του: να αποδώσει με τρόπο συνοπτικό και περιεκτικό τις συνιστώσες/ νέες προκλήσεις που συνθέτουν την πραγματικότητα των σύγχρονων κοινωνιών, οι οποίες τείνουν να περιθωριοποιήσουν την τρίτη ηλικία, ενώ οφείλουν να αξιοποιήσουν το δυναμικό της και να σταθούν αλληλέγγυες προς αυτήν, αποδεικνύοντας τον πολιτισμό τους.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Το ποιητικό υποκείμενο αναφέρεται στις δραστηριότητες και στις εμπειρίες του, που εκ των πραγμάτων είναι περιορισμένες. Εξηγεί μάλιστα τι σημαίνει η ηλικιακή φάση που περνάει («Είμαι γέρος:»), δηλαδή να βιώνει πιο έντονα τη μοναξιά, αφού έχει χάσει αρκετούς στενούς του φίλους, αλλά και τη φυσική φθορά, γεγονός που αποτυπώνεται στις πιο αργές κινήσεις του («πάω σαν σαλιγκάρι») και τον απογοητεύει. Ωστόσο, δεν παραιτείται και ακολουθώντας μια ρουτίνα στην καθημερινή του ζωή, επιδιώκει να βγαίνει έξω όσο μπορεί, ακόμη κι αν ο καιρός δεν το επιτρέπει («Αν μπουμπουνίζει... βγαίνω στον κήπο, στην ταράτσα») και μέσα από απλά πράγματα («στύβω κανένα πορτοκάλι») να απολαμβάνει τις στιγμές. Εξακολουθεί να είναι συνεπής προς τις υποχρεώσεις του απέναντι στη σύζυγό του («Για τη γυναίκα μου άφησα λεφτά στο τραπέζι») και να καλύπτει όλες τις ανάγκες του («πήρα καινούρια γυαλιά»), κάτι που του προσφέρει ικανοποίηση. Αισθάνεται το βάρος της ηλικίας να τον πιέζει, εξομολογείται μάλιστα πως «είναι βαρύ να γερνάς». Ανησυχεί και θλίβεται στην σκέψη του θανάτου, γιατί ως άνθρωπος συνεχίζει να χαίρεται, να βρίσκει αφορμές για κάθε μικρή ευχαρίστηση που μπορεί να προσφέρει η καθημερινότητα. Είναι προφανές ότι θέλει να ζήσει, ακόμη κι ως απόμαχος της ζωής.

Η ποιητική αφήγηση δημιουργεί πολλές σκέψεις και συναισθήματα στον αναγνώστη που μπορούν να εκφραστούν ανάλογα, καθώς και η ποιητική φωνή εξωτερικεύει με έντονα συγκινησιακό τρόπο τις σκέψεις και συναισθήματά της.

Κείμενο 1

[Συνάντηση με έναν ράπερ]

Το κείμενο που ακολουθεί είναι συνέντευξη που πήρε ο δημοσιογράφος Γιάννης Πανταζόπουλος από το Φίλιππο Γιαγκούλη, γνωστό ράπερ. Η συνέντευξη δημοσιεύτηκε στις 5.11.2019 στη Lifo¹.

Πριν από λίγες μέρες, βρέθηκα στη Θεσσαλονίκη και συνάντησα έναν από τους διασημότερους Έλληνες ράπερ, τον Φίλιππο Γιαγκούλη, ευρέως γνωστό ως FY. Πέρασα αρκετές ώρες μαζί του και τον πέτυχα στη φάση της ηχογράφησης του νέου του άλμπουμ. Η καθημερινότητά του είναι πλέον τελείως διαφορετική. Εμφανίσεις, φωτογραφίσεις, στούντιο, περιοδείες, συνεντεύξεις, είναι μερικές από τις νέες υποχρεώσεις που καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου του. [...]

Μετρώντας, ήδη, στο ενεργητικό του πλήθος hits², όπως το «Δε με θέλουν», το οποίο έχει αγγίξει τα 21 εκατομμύρια views³, θυμάται ότι ξεκίνησε να ασχολείται με τη ραπ περίπου από τα 15 του. Σήμερα έχει γίνει δημοφιλής, επειδή τραγουδάει και ραπάρει σε μια νέα αργκό⁴ που έχει επινοήσει ο ίδιος, γεγονός που του έχει αποφέρει εκατομμύρια views στο YouTube⁵ και τεράστια επιτυχία στους χώρους όπου εμφανίζεται.

Όσες ώρες είμαστε μαζί, είναι χαμογελαστός, ευδιάθετος, λέει συνεχώς «bro⁶» και «αδερφέ», αλλά η λέξη «Prince⁷» είναι αυτή που τον χαρακτηρίζει. Παρατηρώ ότι βρίσκεται διαρκώς σε κίνηση και εκπέμπει θετική ενέργεια. Τις στυλιστικές επιλογές τις κάνει μόνος του και αγοράζει ό,τι του αρέσει, π.χ. την τσάντα Louis Vuitton⁸ που είχε μαζί του, αλλά και το κόσμημα Gucci⁹ που κρεμόταν στο λαιμό του. Αργότερα, ακούμε μερικά από τα νέα του μουσικά κομμάτια. Κατά τη διάρκεια της ακρόασης χορεύει στους ρυθμούς των hits και με την ολοκλήρωσή τους περιμένει να του πεις τη γνώμη σου.

¹ Η LIFO είναι εβδομαδιαίος δωρεάν έντυπος οδηγός πόλης που μοιράζεται σε επιλεγμένα σημεία σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη και άλλες μεγάλες πόλεις της Ελλάδας. Το LIFO. gr ξεκίνησε ως ιστότοπος του εντύπου, αλλά πλέον περιλαμβάνει ειδήσεις, πολιτιστικά θέματα, ρεπορτάζ και έρευνες, οδηγό πόλης, αγορά, και ενότητα με βίντεο.

² Hits: οι επιτυχίες

³ Views: όρος που χρησιμοποιείται από την αγγλική γλώσσα, για να αποτυπώσει τις προβολές βίντεο στο διαδίκτυο

⁴ Αργκό: η συνθηματική γλώσσα

⁵ YouTube: ιστότοπος, ο οποίος επιτρέπει κοινοποίηση, αποθήκευση, αναζήτηση και αναπαραγωγή ψηφιακών βίντεο και ψηφιακών ταινιών

⁶ Bro: εναλλακτική χρήση του όρου brother (αδερφέ)

⁷ Prince: πρίγκηπας

⁸ Louis Vuitton: μάρκα δερμάτων ειδών

⁹ Gucci: γνωστός οίκος μόδας (είδη ένδυσης)

«Όποιος πιστεύει ότι είναι εύκολη η παραγωγή ενός άλμπουμ, δεν ξέρει τι του γίνεται. Όπως η δουλειά του δημοσιογράφου έχει τις δυσκολίες της, έτσι και η δική μας έχει τις δικές της. Όποιος διαφωνεί, προτείνω να αλλάξουμε για μια ημέρα, για να δει αν θα αντέξει τις κρίσεις πανικού» λέει και συμπληρώνει: «Με σκληρή δουλειά μπορείς να πετύχεις τα πάντα. Και θεωρώ ότι αν έχεις δουλέψει μέσα σου, στο τέλος έρχονται τα χρήματα, η επιτυχία και η δόξα. Βέβαια, η επιτυχία είναι κάτι που δεν συγχωρείται από ανθρώπους που δεν έχουν κατορθώσει τίποτα στη ζωή τους, ειδικά από αυτούς που βρίσκονται στην ίδια ηλικία μ' εμένα».

Τις περισσότερες μέρες της εβδομάδας ακολουθεί πιστά το αμερικανικό ωράριο και, όπως εξηγεί, κοιμάται στις οκτώ το πρωί και ξυπνά στις έξι το απόγευμα. Μου βάζει να ακούω συνεχώς κομμάτια του Αμερικανού ράπερ Lil Wayne, από τον οποίο έχει επηρεαστεί πάρα πολύ λόγω της συνοδείας ηλεκτρικής κιθάρας και της χρήσης του Auto-Tune¹⁰. Ποιο πιστεύει ότι είναι το συστατικό της επιτυχίας; «Δεν μπορώ να μιλήσω για τους άλλους, μόνο για μένα. Προσωπικά, θεωρώ σημαντική την αυθεντικότητα. Να είσαι 1.000% ο εαυτός σου. Αυτήν τη στιγμή η ραπ είναι το πιο επιτυχημένο μουσικό είδος».

Όσον αφορά τις αιτιάσεις¹¹ορισμένων για το κατά πόσο οι εκπρόσωποι της ραπ αποτελούν σωστά πρότυπα για τους νέους, υποστηρίζει: «Πρώτα απ' όλα, είναι τεράστια τιμή να είσαι πρότυπο για τη νεολαία. Επίσης, ανήκω σ' εκείνους που δεν επιλέγουν να έχουν στίχους χυδαίους ή να προβάλουν σεξιστικά υπονοούμενα. Από κει και πέρα, η μουσική μου είναι αποτέλεσμα ερεθισμάτων, συνειρμών, γεγονότων και στιγμών της καθημερινότητας. Για μένα η ραπ είναι τέχνη και μέσο έκφρασης.».

Για τον Φίλιππο, όλοι οι άνθρωποι γεννήθηκαν έχοντας έναν σκοπό στη ζωή τους. Εκείνος ευτύχησε να γνωρίσει πολύ νωρίς την επιτυχία και τα τραγούδια του να γίνουν η αφορμή ακόμα και για πολιτικά σχόλια.

Κείμενο 2

Ο Μότσαρτ¹²

Το ποίημα του Μίλτου Σαχτούρη περιλαμβάνεται στο βιβλίο «Ποιήματα 1945-1971» (εκδ. Κέδρος, 1977).

¹⁰ Auto -Tune: ψηφιακός επεξεργαστής ήχου

¹¹ Αιτιάσεις: κατηγορίες

¹² Βόλφγκανγκ Αμαντέους Μότσαρτ: ένας από τους σημαντικότερους συνθέτες κλασικής μουσικής.

Ο Μότσαρτ μ' ένα μαύρο σκύλο τριγυρίζει τα καμμένα
σπίτια· ψάχνει κει μέσα στην καφτή τέφρα και την καρβου-
νίλα.

Σε μερικές γωνιές δεν έχουν ακόμη σβήσει οι φωτιές...

—ΠΑΡΑΞΕΝΟ -λέει- ΠΟΥΘΕΝΑ ΔΕΝ ΑΚΟΥΓΕΤΑΙ
ΠΙΑ Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΜΟΥ...

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Για ποιους λόγους ο δημοσιογράφος θέλησε να πάρει συνέντευξη από τον ράπερ, σύμφωνα με όσα αναγράφονται στο Κείμενο 1; (50-60 λέξεις)

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

«Όποιος πιστεύει ότι είναι εύκολη η παραγωγή ενός άλμπουμ, δεν ξέρει τι του γίνεται. Όπως η δουλειά του δημοσιογράφου ... ειδικά από αυτούς που βρίσκονται στην ίδια ηλικία μ' εμένα»: στην πρώτη απάντηση του συνεντευξιαζόμενου που αναγράφεται στο Κείμενο 1 χρησιμοποιείται η αναλογία. Να βρεις τα μέλη της (μονάδες 6) και να δικαιολογήσεις την επιλογή της (μονάδες 4).

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Το Κείμενο 1 έχει πολλές λέξεις που προέρχονται από την αγγλική γλώσσα. Δικαιολόγησε την επιλογή του δημοσιογράφου με κριτήρια:

- α. το μέσο που δημοσίευσε το κείμενο,
- β. το κοινό στο οποίο απευθύνεται,
- γ. την ιδιότητα του συνεντευξιαζόμενου.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Στο Κείμενο 2 εκφράζεται ένα παράπονο. Ποιο είναι αυτό και ποιες σκέψεις ή/και συναισθήματα σου δημιουργεί; Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Οι λόγοι για τους οποίους ο δημοσιογράφος θέλησε να πάρει συνέντευξη από τον ράπερ, σύμφωνα με όσα αναγράφονται στο Κείμενο 1 είναι:

- Είναι από τους πιο διάσημους Έλληνες τραγουδιστές της μουσικής ραπ.
- Έχει δημοσιεύσει στο διαδίκτυο πολλά τραγούδια με μεγάλη επιτυχία και πολλές προβολές.
- Έχει θετική ενέργεια ως άτομο
- Η επιτυχία του στα τραγούδια του οφείλεται στη χρήση μιας νέας συνθηματικής γλώσσας.
- Έχει γνωρίσει από πολύ νωρίς την επιτυχία.
- Τα τραγούδια του έχουν γίνει αφορμή ακόμη και για πολιτικά σχόλια.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Τα μέλη της αναλογίας στην πρώτη απάντηση του ερωτώμενου είναι το επάγγελμα του δημοσιογράφου από τη μια και το επάγγελμα του τραγουδιστή ραπ από την άλλη με κοινό σημείο αναφοράς τη δυσκολία και το άγχος (κρίσεις πανικού).

Η επιλογή της αναλογίας στοχεύει στην ανάδειξη του άγχους που χαρακτηρίζει το επάγγελμα του τραγουδιστή, σύμφωνα με τον ερωτώμενο. Με την αναλογία ενισχύει με πιο άμεσο και σαφή τρόπο (με κριτική διάσταση, καθώς δημιουργείται το ερέθισμα της σύγκρισης στον αποδέκτη του μηνύματος) την αρχική του θέση ότι η παραγωγή ενός άλμπουμ δεν είναι καθόλου εύκολη υπόθεση.

3° υποερώτημα (μονάδες 15)

Το Κείμενο 1 έχει πολλές λέξεις που προέρχονται από την αγγλική γλώσσα, διότι:

α. Το κείμενο έχει δημοσιευτεί στην εφημερίδα Lifo, η οποία εκτός από οδηγός πόλης έχει και διαδικτυακή παρουσία, οπότε δικαιολογείται η χρήση ανάλογων λέξεων που ανταποκρίνονται σε ένα επίπεδο λόγου πιο σύμφωνο στη λογική του διαδικτυακού λόγου (λόγος υβριδικός, με στοιχεία γραπτού και προφορικού λόγου και με μεγαλύτερη γλωσσική χαλαρότητα).

β. Το κοινό στο οποίο απευθύνεται, καθώς είναι τραγουδιστής της ραπ μουσικής, είναι νεανικό (προφανώς το κοινό αυτό επισκέπτεται διαδικτυακά ιστοσελίδες τύπου της Lifo), χρησιμοποιεί στην προφορική ομιλία λέξεις της αγγλικής γλώσσας, οπότε το ύφος λόγου με αυτές τις λέξεις γίνεται πιο οικείο και φιλικό.

γ. Ο συνεντευξιαζόμενος είναι τραγουδιστής της ραπ μουσικής και χρησιμοποιεί ανάλογες λέξεις στα τραγούδια του. Άλλωστε, και ο ίδιος είναι νέος σε ηλικία.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Το παράπονο του Μότσαρτ εκφράζεται στο τέλος του ποιήματος με κεφαλαιογράμματα γραφή που τονίζει ακόμη περισσότερο τη συναισθηματική του κατάσταση ως απόληξη του κατεστραμμένου τοπίου που περιγράφεται στους προηγούμενους στίχους. Το παράπονό του είναι ότι πουθενά πια δεν ακούγεται η μουσική του. Το επίρρημα «πια» δηλώνει υπόρρητα μια σύγκριση με το παρελθόν, επομένως γίνεται αντιληπτό ότι στο παρελθόν η μουσική που εκπροσωπεί ο Μότσαρτ είχε μεγάλη απήχηση.

Ο/η μαθητής/τρια μπορεί να εκφράσει τα συναισθήματα και τις σκέψεις του/της, ανάλογα με την προσωπική τοποθέτηση που έχει στο ποίημα και την εντύπωση που του/της προκαλεί το τοπίο και η καταστροφή που εικονίζεται σε αυτό. Ρόλο στην ανάπτυξη των σκέψεων έχει και το γνωστικό υπόβαθρο των μαθητών/τριών, καθώς ο Μότσαρτ είναι ένας από τους σημαντικότερους συνθέτες κλασικής μουσικής, όπως αναγράφεται στον υπομνηματισμό.

Κείμενο 1

Ο Σιμόεις με τις ασημένιες δίνες

Η Jacqueline de Romilly, η Γαλλίδα ελληνίστρια, υπήρξε θαυμάστρια της ελληνικής σκέψης. Οι εργασίες της καλύπτουν όλο το φάσμα της αρχαίας ελληνικής γραμματείας. Το βιβλίο της με τον τίτλο «Τι Πιστεύω» είναι μια εξομολόγηση για την αξία του πολιτισμού: μετάφραση Σώτη Τριανταφύλλου, Αθήνα: Πατάκης, 2013, σ. 100-103 (διασκευή).

Τις προάλλες στο Παρίσι **μελετούσα** κάπως βιαστικά ένα κείμενο του Ευριπίδη, στο οποίο **έψαχνα** κάποια στοιχεία σχετικά με τη χρήση μιας λέξης πολιτικού χαρακτήρα. Ξαφνικά τράβηξαν την προσοχή μου οι εξής λέξεις: «Ο Σιμόεις με τους ασημένιους του στροβίλους». Η έκφραση δεν ήταν ασυνήθιστη, ούτε ιδιαίτερα **αξιοσημείωτη**. Ο Όμηρος και ο Ησίοδος έχουν χρησιμοποιήσει για άλλα ποτάμια ένα επίθετο που σημαίνει «στην ασημένια δίνη». Η λέξη ακουγόταν σαν λυρικό τραγούδι, είδα ξαφνικά εκεί μπροστά μου αστραφτερές τις δίνες του νερού. Το ποτάμι κυλούσε ακτινοβολώντας κι εγώ ένιωσα τη δροσιά του: **έβλεπα** τις αντανakλάσεις του, τη γενναιοδωρία του καθαρού και γοργού νερού. Και για μια στιγμή **σταμάτησα** την ανάγνωση, γεμάτη θαυμασμό.

Αν προσθέσουμε σ' αυτά την απόλαυση της γλώσσας, το ότι με άγγιξε η λαμπρή φρεσκάδα του νερού και με έκανε να ονειρευτώ τον Όμηρο κι ύστερα τον Ευριπίδη, η ευχαρίστησή μου χρωματίστηκε με τη σκέψη ότι τη μοιραζόμουν με αυτούς τους ανθρώπους του μακρινού παρελθόντος που είχαν τόσο διαφορετικά συναισθήματα: **σαν ένα κόσμημα ανέπαφο στο βάθος ενός αρχαίου τάφου το θαύμα του νερού έγινε πιο συγκινητικό**, έχοντας διασχίσει τους αιώνες. Είχε εξαγνιστεί, είχε ακινητοποιηθεί για πάντα σαν ένας θησαυρός αγκυροβολημένος στην ίδια του τη ζωή.

Τέλος, στο βάθος αυτής της φευγαλέας ευχαρίστησης υπήρχε, πιστεύω, η έκπληξη που επαναλαμβάνεται μπροστά στην επινοητικότητα και τη γήτευση¹ της γλώσσας: η ιδέα ότι τα πάντα περνούν και πάνε κι ότι αγωνιζόμαστε, πολεμάμε, καταστρέφουμε, αλλά επίσης ότι οι άνθρωποι έχουν εφεύρει τη γλώσσα – αυτό το μοναδικό μέσο, το οποίο τους επιτρέπει να διαδώσουν θησαυρούς πολύ πιο πραγματικούς από την πραγματικότητα. Η γλώσσα **καταργεί** τους φραγμούς του χώρου και του χρόνου και αρπάζει τα παροδικά αντικείμενα, τα αφαιρεί από το περιβάλλον τους ή από το όνειρο και τα φέρνει στο σπίτι μου, στο Παρίσι, έναν Αύγουστο, όπου ο Σιμόεις εισβάλλει με τις ασημένιες δίνες του.

¹γήτευση = γοητεία.

Κείμενο 2

Κινηματογράφος ή Cinema ή Movies

Το ποίημα χρησιμοποιήθηκε στην ταινία του Παντελή Βούλγαρη «Ο Μεγάλος Ερωτικός» το 1975. Ανήκει στην πέμπτη ενότητα με τίτλο «Φωνές και Υδατοπτώσεις» της συλλογής «Αι γενεαί πάσαι» ή «Η σήμερον ως αύριον και ως χθες» του Ανδρέα Εμπειρίκου, Φιλολογική επιμέλεια Γιώργης Γιατρομανωλάκης, Αθήνα: Εκδόσεις Άγρα, 1984, σ. 121.

Τα μουσικά του σινεμά
Είναι σαν της ποιήσεως την μαγεία
Είναι σαν ποταμός που ρέει
Εικόνεικων και άλλες εικόνες
Κ' αίφνης – διακοπή
Cut!
Cut!
Coupez!²
(Παρών και ο clackman³ κάθε τόσο)
Κ' έπειτα πάλι ο ποταμός
Κ' έπειτα πάλι εικόνες
Και ουδέποτε χάνεται ο ειρμός
Όχι στο νόημα μα στη μαγεία
Όσο και αν ρέουν τα καρρέ⁴
Βωβού ή ομιλούντος
Σαν ποταμός που ρέει
Ή σαν κορδέλλα που εκτυλίσσεται
Φθάνει να ρέη η κάθε εικόνα
Με άκραν συνέπειαν στον εαυτόν της
Φθάνη να ζη πλήρη ζωή η κάθε μια
Τα μουσικά του σινεμά
Δεν είναι στο νόημα μα στην αλήθεια που έχουν
Τα ορατά οράματα κινούμενα μπροστά μας
Παράλογα ή λογικά

² Οι προστακτικές cut, cut, coupez σηματοδοτούν (στα αγγλικά και τα γαλλικά αντίστοιχα) το τέλος της λήψης ενός κινηματογραφικού πλάνου.

³ clackman = αυτός που ορίζει το σημείο ολοκλήρωσης της λήψης ενός πλάνου.

⁴ καρρέ = οι μεμονωμένες εικόνες.

Τα μυστικά του σινεμά
Είναι και αυτά εικόνες.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να γράψεις σε μία παράγραφο 50-60 λέξεων ποια είναι, σύμφωνα με την Jacqueline de Romilly στο Κείμενο 1, η απόλαυση και η γοητεία της γλώσσας.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να περιγράψεις με συντομία πώς η συγγραφέας πετυχαίνει να οργανώσει τα νοήματα ανά παράγραφο στη βάση της συναισθηματικής αντίδρασης που της προκάλεσε η φράση «Ο Σιμόεις με τους ασημένιους του στροβίλους» (Κείμενο 1).

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να επιλέξεις και να μεταφέρεις στο απαντητικό σου φύλλο τη σωστή απάντηση για καθεμιά από τις παρακάτω προτάσεις που βασίζονται στο Κείμενο 1 (μία μόνο από τις τέσσερις προτεινόμενες απαντήσεις είναι κάθε φορά η ορθή).

1. Η λέξη «αξιοσημείωτη» (1^η παράγραφος) με κριτήριο τη σημασία της στην πρόταση, στην οποία ανήκει, έχει ως αντώνυμή της τη λέξη:

- α. αξιόλογη
- β. υψηλή
- γ. ασήμαντη
- δ. σεβαστή

2. «μελετούσα, έψαχνα, έβλεπα, σταμάτησα» (1^η παράγραφος): η συγγραφέας γράφει σε α' ενικό πρόσωπο, προκειμένου να:

- α. προβληματίσει τον αναγνώστη για το περιεχόμενο της φράσης του Ευριπίδη
- β. αφηγηθεί με χιούμορ αυτό που της συνέβη
- γ. προσδώσει προσωπικό και βιωματικό ύφος στο κείμενό της
- δ. καταστήσει πιο πειστική την άποψή της για τη φράση του Ευριπίδη.

3. «σαν ένα κόσμημα ανέπαφο στο βάθος ενός αρχαίου τάφου το θαύμα του νερού έγινε πιο

συγκινητικό» (2^η παράγραφος): η συγγραφέας επιλέγει:

- α. την αναφορική λειτουργία της γλώσσας
- β. το λιτό ύφος
- γ. τον κυριολεκτικό λόγο
- δ. την ποιητική λειτουργία της γλώσσας.

4. «Τέλος, στο βάθος αυτής της φευγαλέας ευχαρίστησης υπήρχε, πιστεύω, η έκπληξη που επαναλαμβάνεται μπροστά στην επινοητικότητα και τη γήτευση της γλώσσας:» (3^η παράγραφος): η συγγραφέας χρησιμοποιεί την άνω και κάτω τελεία, για να:

- α. επεξηγήσει τη γνώμη της
- β. εκφράσει την ευχαρίστηση που της προσφέρει η γλώσσα
- γ. δηλώσει την έκπληξή της
- δ. τονίσει τον προβληματισμό της.

5. Η λέξη «καταργεί» (3^η παράγραφος) με βάση τη σημασία της στην πρόταση, στην οποία ανήκει, έχει ως συνώνυμή της τη λέξη:

- α. καταστρώνει
- β. καταλύει
- γ. εμπεριέχει
- δ. περιορίζει

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4

Να εκφράσεις τη συμφωνία ή τη διαφωνία σου με τη διασύνδεση σινεμά και ποίησης που επιχειρείται στο Κείμενο 2, βασιζόμενος/η στο κοινό τους στοιχείο, που τα καθιστά μαγευτικά σύμφωνα με το ποιητικό υποκείμενο. (100-150 λέξεις)

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σύμφωνα με την Jacqueline de Romilly στο Κείμενο 1, η απόλαυση και η γοητεία της γλώσσας έγκειται στο ότι ο αναγνώστης ενός κειμένου μπορεί:

- να το αναπαριστά ολοζώντανο, μέσω της κινητοποίησης των αισθήσεών του
- να επικοινωνεί με τους συγγραφείς, παρά τους αιώνες που τον χωρίζουν από αυτούς
- να συνειδητοποιήσει ότι η γλώσσα διασώζει ό,τι έχει πραγματική αξία υπερβαίνοντας τα χωροχρονικά όρια.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η συγγραφέας πετυχαίνει να μεταβεί στα νοήματα που αναπτύσσει ανά παράγραφο και να ενισχύσει τη συνεκτικότητα του κειμένου της με εκφραστικές διατυπώσεις που δηλώνουν τα συναισθήματα που της προκαλεί η φράση «Ο Σιμόεις με τους ασημένιους του στροβίλους». Στην 1^η παράγραφο του κειμένου παρατηρούμε την περίοδο λόγου: «Η λέξη ακουγόταν σαν λυρικό τραγούδι, είδα ξαφνικά εκεί μπροστά μου αστραφτερές τις δίνες του νερού», και την παραδοχή ότι «Και για μια στιγμή σταμάτησα την ανάγνωση, γεμάτη θαυμασμό». Στην αρχή της 2^{ης} παραγράφου η υποθετική πρόταση «Αν προσθέσουμε σ' αυτά την απόλαυση της γλώσσας» προωθεί την ομαλή μετάβαση στο νόημα σε συνδυασμό με την απόδοσή της «η ευχαρίστησή μου χρωματίστηκε με τη σκέψη». Τέλος, η συναισθηματική αντίδραση της συγγραφέα αποτυπώνεται και στην αρχή της 3^{ης} παραγράφου του Κειμένου 1: «Τέλος, στο βάθος αυτής της φευγαλέας ευχαρίστησης υπήρχε, πιστεύω, η έκπληξη που επαναλαμβάνεται μπροστά στην επινοητικότητα και τη γήτευση¹ της γλώσσας:»

¹γήτευση = γοητεία.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

1. γ
2. γ
3. δ
4. α
5. β

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Το κοινό στοιχείο που συνιστά τη μαγεία τόσο του κινηματογράφου όσο και της ποίησης, σύμφωνα με το ποιητικό υποκείμενο, είναι η ατέρμονη ροή των εικόνων. Οι κινηματογραφικές εικόνες, που παρομοιάζονται με ποταμό που ρέει ή με κορδέλα που ξετυλίγεται (στ. 3, 16, 17), όπως άλλωστε και οι ποιητικές, έχουν δική τους αυτόνομη ζωή, που φανερώνεται μπροστά στα μάτια του θεατή, όπως και του αναγνώστη, με πηγαία δύναμη.

Ο μαθητής/η μαθήτρια μπορεί να συμφωνήσει με τη διασύνδεση κινηματογράφου και ποίησης, τονίζοντας ότι η συνεχής εναλλαγή των εικόνων συνιστά την ίδια την ουσία της κινηματογραφικής και της ποιητικής δημιουργίας. Οι εικόνες κινούνται ολοζώντανες μπροστά στα μάτια των θεατών και των αναγνωστών, χάρη στην κάμερα και το μοντάζ από τη μία πλευρά και τον ποιητικό λόγο από την άλλη, αποκαλύπτοντας μια θαυμαστή και ονειρική οικουμένη. Μπορεί όμως και να διαφωνήσει, λέγοντας πως η μαγεία του σινεμά έγκειται στη σύνδεση της εικόνας με τον ήχο και τη μουσική ή στην πλοκή και στο ταλέντο των ηθοποιών, ενώ αντίθετα η γοητεία της ποίησης βασίζεται στον μεταφορικό λόγο που συγκινεί τον αναγνώστη. (Είναι πιθανό βέβαια και να μην βρει κάποια ιδιαίτερη γοητεία στην ποίηση...)

Κείμενο 1

Δείχνοντας ενσυναίσθηση προς τους ηλικιωμένους

Το ακόλουθο κείμενο της Γιαννούλας Δικαίου δημοσιεύθηκε στον ιστότοπο www.grandmama.gr (προσπέλαση 26/4/2021).

«Εκεί που είσαι ήμουν και εδώ που είμαι θα έρθεις.» Το έχουμε ακούσει όλοι, ίσως από τους γονείς ή τους παππούδες μας. Μπορεί μάλιστα να το έχουμε πει και εμείς οι ίδιοι στα παιδιά μας. Κατά πόσο, όμως, μπορούμε να έρθουμε στη θέση του άλλου και να δείξουμε κατανόηση και ενσυναίσθηση τελικά;

Η ενσυναίσθηση αποτελεί έναν όρο απλό και, ταυτόχρονα, σύνθετο. Απλό, γιατί η έννοιά του αναγνωρίζεται, πλέον, από τους περισσότερους κι όχι μόνο από ειδικούς του χώρου της ψυχολογίας ή συναφών επιστημών. Παρατηρούμε να καταλαμβάνει προνομιούχο θέση ακόμη και σε συζητήσεις ανθρώπων που έτυχε, απλά, να ακούσουν τον όρο αυτό (π.χ. «Να δείχνεις ενσυναίσθηση στο παιδί σου, μην το καταπιέξεις, αφουγκράσου το!»). Και παρόλο που θεωρητικά και σημασιολογικά πρόκειται για κάτι απλό (ενσυναίσθηση <εν + συν + αισθάνομαι = μπαίνω στη θέση του άλλου, στα «παπούτσια» του, όπως λένε και οι Άγγλοι, τον καταλαβαίνω, τον συναισθάνομαι), πρακτικά υπάρχει, ίσως, μια συνθετότητα.

Σήμερα, λοιπόν, σκέφτηκα πως η συνθετότητα αυτή έγκειται στη στάση που καλούμαστε να τηρήσουμε απέναντι στους ηλικιωμένους. Στο παράδειγμα με το μικρό μας παιδί, ναι μπορούμε να είμαστε πιο ενσυναισθητικοί. Γιατί, ίσως, περάσαμε κι εμείς από αυτή την ηλικία, τη βιώσαμε και τη νιώσαμε μέσα από τα μάτια της παιδικής μας ψυχής, γεγονός που μας προβλημάτισε και μας έκανε, πράγματι, πιο ενσυναισθητικούς και ευαίσθητους σήμερα απέναντι στα δικά μας παιδιά.

Είμαστε, όμως, ενσυναισθητικοί απέναντι στους ηλικιωμένους; Γιατί έχουμε αντοχές για το παιδί μας και δεν θα μπορούσε καν να μας περάσει από το μυαλό το ενδεχόμενο να το εγκαταλείψουμε σε κάποιο ίδρυμα, όταν αυτό ξεπερνά τα όρια, ενώ για τους ηλικιωμένους είμαστε πιο δεκτικοί σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο (π.χ. κάποιο γηροκομείο) σε στιγμές ανάλογης εξάντλησης;

Εντάξει ... δεν έχουμε βιώσει την Τρίτη Ηλικία, δεν γνωρίζουμε τις απαιτήσεις και τις ανάγκες της. Και είναι λογικό ... είμαστε ακόμα νέοι ή τέλος πάντων πριν το κατώφλι αυτής της ηλικιακής φάσης. Πολλοί μάλιστα λένε ότι οι νέοι δεν θέλουν να βρίσκονται κοντά σε ηλικιωμένους για πολύ, διότι η επαφή αυτή, υποσυνείδητα, τους υπενθυμίζει το θάνατο...!

Ξέρετε, το γήρας ή αν θέλετε να το πω πιο «κομψά» η ωρίμανση δεν συμβαίνει από τη μια

στιγμή στην άλλη. Περνάμε φάσεις. Η κρίση της ηλικίας των 30, των 40 και των 50 - με τις ενδιάμεσες κρίσεις για πολλούς - σίγουρα μας δίνουν τη δυνατότητα να έρθουμε λίγο πιο κοντά σε αυτό που βιώνει ο ηλικιωμένος. Γιατί, πραγματικά, ευτυχώς ή δυστυχώς, η παιδική και νεανική ηλικία είναι σύντομη.

Ας μπορούμε, λοιπόν, στη θέση τους, γιατί οι περισσότεροι από εμάς βρεθήκαμε, έστω για λίγο, σε παρόμοιες στιγμές ανασφάλειας. Μπορούμε να βοηθήσουμε με μια απλή κουβέντα, έναν όμορφο λόγο και την αμέριστη, φυσικά, συμπαράστασή μας, όχι απαραίτητα, για να «ανθίσουν», όπως πρώτα, αλλά για να αντέξουν, ζώντας με ποιότητα κι αξιοπρέπεια.

Κείμενο 2

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Π. ΚΑΒΑΦΗΣ (1863-1933)

Κεριά

Τα «Κεριά», που γράφτηκαν τον Αύγουστο του 1893 και δημοσιεύτηκαν το 1899, ανήκουν στα Αναγνωρισμένα ποιήματα του Κωνσταντίνου Π. Καβάφη, Ποιήματα (1897-1933), Στιχαριθμημένη έκδοση φροντισμένη από τον Γ. Π. Σαββίδη, Αθήνα: Ίκαρος, 1989, σ. 189.

Του μέλλοντος οι μέρες στέκοντ' εμπροστά μας
σα μια σειρά κεράκια αναμένα –
χρυσά, ζεστά, και ζωηρά κεράκια.

Οι περασμένες μέρες πίσω μένουν,
μια θλιβερή γραμμή κεριών σβυσμένων·
τα πιο κοντά βγάζουν καπνόν ακόμη,
κρύα κεριά, λυωμένα, και κυρτά.

Δεν θέλω να τα βλέπω· με λυπεί η μορφή των,
και με λυπεί το πρώτο φως των να θυμούμαι.
Εμπρός κυττάζω τ' αναμένα μου κεριά.

Δεν θέλω να γυρίσω να μη δω και φρίξω
τι γρήγορα που η σκοτεινή γραμμή μακραίνει,
τι γρήγορα που τα σβυστά κεριά πληθαίνουν.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Να γράψεις σε μία παράγραφο 40 – 50 λέξεων τους λόγους για τους οποίους η συγγραφέας του Κειμένου 1 θεωρεί πως η συνθετότητα της ενσυναίσθησης παρατηρείται στη στάση μας απέναντι στους ηλικιωμένους.

Μονάδες 10

2^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Να εντοπίσεις δύο γλωσσικές επιλογές με τις οποίες συνδέονται νοηματικά η τρίτη με την τέταρτη παράγραφο του Κειμένου 1(μονάδες 4) και να αιτιολογήσεις τη χρήση τους (μονάδες 6).

Μονάδες 10

3^ουποερώτημα (μονάδες 15)

Τι πετυχαίνει η συγγραφέας του Κειμένου 1 με τη χρήση των ακόλουθων σημείων στίξης;

της παρένθεσης: (π.χ. *κάποιο γηροκομείο*) (4^η παράγραφος)

του θαυμαστικού: *διότι η επαφή αυτή, υποσυνείδητα, τους υπενθυμίζει το θάνατο...!* (5^η παράγραφος)

των εισαγωγικών: *να «ανθίσουν»*(7^η παράγραφος)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4

Να ερμηνεύσεις τον συμβολισμό των κεριών στο Κείμενο 2 (μονάδες 10) και να διατυπώσεις τη συμφωνία ή τη διαφωνία σου με τις ιδέες που εκφράζει το ποιητικό υποκείμενο στις δύο τελευταίες στροφές του ποιήματος (μονάδες 5). Να απαντήσεις τεκμηριωμένα σε ένα κείμενο 120-150 περίπου λέξεων.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η συγγραφέας του Κειμένου 1 θεωρεί πως η συνθετότητα της ενσυναίσθησης παρατηρείται στη στάση μας απέναντι στους ηλικιωμένους, επειδή:

- Δεν μπορούμε να κατανοήσουμε τα συναισθήματα των ηλικιωμένων, καθώς δεν έχουμε βιώσει τις ιδιαιτερότητες και τις ανάγκες τους.
- Δεν επιθυμούμε να τους προσεγγίσουμε, αφού η συναναστροφή μας μαζί τους φέρνει ασυνείδητα στο νου μας τον θάνατο.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η τρίτη και η τέταρτη παράγραφος του Κειμένου 1 συνδέονται νοηματικά με την επανάληψη του επιθέτου «ενσυναισθητικός» και το ερώτημα «Είμαστε, όμως, ενσυναισθητικοί απέναντι στους ηλικιωμένους;». Με τις δύο αυτές γλωσσικές επιλογές η συγγραφέας αντιπαραθέτει την ενσυναίσθηση που νιώθουμε για τα παιδιά (τρίτη παράγραφος) με την έλλειψη ενσυναίσθησης απέναντι στους ηλικιωμένους (τέταρτη παράγραφος), επιδιώκοντας να προβληματίσει και να ευαισθητοποιήσει τους αναγνώστες της για αυτή την αδικία που υφίστανται οι ηλικιωμένοι.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

- Με τη χρήση της παρένθεσης (π.χ. *κάποιο γηροκομείο*) η συγγραφέας πετυχαίνει να εξηγήσει με ένα παράδειγμα το είδος του ιδρύματος, στο οποίο είμαστε πρόθυμοι να εγκαταλείψουμε τους ηλικιωμένους.
- Με τη χρήση του θαυμαστικού, «*διότι η επαφή αυτή, υποσυνείδητα, τους υπενθυμίζει το θάνατο...!*», εκφράζει την έκπληξη και την αποστροφή της για την υποσυνείδητη σύνδεση των ηλικιωμένων με τον θάνατο.
- Με τη χρήση των εισαγωγικών προσδίδει μεταφορική σημασία στο ρήμα «*ανθίσουν*».

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Τα αναμμένα κεριά συμβολίζουν το μέλλον, τα χρόνια που θα ζήσουμε, ενώ αντίθετα τα σβησμένα κεριά συμβολίζουν το παρελθόν, τα χρόνια της ζωής που έχουν παρέλθει ανεπιστρεπτί. Γι' αυτό άλλωστε τα πρώτα είναι «χρυσά, ζεστά και ζωντανά», καθώς συνδέονται με το φως, την ελπίδα και τη χαρά της ζωής, ενώ τα δεύτερα είναι «κρύα, λιωμένα και κυρτά», καθώς παραπέμπουν στην απώλεια, τη θλίψη και τα γηρατειά, προαναγγέλλοντας τον θάνατο.

Ο μαθητής/η μαθήτρια μπορεί να συμφωνήσει με το ποιητικό υποκείμενο που δεν θέλει να σκέφτεται το γρήγορο πέρασμα των χρόνων, την απώλεια της νιότης και το προδιαγεγραμμένο τέλος της ζωής, αλλά αντίθετα προτιμά να ατενίζει με αισιοδοξία το μέλλον του, τα «αναμμένα κεριά» του. Μπορεί όμως και να διαφωνήσει μαζί του, καθώς η αναπόληση του παρελθόντος και όσων έχει ζήσει κάποιος ενδέχεται να του προσφέρει χαρά και ικανοποίηση ή να τον οδηγήσει στην αυτοκριτική ή ακόμη και στη ματαιώση.

Κείμενο 1

Η ενδυμασία και η σημασία της για τον άνθρωπο

Το παρακάτω κείμενο έχει αντληθεί από το σχολικό βιβλίο της Οικιακής Οικονομίας Γυμνασίου (2012), με τίτλο Η ενδυμασία και η σημασία της για τον άνθρωπο, σσ. 90-91. Υπ. ΠΔΒΜΘ, «Διόφαντος» ΙΤΥ και Εκδ. (διασκευή).

Η ενδυμασία αποτελείται από κάθε τι με το οποίο ο άνθρωπος καλύπτει και στολίζει το σώμα του. Περιλαμβάνει δηλαδή τα ρούχα και τα συμπληρώματά τους (αξεσουάρ), όπως είναι τα παπούτσια, οι τσάντες, τα καπέλα, τα γάντια και άλλα. Σ' αυτήν περιλαμβάνονται επίσης τα κοσμήματα, το μακιγιάζ, ακόμα και το χτένισμα.

Η ενδυμασία έχει πολύ μεγάλη σημασία στη ζωή του ανθρώπου. Καταρχάς, είναι απαραίτητη για την υγεία, γιατί προστατεύει το σώμα από τις άσχημες καιρικές συνθήκες. Όμως, συνδέεται και με τον χαρακτήρα του ανθρώπου. Καθένας διαλέγει τον τρόπο με τον οποίο ντύνεται ανάλογα με την προσωπικότητά του. Ακόμη, υπάρχει αλληλεπίδραση μεταξύ ενδυμασίας και ανθρώπινης συμπεριφοράς. Γι' αυτό, όταν κάποιος θέλει να κάνει μια σημαντική αλλαγή στη ζωή του, φροντίζει να αλλάξει το ντύσιμό του προς το καλύτερο. Εκφράζει μ' αυτόν τον τρόπο τη διάθεσή του για αλλαγή και βελτίωση του εαυτού του. Εξάλλου, όταν κάποιος είναι ωραία ντυμένος, νιώθει μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση, γεγονός που αντανακλάται στη συμπεριφορά του. Τέλος, τα χρώματα που διαλέγει ο άνθρωπος για το ντύσιμό του όχι μόνο αποκαλύπτουν την προσωπικότητά του, αλλά επιδρούν και στη διάθεσή του.

Η ενδυμασία μπορεί να δηλώνει την κοινωνική τάξη ενός ανθρώπου και τον ρόλο του μέσα σ' αυτήν (π.χ. οι ειδικές βασιλικές ενδυμασίες), κάτι που συνέβαινε ιδιαίτερα στο παρελθόν. Επιπλέον, φανερώνει το φύλο του ανθρώπου. Για παράδειγμα, στον δυτικό πολιτισμό το φόρεμα αποτελούσε το χαρακτηριστικό γυναικείο ρούχο και τα παντελόνια το αντίστοιχο αντρικό. Η ενδυμασία μπορεί, επίσης, να δείχνει την ηλικία, όπως συνέβαινε με τα κοντά παντελόνια που παλαιότερα τα φορούσαν μόνο τα μικρά αγόρια. Σε ορισμένες περιπτώσεις τα ρούχα, ιδίως οι στολές, φανερώνουν το επάγγελμα ενός ατόμου. Άλλες φορές, η ενδυμασία δηλώνει την εθνικότητα (π.χ. οι χαρακτηριστικές εθνικές ενδυμασίες), τη θρησκεία (π.χ. το μαντήλι που καλύπτει συχνά το πρόσωπο των μουσουλμάνων γυναικών) ή την ιδεολογία του ανθρώπου (π.χ. το ντύσιμο των χίπς).

Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της ενδυμασίας αποτελεί η μόδα. Μόδα είναι οι αλλαγές στον τρόπο ντυσίματος που χαρακτηρίζουν μια χρονική περίοδο. Οι αλλαγές της μόδας εξαρτώνται από τις κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες, από τις αισθητικές αντιλήψεις κάθε περιόδου, καθώς και

από την εξέλιξη της τεχνολογίας. Σήμερα η μόδα καθορίζεται κυρίως από τις επιχειρήσεις που ασχολούνται με την ενδυμασία.

Σε γενικές γραμμές, η ενδυμασία αποτελεί ένα είδος κώδικα επικοινωνίας. Είναι μια σιωπηλή γλώσσα που φανερώνει πολλά, όχι μόνο για τα άτομα, αλλά και για το κοινωνικό σύνολο και το πολιτισμικό περιβάλλον στο οποίο αυτά ζουν.

Κείμενο 2

Γιασμίνα Χάντρα¹ (1955 –)

Τα χελιδόνια της Καμπούλ² (απόσπασμα)

Στην Καμπούλ, πρωτεύουσα του Αφγανιστάν, ο Μοσέν και η Ζαϊρά, ζευγάρι με πανεπιστημιακή μόρφωση και παντρεμένοι από έρωτα, αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τις καριέρες τους κάτω από το ασφυκτικό περιβάλλον που έχει διαμορφώσει η τυραννία των Ταλιμπάν. Στο απόσπασμα που ακολουθεί, η Ζαϊρά αρνείται την πρόταση του Μοσέν να βγουν μια βόλτα στην πόλη φορώντας το τσαντόρ.

[...]

Η Ζαϊρά νεύει αρνητικά:

-Δεν θέλω να γυρίσω με βαριά καρδιά, Μοσέν. Θα χαλάσω άσκοπα τη μέρα μου μ' ό,τι υπάρχει στο δρόμο. Δεν μπορώ να περάσω μπροστά από κάτι φριχτό και να κάνω σαν να μη συμβαίνει τίποτα. Κι από την άλλη, αρνούμαι να φορέσω το τσαντόρ³. Απ' όλα τα σαμάρια, είναι το πιο εξευτελιστικό. Ο χιτώνας του Νέσσου δεν θα 'βλαπτε την αξιοπρέπειά μου περισσότερο απ' αυτό το ολέθριο, γελοίο ντύσιμο, που με καταντά πράγμα, σβήνοντας το πρόσωπό μου και δημεύοντας την ταυτότητά μου. Εδώ, τουλάχιστον, είμαι στο σπίτι μου, Ζαϊρά, γυναίκα του Μοσέν Ραμάτ, τριάντα δύο χρόνων, μια δικαστίνα που ο σκοταδισμός⁴ της στέρησε τη δουλειά δίχως αποζημίωση ή δίκη [...] Μ' αυτό το

¹ Ο Αλγερινός Μοχάμεντ Μουλεσεχούλ, ενώ ήταν ήδη αξιωματικός του στρατού, άρχισε να δημοσιεύει κείμενα με το γυναικείο ψευδώνυμο Γιασμίνα Χάντρα. Αργότερα, κάτω από την πίεση του στρατιωτικού κατεστημένου και της συντηρητικής πολιτικής κατάστασης στη χώρα του, αποχώρησε από τον στρατό, για να μετακομίσει στη νότια Γαλλία, όπου ζει μέχρι και σήμερα.

² Το μυθιστόρημα μεταφέρθηκε στις κινηματογραφικές οθόνες (animation–επίσημη συμμετοχή στο Φεστιβάλ Καννών 2019, υποψήφιο για καλύτερη ταινία κινούμενων σχεδίων στα Βραβεία της Ευρωπαϊκής Ακαδημίας Κινηματογράφου 2019).

³ Φαρδύ μακρύ ρούχο, το οποίο φορούν σε δημόσιους χώρους σε μερικές μουσουλμανικές χώρες οι γυναίκες πάνω από τα υπόλοιπα ρούχα τους, για να καλύψουν το κεφάλι και το σώμα τους.

⁴ Η τάση για αντίδραση σε κάθε προσπάθεια εκσυγχρονισμού και προόδου στον χώρο της παιδείας και του πολιτισμού.

καταραμένο πέπλο, δεν είμαι ούτε άνθρωπος ούτε ζώο, μονάχα κάτι προσβλητικό ή επονείδιστο⁵, που πρέπει να το κρύβουμε σαν αναπηρία. Είναι πολύ σκληρό για να τ' αντέξω. Ιδιαίτερα για μια πρώην δικηγόρο, αγωνίστρια για το γυναικείο ζήτημα. Σε παρακαλώ, μη σκεφτείς πως κάνω νάζια. Δυστυχώς, καλύτερα να 'κανα! Μου λείπει το κουράγιο. Μη μου ζητάς ν' απαρνηθώ το όνομά μου, τα χαρακτηριστικά μου, το χρώμα των ματιών μου, το σχήμα των χειλιών μου, για μια βόλτα μες στη μιζέρια και την κατάθλιψη· μη μου ζητάς να 'μαι λιγότερο από σκιά, μια ανώνυμη φορεσιά που θροΐζει καταμεσής ενός εχθρικού κόσμου.

Τα χελιδόνια της Καμπούλ, μτφ. Ζ. Μπιενκούρ – Μ. Μακρόπουλος, Αθήνα: Καστανιώτης, 2004, σσ. 63 – 65.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (Μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (Μονάδες 10)

Τι φανερώνει η ενδυμασία, σύμφωνα με τον συγγραφέα του Κειμένου 1; (50 – 60 λέξεις)

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (Μονάδες 10)

Ποιος είναι ο βασικός ισχυρισμός του συγγραφέα στη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1 (μονάδες 5); Πώς ο τρόπος που επιλέγει να αναπτύξει τη συγκεκριμένη παράγραφο συμβάλλει στην ενίσχυση αυτού του ισχυρισμού (μονάδες 5);

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (Μονάδες 15)

«Είναι μια σιωπηλή γλώσσα που φανερώνει πολλά, όχι μόνο για τα άτομα, αλλά και για το κοινωνικό σύνολο και το πολιτισμικό περιβάλλον στο οποίο αυτά ζουν»: Στην παραπάνω περίοδο λόγου του Κειμένου 1 ποια λειτουργία της γλώσσας εντοπίζεις, την κυριολεκτική ή τη μεταφορική (μονάδες 5); Γιατί, κατά τη γνώμη σου, επιλέγεται αυτή η λειτουργία; Ποια σχέση έχει με το περιεχόμενο του κειμένου και την πρόθεση των συντακτών του (μονάδες 10);

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

⁵ ντροπιαστικό

Λαμβάνοντας υπόψη το περιεχόμενο του Κειμένου 2 να αναπτύξεις τον προβληματισμό που δημιουργείται σε αυτό για τη θέση της γυναίκας σε ορισμένες κοινωνίες και την προσωπική σου τοποθέτηση απέναντι σε αυτή την κατάσταση (120-150 λέξεις).

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (Μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (Μονάδες 10)

Η ενδυμασία, σύμφωνα με τον συγγραφέα του Κειμένου 1, μπορεί να φανερώνει για τον καθένα:

- την κοινωνική τάξη στην οποία ανήκει και τον ρόλο του μέσα σε αυτήν
- το φύλο
- την ηλικία
- το επάγγελμα
- την εθνικότητα
- τη θρησκεία
- την ιδεολογία

2^ο υποερώτημα (Μονάδες 10)

Βασικός ισχυρισμός —→ Η ενδυμασία έχει πολύ μεγάλη σημασία στη ζωή του ανθρώπου

Ο συγγραφέας επιλέγει να στηρίξει τον βασικό του ισχυρισμό χρησιμοποιώντας ως τρόπο ανάπτυξης παραγράφου **την αιτιολόγηση**. Ειδικότερα, επισημαίνει τη μέγιστη σημασία της ενδυμασίας

- για την υγεία (προστασία από άσχημες καιρικές συνθήκες)
- για την ανάδειξη της προσωπικότητας του ατόμου (η ενδυμασία «δείχνει» τον χαρακτήρα του καθενός)
- για την αλληλεπίδρασή της με την ανθρώπινη συμπεριφορά (η ενδυμασία φανερώνει τη διάθεση του ατόμου για βελτιωτικές αλλαγές και αποτελεί έκφραση αυτοπεποίθησης)
- για την ευεργετική της επίδραση στην ψυχική διάθεση του ατόμου

Με αυτόν τον τρόπο, ο συγγραφέας τεκμηριώνει τον βασικό του ισχυρισμό, ενώ ταυτόχρονα προσδίδει σε αυτόν πειστικότητα και αντικειμενικότητα.

3^ο υποερώτημα (Μονάδες 15)

- «Είναι μια σιωπηλή γλώσσα... στο οποίο αυτά ζουν»: Μεταφορική λειτουργία της γλώσσας
- Η λειτουργία της γλώσσας επιλέγεται με κριτήρια την πρόθεση του πομπού και το ύφος του κειμένου. Στο Κείμενο 1 επιλέγεται η χρήση της μεταφορικής λειτουργίας της γλώσσας από τους συντάκτες του, με σκοπό την πρόκληση συναισθημάτων και την αισθητική συγκίνηση του δέκτη. Ταυτόχρονα, δημιουργείται ερέθισμα για προβληματισμό του δέκτη, καθώς το μήνυμα διατυπώνεται με τρόπο συνυποδηλωτικό. Τέλος, αποσαφηνίζεται το μήνυμα (ενδυμασία = κώδικας επικοινωνίας = σιωπηλή γλώσσα), όπως αυτό διατυπώνεται στη θεματική πρόταση της συγκεκριμένης παραγράφου («Σε γενικές γραμμές, η ενδυμασία αποτελεί ένα είδος κώδικα επικοινωνίας»).

ΘΕΜΑ 4 (Μονάδες 15)

Στο Κείμενο 2 αποτυπώνονται οι συνθήκες καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που επικρατούν στο Αφγανιστάν, ειδικά για τις γυναίκες. Κάτω από την πίεση ενός ολοκληρωτικού θρησκευτικού καθεστώτος, η επιβεβλημένη χρήση του τσαντόρ «φωτογραφίζει» τη θέση της γυναίκας σε παρόμοιες κοινωνίες, με την ηρωίδα να ισχυρίζεται ότι αυτή η «*ανώνυμη φορεσιά*» σημαίνει στέρηση της ταυτότητάς της («*μη μου ζητάς ν' απαρνηθώ το όνομά μου*»), αφού κρύβει τα χαρακτηριστικά του προσώπου της («*το χρώμα των ματιών μου, το σχήμα των χειλιών μου*») και την εκμηδενίζει ως προσωπικότητα («*μη μου ζητάς να 'μαι λιγότερο από σκιά*»). Η ανάγνωση του Κειμένου 2 οδηγεί σε εύλογο προβληματισμό για το καθεστώς τρομοκρατίας και τις συνθήκες στέρησης των προσωπικών ελευθεριών που βιώνουν – ακόμα και σήμερα – οι γυναίκες σε παρόμοια καθεστώτα.

Ο έφηβος/-η μπορεί να συμμεριστεί το «δράμα» κάθε γυναίκας που υφίσταται τέτοιες συμπεριφορές, ενώ ταυτόχρονα μπορεί να επισημάνει την ανάγκη στήριξης δράσεων για την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα κράτη που αυτά καταπατώνται.

Κείμενο1

Η γλώσσα σε καραντίνα

Το παρακάτω κείμενο υπογράφεται από τον Σάκη Ιωαννίδη. Έχει δημοσιευθεί στη στήλη «Κοινωνία» της ηλεκτρονικής εφημερίδας Η Καθημερινή στις 02.04.2020.

«Είμαστε ακόμη στην αρχή», «οι επόμενες μέρες είναι κρίσιμες», «ο αόρατος εχθρός», «κοινωνική απόσταση», «περιορισμός», «απομόνωση», «κρούσμα», «μέτρα», «καμπύλη», «καραντίνα», «θετικός», «αρνητικός» και, βέβαια, «μένουμε σπίτι».

Είναι μια σειρά λέξεων και φράσεων που επαναλαμβάνονται με ακρίβεια ρολογιού. Έχουν μπει στο καθημερινό μας λεξιλόγιο και ανακυκλώνονται στις επίσημες ανακοινώσεις, στις ενημερώσεις και στις –διαδικτυακές– συζητήσεις που έχουν, εκ των πραγμάτων, καταντήσει μονοθεματικές. Μοιάζει λες και η γλώσσα έχει μπει και η ίδια σε καραντίνα και δεν επιτρέπει τη χρήση διαφορετικού λεξιλογίου στον δημόσιο λόγο.

Συμβαίνει στη διάρκεια μεγάλων κρίσεων να φτωχαίνει το λεξιλόγιό μας και η συζήτηση να γίνεται μονοθεματική. Είναι μια παράπλευρη απώλεια, ένα αποτέλεσμα που υποδηλώνει την αμηχανία, την έκπληξη, την ανησυχία και τον φόβο απέναντι σε ένα άλλο, μεγάλο, κεντρικό θα λέγαμε γεγονός. Πριν από λίγο καιρό ήταν η οικονομική κρίση που μας έκανε να μιλάμε μόνο για «κρίση», «μέτρα», «κρίσιμες αποφάσεις», «κρίσιμες αξιολογήσεις» και όλα ήταν κρίσιμα. Τώρα ο κορωνοϊός, δικαιωματικά, προσβάλλει σφόδρα τα επίθετα, τα ρήματα και τα ουσιαστικά της γλώσσας και το θέμα της κάθε συζήτησης.

Οι Άγγλοι χρησιμοποιούν τη φράση «at a loss of words», για να υποδηλώσουν την αδυναμία της γλώσσας να εξηγήσει ή να περιγράψει μια κατάσταση. Εμείς θα λέγαμε «μου κόπηκε η μιλιά».

Η επανάληψη μπορεί να λειτουργήσει αμυντικά, με το σκεπτικό ότι είναι καλύτερο να χρησιμοποιείς «δοκιμασμένες» λέξεις που δεν αφήνουν περιθώρια για παρερμηνείες. Μπορεί, ωστόσο, να επιτείνει τη σύγχυση και δη¹ την ψυχολογική. Όταν δεν υπάρχουν διαβαθμίσεις σε αυτά που λέμε και περιγράφουμε, όταν όλα είναι μονίμως «κρίσιμα», όταν «είμαστε ακόμη στην αρχή» παρά το πόσο βαθιά έχουν αλλάξει η ζωή μας και ο τρόπος που σκεφτόμαστε, όταν προσπαθούμε να σώσουμε τις λέξεις «ηλικιωμένοι», «παππούδες και γιαγιάδες» από το να αποκτήσουν μια μόνιμη αρνητική χροιά, τότε πρέπει να προσέχουμε τι λέμε και πώς το λέμε. Η γλώσσα του πομπού φορτίζει τον δέκτη. Μπορεί, όμως, να γίνει φάρμακο πριν στάξει φαρμάκι.

¹ Και μάλιστα

Κείμενο 2

Μιχάλης Γκανάς (1944 –)

Κοιτάζει τα χέρια της

*Ο ποιητής και στιχουργός Μιχάλης Γκανάς στη συλλογή των σύντομων αφηγημάτων του με τον χαρακτηριστικό τίτλο **γυναικών μικρές και πολύ μικρές ιστορίες**, καταγράφει τη συμπεριφορά και τις σκέψεις γυναικών κάθε ηλικίας μέσα στον μικρόκοσμό τους.*

Κοιτάζει τα χέρια της. Πώς έγιναν έτσι; Πού βρέθηκαν τόσες φλέβες, τόσες ελιές και σημάδια, τόσες ρυτίδες στα χέρια της;

Εβδομήντα χρόνια τα κουβαλάει μαζί της και ποτέ δεν γύρισε να τα κοιτάξει. Ούτε τότε που ήταν χλωρά, ούτε που μέστωσαν, ούτε που μαράθηκαν, ώσπου ξεράθηκαν [...]

Κοιτάζει τα χέρια της σαν να τα βλέπει πρώτη φορά. Ξένα της φαίνονται, καθώς κάθονται άνεργα πάνω στη μαύρη ποδιά της, σαν προσφυγάκια. Έτσι της έρχεται να τα χαϊδέψει.

Και τι δεν τράβηξαν αυτά τα χεράκια, στα κρύα και στα λιοπύρια, στη φωτιά, στα νερά, στα χώματα, στα κάτουρα και στα σκατά. Πέντε χρόνια κατάκοιτη η πεθερά της, αλύχτησε ώσπου να της βγει η ψυχή.

Κοιτάζει πάλι τα χέρια της. Τι θα τα κάνει; Να τα κρύψει κάτω από την ποδιά της να μην τα βλέπει, να τα χώσει στην περούκα της διπλανής, που κοιμάται με το κεφάλι γουλί, να τα βάλει στις μάλλινες κάλτσες που της έφερε ο γιος της μόλις του 'πε ότι κρυώνει εδώ στο γηροκομείο που την έριξε η μοίρα της;

Τόσα χρόνια δεν γύρισε να τα κοιτάξει και τώρα δεν μπορεί να πάρει τα μάτια της από πάνω τους. Κι όταν δεν τα κοιτάει ή κάνει πως δεν τα κοιτάει, την κοιτάνε αυτά.

Άνεργα χέρια, τι περιμένεις, αφού δεν έχουν δουλειά κάθονται και κοιτάνε. Δεν είναι που κοιτάνε, άσ' τα να κοιτάνε, είναι που κοιτάνε σαν να θέλουνε κάτι. Ξέρει τι θέλουν: να τα χαϊδέψει.

Δεν θα τους κάνει τη χάρη. Ντρέπεται, γριά γυναίκα, να χαϊδεύεται στα καλά καθούμενα. Τα κοιτάζει κλεφτά και βλέπει μια σκουριά από καφέ στο δεξί. Σηκώνεται και πάει στο μπάνιο, πιάνει το μοσχοσάπουνο και πλένει τα χέρια της. Τα πλένει, τα ξαναπλένει, δεν λέει ν' αφήσει το σαπούνι, της αρέσει έτσι που γλιστρούν απαλά το ένα μέσα στο άλλο, «κοίτα», λέει, «που μ' έβαλαν να τα χαϊδέψω θέλοντας και μη, τα σκασμένα» και γελάει από μέσα της που δεν την κοιτάνε τώρα όπως πριν, χαμένα μέσα στους αφρούς και τα χάδια, σαν να 'χουν κλείσει τα μάτια, μην τους πάει σαπούνι και τα πάρουν τα δάκρυα.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1° υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποιες επιπτώσεις έχουν για τη γλώσσα διάφορες κρίσεις που αντιμετωπίζει η κοινωνία και πού οφείλονται, σύμφωνα με τον συγγραφέα του Κειμένου 1 (50-60 λέξεις);

Μονάδες 10

2° υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην τρίτη παράγραφο του Κειμένου 1 («Συμβαίνει στη διάρκεια μεγάλων κρίσεων ... και το θέμα της κάθε συζήτησης.») ο συγγραφέας χρησιμοποιεί δύο παραδείγματα. Ποια είναι αυτά (μονάδες 4) και ποια θέση του ενισχύουν (μονάδες 6);

Μονάδες 10

3° υποερώτημα (μονάδες 15)

Ποιο σημείο στίξης χρησιμοποιεί κατά κύριο λόγο ο συγγραφέας στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1 (μονάδες 5); Να εξηγήσεις τη λειτουργικότητα αυτής της επιλογής ως προς απόδοση του προβληματισμού του κειμένου και τη διέγερση του ενδιαφέροντος του αποδέκτη του μηνύματος (μονάδες 10).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποιες σκέψεις, συναισθήματα και αναμνήσεις δημιουργούνται στη ηρωίδα του Κειμένου 2 για τους ρόλους που «υπηρέτησε» με συνέπεια σε όλη τη διάρκεια της ζωής της; Ποιες αντίστοιχα σκέψεις και συναισθήματα σου δημιούργησε η ανάγνωση και γιατί; Να αποδώσεις την ερμηνεία σου σε 120-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, είναι αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (Μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (Μονάδες 10)

- Επιπτώσεις για τη γλώσσα στη διάρκεια μεγάλων κρίσεων: επαναλαμβάνονται συγκεκριμένες φράσεις, με αποτέλεσμα να φτωχαίνει το λεξιλόγιό μας και η συζήτηση να γίνεται μονοθεματική. Επίσης, παύουν να υπάρχουν διαβαθμίσεις στον λόγο που εκφέρουν ή σε όσα περιγράφουν οι άνθρωποι.
- Οι επιπτώσεις αυτές οφείλονται στο αίσθημα αμηχανίας, έκπληξης, ανησυχίας και φόβου απέναντι σε ένα μεγάλο/κεντρικό γεγονός.

2^ο υποερώτημα (Μονάδες 10)

- **Παραδείγματα:** α. η οικονομική κρίση («κρίση», «μέτρα», «κρίσιμες αποφάσεις», «κρίσιμες αξιολογήσεις») και β. η πανδημία («Είμαστε ακόμη στην αρχή», «οι επόμενες μέρες είναι κρίσιμες», «ο αόρατος εχθρός», «κοινωνική απόσταση», «περιορισμός», «απομόνωση», «κρούσμα», «μέτρα», «καμπύλη», «καραντίνα», «θετικός», «αρνητικός» και, βέβαια, «μένουμε σπίτι»)
- Ενίσχυση της αρχικής στην παράγραφο θέσης του συντάκτη: «Συμβαίνει στη διάρκεια μεγάλων κρίσεων να φτωχαίνει το λεξιλόγιό μας και η συζήτηση να γίνεται μονοθεματική» (θεματική πρόταση)

3^ο υποερώτημα (Μονάδες 15)

- Σημείο στίξης (κατά κύριο λόγο) τα εισαγωγικά
- Τα εισαγωγικά αποτελούν έναν σημειολογικό χαρακτήρα γραφής και χρησιμοποιούνται για να σημάνουν στον γραπτό λόγο ότι εκφράζουν οι επιτονικές κυμάνσεις της φωνής του ομιλητή. Ως σχολιαστικό σημείο στίξης, λοιπόν, συνδέουν από την πρώτη κιόλας παράγραφο τον τίτλο του άρθρου με το περιεχόμενό του και επικυρώνουν την κυρίαρχη θέση του συντάκτη αναφορικά με τον «περιορισμό» και την «ένδεια» από την οποία χαρακτηρίζεται η

γλώσσα, όταν η κοινωνία διέρχεται μια κρίση σε οποιονδήποτε τομέα της κοινωνικής ζωής (υγειονομικό, οικονομικό κλπ). Με τις φράσεις αυτές που αποδίδουν τον καθημερινό, προφορικό λόγο αποδίδεται με πιο λειτουργικό τρόπο (αμεσότητα, ενεργοποίηση ενδιαφέροντος του δέκτη) το θέμα του κειμένου.

- Αποτέλεσμα της εκτεταμένης χρήσης των εισαγωγικών είναι η διέγερση του ενδιαφέροντος του/της αναγνώστη/-στριας και η καλύτερη κατανόηση του μηνύματος από τον αποδέκτη του είτε όταν αυτά χρησιμοποιούνται για λέξεις/εκφράσεις με μεταφορική σημασία («ο αόρατος εχθρός») είτε όταν χρησιμοποιούνται για έμφαση («μένουμε σπίτι») είτε όταν χρησιμοποιούνται για την ακριβή απόδοση των όρων που χρησιμοποιήθηκαν από τον/την ομιλητή/-τρια σε ευθύ λόγο («κρούσμα», «καμπύλη» κλπ).

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Στο Κείμενο 2 ιχνογραφείται το πορτρέτο μιας ηλικιωμένης, η οποία συμπυκνώνει με τη μορφή σκέψεων το χρονικό της ζωής της, επαναφέροντας μνήμες του παρελθόντος. Η θέα των ρυτιδιασμένων της χεριών την φέρνουν αντιμέτωπη με τη συνταρακτική παραδοχή της φθοράς από τον χρόνο. Η ανάγκη να τα χαϊδέψει για παρηγοριά, αφού πλέον τα αισθάνεται ξένα («άνεργα... σαν προσφυγάκια») αποδίδει την πραγματικότητα των γηρατειών και της συνακόλουθης «αργίας», ενώ εκφράζει και τη θλίψη της. Αυτή θέα κινητοποιεί αναμνήσεις και εικόνες από την καθημερινότητα του παρελθόντος («Και τι δεν τράβηξαν... να της βγει η ψυχή») αποκαλύπτοντας τον αγώνα της απέναντι στις υποχρεώσεις που δημιουργούσαν οι πολλαπλοί ρόλοι της. Βαρύ είναι το αίσθημα της μοναξιάς και της εγκατάλειψης που βιώνει στο γηροκομείο («... να τα βάλει... η μοίρα της;»).

Ανάλογα με τον βαθμό πρόσληψης του κειμένου ο/η μαθητής/-τρια εκφράζει τις σκέψεις και τα συναισθήματα που του προκάλεσε η ανάγνωση. (π.χ. Σκέφτομαι πως αντίστοιχα συναισθήματα δοκιμάζουν όλοι οι ηλικιωμένοι, «μετρώντας» την αναπόδραστη φθορά του χρόνου. Ταυτόχρονα, θλίβομαι βαθιά, καθώς αναγνωρίζω στο πρόσωπο της ηρωίδας κάθε ηλικιωμένο που βιώνει μοναξιά και εγκατάλειψη).

Κείμενο 1

[Αίτια και πολιτικές αντιμετώπισης του αναλφαβητισμού]

Το κείμενο είναι ελαφρώς διασκευασμένο απόσπασμα από το άρθρο του Ν. Φακιολά στο επιστημονικό περιοδικό «Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών» το 2016 (τ. 120, σελ. 169-194)

Ο ορισμός της UNESCO που αποδέχεται η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατατάσσει ως «αναλφάβητα τα άτομα που δεν είναι ικανά να διαβάσουν και να γράψουν κατανοώντας μια απλή και σύντομη έκθεση γεγονότων σχετική με την καθημερινή τους ζωή». Δεν έχουν δυνατότητα να γράψουν μία επιστολή, να συμπληρώσουν ένα έντυπο, να διαβάσουν ένα λογαριασμό ή έναν τηλεφωνικό κατάλογο. Μορφές αναλφαβητισμού είναι: ο οργανικός, ο λειτουργικός, ο τεχνολογικός ή ψηφιακός, και εκείνος των ατόμων που ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. [...]

Οι επιπτώσεις από την αδυναμία εξάλειψης του οργανικού και τη διατήρηση του λειτουργικού αναλφαβητισμού αφορούν την εκπαιδευτική, κοινωνική, οικονομική, πολιτική και πολιτιστική ζωή στη χώρα μας. Ανισότητες στην εκπαίδευση εντοπίζονται μεταξύ αναπτυγμένων και υπανάπτυκτων χωρών, μεταξύ διαφορετικών περιφερειών στην ίδια χώρα, μεταξύ του ανδρικού και γυναικείου πληθυσμού, μεταξύ διαφόρων ηλικιακών ομάδων, μεταξύ εργαζομένων και ανέργων, μεταξύ ειδικευμένων και ανειδίκευτων κατά κλάδο απασχόλησης, μεταξύ διαφοροποιημένων εισοδηματικά κοινωνικών στρωμάτων και επαγγελματικών ομάδων, μεταξύ διαφόρων οικογενειακών τύπων και κοινωνικών κατηγοριών ή τάξεων. Οι ανισότητες αυτές ευθύνονται για τη διαιώνιση του αναλφαβητισμού με οδυνηρές επιπτώσεις σε άτομα και ευρύτερες κοινωνικές ομάδες. Στη συνέχεια, ο ίδιος ο αναλφαβητισμός αναπαράγει τις εκπαιδευτικές, επαγγελματικές και κοινωνικές ανισότητες και συχνά καταδικάζει ικανά άτομα στο περιθώριο της οικονομικής και κοινωνικής ζωής. [...]

Μια επιλεκτική αναφορά στις επιπτώσεις του οργανικού και λειτουργικού αναλφαβητισμού μπορεί να επικεντρωθεί σε προβλήματα που ανακύπτουν στη μόρφωση, την εργασία και την καθημερινή προσωπική και οικογενειακή ζωή των υποεκπαιδευμένων ατόμων. Η αποφυγή ατυχημάτων από άγνοια οδηγιών χρήσης συσκευών και μηχανημάτων, η φροντίδα της υγείας και η ασφαλής λήψη φαρμάκων, οι ασφαλείς μετακινήσεις και τα ταξίδια, η τακτοποίηση εκκρεμοτήτων με υπηρεσίες, η επικοινωνία με μακρινούς συγγενείς,

η ανατροφή και υποστήριξη των παιδιών, η πλήρης άσκηση των πολιτικών δικαιωμάτων, η εύρεση, διατήρηση και αναβάθμιση της εργασίας, οι εκτιμήσεις και υπολογισμοί εξόδων, ο έλεγχος των καταναλωτικών προϊόντων, η εκμετάλλευση ευκαιριών, η πνευματική καλλιέργεια, η απόκτηση κοινωνικής αγωγής, η πολιτιστική δημιουργία και πολλές άλλες δραστηριότητες εμποδίζονται από τον αναλφαβητισμό. Γενικά, η έλλειψη πληροφοριών ή γνώσεων και η άγνοια τρόπων αναζήτησης και αξιοποίησης τους απειλεί με κοινωνικό αποκλεισμό κάθε άτομο που δραστηριοποιείται στη σύγχρονη κοινωνία της πληροφορίας.

Κείμενο 2

[Ο αιώνας των Λαβυρίνθων]

Το κείμενο είναι ελαφρώς διασκευασμένο απόσπασμα από το ομότιτλο μυθιστόρημα της Ρέας Γαλανάκη (1947-) (Εκδόσεις Καστανιώτη, 2002, σελ. 46-48). Διαδραματίζεται περίπου το 1878 στην οθωμανική Κρήτη.

Ο δάσκαλος Χρίστος Παπαουλάκης κι η γυναίκα του Αννέζα χάρηκαν γι' αυτό το φθινοπωρινό σταφύλι, δεύτερος γιος για το όνομα δεν ήτανε και λίγο. Προπάντων χάρηκαν γιατί τα αντρόγυνα μαντεύουν ποια θα είναι η τελευταία τους σπορά, γερνά η γυναίκα και βαραίνει ο άντρας, γι' αυτό καμιά φορά ο τελευταίος καρπός είναι γλυκύτερος από τον πρώτο. Τα δε πρώτα τέκνα αρχίζουν να γεννοβολούν στο μεταξύ, η ζωή απαιτεί μια τάξη, μια συνέχεια, να φεύγει το παλιό δίνοντας θέση στο καινούργιο, αλλιώς θα έχανε το νόημα του ο κύκλος των τεσσάρων εποχών, των εορτών, ακόμη και των μικρών συνηθειών που ανακυκλώνει το εικοτετράωρο.

Πέρυσι, λόγου χάριν, αρραβώνιασε ο δάσκαλος την πρώτη του κόρη, τη Ζαμπία, που αφοσιώθηκε στην ολοκλήρωση της προίκας της ράβοντας, υφαίνοντας, κεντώντας ασταμάτητα. Ο δάσκαλος όρισε να γίνει του χρόνου ο γάμος, μετά τη Λαμπρή, για να 'ναι όλα έτοιμα στη θέση τους, τα προικιά της κόρης και το σπίτι που της έχτιζε ο μνηστήρας κοντά στο δικό του, μα πάνω απ' όλα για να αγκιστρωθεί βαθιά μέσα στα στέφανα των νιόπαντρων η άνοιξη και να καρποφορήσει το ζευγάρι γρήγορα. Ήταν ευχαριστημένος, έδωσε την κόρη του Ζαμπία σε έναν έμπορο που του τη ζήτησε με προξενιό, αφού πρώτα ρώτησε στην αγορά πολλούς κι έμαθε για την οικογένεια, τον χαρακτήρα, την κατάσταση και τον λόγο του υποψηφίου. Μακάρι να είχε την ίδια τύχη και η δεύτερη, σκέφτηκε – καθώς τα κουνούπια και η ζέστη δεν τον άφηναν να κλείσει μάτι, ξυνόταν προσεκτικά για να μην ξυπνήσει τη λεχώνα, και ήταν πολύ μικρές οι νύχτες του Αυγούστου– που σαν γυναίκα ετοιμαζότανε κι αυτή μες στο σχολειό της οικογένειας από μικρή για γάμο, όχι

μόνο φτιάχνοντας τα προικιά της, αλλά μαθαίνοντας υπακοή, σιωπή, τάξη, μαγείρεμα, συγύρισμα και άλλα.

Καμιά φορά το είχε βάρος στη συνείδησή του ότι δίδαξε κρυφά τις δυό του κόρες λίγα γράμματα, όπως και πριν από πολλά χρόνια είχε διδάξει τη γυναίκα του Αννέζα, σταμάτησε όμως εγκαίρως, αφού δεν τους ήταν απαραίτητα τα παραπάνω. Μήπως και οι αρχόντισσες, που ξενιτεύονταν μικρές και πηγαίναν εσωτερικές στα πιο καλά σχολεία της Αθήνας, δεν τα ξεχνούσαν όλα μόλις παντρεύοντουσαν; Χρήσιμο επίσης στάθηκε για τις κόρες του το ότι άργησε ο Θεός να του στείλει τον πρώτο του γιο τον Σήφη –θα είχε δίχως άλλο και η χάρη Του χιλιάδες έγνοιες–, ώστε να μάθουν τα κορίτσια να μεγαλώνουν από τα γεννοφάσκια του μωρό παιδί, ιδιαίτερα το αγόρι, για το οποίο απαιτείται η μέγιστη προσοχή. Συνδράμοντας λοιπόν τη μάνα τους, θα ανέτρεφαν οι κόρες και το δεύτερο αγόρι, που γεννήθηκε τούτες τις μέρες.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να καταγράψεις σε 70 περίπου λέξεις τις συνέπειες που επιφέρει ο αναλφαβητισμός, σύμφωνα με τον συγγραφέα του Κειμένου 1.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο συγγραφέας του Κειμένου 1 στην πρώτη παράγραφο αξιοποιεί τις μεθόδους του ορισμού και της διαίρεσης. Να εντοπίσεις τα χωρία που εμφανίζεται η κάθε μέθοδος (μονάδες 4). Τι θέλει να πετύχει ο συγγραφέας επιλέγοντας τον ορισμό και τη διαίρεση; (μονάδες 6)..

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να επιλέξεις και να μεταφέρεις στο απαντητικό σου φύλλο τη σωστή απάντηση σε καθεμία από τις παρακάτω προτάσεις, οι οποίες βασίζονται στο Κείμενο 1. Σε κάθε περίπτωση, μία μόνο από τις τέσσερις προτεινόμενες απαντήσεις είναι ορθή:

- 1. Τα εισαγωγικά στη φράση «αναλφάβητα τα άτομα που δεν είναι ικανά να διαβάσουν και να γράψουν κατανοώντας μια απλή και σύντομη έκθεση γεγονότων σχετική με την καθημερινή τους ζωή» (1^η παράγραφος) χρησιμοποιούνται από τον αρθρογράφο προκειμένου να:**

- α) παραθέσουν αυτούσια τα λόγια ενός προσώπου
- β) παραθέσουν το νοηματικό περιεχόμενο ενός όρου
- γ) πλαισιώσουν με έμφαση μία σημαντική πληροφορία
- δ) δηλώσουν ειρωνικό σχόλιο

2. Ο όρος «λειτουργικός αναλφαβητισμός» (2^η παράγραφος) λειτουργεί στο πλαίσιο του κειμένου ως:

- α) σχήμα υπερβολής
- β) ειδικό λεξιλόγιο
- γ) ρηματικό σύνολο
- δ) κειμενικό είδος

3. Το ύφος του κειμένου θα μπορούσε να χαρακτηριστεί, κατά κύριο λόγο:

- α) σοβαρό
- β) λόγιο
- γ) παιγνιώδες
- δ) δεοντολογικό

4. Η λέξη «κατατάσσει» (1^η παράγραφος) με κριτήριο τη σημασία της στο γλωσσικό περιβάλλον της πρότασης, στην οποία ανήκει, έχει ως συνώνυμή της τη λέξη:

- α) προτάσσει
- β) ενισχύει
- γ) χαρακτηρίζει
- δ) διαμορφώνει

5. Η λέξη «πλήρης» (3^η παράγραφος) με κριτήριο τη σημασία της στο γλωσσικό περιβάλλον της πρότασης, στην οποία ανήκει, έχει ως αντώνυμή της τη λέξη:

- α) ολοκληρωτική
- β) ανόμοια
- γ) περιστασιακή
- δ) μερική

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποια στάση εκφράζει ο πατέρας στο κείμενο 2 αναφορικά με τον ρόλο των κοριτσιών στην κοινωνία της εποχής του; (μονάδες 10) Ποιες σκέψεις σου δημιουργεί το γεγονός ότι είναι δάσκαλος ο πατέρας; (μονάδες 5). Να αναπτύξεις την απάντησή σου με αναφορές στο κείμενο σε 100-150 λέξεις.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Οι επιπτώσεις του αναλφαβητισμού μπορούν να εντοπιστούν σε όλους του τομείς του ανθρώπινου βίου, ειδικότερα:

- Αδυναμία στην ασφαλή επιτέλεση βασικών καθημερινών διαδικασιών και λειτουργιών.
- Δυσχέρεια στην επικοινωνία σε συλλογικό και προσωπικό επίπεδο.
- Μειωμένη πολιτική και κοινωνική παρουσία.
- Εργασιακή στασιμότητα ή/και απώλεια δυνατότητας ανόδου.
- Δυσκολίες στη διαχείριση των οικονομικών.
- Απομάκρυνση από τα πολιτιστικά δρώμενα.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Το χωρίο που εντοπίζεται ο ορισμός είναι: «Ο ορισμός ... καθημερινή τους ζωή».
- Το χωρίο που εντοπίζεται η διαίρεση είναι: «Μορφές ... ευάλωτες κοινωνικές ομάδες».

Επιλέγοντας τους δύο παραπάνω τρόπους ανάπτυξης ο συγγραφέας επιδιώκει να:

- οριοθετήσει την έννοια του αναλφαβητισμού, ώστε να διαμορφώσει, εξ αρχής, κοινό πλαίσιο αναφοράς με τους αναγνώστες,
- Καταγράψει τις κυριότερες μορφές του αναλφαβητισμού πληροφορώντας, παράλληλα, τους αναγνώστες για αυτές,
- εισάγει στο θέμα του αναλφαβητισμού που θα αναπτύξει με την διαίρεση, στο τέλος της παραγράφου, προϋδεάζει για τη δομή του κειμένου που θα ακολουθήσει,
- ενισχύσει τη σαφήνεια.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

1. β
2. β
3. α
4. γ
5. δ

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

- Οποιαδήποτε διαπίστωση από τους μαθητές/-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Ενδεικτικοί άξονες της απάντησης:

- Γενικό πλαίσιο: Ο δάσκαλος έχει υιοθετήσει μία στάση ζωής η οποία είναι αμετάβλητη και προκαθορισμένη «η ζωή απαιτεί μία τάξη». Ειδικότερα:
 - Εκφράζεται μια διαφορετική αντίληψη για την κοινωνική θέση των δύο φύλων: του αγοριού για τη διαδοχή/συνέχεια της οικογένειας «δεύτερος γιος για το όνομα δεν ήτανε και λίγο» και του κοριτσιού για τη δημιουργία της «ετοιμαζότανε ... από μικρή για γάμο».
 - Αυτό γίνεται ορατό ήδη από τη γέννηση, καθώς τα κορίτσια εξασκούσαν από νωρίς στην ανατροφή των μικρότερων αδελφών «να μάθουν ... παιδί», ειδικά όταν επρόκειτο για αγόρια για τα οποία «απαιτείται η μέγιστη προσοχή».
 - Δεν είχαν δικαίωμα για την επιλογή του συζύγου «έδωσε ... με προξενιό», αλλά και των διαδικασιών του γάμου τους «όρισε να γίνει του χρόνου ο γάμος».
 - Υπήρχε αυστηρός κώδικας συμπεριφοράς, τον οποίο διδασκόταν εντός της οικογενειακής εστίας «μαθαίνοντας υπακοή, σιωπή, τάξη, μαγείρεμα, συγύρισμα και άλλα».
 - Δεν είχαν δικαίωμα στη μόρφωση και, μάλιστα, «είχε βάρος στη συνείδησή του» το γεγονός ότι δίδασκε κάποια «λίγα γράμματα» στις γυναίκες του σπιτιού.
 - Η οικονομική κατάσταση δεν διαφοροποιεί την αντίληψη για την μόρφωση των εύπορων κοριτσιών τα οποία «πήγαιναν εσωτερικές στα πιο καλά σχολεία», εφόσον μετά τον γάμο τους «τα ξεχνούσαν όλα».

- Οι μαθητές/τριες, ανάλογα με τον βαθμό πρόσληψης του κειμένου, καλούνται να γράψουν τις σκέψεις τους προκάλεσε η ανάγνωση. Ενδεικτικά:
 - Το γεγονός ότι ο δάσκαλος, αν και μορφωμένος, δεν μπόρεσε να διαφοροποιηθεί από τις κυρίαρχες αντιλήψεις του 1878 στην Κρήτη.
 - Αντιθέτως, κάποιοι μπορεί να αναφέρουν ότι είναι ένα θετικό πρώτο βήμα, για να μορφωθούν τα κορίτσια, έστω και στο σπίτι.

Ελληνική Γλώσσα (Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία)

Α΄ Τάξη Ημερήσιου και Εσπερινού Γενικού Λυκείου

Κείμενο 1

Γλωσσοκτονία: Γλώσσες που εξαφανίζονται

Το παρακάτω, συντομευμένο για τις ανάγκες της αξιολόγησης κείμενο, δημοσιεύτηκε σε ψηφιακή μορφή από τη Σάση Χότζογλου στο περιοδικό Ζενίθ.

Από την αρχαιότητα υπήρξαν και συνεχίζουν να υπάρχουν έως σήμερα, σε όλα τα έθνη της γης, διαφορετικές γλώσσες, κουλτούρες και πολιτισμοί. Και αντίθετα απ' **ό,τι** διδαχθήκαμε, η πολυγλωσσία των ανθρώπων δεν είναι καθόλου μια κατάρρα, ούτε καν ένας φραγμός στη μεταξύ μας επικοινωνία.

[...] Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης και ενώ το διεθνές εμπόριο, οι τηλεπικοινωνίες, η τηλεόραση και το Διαδίκτυο έχουν μετατρέψει την Γη σ' ένα μικρό πλανητικό χωριό, οι περισσότερες από τις μισές ομιλούμενες γλώσσες του κόσμου κινδυνεύουν να εξαφανιστούν από προσώπου γης. Οι αρνητικές προοπτικές που υπάρχουν για τις μισές τουλάχιστον από τις σημερινές **«ζωντανές»** γλώσσες του πλανήτη είναι δεδομένες. Τα τελευταία, όμως, χρόνια πολλοί φορείς, πανεπιστήμια, **διεθνή** ερευνητικά κέντρα, μη κυβερνητικές οργανώσεις και οι ίδιες οι τοπικές κοινωνίες έχουν αρχίσει δράσεις προς την κατεύθυνση της διατήρησης κάποιων απ' τις απειλούμενες γλώσσες. Εκατοντάδες ερευνητικά προγράμματα καταγραφής γλωσσών – πολλές από τις οποίες **υφίστανται** μόνο σε προφορική μορφή, και άρα θα έσβηναν με τον θάνατο των τελευταίων ομιλητών τους – βρίσκονται σε εξέλιξη, με τη συμμετοχή γλωσσολόγων ανθρωπολόγων και άλλων επιστημόνων.

[...] Μια βασική αιτία που συντελεί ουσιαστικά στη μείωση της γλωσσικής ποικιλομορφίας είναι η μαζική μετανάστευση προς τις μεγάλες πόλεις-βιομηχανικά κέντρα, είτε για λόγους **εύρεσης** καλύτερης θέσης εργασίας είτε λόγω φυσικών καταστροφών ή πολεμικών συρράξεων. Όπως επισημαίνουν οι κοινωνιολόγοι, προκειμένου οι νεοπρόσφυγες των πόλεων να ενσωματωθούν και να διεκδικήσουν καλύτερους όρους επιβίωσης στο νέο περιβάλλον, αναγκάζονται να μάθουν την κυρίαρχη γλώσσα, όπως και τα ήθη, έθιμα και τις συνήθειες, με αποτέλεσμα να αποξενώνονται έτσι οι ίδιοι αλλά και τα παιδιά τους από τη μητρική τους γλώσσα και κουλτούρα. Για τους μετανάστες και τους πρόσφυγες, η Διακήρυξη του Ο.Η.Ε. υπογραμμίζει ότι «πρέπει να προσαρμόζονται, αλλά όχι υποχρεωτικά να αφομοιώνονται από τους πολιτισμούς των χωρών που τους φιλοξενούν».

[...]

Μια άλλη επιβαρυντική παράμετρος ως προς τη μείωση των γλωσσών έχει να κάνει με την περιβαλλοντική υποβάθμιση των παρθένων τοπικών κοινωνιών και σύμφωνα με τον υπεύθυνο του προγράμματος βιοποικιλότητας των Ηνωμένων Εθνών, Bai-Mass Taal: «οι εκχερσώσεις, η καταστροφή των δασών και των υπολοίπων φυσικών οικοσυστημάτων εξωθούν τους πληθυσμούς αυτούς στις μεγάλες πόλεις, με καταστροφικές επιπτώσεις στη διατήρηση των γλωσσών τους». [...]

Κείμενο 2

Αλληγορία

Ποίημα του Τίτου Πατρίκιου (1928-), λογοτέχνη της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς, γραμμένο τον Ιούνιο του 1973 και δημοσιευμένο δύο χρόνια μετά. Πρόκειται για το τελευταίο ποίημα της συλλογής «Προαιρετική στάση», η οποία περιλαμβάνει ποιήματα που γράφτηκαν κατά την περίοδο της Δικτατορίας (1967-1973).

Σαν έπεσε η βαλανιδιά
άλλοι κόψανε ένα κλαδί, το μπήξανε στο χώμα
καλώντας για προσκύνημα στο ίδιο δέντρο,
άλλοι θρηνούσαν σ' ελεγεία¹
το χαμένο δάσος τη χαμένη τους ζωή,
άλλοι φτιάχνανε συλλογές από ξεραμένα φύλλα
τις δείχνανε στα πανηγύρια βγάζανε το ψωμί τους,
άλλοι διαβεβαίωναν τη βλαπτικότητα των φυλλοβόλων
διαφωνώντας όμως στο είδος ή και στην ανάγκη αναδάσωσης,
άλλοι, μαζί κι εγώ, υποστήριζαν πως όσο υπάρχουν
γη και σπόροι υπάρχει δυνατότητα βαλανιδιάς.

Το πρόβλημα του νερού παραμένει ανοιχτό.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

¹ μικρό ποίημα που εκφράζει συναισθήματα (λύπης, μελαγχολίας, χαράς κτλ.).

Να αναφέρεις συνοπτικά με δικά σου λόγια τα αίτια της συρρίκνωσης των γλωσσών, σύμφωνα με τη συγγραφέα του Κειμένου 1 (περίπου 50 λέξεις).

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Αφού επιλέξεις τον σωστό συνδυασμό μεθόδων (α, β ή γ) με τις οποίες αναπτύσσεται η δεύτερη παράγραφος του Κειμένου 1 («Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης ... με τη συμμετοχή γλωσσολόγων ανθρωπολόγων και άλλων επιστημόνων») (μονάδες 4), να αποδώσεις επιγραμματικά τα δύο μέρη της αντίθεσης αξιοποιώντας κατάλληλες διαρθρωτικές λέξεις. (μονάδες 6)

- α. Σύγκριση-αντίθεση και αιτιολόγηση
- β. Σύγκριση-αντίθεση και αίτιο-αποτέλεσμα
- γ. Σύγκριση-αντίθεση και παραδείγματα

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να επιλέξεις και να γράψεις στο απαντητικό σου φύλλο τη σωστή απάντηση για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις ή φράσεις του Κειμένου 1 (π.χ. 1α, 2β κ.ο.κ.).

1. Στη φράση «Και αντίθετα απ' ό,τι διδαχθήκαμε» (1^η παράγραφος) η λέξη ό,τι αποτελεί:
 - α. ειδικό σύνδεσμο
 - β. αναφορική αντωνυμία
 - γ. επίρρημα
 - δ. αόριστη αντωνυμία
2. Στην περίοδο: «Οι αρνητικές προοπτικές ... δεδομένες» (2^η παράγραφος) τα εισαγωγικά στη λέξη «ζωντανές» δηλώνουν:
 - α. αποστροφή
 - β. χιούμορ
 - γ. μεταφορά
 - δ. αναλογία
3. Η γενική ενικού της φράσης «διεθνή ερευνητικά κέντρα» (2^η παράγραφος) είναι:
 - α. διεθνής ερευνητικού κέντρου
 - β. διεθνή ερευνητικού κέντρου
 - γ. διεθνούς ερευνητικού κέντρου
 - δ. διεθνές ερευνητικού κέντρου

4. «Εκατοντάδες ερευνητικά προγράμματα καταγραφής γλωσσών – πολλές από τις οποίες υφίστανται μόνο σε προφορική μορφή...» (2^η παράγραφος). Η λέξη «υφίστανται» στο κείμενο σημαίνει:
- α. υπομένουν
 - β. απαντούν
 - γ. αντέχουν
 - δ. απομένουν
5. Στη φράση «για λόγους εύρεσης καλύτερης θέσης εργασίας» (3^η παράγραφος) ως συνώνυμη της λέξης «εύρεσης» είναι η λέξη:
- α. εντοπισμού
 - β. απόκτησης
 - γ. ανακάλυψης
 - δ. υπολογισμού

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Το ποίημα τιτλοφορείται «Αλληγορία». Αλληγορία είναι μια μεταφορική έκφραση, συχνά και ολόκληρο ποιητικό ή πεζό κείμενο, που κρύβει νοήματα διαφορετικά από εκείνα που φαίνεται ότι δηλώνει. Ποια είναι, κατά τη γνώμη σου, η αλληγορική στάση του ποιητή στην «πτύση της βαλανιδιάς»; Να τη σχολιάσεις σε ένα κείμενο 100-150 λέξεων λαμβάνοντας υπόψη τον συμβολικό ρόλο της γης, των σπόρων και του νερού.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η συρρίκνωση των γλωσσών, κατά τον συγγραφέα, οφείλεται στη μετακίνηση πληθυσμών προς τα αστικά κέντρα εξαιτίας της καταστροφής του περιβάλλοντος. Σε αυτά οι άνθρωποι, προκειμένου να ενταχθούν στο νέο κοινωνικό τους περιβάλλον, μαθαίνουν την «κυρίαρχη γλώσσα» και απομακρύνονται από τη γλώσσα και τον πολιτισμό τους.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο σωστός συνδυασμός μεθόδων είναι το γ.

Απόδοση της αντίθεσης: Από τη μια η επικοινωνία έχει διευρυνθεί μέσω του διεθνούς εμπορίου και των νέων τεχνολογιών και από την άλλη οι μισές από τις ομιλούμενες γλώσσες κινδυνεύουν να εξαφανιστούν.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

- 1.β
- 2.γ
- 3.γ
- 4.β
- 5.β

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Το ποίημα αποτελεί, όπως δηλώνει και ο τίτλος του, μια αλληγορία, με την οποία, κατά τη γνώμη μου, αποτυπώνεται η απώλεια της ελευθερίας κατά την περίοδο της δικτατορίας. Η βαλανιδιά συμβολίζει την ελεύθερη ζωή, την οποία οι άνθρωποι νοσταλγούν («προσκύνημα στο ίδιο δέντρο») και την απώλεια της οποίας θρηνούν («θρηνούσαν... ζωή»). Όλοι αντιδρούν σε αυτή την κατάσταση με διαφορετικό τρόπο: άλλοι επιδιώκουν την επιβίωσή τους («φτιάχνανε... ψωμί τους») και άλλοι

ψάχνουν τον κατάλληλο τρόπο να αντιδράσουν («διαφωνώντας... αναδάσωσης»). Τέλος, άλλοι – μαζί με το ίδιο το ποιητικό υποκείμενο – θεωρούν ότι όσο οι άνθρωποι δεν χάνουν την ελπίδα τους και έχουν αγωνιστική διάθεση, η ελευθερία θα μπορούσε να ξανακερδηθεί. Η γη και οι σπόροι συμβολίζουν την ελπίδα. Το νερό συμβολίζει την αγωνιστική διάθεση, η οποία αποτελεί ένα «ανοιχτό» ζήτημα.

Κείμενο 1

Σχολική «ποδιά» – στολή: τα υπέρ και τα κατά

Το παρακάτω, συντομευμένο για τις ανάγκες της αξιολόγησης, κείμενο δημοσιεύτηκε από τη συντακτική ομάδα του διαδικτυακού περιοδικού ποικίλης ύλης athensvoice.gr στις 2/9/2018 <https://www.athensvoice.gr/life/472757>.

Η σχολική ποδιά – εκείνη η μπλε με το λευκό γιακαδάκι – καταργήθηκε στην Ελλάδα το 1982. Σήμερα βλέπουμε παιδιά με σχολική στολή μόνο όταν αυτά φοιτούν σε ιδιωτικά σχολεία και πάλι όχι σε όλα. Από το 1982 ως σήμερα οι απόψεις σχετικά με την ποδιά ή την στολή του σχολείου δίστανται. [...]

Εκείνοι που υποστηρίζουν ότι η σχολική ποδιά ή η στολή δεν έπρεπε να καταργηθεί έχουν ως βασικό τους επιχείρημα ότι η ποδιά ή στολή βάζει τέλος στις ανισότητες. Τα παιδιά να μην εκφράζονται μέσα από το ντύσιμό τους, αλλά δεν παύουν να διεκδικούν να θέλουν να φορούν τα πιο ωραία, τα πιο μοντέρνα, τα πιο ακριβά ρούχα. Κάπως έτσι, βλέπουμε στα σχολεία παιδιά με πολύ ακριβό ντύσιμο – στο οποίο οι γονείς τους προφανώς και μπορούν να αντεπεξέλθουν οικονομικά – αλλά βλέπουμε και παιδιά που αισθάνονται μειονεκτικά, επειδή δεν μπορούν να ντυθούν τόσο ακριβά. Ένα άλλο επιχείρημά τους υποστηρίζει ότι με το όμοιο ντύσιμο τα παιδιά είναι ντυμένα όπως αρμόζει στο σχολείο, ενώ δε χάνουν χρόνο να ασχοληθούν με τα ρούχα τους, εφόσον είναι πολύ συγκεκριμένο το τι θα φορέσουν κάθε πρωί.

Από την άλλη πλευρά, εκείνοι που μάχονται υπέρ της ελευθερίας των παιδιών να φορούν τα ρούχα της επιλογής τους και όχι στολή, υποστηρίζουν ότι τα παιδιά δεν πρέπει να καταπιέζονται. Το ντύσιμο είναι χαρά και τα παιδιά πρέπει να έχουν την ελευθερία της έκφρασης και μέσα από το ντύσιμό τους. [...] Πολλές φορές μέσα από το πώς θέλει να ντυθεί ένα παιδί, μπορούμε να πάρουμε σημαντικά μηνύματα για το πώς νιώθει ή πώς σκέφτεται αυτό το παιδί. Στο εξωτερικό έχει παρατηρηθεί ότι παιδιά που φορούσαν στολή στο σχολείο τους, έκαναν τατουάζ κρυφά από τους γονείς τους ή έστω στην ενηλικίωσή

τους από αντίδραση. Ακόμη, ένα παιδί που θέλει να εκφράσει τη διαφορετικότητά του, δεν έχει αυτή τη δυνατότητα, με αποτέλεσμα να καταπιέζεται. Τέλος, αρκετοί γονείς αναφέρουν ότι το κόστος της στολής είναι μερικές φορές ασύμφορο. Με δεδομένο μάλιστα ότι τα παιδιά μεγαλώνουν γρήγορα και δεν γίνεται να έχουν μία μόνο στολή, αλλά πολλές, για να τις αλλάζουν, έρχονται αντιμέτωποι με ένα κόστος που μοιάζει ασύμφορο, αφού τα ρούχα αυτά δεν μπορούν να τα φορέσουν στις εξωσχολικές τους δραστηριότητες.

Κείμενο 2

Η γυναίκα του Μαλή

Απόσπασμα από το διήγημα του Ζαχαρία Παπαντωνίου (1877 – 1940), Η γυναίκα του Μαλή, δημοσιευμένο στη συλλογή διηγημάτων του λογοτέχνη από τις Εκδόσεις της Εστίας, 1927. Έχει διατηρηθεί η ορθογραφία της έκδοσης.

[...] «Η μαύρη η γυναίκα μου. Πέθανε πέρσι τέτοιον καιρό. Μα δεν ήταν σαν όλες! Ήταν γυναίκα που λες η Βάντα! Τι να στα λέω. Δεν είμαστε παντρεμένοι επτά μήνες που ο σατανάς ο αφορεσμένος τώβαλε να κάμω το φόνο και να πάρω τα βουνά. Φυγοδίκησα. Άφηνα μια γυναίκα πίσω μου, την ίδια για το σπίτι, για το χωράφι, για τα πρόβατα, για το παιδί που θάκανα σε δύο μήνες. Και τάβγαλε πέρα η άραχλη¹! Κόπηκε, που λες, χίλια κομμάτια, και το σπίτι έβγαζε καπνό, και το χωράφι καλαμπόκι, και τα πρόβατα βόσκαγαν, και το παιδί τραγουδιώτανε στην κούνια. Αυτά θα πεις; Αυτά είναι μικρά πράγματα. Το μεγάλο είναι τούτο. Τ'αποσπάσματα έμπαιναν στο σπίτι, έχυναν τ'αλεύρι, φοβέριζαν το παιδί, έκαναν κατάλυμα, βάζανε μαχαίρι στο κοτέτσι. Η γυναίκα στεκόνταν βράχος. Τώρα τους έβριζε, ύστερα τους ξεγέλαγε, τους ξανάβριζε, τους έπαιρνε με το καλό.

Μια φορά είχα κατεβεί τη νύχτα στο σπίτι μου και το πρωί με πήραν μυρωδιά οι χωροφυλάκοι. Ως που να στρίψω σε δυο τρία σπίτια, πέντε τουφεκιές από πίσω μου. Τη γλύτωσα. Οι σταυρωτήδες² από κοντά μου, αλλά του κάκου. Μ'έχασαν. Ένας χωροφύλακας σε λίγη ώρα με πετυχαίνει κοντά στη βρύση. Σηκώνει το όπλο. Η γυναίκα μου του πιάνει τα χέρια, τον κυλάει κάτω, αρχίζει το πάλεμα. Ως να παλέψει ο χωροφύλακας το θηλυκό, επήρα καιρό και χάθηκα στα πλατάνια. Έμαθα ύστερα πως η Βάντα του πήρε το όπλο, κι

¹ άραχλη: εγκαταλελειμμένη, μόνη, δυσάρεστη

² σταυρωτής: χωροφύλακας, βασανιστής

εκείνος πάει στο Στρατοδικείο. Δεκαπέντε χρόνια αυτή ήταν η ζωή μου. Η γυναίκα μου να παλέβει με τ' αποσπάσματα, να δέρνεται, να δέρνει, να της χύνουν το καλαμπόκι, κι αυτή να το μαζεύει σπυρί με σπυρί. Αυτό το θηλυκό το κοντούλικο – μια χαψιά ήτανε – μέσα σ' αυτό το χαροπάλεμα³ έσκαβε το χωράφι, βοσκούσε τα πρόβατα, αλώνιζε, κρατούσε το σπίτι, μεγάλωνε τα παιδιά μας, γιατί εφτά τάκαμεν όλα. [...]

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια είναι τα επιχειρήματα αυτών που υποστηρίζουν ότι οι μαθητές και οι μαθήτριες πρέπει να φορούν ποδιά στο σχολείο, σύμφωνα με τους συντάκτες του Κειμένου 1; Να τα παρουσιάσεις συνοπτικά σε 70 περίπου λέξεις.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να επισημάνεις τον τρόπο (α, β ή γ) με τον οποίο συνδέεται η δεύτερη με την τρίτη παράγραφο του Κειμένου 1; (μονάδες 2)

α. με παραγωγική συλλογιστική πορεία (από το γενικό στο ειδικό)

β. με πρόσθεση

γ. με σύγκριση-αντίθεση

Να καταγράψεις τη διαρθρωτική λέξη/φράση με την οποία επιτυγχάνεται η νοηματική σύνδεση μεταξύ των παραγράφων αυτών (μονάδες 2) και να τεκμηριώσεις τους λόγους που, κατά τη γνώμη σου, η συντακτική ομάδα του περιοδικού επέλεξε αυτόν τον τρόπο σύνδεσης των νοημάτων. (μονάδες 6)

Μονάδες 10

³ χαροπάλεμα: επιθανάτια αγωνία, βιοπάλη

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

«Από την άλλη πλευρά, εκείνοι που μάχονται υπέρ της ελευθερίας των παιδιών να φορούν τα ρούχα της επιλογής τους και όχι στολή, υποστηρίζουν ότι τα παιδιά δεν πρέπει να καταπιέζονται. Το ντύσιμο είναι χαρά και τα παιδιά πρέπει να έχουν την ελευθερία της έκφρασης και μέσα από το ντύσιμό τους.» Να ξαναγράψεις το χωρίο κάνοντας όλες τις απαραίτητες αλλαγές, ώστε το ύφος των αρνητών της σχολικής ποδιάς να μετατραπεί από απόλυτο σε μετριοπαθές (10 μονάδες). Θεωρείς ότι το μετριοπαθές ύφος θα ήταν πιο πειστικό για τους αναγνώστες του κειμένου ή όχι; Να αιτιολογήσεις σύντομα την απάντησή σου (5 μονάδες).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να χαρακτηρίσεις τη στάση της ηρωίδας του αποσπάσματος απέναντι στον άντρα της αξιολογώντας τις πράξεις της (μονάδες 10) σε ένα κείμενο 100-150 λέξεων, στο οποίο θα καταγράψεις και τη δική σου στάση απέναντι στο πρότυπο γυναίκας που ενσαρκώνει η Βάντα (μονάδες 5).

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Οι υποστηρικτές της σχολικής ποδιάς υποστηρίζουν ότι με την εφαρμογή της μειώνονται οι κοινωνικές ανισότητες μεταξύ των μαθητών/τριών και δεν φαίνονται οι οικονομικές διαφορές μεταξύ τους. Έτσι οι γονείς δεν πλήττονται οικονομικά και οι μαθητές/τριες δεν αισθάνονται υποτιμητικά. Επίσης, με τη σχολική ποδιά τα παιδιά φορούν ευπρεπή ρούχα κατάλληλα για το σχολείο και δεν ξοδεύουν το χρόνο τους να σκεφτούν τι ρούχα να φορέσουν.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η σωστή απάντηση είναι το γ.

Η διαρθρωτική φράση που δηλώνει αντίθεση είναι «από την άλλη πλευρά». Η αντίθεση εξυπηρετεί την έκφραση διαφορετικών απόψεων για την εφαρμογή της σχολικής ποδιάς στο σχολείο. Με τη μέθοδο της σύγκρισης-αντίθεσης διατυπώνονται ξεκάθαρα τα επιχειρήματα αυτών που υποστηρίζουν ότι τα παιδιά πρέπει να φορούν σχολική ποδιά και αυτών που εναντιώνονται. Έτσι εξασφαλίζεται πιο αποτελεσματικά η συνοχή του κειμένου και οι συντάκτες του φαίνονται αντικειμενικοί παρουσιάζοντας τα επιχειρήματα τόσο των υποστηρικτών της σχολικής ποδιάς όσο και των επικριτών της.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Μετασχηματισμός: «Από την άλλη πλευρά, εκείνοι που μάχονται υπέρ της ελευθερίας των παιδιών να φορούν τα ρούχα της επιλογής τους και όχι στολή, υποστηρίζουν ότι τα παιδιά δεν θα ήταν σωστό να καταπιέζονται. Το ντύσιμο είναι χαρά και τα παιδιά θα ήταν καλό να έχουν την ελευθερία της έκφρασης και μέσα από το ντύσιμο τους.»

Το μετριοπαθές ύφος, κατά τη γνώμη μου, θα ήταν πιο πειστικό για τους αναγνώστες, καθώς η απόλυτη έκφραση (με τη χρήση του πρέπει) για ένα θέμα κοινωνικό θα δημιουργούσε αντιδράσεις. Το μετριοπαθές ύφος δίνει τη δυνατότητα στους αναγνώστες να προβληματιστούν και οι ίδιοι για το ζήτημα της σχολικής ποδιάς και να συνταχθούν με τη μία ή την άλλη άποψη αξιολογώντας διαφορετικές οπτικές για το θέμα.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Η Βάντα, όπως παρουσιάζεται στο κείμενο, είναι μια διαφορετική, θαρραλέα και αφοσιωμένη στον άντρα της γυναίκα. Αυτό το παραδέχεται και ο ίδιος ο άντρας της («Μα δεν ήταν σαν όλες!). Ήταν πολύ εργατική και προκομμένη («Κόπηκε... κούνια»). Δεν δίσταζε, παρά τη γυναικεία της φύση, να συγκρουστεί με «τα αποσπάσματα» ή να τους φερθεί με τον καταλληλότερο τρόπο («Τ' αποσπάσματα... καλό»).

Ο αφηγητής τη θαυμάζει για την αγάπη και την αυτοθυσία της να τον προστατέψει, όταν του επιτέθηκαν οι χωροφύλακες («Σηκώνει το όπλο... πάλεμα»). Τη θαυμάζει γιατί «στάθηκε βράχος» για εκείνον και τα εφτά παιδιά τους, για τη δύναμή της να αγωνίζεται, παρά το ότι ήταν γυναίκα και μάλιστα μικροκαμωμένη («μια χαψιά ήταν»).

Η Βάντα αποτελεί ένα πρότυπο γυναίκας μιας άλλης εποχής, το οποίο κι εγώ θαυμάζω, αν και δεν θεωρώ πιθανό να το συναντήσει κάποιος στη δική μας εποχή. Ωστόσο, πιστεύω ότι πολλές γυναίκες σήμερα αγωνίζονται εξίσου, αλλά με διαφορετικούς τρόπους, είναι διεκδικητικές στην εργασία, στην κοινωνική και στην προσωπική τους ζωή.

Κείμενο 1

Η κουλτούρα του διαλόγου

Το παρακάτω διασκευασμένο κείμενο του Θωμά Καραγκιοζόπουλου δημοσιεύθηκε στις 8 Δεκεμβρίου 2018 στον ιστοχώρο www.parallaxima.gr. Αναφέρεται σε περιπτώσεις που ο διάλογος απαξιώνεται από τα άτομα και δεν προωθείται η κουλτούρα του διαλόγου.

Πολλές φορές στον δημόσιο διάλογο κυριαρχεί μια στάση όπου ο αντίλογος απαξιώνεται, υπάρχει μια θεώρηση της κοινωνικής πραγματικότητας γεμάτη γενικότητες και ανακρίβειες, μια ισοπεδωτική αντίληψη που λέει ότι όλοι είναι ίδιοι και μια προσπάθεια δημιουργίας εντυπώσεων.[...]

Από τα πιο αντιπαραγωγικά για τον διάλογο πράγματα είναι όταν λέγονται ανακρίβειες και χονδροειδή ψεύδη είτε ασυνείδητα, είτε, ακόμη χειρότερα, εν γνώσει και προκαλούν τέτοια εντύπωση, ώστε φαντάζουν αδιάψευστες αλήθειες. Έτσι, **όταν το κοινό εκπαιδεύεται για χρόνια σε αυτόν τον τρόπο αντιπαράθεσης**, είναι σχεδόν νομοτελειακό ότι θα αναπαράγει αυτό το μοντέλο απέναντι σε πολλά ζητήματα με την ίδια ισοπεδωτική στάση. Με τον τρόπο αυτό καλλιεργείται, τόσο στους μεγάλους, όσο και στα παιδιά, μια κουλτούρα που είναι αντι-διαλογική και μια πεποίθηση πως κάθε φορά η συζήτηση-αντιπαράθεση θα γίνεται με όρους εντυπωσιασμού, με επιθετική ρητορική και δογματικές απόψεις.[...]

Έχω συναντήσει γονείς να απαντούν σε απορίες παιδιών τους με τις φράσεις «δεν αλλάζει τίποτε», «όλοι είναι ίδιοι» και κάπου εκεί τελειώνει η συζήτηση. Ο γονιός που δε θα καθίσει να μιλήσει σοβαρά με το παιδί του και δεν θα του εξηγήσει τι σημαίνει να είσαι διαφορετικός και πώς μπορείς να είσαι διαφορετικός, δε δίνει σε αυτόν τον νέο άνθρωπο τα απαραίτητα ερεθίσματα, για να αρχίσει να διαμορφώνει μια κριτική στάση απέναντι σε ζητήματα της καθημερινότητας και ευρύτερα της κοινωνίας.

Όμως, έχω συναντήσει και μεγάλους σε ηλικία ανθρώπους, οι οποίοι, ζαλισμένοι μέσα στην καθημερινότητά τους και έχοντας αποφύγει να αντιληφθούν το πώς πρέπει να συμπεριφέρεται ένας πολίτης σε μια οργανωμένη κοινωνία και ποια ποιοτικά χαρακτηριστικά πρέπει να διαθέτει, καταφεύγουν στην εύκολη – ανέξοδη πρακτική να θεωρούν και να λένε πως «για όλα φταίνε οι άλλοι και ποτέ οι ίδιοι». Αυτοί οι άνθρωποι θα έπρεπε να έχουν αποκτήσει την ικανότητα και την ωριμότητα να ασκούν κριτική εκεί που πρέπει, εκεί που υπάρχουν διαπιστωμένες στρεβλές καταστάσεις. **Πολλές φορές η ικανότητα κριτικής τους εξαντλείται στη συμπεριφορά των**

νέων ανθρώπων και σε πικρόχολα σχόλια περί έλλειψης σεβασμού. Όμως, αυτή η έλλειψη, όταν υπάρχει, πηγάζει από τους μεγάλους, είναι οι ίδιοι που δεν κατάφεραν να τη διδάξουν στα παιδιά τους και είναι τα παιδιά τους που δεν κατάφεραν να τη διδάξουν στους νέους. **Οπότε, πώς κατηγορείς τους νέους για κάτι που δεν έχουν διδαχθεί; [...]**

Η αντίληψη «εγώ τα ξέρω όλα, εσύ δεν ξέρεις τίποτε» θα μπορούσε να είναι ελληνικής έμπνευσης. Δεν είναι φράση που τη λες πάνω στα νεύρα σου, αλλά αποτελεί εμπεδωμένη προσωπική αντίληψη πως το κέντρο του κόσμου είσαι εσύ και οι υπόλοιποι απλώς υπάρχουν, για να επιβεβαιώνουν την ύπαρξή σου. Είναι το απαύγασμα¹ μιας θεωρίας, που διυλίζει² ως περιττά όσα δεν συμφωνούν με τα δικά σου πιστεύω και αντιβαίνουν σε όσα θεωρείς δεδομένα. Μια εν πολλοίς δογματική θέση απέναντι στα πράγματα, που δείχνει ότι ο δογματισμός δεν αποτελεί προνόμιο της θρησκευτικής πίστης.

Κείμενο 2

Η γλώσσα μου

Το ποίημα ανήκει στον Τίτο Πατρίκιο και περιλαμβάνεται στη συλλογή «Η ηδονή των παρατάσεων» (εκδόσεις Κέδρος, 1998).

Τη γλώσσα μου δεν ήταν εύκολο
να τη φυλάξω
ανάμεσα σε γλώσσες που πήγαιναν να
την καταβροχθίσουν
όμως στη γλώσσα μου συνέχιζα πάντα
να μετράω
στη γλώσσα μου έφερνα τον χρόνο στα
μέτρα του κορμιού
στη γλώσσα μου πολλαπλασίαζα την
ηδονή ως το άπειρο
μ' αυτή ξανάφερνα στον νου μου ένα
παιδί
με άσπρο σημάδι από πετριά στο κου-

¹απάγασμα: θετικό καταστάλαγμα, πολύτιμο αποτέλεσμα, σημαντική απόληξη

² διυλίζω : επεξεργάζομαι, φιλτράρω

ρεμένο του κεφάλι.

Πάσχιζα να μη χάσω ούτε μια της

λέξη

γιατί σ' αυτή τη γλώσσα μου μιλούσαν

κι οι νεκροί.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να περιγράψεις με συντομία σε 50-60 λέξεις τις περιπτώσεις στις οποίες δεν καλλιεργείται ο διάλογος, σύμφωνα με το Κείμενο 1.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1 ο συγγραφέας καταλήγει σε ένα συμπέρασμα. Ποιο είναι αυτό (μονάδες 4) και από ποιες λογικές σκέψεις απορρέει (μονάδες 6);

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να επιλέξεις τη σωστή απάντηση σε καθεμιά από τις παρακάτω προτάσεις, οι οποίες βασίζονται στο Κείμενο 1 (μία μόνο από τις τέσσερις προτεινόμενες απαντήσεις είναι σε κάθε περίπτωση ορθή):

1. «όταν το κοινό εκπαιδεύεται για χρόνια σε αυτόν τον τρόπο αντιπαράθεσης» (παράγραφος 2) στη φράση η λέξη «αντιπαράθεσης» στο παραπάνω γλωσσικό περιβάλλον έχει ως συνώνυμή της τη λέξη:

α. συνεννόησης

β. συζήτησης

γ. αντιδικίας

δ. διαφωνίας

2.«Πολλές φορές η ικανότητα κριτικής τους εξαντλείται στη συμπεριφορά των νέων ανθρώπων» (παράγραφος 4):στη φράση «εξαντλείται» η λέξη στο παραπάνω γλωσσικό περιβάλλον έχει ως συνώνυμή της τη λέξη:

- α. αξιοποιείται
- β. εντοπίζεται
- γ. παρατηρείται
- δ. επικεντρώνεται

3. Η ρητορική ερώτηση «Οπότε, πώς κατηγορείς τους νέους για κάτι που δεν έχουν διδαχθεί;»(παράγραφος 4) εκφράζει την πρόθεση του πομπού να:

- α. ευαισθητοποιήσει τους γονείς
- β. αναδείξει το θέμα του κειμένου
- γ. δικαιολογήσει τους νέους για το έλλειμμα γόνιμου διαλόγου
- δ. αποδώσει την ποιότητα της συζήτησης στην κοινωνία μας

4. Στην πρόταση «εγώ τα ξέρω όλα, εσύ δεν ξέρεις τίποτε» (παράγραφος 5) πρόθεση του πομπού είναι να:

- α. αποδοκιμάσει τον αποδέκτη του μηνύματος
- β. επικρίνει τον αποδέκτη του μηνύματος
- γ. ειρωνευτεί τον αποδέκτη του μηνύματος
- δ. υποβιβάσει/μειώσει τον αποδέκτη του μηνύματος

5.Η επιλογή «Δεν είναι φράση που τη λες πάνω στα νεύρα σου» (παράγραφος 5) από τον πομπό παραπέμπει:

- α. στη γλώσσα των νέων
- β. στον προφορικό λόγο
- γ. στον γραπτό λόγο
- δ. σε ειδικό λεξιλόγιο

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις με στοιχεία του Κειμένου 2 τη σχέση που έχει το ποιητικό υποκείμενο με τη γλώσσα (μονάδες 10) και να εκφράσεις τη συμφωνία ή διαφωνία σου με αυτή του τη στάση (μονάδες 5). Η απάντησή σου να εκτείνεται σε 100 – 150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Περιπτώσεις που δεν καλλιεργείται ο διάλογος:

- Γονείς: η επικοινωνία με τα παιδιά τους δεν είναι ουσιαστική και περιορίζεται σε επιφανειακές εκτιμήσεις για τους άλλους. Δεν προκαλούν ερεθίσματα για διαμόρφωση κριτικής στάσης.
- Ηλικιωμένοι άνθρωποι: αποφεύγουν να αντιληφθούν την ορθή συμπεριφορά και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά ενός πολίτη και οδηγούνται σε απλοϊκές εξηγήσεις που αποδίδουν ευθύνες στους άλλους ή και στους νέους ανθρώπους επικρίνοντάς τους για έλλειψη σεβασμού.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Συμπέρασμα: Με τον τρόπο αυτό καλλιεργείται, τόσο στους μεγάλους, όσο και στα παιδιά, μια κουλτούρα που είναι αντι-διαλογική και μια πεποίθηση πως κάθε φορά η συζήτηση-αντιπαράθεση θα γίνεται με όρους εντυπωσιασμού, με επιθετική ρητορική και δογματικές απόψεις.

Λογικές σκέψεις: α) όταν λέγονται ανακρίβειες και χονδροειδή ψεύδη...ώστε φαντάζουν αδιάψευστες αλήθειες.

β) όταν το κοινό εκπαιδεύεται για χρόνια σε αυτόν τον τρόπο αντιπαράθεσης ...θα αναπαράγει αυτό το μοντέλο απέναντι σε πολλά ζητήματα με την ίδια ισοπεδωτική στάση.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

1. β

2. δ

3. γ

4. γ

5. β

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Το ποιητικό υποκείμενο αισθάνεται πως η γλώσσα του κινδυνεύει να αφανισθεί ή να αλλοιωθεί και αναγνωρίζει ότι είναι δύσκολο να τη διαφυλάξει, γιατί όπως λέει «δεν ήταν εύκολο / να τη φυλάξω / ανάμεσα σε γλώσσες που πήγαιναν να / την καταβροχθίσουν». Ωστόσο, όπως δηλώνει και η συνεχής χρήση των ρημάτων σε παρατατικό, βρίσκεται σε μια αδιάκοπη προσπάθεια και εγρήγορση, για να τη διατηρήσει. Γι' αυτό τον λόγο «συνέχιζε πάντα να μετρά, έφερνε τον χρόνο στα μέτρα του κορμιού, πολλαπλασίαζε την ηδονή και ξανάφερνε στο νου του ένα παιδί», πράξεις που επιβεβαιώνουν την ύπαρξή του μέσα από τη σχέση με τη γλώσσα. Η στάση του αιτιολογείται στους δυο τελευταίους στίχους, καθώς δηλώνει ρητά ότι την υπερασπίζεται και μοχθεί για αυτό («πάσχιζα»), αφού πρόκειται για τη γλώσσα των προγόνων του («τη γλώσσα μου μιλούσαν κι οι νεκροί»). Θεωρεί ύψιστο χρέος και ευθύνη την προάσπισή της.

Ο/Η μαθητής/τρια μπορεί να συμφωνεί, αν συμερίζεται τη στάση του ποιητικού υποκειμένου για τη γλώσσα, αφού στις μέρες μας υπάρχουν παράγοντες (όπως η παγκοσμιοποίηση, η τεχνολογία κ.ά.) που επιβεβαιώνουν την αγωνία του.

Ο/Η μαθητής/τρια μπορεί να διαφωνεί, καθώς ενδέχεται να θεωρεί ότι η ελληνική γλώσσα διαθέτει τους αμυντικούς μηχανισμούς, ώστε να επιβιώσει και να παραμείνει αλώβητη, όπως άλλωστε συνέβη και στο παρελθόν.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

Κείμενο 1

Η γλώσσα μας σήμερα

Το κείμενο που ακολουθεί είναι άρθρο του ομότιμου καθηγητή της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, κ. Γεωργίου Ι. Σπανού. Το γνωστικό αντικείμενο του συγγραφέα είναι η Διδακτική Μεθοδολογία και η Αξιολόγηση του Προγράμματος Σπουδών Γλώσσας και Λογοτεχνίας. Δημοσίευσε το άρθρο τον Φεβρουάριο του 2020 στην εβδομαδιαία εφημερίδα «Αμαρυσία».

Η ελληνική γλώσσα με τον λεξιλογικό πλούτο και με την εκφραστική δύναμή της δημιούργησε αξιόλογα μνημεία λόγου και πολιτισμού. Παράλληλα, προσέφερε σε όλες τις γλώσσες του κόσμου βασικούς όρους για την επιστήμη, για την τέχνη και τον φιλοσοφικό στοχασμό. Στην πορεία του χρόνου, βέβαια, και **η ελληνική γλώσσα δανείστηκε δημιουργικά**, και όχι μόνο, λέξεις από άλλες γλώσσες, χωρίς να χάσει την ταυτότητά της.

Οι κοινωνικές συνθήκες και τα μέσα επικοινωνίας σήμερα, όμως, είναι διαφορετικά από άλλοτε. Στην εποχή μας, η επαφή μεταξύ των λαών είναι πολύ εύκολη. Η παγκοσμιοποίηση έχει κάνει όλη την υφήλιο μια γειτονιά. Με τον ηλεκτρονικό υπολογιστή, την τηλεόραση και το ραδιόφωνο ενημερωνόμαστε πολύ γρήγορα για ό,τι συμβαίνει σε κάθε σημείο της γης. Παράλληλα, η διαφήμιση, το εμπόριο και ο οικονομικός ανταγωνισμός οδηγούν τους ανθρώπους **στο κυνήγι του κέρδους**. Αυτή η νέα κατάσταση δεν έχει μόνο θετικά στοιχεία. Για τη γλώσσα, ιδίως των μικρών πληθυσμιακά λαών, συνιστά δοκιμασία, αποτελεί μεγάλο κίνδυνο.

Ο κίνδυνος αυτός, συγκεκριμένα, συνίσταται στο ότι οι συνθήκες της σημερινής ζωής, και ιδιαίτερα το εμπορικό πνεύμα, επηρεάζουν αρνητικά την αφομοιωτική ικανότητα της γλώσσας μας. Η τάση για ευκολία, η κυριαρχία όρων της τεχνολογίας και του διαδικτύου, τα διαφημιστικά κόλπα και η έγχρωμη εικόνα ωθούν τον άνθρωπο στον μιμητισμό, στην αντιγραφή ξένων προτύπων και γλωσσικών στοιχείων. Το αποτέλεσμα όλων αυτών είναι να αλλοιώνεται το γλωσσικό αίσθημα που διαμόρφωσε ο νεοέλληνας μιλώντας και ακούοντας τη μητρική γλώσσα. Δεχθήκαμε, για παράδειγμα, πλήθος λέξεων που συνδέονται με τη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή, τον οποίο εντάξαμε στο λεξιλόγιό μας ως computer. Επίσης, εκατοντάδες λέξεις που συνδέονται με το φαγητό, όπως το φαστφουντ – σπαγγέτι – χάμπουργκερ – τοςτ – φραπουτσίνο, ή το ντύσιμο, όπως στάιλ – τζιν – μίνι – γιούνισεξ, εντάχθηκαν στο λεξιλόγιό μας. Ακόμα, πλήθος πινακίδων

ελληνικών καταστημάτων και εμπορικών κέντρων φέρουν ξενόγλωσσες επιγραφές. Το χειρότερο, μάλιστα, είναι ότι κατασκευάσαμε λέξεις που δείχνουν ότι το γλωσσικό αισθητήριό μας επιτρέπει αβασάνιστους σχηματισμούς π.χ. σουβλακερί, γυράδικο, φαστφουντάδικο, προμοτάρω κ. ά. Για ποιους λόγους, όμως δανειζόμαστε λέξεις από τις άλλες γλώσσες; Πολλοί θα απαντήσουν ότι ως λαός έχουμε την ανάγκη να συμβαδίζουμε με την εποχή μας, να μη θεωρηθούμε οπισθοδρομικοί, γι' αυτό και χρησιμοποιούμε επιδεικτικά το λεξιλόγιο άλλων γλωσσών. Η τάση μας για μοντερνισμό και η ξενομανία μάς οδηγούν στο να χρησιμοποιούμε ξένες λέξεις και εκφράσεις, ενώ έχουμε τις αντίστοιχες ελληνικές. Πολλοί επαγγελματίες, επίσης και έμποροι τουριστικών ειδών πιστεύουν ότι το αγοραστικό κοινό, βλέποντας ξενόγλωσσες επιγραφές, εντυπωσιάζεται και προτιμά τα προϊόντα των καταστημάτων τους.

Όλα αυτά σημαίνουν, όπως γίνεται αντιληπτό, ότι υπάρχουν προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπίσουμε, χωρίς όμως να χάσουμε την επικοινωνία μας με τους άλλους λαούς, **που είναι ευλογία**. Πρέπει, κυρίως, να αποκτήσουμε **πιο «στέρεη» γλωσσική παιδεία**. Να επιδιώκουμε, δηλαδή να σπουδάζουμε συστηματικά την προφορική και τη γραπτή μητρική γλώσσα μας. Έτσι, θα έχουμε τη δυνατότητα να μην αποδεχόμαστε εύκολα ξένους όρους παραμερίζοντας ελληνικές λέξεις ικανές να αποδώσουν τις σύγχρονες επικοινωνιακές και τεχνολογικές περιστάσεις.

Τελειώνοντας, μπορούμε να επισημάνουμε ότι είναι ανάγκη **να εργαστούμε για την ουσιαστικότερη επικοινωνία μεταξύ των λαών και την εκμάθηση ξένων γλωσσών** με τρόπο που δεν θα μειώνει τη γλωσσική μας αντίσταση. Αυτό θα επιτευχθεί, αν όλοι οι παιδευτικοί παράγοντες – οικογένεια, σχολείο, ΜΜΕ – σέβονται τη μητρική γλώσσα και παρέχουν στους νέους πρότυπα προφορικού και γραπτού λόγου αντιπροσωπευτικά της αξίας της.

Κείμενο 2

Νύχτες

Το ποίημα είναι του Κώστα Μόντη από τη συλλογή «Τα τραγούδια της ταπεινής ζωής» (Λευκωσία 1954).

Καλά, θ' απορροφήσουν κάτι από την έγνοια σου
η μέρα, η κίνηση, η δουλειά σου, οι φίλοι,
και θα μπορέσεις ύστερα να πας
σε κάνα θέατρο ή κέντρον ή όπου αλλού.
Όμως όταν τελειώσουν όλα

τα θέατρα και τα κέντρα κλείσουν,
και πουν οι φίλοι καληνύχτα,
και πρέπει να γυρίσεις πια στο σπίτι, τι θα γίνει;
Το ξέρεις πως σκληρή, αδυσώπητη
σε περιμένει στο κρεβάτι σου η έγνοια.
Θα 'σαι μονάχος.
Και τότες θα λογαριαστείτε.
Θες ή δε θες θα μπουν κάτω όλα, να λογαριαστείτε.
Θα 'σαι μονάχος
κι ανυπεράσπιστος απ' τα θέατρα και τα κέντρα,
κι απ' τη δουλειά σου και τους φίλους.
Σε περιμένει στο κρεβάτι σου η έγνοια.
Θά 'ρθεις, δεν γίνεται. Είν' τόσο σίγουρη γι' αυτό, και περιμένει.
Είναι στο σπίτι και σε περιμένει.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1° υποερώτημα (μονάδες 10)

Σε 50-60 λέξεις να αποδώσεις τον κίνδυνο, ο οποίος, κατά τον συγγραφέα του Κειμένου 1, απειλεί τις γλώσσες των μικρών πληθυσμιακά λαών, επομένως και της χώρας μας, και τον λόγο που κατά βάση τον δημιουργεί.

Μονάδες 10

2° υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην τρίτη παράγραφο του Κειμένου 1 ο συγγραφέας επιλέγει, ανάμεσα σε άλλους τρόπους ανάπτυξης των απόψεών του, τα παραδείγματα. Τι είδους παραδείγματα είναι αυτά (μονάδες 5) και ποιο σκοπό εξυπηρετούν (μονάδες 5);

Μονάδες 10

3° υποερώτημα (μονάδες 15)

η ελληνική γλώσσα δανείστηκε δημιουργικά (παράγραφος 1)

στο κυνήγι του κέρδους (παράγραφος 2)

που είναι ευλογία (παράγραφος 4)

πιο «στέρεη» γλωσσική παιδεία (παράγραφος 4)

να εργαστούμε για την ουσιαστικότερη επικοινωνία μεταξύ των λαών και την εκμάθηση ξένων γλωσσών (παράγραφος 5)

Να γράψεις μια συνώνυμη λέξη ή φράση για καθεμιά από τις παραπάνω υπογραμμισμένες λέξεις του κειμένου, προκειμένου οι φράσεις από μεταφορικό λόγο να εκφράζουν κυριολεξία. (Μπορείς να αλλάξεις το γραμματικό γένος της υπογραμμισμένης λέξης, για παράδειγμα αντί για ουσιαστικό να βάλεις επίθετο κ.ά.).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Η ποιητική φωνή προειδοποιεί τον αναγνώστη για μια αναμέτρηση που τον περιμένει. Τι είδους αναμέτρηση είναι αυτή, σύμφωνα με το περιεχόμενο του Κειμένου 2 και πόσο εύκολη φαίνεται να είναι; Να διατυπώσεις σε 100-150 λέξεις την ερμηνεία σου.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο κίνδυνος, ο οποίος, κατά τον συγγραφέα του Κειμένου 1, απειλεί τις γλώσσες των μικρών πληθυσμιακά λαών είναι ότι επηρεάζεται η αφομοιωτική τους ικανότητα. Ο λόγος που κατά βάση δημιουργεί τον κίνδυνο αυτό είναι το εμπορικό πνεύμα της εποχής και η τάση του κέρδους. Ειδικότερα, η γλώσσα μας αντιγράφει ξένες λέξεις και εκφράσεις, με αποτέλεσμα να αλλοιώνεται.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην 3^η παράγραφο του Κειμένου 1 ο συγγραφέας χρησιμοποιεί παραδείγματα ξένων λέξεων που χρησιμοποιούμε στο καθημερινό μας λεξιλόγιο και παραδείγματα λέξεων που κατασκευάζουμε με τρόπο που να φαίνεται ότι το γλωσσικό αισθητήριό μας επιτρέπει αβασάνιστους σχηματισμούς.

Σκοπός των παραδειγμάτων είναι να αποδειχθεί η αρνητική επιρροή που ασκείται σήμερα στην αφομοιωτική ικανότητα της γλώσσας μας και το αποτέλεσμα που είναι η αλλοίωση του γλωσσικού αισθήματος.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

- η ελληνική γλώσσα χρησιμοποίησε δημιουργικά
- στην επιδίωξη του κέρδους
- που είναι πολύ θετική
- πιο αποτελεσματική (συστηματική) γλωσσική παιδεία.
- να καταβάλουμε προσπάθεια (κόπο) για την ουσιαστικότερη επικοινωνία μεταξύ των λαών και την εκμάθηση ξένων γλωσσών

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Το ποιητικό υποκείμενο προειδοποιεί τον αναγνώστη ότι η αναμέτρηση με την έγνοια είναι σκληρή και δεν μπορεί να την αποφύγει, τον περιμένει στο σπίτι να αναμετρηθούν, όταν θα είναι μόνος. Σε όλη τη διάρκεια της μέρας προσπαθεί να ξεφύγει αναζητώντας διέξοδο στην κίνηση, την εργασία του και τις συναναστροφές με φίλους, πηγαίνοντας σε θέατρα ή άλλα κέντρα διασκέδασης. Ωστόσο, στο σπίτι είναι μόνος, στο κρεβάτι παρέα του είναι η έγνοια, αυτή θα απασχολεί το μυαλό του. Η επανάληψη του στίχου «Θα 'σαι μονάχος» και του στίχου «Σε περιμένει στο κρεβάτι σου η έγνοια» επιτονίζει την καταλυτική δύναμη της έγνοιας, η οποία βασανίζει τον άνθρωπο παρά τις αγωνιώδεις προσπάθειες που καταβάλει, για να γλυτώσει, να ξεφύγει από αυτήν. Το ποιητικό υποκείμενο αποφεύγει να συγκεκριμενοποιήσει την «έγνοια», αφήνοντας έτσι ανοιχτή την ερμηνεία της και άρα την πρόσληψη του ποιήματος.

Κείμενο 1

Μόδες και ερωτήματα: Από τα ρούχα ως τα τραγούδια

Το κείμενο είναι διασκευασμένο άρθρο του Νότη Μαυρουδή και δημοσιεύθηκε στις 5 Φεβρουαρίου 2019 στον ιστότοπο www.ogdoo.gr.

Συχνότατα ακούμε «Αυτό είναι της μόδας» ή άλλες φορές το «μόδα είναι θα περάσει», τυπικές φράσεις των εποχών, τις οποίες χρησιμοποιούμε, όταν θέλουμε να αναγνωρίσουμε μια ομαδική συνήθεια για συγκεκριμένη χρονική περίοδο, μια συνήθεια που επηρεάζει όχι μόνο την ένδυση και υπόδηση, αλλά και ιδέες, κοινωνικές συμπεριφορές και πολιτιστικές εκφάνσεις. Συνήθεια που έρχεται, φεύγει και συχνότατα επανέρχεται... Η μόδα υπάρχει στα πάντα. Στα παντός είδους προϊόντα γυναικείας και ανδρικής κατανάλωσης, στα σουξέ της δισκογραφικής βιομηχανίας, στα ευπώλητα βιβλία, στην κινητή τηλεφωνία και σε κάθε τι που καταναλώνεται μαζικά στην αγορά. Έτσι ήταν, έτσι είναι, έτσι θα είναι, ο κανόνας που καθορίζει τη ζωή μας.

Η κάθε μόδα έχει σχεδόν... ως αξίωμά της το να μην διαρκεί πολύ, ώστε να υπάρχει πάντα η ανάγκη να ανανεωθεί, να αναθεωρηθεί και να επανατοποθετηθεί ως προϊόν. **Επομένως**, ένα βασικό χαρακτηριστικό της μόδας είναι να έρχεται, να παρέρχεται και να επανέρχεται με διαφορετική μορφή. **Να κάνει** τον κύκλο της ως όμορφο προϊόν και να εξαφανίζεται μόλις παρουσιάσει κηλίδες παλιομοδίτικης... σκουριάς και «μυρίσει» πως είναι ξεπερασμένη. [...]

Αυτές λοιπόν οι αναβιώσεις μιας μόδας μετά από χρόνια ή η επιστροφή σε αισθητικές παλαιότερων εποχών και όλα αυτά τα χρονικά πηγαινέλα, διακινούνται - λένε- σύμφωνα με το τι ζητάει ο κόσμος, πλήρως αβέβαιη και αμφίβολη διαβεβαίωση. Οι βιομηχανίες της γυναικείας μόδας, των τραγουδιών, των αυτοκινήτων κ.λ.π. δε θα περιμένουν το τι θέλει ο κόσμος, αλλά θα συνδυάσουν και θα προετοιμάσουν το κλίμα και την περιρρέουσα ατμόσφαιρα της εποχής, καθώς και τις τάσεις που συχνά οσφραίνονται και επιβάλλουν οι βιομηχανικοί σχεδιαστές μέσω των επιλογών τους.[...]

Εάν εξετάσουμε μάλιστα τα τραγούδια της μόδας συναντάμε ό,τι πιο ελαφρύ, ρηχό, άχρωμο και αποκρουστικό. Στηρίχτηκε στο θέαμα, στα εξωμουσικά στοιχεία και

στην αναγκαία τηλεοπτική προβολή, για να φανούν κυρίως και όχι για να ακουστούν.[...]

Η μόδα είναι ανθρώπινη ανάγκη και η αναγκαιότητα της ανανέωσής της είναι αυτή που κυρίως συμβάλει στην μετεξέλιξή της σε κεντρικό κοινωνικό στοιχείο που κινεί την πρόοδο. Όσο η μόδα περιέχει εντός της πνευματικά στοιχεία, βοηθάει τον κόσμο να αναζητήσει μια καλύτερη ποιότητα ζωής. Όταν γίνεται έρμαιο και παιχνίδι του χρήματος, θα καταντήσει μίζερη.

Κείμενο 2

Ύμνος δοξαστικός για τις γυναίκες π' αγαπούμε (απόσπασμα)

Το παρακάτω ποίημα είναι του Νίκου Εγγονόπουλου και ανήκει στην ποιητική συλλογή: Έλευσις, 1948

[...] έχουνε οι γυναίκες π' αγαπούμε θεία την ουσία

κι όταν σφιχτά στην αγκαλιά μας

τις κρατούμε

με τους θεούς κι εμείς γινόμαστ' όμοιοι

στηνόμαστε ορθοί σαν άγριοι πύργοι

τίποτε δεν είν' πια δυνατό να μας κλονίση

με τα λευκά τους χέρια

αυτές

γύρω μας γαντζώνουν

κι έρχονται όλοι οι λαοί

τα έθνη

και μας προσκυνούνε

φωνάζουν

αθάνατο

στους αιώνες

τ' όνομά μας

γιατί οι γυναίκες π' αγαπούμε

την μεταδίνουν
και σ' εμάς
αυτή
τη θεία τους
ουσία

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Πώς μπορεί να εννοηθεί η μόδα, σύμφωνα με τον συγγραφέα του Κειμένου 1, ποια τα πεδία στα οποία εκτείνεται και ποιο είναι το βασικό της γνώρισμα; (50-60 λέξεις).

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Επομένως, να κάνει: Εξήγησε με συντομία με ποιον τρόπο ο σύνδεσμος και η υποτακτική έγκλιση συμβάλλουν στη συνοχή του λόγου στη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

«μυρίσει» πως είναι ξεπερασμένη (2^η παράγραφος), όλα αυτά τα χρονικά πηγαινέλα (3^η παράγραφος), τις τάσεις που συχνά οσφραίνονται... (3^η παράγραφος): Να κάνεις τις απαραίτητες αλλαγές στις παραπάνω υπογραμμισμένες φράσεις του Κειμένου 1, ώστε η λειτουργία της γλώσσας από μεταφορική να γίνει κυριολεκτική. Να προσέξεις ώστε να μην αλλάξει το νόημα στο γλωσσικό περιβάλλον των προτάσεων στις οποίες υπάγονται οι ζητούμενες φράσεις.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποια στάση υιοθετεί στο Κείμενο 2 το ποιητικό υποκείμενο απέναντι στη γυναίκα (μονάδες 10) και ποιες σκέψεις σου δημιουργεί αυτή η στάση; (μονάδες 5) Ανάπτυξε σε 100 – 150 λέξεις την απάντησή σου.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η μόδα εννοείται ως ομαδική συνήθεια για συγκεκριμένη χρονική περίοδο, που επηρεάζει όχι μόνο την ένδυση και υπόδηση, αλλά και ιδέες, κοινωνικές συμπεριφορές και πολιτιστικές εκφάνσεις.

Εκτείνεται σε όλα τα πεδία:

- Στα παντός είδους προϊόντα γυναικείας και ανδρικής κατανάλωσης,
- στα σουξέ της δισκογραφικής βιομηχανίας,
- στα ευπώλητα βιβλία,
- στην κινητή τηλεφωνία
- σε κάθε τι που καταναλώνεται μαζικά στην αγορά.

Βασικό της γνώρισμα είναι η μικρή της διάρκεια, ώστε να υπάρχει πάντα η ανάγκη να ανανεωθεί, να αναθεωρηθεί και να επανατοποθετηθεί ως προϊόν. Στηρίζεται στην ανθρώπινη ανάγκη για ανανέωση και εξέλιξη.

2ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η διαρθρωτική λέξη «**επομένως**» συμβάλλει στη συνοχή των νοημάτων της 2^{ης} παραγράφου. Εισάγει το συμπέρασμα των στοιχείων της μόδας που ανέφερε ο συντάκτης του Κειμένου 1 στην πρώτη περίοδο της παραγράφου και καταλήγει στο βασικό χαρακτηριστικό της μόδας.

Ακόμη, με την έγκλιση «**να κάνει** τον κύκλο της» που τίθεται στην αρχή της περιόδου, ενώνει, συνοψίζει νοηματικά τις υποτακτικές εγκλίσεις που προηγήθηκαν (να έρχεται, να παύεται και να επανέρχεται). Με τη ρηματική αναφορά ως συνοχικό δεσμό επιτυγχάνεται η συνοχή του λόγου.

3ο υποερώτημα (μονάδες 15)

- «μυρίσει» πως είναι ξεπερασμένη (2η παράγραφος): γίνεται (ευρέως) αντιληπτό πως είναι ξεπερασμένη
- όλα αυτά τα χρονικά πηγαινέλα (3η παράγραφος): η επαναφορά της αισθητικής παλαιότερων ετών με την προσθήκη σύγχρονων στοιχείων
- τις τάσεις που συχνά οσφραίνονται... (3η παράγραφος): τάσεις που διαισθάνονται πως θα έχουν απήχηση στο κοινό

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Το ποιητικό υποκείμενο εκθειάζει τη γυναικεία φύση. Έχουν οι γυναίκες, μάλιστα, θεϊκή ουσία, με αποτέλεσμα, όταν τις κρατούν οι άνδρες σφιχτά στην αγκαλιά τους, να γίνονται όμοιοι με τους θεούς. Το ποιητικό υποκείμενο θεωρεί πως χάρη στις γυναίκες οι άνδρες αποκτούν τέτοια μεγάλη δύναμη που κανείς και τίποτε δεν μπορεί να τους κλονίσει. Η γυναικεία θεϊκή ουσία (πιθανόν το ποιητικό υποκείμενο να αναφέρεται στα γυναικεία συναισθήματα, την αγάπη, το θαύμα της αναπαραγωγής που διατηρεί το ανθρώπινο γένος) μεταδίδεται με το άγγιγμα, γεγονός που εξωθεί όλους τους λαούς να προσκυνούν και να φωνάζουν το όνομά τους, καθιστώντας το αθάνατο. Το ποιητικό υποκείμενο, προκειμένου να εξυμνήσει τη γυναικεία υπόσταση και να τονίσει την προσφορά των γυναικών στο ανθρώπινο είδος, αξιοποιεί με παραστατικό τρόπο στοιχεία υπερρεαλιστικά, παρομοιώσεις (στην όμασσε σαν άγριοι πύργοι), μεταφορές (θεϊκή ουσία των γυναικών).

Ο/Η μαθητής/τρια μπορεί να τοποθετηθεί θετικά ή αρνητικά απέναντι σε αυτή την στάση του ποιητικού υποκειμένου. Αυτό εξαρτάται από τα βιώματά του/της και τη διαφορετική πρόσληψη του μηνύματος του ποιήματος. Ωστόσο, πρέπει να αιτιολογηθεί κάθε απάντηση.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

Κείμενο 1

[Τα πρότυπα των νέων]

Το παρακάτω κείμενο υπογράφεται από την Κατερίνα Σώκου, δημοσιογράφο που ζει στην Αμερική. Έχει δημοσιευθεί στη στήλη «Απόψεις» της εφημερίδας Καθημερινή στις 23.1.2019.

Ήταν το θέμα της έκθεσης εκείνη τη χρονιά στις Πανελλαδικές Εξετάσεις. Η πρώτη μου σκέψη ήταν ότι, αν είναι να έχει κανείς πρότυπα, ας είναι υψηλά: χωρίς να είμαι θρησκευόμενη –κάτι που φρόντισα να επισημάνω–, πρότεινα τον Ιησού Χριστό, που κήρυξε την αγάπη για τον πλησίον. Ούτε σε επαναστάτες αναφέρθηκα ούτε σε εθνικά σύμβολα. Ούτε καν στους σταρ της σοουμπίζ! Δεν κέρδισα φίλους σε κανένα στρατόπεδο: Πήρα έναν μέτριο βαθμό, ο οποίος ήταν τελικά το καλύτερο δώρο, γιατί βρέθηκα στο Ιστορικό Ιωαννίνων – μακάρι να μπορούσα να πω ότι το έκανα επίτηδες, αλλά μάλλον ήμουν εκτός κλίματος.

Ας κάνω μια δεύτερη προσπάθεια: Υποψήφια για 10 βραβεία Όσκαρ η ταινία «The Favorite» του σκηνοθέτη Γιώργου Λάνθιμου. Στους ημιτελικούς του αυστραλιανού Open ο τενίστας Στέφανος Τσιτσιπάς. Δύο Έλληνες που, ξεκινώντας από την Ελλάδα, με ελληνικά βιώματα και περιορισμούς και όχι από το Λος Άντζελες ή την Ελβετία, φτάνουν στην κορυφή του αντικειμένου τους. Ο κόσμος θαυμάζει το κατόρθωμά τους, χωρίς να ασχολείται ιδιαίτερα με την καταγωγή τους. Αλλά εμείς ξέρουμε: είναι δύο από εμάς, τους Έλληνες, που αντιμετωπίζουμε αντίστοιχους περιορισμούς και δυσκολίες, και γι' αυτό μιλούν στην καρδιά. Είναι ώρα να μιλήσουν και στο μυαλό, να γίνουν πρότυπα για το νέο μοντέλο του δημιουργικού και επιτυχημένου επαγγελματία. Εκείνου που είναι διεθνώς ανταγωνιστικός, ακριβώς επειδή δουλεύει σκληρά, αλλά και επειδή έχει ένα μεγάλο όραμα και, για να το υπηρετήσει, δεν διστάζει να ανοίξει τα φτερά του στο εξωτερικό και βήμα βήμα να φτάσει να αξιοποιεί τους καλύτερους ηθοποιούς του Χόλυγουντ ή να προπονείται στις καλύτερες σχολές τένις του κόσμου. [...]

Κείμενο 2

[Αγαπούλα]

Το κείμενο είναι απόσπασμα από το βιβλίο της Μαρίας Κέντρου-Αγαθοπούλου: Η παραίτηση, Κέδρος, 2002.

Ένα πρωί, στην αυλή της, που έσκιζε με το τσεκούρι ξύλα για προσάναμμα, ο Γιωργάκης — τρία τέσσερα χρονών —, απ' το απέναντι σπίτι, έβγαλε το κεφαλάκι του από την πόρτα της κουζίνας τους, με όλο το σώμα του μέσα για ν' αποφύγει τον παγωμένο χειμωνιάτικο αέρα, και φώναξε μ' εκείνη την τσιριχτή φωνή που βγάζουν πολλές φορές τα μικρά παιδιά και λες πού τη βρίσκουν τέτοια δύναμη μες στο μικρό τους σώμα, φώναξε λοιπόν «Αγαπούλα, θα σε κάνουμε νύφη».

Όταν τέλειωσε με τα ξύλα και ανέβηκε στο σπίτι, είπε της μητέρας της ότι «αυτό» της φώναξε ο εγγονός της κυρίας Ευτέρπης κι ότι την έσκιαξε εκείνη η τσιριχτή φωνή του παιδιού και σαν να μην κατάλαβε στην αρχή από πού είχε έρθει, όμως, έτσι άξαφνα που είχε σηκώσει το κεφάλι της και κοίταξε απέναντι αφήνοντας καθηλωμένο το τσεκούρι ανάμεσα στη βαθιά σχισμή ενός κούτσουρου, πρόλαβε και είδε εν ριπή οφθαλμού¹ (ή έτσι της φάνηκε;) από πού ερχόταν η φωνή κι άκουσε συγχρόνως μια πόρτα να κλείνει με πάταγο, και μετά τίποτα.

Η μητέρα της, προσπαθώντας να κρύψει τη χαρά της, είπε μάνι μάνι, όμως με κάποια προσποιητή αδιαφορία, «σίγουρα η γιαγιά του η κυρία Ευτέρπη θα το 'βαλε το μωρό να σου φωνάξει έτσι, σε θέλει, φαίνεται, για το γιο της τον Παύλο», κι η Αγαπούλα είπε «μαμά, δεν είσαι με τα καλά σου που θα πάρω έναν άντρα που δεν αγαπώ, εσύ κοίταξε να το βγάλεις αυτό απ' το μυαλό σου, τ' ακούς; πες πως δεν σου το 'πα ποτέ», κι εκείνη δεν τόλμησε να βγάλει άλλη λέξη από το στόμα της.

Όμως, από την άλλη κιόλας μέρα άρχισαν κάτι συχνές επισκέψεις της γειτόνισσας κυρίας Ρωζάνης, και σους πους με τη μητέρα της Αγαπούλας κάτι ψήνανε οι δυο τους, μια υπόθεση σκοτεινή θαρρείς, γιατί η κυρία Ρωζάνη ήταν καπάτσα² προξενήτρα.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια πρόσωπα και για ποιους λόγους, σύμφωνα με τη συγγραφέα του Κειμένου 1, μπορούν να αποτελέσουν πρότυπα για τους νέους σήμερα; (50 λέξεις)

¹ σε μια ματιά (κυριολ.), σε ελάχιστο χρόνο (μεταφ.)

² επιδέξια, έξυπνη και πονηρή που μπορεί να καταφέρει τα πάντα με διάφορα μέσα.

Μονάδες 10

2° υποερώτημα (μονάδες 10)

Να περιγράψεις τον τρόπο με τον οποίο γίνεται νοηματικά η σύνδεση των παραγράφων του Κειμένου 1.

Μονάδες 10

3° υποερώτημα (μονάδες 15)

Τι πετυχαίνει η συγγραφέας με την επιλογή του πρώτου ενικού προσώπου των ρημάτων στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1; (μονάδες 10) Γιατί επιλέγει το πρώτο πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο στο χωρίο της δεύτερης παραγράφου: «Αλλά εμείς ξέρουμε: είναι δύο από εμάς, τους Έλληνες, που αντιμετωπίζουμε αντίστοιχους περιορισμούς και δυσκολίες, και γι' αυτό μιλούν στην καρδιά» (μονάδες 5);

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις στο Κείμενο 2 τη στάση της Αγαπούλας στο ζήτημα του γάμου (μονάδες 10) εξετάζοντας παράλληλα αν αυτή την αποδέχεται η εποχή μας (μονάδες 5). Να αναπτύξεις την ερμηνεία σου σε 100 - 150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σύμφωνα με τη συντάκτρια του Κειμένου 1, πρότυπα για τους νέους σήμερα μπορούν να αποτελέσουν ο σκηνοθέτης Γιώργος Λάνθιμος και ο τενίστας Στέφανος Τσιτσιπάς.

Οι λόγοι για τους οποίους αναφέρει αυτές τις δύο προσωπικότητες είναι ότι:

- Είναι Έλληνες που αντιμετώπισαν και ξεπέρασαν δυσκολίες, αναδείχθηκαν επαγγελματικά και διεγείρουν το αίσθημα του θαυμασμού.
- Είναι δημιουργικοί και επιτυχημένοι επαγγελματίες.
- Είναι ανταγωνιστικοί και δουλεύουν σκληρά, έχουν όραμα που το υπηρετούν και δε διστάζουν να δοκιμάσουν τις δυνάμεις τους στο εξωτερικό αξιοποιώντας τις δυνατότητές τους.

2ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η σύνδεση των παραγράφων του Κειμένου 1 επιτυγχάνεται με:

- Με την επανάληψη της λέξης πρότυπα, η οποία είναι κομβική για τον προβληματισμό του κειμένου.
- Νοηματικά, στην πρώτη παράγραφο αναφέρεται η πρώτη προσπάθεια καθορισμού προτύπου και στη δεύτερη παράγραφο γίνεται ρητά η αναφορά στη δεύτερη προσπάθεια καθορισμού προτύπου για τους νέους (ας κάνω μια δεύτερη προσπάθεια).

3ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Η συντάκτρια του Κειμένου 1 με τη χρήση του πρώτου ενικού προσώπου των ρημάτων στην πρώτη παράγραφο επιτυγχάνει να χρησιμοποιήσει ως αφόρμηση ένα προσωπικό της βίωμα και να

κάνει με αυτόν τον τρόπο το ύφος εξομολογητικό. Ακόμη, δημιουργεί αμεσότητα, οικειότητα και προσελκύει το ενδιαφέρον του αναγνώστη μέσω της παράθεσης της προσωπικής της εμπειρίας.

Στη συνέχεια, με τη χρήση του πρώτου πληθυντικού προσώπου των ρημάτων στη δεύτερη παράγραφο, επιτυγχάνει να εντάξει τον εαυτό της στην ίδια χορεία με τους αναγνώστες και να αποδώσει αισθήματα και σκέψεις που, κατά τη γνώμη της, αντιπροσωπεύουν συνολικά τους Νεοέλληνες. Το α' πληθυντικό πρόσωπο μειώνει την απόσταση πομπού και δέκτη και εκφράζει ένα καθολικό μήνυμα.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Η Αγαπούλα είναι αρνητική στο ζήτημα του γάμου και αυτό φαίνεται με σαφήνεια στο σημείο που δηλώνει στη μητέρα της: «μαμά, δεν είσαι με τα καλά σου που θα πάρω έναν άντρα που δεν αγαπώ, εσύ κοίταξε να το βγάλεις αυτό απ' το μυαλό σου, τ' ακούς; πες πως δεν σου το 'πα ποτέ». Επίσης, φαίνεται και από την επισήμανση πως την έσκιαξε η τσιριχτή φωνή του παιδιού, όταν της φώναξε «αυτό». Ερμηνεύοντας τη στάση της γίνεται κατανοητό πως ο γάμος δεν ταιριάζει στο δυναμικό της χαρακτήρα (ασχολείται και με εργασίες που προορίζονται για άντρες) και επιθυμεί να παντρευτεί, αφού πρώτα αγαπήσει, όπως λέει και στη μητέρα της. Διαφοροποιείται από το κοινωνικό στερεότυπο εκείνης της εποχής, όταν οι γυναίκες παντρεύονταν από συνοικέσιο και χωρίς να ερωτηθούν για τα αισθήματά τους. Στην εποχή μας, δεν γίνονται γάμοι κατά αυτόν τον τρόπο, η ίδια η γυναίκα έχει τον πρώτο λόγο για την προσωπική της ζωή. Επομένως, η αντισυμβατική στάση της Αγαπούλας γίνεται αποδεκτή στην εποχή μας, αλλά όχι στην εποχή που ζει η ίδια.

Κείμενο 1

Αντηχήσεις

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί διασκευασμένο άρθρο της ΑμάνταςΜιχαλοπούλουπου δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Η Καθημερινή, στις 21.04.2002

«Έχουμε πολλά να πούμε, ας μιλήσουμε». Η διαφημιστική καμπάνια εταιρείας κινητής τηλεφωνίας αντιφάσκει προς τη σύγχρονη πρακτική της επικοινωνίας. Στο μετρό, μέρα-νύχτα, κορίτσια και αγόρια σκυμμένα πάνω από το μικρό πληκτρολόγιο του κινητού τους επικοινωνούν αξιοζήλευτα γρήγορα, ασθματικά, καλύτερα από επαγγελματίες στενογράφους. Σ' όλη τη διαδρομή ακούγεται το μονότονο τικ τακ των πλήκτρων, η μέγιστη δεξιολογία της νέας εποχής.

Ακόμη, ωστόσο, και όταν μιλάνε οι άνθρωποι, δε φαίνεται πως έχουν τόσα πολλά να πουν: το πού και πότε συζητάνε, το πόσο. Δε χρειάζεται να είσαι ωτακουστής¹: οι άνθρωποι μιλούν μεγάλοφωνα στο κινητό τους, δε θέλουν να προστατεύσουν τίποτα και κανέναν, ούτε καν τα αισθήματά τους. Μερικές φορές ολόκληρο το βαγόνι βυθίζεται σ' αυτή την παράδοση επικοινωνία, οι άνθρωποι χάνονται σ' ένα προσωπικό σύμπαν, που με απίθανο τρόπο εκτίθεται στα μάτια όλων.

Έχουμε στα αλήθεια πολλά να πούμε; Τι τάξεως θέματα μάς ενδιαφέρει να συζητήσουμε; Ας μιλήσουμε, που λέει και η διαφήμιση, αλλά γιατί και πώς; Ζούμε στην πιο επικοινωνιακή εποχή και κατά παράδοξο τρόπο η επικοινωνία είναι πιο ρηχή από ποτέ.

Τις προάλλες ένας φίλος μου τηλεφώνησε εκλιπαρώντας να ανάψω την τηλεόραση εκείνη τη στιγμή και να παρακολουθήσω έναν διάλογο για την ανεργία σε μια εκπομπή που προβάλλει σε όλη τη διάρκεια της ημέρας την ιδιωτική ζωή μιας ομάδας νέων που ζουν για ένα χρονικό διάστημα στο ίδιο σπίτι. Τα παιδιά, προφανώς, είχαν πάρει εντολές να συζητήσουν σοβαρά, όπως γίνεται στα στρογγυλά τραπέζια και στα τηλεοπτικά παράθυρα. Για να μην τρομάζει η ατελείωτη φλυαρία τους τον προβληματισμένο τηλεθεατή, έπρεπε να μιλήσουν συγκροτημένα γύρω από ένα θέμα που απασχολεί τη νεολαία και να

¹Ωτακουστής: αυτός που ακούει κρυφά τι συζητούν κάποιοι, που κρυφακούει.

χρησιμοποιήσουν τη μέση τηλεοπτική γλώσσα. Δυστυχώς, πρόλαβα μόνο το τελευταίο πεντάλεπτο, που ήταν στα αλήθεια τραγικό εξαιτίας της αφέλειάς του, αλλά και πολύ ενδεικτικό των τάσεων της επικοινωνίας. Κάθε άλλο παρά αυθόρμητη ανταλλαγή απόψεων.

Υπάρχει άραγε μέσα στην τόση επιστημοσύνη² κάποιος τρόπος να επικοινωνούν οι άνθρωποι μεταξύ τους, να ανταλλάσσουν ιδέες που δεν είναι κακέκτυπο³ τηλεοπτικών διαλόγων; Το γεγονός ότι στο δρόμο οι περαστικοί διατυπώνουν ιδέες δημοσίως χωρίς να ντρέπονται πια το μικρόφωνο, χωρίς να φοβούνται την κάμερα, με απίστευτη άνεση, αυτοπεποίθηση, εξοικείωση υπόσχεται και καλύτερες «επικοινωνιακές μέρες»; Μάλλον το αντίθετο συμβαίνει. Τα «πολλά» που έχουμε να πούμε καταχωνιάζονται ακόμη πιο βαθιά, ενώ τα λίγα και τα επαναλαμβανόμενα επιπλέουν.

Η κινητή τηλεφωνία είναι η περίληψη αυτής της ιδιόμορφης επικοινωνιακής κατάστασης. «Πού είσαι;» είναι η ερώτηση που αντικαθιστά το «τι κάνεις;», «τι σκέφτεσαι;», «τι αισθάνεσαι;», «τι πιστεύεις;». Εύκολος τρόπος να «θάψεις» αυτά που σε απασχολούν και να ρίξεις από πάνω το χώμα καλοδεχούμενης ευτέλειας. Κι έτσι τα «πολλά» που έχουμε να πούμε θα τα διαχειριστούμε πάλι αναγκαστικά είτε ως ασκήσεις ρητορικής είτε ως μακρόσυρτες, αμήχανες σιωπές.

Κείμενο 2

Η μόνη γη

Το ποίημα της Χλόης Κουτσομπέλη ανήκει στην ποιητική συλλογή «Η γυμνή μοναξιά του ποιητή Όμικρον» και εκδόθηκε το 2021.

Ήθελα κάποτε να σου γράψω ένα γράμμα, δεν γνώριζα όμως τα ιερογλυφικά.

Ήθελα κάποτε να συναντηθούμε, μια άλλοτε αργούσες εσύ έναν αιώνα, άλλοτε εγώ
ερχόμουν μια χιλιετία πιο νωρίς.

Όταν εσύ άφηνες στο σπήλαιο αποτύπωμα παλάμης, το δικό μου χέρι μίκραινε απότομα.

²Επιστημοσύνη: η ιδιότητα του επιστήμονα καθώς και το σύνολο των επιστημονικών γνώσεων που αυτός έχει.

³Κακέκτυπο: (μτφ., ως ουσ.) για κάτι που είναι κακή απομίμηση ή για κάποιον που προσπαθεί να μοιάσει σε κάποιο πρότυπο, το αποτέλεσμα όμως αυτής της προσπάθειας είναι αρνητικό.

Όταν εσύ ζωγράφιζες το βίσονα⁴, εγώ φοβόμουνά τους ταύρους.

Όταν καταποντιζόταν η Θήρα, εγώ συμμετείχα στην πομπή της Άνοιξης.

Όταν καιγόταν η Ρώμη, εγώ κατοικούσα στην Πομπηία.

Όταν σε κατασπάραζε η Αγαύη⁵, εγώ γλεντούσα με τον Διόνυσο.

Όταν πολεμούσες στα χαρακώματα, εγώ ήμουν σε στρατόπεδο συγκέντρωσης.

Όταν βομβάρδιζαν τη χώρα σου, εγώ πήγαινα εκδρομή στις Άλπεις.

Όταν εσύ έμπαινες σε κάποιο τρένο στη Ζυρίχη, εγώ πετούσα για το Άμστερνταμ.

Σε όλες τις εποχές δεν βρέθηκε ποτέ χώρος για μας.

Μα ποιοι άνθρωποι άραγε ποτέ τους συναντιούνται;

Άλλωστε κάπως πρέπει να δικαιολογεί την ύπαρξή της και η ποίηση.

Η μόνη γη όπου οι ψυχές συμπίπτουν

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1(μονάδες 35)

1ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του σύγχρονου τρόπου επικοινωνίας, σύμφωνα με την αρθρογράφο του Κειμένου 1; (60-70 λέξεις).

⁴βίσων:θηλαστικό ζώο, είδος βούβαλου

⁵Αγαύη: Στην ελληνική μυθολογία η Αγαύη ήταν η όμορφη κόρη του βασιλιά των Θηβών Κάδμου και της Αρμονίας. Η Αγαύη είχε αδελφές την Ινώ, τη Σεμέλη και την Αυτονόη. Η Αγαύη, ζηλεύοντας τη δόξα της αδελφής της, της Σεμέλης, που την είχε ερωτευθεί ο ίδιος ο πατέρας των θεών Δίας και από αυτόν είχε μείνει έγκυος στον θεό Διόνυσο, διέδωσε ότι η Σεμέλη έλεγε ψέματα.

Μονάδες 10

2ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην 3η παράγραφο του κειμένου 1 η αρθρογράφος διατυπώνει ορισμένα ερωτήματα. Να εξηγήσεις με ποιον τρόπο συμβάλλουν στη σύνδεση των νοημάτων του κειμένου.

Μονάδες 10

3ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Το ύφος λόγου της αρθρογράφου στο μεγαλύτερο μέρος της 5ης παραγράφου του Κειμένου 1 («Υπάρχει άραγε μέσα στην τόση επιστημοσύνη... καλύτερες «επικοινωνιακές μέρες»;) είναι ειρωνικό. Να εντοπίσεις δύο λέξεις ή φράσεις και ένα σημείο στίξης που διευκολύνουν την πρόθεσή της.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να σχολιάσεις τους τρεις τελευταίους στίχους του ποιήματος (Κείμενο 2) σε 100 - 150 λέξεις εκφράζοντας παράλληλα τη δική σου άποψη για το θέμα της επικοινωνίας των ανθρώπων στις μέρες μας.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Τα χαρακτηριστικά του σύγχρονου τρόπου επικοινωνίας, σύμφωνα με τη συντάκτρια του Κειμένου 1, είναι:

- Γίνεται με τη χρήση των ηλεκτρονικών μέσων, κινητών τηλεφώνων, υπολογιστών
- Πραγματοποιείται μεγάλως μέσω των τεχνολογικών μέσων, με αναφορά σε προσωπικά ζητήματα, χωρίς φόβο έκθεσης στους άλλους ανθρώπους
- Επιφανειακή επικοινωνία, συζήτηση, συνήθως, για επουσιώδη ζητήματα
- Έλλειψη αυθορμητισμού, όταν επιχειρείται τηλεοπτική συζήτηση
- Ιδιόμορφη επικοινωνία, εφόσον επιδιώκεται η διατύπωση ρηχών, επαναλαμβανόμενων απόψεων δημοσίως, χωρίς, ωστόσο, να επιδιώκεται η εμβάθυνση στα πραγματικά προβλήματα των ανθρώπων.

2ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η συντάκτρια του Κειμένου 1 χρησιμοποιεί ερωτήματα στην τρίτη παράγραφο (Έχουμε στα αλήθεια πολλά να πούμε; Τι τάξεως θέματα μάς ενδιαφέρει να συζητήσουμε; Ας μιλήσουμε, που λέει και η διαφήμιση, αλλά γιατί και πώς;). Πρόκειται για ευθέα ερωτήματα, που κάνουν το λόγο πιο άμεσο, προσελκύουν το ενδιαφέρον του αναγνώστη, καθώς νιώθει πως απευθύνονται σε εκείνον. Στο σημείο που τίθενται τα ερωτήματα ενισχύουν τη συνοχή του κειμένου, γιατί αποτελούν το έναυσμα, για να δώσει στη συνέχεια η συντάκτρια τις απαντήσεις και τη θέση της για

το ζήτημα (Η παράγραφος με τα ερωτήματα λειτουργεί ως μεταβατική. Από τις παρατηρήσεις της συντάκτριας για την καθημερινή ζωή στη 2^η παράγραφο τα ερωτήματα βοηθούν στη μετάβαση σε ένα προσωπικό της βίωμα) .

3ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Το σημείο στίξης που επαναλαμβάνεται στην 5^η παράγραφο και συμβάλλει στη δημιουργία ειρωνικού ύφους είναι το ερωτηματικό. Η συντάκτρια διατυπώνει δύο ερωτήματα (που απαντώνται αμέσως μετά), με τα οποία διατυπώνει τη θέση της για την κακή ποιότητα της σύγχρονης επικοινωνίας. Οι φράσεις «**τόση επιστημοσύνη**» και «**κακέκτυπο** τηλεοπτικών διαλόγων» φανερώνουν συναισθηματική φόρτιση και ειρωνεία, εφόσον, κατά τη συντάκτρια, επιφανειακά επιδεικνύουμε γνώσεις και στην πραγματικότητα μιμούμαστε τηλεοπτικές συζητήσεις.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Στους τρεις τελευταίους στίχους, το ποιητικό υποκείμενο εκφράζει την αγωνία και απογοήτευση του, διότι ανέκαθεν και διαχρονικά (όπως φαίνεται σε όλο το ποίημα) η επικοινωνία των ανθρώπων ήταν προβληματική. Ωστόσο, σημείο αισιοδοξίας και συνάντησης απόψεων και συναισθημάτων αποτελεί η Ποίηση (ίσως και γενικότερα η Τέχνη), όπου οι άνθρωποι εκφράζονται ελεύθερα και νιώθουν πως ανάλογα συναισθήματα έχουν βιώσει κι άλλοι άνθρωποι. Το ποίημα, λοιπόν, στην κορύφωσή του, γίνεται ποίημα Ποιητικής, εφόσον τονίζεται ο λυτρωτικός και καταλυτικός ρόλος της Τέχνης, στην ανθρώπινη ζωή.

Ο μαθητής/τρια μπορεί να υποστηρίξει θετικά ή αρνητικά τον τρόπο επικοινωνίας της σύγχρονης εποχής. Είναι απαραίτητο να αιτιολογήσει την απάντησή του είτε είναι ικανοποιημένος/η με την επικοινωνία μέσω των τεχνολογικών μέσων είτε όχι. Μπορεί, ακόμη, να αναφερθεί στο αν η Τέχνη τον/την βοηθάει να ξεπεράσει κάποια ζητήματα επικοινωνιακά. Ενδεχομένως να εκφράσει άποψη για άλλη πιθανή διέξοδο (εκτός Ποίησης και Τέχνης) στο πρόβλημα της επικοινωνίας.

Κείμενο 1

Λειτουργικά αναλφάβητοι όλοι μας

Το κείμενο είναι διασκευασμένο άρθρο του Αντώνη Καρπετόπουλου, που δημοσιεύτηκε στη στήλη «Γνώμες», της εφημερίδας Το Βήμα, στις 12-10-2019.

Τα στοιχεία που δόθηκαν στο φως της δημοσιότητας στα μέσα του προηγούμενου μήνα πραγματικά σοκάρουν. Η ανεξάρτητη Αρχή Διασφάλισης της Ποιότητας στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (ΑΔΙΠΠΔΕ) στην ετήσια έκθεσή της για το 2019, παρουσιάζοντας τις απογοητευτικές επιδόσεις των μαθητών της Β΄ Λυκείου στα γενικά και στα επαγγελματικά λύκεια, προειδοποίησε ότι υπάρχει πιθανότητα ένας μεγάλος αριθμός αποφοίτων των Λυκείων τα επόμενα χρόνια να είναι λειτουργικά αναλφάβητοι

Είναι βέβαιο ότι ξέρουμε τι ακριβώς είναι ο λειτουργικός αναλφαβητισμός; Παλαιότερα υπήρχαν οι αναλφάβητοι – όσοι δεν ήξεραν να γράφουν, να διαβάζουν, να κάνουν πράξεις αριθμητικής κ.τ.λ. Με τον καιρό, καθώς αυτοί ευτυχώς άρχισαν να μειώνονται πολύ, αφού ως χώρα προοδεύσαμε, οι ειδικοί άρχισαν να προσέχουν κάτι άλλο σημαντικότερο, δηλαδή πόσοι από όλους όσοι έχουν αποκτήσει τις στοιχειώδεις γνώσεις γραφής, ανάγνωσης και μαθηματικών στο σχολείο, τις χρησιμοποιούν κιόλας στην καθημερινότητά τους. Ο προβληματισμός οδήγησε στις τωρινές μελαγχολικές διαπιστώσεις: τα παιδιά γνωρίζουν και να γράφουν και να διαβάζουν, δεν τους λείπει επίσης η γνώση των βασικών στην Άλγεβρα, στη Γεωμετρία, στη Φυσική ή στη Χημεία – μόνο που όλη αυτή η γνώση δεν χρησιμοποιείται και χάνεται. Λειτουργικά αναλφάβητοι προκύπτουν εκεί που η γνώση των βασικών μαθημάτων που διδάσκονται σε ένα σχολείο δεν αφομοιώνεται από τους μαθητές και άρα δεν χρησιμοποιείται.

Είναι, νομίζω, προφανές ότι μια κοινωνία με πολλούς λειτουργικά αναλφάβητους θα έχει μεγάλα προβλήματα: η αδυναμία χρησιμοποίησης της γνώσης έχει ακριβώς την ίδια συνέπεια με την άγνοια, καθώς καταργείται η πιθανότητα να υπάρχει οποιαδήποτε πρόοδος, διότι το άτομο δεν χρησιμοποιεί τα «εφόδιά» του, στη μία περίπτωση γιατί δεν τα ξέρει και στην άλλη περίπτωση γιατί δεν τα έχει.

Ο λειτουργικά αναλφάβητος δεν γνωρίζει την άγνοιά του – νομίζει ότι δεν έχει πρόβλημα. Δεν έχει καμία διαφορά από τη φιγούρα του αμόρφωτου μορφωμένου την

οποία ολοένα και συχνότερα συναντάμε: αναφέρομαι σε ανθρώπους με πτυχία και θέσεις, οι οποίοι όμως δεν ξέρουν να φερθούν και γίνονται κατά συνέπεια επιζήμιοι.

Ομολογώ ότι βρίσκω άδικο για τα παιδιά οι στατιστικές που αφορούν τον λειτουργικό αναλφαβητισμό να εστιάζονται αποκλειστικά στα ίδια. Κανονικά θα έπρεπε ανάλογες στατιστικές να γίνονται και με δείγμα τους μεγαλύτερους. Τα παιδιά έχουν πάντα το άλλοθι του μέλλοντός τους: πάντα πιστεύουμε ότι θα βρουν έναν τρόπο να αντιμετωπίσουν τα προβλήματά τους καλύτερα από εμάς. Εμείς οι μεγάλοι λειτουργικά αναλφάβητοι είμαστε πραγματικά χαμένοι από χέρι...

Κείμενο 2

Η αναλφάβητη (απόσπασμα)

Η Αναλφάβητη της Άγκοτα Κριστόφ είναι ένα αυτοβιογραφικό αφήγημα, στα έντεκα σύντομα αλλά άκρως συνεκτικά κεφάλαια του οποίου εξιστορεί έντεκα στιγμιότυπα της πολύπαθης ζωής της. Από τη στιγμή που αφήνει τη γενέτειρά της, την Ουγγαρία, λόγω του πολέμου (Ουγγρική επανάσταση, 1956), με μόνο εφόδιο τη μητρική της γλώσσα, μέχρι εκείνη τη στιγμή που γράφει το πρώτο της μυθιστόρημα στα γαλλικά, η Κριστόφ δεν σταματά να είναι μια μανιώδης αναγνώστρια και λάτρη των βιβλίων.

Πέντε χρόνια αφότου έφτασα στην Ελβετία, μιλώ τα γαλλικά, όμως δεν τα διαβάζω. Έγινα πάλι αναλφάβητη. Εγώ που ήξερα να διαβάζω από τεσσάρων χρονών. Ξέρω τις λέξεις. Όταν τις διαβάζω δεν τις αναγνωρίζω. Τα γράμματα δεν αντιστοιχούν σε τίποτα. Τα ουγγρικά είναι φωνητική γλώσσα, τα γαλλικά είναι εντελώς το αντίθετο. Δεν ξέρω πώς μπόρεσα να ζήσω χωρίς διάβασμα επί πέντε χρόνια.

Το παιδί μου θα είναι σε λίγο έξι χρονών θα αρχίσει σχολείο. Αρχίζω και εγώ, ξαναρχίζω το σχολείο. Σε ηλικία εικοσιέξι ετών γράφομαι στα θερινά τμήματα του Πανεπιστημίου του Νεσατέλ, για να μάθω να διαβάζω. Είναι μαθήματα γαλλικών για αλλοδαπούς φοιτητές. Έχω συμμαθητές Άγγλους, Αμερικάνους, Γερμανούς, Ιάπωνες, γερμανόφωνους Ελβετούς. Η εισαγωγική εξέταση είναι γραπτή. Είμαι εντελώς ανίδη, βρίσκομαι με τους αρχάριους.

Έπειτα από ορισμένα μαθήματα ο καθηγητής μου λέει:

- Μιλάτε πολύ καλά γαλλικά. Γιατί βρίσκεστε στο τμήμα των αρχαρίων;
- Δεν ξέρω ούτε να διαβάζω ούτε να γράφω, Είμαι αναλφάβητη.

Γελάει:

– Θα τα δούμε όλα αυτά.

Δύο χρόνια μετά παίρνω το πιστοποιητικό εκμάθησης της γαλλικής γλώσσας με εύφημο μνεία. Ξέρω να διαβάζω, ξέρω πάλι να διαβάζω. Υπάρχουν πάρα πολλά βιβλία, βιβλία κατανοητά, επιτέλους και για μένα. Θα κάνω άλλα δύο παιδιά. Με εκείνα θα εξασκηθώ στο διάβασμα, στην ορθογραφία, στις κλίσεις. Όταν θα με ρωτούν τη σημασία μιας λέξης ή την ορθογραφία της δεν θα ξαναπώ ποτέ:

– Δεν ξέρω.

Θα πω:

– Θα κοιτάξω.

Και πάω να κοιτάξω στο λεξικό ακούραστα, πάω να κοιτάξω. Γίνομαι μανιώδης αναγνώστρια του λεξικού. Ξέρω ότι τα γαλλικά δεν θα τα γράψω ποτέ, όπως τα γράφουν οι εκ γενετής γαλλόφωνοι συγγραφείς, αλλά θα τα γράφω όπως μπορώ όσα καλύτερα μπορώ. Αυτή τη γλώσσα δεν την επέλεξα. Μου την επέβαλαν η τύχη, η μοίρα, οι συγκυρίες. Να γράφω στα γαλλικά, είμαι υποχρεωμένη. Είναι ένα στοίχημα. Το στοίχημα μιας αναλφάβητης.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Τι είναι ο λειτουργικός αναλφαβητισμός, σύμφωνα με το συντάκτη του Κειμένου 1, και ποιες συνέπειες έχει; (50 -60 λέξεις)

Μονάδες 10

2ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ρόλος του προλόγου σε ένα κείμενο είναι να μας εισαγάγει στο θέμα και να κεντρίσει το ενδιαφέρον του αναγνώστη. Πιστεύεις ότι η εισαγωγή στο Κείμενο 1 υπηρετεί τους παραπάνω στόχους; Τεκμηρίωσε την απάντησή σου με συντομία.

Μονάδες 10

3ο υποερώτημα (μονάδες 15)

«...διότι το άτομο δεν χρησιμοποιεί τα «εφόδιά» του...» (3^η παράγραφος)

«... το άλλοθι του μέλλοντός τους: πάντα πιστεύουμε... καλύτερα από εμάς» (5^η παράγραφος)

«Εμείς οι μεγάλοι λειτουργικά αναλφάβητοι είμαστε πραγματικά χαμένοι από χέρι....» (5^η παράγραφος)

Ποιον σκοπό υπηρετούν, κατά τη γνώμη σου, τα σημεία στίξης στις παραπάνω περιπτώσεις, τα εισαγωγικά στην πρώτη, η διπλή τελεία στη δεύτερη και τα αποσιωπητικά στην τρίτη περίπτωση;

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποια στάση υιοθετεί στο Κείμενο 2 η αφηγήτρια απέναντι στον αναλφαβητισμό (μονάδες 10); Ποιες σκέψεις και συναισθήματα σου προκάλεσε η αφήγηση; (μονάδες 5) Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 100 – 150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο λειτουργικός αναλφαβητισμός είναι η αδυναμία αφομοίωσης και χρησιμοποίησης στην καθημερινότητα των στοιχειωδών γνώσεων που αποκτώνται στο σχολείο.

Οι συνέπειές του είναι:

- Καταργείται η πιθανότητα προόδου, εφόσον δεν χρησιμοποιούνται τα βασικά εφόδια
- Κοινωνικά δημιουργείται ο τύπος του μορφωμένου – αμόρφωτου ανθρώπου
- Αδυναμία ορθής συμπεριφοράς

2ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο Πρόλογος στο Κείμενο 1 περιλαμβάνει στοιχεία έρευνας από την ΑΔΙΠΠΔΕ, τα οποία λειτουργούν ως αφόρμηση για το θέμα που αναλύει ο συντάκτης στη συνέχεια. Αποτελεί κατάλληλη εισαγωγή για το ζήτημα του λειτουργικού αναλφαβητισμού που αναλύεται στη συνέχεια. Ακόμη, προσελκύει το ενδιαφέρον του αναγνώστη και τον προβληματίζει, καθώς αναφέρεται πως τα στοιχεία της έρευνας προκαλούν σοκ και οι επιδόσεις των μαθητών είναι απογοητευτικές. Επομένως, ο Πρόλογος εισάγει τον αναγνώστη στο θέμα και προκαλεί το ενδιαφέρον του για τον προβληματισμό.

3ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Σκοπός των σημείων στίξης:

- Στην πρώτη περίπτωση τα εισαγωγικά δηλώνουν τη μεταφορική χρήση της λέξης «εφόδια». Κυριολεκτικά, θα χρησιμοποιούσαμε τη λέξη «γνώσεις»
- Στη δεύτερη περίπτωση, η άνω κάτω τελεία δηλώνει την επεξήγηση που ακολουθεί. Χρησιμοποιείται η μεταφορική φράση «το άλλοθι του μέλλοντός τους» τίθεται η άνω κάτω τελεία και στη συνέχεια επεξηγείται η φράση (ότι, δηλαδή, τα παιδιά θα αντιμετωπίσουν το πρόβλημά τους).
- Τα αποσιωπητικά, στην τρίτη περίπτωση, δηλώνουν την πρόθεση του συντάκτη να προσθέσει και άλλα στοιχεία, όμως, δεν το κάνει, για να προβληματίσει τον αναγνώστη. Ακόμη, φανερώνει τη συναισθηματική του φόρτιση, με τη μεταφορά «χαμένοι από χέρι», εφόσον πιστεύει πως για τους ενήλικους υπάρχουν ελάχιστα περιθώρια βελτίωσης.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Η αφηγήτρια στο Κείμενο 2 υιοθέτησε μία δυναμική στάση απέναντι στο πρόβλημα που της δημιούργησε η μετανάστευση, τον αναλφαβητισμό. Τον αντιμετώπισε με μεθοδικές ενέργειες (*Σε ηλικία εικοσιέξι ετών γράφομαι στα θερινά τμήματα του Πανεπιστημίου του Νεσατέλ, για να μάθω να διαβάζω*) και δεν έθεσε τον εαυτό της στο κοινωνικό περιθώριο. Αν και μπόρεσε να μιλήσει την ξένη γλώσσα, πήγε στο σχολείο, άρχισε από την αρχή, για να μπορέσει να μάθει να γράφει και να διαβάζει στη νέα γλώσσα, να επικοινωνήσει με το παιδί της και να ενταχθεί στο κοινωνικό σύνολο (*Δύο χρόνια μετά παίρνω το πιστοποιητικό εκμάθησης της γαλλικής γλώσσας με εύφημο μνεία. Ξέρω να διαβάζω, ξέρω πάλι να διαβάζω*). Παρόλο που γνώριζε πως δε θα φτάσει το επίπεδο εκμάθησης της νέας γλώσσας σε εκείνο των φυσικών ομιλητών, δεν υποχώρησε και ολοκλήρωσε τις σπουδές της στη χώρα υποδοχής (*Να γράφω στα γαλλικά, είμαι υποχρεωμένη. Είναι ένα στοίχημα. Το στοίχημα μιας αναλφάβητης*).

Η αφήγηση μπορεί να προκαλέσει ποικίλα συναισθήματα και σκέψεις στον/στη μαθητή/τρια. Ικανοποίηση, χαρά και θαυμασμό για τη θέληση και το δυναμισμό που επέδειξε η αφηγήτρια να αντιμετωπίσει το πρόβλημά της. Θλίψη και αρνητικά συναισθήματα, αν γνωρίζει ανάλογες περιπτώσεις ανθρώπων που δεν μπόρεσαν να αντιμετωπίσουν τον αναλφαβητισμό, με αποτέλεσμα την κοινωνική περιθωριοποίηση. Αδιαφορία, αν θεωρεί πως το ζήτημα του

αναλφαβητισμού δεν τον/την αφορά άμεσα. Σε κάθε περίπτωση, πρέπει να υπάρχει αιτιολόγηση της απάντησης.

Κείμενο 1

Τρίτη Ηλικία και νέες τεχνολογίες

Το κείμενο είναι απόσπασμα από τη διπλωματική εργασία της Αγγελικής Κεφαλά με θέμα «Μάθηση και Τρίτη Ηλικία: Η χρήση των νέων τεχνολογιών».

Το άτομο, με τη συμμετοχή του σε μια διαδικασία μάθησης, ενδέχεται να έρθει αντιμέτωπο με μια σειρά από δυσκολίες ή εμπόδια. Οι ηλικιωμένοι σε ορισμένες περιπτώσεις αντιμετωπίζουν την τεχνολογία με επιφυλακτικό ή ακόμη και αρνητικό τρόπο. Αυτό δεν οφείλεται στο γήρας, σύμφωνα με έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί, αλλά στο γεγονός ότι δεν είχαν καμία εμπειρία με τις νέες τεχνολογίες και ειδικότερα με τον ηλεκτρονικό υπολογιστή.

Η τεχνολογία εισέρχεται ξαφνικά στη ζωή των ηλικιωμένων, εξελίσσεται ραγδαία και η απουσία εξοικείωσης με το εν λόγω πεδίο μπορεί να δημιουργήσει αισθήματα αδιαφορίας, απαξίωσης ή άγχους απέναντι σε κάτι άγνωστο, με την επίτευξη της εκμάθησης να φαντάζει δύσκολη ή ακόμη και ακατόρθωτη. Βέβαια, η συγκεκριμένη στάση απέναντι στην τεχνολογία οφείλεται και σε άλλους παράγοντες, όπως για παράδειγμα στις στερεοτυπικές αντιλήψεις για την τρίτη ηλικία, στη στάση ζωής ή στην έλλειψη αυτοπεποίθησης.

Ερευνητές υποστηρίζουν ότι τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι ηλικιωμένοι κατά την εκπαίδευσή τους στις νέες τεχνολογίες δεν περιορίζονται στους σωματικούς και γνωστικούς παράγοντες, αλλά περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τις στάσεις των ηλικιωμένων ως προς αυτές, το άγχος, την εκτιμώμενη χρησιμότητά τους. Η πιο πιθανή δυσκολία φαίνεται να σχετίζεται με τις αλλαγές που συντελούνται στις βασικές γνωστικές δεξιότητες, ως αποτέλεσμα του γήρατος. Ορισμένες από αυτές αποτελούν η μειωμένη ταχύτητα στην επεξεργασία πληροφοριών, η εξασθένηση της μνήμης και οι διαδικασίες αντίληψης και προσοχής. Σε πολλές περιπτώσεις οι ηλικιωμένοι δεν χρησιμοποιούν τις νέες τεχνολογίες, καθώς θεωρούν ότι δεν τους παρέχουν κάποιο όφελος ή δε βρίσκουν στη χρήση τους κάτι ενδιαφέρον.

Για να γίνει λοιπόν η χρήση των νέων τεχνολογιών μια ελκυστική επιλογή για τους ηλικιωμένους, θα πρέπει οι Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) να προσαρμοστούν στις ανάγκες τους. Ωστόσο, για να είναι η χρήση τους αποτελεσματική, θα

πρέπει να συνοδεύεται από την κατάλληλη εκπαίδευση και υποστήριξη.

Η ενασχόληση με τις νέες τεχνολογίες μπορεί να έχει πολύ θετικά αποτελέσματα στην ποιότητα ζωής των ηλικιωμένων. Αρχικά, η ενημέρωση, το διάβασμα, οι οικονομικές συναλλαγές, η επικοινωνία, τα παιχνίδια δημιουργούν συναισθήματα αυτοεκτίμησης, δημιουργικότητας, ενδυνάμωσης και μπορούν να λειτουργήσουν ως αντισταθμιστικοί παράγοντες στη μείωση του άγχους και της κοινωνικής απομόνωσης. Επιπλέον, η δραστηριοποίηση των ηλικιωμένων στις νέες τεχνολογίες διευκολύνει την πρόσβασή τους σε υπηρεσίες και αγαθά, περιορίζοντας έτσι τυχόν διακρίσεις, μειώνει το ψηφιακό χάσμα και ενισχύει την ισότητα. Οι Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) αποτελούν πηγή κοινωνικής υποστήριξης και βελτίωσης της ζωής των ηλικιωμένων, αλλά και μέσο πρόσβασης στη μάθηση, στην πληροφόρηση σε θέματα υγείας, στην επικοινωνία με οικογένεια και φίλους και γενικότερα στην ένταξή τους στην κοινότητα.

Κείμενο 2

Γράμμα

Το ποίημα είναι της Κικής Δημουλά και ανήκει στη συλλογή «Έρεβος» (1956).

Ο ταχυδρόμος,
σέρνοντας στα βήματά του την ελπίδα μου
μου 'φερε και σήμερα ένα φάκελο
με τη σιωπή σου.
Το όνομά μου γραμμένο απ' έξω με λήθη¹.
Η διεύθυνσή μου ένας ανύπαρκτος δρόμος.
Όμως ο ταχυδρόμος
τον βρήκε αποσυρμένο στη μορφή μου,
κοιτώντας τα παράθυρα που έσκυβαν μαζί μου,
διαβάζοντας τα χέρια μου
που έπλαθαν κιόλας μια απάντηση.
Θα τον ανοίξω με την καρτερία μου
και θα ξεσηκώσω με τη μελαγχολία μου
τ' άγραφά σου.
Κι αύριο θα σου απαντήσω
στέλνοντάς σου μια φωτογραφία μου

¹ Λήθη : λησμονιά

Στο πέτο θα έχω σπασμένα τριφύλλια,
στο στήθος σκαμμένο
το μενταγιόν της συντριβής.
Και στ' αυτιά μου θα κρεμάσω-συλλογίσου
τη σιωπή σου.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

Υποερώτημα 1 (μονάδες 10)

Ποια είναι, κατά τη συγγραφέα του Κειμένου¹, τα οφέλη για τους ηλικιωμένους από τη χρήση των νέων τεχνολογιών πληροφορικής; (50 λέξεις)

Μονάδες 10

Υποερώτημα 2 (μονάδες 10)

Να περιγράψεις με συντομία τη λογική πορεία με την οποία από τις προηγούμενες παραγράφους η συντάκτρια του Κειμένου 1 καταλήγει στο συμπέρασμα που διατυπώνει στην αρχή της τέταρτης παραγράφου, όπως φαίνεται με τη χρήση του συμπερασματικού συνδέσμου «λοιπόν».

Μονάδες 10

Υποερώτημα 3 (μονάδες 15)

Η συγγραφέας χρησιμοποιεί κυρίως Οριστική έγκλιση στα ρήματα, πετυχαίνοντας υψηλό βαθμό βεβαιότητας για όσα υποστηρίζει μέσα στο κείμενο. Στις περιόδους λόγου που ακολουθούν να μετασχηματίσεις την έγκλιση των ρημάτων και να κάνεις όλες τις απαιτούμενες αλλαγές (π.χ. προσθήκη/αφαίρεση επιρρημάτων και άλλων λέξεων), ώστε οι περίοδοι λόγου να εκφράζουν τον ζητούμενο κάθε φορά τρόπο απόδοσης του νοήματος.

Παράδειγμα: Η τεχνολογία εξελίσσεται ραγδαία. (αναγκαιότητα, υποχρέωση)

→ Είναι αναγκαίο να εξελιχθεί ραγδαία η τεχνολογία.

- Η δραστηριοποίηση των ηλικιωμένων στις νέες τεχνολογίες διευκολύνει την πρόσβασή τους σε υπηρεσίες και αγαθά. (ευχή)
- Οι ΤΠΕ αποτελούν πηγή κοινωνικής υποστήριξης και βελτίωσης της ζωής των ηλικιωμένων. (επιθυμία)
- Βέβαια, η συγκεκριμένη στάση απέναντι στην τεχνολογία, οφείλεται και σε άλλους παράγοντες, όπως για παράδειγμα στις στερεοτυπικές αντιλήψεις. (πιθανότητα)

- Η τεχνολογία εισέρχεται ξαφνικά στη ζωή των ηλικιωμένων. (απαγόρευση)
- Τα εμπόδια των ηλικιωμένων κατά την εκπαίδευσή τους στις νέες τεχνολογίες δεν περιορίζονται στους σωματικούς και γνωστικούς παράγοντες. (αναγκαιότητα, υποχρέωση)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποιο είναι το συναισθηματικό κλίμα, όπως το βιώνει το ποιητικό υποκείμενο, και πώς ανιχνεύεται στο Κείμενο 2; Ποια συναισθήματα και σκέψεις σου προκαλεί ο τόνος της ποιητικής φωνής; (100-150 λέξεις)

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Τα οφέλη, κατά τη συγγραφέα του Κειμένου¹, για τους ηλικιωμένους από τη χρήση των νέων τεχνολογιών πληροφορικής είναι ότι:

- αποκτούν αυτοεκτίμηση και δημιουργικότητα
- νιώθουν πιο δυνατοί
- μειώνεται το άγχος και η κοινωνική απομόνωση
- γίνεται πιο εύκολη η πρόσβασή τους σε αγαθά και υπηρεσίες
- περιορίζονται οι διακρίσεις
- βελτιώνεται η ζωή τους
- έχουν πρόσβαση στη μάθηση, στην πληροφόρηση, στην επικοινωνία

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η συγγραφέας του Κειμένου 1 καταλήγει στην 4^η παράγραφο στη θέση ότι, για να γίνει η χρήση των νέων τεχνολογιών μια ελκυστική επιλογή για τους ηλικιωμένους, θα πρέπει οι Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) να προσαρμοστούν στις ανάγκες τους. Η θέση αυτή απορρέει με μορφή συμπεράσματος από το περιεχόμενο των τριών παραγράφων του κειμένου που προηγούνται, καθώς σε αυτές παρατίθενται τα εμπόδια που ορθώνονται στη χρήση των Η/Υ από τους ηλικιωμένους. Ειδικότερα, στην 1^η παράγραφο αναφέρεται ότι σε ορισμένες περιπτώσεις οι ηλικιωμένοι αντιμετωπίζουν την τεχνολογία με επιφυλακτικό ή ακόμη και αρνητικό τρόπο, επειδή δεν είχαν καμιά προηγούμενη εμπειρία. Στη 2^η παράγραφο γίνεται λόγος για το γεγονός ότι η απουσία εξοικείωσης προκαλεί αισθήματα αδιαφορίας, απαξίωσης ή άγχους απέναντι σε κάτι άγνωστο, με την επίτευξη της εκμάθησης να φαντάζει δύσκολη ή ακόμη και ακατόρθωτη. Τέλος, στην 3^η παράγραφο παρατίθενται τα πορίσματα ειδικών για τα προβλήματα και

εμπόδια που συναντούν οι ηλικιωμένοι στην προσπάθειά τους να εξοικειωθούν με τις νέες τεχνολογίες πληροφορικής.

3° υποερώτημα (μονάδες 15)

- Ευχή όλων είναι η δραστηριοποίηση των ηλικιωμένων στις νέες τεχνολογίες να διευκολύνει την πρόσβασή τους σε υπηρεσίες και αγαθά. (ευχή)
- Οι ΤΠΕ ας (να) αποτελούν πηγή κοινωνικής υποστήριξης και βελτίωσης της ζωής των ηλικιωμένων. (επιθυμία)
- (Βέβαια), η συγκεκριμένη στάση απέναντι στην τεχνολογία, είναι πιθανό να οφείλεται και σε άλλους παράγοντες, όπως για παράδειγμα στις στερεοτυπικές αντιλήψεις. (πιθανότητα)
- Να μην εισέρχεται η τεχνολογία ξαφνικά στη ζωή των ηλικιωμένων. (απαγόρευση)
- Τα εμπόδια των ηλικιωμένων κατά την εκπαίδευσή τους στις νέες τεχνολογίες δεν πρέπει να περιορίζονται στους σωματικούς και γνωστικούς παράγοντες. (αναγκαιότητα, υποχρέωση)

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Το συναισθηματικό κλίμα το οποίο βιώνει το ποιητικό υποκείμενο στο Κείμενο 2 είναι μελαγχολικό και βαρύ, είναι κλίμα συντριβής, όπως ανιχνεύεται στο ποίημα σε αρκετούς στίχους («κοιτώντας τα παράθυρα που έσκυβαν μαζί μου» «και θα ξεσηκώσω με τη μελαγχολία μου τ' άγραφά σου», «Στο πέτο θα έχω σπασμένα τριφύλλια, στο στήθος σκαμμένο το μενταγιόν της συντριβής.») Ο λόγος είναι η σιωπή του προσώπου που ενδιαφέρει το ποιητικό υποκείμενο, γι' αυτό και η φωνή που εκφράζεται στο ποίημα είναι γεμάτη απόγνωση, στενοχώρια και απελπισία.

Οι μαθητές/τριες μπορούν να εκφράσουν τα συναισθήματα ή τις σκέψεις τους, ανάλογα με τον βαθμό πρόσληψης του κειμένου και του τόνου με τον οποίο εκφράζεται το ποιητικό υποκείμενο.

Κείμενο 1

Τα παιδιά στο εξωτερικό, οι ηλικιωμένοι γονείς μόνοι

Το παρακάτω διασκευασμένο άρθρο υπογράφεται από την Λίνα Γιάνναρου και έχει δημοσιευθεί στην εφημερίδα «Καθημερινή» στις 3 Φεβρουαρίου 2020. Αναφέρεται στο έλλειμμα φροντίδας των ηλικιωμένων που δημιουργήσε η μετανάστευση των παιδιών τους στο εξωτερικό.

Την απόσταση των 8.000 χιλιομέτρων που χωρίζει το Μίσιγκαν από τον Θεσσαλικό Κάμπο δεν τη διανύεις εύκολα. Ο 52χρονος χρηματοοικονομικός σύμβουλος Τζορτζ Παπαδόπουλος, όμως, έχει συνηθίσει το μακρύ ταξίδι. Έχουν περάσει πάνω από 30 χρόνια από τότε που έφυγε για τις ΗΠΑ για σπουδές, όπου και παρέμεινε δημιουργώντας μια επιτυχημένη καριέρα και μια ευτυχισμένη οικογένεια. Όμως, η σκέψη δεν ξεμακραίνει από τη Λάρισα, όπου ζει η μητέρα του. **Είναι καλά; Πότε θα χτυπήσει το τηλέφωνο για κάτι επείγον;[...]**

Είναι μια νέα πραγματικότητα για την ελληνική κοινωνία. **Σε μια χώρα όπου η οικογένεια ήταν ο βασικός πυλώνας φροντίδας των ηλικιωμένων**, σήμερα πολλοί γονείς γερνούν μόνοι, μακριά από τα παιδιά τους τα οποία έχουν στήσει τις ζωές τους στο εξωτερικό. Ο καθηγητής Ψυχιατρικής στο Αιγινήτειο Νοσοκομείο κ. Αντώνης Πολίτης, παρατηρεί τα τελευταία χρόνια να εμφανίζονται στο νοσοκομείο και τα ειδικά ιατρεία όλο και περισσότεροι ηλικιωμένοι με προβλήματα μνήμης, οι οποίοι είναι μόνοι. «Αυτό που βλέπουμε είναι ότι εκτός από τους ανθρώπους που είναι μοναχικοί, υπάρχει και ένας μεγάλος αριθμός ανθρώπων που είναι μόνοι γιατί τα παιδιά τους έχουν φύγει στο εξωτερικό».

Πρόκειται για παιδιά του λεγόμενου brain drain, τη διαρροή εγκεφάλων που βέβαια είχε ξεκινήσει «στάγδην»¹ πολύ πριν από την οικονομική κρίση, τα οποία μετανάστευσαν πριν από 20-30 χρόνια για σπουδές ή δουλειά και παρέμειναν στο εξωτερικό. Σήμερα, οι γονείς αυτών των παιδιών αρχίζουν να γερνούν, πλησιάζοντας ή ξεπερνώντας τα 80, εμφανίζοντας πια προβλήματα νοητικής και σωματικής έκπτωσης. «Αρχίζουν να γεννώνται δυσκολίες το πώς τα παιδιά θα φροντίζουν αυτούς τους γονείς. Έχει δημιουργηθεί ένα κενό φροντίδας» λέει ο κ. Πολίτης, που τονίζει ότι **το φαινόμενο θα ενταθεί καθώς θα μεγαλώνουν οι γονείς των μεταναστών της κρίσης**. «Μαζί με το brain drain², υπάρχει και το care drain³. Την περίοδο της κρίσης, εκτός από ένα μεγάλο κομμάτι εξειδικευμένου

¹στάγδην: σταγόνα- σταγόνα (λόγιο επίρρημα.)

²brain drain: διαρροή εγκεφάλων

³care drain :κενό φροντίδας ηλικιωμένων

προσωπικού, έφυγε από τη χώρα και ένα κομμάτι της φροντίδας. Σε βάθος χρόνου, όταν οι γονείς τους φτάσουν τα 80, θα δημιουργηθεί ένα κενό φροντίδας που δεν ξέρω αν είμαστε έτοιμοι να καλύψουμε».

[...]Οι ειδικοί θεωρούν κρίσιμο να μην υπάρχει απομόνωση αυτών των ανθρώπων. «Είναι σημαντικό να στήνονται γέφυρες επικοινωνίας με την τοπική κοινωνία και πρέπει αυτές οι γέφυρες να χτίζονται από νωρίς ώστε μετά να υπάρχει η δυνατότητα πρόληψης. Τα ΚΑΠΗ⁴ μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο σε αυτό, όπως και οι δήμοι. Να μην απομονώνονται οι ηλικιωμένοι στο σπίτι. Η απομόνωση στο σπίτι λειτουργεί πάντα αρνητικά. Μια υπηρεσία που θα πρέπει επίσης να ενισχυθεί είναι η φροντίδα κατ' οίκον», καταλήγει ο κ. Πολίτης.

Κείμενο 2

Ο αποχαιρετισμός της μάνας

Το ποίημα ανήκει στον Ιωάννη Πολέμη, Έλληνα ποιητή και θεατρικό συγγραφέα.

Μισεύεις για την ξενιτιά και μένω μοναχή μου,
σύρε παιδί μου στο καλό και σύρε στην ευχή μου.
Τριανταφυλλένια η στράτα σου, κρινοσπαρμένοι οι δρόμοι,
για χάρη σου ν' ανθοβολούν και τα λιθάρια ακόμη.

Τα δάκρυά μου να γεννούν διαμάντια σ' ό,τι αγγίζεις
και το ποτήρι της χαράς ποτέ να μη στραγγίζεις.
Να πίνεις και να ξεδιψάς και να 'ναι αυτό γεμάτο,
σα να 'ναι η βρύση από ψηλά κι εσύ να 'σαι από κάτω.

Εκεί, παιδί μου, που θα πας, στα μακρινά τα ξένα,
δίχτυα πολλά κι οξόβεργες θα στήσουνε για σένα.
Παιδί μου, αν εμένανε πάψεις να με θυμάσαι,
με δίχως βαρυγκώμηση συχωρεμένος να 'σαι.

Κι αν πάλι το φτωχό καλύβι μας, ντροπή σου φέρνει,
ωστόσο και πάλι θα 'μαι πρόθυμη, συχώρεση να δώσω.
Μ' αν την πατρίδα απαρνηθείς που τη λατρεύουμε όλοι,

⁴ΚΑΠΗ: Κέντρα Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων, ένας θεσμός που προασπίζεται τα κοινωνικά δικαιώματα της τρίτης ηλικίας.

να 'ναι η ζωή σου, όπου κι αν πας, αγκάθια και τριβόλοι.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να εξηγήσεις σε 50- 60 λέξεις με ποιο τρόπο, σύμφωνα με την αρθρογράφο στο Κείμενο 1, το φαινόμενο brain drain (διαρροή εγκεφάλων/μορφωμένων) δημιουργήσε το care drain (κενό φροντίδας ηλικιωμένων).

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο ρόλος του προλόγου σε ένα κείμενο είναι να εισαγάγει τον αναγνώστη στο θέμα και να του κεντρίσει το ενδιαφέρον. Πιστεύεις ότι η εισαγωγή στο Κείμενο 1 υπηρετεί τους παραπάνω στόχους και πώς;

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να επιλέξεις και να μεταφέρεις στο απαντητικό σου φύλλο τη σωστή απάντηση σε καθεμιά από τις παρακάτω προτάσεις, οι οποίες βασίζονται στο Κείμενο 1 (μία μόνο από τις τέσσερις προτεινόμενες απαντήσεις είναι σε κάθε περίπτωση ορθή):

1.«Σε μια χώρα όπου η οικογένεια ήταν ο βασικός πυλώνας φροντίδας των ηλικιωμένων»: στη φράση η λέξη «πυλώνας» στο παραπάνω γλωσσικό περιβάλλον έχει ως συνώνυμή της τη λέξη:

- α. στήριγμα
- β. προϋπόθεση
- γ. βάθρο
- δ. λόγος

2.«το φαινόμενο θα ενταθεί, καθώς θα μεγαλώνουν οι γονείς των μεταναστών της κρίσης»: στη φράση η λέξη «θα ενταθεί» στο παραπάνω γλωσσικό περιβάλλον έχει ως αντώνυμή της τη λέξη:

- α. θα οξυνθεί
- β. θα αποσταθεροποιηθεί
- γ. θα περιοριστεί
- δ. θα διαχωριστεί

3. Στην πρόταση «Σε βάθος χρόνου, όταν οι γονείς τους φτάσουν τα 80, θα δημιουργηθεί ένα κενό φροντίδας που δεν ξέρω αν είμαστε έτοιμοι να καλύψουμε» ο τρόπος με τον οποίο αποδίδεται το μήνυμα με το ρήμα «θα δημιουργηθεί» είναι με:

- α. βεβαιότητα
- β. πιθανότητα
- γ. αναγκαιότητα
- δ. υπόθεση

4. Στην πρώτη παράγραφο του κειμένου 1 η αρθρογράφος χρησιμοποιεί τις ερωτήσεις προκειμένου να:

- α. εκφράσει τον προβληματισμό της για την αγωνία του κ. Παπαδόπουλου
- β. μεταφέρει με παραστατικό τρόπο τις σκέψεις του κ. Παπαδόπουλου, προκειμένου να αναδειχθεί το θέμα του κειμένου
- γ. παρακινήσει τον δέκτη για το φαινόμενο της μετανάστευσης
- δ. ενημερώσει τον δέκτη για τα προβλήματα της τρίτης ηλικίας

5. Στην περίοδο λόγου «Είναι σημαντικό να στήνονται γέφυρες επικοινωνίας με την τοπική κοινωνία» με την επιλογή της υποτακτικής έγκλισης εκφράζεται:

- α. απαγόρευση
- β. συμβουλή
- γ. επιθυμία
- δ. σκοπός

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Σε 100 – 150 λέξεις να ερμηνεύσεις την ψυχολογική κατάσταση του ποιητικού υποκειμένου, όπως αυτή αποτυπώνεται στο Κείμενο 2 (μονάδες 10). Ποια συναισθήματα και σκέψεις σου δημιούργησε η ανάγνωση του ποιήματος (μονάδες 5);

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στο παρελθόν η μετανάστευση γινόταν για λόγους οικονομικούς και μορφωτικούς. Σταδιακά το φαινόμενο πήρε μόνιμο χαρακτήρα και οι περισσότεροι Έλληνες έμειναν στο εξωτερικό, με αποτέλεσμα μεγάλος αριθμός ηλικιωμένων ανθρώπων να μένουν μόνοι. Στο παρόν η κρίση δημιούργησε νέους μετανάστες. Το φαινόμενο οξύνθηκε, με αποτέλεσμα οι Έλληνες μετανάστες να αδυνατούν να αναλάβουν τη φροντίδα των ηλικιωμένων γονιών τους.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η εισαγωγή στο κείμενο 1 υπηρετεί τους στόχους του προλόγου. Εισάγει στο θέμα, καθώς με αφετηρία την περίπτωση του Τζ. Παπαδόπουλου (πραγματικό γεγονός) γίνεται λόγος για τη μετανάστευση των Ελλήνων στο εξωτερικό. Προβληματίζει για το ποιος θα αναλάβει τη φροντίδα των ηλικιωμένων γονιών τους και κεντρίζει το ενδιαφέρον του αναγνώστη. Επομένως, ο πρόλογος ανταποκρίνεται στους δύο κύριους στόχους που υπηρετεί στο κείμενο.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

1. α
2. γ
3. α
4. β
5. γ

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Το ποιητικό υποκείμενο βρίσκεται σε φορτισμένη κατάσταση και εκφράζεται με έντονο συναισθηματισμό (επανάληψη «παιδί μου»). Αναγνωρίζει τη μοναξιά που θα βιώσει λόγω της μετανάστευσης του παιδιού της, εντούτοις κάνει την πίκρα και τη στενοχώρια της ευχές («Τριανταφυλλένια η στράτα σου, κρινοσπαρμένοι οι δρόμοι, ν' ανθοβολούν και τα λιθάρια, διαμάντια σ' ό,τι αγγίζεις, το ποτήρι της χαράς ποτέ να μη στραγγίζεις...») που θα συντροφεύουν τον δρόμο του. Κατανοεί ότι η ξενιτιά μπορεί να φέρει λησμονιά για τους ανθρώπους που αφήνει πίσω -ακόμα και για την ίδια - αλλά επαναλαμβάνει ότι θα τον συγχωρέσει («συχωρεμένος να 'σαι, συχώρεση να δώσω»). Ωστόσο, ο λόγος της μεταστρέφεται και η ευχή γίνεται κατάρα («όπου κι αν πας, αγκάθια και τριβόλοι») καθώς δεν ανέχεται την πιθανότητα να προδώσει την πατρίδα του.

Ο/η μαθητής/τρια μπορεί να εκφράσει τα συναισθήματα και τις σκέψεις του/της, ανάλογα με την προσωπική τοποθέτηση που έχει στο ποίημα και την εντύπωση που του/της προκαλεί η ποιητική φωνή.

Κείμενο 1

Η εφηβική επαναστατικότητα

Το παρακάτω κείμενο έχει δημοσιευτεί στις 22.11.2017 στον ιστότοπο efiveia.gr από την Εύη Μεσσαριτάκη, Ψυχολόγο. Παρατίθεται σε απόσπασμα για τις ανάγκες της εξέτασης.

Πρόκειται για ένα από τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά της εφηβείας και για έναν από τους μεγαλύτερους πονοκεφάλους των γονέων: η επαναστατικότητα. Ταυτόχρονα, δεν είναι όλες οι μορφές επαναστατικότητας ίδιες. Υπάρχει η επαναστατικότητα ενάντια στην κοινωνική συμμόρφωση και εκείνη ενάντια στη γονεϊκή εξουσία. Και στις δύο περιπτώσεις, βέβαια, ο έφηβος κερδίζει με αυτόν τον τρόπο την προσοχή των ενηλίκων.

Το νεαρό άτομο μπορεί ν' αναζητά την προστασία της ατομικότητάς του και την ανεξαρτησία από τις επιθυμίες των γονιών του και αυτό να οδηγεί στην κριτική και τη δυσaréσκεια από μέρους τους. Αυτό μπορεί να γίνεται είτε γιατί αμφισβητείται η γονεϊκή εξουσία είτε γιατί τα παιδιά μπορεί όντως να κινδυνεύουν.

Ένας επαναστατημένος έφηβος μπορεί να σαμποτάρει¹ τον εαυτό του εγκαταλείποντας δραστηριότητες που τον ευχαριστούσαν, γιατί πια τις καταγράφει ως παιδικές. Μπορεί να εκδηλώσει αυτοκαταστροφική συμπεριφορά και να πέσουν οι επιδόσεις του στο σχολείο ή ακόμα και να εμπλακεί σε ριψοκίνδυνες δραστηριότητες. Οι γονείς όμως πρέπει να είναι σε θέση να διακρίνουν για ποιους λόγους τα παιδιά τους εξεγείρονται και να ξεπεράσουν την αίσθηση ότι πλήττεται ο ρόλος της αυθεντίας που μέχρι πρότινος κατείχαν.

Η παραπάνω αίσθηση είναι ανθρώπινη και αναμενόμενη ως ένα βαθμό. Ταιριάζει δηλαδή στο γονιό να δυσανεστέται και να δυσφορεί μπροστά σ' αυτή τη νέα τάξη πραγμάτων που διεκδικεί ένας έφηβος για την οικογένεια. Και ο γονιός άνθρωπος είναι άλλωστε και είναι λογικό να σαστίζει μπροστά σε τέτοιες αλλαγές. Οποιαδήποτε μεγάλη αλλαγή ακολουθείται από μία περίοδο αποσταθεροποίησης και απαιτείται χρόνος, για να βρεθεί ξανά η ισορροπία. Και η εφηβεία είναι μία μεγάλη αλλαγή για την οικογένεια, αφού πρόκειται για τη μετάβαση ενός ατόμου από την παιδικότητα στην ενήλικη ζωή.

Κείμενο 2

Πίσω από τη βιτρίνα (απόσπασμα)

¹ Υπονομεύει, παρεμποδίζει

Το κείμενο έχει αντληθεί από το βιβλίο της Γαλάτειας Καζαντζάκη: Κρίσιμες στιγμές, Αθήνα, 1953.

[...]

Μόλις ο κυρ Θόδωρος έφτασε το μεσημέρι σπίτι του, φορτωμένος το δίκτυ με τα ψώνια, πήγε ίσια στο εργαστήρι της γυναίκας του και από την πόρτα τη ρώτησε σα ν' ανυπομονούσε:

«Ε, το λοιπόν τι απόγινε, τέλειωσε, Ερασμία;»

Η Ερασμία, που έραβε στη μηχανή, τα κορίτσια είχαν φύγει, σταμάτησε το γάζωμα, σήκωσε το κεφάλι και τ' αποκρίθηκε γελαστή:

«Εντάξει, Θόδωρε, τέλειωσε».

«Μπράβο... Δόξα σοι ο Θεός».

«Ήρθε να μου το πει, και βγήκε. Όπου να 'ναι έρχεται».

«Έφερα μπριτζόλες χοιρινές... αλλά μη σηκώνεσαι, θα τις φτιάξω εγώ... κάνε τη δουλειά σου...»

«Όχι, εγώ θα τις φτιάξω. Να ξεμουδιάσουν και τα πόδια μου. Από το πρωί κάθομαι».

Και τράβηξαν μαζί στην κουζίνα.

«Πώς φαινόταν; Ήτανε ευχαριστημένος;» εξακολούθησε να τη ρωτά ο κυρ Θόδωρος αδειάζοντας το δίκτυ, ενώ η Ερασμία έβαζε την ποδιά της κουζίνας κι ανασκούμπωσε τα μανίκια της.

«Ευχαριστημένος; Όχι. Αυτό, μου είπε, γένηκε για τον τύπο. Τίποτα άλλο».

«Σωστά». Σώπασαν κι ύστερα από λίγο ξαναρώτησε: «Ούτε είπε αν θα μας αφήκει να πάει με τον πατέρα του;»

«Να μας αφήκει;» Κι η Ερασμία ένοιωσε σαν διά μιας η καρδιά της να 'παψε να δουλεύει, και κόπηκαν τα γόνατά της.

Να τους αφήκει; Μα ναι, πώς δεν το συλλογίστηκε; Σωστά. Τώρα μπορούσε μια χαρά να τους αφήκει. Τώρα έχει τον πατέρα του, τον παντοδύναμο κομματάρχη, με το τρανό συγγενολόι και το μεγάλο όνομα... Να βρει κοντά του όσα στερήθηκε. Να προχωρέσει στην κοινωνία, με τα μέσα που διαθέτει η φαμελιά του πάππου προς πάππου...[...]

Και τότε άρχεψαν να κυλούν τα δάκρυά της εκεί καθώς έπλενε τα πιάτα. Γιατί στάθηκε τόσο άτυχη; [...] Γιατί πήγε ν' αγαπήσει ένα αρχοντόπουλο, αυτή η μοδιστρούλα, το φτωχοκόριτσο; Έλπισε ποτέ να την κάμει γυναίκα του ο Σαρρής; [...] ...Θυμάται τα περασμένα... Θυμάται την πίκρα της εγκατάλειψης... την απονιά του... τη σκληρότητά του... Όνειρα της νιότης...σκέδια για το μέλλον... όλα ήρθε σαν το ληστή και της τα ρήμαξε... Την αποζημίωσε ο Γιωργάκης... Θυμάται το μαιευτήριο, όταν για πρώτη φορά πήρε το μωρό στην αγκαλιά της... Ντροπή, μετανοιωμός, πίκρες, όλα διαλύθηκαν... Θυμάται όταν βγήκε από την πόρτα, και είδε το ανοιξιάτικο πρωινό, όλο φως, και την πλατειά

λεωφόρο. Τι όμορφος της φάνηκε ο κόσμος και, πόσο πλούσια και γλυκειά η ζωή... Είχε τη δουλειά της... Δεν είχε κανένα ανάγκη... κι όταν ύστερα από λίγα χρόνια παρουσιάστηκε και τούτος ο άγιος άνθρωπος και τη ζήτησε. Ήθελε να φτιάξει σπιτικό, να νοικοκυρευτεί... δε μπορούσε πια να ζει μαγκούφης και μοναχός... κι αγάπησε το Γιωργάκη, και ο Γιωργάκης τον αγάπησε και ζούσανε ευτυχισμένοι κι οι τρεις...[...]

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1° υποερώτημα (μονάδες 10)

Σε 60-70 λέξεις να αποδώσεις τους λόγους για τους οποίους η επαναστατικότητα των εφήβων είναι ένα χαρακτηριστικό που απασχολεί έντονα τους γονείς τους, σύμφωνα με το Κείμενο 1.

Μονάδες 10

2° υποερώτημα (μονάδες 10)

Να περιγράψεις με συντομία τον τρόπο με τον οποίο επιχειρείται, γλωσσικά και νοηματικά, η μετάβαση από την τρίτη στην τέταρτη παράγραφο του Κειμένου 1.

Μονάδες 10

3° υποερώτημα (μονάδες 15)

Στην τρίτη παράγραφο του Κειμένου 1 παρατηρούμε ρηματική διατύπωση που σε δύο σημεία δηλώνει δυνατότητα και σε ένα σημείο αναγκαιότητα. Να εντοπίσεις τις διατυπώσεις αυτές (μονάδες 9) και να δικαιολογήσεις την επιλογή τους με κριτήριο το νόημα των προτάσεων ή περιόδων λόγου στις οποίες βρίσκονται (μονάδες 6)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις σε 100-150 λέξεις τη συναισθηματική αντίδραση της Ερασμίας στο Κείμενο 2 (μονάδες 10) εξετάζοντας παράλληλα τον βαθμό στον οποίο, κατά τη γνώμη σου, είναι δικαιολογημένη (μονάδες 5)

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Οι λόγοι που η επαναστατικότητα των εφήβων απασχολεί έντονα τους γονείς αφορούν αλλαγές στη συμπεριφορά των πρώτων που δημιουργούν σύγχυση στους δεύτερους, καθώς νιώθουν ότι πλήττεται ο γονεϊκός ρόλος τους. Συγκεκριμένα :

- ο έφηβος αποζητά την προστασία της ατομικότητάς του και επιδιώκει την ανεξαρτησία του από τις γονεϊκές επιθυμίες
- εγκαταλείπει δραστηριότητες που θεωρεί πια παιδικές
- εκδηλώνει αυτοκαταστροφική συμπεριφορά και επηρεάζεται η σχολική του επίδοση
- εμπλέκεται σε επικίνδυνες δραστηριότητες

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η μετάβαση από την τρίτη στην τέταρτη παράγραφο του Κειμένου 1 επιτυγχάνεται:

- Με την επανάληψη της λέξης «αίσθηση»
- Νοηματικά, στην τρίτη παράγραφο αναφέρεται ότι οι αλλαγές στη συμπεριφορά των εφήβων επηρεάζουν τους γονείς που νιώθουν ότι βάλλεται ο ρόλος της αυθεντίας που κατέχουν και στην τέταρτη παράγραφο επιβεβαιώνεται η διαπίστωση που προηγήθηκε επισημαίνοντας ως λογική τη στάση τους

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Δυνατότητα : μπορεί να σαμποτάρει, μπορεί να εκδηλώσει (ή και να εμπλακεί)

Αναγκαιότητα : πρέπει να είναι σε θέση

Στην πρώτη περίπτωση η επιλογή στοχεύει στο να αναδειχθούν τρόποι που ο έφηβος εκδηλώνει την επαναστατική του συμπεριφορά και αντίδραση.

Στη δεύτερη περίπτωση η επιλογή τονίζει ότι είναι αναγκαίο οι γονείς να αντιλαμβάνονται τους λόγους αντίδρασης των παιδιών τους.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Η Ερασμία είναι συναισθηματικά φορτισμένη, νιώθει έντονη ταραχή («κυλούν δάκρυα») και φέρνει στο μυαλό της στιγμές από το παρελθόν («Θυμάται τα περασμένα... Θυμάται...»). Οι σκέψεις αυτές κατέκλυσαν το μυαλό της μετά την απόφαση του γιου της να γνωρίσει τον φυσικό του πατέρα. Αλλεπάλληλα «γιατί» και αναπάντητα ερωτήματα τη βασανίζουν, καθώς η ίδια ξεχνώντας τη φτωχή καταγωγή της (μοδιστρούλα) αγάπησε έναν άνδρα που δεν έπρεπε (αρχοντόπουλο) και που της λεηλάτησε την ύπαρξη και την ψυχή («όλα ήρθε σαν το ληστή και της τα ρήμαξε»). Η θύμηση της εγκατάλειψης και της σκληρότητας που βίωσε την εξουθένωσε και γκρέμισε όποια ελπίδα για το μέλλον. Η αντίδρασή της είναι ανθρώπινη και λογική. Ως γυναίκα εκείνης της εποχής διαφοροποιήθηκε και έφερε στον κόσμο ένα παιδί εκτός γάμου και παντρεύτηκε έναν άνθρωπο που πρόσφερε στην ίδια και στον γιο της ένα σπιτικό. Αγωνιά μήπως ο γιος την εγκαταλείψει και βιώσει για δεύτερη φορά το ίδιο συναίσθημα που σημάδεψε και τραυμάτισε τη νεότητά της.

Κείμενο 1

[Αλλαγές στον γραπτό κόσμο]

Το παρακάτω κείμενο είναι διασκευή μέρους του έργου «Μελέτη για την αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: γενικό πλαίσιο και ιδιαιτερότητες» του Δημήτρη Κουτσογιάννη, ο οποίος είναι Καθηγητής Γλωσσολογίας στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Μεγάλη συζήτηση έχει πραγματοποιηθεί στον χώρο της διδασκαλίας των γλωσσών ως προς τις θετικές συνέπειες που έχει η χρήση των υπολογιστών στην παραγωγή γραπτού λόγου. Ακόμη, ιδιαίτερη βαρύτητα έχει δοθεί στην ανάλυση νέων μορφών γραπτού λόγου, οι οποίες έχουν σχέση με το γράψιμο στα περιβάλλοντα της σύγχρονης¹, αλλά και της ασύγχρονης² επικοινωνίας. Όμως, πολύ μικρότερη βαρύτητα έχει δοθεί στις επιπτώσεις που προκύπτουν από την ευρεία υιοθέτηση των υπολογιστών ως μέσων παραγωγής γραπτού λόγου στις λιγότερο ομιλούμενες γλώσσες.

Επίσης, είναι γνωστές οι συζητήσεις που διεξάγονται τόσο σε επιστημονικούς κύκλους όσο και στον Τύπο και αφορούν την ανάδυση και τη χρήση του λατινοελληνικού αλφαβήτου (Greeklish). Τα περισσότερα δεδομένα που διαθέτουμε για το θέμα αυτό προέρχονται από παλιές, σχετικά, έρευνες. Σε πρόσφατη, όμως, έρευνα διαπιστώθηκε πως ένα μεγάλο ποσοστό παιδιών χρησιμοποιεί τα Greeklish. Η διαπίστωση έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, αν λάβουμε υπόψη ότι τα παιδιά αυτά εξοικειώθηκαν με τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών μετά από το 2000.

Ωστόσο, παρόμοια φαινόμενα έχουν επισημανθεί και σε άλλες γλώσσες και χώρες. Αν δούμε το ζήτημα κάπως ευρύτερα, θα διαπιστώσουμε ότι ανάλογες συζητήσεις διεξάγονται και για την αγγλική γλώσσα, οι οποίες μάλιστα είναι το ίδιο έντονες, όπως οι ελληνικές. Μεγάλο μέρος του Τύπου και των μέσων ενημέρωσης γενικότερα επισημαίνει με έντονη ανησυχία ότι η γραπτή αγγλική γλώσσα μεταβάλλεται, ενώ δεν λείπουν και δημοσιεύματα που επισημαίνουν ότι

1 Η σύγχρονη επικοινωνία πραγματοποιείται όταν τα άτομα επικοινωνούν ή συνεργάζονται μέσω διαδικτύου σε «πραγματικό χρόνο», δηλ. την ίδια χρονική στιγμή.

2 Η ασύγχρονη επικοινωνία πραγματοποιείται σε οποιονδήποτε χρόνο. Παραδείγματα τέτοιας επικοινωνίας είναι το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, τα μηνύματα κ.ά.

«η Τεχνολογικά Διαμεσολαβημένη Επικοινωνία» σηματοδοτεί τον σταδιακό θάνατό της. Επομένως, θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι αλλαγές που έχουμε δεν αφορούν μόνο κάποιες γλώσσες.

Έρευνες δείχνουν ότι παρατηρούνται σημαντικές αλλαγές στη γραπτή γλώσσα, εξαιτίας ευρύτερων αλλαγών (οικονομικών, κοινωνικών, πολιτισμικών), οι οποίες, όμως, δεν σχετίζονται αποκλειστικά με τα νέα μέσα επικοινωνίας. Επιπλέον, εκδηλώνεται μια τάση για προφορικότητα στον γραπτό λόγο, κυρίως τον δημοσιογραφικό. Συνοψίζοντας, θα λέγαμε ότι αυτές οι παγκόσμιες τάσεις για αλλαγές στον γραπτό λόγο έχουν τις τοπικές τους εκδοχές και οι νέες τεχνολογίες παίζουν σίγουρα κάποιο ρόλο στο είδος και στο εύρος των αλλαγών αυτών, αλλά δεν είναι οι αποκλειστικά υπεύθυνες.

Κείμενο 2

Το Αρχαίο Θέατρο

Το ποίημα είναι του Γιάννη Ρίτσου και ανήκει στη συλλογή «Μαρτυρίες Α'» (1963).

Όταν, κατά το μεσημέρι, βρέθηκε στο κέντρο του αρχαίου θεάτρου,
νέος Έλληνας αυτός, ανύποπτος, ωστόσο ωραίος όπως εκείνοι,
έβαλε μια κραυγή (όχι θαυμασμού· το θαυμασμό
δεν τον ένιωσε διόλου, κι αν τον ένιωθε
σίγουρα δε θα τον εκδήλωνε), μια απλή κραυγή
ίσως απ' την αδάμαστη χαρά της νεότητάς του
ή για να δοκιμάσει την ηχητική τού χώρου. Απέναντι,
πάνω απ' τα κάθετα βουνά, η ηχώ αποκρίθηκε –
η ελληνική ηχώ που δε μιμείται ούτε επαναλαμβάνει
μα συνεχίζει απλώς σ' ένα ύψος απροσμέτρητο
την αιώνια ιαχή³ του διθυράμβου⁴.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

3 Η κραυγή

4 Είδος ενθουσιαστικού και υμνητικού ποιήματος προς τιμή του θεού Διονύσου. Από αυτό το ορχηστρικό τραγούδι οι ειδικοί υποστηρίζουν ότι ξεκίνησε το αρχαίο δράμα. Άλλωστε, στα αρχαία θέατρα υπήρχε βωμός αφιερωμένος στον Διόνυσο.

1° υποερώτημα (μονάδες 10)

Σε 50-60 λέξεις να εκθέσεις τους λόγους για τους οποίους, σύμφωνα με τον συγγραφέα του Κειμένου 1, σημειώνονται στην εποχή μας αλλαγές στη γραπτή γλώσσα.

Μονάδες 10**2° υποερώτημα (μονάδες 10)**

Να περιγράψεις με συντομία τον τρόπο με τον οποίο συνδέονται νοηματικά οι δύο πρώτες παράγραφοι του Κειμένου 1.

Μονάδες 10**3° υποερώτημα (μονάδες 15)**

Διερεύνησε το είδος της σύνταξης (ενεργητική ή παθητική) που επιλέγει ο συγγραφέας στις κύριες προτάσεις του λόγου του στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1 (μονάδες 5), δώσε δύο σχετικά παραδείγματα (μονάδες 4) και δικαιολόγησε την επιλογή του με κριτήριο το νόημα που θέλει να τονίσει (μονάδες 6).

Μονάδες 15**ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)**

Ποια είναι η αντίδραση του νέου στο Κείμενο 2 και πώς ερμηνεύεται από την ποιητική φωνή που αφηγείται; Ποια θα ήταν η δική σου αντίδραση σε έναν αντίστοιχο χώρο; (100-150 λέξεις)

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Οι λόγοι για τους οποίους, σύμφωνα με τον συγγραφέα του Κειμένου 1, σημειώνονται στην εποχή μας αλλαγές στη γραπτή γλώσσα είναι:

- Η εμφάνιση νέων μορφών λόγου που σχετίζονται με την εκτεταμένη χρήση των νέων τεχνολογιών πληροφορικής.
- Οι νέες τεχνολογίες δεν ευθύνονται αποκλειστικά για το εύρος των αλλαγών.
- Έρευνες αναφέρονται στην ευθύνη ευρύτερων αλλαγών, όπως των οικονομικών, των κοινωνικών και των πολιτισμικών.
- Υπαιτιότητα φέρει και η τάση του δημοσιογραφικού λόγου να παραπέμπει όλο και περισσότερο σε προφορικό.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η πρώτη με τη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1 συνδέονται νοηματικά από τη στιγμή που έχουν κοινό θεματικό κέντρο, δηλαδή τα δεδομένα των ερευνών, πρόσφατων και παλαιότερων, για την επίδραση που έχει η χρήση υπολογιστών στην παραγωγή γραπτού λόγου. Η νοηματική σύνδεση αποτυπώνεται με το επίρρημα «Επιπλέον» στην αρχή της δεύτερης παραγράφου, το οποίο δηλώνει προσθήκη νοήματος.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Η σύνταξη στις κύριες προτάσεις της πρώτης παραγράφου του Κειμένου 1 είναι παθητική.

Αυτό φαίνεται στην πρώτη πρόταση (Μεγάλη συζήτηση έχει πραγματοποιηθεί ... προς τις θετικές συνέπειες) και στη δεύτερη περίοδο λόγου, στην πρόταση «Ακόμη, ιδιαίτερη βαρύτητα έχει δοθεί ... γραπτού λόγου».

Με την επιλογή της παθητικής σύνταξης ο συγγραφέας τονίζει τα αποτελέσματα των ερευνών που έχουν γίνει για την επίδραση της χρήσης των Ηλεκτρονικών Υπολογιστών στην παραγωγή του γραπτού λόγου. Με την παθητική σύνταξη αναδεικνύει το μέγεθος της συζήτησης που έχει προκύψει από τα δεδομένα ερευνών, τη βαρύτητα που έχει η ανάλυση νέων μορφών γραπτού λόγου και η αναζήτηση των επιπτώσεων που προκύπτουν.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Το σκηνικό στο ποίημα (Κείμενο 2) στήνεται σε ένα αρχαίο θέατρο. Πρωταγωνιστής είναι ένας νέος που έχει επισκεφτεί τον χώρο. Ο νέος χαρακτηρίζεται «ανύποπτος», δηλαδή ανυποψίαστος, δεν γνωρίζει τη βαρύτητα του χώρου, αλλά είναι «ωραίος», όπως «εκείνοι» (προφανής ο παραλληλισμός με την αρχαία Ελλάδα). Η αντίδραση του νέου είναι να βγάλει μια ιαχή. Η ποιητική φωνή ερμηνεύει αυτή την αντίδραση με το σχήμα άρσης – θέσης: Η κραυγή δεν οφείλεται στον θαυμασμό για τον χώρο, αλλά στη χαρά και στην ενεργητική διάθεση της νεότητας ή αποδίδεται στην επιθυμία του να δοκιμάσει την ηχητική του χώρου. Ενδιαφέρον έχει ότι η ηχώ ανταποκρίνεται, αλλά εκείνο που τονίζεται είναι η μοναδικότητά της και η ικανότητά της να μην επαναλαμβάνεται, αλλά μόνο να εκφράζει την υψηλή Τέχνη (ύψος απροσμέτρητο).

Ανάλογα με την πρόσληψη του ποιήματος και των νοημάτων του ο/η μαθητής/τρια εκφράζει την αντίδρασή του/της σε έναν ανάλογο χώρο, όπου κυρίαρχη είναι η παρουσία του αρχαίου δράματος.

Κείμενο 1

Η ελληνική γλώσσα στην κοινωνία της παγκοσμιοποίησης. Ο ρόλος του σχολείου.

Το κείμενο είναι απόσπασμα από εισήγηση του καθηγητή Γλωσσολογίας Χριστόφορου Χαραλαμπίκη με τίτλο «Η ελληνική γλώσσα στην κοινωνία της παγκοσμιοποίησης και της τεχνοκρατίας. Ο ρόλος του σχολείου.». Στο απόσπασμα ο εισηγητής αναφέρεται σε θέματα διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας στο σχολείο.

Τι πρέπει να γίνει σήμερα σε ό,τι αφορά στο γλωσσικό μάθημα; Εδώ και χρόνια, αναφερόμαστε στην κριτική σκέψη και τονίζουμε μόνο στα λόγια τη σημασία της για την ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας των μαθητών και των πολιτών γενικά. Ανακοινώνονται κατά διαστήματα εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις, χρησιμοποιούνται εντυπωσιακοί νεολογισμοί, για να δηλωθεί το νέο πνεύμα διδασκαλίας. Στην πραγματικότητα, όμως, δεν έχει γίνει αντιληπτό από την εκπαιδευτική κοινότητα ότι ο θάνατος των γλωσσών συνεπάγεται θάνατο του πολιτισμού, γιατί γλώσσα και πολιτισμός είναι αλληλένδετες έννοιες. Η γλώσσα είναι φορέας πολιτισμού και αυτό σημαίνει ότι γλωσσική επίγνωση δεν μπορεί να επιτευχθεί στα όρια της παραδοσιακής διδασκαλίας, η οποία έδινε έμφαση στη μορφή. Αυτό που απαιτείται, επομένως, για την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης είναι η αποτελεσματική διδασκαλία και η επαρκής μάθηση της γλώσσας.

Από την άλλη μεριά, θεωρούμε σήμερα ότι η κριτική σκέψη δεν μπορεί να αναπτυχθεί αποκλειστικά μέσω της πολυδιαφημιζόμενης Τεχνολογίας της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ). **Η διαπίστωση είναι ότι στην εποχή μας κατακλυζόμαστε από τόσες πληροφορίες, ώστε να νιώθουμε ότι πνιγόμαστε μέσα στον ωκεανό της υπερπληροφόρησης.** Σε σχέση με το παρελθόν, έχουμε φτάσει στο άλλο άκρο. Εκεί που δεν είχαμε πρόσβαση στη γνώση και στην πληροφόρηση, έχουμε τώρα έναν καταγισμό πληροφοριών και γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο χρειαζόμαστε περισσότερο από κάθε άλλη φορά ένα υψηλό επίπεδο γλωσσομάθειας, ώστε να διευκολύνεται η κριτική σκέψη. Πρέπει δηλαδή να δώσουμε στον μαθητή τα μέσα και τους τρόπους που θα τον οδηγήσουν να σκέπτεται σωστά. Υπό τις συνθήκες αυτές, η διδασκαλία της γλώσσας γίνεται υπόθεση των εκπαιδευτικών όλων των ειδικοτήτων και όχι μόνο των φιλόλογων.

Μιλώντας ειδικότερα για την ελληνική γλώσσα θα λέγαμε ότι είναι πραγματικός ωκεανός. Έχουμε σκεφτεί ποτέ πόσες λέξεις διαθέτει; Τα γνωστά επίτομα λεξικά στην καλύτερη περίπτωση περιέχουν λιγότερες από εβδομήντα χιλιάδες λέξεις, δηλαδή το ένα

δέκατο περίπου, από όσες υπάρχουν στα ελληνικά και, επομένως, δεν αποτυπώνουν παρά ένα μικρό μέρος του συνόλου της γλώσσας μας.

Είναι βέβαια γνωστό ότι ο καθένας από μας γνωρίζει, έτσι και αλλιώς, ένα μέρος της ελληνικής, μικρότερο ή μεγαλύτερο, και γι' αυτό πρέπει να είμαστε προσεκτικοί, όταν επικρίνουμε τους μαθητές μας ότι έχουν φτωχό λεξιλόγιο. Από την άποψη αυτή θα μπορούσε να υποστηρίξει κανείς ότι πάσχουμε όλοι από «λεξιπενία» και, το σημαντικότερο, από «σημασιολογική ένδεια¹», γιατί αγνοούμε σε κάποιο βαθμό την πολυσημία των λέξεων, δηλαδή τις διάφορες σημασίες τους. Ωστόσο, δεν συμμερίζομαι τη γλωσσική κινδυνολογία. Αυτό, όμως, δεν σημαίνει ότι πρέπει να είμαστε ικανοποιημένοι με την ποιότητα του λόγου των μαθητών μας. Υπάρχουν ακόμη πολλά περιθώρια βελτίωσης και είναι ευθύνη όλων μας να προσφέρουμε στους νέους καλύτερη γλωσσική παιδεία.

Κείμενο 2

Το Πρώτο Σκαλί

Το ποίημα του Κωνσταντίνου Καβάφη αντλήθηκε από το βιβλίο «Τα Ποιήματα (1897-1918)», τόμος Α', επιμέλεια: Γ. Π. Σαββίδης, εκδόσεις Ίκαρος, Αθήνα, 1995, 4η έκδοση.

Εις τον Θεόκριτο παραπονιούνταν
μια μέρα ο νέος ποιητής Ευμένης·
«Τώρα δυο χρόνια πέρασαν που γράφω
κ' ένα ειδύλλιο έκαμα μονάχα.
Το μόνον άρτιόν² μου έργον είναι.
Αλλοίμονον, είν' υψηλή το βλέπω,
πολύ υψηλή της Ποιήσεως η σκάλα·
κι απ' το σκαλί το πρώτο εδώ που είμαι,
ποτέ δεν θ' ανεβώ ο δυστυχισμένος.»
Είπ' ο Θεόκριτος· «Αυτά τα λόγια
ανάρμοστα και βλασφημίες είναι.
Κι αν είσαι στο σκαλί το πρώτο, πρέπει
νάσαι υπερήφανος κ' ευτυχισμένος.
Εδώ που έφθασες, λίγο δεν είναι·
τόσο που έκαμες, μεγάλη δόξα.
Κι αυτό ακόμη το σκαλί το πρώτο

1 ένδεια: ανεπάρκεια, έλλειψη, φτώχεια

2 άρτιο: ολοκληρωμένο

πολύ από τον κοινό τον κόσμο απέχει.

Εις το σκαλί για να πατήσεις τούτο

πρέπει με το δικαίωμά σου νάσαι

πολίτης εις των ιδεών την πόλι.

Και δύσκολο στην πόλι εκείνην είναι

και σπάνιο να σε πολιτογραφήσουν.

Στην αγορά της βρίσκεις Νομοθέτας

που δεν γελά κανένας τυχοδιώκτης.

Εδώ που έφθασες, λίγο δεν είναι·

τόσο που έκαμες, μεγάλη δόξα.»

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σε 50-60 λέξεις να αποδώσεις τις απόψεις που εκφράζει ο συγγραφέας του Κειμένου 1 σχετικά με την ελληνική γλώσσα και τη λεγόμενη «λεξιπενία».

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1 ο συγγραφέας επιχειρεί μια σύγκριση – αντίθεση. Ποια είναι τα δύο σκέλη της (μονάδες 4) και τι θέλει να πετύχει με αυτόν τον τρόπο ανάπτυξης της παραγράφου; (μονάδες 6)

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

«Η διαπίστωση είναι ότι στην εποχή μας κατακλυζόμαστε από τόσες πληροφορίες, ώστε να νιώθουμε ότι πνιγόμαστε μέσα στον ωκεανό της υπερπληροφόρησης.» (παράγραφος 2): Να εντοπίσεις τέσσερις λέξεις στην παραπάνω περίοδο λόγου του Κειμένου 1 με τις οποίες δημιουργείται υπερβολή και δίνεται έμφαση στο νόημα. (μονάδες 8) Δικαιολόγησε την παραπάνω επιλογή του συγγραφέα με κριτήριο τη θέση που αναπτύσσει στην παράγραφο. (μονάδες 7)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποιο παράπονο εκφράζει ο Ευμένης στο Κείμενο 2 και ποια συμβουλή τού δίνει ο Θεόκριτος; Συμφωνείς ή όχι με τη συμβουλή του και γιατί; (100-150 λέξεις)

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Η άποψη του συγγραφέα για τη γλώσσα μας είναι ότι έχει απεραντοσύνη, όπως φαίνεται στα επίτομα λεξικά, τα οποία αποδίδουν ένα μόνο μέρος της.
- Δεν πρέπει να επικρίνονται οι νέοι για «λεξιπενία», γιατί όλοι γνωρίζουν ένα πολύ μικρό τμήμα της γλώσσας.
- Εκείνο που κυρίως καταγράφεται ως έλλειμμα είναι η αδυναμία κατανόησης της πολυσημίας των λέξεων.
- Είναι κινδυνολογία η κατηγορία των νέων για λεξιπενία.
- Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν χρειάζεται ενίσχυση της γλωσσικής παιδείας τους.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Τα δύο σκέλη της αντίθεσης στη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1 είναι από τη μια η έλλειψη πρόσβασης στη γνώση και στην πληροφόρηση στο παρελθόν και από την άλλη ο καταιγισμός πληροφοριών που χαρακτηρίζει την εποχή μας.

Με αυτόν τον τρόπο οργάνωσης του λόγου του στην παράγραφο ο συγγραφέας επιχειρεί να αναδείξει την αναγκαιότητα της γλωσσομάθειας σε υψηλό επίπεδο, ώστε να διευκολύνεται η κριτική σκέψη. Άλλωστε, η κριτική σκέψη είναι η κύρια ιδέα που αναπτύσσεται στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Τέσσερις λέξεις με τις οποίες δημιουργείται υπερβολή και δίνεται έμφαση στο νόημα στη συγκεκριμένη περίοδο λόγου είναι: κατακλυζόμαστε, πνιγόμαστε, ωκεανό, υπερπληροφόρησης.

Η υπερβολή δικαιολογείται από την πρόθεση του πομπού να στηρίξει τη βασική θέση που αναπτύσσει στην παράγραφο: «Είναι ανάγκη να ενισχυθεί η κριτική ικανότητα των νέων.». Ο κύριος λόγος που επιτονίζεται με τις παραπάνω φράσεις είναι ο καταιγισμός πληροφοριών που δέχεται ο άνθρωπος σήμερα και η ανάγκη να τις επεξεργάζεται με κριτικό τρόπο, για να μην πασάρεται ή για να μη βρίσκεται σε σύγχυση.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Στο ποίημα ο Ευμένης παραπονιέται για το γεγονός ότι στο διάστημα που ασχολείται με την ποίηση («Τώρα δυο χρόνια πέρασαν που γράφω») έχει μόνο ένα έργο να επιδείξει («κ' ένα ειδύλλιο έκαμα μονάχα»). Θεωρεί ότι η Ποίηση είναι πολύ υψηλή, για να μπορέσει να την υπηρετήσει, φαίνεται ιδιαίτερα απογοητευμένος («Αλλοίμονον, είν' υψηλή το βλέπω, πολύ υψηλή της Ποιήσεως η σκάλα», «ο δυστυχισμένος»).

Ο ποιητής Θεόκριτος, ο οποίος φαίνεται να είναι πιο ώριμος σε ηλικία και έμπειρος από τον νεαρό Ευμένη, τον συμβουλεύει να μην αποθαρρύνεται, διότι η καταξίωση στην ποίηση ούτε εύκολη είναι, ούτε αυτοσκοπός, αλλά εκείνο που έχει σημασία είναι ότι είναι πλέον κοινωνός, μέτοχος της ποίησης και των ιδεών που εκφράζει με μοναδικό τρόπο («πολίτης εις των ιδεών την πόλι. Και δύσκολο στην πόλι εκείνην είναι και σπάνιο να σε πολιτογραφήσουν»). Πρέπει να νιώθει περήφανος για την προσπάθεια που έχει ήδη καταβάλει.

Ο βαθμός πρόσληψης του ποιήματος καθορίζει και τη συμφωνία ή διαφωνία του/της μαθητή/-τριας με τη συμβουλή του ποιητή Θεόκριτου.

Κείμενο 1

Τι είναι η αγάπη;

Το κείμενο που ακολουθεί είναι απόσπασμα συνέντευξης του δέκατου τέταρτου Δαλάι Λάμα στις 28-7-2000 και έχει αντληθεί από το βιβλίο: Τα παιδιά ρωτούν, οι Νομπελίστες απαντούν. Επιμέλεια: Bettina Stielke. Εκδ. Λιβάνη. 2007.

Όλα ξεκινάνε από το κεφάλι μας. Πρέπει να αλλάξουμε τη στάση και τον τρόπο σκέψης μας. Να κάνουμε το καλό και να αποφεύγουμε το κακό. Δε γεννηθήκαμε, για να βλάπτουμε τους άλλους. Αν αντιμετωπίζουμε κάθε άνθρωπο με φιλικό και εγκάρδιο τρόπο, η ζωή μας αποκτάει νόημα. Αυτή είναι η βάση της φιλοσοφίας μου. Το κλειδί για όλα είναι η αγάπη. Αλλά τι είναι αυτό; Τι είναι η αγάπη; Κάθε μέρα ακούμε χιλιάδες φορές τη λέξη «αγάπη». Το πρωί στο ραδιόφωνο ακούς κάποιον να τραγουδάει με παθιασμένη φωνή «Σ' αγαπώ», το μεσημέρι ίσως τη λες καρδιοχτυπώντας σε κάποιο αγόρι ή κορίτσι που έχεις ερωτευτεί, ενώ το βράδυ η μαμά σου την ψιθυρίζει στο αυτί σου, πριν σε καληνυχτίσει με ένα φιλί.

Μέσα σε κάθε άνθρωπο κοιμάται ο σπόρος της αγάπης. Αυτό τον σπόρο που έχουμε στην καρδιά μπορούμε να τον βοηθήσουμε να μεγαλώσει και αργότερα να ανθίσει σαν λουλούδι. Εμείς οι μοναχοί προσπαθούμε να το πετύχουμε με το να ασκούμε σε θετικές πράξεις και να ενισχύουμε θετικές ιδιότητες. Τέτοιες είναι η ανεκτικότητα και ο σεβασμός απέναντι σε ό,τι μας περιβάλλει και, φυσικά, η αποφυγή κακών πράξεων, όπως ο φόνος, η κλοπή, το ψέμα. Δε χρειάζεται να είσαι άγιος, για να έχεις φιλικές και εγκάρδιες σχέσεις με τους ανθρώπους. Η αγάπη για την οποία σου μιλάω αγκαλιάζει όλα τα ζωντανά πλάσματα του πλανήτη μας. Γι αυτό σε ρωτάω: Υπάρχει κάποια διαφορά ανάμεσα στην αγάπη για τη μητέρα και στην αγάπη για ένα μυρμήγκι; Όχι!

Ακόμα κι αν σου φαίνεται απίστευτο, μπορούμε να αγαπάμε τους εχθρούς μας. Είναι, μάλιστα, πολύ σημαντικό να μάθουμε να αγαπάμε τους εχθρούς μας. Κανονικά, βλέπεις ως αντίπαλο κάποιον που σε εκνευρίζει και σου δημιουργεί δυσκολίες. Αυτό είναι λανθασμένη αντιμετώπιση. Το άτομο που θεωρείς αντίπαλο δεν παύει να είναι ένα ανθρώπινο πλάσμα. Αν αγαπάμε όλη την ανθρωπότητα, πώς είναι δυνατόν να αποκλείουμε τους εχθρούς μας; Πρέπει να δώσουμε το χέρι και σε αυτούς.

Πώς μπορούμε να μάθουμε να αγαπάμε; Αυτή είναι μια ερώτηση που ασφαλώς θα

θέλεις να μου κάνεις. Δεν υπάρχει συνταγή, ούτε κάποιος συγκεκριμένος τρόπος. Για μένα η αγάπη είναι περίπου σαν τη μαγειρική τέχνη: κάθε φαγητό μαγειρεύεται αλλιώς και απαιτεί μεγάλη δεξιότητα. Στο ένα φαγητό πρέπει να βράσεις πρώτα τα λαχανικά, έπειτα να τα τηγανίσεις και να βάλεις τα μπαχαρικά στο τέλος. Σε άλλο, πάλι, αρχίζεις ανάποδα, ρίχνοντας μια γερή δόση αλάτι. Για να πετύχει το φαγητό, πρέπει να λαμβάνεις πάντα υπόψη σου πολλούς παράγοντες. Το ίδιο ισχύει και στις σχέσεις σου με τους ανθρώπους.

Κείμενο 2

Της αγάπης

Το παρακάτω ποίημα είναι του Κώστα Ουράνη και ανήκει στην ποιητική του συλλογή «Αποδημίες» (Ποιήματα του 1953).

Να 'ξερες πώς λαχτάριζα τον ερχομό σου, Αγάπη
που ίσαμε τα σήμερα δε σ' έχω νιώσει ακόμα,
μα που ένστικτα το είναι μου σ' αναζητούσεν, όπως
τη γόνιμη άξαφνη βροχή το στεγνωμένο χώμα!

Πόσες φορές αλίμονο! δε γιόρτασα, θαρρώντας
πως επιτέλους έφτασες, Εσύ πού 'χες αργήσει:
Σα μυγδαλιά, που ηλιόλουστες ημέρες του χειμώνα
τη ξεγελάνε, βιάζονταν κι εμέ η ψυχή ν' ανθίσει.

Μα δεν ερχόσουν ποτέ και μέρα με τη μέρα,
τ' άνθια σωριάζονταν στη γης από τον κρύο αγέρα
κι είναι η ψυχή μου πιο γυμνή παρά προτού ν' ανθίσει

και σήμερα, που η Νιότη μου γέρνει αργά στη δύση,
του ερχομού σου σβήνεται κι η τελευταία ελπίδα:
- Φοβάμαι πως επέρασες, Αγάπη και δεν σ' είδα!...

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σε 50-60 περίπου λέξεις να εκθέσεις τη διάσταση και τα χαρακτηριστικά που παίρνει η αγάπη για τον συνεντευξιζόμενο. (Κείμενο 1).

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην 4^η παράγραφο του Κειμένου 1 ο συνεντευξιζόμενος επιλέγει την οργάνωση του λόγου του με μια αναλογία. Να την περιγράψεις με συντομία (μονάδες 4) και να δικαιολογήσεις αυτή του την επιλογή με κριτήριο το κύριο θέμα της παραγράφου (μονάδες 6).

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Στο Κείμενο 1 πρόθεση του πομπού είναι να ευαισθητοποιήσει και να προβληματίσει τον αναγνώστη. Να εντοπίσεις και να αναλύσεις με συντομία τρεις γλωσσικές επιλογές (ρηματικό πρόσωπο, λειτουργία της γλώσσας, ρηματική έγκλιση, σύνταξη, σημεία στίξης κ.ά.) με τις οποίες επιχειρεί να πετύχει τον στόχο του.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποια είναι η συναισθηματική κατάσταση του ποιητικού υποκειμένου και πού την αποδίδεις με βάση το περιεχόμενο του Κειμένου 2; Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 100 - 150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Η αγάπη για τον ερωτώμενο εκτείνεται σε όλους τους ζωντανούς οργανισμούς.
- Γνωρίσματα της αγάπης είναι οι θετικές πράξεις, ο σεβασμός και η ανεκτικότητα.
- Η αποφυγή κακών πράξεων
- Ο άνθρωπος πρέπει να αγαπά όχι μόνο τους φίλους, αλλά και τους εχθρούς.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην 4^η παράγραφο της συνέντευξης παρατηρούμε μια αναλογία ανάμεσα στην αγάπη και στη μαγειρική τέχνη. Κοινό σημείο αναφοράς είναι ότι και στις δύο περιπτώσεις δεν υπάρχουν συνταγές, αφού, για να υπάρχει επιτυχία, ο άνθρωπος πρέπει να λαμβάνει υπόψη του πολλούς και διάφορους παράγοντες.

Με αυτόν τον εκφραστικό και παραστατικό τρόπο (μεταφορική αναλογία) ο συνεντευξαζόμενος εξηγεί την αρχική του θέση στην παράγραφο ότι για να μάθει να αγαπά ο άνθρωπος δεν υπάρχουν συνταγές, δηλαδή συμβουλές, αφού χρειάζεται να λαμβάνει υπόψη του μια ποικιλία παραγόντων.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Τρεις γλωσσικές επιλογές με τις οποίες ο πομπός προσπαθεί να προβληματίσει και να ευαισθητοποιήσει τον αποδέκτη του μηνύματός του για τη διάσταση και τη σημασία της αγάπης είναι:

- Η υποτακτική έγκλιση αποσκοπεί να προτρέψει τον δέκτη προς αυτή την κατεύθυνση. («Να κάνουμε το καλό και να αποφεύγουμε το κακό», 1^η παράγραφος,

- Η μεταφορική λειτουργία της γλώσσας δημιουργεί στοχαστικό ύφος λόγου και γόνιμο προβληματισμό, προκειμένου ο δέκτης να σκεφτεί τη διάσταση και τη σημασία της αγάπης στη ζωή του. («Το κλειδί για όλα είναι η αγάπη», 1^η παράγραφος, «ο σπόρος της αγάπης», 2^η παράγραφος, «Για μένα η αγάπη είναι περίπου σαν τη μαγειρική τέχνη», 4^η παράγραφος)
- Η δεοντολογική διατύπωση («Πρέπει να αλλάξουμε τη στάση και τον τρόπο σκέψης μας», 1^η παράγραφος, «Πρέπει να δώσουμε το χέρι και σε αυτούς.», 3^η παράγραφος) προβάλλει ως αναγκαία τη μεταστροφή του ανθρώπου σε ζητήματα συμπεριφοράς και υποβάλλει την ιδέα της αγάπης ως ηθική απαίτηση. Με αυτό τον τρόπο ο πομπός κατευθύνει τον δέκτη προς αυτή την επιλογή, προβληματίζει και ευαισθητοποιεί.
- Το πρώτο πληθυντικό πρόσωπο εκφράζει μια καθολικότητα, μια συμμετοχή όλων στην αγάπη, οπότε προτρέπει και παρακινεί προς αυτή την κατεύθυνση.
- Το δεύτερο ενικό πρόσωπο συναντάται, προκειμένου ο πομπός να δημιουργήσει ένα κλίμα οικειότητας και διαλογικότητας με τον δέκτη, προκειμένου να μεταφέρει άμεσα και αποτελεσματικά το μήνυμα της αγάπης.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Το ποιητικό υποκείμενο νιώθει έντονη απογοήτευση και ματαιώση, διότι δεν γνώρισε την αγάπη, παρόλο που στη νεότητά του τόσο πολύ την πρόσμενε, όπως παραδέχεται. Τα επιφωνήματα που χρησιμοποιεί δηλώνουν την ένταση της απογοήτευσης (Πόσες φορές αλίμονο!), με επιρρήματα δηλώνεται η προσμονή (πως επιτέλους έφτασες) και η διάψευση (.Μα δεν ερχόσουν ποτέ). Η φράση «γυμνή ψυχή» αποτυπώνει παραστατικά την ψυχική απογύμνωση που έχει προκαλέσει στην ποιητική φωνή η διάψευση και η ματαιώση στη «δύση της Νιότης» στην οποία βρίσκεται, σε ώριμη δηλαδή ηλικία. Σε αυτή την ηλικιακή φάση νιώθει ότι σβήνεται και η τελευταία ελπίδα ερχομού της αγάπης. Ο τελευταίος στίχος του ποιήματος «- Φοβάμαι πως επέρασες, Αγάπη και δεν σ' είδα!...» συνιστά την κορύφωση της απογοήτευσης του ποιητικού υποκειμένου.

Ανάλογα με το ΘΕΜΑ 3 ο/η μαθητής/τρια μπορεί να κάνει εκτενέστερη αναφορά σε εκφραστικά μέσα με τα οποία αποδίδεται ο λυρικός και μελαγχολικός τόνος του ποιήματος.

Κείμενο 1

Ο Γιάννης θα ‘πρεπε να διδάσκεται στα σχολεία

Το κείμενο έχει δημοσιευτεί στο διαδίκτυο: Πηγή: Protagon.gr από το Sportscaster 25 Σεπτεμβρίου 2021. Είναι ελαφρά διασκευασμένο για τις ανάγκες της εξέτασης.

Τα λόγια του σε συνεπαίρνουν, όσο και τα «καρφώματα» ή οι «τάπες» του. Η γοητεία του υπερβαίνει τα σπορ και αγγίζει τις πιο ευαίσθητες χορδές μας. Κάθε του φράση τον ψηλώνει ακόμη περισσότερο στην εκτίμησή μας. Ο Γιάννης Αντετοκούνμπο δεν είναι μόνο το βιονικό κορμί, ο υπεραθλητής. Είναι και μια προσωπικότητα - πρότυπο. Παράδειγμα προς μίμηση

Πώς το καταφέρνει αυτό, ο Γιάννης Αντετοκούνμπο; Πώς γίνεται, κάθε τηλεοπτική του εμφάνιση να σε καθηλώνει, να σε συγκινεί, να σε κάνει να τον θαυμάζεις όλο και πιο πολύ;

Δεν είχε την τύχη να μαθητεύσει σε καλά σχολεία, να σπουδάσει, να μορφωθεί. Η μάχη για την επιβίωση δεν τού επέτρεψε αυτή την... πολυτέλεια. Κι όμως, τα λόγια του σε συνεπαίρνουν. Χαίρεσαι να τον ακούς να μιλάει, σχεδόν όσο απολαμβάνεις να τον βλέπεις να «καρφώνει» στο καλάθι και να μοιράζει «τάπες». Μέσα στην τόση πολυλογία της εποχής μας, οι κουβέντες του δεν περισσεύουν. ίσως, επειδή αναβλύζουν από τα βάθη της ψυχής του.

Υπάρχει μια υπέροχη αντίφαση στον Γιάννη. Αν και, πλέον, πρωταγωνιστεί στον κόσμο της αθλητικής βιομηχανίας θεάματος, εκείνος παραμένει πραγματικός. Αυθεντικός και ανυπόκριτος. Δεν «τυφλώθηκε» από τους προβολείς της δόξας, ούτε μεταλλάχθηκε σε κατασκεύασμα των διαφόρων «ειδικών» επικοινωνιολόγων. Είναι ένας αυτόφωτος σούπερ-σταρ, και το φως πηγάζει από μέσα του.

Το διαπιστώσαμε για πολλοστή φορά στη συνέντευξη που παραχώρησε σε γνωστή αθλητική εκπομπή, λίγο πριν επιστρέψει στο Μιλγουόκι για την προετοιμασία των Μπανκς ενόψει της νέας σεζόν του NBA. Ο άνθρωπος Γιάννης «έλαμψε», πάλι, περισσότερο από τον υπεραθλητή. Η γοητεία του υπερβαίνει τα σπορ και αγγίζει τις πιο ευαίσθητες χορδές μας. Η απάντησή του στην ερώτηση «τι θα θυσίαζε για να έχει τον πατέρα του (που «έφυγε» τον Σεπτέμβριο του 2017) ξανά στο πλευρό του», ήταν η πιο συγκινητική στιγμή. «Τον πατέρα μου! Δεν υπάρχει σκέψη σε αυτό. Τον πατέρα μου! Πάρτε τα όλα, δεν με νοιάζει... Να γυρίσω πίσω στα Σεπόλια και να πουλάω cd, δεν με νοιάζει, καν»,

αποκρίθηκε, κάνοντας -σίγουρα- πολλούς πατεράδες να βουρκώσουν. Κάθε του φράση τον ψηλώνει ακόμη περισσότερο στην εκτίμησή μας. [...]

Ζήτησε να μην τον αποκαλούν «Πρωταθλητή» και «MVP». Αρνήθηκε το ότι είναι ο καλύτερος παίκτης στον κόσμο. Επειδή είναι η επιτομή της σεμνότητας. Ο παρείσακτος των Σεπολίων και ο παγκόσμιος Γιάννης είναι το ίδιο πρόσωπο. Το ίδιο ευγενικός, γελαστός και αγαπησιάρης, τότε που είχε ανάγκη να κερδίσει τη συμπάθεια των γύρω του, για να επιβιώσει, αλλά και τώρα, που όλοι «θα σκότωναν» για μια φωτογραφία δίπλα του. Με το δαχτυλίδι του πρωταθλητή στο χέρι του, αμέτρητα ατομικά βραβεία στο σαλόνι, και... ένα καράβι εκατομμύρια στους τραπεζικούς του λογαριασμούς. [...]

Ο Γιάννης δεν είναι μόνο το βιονικό του κορμί, που έγινε αντικείμενο επιστημονικής μελέτης. Δεν είναι μόνο οι άθλοι του, που η ιστορία του μπάσκετ εξακολουθεί να γράφει με χρυσά γράμματα. Είναι, πάνω απ' όλα, μια προσωπικότητα – παράδειγμα προς μίμηση. Πρότυπο. Ο Γιάννης θα 'πρεπε να διδάσκεται στα σχολεία.

Κείμενο 2

[Η Ναρούλα ξέρει]

Το κείμενο είναι απόσπασμα από το βιβλίο: Όταν κοιμούνται οι φίλοι μου, Πατάκης 2021 του Αύγουστου Κορτώ.

Η Ναρούλα Δημούδη ξέρει γιατί τρώει ξύλο: γιατί αυτό της πρέπει.

Γιατί της πέφτει λάθος το αλάτι στο φαΐ. Γιατί ξεχνάει να ξεσκονίσει τα κουφώματα. Γιατί είναι αφηρημένη και χαζεύει σαν τον χάνο όταν της μιλάς. Γιατί, αντί να σιάχνεται σαν καθωσπρέπει κυρά, όταν βγαίνει απ' το σπίτι, πετιέται στον μανάβη με την παντόφλα και γελάει η γειτονιά. Γιατί μεγάλωσε πια, δεν είναι δροσερή παιδούλα – κοντεύει τα είκοσι εφτά!-, κι η αλλοτινή ομορφιά της ξεθωριάζει. Γιατί δεν ξέρει να επιβάλλει την τάξη στο ίδιο της το σπίτι. Γιατί είναι άχρηστη σαν μάνα, κι έχει κάνει τη Γιώτα, την κόρη της, σαν τα μούτρα της.

Ο κύρης της, ο Αλέκος – γκαραζιέρης με δικό του γκαράζ – ξέρει. Όπως της έχει πει χίλιες φορές: Στ' αμάξι ένα λάθος, ένα μπουλόνι που δεν έσφιξες καλά, ένα καπάκι που δε βίδωσες, μπορεί να σε σκοτώσει. Όλα έχουν τη θέση τους, κι όταν δεν είναι στη θέση τους, τι κάνεις; Τα αρπάζεις με το χέρι και τα συμμορφώνεις, τα βάζεις σε μια σειρά. Και το ίδιο ακριβώς πρέπει να κάνει ο άντρας, ο αφέντης του σπιτιού, όταν το νοικοκυριό κι η φαμίλια του δεν είναι σε σειρά.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σε 50 περίπου λέξεις να αναφέρεις τους λόγους για τους οποίους ο Γιάννης Αντετοκούνμπο θα έπρεπε να διδάσκεται στα σχολεία, σύμφωνα με τον συντάκτη του Κειμένου 1.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην πρώτη και στην τελευταία παράγραφο του Κειμένου 1 ο συντάκτης χρησιμοποιεί την τεχνική της επανάληψης. Να την περιγράψεις με συντομία και να εξηγήσεις πώς, κατά τη γνώμη σου, λειτουργεί στην οργάνωση του κειμένου.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Ο συγγραφέας του Κειμένου 1 χρησιμοποιεί πλήθος επιθέτων που δεν περιορίζονται στην περιγραφική απόδοση γνωρισμάτων, αλλά στην αξιολόγηση χαρακτηριστικών και συμπεριφοράς. Να γράψεις πέντε τέτοια επίθετα (μονάδες 5) και να δικαιολογήσεις την επιλογή αυτή με κριτήριο το θέμα του κειμένου και την πρόθεση του συντάκτη του (μονάδες 10).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να σχολιάσεις την κατάσταση την οποία βιώνει η Νασούλα (μονάδες 10) στο Κείμενο 2 και να εκφράσεις τα συναισθήματα που σου προκάλεσε η ανάγνωσή του (μονάδες 5). Να αναπτύξεις την ερμηνεία σου σε 100 – 150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο Γιάννης Αντετοκούνμπο δεν είναι μόνο ένας διεθνώς καταξιωμένος αθλητής, αλλά και μια γοητευτική προσωπικότητα, πρότυπο που θα έπρεπε να διδάσκεται στα σχολεία, διότι:

- Αν και δεν έχει λάβει φροντισμένη μόρφωση κάθε του τοποθέτηση είναι ουσιαστική και φιλοσοφημένη
- Η λάμψη της δημοσιότητας δεν τον έχει αλλοτριώσει
- Πορεύεται με αξίες, όπως αυτή της οικογένειας, κάτι που φάνηκε πρόσφατα σε αναφορά για τον νεκρό πατέρα του
- Παρά τους σημαντικούς τίτλους και την μυθική του παρουσία, παραμένει σεμνός και κερδίζει τη συμπάθεια όλων.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Το κείμενο αρχίζει και τελειώνει με τη διαπίστωση ότι ο Γ. Αντετοκούνμπο δεν είναι μόνο ένας καταξιωμένος αθλητής, αλλά και ένας ολοκληρωμένος άνθρωπος και γι' αυτό θα έπρεπε να διδάσκεται στα σχολεία. Η επιλογή της επανάληψης:

- Εισάγει τον αναγνώστη στο θέμα στην αρχή του κειμένου και το συνοψίζει στο τέλος, άρα λειτουργεί ως στοιχείο συνεκτικότητας.
- Επίσης, αποδίδει emphaticά τη βασική θέση του συντάκτη του κειμένου και προσελκύει το ενδιαφέρον του αναγνώστη ενεργοποιώντας τον προβληματισμό του.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Ο/Η μαθητής/τρια μπορεί να επιλέξει ενδεικτικά πέντε από τα παρακάτω επίθετα:

«πραγματικός, αυθεντικός, ανυπόκριτος, αυτόφωτος, παγκόσμιος, ευγενικός, γελαστός, αγαπησιάρης»

- Με τα επίθετα αυτά σκιαγραφείται η μοναδική προσωπικότητα του Γ. Αντετοκούμπο, ο οποίος είναι και το πρόσωπο για το οποίο γίνεται λόγος στο Κείμενο 1. Ο αρθρογράφος δικαιολογεί, γιατί ο άνθρωπος αυτός πρέπει να αποτελεί πρότυπο για τους νέους, πρόταση που αποτελεί την κύρια έννοια του κειμένου.
- Με τα παραπάνω αξιολογικά επίθετα ο πομπός κατευθύνει τον αναγνώστη, ώστε να διαμορφώσει θετική άποψη για τον χαρακτήρα του αθλητή. Δημιουργεί κλίμα συμπάθειας προς το αναφερόμενο πρόσωπο και ευαισθητοποιεί σχετικά με το θέμα της εύρεσης σωστών προτύπων για τους νέους.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε διαπίστωση από τους/τις μαθητές/τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί/ τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Ο/Η μαθητής/τρια μπορεί να στηριχτεί στα δεδομένα του κειμένου και να υποστηρίξει πως:

- Η Ναρούλα είναι θύμα ενδοοικογενειακής βίας και φαίνεται πως μέσα της θεωρεί αυτό που της συμβαίνει σωστό και δικαιολογημένο («γιατί αυτό της πρέπει»).
- Υιοθετεί τον τρόπο σκέψης του θύτη – συζύγου της – και ενοχοποιεί τον εαυτό της, τα λάθη και τις ανεπάρκειές της («της πέφτει λάθος το αλάτι... ξεχνάει να ξεσκονίσει... είναι αφηρημένη... μεγάλωσε πια, δεν είναι δροσερή παιδούλα... κι η αλλοτινή ομορφιά της ξεθωριάζει... είναι άχρηστη σαν μάνα, κι έχει κάνει τη Γιώτα, την κόρη της, σαν τα μούτρα της»).
- Αυτοπροσδιορίζεται με βάση τα «πιστεύω» του άντρα της και τον δικαιολογεί απόλυτα, καθώς ο ρόλος του είναι να την «συμμορφώνει», όπως κάνει και με τα υπόλοιπα «εργαλεία» στη δουλειά του («τα αρπάζεις με το χέρι και τα συμμορφώνεις»)

Θετικά αξιολογείται η προσωπική ανταπόκριση του μαθητή στο κείμενο που διάβασε. Μπορεί να δηλώσει πως νιώθει θυμό, αγανάκτηση ή ακόμη κι έντονο προβληματισμό για τέτοιου είδους καταστάσεις, τις οποίες συχνά οι γυναίκες αποδέχονται χωρίς αντίδραση. Μπορεί να εκφράσει την επιθυμία του να κινητοποιηθεί και να αναλάβει δράση, προκειμένου να εξαλειφθεί το φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βίας και των στερεοτυπικών αντιλήψεων για τον ρόλο των δύο φύλων.

Κείμενο 1

Εφηβική Ηλικία: Οι σχέσεις με τους γονείς και τους φίλους

Το παρακάτω κείμενο έχει δημοσιευτεί στις 4.9.2015 στον ιστότοπο iatronet.gr και υπογράφεται από την Γεωργία Τριανταφύλλου, Ψυχολόγο.

Η εφηβική ηλικία είναι μια περίοδος που χαρακτηρίζεται από γρήγορη σωματική αύξηση και ραγδαίες βιοσωματικές αλλαγές, έντονη συναισθηματικότητα και ετερόφυλο ενδιαφέρον, αφηρημένη σκέψη και ιδεαλισμό¹, προσωπικές αξίες και κρίση ταυτότητας. Αλλαγές υφίστανται σε όλους τους τομείς, βιοσωματικό, νοητικό τομέα, συναισθηματικό και κοινωνικό.

Όσον αφορά τον κοινωνικό τομέα, η τάση για ανεξαρτητοποίηση από την οικογένεια και για συμμόρφωση προς την ομάδα των ομηλικών φθάνει στο αποκορύφωμά της. Ο έφηβος νιώθει έντονη την επιθυμία να ανεξαρτητοποιηθεί από τους γονείς, γεγονός το οποίο γίνεται αιτία συχνών προστριβών, έως και διακοπής της επικοινωνίας μεταξύ γονέων και παιδιού. Παράλληλα, η επιθυμία του εφήβου για κοινωνική αποδοχή οδηγεί στην τυφλή, πολλές φορές, συμμόρφωση και υποταγή στην ομάδα των συνομηλικών. Οι ομάδες αυτές αποτελούν ένα είδος «κλειστής κοινωνίας» με δικό τους κώδικα επικοινωνίας και με εξειδικευμένες μορφές συμπεριφοράς για τα μέλη.

Οι συνομήλικοι διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ομαλή ανάπτυξη των εφήβων. Εκτός από την ικανοποίηση που δίνει το αίσθημα του «ανήκειν», πολλές έρευνες καταδεικνύουν ότι η ποιότητα των σχέσεων με τους συνομηλικούς στην εφηβεία αποτελεί σημαντικό δείκτη για την επιτυχή προσαρμογή στη μετέπειτα ενήλικη ζωή. Οι κακής ποιότητας σχέσεις με τους συνομηλικούς συσχετίζονται με ένα ευρύ φάσμα προβλημάτων στην ενήλικη ζωή, προβλήματα συμπεριφοράς, επαγγελματικά προβλήματα, συντροφικά κτλ. Οι σχέσεις με τους συνομηλικούς συνεισφέρουν μοναδικά την ανάπτυξη του ατόμου, καθώς επηρεάζουν την ικανότητα του εφήβου να σχετίζεται με άλλους, την ανάπτυξη του κοινωνικού ελέγχου και την απόκτηση κοινωνικών αξιών. Στην ανάπτυξη του εφήβου, επίσης, σημαντική επίδραση ασκεί η φιλία. Οι στενοί φίλοι

¹ φιλοσοφική θεωρία που δέχεται την πρωταρχικότητα του πνεύματος και πως η συνείδηση του ανθρώπου έχει πραγματική υπόσταση

βοηθούν ο ένας τον άλλο να απαλλαγεί από ανεπιθύμητες συμπεριφορές, να αναπτύξει νέες προτιμήσεις, κοινωνικές δεξιότητες και αποτελεσματική έκφραση των ιδεών του. Ακόμη, η φιλία βοηθά τον έφηβο να τονώσει την αυτοεκτίμησή του, να αντιμετωπίσει τα δικά του συναισθήματα και των άλλων και να συνειδητοποιήσει ότι και άλλα άτομα συμμερίζονται ίδιες αμφιβολίες, ελπίδες, φόβους και συναισθήματα.

Σύμφωνα με τον Erikson, εξωτερικεύοντας οι έφηβοι τις σκέψεις τους και τις διαθέσεις τους στους φίλους τους, αντιλαμβάνονται πληρέστερα τον εαυτό τους και διαμορφώνουν ευκολότερα μια σαφή και ολοκληρωμένη ταυτότητα. Η επίδραση των συνομηλίκων στους εφήβους ασκείται μέσα από δύο σημαντικές ψυχολογικές διαδικασίες, της κοινωνικής σύγκρισης και της συμμόρφωσης. Οι συνομήλικοι δίνουν ευκαιρίες στον έφηβο να συγκρίνει τη συμπεριφορά του και τις δεξιότητές του με τις αντίστοιχες συμπεριφορές και δεξιότητες των συνομηλίκων του. Αυτή η διαδικασία ονομάζεται κοινωνική σύγκριση και παρουσιάζεται και στις άλλες ηλικιακές περιόδους, όχι μόνο στην εφηβεία, αλλά στην εφηβεία φαίνεται να έχει πολύ μεγαλύτερη ισχύ.

Η ευαισθησία των εφήβων στην κοινωνική σύγκριση μπορεί να έχει και θετικά και αρνητικά αποτελέσματα. Η κοινωνική σύγκριση οδηγεί στην υιοθέτηση συγκεκριμένων ενεργειών, όπως και σε αλλαγή στην αυτοεκτίμηση και την αυτοεικόνα, σε εμμονή με ορισμένες δραστηριότητες και επιδρά και σε άλλους τομείς, προσωπικούς και κοινωνικούς.

Κείμενο 2

[θα 'παιρνε τον δρόμο της θάλασσας]

Το απόσπασμα είναι από το βιβλίο της Ιωάννας Καρυσιάνη, Μικρά Αγγλία (εκδόσεις Καστανιώτη). Η ιστορία αναφέρεται στη ζωή των ναυτικών και των οικογενειών τους τη δεκαετία του '40 στην Άνδρο.

Ο γερο – Σαλταφέρως την κοπανούσε από το σπίτι την αυγή, δεν έπινε ούτε καφέ με τη γυναίκα του. Ο καημένος ο μικρός (Σάββας) βαριόταν μέσα σε τόσο πολλές γυναίκες, νονά, μαμά, θεία, αδερφές, ξαδέρφες α' και β', Αννεζιώ, Ελένη και σμήνη επισκεπτριών που γουργούριζαν ασταμάτητα στις κουζίνες, στα παρακούζινα, στις αυλές και στις σάλες, πολύ μοναχικό παιδί, στενοχωριόταν ο Βατοκούζης για το γιο του, τον παραφύλαγε με τρόπο να χαρχαλεύει τα εργαλεία και ν'ανοιγοκλείνει την πένσα ή το κλαδευτήρι, έτσι, άσκοπα, να βαράει σημάδι στους κορμούς των ευκαλύπτων χωρίς παρέα και παραμιλώντας ν'ατενίζει με τις ώρες το πέλαγος, ασάλευτος.

Δεν το 'χε χωνέψει ότι το παιδί θα 'παιρνε το δρόμο της θάλασσας, ήθελε και δεν ήθελε να δει τον Σάββα στα βαπόρια, τις προάλλες γερμανικά υποβρύχια U-boat βύθισαν το βρετανικό επιβατηγό ΑΘΕΝΙΑ, όλοι δαγκώθηκαν με την είδηση, ο νεαρός Βατοκούζης έψαχνε το πανωχείλη του παρακαλώντας την Παναγία να του φυτρώσει στα γρήγορα ένα καλό μουστάκι να ξαμοληθεί στους ωκεανούς να πάρει εκδίκηση.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σε 60 περίπου λέξεις να παρουσιάσεις τον τρόπο που οι παρέες συνομήλικων επιδρούν στην ψυχосύνθεση του εφήβου, σύμφωνα με το Κείμενο 1.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να περιγράψεις με συντομία τον τρόπο με τον οποίο στο Κείμενο 1 γίνεται η νοηματική και γλωσσική σύνδεση ανάμεσα στην πρώτη και στη δεύτερη παράγραφο.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

«Σύμφωνα με τον Erikson, εξωτερικεύοντας οι έφηβοι τις σκέψεις τους και τις διαθέσεις τους στους φίλους τους, αντιλαμβάνονται πληρέστερα τον εαυτό τους και διαμορφώνουν ευκολότερα μια σαφή και ολοκληρωμένη ταυτότητα.» (4η παράγραφος): Γράψε ξανά την παραπάνω περίοδο λόγου του Κειμένου 1 αντικαθιστώντας τη μετοχή με δευτερεύουσα επιρρηματική πρόταση (μονάδες 5). Στη συνέχεια γράψε από μια συνώνυμη λέξη (στον ίδιο γραμματικό τύπο) για τις λέξεις «εξωτερικεύοντας» και «πληρέστερα» προσέχοντας ώστε να μην αλλάξει το νόημα. (μονάδες 10)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να σχολιάσεις τη συναισθηματική κατάσταση του μικρού Σάββα Βατοκούζη με βάση τα στοιχεία που δίνονται από την αφήγηση στο Κείμενο 2 (μονάδες 10). Πώς θα ένιωθες εσύ, αν ήσουν στη θέση του ήρωα της αφήγησης(μονάδες 5); Η απάντησή σου να εκτείνεται σε 100 – 150 λέξεις.

Μονάδες 15

Ελληνική Γλώσσα (Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία)

Α΄ Τάξη Ημερήσιου και Εσπερινού Γενικού Λυκείου

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Οι παρέες συνομιλήκων έχουν σημαντική επίδραση στην ψυχοσύνθεση του εφήβου καθώς

- του δημιουργούν ευχάριστα συναισθήματα μέσω της αίσθησης ότι ανήκει σε ένα ξεχωριστό σύνολο.
- σηματοδοτούν την επιτυχημένη ή μη κοινωνικοποίησή του σε όλους τους τομείς.
- συμβάλλουν στην ανάπτυξη του, καθώς επηρεάζουν τις σχέσεις και τις αξίες του.
- διαμορφώνουν την γενικότερη συμπεριφορά και τις προτιμήσεις του, ενισχύοντας έτσι την αυτοπεποίθηση και καλλιεργώντας την ενσυναίσθησή του.
- τον βοηθούν να προσδιορίσει με σαφήνεια την ταυτότητα του.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η πρώτη παράγραφος αναφέρεται γενικά στις αλλαγές, οι οποίες συντελούνται σε όλους τους τομείς κατά την περίοδο της εφηβείας, ενώ η δεύτερη αναφέρεται ειδικότερα στις αλλαγές στον κοινωνικό τομέα.

Η μετάβαση από το γενικό στο ειδικό πραγματώνεται γλωσσικά με το επίθετο «κοινωνικό» στο τέλος της πρώτης παραγράφου και με τη φράση «Όσον αφορά τον κοινωνικό τομέα» με την οποία ξεκινά η δεύτερη παράγραφος.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

- «Σύμφωνα με τον Erikson, όταν οι έφηβοι εξωτερικεύουν τις σκέψεις και τις διαθέσεις τους στους φίλους τους, αντιλαμβάνονται πληρέστερα τον εαυτό τους και διαμορφώνουν μια σαφή και ολοκληρωμένη ταυτότητα.»
- εκφράζοντας, εκδηλώνοντας, αποκαλύπτοντας, φανερώνοντας / καλύτερα, πιο ολοκληρωμένα

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ο μικρός Σάββας είναι ένα μοναχικό παιδί που φαίνεται ότι επιθυμεί να γίνει ναυτικός. Η επιθυμία του αυτή απορρέει από το γεγονός ότι έχει γεννηθεί και μεγαλώνει στην Άνδρο, ένα νησί με ανάλογη παράδοση, οπότε μάλλον η επιλογή του αυτή μοιάζει με μονόδρομο. Η επιθυμία του αυτή αποτυπώνεται στην εικόνα που ατενίζει με τις ώρες το πέλαγος παραμιλώντας. Ίσως για αυτό τον λόγο νιώθει μονότονα όλη την ημέρα στο περιβάλλον της οικογένειας: Ο παππούς φεύγει από το πρωί και «βαριόταν μέσα σε τόσο πολλές γυναίκες», και «σμήνη επισκεπτριών που γουργούριζαν ασταμάτητα στις κουζίνες, στα παρακούζινα, στις αυλές και στις σάλες». Στο σημείο αυτό της αφήγησης υπάρχει ένας τόνος απαξίωσης των εργασιών και της συμπεριφοράς των γυναικών, αυτός προβάλλεται με την αντίθεση του μοναχικού παιδιού που παίζει με τα εργαλεία (αντρική ενασχόληση) ή άσκοπα σημαδεύει τους κορμούς των ευκαλύπτων. Το επίρρημα «άσκοπα» δηλώνει ότι σκοτώνει την ώρα του, η επιθυμία του είναι η θάλασσα, όπως φαίνεται ενδεικτικά στο τέλος του αποσπάσματος. (έψαχνε το πανωχείλη του παρακαλώντας την Παναγία να του φυτρώσει στα γρήγορα ένα καλό μουστάκι να ξαμοληθεί στους ωκεανούς να πάρει εκδίκηση).

Το δεύτερο ερώτημα σχετίζεται με τον βαθμό πρόσληψης του κειμένου και οι απαντήσεις ποικίλουν, ανάλογα με τα συναισθήματα που προκάλεσε η αφήγηση στον/στη μαθητή/τρια.

Κείμενο 1

Πριν από τον ψυχολόγο, ακούστε τα παιδιά σας

Η Κατερίνα Χατζηκαλλία-Κουνιάκη είναι ψυχολόγος με ειδίκευση στη θεραπεία παιδιών κι εφήβων. Ακολουθεί απόσπασμα της συνέντευξής στη σελίδα <https://www.livemedianews.gr> στις 22/10/2019

-Παρ' ότι δεν υπάρχουν έτοιμες συνταγές - λύσεις για ευτυχισμένη ενηλικίωση ποιες βασικές οδηγίες-συμβουλές θα δίνετε;

- Μετά από 16 χρόνια κλινικής πράξης και καθημερινής επαφής με εκατοντάδες γονείς, παιδιά και εφήβους, τα δύο βασικότερα στοιχεία, για να γίνει ένα παιδί ευτυχισμένος ενήλικας, θεωρώ ότι είναι: Πρώτον, το αίσθημα αγάπης, αποδοχής και ασφάλειας που καλλιεργείται από τη στάση των γονιών προς το παιδί, από την ώρα που αυτό γεννιέται. Πρόκειται για μια στάση αποδοχής, ενθάρρυνσης και διόλου επικριτική, ώστε το παιδί να νιώσει ότι οι πιο σημαντικοί άνθρωποι στη ζωή του το αγαπούν και το αποδέχονται ακόμη κι όταν κάνει λάθη ή δεν τα καταφέρνει καλά κι έτσι να αγαπήσει κι αυτό με τη σειρά του τον εαυτό του.

Και δεύτερον, η ευελιξία των γονιών, κυρίως με τον έφηβο. Όταν το παιδί περνάει από την παιδική ηλικία στην εφηβεία, τα πράγματα αλλάζουν και το παιδί από εξαρτημένο ον επιθυμεί να γίνει ανεξάρτητο και να διαφοροποιηθεί από τους γονείς, απορρίπτοντάς τους συνήθως. Στη φάση αυτή είναι που θα εκδηλώσει και πολλές αντιδράσεις προς τους γονείς και πιθανώς να υπάρξουν συγκρούσεις μεταξύ τους. Οι γονείς εδώ, λοιπόν, θα πρέπει να επιδείξουν ευελιξία, να κάμψουν την όποια άκαμπτη στάση τους και να «ακούν» περισσότερο τον έφηβο, δείχνοντάς του κιόλας ότι παίρνουν στα σοβαρά τις απόψεις του.

-Τι τρομάζει τους γονείς από τη συμπεριφορά των παιδιών σήμερα;

- Πολλά, για να μην πω όλα! Κι αυτό δεν έχει να κάνει μόνον με τη συμπεριφορά των παιδιών (αν είναι τρομακτική ή όχι) αλλά έχει να κάνει και με τις προσδοκίες και απαιτήσεις των γονιών που έχουν αλλάξει τα τελευταία χρόνια. Διότι, οι γονείς των τελευταίων ετών θέλουν κι επιδιώκουν να τα κάνουν όλα και πάντα σωστά με /για το παιδί τους, ώστε αυτό να μην «μείνει πίσω», να μην αποτύχει ή να μην καταστρέψει το μέλλον του. Έτσι, βιώνουν μεγάλη αγωνία και προσπαθούν να μην τους ξεφύγει τίποτα που μπορεί να αποτελέσει πρόβλημα.

Κείμενο 2

[Μαργαρίτα Περδικάρη]

Απόσπασμα από το ομώνυμο διήγημα στο «Το τέλος της μικρής μας πόλης» του Δημήτρη Χατζή, εκδόσεις Ζώδιο, 1989.

Όταν οι Γερμανοί την τουφέκισαν, στις αρχές του καλοκαιριού του 1944, λίγο πριν την απελευθέρωση, η Μαργαρίτα δεν είχε πατήσει ακόμα τα είκοσι χρόνια της. Το λιγνό κορμί της βάσταξε μ' απίστευτη αντοχή όλες τις κακουχίες της φυλακής, το στόμα της έμεινε κλεισμένο σ' όλα τα μαρτύρια που μαθεύτηκε πώς της κάνανε. Και στάθηκε μπροστά στο απόσπασμα χαμογελώντας το πικρό χαμόγελο της οικογένειας των Περδικάρηδων. Αυτό το τελευταίο για το χαμόγελο το 'πε ο παπάς, που με την απαραίτητη παρουσία του στις θανατικές εκτελέσεις, επικυρώνει, σ' όνομα του Καίσαρος, την απόδοση της ψυχής στο Θεό. Ο ίδιος είπε πως, όταν σήκωσαν τα ντουφέκια, η μικρή Μαργαρίτα κούνησε το χέρι της κ' είπε ένα ακατανόητο καληνύχτα, μάλιστα δεν είπε καληνύχτα, είπε ακριβώς – «καληνύχτα ντε...».

Είταν η πρώτη γυναίκα στη δική μας πόλη που πέθαινε με τέτοιο τρόπο. Ως τα τότες οι γυναίκες εκεί ξέρανε μόνο να πεθαίνουν αμίλητες στο κρεβάτι ή το στρώμα τους απ' αρρώστιες κι από γεράματα, πεθαίνανε πάνω στη γέννα ή τη λεχωνιά τους, από το μαράζι της φτώχειας, της κακής παντριάς ή της ξενητιάς των αντρών τους – τέτοια πράγματα π' ο καθενας τα βρίσκει πολύ φυσικά. Αν πεις και για τις γυναίκες από το δικό της το σόι, οι γυναίκες των Περδικάρηδων πέθαιναν από γεροντοχτικιό, από κρίσεις νευρικές και καρδιακές – γεροντοκόρες το πλείστον. Τελευταία στο σόι τους η Μαργαρίτα πέθανε κι αυτή ανυμέναια¹.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σε 50 περίπου λέξεις να παραθέσεις συνοπτικά τις βασικές συμβουλές – οδηγίες που απευθύνει στο Κείμενο 1 η ψυχολόγος στους γονείς των εφήβων.

Μονάδες 10

¹ανυμέναια: χωρίς να έχει παντρευτεί

2^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Να περιγράψεις τον τρόπο με τον οποίο γίνεται νοηματικά η σύνδεση ανάμεσα στην πρώτη και στη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1.

Μονάδες 10

3^ουποερώτημα (μονάδες 15)

«Οι γονείς εδώ, λοιπόν, πρέπει να μπορούν να δείξουν ευελιξία, να κάμψουν την όποια άκαμπτη στάση τους και να αρχίσουν να «ακούν» περισσότερο τον έφηβο, δείχνοντάς του κιόλας ότι παίρνουν στα σοβαρά τις απόψεις του».

Το ύφος του κειμένου στο παραπάνω χωρίο(Κείμενο 1)θα μπορούσε να χαρακτηριστεί:

- α. Ειρωνικό
- β. Συμβουλευτικό
- γ. Τυπικό

Να δικαιολογήσεις την απάντησή σου με κριτήριο τους ρηματικούς τύπους του χωρίου.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Σε 100 -150 λέξεις να σκιαγραφήσεις την προσωπικότητα της Μαργαρίτα Περδικάρη, αντλώντας στοιχεία από το κείμενο 2 (μον.10). Ποιες σκέψεις σου γεννιούνται διαβάζοντας την ιστορία της νεαρής αυτής γυναίκας, λαμβάνοντας υπόψη το κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο μεγάλωσε;

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η ψυχολόγος δίνει δύο βασικές συμβουλές στους γονείς: Πρώτον, να καλλιεργούν ένα κλίμα αγάπης, αποδοχής και ασφάλειας στις σχέσεις τους με τα παιδιά τους και να είναι ενθαρρυντικοί, ακόμη κι όταν ο έφηβος σφάλει. Δεύτερον, να δείχνουν μια γενικότερη ευελιξία απέναντι στη συμπεριφορά του, αλλά και σεβασμό στις απόψεις του.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στη δεύτερη παράγραφο παρουσιάζεται η δεύτερη συμβουλή της ψυχολόγου προς τους γονείς. Η προσθήκη της νέας συμβουλής δηλώνεται με το «και», ενώ οι διαρθρωτικές λέξεις: «πρώτον – δεύτερον» πραγματώνουν γλωσσικά τη σχέση σειράς – αρίθμησης συνδέοντας νοηματικά τις δύο παραγράφους, που περιέχουν τις δύο αντίστοιχα συμβουλές της ψυχολόγου.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

β. Συμβουλευτικό

Το ρήμα της κύριας πρόταση είναι το «πρέπει» (δεοντική τροπικότητα), ενώ γίνεται ευρεία χρήση της υποτακτικής έγκλισης («να επιδείξουν», «να κάμψουν», να «ακούν»).

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε διαπίστωση από τους/τις μαθητές/τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί/ τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Ο μαθητής ή η μαθήτρια μπορεί να επισημάνει πως Η Μαργαρίτα Περδικάρη παρουσιάζεται ως μία γενναία νεαρή γυναίκα, η οποία

- δε δειλιάζει όχι μόνο να οργανωθεί στην αντίσταση ενάντια στην Γερμανική κατοχή αλλά και να σταθεί χαμογελαστή απέναντι στο εκτελεστικό απόσπασμα (*«στάθηκε μπροστά στο απόσπασμα χαμογελώντας το πικρό χαμόγελο της οικογένειας των Περδικάρηδων»*), απευθύνοντας του ακόμη κι έναν ειρωνικό χαιρετισμό (*«όταν σήκωσαν τα ντουφέκια, η μικρή Μαργαρίτα κούνησε το χέρι της κ' είπε ένα ακατανόητο καληνύχτα, μάλιστα δεν είπε καληνύχτα, είπε ακριβώς – «καληνύχτα ντε...»*).
- Άντεξε τα βασανιστήρια των κατακτητών, αλλά και τον εγκλεισμό της στην φυλακή με πείσμα και αυταπάρνηση, χωρίς να προδώσει τα ονόματα των συμπατριωτών της (*«Το λιγνό κορμί της βάσταξε μ' απίστευτη αντοχή όλες τις κακουχίες της φυλακής, το στόμα της έμεινε κλεισμένο σ' όλα τα μαρτύρια που μαθεύτηκε πώς της κάνανε»*).

Στο δεύτερο υποερώτημα αξιολογείται η προσωπική ανταπόκριση του μαθητή στο κείμενο που διάβασε. Μπορεί να εκφράσει:

- Προβληματισμό, καθώς η ηρωίδα είναι μια ανυπότακτη και ανεξάρτητη γυναίκα, η οποία δρα μέσα σε ένα κοινωνικό περιβάλλον που κρατούσε τις γυναίκες μέσα στο σπίτι, δέσμιες των συζύγων, των πατεράδων ή ακόμη και των άρρενων αδερφών τους, χωρίς αυτονομία και ελεύθερη βούληση (*«Ως τα τότες οι γυναίκες εκεί ξέρανε μόνο να πεθαίνουν αμίλητες στο κρεβάτι ή το στρώμα τους απ' αρρώστιες κι από γεράματα, πεθαίνανε πάνω στη γέννα ή τη λεχωνιά τους, από το μαράζι της φτώχειας, της κακής παντριάς ή της ξενητιάς των αντρών τους»*).
- Θαυμασμό, καθώς, στις περισσότερες περιπτώσεις, οι γυναίκες, που έπαιρναν την πρωτοβουλία να διαφοροποιηθούν και να μην κάνουν πράγματα από εκείνα που *«ο καθένας τα βρίσκει πολύ φυσικά»*, είχαν να αντιμετωπίσουν και την κοινωνική κατακραυγή.

Κείμενο 1

[Ο διάλογος στην Ελλάδα]

Ο συγγραφέας του κειμένου Αθανάσιος Θεοδωράκης είναι πολιτικός επιστήμονας. Το κείμενό του δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Ελευθεροτυπία το 2013.

Ο δημόσιος διάλογος πρέπει να στηρίζεται σε επιχειρήματα, να γίνεται με καλόπιστο πνεύμα και να είναι ανοιχτός στις διαφορετικές απόψεις. Αυτό είναι προϋπόθεση λειτουργίας της ίδιας της δημοκρατίας. Η δύναμη των επιχειρημάτων, η πειθώ, η έλλογη κρίση θα οδηγήσουν τον διάλογο στη σύγκριση των απόψεων και, τελικά, στο ύψιστο στάδιο της διαβούλευσης, δηλαδή στην απόφαση. (Είναι, άραγε, εφικτές παρόμοιες αρχές στην πολιτική πράξη της εποχής μας;)

Τα ζητήματα αυτά είναι θεωρητικά, αλλά έχουν πολύ πρακτικές επιπτώσεις, αφού όλες οι αποφάσεις οφείλουν, στη δημοκρατία τουλάχιστον, να είναι προϊόντα διαλόγου. Αλλιώς πέφτουμε στον αυταρχισμό, στον δεσποτισμό¹, στη δημαγωγία² ή στην επιβολή της γνώμης του ισχυρότερου.

Ας πάμε λίγο πίσω κι ας δούμε την πηγή αυτής της «εφεύρεσης» του Πρωταγόρα. Αναφέρει σχετικά (κι επιλέγω κάπως αυθαίρετα τα σημεία) η Jaqueline de Romilly στο βιβλίο της «Ιστορία και Λόγος στον Θουκυδίδη»: «Οι Έλληνες υποστηρίζουν, συμφωνώντας με τον Πρωταγόρα, πως σε κάθε λόγο υπάρχει κάποιος άλλος που του αντιτίθεται». [...] Για κάθε συγκεκριμένο επιχείρημα υπάρχει δυνατότητα για αντίθετη επιχειρηματολογία. [...] Η βασική αρχή της αντιλογίας στάθηκε πάντοτε για τους Έλληνες η ίδια η προϋπόθεση για την ορθή κρίση και για την κατανόηση του οποιουδήποτε θέματος. (...) Αντιλογία είναι η προσεχτική εξέταση ενός θέματος, όπου ζυγίζονται τα υπέρ και τα κατά. Και αυτή είναι ακριβώς, κατά τον Ηρόδοτο, η καλύτερη μέθοδος, για να διακρίνουμε το σωστό... Και από τη σχέση ανάμεσα στις δύο αγορεύσεις μπορεί να βγει η αλήθεια (...).

Επειδή πάνω στο αξίωμα αυτό στηρίζεται η δημοκρατία, ας προσπαθήσουμε να εφαρμόσουμε τα παραπάνω στην εποχή μας: κρίση, ανεργία, ανασφάλεια, δημόσιο χρέος, όροι δανεισμού και άλλα παρόμοια. Θέματα σημαντικά που αφορούν το άτομο, τον δήμο, το κράτος, την Ελλάδα και την Ευρώπη. Ο δημόσιος διάλογος πρέπει, συνεπώς, να είναι

¹ Δεσποτισμός: χαρακτηρισμός απόλυτης, αυθαίρετης και τυραννικής εξουσίας

² Δημαγωγία: η πολιτική ρητορεία που αποσκοπεί στο να παρασύρει το λαό στοχεύοντας περισσότερο στο συναίσθημα παρά στη λογική

εξαντλητικός, διαυγής και να περιέχει οπωσδήποτε την παράθεση αντιθέτων γνωμών. Όχι για την ανάγκη της σοφιστείας³ αλλά για ουσιαστικούς λόγους, για να φτάσουμε στο συμπέρασμα. Αφού τα πράγματα είναι τόσο σημαντικά για τον καθένα και για όλους μας, θα έπρεπε να καλούνται όλες οι πλευρές να παρουσιάσουν τις απόψεις τους, ώστε ο πολίτης άφοβα και εν γνώσει των επιπτώσεων της επιλογής του να αποφασίσει. Πάντα πρέπει να συζητείται και το εναλλακτικό σχέδιο. [...]

Δεν αρκεί η άρνηση, η καταγγελία, ο χλευασμός: χρειάζεται πρόταση. Πρόταση όμως σημαίνει κρίση, επιλογή, σύγκριση και σύγκρουση επιχειρημάτων. Η δημοκρατία πρέπει, συνεπώς, να λειτουργήσει δημιουργικά, λυτρωτικά.

Κείμενο 2

Ο αιώνιος διάλογος

Ποίημα του Τάσου Λειβαδίτη. Αντλήθηκε από τη συλλογή «Ποιήματα: 1958- 1964».

Κι ο άντρας είπε: πεινώ. Κι η γυναίκα του 'βαλε ψωμί στο τραπέζι.

Κι ο άντρας απόφαγε. Κι η γυναίκα τον κοίταζε πάντα.

Κι η γυναίκα είπε: είσαι δυνατός, μα δε σε τρομάζω.

Κι ο άντρας είπε: είσαι όμορφη, κι όμως φοβάμαι.

Κι ο άντρας έδειξε το κρεβάτι τους. Κι η γυναίκα ανέβηκε σαν έτοιμη για θυσία.

Κι ο άντρας είπε: διψώ. Κι εκείνη σήκωσε σαν πηγή, το μαστό της.

Κι ο άντρας την άγγιξε. Κι η γυναίκα επληρώθη⁴

Κι η γυναίκα ακούμπησε ταπεινά το κεφάλι της στα πλευρά του. Και κείνος κοίταζε πέρα, πολύ μακριά.

Κι ο άντρας είπε: θα 'θελα να 'μαι θεός. Κι η γυναίκα είπε: θα γεννήσω σε λίγο.

Κι η γυναίκα αποκοιμήθηκε. Κι ο άντρας αποκοιμήθηκε.

Και μια μέρα καινούργια ξημέρωσε.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

³ Κάθε λόγος που, συνειδητά ή ασυνείδητα, οδηγεί σε αναληθή συμπεράσματα και εντυπώσεις

⁴ ένωσε ολοκληρωμένη

Να χαρακτηρίσεις τις προτάσεις που ακολουθούν με την ένδειξη ΣΩΣΤΟ (Σ) ή ΛΑΘΟΣ (Λ), αξιολογώντας αν ανταποκρίνονται στο νόημα του κειμένου.

α. Η καλοπροαίρετη διάθεση είναι απαραίτητη προϋπόθεση του διαλόγου.

β. Η έκφραση απόλυτων απόψεων βοηθά πρακτικά τη δημοκρατία.

γ. Ο συγγραφέας αναφέρει πως, σύμφωνα με τους αρχαίους Έλληνες, η αντιλογία είναι η καλύτερη μέθοδος για να διακρίνουμε το σωστό.

δ. Εφόσον διενεργείται ξεκάθαρος διάλογος, δεν είναι απαραίτητη η ύπαρξη αντίθετων απόψεων, για να οδηγηθούμε σε πολιτικό συμπέρασμα.

ε. Δεν αρκεί η καταγγελία των πολιτικών φορέων για την ορθή λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Το Κείμενο 1 αποτελείται δομικά από δύο θεματικές ενότητες. Η πρώτη εκτείνεται στις 3 πρώτες παραγράφους και η δεύτερη στις υπόλοιπες δύο. Να δώσεις έναν τίτλο για καθεμία θεματική ενότητα του κειμένου (μονάδες 4) και να εξηγήσεις πώς συνδέονται μεταξύ τους νοηματικά (μονάδες 6).

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

- Ας πάμε λίγο πίσω κι ας δούμε την πηγή αυτής της «εφεύρεσης» του Πρωταγόρα. (3η παράγραφος)

- Επειδή πάνω στο αξίωμα αυτό στηρίζεται η δημοκρατία, ας προσπαθήσουμε να εφαρμόσουμε τα παραπάνω στην εποχή μας (4η παράγραφος)

Στα υπογραμμισμένα σημεία από την αρχή της 3ης και της 4ης παραγράφου του Κειμένου 1 ο συντάκτης προβαίνει σε δύο γλωσσικές επιλογές. Ποιες είναι αυτές; (μονάδες 8) Ποιο είναι, κατά τη γνώμη σου, το υφολογικό αποτέλεσμα που προκύπτει με αυτές τις επιλογές; (μονάδες 7)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4

Ποιες σκέψεις σου προκαλεί η ανάγνωση του ποιήματος, όσον αφορά τις σχέσεις των δύο φύλων; Γιατί, κατά τη γνώμη σου, ο διάλογος χαρακτηρίζεται στον τίτλο «αιώνιος»; (100-150 λέξεις)

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

1. Σ
2. Λ
3. Σ
4. Λ
5. Σ

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Πρώτη θεματική ενότητα: Τα χαρακτηριστικά/ οι προϋποθέσεις του διαλόγου- Τα ζητούμενα στο διάλογο
- Δεύτερη θεματική ενότητα: Ο δημόσιος διάλογος στην Ελλάδα της κρίσης (την εποχή κατά την οποία γράφτηκε το κείμενο)
- Νοηματική σχέση: Στην πρώτη ενότητα παρατίθενται οι βασικές αρχές του διαλόγου διαχρονικά, με στόχο, στη δεύτερη ενότητα, να ελεγχθεί/ διαπιστωθεί σε ποιο βαθμό ισχύουν

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

- Προτροπή/προτρεπτική υποτακτική (ας...) και α΄ πληθυντικό πρόσωπο
- Με τη χρήση τους το ύφος καθίσταται πιο οικείο. Ο συγγραφέας φανερώνει τη διάθεσή του να επικοινωνήσει με πιο άμεσο τρόπο με τον αναγνώστη του. Εκφράζει μια καθολικότητα στο νόημα, προκειμένου να ευαισθητοποιήσει τον δέκτη.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

- Α' υποερώτημα: Οποιαδήποτε διαπίστωση από τους μαθητές/-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί/ τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του ποιήματος, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.
- Ενδεικτικά: Αποκαλύπτονται τα επίπεδα της συνύπαρξης- «συνάντησης» των δύο φύλων: η καθημερινότητα και η οικογένεια, οι σχέσεις εξουσίας, η υπεροχή του άνδρα, ο φόβος του ενός για τον άλλο, ο ανταγωνισμός, η επιφυλακτική στάση («Κι ο άντρας είπε: πεινώ ... κι όμως φοβάμαι»), η ερωτική έλξη/ το ερωτικό συναίσθημα («Κι ο άντρας έδειξε το κρεβάτι ... η γυναίκα επληρώθη»), η συντροφικότητα, η τρυφερότητα («η γυναίκα ακούμπησε ταπεινά το κεφάλι της στα πλευρά του»), οι διαφορές στην κοινωνική τους ταυτότητα μέσω της εστίασης στη φιλοδοξία του άνδρα και στη φροντίδα της οικογένειας στη γυναίκα («Κι ο άντρας είπε: θα 'θελα να 'μαι θεός. Κι η γυναίκα είπε: θα γεννήσω σε λίγο») κ.λπ.
- Β' υποερώτημα: η δια-χρονία και α-χρονία στα γνωρίσματα της σχέσης τους(η ουσία της συνύπαρξης των δύο φύλων παραμένει αναλλοίωτη)

Κείμενο 1

Εφηβικός έρωτας: Ο δικός σου γονιός πως το πήρε;

Κείμενο του Ηλία Βασιλειάδη, ψυχολόγου από την ιστοσελίδα: [www. askitis.gr](http://www.askitis.gr). Το κείμενο έχει διασκευαστεί.

Εφηβικός έρωτας... Η διαμόρφωση και ανάπτυξη θετικών συναισθηματικών σχέσεων με τους γονείς και τους φίλους είναι θεμελιώδης για την ψυχολογική και σωματική υγεία του ανθρώπου καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του. Έχει αποδειχτεί, εξάλλου, και ερευνητικά ότι η υποστήριξη από γονείς και συνομηλίκους συνδέεται με μεγαλύτερη κοινωνική προσαρμογή και ευημερία. Παράλληλα, η ποιότητα και η εμπλοκή του ατόμου στις ερωτικές σχέσεις δε θα μπορούσε να μην επηρεαστεί, καθώς η υποστήριξη από το στενό κοινωνικό περιβάλλον προς την εκάστοτε ερωτική σχέση έχει συσχετιστεί και με μεγαλύτερη ικανοποίηση εντός της σχέσης.

Όσο οι έφηβοι πλησιάζουν προς την ενηλικίωση, οι σχέσεις με την οικογένεια, αλλά κυρίως τους συνομηλίκους, γίνονται ολοένα και πιο σημαντικές. Αν και στην εφηβεία οι φίλοι είναι τα πρόσωπα αναφοράς τόσο ως προς την καθοδήγηση όσο και ως προς τη συναισθηματική κάλυψη, με την ενηλικίωση του ατόμου οι γονείς λαμβάνουν σταδιακά έναν ρόλο αντίστοιχο με εκείνον των φίλων.

Η «έγκριση» των φίλων για την ερωτική σχέση του ατόμου έχει συνδεθεί με την ικανότητα δέσμευσης και άντλησης ικανοποίησης από αυτήν. Οι νέοι ενήλικες έχουν την ανάγκη ταύτισης με την ομάδα των συνομηλίκων και τείνουν να απευθύνονται σε αυτούς για συναισθηματική υποστήριξη και καθοδήγηση. Καθώς η οικειότητα μαζί τους είναι από τα βασικά ζητούμενα για τους ίδιους, τείνουν συχνά να βασίζονται στους στενούς φίλους για να «επικυρώσουν» την επιλογή του ερωτικού συντρόφου. Για τους νέους ενήλικες έχει φανεί πως υπάρχει συσχέτιση μεταξύ της υποστήριξης των φίλων και του βαθμού στον οποίο οι σύντροφοι «επενδύουν» συναισθηματικά στην εκάστοτε σχέση.

Η γονεϊκή υποστήριξη, από την άλλη, έχει συσχετιστεί θετικά με τη δέσμευση, την ικανοποίηση αλλά και τη συναισθηματική επένδυση του ατόμου στη σχέση του. Παλαιότερες έρευνες δείχνουν ότι, καθώς τα άτομα περνούν από την εφηβεία στην ενήλικη ζωή, η έννοια της δέσμευσης αυξάνεται όλο και περισσότερο μέσα σε μια σχέση με μεγαλύτερη συντροφικότητα και μελλοντικό προσανατολισμό. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου οι γονείς είναι κεντρικά στοιχεία για την ανάπτυξη και την αίσθηση της ασφάλειας του ατόμου. Σε μια σταθερή και μακροχρόνια σχέση οι ενήλικες μπορούν να

αναζητήσουν την έγκριση και την αλληλεπίδραση του συντρόφου με τους γονείς τους, ώστε βαθμιαία εκείνος να ενταχθεί στο οικογενειακό δίκτυο. Ως εκ τούτου, ο σύντροφος γίνεται όλο και περισσότερο μέρος της οικογένειας και αρχίζει να μοιράζεται κοινό χώρο και χρόνο (π.χ. οικογενειακές συγκεντρώσεις).

Στο βαθμό, λοιπόν, που η οικογένεια και οι φίλοι υποστηρίζουν την παρούσα ερωτική σχέση και αυτό που ονομάζουμε «εφηβικό έρωτα», τίθενται αναπόφευκτα εμπόδια σε παράγοντες που θα μπορούσαν να φέρουν τη διάλυσή της. Φαίνεται, επομένως, ότι γονείς και φίλοι έχουν στα χέρια τους μια σημαντική ευθύνη ως προς τη διαχείριση της επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης με τον νεαρό ενήλικο, καθώς μπορούν να επηρεάσουν σημαντικές πλευρές της ζωής του.

Κείμενο 2

Η δασκάλα με τα χρυσά μάτια

Απόσπασμα από το ομώνυμο μυθιστόρημα του Στρατή Μυριβήλη (1890/1892-1969). Ο Λεωνής Δρίβας, πολεμιστής στο μικρασιατικό μέτωπο, επιστρέφοντας με την αδελφή του Αδριανή στη Λέσβο, έχει αναλάβει την υποχρέωση να παραδώσει τα αναμνηστικά του νεκρού φίλου του, Στρατή Βρανά, στη χήρα του και μητέρα του ανάπηρου παιδιού τους, τη νεαρή δασκάλα Σαπφώ.

-Δεν τον αγαπούσα, ομολόγησε θαρρετά η δασκάλα, κι ένα πορφυρό κύμα απλώθηκε ως τις άκριες των αυτιών της. Είτανε μια ομολογία ξαφνική, σχεδόν πεισμωμένη, που τινάχτηκε ξαφνικά, ορμητικά, σαν καταπιεσμένη πολύν καιρό. Τ' αδέρφια κοιτάχτηκαν. Κείνη παρακολουθούσε με ησυχία αυτή τη ματιά τους. [...]

-Θαρώ, λέει, πως μπορώ να μιλήσω σε σας έτσι. Καταλαβαίνω τώρα πια πως είναι ανάγκη να σας μιλήσω. Έχω ανάγκη να μη με περιφρονείτε σεις οι δυο... Να. Σε τέσσερους μήνες, λέει, κλείνω τα εικοσιδυό μου χρόνια. Λοιπόν μέσα σ' αυτά τα εικοσιδυό χρόνια είναι η πρώτη φορά που ανοίγω την καρδιά μου σε άνθρωπο. Ξαίρετε τι θα πει εικοσιδυό χρόνια μοναξιά της ψυχής; Πρέπει να σας τα πω απ' την αρχή. Θα μου είναι μια ξαλάφρωση. [...]

Τότες με γύρεψε ο δάσκαλος ο Βρανάς. Είπα το «ναι» σα νάπαιζα τις κουμπάρες... Δεν ήξαιρα... Δεκαεφτά χρονώ είμουνα σα με πήρε κ' είταν εικοσιέξη. Αυτός μ' αγάπησε. Αλήθεια. Είταν ένα είδος αγάπη βαριά. Σχεδόν βάρβαρη. Με τσάκιζε σαν ένας βράχος. Τον έπιασε όπως σε πιάνει μια αρρώστια. Προσπάθησα να τον αγαπήσω και γω. Πολέμησα μ' όλη μου την καρδιά. Θαρείς και μεγάλωσα μονομιάς. Μέσα σ' ένα χρόνο η ψυχή μου είτανε κίολας γριά. Έκανα προσευχές και γύρευα να μου δώσει η Παναγία αγάπη για τον άντρα

μου. Έκανα ό,τι μπορούσα να του δώσω δυο παραδιών¹ ευτυχία... Δε βαριέσαι. Τίποτα δεν έκανα... Αισθανόταν αδιάκοπα πως δεν τον αγαπώ...Πως δεν τον θέλω... Άπλωνε το χέρι του απάνω μου, και το πετσί μου τραβιόταν πίσω...Αυτό τον εξαγρίωνε μαζί μου. Προσπαθούσα. Όμως μου είταν κάτι αποτροπιαστικό και ακατανίκητο. Είτανε μία αγάπη που τη μπούκωνα με το ζόρι στον οργανισμό μου, κι αυτός την έβγαζε πίσω. Τότες άρχισε να ζηλεύει. Μου φερνότανε σκληρά. Μια μέρα σήκωσε το χέρι του απάνω μου.

Ο Δρίβας άκουγε σαστισμένος.

-Τόκαμε αυτό;

Κούνησε το κεφάλι της απάνω- κάτω.

-Ναι. Μ' έδειρε... Μ' έδερνε... Κατόπι μετάνιωνε... Έκλαιγε σαν το μωρό, αυτός που μπορούσε να πεθάνει από το πείσμα του για να μην ταπεινωθεί. Έψαχνε τις χτυπησιές, να τις φιλήσει. Αγκάλιαζε τα πόδια μου και με χάιδευε... Και δεν αργούσε να ξαναγίνει ο ίδιος. Αποτραβήχτηκα από τον κόσμο, γιατί ζήλεψε όλον τον κόσμο και τους υποψιαζόταν όλους. Έγειρα τα παράθυρα, κλείστηκα μέσα στο σπίτι και δεν έβγαινα. Εδώ είναι, έλεγα, η θέση σου. Πρέπει να στυλώσεις το σπίτι σου. Προσπαθούσα να μαντέψω από πού μπορεί να γεννηθεί μια παρεξήγηση, για να την προλάβω. Τίποτα. Όλο τα ίδια. Υπόφερνε περισσότερο σα δεν έβρισκε τίποτα να μου ψεγαδιάσει². Δε μου συχωρνούσε ούτε τη θλίψη μου. «Αυτός ο ρόλος του θύματος!» έλεγε. Μια ζωή φριχτή. Έφτασα να συλλογιστώ την αυτοχτονία. Ένα μαγκάλι κάρβουνα... Τη θάλασσα. Όλο εκεί ο νους μου...

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ Α

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποιος είναι ο ρόλος της οικογένειας στις ερωτικές σχέσεις ενός εφήβου και ενός νέου, σύμφωνα με το Κείμενο 1; (60-70 λέξεις)

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω προτάσεις ως σωστές (Σ) ή λανθασμένες (Λ), αιτιολογώντας τις επιλογές σας με αναφορές στο Κείμενο 1.

α. Η πρώτη παράγραφος λειτουργεί ως πρόλογος.

β. Το κείμενο μπορεί να χωριστεί σε δύο νοηματικές - θεματικές ενότητες.

¹ μικρής, ασήμαντης αξίας

² να μου προσάψει κατηγορίες

γ. Η φράση «από την άλλη» (4η παράγραφος) δε διαδραματίζει κάποιον ρόλο στην οργάνωση του κειμένου.

δ. Με τη διαρθρωτική φράση «Ως εκ τούτου» (4η παράγραφος) δηλώνεται αντίθεση.

ε. Η τελευταία παράγραφος λειτουργεί ως επίλογος.

Μονάδες 10

Υποερώτημα 3 (μονάδες 15)

Να υποθέσεις ότι ένας συμμαθητής σου δεν έχει καταλάβει το νόημα των υπογραμμισμένων σημείων του κειμένου 1, οπότε καλείσαι να τού το εξηγήσεις με άλλα λόγια.

- Καθώς η οικειότητα μαζί τους είναι από τα βασικά ζητούμενα για τους ίδιους, τείνουν συχνά να βασίζονται στους στενούς φίλους για να «επικυρώσουν» την επιλογή του ερωτικού συντρόφου.
- Η γονεϊκή υποστήριξη, από την άλλη, έχει συσχετιστεί θετικά με τη δέσμευση, την ικανοποίηση αλλά και τη συναισθηματική επένδυση του ατόμου στη σχέση του.
- Σε μια σταθερή και μακροχρόνια σχέση, οι ενήλικες μπορούν να αναζητήσουν την έγκριση και την αλληλεπίδραση του συντρόφου με τους γονείς τους ώστε βαθμιαία εκείνος να ενταχθεί στο οικογενειακό δίκτυο.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4

Προσπάθησε με βάση τα νοήματα του Κειμένου 2 να σκιαγραφήσεις την ψυχοσύνθεση του Βρανά, προσπαθώντας να εξηγήσεις πού οφειλόταν η συμπεριφορά του απέναντι στη σύζυγό του. (100-150 λέξεις)

15 μονάδες

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Η οικογένεια ασκεί σημαντική επίδραση.
- Όταν η οικογένεια στηρίζει τη σχέση, ο νέος νιώθει πιο ικανοποιημένος στη σχέση του και αφοσιώνεται / επενδύει σε αυτήν.
- Στον ενήλικο βίο και στην περίπτωση των μακροχρόνιων σχέσεων επιζητείται η αλληλεπίδραση ενός ατόμου με μέλη της οικογένειας του/της συντρόφου του/της.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

α. Σωστό: Εισαγωγή στη θεματική του εφηβικού έρωτα. Αναφορά συνολικά στο κοινωνικό περιβάλλον και τις επιδράσεις του.

β. Σωστό: Πρώτη ενότητα: φίλοι, δεύτερη ενότητα: γονείς

γ. Λάθος: Δηλώνεται η μετάβαση στη δεύτερη ενότητα

δ. Λάθος: Δηλώνεται αποτέλεσμα/ συμπέρασμα

ε. Σωστό: Ανακεφαλαίωση, με ταυτόχρονη αναφορά σε γονείς και φίλους.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

- Για να νιώσει σίγουρος για την επιλογή του, να του επιβεβαιώσουν την ορθότητα της επιλογής του
- Το άτομο αφήνεται να νιώσει συναισθήματα στη σχέση του, θεωρεί ότι η σχέση του θα διαρκέσει

- να γνωριστεί με συγγενείς του/της συντρόφου του/της, να τους συναναστρέφεται/να τους συναντά

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Άξονες της απάντησης:

Ο Βρανάς:

- ήταν παράφορα ερωτευμένος με τη νεαρή σύζυγό του
- το ερωτικό συναίσθημα τον φθείρει εσωτερικά, τον εξωθεί στον παραλογισμό, σε ακρότητες, σε ανεξέλεγκτες εκρήξεις θυμού και ζήλειας, σε ζωώδεις αντιδράσεις
- βιώνει μία εσωτερική σύγκρουση (όντας περήφανος συνειδητοποιεί τον εξευτελισμό στη σχέση του)
- Αιτία: η επίγνωση ότι το δυνατό ερωτικό του συναίσθημα δεν ήταν αμοιβαίο

Παρατηρήσεις:

- Ζητείται η τεκμηρίωση με στοιχεία του κειμένου (είτε με τη μορφή παράφρασης είτε με παράθεση χωρίων).
- Θετικά αξιολογείται η εστίαση του μαθητή/τριας σε κειμενικούς δείκτες, στον τρόπο γραφής χωρίων με ιδιαίτερο ενδιαφέρον, στην περίπτωση που ως στοιχεία δεν αξιοποιήθηκαν στο Θέμα 3. Π.χ. «Μου φερνότανε σκληρά» - «έκλαιγε σαν μωρό» (αντίθεση, παρομοίωση μέσω των οποίων αναδεικνύεται ο διπολισμός και η παρανοϊκή συμπεριφορά του Βρανά), «αγάπη βαριά», «βάρβαρη», «σαν ένας βράχος», «αρρώστια»).

Κείμενο 1

Επικοινωνήστε με τους εφήβους μέσω της ενεργητικής ακρόασης

Το παρακάτω κείμενο της ψυχολόγου Πένυ Κόκκολα αντλήθηκε από την ιστοσελίδα psysocial.gr και αναφέρεται στις στρατηγικές ενεργητικής ακρόασης που πρέπει να εφαρμόζουν οι γονείς στις σχέσεις τους με τους εφήβους. Είναι ελαφρά διασκευασμένο για τις ανάγκες της εξέτασης.

Οι έφηβοι περνούν μια περίοδο έντονης προσαρμογής και με την αβεβαιότητα που προκαλείται από όλες αυτές τις αλλαγές έρχεται η ενισχυμένη ευαισθησία. Η βαθιά ανάγκη των εφήβων είναι να νιώθουν πως πραγματικά «ακούγονται», ότι είναι πολύτιμοι και ότι τους κατανοούν. Ωστόσο, οι γονείς πολύ συχνά μιλούν «πάνω» τους χωρίς να σταθούν και να ασκήσουν την «ενεργητική ακρόαση». Η παραμέληση αυτής της πρακτικής δεν προκαλεί μόνο κακή επικοινωνία, αλλά υπονομεύει συχνά και τη γονική εξουσία.

Η ενεργητική ακρόαση αφορά τη διάθεση που έχουμε εμείς να αντιληφθούμε και να κατανοήσουμε τον συνομιλητή μας σε βάθος, «σαν» να ήμασταν εκείνος. Να είμαστε ανοιχτοί σε αυτό που βιώνει ο έφηβος αλλά και ευαίσθητοι χωρίς κριτική και χωρίς τις προκαταλήψεις που όλοι έχουμε. Αυτό είναι μια μη παθητική στάση του ακροατή και η επιθυμία να κατανοήσει το άτομο που είναι δίπλα του. [...]

Όταν πρόκειται για συναισθήματα, οι ανάγκες των εφήβων είναι λίγο διαφορετικές από τις δικές σας. Οι έφηβοι χρειάζονται κάποιον που θα αντιστέκεται στον πειρασμό να παρεμβαίνει συνέχεια και που δε θα υποθέτει πως «ξέρει καλύτερα» ή «ξέρει περισσότερα». Εν ολίγοις, χρειάζεται έναν ενεργητικό ακροατή. Ένας ενεργητικός ακροατής ασχολείται και φροντίζει, είναι πρόθυμος να συμβιβαστεί και να καταλαβαίνει πώς να συμπάσχει με τον έφηβο που μιλάει, ακόμα και όταν δε συμφωνεί με τη συμπεριφορά του. Ο ενεργητικός ακροατής παρέχει ανατροφοδότηση, όπου χρειάζεται (τόσο προφορικά όσο και με τη γλώσσα του σώματος), επιβεβαιώνει τα συναισθήματα του συνομιλητή, σαν να είναι κατανοητά, αποδεκτά και παρέχει χωρίς κριτική χρήσιμες πληροφορίες, όταν ο έφηβος τις χρειάζεται. [...]

Ορισμένες ενεργητικές στρατηγικές ακρόασης που ισχύουν για τις σχέσεις γονέα-παιδιού:

- Κάντε ουσιαστικές-διευκρινιστικές ερωτήσεις. Πάρτε τον χρόνο που θέλετε, για να ψάξετε περισσότερο το γιατί ο έφηβος νιώθει έτσι ή συμπεριφέρεται με αυτόν τον τρόπο κάνοντας εύστοχες ερωτήσεις. Πχ. Τι σε κάνει να είσαι θυμωμένος/η. Αυτό όχι μόνο θα σας κάνει να γνωρίσετε περισσότερο τον\την έφηβο, αλλά θα βοηθήσει και τον ίδιο να μάθει να αναλύει τη δική του συμπεριφορά και τις απόψεις του και, ως εκ τούτου, να είναι πιο προσεκτικός.
- Βάλτε πρώτα την ενσυναίσθηση. Προσπαθήστε να δείτε τα θέματα από την οπτική γωνία του εφήβου αντί να τα αξιολογήσετε αμέσως από τη δική σας σκοπιά. Ποτέ μην απορρίπτετε τα συναισθήματα των εφήβων ως «ανώριμα», «γελοία», «λάθος». Αντί γι' αυτό σκεφτείτε τους δικούς σας αγώνες και τη δική σας σύγχυση, όταν ήσασταν έφηβοι, και κάντε το καλύτερο που μπορείτε, για να αισθανθείτε πραγματικά αυτό που αισθάνεται. [...]

Κείμενο 2

Γιατί σκότωσα την καλύτερή μου φίλη

Απόσπασμα από το ομώνυμο μυθιστόρημα που έχει γράψει η Αμάντα Μιχαλοπούλου. Η Μαρία (η αφηγήτρια) και η Άννα συναντήθηκαν στην Αθήνα τη δεκαετία του '70 και είναι πολύ καλές φίλες στο σχολείο. Οι μητέρες τους όμως είναι δύο τελείως διαφορετικοί άνθρωποι. Η Αντιγόνη για την οποία γίνεται λόγος στο απόσπασμα είναι η μητέρα της Άννας.

Η Αντιγόνη μάς παίρνει μαζί της στη γιορτή του Πολυτεχνείου. Έχουμε αγοράσει κόκκινα γαρίφαλα και συμμετέχουμε στην «ειρηνική πορεία». Στη μαμά έχω πει πως θα μείνουμε στην Πλάκα, για να μελετήσουμε, επειδή δεν της αρέσουν οι διαδηλώσεις. Ούτε στην Κίνηση Δημοκρατικών Γυναικών θα πάει. Δεν έχει χρόνο, πλέκει την κουβέρτα της για το διαγωνισμό της Γυναίκας. «Τι αηδίες είναι αυτές» λέει. «Η μαμά της Άννας έχει τα μυαλά της στον αέρα». Εμένα μου αρέσει η Αντιγόνη. [...] Είναι αδύνατη και αγωνίζεται για το καλό όλου του κόσμου, για τη δικαιοσύνη. Μερικές φορές ονειρεύομαι πως είναι η μαμά μου και νιώθω περήφανη όταν κάποιος άγνωστος στο δρόμο της λέει:

-Τι γλυκά που είναι τα κοριτσάκια σας!

- «Καλύτερα να βγάλεις τα γυαλιά σου» ψιθυρίζει η Άννα. «Μπορεί να έχουμε αναταραχές». [...]

Έξω από το Πολυτεχνείο τα πράγματα είναι ήσυχα. Το μεγάλο γλυπτό κεφάλι στο προαύλιο είναι καλυμμένο με γαρίφαλα και οι διαδηλωτές τραγουδάνε με μια φωνή: «Η ζωή τραβάει την ανηφόρα. Με σημαίες, με σημαίες, με σημαίες και με ταμπούρλα». Ευτυχώς, η Άννα μου έμαθε κι αυτό το τραγούδι. Δε θέλω να τραγουδάω πια για αγόρια και αγάπες. Σιχαίνομαι! Στριγγλίζουμε, έχουμε κοκκινίσει από την προσπάθεια να

τραγουδήσουμε πιο δυνατά απ' όλους, να είμαστε οι πιο μεγάλες επαναστάτριες της Αθήνας! Μόνο έτσι θα πάρουμε την υποτροφία του Γαλλικού Ινστιτούτου και θα πάμε στο Παρίσι να σπουδάσουμε ζωγραφική δωρεάν. Ναι, η Άννα δε θέλει πια να γίνει Ζιζέλ Χαλιμί¹. Αποφάσισε να σπουδάσει ζωγραφική. Θέλει να είμαστε ίδιες. [...]

Η Άννα βάζει στο πικάπ τα τραγούδια του Λοΐζου, η Αντιγόνη καθαρίζει καρότα.

«Τι δώρο θα 'θελες για τα γενέθλια σου;» με ρωτάει. Χαίρομαι που τα θυμάται.

-Δεν ξέρω, ό,τι νομίζεις...»

«Δεν έχεις κάποια συγκεκριμένη επιθυμία; Έλα, πες μου...»

Το μαχαίρι της κινείται σαν αστραπή, γδέρνει λιγάκι μόνο τη φλούδα, επειδή εκεί βρίσκονται όλες οι βιταμίνες, θα μ' άρεσε να μπορώ να καθαρίζω τα καρότα επιδέξια, όπως η Αντιγόνη, και μετά να τα βράζω, να τους φτιάχνω ωραία σάλτσα με λεμονάκι.

«Καλά λοιπόν, θέλω κατσαρολικά».

«Κατσαρολικά; Αχ, μη μ' απογοητεύεις, Μαρία. Θα σου πάρω το Γαϊτανάκι».

«Τι είναι το Γαϊτανάκι»

«Ένας δίσκος της Ζωρζ Σαρή».

Ντρέπομαι που είπα «κατσαρολικά» και την απογοήτευσα. Η Αντιγόνη απογοητεύεται εύκολα. Αν μας πιάσει με την Άννα να διαβάζουμε τον Κόσμο της Πάτυ, βάζει τις φωνές. Μα η Πάτυ δεν κάνει τίποτα κακό. Απλώς αγαπάει τον Τζόνου Βόουντεν, πάει βόλτες με τη φίλη της τη Σάρον και θέλει να γίνει νοσοκόμα. Στην Αντιγόνη δεν αρέσουν οι γυναίκες που γίνονται νοσοκόμες και φροντίζουν τους άντρες. Ώρες ώρες θα 'θελα να 'μαι άντρας.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια είναι τα χαρακτηριστικά ενός ενεργητικού ακροατή σύμφωνα με το κείμενο 1; (50-60 λέξεις)

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο τίτλος του κειμένου 1 είναι:

¹ Γαλλίδα δικηγόρος, πολιτικός και συγγραφέας, που αφιέρωσε τη ζωή της στην υπόθεση των γυναικών και στο δικαίωμά τους στην άμβλωση.

α. αινιγματικός, με μικρή σχέση με το περιεχόμενο του κειμένου

β. ακριβής σε σχέση με το περιεχόμενο του κειμένου

γ. πιο γενικός σε σχέση με το περιεχόμενο του κειμένου

Να επιλέξεις τη σωστή απάντηση (μονάδες 5), αιτιολογώντας την επιλογή σου (μονάδες 5)

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

«Κάντε ουσιαστικές-διευκρινιστικές ερωτήσεις. Πάρτε τον χρόνο που θέλετε, για να ψάξετε περισσότερο το γιατί ο έφηβος νιώθει έτσι ή συμπεριφέρεται με αυτόν τον τρόπο, κάνοντας εύστοχες ερωτήσεις. Πχ. Τι σε κάνει να είσαι θυμωμένος/η».

Στο παραπάνω απόσπασμα του Κειμένου 1 να αντικαταστήσεις το δεύτερο ενικό και πληθυντικό πρόσωπο με τρίτο ενικό ή πληθυντικό πρόσωπο αντίστοιχα, κάνοντας τις απαραίτητες τροποποιήσεις, ώστε να παραμείνει αναλλοίωτο το νόημα (μονάδες 8) Ποιες αλλαγές παρατηρείς στο ύφος μετά τη μετατροπή; (μονάδες 7);

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4

«Ώρες ώρες θα 'θελα να 'μαι άντρας»: Πώς εξηγείται, κατά τη γνώμη σου, η συγκεκριμένη επιθυμία της αφηγήτριας; Να αξιοποιήσεις στοιχεία από ολόκληρο το Κείμενο 2, για να απαντήσεις. (100-150 λέξεις)

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο ενεργητικός ακροατής:

- αφήνει το περιθώριο στον άλλο, για να εκφραστεί,
- διέπεται από ενσυναίσθηση (κατανοεί τα συναισθήματα, έρχεται στη θέση του, τον συμπονά),
- δεν κρίνει την άλλη πλευρά,
- αποδέχεται όσα ακούει χωρίς προκαταλήψεις/ αγκυλώσεις (είναι διαλλακτικός),
- θέτει εύστοχα ερωτήματα,
- δίνει συμβουλές, όποτε χρειάζεται.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Το β.
- Στον τίτλο δίνονται με ακρίβεια όλοι οι άξονες του κειμένου: το ακριβές θέμα («ενεργητική ακρόαση»), η ηλικιακή ομάδα («έφηβοι») αλλά και η παρότρυνση προς τους γονείς («Επικοινωνήστε»).

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

- Είναι αναγκαίο/ Προτείνεται να τίθενται/γίνονται ουσιαστικές-διευκρινιστικές ερωτήσεις και να εξασφαλίζεται ο απαραίτητος χρόνος/ ο χρόνος που χρειάζεται, για να ερευνηθεί περισσότερο γιατί ο έφηβος νιώθει έτσι ή συμπεριφέρεται με αυτόν τον τρόπο και με εύστοχες ερωτήσεις (να διαπιστωθεί) τι τον κάνει να είναι θυμωμένος/η.

- Το ύφος καθίσταται πλέον πιο επίσημο και αποστασιοποιημένο και χάνεται ο τόνος οικειότητας. Η σύνταξη έγινε πιο περίπλοκη και το εκφραστικό επίπεδο υψηλότερο (λόγω της συχνής χρήσης της παθητικής σύνταξης και της απαλοιφής του ευθέος λόγου).

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Άξονες της απάντησης:

Η Μαρία οδηγείται σε αυτή τη δήλωση, καθώς:

- συνειδητοποιεί τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει λόγω του φύλου της στην προσπάθεια να αυτοπροσδιοριστεί, να εντοπίσει τη δική της ταυτότητα.
- είναι εγκλωβισμένη, αμφιταλαντεύεται ανάμεσα σε δύο γυναικεία πρότυπα, αυτό της μητέρας της (1^η παράγραφος) και εκείνο της φεμινίστριας Αντιγόνης.
- η Αντιγόνη επιτίθεται σε κάθε περίπτωση στο κυρίαρχο αντρικό πρότυπο, σε βαθμό που επιτακτικά αποτρέπει την αφηγήτρια από οποιαδήποτε ενέργεια μπορεί να παραπέμψει σε έμφυλα γυναικεία στερεότυπα. Αυτή η επιμονή φέρνει το μικρό κορίτσι σε ακόμη μεγαλύτερη αμηχανία.
- εν τέλει, βάσει των παραπάνω, θεωρεί ότι για έναν άνδρα οι συνθήκες είναι πιο ευνοϊκές όχι απαραίτητως λόγω της κοινωνικής υπεροχής του αλλά, βάσει του αποσπάσματος, διότι ένας άνδρας μπορεί ευκολότερα να προσδιορίσει την ταυτότητα και τις επιλογές του σε σύγκριση με μία γυναίκα που καλείται να αντιταχθεί σε παγιωμένες στερεοτυπικές αντιλήψεις και, κατ' επέκταση, να απολογηθεί για οποιαδήποτε επιλογή της.

Παρατηρήσεις:

- Ζητείται η τεκμηρίωση με στοιχεία του κειμένου (είτε με τη μορφή παράφρασης είτε με παράθεση χωρίων).
- Θετικά αξιολογείται η εστίαση του μαθητή/τριας σε κειμενικούς δείκτες, στον τρόπο γραφής χωρίων με ιδιαίτερο ενδιαφέρον, στην περίπτωση που ως στοιχεία δεν αξιοποιήθηκαν στο Θέμα 3. Π.χ. ο ευθύς λόγος, η επιλογή της εσωτερικής εστίασης/ πρωτοπρόσωπης αφήγησης με την οποία προβάλλεται η οπτική ενός παιδιού κ.ά.

Κείμενο 1

Είμαστε ό,τι φοράμε;

Κείμενο της Λουΐζα Βογιατζή, συμβουλευτικής ψυχολόγου, αντλημένο από την ιστοσελίδα: vita.gr.

Όποια δουλειά κι αν κάνουμε, όποιες και να είναι οι ιδιότητες και οι ρόλοι μας, το ντύσιμο είναι ένας «κανόνας» από τον οποίο κανένας δε γλιτώνει, ακόμη κι αν το θέλει. Μάλλον, βέβαια, κανείς δεν το θέλει. Όσο βασανιστικό κι αν είναι ενίοτε (και για κάποιους και κάποιες το καθημερινό ντύσιμο είναι συχνά ένα «μαρτύριο»), όλοι θέλουμε να ντυνόμαστε, όχι μόνο για να μην κρυώνουμε, για να σκεπάζουμε τη γύμνια μας ή για να προστατεύουμε το σώμα μας. Το ντύσιμο είναι η προετοιμασία μας για να «βγούμε στη σκηνή» της ζωής.

Όμοια με το θέατρο, αλλάζουμε κοστούμια ανάλογα με το έργο, τη σκηνή, τον ρόλο, τα συναισθήματα. Είτε ντυνόμαστε με την τελευταία λέξη της μόδας είτε φοράμε και ξαναφοράμε τα ρούχα που πιστεύουμε ότι μας ταιριάζουν (ακριβά, φθηνά, φανταχτερά, σεμνά, μαύρα ή πολύχρωμα), το ένδυμα είναι μια απεικόνιση του εσωτερικού μας κόσμου που δείχνουμε σε όλους. Μπορούμε, άλλωστε, να το διαπιστώσουμε και στον εαυτό μας. Όταν βρεθούμε σε μια αίθουσα με κόσμο, όταν είμαστε καλεσμένοι μαζί με ανθρώπους που γνωρίζουμε λίγο ή καθόλου σε ένα φιλικό σπίτι, τι είναι αυτό που μας κάνει να διαμορφώσουμε μια πρώτη εντύπωση για τους γύρω μας; Μια εικόνα που, σαν να ρίχνουμε μια ματιά σε φωτογραφία, σαν ένα «σκανάρισμα», μας δίνει τις πρώτες πληροφορίες για τον άνθρωπο που έχουμε απέναντί μας. [...]

Το ντύσιμο είναι μια μορφή επικοινωνίας. Βρίσκεται ακριβώς στο σύνορο (και είναι ένα σύνορο) μεταξύ του εσωτερικού μας κόσμου και του εξωτερικού, του κοινωνικού κόσμου. Ανήκει σε εμάς, είναι κομμάτι μας, αφού το επιλέγουμε και το φέρουμε πάνω μας, και ταυτόχρονα είναι κάτι που βρίσκεται ήδη έξω από εμάς. Μπορούμε να πούμε ότι με αυτά που φοράμε έχουμε μια πολύ προσωπική συνομιλία με τον κόσμο, έτσι όπως τον αντιλαμβανόμαστε. Είναι αξιοθαύμαστο το πώς το ντύσιμο μπορεί να είναι ταυτόχρονα ένα παραβάν που μας κρύβει και μια οθόνη που μας προβάλλει!

Η Αννέτα είναι μια πολύ έξυπνη και πνευματώδης, επιτυχημένη επιστήμονας. Είναι 38 ετών, είχε έναν αποτυχημένο γάμο στα 27 της που κράτησε ενάμιση χρόνο και από τότε ζει μόνη. Τα ρούχα της συχνά φέρνουν σε αμηχανία τους γύρω της. Πράσινη φαρδιά μακριά φούστα, πολύχρωμο φαρδύ πουκάμισο, γιλέκο από απομίμηση δέρματος, κάπως

παλιωμένα μοκασίνια και, μαζί με αυτά, μια έκφραση που είναι σαν να λέει «Δεν αισθάνομαι καθόλου άνετα». Σε εκμυστηρεύσεις σε μια φίλη παραδέχεται ότι δεν αισθάνεται καθόλου γυναίκα, ότι μόνο με την άσπρη, ουδέτερη ποδιά του εργαστηρίου, που είναι ίδια για άνδρες και γυναίκες, νιώθει άνετα. Αισθάνεται ότι δεν ξέρει ποια και πώς θέλει να είναι σαν γυναίκα και γι' αυτό προτιμά να κρύβεται πίσω από ρούχα ουδέτερα, που δεν αρέσουν ούτε στην ίδια. Δεν της είναι αδιάφορο το τι εντύπωση δίνει στους άλλους, αλλά έχει παραιτηθεί. Αυτό ακριβώς είναι το μήνυμα που δίνουν και τα ρούχα της.

Κείμενο 2

Ελένη, ή ο Κανέναν (απόσπασμα)

Το μυθιστόρημα Ελένη, ή ο Κανέναν της Ρέας Γαλανάκη (1947) μεταπλάθει λογοτεχνικά τη ζωή της Σπετσιώτισσας και πρώτης σπουδασμένης Ελληνίδας ζωγράφου Ελένης Μπούκουρα-Αλταμούρα στη μετεπαναστατική Ελλάδα του 19ου αιώνα. Στο απόσπασμα η ζωγράφος, που ζει πλέον μόνη στις Σπέτσες, συναντιέται με την Καλλιρρόη Παρρέν, ηγετική μορφή του ελληνικού φεμινισμού και εκδότρια της Εφημερίδος των Κυριών.

Για χρόνια έβλεπα λίγους από τους οικείους, τον ιερέα Δραπανιώτη, ένα-δυο άλλα πρόσωπα για δουλειές και τη Λασκαρίνα. Δεν ήθελα καμιά καινούργια γνωριμία, ούτε καμιά καινούργια επίσκεψη, μα και ποιος ξένος θα ερχόταν να με αναζητήσει, και για ποιον σκοπό. Έτσι ταραχτήκα από μιαν άγνωστη γυναίκα, που κατέφθασε μια μέρα από την Αθήνα στο νησί ζητώντας να συναντήσει τη ζωγράφο Ελένη Αλταμούρα. [...]

Μέσα σ' αυτές τις δύο μέρες θα είχε μάθει περισσότερα για μένα από όσα θα είχε συλλέξει στην Αθήνα, όπου το πέρασμά μου, στον βαθμό που ακόμη υπήρχε, βρισκότανε γυμνό από τα σπάργανα, τα σάβανα και τα προικιά των γυναικών, ρίχνοντας δίκαια όλο σχεδόν το βάρος του στη ζωγράφο Ελένη. Εκείνη την Ελένη γύρευε, μου είπε η κυρία Καλλιρρόη Παρρέν, όταν επιτέλους τη δέχτηκα ένα σούρουπο. Την επόμενη άνοιξη σχεδίαζε να κάνει στα γραφεία της εφημερίδας της την πρώτη έκθεση γυναικών ζωγράφων, και για τούτο με είχε αναζητήσει. Διότι εγώ είχα σπουδάσει και είχα ασκήσει την τέχνη της ζωγραφικής, μια τέχνη που οι γυναίκες ακόμη δεν είχαν δικαίωμα ούτε να τη σπουδάζουν ούτε να την ασκούν ως επάγγελμα στην Ελλάδα. [...]

Η επίσκεψη δεν κράτησε πολλήν ώρα. Από όσα έγραψε στο δεύτερο, το επίσης μεγάλο της άρθρο για το άτομό μου, αρκετά θα πρέπει να τα είχε ακούσει ή και συμπεράνει από λόγια τρίτων στην πρωτεύουσα, είτε στη νήσο των Σπετσών. Εγώ της απάντησα μόνον σε ό,τι αφορούσε τη ζωγράφο Ελένη, εκείνην που επέμενε πως ήρθε για να συναντήσει, λες κι επρόκειτο για κάτι το τόσο απλό. Γνωρίζοντας ότι θα δημοσιευτούν τα λόγια μου, της

μίλησα μόνο για τα απαραίτητα. Για το μαθητικό παράπτωμα και τη σχολική μου τιμωρία μέχρι τις σπουδές στη Ρώμη, για τα ταξίδια με σκοπό να δω και να σχεδιάσω, ή για το εργαστήριο της Φλωρεντίας. Ναι, ήταν αλήθεια ότι ντύθηκα άντρας, για να αποκτήσω ένα πτυχίο, μα και να μελετήσω με γυμνό μοντέλο. Υπήρχε άλλωστε μια φωτογραφία μου ως μιας Ελένης άντρα και ζωγράφου. Δεν είχα άλλο τρόπο να παραβιάσω το απαγορευμένο. Παλιότερα καμάρωννα πιο πολύ γι' αυτό. Ακόμη, ότι κρατούσα φυλαχτό κάτω από τα αντρικά μου ρούχα του πατέρα μου τα λόγια, ωστόσο τα απορρόφησε το δέρμα μου και πια δεν ήξερα αν ήταν ευχή ή κατάρα το να μην ξεχνώ πως είμαι Ελληνίδα. Ήμουν η πρώτη γυναίκα στο νεαρό ελληνικό κράτος που είχε σπουδάσει και μετά ασκήσει τη ζωγραφική, αλλά η λέξη Ελληνίδα δεν περιοριζότανε μόνο σ' αυτό. Όχι, στον γάμο μου δεν ήμουν τυχερή. Επιστρέφοντας δούλεψα και μεγάλωσα τα δυο παιδιά μου, που δεν ζούσαν πια. Ένας τρίτος γιος ήταν ζωγράφος στο Παρίσι.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια είναι λειτουργία του ενδύματος σύμφωνα με τις 3 πρώτες παραγράφους του Κειμένου 1; (60-70 λέξεις)

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποιος είναι ο ρόλος της τελευταίας παραγράφου του Κειμένου 1 σε σχέση με το υπόλοιπο κείμενο; Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση (5 μονάδες) και να εξηγήσετε πού αποσκοπεί η συντάκτρια με αυτή την επιλογή (5 μονάδες).

- α. συνάγεται το συμπέρασμα
- β. διαμορφώνεται ένας ορισμός
- γ. παρατίθεται ένα παράδειγμα
- δ. προτείνονται λύσεις

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην 1η και 2η παράγραφο του Κειμένου 1 χρησιμοποιούνται τα εισαγωγικά σε όλες τις περιπτώσεις («κανόνας», «μαρτύριο», «βγούμε στη σκηνή» , «σκανάρισμα») για τον ίδιο

λόγο. Ποιος είναι αυτός; (μονάδες 5) Ποιο είναι το υφολογικό αποτέλεσμα που προκύπτει από αυτή τη χρήση τους; (μονάδες 10)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4

Ποιες σκέψεις και συναισθήματα σου προκαλεί η απόφαση της ζωγράφου να μεταμφιεστεί σε άνδρα στο Κείμενο 2; (100-150 λέξεις)

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Το ένδυμα έχει πρακτική χρησιμότητα λόγω της προστασίας και κάλυψης που παρέχει.
- Με το ένδυμα εκφράζεται ο εσωτερικός κόσμος/ εξωτερικεύονται στοιχεία της προσωπικότητας του ατόμου.
- Το ρούχο λειτουργεί ως μέσο σύνδεσης της ιδιοσυγκρασίας με την κοινωνική ζωή/μέσο δήλωσης της κοινωνικής ταυτότητας. *[Το στοιχείο αυτό θα μπορούσε να αναφερθεί πρώτο, λειτουργώντας και ως θεματικό κέντρο της απάντησης]*

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Το γ.
- Με το παράδειγμα η συντάκτρια επεξηγεί, αποσαφηνίζει και αναδεικνύει με έναν πιο γλαφυρό και ελκυστικό τρόπο μία περίπτωση κατά την οποία διαπιστώνεται η σύνδεση ενδύματος και κοινωνικής ταυτότητας- εσωτερικού κόσμου/ιδιοσυγκρασίας. *[Απάντηση στην οποία η στοχοθεσία τίθεται αόριστα χωρίς αναφορές στο συγκεκριμένο κείμενο θεωρείται ημιτελής.]*

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

- Δήλωση συνυποδηλωτικής/ μεταφορικής χρήσης της γλώσσας
- Με τη χρήση αυτή δίνεται στο κείμενο περισσότερη ζωντάνια, καθώς συχνά τα δεδομένα αποδίδονται με έναν πιο υπερβολικό, αλλά και πιο εύληπτο τρόπο, με στόχο να προβληματίσουν τον αποδέκτη σχετικά με τη λειτουργία του ενδύματος.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Παρατηρήσεις:

- Ο/Η μαθητής/-τρια μπορεί να επεκταθεί σε οποιαδήποτε στοιχείο επιθυμεί, αρκεί:
α) τα στοιχεία που παραθέτει να βρίσκονται σε ευθεία σύνδεση με το λογοτεχνικό κείμενο, χωρίς να αναλώνεται σε γενικόλογες αναφορές, β) Να ενεργοποιηθούν και οι δύο άξονες του ζητουμένου (σκέψεις και συναισθήματα).
- Ζητείται η τεκμηρίωση με στοιχεία του κειμένου (είτε με τη μορφή παράφρασης είτε με παράθεση χωρίων).
- Θετικά αξιολογείται η εστίαση του μαθητή/τριας σε κειμενικούς δείκτες, στον τρόπο γραφής χωρίων με ιδιαίτερο ενδιαφέρον, στην περίπτωση που ως στοιχεία δεν αξιοποιηθούν στο Θέμα 3. Π.χ. «να παραβιάσω το απαγορευμένο» (η χροιά των λέξεων που χρησιμοποιεί), η επιλογή της εσωτερικής εστίασης/ πρωτοπρόσωπης αφήγησης κ.ά.

Ενδεικτικοί άξονες της απάντησης:

Ο/Η μαθητής/-τρια θα μπορούσε να κατευθυνθεί προς σχόλια όπως τα εξής:

- Εκνευρισμός για τις δυσκολίες μιας γυναίκας της εποχής να κατακτήσει όσα μπορούσε να απολαύσει ένας άνδρας (σπουδές, επιτυχία...), την κοινωνική αδικία. Στην Ελένη πιστώνεται αδίκως μία παράβαση ενός παράλογου, αυστηρού κανόνα («να παραβιάσω το απαγορευμένο»).
- Θλίψη για την τραγική της κατάσταση, τη στιγμή που έφτασε να απαρνηθεί τον ίδιο της τον εαυτό (η μεταμφίεση λειτουργεί ως ένα σύμβολο της απάρνησης της ίδιας της ταυτότητάς της, της φύσης της, του ερωτισμού της...).
- Θαυμασμός για την επιτυχία της (η πρώτη ελληνίδα ζωγράφος με σπουδές) και το θάρρος της να μηχανευτεί το ριψοκίνδυνο τέχνασμα της μεταμφίεσης.

Κείμενο 1

Ο έρωτας είναι προπάντων επαλήθευση της μοναξιάς μας.

Το παρακάτω κείμενο αποτελεί απόσπασμα άρθρου του δρ. Γιαννούση Γιώργου, ψυχοθεραπευτή και οικογενειακού θεραπευτή, το οποίο δημοσιεύθηκε την 1η Μαρτίου του 2021 στον ιστότοπο <https://www.psychologynow.gr/arthra-psychologias>

Ο έρωτας μπορεί να σε στείλει στα ουράνια, αλλά και στα τάρταρα, είναι δηλαδή αναγεννητικός, αλλά και απογοητευτικός ταυτόχρονα. Μπορεί να πάρει τόσες μορφές, όσες και είναι και οι εκφάνσεις της ζωής. Μπορεί να μείνει ανεκπλήρωτος ή να εκπληρωθεί, να γιγαντωθεί ή και να ξεχαστεί ως φλόγα που έσβησε. Μπορεί να είναι στιγμιαίος, αλλά και διαρκής, μπορεί να μας κάνει γενναίους, αλλά και δειλούς, μπορεί να αναδείξει την καλύτερη ή και τη χειρότερη πλευρά του εαυτού μας.

Το μόνο σίγουρο είναι πως η ζωή κινείται διαρκώς από την δύναμή του και δίχως αυτόν θα ήταν υπαρξιακά κενή. Ο έρωτας είναι μια χοάνη¹ αντιθέσεων που δημιουργούν μια διαρκή κίνηση προς τα μπρος. Παραμένει ζωντανός, όσο τρέφεται από την ορμή της αλλαγής που φέρει μέσα του. Η αλλαγή είναι το μυστικό για να μην πεθάνει ο έρωτας και η αλλαγή θέλει δύο ανεξάρτητους συντρόφους, που ο ένας θα σέβεται και θα διαφυλάττει την αυτονομία του άλλου.

Ο έρωτας στις μέρες μας ακολουθεί συνήθως τις επιταγές της αγοράς, δηλαδή της ροπής προς την κατανάλωση που χαρακτηρίζει τον σύγχρονο άνθρωπο. Η καταναλωτική συνείδηση του ανθρώπου έχει καταφέρει ούτως ή άλλως να σαρώσει πολλές από τις ψυχικές του διεργασίες και να κλείσει μέσα της τον ρυθμό των διαπροσωπικών σχέσεων. Η αποπροσωποποίηση του έρωτα² είναι κατά κάποιο τρόπο το σύμβολο της εποχής μας, ενώ παράλληλα οι εμπορευματοποιημένες μορφές του έρωτα υποτάσσουν το πρόσωπο στις επιταγές της «αγοράς» και το υποβαθμίζουν στην κοινοτυπία της.

Ο έρωτας όμως γεννιέται στο σταυροδρόμι των προσωπικών μας επιδιώξεων για αλλαγές, μας βρίσκει εκεί που μεγαλώνει η εσωτερική ανάγκη να αλλάξουμε φάση ζωής και να ορίσουμε διαφορετικά τα νοήματα της.

Ας πούμε για πρώτη φορά στη ζωή του ανθρώπου -εκεί κάπου κοντά στην εφηβεία- ο έρωτας φαντάζει ως το μαγικό εισιτήριο για τον κόσμο των ενηλίκων, εκεί όπου φαντάζεται ο έφηβος πως θα «διοικεί» τον εαυτό του, δίχως περιορισμούς και απαγορεύσεις. Γι' αυτό και είναι

¹ Σημείο συγχώνευσης διαφορετικών πραγμάτων ή καταστάσεων

² Η αφαίρεση του προσωπικού χαρακτήρα από τον έρωτα.

τόσο ισχυρά τα συναισθήματα που έχουν οι ερωτευμένοι, επειδή συνδέονται με την πορεία προς την ολοκλήρωση και την αυτοπραγμάτωση.

Χρειάζεται επομένως να κατανοούμε πως ο έρωτας λειτουργεί σαν μια υπενθύμιση όσων διαρκώς αναζητούμε στον εαυτό μας κι όσων αλλαγών έχουμε χρέος να κάνουμε στο διάβα της ζωής μας. Έρχεται δηλαδή να μας ανοίξει τα μάτια στην αλήθεια του εαυτού μας και των σχέσεων που συνάπτουμε κι όχι να μας καθλώσει στην υποκειμενικότητα των επιθυμιών μας.

Ο έρωτας έχει μέσα του τη δύναμη της ζωής και συστατικά της ύπαρξής μας. Είναι η προσωποποίηση της εσωτερικής πάλης των αντιθέτων που συνθέτουν το ψηφιδωτό του ανθρώπινου ψυχισμού. Ο έρωτας μέσα από την υποταγή του «εγώ» στον άλλο υποδεικνύει την αδυναμία του ανθρώπου και επαληθεύει τη μοναξιά του, δηλαδή το χρέος να πορευτεί με αυτοσυνειδησία προς την αυτοπραγμάτωση.

Κείμενο 2

Ο πληθυντικός αριθμός

Το παρακάτω απόσπασμα προέρχεται από το ομώνυμο ποίημα της Κικής Δημουλά και ανήκει στην ποιητική συλλογή Το λίγο του κόσμου, 1971

Ο έρωτας,
όνομα ουσιαστικών ,
πολύ ουσιαστικών,
ενικού αριθμού, γένους ούτε θηλυκού ούτε αρσενικού,
γένους ανυπεράσπιστου.
Πληθυντικός αριθμός
οι ανυπεράσπιστοι έρωτες.

Η νύχτα,
όνομα ουσιαστικών,
γένους θηλυκού,
ενικός αριθμός.
Πληθυντικός αριθμός
οι νύχτες.
Οι νύχτες από εδώ και πέρα.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια είναι η σχέση του ερωτικού συναισθήματος με την καταναλωτική συμπεριφορά στον σύγχρονο κόσμο, σύμφωνα με το κείμενο 1; (40-50 λέξεις).

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η 6^η παράγραφος του Κειμένου 1 ξεκινά με πρόταση που εμπεριέχει τον σύνδεσμο «επομένως». Ποια νοηματική σχέση εκφράζει ο σύνδεσμος (μονάδες 4) και πώς αυτή απορρέει λογικά από την προηγούμενη παράγραφο; (μονάδες 6)

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να εντοπίσεις τέσσερα αντιθετικά ζεύγη που σχηματίζουν οι λέξεις / φράσεις στην 1η παράγραφο του κειμένου 1. (μονάδες 8) Τι νομίζεις ότι επιδιώκει να επιτύχει ο αρθρογράφος με τη χρήση τους ; (μονάδες 7)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποιες ιδιότητες αποδίδει το ποιητικό υποκείμενο στον έρωτα και πώς βιώνει το τέλος του συναισθήματος, με βάση το κείμενο 2; Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 100 - 150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η σχέση του ερωτικού συναισθήματος με την καταναλωτική συμπεριφορά αναφέρεται στην 3^η παράγραφο:

- Το ερωτικό συναίσθημα ακολουθεί όσα επιβάλλει η αγορά.
- Η καταναλωτική συνείδηση διαβρώνει τις σχέσεις, τις καθιστά περισσότερο απρόσωπες.
- Το συναίσθημα αποκτά εμπορευματοποιημένες και κοινότοπες εκφάνσεις.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Ο σύνδεσμος «επομένως» εκφράζει συμπέρασμα που προκύπτει από τα προηγούμενα.
- Στην προηγούμενη παράγραφο αναφέρεται η σχέση του έρωτα με την ενηλικίωση και την αυτοπραγμάτωση. Επομένως, το συναίσθημα αυτό αντικατοπτρίζει την εξέλιξη του εαυτού μας και της ζωής μας στα δικά μας μάτια.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Αναμένεται να καταγραφούν τέσσερα (4) από τα ακόλουθα αντιθετικά ζεύγη:

- στα ουράνια - στα τάρταρα
- αναγεννητικός - απογοητευτικός
- να μείνει ανεκπλήρωτος - να εκπληρωθεί
- να γιγαντωθεί - να ξεχαστεί

- στιγμιαίος - διαρκής
- (μας κάνει) γενναίους - (μας κάνει) δειλούς
- (μπορεί να αναδείξει) την καλύτερη - τη χειρότερη πλευρά του εαυτού μας

Ο συγκριτικός και αντιπαραθετικός λόγος λειτουργεί εμφατικά, υπογραμμίζοντας τις διάφορες όψεις του ερωτικού συναισθήματος και τονίζοντας την πολυπλοκότητά του. Διεγείρει το ενδιαφέρον του αναγνώστη και τον προτρέπει να συνεχίσει την ανάγνωση, γι' αυτό και τίθεται στην αρχή (στον πρόλογο) του κειμένου.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οι ιδιότητες που αποδίδει το ποιητικό υποκείμενο στον έρωτα εκφέρονται με τις ονοματικές φράσεις της α' στροφικής ενότητας μέσω μίας προσομοίωσης «τεχνολόγησης» της λέξης. Το ποιητικό υποκείμενο:

- θεωρεί τον έρωτα ιδιαίτερα σημαντικό, πιστεύει ότι έχει ουσιαστική διάσταση / δίνει ουσία στην ανθρώπινη ζωή («πολύ ουσιαστικών»).
- του αποδίδει χαρακτηριστικά μοναδικότητας («ενικού αριθμού»).
- επισημαίνει την αδυναμία της ανθρώπινης ψυχής απέναντι στην ισχύ του («γένους ανυπεράσπιστου», «οι ανυπεράσπιστοι έρωτες»).

Η βίωση του τέλους του συναισθήματος εκφράζεται στη β' στροφική ενότητα, με την προσομοίωση της «τεχνολόγησης» του ουσιαστικού «η νύχτα». Τονίζεται ότι αυτό που απομένει μετά τον έρωτα είναι η μοναξιά που διαρκεί και εντείνεται τις νύχτες («οι νύχτες από δω και πέρα»).

Κείμενο 1

[Η αγάπη είναι έξω από τον έλεγχό μας]

Το παρακάτω κείμενο αποτελεί απόσπασμα της συνέντευξης που παραχώρησε ο κινηματογραφιστής και παραγωγός ταινιών Woody Allen στο περιοδικό «The Interview People» και αναδημοσιεύτηκε από την εφημερίδα «Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» στις 18 Αυγούστου του 2014 σε μεταφραστική απόδοση από τον Γιώργο Τσίρο. Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική έκδοση της εφημερίδας: <https://www.kathimerini.gr/opinion/interviews/780176/woody-allen>

Του αρέσει να καταρρίπτει τους μύθους που τον περιβάλλουν – ότι είναι σπουδαίος δημιουργός, γνήσιος διανοούμενος ή ότι μοιάζει με τους χαρακτήρες των ταινιών του. Βασικά είναι ένας υψηλής λειτουργικότητας νευρωτικός¹, σε μόνιμη άρνηση της ιδιοφυΐας του. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το ακόλουθο απόσπασμα από συνέντευξή του:

- Ένα κοινό θέμα στις ταινίες σας είναι η αδυναμία πολλών να βρουν το κατάλληλο ταίρι. Πιστεύετε πως είμαστε καταδικασμένοι να μη συναντήσουμε ποτέ τον έρωτα της ζωής μας;

Συχνά οι άνθρωποι ερωτεύονται το λάθος πρόσωπο, που είτε δεν ενδιαφέρεται ιδιαίτερα είτε βρίσκεται ήδη σε μια σχέση. Είναι τόσες πολλές οι μεταβλητές, που τελικά κάνουμε εκπτώσεις σ' αυτό που θεωρούμε ιδανικό και συμβιβαζόμαστε με κάτι λιγότερο ή απλώς ελπίζουμε ότι η καρδιά μας μάς οδηγεί στη σωστή κατεύθυνση, αν και συνήθως δεν συμβαίνει αυτό. Είναι μια μόνιμη συζήτηση που έχω με φίλους, το πόσο η ζωή και η ευτυχία μας εξαρτώνται από το τυχαίο. Δύο άνθρωποι πρέπει να σταθούν εξαιρετικά τυχεροί, για να ερωτευτούν, και να είναι συμβατοί στην καθημερινότητά τους.

- Όμως, δεν είναι και ο συμβιβασμός στο παιχνίδι;

Υπάρχουν διαβαθμίσεις. Πρέπει να ελπίζεις ότι δεν θα κάνεις τόσες θυσίες ή συμβιβασμούς που στην πορεία θα νιώθεις δυστυχής. Αυτό που θέλω να πω είναι ότι οι άνθρωποι ακολουθούν την καρδιά περισσότερο από το μυαλό τους και αυτό σημαίνει ότι ερωτεύονται για λόγους που δεν μπορούν να εξηγήσουν. Ή, ακόμη χειρότερα, ερωτεύονται κάποιον που είναι ακατάλληλος. Συχνά δεν βρίσκουμε την αρμονία με κάποιο άλλο πρόσωπο, γιατί και οι δύο εμπλεκόμενοι σε μια σχέση κατακλύζονται από τις αντικρουόμενες επιθυμίες και τις παρορμήσεις τους. Και αυτό που κάνει ακόμα χειρότερα τα

¹Αυτός που υποφέρει από νεύρωση, δηλ. ελαφρά ψυχο-σωματική διαταραχή.

πράγματα είναι ότι μερικές φορές αυτές οι επιθυμίες αλλάζουν με τον καιρό. Ξαφνικά σταματάς να αγαπάς τον άλλο και δεν μπορείς να εξηγήσεις γιατί συνέβη.

- Άρα η αγάπη είναι κάτι εύθραυστο και φευγαλέο;

Είσαι υποχρεωμένος να ελπίζεις ότι τα πράγματα θα εξελιχθούν θετικά. Ακόμα και αν είσαι πολύ ερωτευμένος με κάποιον, πρέπει να βρεις έναν τρόπο συνύπαρξης που θα προσφέρει και στους δύο αγάπη και ασφάλεια, αλλά την ίδια στιγμή θα διασφαλίζει την ανεξαρτησία σας. Ελπίζεις, επίσης, ότι το πάθος σου για ορισμένα πράγματα δεν θα ενοχλεί το άλλο πρόσωπο και ότι κάπως θα καταφέρετε να εκτιμάτε ο ένας τον άλλο γι' αυτό που είστε. Μπορεί να σ' αρέσει ο Μότσαρτ και στον σύντροφό σου η κάντρι ή το χέβι μέταλ. Από τη στιγμή που θα τα ξεκαθαρίσετε αυτά, έχετε μια ελπίδα.

- Έπειτα από 46 ταινίες νιώθετε ότι καταλαβαίνετε περισσότερο τη ζωή;

Δεν νομίζω ότι καταφέρνουμε ποτέ να ανακαλύψουμε το βαθύτερο νόημα ή ότι κατανοούμε τα σημαντικά στοιχεία της ζωής. Νομίζω ότι γελοιοποιούμε ισοβίως, είτε είμαστε 20, είτε 40, είτε 60. Παλεύουμε με τα ίδια ακριβώς ερωτήματα που ταλάνιζαν τους μεγαλύτερους φιλοσόφους όλων των εποχών. Είμαστε καταδικασμένοι να βιώνουμε τις ίδιες αμφιβολίες, αντιφάσεις και απογοητεύσεις που οι άνθρωποι αντιμετώπιζαν ανέκαθεν. Δεν έχω νιώσει καμία επιφοίτηση, δεν έχω βρει απαντήσεις. Γι' αυτό και οι ταινίες μου αντανakλούν πόσο φευγαλέα είναι η ευτυχία, πόσο δύσκολο είναι να βρούμε την αρμονία και γιατί οι σχέσεις ανάμεσα στους άνδρες και τις γυναίκες συνεχίζουν να είναι απρόβλεπτες και εύθραυστες.

Κείμενο 2

Του αιγαίου

Το παρακάτω απόσπασμα είναι του Οδυσσέα Ελύτη και ανήκει στην ποιητική συλλογή Προσανατολισμοί, 1940.

Ο έρωτας,
Το αρχιπέλαγος
Κι η πλώρη των αφρών του
Κι οι γλάροι των ονείρων του
Στο πιο ψηλό κατάρτι του ο ναύτης ανεμίζει
Ένα τραγούδι.

Ο έρωτας
Το τραγούδι του

Κι οι ορίζοντες του ταξιδιού του
Κι η ηχώ της νοσταλγίας του
Στον πιο βρεγμένο βράχο της η αρραβωνιαστικιά προσμένει
Ένα καράβι

Ο έρωτας
Το καράβι του
Κι η αμεριμνησία των μελετημών του
Κι ο φλόκος² της ελπίδας του
Στον πιο ελαφρό κυματισμό του ένα νησί λικνίζει
Τον ερχομό.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να αποδώσεις σε 50 λέξεις, τις απόψεις του Γούντι Άλλεν στο Κείμενο 1 για τον ρόλο του συμβιβασμού στις σχέσεις και για τις προϋποθέσεις της συνύπαρξης των ανθρώπων.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην προτελευταία απάντησή του στο Κείμενο 1 ο ερωτώμενος χρησιμοποιεί παραδείγματα. Αιτιολόγησε με συντομία την επιλογή του.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να αλλάξεις το πρόσωπο στα υπογραμμισμένα ρήματα της πρώτης απάντησης του Γούντι Άλλεν από πρώτο πληθυντικό / πρώτο ενικό πρόσωπο σε τρίτο πληθυντικό, προβαίνοντας σε όσες άλλες αλλαγές είναι απαραίτητες (μονάδες 10). Ποια διαφοροποίηση παρατηρείς ως προς το ύφος του λόγου (μονάδες 5);

Μονάδες 15

²το πανί του καραβιού

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Μπορούν, κατά τη γνώμη σου, να συνδεθούν μεταξύ τους οι λέξεις - σύμβολα που ανοίγουν και κλείνουν τις στροφικές ενότητες του κειμένου 2 (ο έρωτας – ένα τραγούδι – ένα καράβι – τον ερχομό); Ποια συναισθηματική διάθεση σου προκάλεσε η ανάγνωση και γιατί; (100 - 150 λέξεις).

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο ρόλος του συμβιβασμού στις σχέσεις βρίσκεται στη 2^η απάντηση και οι προϋποθέσεις συνύπαρξης μεταξύ των ανθρώπων στην 3^η :

- Ο συμβιβασμός εκδηλώνεται με διαβαθμίσεις · κάθε άνθρωπος, εφόσον αλλάζει με τον καιρό και έχει αντικρουόμενες επιθυμίες και παρορμήσεις, πρέπει να συμβιβάζεται μέχρι του σημείου να μη νιώθει δυστυχής.
- Ο ιδανικός τρόπος συνύπαρξης μεταξύ των ανθρώπων τους διασφαλίζει
 - α. από τη μία αγάπη και ασφάλεια και από την άλλη ανεξαρτησία ·
 - β. εκτίμηση και αλληλοσεβασμό, ανεξάρτητα από τις προτιμήσεις του καθενός.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η επιλογή του παραδείγματος αποσκοπεί στη διασάφηση και αιτιολόγηση του αφηρημένου (της θεωρητικής θέσης). Στην προκειμένη περίπτωση, η αναφορά σε μουσικές προτιμήσεις (παραδείγματα) διασαφηνίζει και επεξηγεί την ανάγκη σεβασμού του ενός στις ιδιαιτερότητες του άλλου, η οποία προβάλλεται ως προϋπόθεση της επιτυχημένης σχέσης.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Η 1^η απάντηση, μετά την αλλαγή του προσώπου, διαμορφώνεται ως ακολούθως:

«Συχνά οι άνθρωποι ερωτεύονται το λάθος πρόσωπο, που είτε δεν ενδιαφέρεται ιδιαίτερα είτε βρίσκεται ήδη σε μια σχέση. Είναι τόσες πολλές οι μεταβλητές, που τελικά κάνουν εκπτώσεις σ' αυτό που θεωρούν ιδανικό και συμβιβάζονται με κάτι λιγότερο ή απλώς ελπίζουν ότι η καρδιά τους τούς οδηγεί στη σωστή κατεύθυνση, αν και συνήθως δεν

συμβαίνει αυτό. Είναι μια μόνιμη συζήτηση που έχουν με φίλους, το πόσο η ζωή και η ευτυχία των ανθρώπων εξαρτώνται από το τυχαίο. Δύο άνθρωποι πρέπει να σταθούν εξαιρετικά τυχεροί, για να ερωτευτούν, και να είναι συμβατοί στην καθημερινότητά τους».

Το ύφος μεταβάλλεται σε τυπικό, απρόσωπο και αποστασιοποιημένο· ο αφηγητής δεν συμμετέχει στα αναφερόμενα ούτε εκφράζεται ως εκπρόσωπος ευρύτερης ομάδας, αλλά περιγράφει και σχολιάζει καταστάσεις της ζωής που μπορεί και να μην τον αφορούν.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ασφαλώς μπορούν να συνδεθούν οι λέξεις – σύμβολα , οι οποίες ανοίγουν και κλείνουν τις στροφικές ενότητες του ποιήματος. Θα μπορούσε να διαμορφωθεί μία ιστορία ή ένας βασικός ιστός πλοκής:

- ο έρωτας που εκφράζεται με τραγούδια ·
- το καράβι που φεύγει και παίρνει τον αγαπημένο ·
- η αρραβωνιαστικιά που περιμένει πάνω στον βράχο ·
- η αμεριμνησία της νιότης ·
- η ελπίδα για τον ερχομό.

Η απάντηση στο β' ερώτημα εξαρτάται από τη συναισθηματική ανταπόκριση των μαθητών/τριών και είναι ελεύθερη. Εκείνο που αναμένεται να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές/τριες είναι ότι μέσα από εικόνες του ελληνικού καλοκαιριού και του νησιωτικού περιβάλλοντος το ποιητικό υποκείμενο απευθύνει ύμνο στο συναίσθημα του έρωτα, στη χαρά της ζωής, την αισιοδοξία και την ελπίδα.

Κείμενο 1

Να μην αγαπηθώ για να μην καλομάθω!

Το παρακάτω κείμενο ανήκει στην Αγγελική Κουτελιά και αποτελεί άρθρο που δημοσιεύτηκε στον ιστότοπο <https://www.psychologynow.gr/arthra-psychologias> στις 18 Δεκεμβρίου 2019.

Μια ηλικιωμένη κυρία, όταν προσφέρθηκα να τη βοηθήσω με τα ψώνια της στο ταμείο του σούπερ μάρκετ, μου αποκρίθηκε: «Δεν θέλω, γιατί είμαι μόνη και δεν πρέπει να συνηθίσω στη βοήθεια. Θα καλομάθω». Έχοντας καθυστερήσει ελαφρώς, βάζει στην τσάντα της το τελευταίο αντικείμενο και μου λέει πριν φύγει: «σου αδειάζω τη γωνιά».

Αυτές οι λέξεις αιχμαλώτισαν για ώρα τη σκέψη μου. Φαντάστηκα τη γυναίκα με κόπο να προσπαθεί να σύρει τα ψώνια της. Αναρωτήθηκα για τη μοναξιά της. Πόσο οδυνηρό είναι να μην αφήνεις τον εαυτό σου να δεχτεί μια πράξη φροντίδας, προκειμένου να μη συνηθίσει; Άραγε ποια να ήταν η τελευταία φορά που ένωσε την τρυφερότητα του Άλλου;

Να μην αγαπηθώ για να μην καλομάθω. Να αποκλείσω κάθε προσέγγιση μοιράσματος για να μην τονιστεί η μεγάλη μοναξιά μου. Να αδειάσω τη γωνιά, γιατί υπάρχοντας γίνομαι ενοχλητική. Δεν θέλω να γίνομαι βάρος, να καθυστερώ τους άλλους που ζουν με ενέργεια, με συνδιαλλαγές, με νόημα στη ζωή τους. Να φύγω γρήγορα και να κρυφτώ στην φωλιά μου, να απομονωθώ όσο γίνεται από τη θέαση των υπολοίπων γιατί δεν αξίζω.

Και μετά αναρωτήθηκα αν αυτή η ανάγκη της να μη βοηθηθεί για να μην καλομάθει υπήρξε ο τρόπος της να υπάρχει σε όλη τη διάρκεια της ζωής της και όχι μόνο στην παρούσα φάση. Αν στη дуάδα με τον πρωταρχικό φροντιστή της (τη μητέρα) δεν κρατήθηκε επαρκώς, ώστε να νιώσει ξεχωριστή και ικανή να αγαπηθεί. Αν έζησε την έλλειψη αγάπης από τον άνθρωπο που χρειαζόταν να τη φροντίσει και όρθωσε την ασπίδα της αυτάρκειας ως τρόπου επιβίωσης.

Άραγε η ανάγκη της να μου αδειάσει τη γωνιά αποκαλύπτει το τμήμα του ψυχισμού της που την κάνει να νιώθει περιττή; Που καθρεφτίστηκε στα μάτια μιας μητέρας, η οποία δεν επένδυσε σε αυτή, δεν ονειροπόλησε γι' αυτήν, αλλά την βίωνε ως ενόχληση; Που χρειάστηκε να αποσιωπήσει τις ανάγκες της για να μην επιβαρύνει; Η γυναίκα έβαλε μια σακούλα με σοκολατάκια στην τσάντα της και έφυγε. Μήπως εν τέλει έχει τρόπους να χαρεί τα σοκολατάκια της και είναι οι δικοί μου φόβοι που προβλήθηκαν πάνω της; Μήπως με κινητοποίησε να συνδεθώ με κομμάτια του δικού μου ψυχισμού, με υπαρξιακούς φόβους και αγωνίες, κοινές για όλους τους ανθρώπους;

Μακάρι να γνώριζε πως μου έκανε ένα δώρο, να με συγκινήσει με τη στάση της, να με κάνει να ταρακουνήσω τα λιμνάζοντα νερά του δικού μου μικρόκοσμου και να διαπιστώσω ακόμα πιο βαθιά την ανάγκη μοιράσματος και επαφής. Μακάρι να γνώριζε πως μπορεί να αγαπηθεί και να εκτιμηθεί από ανθρώπους γύρω της, πως η αναζήτηση ενός βλέμματος αποδοχής μπορεί να υπήρξε τραυματική στο παρελθόν, αλλά δεν αποκλείει το να μπορεί να απαντηθεί με μια αγκαλιά στέρεη και δοτική, που θα την κρατήσει με σταθερότητα και ζωντάνια. Μακάρι να γνώριζε...

Κείμενο 2

Βαδίζει στο απέναντι πεζοδρόμιο.

Το απόσπασμα που ακολουθεί εντάσσεται στο έργο του Μιχάλη Γκανά «Γυναικών μικρές και πολύ μικρές ιστορίες» (2010, εκδ. Μελάνι).

Βαδίζει στο απέναντι πεζοδρόμιο με λινά ανάλαφρα ρούχα και ψάθινο καπέλο. Βαδίζει φορώντας ακόμη την αλκή¹ μιας πρώτης νεότητας αλλά με σκυμμένο κεφάλι, καθώς φυσάει δυνατά και αναγκάζεται να κρατάει το ψαθάκι της σε στάση βαθιάς υπόκλισης.

Μεσόκοπη. Κομμένη στα δύο δηλαδή, αλλά όχι σε δύο ίσα μέρη. Κομμένη στην όψη, στην κόψη και στην άποψη. Όχι πως δεν έχει άποψη αλλά δεν έχει το κουράγιο να την υποστηρίξει.

Κι αυτή η θρυλούμενη σοφία της ωριμότητας πού πήγε; Ευτυχώς δεν έχει παιδιά κι εγγόνια, γιατί δεν θα είχε να τους πει τί-πο-τα. Καμία από αυτές τις στρογγυλές φράσεις που λένε οι μεγάλοι στους μικρούς παντού και πάντα: στα βιβλία, στις ταινίες, στο θέατρο και στη ζωή.

«Τα χρόνια περνούν, οι ώρες δεν περνούν» της έλεγε η γιαγιά της. Αυτή δεν θα μπορούσε να πει κάτι ανάλογο ποτέ!

Μεσόκοπη. Γυναίκα μέσης ηλικίας, εννοείται, ενώ υπονοείται σαφώς ότι πρόκειται για μια γυναίκα στα πρόθυρα² της τρίτης ηλικίας. Άλλο κι ετούτο. Από πού ξεφύτρωσε αλήθεια αυτή η τρίτη ηλικία; Ούτε πρώτη ακούσαμε ούτε δεύτερη, και μία ωραία πρωία ή εσπέρα – εσπέρα συνήθως – προσγειώνεσαι στην τρίτη.

Αναγκαστική προσγείωση με τις αναπόφευκτες αβαρίες³. Και δεν μπορείς να φύγεις από κει ούτε για τη δεύτερη και την πρώτη, ούτε καν για την τέταρτη και την πέμπτη ηλικία. Δεν έχεις να πας πουθενά. Η τρίτη ηλικία είναι και η τελευταία, αφού είναι ισόβια.

Μεσόκοπη λοιπόν. Απεχθέστατον! Ας το δεχθούμε όμως για να πάμε παρακάτω. Δεν είναι να χρονοτριβείς σ' αυτές τις ηλικίες, να επιμένεις, να τα ψιλοκοσκινίζεις, κακό του κεφαλιού σου.

¹τη δύναμη, το σφρίγος

²στο κατώφλι

³υποχωρήσεις

Ένα κεφάλι, παρεμπιπτόντως, με ψαθάκι, σαν ελάχιστη προκαταβολή από το φωτοστέφανο που σε περιμένει όταν έρθει η ώρα σου.

Έτσι, σαν να σου παίρνουνε τα μέτρα.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να αποδώσεις σε 50-60 λέξεις τις αντιδράσεις και τα συναισθήματα της συντάκτριας του Κειμένου 1 μετά τη συνάντησή της με την ηλικιωμένη κυρία στο σούπερ μάρκετ.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια σχέση έχει ο τίτλος με το περιεχόμενο του κειμένου;

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να μετατρέψεις τις υπογραμμισμένες ονοματικές φράσεις του κειμένου σε προτάσεις, σύμφωνα με το παράδειγμα (μονάδες 10). Ποια αλλαγή παρατηρείς ως προς το ύφος του λόγου (μονάδες 5);

Παράδειγμα: ...δεν πρέπει να συνηθίσω στη βοήθεια → δεν πρέπει να συνηθίσω να με βοηθούν.

1) Αναρωτήθηκα για τη μοναξιά της →

2) που ένιωσε την τρυφερότητα του Άλλου (2η παράγραφος) →

3) όρθωσε την ασπίδα της αυτάρκειας ως τρόπου επιβίωσης (4^η παράγραφος) →

4) να διαπιστώσω ακόμα πιο βαθιά την ανάγκη μοιράσματος και επαφής. (6^η παράγραφος) →

5) η αναζήτηση ενός βλέμματος αποδοχής (6^η παράγραφος) →

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Πώς παρουσιάζει ο αφηγητής την ηρωίδα να βιώνει την ηλικία, την εμφάνιση και το παρελθόν της (μονάδες 10); Θεωρείς δικαιολογημένα τα αισθήματά της ή όχι και γιατί (μονάδες 5); Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Οι αντιδράσεις και τα συναισθήματα της συντάκτριας του κειμένου:

- Προβληματίζεται σχετικά με την οδύνη της μοναξιάς της ηλικιωμένης. (2^η§)
- Συλλογίζεται μήπως ο μοναχικός άνθρωπος συσπειρώνεται στο «εγώ» του, επειδή αισθάνεται ότι η ζωή του δεν έχει αξία. (3^η§)
- Αναρωτιέται μήπως αυτού του είδους η στάση ανάγεται σε συμπεριφορές στέρησης που προέρχονται από τη σχέση με τη μητέρα. (4^η -5^η§)
- Συγκινείται βαθιά από τον διάλογο με την ηλικιωμένη κυρία, τη συμπονά. (6^η§)
- Συνειδητοποιεί πόσο ανάγκη έχουν οι άνθρωποι να μοιράζονται και να μένουν σε επαφή. (6^η§)

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο τίτλος συνδέεται στενά με το περιεχόμενο του κειμένου:

- Προϊδεάζει τον αναγνώστη για το περιεχόμενο του κειμένου, περιγράφοντας τη στάση και συμπεριφορά ζωής, την οποία σχολιάζει το κείμενο. Γι' αυτό τον λόγο επαναλαμβάνεται αυτούσιος στην αρχή της 3^{ης} παραγράφου του κειμένου.
- Το α΄ ενικό πρόσωπο, η προτρεπτική υποτακτική και η στίξη ενισχύουν τον σχολιαστικό χαρακτήρα του κειμένου.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Οι μετατροπές έχουν ως ακολούθως:

1) Αναρωτήθηκα για τη μοναξιά της (2^η παράγραφος) → Αναρωτήθηκα για το ότι είναι μόνη.

2) που ένιωσε την τρυφερότητα του Άλλου (2η παράγραφος) → που ένιωσε ότι / πως ο Άλλος είναι τρυφερός.

3) όρθωσε την ασπίδα της αυτάρκειας ως τρόπου επιβίωσης (4^η παράγραφος) → όρθωσε την ασπίδα της αυτάρκειας ως τρόπου για να επιβιώσει.

4) να διαπιστώσω ακόμα πιο βαθιά την ανάγκη μοιράσματος και επαφής. (6^η παράγραφος) → να διαπιστώσω ακόμα πιο βαθιά την ανάγκη να μοιραζόμαστε και να ερχόμαστε σε επαφή.

5) η αναζήτηση ενός βλέμματος αποδοχής (6^η παράγραφος) → η αναζήτηση ενός βλέμματος που μας αποδέχεται.

Με τις μετατροπές το ύφος του λόγου γίνεται περισσότερο αναλυτικό και ο τόνος περισσότερο προσωπικός και οικείος, εφόσον τα ρήματα τίθενται στο α' πληθυντικό πρόσωπο και προστίθενται προσωπικές αντωνυμίες. Συνολικά, το κείμενο γίνεται πιο προσιτό και κατανοητό στον μέσο αναγνώστη.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ως προς το πρώτο ερώτημα:

- Η βίωση της ηλικίας αποτελεί το κεντρικό ζήτημα του αποσπάσματος. Ο αφηγητής χρησιμοποιεί το επίθετο – δείκτη «απεχθέστατον»: η ηρωίδα παρουσιάζεται να αισθάνεται αποστροφή, αλλά και πικρία που βρίσκεται στη μέση ηλικία («κομμένη στα δύο», μεταφορά), δεν θεωρεί τον εαυτό της ώριμο, ώστε να συμβουλευθεί τους νεότερους (λ.χ. η τυπογραφική μορφή του επιρρήματος «τίποτα») και τρέμει μπροστά στην προοπτική των γηρατειών («εσπέρα συνήθως», «προσγειώνεσαι στην τρίτη», μεταφορά και ειρωνεία), παρ' όλο που καταλήγει στην αποδοχή του αναπόφευκτου περάσματος του χρόνου («Ας το δεχτούμε όμως για να πάμε παρακάτω»).
- Η εμφάνισή της είναι επιμελημένη και διατηρεί στοιχεία νεότητας («φορώντας την αλκή μιας πρώτης νεότητας» μεταφορά), ωστόσο η ηρωίδα σχολιάζει με πικρία τα ενδυματολογικά στοιχεία που ή ίδια επέλεξε (το ψαθάκι), συσχετίζοντάς και αυτά με την πορεία προς τα γηρατεία και τον θάνατο («σαν να σου παίρνουνε τα μέτρα», παρομοίωση και μεταφορά).
- Ακόμη και το παρελθόν της το βιώνει αρνητικά, αμφισβητώντας τη σοφία της ωριμότητας (με τη ρητορική ερώτηση) και επισημαίνοντας ότι διαθέτει άποψη, αλλά όχι και το κουράγιο να την υποστηρίξει.

Ως προς τη δικαιολόγηση των αισθημάτων της ηρώιδας, η απάντηση είναι ελεύθερη · συναρτάται με τον ψυχισμό και την κοσμοθεωρία του κάθε μαθητή/τριας.

Κείμενο 1

Ολοένα και μεγαλύτερη η συμβολή των ηλικιωμένων στη σύγχρονη κοινωνία

Το παρακάτω κείμενο αποτελεί ανώνυμο άρθρο που δημοσιεύθηκε στον ειδησεογραφικό ιστότοπο <https://www.in.gr> στις 30 Σεπτεμβρίου 2013.

Σε 1,2 δισεκατομμύρια υπολογίζεται ο αριθμός των ηλικιωμένων που θα κατοικούν στη Γη το 2025, ενώ το 2050 θα έχουν φτάσει τα 2 δισ., σύμφωνα με στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ). Στην Ελλάδα, η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία αναφέρει ότι ο πληθυσμός ηλικίας άνω των 60 ετών ξεπερνούσε το 2004 τα 2.547.000 άτομα, με τις γυναίκες να είναι περισσότερες από τους άνδρες.

Ο ΟΗΕ και ο ΠΟΥ καθιέρωσαν την «Παγκόσμια Ημέρα για την Τρίτη Ηλικία», που γιορτάζεται κάθε χρόνο την 1η Οκτωβρίου, με στόχο να αναγνωριστεί η συμβολή των ηλικιωμένων στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη. Στη σύγχρονη εποχή οι ηλικιωμένοι παίζουν έναν ολοένα σημαντικότερο ρόλο, μέσω του εθελοντικού έργου τους, της μετάδοσης των εμπειριών και των γνώσεών τους, της βοήθειας που δίνουν στα παιδιά τους, αναλαμβάνοντας να φροντίζουν τα εγγόνια τους, αλλά και της αυξανόμενης συμμετοχής τους στην αγορά εργασίας.

Μελέτες έχουν δείξει ότι ο μέσος χρόνος σε λεπτά που διαθέτουν οι ηλικιωμένοι για να φροντίσουν όσους συγγενείς τους έχουν ανάγκη κυμαίνεται από 201 λεπτά στις ηλικίες 65-74 ετών έως 318 λεπτά στις ηλικίες 75 ετών και άνω. Αντιθέτως, οι νεότεροι άνθρωποι αφιερώνουν μόλις 50 λεπτά, για να φροντίσουν κάποιον που τους έχει ανάγκη, καθώς δεν μπορούν να διαθέσουν περισσότερο χρόνο λόγω των εργασιακών υποχρεώσεων.

Αυτού του είδους η συμβολή των ηλικιωμένων στη σύγχρονη κοινωνία μπορεί να εξασφαλισθεί μόνον εφόσον οι ηλικιωμένοι διατηρούν ένα ικανοποιητικό επίπεδο υγείας και μια καλή ποιότητα ζωής. Η ελληνική κοινωνία και η ελληνική πολιτεία, έχουν υποχρέωση απέναντι στους ανθρώπους αυτούς, όχι μόνο γιατί συνεχίζουν να προσφέρουν, αλλά και για λόγους ευαισθησίας απέναντι σε μια ομάδα πολιτών που καθίστανται εκ των πραγμάτων όλο και πιο αδύναμοι.

ΗΓραμμή Ζωής, με τις δραστηριότητες που αναπτύσσει, προσπαθεί, βασισμένη στην εθελοντική προσφορά, να βοηθήσει όσο μπορεί στην κατεύθυνση αυτή. Ο στόχος της, από το 2006 που ιδρύθηκε, ήταν και παραμένει να σχεδιάζει, να υλοποιεί και να υποστηρίζει προγράμματα δράσης, για να εξασφαλιστεί μία ποιοτική και αξιοπρεπή διαβίωση στην ευαίσθητη αυτή κοινωνική ομάδα. Φροντίδα, προστασία, αίσθημα ασφάλειας είναι αυτά που προσπαθεί να προσφέρει στους

ηλικιωμένους. Εθελοντισμός, ενεργοποίηση της κοινωνίας, αξιοποίηση της τεχνολογίας και της επικοινωνίας είναι τα μέσα που χρησιμοποιεί για να το πετύχει.

Κείμενο 2

[Η γιαγιά του Κάρολου και της Λίλης]

Το παρακάτω απόσπασμα προέρχεται από το μυθιστόρημα της Σώτης Τριανταφύλλου «Αύριο, μια άλλη χώρα»(1997) που κυκλοφορεί από τις εκδόσεις «Πόλις». Στο κείμενο γίνεται λόγος για τη γιαγιά των παιδιών, που επισκέπτεται την οικογένεια σε μία γιορτή.

Κι αυτή τη φορά δεν έλειψε κανένας · ήρθε από νωρίς η γιαγιά -η μαμά της μαμάς- «για να βοηθήσει», αλλά δεν βοήθησε, την έπιασε φλυαρία κι άρχισε να λέει στη μαμά ότι είναι χλωμή και ρώταγε τι έχει, τι συμβαίνει, μήπως έχει πυρετό - κι η μαμά τσαντίστηκε ακριβώς όπως τσαντίζεται ο Κάρολος όταν του κολλάει ο μπαμπάς. Η γιαγιά έκανε διάφορες παρατηρήσεις για το σπίτι, για την ταπετσαρία που έβαλε η μαμά στο σαλόνι, είπε ότι μοιάζει με τραπεζομάντηλο, κι έπειτα μπήκε στην κουζίνα κι άρχισε να τσακώνεται με τη Φώφη γιατί η Φώφη δεν σηκώνει κουβέντα από κανέναν και ποιος ξέρει τι της είπε πάλι η γιαγιά.

Η γιαγιά φαίνεται πολύ νέα για γιαγιά. Η γιαγιά του Πίπη έχει γκρίζα μαλλιά -περισσότερα άσπρα παρά μαύρα- και φοράει τσεμπέρι όπως οι γιαγιάδες που βλέπει ο Κάρολος τα καλοκαίρια στο χωριό. Όμως, η γιαγιά του Κάρολου ήτανε πολλά χρόνια στην Αφρική, στην Τανγκανίκα -ο Κάρολος έχει δει πού είναι στον γεωγραφικό χάρτη- μαζί με τον παππού, που όμως πέθανε όταν ο Κάρολος ήτανε πολύ μικρός. Μόλις γύρισαν στην Αθήνα -πριν από δέκα χρόνια περίπου- ο παππούς αρρώστησε κι η μαμά παντρεύτηκε τον μπαμπά: και λίγο αργότερα ο παππούς πέθανε επειδή αρρώστησε, κι η μαμά έκανε τον Κάρολο επειδή παντρεύτηκε (και μετά από δυο χρόνια έκανε και τη Λίλη, γιατί οι περισσότερες μαμάδες κάνουν δυο παιδιά - μονάχα ο Πίπης κι η Αφροδίτη δεν έχουνε αδέρφια). Η γιαγιά έγινε χήρα, αλλά η μαμά έχει πει ότι δεν την πείραξε καθόλου, ότι αντίθετα ξανάνιωσε — τώρα είναι εξήντα χρονών κι όλο πηγαίνει στο κομμωτήριο και βάζει λακ κι έχει μακριά νύχια που τα βάζει ασημί. Είναι πολύ καλή και δίνει στον Κάρολο πενηντάρικα, κολλαριστά, αλλά τους νευριάζει όλους - ο Κάρολος δεν κατάλαβε ποτέ γιατί τους νευριάζει τόσο, το μόνο εκνευριστικό είναι ότι υπεραγαπάει τη Λίλη, λέει ότι της μοιάζει και τη φιλάει συνέχεια και μάλιστα της αγόρασε τρανζιστοράκι με δερμάτινη θήκη. Κι η Λίλη το βάζει κάτω απ' το μαξιλάρι της κι ακούει εκπομπές. Τέλος πάντων.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποιες είναι οι σημαντικότερες υπηρεσίες των ηλικιωμένων σήμερα και πώς μπορούν να συνεχίσουν να τις προσφέρουν απρόσκοπτα, σύμφωνα με το Κείμενο 1 (40-60 λέξεις);

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποιος είναι, κατά τη γνώμη σου, ο ρόλος των αριθμητικών δεδομένων που περιλαμβάνονται στην πρώτη παράγραφο του κειμένου 1;

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να ξαναγράψεις τις παρακάτω φράσεις του κειμένου 1, μετατρέποντας τις υπογραμμισμένες ρηματικές φράσεις σε ονοματικές, σύμφωνα με το παράδειγμα (10 μονάδες). Ποια αλλαγή παρατηρείς ως προς το ύφος λόγου (5 μονάδες);

Παράδειγμα: ... με στόχο να αναγνωριστεί η συμβολή των ηλικιωμένων → με στόχο την αναγνώριση της συμβολής των ηλικιωμένων ...

1) αφιερώνουν μόλις 50 λεπτά για να φροντίσουν κάποιον (3η παράγραφος) →

2) όχι μόνο γιατί συνεχίζουν (4^η παράγραφος) →

3) να προσφέρουν (4^η παράγραφος) →

4) Ο στόχος της ...ήταν και παραμένει να σχεδιάζει προγράμματα δράσης ... (5^η παράγραφος) →

5) για να εξασφαλίσει μία ποιοτική και αξιοπρεπή διαβίωση στην ευαίσθητη αυτή κοινωνική ομάδα. (5^η παράγραφος) →

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Σε ποιο βαθμό ανταποκρίνεται η γιαγιά του Καρόλου και της Λίλης, για την οποία γίνεται λόγος στο κείμενο 2, στο στερεότυπο του φύλου και του ρόλου της; Ποια νομίζεις ότι είναι η προσφορά της στην οικογένεια; Να γράψεις την προσωπική σου άποψη και να την αιτιολογήσεις με στοιχεία από το κείμενο. (100 - 150 λέξεις)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Το θέμα απαντάται στις παραγράφους 2, 3 και 4.

Οι ηλικιωμένοι σήμερα:

- προσφέρουν εθελοντικό έργο.
- μεταδίδουν τις εμπειρίες και τις γνώσεις τους.
- βοηθούν τα παιδιά τους, φροντίζοντας τα εγγόνια τους – αυτή προκύπτει από τον συντάκτη του άρθρου και ως η σημαντικότερη υπηρεσία των ηλικιωμένων, βάσει του χρόνου, τον οποίο αφιερώνουν.
- όλο και περισσότερο συνεχίζουν να εργάζονται.

Ως προϋπόθεση της συνέχισης της προσφοράς τους θεωρείται η διατήρηση ικανοποιητικού επιπέδου υγείας και ποιότητας ζωής.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Τα αριθμητικά δεδομένα στην 1^η παράγραφο εισάγουν και επεξηγούν το θέμα, σε συσχέτισμό και με τον τίτλο, και επιπλέον υπογραμμίζουν τη σπουδαιότητά του. Συγκεκριμένα, εφόσον στον τίτλο η συμβολή των ηλικιωμένων στη σύγχρονη κοινωνία χαρακτηρίζεται ως ολοένα και μεγαλύτερη, τα ιδιαίτερα υψηλά αριθμητικά δεδομένα της 1^{ης} παραγράφου επεξηγούν την κρίση αυτή και συνάμα αιτιολογούν γιατί το ζήτημα είναι σημαντικό.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Οι μετατροπές έχουν ως ακολούθως:

1) αφιερώνουν μόλις 50 λεπτά για να φροντίσουν κάποιον (3η παράγραφος) → αφιερώνουν μόλις 50 λεπτά για τη φροντίδα κάποιου.

2) όχι μόνο γιατί συνεχίζουν (4^η παράγραφος) → όχι μόνο για τη συνέχιση

3) να προσφέρουν (4^η παράγραφος) → της προσφοράς

4) Ο στόχος της ...ήταν και παραμένει να σχεδιάζει προγράμματα δράσης ... (5^η παράγραφος) → Ο στόχος της ...ήταν και παραμένει ο σχεδιασμός προγραμμάτων δράσης...

5) για να εξασφαλίσει μία ποιοτική και αξιοπρεπή διαβίωση στην ευαίσθητη αυτή κοινωνική ομάδα. (5^η παράγραφος) → για την εξασφάλιση μίας ποιοτικής και αξιοπρεπούς διαβίωσης στην ευαίσθητη αυτή κοινωνική ομάδα

Με τις μετατροπές το ύφος του λόγου γίνεται περισσότερο πυκνό και ο τόνος περισσότερο απρόσωπος και επίσημος, εφόσον με τη χρήση ονοματικών φράσεων δεν διακρίνονται τα πρόσωπα. Συνολικά, το κείμενο γίνεται πιο απαιτητικό και απαιτεί περισσότερη προσοχή από τον μέσο αναγνώστη. (αυξάνει ο βαθμός δυσκολίας της ανάγνωσης)

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

(Το συγκεκριμένο μυθιστόρημα παρουσιάζει τη ζωή και τα προβλήματα μιας εύπορης, μεσοαστικής αθηναϊκής οικογένειας κατά τη δεκαετία του 1960.)

Η γιαγιά του μυθιστορήματος, όπως εμφανίζεται στο απόσπασμα, δεν ευθυγραμμίζεται με τα στερεότυπα για το φύλο και τον ρόλο της, εφόσον:

- δεν έχει την αναμενόμενη (για τότε) εμφάνιση της ηλικιωμένης («φαίνεται πολύ νέα για γιαγιά»), ερχόμενη σε αντίθεση με τη γιαγιά του άλλου παιδιού που «φοράει τσεμπέρι» ·
- έχει ιδιαίτερα επιμελημένο παρουσιαστικό (κομμωτήριο, λακ, μανικιούρ) ·
- δεν την έχουν καταβάλει οι δυσκολίες της ζωής, ούτε η χηρεία · αντίθετα, όπως αναφέρεται στο κείμενο, «ξανάνισε».

Από την άλλη μεριά, σαφώς υιοθετεί ορισμένους από τους παραδοσιακούς ρόλους και τις επεμβατικές συμπεριφορές:

- δίνει χρήματα και κάνει δώρα στα εγγόνια της, παρ' όλο που δεν τηρεί την ισορροπία ανάμεσα στο αγόρι και το κορίτσι ·
- ρωτάει επίμονα την κόρη της για την κατάσταση της υγείας της και όχι μόνο, διαισθανόμενη ότι κάποιο πρόβλημα υπάρχει ·
- κάνει παρατηρήσεις για τις επιλογές της οικογένειας και διαπληκτίζεται με το προσωπικό του σπιτιού.

Κοντολογίς το κείμενο, μέσα από ανάλαφρο, παιδικό και ελαφρώς ειρωνικό τόνο, παρουσιάζει την εικόνα μιας γιαγιάς που ισορροπεί έξυπνα ανάμεσα στο μοντέρνο και το

παραδοσιακό και προσφέρει, με τον τρόπο της, πολύτιμο έργο στην οικογένεια. Θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένας από τους συνεκτικούς κρίκους της οικογένειας, ως ένας παράγοντας που τους κρατάει όλους ενωμένους, παρ' όλο που – ανθρώπινο, ωστόσο – δεν της αναγνωρίζεται («τους νευριάζει όλους»).

Κείμενο 1

Εφηβεία: μια σημαντική μετάβαση για παιδιά και γονείς.

Το παρακάτω κείμενο αποτελεί απόσπασμα ενός εκτενούς άρθρου της Νέλλης Φλωρεντίν, Συμβουλευτικής Ψυχολόγου και Οικογενειακής Ψυχοθεραπεύτριας, το οποίο δημοσιεύθηκε στις 31 Ιανουαρίου 2020 στον ιστότοπο <https://www.psychologynow.gr/arhra-psychologias>

Η εφηβεία είναι μια περίοδος σημαντικών αλλαγών και ανακατατάξεων, οι οποίες αποτελούν σημαντικές προκλήσεις για τους ίδιους τους εφήβους αλλά και τους γονείς τους. Οι έφηβοι καλούνται να ανταποκριθούν σε σημαντικές μεταβάσεις σε όλους τους τομείς της ζωής τους. Οι αλλαγές στο ίδιο τους το σώμα απαιτούν από τους ίδιους να αποχωριστούν τη σχέση τους με την παιδική πτυχή τους και να διαμορφώσουν μια διαφορετική- ίσως πιο ενήλικη- εικόνα για τον εαυτό τους.

Στο σχολείο οι απαιτήσεις αυξάνονται και αναμένεται από τους έφηβους μαθητές να αναλάβουν να φέρνουν εις πέρας τις υποχρεώσεις τους, να οργανώνουν το χρόνο τους και να αξιοποιούν τις δυνατότητές τους. Η ομάδα των συνομηλίκων παίζει, πλέον, κεντρικό ρόλο στη ζωή τους και έχουν ανάγκη να είναι αποδεκτοί και αρεστοί, ενώ παράλληλα προσπαθούν να διαμορφώσουν τη δική τους, ξεχωριστή ταυτότητα. Στην προσπάθειά τους αυτή, αναδεικνύεται έντονα η επιθυμία των εφήβων για ελευθερία και αυτονομία από την πατρική τους οικογένεια.

Η εφηβεία αποτελεί, όμως, μια μεταβατική περίοδο όχι μόνο για τους εφήβους αλλά και για τους γονείς τους οι οποίοι χρειάζεται να προβούν σε αλλαγές ώστε να επιτρέπουν την «μετακίνηση» των παιδιών τους μέσα και έξω από την οικογένεια. Οι γονείς καλούνται να αποχωριστούν την παλιά, στενή σχέση με τα παιδιά τους και να επαναπροσδιορίσουν τις προσδοκίες, τις απαιτήσεις και τον ρόλο τους.

Πλέον, ο ρόλος τους δεν είναι πάντα κατευθυντικός και χρειάζεται να ικανοποιήσουν την ανάγκη των παιδιών τους για αυτονομία και ταυτόχρονα για καθοδήγηση. Επιπλέον, αναμένεται να αφήνουν περισσότερο «χώρο» στους εφήβους, ώστε να αναλαμβάνουν τις ευθύνες τους, να κάνουν τις επιλογές τους και να διαμορφώνουν τη δική τους κοσμοθεωρία για θέματα που τους αφορούν.

Ωστόσο, κάθε μετάβαση, ακόμα κι αν είναι αναμενόμενη, όπως το πέρασμα στην εφηβεία, συνοδεύεται από ενθουσιασμό και προσμονή αλλά και από αγωνία και φόβο για όλη την οικογένεια. Επιπλέον, όλες οι αλλαγές που προκύπτουν στην περίοδο της εφηβείας συμβάλλουν στον επαναπροσδιορισμό της σχέσης γονιών και εφήβων. Αρκετές φορές, η σχέση χαρακτηρίζεται

είτε από συγκρούσεις κι εντάσεις είτε από συναισθηματική απόσταση και απομάκρυνση, κάτι που προβληματίζει έντονα τους γονείς.

Τι μπορούν να κάνουν οι γονείς για να διευκολύνουν αυτή τη μετάβαση και να διατηρήσουν μια υγιή σχέση με τα έφηβα παιδιά τους;

Πρώτα να δείχνουν αυθεντικό ενδιαφέρον για τον κόσμο των εφήβων παιδιών τους στην προσπάθεια να τα γνωρίσουν και να τα καταλάβουν περισσότερο. Έπειτα να αναγνωρίζουν και να αποδέχονται τα συναισθήματα των παιδιών τους, ακόμα και όταν δεν κατανοούν τις έντονες αντιδράσεις τους ή δυσκολεύονται να τις αντιμετωπίσουν. Ακόμη, να τηρούν συγκεκριμένους κανόνες και όρια, ώστε οι έφηβοι να μπορέσουν να προστατευτούν από πιθανούς κινδύνους αλλά και να αξιοποιήσουν την ελευθερία τους με δημιουργικό τρόπο. Τέλος, να διαθέτουν ένα καλό υποστηρικτικό δίκτυο ή να απευθύνονται σε κάποιο ειδικό όταν χρειάζονται χώρο για να επεξεργαστούν τα δικά τους δύσκολα συναισθήματα σχετικά με αυτή τη μεταβατική περίοδο.

Κείμενο 2

Ο κλέφτης

Το παρακάτω κείμενο είναι απόσπασμα από κλέφτικο δημοτικό τραγούδι, το οποίο περιλαμβάνεται στη συλλογή *Popularia Carmina Graeciae Recentioris* (= Λαϊκά Τραγούδια της Σύγχρονης Ελλάδας) που εκδόθηκε από τον Α. Passow (Λειψία 1860).

- Βασίλη κάτσε φρόνιμα, να γίνεις νοικοκύρης, 1

Για ν' αποκτήσεις πρόβατα, ζευγάρια κ' αγελάδες,

Χωριά κι αμπελοχώραφα, κοπέλια¹ να δουλεύουν. –

Μάνα μου 'γω δεν κάθομαι να γίνω νοικοκύρης,

Να κάμ' αμπελοχώραφα, κοπέλια να δουλεύουν, 5

Και να 'μαι σκλάβος των Τουρκών, κοπέλι των σκυλιώνε.

Φέρε μου το βαριό σπαθί και τ' αλαφρό ντουφέκι,

Να πεταχτώ σαν το πουλί ψηλά στα κορφοβούνια,

Να πάρω δίπλα τα βουνά, να περπατήσω λόγκους,

Να βρω λημέρια² των κλεφτών, γιατάκια³ καπετάνιων. 10

.....

Πουρνό⁴φιλεί τη μάνα του, πουρνό ξεπροβοδιέται.

Γεια σας βουνά με τους γκρεμνούς, λαγκάδια με τες πάχνες –

Καλώς το τ' άξιο το παιδί και τ' άξιο παλληκάρι – .

¹υπηρέτες

²κρυψώνες

³κρεβάτια, καταλύματα

⁴πρωί

Οι Τούρκοι τον αγνάντεψαν και παγανιά⁵ του στέλνουν,
Πήγαν και τον καρτέρεσαν⁶ σ' ένα άγριο μονοπάτι, 15
Κ' εστοχαστήκαν τα σκυλιά πως ήταν σαν κι εδαύτους,
Σχοινιά 'χαν να τον δέσουνε, σαν νάτανε κριάρι.
Μα εκείνο τ' άξιο το παιδί, τ' άξιο το παλληκάρι
Σαν βγάζει το βαριό σπαθί και τσώκαμε⁷ γιουρούσι⁸,
Σα θεριστής εφάνηκε όταν θερίζ' αστάχια, 20
Μ' αντίζ αστάχια θέριζε τα τούρκικα κεφάλια,
Θερίζει Τούρκους δεκοχτώ και λάβωσε τριάντα,
Τους πήρε και τα πλιάτσικα⁹ κι εγίνη καπετάνιος.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να γράψεις ποια από τις παρακάτω προτάσεις είναι σωστή (Σ) ή λανθασμένη (Λ), σύμφωνα με το Κείμενο 1:

- α) Η μεταβατική περίοδος της εφηβείας σχετίζεται και με σωματικές αλλαγές.
- β) Οι έφηβοι προσδοκούν από την ομάδα των συνομηλίκων να επιλύσει τα προβλήματά τους.
- γ) Οι έφηβοι χρειάζονται να καθοδηγούνται από τους γονείς και όχι να αφήνονται τελείως αυτόνομοι.
- δ) Η σχέση γονέων και εφήβων μπορεί να περιλαμβάνει συγκρούσεις και εντάσεις.
- ε) Οι γονείς οφείλουν να θέτουν όρια, για να διασφαλίσουν ότι οι έφηβοι θα είναι όχι μόνο ελεύθεροι αλλά και προστατευμένοι.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

⁵παγίδα

⁶τον περίμεναν

⁷τους έκανε

⁸επίθεση

⁹τα λάφυρα, ό,τι πολύτιμο είχαν

Πλέον, ωστόσο: Να εξηγήσεις με συντομία τη λειτουργία των λέξεων αυτών στην αρχή της 4^{ης} και της 5^{ης} παραγράφου του Κειμένου 1.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να αναλύσεις τα σύνθετα ρήματα και ουσιαστικά του κειμένου, τα οποία σημειώνονται με υπογράμμιση, στα συνθετικά τους. Να συμβουλευτείς και τα παραδείγματα:

Παραδείγματα: ανακατατάξεων → ανά + κατά + τάσσω
να ανταποκριθούν → αντί + από + κρίνω

1. αποτελούν (1η παράγραφος) →
2. μεταβάσεις (1η παράγραφος) →
3. να διαμορφώσουν (1η παράγραφος) →
4. αναμένεται (2η παράγραφος) →
5. να αναλάβουν (2η παράγραφος) →
6. να προβούν (3η παράγραφος) →
7. να επιτρέπουν (3η παράγραφος) →
8. να επαναπροσδιορίσουν (3η παράγραφος) →
9. καθοδήγηση (4η παράγραφος) →
10. προσμονή (5η παράγραφος) →
11. συμβάλλουν (5η παράγραφος) →
12. εντάσεις (5η παράγραφος) →
13. να αναγνωρίζουν (7η παράγραφος) →
14. αντιδράσεις (7η παράγραφος) →
15. να επεξεργαστούν (7η παράγραφος) →

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποια είναι η επιθυμία της μητέρας του Βασίλη και ποια η δική του στην αρχή του κειμένου 2; Συμφωνείς ή διαφωνείς με την απόφαση του Βασίλη να κάνει πράξη την επιθυμία του στη συνέχεια του ποιήματος, και γιατί; Να αναπτύξεις την ερμηνεία σου σε 100 - 150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- α) Σ
- β) Λ
- γ) Σ
- δ) Σ
- ε) Σ

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Πλέον → Υπηρετεί τη νοηματική μετάβαση από την 3^η στην 4^η παράγραφο του κειμένου και λειτουργεί και προσθετικά. Συγκεκριμένα, και στις δύο παραγράφους γίνεται λόγος για τη δέουσα στάση και συμπεριφορά των γονέων των εφήβων. Στην 3^η αναφέρεται ο επαναπροσδιορισμός του ρόλου τους και στην 4^η, με τη συνδετική λέξη «πλέον», ο επαναπροσδιορισμός συγκεκριμενοποιείται ως ανταπόκριση στην τάση των εφήβων για αυτονομία και ταυτόχρονα για καθοδήγηση.
- Ωστόσο → Έχει αντιθετική λειτουργία, υπηρετώντας και τη μετάβαση από την 4^η στην 5^η παράγραφο του κειμένου. Συγκεκριμένα, ενώ στην 4^η παράγραφο περιγράφεται ιδανικά ο ρόλος των γονέων σε σχέση με τους εφήβους, στην 5^η αναφέρονται αντιθετικά τα ποικίλα και αντιφατικά συναισθήματα, αλλά και οι συγκρούσεις και οι εντάσεις που συνοδεύουν την εφηβεία.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Η ανάλυση των συνθέτων ρημάτων και ουσιαστικών έχει ως ακολούθως:

1. αποτελούν (1η παράγραφος) → από + τελώ
2. μεταβάσεις (1η παράγραφος) → μετά + βαίνω

3. να διαμορφώσουν (1η παράγραφος) → διά + μορφώνω
4. αναμένεται (2η παράγραφος) → ανά + μένω
5. να αναλάβουν (2η παράγραφος) → ανά + λαμβάνω
6. να προβούν (3η παράγραφος) → προ + βαίνω
7. να επιτρέπουν (3η παράγραφος) → επί + τρέπω
8. να επαναπροσδιορίσουν (3η παράγραφος) → επί + ανά + προς + διά + ορίζω
9. καθοδήγηση (4η παράγραφος) → κατά + οδηγώ
10. προσμονή (5η παράγραφος) → προς + μένω
11. συμβάλλουν (5η παράγραφος) → συν + βάλλω
12. εντάσεις (5η παράγραφος) → εν + τείνω
13. να αναγνωρίζουν (7η παράγραφος) → ανά + γνωρίζω
14. αντιδράσεις (7η παράγραφος) → αντί + δρω
15. να επεξεργαστούν (7η παράγραφος) → επί + εκ + εργάζομαι

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

- Η επιθυμία της μητέρας του Βασίλη είναι να φέρεται ο γιος της πάντα συνετά, σύμφωνα με τους κοινωνικούς κανόνες («κάτσε φρόνιμα»), με στόχο να αποκτήσει όσα αγαθά συνιστούν τον πλούτο εκείνης της εποχής: ζώα, χωράφια, υπηρέτες (στ. 1-3).
- Ο Βασίλης απορρίπτει αυτό το κομφορμιστικό ιδανικό (στ. 4-5), εφόσον συνοδεύεται από την ιδιότητα του σκλάβου και τη δουλοπρεπή συμπεριφορά (στ. 6). Αντιθέτως, προτιμά την αντίδραση και την ελευθερία: ζητά οπλισμό (στ. 7), δηλώνει την πρόθεσή του να βγει στο βουνό, ως μοναδική διέξοδο ελευθερίας (στ. 8-9), και να ενωθεί με ομάδες κλεφτών (στ. 10).

Η απάντηση στο β' ερώτημα είναι οπωσδήποτε ελεύθερη. Αν επιλεγεί από τους/τις μαθητές/τριες η συμφωνία με την επαναστατική στάση του έφηβου Βασίλη – το πιθανότερο – προτείνεται να στηριχθούν, για να τεκμηριώσουν τα γραφόμενά τους, στη συνέχεια του δημοτικού ποιήματος: ο Βασίλης κατορθώνει να εξουδετερώσει την παγίδα των αντιπάλων (στ. 14-17), να τους επιτεθεί (στ. 18-20) και να τους εξοντώσει (στ. 21-22). Τελικά αναδεικνύεται σε καπετάνιο των κλεφτών, καταφέρνοντας να υλοποιήσει το όνειρό του απολύτως. Γι' αυτό – και για τη γενναιότητά του – χαρακτηρίζεται κατ' επανάληψη (στ. 13 και στ. 18) «άξιος». Οι μαθητές/τριες, από την άλλη, μπορούν και να διαφωνήσουν δικαιολογώντας την απάντησή τους και αντιπροτείνοντας μια άλλη επιλογή.

Κείμενο 1

Σκέψεις με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Αναλφαβητισμού

Το παρακάτω διασκευασμένο άρθρο της Κατερίνας - Μαρίνας Κατσούλη, δημοσιευμένο στις 16. 9. 2020 στον ιστότοπο www.meletontas.gr/blog/paidagogiki, αναφέρεται στο φαινόμενο του αναλφαβητισμού.

Σύμφωνα με την UNESCO, πάνω από 750 εκατομμύρια ενήλικες σ' όλο τον κόσμο είναι αναλφάβητοι και περισσότερα από 250 εκατομμύρια παιδιά, κυρίως στις φτωχές χώρες της Ασίας και της Υποσαχάрейας Αφρικής. Στην αναφορά της «Global Monitoring Report on Education for All» (2006) αναδείχθηκε η σύνδεση που υπάρχει ανάμεσα στον αναλφαβητισμό και τις χώρες με οξύ πρόβλημα φτώχειας και παράλληλα μια ισχυρή σχέση του αναλφαβητισμού και των προκαταλήψεων (που ανθούν σε διάφορες χώρες και κοινότητες) σε βάρος των γυναικών.

Όπως λοιπόν γίνεται αντιληπτό, στη σύγχρονη εποχή με την ψηφιακή εξέλιξη και την παρείσφρηση¹ της τεχνολογίας στις περισσότερες πτυχές του καθημερινού βίου, ο αναλφαβητισμός αποκτά διαφορετική διάσταση και προσεγγίζεται μέσα από την γνώση δεξιοτήτων πληροφορικής και αξιοποίησής τους στην καθημερινότητα. Μερίδα του πληθυσμού σήμερα (άτομα που λόγω κοινωνικών ή οικονομικών παραγόντων δεν έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο, ηλικιωμένοι που λόγω του χάσματος με γενιές που εκπαιδεύτηκαν στις νέες τεχνολογίες, δεν έτυχαν της αντίστοιχης εκπαίδευσης) -τόσο του παγκόσμιου, όσο και του ελληνικού - δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει τις νέες τεχνολογίες, με αποτέλεσμα να αποκλείεται από έναν όγκο δυνατοτήτων που προσφέρει το διαδίκτυο και οι νέες τεχνολογίες στην επικοινωνία, την πληροφόρηση και τις ηλεκτρονικές υπηρεσίες. Ο όρος «ψηφιακός αναλφαβητισμός» αναφέρεται, ακριβώς, στη μη ικανότητα (λόγω ελλιπούς εκμάθησης) χρησιμοποίησης βασικών δεξιοτήτων χρησιμοποίησης του Η/Υ.

Επίσης, η αύξηση των προσφυγικών ρσών στον ευρωπαϊκό χώρο την τελευταία δεκαετία τονίζει την αναγκαιότητα πρόσβασης των πληθυσμών αυτών στην εκπαίδευση, ώστε να μην διαταραχθεί περαιτέρω η αναπτυξιακή τους πορεία και να διασφαλιστεί η ισότιμη δυνατότητα πρόσβασης στην εκπαίδευση, καθώς ελλοχεύει ο κίνδυνος οι μαθητές που προέρχονται από μετανάστες να μείνουν αναλφάβητοι. Είναι σημαντικό ορισμένες δεξιότητες που μαθαίνονται μέσα στο σχολείο, όπως η ικανότητα κατανόησης αφηρημένων εννοιών, η οποία επιδρά στην κατανόηση κειμένων, και η εκμάθηση ανάγνωσης, γραφής και αριθμητικών πράξεων, να κατακτηθούν μέσα σε συγκεκριμένες αναπτυξιακές φάσεις, πριν περάσουν οι «κρίσιμες περίοδοι» για την κατάκτησή τους. Η ισότιμη πρόσβαση των πληθυσμών αυτών στην εκπαιδευτική διαδικασία εξασφαλίζει την

¹ Παρείσφρηση: η είσοδος

προστασία τους από τον αναλφαβητισμό, ο οποίος συνδέεται με τον κοινωνικό αποκλεισμό και τη φτώχεια. Η αντιμετώπιση του αναλφαβητισμού είναι ένα φαινόμενο που αφορά κάθε κοινωνία, όσο και την παγκόσμια κοινότητα, αφού μέσω της εξασφάλισης συμμετοχής περισσότερων ατόμων στη δημόσια σφαίρα και κοινωνική και οικονομική ζωή, γίνεται πλουραλιστική και ανεκτική απέναντι στη διαφορετικότητα.

Κείμενο 2

Σαν τα τρελά πουλιά (απόσπασμα)

Το μυθιστόρημα «Σαν τα τρελά πουλιά» της Μαρίας Ιορδανίδου αναφέρεται στους ανθρώπους που αναγκάζονται να διασκορπίζονται λόγω πολιτικών-οικονομικών συνθηκών. Κεντρικό πρόσωπο είναι η Άννα και η μητέρα της, η Κλειώ, που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν την Κωνσταντινούπολη και να μετοικήσουν αρχικά στην Αίγυπτο της δεκαετίας του 1920.

Έμμονη ιδέα είχε καταντήσει στην Άννα το ζήτημα της μόρφωσης. Δεν ήταν σνομπ. Τη μόρφωση την ήθελε, για να μπορέσει να ικανοποιήσει τα ερωτηματικά που είχε μέσα της. Δεν πειράζει. Θα το κατόρθωνε κάποτε. Σιγά-σιγά.

Έτσι κυλούσε η ζωή της Άννας, όμορφα και καλά, και έτσι θα την άφηνε να κυλά κάθε γνωστικό κορίτσι στη θέση της. Θα μάζευε παραδάκι, θα τσαλαβούταγε για λίγο για διασκέδαση στην περίφημη μόρφωση, αφού την είχε πάρει τόσο από καρδιά, θα έκανε κανένα ταξιδάκι στο εξωτερικό, και θα περίμενε να περάσει η Τύχη να της φέρει έναν καλό γαμπρό. Πλούσιο θέλεις; Νά τονα. Ο ξάδερφος της νύφης τους της Ειρήνης, λεβέντης καμιά τριανταριά χρονών, που τώρα μόλις γύρισε από την Οξφόρδη με δίπλωμα χημικού μηχανικού στην τσέπη του και με του κόσμου τα φεντάνια² μπαμπάκι στην Κάτω Αίγυπτο, έτοιμος είναι. Την ερωτεύτηκε την Άννα, και ήταν τόσο σίγουρος πως η Άννα θα χύνονταν αμέσως να τον πάρει, που παράγγειλε μονόπετρο διαμαντένιο δαχτυλίδι στο Παρίσι και γούνα σινσιλά³, πριν το προτείνει ακόμα. Το έμαθε η Κλειώ από την Ειρήνη, που το έμαθε απ' τη θεία του γαμπρού.

Μιρμιρία⁴ την έπιασε την Άννα σαν τάμαθε αυτά. «Απα-πά-πά, να πάρει το χρυσοκάνθαρο⁵, ν' ανοίξει σαλόνι κοσμικής κυρίας, να γίνει dame patronesse⁶; Δεν είμαστε καλά! – Καλέ τρελάθηκες; Και σαν τρελάθηκες πες το μας, να φέρουμε παπά να σε διαβάσει.»

Τίποτα δε θέλει ν' ακούσει η Άννα. Καλά. Στο καλό να πάει, δε θέλει να πάρει πλούσιο, ας πάρει φτωχό. Φτωχοί στο γύρο σαν τα μαλλιά μου.

² φεντάνι: μονάδα μέτρησης επιφάνειας, κυρίως έκτασης γης, που ισούται με 4.200 τ.μ.

³ σινσιλά (τσιντσιλά): είδος γούνας

⁴ Μιρμιρία: θλίψη, μελαγχολία

⁵ χρυσοκάνθαρος: άνθρωπος πλούσιος και ξιπασμένος

⁶ dame patronesse: παντοδύναμη γυναίκα, «κυρά κι αρχόντισσα»

«Πάρε κανέναν άνθρωπο της σειράς σου. Κανέναν τίμιο άνθρωπο και καλό, όπως παντρεύτηκε η γιαγιά σου και η θεία σου η Αγαθώ. Πάρε κανένα Μανωλιό που να του λες κάθε τόσο: «Τίς εστί πλούσιος, Μανωλιό μου; Ο εν τω ολίγω αναπαυόμενος». Άνοιξε σπιτικό με γιούκια⁷ και κελάρια. Μάζεψε κουρελόμπογους, γέμισε καβανόζια⁸ με τουρσιές, ψήσε ανοιξιιάτικο γλυκό, φθινοπωρινά ρετσέλια⁹. Κάνε παιδιά, εγγόνια, δισέγγονα, και σαν έρθει η ώρα σου πέθανε όμορφα και καλά και περίμενε σύμφωνα με την τάξη και την ιεραρχία να γράψουν πάνω στην πλάκα του τάφου σου: Ενθάδε κείται... κλπ., όπως κάνουν όλοι οι γνωστικοί ορθόδοξοι και καθώς πρέπει άνθρωποι.»

Όχι, ούτε αυτό. Ε, τι θέλει λοιπόν; Θέλει να μορφωθεί. Θέλει να βρει έναν άνθρωπο που θα τη βοηθήσει να μορφωθεί. Αμέτη-μουαμέτη¹⁰ τόβαλε να μορφωθεί, για να καταλάβει τι γίνεται στο γύρο της. Γιατί να υπάρχει τέτοια ανισότητα, τέτοια σκληρότητα, τέτοια απανθρωπιά. Ποιος φταίει; Και τι κάνει επιτέλους αυτός ο πανάγαθος Πλάστης που στέκεται και σεργιανά αυτή την ασυναρτησία που δημιούργησε; Και τι μπορείς να κάνεις για να βοηθήσεις σε τίποτα;

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σε 50-60 λέξεις να παρουσιάσεις τους λόγους για τους οποίους κρίνεται αναγκαία η πρόσβαση των προσφύγων στην εκπαίδευση, σύμφωνα με την αρθρογράφο στο Κείμενο 1.

Μονάδες 10

2ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να περιγράψεις τον τρόπο με τον οποίο επιτυγχάνεται νοηματικά η μετάβαση ανάμεσα στην πρώτη και στη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1.

Μονάδες 10

3ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Οξύ, ανθούν, όγκο, ρούων, πλουραλιστική: Γράψε από μια συνώνυμη για καθεμιά από τις παραπάνω λέξεις προσπαθώντας να τις αποδώσεις με κυριολεκτική σημασία στο γλωσσικό περιβάλλον των προτάσεων στις οποίες βρίσκονται.

Μονάδες 15

⁷ γιούκι (γιούκος): στοίβα από σεντόνια, κουβέρτες, χαλιά κ.λπ.

⁸ καβανόζι: μεταλλικό δοχείο για γλυκά, τουρσιά των Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης

⁹ ρετσέλι: γλυκό του κουταλιού

¹⁰ αμέτη μουαμέτη (αμέτι μουχαμέτι): οπωσδήποτε, με κάθε τρόπο

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις την επιθυμία της Άννας για μόρφωση λαμβάνοντας υπόψη τα νοήματα του Κειμένου 2 και την εποχή στην οποία αναφέρεται. Ποια είναι η προσωπική σου τοποθέτηση στην επιθυμία της Άννας; Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 120 - 150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η ισότιμη συμμετοχή των προσφύγων στην εκπαιδευτική διαδικασία κρίνεται αναγκαία

- για την ομαλή ανάπτυξη των παιδιών.
- για την αποφυγή του αναλφαβητισμού, του κοινωνικού αποκλεισμού, της φτώχειας.
- για την έγκαιρη εκμάθηση βασικών δεξιοτήτων: ανάγνωση, γραφή, κατανόηση κειμένου, αριθμητική.
- για την καλλιέργεια της ανεκτικότητας, την καταπολέμηση του ρατσισμού, τον εκδημοκρατισμό της κοινωνίας μέσω της συμμετοχής τους στην κοινωνικοπολιτική ζωή.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην 1η παράγραφο αναφέρεται η έννοια του «κλασικού» αναλφαβητισμού που συνδέεται με τη φτώχεια και τις προκαταλήψεις, ενώ στη 2η παράγραφο επισημαίνεται η σύγχρονη διάστασή του, ο ψηφιακός αναλφαβητισμός. Οι δύο παράγραφοι έχουν νοηματική συνάφεια στη βάση της έννοιας του αναλφαβητισμού, γι' αυτό δίνονται και σχετικοί ορισμοί.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

οξύ= έντονο, μεγάλο

ανθούν = αναπτύσσονται, κυριαρχούν

όγκο = σύνολο, πληθώρα

ροών = κινήσεων

πλουραλιστική = πολυφωνική, πολυδιάστατη.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Βασικά σημεία του κειμένου στα οποία θα στηριχθεί η απάντηση:

- *Τη μόρφωση την ήθελε, για να μπορέσει να ικανοποιήσει τα ερωτηματικά που είχε μέσα της.*
- *Αμέτη-μουαμέτη τόβαλε να μορφωθεί, για να καταλάβει τι γίνεται στο γύρω της. Γιατί να υπάρχει τέτοια ανισότητα, τέτοια σκληρότητα, τέτοια απανθρωπιά. Ποιος φταίει; Και τι κάνει επιτέλους αυτός ο πανάγαθος Πλάστης που στέκεται και σεργιανά αυτή την ασυναρτησία που δημιούργησε; Και τι μπορείς να κάνεις για να βοηθήσεις σε τίποτα;*

Στις αρχές του 20ου αιώνα (1920) η μόρφωση δεν ήταν δεδομένη για μια γυναίκα, αφού κύριος στόχος ήταν ένας καλός γάμος.

Η Άννα επιθυμεί να μορφωθεί

- για να απαντήσει στα ερωτηματικά που τη βασανίζουν
- για να ερμηνεύσει τον κόσμο γύρω της
- για να κατανοήσει τους λόγους που επικρατεί η ανισότητα και η απανθρωπιά
- για να ξεπεράσει τις προλήψεις και τις προκαταλήψεις της εποχής της
- για να μπορέσει να αναλάβει δράση και να βοηθήσει τους γύρω της

Ο μαθητής μπορεί να

- συμμαριστεί την επιθυμία της Άννας, καθώς αντιλαμβάνεται τους προβληματισμούς της, αναγνωρίζει τη σημασία της μόρφωσης για την ερμηνεία κάποιων κοινωνικών φαινομένων, για την κοινωνική πρόοδο και την απαλλαγή από προκαταλήψεις και στερεότυπα που κρατούσαν δέσμιους τους ανθρώπους της εποχής της.
- θαυμάσει την Άννα για την τόλμη της να ξεπεράσει το κατεστημένο της εποχής και να διεκδικήσει το δικαίωμα στη μόρφωση που θα διευρύνει τους ορίζοντές της.
- αναγνωρίσει την έμφυτη περιέργειά της και την έντονη επιθυμία της για μόρφωση για κοινωνικούς και ανθρωπιστικούς λόγους κι όχι για οικονομική ή επαγγελματική αποκατάσταση, κριτήρια με τα οποία αντιμετωπίζεται σήμερα η μόρφωση.

Κείμενο 1

Η σημασία της γλωσσικής παιδείας

Το παρακάτω απόσπασμα από συνέντευξη του επίτιμου καθηγητή Γλωσσολογίας Γιώργου Μπαμπινιώτη ανακτήθηκε από το www.bonary.gr, όπου αναρτήθηκε στις 26. 2. 2018. Στο κείμενο γίνεται αναφορά στη σημασία της γλωσσικής παιδείας.

Η γλώσσα στήνεται και εδραιώνεται στο σχολείο. Η κρίσιμη γλωσσική ηλικία τελειώνει με το δημοτικό σχολείο. Γι' αυτό και δίνω έμφαση στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Μετά έχουμε εμβάθυνση, βελτίωση, αλλά από τα δύο ως τα δώδεκα έχουμε βιολογικά την ικανότητα να κατακτήσουμε τη μητρική γλώσσα, αν βοηθηθούμε σωστά και από το σχολείο. Και αυτό μας προσδιορίζει. Ό,τι κενά υπάρχουν εκεί, δύσκολα αποκαθίστανται.

Η εκπαίδευση είναι η προϋπόθεση της παιδείας. Η παιδεία είναι κάτι πολύ ευρύτερο, είναι τα διαβάσματα και τα ακούσματά μας, η αυτομόρφωση πάνω απ' όλα. Το χειρότερο πράγμα είναι να νομίζεις ότι η σχέση σου με τη γλώσσα τελείωσε, όταν τελείωσε και το σχολείο. Εάν δεν έχεις μέσα σου μια έφεση να οδηγείς τον εαυτό σου σε μια συνεχή πνευματική εγρήγορση, να διαβάζεις, να ακούς, να προβληματίζεσαι, να συζητείς, εάν όλα αυτά δεν τα έχεις, έχεις πεθάνει πολύ νωρίς και δεν το έχεις καταλάβει.

Έχουμε ένα πρόβλημα ποιότητας στη χρήση της γλώσσας, στα ελληνικά που μιλάμε και γράφουμε. Λύσαμε το γλωσσικό ζήτημα¹ και μείναμε με ένα γλωσσικό πρόβλημα. Δεν είμαστε οι μόνοι. Πού οφείλεται; Ο κυριότερος λόγος είναι γιατί μέσα μας κάπου έχουμε απαξιώσει τη γλώσσα. Θεωρούμε ότι είναι ένα εργαλείο επικοινωνίας. Άρα, τα μιλάω τα ελληνικά. Δεν προβληματίζομαι για το τι ελληνικά ξέρω, αν είναι ποιοτικός, με την έννοια ότι είναι ακριβής, λιτός, αποτελεσματικός και πάνω απ' όλα, δηλωτικός ο λόγος μου. Δηλαδή, αν αποκαλύπτει τη σκέψη μου. Επομένως, έχουμε μια σχέση με τη γλώσσα απαξιωτική. Παλιότερα το να προσέξουν αυτό που λένε και γράφουν το θεωρούσαν σημαντικό και δούλευαν γι' αυτό. Τώρα το θεωρούμε αυτόματο, ό,τι μάθαμε, μάθαμε. [...]

Εάν δεν θεωρώ τη γλώσσα αξία και δεν αφιερώνω έναν χρόνο να κατακτήσω ποιοτικά τη γλώσσα, αυτό γεννά προβλήματα. Το να πω «ανημέρωτος», αντί για «ανενημέρωτος», δεν με ενδιαφέρει πολύ, γιατί είναι λέξεις που ακούγονται σωστές, ενώ δεν είναι. Όλοι κάνουμε λάθη στη γλώσσα.

Κι εγώ κάνω λάθη στη γλώσσα. Λόγω επαγγέλματος, τα λάθη μου είναι ολισθήματα² εν τη ρύμη

1 Γλωσσικό πρόβλημα: Η διαμάχη για το ποια γλώσσα θα επικρατήσει στον γραπτό και στον προφορικό λόγο, η δημοτική ή η καθαρεύουσα

2 ολισθήματα: τα σφάλματα

του λόγου³. Το θέμα είναι οι ελλείψεις. Μετά από πενήντα χρόνια δουλειάς με τη γλώσσα, μετά από εννέα λεξικά και δώδεκα χιλιάδες σελίδες που έχω γράψει, θα βρω μια λέξη που δεν την έχω συναντήσει, θα βρω μια σημασία που δεν τη θυμάμαι, έναν τύπο ή μια δομή που δεν με είχε απασχολήσει...

Ακούω με μεγάλη προσοχή τα λάθη των ανθρώπων, με ανεκτικότητα και κατανόηση. Ο γλωσσολόγος ξέρει γιατί γίνεται ένα λάθος. Όπως όταν ακούει «ωρίμανση», ενώ το σωστό είναι «ωρίμαση», γιατί είναι από ρήμα σε -άζω και όχι από ρήμα σε -αίνω (όπως, θερμαίνω, άρα θέρμανση). Ο γλωσσολόγος είναι ευαίσθητος. Εγώ δεν κουνάω ποτέ το δάχτυλο. Όταν ακούω το λάθος, μου ανακαλεί κυρίως το πρόβλημα, ότι δεν μας απασχολεί η χρήση της γλώσσας όσο πρέπει. Η απαξίωση της γλώσσας με ενοχλεί σε ανθρώπους φτασμένους και συγκροτημένους.

Κείμενο 2

Στον δάσκαλο

Το παρακάτω ποίημα του Κωστή Παλαμά περιέχεται στα Άπαντα του Κωστή Παλαμά (τ. 16), εκδόσεις «Μπίρης», Αθήνα 1972

«Σμίλεψε πάλι, δάσκαλε, ψυχές!
Κι ότι σ' απόμεινε ακόμη στη ζωή σου,
Μην τ' αρνηθείς! Θυσίασέ το ως τη στερνή πνοή σου!
Χτίσ' το παλάτι, δάσκαλε σοφέ!

Κι αν λίγη δύναμη μεσ' το κορμί σου μένει,
Μην κουρασθείς. Είν' η ψυχή σου ατσαλωμένη.
Θέμελα βάλε τώρα πιο βαθειά,
Ο πόλεμος να μη μπορεί να τα γκρεμίσει.

Σκάψε βαθειά. Τι κι' αν πολλοί σ' έχουνε λησμονήσει;
Θα θυμηθούνε κάποτε κι αυτοί
Τα βάρη που κρατάς σαν Άτλαντας στην πλάτη,
Υπομονή! Χτίζε, σοφέ, της κοινωνίας το παλάτι ...»

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1ο υποερώτημα (μονάδες 10)

³ Εν τη ρύμη του λόγου: την ώρα που μιλάει κανείς, στη ροή του λόγου

Να χαρακτηρίσεις τις προτάσεις που ακολουθούν με την ένδειξη **ΣΩΣΤΟ (Σ)** ή **ΛΑΘΟΣ(Λ)**, αξιολογώντας αν ανταποκρίνονται στο νόημα του Κειμένου 1.

α. Τα γλωσσικά κενά της πρώτης σχολικής ηλικίας δύσκολα καλύπτονται στις επόμενες βαθμίδες εκπαίδευσης.

β. Οι έννοιες παιδεία και εκπαίδευση ταυτίζονται.

γ. Στο παρελθόν γινόταν πιο προσεκτική χρήση της γλώσσας.

δ. Ο γλωσσολόγος κρίνει με αυστηρότητα τα γλωσσικά ολισθήματα των ανθρώπων.

ε. Η λανθασμένη χρήση της γλώσσας αποτελεί ένδειξη ουσιαστικού ενδιαφέροντος γι' αυτήν.

Μονάδες 10

2ο υποερώτημα (μονάδες 10)

«Πού οφείλεται;», «Επομένως»: Εξήγησε με συντομία με ποιον τρόπο η ερώτηση και ο σύνδεσμος συμβάλλουν στη μετάβαση και σύνδεση των νοημάτων στην τρίτη παράγραφο του Κειμένου 1.

Μονάδες 10

3ο υποερώτημα (μονάδες 15)

«Εάν δεν έχεις μέσα σου μια έφεση να οδηγείς τον εαυτό σου σε μια συνεχή πνευματική εγρήγορση, να διαβάξεις, να ακούς, να προβληματίζεσαι, να συζητείς, εάν όλα αυτά δεν τα έχεις, έχεις πεθάνει πολύ νωρίς και δεν το έχεις καταλάβει» (2^η παράγραφος)

«Έχουμε ένα πρόβλημα ποιότητας στη χρήση της γλώσσας, στα ελληνικά που μιλάμε και γράφουμε. Λύσαμε το γλωσσικό ζήτημα και μείναμε με ένα γλωσσικό πρόβλημα. Δεν είμαστε οι μόνοι». (3^η παράγραφος)

Να δικαιολογήσεις το διαφορετικό ρηματικό πρόσωπο που επιλέγεται από τον πομπό στα παραπάνω τμήματα του κειμένου. Τι θέλει να πετύχει σε κάθε περίπτωση; (μονάδες 8) Να μετασχηματίσεις στο δεύτερο χωρίο τον λόγο βάζοντας στη θέση του πρώτου πληθυντικού προσώπου των ρημάτων το δεύτερο ενικό πρόσωπο (μονάδες 2) και να καταγράψεις την αλλαγή στο ύφος λόγου (μονάδες 5).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποιο συναίσθημα εκφράζει το ποιητικό υποκείμενο προς τον δάσκαλο στο Κείμενο 2; Να τεκμηριώσεις την απάντησή σου με σχετικές αναφορές και να εκφράσεις την προσωπική σου συμφωνία ή διαφωνία απέναντι σε αυτή τη στάση προς τον δάσκαλο. Η ερμηνεία σου να εκτείνεται σε 100 – 150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

1. Σ
2. Λ
3. Σ
4. Λ
5. Λ

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Πού οφείλεται; Με το ερώτημα τίθεται ο προβληματισμός, καθώς αναζητούνται οι αιτίες του φαινομένου και στη συνέχεια δίνεται η απάντηση «Ο κυριότερος λόγος είναι γιατί μέσα μας κάπου έχουμε απαξιώσει τη γλώσσα».

Επομένως: Η διαρθρωτική λέξη εισάγει το συμπέρασμα του ομιλητή που ανακεφαλαιώνει τις θέσεις που παρουσίασε στην παράγραφο.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

1. **1ο χωρίο/ β' ενικό πρόσωπο :** αμεσότητα, ζωντάνια, επικοινωνία/ διάλογος με τον αναγνώστη, συμβουλευτικός τόνος.
2. **2ο χωρίο/ α' πληθυντικό πρόσωπο :** το πρόβλημα αφορά και τον ομιλητή, εντάσσει και τον εαυτό του, αποδίδει τη συλλογική ευθύνη.

Μετασχηματισμός:

«Έχεις ένα πρόβλημα ποιότητας στη χρήση της γλώσσας, στα ελληνικά που μιλάς και γράφεις. Έλυσες το γλωσσικό ζήτημα και έμεινες με ένα γλωσσικό πρόβλημα. Δεν είσαι ο μόνος.»

Το ύφος έγινε πιο οικείο, άμεσο, απευθύνεται στον αναγνώστη. Χάνεται όμως η έννοια της συλλογικής ευθύνης και ο λόγος γίνεται πιο επιθετικός, επικριτικός και προσβλητικός προς τον αποδέκτη του μηνύματος, καθώς το μήνυμα εξατομικεύεται.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Συναισθήματα ποιητικού υποκειμένου:

Το ποιητικό υποκείμενο θαυμάζει, αναγνωρίζει το έργο του δασκάλου, τον ενθαρρύνει, του συμπαραστέκεται (προστακτική έγκλιση «σμίλειψε, σκάψε κλπ», θαυμαστικά, επανάληψη «σοφέ», «σαν Άτλαντας»).

Συμφωνία με το ποιητικό υποκείμενο: παιδαγωγικός ρόλος δασκάλου, αποτελεί πρότυπο, εμπνέει τους μαθητές του, φέρει μεγάλη ευθύνη για τη διαπαιδαγώγηση των νέων, προετοιμάζει τους αυριανούς πολίτες της κοινωνίας, επιτελεί λειτούργημα, κοπιώδες έργο, είναι ακάματος, οπλισμένος με υπομονή, κ.ά.

Διαφωνία με το ποιητικό υποκείμενο : έχει χαθεί ο παιδαγωγικός ρόλος του δασκάλου, ασκεί μικρή επιρροή στους μαθητές του, το έργο του έχει απαξιωθεί, τα μέσα ενημέρωσης έχουν υποκαταστήσει πλέον το ρόλο του, δεν συνιστά πρότυπο για τους νέους, σπανίζουν οι αξιόλογοι εμπνευσμένοι δάσκαλοι κ.ά.

Κείμενο 1

Οι Έλληνες γονείς αγαπούμε τα παιδιά μας, αλλά δεν τα σεβόμαστε!

Το απόσπασμα προέρχεται από συνέντευξη της εκπαιδευτικού και συγγραφέα Κικής Τζωρτζακάκη - Λυμπεροπούλου που δημοσιεύθηκε στις 16. 9. 2015 στο www.cretalive.gr με αφορμή την έκδοση του βιβλίου της «Τι σημαίνει εφηβεία σήμερα;».

-Τι σημαίνει εφηβεία σήμερα;

Σημαίνει ότι μεγαλώνουμε μια άγνωστη γενιά, τα παιδιά της ηλεκτρονικής εποχής που βιάζονται να μεγαλώσουν και να τα ζήσουν όλα ασθμαίνοντας¹. Οι σημερινοί έφηβοι γρήγορα μεγαλώνουν, γρήγορα διεκδικούν εξόδους και δικαιώματα, γρήγορα διαμορφώνουν μουσικά γούστα, τρόπους διασκέδασης και χρήσης του ελεύθερου χρόνου τους. Παράλληλα, όμως, έχουν φτωχή πνευματική ζωή, χωρίς να καλλιεργούν το μυαλό και την κρίση τους και χωρίς ο ψυχισμός τους να ωριμάζει παράλληλα με το σώμα τους. Βεβαίως, υπάρχουν και έφηβοι με στόχους και οράματα στραμμένοι στην αρμονική ανάπτυξη σώματος, πνεύματος και ψυχής, που είναι από κάθε άποψη αξιοθαύμαστοι.

-Μπορούν οι γονείς να προστατέψουν τα παιδιά από τους εθισμούς; [Ιντερνετ-τηλεόραση-κινητό]

Τα σημερινά παιδιά της ηλεκτρονικής εποχής λατρεύουν τις οθόνες. Από μωρά έχουν μεγάλη εξοικείωση με τις κάθε είδους συσκευές και τις χειρίζονται με απόλυτη άνεση. Αντίθετα, πολλοί γονείς είναι «ηλεκτρονικά αναλφάβητοι». Έτσι δεν έχουν ούτε την πρέπουσα εγγύτητα² ούτε επιχειρήματα, ώστε από τότε που τα παιδιά τους είναι μικρά να μπορέσουν να τους θέσουν οικογενειακούς κανόνες και όρια ως προς τη χρήση της τηλεόρασης, του ίντερνετ και του κινητού. Αν τα όρια δεν είναι ξεκάθαρα και δεν τεθούν από πολύ μικρή ηλικία, στην εφηβεία το παιδί μπορεί να είναι ασύδοτο. Να «κολλήσει» τόσο πολύ στις οθόνες που να αμελήσει το διάβασμα, τα εξωσχολικά μαθήματα, το μέλλον του, την κοινωνικότητά του, τη φροντίδα του εαυτού του. Το μόνο που σώζει λοιπόν είναι σαφή και σταθερά όρια από πολύ μικρή ηλικία. Αν δοκιμάσουμε να βάλουμε κανόνες και όρια για πρώτη φορά στην εφηβεία, το παιδί μας δυσανασχετεί, εξαγριώνεται και είναι σχεδόν αδύνατον να συνεννοηθεί μαζί μας.

-Γιατί συγκρουόμαστε με τα παιδιά μας; Ιδιαίτερα στην εφηβεία το πρόβλημα είναι ακόμα πιο έντονο!

¹ Ασθμαίνοντας: λαχανιάζοντας, τρέχοντας να προλάβουν

² Εγγύτητα: γειννίαση, πλησίασμα

Σε όλες τις οικογένειες λόγω της συμβίωσης το κάθε μέλος συγκεντρώνει εσωτερική δυσφορία και οι αντιθέσεις πρέπει να εκδηλωθούν με καθαρά λόγια, για να εκτονωθεί η συσσωρευμένη ένταση. Είναι φυσιολογικό και αναγκαίο να διαφωνούμε, να διαπληκτιζόμαστε, να καυγαδίζουμε. Όμως, πάντοτε πρέπει να τηρούμε ορισμένους κανόνες. Μπορούμε να υψώσουμε τον τόνο της φωνής μας, ώστε να εκτονώσουμε την ένταση, δεν επιτρέπεται όμως να ξεστομίσουμε λόγια που δεν μπορούμε να τα πάρουμε πίσω, λόγια που πληγώνουν, που ταπεινώνουν, που κατηγορούν, που υποτιμούν τον άλλο.

-Λίγο περισσότερη φροντίδα και προσοχή στα παιδιά μας είναι υπερπροστασία, λίγο λιγότερη είναι εγκατάλειψη. Τι πρέπει να κάνουμε;

Εμείς οι γονείς, είτε υπερπροστατεύουμε τα παιδιά μας είτε τους στερούμε την ψυχική μας παρουσία, συνήθως νομίζουμε ότι κάνουμε το καθήκον μας, ότι είμαστε καλοί γονείς. Όμως, δεν έχει αξία τι ισχυριζόμαστε εμείς, αλλά τι εισπράττει το παιδί μας. Αντί λοιπόν να τοποθετούμε την ευτυχία του αποκλειστικά στα υλικά αγαθά και να λέμε «δεν του λείπει τίποτα», ας δούμε τις πνευματικές και ψυχικές ανάγκες του παιδιού μας. Το κάθε παιδί έχει ανάγκη από λίγα, από στοιχειώδη υλικά αγαθά, αλλά απεριόριστη ανάγκη από στοργή, ψυχική παρουσία και πνευματικά ερεθίσματα. Έχει ανάγκη να νιώσει την εμπιστοσύνη μας και την ευθύνη του εαυτού του. Δεν χρειάζεται γονείς που το στραγγαλίζουν με τις υπερβολικές φροντίδες και τη διαρκή αγωνία τους, ούτε γονείς που είναι αλλού, που είναι ψυχικά απόντες.

Κείμενο 2

«Αναφυλλητό. XXXVIII», (απόσπασμα)

Το ποίημα που ακολουθεί είναι του Γιάννη Ρίτσου από τη συλλογή Υδρία (1957-1958)

[...]Τα παιδιά θέλουν παπούτσια

τα παιδιά θέλουν ψωμί

θέλουνε και φάρμακα,

δούλεψε κ' εσύ.

Γέλα, κλαίγε κι όλο λέγε,

το παιδί: ζωή.

Τίποτ' άλλο. Ζωή.

Ζύμωνε στη σκάφη,

πρώτο σου ζυμάρι,

πρώτο σου ψωμί

πρώτο σου σταυρόψωμο

μια ψωμένια κούκλα

για το παιδί.

Ζύμωνε τη λάσπη,
πρώτη σου μυστριά
πρώτο πηλοφόρι
ένα καλυβάκι
μια μικρούλα αυλή
για το παιδί.

Ζύμωνε το χώμα
με το δάκρυ-δάκρυ
ζύμωνε τη λάσπη
φτιάξε ένα χωμάτινο πουλί
να πετάει τη νύχτα
και να κελαϊδεί
για το παιδί.

Τούτη είναι η ζωή μας
τούτο το μεγάλο —
τίποτ' άλλο.
Γέλα, κλάψε, πες
ό,τι θες.
Το παιδί: ζωή.
Τίποτ' άλλο!

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Για ποιους λόγους, σύμφωνα με τη συνεντευξιαζόμενη στο Κείμενο 1, πρέπει οι γονείς να θέτουν όρια στα παιδιά τους ως προς τη χρήση των τεχνολογικών μέσων, ενώ αυτά βρίσκονται σε μικρή ακόμη ηλικία; (50 – 60 λέξεις).

Μονάδες 10

2ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην πρώτη παράγραφο – απάντηση της συνέντευξης (Κείμενο 1) εντοπίζεται μια αντίθεση. Να την περιγράψεις και να ερμηνεύσεις αυτή την επιλογή .

Μονάδες 10

3ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να επιλέξεις και να μεταφέρεις στο απαντητικό σου φύλλο τη σωστή απάντηση σε καθεμία από τις παρακάτω προτάσεις, οι οποίες βασίζονται στο Κείμενο 1. (μια μόνο από τις τέσσερις προτεινόμενες απαντήσεις είναι ορθή):

1. Στην περίοδο λόγου «Οι σημερινοί έφηβοι γρήγορα μεγαλώνουν... και χρήσης του ελεύθερου χρόνου τους.» (1^η παράγραφος – απάντηση) η επανάληψη του επιρρήματος «γρήγορα» γίνεται, προκειμένου να:

- α. επισημανθούν οι συνέπειες της εφηβείας
- β. επισημανθεί η ταχύτητα των αλλαγών στην εφηβεία
- γ. δημιουργηθεί ειρωνεία από την πλευρά της συνεντευξιαζόμενης
- δ. επισημανθεί η ταχύτητα στην ηλεκτρονική εποχή

2. Στην περίοδο λόγου «Παράλληλα, όμως, έχουν φτωχή πνευματική ζωή, χωρίς να καλλιεργούν το μυαλό και την κρίση τους και χωρίς ο ψυχισμός τους να ωριμάζει παράλληλα με το σώμα τους.» (1^η παράγραφος – απάντηση) παρατηρούμε:

- α. παθητική σύνταξη
- β. συνυποδηλωτική – μεταφορική λειτουργία της γλώσσας
- γ. δηλωτική – κυριολεκτική λειτουργία της γλώσσας
- δ. προφορικότητα στον λόγο

3. Στην περίοδο λόγου «Αν τα όρια δεν είναι ξεκάθαρα και δεν τεθούν από πολύ μικρή ηλικία, στην εφηβεία το παιδί μπορεί να είναι ασύδοτο» (2^η παράγραφος – απάντηση), ο τρόπος με τον οποίο διατυπώνεται το μήνυμα είναι με:

- α. βεβαιότητα
- β. πιθανότητα
- γ. αναγκαιότητα
- δ. ευχή

4. Στη φράση «...δεν επιτρέπεται όμως να ξεστομίσουμε λόγια...» (3^η παράγραφος – απάντηση) ο τρόπος με τον οποίο διατυπώνεται το μήνυμα είναι με:

- α. απαγόρευση
- β. απαξίωση
- γ. άρνηση
- δ. επιθυμία

5. Στην περίοδο λόγου «Δεν χρειάζεται γονείς που το στραγγαλίζουν με τις υπερβολικές φροντίδες και τη διαρκή αγωνία τους» (4^η παράγραφος – απάντηση) η λέξη «στραγγαλίζουν» έχει ως συνώνυμή της τη λέξη:

- α. αγχώνουν
- β. καταπιέζουν
- γ. αποστραγγίζουν
- δ. περιβάλλουν

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να εκφράσεις σε 100 - 150 λέξεις τη συμφωνία ή τη διαφωνία σου με την άποψη που έχει το ποιητικό υποκείμενο για τα παιδιά με σχετικές αναφορές στο Κείμενο 2.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Η έλλειψη ορίων εγκυμονεί κινδύνους στην εφηβική ηλικία, γιατί μπορεί να οδηγήσει σε ασυδοσία.
- Τα όρια μπορούν να προφυλάξουν τον έφηβο, ώστε να μην παραμελεί τα μαθήματά του, τις συναναστροφές ή και την επιμέλεια του εαυτού του.
- Τα όρια πρέπει να τίθενται, όταν το παιδί είναι σε μικρή ηλικία, διαφορετικά ως έφηβος αντιδρά και δυσχεραίνεται η επικοινωνία με τους γονείς

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Αντίθεση: Οι νέοι με φτωχή πνευματική ζωή, έλλειψη κρίσης και ανωριμότητα σε αντίθεση με όσους φροντίζουν για τη σωματική, πνευματική και ψυχική τους καλλιέργεια, θέτουν στόχους και αξίζουν τον θαυμασμό μας.

Η συνεντευξιαζόμενη επιλέγει την αντίθεση, για να επισημάνει ότι

- Δεν είναι όλοι οι νέοι «θύματα» της τεχνολογικής εξέλιξης και της ταχύτητας της ηλεκτρονικής εποχής.
- Υπάρχουν νέοι αξιόλογοι που αντιστέκονται καλλιεργώντας το σώμα και το πνεύμα τους.
- Με την αντίθεση μετριάζει τον τρόπο με τον οποίο αποδίδει το μήνυμα, ώστε να μην επικριθεί για απολυτότητα, εμπάθεια ή προκατάληψη.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

1. β
2. β
3. β
4. α
5. β

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Βασικές ιδέες του ποιητικού υποκειμένου με τις οποίες ο μαθητής μπορεί να συμφωνήσει ή να διαφωνήσει:

- τα παιδιά έχουν υλικές ανάγκες (1η στροφή-Τα παιδιά θέλουν παπούτσια, τα παιδιά θέλουν ψωμί, θέλουνε και φάρμακα)
- τα παιδιά πρέπει να είναι η προτεραιότητά μας (2η στροφή- επανάληψη: πρώτο)
- κοπιώδεις προσπάθειες για την κάλυψη των αναγκών των παιδιών (3η -4η στροφή)
- τα παιδιά είναι ό,τι πιο σημαντικό υπάρχει, είναι η ίδια η ζωή (Το παιδί: ζωή. Τίποτ' άλλο!)

Κείμενο 1

Δείχνοντας ενσυναίσθηση προς τους ηλικιωμένους

Το κείμενο δημοσιεύθηκε στον ιστότοπο www.grandmama.gr (προσπέλαση 26. 4. 2021). Η Γιαννούλα Δικαίου αναφέρεται στη στάση που πρέπει να επιδεικνύουμε απέναντι στους ηλικιωμένους.

«Εκεί που είσαι ήμουν και εδώ που είμαι θα έρθεις». Το έχουμε ακούσει όλοι, ίσως από τους γονείς ή τους παππούδες μας. Μπορεί μάλιστα να το έχουμε πει και εμείς οι ίδιοι στα παιδιά μας. Κατά πόσο, όμως, μπορούμε να έρθουμε στη θέση του άλλου και να δείξουμε κατανόηση και ενσυναίσθηση τελικά;

Η ενσυναίσθηση αποτελεί έναν όρο απλό και, ταυτόχρονα, σύνθετο. Απλό, γιατί η έννοιά του αναγνωρίζεται, πλέον, από τους περισσότερους κι όχι μόνο από ειδικούς του χώρου της ψυχολογίας ή συναφών επιστημών. Παρατηρούμε να καταλαμβάνει προνομιούχο θέση ακόμη και σε συζητήσεις ανθρώπων που έτυχε, απλά, να ακούσουν τον όρο αυτό (π.χ. «Να δείχνεις ενσυναίσθηση στο παιδί σου, μην το καταπιέζεις, αφουγκράσου το!»). Και παρόλο που θεωρητικά και σημασιολογικά πρόκειται για κάτι απλό (ενσυναίσθηση <εν + συν + αισθάνομαι = μπαίνω στη θέση του άλλου, στα «παπούτσια» του, όπως λένε και οι Άγγλοι, τον καταλαβαίνω, τον συναισθάνομαι), πρακτικά υπάρχει, ίσως, μια συνθετότητα.

Σήμερα, λοιπόν, σκέφτηκα πως η συνθετότητα αυτή έγκειται στη στάση που καλούμαστε να τηρήσουμε απέναντι στους ηλικιωμένους. Στο παράδειγμα με το μικρό μας παιδί, ναι μπορούμε να είμαστε πιο ενσυναίσθητοι. Γιατί, ίσως, περάσαμε κι εμείς από αυτή την ηλικία, τη βιώσαμε και τη νιώσαμε μέσα από τα μάτια της παιδικής μας ψυχής, γεγονός που μας προβλημάτισε και μας έκανε, πράγματι, πιο ενσυναίσθητους και ευαίσθητους σήμερα απέναντι στα δικά μας παιδιά.

Είμαστε, όμως, ενσυναίσθητοι απέναντι στους ηλικιωμένους; Γιατί έχουμε αντοχές για το παιδί μας και δεν θα μπορούσε καν να μας περάσει από το μυαλό το ενδεχόμενο να το εγκαταλείψουμε σε κάποιο ίδρυμα, όταν αυτό ξεπερνά τα όρια, ενώ για τους ηλικιωμένους είμαστε πιο δεκτικοί σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο (π.χ. κάποιο γηροκομείο) σε στιγμές ανάλογης εξάντλησης;

Εντάξει ... δεν έχουμε βιώσει την Τρίτη Ηλικία, δεν γνωρίζουμε τις απαιτήσεις και τις ανάγκες της. Και είναι λογικό ... είμαστε ακόμα νέοι ή τέλος πάντων πριν το κατώφλι αυτής της ηλικιακής φάσης. Πολλοί μάλιστα λένε ότι οι νέοι δεν θέλουν να βρίσκονται κοντά σε ηλικιωμένους για πολύ, διότι η επαφή αυτή, υποσυνείδητα, τους υπενθυμίζει το θάνατο...!

Ξέρετε, το γήρας ή αν θέλετε να το πω πιο «κομψά» η ωρίμανση δεν συμβαίνει από τη μια στιγμή στην άλλη. Περνάμε φάσεις. Η κρίση της ηλικίας των 30, των 40 και των 50 - με τις ενδιάμεσες κρίσεις για πολλούς - σίγουρα μας δίνει τη δυνατότητα να έρθουμε λίγο πιο κοντά σε αυτό που βιώνει ο ηλικιωμένος. Γιατί, πραγματικά, ευτυχώς ή δυστυχώς, η παιδική και νεανική ηλικία είναι σύντομη.

Ας μπούμε, λοιπόν, στη θέση τους, γιατί οι περισσότεροι από εμάς βρεθήκαμε, έστω για λίγο, σε παρόμοιες στιγμές ανασφάλειας. Μπορούμε να βοηθήσουμε με μια απλή κουβέντα, έναν όμορφο λόγο και την αμέριστη, φυσικά, συμπαράστασή μας, όχι απαραίτητα για να «ανθίσουν», όπως πρώτα, αλλά για να αντέξουν, ζώντας με ποιότητα κι αξιοπρέπεια.

Κείμενο 2

Το ψωμί

«Το ψωμί» είναι ένα από τα διηγήματα της συλλογής «Μικρά πείσματα» (2017) που η συγγραφέας Εύα Μαθιουδάκη έγραψε μέσα στον συρμό του τρένου στα καθημερινά δρομολόγια της για τη δουλειά. Τα διηγήματά της, γραμμένα στο κινητό τηλέφωνό της, βασίζονται στην έμπνευση της στιγμής.

[...] Θα του έκανε σβίγκους, σβίγκους με μέλι, έτσι για διαφορά. Οι σβίγκοι θύμιζαν στο Βασίλη τη μάνα του και απόψε είχε διακρίνει στα μάτια του ότι γύρευε κάπου να πιαστεί, να παρηγορηθεί. Είχαν μιλήσει νωρίς το μεσημέρι με τα παιδιά, ήταν χαμένα στις έγνοιες τους, τον κατάλαβε με τον τρόπο που έκλεισε το τηλέφωνο ανέκφραστος. Το νήμα της κουβέντας δεν είχε καταφέρει να το πιάσει σήμερα ο Βασίλης ούτε με εκείνην ούτε με τους γιους του και τις νύφες του. Ανοιγόκλεινε το βιβλίο του άσκοπα και άλλαζε τα κανάλια. Κάποια στιγμή σηκώθηκε, τακτοποίησε ένα-δυο χαρτιά στο γραφείο του, άκεφος.

Του άρεσε να κουβεντιάζει, κοινωνικός και μειλίχιος πάντοτε, ενθουσιαζόταν με τους συνομιλητές, με τα ίδια του τα λόγια, με τη ζωή! Χρόνια και χρόνια μετά τη σύνταξη, άεργος δε βρέθηκε ποτέ του και πάντα κάτι βρισκόταν να τον σηκώσει από τον καναπέ. Καμάρωνε. «Παντόφλες δε φοράω και δεν θα φορέσω και ποτέ μου» έλεγε στους συναδέλφους του στα τηλέφωνα.

Απόψε όμως ήταν αλλιώς, σαν να είχε γεράσει ξαφνικά, και αυτή το ίδιο μαζί του. Έβαλε τη μαγιά σε μία λεκανίτσα, τη διέλυσε με το χλιαρό γάλα και την άφησε να φουσκώσει. Μπελάς οι σβίγκοι, οι τηγανίτες πιο εύκολες.

Πετάχτηκε η μασίνα¹, χαθήκανε και οι βεγγέρες² τους. Παλιά χτυπούσε την πόρτα ο γείτονας, ο συγγενής και έπαιρνε για λίγο ή για πολύ, για να ανταλλάξουν τα νέα της ημέρας, να φέρει από το περίσσεμά του, να ζητήσει κάτι για την ανάγκη του. Το τηλέφωνο και οι αποστάσεις τα ισοπέδωσαν όλα αυτά. Τι τα σκεφτόταν τώρα; Αυτή πάντα ήταν περήφανη για την αυτάρκεια και την ανεξαρτησία τους, να όμως που είχε έρθει το πράγμα αλλιώς. Ίσως τελικά και να την είχαν ανάγκη τη συντροφιά. Κι αυτό θα περάσει, σκέφτηκε. Μια κακοκεφιά είναι, θα περάσει.

Εκείνη τη στιγμή χτύπησε το κουδούνι. Ποιος να 'ναι τέτοια ώρα; Αναρωτήθηκε. Ανασηκώθηκε και ο Βασίλης από τον καναπέ. Πήγε λίγο φοβισμένα να ανοίξει. «Καλησπέρα», φώναξε μια φωνή πίσω από τα κάγκελα της πόρτας, «ο Άγγελος είμαι από απέναντι». «Έλα, παιδί μου, έλα μέσα», άκουσε τη φωνή της. Μπήκε μέσα, ψηλός, γεροδεμένος, μ' ένα τεράστιο χαμόγελο και με ένα πακέτο στο χέρι. «Καλησπέρα, κ.

¹ η ξυλόσομπα

² η επίσκεψη σε σπίτι που συνήθως διαρκεί ως το βράδυ.

Βασίλη, εκεί που δουλεύω στον Ασπρόπυργο έχει δίπλα μας έναν καλό φούρνο από τους παλιούς, πήγα σήμερα μετά το σχολάσμα και πήρα ένα καρβέλι για μένα και ένα για εσάς, σκέφτηκα ότι θα σας αρέσει, εσάς ειδικά, που αγαπάτε τις καλές αγνές γεύσεις.» «Να 'σαι καλά, ευχαριστούμε που μας σκέφτηκες. Κάτσε να ζεσταθείς.»

Πήγε πάλι στην κουζίνα, η ζύμη είχε φουσκώσει και το τηγάνι έκαιγε. Σε λίγο μία λαχταριστή πιατέλα με σβίγκους και τσάι έμπαινε στο σαλόνι. Η φωτιά άναβε ζωηρά, και η κουβέντα και το γαλάζιο βλέμμα του Βασίλη. Να 'ναι καλά το παλικάρι, θα την έβγαζαν και τούτη τη βραδιά!

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να χαρακτηρίσεις τις προτάσεις που ακολουθούν με την ένδειξη **ΣΩΣΤΟ (Σ)** ή **ΛΑΘΟΣ(Λ)**, αξιολογώντας αν ανταποκρίνονται στο νόημα του Κειμένου 1.

- α. Η ενσυναίσθηση σχετίζεται με την κατανόηση που δείχνουμε προς τους άλλους.
- β. Ο όρος ενσυναίσθηση πρέπει να απασχολεί μόνο τους επιστήμονες και τους ψυχολόγους.
- γ. Η ιδρυματοποίηση των ηλικιωμένων θεωρείται από την αρθρογράφο μια λογική επιλογή.
- δ. Οι περισσότεροι νέοι αποφεύγουν τους εκπροσώπους της Τρίτης ηλικίας.
- ε. Η τρυφερότητα και η συμπαράσταση προς τους ηλικιωμένους θα τους κάνει να «ξανανιώσουν».

Μονάδες 10

2ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να περιγράψεις με συντομία τον τρόπο με τον οποίο γίνεται η νοηματική σύνδεση ανάμεσα στην πρώτη και στη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1.

Μονάδες 10

3ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Πρόθεση της αρθρογράφου στο Κείμενο 1 είναι να ευαισθητοποιήσει τους αναγνώστες για τους ανθρώπους της τρίτης ηλικίας. Να εντοπίσεις στο κείμενο τρεις γλωσσικές επιλογές με τις οποίες επιχειρεί να επιτύχει τον σκοπό της δίνοντας από ένα παράδειγμα για κάθε περίπτωση.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποιο είναι, κατά τη γνώμη σου, το βασικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει το ηλικιωμένο ζευγάρι του Κειμένου 2; (μονάδες 10) Ποιες σκέψεις και συναισθήματα σου προκάλεσε η ανάγνωση του αποσπάσματος; (μονάδες 5) Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 100 - 150 περίπου λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

α. Σ

β. Λ

γ. Λ

δ. Σ

ε. Λ

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η πρώτη παράγραφος συνδέεται με τη δεύτερη με την επανάληψη της λέξης-κλειδί «ενσυναίσθηση». Με τον τρόπο αυτόν διασφαλίζεται η συνοχή των δύο παραγράφων του κειμένου, καθώς στον πρόλογο αναφέρεται η λέξη αυτή και στη δεύτερη παράγραφο προσδιορίζεται και επεξηγείται. Η νοηματική διασύνδεση ανάμεσα στις δύο παραγράφους στη βάση της ενσυναίσθησης γίνεται ακόμη πιο στενή με το ερώτημα που τίθεται στο τέλος της πρώτης παραγράφου και δίνει το έναυσμα για τη μετάβαση στην επόμενη παράγραφο και την προσέγγιση – διασαφήνιση της έννοιας.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Ενδεικτικά :

1. προτρεπτική υποτακτική (Ας μπορούμε...)
2. α΄ πληθυντικό πρόσωπο (έχουμε αντοχές για το παιδί μας /σίγουρα μας δίνει τη δυνατότητα να έρθουμε λίγο πιο κοντά κ.α) συλλογική ευθύνη- αμεσότητα.

3. ερωτήσεις (πχ. 4η παράγραφος-Είμαστε, όμως, ενσυναισθητικοί απέναντι στους ηλικιωμένους;) -ευαισθητοποίηση, αφύπνιση.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Πρόβλημα ηλικιωμένου ζευγαριού: η μοναξιά, η έλλειψη επικοινωνίας με τα παιδιά τους, η αποξένωση από τους οικείους και τους γείτονες (τηλεφωνική επικοινωνία, αποστάσεις), η αίσθηση ότι δεν αναζητά κανείς την επαφή και επικοινωνία μαζί τους (τεκμηριωμένα με αναφορές στο κείμενο).

Ενδεικτικά συναισθήματα :

- λύπη, μελαγχολία, στενοχώρια, συμπόνια γιατί το ζευγάρι βιώνει την αποξένωση από τους οικείους του.
- κατανόηση, γιατί ο καθένας μπορεί να βρεθεί στη θέση τους.
- ικανοποίηση/ ανακούφιση στο τέλος του αποσπάσματος, γιατί η επίσκεψη του νεαρού χαροποίησε τον ηλικιωμένο κ. Βασίλη και άλλαξε το «βαρύ» κλίμα στο σπίτι τους.

Κείμενο 1

Ο έρωτας είναι προπάντων επαλήθευση της μοναξιάς μας

Το παρακάτω κείμενο αποτελεί απόσπασμα άρθρου του Γιώργου Γιαννούση, το οποίο δημοσιεύθηκε την 1η Μαρτίου του 2021 στον ιστότοπο <https://www.psychologynow.gr/artheta-psychologias>.

Ο έρωτας μπορεί να σε στείλει στα ουράνια, αλλά και στα τάρταρα, είναι δηλαδή αναγεννητικός, αλλά και απογοητευτικός ταυτόχρονα. Μπορεί να πάρει τόσες μορφές, όσες είναι και οι εκφάνσεις της ζωής. Μπορεί να μείνει ανεκπλήρωτος ή να εκπληρωθεί, να γιγαντωθεί ή και να ξεχαστεί ως φλόγα που έσβησε. Μπορεί να είναι στιγμιαίος, αλλά και διαρκής, μπορεί να μας κάνει γενναίους, αλλά και δειλούς, μπορεί να αναδείξει την καλύτερη ή και τη χειρότερη πλευρά του εαυτού μας.

Το μόνο σίγουρο είναι πως η ζωή κινείται διαρκώς από την δύναμή του και δίχως αυτόν θα ήταν υπαρξιακά κενή. Ο έρωτας είναι μια χοάνη¹ αντιθέσεων που δημιουργούν μια διαρκή κίνηση προς τα μπρος. Παραμένει ζωντανός, όσο τρέφεται από την ορμή της αλλαγής που φέρει μέσα του. Η αλλαγή είναι το μυστικό για να μην πεθάνει ο έρωτας και η αλλαγή θέλει δύο ανεξάρτητους συντρόφους, που ο ένας θα σέβεται και θα διαφυλάττει την αυτονομία του άλλου.

Ο έρωτας στις μέρες μας ακολουθεί συνήθως τις επιταγές της αγοράς, δηλαδή της ροπής προς την κατανάλωση που χαρακτηρίζει τον σύγχρονο άνθρωπο. Η καταναλωτική συνείδηση του ανθρώπου έχει καταφέρει ούτως ή άλλως να σαρώσει πολλές από τις ψυχικές του διεργασίες και να κλείσει μέσα της τον ρυθμό των διαπροσωπικών σχέσεων. Η αποπροσωποποίηση του έρωτα² είναι κατά κάποιο τρόπο το σύμβολο της εποχής μας, ενώ παράλληλα οι εμπορευματοποιημένες μορφές του έρωτα υποτάσσουν το πρόσωπο στις επιταγές της «αγοράς» και το υποβαθμίζουν στην κοινοτυπία της.

Ο έρωτας όμως γεννιέται στο σταυροδρόμι των προσωπικών μας επιδιώξεων για αλλαγές, μας βρίσκει εκεί που μεγαλώνει η εσωτερική ανάγκη να αλλάξουμε φάση ζωής και να ορίσουμε διαφορετικά τα νοήματά της.

¹ Σημείο συγχώνευσης διαφορετικών πραγμάτων ή καταστάσεων

² Η αφαίρεση του προσωπικού χαρακτήρα από τον έρωτα

Ας πούμε για πρώτη φορά στη ζωή του ανθρώπου -εκεί κάπου κοντά στην εφηβεία- ο έρωτας φαντάζει ως το μαγικό εισιτήριο για τον κόσμο των ενηλίκων, εκεί όπου φαντάζεται ο έφηβος πως θα «διοικεί» τον εαυτό του, δίχως περιορισμούς και απαγορεύσεις. Γι' αυτό και είναι τόσο ισχυρά τα συναισθήματα που έχουν οι ερωτευμένοι, επειδή συνδέονται με την πορεία προς την ολοκλήρωση και την αυτοπραγμάτωση.

Χρειάζεται επομένως να κατανοούμε πως ο έρωτας λειτουργεί σαν μια υπενθύμιση όσων διαρκώς αναζητούμε στον εαυτό μας κι όσων αλλαγών έχουμε χρέος να κάνουμε στο διάβα της ζωής μας. Έρχεται δηλαδή να μας ανοίξει τα μάτια στην αλήθεια του εαυτού μας και των σχέσεων που συνάπτουμε κι όχι να μας καθηλώσει στην υποκειμενικότητα των επιθυμιών μας.

Ο έρωτας έχει μέσα του τη δύναμη της ζωής και συστατικά της ύπαρξής μας. Είναι η προσωποποίηση της εσωτερικής πάλης των αντιθέτων που συνθέτουν το ψηφιδωτό του ανθρώπινου ψυχισμού. Ο έρωτας μέσα από την υποταγή του «εγώ» στον άλλο υποδεικνύει την αδυναμία του ανθρώπου και επαληθεύει την μοναξιά του, δηλαδή το χρέος να πορευτεί με αυτοσυνειδησία προς την αυτοπραγμάτωση.

Κείμενο 2

[Των είκοσί μου χρονώ θύμηση μ' ευφραίνεις]

Στο ποίημα ο εξηνταεπτάχρονος Κωστής Παλαμάς (1859-1943) ξαναθυμάται τα είκοσί του χρόνια και απευθύνεται στον εαυτό του.

Των είκοσί μου χρονώ θύμηση μ' ευφραίνεις³.

Κοιμάται η χώρα, κ' η εξοχή, γιορτή. Και να πηγαίνεις,

πρωϊνός περπατητής με την καρδιά στα χείλη.

Γλύκα. Το αμπέλι θησαυρός με το χρυσό στα φύλλι.

Χορός το βήμα σου, ανασταίνει κ' η αύρα που ανασαίνεις,

νεράκι πίνεις, και είν' αρχή ζωής μακαρισμένης⁴.

Αναγαλλιάζει ο Αύγουστος μέσ' στις δροσιές του Απρίλη.

Όλα είν' ωραία, για το τραγούδι και για το κοντύλι⁵.

³ ευφραίνω = προξενώ σε κάποιον πολλή ευχαρίστηση ή χαρά

⁴ μακαρισμένης = ευτυχισμένης, ευλογημένης

⁵ κοντύλι (το) = είδος γραφίδας που χρησιμοποιούσαν παλαιότερα

Και από το σπίτι να περνάς της πολυαγαπημένης
με τα κλειστά παράθυρα, κ' εσύ να περιμένης,
τον ήλιο σα να ξύπνησες να ιδής που θ' ανατείλη,
ν' ανοίξη ένα παράθυρο, των ουρανών η πύλη.

27.1.1926

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Να χαρακτηρίσεις τις προτάσεις που ακολουθούν με την ένδειξη ΣΩΣΤΟ (Σ) ή ΛΑΘΟΣ (Λ), αξιολογώντας αν ανταποκρίνονται στο νόημα του Κειμένου 1.

- α. Ο έρωτας είναι πολυπρόσωπος και πάντοτε ανεκπλήρωτος.
- β. Η αλλαγή ερωτικών συντρόφων είναι το μυστικό, για να μην πεθάνει ο έρωτας.
- γ. Οι εμπορευματοποιημένες μορφές του έρωτα καταργούν την πρωτοτυπία της ανθρώπινης προσωπικότητας.
- δ. Ο έρωτας προάγει την αυτογνωσία μας.
- ε. Ο έρωτας αποδεικνύει τη μοναξιά του ανθρώπου, δηλαδή την αποτυχημένη πορεία του προς την αυτοπραγμάτωση.

Μονάδες 10

2^ουποερώτημα(μονάδες 10)

Να περιγράψεις με συντομία τον τρόπο με τον οποίο επιτυγχάνεται η συνοχή του λόγου και η σύνδεση των νοημάτων στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1.

Μονάδες 10

3^ουποερώτημα(μονάδες 15)

Στις υπογραμμισμένες φράσεις του Κειμένου 1 η χρήση της γλώσσας είναι μεταφορική/συνυποδηλωτική ή αναφορική/δηλωτική(μονάδες 5); Να ξαναγράψεις τις φράσεις με την αντίθετη χρήση από αυτήν που επεσήμανες προσέχοντας ώστε να μην αλλοιωθεί το νόημα(μονάδες 10).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποια συναισθηματική κατάσταση προκαλεί στο ποιητικό υποκείμενο η θύμηση της νιότης του στο Κείμενο 2 και γιατί; Συμφωνείς ή διαφωνείς με αυτή του την αντίδραση; Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

α. Λ

β. Λ

γ. Σ

δ. Σ

ε. Λ

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην πρώτη παράγραφο του κειμένου 1 η συνοχή του λόγου επιτυγχάνεται με:

- Διαρθρωτικές λέξεις, που δηλώνουν: Επεξήγηση (δηλαδή), επίδοση (αλλά και), σύγκριση (τόσες... όσες), διάζευξη και αντίθεση (ή να..., ή να...), διάζευξη και προσθήκη (ή και...)
- Επανάληψη (6 φορές η λέξη *μπορεί*)
- Τα αντιθετικά ζεύγη των επιθέτων και άλλων φράσεων που χαρακτηρίζουν τα αποτελέσματα του έρωτα.

Η νοηματική σύνδεση επιτυγχάνεται επειδή η παράγραφος έχει ως κέντρο τον έρωτα και οι παραπάνω λέξεις και εκφραστικοί τρόποι δηλώνουν την πολυδιάστατη επίδρασή του στους

ανθρώπους. Η επανάληψη, ειδικά, του ρήματος «μπορεί» ενισχύει τη σύνδεση των νοημάτων στην παράγραφο αναδεικνύοντας τις δυνατότητες και τις επιδράσεις του έρωτα.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

- Ο έρωτας μπορεί να σε στείλει στα ουράνια: μεταφορική/συνυποδηλωτική χρήση.

Αναφορική/Δηλωτική χρήση: Ο έρωτας μπορεί να σε κάνει πολύ ευτυχισμένο/η

- Παραμένει ζωντανός: μεταφορική/συνυποδηλωτική χρήση.

Αναφορική/Δηλωτική χρήση: Διατηρείται.

- Ο έρωτας όμως γεννιέται στο σταυροδρόμι των προσωπικών μας επιδιώξεων: μεταφορική/συνυποδηλωτική χρήση.

Αναφορική/Δηλωτική χρήση: Ο έρωτας δημιουργείται, όταν επιδιώκουμε.

- Ο έρωτας φαντάζει ως το μαγικό εισιτήριο για τον κόσμο των ενηλίκων: μεταφορική/συνυποδηλωτική χρήση.

Αναφορική/Δηλωτική χρήση: Νομίζουμε ότι, όταν ερωτευόμαστε, γινόμαστε ενήλικες.

- ο έρωτας λειτουργεί σαν μια υπενθύμιση: μεταφορική/συνυποδηλωτική χρήση.

Αναφορική/Δηλωτική χρήση: Όταν είμαστε ερωτευμένοι, θυμόμαστε.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε διαπίστωση από τους/τις μαθητές/-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί/ τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Η θύμηση της νιότης ξυπνά ευχάριστα συναισθήματα στο ποιητικό υποκείμενο (*μ' ευφραίνεις, με την καρδιά στα χείλη, γλύκα*). Αναπολεί με χαρά την ηλικία των είκοσι ετών, ηλικία γεμάτη ενέργεια (*Χορός το βήμα σου, ανασταίνει κ' η αύρα που ανασαίνεις, νεράκι πίνεις, και είν' αρχή ζωής μακαρισμένης*), αρχή μιας ευτυχισμένης ζωής, με θετική αύρα και διάθεση. Το στοιχείο που φαίνεται ότι νοηματοδοτεί τη ζωή του στη νεανική ηλικία και τροφοδοτεί γλυκά την ανάμνηση είναι ο έρωτας (*Και από το σπίτι να περνάς της πολυαγαπημένης*). Στην τρίτη στροφή του ποιήματος αποτυπώνεται η διασύνδεση έρωτα

και νιότης, φαίνεται ότι ο έρωτας είναι η δύναμη που προσδιορίζει τη συμπεριφορά του και τον τρόπο που βλέπει τον κόσμο, τον κάνει να χαίρεται τις ομορφιές της φύσης και τη γλύκα της νιότης και της ζωής και να θεωρεί την ανταπόκριση της αγαπημένης του ως φως και πηγή της μεγαλύτερης ευτυχίας.

Ανάλογα με τον βαθμό πρόσληψης και συναισθηματικής ανταπόκρισης του κειμένου, αλλά και τον παραστατικό τους κύκλο οι μαθητές/τριες μπορούν να εκφράσουν τη συμφωνία ή τη διαφωνία τους με την αντίδραση του ποιητικού υποκειμένου. Ειδικότερα, μπορούν να τη θεωρήσουν υπερβολική και ρομαντική για τα δεδομένα της εποχής μας ή να συμφωνήσουν με την αναγεννητική δύναμη του έρωτα και τη γλυκιά ανάμνηση της νιότης.

Κείμενο 1

[Οι σημαντικοί άλλοι]

Το παρακάτω κείμενο συνιστά απόσπασμα από την πτυχιακή εργασία του Γιώργου Στάμου, με θέμα την «Αντικοινωνική συμπεριφορά των εφήβων: Μορφές – Αίτια – Πρόληψη - Αντιμετώπιση» (2006), ελαφρώς διασκευασμένο για τις ανάγκες της εξέτασης.

Ο βαθμός σπουδαιότητας μιας ομάδας στην κοινωνικοποίηση των εφήβων καθορίζεται κυρίως με κριτήριο την κοινωνική στήριξη που τους παρέχει. Η κοινωνική στήριξη αναφέρεται στην αποδοχή, το ενδιαφέρον και τη βοήθεια που προσφέρονται στους εφήβους, που είναι αναγκαία για τη δημιουργία θετικής αυτοεικόνας και την αύξηση της αυτοεκτίμησής τους, ώστε να μπορέσουν να αναπτυχθούν φυσιολογικά, με ασφάλεια και αυτοπεποίθηση και να δομήσουν φυσιολογικές διαπροσωπικές κοινωνικές σχέσεις. Όσοι προσφέρουν στους εφήβους ικανοποιητική κοινωνική στήριξη περιγράφονται με τον όρο «σημαντικοί άλλοι». Για τους εφήβους εντάσσονται στην κατηγορία των «σημαντικών άλλων» οι γονείς, οι εκπαιδευτικοί και οι συνομήλικοι.

Οι γονείς με την αγάπη, προστασία και λοιπά οικογενειακά χαρακτηριστικά παίζουν σοβαρό κοινωνικοποιητικό ρόλο. Αν όμως αποτύχουν στο ρόλο αυτό, οι έφηβοι δυσκολεύονται να διαμορφώσουν θετική αυτοεικόνα και να αναπτύξουν εποικοδομητικές διαπροσωπικές σχέσεις. Αν, μάλιστα, βιώσουν απόρριψη, παραμέληση και εχθρότητα από τους γονείς αυξάνονται οι πιθανότητες να εκδηλώσουν ποικίλες ψυχοπαθολογικές διαταραχές, με πιθανό επακόλουθο την αντικοινωνική συμπεριφορά.

Ο ρόλος της στήριξης των εφήβων από τους εκπαιδευτικούς είναι επίσης σημαντικός και αναπληρώνει συχνά τα κενά στις σχέσεις του εφήβου με την οικογένειά του. Όταν ο εκπαιδευτικός αποδέχεται τον έφηβο μαθητή, κατανοεί τα προβλήματά του, τον ενθαρρύνει να ανακαλύψει από μόνος του τις δυνατότητές του, να θέσει τους στόχους του, να πάρει κάποιες αποφάσεις και να κατευθύνει τη ζωή του, τότε συμβάλλει στη βελτίωση του επιπέδου της αυτοεκτίμησής του, στη σχολική επιτυχία, αλλά και τον βοηθάει στην αντιμετώπιση των προβλημάτων του.

Όσον αφορά τη στήριξη από τους συνομήλικους, έχει αποδειχθεί θετική συσχέτιση ανάμεσα στην κοινωνική στήριξη από τους συνομήλικους και στο ψυχολογικό ευ ζην¹ των

¹ ενν. τη βελτίωση της ψυχολογίας των εφήβων

εφήβων. Οι υποστηρικτικές σχέσεις μεταξύ των εφήβων συνδέονται με υψηλότερη αυτοεκτίμηση, θετικότερες αυτοαντιλήψεις, χαμηλότερα επίπεδα κατάθλιψης και καλύτερη προσαρμογή στο σχολικό περιβάλλον. Έρευνες έχουν αποκαλύψει ότι κάποια από τα παιδιά που μεγαλώνουν σε δυσμενές περιβάλλον, σε περιβάλλον φτώχειας, απόρριψης, κακοποίησης ή αδιαφορίας από τους γονείς, κατορθώνουν να προχωρήσουν ομαλά προς την ενηλικίωση, βοηθούμενα από τις καλές διαπροσωπικές σχέσεις με τους συνομηλίκους τους. Άλλες φορές όμως η ένταξη ενός εφήβου σε ομάδες συνομηλίκων, που εκδηλώνουν παραβατική ή επιθετική συμπεριφορά και κάνουν χρήση ναρκωτικών ουσιών, σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με την ανάπτυξη αντικοινωνικής συμπεριφοράς.

Αλλά τελικά ποιοι είναι οι πιο «σημαντικοί άλλοι» για τους εφήβους; Το ερώτημα είναι δύσκολο να απαντηθεί, αλλά μεγαλύτερη σημασία έχει η κατανόηση ότι όσο περισσότεροι υποστηρικτικοί παράγοντες συνυπάρχουν, τόσο μειώνονται οι πιθανότητες ανάπτυξης κατάλληλου υποστρώματος για εμφάνιση προβλημάτων συμπεριφοράς.

Κείμενο 2

Ο γάτος Κρου

Στο κείμενο παρουσιάζεται η ζωή και η λαχτάρα του ορφανού γάτου Κρου. Ανήκει στην ποιητική συλλογή του Νίκου Δήμου (1935-) Το βιβλίο των γάτων (1^η έκδοση 1977, 6^η έκδοση 2017).

Οι άλλοι λένε μιάο,
νιάου, ρνιάρρ,
αυτός κάνει μόνο: «κρου».

Έναν ήχο σαν λυγμό, σαν κρώξιμο
μοναχικού πουλιού.

Είναι μοναχικός.

Θύμα της κακής αγάπης.

-Ωραία τα γατάκια μικρά, μα, σαν μεγαλώσουν...

Έτσι ο Κρου έμεινε ορφανός.

Οι άλλοι ζητιανεύουν φαΐ
αυτός, σπίτι.

Μπαίνει αθόρυβα, κρύβεται
κι όταν πλησιάζεις κάνει πως δεν υπάρχει.
«Δεν υπάρχω-δεν υπάρχω», λέει μέσα του
και κλείνει σφιχτά τα μάτια, να μην τον δεις.
Να μείνει στο σπίτι.
Στο σπίτι.

Είδα το Χαμένο Παράδεισο,
ένιωσα τη Νوستαλγία του Γυρισμού
στην αγωνία του Κρου
κάτω από τον καναπέ,
στην κραυγή του Κρου
όταν τον διώχνουν,
στη λαχτάρα του Κρου
όταν κοιτάει
το σπίτι.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποιες είναι οι θετικές συνέπειες από τη στήριξη των «σημαντικών άλλων» για τους εφήβους σύμφωνα με το Κείμενο 1; (50-60 λέξεις).

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να εξηγήσεις με συντομία πώς οι δύο υποθετικοί λόγοι στη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1 συμβάλλουν στην οργάνωση του λόγου και στην επιχειρηματολογία του συγγραφέα.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Σε πολλές περιπτώσεις στο Κείμενο 1 χρησιμοποιούνται όροι με πρώτο συνθετικό το «αυτο». Να εντοπίσεις τρεις τέτοιες λέξεις (μονάδες 3), τη σημασία που τούς προσδίδει αυτό το συνθετικό (μονάδες 6) και την επίδραση που έχει στον αναγνώστη η συχνή χρήση

ανάλογων λέξεων. (μονάδες 6)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Στο Κείμενο 2 αποτυπώνεται μια κατάσταση που χαρακτηρίζει τον γάτο Κρου. Ποια είναι αυτή, πού οφείλεται και ποιες σκέψεις ή συναισθήματα σου δημιουργεί; Να αναπτύξεις την ερμηνεία σου σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Οι θετικές συνέπειες από τη στήριξη των «σημαντικών άλλων» για τους εφήβους, σύμφωνα με το Κείμενο 1:

- Η δημιουργία θετικής αυτοεικόνας και η αύξηση της αυτοεκτίμησής τους, ώστε να μπορέσουν να αναπτυχθούν φυσιολογικά και να δομήσουν φυσιολογικές διαπροσωπικές κοινωνικές σχέσεις
- Η στήριξη της οικογένειας: η ψυχική ισορροπία και η υγιής κοινωνική συμπεριφορά
- Η υποστήριξη των εκπαιδευτικών: α) η αναπλήρωση των κενών στις σχέσεις των εφήβων με την οικογένειά τους, β) η ενθάρρυνση της ανακάλυψης των δυνατοτήτων τους, της στοχοθεσίας, της λήψης αποφάσεων, η βελτίωση του επιπέδου της αυτοεκτίμησής τους, η σχολική επιτυχία, η αντιμετώπιση των προβλημάτων τους
- Η στήριξη των συνομηλίκων τους: το ψυχολογικό ευ ζην των εφήβων, η υψηλή αυτοεκτίμηση, οι θετικότερες αυτοαντιλήψεις, τα χαμηλότερα επίπεδα κατάθλιψης και η καλύτερη προσαρμογή στο σχολικό περιβάλλον.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1 ο συγγραφέας μετά την αρχική διατύπωση της θέσης του επιστρατεύει δύο υποθετικούς λόγους. Ο πρώτος βρίσκεται στο χωρίο: «Αν όμως αποτύχουν στο ρόλο αυτό, οι έφηβοι δυσκολεύονται να διαμορφώσουν θετική αυτοεικόνα και να αναπτύξουν εποικοδομητικές διαπροσωπικές σχέσεις.» και ο δεύτερος στο αμέσως επόμενο χωρίο: «Αν, μάλιστα, βιώσουν απόρριψη, παραμέληση και εχθρότητα από τους

γονείς, αυξάνονται οι πιθανότητες να εκδηλώσουν ποικίλες ψυχοπαθολογικές διαταραχές, με πιθανό επακόλουθο την αντικοινωνική συμπεριφορά.» Οι υποθετικοί λόγοι εμπεριέχουν τα νοήματα που συνιστούν τις λεπτομέρειες/σχόλια της παραγράφου και βοηθούν στην οργάνωση του λόγου και της επιχειρηματολογίας. Τα επιχειρήματα που διατυπώνονται με τους υποθετικούς λόγους δηλώνουν πιθανές περιπτώσεις δυσχερειών στην ανάπτυξη των εφήβων στην περίπτωση που δεν εισπράττουν την αγάπη και προστασία των γονέων. Επομένως, με αυτό τον τρόπο ο λόγος στην παράγραφο αποκτά συνοχή και αποδεικτική ισχύ.

3° υποερώτημα (μονάδες 15)

- *Αυτοεικόνας, αυτοεκτίμησης, αυτοπεποίθηση, αυτοαντιλήψεις.*
- Το πρώτο συνθετικό «αυτο» στις παραπάνω λέξεις προσδίδει έμφαση στον εαυτό και στις διαδικασίες και τα χαρακτηριστικά που συνδέονται με αυτόν.
- Η συχνή χρήση των παραπάνω λέξεων οδηγεί τον αναγνώστη να αντιληφθεί τη σημασία που έχει η θεώρηση του εαυτού και το χτίσιμο της αυτοεικόνας από τους ανθρώπους κατά τη νεαρή τους ηλικία.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε διαπίστωση από τους/τις μαθητές/-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί/ τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Ο γάτος Κρου είναι κυριευμένος από τη θλίψη, τη νοσταλγία και την επιθυμία να έχει ένα σπίτι με κάθε κόστος, ακόμη και «σβήνοντας» την παρουσία του, καταργώντας τον εαυτό του. Η λαχτάρα του οφείλεται στο ότι είναι μοναχικός και ορφανός, διωγμένος από το σπίτι όπου μεγάλωσε. Αυτό του το παράπονο δηλώνει και η φωνή του που του δίνει και το όνομά του. Οι μαθητές/τριες μπορούν να απομονώσουν λέξεις ή φράσεις του κειμένου που παραδειγματικά αποδεικνύουν τις παραπάνω διαπιστώσεις (*Έναν ήχο σαν λυγμό, Είναι μοναχικός, έμεινε ορφανός, Οι άλλοι ζητιανεύουν φαΐ αυτός, σπίτι, κι όταν πλησιάζεις κάνει πως δεν υπάρχει ... Να μείνει στο σπίτι, Είδα το Χαμένο Παράδεισο, ένιωσα τη Νοσταλγία του Γυρισμού στην αγωνία του Κρου ... στην κραυγή του Κρου ... στη λαχτάρα του Κρου όταν κοιτάει το σπίτι κ.λπ.*)

Ακολουθως, οι μαθητές/τριες εκφράζουν τις σκέψεις ή/και τα συναισθήματά τους, ενώ μπορούν να σχολιάσουν και τη διάσταση του συμβόλου που αποκτά ο ορφανός και έκπτωτος από το κοινωνικό σύνολο γάτος Κρου.

Κείμενο 1

Τα όρια ως αγάπη για τους εφήβους

Το παρακάτω κείμενο είναι διαδικτυακό άρθρο της Αγγελικής Μπολουδάκη, Κοινωνικής Λειτουργού, που αναρτήθηκε στην ιστοσελίδα: enallaktikidراسi.com.

Οι έφηβοι χρειάζονται όρια, τα οποία θα αποτελέσουν προστατευτικά πλαίσια για εκείνους. Η περίοδος της εφηβείας μοιάζει με άγνωστη διαδρομή. Όσο έχουν κοντά τους ένα χάρτη, τόσο πιο εύκολα θα την διανύσουν. Καθετί, που δεν είναι χαρτογραφημένο, θα αποτελέσει πρόκληση με οδυνηρές επιπτώσεις για τους ίδιους, αλλά και για τους γονείς.

Για παράδειγμα, οι έφηβοι χρειάζεται να γνωρίζουν τις ώρες που θα πρέπει να επιστρέψουν στο σπίτι. Ακόμα κι αν υπάρξουν παραβιάσεις από κείνους, είναι αναγκαίο να γνωρίζουν ότι οι γονείς τούς έχουν βάλει ένα πλαίσιο, αλλιώς θα δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις ώστε να συγκρουστούν μαζί τους και να δημιουργήσουν το δικό τους πλαίσιο, που θα βασίζεται βέβαια σε μια επιλογή της αρέσκειάς τους. Η περίοδος της εφηβείας είναι μια δύσβατη περιοχή για τους εφήβους εξαιτίας των συγκρούσεων που τους ταλανίζουν. Έχουν ανάγκη περισσότερο από ποτέ γονείς που να διακρίνονται από συνέπεια και σταθερότητα, για να αναπτύξουν και εκείνοι τις σταθερές τους αξίες.[...]

Τα όρια που θέτουν οι γονείς εισάγουν τον έφηβο στην πραγματικότητα και τον προσγειώνουν ομαλά σε αυτήν. Ένας νέος άνθρωπος είναι σε επαφή με τα όνειρά του και συνδέεται με την υλοποίησή τους, αν βιώσει ότι η πραγματικότητά του, που την αποτελούν αρχικά οι γονείς του και στη συνέχεια ο υπόλοιπος κόσμος, τον αποδέχεται, αλλά χρειάζεται και εκείνος να την αποδεχτεί και να σεβαστεί τον δικό του ρόλο σε αυτήν. Οι ματαιώσεις, δηλαδή, που δοκιμάζει από γονείς με σταθερή και συνεπή συμπεριφορά, με την έννοια πως δεν μπορεί να τα έχει όλα στη ζωή του ή να κάνει τα πάντα στον κόσμο του, τον εισάγουν στην έννοια ενός ηθικού νόμου που θα είναι αυτονόητο ότι θα τον ακολουθήσει, όχι για τους άλλους αλλά γιατί χάρη σε αυτόν η δική του ζωή θα είναι καλύτερη.

Οι γονείς δεν πρέπει να ικανοποιούν όλες τις ανάγκες του εφήβου, γιατί με αυτόν τον τρόπο τον εισάγουν σε μια ψευδαίσθηση ότι όλες οι επιθυμίες πρέπει να ικανοποιούνται αυτόματα. Έτσι βέβαια δε βιώνει τη ματαίωση που θα τη συναντήσει στη ζωή του και, εάν δεν έχει αναμετρηθεί με αυτήν σε μια περίοδο της ζωής του, που οι σημαντικοί άνθρωποι της ζωής του θα είναι δίπλα του να τον στηρίξουν συναισθηματικά, μπαίνει απροετοίμαστος σε μια ψυχική πραγματικότητα, που οι συγκυρίες που θα τύχουν στο δρόμο του θα τον βρουν ευάλωτο και εύθραυστο και θα καταφύγει σε ψευδαισθήσεις, για να λυτρωθεί.

Ο έφηβος χρειάζεται όρια. Όσο κι αν δυσανασχετεί κι αν αντιδρά στο άκουσμα τους. Οτιδήποτε παρέχει ασφάλεια είναι αποδεκτό για εκείνον και το έχει ανάγκη, για να φτιάξει το δικό του χάρτη ως ενήλικας, που θα πρέπει να μην είναι κενός, αλλά να έχει σημεία από τους γονείς του, στα οποία θα πορευτεί, για να χαράξει τον δικό του δρόμο.

Κείμενο 2

Γράμματα απ' το μέτωπο

Το ποίημα είναι του Γιάννη Ρίτσου (1909-1990) και ανήκει στη συλλογή Πυραμίδες (1935). Βλ.

Γιάννης Ρίτσος, Ποιήματα. 1930-1942, τ. Α', Κέδρος, Αθήνα 1979, σ. 150.

Μάνα, τον ήλιο εδώ σκεπάζουν ίσκιοι
κι αναπαμό ποτέ η καρδιά δε βρίσκει
ένα: οι αυγές κ' οι νύχτες μας γυρνούν·
φριχτές πεντάλφες γράφουν στο σκοτάδι
σήματα, που τον κίνδυνο μηνούν,
πύρινα φίδια από τα βάθη του Άδη.

Ζούμε στ' αμπριά¹ θαμμένοι, διπλωμένοι
κ' έξω απ' την τρύπα ο θάνατος περμένει.
Μας έπνιξαν το φως και τη χαρά,
στεγνώσαν την ψυχή μας και το σώμα,
μα κάτι μέσα μας κυλά βουερά
και ξέσπασμα δε βρήκε κάπου ακόμα.

¹Χαρακώματα, καταφύγια

Φουσκώνουν της ζωής μας τα πελάη·
σ' όλες τις φλέβες μου, αίμα μου, κυλάει
της Μαριγώς το φλογερό φιλί...
(θέλω να πω, μητέρα μου, για κείνο
το φιλί της που μου 'δωσε δειλή
προτού από την πατρίδα μας μακρύνω).

Η κάθε μου ίνα τη χαρά φωνάζει,
μα ο πόλεμος τη νιότη μου σκεπάζει
και με ατσάλι αναμμένο με κεντά·
όμως μέσα η καρδιά μου δε λυγίζει.
Μητέρα, εδώ, στο θάνατο κοντά,
πρωτόμαθα το πόσο η ζωή αξίζει.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σε 50-60 λέξεις να καταγράψεις τους λόγους για τους οποίους τα όρια είναι απαραίτητα στην εφηβική ηλικία, όπως παρουσιάζονται από την αρθρογράφο στην τρίτη και στην τέταρτη παράγραφο του Κειμένου 1.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η αρθρογράφος του Κειμένου 1 χρησιμοποιεί τη μέθοδο της αναλογίας στην πρώτη παράγραφο, ενώ ξεκινά τη δεύτερη παράγραφο με ένα παράδειγμα. Γιατί, κατά τη γνώμη σου, επέλεξε τους συγκεκριμένους τρόπους στην ανάπτυξη των παραγράφων;

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

«Η περίοδος της εφηβείας είναι μια δύσβατη περιοχή...» (2^η παράγραφος),

«Οτιδήποτε παρέχει ασφάλεια είναι αποδεκτό για εκείνον και το έχει ανάγκη, για να φτιάξει το δικό του χάρτη ως ενήλικας, που θα πρέπει να μην είναι κενός, αλλά να έχει σημεία από τους γονείς του, στα οποία θα πορευτεί, για να χαράξει τον δικό του δρόμο.»
(5^η παράγραφος)

Στις παραπάνω υπογραμμισμένες φράσεις του Κειμένου 1 η χρήση της γλώσσας είναι μεταφορική/συνυποδηλωτική ή κυριολεκτική/δηλωτική; (μονάδες 6) Να ξαναγράψεις τις φράσεις με την αντίθετη χρήση από αυτήν που επεσήμανες παραπάνω προσέχοντας ώστε να μην αλλοιωθεί το νόημά τους. (μονάδες 9)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποιο είναι το κυρίαρχο συναίσθημα του ποιητικού υποκειμένου στο Κείμενο 2 και πού αποδίδεται; (μονάδες 10) Πιστεύεις ότι είναι δικαιολογημένο; (μονάδες 5) Να αναπτύξεις την ερμηνεία σου σε ένα κείμενο 100 - 150 λέξεων.

Μονάδες 15

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Τα όρια είναι απαραίτητα στη ζωή του εφήβου γιατί :

- τον τοποθετούν στην πραγματικότητα, που σημαίνει ότι αποδέχεται και σέβεται τους κανόνες του οικείου και ευρύτερου περιβάλλοντος, ώστε να γίνει και εκείνος αποδεκτός ,
- αποκτά έναν ηθικό κώδικα που θα κάνει την ζωή του ποιοτικότερη,
- αν δεν υπάρξουν όρια από τους γονείς του στην ικανοποίηση των επιθυμιών του, θα βιώσει την απόρριψη στην ζωή του, θα κλονιστεί συναισθηματικά και θα καταφύγει σε ψευδαισθήσεις.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η επιλογή της αρθρογράφου να οργανώσει τον λόγο της στην πρώτη παράγραφο του κειμένου 1 με αναλογία στοχεύει στο:

- να διαφωτίσει τον αναγνώστη για τις δυσκολίες της νεότητας, παραβάλλοντάς τη μεταφορικά με μια άγνωστη διαδρομή που χρειάζεται «χαρτογράφηση»,
- να κάνει πιο εύληπτο το περιεχόμενο προσδίδοντας στον λόγο παραστατικότητα και αφορμή για κριτικό στοχασμό.

Η χρήση του παραδείγματος στη δεύτερη παράγραφο έχει στόχο:

- να επεξηγήσει την γενικόλογη και ασαφή έννοια του «χάρτη» που τέθηκε στην πρώτη παράγραφο,

- να γίνει πιο σαφής και κατανοητή στον αναγνώστη η ανάγκη καθορισμού των ορίων.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Η χρήση της γλώσσας είναι μεταφορική/συνυποδηλωτική

- δύσβατη περιοχή : δύσκολη ηλικιακή φάση
- για να φτιάξει το δικό του χάρτη : να δημιουργήσει τις δικές του αρχές
- για να χαράξει τον δικό του δρόμο: να προσδιορίσει την πορεία του

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

- Το κυρίαρχο συναίσθημα του ποιητικού υποκειμένου είναι η δίψα για ζωή, καθώς βιώνει την ακραία και οριακή εμπειρία του πολέμου. Όλο το ποίημα έχει έντονο εξομολογητικό χαρακτήρα, καθώς πρόκειται ουσιαστικά για μια επιστολή του ποιητικού υποκειμένου προς τη μητέρα του. Σε αυτή την εξομολόγησή του νιώθει την ανάγκη να τονίσει πως, παρά τις τραγικές συνθήκες στις οποίες ζει, η λαχτάρα για ζωή παραμένει ακλόνητη και ανυποχώρητη στις κάθε είδους σωματικές και ψυχικές κακουχίες, ενώ στηρίγματά του στον εσωτερικό του αγώνα είναι η μητέρα του και η αγαπημένη του. Τέλος, επισημαίνει πως την αξία της ζωής την συνειδητοποιεί ο άνθρωπος, όταν βρίσκεται κοντά στον θάνατο.
- Το συναίσθημα του ποιητικού υποκειμένου δικαιολογείται, καθώς ο κάθε άνθρωπος, όταν βιώνει ακραίες και φρικτές καταστάσεις, αναλογίζεται το δώρο της ζωής. Τότε κάνει την αυτοκριτική του, αναλογίζεται τα λάθη του και εκτιμά ό,τι έχασε.

Κείμενο 1

Η αυτοεκτίμηση του παιδιού

Κείμενο της Παναγιώτας Κυπραίου, ψυχοθεραπεύτριας και Συντονίστριας Σχολών Γονέων. Αντλήθηκε από την ιστοσελίδα www.psychotherapeia.net.gr στις 27.9.2021.

Αυτοεκτίμηση είναι η αξία που δίνουμε στον εαυτό μας, η γνώση και αίσθηση που έχουμε για όλα όσα θεωρούμε ότι είμαστε. Καλή αυτοεκτίμηση σημαίνει ότι έχεις μια υγιή εικόνα για τον εαυτό σου, μια ήρεμη αίσθηση ότι αξίζεις, ότι είσαι ικανός, μοναδικός, ότι σε αγαπάνε και νιώθεις γενικά ικανοποιημένος με τον εαυτό σου.

Η καλή αυτοεκτίμηση είναι η προστασία του παιδιού απέναντι στις προκλήσεις της ζωής. Τα παιδιά που γνωρίζουν τις δυνατότητες και τις αδυναμίες τους και νιώθουν καλά με τον εαυτό τους, έχουν γενικά μεγαλύτερη ευκολία να διαχειριστούν συγκρούσεις και να αντισταθούν σε αρνητικές επιρροές. Συνήθως χαμογελούν πιο εύκολα, απολαμβάνουν τη ζωή, έχουν ρεαλισμό και αισιοδοξία. Αντίθετα, τα παιδιά με χαμηλή αυτοεκτίμηση έχουν την τάση να βιώνουν τις προκλήσεις με μεγάλος άγχος και απογοήτευση και δυσκολεύονται να βρουν λύσεις στα προβλήματα. Μπορεί να σκέφτονται π.χ. «Δεν είμαι καλός» ή «Δεν μπορώ να κάνω τίποτα σωστά», οπότε γίνονται παθητικά, αποσύρονται ή παθαίνουν κατάθλιψη. Όταν αντιμετωπίζουν μια νέα πρόκληση μπορεί να σκέφτονται αμέσως «Δεν μπορώ».

Η αυτοεκτίμηση είναι πολύ σημαντικό στοιχείο για μια επιτυχημένη και χαρούμενη ζωή. Ένα άτομο μπορεί να έχει εξυπνάδα και ταλέντο αλλά λόγω χαμηλής αυτοεκτίμησης να μην πετυχαίνει τους στόχους του στην επαγγελματική ή προσωπική του ζωή.

Η αυτοεκτίμηση αρχίζει να αναπτύσσεται πολύ νωρίς στη νηπιακή ηλικία και συνεχίζει να διαμορφώνεται μέχρι την ενηλικίωση. Από νωρίς το παιδί έχει την εμπειρία της επιτυχίας μετά από προσπάθεια και επιμονή. Καθώς προσπαθεί, αποτυγχάνει, ξαναπροσπαθεί, αποτυγχάνει ξανά και τελικά τα καταφέρνει, διαμορφώνει ιδέες για τις ικανότητές του. Ταυτόχρονα, δημιουργεί μια άποψη για τον εαυτό του με βάση τις αλληλεπιδράσεις που έχει με άλλους ανθρώπους. Γι' αυτό η συμμετοχή του γονιού είναι θεμελιώδης στο να βοηθήσει το παιδί να διαμορφώσει μια σωστή και υγιή αντίληψη για τον εαυτό του. Οι γονείς μπορούν να συμβάλουν στην ανάπτυξη υγιούς αυτοεκτίμησης, δείχνοντας ενθάρρυνση και ικανοποίηση σε πολλούς τομείς. Καλό είναι να μην εστιάζουν σε έναν συγκεκριμένο τομέα, π.χ. στο να τα πάει καλά σε ένα τεστ ορθογραφίας, γιατί έτσι

το παιδί μπορεί να συνδέσει την προσωπική του αξία με το βαθμό του τεστ.

Τα πρώτα χρόνια της ζωής του παιδιού είναι καθοριστικά, για να χτίσει την αυτοεκτίμησή του. Οι γονείς δεν μπορούν φυσικά να ελέγξουν όλα όσα βλέπει, ακούει ή σκέφτεται το παιδί, που ίσως επηρεάσουν την εικόνα που θα σχηματίσει για τον εαυτό του. Μπορούν όμως να κάνουν αρκετά πράγματα. Οι γονείς είναι οι πρώτοι και πιο σημαντικοί παιδαγωγοί, οπότε έχουν τη μεγαλύτερη επιρροή στη διαμόρφωση της αυτοεκτίμησης του παιδιού. Μπορούν να φτιάξουν ένα «αποθεματικό αυτοεκτίμησης», όπου το παιδί θα αποθηκεύει πολλά θετικά πράγματα για τον εαυτό του. Στα επόμενα χρόνια αυτό το αποθεματικό θα αντισταθμίσει τις αρνητικές εμπειρίες που αναπόφευκτα θα έχει. Οι σχέσεις που θα αναπτύξει το παιδί με άλλα μέλη της οικογένειας, με δασκάλους, φίλους και άλλους ενηλίκους θα επηρεάσουν φυσικά την αυτοεκτίμησή του περαιτέρω.

Κείμενο 2

Εφηβεία

Το ποίημα είναι του Ηλία Σιμόπουλου (1913-2015) και αντλήθηκε από την ιστοσελίδα http://filologikes.maties.blogspot.com/2016/08/blog-post_16.html.

Τι όμορφο που ήτανε
το παραμύθι της άνοιξης
τα κυριακάτικα πρωινά
με τις καμπάνες του 'Αη-Σπυρίδωνα
σα μιαν εξαίσια μουσική συναυλία –
όταν ανεβαίναμε
τα μαρμάρινα σκαλοπάτια
όταν κατεβαίναμε
τους κήπους με τις τριανταφυλλιές
όταν δεν υπήρχε χτες
ούτε σήμερα
ούτε αύριο
παρά μονάχα τα ηλιοκαμένα μας σώματα
με τα πλατιά στέρνα, τα γερά μπράτσα
τα εφηβικά μας όνειρα
που δεν υποψιάζονταν τα δόντια της φθοράς

ο δίχως σύνορα ουρανός
κι ο στρατηλάτης άνεμος
που 'φερνε τα μηνύματα
μιας άνοιξης αιώνιας

Τι όμορφο που ήτανε
το παραμύθι της άνοιξης!

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια η συμβολή των γονέων στην οικοδόμηση της αυτοεκτίμησης των παιδιών τους, σύμφωνα με το κείμενο 1; (50-60 λέξεις).

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στο Κείμενο 1 η συγγραφέας χρησιμοποιεί για την οργάνωση της δεύτερης παραγράφου την αιτιολόγηση και την αντίθεση. Να εντοπίσεις τα σχετικά χωρία (μονάδες 6) και να δικαιολογήσεις γιατί, κατά τη γνώμη σου, επιλέγει τους συγκεκριμένους τρόπους. (μονάδες 4)

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

«Όταν αντιμετωπίζουν μια νέα πρόκληση μπορεί να σκέφτονται αμέσως «Δεν μπορώ». [...] Καλό είναι να μην εστιάζουν σε έναν συγκεκριμένο τομέα, π.χ. στο να τα πάει καλά σε ένα τεστ ορθογραφίας, γιατί έτσι το παιδί μπορεί να συνδέσει την προσωπική του αξία με το βαθμό του τεστ.»

Στα παραπάνω υπογραμμισμένα σημεία επιλέγεται ένα ύφος που ταιριάζει στον προφορικό ή τον γραπτό λόγο; (μονάδες 3) Τι επιτυγχάνεται με την επιλογή αυτή; (μονάδες 6) Να μετασχηματίσεις εκφραστικά ή και συντακτικά τα σημεία αυτά, ώστε πλέον να παραπέμπουν σε πιο σοβαρό ύφος, αν το θεωρείς προφορικό, ή το αντίστροφο.(μονάδες 6)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να διερωτηθείς για τον τρόπο με τον οποίο στο κείμενο 2 αποτυπώνεται ποιητικά η εφηβεία. Συμφωνείς ή διαφωνείς με τις απόψεις του ποιητικού υποκειμένου και γιατί; (100-150 λέξεις)

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η απάντηση των μαθητών/τριών θα βασιστεί στα ακόλουθα στοιχεία του κειμένου:

- η συμμετοχή του γονιού είναι θεμελιώδης στο να βοηθήσει το παιδί να διαμορφώσει μια σωστή και υγιή αντίληψη για τον εαυτό του
- Οι γονείς μπορούν να συμβάλουν στην ανάπτυξη υγιούς αυτοεκτίμησης, δείχνοντας ενθάρρυνση και ικανοποίηση σε πολλούς τομείς. Καλό είναι να μην εστιάζουν σε έναν συγκεκριμένο τομέα, π.χ. στο να τα πάει καλά σε ένα τεστ ορθογραφίας, γιατί έτσι το παιδί μπορεί να συνδέσει την προσωπική του αξία με το βαθμό του τεστ.
- Οι γονείς είναι οι πρώτοι και πιο σημαντικοί παιδαγωγοί, οπότε έχουν τη μεγαλύτερη επιρροή στη διαμόρφωση της αυτοεκτίμησης του παιδιού.
- Μπορούν να φτιάξουν ένα «αποθεματικό αυτοεκτίμησης», όπου το παιδί θα αποθηκεύει πολλά θετικά πράγματα για τον εαυτό του. Στα επόμενα χρόνια αυτό το αποθεματικό θα αντισταθμίσει τις αρνητικές εμπειρίες που αναπόφευκτα θα έχει.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Αιτιολόγηση: Η καλή αυτοεκτίμηση είναι η προστασία του παιδιού απέναντι στις προκλήσεις της ζωής. Τα παιδιά που γνωρίζουν τις δυνατότητες και τις αδυναμίες τους και νιώθουν καλά με τον εαυτό τους, έχουν γενικά μεγαλύτερη ευκολία να διαχειριστούν συγκρούσεις και να αντισταθούν σε αρνητικές επιρροές. Συνήθως χαμογελούν πιο εύκολα,

απολαμβάνουν τη ζωή, έχουν ρεαλισμό και αισιοδοξία: το χωρίο «Τα παιδιά... και αισιοδοξία» αιτιολογεί τη θεματική περίοδο «Η καλή αυτοεκτίμηση.... προκλήσεις της ζωής». Ελλείπει η λέξη/φράση «διότι» ή «Αυτό συμβαίνει διότι». Στόχος της συγγραφέα είναι να στηρίξει με επιχειρήματα τη θέση «Η καλή αυτοεκτίμηση είναι η προστασία του παιδιού απέναντι στις προκλήσεις της ζωής» και να αποδείξει την αλήθεια της.

Αντίθεση: « ...Αντίθετα, τα παιδιά με χαμηλή αυτοεκτίμηση έχουν την τάση να βιώνουν τις προκλήσεις με μεγάλο άγχος και απογοήτευση και δυσκολεύονται να βρουν λύσεις στα προβλήματα. Μπορεί να σκέφτονται π.χ. «Δεν είμαι καλός» ή «Δεν μπορώ να κάνω τίποτα σωστά», οπότε γίνονται παθητικά, αποσύρονται ή παθαίνουν κατάθλιψη. Όταν αντιμετωπίζουν μια νέα πρόκληση μπορεί να σκέφτονται αμέσως «Δεν μπορώ»: Η συγγραφέας αντιπαραθέτει τα παιδιά με καλή αυτοεκτίμηση και τις συμπεριφορές τους με αυτά που έχουν χαμηλή αυτοεκτίμηση και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Η αντίθεση καθίσταται εμφανής από τη χρήση του επιρρήματος «αντίθετα». Στόχος της είναι να συμπληρώσει και να ενισχύσει την αιτιολόγηση που προηγήθηκε. Με τη σύγκριση ισχυροποιείται ο προβληματισμός του δέκτη, διότι του δίνεται το ερέθισμα να συσχετίσει καταστάσεις και συμπεριφορές με το ζητούμενο, που είναι η καλή (θετική) αυτοεκτίμηση του παιδιού.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Και στις δύο περιπτώσεις το ύφος είναι προφορικό και απλό εξασφαλίζοντας την αμεσότητα και μεγαλύτερη πειστικότητα του λόγου, διότι πρόκειται για φράσεις που θα έλεγε ή θα σκεφτόταν το παιδί ή οι γονείς στην καθημερινότητα και όχι η καλλιεργημένη ενήλικη συντάκτης ενός άρθρου.

Μετασχηματισμός των αποσπασμάτων:

να σκέφτονται αμέσως «Δεν μπορώ»: να σκέφτονται αμέσως ότι αδυνατούν να πετύχουν.

στο να τα πάει καλά: στο να επιτύχει.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε διαπίστωση από τους/τις μαθητές/τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί/ τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Στο λογοτεχνικό κείμενο η εφηβεία αποτυπώνεται ως «παραμύθι της άνοιξης», ως ανάμνηση στιγμών της Κυριακής στην εκκλησία του Αγίου Σπυρίδωνα, όταν οι έφηβοι ανέβαιναν τα σκαλοπάτια ή κατέβαιναν στον κήπο της εκκλησίας με τους ήχους από τις καμπάνες να μοιάζουν με συναυλία στα αυτιά τους, καταργώντας τον χρόνο και έχοντας ως μόνη πραγματικότητα τα γερά τους κορμιά, τα όνειρά τους και την αθώα και ουτοπική πίστη τους σε μια αιώνια νιότη, χωρίς να υποψιάζονται τη φθορά (το παραμύθι της άνοιξης, με τις καμπάνες... σε μιαν εξάισια μουσική συναυλία, όταν δεν υπήρχε χτες... μιας άνοιξης αιώνιας).

Για το δεύτερο σκέλος της απάντησης οι μαθητές μπορούν να απαντήσουν βιωματικά ή/και διαπιστωτικά, εντοπίζοντας ομοιότητες και διαφορές με τον τρόπο που βλέπει την εφηβεία ο ποιητής, παραθέτοντας τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους και αιτιολογώντας τη θέση τους βασιζόμενοι σε σημεία του ποιήματος που τους άγγιξαν συναισθηματικά ή όχι.

Κείμενο 1

Η αυτοεκτίμηση του παιδιού

Κείμενο της Παναγιώτας Κυπραίου, ψυχοθεραπεύτριας και Συντονίστριας Σχολών Γονέων. Αντλήθηκε από την ιστοσελίδα www.psychotherapeia.net.gr.

Αυτοεκτίμηση είναι η αξία που δίνουμε στον εαυτό μας, η γνώση και αίσθηση που έχουμε για όλα όσα θεωρούμε ότι είμαστε. Καλή αυτοεκτίμηση σημαίνει ότι έχεις μια υγιή εικόνα για τον εαυτό σου, μια ήρεμη αίσθηση ότι αξίζεις, ότι είσαι ικανός, μοναδικός, ότι σε αγαπάνε και νιώθεις γενικά ικανοποιημένος με τον εαυτό σου.

Η καλή αυτοεκτίμηση είναι η προστασία του παιδιού απέναντι στις προκλήσεις της ζωής. Τα παιδιά που γνωρίζουν τις δυνατότητες και τις αδυναμίες τους και νιώθουν καλά με τον εαυτό τους, έχουν γενικά μεγαλύτερη ευκολία να διαχειριστούν συγκρούσεις και να αντισταθούν σε αρνητικές επιρροές. Συνήθως χαμογελούν πιο εύκολα, απολαμβάνουν τη ζωή, έχουν ρεαλισμό και αισιοδοξία. Αντίθετα, τα παιδιά με χαμηλή αυτοεκτίμηση έχουν την τάση να βιώνουν τις προκλήσεις με μεγάλο άγχος και απογοήτευση και δυσκολεύονται να βρουν λύσεις στα προβλήματα. Μπορεί να σκέφτονται π.χ. «Δεν είμαι καλός» ή «Δεν μπορώ να κάνω τίποτα σωστά», οπότε γίνονται παθητικά, αποσύρονται ή παθαίνουν κατάθλιψη. Όταν αντιμετωπίζουν μια νέα πρόκληση μπορεί να σκέφτονται αμέσως «Δεν μπορώ».

Η αυτοεκτίμηση είναι πολύ σημαντικό στοιχείο για μια επιτυχημένη και χαρούμενη ζωή. Ένα άτομο μπορεί να έχει εξυπνάδα και ταλέντο αλλά λόγω χαμηλής αυτοεκτίμησης να μην πετυχαίνει τους στόχους του στην επαγγελματική ή προσωπική του ζωή.

Η αυτοεκτίμηση αρχίζει να αναπτύσσεται πολύ νωρίς στη νηπιακή ηλικία και συνεχίζει να διαμορφώνεται μέχρι την ενηλικίωση. Από νωρίς το παιδί έχει την εμπειρία της επιτυχίας μετά από προσπάθεια και επιμονή. Καθώς προσπαθεί, αποτυγχάνει, ξαναπροσπαθεί, αποτυγχάνει ξανά και τελικά τα καταφέρνει, διαμορφώνει ιδέες για τις ικανότητές του. Ταυτόχρονα, δημιουργεί μια άποψη για τον εαυτό του με βάση τις αλληλεπιδράσεις που έχει με άλλους ανθρώπους. Γι' αυτό η συμμετοχή του γονιού είναι

θεμελιώδης στο να βοηθήσει το παιδί να διαμορφώσει μια σωστή και υγιή αντίληψη για τον εαυτό του. Οι γονείς μπορούν να συμβάλλουν στην ανάπτυξη υγιούς αυτοεκτίμησης, δείχνοντας ενθάρρυνση και ικανοποίηση σε πολλούς τομείς. Καλό είναι να μην εστιάζουν σε έναν συγκεκριμένο τομέα, π.χ. στο να τα πάει καλά σε ένα τεστ ορθογραφίας, γιατί έτσι το παιδί μπορεί να συνδέσει την προσωπική του αξία με το βαθμό του τεστ.

Τα πρώτα χρόνια της ζωής του παιδιού είναι καθοριστικά, για να χτίσει την αυτοεκτίμησή του. Οι γονείς δεν μπορούν φυσικά να ελέγξουν όλα όσα βλέπει, ακούει ή σκέφτεται το παιδί, που ίσως επηρεάσουν την εικόνα που θα σχηματίσει για τον εαυτό του. Μπορούν όμως να κάνουν αρκετά πράγματα. Οι γονείς είναι οι πρώτοι και πιο σημαντικοί παιδαγωγοί, οπότε έχουν τη μεγαλύτερη επιρροή στη διαμόρφωση της αυτοεκτίμησης του παιδιού. Μπορούν να φτιάξουν ένα «αποθεματικό αυτοεκτίμησης», όπου το παιδί θα αποθηκεύει πολλά θετικά πράγματα για τον εαυτό του. Στα επόμενα χρόνια αυτό το αποθεματικό θα αντισταθμίσει τις αρνητικές εμπειρίες που αναπόφευκτα θα έχει. Οι σχέσεις που θα αναπτύξει το παιδί με άλλα μέλη της οικογένειας, με δασκάλους, φίλους και άλλους ενηλίκους θα επηρεάσουν φυσικά την αυτοεκτίμησή του περαιτέρω.

Κείμενο 2

Ελεγείο¹ πάνω στον τάφο ενός μικρού αγωνιστή

Το ποίημα του Νικηφόρου Βρεττάκου (1912-1991) ανήκει στην ποιητική συλλογή «Η παραμυθένια πολιτεία» (1947), στην οποία ο ποιητής υμνεί τους αγώνες των Ελλήνων για την εθνική τους ανεξαρτησία. Αντλήθηκε από το βιβλίο: Τα ποιήματα, τ. 1, Τρία Φύλλα, Αθήνα 1981, σ. 141-142

Πάνω στο χώμα το δικό σου λέμε τ' όνομά μας.

Πάνω στο χώμα το δικό σου σχεδιάζουμε τους κήπους και τις πολιτείες μας.

Πάνω στο χώμα σου Είμαστε. Έχουμε πατρίδα.

Έχω κρατήσει μέσα μου την τουφεκιά σου.

Γυρίζει μέσα μου ο φαρμακερός ήχος του πολυβόλου.

Θυμάμαι την καρδιά σου που άνοιξε κι έρχονται στο μυαλό μου

κάτι εκατόφυλλα τριαντάφυλλα

που μοιάζουνε σαν ομιλία του απείρου προς τον άνθρωπο.

Έτσι μας μίλησε η καρδιά σου.

Κι είδαμε πως ο κόσμος είναι μεγαλύτερος

¹Θρηνητικό ποίημα

κι έγινε μεγαλύτερος για να χωρά η αγάπη.
Το πρώτο σου παιχνίδι, Εσύ.
Το πρώτο σου αλογάκι, Εσύ.
Έπαιξες τη φωτιά. Έπαιξες το Χριστό.
Έπαιξες τον Αϊ Γιώργη και το Διγενή.
Έπαιξες τους δείχτες του ρολογιού που κατεβαίνουν απ' τα μεσάνυχτα.
Έπαιξες τη φωνή της ελπίδας εκεί που δεν υπήρχε φωνή.
Η πλατεία ήταν έρημη. Η πατρίδα είχε φύγει.

Ήταν καιρός! Δε βάσταξε η καρδιά σου περισσότερο!
Ν' ακούς κάτω απ' τη στέγη σου τ' ανθρώπινα μπουμπουνητά της Ευρώπης!
Άναψες κάτω απ' το σακάκι σου το πρώτο κλεφτοφάναρο.
Καρδιά των καρδιών! Σκέφτηκες τον ήλιο και προχώρησες...
Ανέβηκες στο πεζοδρόμιο κι έπαιξες τον Άνθρωπο!

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια είναι, σύμφωνα με το Κείμενο 1, η συνεισφορά των γονέων στην καλλιέργεια της αυτοεκτίμησης του παιδιού τους; (50-60 λέξεις)

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1 αξιοποιούνται ως τρόποι ανάπτυξης η σύγκριση-αντίθεση και τα παραδείγματα. Γιατί, κατά την γνώμη σου, επιλέχτηκαν οι συγκεκριμένοι τρόποι;

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

«Όταν αντιμετωπίζουν μια νέα πρόκληση μπορεί να σκέφτονται αμέσως «Δεν μπορώ». [...] (2^η παράγραφος)

Καλό είναι να μην εστιάζουν σε έναν συγκεκριμένο τομέα, π.χ. στο να τα πάει καλά σε ένα τεστ ορθογραφίας, γιατί έτσι το παιδί μπορεί να συνδέσει την προσωπική του αξία με το βαθμό του τεστ.» (4^η παράγραφος)

Στα παραπάνω υπογραμμισμένα σημεία του Κειμένου 1 επιλέγεται ένα ύφος που τείνει προς το προφορικό ή το επίσημο; (μονάδες 3) Τι επιδιώκεται με την επιλογή αυτή; (μονάδες 6) Να μετασχηματίσεις εκφραστικά ή και συντακτικά τα σημεία αυτά, ώστε πλέον να παραπέμπουν σε επίσημο ύφος, αν το θεωρείς προφορικό, ή το αντίστροφο. (μονάδες 6)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Λαμβάνοντας υπόψη τον τίτλο και το περιεχόμενο του ποιήματος να ερμηνεύσεις το ύφος λόγου που κυριαρχεί (μονάδες 10) και να γράψεις τις σκέψεις και τα συναισθήματα που σου δημιούργησε η ποιητική ανάγνωση (μονάδες 5). Η απάντησή σου να εκτείνεται από 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η συνεισφορά των γονέων στην καλλιέργεια αυτοεκτίμησης έγκειται :

- στην παροχή ενθάρρυνσης στον έφηβο, η οποία όμως δεν θα είναι επικεντρωμένη σε έναν συγκεκριμένο τομέα, αλλά πολυδιάστατη,
- στη δημιουργία ενός «αποθεματικού αυτοεκτίμησης», το οποίο θα λειτουργήσει ως αντίβαρο των αρνητικών εμπειριών που θα βιώσουν οι έφηβοι στο μέλλον.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Με την σύγκριση-αντίθεση η αρθρογράφος επιτυγχάνει :

- να αναδείξει τις διαφορές που παρουσιάζουν τα παιδιά με αυτοεκτίμηση σε σχέση με τα παιδιά που δεν τη διαθέτουν,
- μέσα από τις διαφορές να αναδείξει τη σημασία της αυτοεκτίμησης.

Με τα παραδείγματα:

- να επεξηγήσει την θέση που διατυπώνει στο δεύτερο σκέλος της αντίθεσης ότι τα παιδιά χωρίς αυτοεκτίμηση βιώνουν τις προκλήσεις με μεγάλο άγχος και απογοήτευση και δυσκολεύονται να βρουν λύσεις στα προβλήματα,
- να γίνει σαφής και κατανοητή στον αναγνώστη, παραθέτοντας χαρακτηριστικές φράσεις παιδιών που στερούνται αυτοεκτίμησης.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Το ύφος στις υπογραμμισμένες προτάσεις τείνει προς το προφορικό (χρησιμοποιούνται στοιχεία της καθημερινής ομιλίας). Πρόθεση της αρθρογράφου είναι η επίτευξη αμεσότητας και παραστατικότητας, ενώ, παράλληλα, θέλει να επηρεάσει συναισθηματικά τον δέκτη με στόχο την πειθώ.

- σκέφτονται αμέσως «Δεν μπορώ»: αναλογίζονται αμέσως ότι αδυνατούν (τροπή του ευθέος λόγου σε πλάγιο)
- στο να τα πάει καλά: να επιτύχει, να διακριθεί

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

- Το ύφος του ποιήματος είναι σοβαρό, επαινετικό-εγκωμιαστικό για τη νεανική θυσία, ενώ απουσιάζει ο μελοδραματισμός, παρόλο που η λέξη «ελεγείο» του τίτλου παραπέμπει σε θρήνο. Συνάμα είναι και γλαφυρό (πολλά σχήματα λόγου και μεταφορική χρήση της γλώσσας).
- Ο τόνος του ποιήματος υπηρετεί το περιεχόμενό του, καθώς στόχος του ποιητικού υποκειμένου είναι η ανάδειξη της νεανικής θυσίας ως υπέρτατης και διαχρονικής απόδειξης προσφοράς(στους πρώτους στίχους τονίζεται μέσω της αντίθεσης της κτητικής αντωνυμίας « δικό σου» και του α' πληθυντικού προσώπου), θάρρους και αυταπάρνησης («Το πρώτο σου παιχνίδι, Εσύ...Διγενή!»), πατριωτισμού ,αγάπης και υπεράσπισης των ιδανικών («Ήταν καιρός...Άνθρωπο!»)
- Αυτό το οποίο ενδιαφέρει το ποιητικό υποκείμενο είναι να τονίσει το ασυμβίβαστο της νεανικής ηλικίας με την μεγάλη θυσία (εξιδανίκευση της θυσίας). Γι αυτό ο θρήνος καθίσταται περιττός για μια τέτοια πράξη, αν και ο θάνατος ενός νέου παιδιού παραβιάζει τη φυσιολογική πορεία της ζωής.
- Συναισθήματα: Αναμένεται οι μαθητές/τριες να εκφράσουν λύπη για το χαμό ενός νέου ανθρώπου, αλλά ταυτόχρονα θαυμασμό και περηφάνια για τη θυσία.

Κείμενο 1

Σχέσεις μεταξύ γονέων και εφήβων: Η ανάγκη για αυτονομία

Το άρθρο έχει την υπογραφή της Έμιλυ Καρακίτσου, αναρτήθηκε το 2019 στην ιστοσελίδα www.maxmag.gr και αναφέρεται στην επιθυμία των εφήβων να αυτονομηθούν, επιθυμία που διαφοροποιεί τις σχέσεις τους με τους γονείς.

Οι διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ των εφήβων και των γονέων τους μεταβάλλονται σε σημαντικό βαθμό κατά τη διάρκεια της εφηβείας λόγω των αλλαγών που **βιώνουν** οι έφηβοι και της ανάγκης επαναπροσδιορισμού της ταυτότητάς τους. Η οικογενειακή ζωή δεν είναι πάντα εύκολη κατά την περίοδο της εφηβείας, τόσο για τους γονείς όσο και για τους εφήβους. Η **αυτονομία**, ως ζήτημα, βρίσκεται στο επίκεντρο των σχέσεων γονέα-εφήβου και παραμένει **κρίσιμο** για τους εφήβους.

Ο έφηβος εξακολουθεί να χρειάζεται την αγάπη και την υποστήριξη των γονιών του, αλλά επιδιώκει και την αυτονομία του. Σε αυτό το πλαίσιο, οι αντιπαραθέσεις ή οι **ρήξεις** είναι για τον έφηβο ένας τρόπος να επιβεβαιώσει την ταυτότητά του και τη διαφορετικότητά του. Ως εκ τούτου, είναι σημαντικό οι ενήλικες να βρίσκονται δίπλα στους εφήβους, να τους ακούνε και να ορίζουν τα σωστά όρια, φροντίζοντας πάντα για την ασφάλειά τους.

Από τη γέννησή μας είμαστε όντα που επηρεαζόμαστε από τους άλλους. Ακόμη και μεγαλώνοντας, όντας κοινωνικά όντα, εξαρτιόμαστε από τους άλλους, για να επιβιώσουμε.

Πρέπει να καταστεί σαφές στον έφηβο ότι πρόκληση για τον ίδιο δεν είναι τόσο το να γίνει απόλυτα ανεξάρτητος όσο το να αποκτήσει αυτονομία¹. Οι Cloutier και Drapeau (2008) διακρίνουν τρία είδη αυτονομίας: την αυτονομία των συναισθημάτων, η οποία αφορά τον έλεγχο των συναισθημάτων, των παρορμήσεων και των ορίων, την αυτονομία της συμπεριφοράς, η οποία ορίζεται από τον έλεγχο των ενεργειών και των συνεπειών τους και την ιδεολογική αυτονομία, η οποία χαρακτηρίζεται από τον έλεγχο των αξιών και ιδεών.

¹ να ορίζει τη ζωή του

Αυτή η επιθυμία για αυτονομία θα αποτελέσει πηγή συζήτησης, διαπραγμάτευσης και σύγκρουσης μεταξύ των γονέων και των εφήβων. Αν και ο έφηβος αναζητά με κάθε τρόπο την αυτονομία του, αναρωτιέται πάντα αν το έχει παρακάνει και αν η συγκρουσιακή του συμπεριφορά δε θα τον κάνει να «χάσει» την αγάπη των γονιών του. Διότι, ενώ χρειάζεται να διεκδικήσει κάποια απόσταση (φυσική και συμβολική) από τους γονείς του, ο έφηβος δεν πρέπει να νιώσει το αίσθημα της απογοήτευσης και εγκατάλειψης. Αυτό το παράδοξο, που έθιξε ο Philippe Jeammet (2002), σχετίζεται με την ανάγκη του εφήβου να διεκδικήσει την αυτονομία του και να απελευθερωθεί από τη γονική κηδεμονία και ταυτόχρονα να λάβει από τους γονείς του την αγάπη, τη δύναμη και την εσωτερική ασφάλεια.

Κείμενο 2

Αυτό το αστέρι είναι για όλους μας (απόσπασμα)

Το ποίημα έχει γράψει ο Τάσος Λειβαδίτης (1922-1988) και ανήκει στην ποιητική συλλογή «Αυτό το αστέρι είναι για όλους μας», που εκδόθηκε το 1952 και είναι αφιερωμένη στην σύζυγο του ποιητή.

Σαν ήμουνα παιδί και μ' έβλεπε λυπημένο η μητέρα μου
έσκυβε και με ρωτούσε. Τι έχεις αγόρι;
Δεν μίλαγα. Μονάχα κοίταζα πίσω απ' τον ώμο της
ένα κόσμο άδειο από σένα.
Και καθώς πηγαινόφερνα το παιδικό κοντύλι²
ήτανε για να μάθω να σου γράφω τραγούδια.
Όταν ακούμπαγα στο τζάμι της βροχής ήτανε που αργούσες ακόμα
όταν τη νύχτα κοίταζα τ' αστέρια ήτανε γιατί μου λείπανε
τα μάτια σου
κι όταν κτύπαγε η πόρτα μου και άνοιγα
δεν ήτανε κανείς. Κάπου όμως μες στον κόσμο ήτανε
η καρδιά σου που χτυπούσε.
Έτσι έζησα. Πάντοτε.
Και όταν βρεθήκαμε για πρώτη φορά-θυμάσαι;- μου

² είδος γραφίδας

άπλωσες τα χέρια τόσο τρυφερά
σα να με γνώριζες από χρόνια. Μα και βέβαια
με γνώριζες. Γιατί πριν μπεις ακόμα στη ζωή μου
είχες πολύ ζήσει μέσα στα όνειρα μου
αγαπημένα μου..

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Με ποιον τρόπο, σύμφωνα με το Κείμενο 1, η αναζήτηση της αυτονομίας από τον έφηβο διαφοροποιεί τη σχέση του με τους γονείς του (50-60 λέξεις);

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

«Πρέπει να καταστεί σαφές... από τον έλεγχο των αξιών και ιδεών»: Ποιος είναι ο τρόπος με τον οποίο αναπτύσσεται η τέταρτη παράγραφος του Κειμένου 1 (μονάδες 4); Για ποιους λόγους πιστεύεις ότι η συντάκτρια του άρθρου επέλεξε τον συγκεκριμένο τρόπο ανάπτυξης (μονάδες 6);

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Βιώνουν, αυτονομία, κρίσιμο, ρήξεις, κηδεμονία: Για καθεμιά από τις υπογραμμισμένες λέξεις του Κειμένου 1 να γράψεις μια νοηματικά ισοδύναμη λέξη, προσέχοντας ώστε να μη διαφοροποιηθεί το νόημα στο γλωσσικό περιβάλλον στο οποίο βρίσκονται.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις με σχετικές αναφορές τα χαρακτηριστικά της αγάπης, όπως παρουσιάζονται στο Κείμενο 2 (μονάδες 10) και να εκθέσεις τα συναισθήματα που σου

προκάλεσε η ανάγνωση του ποιήματος (μονάδες 5). Να αναπτύξεις την ερμηνεία σου σε 100 - 150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η αναζήτηση της αυτονομίας από την πλευρά του εφήβου διαφοροποιεί τη σχέση του με τους γονείς του καθώς :

- Η ανάγκη για να εκφράσει τη διαφορετικότητά του θα τον οδηγήσει σε σύγκρουση και ρήξη με τους γονείς του,
- Παρά την αναζήτηση της απομάκρυνσης από τα γονεϊκά δεσμά, ο έφηβος δεν επιθυμεί να νιώσει συναισθήματα απόρριψης και εγκατάλειψης από τους γονείς.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η τέταρτη παράγραφος του κειμένου 1 αναπτύσσεται με διαίρεση. Διαίρεται η έννοια της «αυτονομίας» στα είδη της και προκύπτουν ως μέλη η «αυτονομία των συναισθημάτων», η «αυτονομία των παρορμήσεων και των ορίων» και η «αυτονομία της συμπεριφοράς». Η αρθρογράφος επέλεξε τον συγκεκριμένο τρόπο ανάπτυξης, γιατί:

- Θέλει να δείξει ότι δεν πρόκειται για μια μονοδιάστατη έννοια, αλλά παρουσιάζει πολλές πτυχές,
- Αποσαφηνίζει την έννοια της αυτονομίας,
- Επιδιώκει να επισημάνει ότι ο έφηβος πρέπει να την αναπτύξει σε όλο της το εύρος της (όπως επισημαίνει στη θεματική πρόταση της παραγράφου).

3^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Βιώνουν: ζουν, γνωρίζουν

Αυτονομία: αυτοδυναμία, ανεξαρτησία

Κρίσιμο: καθοριστικό, σημαντικό

Ρήξεις: συγκρούσεις, αντιπαράθεσεις

Κηδεμονία: φροντίδα, έλεγχο

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Το ποίημα τού Τάσου Λειβαδίτη είναι ένα εγκώμιο της αγάπης . Η αγάπη αυτή χαρακτηρίζεται από:

- διαχρονικότητα (ξεκίνησε από την παιδική ηλικία του ποιητικού υποκειμένου και τον συνοδεύει σε όλη του τη ζωή),
- αγνότητα και εξιδανίκευση (καθαρό αίσθημα αγάπης που εκφράζεται με όλη τη δύναμη της ψυχής τού ποιητικού υποκειμένου),
- αμοιβαιότητα (το ποιητικό υποκείμενο εκφράζει με σιγουριά ότι η αγαπημένη του ανταποκρίθηκε στο αίσθημά του σαν να τον γνώριζε από χρόνια) ,
- διαφορετικότητα (το ξεχωριστό σημείο αυτής της αγάπης είναι πως υπήρχε προτού εμφανιστεί στην ζωή του ποιητικού υποκειμένου το πρόσωπο που θα την δημιουργήσει).

Τα συναισθήματα που προκαλούνται στον αναγνώστη είναι : χαρά, τρυφερότητα, αγάπη, νοσταλγία, συγκίνηση για ένα τόσο δυνατό αίσθημα .

Κείμενο 1

Αγάπη και Συναισθηματική Νοημοσύνη

Το κείμενο, δημοσιευμένο στις 21.1.2016 στο ηλεκτρονικό περιοδικό Psychology Now.gr (προσπέλαση στις 26 Μαρτίου 2021), είναι άρθρο της Βασιλικής Παππά., η οποία είναι Συμβουλευτική Ψυχολόγος. Είναι ελαφρά διασκευασμένο για τις ανάγκες της εξέτασης.

Για τους περισσότερους μελετητές, η αγάπη είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη διαδικασία διαμόρφωσης δεσμού. Το βρέφος συνδέεται συναισθηματικά με τη μητέρα, με τον πατέρα, με τα αδέρφια του, καθώς και με κάθε πρόσωπο του οικείου περιβάλλοντός του. Μαθαίνει την αγάπη από τα άτομα που το φροντίζουν και ικανοποιούν τις ανάγκες του, όχι μόνο τις βασικές (τροφή, υγιεινή, σωματική προστασία), αλλά και τις συναισθηματικές (αγκαλιά, προσοχή, διαθεσιμότητα και ποιοτική ενασχόληση με παροχή κατάλληλων ερεθισμάτων). **Η αγάπη τροφοδοτεί την ανθρώπινη ύπαρξη, νοηματοδοτεί τη ζωή, προσδίδει χρώμα στις διαπροσωπικές σχέσεις.**

Υπάρχουν διάφορα είδη αγάπης: αγάπη για τους γονείς, για τα παιδιά και αγάπη για τον/ την σύντροφο. Όλα τα είδη αγάπης έχουν κοινά συστατικά: τον δεσμό, την αφοσίωση, την προστατευτικότητα και τη στοργή. Ο Στάινερ υποστηρίζει ότι η αγάπη αποτελεί βασικό συστατικό της συναισθηματικής νοημοσύνης, είναι η καρδιά της¹. Για τον παραπάνω μελετητή, οι άνθρωποι χρειάζεται να εκφράζουν την αγάπη – όταν τη νιώθουν πραγματικά – αναλαμβάνοντας τη συναισθηματική τους ευθύνη. Η ανάληψη της συναισθηματικής ευθύνης χρειάζεται να γίνεται με ευθύτητα και ειλικρίνεια. Όταν κάποιος νιώθει αγάπη, χρειάζεται να την εκφράζει, αφού προηγουμένως ζητήσει την άδεια από τον υποψήφιο αποδέκτη.

Όλοι μας έχουμε ανάγκη να εκπέμπουμε και να αποδεχόμαστε αγάπη με όλους τους παραπάνω τρόπους. Η ανάγκη ενός ανθρώπου να τροφοδοτεί και να τροφοδοτείται με αγάπη διατηρείται ακόρεστη², διότι πρόκειται για μια ανάγκη που χρειάζεται συνεχώς ικανοποίηση. Όσα αποθέματα αγάπης κι αν έχει κάποιος, πάντοτε χρειάζεται περισσότερη. Ασφαλώς, η σημασία της αγάπης που λαμβάνει ένα παιδί τα πρώτα χρόνια της ζωής του

¹ Ο Στάινερ Κ. μελέτησε τη συναισθηματική νοημοσύνη στο βιβλίο του *Συναισθηματική Νοημοσύνη με Καρδιά* (2006), (Μετάφραση: Παππά Β.)

² Ακόρεστος: αχόρταγος

είναι αδιαμφισβήτητη. Αυτή θέτει τα θεμέλια της αυτοεκτίμησης και της εμπιστοσύνης στον εαυτό του και τους άλλους, της μετέπειτα καλής ψυχικής υγείας. Ωστόσο, η αγάπη είναι απαραίτητη και αναγκαία όλα τα χρόνια της ζωής του ανθρώπου και της οικοδόμησης των διαπροσωπικών σχέσεων.

Συμπερασματικά, αγάπη σημαίνει ελεύθερη ροή και ανταλλαγή των λεκτικών και μη λεκτικών τρόπων εκφοράς της, αρκεί να λαμβάνει κάποιος υπόψη τη βούληση του άλλου, ζητώντας την άδειά του. Η αγάπη νικά το φόβο. Όποιος αγαπά δε φοβάται τον άλλο, ούτε τον εαυτό του. Όποιος αγαπά σέβεται τον άλλο και πρωτίστως τον εαυτό του.

Κείμενο 2

Ταξίδι στα Κύθηρα

Το παρακάτω ποίημα του Κώστα Ουράνη προέρχεται από τη συλλογή «Νοσταλγίες» (1920).

«Τ' ωραίο καράβι, έτοιμο στο χαρωπό λιμάνι
γιορταστικά με γιασεμιά και ρόδα στολισμένο
με τις παντιέρες του αλαφριές στην ανοιξιιάτικη αύρα
και τ' Όνειρό μας στο χρυσό πηδάλιο καθισμένο,

μας πήρε για τα Κύθηρα, τα θρυλικά, όπου μέσα
σε δέντρα και σε λούλουδα και γάργαρα νερά
υψώνεται ο μαρμάρινος ναός για τη λατρεία
της Αφροδίτης, – του έρωτα τη θριαμβική θεά,

Μα το ταξίδι ήταν μακρύ κι η χειμωνιά μας βρήκε!...
Οι φανταχτές κι ανάλαφρες παντιέρες μουσκευτήκαν,
τα χρώματα ξεβάψανε και τ' άνθη εμαραθήκαν

και κάτου απ τους άξενους τους ουρανούς, το πλοίο
απόμεινε ακυβέρνητο στο κύμα τ' αφρισμένο
με το φτωχό μας Όνειρο στην πρύμνη πεθαμένο.»

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Πώς μπορεί να εννοηθεί η αγάπη, σύμφωνα με τον συγγραφέα του Κειμένου 1, ποια τα πεδία στα οποία εκτείνεται και ποιο είναι ένα βασικό της γνώρισμα. (50-60 λέξεις)

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ωστόσο (3^η παράγραφος, Κείμενο 1): Ποιον ρόλο έχει η λέξη στη συνοχή του λόγου (μονάδες 2), ποια νοηματική σχέση εκφράζει (μονάδες 2) και πόσο λογική είναι αυτή η σχέση με κριτήριο το νόημα που προηγείται (μονάδες 6);

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Η αγάπη τροφοδοτεί την ανθρώπινη ύπαρξη, προσδίδει χρώμα στις διαπροσωπικές σχέσεις (1^η παράγραφος): Να κάνεις τις απαραίτητες αλλαγές στις παραπάνω φράσεις του Κειμένου 1, ώστε η λειτουργία της γλώσσας από μεταφορική να γίνει κυριολεκτική. Να προσέξεις, ώστε να μην αλλάξει το νόημα στο γλωσσικό περιβάλλον των προτάσεων στις οποίες υπάγονται οι ζητούμενες φράσεις (10 μονάδες). Γιατί, κατά τη γνώμη σου, η αρθρογράφος κάνει αυτή τη γλωσσική επιλογή (5 μονάδες).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις την αλλαγή της συναισθηματικής κατάστασης του ποιητικού υποκειμένου, όπως αυτή αποτυπώνεται στο Κείμενο 2. Η ερμηνεία σου να εκτείνεται σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Η αγάπη συνδέεται με τη διαδικασία διαμόρφωσης δεσμού στο οικείο περιβάλλον, καθώς μέσα σε αυτό ικανοποιούνται ανάγκες, όχι μόνο οι βασικές (τροφή, υγιεινή, σωματική προστασία), αλλά και οι συναισθηματικές.
- Η αγάπη εκτείνεται από τους γονείς, στα παιδιά, στον/ στην σύντροφο.
- Βασικό της γνώρισμα είναι η ανάγκη κάθε ανθρώπου να τροφοδοτεί και να τροφοδοτείται με αγάπη διαρκώς.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η λέξη «Ωστόσο» τονίζει τη θέση που υποστηρίζεται σε όλη την παράγραφο, δηλαδή πως η ανάγκη για αγάπη είναι ακόρεστη στον άνθρωπο, πρόκειται για μια ανάγκη που ζητά διαρκώς ικανοποίηση. Κρίνεται απαραίτητη αυτή η υπενθύμιση, νοηματικά δηλώνοντας αντίθεση σε σχέση με το προηγούμενο νόημα, αφού στις δύο προηγούμενες περιόδους λόγου από αυτή που εισάγεται με τον αντιθετικό σύνδεσμο «Ωστόσο» γίνεται λόγος για την σημασία της αγάπης στα πρώτα χρόνια της ζωής του ανθρώπου.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Η αγάπη τροφοδοτεί την ανθρώπινη ύπαρξη, προσδίδει χρώμα στις διαπροσωπικές σχέσεις: Η αγάπη είναι απαραίτητη στη ζωή του ανθρώπου, κάνει πιο ενδιαφέρουσες τις διαπροσωπικές σχέσεις.

Η μεταφορική γλώσσα προσδίδει ζωντάνια στον λόγο, ζωντανεύει τη φαντασία του δέκτη με αποτέλεσμα την πιο γόνιμη και ουσιαστική πρόσληψη του νοήματος. Παράλληλα, ο λόγος γίνεται πιο στοχαστικός, δημιουργείται προβληματισμός στον δέκτη, καθώς το μήνυμα προβάλλεται με πιο έμμεσο και συνυποδηλωτικό τρόπο.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Στο Κείμενο 2 παρατηρούμε μια έντονη αλλαγή της συναισθηματικής κατάστασης του ποιητικού υποκειμένου, όπως αυτή αποτυπώνεται με την αντίθεση που κυριαρχεί στην αρχή και στο τέλος του ποιήματος. Στην αρχή η ατμόσφαιρα είναι εορταστική και επικρατεί θετική διάθεση, αυτή του ερωτευμένου (χαρωπό λιμάνι, γιορταστικά με γιασεμιά και ρόδα στολισμένο, στην ανοιξιάτικη αύρα, στο χρυσό πεδάλιο κ.ά.), αλλά το ταξίδι (της αγάπης) ήταν μακρύ και το βρήκε ο χειμώνας, που διαδέχεται την Άνοιξη. Η ατμόσφαιρα πλέον είναι αρνητική, ομιχλώδης και τρικυμισμένη και τα συναισθήματα ανάλογα (Οι φανταχτές κι ανάλαφρες παντιέρες μουσκευτήκαν, τα χρώματα ξεβάψανε και τ' άνθη εμαραθήκαν, το πλοίο απόμεινε ακυβέρνητο στο κύμα τ' αφρισμένο, το φτωχό όνειρο στην πρύμνη πεθαμένο). Το Όνειρο, η αγάπη, έχει πλέον σβήσει, η επιθυμία και το συναίσθημα έχουν ξεθυμάνει, ο χρόνος έχει λειτουργήσει ανασταλτικά στο ταξίδι.

Κείμενο 1

Η Προσφορά των Ξένων Γλωσσών στον Άνθρωπο

Το κείμενο είναι απόσπασμα δημοσίευσης της Μαρίας Σκαμπαρδώνη σε ιστότοπο κέντρου ξένων γλωσσών (προσπέλαση στις 9.4.2021).

Οι ξένες γλώσσες αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της σύγχρονης εκπαίδευσης. Η επαρκής γνώση τους κρίνεται απαραίτητη για την επαγγελματική ανέλιξη και επιτυχία. Η σύγχρονη πολυπολιτισμικότητα, οι απαιτήσεις που αυξάνονται στην απαιτητική, πλέον, αγορά εργασίας μάς ωθούν να θέλουμε να επικοινωνούμε απρόσκοπτα με τους άλλους ανθρώπους και να χτίζουμε ευκολότερους δρόμους και τρόπους επικοινωνίας.

Τα οφέλη από την εκμάθηση ξένων γλωσσών είναι πολλά. Η καλή γνώση, ειδικά της Αγγλικής, ανοίγει επαγγελματικούς δρόμους τόσο στη χώρα όσο και στο εξωτερικό. Ειδικά στη χώρα μας έχει διαπιστωθεί πως στη γνώση ξένων γλωσσών δίνεται ιδιαίτερη έμφαση και προσοχή, ακόμα και από την παιδική ηλικία. Σήμερα, οι γλώσσες που μαθαίνονται ευρέως και θεωρούνται σημαντικές για την επαγγελματική ανέλιξη είναι η Αγγλική, η Γαλλική, η Γερμανική, αλλά και η Κινεζική και η Ρωσική. [...].

Η γνωριμία με τις ξένες γλώσσες μάς μαθαίνει το σεβασμό και τη μαγεία της διαφορετικότητας. Ο άλλος δεν είναι εχθρός για εμάς, αλλά ένας άνθρωπος με διαφορετική κουλτούρα και πολιτισμό με τον οποίο εξοικειωνόμαστε και μαθαίνουμε να τον σεβόμαστε. Αντιλαμβανόμαστε πως ένας ξένος πολιτισμός, μια διαφορετική γλώσσα και κουλτούρα, είναι ένας τρόπος να μάθουμε καλύτερα τους ανθρώπους και να τους αποδεχτούμε. Και αυτό, εντέλει, μας οδηγεί στο συμπέρασμα πως αυτά που μας ενώνουν είναι περισσότερα από αυτά που μας χωρίζουν.

Τελικά, η καλή γνώση ξένων γλωσσών μάς δείχνει την ποικιλομορφία των επικοινωνιών που υπάρχει στον κόσμο, μας μυεί στη διαφορετικότητα και τον πλούτο που υπάρχει στους τρόπους αλληλεπίδρασης μεταξύ των ανθρώπων. Παράλληλα, η εκμάθηση ξένων γλωσσών, πέρα από τις επαγγελματικές ευκαιρίες που μπορεί να προσφέρει, ευεργετεί τη νοητική και συναισθηματική ικανότητα του ανθρώπου με πάρα πολλούς τρόπους. Έτσι, κρίνεται σπουδαία η προσφορά των ξένων γλωσσών στον άνθρωπο.

Κείμενο 2

Ο Αμερικάνος (απόσπασμα)

Το χριστουγεννιάτικο διήγημα «Ο Αμερικάνος» δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά, στις 25 και 26 Δεκεμβρίου 1891, στην εφημερίδα Άστρ, της οποίας ο Παπαδιαμάντης υπήρξε τακτικός συνεργάτης.

[...]-Βρε παιδιά, θυμάστε, κανέναν από σας, το Γιάννη τ' μπαρμπα-Στάθη τ' Μοθωνιού, που λείπει στην Αμέρικα εδώ κι είκοσι χρόνια;

Ακούσας το όνομα τούτο ο ξένος ανεσκίρτησε κι εστράφη άκων προς τον λαλούντα. Εντούτοις εκρατήθη, προσεπάθησε να δείξη αδιαφορίαν, κ' ελθών εκάθισε παρά τινα γωνίαν του καπηλείου. Ήναψε πούρον κ' εκάπνιζεν.

[...]-Πού να θυμάστε σεις! Είσθε όλοι μικρότεροί μου [...] Ήμουν ως δεκαοχτώ χρονών όταν εξενιτεύθηκε ο γιος του Μοθωνιού, κ' εκείνος τότε θα ήτον ως εικοσιπέντε. Μα μου φαίνεται, να τον έβλεπα τώρα-δα, θα τον εγνώριζα. Απέθαναν με τον καημό του Γιάννη τους, κι ο καημένος ο μπαρμπα-Στάθης, κ' η γυναίκα του, Θεός χωρέσ' τους! [...]. Και ο γιος τους έρριξε πέτρα πίσω του. [...] Ξέρετε που ήταν και αρραβωνιασμένος;

-Και ποια είχε; Ηρώτησε μετ' αδιαφορίας ο κλήτωρ της δημαρχίας, αρχηγός της πολιτοφυλακής της νυκτός.

Ο ξένος ήκουε μετά βαθυτάτης προσοχής, αλλ' εφυλάττετο να στρέψη βλέμμα προς τον λαλούντα.

-Είχε το Μελαχρώ της θεια-Κυρατσώς της Μιχάλαινας. Και σαν έφυγε και απέρασαν δυο-τρία χρόνια, την εγύρεψαν πολλοί, γιατί το κορίτσι είχε χάρες κ' εμορφιές, και τιμημένη ήτον, [...], και προικιά είχε καλά. Μα το Μελαχρώ δε θέλησε κανέναν, όσο που απέρασαν τα χρόνια κ' έγινε κι αυτή γεροντοκόριτσο. [...]

- Έλα κάμε γλήγορα [...] Κλείσε γλήγορα, Δημήτρη, να κοιμηθούν ο κόσμος, θα σηκωθούν τις δυο απ' τα μεσάνυχτα να παν στην εκκλησιά. Και ο κύριος έχει μέρος να κοιμηθή τάχα; Ηρώτησε δείξας τον Αμερικάνον.

-[...] Μη σε μέλη ως τόσο για τον κύριο, προσέθηκε παίξας την ματιά εις τον κλήτορα· αν θέλη μέρος να κοιμηθή, έχει και παραέχει.

-[...]

-Και ποιος είναι;

-Εκείνος που σας έλεγα πριν, ο Γιάννης τ' μπαρμπα-Στάθη τ' Μοθωνιού. Όταν ήρθες κι αποκαταστάθηκες εδώ του λόγου σου, ήταν φευγάτος, και γι' αυτό δεν τον θυμάσαι. Μα τον πατέρα του, τον μπαρμπα-Στάθη, τον έφθασες, θαρρώ.[...]

[...]

Ο ξενιτευμένος γαμβρός, ο από εικοσαετίας απών, ο από δεκαετίας μη επιστείλας, ο από δεκαετίας μη αφήσας που ίχνη, ο μη συναντήσας που πατριώτην, ο μη ομιλήσας από δεκαπενταετίας ελληνιστί, είχε γυρίσει πολλά μέρη εις τον Νέον Κόσμον, είχαν εργασθή ως υπερβολάβος εις μεταλλεία και ως επιστάτης εις φυτείας, κ' επανήλθε με χιλιάδας τινάς ταλλήρων εις τον τόπον της γεννήσεώς του, όπου επανεύρεν ηλικιωθείσαν, αλλ' ακμαίαν ακόμη, την πιστήν του μνηστήν.

Εν μόνον είχε μάθει, προ δεκαπέντε ετών, τον θάνατον των γονέων του. Περί της μνηστής του είχε σχεδόν πεποίθησιν ότι θα είχαν υπανδρευθή προ πολλού· εν τούτοις διετήρει αμυδράν τινα ελπίδα. [...]

Μετά τρεις ημέρας, τη Κυριακή μετά την Χριστού Γέννησιν, ετελούντο, εν πάση χαρά και σεμνότητι, οι γάμοι του Ιωάννου Ευσταθίου Μοθωνιού μετά της Μελαχροινής Μιχαήλ Κουμπουρτζή.[...]

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια είναι τα οφέλη από την εκμάθηση ξένων γλωσσών, σύμφωνα με τον συγγραφέα του Κειμένου 1; (50-60 λέξεις).

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να γράψεις δύο λέξεις με τις οποίες συνδέονται οι περίοδοι λόγου στην τελευταία παράγραφο του Κειμένου 1 (μονάδες 4) και να αποδώσεις τη νοηματική σχέση που εκφράζει η καθεμία. (μονάδες 6)

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Η συγγραφέας επιλέγει στο Κείμενο 1 το πρώτο πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο στο χωρίο της 3^{ης} παραγράφου: «...ένας τρόπος να μάθουμε καλύτερα τους ανθρώπους και να τους αποδεχτούμε...» Να αιτιολογήσεις με συντομία αν η χρήση του πρώτου προσώπου είναι κατάλληλη γλωσσική επιλογή, λαμβάνοντας υπόψη πού δημοσιεύεται το κείμενο, σε ποιους απευθύνεται και για ποιο σκοπό υποστηρίζεται αυτή η άποψη.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποια εντύπωση σου προκαλούν η στάση του προσώπου στο οποίο αναφέρεται η αφήγηση και η στάση της κοπέλας, σύμφωνα με τα νοήματα του Κειμένου 2; (μονάδες 10) Συμφωνείς ή διαφωνείς με τη στάση τους; (μονάδες 5) Να αναπτύξεις την ερμηνεία σου σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Τα οφέλη από την εκμάθηση ξένων γλωσσών, σύμφωνα με τον συγγραφέα του Κειμένου 1, είναι:

- επαγγελματική ανέλιξη και επιτυχία, ανοίγονται επαγγελματικές ευκαιρίες τόσο στη χώρα όσο και στο εξωτερικό.
- απρόσκοπτη επικοινωνία με τους άλλους ανθρώπους.
- σεβασμός της διαφορετικότητας.
- ανάπτυξη της νοητικής και συναισθηματικής ικανότητας του ανθρώπου.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Τελικά: εισάγει το συμπέρασμα των θέσεων του κειμένου.

Παράλληλα: επισημαίνει μια σημαντική ωφέλεια, πέρα από την επαγγελματική εξέλιξη, χάρη στην εκμάθηση ξένων γλωσσών.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Είναι κατάλληλη ως γλωσσική επιλογή το πρώτο πληθυντικό πρόσωπο, διότι το κείμενο:

- δημοσιεύεται σε ιστότοπο ξένων γλωσσών - παρακινεί στην εκμάθηση ξένων γλωσσών τους επισκέπτες αυτής της σελίδας.
- απευθύνεται στους γονείς και σε υποψήφιους σπουδαστές του κέντρου ξένων γλωσσών- αμεσότητα, οικειότητα.
- Η άποψη αυτή υποστηρίζεται, προκειμένου να γίνει πιο πειστική η αρχική θέση στην παράγραφο ότι η γνώση ξένων γλωσσών μαθαίνει στον άνθρωπο το σεβασμό και τη μαγεία της διαφορετικότητας.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Το πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται η αφήγηση, ο «ξένος», έχει τα τυπικά χαρακτηριστικά του ξενιτεμένου άντρα του προηγούμενου αιώνα, που άφηνε την ιδιαίτερη πατρίδα του, ζούσε στην ξενιτειά, αποκτούσε χρήματα, αλλά έχανε σχεδόν κάθε επαφή με τον τόπο καταγωγής του. Η επιστροφή του μετά από πολλά χρόνια συνοδευόταν από συγκίνηση και έκπληξη, καθώς η αγαπημένη του τον περίμενε αφοσιωμένη. Από την άλλη μεριά, η γυναίκα που έμενε πίσω θυσίαζε την ευκαιρία να φτιάξει οικογένεια και να συνεχίσει τη ζωή της, περιμένοντας τον αγαπημένο της, ακόμη και αν δεν είχε καμιά ελπίδα, καθώς η επικοινωνία ήταν ελάχιστη ή και ανύπαρκτη. Αυτές οι συμπεριφορές δημιουργούν μεγάλη εντύπωση για τα δεδομένα της εποχής μας.

Ανάλογα με τον βαθμό πρόσληψης του λογοτεχνικού κειμένου ο/η μαθητής/τρια μπορεί να κρίνει την στάση των προσώπων της ιστορίας. (π.χ. για την εποχή στην οποία διαδραματίζεται η ιστορία ήταν πολλές φορές συνήθης αυτή η στάση. Ωστόσο, σήμερα η χρονική και τοπική απόσταση που χωρίζει δύο αγαπημένους δεν επιτρέπει συνήθως τέτοιες θυσίες.)

Κείμενο 1

[Εφηβεία και κατάθλιψη]

Το κείμενο είναι απόσπασμα από σύντομο επιστημονικό μελέτημα της Ελευθερίας Λαμπροπούλου, Ψυχολόγου, που δημοσιεύθηκε στον ιστότοπο του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας www.greek-language.gr.

Η εφηβεία είναι η περίοδος της ζωής του ανθρώπου στην οποία συντελούνται οι σωματικές αλλαγές της ήβης, διαμορφώνεται η ταυτότητα του φύλου και του εαυτού κι οριστικοποιείται το πέρασμα στην ενήλικη ζωή. Όπως όλοι γνωρίζουμε, η θλίψη, η απαισιοδοξία, η υπερευαισθησία στην κριτική, η ντροπή και η ενοχή χαρακτηρίζουν την περίοδο αυτή, κάνοντάς μας να αναρωτηθούμε εάν και πότε η κατάθλιψη αποτελεί μία φυσιολογική εκδήλωση της εφηβείας ή εάν εντάσσεται στα πλαίσια του παθολογικού και αποτελεί ψυχιατρική διαταραχή.

Έρευνες αποδεικνύουν ότι η εφηβεία είναι μια περίοδος ανάπτυξης όπως όλες οι άλλες και ότι η μετάβαση στην ενήλικη ζωή μπορεί να ολοκληρωθεί σχετικά ομαλά, άρα η εμφάνιση συμπτωμάτων κατάθλιψης παραπέμπει σε διαταραχή της ψυχικής υγείας.

Τα σημερινά ψυχιατρικά διαγνωστικά συστήματα περιγράφουν την εικόνα της εφηβικής κατάθλιψης, όπως αυτήν των ενηλίκων, τονίζοντας όμως κάποιες ουσιαστικές διαφορές. Η πιο βασική διαφορά είναι ότι ο έφηβος μπορεί να παρουσιάσει ευερέθιστη διάθεση, αντί του συνήθους καταθλιπτικού συναισθήματος. Κυριαρχεί ο αρνητισμός, η απαισιοδοξία και οι συγκρούσεις με συνέπεια να διαταράσσονται οι διαπροσωπικές του σχέσεις στην οικογένεια και στο σχολείο. Ο έφηβος αποφεύγει δραστηριότητες, που άλλοτε τον ευχαριστούσαν ή που απαιτούν αυξημένα επίπεδα ενεργητικότητας εκ μέρους του, προβάλλοντας ως αιτία τη σωματική κόπωση, αλλά επιδεικνύοντας και μία έλλειψη ενδιαφέροντος, μία πλήξη. Συχνά, τα παιδιά και οι έφηβοι αδυνατούν να εκφράσουν λεκτικά τα συναισθήματά τους κι αντί αυτού παραπονούνται για σωματικές ενοχλήσεις, όπως πονοκέφαλο, κοιλόπονο κλπ. Λόγω πτώσης της αυτοεκτίμησης, εμφάνισης φόβων, αλλά και δυσκολιών στη συγκέντρωση της προσοχής, η επίδοσή τους στο σχολείο μειώνεται απότομα. Ο παράλογος φόβος του εφήβου να πάει σχολείο – κυρίως όταν έως πρότινος είχε καλές επιδόσεις – η λεγόμενη σχολική φοβία ή σχολική άρνηση, είναι μία άλλη έκφραση της κατάθλιψης. Το ίδιο συμβαίνει και με τις διαταραχές της διαγωγής, που αφορούν επί μακρόν συστηματική καταπάτηση των δικαιωμάτων των άλλων ή παραβίαση των κοινωνικών κανόνων (επιθετικότητα, σκασιαρχεία, κλοπές, ψέματα, καταστροφές, χρήση ουσιών).

Η εφηβική κατάθλιψη σε άλλες χώρες συναντάται στο 5-10% του πληθυσμού. Στην Ελλάδα δεν έχουν γίνει πολλές σχετικές έρευνες, αλλά υπολογίζεται ότι 1 στους 5 παιδιά και εφήβους που παραπέμπονται στα παιδοψυχιατρικά τμήματα μπορεί να παρουσιάζει καταθλιπτικά συμπτώματα. Οι ραγδαίες κοινωνικές αλλαγές των τελευταίων δεκαετιών, όπως ο υπερπληθυσμός των πόλεων, η διάλυση της οικογένειας, η προοπτική της ανεργίας έχουν συμβάλει στην αύξηση της συχνότητας εμφάνισης της κατάθλιψης και στη μείωση του μέσου όρου ηλικίας πρώτης εμφάνισής της. Εμφανίζεται πολύ συχνότερα στα κορίτσια από ό,τι στα αγόρια, κάτι που, εν μέρει, ερμηνεύεται από τη θεωρία των στερεοτύπων του φύλου. Οι γονείς, συχνά, θεωρούν ότι πρόκειται για τα συνήθη χαρακτηριστικά της εφηβικής περιόδου και δε δίνουν τη δέουσα σημασία. Άλλωστε, φαίνεται ότι παρατηρούν και ανησυχούν περισσότερο για εξωτερικευμένες διαταραχές της συμπεριφοράς, παρά για την πραγματική συναισθηματική κατάσταση του παιδιού τους. [...]

Κείμενο 2

Ωροσκόπιο

Το ποίημα ανήκει στον Άλκη Αλκαίο, σύγχρονο ποιητή, του οποίου έχουν κιόλας πολλά ποιήματα μελοποιηθεί.

Μέρες βροχής κι ένας αέρας δυνατός
σε παρασέρνει σε αδέσποτο σεργιάνι¹.
Σκηνές φιλμάρεις με μια κάμερα νυχτός
ξέμπαρκα μάτια και φευγάτα στο λιμάνι.

Στην πολιτεία οι τοίχοι μάρτυρες βουβοί
φορούν συνθήματα παλιά ξεθωριασμένα.
Ξέρω θα φύγεις πριν χαράξει η αυγή
κι εγώ θα μείνω δίχως άλλοθι κανένα.

Μην πεις ποτέ ποτέ πως όλα ήτανε μια πλάνη
περιπλανήθηκα μαζί σου και μου φτάνει.
Βάλε σημάδια μες στη νύχτα μη χαθείς
είναι πιο εύκολο να κλαις παρά να ζεις.

Έλεγες αύριο θα 'ναι ο κόσμος φωτεινός,
έλεγα είναι με το μέρος μας ο χρόνος.
Δεν ειν' ο χρόνος με το μέρος κανενός,
τις συμπληγάδες του περνά καθέννας μόνος.

¹ Ο περίπατος, η βόλτα χωρίς συγκεκριμένο προορισμό (τουρκικής προέλευσης λέξη)

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να συνοψίσεις σε 60 περίπου λέξεις τα συμπτώματα της εφηβικής κατάθλιψης, σύμφωνα με τη συγγραφέα του Κειμένου 1.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η 3^η παράγραφος του Κειμένου 1, ανάμεσα σε άλλους τρόπους, οργανώνεται με την αντίθεση. Ποια είναι τα δύο μέρη της αντίθεσης (μονάδες 4) και πώς συμβάλλει αυτός ο τρόπος στην ανάδειξη των απόψεων της αρθρογράφου (μονάδες 6);

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να εντοπίσεις στο Κείμενο 1 τρεις (3) λέξεις ή / και εκφράσεις του ειδικού λεξιλογίου που χρησιμοποιεί η συντάκτριά του (μονάδες 9). Πώς συμβάλλει αυτή η γλωσσική επιλογή στη διαμόρφωση του ύφους του κειμένου (μονάδες 6);

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ανταποκρίνεται, κατά τη γνώμη σου, το ποίημα-τραγούδι του Άλκη Αλκαίου στις αναζητήσεις, τους οραματισμούς ή / και τις ιδιαιτερότητες της εφηβικής ηλικίας; Δικαιολόγησε την απάντησή σου με συγκεκριμένες αναφορές στο ποίημα. (100 - 150 λέξεις).

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η εφηβική κατάθλιψη αναγνωρίζεται συνήθως από την ευερεθιστότητα του εφήβου, τον αρνητισμό, την απαισιοδοξία και τις συγκρούσεις με την οικογένεια και το σχολείο. Ο καταθλιπτικός έφηβος είναι αδρανής, νιώθει ανία και παραπονείται ότι υποφέρει συχνά από οργανικά προβλήματα. Δεν έχει αυτοεκτίμηση, φοβάται αδικαιολόγητα, δεν συγκεντρώνεται, αποστρέφεται το σχολείο. Επίσης, συμπεριφέρεται ανάγωνα και υιοθετεί παραβατικές και ενοχλητικές για τους άλλους στάσεις.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η αντίθεση περιλαμβάνεται καταρχήν στο απόσπασμα / θεματική περίοδο του κειμένου «Τα σημερινά ... συναισθήματος». Οι έννοιες που αντιπαρατίθενται είναι από τη μία πλευρά οι ενήλικες (με κύριο καταθλιπτικό χαρακτηριστικό την άμετρη θλίψη) και από την άλλη οι έφηβοι (με κύριο καταθλιπτικό χαρακτηριστικό την ευερέθιστη διάθεση). [Με μία έννοια βέβαια θα μπορούσε κανείς να διαπιστώσει ότι και στις λεπτομέρειες της παραγράφου υπάρχουν κι άλλες, πιο μερικές, αντιθέσεις ανάμεσα στην κατάθλιψη των ενηλίκων και την εφηβική κατάθλιψη].

Ο τρόπος αυτός της αντίθεσης αποτελεί ουσιαστικά μία εισαγωγή, αλλά και ένα emphatic «σχόλιο» στην άποψη της αρθρογράφου, τη σχετική με τα γνωρίσματα της εφηβικής κατάθλιψης. Με την αντίθεση αυτή προβάλλεται αρχικά το κυριότερο, το κορυφαίο γνώρισμα της κατάθλιψης των εφήβων, η ευερεθιστότητα, που δεν χαρακτηρίζει (τουλάχιστον στον ίδιο βαθμό) τους ενήλικες. Οι πληροφορίες που ακολουθούν (στις λεπτομέρειες – σχόλια της παραγράφου) έρχονται να συμπληρώσουν την εικόνα των καταθλιπτικών συμπτωμάτων που καταγράφονται στην περίοδο της εφηβείας.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Τρεις λέξεις ή εκφράσεις του ειδικού λεξιλογίου της συντάκτριας είναι:

- «ψυχιατρικά διαγνωστικά συστήματα»
- «διαταραχές της διαγωγής»

- «καταθλιπτικά συμπτώματα»

Οι όροι αυτοί είναι σύμφωνοι με τον επιστημονικό χαρακτήρα του κειμένου, το οποίο περιγράφει το ψυχιατρικό φαινόμενο της εφηβικής κατάθλιψης και επιδιώκει να το ερμηνεύσει πολύπλευρα. Πέραν τούτου, το ύφος το οποίο διαμορφώνεται στο κείμενο από τη χρήση του λεξιλογίου αυτού είναι τυπικό, επίσημο, αυστηρό. Η συντάκτρια επιθυμεί να αναδείξει κυρίως τη σοβαρότητα του θέματος, το οποίο πραγματεύεται, και να «ζητήσει» από τους αναγνώστες του μελετήματός της να του δώσουν τη δέουσα προσοχή.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Το ποίημα – τραγούδι του Άλκη Αλκαίου συνδυάζεται εύκολα με τον ψυχισμό των εφήβων. Στους 4 πρώτους στίχους δηλώνεται ήδη η διάθεση για απομόνωση – περισυλλογή – περιπλάνηση που τους διακατέχει. Ο έφηβος επιθυμεί να αποσυρθεί στον εαυτό του, να ονειροπολήσει. Καταφεύγει στο λιμάνι, πιθανώς γιατί η εικόνα του λιμανιού τον πλημμυρίζει νοσταλγία και ρέμβη, ενώ η βροχή και ο άνεμος συνοδοιπορούν με τη μοναχικότητά του και την εσωστρέφειά του. Το ερωτικό, επίσης, στοιχείο είναι διάχυτο στο κείμενο, κυρίως ως διάψευση της προσδοκίας. Οι στίχοι «Μην πεις ποτέ ποτέ πως όλα ήτανε μια πλάνη περιπλανήθηκα μαζί σου και μου φτάνει» υποδηλώνουν απογοήτευση από έναν έρωτα που δεν ευδοκίμησε και μια προσπάθεια να εκλογικεύσει ο έφηβος – αν το κείμενο αφορά αυτόν – την απομάκρυνση του αγαπημένου / ης από τη ζωή του. Οι υπαρξιακές άλλωστε αγωνίες χαράζονται στην ψυχή των εφήβων, τούς σημαδεύουν. Στους δύο τελευταίους στίχους ένας έφηβος «αναγνωρίζει» τον εαυτό του: βιώνει την αναγκαιότητα να δεχτεί όσα τον πικραίνουν (εδώ τον ανεκπλήρωτο έρωτα), αλλά και πεισμώνει απέναντι στη ζωή, αποφασίζει να παλέψει, για να ζήσει.

Κείμενο 1

[Για την αγάπη]

Το κείμενο αποτελεί σύντομο στοχαστικό δοκίμιο του Έρμαν Έσσε, Γερμανού λογοτέχνη, για την αγάπη. Αντλήθηκε από το Διαδίκτυο.

Το δημοφιλές παραμύθι του Χανς Κρίστιαν Άντερσεν, Το Ασχημόπαπο, έχει ως ερμηνευτικό κλειδί για τον ενήλικο αναγνώστη την αναζήτηση του εαυτού. Το ασχημόπαπο γεννιέται ανάμεσα σε άλλα παπάκια, όμως είναι διαφορετικό. Δεν το αναγνωρίζουν ως ίδιο με εκείνα και το απορρίπτουν. Προσπαθεί να τα κάνει να το αγαπήσουν, ελπίζει να γίνει σαν εκείνα, αλλά δε μπορεί, γιατί στο βάθος είναι διαφορετικό. Νιώθει κατώτερο και περιφρονημένο και πασχίζει να γίνει αποδεκτό. Αλλά, όσο το ασχημόπαπο δεν ανακαλύπτει την ταυτότητά του, δε βρίσκει την αγάπη -όσο δεν ανακαλύπτει πως είναι κύκνος και δεν αποδέχεται αυτό που είναι, δε μπορεί να αγαπήσει αληθινά, ούτε να αγαπηθεί.

Η αναζήτηση αποδοχής από το ασχημόπαπο ξεκινάει με κατεύθυνση προς τα έξω, καθώς προσπαθεί να ενταχθεί, θέλει να είναι κάτι που δεν είναι. Αλλά, στην περίπτωση του παραμυθιού, το ασχημόπαπο δεν ξεγελάει με τη θέλησή του, απλώς βρίσκεται σε αυτήν την κατάσταση χωρίς να ξέρει το γιατί. Πρέπει να ξεκινήσει μια πορεία που θα το οδηγήσει να ανακαλύψει ποιο είναι, και αυτό θα του επιτρέψει να βρει την αγάπη των άλλων.

Πολλοί άνθρωποι προσπαθούν να δείχνουν κάτι που δεν είναι, είτε γιατί νομίζουν πως αυτό θέλουν οι άλλοι είτε γιατί δεν τους αρέσει το πώς είναι. Είναι εξαρτημένοι από τη γνώμη των άλλων και χρειάζονται απελπισμένα την επιδοκιμασία τους. Όμως, η αληθινή αγάπη δε γεννιέται από τη στέρηση, με το να περιμένουμε να καλύψει ο άλλος τα εσωτερικά μας κενά ή να μας πει τι πρέπει να κάνουμε. Αγαπάμε κάτι αληθινά, μόνο αποδεχόμενοι αυτό που είναι.

Μόνο αν αποδεχτούμε τον εαυτό μας όπως είναι, συμπεριλαμβανομένων των πληγών μας, θα μπορέσουμε να είμαστε κύριοι της ζωής μας. Και γι' αυτό πρέπει πρώτα να γνωρίσουμε τον εαυτό μας. Κι έτσι, οι άλλοι θα μπορέσουν να αγαπήσουν το πρόσωπο που πραγματικά είμαστε και όχι ένα προσωπείο που έχουμε δημιουργήσει. Ένα γνωστό τάνγκο με στίχους του Κάρλος Αντρές Μπαρ λέει: «Δε θα μπορέσω να γίνω καλύτερος, αν και το θέλεις, αφού με παροτρύνεις ν' αλλάξω, δε θα μπορέσω να γίνω καλύτερος, αν και το θέλω, και για τη δική σου αγάπη και για τη δική μου. Αγάπα με όπως είμαι, με την αγάπη μου και τα πιστεύω μου, αγάπα με όπως είμαι, με την ενοχή μου και τη μνησικακία μου, μην περιμένεις από μένα, για να μ' αγαπήσεις, να πάψω να είμαι εγώ».

Κείμενο 2

Η πιο όμορφη θάλασσα

Το ποίημα ανήκει στον Τούρκο ποιητή Ναζίμ Χικμέτ, έναν ποιητή που εκφράζει ανθρωπιά μέσα από το έργο του. Τα ποιήματά του έχει μεταφράσει στα ελληνικά ο Γιάννης Ρίτσος.

Θα γελάσεις απ' τα βάθη των χρυσών σου ματιών
είμαστε μες στο δικό μας κόσμο

Η πιο όμορφη θάλασσα
είναι αυτή που δεν έχουμε ακόμα ταξιδέψει
Τα πιο όμορφα παιδιά δεν έχουν μεγαλώσει ακόμα
Τις πιο όμορφες μέρες μας
δεν τις έχουμε ζήσει ακόμα

Κι αυτό που θέλω να σου πω,
το πιο όμορφο απ' όλα,
δε στο `χω πει ακόμα.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

«Αγαπάμε κάτι αληθινά, μόνο αποδεχόμενοι αυτό που είναι». Με ποιο σκεπτικό καταλήγει ο συγγραφέας στη διαπίστωση αυτή στο τέλος της τρίτης παραγράφου του Κειμένου 1; (50 - 60 λέξεις).

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Με ποιον τρόπο συνδέονται νοηματικά οι σίχοι του τάνγκο με το υπόλοιπο τμήμα της τέταρτης παραγράφου του Κειμένου 1;

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

να ενταχθεί, να βρει, εξαρτημένοι από, προσωπείο, παροτρύνει: Να γράψεις από μία συνώνυμη λέξη ή έκφραση για καθεμιά από τις υπογραμμισμένες λέξεις/φράσεις του Κειμένου 1, λαμβάνοντας υπόψη το γλωσσικό περιβάλλον στο οποίο βρίσκονται.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποιο είναι αυτό που κατά τη γνώμη σου το ποιητικό υποκείμενο δεν έχει ακόμη πει στο πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται; Δικαιολόγησε την απάντησή σου με αναφορές στο Κείμενο 2 και γράψε την εντύπωση που σου προκάλεσε η ανάγνωση. (100 - 150 λέξεις)

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Ο συγγραφέας πιστεύει ότι οι άνθρωποι παριστάνουν συχνά έναν χαρακτήρα που δεν έχουν, γιατί επιθυμούν την αποδοχή και αναγνώριση των άλλων, την οποία όμως δεν εξασφαλίζουν εύκολα. Πάντως, επειδή η αληθινή αγάπη δεν ταυτίζεται με τον εγωισμό ή με την εξάρτηση από τον άλλο, αγαπάμε πραγματικά μόνο τον «σύντροφο» που αποδεχόμαστε αυθόρμητα, με τα ελαττώματά του, όχι εκείνον που υπάρχει, για να ικανοποιεί το εγώ μας.

2^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Στους στίχους του τάνγκο ο ερωτευμένος άντρας προσκαλεί την αγαπημένη του να τον αποδεχτεί, όπως είναι, με τα προτερήματα και τα ελαττώματά του, δηλώνοντας ότι δεν του είναι βολετό να αλλάξει χαρακτήρα, αν και το θέλει. Η επίγνωση όμως των ελαττωμάτων από μέρους ενός ανθρώπου φανερώνει και αυτογνωσία, γι' αυτό και ο συγγραφέας διατυπώνει στην αρχή της παραγράφου την άποψη ότι, αφού γνωρίσουμε τον εαυτό μας, μπορούμε να προσδοκούμε την αγάπη των άλλων.

3^ουποερώτημα (μονάδες 15)

Να ενσωματωθεί, να αφομοιωθεί

Να κερδίσει, να κατακτήσει

Είναι δεσμευμένοι στη

Μάσκα, περσόνα

Παρωθείς, προτρέπεις

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Πιστεύω πως αυτό που δεν έχει πει ακόμη το ποιητικό υποκείμενο είναι πολύ πιθανό να είναι η λέξη «αγάπη», να δηλώσει, μ' άλλα λόγια, ανοιχτά την αγάπη του προς το πρόσωπο που τον ελκύει ερωτικά. Κι αυτό γιατί, προσωπικά, βλέπω το ερωτικό στοιχείο να κυριαρχεί στο ποίημα. Στον 1^ο στίχο η αγαπημένη «Θα γελάσει απ' τα βάθη των χρυσών της ματιών» (τα μάτια είναι ισχυρό αντικείμενο ερωτικού πόθου και αποκαλούνται «χρυσά», πανέμορφα και πολύτιμα) – στον 2^ο στίχο γράφεται ότι «είμαστε μες στον δικό μας κόσμο» (όπως όλοι οι ερωτευμένοι) – η 2^η στροφική ενότητα είναι γεμάτη ονειροπόληση και σχέδια για ένα μέλλον ομορφιάς και ευτυχίας – η τελευταία στροφική ενότητα κρύβει την επιθυμία της εκμυστήρευσης, της αποκάλυψης του πόθου, που χαρακτηρίζει κάθε ερωτευμένο σε σχέση με το ταίρι του.

Ανάλογα με τον βαθμό πρόσληψης του κειμένου ο/η μαθητής/τρια καλείται να γράψει την εντύπωση που του προκάλεσε η ανάγνωση. (π.χ. Το ποίημα για εμένα είναι μαγευτικό. Όταν το διαβάζω, με πλημμυρίζει η προσμονή της αποκάλυψης, θέλω σφοδρά να μάθω τι θα έλεγε το ποιητικό υποκείμενο κι αν όλα όσα ονειρεύεται για την αγάπη του θα γίνουν κατόπιν πραγματικότητα.)

Κείμενο 1

[Η διαφορετικότητα της γλώσσας]

Το κείμενο είναι απόσπασμα από το βιβλίο του Χρίστου Λ. Τσολάκη, Ομότιμου Καθηγητή του ΑΠΘ, «Από τα γράμματα στη γλώσσα». Αναδημοσιεύτηκε στο περιοδικό Φιλολόγος το 2013 (τ. 152, σελ. 321).

Το σημαντικότερο ίσως γνώρισμα της γλώσσας είναι η διαφορετικότητα. Η γλώσσα σύγκειται¹ από αντίθετα στοιχεία. Το καθετί σ' αυτήν είναι μοναδικό. Το κάθε φώνημα μοναδικό. Η κάθε λέξη, η κάθε φράση, η κάθε πρόταση έρχονται και συνεισφέρουν στο λόγο και παραμένουν μοναδικά και ανεπανάληπτα. Τίποτε δεν είναι το ίδιο με το άλλο. Κι όμως τα πάντα πειθαρχούν στο νόημα της τέχνης και του λόγου.

Η γλώσσα, λοιπόν, αναδύεται, ως κοινωνικό προϊόν, μέσα από την ανθρώπινη κοινότητα με πλήθος γλωσσικές ποικιλίες (γλωσσικά επίπεδα), που αντιστοιχούν στις κοινωνικές ποικιλίες (κοινωνικά επίπεδα). Η γλώσσα δηλαδή «λειτουργεί σε πολλά επίπεδα και ανθίζει με ποικίλους τρόπους προφορικού και γραπτού λόγου, δημιουργώντας αμέτρητα κείμενα: που γράφονται και ακούγονται, ποιητικά και πεζά, λόγια και λαϊκά, περιγραφικά και αφηγηματικά, αποδεικτικά και κριτικά, πολιτικά και ρητορικά, ιστορικά και φιλοσοφικά, του θεάτρου και του κινηματογράφου, της τηλεόρασης και του ραδιοφώνου, των αθλητικών σχολίων και των θρησκευτικών τελετών, των τίτλων και των διαφημίσεων, των περιθωριακών, της πιάτσας και του σαλονιού, του σπιτιού και της υπηρεσίας, κείμενα όλων των εκφάνσεων και όλων των στιγμών της ζωής, κείμενα, κείμενα, κείμενα, που ασταμάτητα υφαίνουν τις σχέσεις μας, την επικοινωνία μας, τον πολιτισμό μας».

Είναι ανάγκη, συνεπώς, να αποκτήσουμε συνείδηση αυτών των κειμένων, όπως είναι ανάγκη να αποκτήσουμε συνείδηση του προφορικού και του γραπτού λόγου και της ισοτιμίας τους, αν και ο προφορικός είχε τη χρονική προτεραιότητα. Εκατομμύρια χρόνια ο άνθρωπος μιλάει. Εδώ και τρεις χιλιάδες χρόνια γράφει. Εξάπαντος² η επινόηση της γραφής έχει δώσει μιαν ακόμη διάσταση στη σκέψη και μιαν ακόμη γλώσσα στη γλώσσα. «Με τη γραφή, όπως είπαν, ξεπεράστηκε: η μνήμη από την κρίση, ο μύθος από την ιστορία, η παράδοση από την ατομική σκέψη, η μυθοποιητική σκέψη από τη ρασιοναλιστική»³

¹ Αποτελείται

² Οπωσδήποτε.

³ Ορθολογιστική

φιλοσοφία». Είναι αυτή που γκρέμισε τις αυθεντίες και οδήγησε στη δημοκρατία, αποταμίευσε τη σκέψη, την έκανε αθάνατη, και εξακτίνωσε τον πολιτισμό σε όλα τα μήκη και σε όλα τα πλάτη του χώρου και του χρόνου. Με τη γραφή ο άνθρωπος διπλασίασε τη λειτουργικότητα της γλώσσας. Δεν είναι υποδεέστερος, όμως, και ο προφορικός λόγος: που ήταν και είναι πανανθρώπινος (όλοι μιλούν, λίγοι γράφουν), που είναι ο λόγος της άμεσης καθημερινής επικοινωνίας, που εκφράζει τη συνθήκη της στιγμής, που ζωντανεύει με τα παραγλωσσικά⁴ και τα εξωγλωσσικά στοιχεία (χειρονομίες, έκφραση προσώπου κλπ.) την ανθρώπινη έκφραση, που είναι, τελικά, αυτός η γλώσσα.

Κείμενο 2

Κυράνω

Το κείμενο είναι απόσπασμα από το ομότιτλο μυθιστόρημα της Βασιλικής Παπαγιάννη (1927-2014), εκδόσεις Νεφέλη, 1990.

Οι παλιοί βοσκοί που γίνανε γεωργοί και στέριωσαν σε έναν τόπο, άρχισαν να σκέφτονται τα γράμματα και για τις θυγατέρες τους. Είχε πει η γιαγιά μου για την κόρη της:

- Ας είναι κορίτσι, να πάει στο σχολείο! Εγώ την Κυράνω δεν την αφήνω αγράμματη! Να 'ναι το κούτσουρο που είμαι εγώ!

Στη γειτονική κωμόπολη ήταν το σχολείο και τα παιδιά περπατούσαν έξη χιλιόμετρα να πάνε και να γυρίσουν· κινούσαν στ' άφεγγα ακόμα. Κι αυτήν την ξέβγαζε ως μακριά η μάνα της, κι έπειτα – «άντε, μάνα», της έλεγε, «γύρισε πίσω, έφεξε, δε φοβάμαι».

Κρεμασμένη στον ώμο τη σάκα του το παιδί, πηγαίνει στον καρόδρομο, ανάμεσα στα χωράφια. Της έχει υφάνει τη σάκα η μάνα της. Εκάθισε στον αργαλειό και την ύφανε. Σχέδια του νου της· τρίγωνα χρωματιστά και στη μέση κύκλος. Και τα ρούχα της η μάνα της τα ύφαινε.

Έτσι πορεύονταν τότε αυτοί. Και σα θαύμα για τ' άλλα παιδιά, που κορίτσι πράμα, πάει να μάθει γράμματα.

- Βγέστε να δείτε! Η Κυράνω πάει σχολείο! Θέλουμε κι εμείς! Κι εμείς! Και εμείς να πάμε!

- Γίνηκαν σιγά – σιγά οχτώ. Άμα χιόνιζε ή φυσούσε αέρας κρύος πηδούσαν στο χαντάκι, έξω απ' το σχολείο. Κολλούσαν τα κορμιά τους και σαν ζεσταίνονταν, άνοιγαν τις πετσέτες, βγάλαν ψωμί, ταραμά, ρέγγα, τρώγαν. Πολύν καιρό βαστάνε οι πάγοι το χειμώνα.

Γυρίζοντας απ' την κωμόπολη τ' απόγεμα, πιάνανε πάλι ένα χαντάκι. Δίπλα στο δρόμο. Τρέχαν στα χωράφια, μάζευαν φρύγανα, άναβαν φωτιά, σηκώνονταν φλόγες μεγάλες,

⁴Παραγλωσσικά στοιχεία: ένταση φωνής, επιτονισμός, ρυθμός κ.λπ.

παίρναν μια πύρα⁵, κινούσαν πάλι. Κι όταν το χιόνι είχε στρωθεί ή σίμωνε καταιγίδα, τότες ο παππούς καβαλίκευε τ' άλογο και πήγαινε να την πάρει.

- Αι, κυρά-δασκάλα, μάζεψε τα γράμματα να πάρω το κορίτσι, τι μας προφταίνει η νύχτα! [...]

Λοιπόν, η μάνα μου έτσι μάθαινε τα γράμματα.

Ο παππούς μου είπε της γιαγιάς μου:

- Η Κυράνω τελειώνει και την τέταρτη τάξη. Κορίτσι πράμα και άλλες αλφαβήτες στην μπουγάδα και στο ζύμωμα δεν της χρειάζονται. Να μείνει στο σπίτι, να σε βοηθάει, να την έχεις παραχέρι. Κι ύστερα έχουμε Κοσμά, Κυριάκο σε σχολαρχείο. Να ετοιμάζετε φαγητά, γλυκά, να τους στέλνουμε στον Τύρναβο.

Την υπογραφή του πελεκούσε μονάχα.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ουποερώτημα(μονάδες 10)

Πώς τεκμηριώνει ο συγγραφέας του Κειμένου 1 τη θέση του για την ισοτιμία ανάμεσα στον γραπτό και προφορικό λόγο; (60-70λέξεις).

Μονάδες 10

2^ουποερώτημα(μονάδες 10)

Ποιος είναι ο δομικός ρόλος της λέξης «συνεπώς» στην τελευταία παράγραφο του Κειμένου 1 και ποια η νοηματική σχέση που εκφράζει;

Μονάδες 10

3^ουποερώτημα(μονάδες 15)

Να χαρακτηρίσεις το περιεχόμενο των παρακάτω προτάσεων ως Σωστό ή Λαθεμένο, σύμφωνα με το Κείμενο 1. Η απάντησή σου να μεταφερθεί στο απαντητικό φύλλο.

1. Ο συγγραφέας επιλέγει το γ' ενικό πρόσωπο, προκειμένου να ενισχυθεί η επιστημονική διάσταση του κειμένου.
2. Στο κείμενο κυριαρχεί η συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας.
3. Με την εκτεταμένη χρήση ασύνδετου σχήματος το κείμενο αποκτά πυκνότητα περιεχομένου.

⁵Ζεσταινόταν για λίγο.

4. Η επανάληψη της λέξης «κάθε» στην 1^η παράγραφο του Κειμένου, υπογραμμίζει τη σημαντικότητα όλων των στοιχείων που συναποτελούν τη γλώσσα.
5. Τα εισαγωγικά στο απόσπασμα: «Με τη γραφή ... από την ατομική σκέψη» (3^η παράγραφος) δηλώνουν σχόλιο του συγγραφέα.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4(μονάδες 15)

Με βάση τα νοήματα του Κειμένου 2 να σχολιάσεις τις στάσεις της γιαγιάς και του παππού αναφορικά με τη μόρφωση της κόρης τους, τεκμηριώνοντας την απάντησή σου με τα σχετικά χωρία. Η ερμηνεία σου να εκτείνεται σε 120-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ενδεικτικοί άξονες της απάντησης:

- Ο προφορικός λόγος υπάρχει όσο και ο άνθρωπος, ενώ ο νεότερος γραπτός λόγος λειτούργησε ως καταλύτης για την πνευματική εξέλιξη και πρόοδο.
- Με την κριτική του διάσταση ο γραπτός λόγος κατέστησε δυνατή τη δημοκρατία, διατήρησε τη γνώση και διέδωσε τον πολιτισμό.
- Ο προφορικός λόγος ενέχει καθολικότητα και ευθύτητα, ενώ τα στοιχεία που τον πλαισιώνουν εμπλουτίζουν την επικοινωνία.
-

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Ο δομικός ρόλος της λέξης είναι ότι συνδέει την 2^η με την 3^η παράγραφο του Κειμένου 1. Η αρχή της 3^{ης} παραγράφου λειτουργεί ως συμπέρασμα της 2^{ης}, εφόσον η πρόταση του συγγραφέα είναι να αναγνωριστεί η σημαντικότητα των ποικίλων κειμένων που αναφέρονται στην 2^η.
- Νοηματική σχέση: Συμπέρασμα.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

1. Σ
2. Λ
3. Σ
4. Σ
5. Λ

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

- Οποιαδήποτε διαπίστωση από τους μαθητές/-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Ενδεικτικοί άξονες της απάντησης:

- Η γιαγιά τηρεί πολύ θετική στάση για τη μόρφωση των κοριτσιών γενικά και της κόρης της ειδικότερα «Ας είναι ... που είμαι εγώ!». Θετικά αξιολογείται και ο σχολιασμός των θαυμαστικών που επιτείνουν το νόημα και υπογραμμίζουν τη θέρμη των λεγομένων.
- Εκδηλώνει έμπρακτα την υποστηρικτική της στάση με το να συνοδεύει την κόρη της ως το χάραμα, για να μη φοβάται «την ξέβγαζε ως μακριά η μάνα της» και με το να μεριμνά για τις σχολικές ανάγκες της «έχει υφάνει τη σάκα η μάνα της».
- Ο παππούς έχει λιγότερο θερμή στάση, αν και όχι απολύτως απορριπτική.
- Αποδέχεται, ως ένα σημείο, τη μόρφωση των κοριτσιών «τελειώνει και την τέταρτη τάξη» διευκολύνοντας, μάλιστα, τη διαδικασία «ο παππούς καβαλίκευε τ' άλογο και πήγαινε να την πάρει», χωρίς, όμως, να είναι ιδιαίτερα ενθουσιώδης «Αι, κυρά-δασκάλα ... η νύχτα!».
- Αρνητική στάση τηρεί, όταν μεγαλώνει η κόρη του και θεωρεί ότι πρέπει να ασχοληθεί, πλέον, με τις οικιακές εργασίες «Κορίτσι πράμα ... δεν της χρειάζονται».
- Θετικά αξιολογείται ο σχολιασμός της αντίθεσης της στάσης του παππού αναφορικά με τα αγόρια της οικογένειας που μορφώνονται «Κι ύστερα ... στον Τύρναβο».

Κείμενο 1

Αναλφαβητισμός: Ένα κληρονομικό πρόβλημα

Το κείμενο δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Καθημερινή» και έχει ως πηγή του αποτελέσματα από την έρευνα που διεξήγαγε το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου. Προσπελάστηκε διαδικτυακά στις 16 – 04 – 2021. (διασκευή)

Σύμφωνα με μελέτη του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου, το 32% των Ελλήνων υποεκπαιδευμένων¹, βλέποντας ένα λογαριασμό της ΔΕΗ, δεν μπορεί να καταλάβει ποια είναι η ημερομηνία πληρωμής του...

Ο αναλφαβητισμός είναι ένα φαινόμενο που αναπαράγεται. Κληρονομείται τις περισσότερες φορές από γενιά σε γενιά, καθώς η εκπαίδευση των παιδιών συνδέεται άμεσα με το μορφωτικό επίπεδο των γονέων. Το φύλο, η οικονομική κατάσταση και ο τρόπος διαμονής αφήνουν το αποτύπωμά τους στις περιπτώσεις ανάπτυξης του αναλφαβητισμού. Σύμφωνα με στοιχεία της Ουνέσκο, το μεγαλύτερο κύμα αναλφαβητισμού πλήττει τη νότια και δυτική Ασία, την Αφρική και τα αραβικά κράτη. Μάλιστα, η Μπουρκίνα Φάσο θεωρείται η χώρα με . . . το χαμηλότερο ποσοστό αλφαβητισμού στον κόσμο, μόλις με 12,8%. Ακολουθούν ο Νίγηρας με 14,4% και το Μαλί με 19%.

Στη χώρα μας, σχεδόν ένας στους δύο χαρακτηρίζεται ως υποεκπαιδευμένος (λειτουργικά αναλφάβητος). Αυτό αποδεικνύει και έρευνα που έχει πραγματοποιήσει το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου. Το ποσοστό των ερωτώμενων που δεν έχει ολοκληρώσει εννέα έτη εκπαίδευσης φτάνει το 44,8%, ενώ όσοι δεν παρακολούθησαν το Δημοτικό ή δεν ολοκλήρωσαν τη φοίτηση σε αυτό, είναι το 26,7% του συνόλου.

Πρώτες το νήμα του αναλφαβητισμού κόβουν οι γυναίκες, καθώς αποτελούν το 73,5% των απόλυτα αναλφάβητων, ενώ στους άντρες το ποσοστό φτάνει το 26,5%. Αυτό ενισχύεται από την παρουσία κοινωνικών ανισοτήτων, ακόμα και στον 21ο αιώνα. Οι ρίζες του αναλφαβητισμού, επίσης, επεκτείνονται στη φτώχεια και στις βιοποριστικές ανάγκες, στο χάσμα μεταξύ των επαρχιών και των αστικών κέντρων, στις ελλείψεις του σχολείου και της παροχής παιδείας και σε κάποιες περιπτώσεις σε πολεμικές εχθροπραξίες. Οι πιο ευάλωτες ομάδες ανθρώπων απέναντι στο πρόβλημα του αναλφαβητισμού είναι οι μειονότητες, όπως οι αθίγγανοι, και οι μετανάστες.

¹υποεκπαιδευμένος: ο άνθρωπος που μπορεί να γνωρίζει γραφή και ανάγνωση, αλλά δεν κατανοεί όλα όσα διαβάζει (λειτουργικά αναλφάβητος).

Επίσης, παρατηρείται ότι το φαινόμενο έχει πιο έντονη παρουσία σε συγκεκριμένους εργασιακούς τομείς. Γεωργοί, κτηνοτρόφοι, αλιείς, ανειδίκευτοι εργάτες και τεχνίτες - χειριστές μηχανημάτων παραμένουν υποεκπαιδευμένοι. Ενδιαφέρον, ωστόσο, προκαλεί το γεγονός πως ένα 34,5% των ιδιοκτητών και διευθυντών καταστημάτων και επιχειρήσεων ανήκουν σε αυτή την κατηγορία.

Καθοριστικό, ωστόσο, ρόλο για την αναπαραγωγή του φαινομένου διαδραματίζει το οικογενειακό περιβάλλον. Το 86% των ερωτώμενων που δεν έχουν ολοκληρώσει την 9χρονη εκπαίδευση, είχαν έναν πατέρα, ο οποίος παρομοίως δεν πήγε στο σχολείο.

Οι συνέπειες του αναλφαβητισμού δεν πρέπει να υποτιμώνται. Η υποβάθμιση του βιοτικού επιπέδου, που προάγει το φαινόμενο του αναλφαβητισμού, δεν συνάδει με την πρόοδο και την εξέλιξη του ανθρώπου. Ο αναλφάβητος συχνά απομονώνεται ή νιώθει εσωστρεφής και αποκλεισμένος από κοινωνικά και πολιτικά δρώμενα και πλημμυρίζεται από συναισθήματα κατωτερότητας. Επιπλέον, περιορίζεται το φάσμα εργασιών, στο οποίο μπορεί να ανταποκριθεί και δεν είναι λίγες οι φορές που το άτομο εξαρτάται από άλλους. Επομένως, ο αναλφαβητισμός δεν είναι παρά τροχοπέδη² στην ανάπτυξη κάθε τομέα.

Για την καταπολέμηση του προβλήματος, χρειάζεται η ευαισθητοποίηση και κινητοποίηση τόσο των κρατικών φορέων όσο και η εξατομικευμένη συνεισφορά. Η απαγόρευση της παιδικής εργασίας θα είναι σωτήρια, όπως και η οικονομική ενίσχυση των ασθενέστερων τάξεων και λαών, αλλά και η ενίσχυση ακριτικών και αγροτικών περιοχών. Είναι γεγονός πως η πιο διαδεδομένη αιτία εγκατάλειψης του σχολείου είναι η οικονομική ανέχεια.

Κείμενο 2

Εγκώμιο στη μάθηση

Το κείμενο αποτελεί μέρος της συλλογής «Ποιήματα» του Μπέρλοντ Μπρεχτ(1949) σε μετάφραση Νάντιας Βαλαθάνη. Εκδόσεις: Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1992.

Μάθαινε και τ' απλούστερα! Γι' αυτούς
που ο καιρός τους ήρθε
ποτέ δεν είναι πολύ αργά!
Μάθαινε το αβγ, δε σε φτάνει, μα συ
να το μαθαίνεις! Μη σου κατοφτανεί!
Ξεκίνα! Πρέπει όλα να τα ξέρεις!
Εσύ να πάρεις πρέπει την εξουσία.

² τροχοπέδη: (κυρ.) το φρένο / (μτφ.) κάτι που εμποδίζει ή επιβραδύνει την εξέλιξη μιας διαδικασίας

Μάθαινε, άνθρωπε στο άσυλο!
Μάθαινε, άνθρωπε στη φυλακή!
Μάθαινε, γυναίκα στην κουζίνα!
Μάθαινε, εξηντάχρονε!
Εσύ να πάρεις πρέπει την εξουσία.
Ψάξε για σχολείο, άστεγε!
Προμηθεύσου γνώση, παγωμένε!
Πεινασμένε, άρπαξε το βιβλίο: είν' ένα όπλο.
Εσύ να πάρεις πρέπει την εξουσία.
Μην ντρέπεσαι να ρωτήσεις, Σύντροφε!
Μην αφεθείς να πείθεται
μάθε να βλέπεις συ ο ίδιος!
Ό,τι δεν ξέρεις ο ίδιος
καθόλου δεν το ξέρεις.
Έλεγε το λογαριασμό
εσύ Θα τον πληρώσεις.
Ψάξε με τα δάχτυλα κάθε σημάδι
Ρώτα: πώς βρέθηκε αυτό εδώ.
Εσύ να πάρεις πρέπει την εξουσία.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1(μονάδες 35)

1° υποερώτημα (μονάδες 10)

Σε 50 – 60 λέξεις να συνοψίσεις τις απόψεις του συγγραφέα του Κειμένου 1 για τα αίτια που δημιουργούν το πρόβλημα του αναλφαβητισμού.

Μονάδες 10

2° υποερώτημα (μονάδες 10)

Σε ποιο συμπέρασμα καταλήγει ο συγγραφέας στην έβδομη παράγραφο του Κειμένου 1 (μονάδες 2), με ποια λέξη αυτό διατυπώνεται (μονάδες 2) και με ποια επιχειρήματα οδηγείται σε αυτό; (μονάδες 6)

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

«το μεγαλύτερο κύμα αναλφαβητισμού πλήττει τη νότια και δυτική Ασία» (2^η παράγραφος), «πρώτες το νήμα του αναλφαβητισμού κόβουν οι γυναίκες» (4^η παράγραφος), «(ο αναλφάβητος) πλημμυρίζεται από συναισθήματα κατωτερότητας». Να αντικαταστήσεις τις παραπάνω υπογραμμισμένες φράσεις του Κειμένου 1, ώστε η λειτουργία της γλώσσας από μεταφορική να γίνει κυριολεκτική, προσέχοντας ώστε να μην αλλάξει το νόημα στις προτάσεις που ανήκουν οι ζητούμενες φράσεις (μονάδες 9). Ποια αλλαγή διαπιστώνεις στο ύφος του λόγου (μονάδες 6);

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποια στάση υιοθετεί το ποιητικό υποκείμενο απέναντι στους αμόρφωτους ανθρώπους (μονάδες 10) στο Κείμενο 2 και ποια είναι η προσωπική σου άποψη για αυτή τη στάση (μονάδες 5); Να αναπτύξεις την ερμηνεία σου σε 120-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο συντάκτης του κειμένου εκτιμά πως ο αναλφαβητισμός οφείλεται:

- Στο χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των γονιών.
- Στην υποβαθμισμένη θέση των γυναικών σε πολλές υπανάπτυκτες χώρες.
- Στη φτώχεια που προκαλεί έντονα βιοποριστικά προβλήματα και περιθωριοποίηση κοινωνικών ομάδων (Αθίγγανοι / μετανάστες).
- Σε ελλείψεις υποδομών, σε πολεμικές εχθροπραξίες ή στη διαβίωση σε απομονωμένες επαρχίες.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο συγγραφέας του Κειμένου¹ καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ο αναλφαβητισμός αποτελεί εμπόδιο σε κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα. «ο αναλφαβητισμός δεν είναι . . . κάθε τομέα».

Η χαρακτηριστική λέξη που αυτό διατυπώνεται είναι η λέξη «**επομένως**».

Τα επιχειρήματα που προηγούνται αυτού του συμπεράσματος είναι τα ακόλουθα:

- Ο αναλφαβητισμός περιορίζει το βιοτικό επίπεδο, γεγονός που δημιουργεί ανασχεση στην πρόοδο του ατόμου: «Η υποβάθμιση . . . του ανθρώπου».
- Ο αναλφαβητισμός οδηγεί σε κοινωνική και πολιτική περιθωριοποίηση και γι' αυτό το αναλφάβητο άτομο βιώνει συναισθήματα μοναξιάς και κατωτερότητας: «Ο αναλφάβητος συχνά απομονώνεται . . . κατωτερότητας».
- Οι εργασιακές επιλογές είναι περιορισμένες για τον αναλφάβητο, γεγονός που αυξάνει την εξάρτηση από τους άλλους: «Περιορίζεται το φάσμα . . . εξαρτάται από άλλους»

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

- «το μεγαλύτερο κύμα αναλφαβητισμού πλήττει . . .» →Το μεγαλύτερο ποσοστό αναλφαβητισμού παρατηρείται στη νότια και δυτική Ασία.
- «Πρώτες το νήμα του αναλφαβητισμού κόβουν οι γυναίκες» →Οι γυναίκες αποτελούν τον πιο αναλφάβητο πληθυσμό.
- «ο αναλφάβητος . . . πλημμυρίζεται από συναισθήματα κατωτερότητας»→ . . . διακατέχεται από συναισθήματα κατωτερότητας.

Το ύφος του λόγου μετά την αντικατάσταση διαφοροποιείται, γιατί ο λόγος χάνει τη ζωντάνια που πρόσφερε η μεταφορική χρήση της γλώσσας και την πρόκληση συναισθηματικής φόρτισης στον αποδέκτη. Έτσι θα λέγαμε πως μεταβάλλεται σε ένα ύφος πιο αντικειμενικό, απρόσωπο και τυπικό. Πληροφορεί και δεν ευαισθητοποιεί τον αποδέκτη για το πρόβλημα του αναλφαβητισμού.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε διατύπωση από τους/τις μαθητές /τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί / τεκμηριωθεί με στοιχεία / χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Ενδεικτικά:

Το ποιητικό υποκείμενο προτρέπει κάθε αμόρφωτο άνθρωπο, ανεξαρτήτου κοινωνικής ή οικονομικής κατάστασης, φύλου ή ηλικίας «...άνθρωπε στο άσυλο,. . .στη φυλακή, . . .γυναίκα,. . .εξηντάχρονη . . . άστεγε . . . παγωμένη) να προσπαθήσει να μορφωθεί, είτε αυτό εκφράζεται με τον απλό γραμματισμό «μάθαινε το αβγ» είτε με τη δια βίου μάθηση, που θα βελτιώσει τη δυνατότητα κατανόησης του κόσμου και την ποιότητα ζωής. Εκτιμά ότι ποτέ δεν είναι αργά για τη μόρφωση, γιατί αυτή θα προσδώσει τη δυνατότητα αυτοκαθορισμού, «εσύ να πάρεις πρέπει . . . εξουσία», οικονομικής ανεξαρτησίας «άρπαξε το . . . είναι ένα όπλο» και αποφυγής εξαρτήσεων και χειραγώγησης «μην αφεθείς να πείθεσαι», «έλεγξε τον λογαριασμό . . . πληρώσεις». Όλα αυτά τα μηνύματα αισθητοποιούνται μ' έναν ασθματικό και καταγιστικό ρυθμό μέσω των επαναλήψεων στίχων, της χρήσης προστακτικών και του κοφτού και άμεσου ύφους (β' ενικό πρόσωπο).

Οι μαθητές / τριες μπορούν να εκφράσουν τα συναισθήματα και τις σκέψεις τους (π.χ. αν εκτιμούν ότι αυτή η στάση έχει αξία διαχρονική και σήμερα ή είναι πια παρωχημένη) ανάλογα με το βαθμό πρόσληψης του κειμένου και τα προσωπικά τους βιώματα.

Κείμενο 1

Girlhood interrupted¹ : Το πέρασμα των κοριτσιών στην εφηβεία είναι πιο βίαιο και απότομο από ποτέ

Το κείμενο δημοσιεύτηκε στο περιοδικό Marie Claire (τεύχος Οκτωβρίου 2021) από τη Μαρίλη Εφραιμίδη και αφορμάται από το ντοκιμαντέρ μικρού μήκους «Girlhood» που δημιούργησαν οι σκηνοθέτριες Βάνια Τέρνερ και Μαρία Σιδηροπούλου παρακολουθώντας τις ζωές και τις σκέψεις τριών 17χρονων φιλενάδων στην Αθήνα της καραντίνας. Προσπελάστηκε διαδικτυακά στις 02 - 10 - 2021. (διασκευή συντομευμένη).

Το βράδυ κοιμήθηκαν κορίτσια και το πρωί ξύπνησαν γυναίκες. Θυμάμαι και ποια μέρα περίπου έγινε αυτό. Και τι ακολούθησε. Πήραν μεγάλες σακούλες και άδειασαν τα ρούχα από την ντουλάπα τους. Έβαλαν μέσα ό,τι ήταν ροζ ή είχε λουλούδια και άφησαν στα ράφια μόνο κάτι γκρι φόρμες. Μετά μου ανακοίνωσαν: «μαμά, δεν έχουμε τίποτα να φορέσουμε, πρέπει να πάμε για ψώνια». Οι κόρες μου σταμάτησαν να είναι κορίτσια μέσα σε μία νύχτα και έγιναν έφηβες. Το βλέμμα τους είναι ακόμα παιδικό, όμως το μυαλό τους, το σώμα τους, τα ενδιαφέροντά τους, οι απόψεις τους, ακόμα και η ώρα που πηγαίνουν για ύπνο τις κάνει αυτό που θέλουν και οι ίδιες να είναι. Έφηβες της εποχής μας.

Ξεκίνησα το ταξίδι της μητρότητας γνωρίζοντας από την αρχή ότι η εφηβεία θα είναι η πιο δύσκολη «πίστα». Θα μπορούσε αυτός να είναι ο ουσιαστικός απογαλακτισμός από το υπερπροστατευτικό κουκούλι της μαμάς και του μπαμπά. Όλα όσα φοβόμουν όμως δεν ήταν τίποτα μπροστά σε εκείνα που πλέον συμβαίνουν στον κόσμο των εφήβων, αλλά και των παιδιών του Δημοτικού. Χορογραφίες στο Tik-Tok,² πόζες στο Instagram,³ ομαδικές συνομιλίες στο Viber⁴ απεριόριστη πρόσβαση στο Netflix⁵, στίχοι της τραπ⁶ που επαναλαμβάνουν άθλια σεξιστικά στερεότυπα. Ένας χαοτικός κόσμος από ερεθίσματα, ιδέες, πρότυπα, ανθρώπους που δύσκολα οι γονείς μπορούν να ελέγξουν. Οι κόρες μας θα μπορούσαν να είναι η Αλίκη στη Χώρα των Θαυμάτων, όμως τώρα αυτή η Χώρα έχει μόνο ένα στόχο: την Αλίκη-αντικείμενο, την Αλίκη που αποχαιρετά βίαια την παιδική ηλικία και βιάζεται να γίνει γυναίκα. Όπου κι αν γυρίσεις το κεφάλι

¹ Η διακοπή της παιδικής κοριτσίστικης ηλικίας

² Μέσο κοινωνικής δικτύωσης

³ Μέσο κοινωνικής δικτύωσης

⁴ Μέσο κοινωνικής δικτύωσης

⁵ Συνδρομητική ψυχαγωγική πλατφόρμα

⁶ Είδος νεανικής μουσικής

σου στον ψηφιακό και στον αληθινό κόσμο που περιβάλλει τα παιδιά μας, οι γυναίκες, για να είναι αποδεκτές, πρέπει να έχουν άψογο μακιγιάζ, τέλεια χαρακτηριστικά, προκλητικές καμπύλες, να φοράνε ξεφτισμένο τζιν σορτς και να κοιτάζουν με νόημα τον φακό.

Συνειδητοποιώ πως, όταν ήταν μικρές, έπεφτα στις παγίδες των στερεοτύπων συνεχώς. Σκέφτομαι τώρα πόσες «Μπάρμπι» έδωσα στα παιδιά μου. Όχι μόνο τις κούκλες, για να παίζουν, αλλά και ατέλειωτες ώρες με σχετικές ταινίες στο σπίτι και στο σινεμά . . . Καθόμουν πάντα μαζί τους και διαπίστωνα διαρκώς ότι αυτό το θέαμα είναι τουλάχιστον κουτό, αλλά δεν μου περνούσε από το μυαλό ότι μπορεί να αποβεί και επικίνδυνο, γιατί σε λίγα χρόνια ίσως μετρήσουν τον εαυτό τους μπροστά στον καθρέφτη και ίσως απογοητευτούν που δεν είναι αρκετά ψηλές ή αρκετά αδύνατες, όπως οι «Μπάρμπι» και ότι μια μέρα μπορεί γι' αυτόν το λόγο να σταματήσουν να τρώνε και να χαθούν στο στρόβιλο της νευρικής ανορεξίας, της ψυχικής ασθένειας με τη μεγαλύτερη θνησιμότητα. (. . .)

Κείμενο 2

Κορίτσι

Το διήγημα «Κορίτσι», ή «Girl» της Τζαμάικα Κίνκεϊντ (ψευδώνυμο της Maria Eleine Richardson που γεννήθηκε στις Αντίλλες το 1949), δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά στο περιοδικό New Yorker στο τεύχος Ιουνίου του 1978 και συμπεριλαμβάνεται στην συλλογή διηγημάτων At the Bottom of the River (Στον πάτο του ποταμού) που εκδόθηκε το 1983. Σύμφωνα με τη συγγραφέα εμπεριέχει τις οδηγίες συμμόρφωσης μιας μητέρας από ένα χωριό της Καραϊβικής προς την κόρη της.

Να πλένεις τα ασπρόρουχα τις Δευτέρες και να τα απλώνεις πάνω στις πέτρες. Να πλένεις τα χρωματιστά τις Τρίτες και να τα απλώνεις στο σκοινί, για να στεγνώσουν. Μην βγαίνεις στον καυτό ήλιο με το κεφάλι ακάλυπτο. Να μαγειρεύεις την τηγανητή κολοκύθα σε πολύ καυτό γλυκό λάδι. Μούλιαζε στο νερό τα εσώρουκά σου αμέσως μόλις τα βγάζεις. Ξαλμύριζε αποβραδís το παστό ψάρι πριν το μαγειρέψεις.(. . .)

Τις Κυριακές να προσπαθείς να περπατάς σαν κυρία. Να μην μιλάς σε αλήτες, ούτε καν όταν σου ζητάνε οδηγίες. Μην τρως φρούτα στο δρόμο, θα σε πάρουν στο κυνήγι οι μύγες. (. . .) Έτσι ράβεται ένα κουμπί. Έτσι ράβεται η κουμπότρυπα για το κουμπί που μόλις έραψες. Έτσι φτιάχνεται το στρίφωμα του ποδόγυρου, όταν βλέπεις ότι έχει ξηλωθεί, για να μην κυκλοφορείς με τρόπο που να προκαλείς. Έτσι σιδερώνεται το χακί παντελόνι του πατέρα σου για να μην έχει τσακίσεις.

(. . .)

Έτσι φτιάχνεται η ζύμη για το ψωμί, έτσι φτιάχνονται οι πίτες από πλατανόφυλλα, έτσι φτιάχνονται οι πιπεριές στην κατσαρόλα. Έτσι φτιάχνεται ένα καλό γιατρικό κατά του κρυώματος. Έτσι φτιάχνεται ένα καλό γιατρικό για να ρίξεις το παιδί, πριν ακόμα γίνει καλὰ-καλὰ παιδί. Έτσι

εκφοβίζεις έναν άνδρα, έτσι σε εκφοβίζει ένας άντρας. Έτσι αγαπάς έναν άνδρα. Αν αυτό δεν λειτουργήσει, υπάρχουν κι άλλοι τρόποι, κι αν κι αυτοί δεν λειτουργήσουν, μην νιώθεις και τόσο άσχημα, αν παραιτηθείς απ' την προσπάθεια. (. . .)

Να ζουλάς πάντα το ψωμί για να βεβαιωθείς ότι είναι φρέσκο. «Κι αν ο φούρναρης δεν μ' αφήσει να πιάσω το ψωμί;» Θες να πεις ότι μετά απ' όλα αυτά, θα γίνεις πραγματικά αυτό το είδος γυναίκας την οποία ο φούρναρης δεν αφήνει να πλησιάσει το ψωμί;

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποιος είναι ο φόβος που διακατέχει τους σημερινούς γονείς των έφηβων κοριτσιών, σύμφωνα με τη συγγραφέα του Κειμένου 1; (50 – 60 λέξεις).

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η αρθρογράφος επιλέγει να αναπτύξει τη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1 κυρίως με παραδείγματα. Να εντοπίσεις τα σημεία όπου βρίσκονται (μονάδες 4) και να εξηγήσεις για ποιους λόγους έγινε η παραπάνω επιλογή (μονάδες 6).

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Στο κείμενο 1 η συγγραφέας γράφει με τρόπο που δίνει την εντύπωση ότι εξομολογείται προσωπικές της σκέψεις και ανησυχίες. Να εντοπίσεις τρία σημεία που επιβεβαιώνουν αυτή την παρατήρηση (μονάδες 9) και να δικαιολογήσεις αυτή την επιλογή της σε σχέση με το θέμα του κειμένου και τη σχέση της αρθρογράφου με τα πρόσωπα στα οποία αναφέρεται (μονάδες 6)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποιες κοινωνικές αντιλήψεις για τον τρόπο συμπεριφοράς των κοριτσιών αναδεικνύονται μέσα από το κείμενο 2 (μονάδες 10) και ποια είναι η προσωπική σου τοποθέτηση σε αυτές; (μονάδες 5) Να αναπτύξεις την ερμηνεία σου σε 120-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο φόβος που διακατέχει τους σημερινούς γονείς εδράζεται στις επιρροές που έχουν οι έφηβες σήμερα από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και συνοψίζεται στα ακόλουθα:

- Σεξιστικά πρότυπα που δεν μπορούν να ελεγχθούν από τους γονείς.
- Προβαλλόμενα μοντέλα συμπεριφοράς που οδηγούν σε μια πρώιμη σεξουαλικότητα.
- Πιθανές ψυχώσεις και εμμονές με το σώμα τους (νευρική ανορεξία) λόγω των απλησίαστων προτύπων εξωτερικής εμφάνισης που εσωτερικεύουν.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Τα παραδείγματα που χρησιμοποιούνται στη δεύτερη παράγραφο είναι:

- «Χορογραφίες στο Tik – Tok, πόζες στο Instagram, ομαδικές συνομιλίες στο Viber, απεριόριστη πρόσβαση στο Netflix . . .».
- «. . .οι γυναίκες για να είναι αποδεκτές, πρέπει να έχουν άψογο μακιγιάζ, τέλεια χαρακτηριστικά, προκλητικές καμπύλες, να φοράνε ξεφτισμένα τζιν σορτς και να κοιτάνε με νόημα τον φακό».

Η επιλογή της αρθρογράφου να οργανώσει τον λόγο της στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου της κυρίως με παραδείγματα στοχεύει:

- Στην ανάδειξη με γλαφυρό και αναμφισβήτητο τρόπο των αρνητικών προτύπων που προσλαμβάνουν οι έφηβες κοπέλες.
- Στην προσέλευση του ενδιαφέροντος γονιών και νεαρών κοριτσιών που θα διαβάσουν το κείμενο.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Ο εξομολογητικός και προσωπικός τόνος της συντάκτριας εντοπίζεται στις εξής φράσεις:

- Οι κόρες μου σταμάτησαν να είναι κορίτσια . . . (1^η παράγραφος).
- Ξεκίνησα το ταξίδι της μητρότητας γνωρίζοντας από την αρχή ότι η εφηβεία θα είναι η πιο δύσκολη «πίστα» (2^η παράγραφος).
- Συνειδητοποιώ πως, όταν ήταν μικρές, έπεφτα στις παγίδες των στερεότυπων συνεχώς (3^η παράγραφος).

Ο προσωπικός αυτός τόνος μπορεί να εξηγηθεί, επειδή επιδιώκεται η αμεσότητα της προσωπικής μαρτυρίας, καθώς στο συγκεκριμένο άρθρο μια μητέρα εξομολογείται σε άλλες μητέρες με κοινές ανησυχίες τους φόβους της για την ανεπάρκεια της, όταν τα κορίτσια της μεγαλώνουν. Έτσι το θέμα γίνεται απολύτως κατανοητό και αποδεικνύονται οι φόβοι για τη βίαιη διακοπή της παιδικής ηλικίας των κοριτσιών, που αποτελεί το θέμα του άρθρου.

Το εξομολογητικό ύφος δικαιολογείται, γιατί κάθε μάνα κοριτσιών στην εφηβεία βιώνει συχνά αντίστοιχα συναισθήματα και αγωνιά για τα παιδιά της. Αντίστοιχη είναι η σχέση της αρθρογράφου με τα πρόσωπα στα οποία αναφέρεται στο κείμενό της (σχέση μητέρας – κόρης).

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε διαπίστωση από τους/τις μαθητές /τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί / τεκμηριωθεί με στοιχεία / χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Ενδεικτικά:

Οι κοινωνικές αντιλήψεις που προβάλλονται στο κείμενο απηχούν μια βαθιά σεξιστική και πατριαρχική κοινωνία, στην οποία τα κορίτσια από νωρίς μαθαίνουν, μέσω της μητέρας, που αναπαράγει με προσήλωση τα έμφυλα στερεότυπα (χρήση β' ενικού προσώπου / προστακτικές), να είναι καλές νοικοκυρές «να πλένεις τα χρωματιστά . . . έτσι ράβεται η κουμπότρυπα» και να συμβάλουν στις δουλειές του σπιτιού. Ακόμη τονίζεται πως η συμπεριφορά εκτός σπιτιού καθορίζεται από αυστηρούς περιοριστικούς κανόνες «Τις Κυριακές προσπάθησε να περπατάς σαν κυρία» και συγκεκριμένη εμφάνιση, για να μην προκαλεί τους άντρες. Οι σχέσεις μαζί τους δεν είναι αυθόρμητες και ειλικρινείς, γιατί

βασίζονται στην εξουσία των αντρών, που οι γυναίκες πρέπει να μάθουν να χειρίζονται, και στο γενικευμένο αίσθημα του φόβου και της ντροπής, αν ένα κορίτσι τυχόν μείνει έγκυος εκτός γάμου « . . . ένα καλό γιατρικό για να ρίξεις το παιδί», «Έτσι εκφοβίζεις έναν άντρα . . . αν παραιτηθείς από την προσπάθεια».

Οι μαθητές / τριες μπορούν να εκφράσουν τα συναισθήματα και τις σκέψεις τους (π.χ. αποτροπιασμό / απογοήτευση για αυτά τα στερεότυπα / αντίθετη οπτική / συναφής οπτική) ανάλογα με το βαθμό πρόσληψης του κειμένου και τα προσωπικά τους βιώματα.

Κείμενο 1

Γιατί σήμερα οι άνθρωποι δε γελούν τόσο συχνά;

Το παρακάτω κείμενο είναι απόσπασμα από το βιβλίο «Γέλιο, η καλύτερη θεραπεία» του Αλέξανδρου Λουπασάκη (εκδ. Κέδρος, 2002).

Κανένας δεν αμφισβητεί ότι δε γελάμε πλέον τόσο συχνά όσο άλλοτε. Γιατί όμως;

Εξαιτίας του άγχους είναι το πρώτο που μας έρχεται στο μυαλό ως δικαιολογία.

«Φταίει η αποξένωση» θα πει κάποιος άλλος.

«Πες μας κάτι που δεν ξέρουμε» θα πουν οι... ανυπόμονοι.

Θα προτιμήσουμε να σας πούμε κάτι που όλοι ξέρουμε. Οι ρυθμοί που ζούμε είναι ταχύτατοι. Οι απαιτήσεις που έχουμε εμείς, αλλά και που ξέρουμε ή νιώθουμε ότι έχουν οι άλλοι από εμάς, είναι δυσβάσταχτες για το εικοσιτετράωρό μας. Επιπλέον, στενοχωριόμαστε για όλα όσα δεν έχουμε και ξεχνάμε να χαρούμε όλα όσα έχουμε. Γυρνώντας όμως πίσω στο παρελθόν, τα μάτια μας θα συναντήσουν ανθρώπους να γελάνε με τις καταστάσεις που τους συμβαίνουν. Θα ακούσουμε αστεία που παρότι ήταν τόσο απλοϊκά, προκαλούσαν τρανταχτά γέλια. Αυτό που θα έπρεπε να μας προβληματίσει είναι ότι οι άνθρωποι αυτοί που «χτυπιούνται από τα γέλια» δεν είναι άνθρωποι που τα έχουν όλα! Τους λείπουν τα χρήματα, έχουν έλλειψη ακαδημαϊκής γνώσης και, σε εντυπωσιακά μεγάλο ποσοστό, δεν είναι «κοινωνικά καταξιωμένοι».

Το μυστικό λοιπόν ίσως να βρίσκεται στην άνοδο του βιοτικού μας επιπέδου! Μ' αυτό φυσικά δεν εννοούμε ότι θα πρέπει να γυρίσουμε στην εποχή των σπηλαίων. Αντίθετα, κάλλιστα μπορούμε να ζήσουμε με όλα όσα οι οικονομικές και τεχνολογικές ανέσεις μάς προσφέρουν. Αρκεί να θυμόμαστε ότι η οποιαδήποτε άνεση έχει ως σκοπό να δημιουργήσει συνθήκες τέτοιες, ώστε ο άνθρωπος να ευχαριστηθεί τη ζωή και να νιώθει ασφαλής! Ο δείκτης όμως αυτής της ευχαρίστησης, το γέλιο μας, βρίσκεται σε επίπεδα απελπιστικά χαμηλά! Έτσι λοιπόν, οι αιτίες δεν βρίσκονται στο άγχος ή στην αποξένωση. Αυτά είναι τα υποπροϊόντα της πραγματικής αιτίας. Η αιτία βρίσκεται στην υπέρμετρη ανταγωνιστικότητα μεταξύ των ανθρώπων, η οποία τρέφεται συνεχώς από ένα πλήθος αχόρταγων επιθυμιών. Αυτές είναι που δεν αφήνουν τον άνθρωπο να πάρει ανάσα. Δεν υπάρχει χρονικό κενό για γέλιο και παιχνίδι και «ιερή τεμπελιά». Παράλληλα, δεν εκφράζονται τα συναισθήματα και οι συγκινήσεις, ώστε να λειτουργεί η έκφραση και η εκφόρτιση ως βαλβίδα ασφαλείας στον ασφυχτικά πιεσμένο ψυχικό μας κόσμο.

Ο θωρακισμένος άνθρωπος είναι μπροστά μας. Τον βλέπουμε να λυγίζει κάτω από το ασήκωτο βάρος της σιδηρόφρακτης πανοπλίας που φοράει. Νομίζει ότι φοράει την πανοπλία, για

να προφυλαχτεί από τους εχθρούς, ενώ σκάβει ο ίδιος με τον ψυχικό του κόσμο υπερβολικά στενεμένο, μέχρι ασφυξίας.

Κείμενο 2

Βασίλης Ρώτας (1889 – 1977)

Η κόρη με τα κόκκινα

Το παρακάτω απόσπασμα είναι από το διήγημα του Βασίλη Ρώτα «Η κόρη με τα κόκκινα», που δημοσιεύτηκε στο Περιοδικό «Ελληνικά Γράμματα» το 1928.

Αφού ήπιαν καφέ κι έφαγαν γλυκά και το κουτσομπολιό για όσους δεν ήταν μπροστά στέρεψε κι άρχισαν τα πειράγματα και τ' αστεία αναμεταξύ τους, η στρουμπουλή καθηγητίνα, που ανακατευότανε σε όλα κι ήτανε το γενικό πειραχτήριο, πρότεινε να παίξουν κανένα παιχνίδι.

«Κύριε γυμνασιάρχη, να μη μας διώξετε ακόμη, είναι τόσο όμορφα εδώ στο σπίτι σας».

«Κυρία μου», έκανε ο γυμνασιάρχης πλησιάζοντάς την, ενώ ο καθηγητής ο άντρας της, που τη ζήλευε φοβερά, παρακολουθούσε δαγκωμένος απ' τη γωνιά του όλα της τα φερσίματα και τα φερσίματα των άλλων απέναντί της, «όχι μόνον δε σας διώχνω, παρά αν είναι τρόπος να σας κρατήσω κι όλη τη νύχτα...»

[...]

Τη στιγμή αυτή στάθηκε μπροστά τους γελαστή η πεταχτή καθηγητίνα, προτείνοντας ένα σκουφάκι, που είχε χαρτάκια διπλωμένα μέσα.

«Πάρτε, και ν' απαντήσετε με ειλικρίνεια στην ερώτηση. Και σεις κύριοι, από ένα. Ν' απαντήσετε με ειλικρίνεια στην ερώτηση και γρήγορα γιατί θα τα μαζέψουμε αμέσως». Κι αφού οι κύριοι πήραν, πήγε παραπέρα.

[...]

Ο γυμνασιάρχης είχε αφαιρεθεί διαβάζοντας τη δικιά του ερώτηση. «Τι θυμάστε με περισσότερη ευχαρίστηση;» Την ερώτηση αυτή την είχε γράψει η γυναίκα του. Ήταν το γράψιμό της. Σήκωσε τα μάτια του και την είδε στην άλλη άκρη της σάλας να κουβεντιάζει αδιάφορα με άλλες δυο κυρίες.

Η τύχη που του 'φερε την ερώτηση της γυναίκας του στα χέρια κι η ίδια η ερώτηση τον φέρανε σε μια περίεργη ψυχολογική κατάσταση και θυμήθηκε αμέσως την κόρη με τα κόκκινα. Δεν ήθελε όμως να το γράψει και προσπαθούσε να βρει κάτι άλλο νόστιμο να απαντήσει, μα η κόρη με τα κόκκινα δεν έφευγε απ' το νου του. Η καθηγητίνα έφερε πάλι βόλτα με το σκουφάκι.

«Τι, ακόμα, κύριε γυμνασιάρχη; Γράψτε γρήγορα».

Ο γυμνασιάρχης, σαν να πήρε κάποιαν απόφαση που δεν ταίριαζε στην ελαφρότητα του παιχνιδιού, έγραψε από κάτω από την ερώτηση, «την κόρη με τα κόκκινα», δίπλωσε το χαρτάκι και το 'ριξε στο σκουφάκι και μόλις το σκουφάκι απομακρύνθηκε, το μετανόησε.
[...]

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια είναι η πραγματική αιτία, σύμφωνα με τον συγγραφέα του Κειμένου 1, για τα απελπιστικά χαμηλά επίπεδα του γέλιου, ως δείκτη ευχαρίστησης, στις μέρες μας; Να την παρουσιάσεις σε ενιαίο κείμενο 50 – 60 λέξεων.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

«Θα προτιμήσουμε... “κοινωνικά καταξιωμένοι”»: ένας από τους τρόπους ανάπτυξης της συγκεκριμένης παραγράφου του Κειμένου 1 είναι η αντίθεση. Σε ποιο τμήμα του κειμένου την εντοπίζεις; Ποιες είναι οι έννοιες που παρουσιάζονται αντιθετικά και για ποιο σκοπό;

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

«Ο θωρακισμένος άνθρωπος ... ενώ σκάβει ο ίδιος με τον ψυχικό του κόσμο υπερβολικά στενεμένο, μέχρι ασφυξίας»: Αν υποθέσουμε ότι στόχος του συγγραφέα του Κειμένου 1 είναι η διέγερση του ενδιαφέροντος των αναγνωστών/-στριών, να εντοπίσεις τρεις γλωσσικές επιλογές (χρήση της γλώσσας, σχήματα λόγου και ρηματικά πρόσωπα) με τις οποίες προσπαθεί να πετύχει τον σκοπό του και να εξηγήσεις την επικοινωνιακή τους λειτουργία στο κείμενο.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

«Αυτό που θα έπρεπε ... που τα έχουν όλα!»: Λαμβάνοντας αφορμή από αυτή τη διαπίστωση του δοκιμιογράφου και στο πλαίσιο εορτασμού για την Παγκόσμια Ημέρα Γέλιου, να συντάξεις ένα άρθρο (350 – 400 λέξεων) για τη σχολική εφημερίδα, στο οποίο θα αναπτύξεις λόγους για τους οποίους το γέλιο στις διάφορες μορφές του (αστεισμός, ανέκδοτο, σάτιρα και άλλες) μπορεί να χαρίσει αισιοδοξία στον άνθρωπο και να τον θωρακίσει απέναντι στις δυσκολίες της ζωής.

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

Να βρεις τέσσερα (4) εκφραστικά μέσα του Κειμένου 2, τα οποία αποδίδουν την ατμόσφαιρα που επικρατεί στη συνάντηση που πραγματοποιήθηκε στο σπίτι του γυμνασιάρχη (μονάδες 12) και να περιγράψεις το είδος της ατμόσφαιρας που δημιουργούν αισθητικά (μονάδες 8).

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις με αναφορές σε χωρία του Κειμένου 2 τη συμπεριφορά του γυμνασιάρχη, ο οποίος πρωταγωνιστεί στη σκηνή του αφηγήματος. Να οργανώσεις την ερμηνεία σου σε 100 – 150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, είναι αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η κύρια αιτία που προκαλεί την απουσία του γέλιου από τη ζωή του ανθρώπου σήμερα είναι η ανταγωνιστικότητα της εποχής. Ο σύγχρονος άνθρωπος μοχθεί να αποκτήσει υλικά αγαθά, πλούτη και τιμές, και λησμονεί να εξερευνήσει τον εαυτό του και τις ανάγκες του. Ο ελεύθερος χρόνος, επομένως, έχει εκλείψει απ' τη ζωή του, ενώ τα συναισθήματά του καταπιέζονται αφόρητα.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ένας από τους τρόπους ανάπτυξης της παραγράφου είναι η αντίθεση. Ειδικότερα, στο σημείο «Γυρνώντας όμως πίσω στο παρελθόν...» ο συγγραφέας αντιπαραβάλλει τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι κατά το παρελθόν αντιμετώπιζαν ό,τι τους συνέβαινε, με αυτόν της σύγχρονης μας πραγματικότητας. Χαρακτηριστική τους αντίδραση αποτελούσε η ευθυμία και το γέλιο για τις καταστάσεις που αντιμετώπιζαν, παρά το γεγονός της έλλειψης χρημάτων και ακαδημαϊκής γνώσης, καθώς και της απουσίας κοινωνικής καταξίωσης για το πρόσωπό τους. Στην πραγματικότητα, οι έννοιες που αντιπαρατίθενται είναι «παρόν – παρελθόν», «σύγχρονος άνθρωπος – άνθρωπος του παρελθόντος», «δυσθυμία – ευθυμία», «αίσθημα ανικανοποίητου – αίσθημα ικανοποίησης» και «έχειν – μη έχειν». Σκοπός αυτών των αντιθέσεων που ρητά ή υπόρρητα διατρέχουν την παράγραφο είναι να γίνει φανερό ότι η εποχή μας – με τους ταχύτατους ρυθμούς και παρά τα υλικά αγαθά που προσφέρει – δεν παρουσιάζει δείγματα ευτυχίας, αλλά αντίθετα δημιουργεί αίσθημα ασφυξίας και ψυχικού μαρασμού για τον σύγχρονο άνθρωπο.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

1. Μεταφορική/συνυποδηλωτική λειτουργία της γλώσσας («θωρακισμένος άνθρωπος», «της σιδηρόφρακτης πανοπλίας»).
2. Επανάληψη («Τον βλέπουμε να λυγίζει κάτω από το ασήκωτο βάρος της σιδηρόφρακτης πανοπλίας που φοράει. Νομίζει ότι φοράει την πανοπλία ...»).

3. Εναλλαγή ρηματικών προσώπων (γ' ενικό πρόσωπο και α' πληθυντικό πρόσωπο – «είναι ... τον βλέπουμε ... σκάβει ...»).
- Με τη μεταφορική/συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας ο συγγραφέας απευθύνεται στο συναίσθημα με σκοπό την αισθητική συγκίνηση των αναγνωστών/-στριών. Ταυτόχρονα, δημιουργείται ερέθισμα για τον προβληματισμό τους, καθώς το μήνυμα διατυπώνεται με τρόπο συνυποδηλωτικό.
 - Η επανάληψη υπογραμμίζει το κλίμα του ψυχολογικού αδιεξόδου και της συνεπακόλουθης ασφυξίας που βιώνει ο σύγχρονος άνθρωπος, δηλώνοντας έτσι τη συναισθηματική φόρτιση του συγγραφέα, με στόχο τη διέγερση του ενδιαφέροντος των αναγνωστών/-στριών.
 - Το γ' ενικό πρόσωπο εξυπηρετεί τον αντικειμενικό χαρακτήρα που θέλει να δώσει στις απόψεις του ο συγγραφέας, ενώ η εναλλαγή σε α' πληθυντικό πρόσωπο δίνει στις ίδιες απόψεις χαρακτήρα καθολικού ενδιαφέροντος, εκφράζει μια παρατήρηση που μπορεί να κάνει ο καθένας. Τέλος, με το α' πληθυντικό πρόσωπο δημιουργείται ευαισθητοποίηση και οικείο κλίμα που διαμορφώνει συνθήκες εύνοιας και συμπάθειας.

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

Ενδεικτικός τίτλος άρθρου: «Γελάστε, γιατί χανόμαστε...»

Θέση: Το γέλιο στις διάφορες μορφές του (αστεισμός, ανέκδοτο, σάτιρα και άλλες) μπορεί να χαρίσει αισιοδοξία στον άνθρωπο και να τον θωρακίσει απέναντι στις δυσκολίες της ζωής.

Ενδεικτική τεκμηρίωση: Το γέλιο

- Δίνει διαφορετική διάσταση στα πράγματα, προβάλλοντας τον κόσμο, αλλά και τις κάθε λογής αντίξοες καταστάσεις υπό διαφορετικό πρίσμα.
- Έχει λυτρωτική δύναμη και εκτονώνει τα αρνητικά συναισθήματα.
- Ενισχύει τη θετική διάθεση, δίνοντας δύναμη στον άνθρωπο για την υπέρβαση των εμποδίων.
- Απαλλάσσει τον άνθρωπο από το συσσωρευμένο άγχος, με αποτέλεσμα την τόνωση του ψυχισμού του για την αντιμετώπιση των δυσκολιών.
- Συμβάλλει στην αισιόδοξη ενατένιση της ζωής και βοηθά τον άνθρωπο να αποβάλει τον πεσιμισμό (απαισιόδοξη στάση) και τη μοιρολατρία.

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

Ο αφηγητής, στην αρχή του αποσπάσματος, με μια παραστατική εικόνα μάς πληροφορεί ότι η «στρουμπουλή καθηγητίνα» οργανώνει ένα παιχνίδι με σημειώματα, στα οποία γράφονται πικάντικες ερωτήσεις με ερωτικό κυρίως περιεχόμενο. Ο άντρας της όμως που την ζήλευε

υπερβολικά, παρουσιάζεται με μια μεταφορά να παρακολουθεί «δαγκωμένος απ' τη γωνιά του» τις πρωτοβουλίες της αγαπημένης του, τις οποίες προφανώς δεν εγκρίνει. Η αντίδραση του γυμνασιάρχη, από την άλλη πλευρά – καθώς αντικρίζει το σημείωμα που τον αφορά – περιγράφεται με μια μεταφορά, («προσπαθούσε να βρει κάτι άλλο νόστιμο να απαντήσει») και στη συνέχεια με μια αντίθεση («μα η κόρη με τα κόκκινα δεν έφευγε απ' το νου του»), η οποία και επιτρέπει στον αναγνώστη να κατανοήσει το δίλημμα που αντιμετώπισε προς στιγμήν ο πρωταγωνιστής.

Με τα παραπάνω εκφραστικά μέσα αισθητοποιείται στο κείμενο μια ατμόσφαιρα που χαρακτηρίζεται από χαρά και παιγνιώδη διάθεση. Το ύφος του κειμένου είναι απλό, γλαφυρό, εύθυμο και μερικές φορές κωμικό. Ο διηγηματογράφος πλάθει με τις φράσεις του ζωηρές και παραστατικές σκηνές, που έχουν και θεατρικό χαρακτήρα, ενώ δημιουργεί το κλίμα με τρόπο που ο αναγνώστης αναρωτιέται ποιο είναι το μυστικό που κρύβει ο γυμνασιάρχης.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ο γυμνασιάρχης, με κριτήριο τη συμπεριφορά ή/και την εκφορά του λόγου του, αφήνει την εντύπωση ότι κάτι κρύβει (ή προσπαθεί να κρύψει) από το πλήθος των παρευρισκόμενων. Ο/η μαθητής/-τρια μπορεί να εντοπίσει σημεία του Κειμένου 2, όπου γίνεται υπαινιγμός στην «ενοχή» του, όταν καλείται να απαντήσει στο ερώτημα που θέτει η καθηγήτρια («Τι θυμάστε με περισσότερη ευχαρίστηση;») στο πλαίσιο ενός παιχνιδιού:

- «Η τύχη που του 'φερε ... δεν έφευγε απ' το νου του»
- «Ο γυμνασιάρχης, σαν να πήρε κάποιαν απόφαση... το μετανόησε»

Σε συνδυασμό και με το σχόλιο που κάνει ο ίδιος στην παράκληση της καθηγήτριας να παραμείνει η παρέα στο σπίτι του στην αρχή του Κειμένου 2 («... όχι μόνον δε σας διώχνω, παρά αν είναι τρόπος να σας κρατήσω κι όλη τη νύχτα...»), ο/η μαθητής/-τρια δύναται να εξάγει το συμπέρασμα πως η κόρη με τα κόκκινα, η θύμηση της οποίας τού φέρνει ευχαρίστηση, είναι ένα πρόσωπο διαφορετικό από αυτό της γυναίκας του, η οποία είναι παρούσα.

Κείμενο 1

Τα όρια ως αγάπη για τους εφήβους

Διαδικτυκό άρθρο της Αγγελικής Μπολουδάκη, κοινωνικής λειτουργού, το οποίο αναρτήθηκε στην ιστοσελίδα: enallaktikidrasi.com.

Οι έφηβοι χρειάζονται όρια, τα οποία θα αποτελέσουν προστατευτικά πλαίσια για εκείνους. Η περίοδος της εφηβείας μοιάζει με άγνωστη διαδρομή. Όσο έχουν κοντά τους ένα χάρτη, τόσο πιο εύκολα θα την διανύσουν. Καθετί, που δεν είναι χαρτογραφημένο, θα αποτελέσει πρόκληση με οδυνηρές επιπτώσεις για τους ίδιους, αλλά και για τους γονείς.

Για παράδειγμα, οι έφηβοι χρειάζεται να γνωρίζουν τις ώρες που θα πρέπει να επιστρέψουν στο σπίτι. Ακόμα κι αν υπάρξουν παραβιάσεις από κείνους, τους είναι αναγκαίο να γνωρίζουν ότι οι γονείς τους έχουν βάλει ένα πλαίσιο, αλλιώς θα δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις ώστε να συγκρουστούν μαζί τους και να δημιουργήσουν το δικό τους πλαίσιο, που θα βασίζεται βέβαια σε μια επιλογή της αρεσκείας τους.[...]

Τα όρια που θέτουν οι γονείς εισάγουν τον έφηβο στην πραγματικότητα και τον προσγειώνουν ομαλά σε αυτήν. Ένας νέος άνθρωπος είναι σε επαφή με τα όνειρά του και συνδέεται με την υλοποίησή τους, αν βιώσει ότι η πραγματικότητά του, που την αποτελούν αρχικά οι γονείς του και στη συνέχεια ο υπόλοιπος κόσμος, τον αποδέχεται, αλλά χρειάζεται και εκείνος να την αποδεχτεί και να σεβαστεί τον δικό του ρόλο σε αυτήν. Οι ματαιώσεις, δηλαδή, που δοκιμάζει από γονείς με σταθερή και συνεπή συμπεριφορά, με την έννοια πως δεν μπορεί να τα έχει όλα στη ζωή του ή να κάνει τα πάντα στον κόσμο του, τον εισάγουν στην έννοια ενός ηθικού νόμου που θα είναι αυτονόητο ότι θα τον ακολουθήσει, όχι για τους άλλους αλλά γιατί χάρη σε αυτόν η δική του ζωή θα είναι καλύτερη.

Οι γονείς δεν πρέπει να ικανοποιούν όλες τις ανάγκες του εφήβου, γιατί με αυτόν τον τρόπο τον εισάγουν σε μια ψευδαίσθηση ότι όλες οι επιθυμίες πρέπει να ικανοποιούνται αυτόματα. Έτσι βέβαια δεν βιώνει την ματαιώση που θα την συναντήσει στη ζωή του και, εάν δεν έχει αναμετρηθεί με αυτήν σε μια περίοδο της ζωής του, που οι σημαντικοί άνθρωποι της ζωής του θα είναι δίπλα του να τον στηρίζουν συναισθηματικά, μπαίνει

απροετοίμαστος σε μια ψυχική πραγματικότητα, που οι συγκυρίες που θα τύχουν στο δρόμο του θα τον βρουν ευάλωτο και εύθραυστο και θα καταφύγει σε ψευδαισθήσεις για να λυτρωθεί.

Ο έφηβος χρειάζεται όρια. Όσο κι αν δυσανασχετεί κι αν αντιδρά στο άκουσμά τους. Οτιδήποτε παρέχει ασφάλεια είναι αποδεκτό για εκείνον και το έχει ανάγκη, για να φτιάξει το δικό του χάρτη ως ενήλικας, που θα πρέπει να μην είναι κενός, αλλά να έχει σημεία από τους γονείς του, στα οποία θα πορευτεί, για να χαράξει τον δικό του δρόμο.

Κείμενο 2

Η κυρία Ντορεμί

Απόσπασμα από το ομώνυμο μυθιστόρημα της Λιλίκας Νάκου (Εκδόσεις Δωρικός, 1997). Η ηρωίδα του μυθιστορήματος διορίζεται καθηγήτρια σε ένα σχολείο της Κρήτης και από το Παρίσι μετακομίζει στο νησί. Στο απόσπασμα έχει τον λόγο η Φρόσω, μία συνάδελφος από το σχολείο, με την οποία γνωρίστηκαν πρόσφατα και βρέθηκαν για έναν καφέ. Η ιστορία διαδραματίζεται προπολεμικά στη δεκαετία του 1930.

- Η ζωή είναι δύσκολη για όλους ξέρετε... Έχω κι εγώ τη μητέρα μου άρρωστη, δυο αδέλφια μικρότερα κι έναν πατέρα πολύ παράξενο! Ο Θεός να φυλάει!... Είναι σωστός τύραννος, με μεσαιωνικές ιδέες για τις γυναίκες. Δεν ήθελε καν να σπουδάσω, να πάω στο Πανεπιστήμιο, γιατί θα ήμουν εκεί μαζί με αγόρια!... Έκανε μαρτύριο τη ζωή της μάνας μου και τη δικιά μου! Φανταστείτε πως και τώρα, εδώ στο Ρέθυμνο δε μου επιτρέπει να καθίσω στο καφενείο ούτε να σεργιανίσω στην προκουαία μαζί με συναδέλφους!... Αν με δει να βάλω λίγη πούντρα στο πρόσωπο, χαλάει τον κόσμο! Δε θέλει ούτε και να παντρευτώ, για να μην αναγκαστεί να πάρει υπηρέτρια στο σπίτι... τέτοιος εγωιστής είναι!... Αχ, ας ήμουν για λίγο στην Αθήνα να ξανασάνω!... αναστέναξε η δεσποινίς Φρόσω... ή καλύτερα ας δούλευα στην Αθήνα, μακριά από την τυραννία του πατέρα μου, με τις ανατολίτικες ιδέες!...[...] Όσο για την αδικία που γίνεται στον τόπο μας εις βάρος της γυναίκας, αυτή δε συζητιέται! συνέχισε η δεσποινίς Φρόσω. Την ένιωσα από μικρή αυτή την αδικία. Πρώτα είδα την προτίμηση και την αγάπη που έδειχνε πάντα ο πατέρας μου στα δυο μου αδέλφια, επειδή εκείνα ήταν αγόρια! Έλεγε ακόμα: Για τους άντρες όλα επιτρέπονται! Μα για τη γυναίκα πίστευε πως έπρεπε να ζει με αλυσίδες στα πόδια, να είναι δούλα του αντρός! Αυτά έλεγε και ξανάλεγε στη δόλια τη μητέρα μου. Στο τέλος το πίστεψε κι αυτή και υποτάχτηκε. Μα αρρώστησε από το μαράζι της. Της έκανε αράδα παιδιά, γιατί τη ζήλευε! Άκου πράματα! Γι' αυτό με βλέπεις έτσι επαναστατημένη κατά του πατέρα μου!

Αυτά μου έλεγε η δεσποινίς Φρόσω και δεν αργήσαμε να συνεννοηθούμε. Μου υποσχέθηκε να βλέπόμαστε συχνά. Στο τέλος την κάλεσα να έρθει το βράδυ να φάμε μαζί στην ταβέρνα.

-Αδύνατο, μου κάνει. Αν το μάθει ο πατέρας μου, είναι άξιος να 'ρθει να μου κάνει φοβερή σκηνή μπροστά σε όλους! Αχ, ελπίζω του χρόνου να μπορέσω να ελευθερωθώ, να φύγω από δω πέρα...

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Γιατί είναι σημαντικό οι γονείς να θέτουν όρια στα παιδιά, σύμφωνα με όσα αναφέρονται στο Κείμενο 1; (50-60 λέξεις)

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η τελευταία παράγραφος του Κειμένου 1 λειτουργεί ως επίλογος. Πώς επιβεβαιώνεται ο δομικός της ρόλος από όσα αναφέρονται σε αυτήν;

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να δηλώσετε το είδος της χρήσης της γλώσσας (δηλωτική/κυριολεκτική-συνυποδηλωτική/μεταφορική) σε καθεμία από τις παρακάτω περιπτώσεις του Κειμένου 1 (μονάδες 10). Τι επιτυγχάνεται συνολικά στις περιπτώσεις κατά τις οποίες αξιοποιείται η συνυποδηλωτική/μεταφορική λειτουργία της γλώσσας; Ζητείται μία ενιαία απάντηση για όλες τις περιπτώσεις. (μονάδες 5)

1. Όσο έχουν κοντά τους ένα χάρτη, τόσο πιο εύκολα θα την διανύσουν.

2. Για παράδειγμα, οι έφηβοι χρειάζεται να γνωρίζουν τις ώρες που θα πρέπει να επιστρέψουν στο σπίτι.
3. ...δεν μπορεί να τα έχει όλα στη ζωή του.
4. Οι γονείς δεν πρέπει να ικανοποιούν όλες τις ανάγκες του εφήβου
5. ... στα οποία θα πορευτεί, για να χαράξει τον δικό του δρόμο.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

Σε ποιες περιπτώσεις θεωρείς ότι τα όρια που θέτουν οι γονείς έχουν τα αντίθετα από τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα; Να υποθέσεις ότι συντάσσεις ένα άρθρο 350-400 λέξεων για το σχολικό περιοδικό με αφορμή το Κείμενο 1 που διάβασες πρόσφατα.

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

Η συγγραφέας του λογοτεχνικού κειμένου χρησιμοποιεί τα θαυμαστικά και τον μικροπερίοδο λόγο. Ποια συναισθήματα ή/και ποιες πτυχές του χαρακτήρα της ηρωίδας αναδεικνύονται (ή υπογραμμίζονται) με αυτόν τον τρόπο;

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Με βάση τη δική σου οπτική, ποια λάθη μπορείς να καταλογίσεις στον πατέρα της Φρόσως (Κείμενο 2) στον τρόπο που συμπεριφερόταν στην κόρη του; Να ερμηνεύσεις τη συμπεριφορά του αυτή λαμβάνοντας υπόψη το κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο διαδραματίζεται η ιστορία. Να τεκμηριώσεις την άποψή σου και με αναφορά στις γλωσσικές επιλογές της συγγραφέα. Η ερμηνεία σου να εκτείνεται σε 120-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Τα όρια λειτουργούν ως μέσο διαπαιδαγώγησης/ ως οδηγός για τον μετέπειτα ενήλικο βίο/ Ο έφηβος κοινωνικοποιείται. *(Ενδεικτικά θεματικά κέντρα της απάντησης)*
- Με τα όρια αποφεύγονται συγκρούσεις.
- Ο νέος κατανοεί τη σημασία του αλληλοσεβασμού.
- Συνειδητοποιεί ότι δεν είναι δυνατόν να ικανοποιούνται όλες του οι επιθυμίες.
- Προετοιμάζεται ψυχολογικά και προστατεύεται από μελλοντικές απογοητεύσεις.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Στην παράγραφο υπάρχει ανακεφαλαίωση.
- Ολοκλήρωση του κειμένου με γενίκευση – ανακεφαλαιωτική δήλωση της κατευθυντήριας ιδέας («Ο έφηβος χρειάζεται όρια»).
- Επαναλαμβάνεται ο ίδιος παραλληλισμός της ζωής με διαδρομή/ πορεία σαν σχήμα κύκλου («να φτιάξει το δικό του χάρτη», «να χαράξει τον δικό του δρόμο»).

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

1. μεταφορά
2. κυριολεξία
3. κυριολεξία
4. κυριολεξία
5. μεταφορά

Με τη μεταφορική χρήση:

- τονίζεται το περιεχόμενο (η ανάγκη του εφήβου να προχωρήσει μόνος του)
- στοχαστικός ο λόγος
- πιο οικείο ύφος
- προβληματισμός του δέκτη
- προκαλείται το ενδιαφέρον και η προσοχή στο νόημα

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

Θετικά αξιολογούνται:

- Ο βαθμός στον οποίο ο/η μαθητής/-τρια επικεντρώνεται στο ακριβές ζητούμενο (η εστίαση σε περιπτώσεις). Ο εντοπισμός τουλάχιστον δύο περιπτώσεων θεωρείται επαρκής, καθώς δεν έχει σημασία η ποσότητα αλλά η ποιότητα των ιδεών.
- Η τεκμηρίωση της επιλογής με την κατάλληλη επιχειρηματολογία. Στο πλαίσιο της επιχειρηματολογίας γίνεται αναφορά στα αποτελέσματα μιας προβληματικής γονεϊκής στάσης, ώστε να αποδειχθεί ότι αυτά δεν είναι τα επιθυμητά.
- Η χρήση κυρίως ουδέτερου, πληροφοριακού ύφους.

Αρνητικά αξιολογούνται:

- Η εστίαση σε πολύ εξειδικευμένες περιπτώσεις που καταλήγουν να είναι παραδείγματα, χωρίς όμως η επιλογή αυτή να θεωρείται ότι κινείται εκτός ζητουμένου.
- Η συχνή χρήση του α' ρηματικού προσώπου.
- Ένας γενικής εστίασης δοκιμιακός πρόλογος.
- Η απουσία τίτλου ή η αυτολεξεί επανάληψη του ζητουμένου στον τίτλο.

Ενδεικτικές περιπτώσεις:

- όρια που τίθενται χωρίς να έχει προηγηθεί συζήτηση και εξήγηση (διότι εμπεδώνεται ένα κλίμα φόβου και τυφλής υποταγής που δε συνάδει με την ορθή κοινωνικοποίηση).
- πλήθος κανόνων διατυπωμένων με ασάφεια (οπότε το παιδί δε διευκολύνεται στην τήρησή τους)
- υπερβολική αντίδραση του κηδεμόνα (εκρήξεις θυμού) κατά την περίπτωση παράβασης (με αποτέλεσμα να διασαλεύεται η οικογενειακή ατμόσφαιρα)
- αυστηρά πλαίσια- υπερβολική αυστηρότητα από την πλευρά των γονέων/κηδεμόνων (καθώς έτσι το παιδί καταπιέζεται ψυχολογικά και εντείνονται οι συγκρούσεις) κ.λπ.

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

- θαυμαστικό: ανάδειξη των συναισθημάτων της Φρόσως (ο θυμός, η απόγνωση). Το σημείο στίξης οδηγεί τον αναγνώστη να φανταστεί ότι η Φρόσω μιλάει με ένταση.
- μικροπερίοδος λόγος: τονίζεται ομοίως το πάθος της Φρόσως, η ένταση στον ψυχισμό της. Ο μικροπερίοδος λόγος λειτουργεί ως ένδειξη της σπασμωδικής ομιλίας της κοπέλας που παραπέμπει στο γεγονός ότι πνίγεται στο σπίτι της, ότι

παρασύρεται από έναν καταγισμό σκέψεων και παραπόνων, που βρήκε την ευκαιρία να εξωτερικεύσει.

Επισήμανση: Απάντηση στην οποία δεν επιχειρείται σύνδεση της λειτουργίας των γλωσσικών επιλογών με το συγκεκριμένο απόσπασμα θεωρείται ημιτελής.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

Οποιαδήποτε διαπίστωση από τους μαθητές/-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί/ τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Θετικά αξιολογείται η προσπάθεια του/της μαθητή/-τριας να εξηγήσει με συντομία γιατί απορρίπτει συγκεκριμένες επιλογές του πατέρα της Φρόσως και στη συνέχεια να ερμηνεύσει τη συμπεριφορά του.

Ενδεικτικοί άξονες της απάντησης:

Ο πατέρας:

- υποτιμά την αξία της μόρφωσης (*Δεν ήθελε καν να σπουδάσω, να πάω στο Πανεπιστήμιο, γιατί θα ήμουν εκεί μαζί με αγόρια*),
- με υπερβολική αυστηρότητα απομονώνει το παιδί του από τον κοινωνικό περίγυρο, επεμβαίνει στην προσωπική του ζωή, το ελέγχει σε απόλυτο βαθμό, δεν του αφήνει κανένα περιθώριο αυτονομίας. (*εδώ στο Ρέθυμνο δε μου επιτρέπει να καθίσω στο καφεενείο ούτε να σεργιανίσω στην προκυμαία μαζί με συναδέλφους*),
- χαρακτηριστική είναι και η παρομοίωση του πατέρα με τύραννο στη φράση: «Είναι σωστός τύραννος, με μεσαιωνικές ιδέες για τις γυναίκες». Επίσης, ενδιαφέρον έχει η επιλογή του αξιολογικού επιθέτου «παράξενος»,

- αντιμετωπίζει το παιδί ως κτήμα- εγωιστικά (Δε θέλει ούτε και να παντρευτώ, για να μην αναγκαστεί να πάρει υπηρέτρια στο σπίτι... τέτοιος εγωιστής είναι),
- προβαίνει σε διακρίσεις ανάμεσα στα παιδιά του (αγόρια και κορίτσια), τα ανατρέφει με έναν αναχρονιστικό τρόπο, αναπαράγοντας έμφυλα στερεότυπα κ.λπ. (Πρώτα είδα την προτίμηση και την αγάπη που έδειχνε πάντα ο πατέρας μου στα δυο μου αδέρφια, επειδή εκείνα ήταν αγόρια!).

Η στάση του πατέρα ερμηνεύεται από το γεγονός ότι :

- η ιστορία διαδραματίζεται στην Κρήτη τη δεκαετία του 1930
- επικρατούν στερεότυπα για την κατωτερότητα της γυναίκας
- δεν είχαν ακόμα διασφαλιστεί βασικά γυναικεία δικαιώματα (μόρφωση, ψήφος)
- στην επαρχιακή πόλη του Ρεθύμνου το κοινωνικό πλαίσιο είναι στενό, υπάρχει έντονη κοινωνική κριτική (κυρίως εις βάρος των γυναικών)

Επισημάνση: Ο/Η μαθητής/τρια στην απάντηση μπορεί να αναφερθεί και σε γλωσσικές επιλογές της αφήγησης προσέχοντας ώστε να μην υπάρξει επικάλυψη με αυτές που ζητούνται στο Θέμα 3. Για παράδειγμα, η μεταφορά στην πρόταση «Την ένιωσα από μικρή αυτή την αδικία» δηλώνει την άνιση μεταχείριση που έχει η Φρόσω σε σχέση με τα αδέρφια της, η μεταφορά «έπρεπε να ζει με αλυσίδες στα πόδια» δηλώνει την άποψη του πατέρα για τη θέση της γυναίκας, στην τελευταία φράση της Φρόσως «Αχ, ελπίζω του χρόνου να μπορέσω να ελευθερωθώ, να φύγω από δω πέρα...» δηλωτική της επιθυμίας της για μεγαλύτερη κοινωνική ελευθερία είναι η υποτακτική έγκλιση, το επιφώνημα «Αχ», η μεταφορική χρήση στο ρήμα «ελευθερωθώ», αλλά και η επεξήγηση που ακολουθεί διασαφηνίζοντας τι εννοεί (να φύγω από δω πέρα) κ.ά.

Κείμενο 1

Αυτοέλεγχος

Το ακόλουθο συντομευμένο δοκίμιο του Άγγελου Τερζάκη (1907-1979), σημαντικού πεζογράφου της γενιάς του 1930, προέρχεται από το βιβλίο του Προσανατολισμός στον αιώνα, Οι εκδόσεις των φίλων, Αθήνα, 1985, σ. 32-35.

Μέσα στον αναταραγμένο, αντιφατικό κι' αλλοπρόσαλλο σημερινό κόσμο, τίποτα δεν παρηγορεί τόσο, τίποτα δεν τονώνει, όσο κάποιος νέος που μας ζυγώνουν κάπου-κάπου, αθόρυβα, σοβαρά, και μας εμπιστεύονται το πάθος που τους κρυφοκαίει, το πάθος για λύσεις. Έρχονται να βρουν εμάς τους πρεσβύτερους¹ με τη ζαλισμένη ελπίδα πως –πού ξέρεις- μπορεί και η πείρα του χρόνου να μας έχει διδάξει κάτι παραπάνω. Η προσδοκία τους δεν είναι βέβαια η τυπική, η πειθήνια² του παλαιού καιρού, η ευλάβειά τους απέναντι στην ώριμη ηλικία μπορεί να μην έχει τη στρατιωτική υποταγή που είχε, έναν καιρό, η δική μας απέναντι στους ηλικιωμένους. [...]

Στους νέους αυτούς, όταν μας αξιώνουν με μια τους επίσκεψη ή ακόμα και μ' ένα γράμμα, οι πρεσβύτεροι νιώθουμε την υποχρέωση να δώσουμε απαντήσεις. Τι απαντήσεις; Ας πούμε καλύτερα: μια μικρή βοήθεια. [...]

Το διαλυτικό πνεύμα της εποχής μας έγκειται στο ότι εισχώρησε στο εσωτερικό των εννοιών και τις διέσπασε προτού η τεχνική κατορθώσει να διασπάσει τον πυρήνα της ύλης. Όλα συνεχονται.³ Οι μεγάλες έννοιες, θεμέλια των ηθικών αξιών, είχαν αντέξει χιλιάδες χρόνια τώρα στις επιθέσεις [...]. Η δύναμή τους ήταν η εσωτερική τους συνοχή. Μπορούσες να τις δεχτείς ή να τις απορρίψεις, δεν μπορούσες να τις βάλεις να προδώσουν τον εαυτό τους. Το πολυμήχανο πνεύμα του καιρού μας, αυτό ακριβώς πέτυχε. Έκανε την κάθε έννοια συκοφάντη του εαυτού της.

Έτσι είναι που συντελέστηκε η καθολική ρευστοποίηση. Ζούμε σ' έναν κόσμο – τοπίο κατακλυσμού όχι γιατί βουλιάζουν γύρω τα πάντα, αλλά γιατί τα πάντα γίνονται ρευστά. Και το μεγαλείο του τοπίου απ' αυτό ακριβώς προέρχεται. Ρωτήστε έναν νέο, υπό τον όρο να μην υπηρετεί σε κάποια διατεταγμένη πειθαρχία, να μην περπατάει με δεκανίκια δανεικά: Θα σας πει πως δεν ξεκρίνει⁴ γύρω του τίποτα σταθερό, όλα μοιάζουν σαν ίσκιοι, φάσματα,⁵ παραισθήσεις, ο κόσμος

¹ πρεσβύτεροι = μεγαλύτεροι σε ηλικία, ηλικιωμένοι.

² πειθήνια = υπάκουη.

³ συνεχονται = επικοινωνούν, συνορεύουν.

⁴ ξεκρίνει = διακρίνει.

⁵ φάσματα = οπτασίες, φαντάσματα.

δεν είναι παρά ένα φευγαλέο όνειρο του νερού. Και μέσα σ' αυτή την απέραντη ρευστότητα, ένα μόνο σημείο βέβαιο: η αγωνία του υπάρχουν. [...]

Ο νέος μου ωστόσο περιμένει εκεί, καθισμένος στη γωνιά, με το μάτι του θολό. Διетύπωσε όπως μπορούσε, ρευστά, με μια ευγλωττία⁶ ρευστή, την ερώτησή του. Και περιμένει μια απάντηση, που να μην είναι ρητορεία, κενολογία, αυταρέσκεια, αοριστολογία, φιλολογία. Περιμένει μια απάντηση που να είναι κανόνας ζωής. Αλλά ούτε αυτό μόνο. Μια απάντηση που να πηγάζει από μια πράξη ζωής. Μη νομίζετε πως θα τον ξεγελάσετε. Αφελέστατη θα ξεφανεωνόταν η πονηρία σας, και πολύ σύντομα. Το μάτι του είναι έτοιμο να συμπονέσει την αμηχανία του συνομιλητή του, είναι όμως κι' αδυσώπητο. Πάει η εποχή των πανηγυρικών λόγων.

Κείμενο 2

Κ. Γ. ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ (1896-1928)

Ξεπροβόδισμα⁷

Το ποίημα «Ξεπροβόδισμα» ανήκει στα «Παραλειπόμενα (1919-1927)» του Κώστα Καρυωτάκη. Δημοσιεύτηκε στις 29 Ιουνίου 1919 στο περιοδικό Ο Νουμάς (Ποιήματα και πεζά, επιμ. Γιώργος Σαββίδης, Αθήνα, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», 2016, σ. 165).

—Αγάπη μου, ήσουνα παιδί· παιδί μου, είσαι άντρας τώρα·
σύρε, ακριβέ μου, στο καλό, μη σε προφτάσει η μπόρα.

—Μάνα μου, κοίτα, ενύχτωσε· πώς να κινήσω; βρέχει·
μάννα, μια θλίψη με κρατεί και μια τρομάρα μ' έχει.

—Παιδί μου, όλοι θα φύγουνε· κι αν μείνεις τελευταίος;
σύρε· και πάντα να 'σαι ορθός και πάντα να 'σαι ωραίος.

—Μάνα, ο χειμώνας ρυάζεται⁸ κι η νύχτα αγκομαχάει·
με δένει, μάννα, μια ντροπή, κι ένας καημός με πάει.

—Βλέπε, παιδί μου, πάντα ομπρός. Το χτες μη σε πικραίνει.
Τώρα η ζωή σαν άλογο στην πόρτα σε προσμένει.

⁶ ευγλωττία = ικανότητα έκφρασης, ευχέρεια λόγου.

⁷ ξεπροβόδισμα = συνοδεία και αποχαιρετισμός κάποιου που φεύγει.

⁸ ρυάζεται = ωρύεται, βρυχάται.

—Μάνα, οι ανέμοι ρίξανε του δρόμου το πλατάνι·
με τρώει, μανούλα, η θύμηση, κι ο πόνος με δαγκάνει.

—Παιδί μου, όλοι θα φύγουνε· κι αν μείνεις τελευταίος;
σύρε· και πάντα να 'σαι ορθός και πάντα να 'σαι ωραίος.

—Μάνα μου, κοίτα, ενύχτωσε· πώς να κινήσω; βρέχει·
μάννα, μια θλίψη με κρατεί και μια τρομάρα μ' έχει.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να καταγράψεις σε 50-60 λέξεις τις προσδοκίες με τις οποίες προσεγγίζουν οι νέοι τους πιο ηλικιωμένους, σύμφωνα με το Κείμενο 1.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να εντοπίσεις τη λέξη που συνδέει δομικά την 3^η με την 4^η παράγραφο του Κειμένου 1 (μονάδες 2), να σημειώσεις τι δηλώνει (μονάδες 2) και να προσδιορίσεις τη νοηματική λειτουργία αυτής της λέξης (μονάδες 6).

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να επιλέξεις και να μεταφέρεις στο απαντητικό σου φύλλο τη σωστή απάντηση για καθεμία από τις παρακάτω προτάσεις, οι οποίες βασίζονται στο Κείμενο 1. Σε κάθε περίπτωση, μία μόνο από τις τέσσερις προτεινόμενες απαντήσεις είναι ορθή:

1. Στην 1^η παράγραφο του κειμένου κυριαρχεί:

- α) Η αναφορική λειτουργία της γλώσσας
- β) Η συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας
- γ) Το ασύνδετο σχήμα
- δ) Το πολυσύνδετο σχήμα

2. Στο απόσπασμα «με τη ζαλισμένη ελπίδα πως –πού ξέρεις- μπορεί και η πείρα του χρόνου να μας έχει διδάξει» η διπλή παύλα περικλείει μία φράση που συνιστά:

- α) Ειρωνεία
- β) Μεταφορά
- γ) Αντίθετη άποψη
- δ) Σχόλιο

3. Το ύφος της τελευταίας παραγράφου του κειμένου μπορεί να χαρακτηριστεί ως:

- α) Επίσημο
- β) Σοβαρό
- γ) Παραστατικό
- δ) Λαϊκότροπο

4. Το σχήμα λόγου που υπάρχει στην πρόταση: «Έκανε την κάθε έννοια συκοφάντη του εαυτού της» είναι:

- α) Επανάληψη
- β) Υπερβατό
- γ) Παρομοίωση
- δ) Προσωποποίηση

5. Με τη φράση «να μην περπατάει με δεκανίκια δανεικά», ο συγγραφέας εννοεί ότι οι νέοι θα πρέπει να:

- α) σκέφτονται αυτόνομα
- β) προσέχουν τις επιλογές τους
- γ) δανείζονται βοηθήματα για την μετακίνησή τους
- δ) ζητάνε βοήθεια από άλλους.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

Ποια είναι τα κυριότερα προβλήματα που απασχολούν τους σύγχρονους νέους; Με ποιους τρόπους μπορούν οι μεγαλύτεροι σε ηλικία να τους συμπαρασταθούν; Να εκφράσεις τεκμηριωμένα την άποψή σου, αντλώντας στοιχεία από το Κείμενο 1, σε ένα άρθρο (350-400 λέξεων) που θα αναρτηθεί στον ιστότοπο του σχολείου σου.

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

Τι αναδεικνύει η διαλογική μορφή του ποιήματος σε συσχέτιση με τα ρηματικά πρόσωπα που χρησιμοποιούνται σε αυτό; Να απαντήσεις τεκμηριωμένα με αναφορές στο Κείμενο 2.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Πώς ερμηνεύεις τις συμβουλές που δίνει η μητέρα στον γιο της; Η απάντησή σου να τεκμηριώνεται με αναφορές στο Κείμενο 2 και να εκτείνεται σε 120-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ενδεικτικοί άξονες:

Οι νέοι προσεγγίζουν τους ηλικιωμένους λόγω της πείρας τους, προσδοκώντας:

- ουσιαστικές απαντήσεις στα σημαντικά ζητήματα που τους απασχολούν,
- κανονιστικό πλαίσιο για τη μελλοντική πορεία τους,
- συμβουλές με βιωματικό χαρακτήρα.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Η συνδετική λέξη «έτσι» που δηλώνει αποτέλεσμα.
- Νοηματική σχέση: αιτίου – αποτελέσματος. Συγκεκριμένα, οι διαχρονικές αξίες έχουν χάσει το στιβαρό τους περιεχόμενο («δύναμή τους ήταν η εσωτερική τους συνοχή») και τίθενται υπό αμφισβήτηση, με αποτέλεσμα η σύγχρονη εποχή να χαρακτηρίζεται από «καθολική ρευστότητα».

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

1. β
2. δ
3. γ
4. δ
5. α

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

- Κειμενικό είδος: Διαδικτυακό άρθρο γνώμης (αναμένεται να ακολουθηθούν τα χαρακτηριστικά στοιχεία του άρθρου γνώμης: τίτλος, αφόρμηση από επίκαιρο γεγονός στον πρόλογο, κτλ.)
- Συντάκτης: Ο μαθητής/η μαθήτρια
- Αποδέκτης: Η σχολική κοινότητα κατά πρώτο λόγο, οποιοσδήποτε αναγνώστης του διαδικτύου κατά δεύτερο λόγο
- Ύφος: Οικείο (χρήση α' και γ' προσώπου, προσεγμένο λεξιλόγιο)

Θετικά αξιολογούνται:

- Ένας πετυχημένος, περιεκτικός και ελκυστικός τίτλος

Αρνητικά αξιολογούνται:

- Η απουσία τίτλου ή ένας μακροσκελής ή ασαφής τίτλος
- Ένας γενικόλογος πρόλογος
- Η πληθώρα παραδειγμάτων και η έλλειψη τεκμηρίωσης
- Το προσωπικό, εξομολογητικό ύφος.

Ενδεικτικοί άξονες της απάντησης:

Ο μαθητής/η μαθήτρια αναμένεται:

- να διακρίνει δύο τουλάχιστον προβλήματα που απασχολούν τους σύγχρονους νέους (π.χ. αδυναμία προσανατολισμού σε μια ρευστή και συγκεχυμένη εποχή, ανεργία, οικολογική κρίση που απειλούν το μέλλον τους),
- να επισημάνει δύο τουλάχιστον τρόπους με τους οποίους οι μεγαλύτεροι σε ηλικία μπορούν να τους συμπαρασταθούν (π.χ. να δίνουν έμπρακτα, με την προσωπική τους στάση έναν κανόνα ζωής στους νέους, να συζητούν μαζί τους για όσα τους προβληματίζουν, να εκδηλώνουν το ενδιαφέρον και την αγάπη τους προς αυτούς) και
- να αιτιολογήσει τις απόψεις του/της.

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

- Με τον διάλογο αναδεικνύεται η στενή σχέση μητέρας και γιου:
- Η μητέρα προτρέπει («σύρε», «πάντα να 'σαι», «βλέπε πάντα») και αποτρέπει («μη σε προφτάσει», «μη σε πικραίνει») τον γιο της, προσπαθώντας να άρει τους δισταγμούς του (και με το επαναλαμβανόμενο ερώτημα «κι αν μείνεις τελευταίος;»). Θέλει να τον κατευοδώσει, προσφέροντάς του κανόνες για μια αξιοπρεπή στάση ζωής. Γι' αυτόν τον λόγο χρησιμοποιεί, με συμβουλευτικό ύφος, κυρίως το **β ενικό πρόσωπο** και προσφωνεί με στοργή και τρυφερότητα τον γιο της («αγάπη μου», «παιδί μου», «ακριβέ μου»). Με τον διάλογο αναδεικνύεται ο καθαρά παρακελευστικός τόνος της μάνας.
- Ο γιος διστάζει («ενύχτωσε», «πώς να κινησω;»), δεν θέλει να εγκαταλείψει την οικογενειακή εστία, φοβάται τις ευθύνες της ενηλικίωσης («μια τρομάρα μ' έχει», «ο χειμώνας ρυάζεται»), εκφράζει αρνητικά συναισθήματα θλίψης, καημού, ντροπής, οδύνης (στ. 4, 8, 12), γιατί ενδεχομένως τον τρομάζουν τα βάσανα της ζωής που ανοίγεται μπροστά του. Γι' αυτόν τον λόγο χρησιμοποιεί, με εξομολογητικό ύφος, κυρίως το **α ενικό πρόσωπο**, προσφωνώντας και αυτός με έκδηλη οικειότητα και αγάπη τη μητέρα του («μάννα μου», «μάννα»).
- Μέσω της διαλογικής μορφής του ποιήματος, της χρήσης του α' και β' ενικού προσώπου αναδεικνύονται ξεκάθαρα οι σκέψεις και τα συναισθήματα των δύο ποιητικών υποκειμένων αλλά και οι αντίστοιχες στάσεις ζωής που αυτά εκφράζουν.

Επισήμανση: *Αρνητικά αξιολογείται η αδυναμία σύνδεσης των γλωσσικών επιλογών με το περιεχόμενο του κειμένου, όπως και η έλλειψη παραπομπών στο ποίημα.*

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε διαπίστωση από τους/τις μαθητές/μαθήτριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να τεκμηριωθεί με στοιχεία/χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Ενδεικτικοί άξονες της απάντησης:

Η μάννα προτρέπει/συμβουλεύει τον γιο της:

- να αφήσει την οικογενειακή εστία («σύρε»), εφόσον έχει φτάσει στην κατάλληλη ηλικία («άντρας τώρα»). Ουσιαστικά, τον προτρέπει προς την ενηλικίωση και την αυτονομία.

- να μην είναι προσκολλημένος στο παρελθόν («το χτες μη σε πικραίνει»), αλλά να προχωρήσει στο μέλλον του («η ζωή σαν άλογο στην πόρτα σε προσμένει»), να μη μένει καθηλωμένος στα περασμένα και να αντιμετωπίσει τη ζωή του με δυναμισμό.
- να μην αφήσει τον εαυτό του να υπολείπεται των άλλων («όλοι θα φύγουνε· κι αν μείνεις τελευταίος;»), αλλά να είναι με αυτούς που πηγαίνουν μπροστά. Αυτό να γίνει με γενναιότητα («πάντα να 'σαι ορθός») και χωρίς να αποχωριστεί ποτέ τις ηθικές του αξίες («πάντα να 'σαι ωραίος»).

Επισημάνση: Θετικά αξιολογείται ο σχολιασμός της επανάληψης της τελευταίας συμβουλής (δύο φορές στο κείμενο), η οποία προτάσσει την πρωτοπορία, την ανδρεία και την ηθική.

Κείμενο 1

[Τα ξένα δάνεια στη γλώσσα]

Το παρακάτω κείμενο αποτελεί απόσπασμα από το βιβλίο της Άννας Φραγκουδάκη «Γλώσσα και Ιδεολογία», (Αθήνα 1999, Ερμής, σσ. 78-79 – με μικρές περικοπές).

Τα ξένα δάνεια είναι ένας από τους τρόπους, με τους οποίους όλες οι γλώσσες δημιουργούν νέες λέξεις. Στην ιστορία των γλωσσών δεν υπάρχει καμία «καθαρή» γλώσσα, χωρίς ξένες επιδράσεις, και, όπως γράφει ο Εμίλ Μπενβενίστ, το λεξιλόγιο όλων των γλωσσών, «τόσο των αρχαίων όσο και των σύγχρονων, είναι γεμάτο δάνεια που αλληλοδιασταυρώνονται προς όλες τις κατευθύνσεις». Η αρχαία ελληνική γλώσσα είναι γεμάτη ξένες λέξεις, γράφει στις αρχές του αιώνα ο Μ. Τριανταφυλλίδης.

Στην παλιά αυτή και πολύ σημαντική μελέτη του για το θέμα, ο Τριανταφυλλίδης αποδεικνύει ότι οι ξένες λέξεις είναι σπουδαίος πλούτος της γλώσσας, γιατί αναπληρώνουν πολύ συγκεκριμένες γλωσσικές ανάγκες, προσθέτουν νοηματικές αποχρώσεις και συνώνυμα, νέες έννοιες, φτιάχνουν παράγωγα και σύνθετα, ποικιλότητες μεταφορές, ιδιωματισμούς κ.λπ. Η «χιμαιρική¹» προσδοκία ορισμένων να καθαρίσουν τη γλώσσα από τις ξένες λέξεις θα οδηγούσε, αν μπορούσε να πραγματοποιηθεί, σε μεγάλη φτώχεια της γλώσσας.

Ξένες δεν είναι οι λέξεις ξένης ετυμολογίας, γράφει ο Τριανταφυλλίδης, γιατί τότε ξένες είναι οι λέξεις: *βιβλίο, βάρκα, πατάτα, βουνό, μούρη, τσάι, ζάχαρη, πορτοφόλι, μπαλκόνι, καραμέλα, μπρίκι, κορδόνι, κάλτσα, βαρέλι, μανίκι, πουκάμισο, κάρβουνο, ταβάνι, ταράτσα* κ.λπ. Ξένες, λοιπόν, δεν κάνει τις λέξεις η ετυμολογία τους, εφόσον έχει από καιρό ξεχαστεί, όπως γράφει ο Εμμανουήλ Κριαράς. Ξένες είναι μόνο οι λέξεις εκείνες που δεν είναι σαφείς για τους ομιλητές, που είναι «αδιαφανείς» ως προς το νόημά τους. Αν οι λέξεις με ξένη ετυμολογία ήταν ξένες με αυτή τη σημασία, τότε «το γλωσσικό αίσθημα, το ένστικτο της γλώσσας, αυτή η στοιχειώδης ανάγκη συνεννοήσεως θα οδηγούσε αυτομάτως και ασυνειδήτως» στην αλλαγή τους, γράφει ο Τριανταφυλλίδης.

Οι λέξεις με ξένη ετυμολογία, που χρησιμοποιούνται συνεχώς στην καθημερινή ομιλία και είναι σαφέστερες ως προς το νόημά τους για τους ομιλητές, αποτελούν, επομένως, μέρος του λεξιλογικού θησαυρού της ελληνικής γλώσσας, είναι λέξεις ελληνικές.

¹ Ουτοπική, αδύνατη

Κείμενο 2

[Παίζουμε τους πυροσβέστες]

*Το παρακάτω κείμενο είναι απόσπασμα από το μυθιστόρημα του Κοσμά Πολίτη *Eroica* (1937), στην επανέκδοση του 1986 (Αθήνα: Ερμής). Το μυθιστόρημα εξιστορεί τις περιπέτειες μιας ομάδας εφήβων που ζουν σε κοσμοπολίτικο περιβάλλον στις αρχές του 20ού αιώνα. Στο συγκεκριμένο σημείο της πλοκής δύο αγόρια, πηδώντας τις μάντρες των σπιτιών πάνω στο παιχνίδι, έχουν μόλις προσγειωθεί στον κήπο του σπιτιού ενός κοριτσιού.*

[...] Εξέταζε με το μάτι τα χάλια τους, τα γδαρμένα γόνατα τού Αλέκου, τα λερωμένα χέρια τους, τα ιδρωμένα μούτρα, τα πανταλόνια του αλλουνού όλο χώματα και σουβάδες.

— Παίζαμε...άρχισε ο Αλέκος. *Nous jouons aux pompiers.*²

— Πού 'ναι ή περικεφαλαία σου εσένα; ρώτησε τον άλλο.

—Εγκώ ντεν έκει περικεφαλαία, της αποκρίθηκε.

Το αίμα της ανέβηκε στο πρόσωπο.

— Γιατί με κοροϊδεύεις; Μιλώ πολύ καλά τα ελληνικά.

Τα μιλούσε καθαρά, με ανεπαίσθητη ξενική προφορά, μάλλον ένα τσιβδισμα ελαφρό επειδή δεν άνοιγε τα δόντια της αρκετά.

— Να φωνάξω τον πατέρα μου να δείτε! τούς φοβέρισε... Σιγά, τούς λέει αμέσως, ακούω περπατησιές, ελάτε στην *orangerie*³.

— Πρόσεχε, κράτα το χέρι σου τεντωμένο, τής λέει ο άλλος.

Λυγισμένοι στα δυο, προχώρησαν ίσαμε κάτω από τις πορτοκαλιές. Εκεί μέσα θα μένανε δίχως καμιά ενόχληση. [...] Μονάχα που η κάλτσα της μικρής τρίφτηκε σ' ένα κλαρί κι έφυγε κάποιος πόντος αφήνοντας μια πιο ανοιχτή γραμμή. Τώρα θα πάει ως κάτω, είπε κοιτάζοντας περίλυπη τη ζημιά. —Ε, δεν πειράζει!

Με προθυμία ο Αλέκος σάλιωσε το δάχτυλό του, κι έπειτα λίγο τρεμουλιαστά — πάντα ωστόσο αδέξιος — το ακούμπησε στην κάλτσα, καταμεσής της γάμπας, εκεί που είχε σταματήσει το κακό, λίγο πιο κάτω από τον ποδόγυρο της φούστας. Έτσι έκανε η αδελφή του σέ κάτι τέτοιες κρίσιμες περιστάσεις.

— Ευχαριστώ. Πώς το 'ξερες;...Πείτε μου τώρα τα ονόματά σας.

— Πρώτα οι κυρίες, *ladies first*⁴, έκανε το άλλο αγόρι με μian ιπποτική χειρονομία. Πώς σε λέν' εσένα;

² Παίζουμε τους πυροσβέστες (γαλλικά στο κείμενο)

³ Το μέρος ενός κήπου που είναι γεμάτο με πορτοκαλιές (γαλλικά στο κείμενο).

⁴ Πρώτα οι κυρίες στα Αγγλικά.

- Μιλάς αγγλικά; τον ρώτησε.
- Βέβαια, έχω αγγλέζα δασκάλα στο σπίτι. Σε όλα πρώτα οι κυρίες, έτσι δεν είναι το σωστό;
- Μα όχι και στη σύσταση!
- «Α, ή όλα ή τίποτα! Ξέρετε, τούς λέει βάζοντας τα γέλια, μια φορά είπαν να κρεμάσουν κάποιο αντρώγυνο. Ο δήμιος πιάνει πρώτα τον άντρα μα εκείνος τού δείχνει τη γυναίκα του. — Μην ξεχνάς την εθιμοτυπία, τού λέει. Ladies first! Κρέμασε πρώτα τη γυναίκα μου παρακαλώ...
- Το κορίτσι στραβομούριασε:
- Πολύ ωραία! Τέτοια μαθαίνεις με τη δασκάλα σου; Μπράβο!
- Αυτό μάς το διηγήθηκε ο δάσκαλος στο αμερικάνικο σχολείο. Τί τάχα;
- Ο φίλος σου έχει πιο καλή ανατροφή.

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποιος είναι ο ισχυρισμός της συγγραφέα στο Κείμενο 1 για τις λέξεις με ξένη ετυμολογία στην ελληνική γλώσσα και πώς καταλήγει σε αυτόν; (60-70 λέξεις).

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην πρώτη και στην τρίτη παράγραφο του κειμένου 1 η συγγραφέας επιλέγει να παραθέσει αυτολεξεί την άποψη του Εμίλ Μπενβενίστ και του Μανόλη Τριανταφυλλίδη αντίστοιχα. Ποια θέση της αντίστοιχα τεκμηριώνει με αυτή της την επιλογή;

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να επιλέξεις και να μεταφέρεις στο απαντητικό σου φύλλο τη σωστή απάντηση για καθεμία από τις παρακάτω προτάσεις, οι οποίες βασίζονται στο Κείμενο 1. Σε κάθε περίπτωση, μία μόνο από τις τέσσερις προτεινόμενες απαντήσεις είναι ορθή:

1. Στην πρόταση «Στην ιστορία των γλωσσών δεν υπάρχει καμία «καθαρή» γλώσσα» (1^η παράγραφος) τα εισαγωγικά στη λέξη «καθαρή» δηλώνουν:

- α. ειρωνεία
- β. μεταφορά
- γ. αποστροφή

δ. απορία

2. Η λέξη «αναπληρώνουν» (2^η παράγραφος) στο γλωσσικό περιβάλλον της περιόδου λόγου, στην οποία βρίσκεται, έχει ως συνώνυμή της τη λέξη:

α. ανταποκρίνονται σε

β. αναπαριστούν

γ. αντιστοιχούν σε

δ. ικανοποιούν

3. Στην περίοδο λόγου «Η «χιμαιρική» προσδοκία ορισμένων να καθαρίσουν τη γλώσσα από τις ξένες λέξεις θα οδηγούσε, αν μπορούσε να πραγματοποιηθεί, σε μεγάλη φτώχεια της γλώσσας.» (2^η παράγραφος) ο τρόπος με τον οποίο εκφέρεται το μήνυμα δηλώνει:

α. προτροπή

β. αναγκαιότητα

γ. βεβαιότητα

δ. πιθανότητα

4. 2. Η λέξη «σαφείς» (3^η παράγραφος) στο γλωσσικό περιβάλλον της περιόδου λόγου, στην οποία βρίσκεται, έχει ως συνώνυμή της τη λέξη:

α. ξεκάθαρες

β. εύκολες

γ. οικείες

δ. δύσκολες

5. Η γενική ενικού της φράσης η στοιχειώδης ανάγκη (3^η παράγραφος) είναι:

α. της στοιχειώδης ανάγκης

β. της στοιχειώδη ανάγκης

γ. της στοιχειώδους ανάγκης

δ. της στοιχειώδεις ανάγκης

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

Εσύ και οι συνομήλικοί σου χρησιμοποιείτε καθημερινά πλήθος ξένων λέξεων και φράσεων στον λόγο σας. Αναλαμβάνεις να αιτιολογήσεις την επιλογή σας αυτή σε ομιλία που θα εκφωνήσεις σε εκδήλωση του σχολείου σου, με την ευκαιρία του εορτασμού της Ευρωπαϊκής Ημέρας Γλωσσών. (350-400 λέξεις).

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

Πώς επηρεάζουν τον διάλογο στο Κείμενο 2 τόσο οι ξένες λέξεις και εκφράσεις που χρησιμοποιούνται από τους ήρωες («Nous jouons aux rompiers», «orangerie», «ladies first») όσο και η σκόπιμη παραφθορά της ελληνικής έκφρασης (*«Εγκώ ντεν έκει περικεφαλαία»*);

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Πώς ερμηνεύεις τη στάση των δύο ηρώων με κριτήριο τα έμφυλα στερεότυπα, όπως αποδίδονται με την έκφραση *«Πρώτα οι κυρίες»* (μονάδες 10); Ποια είναι η προσωπική σου άποψη γι' αυτό το είδος ευγένειας (μονάδες 5); Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε ένα κείμενο 150 - 200 λέξεων.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Η συγγραφέας ισχυρίζεται ότι οι λέξεις με ξένη ετυμολογία αποτελούν μέρος του λεξιλογίου της Ελληνικής, υπό την προϋπόθεση ότι χρησιμοποιούνται καθημερινά και ότι η σημασία τους είναι διαφανής.
- Καταλήγει στον ισχυρισμό της, παραθέτοντας παραδείγματα συχνόχρηστων λέξεων ξένης ετυμολογίας από τον Τριανταφυλλίδη και αναφέροντας τις απόψεις του Κριαρά και του Τριανταφυλλίδη, σύμφωνα με τις οποίες το κριτήριο για να θεωρηθεί ξένη μία λέξη δεν είναι η ετυμολογία της, αλλά η σαφήνεια της σημασίας της.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η αυτολεξεί παράθεση των γραφομένων τρίτων προσώπων, που θεωρούνται «αυθεντίες», ενισχύει την αξιοπιστία και την εγκυρότητα των θέσεων της συγγραφέως και λειτουργεί τεκμηριωτικά προς τις απόψεις της. Σημειωτέον ότι αποτελεί βασικό γνώρισμα των κειμένων επιστημονικού χαρακτήρα, όπως είναι το απόσπασμα από την Α. Φραγκουδάκη.

Συγκεκριμένα:

Στην 1^η παράγραφο η άποψη του Μπενβενίστ, ότι το λεξιλόγιο όλων των γλωσσών είναι γεμάτο δάνειες λέξεις, ενισχύει τη θέση της συγγραφέως πως δεν υπάρχει «καθαρή» γλώσσα.

Στην 3^η παράγραφο η παράθεση της άποψης του Τριανταφυλλίδη ότι, αν οι λέξεις ξένης ετυμολογίας ήταν αδιαφανείς, αυτομάτως θα άλλαζαν, ερμηνεύει και τεκμηριώνει τη

θέση της συγγραφέως πως ξένες πρέπει να θεωρούνται μόνο οι λέξεις που δεν είναι σαφείς για τους ομιλητές.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

1. β
2. δ
3. δ
4. α
5. γ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

Οπωσδήποτε η απάντηση στην ερώτηση αυτή είναι ελεύθερη και εξαρτάται από την προσωπική τοποθέτηση του κάθε μαθητή / της κάθε μαθήτριας.

Σε γενικές γραμμές αναμένεται:

- Να αξιοποιηθεί το κείμενο αναφοράς, εφόσον σχετίζεται με τις ξένες λέξεις στη γλώσσα · μπορούν να περιληφθούν στις απαντήσεις θέσεις του τύπου «οι αγγλικές λέξεις είναι για τους νέους σαφείς και λειτουργικές, και γι' αυτό χρησιμοποιούνται» ή ό,τι άλλο κρίνουν πρόσφορο οι μαθητές / οι μαθήτριες. .
- Να αναφερθούν στην εισαγωγή αγγλικών όρων που αποδίδεται στη ραγδαία τεχνολογική ανάπτυξη και τους οποίους δεν προλαβαίνουν να μεταφράσουν οι γλωσσικοί ιθύνοντες. Έτσι, παγιώνονται ως ξενικοί.
- Να κάνουν λόγο για μόδα, συρμό και ευκολία, εφόσον στον χειρισμό τεχνολογικών προϊόντων (π.χ. κινητών τηλεφώνων) τον πρώτο λόγο έχει η αγγλική γλώσσα.
- Να επισημάνουν τις τάσεις μιμητισμού της ηλικίας τους, την ανάγκη τους να γίνονται αποδεκτοί / αποδεκτές στην ομάδα των συνομηλίκων και να διαφοροποιούνται από τις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες.

Επισημάνση: Ιδιαίτερα θα πρέπει να προσεχθεί το επικοινωνιακό πλαίσιο της ομιλίας: τόσο η προσφώνηση και η αποφώνηση όσο και τα υφολογικά στοιχεία (ρηματικό πρόσωπο κ.λπ.) θα πρέπει να προσιδιάζουν σε ομιλία που απευθύνεται από εφήβους προς εφήβους και καθηγητές και πραγματοποιείται στο σχολικό περιβάλλον.

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

- Η χρήση των ξένων λέξεων και εκφράσεων στον διάλογο ανάμεσα στους ήρωες αναδεικνύει την πολυγλωσσία του συγκεκριμένου κοινωνικού περιβάλλοντος. Τα παιδιά μεγαλώνουν σε ένα κοσμοπολίτικο πλαίσιο, μαθαίνουν ξένες γλώσσες και συνηθίζουν να επικοινωνούν χρησιμοποιώντας στοιχεία από διαφορετικούς γλωσσικούς κώδικες, ανάλογα με την περίπτωση.
- Η παραφθορά της ελληνικής έκφρασης δηλώνει τη διάθεσή του ενός από τους ήρωες για παιχνίδι και πείραγμα μεταξύ φίλων σε αυτή την ηλικία. Δεν μοιάζει κακόβουλο, θίγει ωστόσο την αποδέκτη του.
- Υφολογικά ο διάλογος γίνεται ιδιαίτερα παραστατικός και το κείμενο αποκτά το γνώρισμα της θεατρικότητας. Ο αναγνώστης απολαμβάνει την ανάγνωση, καθώς η συζήτηση αναπτύσσεται μεταξύ παιδιών που διαλέγονται με ιδιαίτερη ευλικρίνεια και σύμφωνα με τους κανόνες της εποχής και της ανατροφής τους.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Το κορίτσι στην αρχή αντιδρά με ευχάριστη έκπληξη στο άκουσμα της φράσης «ladies first», ειδικά από τη στιγμή που αυτή συνδυάζεται με μια «ιπποτική χειρονομία», θεωρεί τη φράση ως έκφραση ευγένειας και δημιουργείται η εντύπωση ότι εντυπωσιάζεται. Το αγόρι έχοντας «εγγλέζα δασκάλα στο σπίτι» και πηγαίνοντας σε αμερικάνικο σχολείο φαίνεται ότι προέρχεται από αστική οικογένεια και μεγαλώνει με προσεγμένη ανατροφή και με καλούς τρόπους συμπεριφοράς. Ωστόσο, ο λόγος για τον οποίο χρησιμοποιεί το συγκεκριμένο εθιμοτυπικό ευγένειας είναι γιατί θέλει να αστειευτεί λέγοντας ένα ανέκδοτο που κρύβει στερεοτυπικές αντιλήψεις σε βάρος των γυναικών. Για αυτό η αντίδραση της κοπέλας είναι αρνητική («Το κορίτσι στραβομούριασε: - Πολύ ωραία! Τέτοια μαθαίνεις με τη δασκάλα σου; Μπράβο!») Είναι φανερό η ειρωνεία, με την οποία αντιμετωπίζει το αγόρι, καθώς ενοχλείται από το αστείο θεωρώντας το, όχι άδικα, προσβλητικό για τις γυναίκες. Αυτή η ενόχλησή της εκφράζεται και στο τέλος της σκηνικής ενότητας με τη σύγκριση που επιχειρεί με τον φίλο του αγοριού που τον χαρακτηρίζει πιο ευγενικό.

Ο μαθητής / Η μαθήτρια, ανάλογα με τον βαθμό πρόσληψης του κειμένου, εκφράζει την προσωπική του / της θέση για το είδος ευγένειας που εκφράζεται με τη ζητούμενη φράση.

Κείμενο 1

[Ο ρόλος της επικοινωνίας στην ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων]

Το κείμενο είναι απόσπασμα εισήγησης του Παναγιώτη Ι. Σταμάτη, Αναπληρωτή Καθηγητή Παιδαγωγικής Επικοινωνίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Στο απόσπασμα τονίζεται ο ρόλος της επικοινωνίας στις διαπροσωπικές σχέσεις. (διασκευή)

Η καθημερινή επικοινωνία είτε αναπτύσσεται μέσα στο χώρο της οικογένειας είτε μέσα στο χώρο της εργασίας, σε οποιοδήποτε περιβάλλον και αν αυτή διεξάγεται, διαμορφώνει ένα ευρύ πλέγμα σχέσεων, το οποίο, με τη σειρά του, συμβάλλει καταλυτικά στη διαμόρφωση ενός νέου πλέγματος σχέσεων κ.ο.κ. Κατά συνέπεια, η διαρκής διαμόρφωση και ανάπτυξη νέων πλεγμάτων σχέσεων καθιστούν την επικοινωνία μια εξαιρετικά πολύπλοκη διαδικασία και παράλληλα μια ζωτικής σημασίας πραγματικότητα, χωρίς την οποία δε θα μπορούσαν να προαχθούν και να ευδοκιμήσουν ούτε οι ανθρώπινες σχέσεις ούτε καν και η στοιχειώδης ικανοποίηση των βιοτικών αναγκών. Για να ειπωθεί αυτό με πιο απλά λόγια, χωρίς επικοινωνία, παραδείγματος χάριν, τα ζευγάρια δε θα μπορούσαν να συνάψουν οικογενειακές σχέσεις, οι εργοδότες δεν θα μπορούσαν να βρουν εργαζόμενους για τις δουλειές τους, η εκπαιδευτική διαδικασία δεν θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί κ.λπ.

Γενικότερα, χωρίς επικοινωνία θα επικρατούσαν καταστάσεις φαυλότητας¹, οι οποίες, κατά κανόνα, οδηγούν σε τέλμα και καταστροφή, σε αμέτρητες και επικίνδυνες συγκρούσεις με διαλυτικές επιπτώσεις στην ανθρώπινη καθημερινότητα. Αντίθετα, με την επικοινωνία και την ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων κάθε άνθρωπος καταφέρνει, εφόσον το επιθυμεί, να δημιουργήσει οικογένεια, να έχει εργασία ανάλογη με τα προσόντα του, να μετέχει σε εκπαιδευτικές διαδικασίες. Γενικότερα, πετυχαίνει να αναπτύσσει σχέσεις φιλίας, συνεργασίας, αλληλεγγύης, αντιπαλότητας και κάθε άλλης μορφής σχέσεις είτε θετικές είτε αρνητικές, έχοντας πάντα ως κριτήριο το προσωπικό του συμφέρον, χωρίς κατ' ανάγκη να σκέφτεται με ποιο τρόπο θα βλάψει το συμφέρον των άλλων ή το κοινωνικό συμφέρον ευρύτερα.

Σύμφωνα με σύγχρονες έρευνες, τα άτομα που έχουν αναπτύξει εξαιρετικές επικοινωνιακές ικανότητες είναι εκείνα που, κατά κανόνα, σημειώνουν εξαιρετικές επιτυχίες στην προσωπική, στην επαγγελματική και στην κοινωνική τους ζωή (Beebe,

¹ Φαυλότητα: ανηθικότητα, ανεντιμότητα.

Beebe, & Redmond, 2016, Wood, 2015). Είναι τα άτομα εκείνα που δημιουργούν, που απολαμβάνουν την καθημερινότητά τους, παρά τις υφιστάμενες δυσκολίες και τα προβλήματα. Είναι τα άτομα εκείνα τα οποία επιτυγχάνουν στον επαγγελματικό και κοινωνικό στίβο και απολαμβάνουν, κατά κανόνα, τα αγαθά αυτής της επιτυχίας ζώντας με τον πλέον ευχάριστο και, επομένως, καλύτερο δυνατό τρόπο. Έτσι, λοιπόν, μολονότι η επικοινωνία αποτελεί μια σύνθετη έννοια και μια πολύπλοκη διαδικασία, το γεγονός αυτό δεν εμποδίζει τον άνθρωπο που επιθυμεί να βελτιώσει την επικοινωνιακή του ικανότητα να το καταφέρει, καθώς υπάρχουν πολλοί τρόποι οι οποίοι θα στήριζαν αυτή του την επιθυμία και την προσπάθειά του να βελτιώσει το επικοινωνιακό του επίπεδο.

Κείμενο 2

Το τρίτο στεφάνι

Το μυθιστόρημα του Κώστα Ταχτσή με τίτλο «Το τρίτο στεφάνι» εκδόθηκε για πρώτη φορά το 1963 και έκτοτε έχει μεταφραστεί σε επτά τουλάχιστον γλώσσες.

[...] Όταν τελειώσαμε το γυμνάσιο, ήθελα να πάω στο πανεπιστήμιο να σπουδάσω Νομικά. Στο σχολείο ήμουν πάντα η πρώτη στην έκθεση ιδεών και στην ιστορία. Ο μπαμπάς μ' ενεθάρρυνε, ήταν προοδευτικός άνθρωπος, πίστευε στη χειραφέτηση των γυναικών. [...] «Άσ' τη μωρέ να πάει κάνα-δυό χρόνια στο πανεπιστήμιο, να ξεσκουριάσει το μυαλό της!» της έλεγε. Αλλ' η μαμά είχε την αντίληψη ότι η θέση των γυναικών είναι στο σπίτι και μοναδικός τους προορισμός ο γάμος κι η ανατροφή των παιδιών τους. [...]

Αλλά δεν την αδικώ εντελώς. Είχε δουλέψει η ίδια σε όλη της τη ζωή σαν άντρας και καλύτερα από άντρας, κι είχε καταλήξει στο συμπέρασμα ότι ο γάμος είναι η πιο εύκολη δουλειά για τη γυναίκα. Δεν ήθελε να βγω στην βιοπάλη. Νόμιζε ότι αν σπούδαζα Νομικά, θα 'παυα να 'μαι γυναίκα. «Αν είναι να μου γίνεις σουφραζέτα²», μου 'λεγε πολλές φορές όταν μ' έβλεπε να διαβάζω τα φιλοσοφικά βιβλία απ' τη βιβλιοθήκη του μπαμπά, «να σηκωθείς να φύγεις απ' το σπίτι μου!» Ο μπαμπάς αναγκάστηκε να υποχωρήσει και με συμβούλευσε να κάνω κι εγώ το ίδιο. Δεν ήθελε να την πικράνει. Την εποχή εκείνη η υγεία της είχε αρχίσει να υποσκάπτεται. Απ' την πολλή δουλειά κινδύνευε να πάθει υπερκόπωση. [...]

² Σουφραζέτα: Ο όρος Σουφραζέτες επινοήθηκε από την εφημερίδα Daily Mail ως ένας υποτιμητικός χαρακτηρισμός για τα μέλη του κινήματος υπέρ του δικαιώματος ψήφου στις γυναίκες, το οποίο δραστηριοποιήθηκε στα τέλη του 19ου και τις αρχές του 20ου αιώνα στο Ηνωμένο Βασίλειο.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Τι πετυχαίνει ο άνθρωπος χάρη στην επικοινωνία, σύμφωνα με το Κείμενο 1; (50-60 λέξεις)

Μονάδες 10

2^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Με ποιον τρόπο αναπτύσσεται στην 1^η παράγραφο του Κειμένου 1 η θέση πως η επικοινωνία είναι μια ζωτικής σημασίας πραγματικότητα;

Μονάδες 10

3^ουποερώτημα (μονάδες 15)

Να μετασχηματίσεις το παρακάτω τμήμα του Κειμένου 1, χωρίς να αλλάξεις το νόημά του, ώστε ο λόγος να γίνει πιο απλός και κατανοητός για ένα ευρύτερο κοινό.

Γενικότερα, χωρίς επικοινωνία θα επικρατούσαν καταστάσεις φασιλότητας, οι οποίες, κατά κανόνα, οδηγούν σε τέλμα και καταστροφή, σε αμέτρητες και επικίνδυνες συγκρούσεις με διαλυτικές επιπτώσεις στην ανθρώπινη καθημερινότητα. (2^η παράγραφος)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

Με αφορμή το Κείμενο 1 να υποθέσεις ότι εκφωνείς ομιλία σε μαθητικό συνέδριο με θέμα τον διάλογο, στο οποίο συμμετέχεις με την ιδιότητα του/της μαθητή/τριας της Α΄ τάξης του Λυκείου σου. Να εκθέσεις σε 350-400 λέξεις τη γνώμη σου αναφορικά με τη σημασία που έχει ο διάλογος στην ενίσχυση της επικοινωνίας στο σχολείο. Για την οργάνωση της επιχειρηματολογίας σου μπορείς να αξιοποιήσεις στοιχεία από το Κείμενο 1 και να αναφέρεις περιστατικά από την προσωπική σου εμπειρία στο σχολείο.

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

Στο Κείμενο 2, η αφηγήτρια με αμεσότητα και ζωντάνια μάς μεταφέρει το οικογενειακό κλίμα, όταν γίνονταν συζητήσεις με τους γονείς της για το θέμα των σπουδών της. Να καταγράψεις δύο (2) γλωσσικές επιλογές, οι οποίες επαληθεύουν τη θέση αυτή (μονάδες 10) και ένα παράδειγμα για την κάθε επιλογή (μονάδες 10).

Μονάδες 20**ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)**

Με βάση την οπτική της μητέρας που εκφράζεται στο Κείμενο 2 να παρουσιάσεις τη θέση και τον ρόλο της γυναίκας. Θεωρείς ότι η αφηγήτρια συμμερίζεται ή όχι την άποψη αυτή; Να αναπτύξεις την ερμηνεία σου σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Με την επικοινωνία μέσα από «πλέγματα σχέσεων» ικανοποιούνται οι βιοτικές ανάγκες των ανθρώπων και βελτιώνονται οι μεταξύ τους σχέσεις. Εξασφαλίζεται η εύρυθμη λειτουργία της οικογένειας, της επαγγελματικής, εκπαιδευτικής και κοινωνικής ζωής. Οι άνθρωποι καλύπτουν προσωπικές τους επιθυμίες, χωρίς όμως να βλάπτουν το κοινωνικό σύνολο, επιτυγχάνουν τους στόχους τους και – παρά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν – ζουν ικανοποιημένοι.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο βασικός τρόπος ανάπτυξης της πρώτης παραγράφου είναι το αίτιο και αποτέλεσμα, διότι ως αίτιο τίθεται η ανάπτυξη της επικοινωνίας και ως αποτέλεσμα η δημιουργία ενός νέου πλέγματος σχέσεων [...] χωρίς την οποία δε θα μπορούσαν να προαχθούν και να ευδοκιμήσουν ούτε οι ανθρώπινες σχέσεις ούτε καν και η στοιχειώδης ικανοποίηση των βιοτικών αναγκών.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Γενικότερα, χωρίς επικοινωνία θα υπήρχαν άσχημες καταστάσεις, οι οποίες, βασικά, οδηγούν σε αδιέξοδο και σε πολλές αντιπαραθέσεις με αρνητικές συνέπειες στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων.

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

Προσφώνηση: Φίλες και φίλοι...

Με την ιδιότητά μου ως μαθητή/τριας... θα ήθελα να σας μιλήσω για την σημασία που έχει η αξιοποίηση του διαλόγου στο σχολείο μου...

Θέση: Ο διάλογος βασίζεται στην επικοινωνία μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών ή των μαθητών μεταξύ τους. Η ανάπτυξη του στο σχολείο συμβάλλει σε μεγάλο βαθμό τόσο στη βελτίωση του παιδαγωγικού κλίματος όσο και στη μάθηση.

Ενδεικτική τεκμηρίωση:

- Ευδοκίμηση ανθρωπίνων σχέσεων (επίλυση παρεξηγήσεων, ενίσχυση φιλικών δεσμών κ.ά.)
- Προώθηση εκπαιδευτικής διαδικασίας (επίλυση αποριών, έκφραση προβληματισμού, επικοινωνία με μαθητές άλλων σχολείων μέσα από τη λειτουργία διάφορων εκπαιδευτικών προγραμμάτων κ.ά.)
- Επίλυση προβλημάτων της λειτουργίας του σχολείου μέσα από τον διάλογο που αναπτύσσεται στα μαθητικά συμβούλια κ.ά.

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

Η αφηγήτρια μεταφέρει προσωπικές της εμπειρίες και βιώματα μέσα από την ευρεία χρήση του πρώτου ενικού προσώπου (π.χ. ήθελα να πάω, ήμουν πάντα η πρώτη... κ.ά.) Αναφέρεται στην επιθυμία της να σπουδάσει Νομικά, στις επιδόσεις της στα μαθήματα κ.ά. Μια άλλη γλωσσική επιλογή με την οποία επιτυγχάνεται η αμεσότητα και η ζωντάνια στο κείμενο είναι η χρήση του διαλόγου. Σε αυτόν παρατηρούνται στοιχεία προφορικότητας, όπως καθημερινές ή λαϊκές εκφράσεις (π.χ. άστη μωρέ, ξεσκουριάσει το μυαλό της κ.ά.)

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Η μητέρα:

- Θεωρούσε ότι η θέση των γυναικών είναι στο σπίτι (γάμος, ανατροφή παιδιών)
- Δεν ήθελε η κόρη της να εργάζεται
- Δεν ήθελε η κόρη της να διαβάζει φιλοσοφικά βιβλία, για να μην γίνει «σουφραζέτα» και αποκτήσει επαναστατικές αντιλήψεις

Από την άλλη, η αφηγήτρια:

- Επιθυμούσε να σπουδάσει και θεωρούσε τη μόρφωση σημαντική για μια γυναίκα αναγνωρίζοντας όμως ότι η ζωή της μητέρας της ήταν σκληρή («είχε δουλέψει σαν άντρας») και κατανοούσε ως ένα βαθμό το ότι η μητέρα της θεωρούσε το γάμο ως την πιο εύκολη δουλειά για τη γυναίκα. (Αλλά δεν την αδικώ εντελώς, Ο μπαμπάς αναγκάστηκε να υποχωρήσει και με συμβούλεψε να κάνω κι εγώ το ίδιο)

Κείμενο 1

Η Ελληνική και πάλι στο προσκήνιο

Το κείμενο είναι απόσπασμα από άρθρο του επίτιμου καθηγητή Γλωσσολογίας Γιώργου Μπαμπινιώτη, δημοσιευμένο στην εφημερίδα «Το Βήμα», στις 30.12.2012 (διασκευή).

Η υποχώρηση των ελληνικών σπουδών στα πανεπιστήμια του εξωτερικού, ιδίως της Ευρώπης, οφείλεται κατά κύριο λόγο στον εξοβελισμό¹ των ανθρωπιστικών γραμμάτων από το πρόγραμμα των μαθημάτων του σχολείου (Γυμνασίου – Λυκείου). Από τον εξοβελισμό αυτόν ωφελούνται νέα γνωστικά αντικείμενα (η πληροφορική, η περιβαλλοντική εκπαίδευση, οι βιολογικές επιστήμες, πολλές ξένες γλώσσες, διάφορες πρακτικές γνώσεις κ.ά.). [...]

Αν υπάρξουν ανάγκες διδασκαλίας της Ελληνικής (της αρχαίας, κυρίως, αλλά και της νέας), θα τονωθούν και θα ξαναζωντανέψουν οι ελληνικές σπουδές στα πανεπιστήμια. Πηγή συγκρατημένης αισιοδοξίας είναι το γεγονός ότι η παγκόσμια κρίση που μαστίζει τον κόσμο σήμερα οδηγεί σε αναζητήσεις που ξαναφέρνουν στο προσκήνιο τον άνθρωπο, την ανθρωπιά και έναν νέο ανθρωπισμό μέσα από τις διαψεύσεις ουτοπικών ² προσδοκιών, τις απογοητεύσεις μιας μαζικής στροφής στον καταναλωτισμό, την ψεύτικη οικονομική ευφορία³ των πιστωτικών καρτών και, κυρίως, την απάντηση καθιερωμένων αξιών που φώτιζαν τον δρόμο τους.

Γενικότερα, το κεφάλαιο της χώρας μας που λέγεται «ελληνική γλώσσα» δεν το έχουμε αξιοποιήσει όσο θα έπρεπε εντός και εκτός Ελλάδος. Μέσα στη χώρα μας ως αξία που συνδέεται άμεσα με τον πολιτισμό, την ιστορία, τη νοστορπία, την ίδια την ταυτότητά μας και, πάνω απ' όλα, με μια ποιότητα σκέψης που αναγκαστικά περνάει μέσα από τη γλώσσα. Και φυσικά, με μια ποιότητα παιδείας, η οποία στηρίζεται κατά κύριο λόγο στη γλώσσα. Έξω από τη χώρα μας πάλι δεν έχουμε προβάλει την ελληνική γλώσσα με σωστό και ουσιαστικό τρόπο, όχι με μεγαλοστομίες και αλαζονεία. Για παράδειγμα, δεν έχουμε καταδείξει τι προσφέρει η γνώση της Ελληνικής στους ομιλητές άλλων ευρωπαϊκών γλωσσών για μια βαθύτερη κατανόηση της σημασίας απαιτητικών λέξεων της δικής τους γλώσσας, όταν αποτελούν δάνεια

1 αποβολή, απομάκρυνση, κατάργηση

2 μη ρεαλιστικών, εκτός πραγματικότητας

3 συναισθημα ή κατάσταση ψυχικής ευεξίας και αισιοδοξίας

από την Ελληνική.

Οι χιλιάδες των δανείων που έχουν ληφθεί από την Ελληνική πρώτα και πάνω απ' όλα συνιστούν έννοιες εκφρασμένες με ελληνικές λέξεις. Και είναι με τέτοιες έννοιες που συγκροτούνται τα νοήματα, με τα οποία λειτουργεί η ανθρώπινη σκέψη. Μεγάλο μέρος του δυτικού ευρωπαϊκού στοχασμού έχει βασιστεί και εκφραστεί με τέτοιες έννοιες-λέξεις. Σε αυτό το σκεπτικό στηρίζεται άλλωστε η απόφαση του υπουργού Παιδείας της Αγγλίας να υπάρχει η δυνατότητα πρόσβασης στην ελληνική γλώσσα μαθητών των σχολείων της Μεγάλης Βρετανίας ήδη από το Δημοτικό. Η διαδικασία πρώιμης επαφής των μικρών μαθητών με απαιτητικές έννοιες-λέξεις, προφανώς από καταλλήλως επιλεγμένα ή συντεταγμένα κείμενα, αναμένεται να διευρύνει τη σκέψη τους και να ασκήσει βαθμιδόν⁴ τη διανοητική τους ικανότητα σε συσχετισμό με έννοιες-λέξεις που υπάρχουν ήδη στη μητρική τους γλώσσα.

Κείμενο 2

Πριμαρόλια (απόσπασμα)

Το κείμενο είναι απόσπασμα από το μυθιστόρημα της Αθηνάς Κακούρη «Πριμαρόλια», Αθήνα, Εστία, 1998. Η συγγραφέας με τα «Πριμαρόλια» δίνει ένα ξεχωριστό ταξίδι στην Πάτρα μιας άλλης εποχής και οδηγεί στο χθες παραθέτοντας όλα εκείνα τα στοιχεία που καθόρισαν την ιστορική πορεία της πόλης και διαμόρφωσαν την καθημερινότητά της.

[...] Ο Διονύσης την κοίταξε κουνώντας δυο τρεις φορές το κεφάλι. Δεν ήξερε πολλά πράγματα για τη νύφη του και θα ήταν χάσιμο χρόνου να προσπαθήσει τώρα να αναλύσει γιατί έδειχνε αυτές τις τάσεις να ξεπέσει από τη σειρά της. Οι κυρίες δεν πιάνουν δουλειά - κι όσες πιάνουν δουλειά δεν είναι κυρίες. Περίεργο πώς δεν το καταλάβαινε η Μαριόγγα. Ο σκοπός όμως δεν ήταν τι χωρούσε στο νου αυτής της γυναίκας, παρά τι έπρεπε να γίνει.

«Στη ζωή, Μαριόγγα, δεν κάνουμε αυτό που θέλομε» τη δασκάλεψε. «Κάνουμε αυτό που πρέπει και που είναι καθήκον μας. Ποιο είναι το πρώτο καθήκον το δικό σου; Είναι το καθήκον προς την κόρη σου - σύμφωνοι; Είσαι πρώτα μητέρα και μετά...»

«Γιατί ανακατεύεις την Όλγα!» διαμαρτυρήθηκε η Μαριόγγα με απροσδόκητο θάρρος. «Δε θα βάλω την Όλγα στη δουλειά -ω! βεβαίως, κεντά εξαίρετα, είναι χρυσό το χεράκι της Όλγας μου – αλλά, αν φαντάστηκες πως θα την έβαζα εγώ ποτέ να δουλέψει, είσαι... είσαι...»

Με μια χειρονομία ο Διονύσης τα έσβησε όλα αυτά.

«Ποιο είναι το μέλλον της κόρης σου, Μαριόγγα, αν μεγαλώσει σε μια πόλη ως “η κόρη της κεντήστρας”;»

Και παρακολουθώντας στα μάτια της Μαριόγγας το ξάφνιασμα και την ανησυχία, συνέχισε.

«Α! Δεν το είχες σκεφτεί αυτό! Την υποβιβάζεις, Μαριόγγα! Από την καλή κοινωνική της θέση την ρίχνεις σε χαμηλότερη. Με ποιον θα σχετίζεται εκεί; Με άλλους μικροτεχνίτες, όπως θέλεις να γίνεις εσύ η ίδια, με το γιο της πλύστρας, τον αδελφό του μπογιατζή, τον μπακάλη, το συσκευαστή της σταφίδας, μ’ αυτούς θα πρέπει να σχετίζεται και έναν απ’ αυτούς να παντρευτεί. Αυτό θέλεις; Ή νομίζεις πως μπορείς εσύ να γίνεις κεντήστρα και να τρέχεις από πόρτα σε πόρτα με το εργόχειρό σου, ενώ η κόρη σου θα κάθεται μέσα και θα πίνει τσάι με την οικοδέσποινα πάνω στο τραπεζομάντιλο που ξεστραβώθηκαν εσύ να φτιάξεις;»

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σε 50-60 λέξεις να εκθέσεις την πρόταση που διατυπώνει ο Γ. Μπαμπινιώτης, προκειμένου να αξιοποιηθεί η ελληνική γλώσσα εκτός συνόρων.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποιο είναι το κοινό σημείο αναφοράς στη βάση του οποίου γίνεται η μετάβαση από την 3^η στην 4^η παράγραφο του Κειμένου 1; Να περιγράψεις με συντομία τη νοηματική τους σύνδεση.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

«Έξω από τη χώρα μας πάλι δεν έχουμε προβάλει την ελληνική γλώσσα με σωστό και ουσιαστικό τρόπο» (3^η παράγραφος, Κείμενο 1). Να αιτιολογήσεις την επιλογή της ενεργητικής σύνταξης από τον συγγραφέα. (μονάδες 5) Να μετατρέψεις την ενεργητική σύνταξη σε παθητική. (μονάδες 5) και να περιγράψεις με συντομία τη διαφοροποίηση που δημιουργείται στην πρόσληψη του νοήματος (μονάδες 5)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

Να υποθέσεις ότι το Κείμενο 1 το διαβάσατε στην τάξη και σου προκάλεσε εντύπωση η άποψη του συγγραφέα ότι «το κεφάλαιο που λέγεται «ελληνική γλώσσα» δεν το έχουμε αξιοποιήσει όσο θα έπρεπε εντός και εκτός Ελλάδος. Μέσα στη χώρα μας ως αξία που συνδέεται άμεσα με τον πολιτισμό, την ιστορία, τη νοοτροπία, την ίδια την ταυτότητά μας και, πάνω απ' όλα, με μια ποιότητα σκέψης που αναγκαστικά περνάει μέσα από τη γλώσσα.» Αποφασίζεις να συντάξεις ένα κείμενο 350-400 λέξεων στο ιστολόγιο του σχολείου σου, στο οποίο να εκθέσεις τη συμφωνία ή τη διαφωνία σου με την παραπάνω άποψη.

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

Στο απόσπασμα (Κείμενο 2) η συγγραφέας αποδίδει τα νοήματα χρησιμοποιώντας τον διάλογο. Ποιον ρόλο κατά τη γνώμη σου, υπηρετεί η παραπάνω επιλογή στην αφήγηση και ποιο το αισθητικό – επικοινωνιακό αποτέλεσμα που δημιουργεί;

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποιες κοινωνικές αντιλήψεις που ίσχυαν σε παλαιότερη εποχή διατυπώνονται στο Κείμενο 2, όπως προκύπτει από την ανάγνωσή του (μονάδες 10) και με ποιον εκφραστικό τρόπο η συγγραφέας τις αναδεικνύει (μονάδες 5); Η ερμηνεία σου να εκτείνεται σε 150-200 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο συγγραφέας θεωρεί χρήσιμο να προβληθεί η γλώσσα μας εκτός συνόρων με ουσιαστικό τρόπο, με σεμνότητα και χωρίς διάθεση εντυπωσιασμού. Χρειάζεται να αναδειχθεί περισσότερο η συμβολή της γλώσσας μας σε άλλες ευρωπαϊκές στον τομέα της κατανόησης απαιτητικών όρων που συνιστούν δάνεια από την ελληνική. Οι λέξεις αυτές εκφράζουν έννοιες που αποδίδουν νοήματα που συγκροτούν την ανθρώπινη σκέψη.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Το κοινό σημείο αναφοράς με το οποίο πραγματοποιείται η μετάβαση από την 3^η στην 4^η παράγραφο του Κειμένου 1 είναι τα δάνεια που η ελληνική γλώσσα έχει προσφέρει στις ευρωπαϊκές γλώσσες. Είναι ένας μεγάλος αριθμός απαιτητικών λέξεων των ευρωπαϊκών γλωσσών, οι οποίες αποτελούν δάνεια από την ελληνική γλώσσα. Με αυτή τη διαπίστωση ο συγγραφέας ολοκληρώνει τις σκέψεις του στην 3^η παράγραφο και στην επόμενη παράγραφο κύρια αναφορά γίνεται στις λέξεις – δάνεια που η ελληνική έχει προσφέρει στις ευρωπαϊκές γλώσσες, με αποτέλεσμα να συγκροτείται μεγάλος μέρος του ευρωπαϊκού στοχασμού στη βάση εννοιών που εκφράζουν την ανθρώπινη σκέψη.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Με την ενεργητική σύνταξη προβάλλεται το υποκείμενο, το εννοούμενο «εμείς». Με αυτή την επιλογή σύνταξης ο συγγραφέας τονίζει τη συλλογική ευθύνη που έχουν οι Έλληνες, ειδικά οι πνευματικοί άνθρωποι, για το γεγονός ότι δεν έχει προβληθεί στο βαθμό που θα έπρεπε η ελληνική γλώσσα εκτός των ελληνικών συνόρων.

Η μετατροπή της ενεργητικής σύνταξης σε παθητική έχει ως εξής:

Έξω από τη χώρα μας πάλι δεν έχουμε προβάλει την ελληνική γλώσσα με σωστό και ουσιαστικό τρόπο: Έξω από τη χώρα μας πάλι δεν έχει προβληθεί η ελληνική γλώσσα (από εμάς) με σωστό και ουσιαστικό τρόπο (Παθητική σύνταξη)

Με την αλλαγή της σύνταξης από ενεργητική σε παθητική είναι εμφανής η διαφοροποίηση που δημιουργείται στην πρόσληψη του νοήματος από τους αναγνώστες, καθώς στη θέση του υποκειμένου «εμείς», που εννοείται, προβάλλεται το γεγονός, ότι δηλαδή δεν έχει προβληθεί η γλώσσας μας με τρόπο σωστό και ουσιαστικό. Με αυτό τον τρόπο, ο λόγος γίνεται πιο αποστασιοποιημένος και αποφεύγεται η ανάδειξη της συλλογικής ευθύνης, στοιχείο που προφανώς θέλει να επισημάνει ο συγγραφέας, για αυτό επιλέγει την ενεργητική σύνταξη. Σε αντίθετη περίπτωση, το μήνυμα θα προβαλλόταν με διάθεση απλής παρατήρησης, χωρίς ιδιαίτερο χρώμα σχολιασμού και αυτοκριτικής.

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

Θετικά αξιολογούνται:

- Ο βαθμός στον οποίο ο/η μαθητής/τρια επικεντρώνεται στο ζητούμενο.
- Δεν έχει σημασία η ποσότητα, αλλά η ποιότητα των ιδεών.
- Είναι απαραίτητη η αξιοποίηση στοιχείων του κειμένου με τρόπο δημιουργικό.
- Η χρήση κυρίως πληροφοριακού ύφους.

Αρνητικά αξιολογούνται:

- Η συχνή χρήση του α' προσώπου.
- Ένας γενικής εστίασης δοκιμιακός πρόλογος.
- Η απουσία τίτλου ή η αυτολεξεί επανάληψη του ζητουμένου στον τίτλο.

Ενδεικτικά, μπορούν να αναφερθούν:

- Συνιστά στοιχείο πνευματικής καλλιέργειας: σκέψη και γλώσσα είναι αλληλένδετες και δηλώνουν το επίπεδο της πνευματικής κατάστασης του ανθρώπου.
- Η γλώσσα επιτρέπει στον άνθρωπο να οργανώνει τις σκέψεις του λογικά, να κατανοεί και να συλλαμβάνει τις ιδέες, να διαλέγεται και να επιχειρηματολογεί.
- Η διδασκαλία της γλώσσας εμπλουτίζει την ποιότητα της εκπαίδευσης, καθώς οι μαθητές/τριες συνειδητοποιούν τις αλλαγές στη γλώσσα και την ιστορική εξέλιξη της ελληνικής, την πορεία της στον χρόνο και την μακραίωνη παράδοσή της. Οι

μαθητές/μαθήτριες κατανοούν ότι η γλώσσα εξελίσσεται σε διαχρονικό επίπεδο, καθώς διαμορφώνεται από τις ανάγκες των ομιλητών/ομιλητριών και την επικοινωνία σε διαφορετικά ιστορικά, γεωγραφικά, κοινωνικά περιβάλλοντα

- Η γλώσσα μας αναδεικνύει τη νοοτροπία, τον τρόπο σκέψης και αντίδρασής μας σε διάφορες καταστάσεις της καθημερινής ζωής.
- Η ελληνική γλώσσα, διαθέτοντας μια μακραίωνη προφορική και γραπτή παράδοση και έχοντας αναπτύξει ένα ευρύ φάσμα γλωσσικών ποικιλιών, είναι συνυφασμένη με την ίδια την ύπαρξη και την ιστορία της χώρας μας και αποτελεί κεντρικό σημείο αναφοράς της πολιτισμικής κληρονομιάς και δείκτη εθνικής ταυτότητας.
- Χάρη στη γλώσσα καθίσταται δυνατή η δημιουργία σπουδαίων λογοτεχνικών και επιστημονικών έργων· τέλος, αυτή διαμορφώνει την εθνική συνείδηση και προσδιορίζει την εθνική ταυτότητα ενός λαού.
- Στην ελληνική γλώσσα έχουν εκφραστεί έννοιες που προσδιορίζουν την ανθρώπινη σκέψη, αξίες που έχουν στο επίκεντρό τους τον άνθρωπο και την ομαλή του συμβίωση με τους άλλους στις κοινωνίες που συγκροτεί. Υπό αυτή την έννοια, η σημασία της, παιδευτική, κοινωνική και πολιτισμική, είναι μεγάλη.

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

Με την επιλογή του διαλόγου στο Κείμενο 2 προωθείται η αφήγηση με τρόπο που δημιουργεί δραματική ένταση και μεγαλύτερη αμεσότητα στην απόδοση των νοημάτων, των σκέψεων και ιδεών των προσώπων που συμμετέχουν, του Διονύση και της Μαριόγγα. Ο διάλογος είναι μια αφηγηματική τεχνική με την οποία η δράση προωθείται πιο γρήγορα και παράλληλα το ενδιαφέρον του αναγνώστη μένει αμείωτο. Επιπλέον, δίνεται η δυνατότητα στη συγγραφέα να αποτυπώσει πιο καθαρά και έντονα τη συναισθηματική διακύμανση και αντίδραση των προσώπων που συμμετέχουν στον διάλογο. Τέλος, η αφήγηση αποκτά θεατρικότητα και το αισθητικό αποτέλεσμα που δημιουργεί είναι τέτοιο που ο αναγνώστης έχει την εντύπωση ότι συμμετέχει στην ιστορία και στην ψυχική αντίδραση των πρωταγωνιστών της σκηνικής ενότητας.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Στο Κείμενο 2 διατυπώνονται από τον Διονύση απόψεις που συνάδουν με τις παραδοσιακές στερεότυπες αντιλήψεις σε παλαιότερες δεκαετίες, αν και ξενίζουν για τα δεδομένα της εποχής μας. Ειδικότερα:

- Θεωρεί ότι η εργασία της νύφης του δεν ταιριάζει με την κοινωνική τους θέση (θα ήταν χάσιμο χρόνου να προσπαθήσει τώρα να αναλύσει γιατί έδειχνε αυτές τις τάσεις να ξεπέσει από τη σειρά της. Οι κυρίες δεν πιάνουν δουλειά - κι όσες πιάνουν δουλειά δεν είναι κυρίες).
- Πιστεύει ότι ο κύριος ρόλος και ευθύνη της νύφης του είναι να ασχοληθεί με την ανατροφή του κοριτσιού της ως καλή μητέρα. (Είναι το καθήκον προς την κόρη σου - σύμφωνα; Είσαι πρώτα μητέρα και μετά...).
- Χαρακτηριστικά αναφέρει τον κίνδυνο να στιγματιστεί η κόρη της ως «η κόρη της κεντήστρας», με αποτέλεσμα να συναναστρέφεται με παιδιά χαμηλότερης κοινωνικής θέσης και έτσι δεν πρόκειται να παντρευτεί έναν άντρα της κοινωνικής της θέσης.

Εκτός από τον διάλογο που αποτελεί κύριο εκφραστικό τρόπο με τον οποίο αποτυπώνονται οι απόψεις του Διονύση, η συγγραφέας με την αφήγηση πετυχαίνει να αναπαραστήσει τις εσωτερικές σκέψεις και προθέσεις του. Στην αρχή της σκηνής ο Διονύσης κουνά δύο τρεις φορές το κεφάλι του, με τρόπο που αποδοκιμάζει την πρόθεσή της νύφης του να εργαστεί και να «ξεπέσει από τη σειρά της». Επίσης, η φράση «Ο σκοπός όμως δεν ήταν τι χωρούσε στο νου αυτής της γυναίκας, παρά τι έπρεπε να γίνει» δηλώνει την πρόθεσή του να την μεταπείσει, προκειμένου να μην εργαστεί, ώστε να γίνει αυτό που επιβάλλει η κοινωνική τους θέση και οι συμβάσεις που την προσδιορίζουν.

Κείμενο 1

Μόδα με οικολογική συνείδηση: Η πολυτέλεια του μέλλοντος!

Το κείμενο που ακολουθεί είναι διασκευασμένο άρθρο. Δημοσιεύτηκε στις 29-05-2019 στον ιστότοπο www.womanidol.com, από τη δημοσιογράφο Δέσποινα Σάμψων. Η δημοσιογράφος αρθρογραφεί στον έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο σχετικά με ζητήματα μόδας και γυναικείας ομορφιάς.

Κάποια στιγμή θα άλλαζαν οι όροι του παιχνιδιού και στη βιομηχανία της μόδας. Ήταν τέτοια η εξέλιξη στο περιβάλλον που δεν μπορούσε να γίνει κάτι άλλο. Οι φυσικοί πόροι μειώνονται συνεχώς, σπάνια είδη χλωρίδας και πανίδας εξαφανίζονται, η θερμοκρασία του πλανήτη ανεβαίνει και οι μεγαλύτερες βιομηχανίες πρέπει να αντιδράσουν ουσιαστικά!

Εκτός, λοιπόν, από τις νέες τεχνολογίες που θα πρέπει να υιοθετήσουν οι βιομηχανίες, για να εξασφαλίσουν τις προϋποθέσεις μείωσης της ατμοσφαιρικής μόλυνσης, η ευθύνη βαρύνει και εμάς τους καταναλωτές. Έχει δημιουργηθεί η ανάγκη να αλλάξουμε εμείς, οι ίδιοι, υιοθετώντας πρακτικές, όπως η ανακύκλωση και ο υγιής καταναλωτισμός.

Τι χαρακτηρίζει την αγορά της μόδας; Η ταχύτητα και οι συχνές αλλαγές. Αυτό, άλλωστε, δεν είναι και η ουσία της μόδας; Ο κύκλος ζωής των προϊόντων μειώνεται διαρκώς εξαιτίας των ισχυρών ανταγωνιστικών τάσεων για διαρκή βελτίωση και επίδειξη καινοτομιών. Πάνω στην ώρα, λοιπόν, ένα νέο επιχειρηματικό σενάριο έχει ανατείλει: αυτό της βιώσιμης μόδας που δεν έχει καμία σχέση με την πολυτέλεια της υψηλής ραπτικής του 20ού αιώνα. Αν τότε το ζητούμενο ήταν η πανάκριβη, σπάνια πρώτη ύλη, σήμερα η ανάγκη είναι να «φορέσουμε» ανακυκλώσιμα υλικά με ουσιαστικό οικολογικό ντιζάιν¹.

Πώς, όμως, μπορεί να εδραιωθεί η λεγόμενη «βιώσιμη μόδα»; Οι σχεδιαστές και η οικολογική μόδα κάνουν τη διαφορά προσφέροντας συλλογές που πληρούν πιο ηθικά κριτήρια, ελκυστικά στο μάτι του καταναλωτή και φιλικότερα στο περιβάλλον. Μόδα, τεχνολογία και βιωσιμότητα οδηγούν στη δημιουργία ρούχων που μειώνουν το ενεργειακό τους αποτύπωμα. Φυτικές βαφές, οργανικό βαμβάκι, αλλά και σπόροι, οικολογικό δέρμα, βιοδιασπώμενο πλαστικό και ανακυκλώσιμα υλικά χρησιμοποιούνται για την κατασκευή όχι μόνο ενδυμάτων, αλλά και κοσμημάτων.

Πολλές χώρες οργανώνουν την Ecomodaweek, την ειδική Εβδομάδα Οικολογικής Μόδας. Η διοργάνωση εκδηλώσεων, όπως το «The Green Show», με εκπαιδευτικό και συμβουλευτικό

¹ Ντιζάιν: σχεδιασμός, αισθητική που εφαρμόζεται στην ανεύρεση νέων μορφών σε αντικείμενα καθημερινής χρήσης

χαρακτήρα προωθούν τους σκοπούς του πολυτελούς και βιώσιμου κινήματος μόδας με παροχή όχι μόνο θεάματος, αλλά και τεχνογνωσίας².

Τι άλλο βοηθάει στη βιωσιμότητα αυτής της νέας πραγματικότητας; Η χρήση αποβλήτων και η ουσιαστική ανακύκλωσή τους από τους σχεδιαστές είναι ένα σοβαρό στοιχείο που κερδίζει έδαφος. Πλαστικά μπουκάλια γίνονται μπλούζες. Πλαστικά φιλμ μετατρέπονται σε τσάντες. Τα «σκουπίδια» που γίνονται μόδα δίνουν την ευκαιρία να δούμε την «ένοχη», μέχρι πριν από λίγο καιρό, μόδα με άλλο μάτι.

Κείμενο 2

Αιμιλιανός Μονάη, Αλεξανδρεύς, 628-655 μ.Χ.

Το ποίημα είναι του Κωνσταντίνου Καβάφη (1863 – 1933), Επιμέλεια Γ. Π. Σαββίδη. Τα Ποιήματα, Τ. Α' 1897 - 1918, Ίκαρος 1963.

Με λόγια, με φυσιγνωμία, και με τρόπους
μια εξαίρετη θα κάμω πανοπλία·
και θ' αντικρύζω έτσι τους κακούς ανθρώπους
χωρίς να έχω φόβον ή αδυναμία.
Θα θέλουν να με βλάψουν. Αλλά δεν θα ξέρει
κανείς απ' όσους θα με πλησιάζουν
πού κείται³ η⁴ πληγές μου, τα τρωτά μου μέρη,
κάτω από τα ψεύδη που θα με σκεπάζουν.—
Ρήματα⁵ της καυχήσεως του Αιμιλιανού Μονάη.
Άραγε να 'καμε ποτέ την πανοπλία αυτή;
Εν πάση περιπτώσει, δεν την φόρεσε πολύ.
Είκοσι επτά χρονώ, στην Σικελία πέθανε.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

² Τεχνογνωσία: το σύνολο, ή κάποιο μέρος των εννοιών, των γνώσεων ή και της εμπειρίας που αφορούν τις απαραίτητες διεργασίες, ή μεθόδους στη παραγωγή προϊόντων

³ βρίσκονται

⁴ οι (από τις γνωστές σκόπιμες ανορθογραφίες του Καβάφη)

⁵ Λόγια

1ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να παρουσιάσεις συνοπτικά, σε 50-60 λέξεις, τα χαρακτηριστικά της βιώσιμης μόδας, όπως αναφέρονται από τη συντάκτρια του Κειμένου 1.

Μονάδες 10

2ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να περιγράψεις με συντομία τον τρόπο με τον οποίο τα ερωτήματα στην 4η (Πώς, όμως, μπορεί να εδραιωθεί η λεγόμενη «βιώσιμη μόδα»;) και 6η παράγραφο του Κειμένου 1 (Τι άλλο βοηθάει στη βιωσιμότητα αυτής της νέας πραγματικότητας;) συμβάλλουν στη οργάνωση του λόγου - σύνδεση των νοημάτων.

Μονάδες 10

3ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Στις υπογραμμισμένες φράσεις του Κειμένου 1 θεωρείς ότι η λειτουργία της γλώσσας είναι μεταφορική/συνυποδηλωτική ή κυριολεκτική/δηλωτική (μονάδες 5); Να ξαναγράψεις τις φράσεις με την αντίθετη χρήση από αυτήν που επεσήμανες, προσέχοντας ώστε να μην αλλοιωθεί το νόημα (μονάδες 10).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

Μετά την ανάγνωση του προηγούμενου άρθρου, προβληματίστηκες για τη «βιώσιμη μόδα». Αποφασίζεις να αναρτήσεις ένα άρθρο (350-400 λέξεις) στο ιστολόγιο του σχολείου σου, για να ενημερώσεις του συμμαθητές σου σχετικά με τη νέα αυτή έννοια και να τους προτρέψεις με επιχειρήματα να ανακυκλώνουν τα ρούχα τους που δεν χρησιμοποιούν πια.

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

Στο ποίημα (Κείμενο 2) παρατηρούμε στις δύο πρώτες στροφές τη χρήση του πρώτου ενικού ρηματικού προσώπου και στην τελευταία στροφή το τρίτο ενικό ρηματικό πρόσωπο. Τι πετυχαίνει, κατά τη γνώμη σου, με αυτή τη γλωσσική επιλογή ο ποιητής;

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις την επιθυμία του ποιητικού υποκειμένου στο Κείμενο 2 εστιάζοντας στον συμβολισμό της «πανοπλίας». Πιστεύεις ότι το ποίημα έχει επίκαιρο χαρακτήρα, αν και έχει γραφτεί πολλά χρόνια πρωτότερα; Να αναπτύξεις την ερμηνεία σου σε 120-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Τα βασικά χαρακτηριστικά της «βιώσιμης μόδας»:

- Κατανάλωση και αξιοποίηση ανακυκλώσιμων υλικών με ουσιαστικό οικολογικό σχεδιασμό.
- Δημιουργία συλλογών από τους σχεδιαστές που πληρούν πιο ηθικά κριτήρια, ελκυστικά στον καταναλωτή και φιλικότερα στο περιβάλλον.
- Μόδα, τεχνολογία και βιωσιμότητα οδηγούν σε ρούχα με μειωμένο ενεργειακό αποτύπωμα.
- Αξιοποίηση ανακυκλώσιμων υλικών (όπως φυτικές βαφές, οργανικό βαμβάκι, βιοδιασπώμενο πλαστικό) για την κατασκευή ακόμη και κοσμημάτων.
- Χρήση αποβλήτων και ουσιαστική ανακύκλωσή τους από τους σχεδιαστές.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Τα ερωτήματα που διατυπώνονται στην 4η (Πώς, όμως, μπορεί να εδραιωθεί η λεγόμενη «βιώσιμη μόδα»;) και στην 6η παράγραφο του Κειμένου 1 (Τι άλλο βοηθάει στη βιωσιμότητα αυτής της νέας πραγματικότητας;) συμβάλλουν στην οργάνωση του λόγου, διότι βοηθούν ως μετάβαση στην ανάλυση που ακολουθεί.

- Στην 3^η παράγραφο η συντάκτρια είχε ολοκληρώσει τη σύγκριση με τη σχεδιαστική αντίληψη του παρελθόντος και στην 4^η παράγραφο αναλύει τον τρόπο εδραίωσης και θεμελίωσης της «βιώσιμης μόδας».
- Στην 5^η παράγραφο κάνει λόγο για την οργάνωση Εβδομάδων Οικολογικής μόδας και συναφών εκδηλώσεων. Η 6^η παράγραφος αρχίζει με ένα ερώτημα για το τι επιπλέον μπορεί να βοηθήσει τη «βιώσιμη μόδα».

Τα δύο άμεσα ερωτήματα δίνουν παραστατικότητα στον λόγο και συμβάλλουν στην κατανόηση του κειμένου. Η τεχνική της ερωταπόκρισης χρησιμοποιείται, για να δώσει η συντάκτρια αναλυτικά τις πληροφορίες που θεωρεί σημαντικές και να ανανεώσει το ενδιαφέρον για το περιεχόμενο του κειμένου.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

- Κάποια στιγμή θα άλλαζαν οι όροι του παιχνιδιού (μεταφορική λειτουργία της γλώσσας) → Κάποια στιγμή θα μεταβάλλονταν οι συνθήκες ζωής... (αναφορική λειτουργία της γλώσσας)
- Οι φυσικοί πόροι μειώνονται συνεχώς (αναφορική λειτουργία της γλώσσας)→ οι φυσικοί πόροι εξαντλούνται (μεταφορική λειτουργία γλώσσας)
- Τις νέες τεχνολογίες που θα πρέπει να υιοθετήσουν οι βιομηχανίες (μεταφορική λειτουργία γλώσσας)→ τις νέες τεχνολογίες που θα πρέπει να χρησιμοποιήσουν οι βιομηχανίες (αναφορική λειτουργία γλώσσας)
- Μόδα, τεχνολογία και βιωσιμότητα οδηγούν στη δημιουργία ρούχων που μειώνουν το ενεργειακό τους αποτύπωμα (μεταφορική λειτουργία γλώσσας)→ Μόδα, τεχνολογία και βιωσιμότητα συμβάλλουν στη δημιουργία ρούχων που μειώνουν την επίδρασή τους στο περιβάλλον ως προς την κατασπατάληση πόρων (αναφορική λειτουργία γλώσσας)
- Πλαστικά φιλμ μετατρέπονται σε τσάντες (αναφορική λειτουργία γλώσσας)→ Πλαστικά φιλμ μεταμορφώνονται σε τσάντες (μεταφορική λειτουργία γλώσσας).

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

Θετικά αξιολογούνται:

- Ο βαθμός στον οποίο ο/η μαθητής/τρια επικεντρώνεται στα ακριβή ζητούμενα (η εστίαση στα χαρακτηριστικά της βιώσιμης μόδας και η επιχειρηματολογία, ώστε να την ακολουθήσουν οι μαθητές).
- Δεν έχει σημασία η ποσότητα, αλλά η ποιότητα των ιδεών.
- Είναι απαραίτητη η αξιοποίηση στοιχείων του κειμένου με τρόπο δημιουργικό.
- Η τεκμηρίωση της επιλογής με την κατάλληλη επιχειρηματολογία.
- Η χρήση πληροφοριακού ύφους στο πρώτο ερώτημα και προτρεπτικού τόνου στο δεύτερο ερώτημα.

Αρνητικά αξιολογούνται:

- Η στείρα αντιγραφή παραδειγμάτων μέσα από το κείμενο, χωρίς να συνδέονται με τα δύο ζητούμενα της Παραγωγής Λόγου.
- Η συχνή χρήση του α' προσώπου.
- Ένας γενικής εστίασης δοκιμιακός πρόλογος.
- Η απουσία τίτλου ή η αυτολεξεί επανάληψη του ζητουμένου στον τίτλο.

Ενδεικτικά, μπορούν να αναφερθούν για τη βιώσιμη μόδα:

- Τα προβλήματα στη χλωρίδα και στην πανίδα, καθώς και η εξάντληση φυσικών πόρων οδήγησαν στην ανάγκη στροφής του καταναλωτικού κοινού προς τη βιώσιμη μόδα.
- Η βιώσιμη μόδα σχετίζεται με την κατανάλωση και αξιοποίηση ανακυκλώσιμων υλικών με ουσιαστικό οικολογικό σχεδιασμό.
- Η δημιουργία συλλογών από τους σχεδιαστές που πληρούν πιο ηθικά κριτήρια, ελκυστικά στο μάτι του καταναλωτή και φιλικότερα στο περιβάλλον.
- Μόδα, τεχνολογία και βιωσιμότητα οδηγούν σε ρούχα με μειωμένο ενεργειακό αποτύπωμα, μεταφέροντας ένα μήνυμα οικολογικής ευαισθητοποίησης.
- Χρήση ανακυκλώσιμων υλικών (όπως φυτικές βαφές, οργανικό βαμβάκι, βιοδιασπώμενο πλαστικό) για την κατασκευή ακόμη και κοσμημάτων.

Ενδεικτική επιχειρηματολογία για την ανακύκλωση ρούχων:

- Τα προβλήματα στο περιβάλλον χρήζουν αντιμετώπισης όχι μόνο από τις βιομηχανίες, αλλά και από εμάς τους ίδιους ως καταναλωτές (έμφαση στη συλλογική ευθύνη).
- Η ανακύκλωση ρούχων όχι μόνο δεν επιβαρύνει το περιβάλλον, αλλά είναι ένας ευχάριστος και δημιουργικός τρόπος να αξιοποιούνται διαφορετικά τα ρούχα που εμείς πλέον δεν φορούμε.
- Η ανακύκλωση ρούχων βοηθάει στην καλλιέργεια πνεύματος οικονομίας, χωρίς να χάνεται η διάθεσή μας για αλλαγή και ποικιλία στα ρούχα μας.
- Η ανακύκλωση ρούχων είναι στην πραγματικότητα διαχείριση υλικών πόρων. Ένα είδος ρουχισμού που δεν μας χρειάζεται μπορεί να καλύψει τις ανάγκες άλλων ατόμων που το έχουν ανάγκη.

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

Στις δύο πρώτες στροφές του ποιήματος ο Κων/νος Καβάφης επιλέγει το πρώτο ενικό ρηματικό πρόσωπο, για να αποδώσει με πιο άμεσο και εκφραστικό τρόπο, με τη μορφή του εσωτερικού μονόλογου, τις σκέψεις του Αιμιλιανού Μονάη από την Αλεξάνδρεια. Αντίθετα, στην τρίτη στροφή ο τόνος του ποιήματος αλλάζει με την παράλληλη διαφοροποίηση του ρηματικού προσώπου. Είναι φανερό πλέον ότι αυτός που παίρνει τον λόγο είναι ο ποιητής, ο οποίος σχολιάζει με ελαφρά ειρωνεία την αρχική αισιοδοξία του ποιητικού υποκειμένου να δημιουργήσει ένα «σκληρό», σιδερόφρακτο προσωπίο, για να είναι σε θέση να αντιμετωπίζει αποτελεσματικότερα τους κακούς ανθρώπους. Η ειρωνεία αποτυπώνεται με την ερώτηση που διατυπώνει και την απάντηση ότι λόγω θανάτου σε μικρή ηλικία δεν μπόρεσε τελικά ο Αιμιλιανός να κρατήσει για πολύ αυτό το προσωπίο.

Με την εναλλαγή των δύο ρηματικών προσώπων στο ποίημα ο Καβάφης πετυχαίνει να στήσει ένα σκηνικό στο οποίο με τη μορφή θεατρικού μονόλογου πρωταγωνιστεί ένα μάλλον φανταστικό πρόσωπο και στο τέλος η σκηνή κλείνει με τα σχόλια και τις παρατηρήσεις του ίδιου (που είναι ο σκηνοθέτης), σε τρίτο ρηματικό πρόσωπο. Ο ποιητής δίνει με αυτό τον emphatic τρόπο την απάντησή του σε όσους θέλουν να υποδυθούν έναν διαφορετικό εαυτό από αυτόν που πραγματικά έχουν.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Στο ποίημα ο Κωνσταντίνος Καβάφης αναφέρεται στην επιθυμία ενός νεαρού, του Αιμιλιανού Μονάη (μάλλον φανταστικού προσώπου, που μπορεί να εκφράζει τον καθένα μας) να υιοθετήσει μια τελείως διαφορετική συμπεριφορά και προσωπικότητα από αυτή που έχει στην πραγματικότητα, προκειμένου να ξεγελάσει τους κακόβουλους ανθρώπους και να κρύψει τις αδυναμίες και τα τρωτά σημεία του χαρακτήρα του. Προφανώς ο νέος είναι ευαίσθητος και φοβάται ότι η ευαισθησία του θα γίνει αιτία κακόβουλης κριτικής ή εκμετάλλευσης. Γι' αυτό επιθυμεί να δημιουργήσει μια «πανοπλία» που θα αποτελείται από λόγια, φυσιογνωμία και τρόπους. Είναι φανερό ότι η πανοπλία συμβολίζει το «προσωπίο του σκληρού και απρόσιτου» που επιθυμεί το ποιητικό υποκείμενο να κατασκευάσει, για να μην είναι ευάλωτο.

Το θέμα του ποιήματος εξακολουθεί να είναι επίκαιρο, αφού ειδικά στην εποχή μας οι άνθρωποι για διάφορους λόγους υιοθετούν ένα «προσωπίο», ένα χαρακτήρα διαφορετικό από αυτόν που έχουν είτε για να επωφεληθούν οικονομικά είτε για να προφυλαχθούν από τις κακές προθέσεις των άλλων.

Κείμενο 1

Τι θεός είναι ο έρωτας;

Αποσπάσματα από το διαδικτυακό δημοσίευμα του Νίκου Τσούλια, το οποίο αναρτήθηκε στις 22.2.2017 στην ιστοσελίδα: <https://www.fractalart.gr/ti-theos-einai-o-erwtas/>

Είναι ο μοναδικός θεός που ενώνει όλους τους λαούς και όλους τους καιρούς – ο απόλυτα διαχρονικά θεός, που ιεροποιεί τον άνθρωπο και συνενώνει τον απόλυτα φαντασιακό κόσμο με τη βιωμένη πραγματικότητά μας. Είναι ο μόνος θεός που μας επισκέπτεται απρόσκλητα και ανταριάζει ¹ αισθήσεις και συναισθήματα, ονειροπολήσεις και φαντασιώσεις, που μας ταξιδεύει από το σκοτάδι στο φως και αντίθετα από τη μια στιγμή στην άλλη, χωρίς να ξέρεις τίποτα για τη συνέχεια.

Όλες οι θυσίες, αρχέγονες και σύγχρονες, γίνονται προς χάριν του με αμείωτο ρυθμό. Θυσιάζονται γι' αυτόν αμέτρητα όνειρα όπου γης και όπου χρόνου. Καρδιές τσακίζονται και γεύονται ανοιχτές πληγές [...]. Ζωές ανθρώπων ερημώνονται και στη συνέχεια επιλέγεται μοναξιά και σκοτεινιά. Ακόμα και οι ίδιοι οι άνθρωποι προσφέρουν μερικές φορές τη ζωή τους, άλλοτε μέσα από τα σκοτάδια της απόρριψης, άλλοτε μέσα από τους φοβερούς στροβιλισμούς του πάθους, άλλοτε από λάθη της καρδιάς. [...]

Ο έρωτας δεν έχει καμιά σταθερότητα. Δεν προσφέρει κανένα απάγκιο² παρά μόνο στροβιλισμούς και γενικό αντάριασμα. Προσφέρει την ιερή ακτινοβολία του με αντίτιμο την πιο σκληρή αβεβαιότητα. Εμφανίζεται πότε με την μια και πότε με την άλλη μορφή και ποτέ δεν ξέρεις πώς να τον εμπιστευτείς. Είναι ο κύριος αντίπαλος του θανάτου, γιατί είναι η πηγή της ζωής. [...]

Καμιά προσωπική εμπειρία δεν σε βοηθάει για μια δήθεν ορθή στάση απέναντί του ούτε και καμιά σοφία του κόσμου όλου μπορεί να σε συμβουλεύσει. Κάθε φορά είναι διαφορετικός, σαν να είναι η πρώτη φορά. Γιατί είναι πάντα νέος, πολύ νέος. Ο μόνος θεός που δοξάζει τη νεότητα και τίποτα άλλο πέραν αυτής. [...]

¹ Αναστατώνει σε μεγάλο βαθμό, ξεσηκώνει ταραχή

² Προστασία (μεταφορικά) (θαλασσινός όρος)

Προσφέρεις τον εαυτό σου χωρίς υπολογισμούς και σχεδιασμούς, χωρίς ανταλλάγματα και υστεροβουλίες. Γιατί όποιος δεν συναντήσει τον έρωτα, δεν έχει ζήσει τη ζωή του! Αν δεν προσφερθείς ολοκληρωτικά σ' αυτόν, δεν μπορείς να γευθείς την Ομορφιά του κόσμου και της ζωής. Αλλά δεν έχουμε άλλη επιλογή. Η ζωή μας είναι ταξίδι για την αναζήτηση της ομορφιάς. Και είναι μόνο ο θεός έρωτας που ξέρει τα χαοτικά μονοπάτια της...

Κείμενο 2

Τρισεύγενη (απόσπασμα)

Το θεατρικό έργο Τρισεύγενη, που συνέγραψε και εξέδωσε για πρώτη φορά το 1903 ο Κωστής Παλαμάς (1859-1943), διαδραματίζεται σε μια παραθαλάσσια περιοχή της Ρούμελης στη δεκαετία του 1860. Η ηρωίδα του Τρισεύγενη είναι μια πανέμορφη νέα γυναίκα που δεν εννοεί να υποταχτεί σε κανέναν. Ερωτεύεται, όμως, τον γιο του εχθρού του πατέρα της, τον πλοιοκτήτη και καπετάνιο Πέτρο Φλώρη. Στο απόσπασμα συζητούν για τον επικείμενο γάμο τους.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

Να τρέξω θέλω στο πλευρό σου, μακριά κι από κάθε κόσμο, προς όλες τις θάλασσες του κόσμου. Από τα μικρά μου χρόνια κάτι αξήγητο μέσα μου βαρυβογγούσε. Γυναίκα του Πέτρου Φλώρη και νεράιδα του γιαλού. Πάντα οι τοίχοι δε με στενοχωρούσανε; Δε μ' έπνιγε το σπίτι; Δε με μάραине η γειτονιά; Δεν εύρισκα πάντ' αφορμή να σκαρφαλώνω στο παράθυρο, να βρίσκουμαι στο δρόμο, να παίζω στ' ακρογιάλι, γύρους να φέρνω με τις βάρκες, να λευκαίνω³ στο ποτάμι, να θερίζω στον κάμπο, ν' απλώνω στ' αλώνι,⁴ να φυτεύω στο περιβόλι, να ξενυχτάω κάτω από τ' άστρα, να πλάθω πανηγύρια, χορούς να πλέκω, να χαίρουμαι τις χαρές του ήλιου, να γιορτάζω του αέρα τις γιορτές; Κι όλη τούτη τη ζωή δεν την εξούσα με τη λαχτάρα μέσα μου και με το καρτέρεμα,⁵ ακοίμητα, μιας ζωής πιο βαθιάς και πιο σωστής, πιο ελεύτερης και πιο άξιας; [...] Και μου την ξανοίγεις⁶ τώρα εσύ τη ζωή που καρτερούσα, αγνάντια⁷ μου, ακόμα μακριά, μα καθαρά. Ζωή από κίνησην όλο κι από

³ Κάνω λευκά τα ασπρόρουχα πλένοντάς τα

⁴ Να απλώνω τα σιτηρά για το αλώνισμα (ξεχώρισμα του καρπού από το άχυρο)

⁵ Προσμονή, προσδοκία

⁶ Αποκαλύπτεις

⁷ Απέναντι

τρομάρα κι από έρωτα. [...] Θαλασσινή θέλω να είμαι και ταξιδεύτρα. Κι όλα τούτα δε θα τα είμαι στο πλευρό σου, Πέτρο Φλώρη;

ΠΕΤΡΟΣ ΦΛΩΡΗΣ

Είσαι η αγάπη μου κ' η γυναίκα μου και η ζωή μου η ριζοθεμέλιωτη.⁸ πώς θέλεις να σ' εμπιστευτώ στα κύματα; Μαζί μου δε θαρθής· όχι. Θα μείνης αυτού, στο σπίτι μου, νοικοκυρά και δέσποινα. Και θα προσμένης να γυρίσω. [...] Στο σπίτι μου θα μείνης που θα νάναι πια το σπίτι σου.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

Στο σπίτι σου, Πέτρο Φλώρη; Στο σπίτι σου! Αγνάντια του πατέρα μου το σπίτι, που θα χύνετ' απ' τους τοίχους του και θα βουίζη μέσ' στ' αυτιά μου, κάθε ώρα και στιγμή, η κατάρα του. Και με τον κόσμο γύρω μου, το χαροκόπο⁹ κόσμο και τον καταλαλητή!¹⁰ [...] Κρίμα στα φτερά που ωνειρεύτηκα.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια χαρακτηριστικά αποδίδει στον έρωτα ο συγγραφέας στις τρεις πρώτες παραγράφους του Κειμένου 1 (*Είναι ο μοναδικός θεός...η πηγή της ζωής*); (50-60 λέξεις)

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

⁸ Που έχει βαθιές ρίζες

⁹ Που ζει μια ζωή γεμάτη διασκέδασεις, φαγοπότια, ξενύχτια κ.λπ.

¹⁰ Κακολόγος, που του αρέσει να δυσφημεί

Να περιγράψεις με συντομία τον τρόπο με τον οποίο ο συγγραφέας στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1 πετυχαίνει τη συνοχή του λόγου ανάμεσα στα νοήματα των περιόδων (μονάδες 5) και να εξηγήσεις τη σκοπιμότητα αυτής της επιλογής (μονάδες 5).

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Στην τελευταία παράγραφο του Κειμένου 1 ο συγγραφέας εναλλάσσει το β' ενικό και ά πληθυντικό πρόσωπο. Τι πετυχαίνει, κατά τη γνώμη σου, με κάθε ρηματικό πρόσωπο (μονάδες 6); Να μετατρέψεις τα δύο αυτά πρόσωπα σε γ' ενικό ξεκινώντας την παράγραφο με υποκείμενο «Ο άνθρωπος» (μονάδες 4). Ποια αλλαγή παρατηρείς στο ύφος του κειμένου; (μονάδες 5)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

«Όποιος δεν συναντήσει τον έρωτα, δεν έχει ζήσει τη ζωή του»: Χρησιμοποιώντας την παραπάνω φράση του Κειμένου 1 ως τίτλο, να γράψεις στο προσωπικό σου ιστολόγιο ένα άρθρο 350-400 λέξεων σχετικά με τα οφέλη που αποκομίζει ο άνθρωπος από τον έρωτα στη διάρκεια του βίου του.

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

Στο απόσπασμα «Να τρέξω θέλω στο πλευρό σου, ...δε θα τα είμαι στο πλευρό σου, Πέτρο Φλώρη;» του Κειμένου 2 η Τρισεύγενη χρησιμοποιεί πολλές ερωτήσεις. Γιατί, κατά τη γνώμη σου, ο θεατρογράφος κάνει τη συγκεκριμένη επιλογή και τι προσφέρει αυτή στο ύφος του κειμένου;

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Στο Κείμενο 2 δυο ερωτευμένοι νέοι του 19^{ου} αιώνα συνομιλούν για τον γάμο τους εκφράζοντας αντίθετες απόψεις. Ποιες είναι αυτές; Να προσπαθήσεις να τις ερμηνεύσεις λαμβάνοντας υπόψη τα πρόσωπα που μιλούν και το κοινωνικό πλαίσιο της εποχής, και

τεκμηριώνοντας τις απόψεις σου με αναφορές στο κείμενο. Η απάντησή σου να εκτείνεται σε 120-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Χαρακτηριστικά τού έρωτα στις τρεις πρώτες παραγράφους του Κειμένου 1:

- έχει θεϊκές ιδιότητες , αφού συνενώνει λαούς, χρονικές περιόδους, τη φαντασία με την πραγματικότητα
- αναστατώνει τα συναισθήματα, συνδυάζει φως και σκοτάδι, χαρά και δυστυχία
- στον «βωμό» του θυσιάζονται όνειρα, συναισθήματα, ακόμη και ανθρώπινες ζωές, ενώ η βίωσή του προκαλεί πολλές φορές αβάσταχτο ψυχικό πόνο
- είναι πηγή της ζωής και αντίπαλος του θανάτου, όμως παραμένει ασταθής και αναξιόπιστος.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο συγγραφέας στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1 εξασφαλίζει τη συνοχή του λόγου του με την επανάληψη της λέξης «θεός» με την οποία χαρακτηρίζει – παραλληλίζει τον έρωτα. Ενδεικτικά: «Είναι ο μοναδικός θεός...», «ο απόλυτα διαχρονικά θεός», «Είναι ο μόνος θεός...».

Με αυτή την επιλογή επιχειρεί να αναδείξει τη σημασία του έρωτα αποδίδοντάς του θεϊκή διάσταση. Επίσης, ξεκινά το κείμενό του απαντώντας στην ερώτηση που περιέχει ο τίτλος «Τι θεός είναι ο έρωτας;». Ο πρόλογος του κειμένου αποκτά πρωτότυπη χροιά, με

αποτέλεσμα ο αναγνώστης να εντάσσεται στο θέμα με τρόπο που να διεγείρεται το ενδιαφέρον του.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Στην τελευταία παράγραφο του Κειμένου 1 ο συγγραφέας χρησιμοποιεί το β' ενικό (*Προσφέρεις, προσφερθείς, να γευθείς*) και το α' πληθυντικό πρόσωπο (*δεν έχουμε, η ζωή μας*), τα οποία προσδίδουν στο κείμενο:

- β' ενικό πρόσωπο: αμεσότητα, θεατρικότητα, οικειότητα, διάθεση για πρόκληση συναισθημάτων, επικοινωνία, διαλογική προσέγγιση του συνανθρώπου που είναι σκλάβος και ταυτόχρονα προνομιούχος γιατί ζει τον έρωτα
- α' πληθυντικό πρόσωπο: οικειότητα, το αίσθημα της ομάδας, στην οποία ανήκει και ο συγγραφέας, και είναι αδύναμη μπροστά στην παντοδυναμία του έρωτα.

Με τον συνδυασμό των ρηματικών προσώπων ο λόγος αποκτά ποικιλία, ένταση, ενδιαφέρον και αγγίζει διανοητικά και συναισθηματικά τον αναγνώστη σε σχέση με ένα θέμα που ενδιαφέρει όλους.

Μετατροπή σε γ' ενικό πρόσωπο: Ο άνθρωπος προσφέρει τον εαυτό του χωρίς υπολογισμούς και σχεδιασμούς, χωρίς ανταλλάγματα και υστεροβουλίες. Γιατί όποιος δεν συναντήσει τον έρωτα, δεν έχει ζήσει τη ζωή του! Αν δεν προσφερθεί ολοκληρωτικά σ' αυτόν, δεν μπορεί να γευθεί την Ομορφιά του κόσμου και της ζωής. Αλλά δεν έχει άλλη επιλογή. Η ζωή του είναι ταξίδι για την αναζήτηση της ομορφιάς. Και είναι μόνο ο θεός έρωτας που ξέρει τα χαοτικά μονοπάτια της...

Η μετατροπή σε γ' ενικό πρόσωπο εκφράζει αμερόληπτη και αντικειμενική αντιμετώπιση του θέματος, καθολική ισχύ των γραφομένων, αποστασιοποίηση.

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

Θετικά αξιολογούνται:

- Ο βαθμός στον οποίο ο/η μαθητής/-τρια επικεντρώνεται στο ακριβές ζητούμενο, η εστίαση σε περιπτώσεις, καθώς δεν έχει σημασία η ποσότητα αλλά η ποιότητα των ιδεών.
- Η τεκμηρίωση της επιλογής με την κατάλληλη επιχειρηματολογία. Στο πλαίσιο της επιχειρηματολογίας γίνεται αποδεικτική και βιωματική αναφορά στα διά βίου οφέλη του έρωτα για τον άνθρωπο.
- Η χρήση κυρίως ουδέτερου, πληροφοριακού ύφους, το οποίο, λόγω του θέματος, μπορεί να συνδυαστεί με πιο προσωπικές και συναισθηματικές αναφορές, με φειδώ πάντα.
- Η παρουσία του δοθέντος τίτλου.
- Η «συνομιλία» του τίτλου με το κείμενο που θα παραχθεί.

Αρνητικά αξιολογούνται:

- Η εστίαση σε πολύ εξειδικευμένες περιπτώσεις που καταλήγουν να είναι παραδείγματα.
- Η χρήση του α' προσώπου.
- Γενικολογίες και συναισθηματισμοί.
- Η απουσία του δοθέντος τίτλου.

Ενδεικτικές περιπτώσεις:

Αφόρμηση για τους μαθητές/-τριες θα αποτελέσει η ανάγνωση του Κειμένου 1 και ο συνακόλουθός της προβληματισμός για τον έρωτα. Μέσω του έρωτα ο άνθρωπος:

- αποκτά νόημα, ουσία και ομορφιά στη ζωή του.
- αποφεύγει τον εγωκεντρισμό, καθώς μοιράζεται συναισθήματα και εμπειρίες.
- τονώνει την αυτοπεποίθησή του, γιατί νιώθει αποδεκτός.
- γίνεται πιο δημιουργικός σε κάθε ενασχόλησή του.
- ισχυροποιεί το αίσθημα της προσφοράς και της δοτικότητας.
- εκφράζει τον εαυτό του, αυτοπραγματώνεται και ολοκληρώνεται.

- αποκτά σωματική και ψυχική επαφή με τον άλλον, γνήσια επικοινωνία.
- χαίρεται και απολαμβάνει την ομορφιά του κόσμου και της ζωής.
- έχει την αίσθηση ότι «ζει πραγματικά τη ζωή του» γιατί γνωρίζοντας την ομορφιά, τον πόνο, την πληρότητα του έρωτα, βιώνει την ουσία της ζωής καθαυτής.

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

Οι συνεχείς ερωτήσεις της Τρισεύγενης στο συγκεκριμένο απόσπασμα του Κειμένου 2:

- αποτελούν καταιγιστική εξομολόγηση και ταυτόχρονα αυτοχαρακτηρισμό της ηρωίδας
- προβάλλουν τον συναισθηματικό κόσμο της ηρωίδας (να ξενυχτάω κάτω από τ' άστρα, να πλάθω πανηγύρια, χορούς να πλέκω, να χαίρουμε τις χαρές του ήλιου, να γιορτάζω του αέρα τις γιορτές;)
- απευθύνονται ταυτόχρονα στον Πέτρο Φλώρη και στον εαυτό της και είναι στην πραγματικότητα ρητορικές
- προσδίδουν ένταση στον «θεατρικό» διάλογο
- καθιστούν το ύφος του κειμένου άμεσο, παραστατικό, γλαφυρό, οικείο.

(Οι μαθητές/τριες μπορούν να προσθέσουν ότι η λειτουργία των ερωτήσεων ενισχύεται από το ασύνδετο σχήμα, τις αρνήσεις και το πλήθος των βουλητικών προτάσεων.)

Επισημάνση: Απάντηση στην οποία δεν επιχειρείται σύνδεση της λειτουργίας των γλωσσικών επιλογών με το συγκεκριμένο απόσπασμα θεωρείται ημιτελής.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

Οποιαδήποτε διαπίστωση από τους μαθητές/-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί/ τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Θετικά αξιολογείται η προσπάθεια του/της μαθητή/-τριας να παραθέσει με σαφήνεια τις δύο αντιτιθέμενες απόψεις και στη συνέχεια να τις ερμηνεύσει τεκμηριωμένα.

Ενδεικτικοί άξονες της απάντησης:

Η Τρισεύγενη:

- Εκφράζει την ανάγκη της νεαρής γυναίκας να ζήσει ελεύθερα, να χαρεί τη ζωή, να αποδεσμευθεί από τον περιορισμό και τις μικρότητες της κοινωνίας του χωριού, να γνωρίσει τον κόσμο και τον έρωτα, να σταθεί ίση δίπλα στον άνδρα που αγαπά, να εξουσιάζει τη ζωή της, να «πετάξει» μακριά.

Ο Πέτρος Φλώρης:

- Εκφράζει την άποψη του άνδρα της εποχής ότι η γυναίκα είναι η ρίζα του σπιτιού στον παραδοσιακό ρόλο της «δέσποινας και νοικοκυράς». Είναι το σταθερό σημείο όπου επιστρέφει ο άνδρας (και μάλιστα ο ναυτικός), για να βρει παρηγοριά και ξεκούραση από τις περιπέτειές του, στις οποίες η σύζυγος δεν επιτρέπεται να τον ακολουθήσει γιατί είναι «η αγάπη», «η γυναίκα», «η ζωή», που έτσι θεωρεί ότι την προστατεύει, για να την προφυλάξει από τους κινδύνους της θάλασσας. (πώς θέλεις να σ' εμπιστευτώ στα κύματα;)

Η στάση των δύο προσώπων ερμηνεύεται επειδή:

- η Τρισεύγενη είναι χαρακτηριστικά μια σπάνια για τα δεδομένα της εποχής, ασυμβίβαστη γυναίκα που αγαπά την ελευθερία της και θυσιάζει τη σχέση της με τον πατέρα της για τον έρωτά της, ενώ ο Πέτρος Φλώρης είναι ο νέος άνδρας που θέλει να προστατεύσει την αγαπημένη του, να την αποτρέψει από το κακό.
- η Τρισεύγενη έχει, επιπλέον, να αντιμετωπίσει την κατάρρα του πατέρα της, που τον απαρνήθηκε για τον γιο του εχθρού του, και το κουτσομπολιό του χωριού (*Αγνάντια του πατέρα μου το σπίτι, που θα χύνετ' απ' τους τοίχους του και θα βουίζη μέσ' στ' αυτιά μου, κάθε ώρα και στιγμή, η κατάρρα του. Και με τον κόσμο γύρω μου, το χαροκόπο κόσμο και τον καταλαλητή!*).

- το έργο διαδραματίζεται στην Ρούμελη τη δεκαετία του 1860.
- το κοινωνικό πλαίσιο του χωριού της εποχής είναι στενό, υπάρχει έντονη κοινωνική κριτική, κυρίως σε βάρος των γυναικών, κάτω από την οποία ασφυκτιούν.

Κείμενο 1

Η κρυφή δύναμη των ρούχων

Το παρακάτω κείμενο αποτελεί διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου της Τασούλας Επτακοίλη, το οποίο δημοσιεύθηκε στις 22 Μαρτίου του 2015 στην εφημερίδα Η Καθημερινή.

Τι κοινό έχουν η Αιγύπτια βασίλισσα Χατσεψούτ και η Τζάκι Κένεντι; Η Θεοδώρα του Βυζαντίου και η Άγκελα Μέρκελ; Η Ιωάννα της Λωρραίνης και η Μισέλ Ομπάμα; Όλες χρησιμοποίησαν –και χρησιμοποιούν– το ντύσιμό τους για να ορίσουν αλλά και να ισχυροποιήσουν τη θέση τους στον κόσμο ή για να επιβεβαιώσουν την ισχύ τους. Τουλάχιστον, αυτή είναι η «ανάγνωση» των στυλιστικών τους επιλογών την οποία επιχειρεί η έκθεση «Η δύναμη της γυναικείας μόδας» του λονδρέζικου Design Museum – «η πιο πολύπλοκη και φιλόδοξη που έχει γίνει ποτέ στο μουσείο μας», όπως τονίζουν η επιμελήτριά της Donna Loveday και η συνεργάτιδά της, ιστορικός μόδας Colin McDowell. «Τα ρούχα είναι γλώσσα», λένε. «Σου επιτρέπουν να χαθείς μέσα στο πλήθος, αλλά και να ξεχωρίσεις απ' αυτό».

Η έκθεση ξεδιπλώνεται σε ένα χώρο 600 τ.μ. και αφηγείται συναρπαστικές ιστορίες σχεδόν δύο αιώνων μέσα από ρούχα, αξεσουάρ, φωτογραφίες, βίντεο και πλούσιο έντυπο υλικό. Στην αρχή της θα δει κανείς τους ασφυκτικά στενούς βικτωριανούς κορσέδες, πριν να περάσει στα πρώτα παντελόνια και στα ειδικά προστατευτικά καπέλα και γάντια των πρώτων γυναικών που οδήγησαν αυτοκίνητο στις αρχές του 20ού αιώνα. Έπειτα, θα αντιληφθεί τις αλλαγές που επέφερε ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος. Οι άντρες πήγαν στο μέτωπο, οι γυναίκες πήραν τις θέσεις τους στα εργοστάσια· τα ρούχα τους έπρεπε πλέον να είναι ευκολόφορετα και πρακτικά. Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος θα φέρει πάλι τα πάνω κάτω. Μετά τη λήξη του, οι κατεστραμμένες ευρωπαϊκές οικονομίες δεν επιτρέπουν πολυτέλειες. Τα υφάσματα δίνονται με δελτίο και οι νοικοκυρές ανακαλύπτουν την «ανακύκλωση»: φορούν τα μέσα έξω, χρησιμοποιούν διαφορετικά υφάσματα για να μακρύνουν τις φούστες και τα φορέματά τους.

Τις δεκαετίες που ακολουθούν, οι επαναστάσεις της μόδας είναι απανωτές. Η έκθεση μας θυμίζει το ριζοσπαστικό για την εποχή του γυναικείο κοστούμι, τις εκκεντρικές εμφανίσεις της δεκαετίας του '80 και φτάνει μέχρι την οικολογική μόδα του 21ου αιώνα. Πάντως, οφείλω να αναφέρω ότι περισσότερους επισκέπτες είδα να κοντοστέκονται μπροστά στη βιτρίνα με το ταγέρ που φορούσε η Μάργκαρετ Θάτσερ στις 11 Φεβρουαρίου 1975, τη μέρα που εκλέχτηκε πρόεδρος του Συντηρητικού Κόμματος της Μεγάλης Βρετανίας...

Κάτω από κάθε έκθεμα, ένα επιμύθιο¹ από την ιδιοκτήτριά του. «Η μόδα βοηθάει τις γυναίκες να αποκτήσουν αυτοπεποίθηση, αλλά δεν είναι το ντύσιμο που μπορεί να τις κάνει πιο ισχυρές». «Μια και δουλεύω σ' ένα περιβάλλον κατεξοχήν ανδρικό, αποφάσισα ότι δεν θα καταπιέσω τη θηλυκότητά μου προκειμένου να ενσωματωθώ σε αυτό. Η μόδα μπορεί να λειτουργήσει ως μυστικό όπλο με τον ίδιο τρόπο και για γυναίκες και για άνδρες», είναι κάποια σχόλια. Έπειτα από δύο και πλέον ώρες, βγήκα ξανά στον παγωμένο αέρα του Λονδίνου γεμάτη εικόνες, αλλά και σκέψεις. Όμορφη έκθεση, πράγματι. Αλλά μου φαίνεται πως οι γυναίκες θα έχουμε αποκτήσει πραγματική εξουσία, όταν κανείς δεν θα ασχολείται με το τι φοράμε. Πόσο μάλλον μία έκθεση...

Κείμενο 2

Η Γιαννούλα²

Το ποίημα είναι του Γεώργιου Δροσίνη (1859 – 1951), Ειδύλλια, Άπαντα Ποίηση (1888–1902), α' τόμος, επιμ. Γ. Παπακώστας, Αθήνα, Σύλλογος προς διάδοσιν ωφελίμων βιβλίων, 1995

Πού πας, Γιαννούλα, μοναχή τώρα το βράδυ βράδυ;

– Πάω στη βρύσι για νερό τη στάμνα να γεμίσω.

– Γιαννούλα μ', τώρα νύχτωσε και βγήκε Αποσπερίτης,

Δε' σκιάζεσ' από τα στοιχειά κι' απ' της κακαίς νεράιδες,

Να μη σε ιδούν πούσ' όμορφη κ' ερθούν και σε πειράξουν;

Δε' σκιάζεσαι κι' απ' τα παιδιά κι' απ' τους κακούς λεβένταις,

Μη σε 'πιτύχουν μοναχή κ' ερθούν και σε φιλήσουν;

Γιαννούλα μ', θες ναρθώ κ' εγώ να μ' έχης συντροφιά σου;

– Δήμο μου, σύρε στο καλό, και κάλλιο πάω μονάχη.

Δε' σκιάζομ' από τα στοιχειά κι' απ' της κακαίς νεράιδες,

Δε' σκιάζομ' από τα παιδιά κι' απ' τους κακούς λεβένταις,

Μον' απ' της γλώσσαις της κακαίς, που θα μ' ιδούν μαζί σου

και θε να ειπούν πως σ' αγαπώ και θα το μάθη ο κόσμος·

¹ φράση στο τέλος μιας διήγησης, ηθικό δίδαγμα

² διατηρείται η ορθογραφία του πρωτοτύπου.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Με βάση το Κείμενο 1 να επαληθεύσεις ή να διαψεύσεις τις παρακάτω προτάσεις, γράφοντας στο απαντητικό σου φύλλο δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση τη λέξη Σωστό ή Λάθος.

- α. Η ενδυμασία χρησιμοποιήθηκε διαχρονικά ως μέσον έκφρασης ταυτότητας και υπεροχής ή επιβεβαίωσης δύναμης.
- β. Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο υπήρξαν περιορισμοί στην αγορά υφάσματος.
- γ. Η επιλογή των ρούχων δε συνδέεται με τις ιστορικο-κοινωνικές συνθήκες που επικρατούν.
- δ. Στη συγκεκριμένη έκθεση του λονδρέζικου μουσείου δεν περιλαμβάνονται ενδύματα διάσημων γυναικών.
- ε. Η περιήγηση στην έκθεση κάνει τη συντάκτρια να σκεφτεί διάφορα σχετικά θέματα.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να εντοπίσεις στο Κείμενο 1 το σημείο στο οποίο γίνεται χρήση ερωτήσεων και να εξηγήσεις με ποιον τρόπο οι ερωτήσεις αυτές συμβάλλουν στην οργάνωσή του.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Όλες χρησιμοποίησαν – και χρησιμοποιούν – το ντύσιμό τους (παράγραφος 1),
η έκθεση «Η δύναμη της γυναικείας μόδας» του λονδρέζικου Design Museum (παράγραφος 1),
τη μέρα που εκλέχτηκε πρόεδρος του Συντηρητικού Κόμματος της Μεγάλης Βρετανίας... (παράγραφος 3):

Να εξηγήσεις τη λειτουργία των σημείων στίξης στις παραπάνω, υπογραμμισμένες και στο Κείμενο 1, φράσεις.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

Στην τελευταία παράγραφο του κειμένου 1, αναφέρονται κάποιες απόψεις σχετικά με τη μόδα. Συμφωνείς ή διαφωνείς με τις απόψεις αυτές; Να υποθέσεις ότι θα αποστείλεις σε ένα περιοδικό

που ασχολείται με θέματα μόδας μία επιστολή που θα εκτείνεται σε 350-400 λέξεις, προκειμένου να εκφράσεις τεκμηριωμένα τη δική σου άποψη για όσα αναφέρονται στην παράγραφο αυτή.

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

Το ποίημα (Κείμενο 2) οργανώνεται σε διαλογική μορφή. Τι επιτυγχάνεται με αυτήν την τεχνική, κατά τη γνώμη σου;

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις τη στάση της Γιαννούλας απέναντι στον Δήμο με βάση τα νοήματα του Κειμένου 2 και τα κοινωνικά στερεότυπα της εποχής. Να αναπτύξεις την ερμηνεία σου σε 100 -150 λέξεις.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

α. Σωστό

β. Σωστό

γ. Λάθος

δ. Λάθος

ε. Σωστό

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Εντοπίζεται χρήση ερωτήσεων στις τρεις πρώτες περιόδους της πρώτης παραγράφου του κειμένου 1 («Τι κοινό έχουν η Αιγύπτια βασίλισσα Χατσεπσούτ και η Τζάκι Κένεντι; Η Θεοδώρα του Βυζαντίου και η Άγκελα Μέρκελ; Η Ιωάννα της Λωρραίνης και η Μισέλ Ομπάμα;»).

Μέσα από την αρχική αινιγματική διατύπωση, η οποία στη συνέχεια ακολουθείται από απάντηση, επιτυγχάνεται η εισαγωγή στο κύριο θέμα του αναγνώσματος με τρόπο που προκαλεί εξ αρχής την προσοχή και το ενδιαφέρον του αναγνώστη.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Όλες χρησιμοποίησαν –και χρησιμοποιούν– το ντύσιμό τους (παράγραφος 1): διπλή παύλα - φράση που έχει παρενθετικό νόημα, καθώς και επεξηγηματικό / εμφατικό χαρακτήρα

η έκθεση «Η δύναμη της γυναικείας μόδας» του λονδρέζικου Design Museum (παράγραφος 1):

εισαγωγικά – τίτλος

τη μέρα που εκλέχτηκε πρόεδρος του Συντηρητικού Κόμματος της Μεγάλης Βρετανίας...

(παράγραφος 3): αποσιωπητικά - παράλειψη λόγου / υπαινιγμός

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

- Η γυναίκα, όταν εργάζεται σ' ένα περιβάλλον κατεξοχήν ανδρικό, δεν είναι σωστό να καταπιέζει τη θηλυκότητά της ούτε και να χάνει τη γυναικεία ταυτότητά της
- Η μόδα μπορεί να λειτουργήσει ως μυστικό όπλο με τον ίδιο τρόπο τόσο για τις γυναίκες όσο και για τους άνδρες
- Η γυναίκα θα αποκτήσει πραγματική εξουσία, όταν:
 - κανείς δε θα ασχολείται με το τι αυτή φορά
 - δε θα χρειάζεται να διοργανώνονται εκθέσεις με θέμα τις στιλιστικές της επιλογές.

Επισήμανση: Η παραγωγή γραπτού λόγου, εκτός από τις απόψεις του/της μαθητή/μαθήτριας για τα προαναφερθέντα θέματα/τις προαναφερθείσες απόψεις, θα πρέπει να παρουσιάζει και τα χαρακτηριστικά του κειμενικού είδους της επιστολής/του επιστολικού λόγου, όπως τους κατάλληλους για την επικοινωνιακή περίσταση προσδιορισμούς, καθώς και τις συναρτήσεις του ύφους του επιστολικού κειμένου με το επικοινωνιακό πλαίσιο, την απόδοση γλωσσικά του χαρακτήρα του κειμενικού είδους κ.ά.

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

Το ποίημα είναι γραμμένο σε διαλογική μορφή, καθώς σε αυτό συνομιλεί η Γιαννούλα με τον Δήμο. Με αυτή την τεχνική δημιουργείται θεατρικότητα και τονώνεται η διάθεση για ανάγνωση, καθώς η αφήγηση της ιστορίας που εκτυλίσσεται γίνεται με ταχύτητα. Με τον διάλογο αναδεικνύεται πιο άμεσα το ενδιαφέρον του Δήμου για τη Γιαννούλα (αποτυπώνεται με τις ερωτήσεις που κάνει, ειδικά με την τελευταία που συνιστά πρόταση να τη συνοδεύσει). Επίσης, με τον διάλογο αναδύεται η σεμνότητα της Γιαννούλας, η οποία απορρίπτει ευγενικά την πρόταση του Δήμου, διότι θα σήμαινε αυτόματα τη δέσμευσή της στα αισθήματα και στο ενδιαφέρον του και έκθεσή της στην τοπική κοινωνία, όπου φαίνεται να εκτυλίσσεται η υπόθεση, το σκηνικό που στήνεται.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Η Γιαννούλα στο Κείμενο 2 πηγαίνει στη βρύση του χωριού, για να γεμίσει τη στάμνα με νερό. Ο Δήμος επικαλείται την ώρα (νύχτα) και τους κινδύνους (στοιχειά, νεράιδες, παιδιά, κακοί λεβέντες), για να της προκαλέσει το συναίσθημα του φόβου (επανάληψη της φράσης «Δε' σκιάζεσαι») και να τη συνοδεύσει. Είναι φανερό το ενδιαφέρον του για αυτήν (Να μη σε ιδούν πούσ' όμορφη). Η απάντηση

της Γιαννούλας στην πρόταση του Δήμου είναι αρνητική (Δήμο μου, σύρε στο καλό, και κάλλιο πάω μονάχη), διότι εκείνο που τη φοβίζει περισσότερο είναι η κοινωνική κριτική, καθώς στην περίπτωση που τη συνοδεύσει θα σχολιαστεί το γεγονός ως ένδειξη αγάπης των δύο νέων (Μον' απ' της γλώσσας της κακαίς, που θα μ' ιδούν μαζί σου, και θε να ειπούν πως σ' αγαπώ και θα το μάθι ο κόσμος). Είναι προφανές ότι η Γιαννούλα προσέχει την κοινωνική της εικόνα και θέλει να αποφύγει τις «κακές γλώσσες», τα αρνητικά σχόλια σε βάρος της που θα μειώσουν το ήθος της, σύμφωνα με τις αντιλήψεις και τα κοινωνικά δεδομένα της εποχής. Παράλληλα, με αυτό τον εύσχημο τρόπο απορρίπτει το ενδιαφέρον του Δήμου για το πρόσωπό της.

Κείμενο 1

Οι έφηβοι εγκαταλείπουν το σχολείο

Το παρακάτω διασκευασμένο άρθρο υπογράφεται από τη Βίκυ Κατεχάκη και έχει δημοσιευθεί στην εφημερίδα «Καθημερινή» στις 28 Ιουλίου 2017. Αναφέρεται στους λόγους που οδηγούν τους μαθητές να εγκαταλείπουν το σχολείο, έστω και για μικρό χρονικό διάστημα.

«Ένα πρωί ξεκίνησα να πάω στο σχολείο και, όσο πλησίαζα, ένιωθα τα πόδια μου να τρέμουν και την καρδιά μου να χτυπά δυνατά. Ήθελα να βάλω τα κλάματα. Δεν ήταν ότι ήμουν αδιάβαστος. Αυτό που φοβόμουν ήταν η ώρα του διαλείμματος. Εκείνη την ώρα υπάρχει πάντα ο χρόνος να συγκρίνω τον εαυτό μου με άλλους εφήβους και την οικογένειά μου με άλλες οικογένειες. Δεν άντεχα να το ζω άλλο αυτό κάθε μέρα. Με έπνιγε».

Ο 17χρονος Δημήτρης αποφάσισε να καλέσει τη Γραμμή της Μονάδας Εφηβικής Υγείας, αναζητώντας βοήθεια από τους ειδικούς. Λίγο μετά, αφότου έληξε η σχολική περίοδος, σκέφθηκε ότι θα του ήταν πιο εύκολο να μιλήσει για το πρόβλημα που αντιμετώπιζε τους τελευταίους μήνες να αρνείται το σχολείο. Η περίπτωση του, ωστόσο, δεν είναι η μοναδική, αφού σύμφωνα με τα στοιχεία της Μονάδας Εφηβικής Υγείας της Β΄ Παιδιατρικής Κλινικής ΕΚΠΑ του Νοσοκομείου Παίδων ένα ποσοστό περίπου 10% των Ελλήνων μαθητών αποφασίζει, έστω και για κάποια περίοδο, να εγκαταλείψει το σχολείο.

«Η απόφαση αυτή συνήθως έρχεται σταδιακά. Πολύ συχνά συνδέεται με την υπερβολική ενασχόληση του μαθητή με τον υπολογιστή και το Διαδίκτυο, ενώ άλλες φορές έχει να κάνει με τον εκφοβισμό που υφίσταται στο σχολείο», αναφέρει η επιστημονική υπεύθυνη της μονάδας, τονίζοντας πως στις περισσότερες περιπτώσεις η άρνηση συνδέεται και με το οικογενειακό περιβάλλον. «Η μαθησιακή διαδικασία είναι μια συναισθηματική διαδικασία, οπότε ένα παιδί που αντιμετωπίζει έντονα προβλήματα στο σπίτι έχει το μυαλό του συνεχώς εκεί».[...]

«Η σχολική άρνηση ξεκινάει συνήθως από το Γυμνάσιο, ωστόσο τα περισσότερα περιστατικά που φθάνουν εδώ αφορούν κυρίως μαθητές Λυκείου», αναφέρει ψυχολόγος που συνεργάζεται με τη μονάδα. «Συνήθως η πρώτη απάντηση στο γιατί το κάνουν είναι «βαριέμαι». Οι έφηβοι χρησιμοποιούν συχνά αυτό το ρήμα, γιατί σε αυτό συγκεντρώνουν όλα τα συναισθήματά τους. Και η θλίψη είναι «βαριέμαι» και ο θυμός είναι «βαριέμαι». Με το πέρασμα του χρόνου, συζητώντας μαζί τους, αναδεικνύονται οι πραγματικοί λόγοι για τους οποίους αρνούνται τη σχολική διαδικασία».

Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της μονάδας, το 60,9% των περιστατικών αφορά αγόρια. Η μέση ηλικία είναι τα 15,1 έτη, ενώ ως προς το προφίλ των γονέων το 50,8% έχει λάβει ανώτατη εκπαίδευση.[...]

Προληπτικές παρεμβάσεις

Η σχολική άρνηση, εκτιμούν οι επιστήμονες της Μονάδας Εφηβικής Υγείας του Παίδων, αυξάνει τον κίνδυνο οριστικής διακοπής της φοίτησης. Γι' αυτό τονίζουν πως το «κλειδί» είναι να δοθούν κίνητρα δημιουργικότητας μέσα από την εκπαίδευση. Είναι σημαντική η ανάγκη σχεδιασμού προληπτικών παρεμβάσεων τόσο στο περιβάλλον του σχολείου όσο και σε ατομικό και οικογενειακό επίπεδο, με έμφαση στην ενδυνάμωση των γονέων στη χώρα μας.

Κείμενο 2

Οι Επισκέπτες

Το κείμενο προέρχεται από το μυθιστόρημα της Διδώς Σωτηρίου(1909-2004) «Οι Επισκέπτες»: Εκδόσεις Κέδρος, 1979.

Από μικρό παιδί ένιωθα μια φλόγα να με καίει. Ήθελα να εκφραστώ, να γράψω. Πώς όμως; Γράμματα δεν ήξερα. Ως τα οχτώ μου χρόνια, όπως σου είπα, αγνοούσα και αυτό το αλφάβητο. Κανείς απ' τους υπεύθυνους για την αγωγή μου δεν είχε διάθεση να ικανοποιήσει τη λαχτάρα που ένιωθα για τα γράμματα. Παρακάλεσα κάποτε την άλλη φυλακισμένη, τη μητέρα μου, να μου δείξει αυτή τα λίγα γραμματάκια που ήξερε. Η καημενούλα έκανε προσπάθεια ν' ανταποκριθεί. Άρχισε από το «Άγιος ο Θεός, άγιος ισχυρός ... ». Αυτό το ελάχιστο που μπόρεσε να μου δώσει το άρπαξα και από τότε μόνη μου επιδόθηκα με το ζήλο εφευρέτη, γιατί πραγματικά εφεύρισκα όσα εκείνη δεν ήξερε να μου εξηγήσει. Αυτό ήταν το πρώτο μου ξεκίνημα, μια και ο πατέρας μου και ο αδελφός μου που είχαν φοιτήσει στα μεγαλύτερα Κολέγια και Πανεπιστήμια της Ευρώπης, ούτε ήθελαν ούτε καταδέχονταν να ασχοληθούν με τη μόρφωση ενός κοριτσιού. Τους φαινόταν ανήκουστο και επιζήμιο να γυρεύει γράμματα ένα κορίτσι!

Ωστόσο, μια φορά που ζήσαμε για λίγες μέρες με τον πατέρα μου στην εξοχή και δεν είχε πώς να περάσει την ώρα του, το βρήκε διασκεδαστικό να μου δείξει να διαβάζω ιταλικά. Ήταν σίγουρος πως δε θα καταλάβαινα και πολλά πράγματα. Εγώ όμως άνοιξα μάτια και αυτιά και όλα τα πορτοπαράθυρα του μυαλού μου και ρούφηξα τη διδαχή του όπως το ξερό σφουγγάρι το νερό. Από κει και πέρα τη γλώσσα την έμαθα με τη βοήθεια μιας «Μεθόδου εκμαθήσεως της Ιταλικής γλώσσας», που την ανακάλυψα στη βιβλιοθήκη. Από τη μια σελίδα είχε το ιταλικό κείμενο και από την άλλη την ελληνική εξήγησή του.

Ανασκουμπώθηκα λοιπόν και άρχισα το επίμονο και τόσο απολαυστικό έργο της αυτομόρφωσης. Η χαρά και η ικανοποίησή μου ήταν τόση, θαρρείς και είχα ανακαλύψει χρυσωρυχείο ...

Αυτή η τόσο θερμή προσήλωσή μου στο διάβασμα φυσικό ήταν να με κάνει να παραμελώ το μισητό εργόχειρο, πράγμα που δυσaráεστησε τη μητέρα και τη γιαγιά μου. Πού ακούστηκε κορίτσι να παρατάει το εργόχειρο για διαβάσματα! [...] Έτσι τα διαβάσματα γίνονταν κρυφά σαν να έκανα κάποια κακή πράξη. [...]

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να απαντήσεις με την ένδειξη Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) στις παρακάτω προτάσεις που αναφέρονται σε θέσεις της συντάκτριας του κειμένου:

- α. Στο κείμενο παρουσιάζονται οι απόψεις δύο εφήβων που θέλουν να εγκαταλείψουν το σχολείο.
- β. Σύμφωνα με στοιχεία της Μονάδας Εφηβικής Υγείας του Νοσοκομείου Παιδών το οικογενειακό περιβάλλον σε ποσοστό 10% στηρίζει την απόφαση των εφήβων να εγκαταλείψουν το σχολείο.
- γ. Η σχολική άρνηση αφορά αποκλειστικά μαθητές γυμνασίου.
- δ. Η αρθρογράφος προβληματίζεται για τα ποσοστά της σχολικής διαρροής και θεωρεί αναγκαίες τις παρεμβάσεις τόσο στο σχολικό όσο και στο οικογενειακό περιβάλλον.
- ε. Το ρήμα «βαριέμαι» έχει συναισθηματική απόχρωση σύμφωνα με την αρθρογράφο.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η αρθρογράφος επιλέγει να ξεκινήσει το κείμενο με την προσωπική μαρτυρία ενός 17χρονου. Πώς κρίνεις αυτή της την επιλογή με άξονες το κύριο θέμα προβληματισμού του κειμένου και το επικοινωνιακό αποτέλεσμα που δημιουργεί στον αναγνώστη;

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Στην τελευταία παράγραφο του Κειμένου 1 (Η σχολική άρνηση...στη χώρα μας.)να μετασχηματίσεις συντακτικά τα υπογραμμισμένα ονοματικά σύνολα του κειμένου σε ρηματικά (μονάδες 9). Ποια αλλαγή παρατηρείς ως προς το ύφος λόγου; (μονάδες 6)

- α) τον κίνδυνο οριστικής διακοπής της φοίτησης
- β) κίνητρα δημιουργικότητας
- γ) η ανάγκη σχεδιασμού προληπτικών παρεμβάσεων

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

Στο κείμενο προβάλλονται ως αιτίες που οδηγούν τους εφήβους να εγκαταλείπουν το σχολείο η εξάρτηση από το διαδίκτυο και ο σχολικός εκφοβισμός. Να γράψεις ένα άρθρο 350 – 400 λέξεων που θα δημοσιευθεί στη σχολική εφημερίδα στο οποίο θα επιχειρηματολογήσεις για την παραπάνω θέση αξιοποιώντας και παραδείγματα από περιστατικά που έχουν υποπέσει στην αντίληψή σου. Με ποιες δράσεις η σχολική κοινότητα θα μπορούσε να αντιμετωπίσει ανάλογες συμπεριφορές;

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

Να εντοπίσεις στο παρακάτω χωρίο του Κειμένου 2 δύο σχήματα λόγου που αποτυπώνουν την ανάγκη της ηρωίδας για γράμματα και να σχολιάσεις τη λειτουργία τους.

«Εγώ όμως άνοιξα μάτια και αυτιά και όλα τα πορτοπαράθυρα του μυαλού μου και ρούφηξα τη διδασχά του όπως το ξερό σφουγγάρι το νερό. Από κει και πέρα τη γλώσσα την έμαθα με τη βοήθεια μιας «Μεθόδου εκμάθησής της Ιταλικής γλώσσας», που την ανακάλυψα στη βιβλιοθήκη. Από τη μια σελίδα είχε το ιταλικό κείμενο και από την άλλη την ελληνική εξήγησή του. Ανασκουμπώθηκα λοιπόν και άρχισα το επίμονο και τόσο απολαυστικό έργο της αυτομόρφωσης. Η χαρά και η ικανοποίησή μου ήταν τόση, θαρρείς και είχα ανακαλύψει χρυσωρυχείο ...»

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Σε 100-150 περίπου λέξεις να ερμηνεύσεις σύμφωνα με τα νοήματα του Κειμένου 2 τη στάση του πατέρα στο ζήτημα της εκπαίδευσης της κόρης του (μονάδες 10) και να διατυπώσεις την κρίση σου για τον τρόπο με τον οποίο απευθύνεται στην κόρη του. (μονάδες 5).

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- α. Λάθος
- β. Λάθος
- γ. Λάθος
- δ. Σωστό
- ε. Σωστό

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η αρθρογράφος ξεκινώντας το κείμενό της με την προσωπική μαρτυρία του 17χρονου πετυχαίνει να αποδώσει με άμεσο και ελκυστικό τρόπο το κύριο θέμα προβληματισμού που είναι η πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου επιστρατεύοντας το βιωματικό στοιχείο. Επιπλέον, στην προλογική παράγραφο καταφέρνει να δημιουργήσει πρωτοτυπία αποφεύγοντας κοινότοπες εισαγωγές με γενικές αναφορές στην εποχή μας και τα προβλήματα που εμφανίζονται σε αυτήν. Αιφνιδιάζει τον αναγνώστη, δημιουργεί περιέργεια, επικοινωνεί άμεσα, αποκαλύπτει άμεσα την εσωτερική κατάσταση του μαθητή, που τον οδηγεί στην πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

- α) τον κίνδυνο να διακόψουν οριστικά τη φοίτηση / τον κίνδυνο να διακοπεί οριστικά η φοίτηση
- β) κίνητρα για να δημιουργήσουν
- γ) η ανάγκη να σχεδιάσουν προληπτικές παρεμβάσεις

Πριν τη μετατροπή με τις ονοματικές φράσεις το ύφος του λόγου είναι επίσημο, σοβαρό, σύνθετο και πυκνό. Με τη μετατροπή σε ρηματικές φράσεις το ύφος του λόγου γίνεται πιο απλό έτσι το κείμενο γίνεται πιο κατανοητό και εύληπτο, διότι με τα ρήματα τα νοήματα αποδίδονται πιο αναλυτικά και με πιο σαφή τρόπο.

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ: άρθρο (350-400 λ.) στη σχολική εφημερίδα

Χαρακτήρας: επικαιρικός

Σκοπός: να πληροφορήσει – να ερμηνεύσει - να σχολιάσει

Τίτλος: σύντομος και περιεκτικός

Γλώσσα: αναφορική

Ύφος λόγου: σχολικό έντυπο => απλό- οικείο

Θετικά αξιολογούνται:

- Η αφόρμηση από την επικαιρότητα.
- Ο βαθμός στον οποίο ο /η μαθητής /-τρια επικεντρώνεται στα ακριβή ζητούμενα.
- Η ποιότητα των ιδεών και όχι η ποσότητα.
- Η τεκμηρίωση της επιλογής με την κατάλληλη επιχειρηματολογία.

Αρνητικά αξιολογούνται:

- Η χρήση παραδειγμάτων, χωρίς να συνδέονται με τα ζητούμενα της παραγωγής λόγου.
- Η αποκλειστική χρήση του α' ή του β' ρηματικού προσώπου.
- Η απουσία τίτλου ή η αυτολεξεί επανάληψη του ζητουμένου στον τίτλο.

Ενδεικτικοί άξονες ανάλυσης:

α) Οι μαθητές/τριες τοποθετούνται για συγκεκριμένο αίτιο με την αποδοχή ή την απόρριψή του.

- εξάρτηση από το διαδίκτυο: τάση για απομόνωση, παθητικότητα, αδιαφορία για τη σχολική επίδοση που ενδεχομένως να οδηγεί σε σταδιακή απομάκρυνση από το σχολικό περιβάλλον. Οι έρευνες δείχνουν ότι δυσκολεύει την παρακολούθηση μαθημάτων.
- σχολικός εκφοβισμός: φόβος του εφήβου να προσέλθει στο σχολείο, άγχος, ψυχικός πόνος που προκαλεί αναστάτωση, χαμηλή αυτοεκτίμηση, συναισθήματα κατωτερότητας, με αποτέλεσμα να αποσύρεται από την ενεργό σχολική ζωή.

Οι μαθητές/τριες μπορούν να επιχειρηματολογήσουν αναφέροντας παραδείγματα από την εμπειρία τους για τον τρόπο που οι παραπάνω λόγοι αποθαρρύνουν τους εφήβους από τη συνέχιση των σπουδών, επηρεάζουν τη σχολική επίδοση, δημιουργούν προβλήματα συμπεριφοράς και πειθαρχίας.

Σε περίπτωση μη αποδοχής των συγκεκριμένων αιτιών οφείλουν να τεκμηριώσουν με κατάλληλη επιχειρηματολογία, όπως δυσλειτουργία οικογένειας, χαμηλή κοινωνική και οικονομική κατάσταση, μειωμένες προσδοκίες γονέων κ.ά.

β) Δράσεις σχολικής κοινότητας:

- Σύλλογος Διδασκόντων: κίνητρα για εμπλοκή των μαθητών/τριών στη σχολική ζωή, προσπάθεια για να γίνει πιο «παιγνιώδες» το μάθημα, ενεργοποίηση του Συμβούλου σχολικής ζωής, συμβουλευτική (σε σταθερή ή περιστασιακή βάση), ανοιχτός δίαυλος επικοινωνίας με τους / τις μαθητές / τριες, αίσθηση «ανήκειν», μέριμνα για επαφή με κοινωνικές υπηρεσίες.
- Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων: συνεργασία με τη διοίκηση και τους εκπαιδευτικούς του σχολείου, πρόσβαση σε υπηρεσίες κοινωνικής στήριξης για γονείς και μαθητές.
- Μαθητικά Συμβούλια: άμεση αναφορά ανάλογων περιπτώσεων, συμμετοχή στη σχολική διαδικασία λήψης αποφάσεων (π.χ. πρόγραμμα σχολικής διαμεσολάβησης, ομάδες φιλίας), να ζητείται μεγαλύτερο ενδιαφέρον από τους εκπαιδευτικούς για ανάλογα ζητήματα.

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

«όλα τα πορτοπαράθυρα του μυαλού μου»: η μεταφορά αποδίδει με γλαφυρό και παραστατικό τρόπο την έντονη επιθυμία της ηρωίδας για μάθηση και δείχνει ότι είναι έτοιμη να δεχτεί τον νέο κόσμο που ανοίγεται μπροστά της.

«ρούφηξα τη διδαχή του όπως το ξερό σφουγγάρι το νερό»: η παρομοίωση αποτυπώνει τον ζήλο της ηρωίδας για γνώση που συνιστά για την ύπαρξή της πηγή ζωής.

(Η επιλογή των σχημάτων λόγου είναι ενδεικτική. Ο / Η μαθητής / τρια μπορεί να κάνει διαφορετικές επιλογές).

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ο πατέρας αρνείται τη μόρφωση της κόρης του («ούτε ήθελαν ούτε καταδέχονταν να ασχοληθούν με τη μόρφωση ενός κοριτσιού»), στάση αντιφατική και υποκριτική, αφού ο ίδιος και ο γιος του είχαν εξαιρετική μόρφωση. Ενώ, λοιπόν, το αναμενόμενο θα ήταν να είναι ένας άνθρωπος ανοιχτόμυαλος, προοδευτικός που θα έχει απορρίψει αναχρονιστικές απόψεις και θα έχει ενστερνιστεί και υιοθετήσει ιδέες που προσιδιάζουν σε ένα καλλιεργημένο άτομο, εντούτοις προβαίνει σε διακρίσεις ανάμεσα στα δυο παιδιά του και αναπαράγει στερεότυπα της εποχής για την κατωτερότητα της γυναίκας («Τους φαινόταν ανήκουστο και επιζήμιο να γυρεύει γράμματα ένα κορίτσι!»).

Ο τρόπος με τον οποίο στην αφήγηση ο πατέρας απευθύνεται στην κόρη του, για να τη μάθει να διαβάζει ιταλικά, είναι ενδεικτικός της άποψής του για τη μόρφωση της κόρης του και της απαξίωσης γενικά που είχε για το προνόμιο μιας γυναίκας να μάθει γράμματα. Στη χαλαρή ατμόσφαιρα της εξοχής αντιμετωπίζει με παιγνιώδη τρόπο («δεν είχε πώς να περάσει την ώρα του, το βρήκε διασκεδαστικό») την εκπαίδευση της κόρης του και φαίνεται να μην έχει πραγματικό ενδιαφέρον για αυτή, καθώς είναι σίγουρος για την αποτυχία του εγχειρήματος («Ήταν σίγουρος πως δε θα καταλάβαινα και πολλά πράγματα»).

Κείμενο 1

Η «Πρόεδρος», η «ολυμπιονίκης» και ο γλωσσικός σεξισμός

Το κείμενο που ακολουθεί είναι άρθρο (διασκευή) του Τάσου Καπλάνη, επίκουρου καθηγητή στο Τμήμα Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του ΑΠΘ.

Προφανώς δεν εκπλήσσομαι για το γεγονός ότι ο κοινωνικός σεξισμός υπάρχει διάχυτος γύρω μας· υπάρχουν άνθρωποι που υποτιμούν τις γυναίκες, τις θεωρούν κατώτερο φύλο, τις αμείβουν λιγότερο από τους άντρες, δεν τις προσλαμβάνουν στις δουλειές τους, για να μην έχουν τη «χασούρα» της εγκυμοσύνης, δεν τις θεωρούν άξιες, τις εμποδίζουν να ανέλθουν σε ανώτερα αξιώματα και άλλα πολλά.

Εκείνο όμως που με βάζει σε πολλές σκέψεις είναι ο συνεχιζόμενος «γλωσσικός» σεξισμός, που διαιωνίζεται ακόμη και από ανθρώπους που γενικά είναι σαφώς εναντίον του σεξισμού και προσπαθούν να τον καταπολεμήσουν. Η ελληνική πολιτεία, αργά αλλά σταθερά, προσπαθεί να εκσυγχρονιστεί και να καταπολεμήσει το φαινόμενο. Συναντάει όμως τη σθεναρή αντίσταση διαφόρων, μεταξύ των οποίων και των ανθρώπων της δημοσιογραφίας.

Στο πρόσφατα δημοσιευμένο άρθρο μου με τίτλο «Πώς θα προσφωνούμε τη γυναίκα Πρόεδρο;» πρότεινα να αποκαλούμε την κ. Σακελλαροπούλου όχι με τον αρσενικό τύπο Πρόεδρος, αλλά είτε Προεδρίνα (καθιερωμένο θηλυκό του Πρόεδρος) είτε Πρόεδρη (κατά το αναλογικό παράδειγμα του φίλος, φίλη κοκ.). Δυστυχώς, οι περισσότερες/-οι εξακολουθούν να μιλούν για την «Πρόεδρο», την «ολυμπιονίκη», αρνούμενες/-οι να επιτρέψουν στις γυναίκες που έφτασαν σε αυτές τις θέσεις και πέτυχαν αυτά τα επιτεύγματα «να υπάρξουν με το φύλο τους» στο συμβολικό – μα τόσο καθοριστικό για τη διαιώνιση των αντιλήψεών μας – επίπεδο της γλώσσας.

Αν η καταπολέμηση του κοινωνικού σεξισμού είναι ο μακρινός μας στόχος που απαιτεί πολλούς και δύσκολους αγώνες ακόμη, καμία ελπίδα δεν έχουμε να τον πετύχουμε, αν πρώτα δεν αλλάξουμε αυτό που εύκολα μπορούμε να ελέγξουμε προσωπικά και είναι δείκτης και των νοοτροπιών και της ιδεολογίας μας, τη γλώσσα μας δηλαδή. Κατανοώ ότι οι «νεολογισμοί¹» μάς ξενίζουν και ενοχλούν την «αισθητική» μας. Πριν όμως αποφασίσουμε να διαιωνίζουμε για λόγους «αισθητικής» τον γλωσσικό σεξισμό, μήπως θα άξιζε τον κόπο να σκεφτούμε αν πίσω από την «αισθητική» αυτή βρίσκονται βαθιά ριζωμένες πατριαρχικές αντιλήψεις που τις έχουμε αποδεχτεί ως «φυσικές» και «αυτονόητες», ενώ δεν είναι;

¹ λέξεις ή φράσεις που δημιουργήθηκαν πρόσφατα

Κοντολογίς, όσο η Προεδρίνα παραμένει Πρόεδρος και η ολυμπιονίκισσα ολυμπιονίκης, τίποτε καλό δεν προμηνύεται για την καταπολέμηση του σεξισμού, τη θέση των γυναικών και την κοινωνία μας.

Κείμενο 2

Ισίδωρος Ζουργός (1964 –)

Ανεμώλια²

Το μυθιστόρημα «Ανεμώλια» (εκδ. Πατάκη, 2011) του Ισίδωρου Ζουργού τιμήθηκε με το Βραβείο Αναγνωστών 2011 του Ε.ΚΕ.ΒΙ. Ακολουθεί απόσπασμα από το κεφάλαιο «Ξ – γάμος».

Σιχαινόμουν πάντα να έχω στο σπίτι μου εκτεθειμένες τις φωτογραφίες του γάμου. Ο Στάθης, μέχρι να χωρίσει, τις φωτογραφίες τις είχαν στο σκρίνιο ξεσκονισμένες απ' το χέρι της Βίκυς. Η Ντόρα είχαν, θυμάμαι, μία στην κρεβατοκάμαρα. Ο Χρήστος και η Αντιγόνη εκεί κι αυτοί, δίπλα στο κομοδίνο, κι αργότερα όπου την έβαζαν τα χέρια της γυναίκας απ' τη Γεωργία που είχαν στο σπίτι τους και τους νοικοκύρευε. Ένας Χρήστος με σοβαρό μαύρο κουστούμι και μια Αντιγόνη να γέρνει το κεφάλι της στον ώμο του μετακόμιζαν τότε στα ράφια της βιβλιοθήκης του σπιτιού, τότε στο έπιπλο μπαίνοντας, τότε οπουδήποτε. Ο Χρήστος ποτέ δεν ήταν παρατηρητικός σ' αυτά και η Αντιγόνη συνήθως έλειπε.

Εκείνο που ενδιαφέρει έναν ποιητή σ' αυτές τις φωτογραφίες είναι πιο πολύ τα βλέμματα των γυναικών. Πίσω απ' την έκδηλη ευχαρίστηση, πίσω από την ικανοποίηση μιας αδημονίας³ γι' αυτήν τη στιγμή την οποία οι περισσότερες περιμένουν, υπάρχει μια υποδόρια⁴ αφέλεια, γιατί δε φαίνεται να υποψιάζονται τι θα ακολουθήσει για τα χρόνια που έρχονται. Κι όμως, δε θα 'πρεπε· έζησαν τις μάνες τους και τις γιαγιάδες τους.

Η Βίκυ έπλενε πολλές φορές τα ρούχα του σφίγγοντας τα δόντια της με λύσσα, γιατί στα πουκάμισα έβρισκε ίχνη από κραγιόν. Η Γλυκερία στόμωσε από στιγμές τής κάθε μέρας, όταν ο Νικηφόρος αδιαφορούσε, αν και μηχανικός, για τα στατικά της ψυχής της. Η Ντόρα, η τραγική πριγκίπισσα πια, έθαψε το μοναχοπαίδι της σκοτωμένο απ' τον ίδιο του τον πατέρα. Η Αντιγόνη ένιωσε πολλές φορές τον Χρήστο να είναι λίγος δίπλα της – τον σύστησε σε τόσα σημαντικά πρόσωπα κι αυτός δε μάγεψε κανέναν· ένας Χρήστος καθημερινός, χωρίς την αύρα της φιλοδοξίας και της διάκρισης.

Η Μαργαρίτα, καθώς ο καιρός περνούσε, έχανε κάθε ελπίδα πως θα μπορούσα κάποτε να

² στη γλώσσα του Ομήρου σημαίνει τα λόγια του ανέμου, τα μάταια, τα ανώφελα

³ μεγάλη ανυπομονησία

⁴ που βρίσκεται κάτω από το δέρμα

εκστασιαστώ από αυτό που ήταν, πως θα έτρεχα μια ώρα με λύσσα να διεκδικήσω το βλέμμα και το κορμί της. Δεν της το έκρυψα ποτέ αυτό. Εγώ, ένας λόγιος χοντράνθρωπος, της στέρησα κάθε ελπίδα πως μαζί της θα ζούσα έστω και για λίγο αυτό που θα ξεπερνούσε τα σύνορα της κάθε μέρας. Κι όμως αυτή, θυμάμαι, κάποια βράδια έκανε πως φοβάται να μείνει μόνη της, έψαχνε τάχα δίπλα μου ασφάλεια. Ψέματα. Η Μαργαρίτα δεν είχε ποτέ τέτοιους φόβους, ήταν μια από τις ελεημοσύνες της, για να με κάνει να νιώθω ολοκληρωμένος άντρας, να ευχαριστιέμαι στο βίωμα του ρόλου μου. Μια πραγματική γυναίκα οφείλει κάποια βράδια να κάνει πως φοβάται.

Υπάρχει και κάτι τελευταίο: κάθε φορά που κοίταζα τις δικές μας γαμήλιες φωτογραφίες, αυτές τις κρυμμένες στα συρτάρια, το ήρεμο βλέμμα της, δε γελιέμαι, ήταν ανεξερεύνητο.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Πώς, σύμφωνα με τον συντάκτη του Κειμένου 1, η εμμονή μας σε γλωσσικές επιλογές που παραπέμπουν σε στερεοτυπικές αντιλήψεις εκτρέφει τον κοινωνικό σεξισμό (50 – 70 λέξεις);

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποιος είναι ο βασικός ισχυρισμός του συντάκτη στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1 (μονάδες 5); Πώς ο τρόπος που επιλέγει να αναπτύξει τη συγκεκριμένη παράγραφο συμβάλλει στην ενίσχυση αυτού του ισχυρισμού (μονάδες 5);

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Η τέταρτη παράγραφος του Κειμένου 1 αρχίζει με διατύπωση που δηλώνει υπόθεση και τελειώνει με ρητορική ερώτηση. Να εντοπίσεις τις διατυπώσεις αυτές (μονάδες 6) και να δικαιολογήσεις την επιλογή τους με κριτήριο το νόημα που τονίζεται με αυτές τις γλωσσικές επιλογές (μονάδες 4) και τον σκοπό συγγραφής του συγκεκριμένου άρθρου (μονάδες 5).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Στο Κείμενο 2 παρελαύνουν πέντε γυναικείες μορφές – σύζυγοι. Ποια από αυτές ανταποκρίνεται περισσότερο, κατά τη γνώμη σου, στο παραδοσιακό στερεότυπο του φύλου και του ρόλου της; Να αιτιολογήσεις την απάντησή σου με στοιχεία του κειμένου και να γράψεις την προσωπική σου τοποθέτηση στο θέμα. Η ερμηνεία σου να εκτείνεται σε 100 – 150 λέξεις.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, είναι αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο/η μαθητής/-τρια καλείται να αντλήσει στοιχεία από τις τρεις τελευταίες παραγράφους του Κειμένου 1, όπου διαφαίνεται ότι η καταπολέμηση του κοινωνικού σεξισμού προϋποθέτει την απόρριψη γλωσσικών επιλογών οι οποίες παραπέμπουν σε στερεοτυπικές αντιλήψεις, καθώς η γλώσσα είναι δείκτης ιδεολογίας και νοοτροπιών (πχ. «πρόεδρος» και «ολυμπιονίκης» αντί «προεδρίνα, πρόεδρη» και «ολυμπιονίκισσα» ακόμα και όταν αυτοί οι τίτλοι αφορούν γυναίκες).

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Βασικός ισχυρισμός – θεματική περίοδος: ο κοινωνικός σεξισμός υπάρχει διάχυτος γύρω μας

Τρόπος ανάπτυξης: αιτιολόγηση

Ενίσχυση ισχυρισμού: στα σχόλια της παραγράφου παρουσιάζονται επαρκή πειστικά επιχειρήματα («υπάρχουν άνθρωποι που υποτιμούν τις γυναίκες ... να ανέλθουν σε ανώτερα αξιώματα και άλλα πολλά»), τα οποία τεκμηριώνουν τον βασικό ισχυρισμό της θεματικής περιόδου

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Υπόθεση: «Αν η καταπολέμηση του κοινωνικού σεξισμού ... δύσκολους αγώνες ακόμη»

Ρητορική ερώτηση: «μήπως θα άξιζε τον κόπο ... ενώ δεν είναι;»

Η υπόθεση επιλέγεται για να τονιστεί το γεγονός ότι η καταπολέμηση του κοινωνικού σεξισμού αποτελεί ακόμα μακρινό στόχο – και όχι πραγματικότητα – που δεν έχει καμία πιθανότητα να επιτευχθεί χωρίς κάποιες προϋποθέσεις.

Η ρητορική ερώτηση επιλέγεται

- για υφολογικούς λόγους, ως τέχνασμα του λόγου
- για να εκφράσει ο συγγραφέας τη γνώμη του
- ως ισχυρό επικοινωνιακό μέσο, το οποίο διεγείρει και προσελκύει το ενδιαφέρον του/της αναγνώστη/-στριας
- για ενδυνάμωση της επιχειρηματολογίας του συντάκτη

Τελικός επικοινωνιακός στόχος η αποδοχή της άποψης του συντάκτη από τον/την αναγνώστη/-στρια.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες)

Ο/η μαθητής/-τρια καλείται να ανακαλύψει τις πέντε γυναικείες μορφές που παρελαύνουν στο απόσπασμα. Πρόκειται για τη Βίκυ, τη Γλυκερία, την Ντόρα, την Αντιγόνη και τη Μαργαρίτα, οι οποίες «φωτογραφίζονται» με ρεαλιστικό τρόπο από τον Ζουργό.

- Η Βίκυ είναι η γυναίκα – θύμα, η οποία ζει με έναν σύζυγο που γνωρίζει ότι την απατά, γεγονός που προκαλεί την οργή της.
- Η Γλυκερία βιώνει έναν συναισθηματικό θάνατο, στον οποίο οδηγείται εξαιτίας της αδιαφορίας του άντρα της.
- Η Ντόρα είναι μια τραγική μορφή μάνας που έχει χάσει το μοναχοπαίδι της με υπαιτιότητα του συζύγου της.
- Η απαξίωση της Αντιγόνης για τον Χρήστο πηγάζει από το γεγονός ότι στάθηκε ανίκανος να εκμεταλλευθεί τις γνωριμίες που έκανε με τη δική της μεσολάβηση.
- Η Μαργαρίτα έχει κι αυτή έναν αδιάφορο γάμο, το κλίμα του οποίου προσπαθεί ενίοτε να αναθερμάνει υποδυόμενη πως φοβάται και ζητώντας την προστασία του συζύγου της.

Ο/η μαθητής/-τρια πρέπει να επιλέξει μια από τις παραπάνω μορφές που – κατά τη γνώμη του – ανταποκρίνεται περισσότερο στο στερεότυπο του φύλου και του ρόλου που υπηρετεί.

Ενδεικτικά, η Μαργαρίτα είναι μια επιλογή που εύκολα μπορεί να αιτιολογηθεί:

- «... έκανε πως φοβάται να μείνει μόνη της, έψαχνε τάχα δίπλα μου ασφάλεια»
- «... ήταν μια από τις ελεημοσύνες της, για να με κάνει να νιώθω ολοκληρωμένος άντρας, να ευχαριστιέμαι στο βίωμα του ρόλου μου»
- «Μια πραγματική γυναίκα οφείλει κάποια βράδια να κάνει πως φοβάται»

Πρόκειται για το στερεότυπο της γυναίκας που ετεροπροσδιορίζεται από έναν άντρα και η οποία «παίζει» τον ρόλο του αδύναμου μέλους της σχέσης ζητώντας την προστασία του ισχυρού, για να ενισχύσει με αυτόν τον τρόπο την αυτοπεποίθησή του.

Η προσωπική τοποθέτηση του/της μαθητή/-τριας μπορεί να κινείται στο πνεύμα της αντίρρησης απέναντι στην αναπαραγωγή τέτοιων νοοτροπιών.

Κείμενο 1

Η σημασία της γλώσσας

Το κείμενο (διασκευή) είναι απόσπασμα από το βιβλίο του M.W. Eysenck, «Βασικές Αρχές Γνωστικής Ψυχολογίας», (Μετάφραση Μ. Κουλεντιανού, σσ. 309-310, εκδ. Gutenberg, 2010).

Αν κάποιος αμφιβάλλει για τη σημασία της γλώσσας στη ζωή του, αρκεί να σκεφτεί για μια στιγμή πόσο απίστευτα περιορισμένος θα ήταν χωρίς τη γλώσσα. Οι κοινωνικές αλληλεπιδράσεις με φίλους και γνωστούς εξαρτώνται σε πολύ μεγάλο βαθμό από τη γλώσσα. Εξάλλου, οι άνθρωποι σήμερα γνωρίζουν πολύ περισσότερα πράγματα από τους ανθρώπους των προηγούμενων γενεών. Αυτό συμβαίνει γιατί η γλώσσα βοήθησε το μεγαλύτερο μέρος της γνώσης να περάσει από τη μια γενιά στην άλλη. Επομένως, το να γνωρίζει κανείς καλά τη γλώσσα είναι απολύτως απαραίτητο.

Τι είναι, όμως, η γλώσσα; Διατυπώθηκε ο ορισμός ότι η γλώσσα είναι «ένα συμβατικό σύστημα επικοινωνιακών ήχων και μερικές φορές (αν και όχι απαραίτητα) γραπτών συμβόλων». Σ' αυτόν τον ορισμό η κρίσιμη λέξη είναι το επίθετο «επικοινωνιακών», επειδή η πρωταρχική λειτουργία της γλώσσας είναι η επικοινωνία. Βέβαια, με τη γλώσσα επιτελούνται και άλλες λειτουργίες. Για παράδειγμα, οι άνθρωποι χρησιμοποιούμε τη γλώσσα, για να σκεφτόμαστε, να καταγράφουμε πληροφορίες, να συνειδητοποιούμε και να εκφράζουμε συναισθήματα, να εκφράζουμε την ταύτισή μας με μια ομάδα κ.λπ.

Αναμφίβολα, η γλώσσα είναι ένα εντυπωσιακό επίτευμα¹ των ανθρώπων. Υπάρχουν όμως άλλα είδη που κάνουν χρήση της γλώσσας; Ίσως κάποιος να έδινε καταφατική απάντηση σκεπτόμενος για παράδειγμα τους παπαγάλους που λένε μερικές λέξεις. Ωστόσο, οι παπαγάλοι, ακόμα και αν προσπαθούν να επικοινωνήσουν, δεν χρησιμοποιούν γλώσσα με την πλήρη σημασία της έννοιας, επειδή δεν ακολουθούν κανόνες ούτε δείχνουν την ευελιξία στη χρήση της γλώσσας που δείχνουν οι άνθρωποι.

Στην καθημερινή μας ζωή οι περισσότεροι από εμάς κάνουμε εκτεταμένη χρήση τεσσάρων βασικών γλωσσικών δεξιοτήτων. Αυτές είναι οι ακόλουθες: ακούμε την ομιλία, διαβάζουμε, μιλάμε και γράφουμε. Είναι ίσως φυσικό να υποθέσουμε πως οι τέσσερις κεντρικές γλωσσικές δεξιότητες κάθε ανθρώπου μπορούν να είναι συνολικά ισχυρές ή αδύναμες. Αυτό το συμπέρασμα μπορεί συχνά, αλλά όχι πάντα, να είναι σωστό σε σχέση με την εκμάθηση της μητρικής γλώσσας.

Κείμενο 2

¹ επιτυχία, κατόρθωμα

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης (1851 – 1911)

Το χριστόψωμο (απόσπασμα)

Το κείμενο είναι απόσπασμα από το ομώνυμο διήγημα του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη, το οποίο πρωτοδημοσιεύτηκε στην «Εφημερίδα» το 1887.

Μεταξύ των πολλών δημωδών τύπων, τους οποίους θα έχωσι να εκμεταλλευθώσιν οι μέλλοντες διηγηματογράφοι μας, διαπρεπή κατέχει θέσιν η κακή πενθερά, ως και η κακή μητριά. [...] Περί μιας κακής πενθεράς σήμερον ο λόγος.

Εις τι έπταιεν η ατυχής νέα Διαλεχτή, ούτως ωνομάζετο, θυγάτηρ του Κασσανδρέως μπάρμπα Μανώλη, μεταναστεύσαντος κατά την Ελληνικήν Επανάστασιν εις μίαν των νήσων του Αιγαίου, εις τι έπταιεν αν ήτο στείρα και άτεκνος; Είχε νυμφευθή προ επταετίας, έκτοτε δις μετέβη εις τα λουτρά της Αιδηψού, πεντάκις της έδωκαν να πίνη διάφορα τελεσιουργά² βότανα, εις μάτην, η γη έμενεν άγονος. Δύο ή τρεις γύφτισσαι της έδωκαν να φορέση περίαπτα³ θαυματουργά περί τας μασχάλας, ειπούσαι αυτή ότι τούτο ήτο το μόνον μέσον, όπως γεννήση, και μάλιστα υιόν. Τέλος καλόγηρός τις Σιναΐτης τη εδώρησεν ηγιασμένον κομβολόγιον, ειπών αυτή να το βαπτίζει και να πίνη το ύδωρ. Τα πάντα μάταια.

Επί τέλους με την απελπισίαν ήλθε και η ανάπαυσις της συνειδήσεως, και δεν ενόμιζεν εαυτήν ένοχον. Το αυτό⁴ όμως δεν εφρόνει και η γραία Καντάκαινα, η πενθερά της, ήτις επέρριπτεν εις την νύμφην αυτής το σφάλμα της μη αποκτήσεως εγγόνου διά το γήρας της. Είναι αληθές ότι ο σύζυγος της Διαλεχτής ήτο το μόνον τέκνον της γραίας ταύτης, και ούτος δε συνεμερίζετο⁵ την πρόληψιν της μητρός του εναντίον της συμβίας⁶ αυτού. Αν δεν τω εγέννα η σύζυγός του, η γενεά εχάνετο. Περίεργον δε, ότι πας Έλλην της εποχής μας ιερώτατον θεωρεί χρέος και υπερτάτην ανάγκην την διαιώνισιν του γένους του.

Εκάστοτε, οσάκις⁷ ο υιός της επέστρεφεν εκ του ταξιδίου του, διότι είχε βρατσέραν⁸, και ήτο τολμηρότατος εις την ακτοπλοΐαν, η γραία Καντάκαινα ήρχετο εις προϋπάντησιν αυτού, τον ωδήγει εις τον οικίσκον της, τον εδιάβαζε, τον εκατήχει, του έβαζε μαναφούκια⁹, και ούτω τον προέπεμπε

² αποτελεσματικά

³ αντικείμενο που θεωρείται ότι έχει τη μαγική ικανότητα να αποτρέπει ή και να απομακρύνει το κακό, φυλακτό

⁴ το ίδιο

⁵ δε συμμερίζοταν (δε συμφωνούσε)

⁶ της συζύγου

⁷ κάθε φορά που

⁸ μικρό ιστιόφορο

⁹ συκοφαντίες

παρά τη γυναικί αυτού. Και δεν έλεγε μόνα τα ελαττώματά της, αλλά τα αυγάτιζε¹⁰ δεν ήτο μόνον «μαρμάρα», τουτέστι στείρα, η νύμφη της, τούτο δεν ήρκει, αλλ' ήτο άπαστρη¹⁰, απασσάλωτη¹¹, ξετσίπωτη κλπ. Όλα τα είχεν, «η ποίσα, η δείξα, η άκληρη».

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποιες λειτουργίες επιτελεί η γλώσσα, σύμφωνα με το Κείμενο 1, και ποιες οι κύριες γλωσσικές ικανότητες που έχουν οι άνθρωποι (40 – 50 λέξεις);

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να περιγράψεις με συντομία τον λόγο για τον οποίο ο συγγραφέας στην 3^η παράγραφο του Κειμένου 1 χρησιμοποιεί το παράδειγμα των παπαγάλων.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

«Τι είναι, όμως, η γλώσσα; Διατυπώθηκε ο ορισμός ότι η γλώσσα είναι «ένα συμβατικό σύστημα επικοινωνιακών ήχων και μερικές φορές (αν και όχι απαραίτητα) γραπτών συμβόλων». Σ' αυτόν τον ορισμό η κρίσιμη λέξη είναι το επίθετο «επικοινωνιακών», επειδή η πρωταρχική λειτουργία της γλώσσας είναι η επικοινωνία. Βέβαια, με τη γλώσσα επιτελούνται και άλλες λειτουργίες.»: Να ξαναγράψεις το παραπάνω τμήμα της 2^{ης} παραγράφου του Κειμένου 1 αντικαθιστώντας κάθε υπογραμμισμένη λέξη με μια νοηματικά ισοδύναμή της.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Σε ποιο βαθμό, σύμφωνα με το Κείμενο 2, οι κοινωνικές αντιλήψεις της εποχής προσδιορίζουν τη στάση της πεθεράς προς τη νύφη της; Ποια συναισθήματα σου προκάλεσε η ανάγνωση; Να αναπτύξεις την ερμηνεία σου σε 100 – 150 λέξεις.

Μονάδες 15

¹⁰ βρώμικη

¹¹ ακατάστατη

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, είναι αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η επικοινωνία αποτελεί την κορυφαία λειτουργία της γλώσσας. Παράλληλα, με τη γλώσσα επιτελούνται και άλλες – εξίσου σημαντικές – λειτουργίες, όπως της σκέψης και της καταγραφής πληροφοριών. Επίσης, χρησιμοποιούμε τη γλώσσα για να συνειδητοποιούμε και να εκφράζουμε τα συναισθήματά μας, να εκφράζουμε την ταυτόσή μας με μια ομάδα κλπ. Οι κύριες γλωσσικές ικανότητες των ανθρώπων στην καθημερινή ζωή τους είναι η ακρόαση, η ανάγνωση, η ομιλία και η γραφή.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Το παράδειγμα των παπαγάλων χρησιμοποιείται από τον συγγραφέα του Κειμένου 1 ως τρόπος ανάπτυξης της 3^{ης} παραγράφου. Συγκεκριμένα, επιλέγεται ένα αντιπροσωπευτικό και οικείο για τον/την ανγνώστη/-στρια παράδειγμα, προκειμένου να ισχυροποιήσει και να τεκμηριώσει τη βασική θέση του συγγραφέα, όπως αυτή παρατίθεται στη θεματική περίοδο της παραγράφου, παρουσιάζοντας τη γλώσσα ως εντυπωσιακό – και αποκλειστικά – ανθρώπινο επίτευγμα με την πλήρη σημασία του όρου.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

«Τι είναι, όμως, η γλώσσα; Διατυπώθηκε ο ορισμός ότι η γλώσσα είναι «ένα τυπικό σύστημα επικοινωνιακών ήχων και μερικές φορές (αν και όχι απαραίτητα) γραπτών σημείων». Σ' αυτόν τον ορισμό η καθοριστική λέξη είναι το επίθετο «επικοινωνιακών», επειδή η θεμελιώδης λειτουργία της γλώσσας είναι η επικοινωνία. Βέβαια, με τη γλώσσα επιτυγχάνονται (πραγματοποιούνται) και άλλες λειτουργίες.»

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Κοινωνικές αντιλήψεις εποχής: η διαιώνιση του είδους αποτελεί χρέος και υπέρτατη ανάγκη, σκοπός του γάμου είναι η απόκτηση παιδιού, η γυναίκα οφείλει να τεκνοποιήσει αγόρι, εάν δεν τα καταφέρει, αυτό οφείλεται κατά αποκλειστικότητα σε εκείνη.

Αυτές οι αντιλήψεις «ερμηνεύουν» την εχθρική στάση της πεθεράς απέναντι στη Διαλεχτή. Τη θεωρεί υπεύθυνη για ό,τι συμβαίνει και ενδεχομένως αισθάνεται ντροπή, αφού ο γάμος του γιου της δεν ανταποκρίνεται στη στερεοτυπική εικόνα της εποχής για τον «σκοπό» του, δηλαδή τη διαιώνιση της γενιάς. Φτάνει, μάλιστα, στο σημείο να συκοφαντεί τη Διαλεχτή στον γιο της.

Ο/Η μαθητής/-τρια εκφράζει τα συναισθήματα που δημιουργήσε η ανάγνωση ανάλογα με τον βαθμό προσωπικής ανταπόκρισης.

Ενδεικτικά:

Νιώθω έκπληξη για τους «τρόπους» με τους οποίους επιχειρήθηκε να μείνει έγκυος η Διαλεχτή (λουτρά, βότανα, φυλαχτά, κομπολόι). Αισθάνομαι απογοήτευση που, ενώ σήμερα η επιστήμη έχει προχωρήσει, κάποιοι εξακολουθούν να χρησιμοποιούν αντίστοιχες μεθόδους για την αντιμετώπιση ιατρικών προβλημάτων. Τέλος, ενώ έχουν γίνει βήματα για την κατάρριψη των κοινωνικών στερεοτύπων, σε αρκετές περιπτώσεις – ειδικά στην ελληνική επαρχία – τα στερεότυπα αυτά επιβιώνουν και καθορίζουν ανθρώπινες συμπεριφορές.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

Κείμενο 1

Η Συνομιλία

Το κείμενο είναι του Ι. Μ. Παναγιωτόπουλου, 1996. Ο Σύγχρονος Άνθρωπος. Αθήνα: Εκδόσεις των φίλων, 419-423 (διασκευή)

Εκείνο που έχει σήμερα χαθεί είναι η χαρά της συνομιλίας. Μπορεί να εξακολουθούμε να συζητούμε, να κουβεντιάζουμε, αλλά έχουμε ξεμάθει να συνομιλούμε. Η συνομιλία είναι μια φυσική οργάνωση του λόγου. Ξετυλίγεται με κάποιο ρυθμό, με κάποια προσοχή, χωρίς αυθάδεις διακοπές, χωρίς αποκλίσεις.

Ωστόσο, σήμερα συνηθίζουμε να μιλούμε όλοι μαζί, χωρίς ο ένας να προσέχει τον άλλο. Οι απαντήσεις μας δεν έχουν συνέπεια και ενότητα. Έτσι, η συνομιλία πολύ σύντομα καταλήγει στην οχλαγωγία, όπου ο καθένας ζητεί να επιβάλλει τη γνώμη του με τη δύναμη της φωνής του και όχι με την ισχύ των επιχειρημάτων του και την εγκυρότητα των απόψεών του. Πρόκειται για ένα χυδαίο αγώνισμα χωρίς χάρη, χωρίς ευγένεια και χωρίς επιείκεια!

Έτσι, λαοί ολόκληροι δεν έχουν το δικαίωμα της συνομιλίας, ενώ άλλοι λαοί δε θεωρούν απαραίτητο να συνομιλούν. Χρησιμοποιούν τον έναρθρο λόγο, αυτήν τη μεγάλη δόξα της φυλής των ανθρώπων, όσο χρειάζεται, για να υπάρξει μια στοιχειώδης συνεννόηση και για να εκπληρωθούν οι καθημερινές ανάγκες της ζωής. Οι καιροί δεν αφήνουν την καρδιά να φτάσει στα χείλη, το αίσθημα, την ιδέα, να γίνουν «άνθη του λόγου». Το σύγχρονο λεξιλόγιο πλουτίζεται μόνο με κάποιους ψυχρούς τεχνικούς όρους και όλο και πιο πολύ φτωχαίνει.

Κείμενο 2

Οι γυναίκες είναι τυχερές (απόσπασμα)

Το διήγημα του Αντόν Πάβλοβιτς Τσέχωφ (1860-1904), ο οποίος ήταν Ρώσος θεατρικός συγγραφέας και ένας από τους μεγαλύτερους διηγηματογράφους της παγκόσμιας λογοτεχνίας, βρίσκεται στο βιβλίο «Διηγήματα» (μετάφραση Κυριάκος Σιμόπουλος, Αθήνα, Θεμέλιο, 2000).

Ήταν στην κηδεία του στρατηγού Σπυράκη. Από όλες τις μεριές μαζευόταν κόσμος στο σπίτι του νεκρού, η μπάντα έπαιζε στην αυλή πένθιμα εμβατήρια, στρατιωτικά παραγγέλματα αντηχούσαν. Μέσα στο μπουλούκι που κατηφόριζε βιαστικά να προλάβει τη νεκρική πομπή βρέθηκαν και οι δημόσιοι υπάλληλοι Κολοκυθόπουλος και Καραμούζας με τις γυναίκες τους.

-Απαγορεύεται, κύριοι! Τους σταμάτησε στο σύρμα ο υπαστυνόμος, ένας τύπος με συμπαθητική φυσιογνωμία. Α-πα-γο-ρεύ-εται!...Πιο πίσω, σας παρακαλώ! Έχω διαταγή, κύριοι! Πιο πίσω, παρακαλώ!... Οι κυρίες μπορούν να περάσουν ... παρακαλώ, κυρία μου... εσείς κύριοι ... πιο πίσω, παρακαλώ!

Οι κυρίες Κολοκυθοπούλου και Καραμούζα κατακοκκίνισαν μπροστά στην αναπάντεχη ευγένεια του υπαστυνόμου και προχώρησαν γλιστρώντας ανάμεσα σε δυο χωροφύλακες. [...]

-Τα κατάφεραν να περάσουν! Είπε ο Κολοκυθόπουλος παρακολουθώντας με ζήλια, με μίσος θα 'λεγε κανείς, τις δυο σιλουέτες που απομακρύνονταν στο βάθος του δρόμου. Μα το θεό, έχουν τύχη οι καρακάξες! Οι άντρες δε βλέπουν ποτέ τέτοια προνόμια, όπως η αφεντιά τους. Και τι σπουδαίο έχουν οι δικές μας οι γυναίκες; Εδώ που τα λέμε είναι συνηθισμένα θηλυκά, μυαλά καθυστερημένα. Και μ' όλα αυτά, φίλε μου, τις αφήνουν και περνάνε. Εσύ όμως και γω, Σύμβουλοι της Επικρατείας να γίνουμε δε θα 'χουμε τέτοια τύχη.

[...] Τι, να τα λέμε τώρα; Οι γυναίκες παντού και πάντα τύχη. Ούτε φαντάροι πάνε, ούτε πληρώνουν στους χορούς. Και ο νόμος δεν προβλέπει για δαύτες σωματική τιμωρία. Και όλα αυτά γιατί, πες μου να χαρείς. Ένα κοριτσόπουλο αφήνει να του πέσει το μαντηλάκι και σκύβουμε να το μαζέψουμε. Μπαίνει κάπου και σηκωνόμαστε να του παραχωρήσουμε τη θέση μας. Φεύγει; Χαιρετούρες, ξεπροβοδίσματα. Και έπειτα μου μιλάς για σταδιοδρομία! Για να γίνεις Σύμβουλος της Επικρατείας, να πούμε, πρέπει να δουλέψεις σαν σκύλος μια ολόκληρη ζωή. Και αυτό το κοριτσόπουλο, χραπ! Σε μισή ώρα κουκουλώνει ένα Σύμβουλο Επικρατείας. Και νάτο, σου γίνεται αμέσως προσωπικότητα. [...]

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σε 50-60 λέξεις να εκθέσεις τα προβλήματα που, κατά τον συγγραφέα του Κειμένου 1, παρατηρούνται στη συνομιλία των ανθρώπων.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να αποδώσεις με συντομία τον τρόπο με τον οποίο γίνεται η νοηματική σύνδεση ανάμεσα στην πρώτη και στη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να βρεις στο Κείμενο 1 πέντε φράσεις που χρησιμοποιούνται με μεταφορική σημασία (μονάδες 10) και να δικαιολογήσεις την επιλογή του συγγραφέα να επιλέξει αυτή τη λειτουργία της γλώσσας (μονάδες 5)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποιες στερεότυπες αντιλήψεις σε βάρος των γυναικών διατυπώνονται στο Κείμενο 2 και ποια συναισθήματα ή σκέψεις σου προκαλούν; Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 150-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Τα προβλήματα που παρατηρούνται στη συνομιλία των ανθρώπων:

- Συνηθίζουμε να μιλούμε όλοι μαζί, χωρίς ο ένας να προσέχει τον άλλο.
- Οι απαντήσεις δεν έχουν συνέπεια και ενότητα.
- Ο καθένας επιβάλλει τη γνώμη του με τη δύναμη της φωνής του και όχι με την ισχύ των επιχειρημάτων.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Τρόπος με τον οποίο γίνεται η νοηματική σύνδεση 1^{ης} και 2^{ης} παραγράφου:

Γίνεται αντιθετικά με τη χρήση της συνδετικής λέξης «ωστόσο». Η ιδέα της 1^{ης} παραγράφου ότι η συνομιλία πρέπει να έχει ως χαρακτηριστικό να «Ξετυλίζεται με κάποιο ρυθμό, με κάποια προσοχή, χωρίς αυθάδεις διακοπές, χωρίς αποκλίσεις.» ανατρέπεται στην 2^η παράγραφο με την διαπίστωση ότι «Ωστόσο, σήμερα συνηθίζουμε να μιλούμε όλοι μαζί, χωρίς ο ένας να προσέχει τον άλλο.»

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Πέντε φράσεις που χρησιμοποιούνται με μεταφορική σημασία:

- Ξετυλίζεται με κάποιο ρυθμό (η συνομιλία)
- Οι καιροί δεν αφήνουν την καρδιά να φτάσει στα χείλη
- να γίνουν «άνθη του λόγου»
- κάποιους ψυχρούς τεχνικούς όρους
- (Το σύγχρονο λεξιλόγιο) όλο και πιο πολύ φτωχαίνει

Δικαιολόγηση της επιλογής του συγγραφέα: ο μεταφορικός λόγος δημιουργεί παραστατικές εικόνες και απευθύνεται στο συναίσθημα του δέκτη, με αποτέλεσμα να είναι αποτελεσματικότερη η εσωτερίκευση του μηνύματος του κειμένου, ότι δηλαδή την σύγχρονη εποχή η συνομιλία έχει χάσει την αυθεντικότητα και την δυναμική της.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Στερεότυπες αντιλήψεις σε βάρος των γυναικών διατυπώνονται στο κείμενο:

- «Οι άντρες δε βλέπουν ποτέ τέτοια προνόμια, όπως η αφεντιά τους. Και τι σπουδαίο έχουν οι δικές μας οι γυναίκες; Εδώ που τα λέμε είναι συνηθισμένα θηλυκά, μυαλά καθυστερημένα.» Είναι γυναίκες άρα δεν έχουν μυαλό - υποτίμηση και υποβάθμιση της γυναικείας νοημοσύνης και οντότητας.
- «Οι γυναίκες παντού και πάντα τύχη. Ούτε φαντάροι πάνε, ούτε πληρώνουν στους χορούς.» «Σε μισή ώρα κουκουλώνει ένα Σύμβουλο Επικρατείας. Και νάτο, σου γίνεται αμέσως προσωπικότητα.» Οι γυναίκες αποκτούν προνόμια και απολαμβάνουν ευνοϊκή μεταχείριση με αθέμιτα μέσα, εξαιτίας της γοητείας τους και της ευαίσθητης γυναικείας φύσης τους - άποψη υποτιμητική και προσβλητική.

Ποια συναισθήματα ή σκέψεις προκαλούν:

- Θλίψη – η κοινωνική συμπίεση των δύο φύλων δεν έχει ισορροπία εξαιτίας των στερεοτύπων.
- Έμφυλες διακρίσεις- κυρίαρχος ο λόγος των ανδρών – διαιώνιση των διακρίσεων – εσωτερίκευση αυτών των διακρίσεων από τις γυναίκες- αρνητική αυτοεικόνα.

Ελληνική Γλώσσα (Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία)

Α΄ Τάξη Ημερήσιου και Εσπερινού Γενικού Λυκείου

Κείμενο 1

Γλώσσα και ομιλία

Το κείμενο είναι απόσπασμα της εισαγωγής του βιβλίου «Ψυχολογία της γλώσσας» (Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα 1998) της Ρίας Πήτα, Επίκουρης καθηγήτριας του τμήματος Ψυχολογίας του ΑΠΘ.

Η ιδιαίτερη ικανότητα του ανθρώπου να παράγει έναρθρο λόγο αποτελεί ουσιαστική προϋπόθεση για την επικοινωνία του με άλλα άτομα, καθώς και την ανάπτυξη και εξέλιξη του σε σύγκριση με τα υπόλοιπα είδη του ζωικού βασιλείου. Λόγω ανθρωποκεντρικής αλαζονείας ή αντικειμενικά ιδωμένα, θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι η ομιλία θεωρείται θείο δώρο προς τον άνθρωπο ανεξάρτητα από τους θεούς που τύχαινε να λατρεύει.

Η γλώσσα αποτελεί τον συνεκτικό κρίκο ανάμεσα στους ανθρώπους, τη ζωή και τις εμπειρίες τους, προσφέροντας αφενός δυνατότητα πρόσβασης και επικοινωνίας με την κοινωνία των άλλων και επιτρέποντας αφετέρου την ανταλλαγή και κατανόηση των σκέψεων, αναγκών, επιθυμιών μεταξύ των ανθρώπων. Η επικοινωνία είναι τόσο βασική και ουσιαστική για το ανθρώπινο είδος, ώστε η ζωή χωρίς γλώσσα-λόγο δεν θα ήταν δυνατή. Όπως χαρακτηριστικά ορίζει ο Watzlawick (1990), ο άνθρωπος δεν μπορεί παρά να επικοινωνεί.

Ο προφορικός λόγος ως εκφραστική και αντιληπτική διαδικασία καθώς και ο γραπτός λόγος ως γραφή και ανάγνωση θεωρούνται οι κατ' εξοχήν ικανότητες του επικοινωνούντος ανθρώπου, δεξιότητες που του επιτρέπουν την αλληλεπίδραση, συνύπαρξη και προσαρμογή τόσο με το φυσικό περιβάλλον γύρω του όσο και με τους όμοιούς του. [...] Η ικανότητα του ανθρώπου για λόγο άνοιξε το δρόμο για τον ανθρώπινο πολιτισμό. Και ο πολιτισμός με όλες τις κοινωνικές, καλλιτεχνικές, τεχνολογικές και επιστημονικές καινοτομίες που συνεπάγεται, είχε ως αποτέλεσμα να ξεχωρίσει ο έλληος Homo Sapiens από τα άλλα ζώα. Βοήθησε αυτό το άπτερο¹ και ανήσυχο δίποδο με το μεγάλο εγκέφαλο να κατακτήσει τη γη, να κατανοήσει και, μέσα από την κατανόηση, να

¹ Άπτερο: χωρίς φτερά.

θέσει την ίδια την εξελικτική πορεία του υπό έλεγχο. Άρα, λοιπόν, δεν είναι περίεργο που το δώρο του λόγου έχει θεωρηθεί τόσο συχνά ως τίποτα λιγότερο από θεϊκό θαύμα. [...]

Κείμενο 2

Μέσα στις φλόγες

Το κείμενο είναι απόσπασμα του μυθιστορήματος της Διδώς Σωτηρίου «Μέσα στις φλόγες», εκδόσεις Κέδρος, 2008 (1^η έκδοση 1978), το οποίο παρουσιάζει την ιστορία μιας εύπορης οικογένειας από το Αϊδίνιο της Μικράς Ασίας και την ανέμελη ζωή των Ελλήνων της Σμύρνης πριν από την Μικρασιατική Καταστροφή.

[...] Η μητέρα ήταν κόρη ενός παραγγελιοδόχου απ' τα Δωδεκάνησα. Όταν κάποτε, φτωχή κι άσημη μαθητριά, ήρθε να παραθερίσει σε μια θεία της στη Σμύρνη, γνώρισε τον πατέρα, διάσημο γλεντζέ της εποχής, που τον περιτριγύριζαν πολλές νέες, γιατί ήταν ευχάριστος και είχε τη φήμη πλούσιου γαμπρού. Ο πατέρας θαμπώθηκε απ' την ομορφιά και τη ζωηράδα του κοριτσιού, κι αισθηματικός καθώς ήταν, την ζήτησε αμέσως σε γάμο.

Τ' αδέρφια της μητέρας βρήκαν μοναδική την τύχη. Ήθελαν να ξεφορτωθούν νωρίς τον θηλυκό διάβολο της οικογένειας. Η μικρή έκλαψε, αντιστάθηκε, μα στο τέλος, όταν έπεσαν όλοι οι συγγενείς απάνω της και της εξόγκωσαν την ευτυχία που την περίμενε, δέχτηκε.

Το ζευγάρι έφυγε για το Αϊντίνι. Με τον πρώτο χρόνο γεννήθηκε η Ριρή και ευθύς μετά ακολούθησε ο Στέφος. Μα τα παιδιά φαίνεται πως δεν έφταναν, για να γεμίσουν τη ζωή της μητέρας, που και η ίδια ήταν ακόμη παιδί. Ο πατέρας δεν είχε καταφέρει να της επιβληθεί. Κολάκευε τις πιο εξωφρενικές φαντασίες της, που αναζητούσαν πάντα καινούρια ξεσπάσματα.

Στην αρχή γέμισε το σπίτι με κάθε λογής δασκάλους. Άρχισε να μαθαίνει γαλλικά και ζωγραφική με τον κύριο Φρανσουά, έναν ξεπεσμένο Φραγκολεβαντίνο, που χειμώνα καλοκαίρι φορούσε ένα αξιοδάκρυτο «μπομπέ²». Έπειτα ανακάλυψε ένα νεαρό καθηγητή, τον κύριο Ιππόλυτο, που φορούσε τις πιο παράξενες γραβάτες κι έγραφε ποιήματα. Ο κύριος Ιππόλυτος τής έκανε μαθήματα λογοτεχνίας. Τη γνώρισε με Έλληνες και ξένους ποιητές και η μητέρα αξιοποιούσε όλες αυτές τις γνώσεις στις φιλολογικές συγκεντρώσεις, που γίνονταν στη Λέσχη.

Για ένα φεγγάρι άρχισε πιάνο με το Γερμανό Χανς Βάισμαν, που δούλευε στον στρατιωτικό ασύρματο. Ύστερα παράτησε το πιάνο κι άρχισε κιθάρα με τον Μπρούνο

² Μπομπέ: ημισφαιρικός, κυρτός.

Μαρίνι, έναν Ιταλό μπεκρή, κουρδιστή πιάνων. Τη θεία Ερμιόνη τη σκανδάλιζαν φοβερά οι ασχολίες αυτές της μητέρας.

-Δεν ήταν η Μαίρη η γυναίκα που χρειαζόταν ο Βασιλάκης, έλεγε. Είναι πολύ όμορφη και ανήσυχη κι εκείνος πολύ σπάταλος με αδύνατο χαρακτήρα. [...]

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια είναι η σχέση της γλώσσας με τον πολιτισμό, σύμφωνα με το Κείμενο 1 (50-60 λέξεις);

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να βρεις στο Κείμενο 1 μια αναφορά σε άποψη γνωστού προσώπου (π.χ. κάποιου επιστήμονα) και να εξηγήσεις τι εξυπηρετεί αυτή.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Δίνονται παρακάτω κάποιες γλωσσικές επιλογές του Κειμένου 1. Να επιλέξεις τη σωστή απάντηση από τις προτεινόμενες:

1. Συνώνυμο της λέξης αλαζονεία είναι:
α. έπαρση, β. ευτυχία, γ. στόχευση
2. Η διατύπωση Η γλώσσα αποτελεί τον συνεκτικό κρίκο ανάμεσα στους ανθρώπους είναι: α. παρομοίωση, β. προσωποποίηση, γ. μεταφορά
3. Η γλωσσική διατύπωση κατανόησης των σκέψεων, αναγκών, επιθυμιών είναι:
α. ασύνδετο σχήμα, β. παρατακτική σύνταξη, γ. υποτακτική σύνταξη
4. Η διατύπωση Η ικανότητα του ανθρώπου για λόγο άνοιξε το δρόμο για τον ανθρώπινο πολιτισμό είναι:
α. δυνατότητα, β. βεβαιότητα, γ. αναγκαιότητα
5. Το επίθετο ανήσυχο σημαίνει στο γλωσσικό περιβάλλον όπου βρίσκεται:
α. ασταθές, β. ζωηρό, γ. εξερευνητικό

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Στο απόσπασμα του Κειμένου 2 η μητέρα παρουσιάζεται ως μια ασυμβίβαστη γυναίκα για την εποχή της (αρχές του 20ού αιώνα). Μπορείς να παρουσιάσεις και να σχολιάσεις την ανατρεπτική συμπεριφορά της; Να αναπτύξεις σε 100-150 περίπου λέξεις την απάντησή σου.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Η γλώσσα είναι προϋπόθεση για την επικοινωνία του ανθρώπου με άλλα άτομα.
- Συμβάλλει στην ανταλλαγή και κατανόησης των σκέψεων, αναγκών και επιθυμιών μεταξύ των ανθρώπων.
- Η ικανότητα του ανθρώπου για λόγο άνοιξε το δρόμο για τον ανθρώπινο πολιτισμό.
- Ο άνθρωπος μπόρεσε να θέσει την ίδια την εξελικτική πορεία του υπό έλεγχο

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Όπως χαρακτηριστικά ορίζει ο Watzlawick (1990), ο άνθρωπος δεν μπορεί παρά να επικοινωνεί. Επικαλείται την άποψη ενός γνωστού επιστήμονα, για να τεκμηριώσει και να ενδυναμώσει την άποψή του σχετικά με την αξία της επικοινωνίας.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

1α, 2 γ, 3α, 4 β, 5 γ.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

- τα παιδιά φαίνεται πως δεν έφταναν, για να γεμίσουν τη ζωή της μητέρας
- Άρχισε να μαθαίνει γαλλικά και ζωγραφική με τον κύριο Φρανσουά
- Ο κύριος Ιππόλυτος τής έκανε μαθήματα λογοτεχνίας
- άρχισε πιάνο με το Γερμανό Χανς Βάισμαν
- άρχισε κιθάρα με τον Μπρούνο Μαρίνι

Η μητέρα της αφηγήτριας είναι πνεύμα ανήσυχο και αναζητά την μόρφωση και την αισθητική καλλιέργεια, υπερβαίνοντας τον παραδοσιακό της ρόλο, δηλαδή την αφοσίωση στην οικογένεια και την ανατροφή των παιδιών της. Εξαιρετικά ανατρεπτική συμπεριφορά προκαλεί την αντίδραση, γιατί δεν ανταποκρίνεται στα γυναικεία πρότυπα της εποχής της.

Ελληνική Γλώσσα (Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία)

Α΄ Τάξη Ημερήσιου και Εσπερινού Γενικού Λυκείου

Κείμενο 1

Ο γραπτός λόγος

Το παρακάτω κείμενο (απόσπασμα) του Χρήστου Μαλεβίτση είναι δημοσιευμένο στον 9^ο τόμο των δοκιμίων του με τίτλο «Δοκίμια Ιδεών», εκδόσεις Αρμός, 2010.

Υπάρχει διαφορά ριζική ανάμεσα στον προφορικό και τον γραπτό λόγο. Γι' αυτό όσοι νομίζουν πως πρέπει να γράφουν, όπως μιλάνε, κάνουν λάθος. Και αυτό το λάθος το διέπραξαν πολλοί από τους παλαιούς δημοτικιστές. Βεβαίως, τα δύο αυτά είδη λόγου αλληλοεπηρεάζονται. Αυτό όμως δεν είναι λόγος να συγχέουμε τις δύο διαφορετικές λειτουργίες του καθενός.

Ο προφορικός λόγος κυρίως είναι τρόπος επικοινωνίας ανάμεσα σε δυο ή περισσότερες συνειδήσεις. Αντίθετα, ο γραπτός λόγος είναι κυρίως καταχώρηση και μνημείωση επεξεργασμένων σκέψεων και εμπειριών. Ο γραπτός λόγος είναι κατεξοχήν λόγιος και κατά τούτο υπερβαίνει τον προφορικό λόγο, κατά τη λογιότητά¹ του. Και όταν λέμε «λογιότητα» δεν εννοούμε κανέναν λογισματισμό, αλλά εννοούμε την περίσκεψη του ανθρώπου, όπως τούτη καταλήγει στην έγγραφη διατύπωση. Γι' αυτό και ο γραπτός λόγος συνιστά το κατεξοχήν τεκμήριο του πολιτισμού. Διότι εκεί μέσα καταχωρίζονται ο «λογισμός» και το «όνειρο» του ανθρώπου, και μεταφέρονται από εποχή σε εποχή.

Το βιβλίο είναι ο κατεξοχήν φορέας του γραπτού λόγου. Σε αυτό μέσα διασώζονται τα πνευματικά επιτεύγματα του ανθρώπου από τη λήθη. Αλλά και από την παραποίηση. Έχει υπολογισθεί πως τα ιστορικά περιστατικά που η μνήμη τους μεταφέρεται προφορικών από γενεά σε γενεά ξεχνιούνται μέσα σε τριακόσια χρόνια. Τι θα γνωρίζαμε για την εκστρατεία του Μεγάλου Αλεξάνδρου στην Ασία, αν στηριζόμαστε στους σχετικούς θρύλους των ασιατικών λαών; Και τον όνομά του ακόμη θα μα παραδινόταν ως «Ισκεντέρ».

Τα μεγάλα βιβλία που δίδαξαν την ανθρωπότητα δεν θα μπορούσε ποτέ να τα κατασκευάσει ο προφορικός λόγος. Είναι σαν τα μεγάλα έργα της τεχνικής ή της αρχιτεκτονικής. Συνιστούν «επένδυση» μόχθου και εμπειρίας όχι μόνο των άμεσων κατασκευαστών τους, αλλά και του μόχθου των προηγούμενων, που προϋποθέτουν. Ένα μεγάλο έργο τεχνικό ή πνευματικό ποτέ δεν αναδύεται εκ του μηδενός. Έχει πάντοτε μακρά

¹ η ιδιότητα του λόγιου, του πνευματικά καλλιεργημένου.

ιστορία που προηγήθηκε του κατασκευαστή του. Τα έργα που προκύπτουν εκ του μηδενός επιστρέφουν αμέσως στο μηδέν.

Μόνο με τη δημιουργική σύνθεση παρελθόντος και παρόντος κατασκευάζονται τα μεγάλα βιβλία, τα αριστουργήματα του γραπτού λόγου. [...] Αφομοιώνουν δημιουργικά και το έργο των προηγούμενων, ώστε να είναι δυνατή η νέα σύνθεση. Πρόκειται για τη διηλεκτική συνύφανση του παλαιού λόγου με τον νέο. Ο γραπτός λόγος είναι ο αργαλειός του πνεύματος, που στήθηκε από τους πρώτους Σουμέριους γραφείς τώρα κα πέντε χιλιάδες χρόνια. [...]

Κείμενο 2

Στου Χατζηφράγκου

Το μυθιστόρημα «Στου Χατζηφράγκου» του Κοσμά Πολίτη είναι εμπνευσμένο από τη Μικρασιατική Καταστροφή (1922) και δημοσιεύτηκε σε συνέχεις στο περιοδικό Ταχυδρόμος το 1962-3. Εκδόθηκε το 1999 στην Αθήνα από τον εκδοτικό οίκο Βιβλιοπωλείον της Εστίας. Ο τίτλος αναφέρεται σε λαϊκή συνοικία της Σμύρνης όπου διαδραματίζονται τα περισσότερα επεισόδια του μυθιστορήματος.

[...] Πάνω από το σοκάκι που καθότανε ο μπαρμπα-Λάμπρος, αρχινούσανε οι φτωχογειτονιές. Εδώ, όπως και στο Αλάνι, κατοικούσε η εργατιά, μεροκαματιάρηδες, γυρατζήδες², ψαράδες και μανάβηδες, δουλειές του ποδαριού. Τα κορίτσια δουλεύανε ράφτρες, κεντήστρες, ή στη Ρεζή αρμαθιάζανε καπνά. Ωστόσο, είχε κι εδώ την αριστοκρατία του ο μαχαλάς³. Η αριστοκρατία δεν ξεχώριζε ούτε από τα πλούτη -αλλοίμονο-ούτε από την καταγωγή-πάλι αλλοίμονο. Η κυρία Χρύσα, η γεροντοκόρη, με το δίκιο της: είχε σπιτικό σκολειό⁴, και μ' ένα οχταράκι⁵ το μήνα μάθαινε την αλφαβήτα σε καμιά δωδεκαριά μυξιάρικα κουτσούβελα. Έβγαζε το κρέας και το ζαρζαβατικό της.

Με την κώνα⁶Ερωμφίλη, ήταν άλλο το ζήτημα. Παραδουλεύτρα σε πλουσιόσπιτα, μια από τις κυράδες της είχε βαφτίσει το γιο της, τον Κίμωνα. Το έντυνε με τα καλά του Πάσχα και Πρωτοχρονιά, και τον πήγαινε στις νουνάς του, της «Πριγκηπέσσας», δηλαδή της χήρας κάποιου Εφτανησιώτη «Δε Τάδε», που είχε εγκατασταθεί γιατρός σ' αυτή την πολιτεία. Κι όλη την ώρα, η κώνα Ερωμφίλη: «Ήμουν στην πριγκηπέσσας», «η κουμπάρα μου η πριγκηπέσσα».

²Γυρατζήδες: περιφερόμενοι μικροπωλητές.

³Μαχαλάς: γειτονιά.

⁴Σκολειό: σχολείο.

⁵Οχταράκι: οκτώ, ενν. χρηματικό ποσό ως αμοιβή.

⁶Κώνα: κυρία.

Η κώνα Σοφία η Αιβαλιώτισσα, η γυναίκα του Αμανατζή, έλεγε συνέχεια τη φράση:
-Ξέρετε τι οικογένειες έχουμε στο Αϊβαλή; Δεν τις βάζει ο νους σας! Και συγγένισές μας!
Εξόν από το Σταυράκη, είχε και μια κόρη, την Ανθίπη, μεγαλοκοπέλα, κοντά τριαντάρα
(μεσολαβήσανε δυο αποβολές ανάμεσα στις δυο γέννες), ξερακιανή, που κάθε τόσο
ανάβανε τα αίματά της.
-Θέλω να με παντρέψεις! Τ' ακούς; Θέλω να με παντρέψεις!
-Τι να σου κάνω, αφού ο μπαμπάς σου μου 'φαγε την προίκα μου; Θα 'σουνά νύφη
περιζήτητη!
-Ποια προίκα; Έμπαινε στη μέση ο Αμανατζής. Τα δυο λαγήνια λάδι;
-Δυο λαγήνια λάδι το χρόνο, θα 'χα μαζέψει ίσαμε τώρα εκατό λίρες! [...]

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1° υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια είναι η προσφορά του γραπτού λόγου, σύμφωνα με το Κείμενο 1, στην ανθρωπότητα;
(50-60 λέξεις)

Μονάδες 10

2° υποερώτημα (μονάδες 10)

Στη 2η παράγραφο του Κειμένου 1 ο συγγραφέας καταλήγει σε ένα συμπέρασμα. Ποιο
είναι αυτό (4 μονάδες) και από ποιες λογικές σκέψεις απορρέει (6 μονάδες);

Μονάδες 10

3° υποερώτημα (μονάδες 15)

Ο συντάκτης του Κειμένου 1 χρησιμοποιεί ευθεία ερώτηση στην 3^η παράγραφο: Τι θα γνωρίζαμε για την εκστρατεία του Μεγάλου Αλεξάνδρου στην Ασία, αν στηριζόμαστε στους σχετικούς θρύλους των ασιατικών λαών;. Αφού εξηγήσεις γιατί κάνει αυτή τη γλωσσική επιλογή, (μονάδες 10) μπορείς να επαναδιατυπώσεις αυτή την φράση σε καταφατική μορφή, αποδίδοντας το νόημα που θέλει να της δώσει ο συγγραφέας (μονάδες 5);

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Τρία γυναικεία πρόσωπα του Κειμένου 2, η κυρία Χρύσα, η κώνα Ερωμφίλη, η κώνα Σοφία, δίνουν τον δικό τους αγώνα για επιβίωση και καταξίωση στο κοινωνικό τους περιβάλλον. Μπορείς να σχολιάσεις τον αγώνα της κάθε γυναίκας σε σχέση με τον κοινωνικό χώρο όπου ζει; Να αναπτύξεις σε 100-150 περίπου λέξεις την απάντησή σου.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Διασώζονται σκέψεις και εμπειρίες
- καταχωρίζονται ο «λογισμός» και το «όνειρο» του ανθρώπου, ο πολιτισμός
- διασώζονται τα πνευματικά επιτεύγματα του ανθρώπου από τη λήθη και από την παραποίηση

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Συμπέρασμα: Γι' αυτό και ο γραπτός λόγος συνιστά το κατεξοχήν τεκμήριο του πολιτισμού.

Λογικές σκέψεις: γραπτός λόγος-περίσκεψη του ανθρώπου-έγγραφο διατύπωση-πολιτισμός

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Ευθεία ερώτηση: κινητοποιεί τον δέκτη και τον προβληματίζει.

Δεν θα γνωρίζαμε τίποτε για την εκστρατεία του Μεγάλου Αλεξάνδρου στην Ασία, αν στηριζόμαστε στους σχετικούς θρύλους των ασιατικών λαών, που εμπεριέχουν υπερβολές, ψεύδη ή αποκρύπτουν τα γεγονότα.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ηκυρία Χρύσα: γεροντοκόρη— δεν είχε καταξιωθεί κοινωνικά με το να παντρευτεί.

είχε σπιτικό σκολειό¹, και μ' ένα οχταράκι το μήνα μάθαινε την αλφαβήτα σε καμιά δωδεκαριά μυξιάρικα κουτσούβελα-προσπαθούσε να εξασφαλίζει την οικονομική της αυτονομία με το να παραδίδει μαθήματα στα παιδιά. Μάλλον είναι μορφωμένη και αυτό της προσδίδει την κοινωνική αναγνώριση που έχει ανάγκη.

¹ Σκολειό: σχολείο.

Η κώνα Ερωμφίλη: *Παραδουλεύτρα σε πλουσιόσπιτα, μια από τις κυράδες της είχε βαφτίσει το γιο της, τον Κίμωνα- φτωχή και έξυπνη-δουλεύει σε ταπεινές δουλειές- αντλεί καταξίωση από την νονά του γιου της που ανήκει σε υψηλή κοινωνική τάξη.*

Η κώνα Σοφία: *-Ξέρετε τι οικογένειες έχουμε στο Αϊβαλή; Δεν τις βάζει ο νους σας! Και συγγένισές μας!-ο μπαμπάς σου μου 'φαγε την προίκα μου- η κοινωνική καταξίωση αντλείται από την σημαντική καταγωγή και την προίκα, στοιχεία που ήταν σπουδαία για μια γυναίκα εκείνης της εποχής. Το πρόβλημα είναι η αποκατάσταση της κόρης της, δηλαδή ο γάμος-η απουσία προίκας είναι πρόβλημα.*

Κείμενο 1

Λειτουργικός αναλφαβητισμός

Το κείμενο είναι άρθρο του Δημήτρη Γαλλή, δημοσιευμένο στις 19.07.2020 στον ιστότοπο <https://freesunday.gr/apopseis/item/37301-leitoyrgikos-analfabhtismos> (προσπέλαση στις 8.4.2021), με θέμα τον λειτουργικό αναλφαβητισμό. (διασκευή)

Αναλφαβητισμός είναι η αδυναμία γραφής και ανάγνωσης. Είναι πλήρης, όταν συνυπάρχει αδυναμία ανάγνωσης και γραφής και μερικός, όταν υπάρχει δυνατότητα ανάγνωσης, αλλά όχι γραφής. Οργανικά αναλφάβητοι θεωρούνται αυτοί που δεν διδάχτηκαν ποτέ γραφή και ανάγνωση, ενώ λειτουργικά αναλφάβητοι θεωρούνται αυτοί που διδάχτηκαν γραφή και ανάγνωση, αλλά στη συνέχεια δεν τις καλλιέργησαν, με αποτέλεσμα να τις ξεχάσουν. Σε μια πιο διευρυμένη ανάλυση, λειτουργικός αναλφαβητισμός είναι η αδυναμία κατανόησης απλών γεγονότων τα οποία αναφέρονται στην καθημερινή ζωή (κοινωνική, οικονομική, πολιτική) των ανθρώπων. Αυτή η μορφή αναλφαβητισμού είναι ανεξάρτητη από την τυπική μόρφωση και συναντάται σε κάθε κοινωνική ομάδα.

Σημαντικές αιτίες για την εμφάνιση του λειτουργικού αναλφαβητισμού είναι η πολυπλοκότητα της σύγχρονης ζωής, η μεγάλη ταχύτητα με την οποία μεταβάλλονται τα πράγματα γύρω μας, ο τεράστιος όγκος των διακινούμενων πληροφοριών, η ραγδαία εξέλιξη των επιστημών. Ο λειτουργικός αναλφαβητισμός μπορεί να είναι αποτέλεσμα και της υψηλής εξειδίκευσης, που παραμελεί τις γενικές γνώσεις, όπως και παρενέργεια της τεχνολογίας, η οποία εισάγει ταχύτητες και αυτοματισμούς στην καθημερινότητα. Όλα αυτά οξύνονται και από το μερικότερο, αλλά καθόλου αμελητέο, ζήτημα του ψηφιακού αναλφαβητισμού, της ουσιώδους αδυναμίας μεγάλου μέρους (ακόμη και μορφωμένου) του πληθυσμού να κατανοήσει πώς λειτουργεί ο υπολογιστής, το διαδίκτυο και συνολικά η ψηφιακή τεχνολογία. Δεν αρκεί να είσαι χρήστης ενός συστήματος, χωρίς να έχεις κατανοήσει τη δομή και τη φιλοσοφία της λειτουργίας του.

Αν ξεφύγουμε από τους ορισμούς, λειτουργικός αναλφαβητισμός είναι, πέρα από την αδυναμία κατανόησης όσων συμβαίνουν γύρω μας, η απόλυτη αδυναμία αξιολόγησης νέων πληροφοριών, η διαφοροποίηση της σκέψης και εντέλει η διαφυγή από τις

δεισιδαιμονίες, οι οποίες στη σύγχρονη εποχή επέστρεψαν μέσα από τις οθόνες που όλοι χρησιμοποιούμε.[...]

Κείμενο 2

[Πρόταση γάμου]

Το παρακάτω απόσπασμα είναι από το μυθιστόρημα του Κωνσταντίνου Θεοτόκη «Οι σκλάβοι στα δεσμά τους», εκδόσεις Γράμματα, 1994.

«Στο χέρι σου κρέμεται,» ξανάπε ο γέρος, «εσέ Ευλαλία, όλο το σπίτι, αν θέλεις εσύ γλιτώνει!... Ναι, γλιτώνει, αν θέλεις εσύ, Ευλαλία!...»

«Εγώ;» είπε η κόρη φοβισμένη...

Ο γέρος δεν ήξερε πώς να αρχίσει. Εκατέβασε το βλέμμα, έσιαξε το πανωφόρι του σα να κρύωνε, εκοκκίνισε, έβηξε, εκουνήθηκε και τέλος είπε συλλογισμένος.

«Ο Αριστείδης Στεριώτης, ο γιατρός... τότε ξέρετε όλοι!»

Κ' εσώπασε πάλι για κάμποση ώρα. «Ναι», ξακολούθησε έπειτα περίτρομος, «αυτός έχει τα περισσότερα χαρτιά μου στο συρτάρι του... Δεν ξέρω πώς τ' απόχτησε... Αλλά δε θέλω να πω αυτό. Είναι πλούσιος... Θα δώσει καιρό για να πλερώσω... φτάνει μόνο... Α, Ευλαλία, μου μήνυσε σήμερα... Ήρθε εδώ ο Χαντρινός... με κουβέντιασε πολλές ώρες... Άκουσέ με, Ευλαλία!... Σε θέλει γυναίκα του!... Μπαίνει εδώ μέσα γαμπρός και μας φτιάνει τες δουλειές μας, όπως εκείνος ξέρει!... Φυσικά δεν έδωκα λόγον κανένα... Α, Ευλαλία!...»

«Ποτέ!» ανάκραξε η Ευλαλία, σταυρώνοντας τα χέρια της. Και το πρόσωπό της εγίνηκε κατακόκκινο.

«Όπως θέλεις, Ευλαλία,» αποκρίθηκε γλυκά ο πατέρας, σιάνοντας πάλι το παλιό πανωφόρι του... «Το δικό είναι δικό σου, Ευλαλία... Εγώ να σε βιάσω¹... ω παιδί μου... Ποτέ... Αλλά... η ανάγκη, η περίπτωση... Γι' αυτό μιλώ... Τον ήθελα, λες, γαμπρό μου, Ευλαλία, το γιο του Δήμου;... Εγώ!... Αλλά πάλι είναι πολύ καλός νέος... Όχι;... Τι να γίνει... Στα σημερινά τα χάλια... δε σας φαίνεται... θα 'πρεπε να δεχτούμε!...»

Η Ευλαλία εδάκρυσε τώρα από τη στενοχώρια κι έτρεμε:

«Όχι!...» είπε με σταθερή φωνή... «Όχι.»

«Η ανάγκη,» είπε ο Σπύρος μ' ένα χαμόγελο αδιαφορίας, «κυβερνάει τον κόσμο... Θα 'θελα, λες, Ευλαλία, να προτιμήσω εγώ τη θυγατέρα του Αστέρη... Μου αρέσουν καλύτερα άλλες... Κι όμως... γιατί πρέπει κανείς να ζήσει!...»

(1922)

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Τι είναι «λειτουργικός αναλφαβητισμός» και ποιοι παράγοντες τον προκαλούν, σύμφωνα με το κείμενο 1; (50-60 λέξεις)

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στη 1^η παράγραφο του Κειμένου 1 ο συγγραφέας επιλέγει ως τρόπο ανάπτυξης κυρίως τον ορισμό. Επιβεβαίωσε με αναφορά σε τρία σημεία την παραπάνω διαπίστωση (μονάδες 6) και αιτιολόγησε την επιλογή του με κριτήριο την πρόθεσή του (μονάδες 4).

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Στην 3^η παράγραφο του Κειμένου 1 γίνεται χρήση του πρώτου προσώπου πληθυντικού αριθμού. Να δικαιολογήσεις την παραπάνω γλωσσική επιλογή του συγγραφέα (μονάδες 5), να μετασχηματίσεις το κείμενο της παραγράφου μετατρέποντας το ρηματικό πρόσωπο σε τρίτο πληθυντικό (μονάδες 5) και να εξηγήσεις την αλλαγή ύφους που παρατηρείς (μονάδες 5).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις τη στάση που έχουν απέναντι στον γάμο στο Κείμενο 2 ο πατέρας της Ευλαλίας και ο Σπύρος και να εκφράσεις την προσωπική σου συμφωνία ή διαφωνία. Να αναπτύξεις την ερμηνεία σου σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Λειτουργικός αναλφαβητισμός είναι η αδυναμία κατανόησης απλών γεγονότων τα οποία αναφέρονται στην καθημερινή ζωή (κοινωνική, οικονομική, πολιτική) των ανθρώπων. Αιτίες:

- η πολυπλοκότητα της σύγχρονης ζωής,
- η μεγάλη ταχύτητα με την οποία μεταβάλλονται τα πράγματα γύρω μας,
- ο τεράστιος όγκος των διακινούμενων πληροφοριών,
- η ραγδαία εξέλιξη των επιστημών.
- Η υψηλή εξειδίκευση, που παραμελεί τις γενικές γνώσεις, όπως και παρενέργεια της τεχνολογίας, η οποία εισάγει ταχύτητες και αυτοματισμούς στην καθημερινότητα.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Αναλφαβητισμός είναι η αδυναμία γραφής και ανάγνωσης.

- Οργανικά αναλφάβητοι θεωρούνται αυτοί που δεν διδάχτηκαν ποτέ γραφή και ανάγνωση.
- Λειτουργικά αναλφάβητοι θεωρούνται αυτοί που διδάχτηκαν γραφή και ανάγνωση, αλλά στη συνέχεια δεν τις καλλιέργησαν, με αποτέλεσμα να τις ξεχάσουν.
- Λειτουργικός αναλφαβητισμός είναι η αδυναμία κατανόησης απλών γεγονότων τα οποία αναφέρονται στην καθημερινή ζωή (κοινωνική, οικονομική, πολιτική) των ανθρώπων.

Ο συντάκτης του κειμένου αναφέρει αυτούς τους ορισμούς, επιχειρώντας μια προσέγγιση των ποικίλων όψεων του θέματος του αναλφαβητισμού, με στόχο να μιλήσει για τον λειτουργικό αναλφαβητισμό και να γίνει αυτή η μορφή αναλφαβητισμού πιο κατανοητή.

3° υποερώτημα (μονάδες 15)

- Το α' πληθυντικό πρόσωπο υποβάλλει την ιδέα της συλλογικότητας σε ένα σοβαρό θέμα, δηλαδή την «απόλυτη αδυναμία αξιολόγησης νέων πληροφοριών», το οποίο αναφέρεται στο πεδίο του λειτουργικού αναλφαβητισμού. Υποβάλλεται η ιδέα ότι ο λειτουργικός αναλφαβητισμός αφορά όλους τους ανθρώπους.
- Μετασχηματισμός: Πέρα από τους ορισμούς, λειτουργικός αναλφαβητισμός είναι, πέρα από την αδυναμία κατανόησης όσων συμβαίνουν στον κόσμο, η απόλυτη αδυναμία αξιολόγησης νέων πληροφοριών, η διαφοροποίηση της σκέψης και εντέλει η διαφυγή από τις δεισιδαιμονίες, οι οποίες στη σύγχρονη εποχή επέστρεψαν μέσα από τις οθόνες που όλοι χρησιμοποιούν.
- Ύφος σοβαρό, απρόσωπο, καθώς δεν υποβάλλει την αίσθηση της συμμετοχής στους δέκτες του μηνύματος με τη χρήση του γ' προσώπου.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ο πατέρας της Ευλαλίας και ο Σπύρος θεωρούν τον γάμο ως μία σύμβαση μεταξύ των δύο συζύγων, δηλαδή μία συμφωνία πάνω σε μια οικονομική βάση ή σε μια μονόπλευρη επιθυμία συνύπαρξης και όχι στην αμοιβαία αγάπη. Ο πατέρας: «... Αλλά... η ανάγκη, η κατάσταση... Γι' αυτό μιλώ...». Ο Σπύρος: «Θα 'θελα, λες, Ευλαλία, να προτιμήσω εγώ τη θυγατέρα του Αστέρη... Μου αρέσουν καλύτερα άλλες... Κι όμως... γιατί πρέπει κανείς να ζήσει!...»

Ο μαθητής διατυπώνει τη συμφωνία ή τη διαφωνία του με κατάλληλα επιχειρήματα.

Συμφωνία: ο γάμος είναι μια συνύπαρξη που πρέπει να έχει οικονομική βάση σταθερή και ισχυρή, γεγονός που επηρεάζει και καθορίζει τις επιλογές κάθε εποχής.

Διαφωνία: ο γάμος είναι μια συνύπαρξη ανθρώπων και πρέπει να έχει ως βάση του την αγάπη και την αλληλοεκτίμηση για την ομαλή πορεία της συμβίωσης.

Κείμενο 1

[Γλώσσα και κοινωνικοποίηση]

Το κείμενο είναι απόσπασμα που έχει αντληθεί από το βιβλίο του ομότιμου πλέον καθηγητή του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας Ναπολέοντα Μήτση. 1996. Διδακτική του γλωσσικού μαθήματος. Από τη γλωσσική θεωρία στη διδακτική πράξη. Αθήνα: Gutenberg, 39-40 (διασκευή)

Ο πρώτος κώδικας επικοινωνίας, δηλαδή η μητρική γλώσσα, είναι κοινωνικός θεσμός. Αυτό σημαίνει ότι η γνώση της μητρικής γλώσσας και η καλή χρήση της είναι το κυριότερο μέσο ένταξης στην κοινότητα, εφόσον αποτελεί τη βασικότερη προϋπόθεση για επικοινωνία και για δημιουργία σωστών και ολοκληρωμένων σχέσεων με τα υπόλοιπα μέλη. Χρησιμοποιούμε την ομιλία, για να έρθουμε σε επαφή με τους άλλους. Για να μην είμαστε μόνοι ή αποξενωμένοι. Και από την άποψη αυτή, η κατάκτηση της γλώσσας μας βοηθάει να αποφύγουμε την απομόνωση.

Κι ακόμα, ο κοινωνικός χαρακτήρας της γλώσσας υποδηλώνει ότι πρόκειται για ένα σύστημα το οποίο λειτουργεί πέρα και πριν από τα συγκεκριμένα άτομα. Κάθε νέος άνθρωπος υποχρεώνεται να μαθαίνει και να χρησιμοποιεί τη μητρική του γλώσσα, γιατί σε αντίθετη περίπτωση διατρέχει τον κίνδυνο της περιθωριοποίησης ή και της απόρριψής του από την ομάδα. Και από την άποψη αυτή η κατάκτηση της μητρικής του γλώσσας δεν είναι απλώς μια ευγενική πρόσκληση προς το κάθε νέο άτομο αλλά, μέσα σε ορισμένα πλαίσια, πρέπει να νοείται ως κοινωνική επιταγή¹. Έτσι, η κοινωνικοποίηση του ατόμου και η επικοινωνία του με τα άλλα άτομα της γλωσσικής κοινότητας έρχεται ως αποτέλεσμα της κατάκτησης της μητρικής του γλώσσας, αλλά και ταυτόχρονα αποτελεί το αίτιο για περαιτέρω καλλιέργεια και βελτίωση της γλωσσικής του ικανότητας.

Η σχέση όμως μεταξύ ατόμου και γλώσσας δεν πρέπει να θεωρηθεί ως μονόδρομος, ως πλήρης δηλαδή υποταγή του ατόμου στον κώδικα του κοινωνικού συνόλου. Όπως, βέβαια, είναι φυσικό, κατά την πρώτη περίοδο κατάκτησης της γλώσσας από το άτομο, στην οποία μπαίνουν οι βάσεις της κοινωνικοποίησής του, υπάρχει σίγουρα η έννοια της υποταγής του στην κοινωνική απαίτηση. Όμως, σε ένα δεύτερο στάδιο ανοίγεται μια ευρεία προοπτική που του παρέχει δυνατότητες για ελεύθερη προσωπική έκφραση. Στο πλαίσιο, επομένως, της χρήσης της μητρικής γλώσσας το κάθε άτομο δημιουργεί το προσωπικό του ύφος και προβάλλει την ατομικότητά του, παρά το γεγονός

¹ επιταγή: προσταγή, διαταγή

ότι η γλωσσική επικοινωνία στηρίζεται σε ένα φαινόμενο που δημιουργείται και λειτουργεί με κανόνες και αρχές, οι οποίες καθιερώνονται από το κοινωνικό σύνολο.

Κείμενο 2

Χωρίς Στεφάνι (απόσπασμα)

Το παρακάτω απόσπασμα έχει αντληθεί από το ομώνυμο κοινωνικό διήγημα του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη (1851 -1911), που πρωτοδημοσιεύτηκε στις 24 Μαρτίου 1896 στην εφημερίδα «Ακρόπολις»

[...] Εις τας Αθήνας, ως γνωστόν, η πρώτη Ανάστασις είναι για τες κυράδες, η δευτέρα για τις δούλες. Η Χριστίνα η Δασκάλα εφοβείτο τας νύκτας να υπάγη εις την Εκκλησίαν, μήπως την κοιτάζουν, και δεν εφοβείτο την ημέραν, να μην την ιδούν. Διότι οι κυράδες την εκοίταζαν, οι δούλες την έβλεπαν απλώς. Εις τούτο δε ανεύρισκε μεγάλην διαφοράν. Δεν ήθελε ή δεν ημπορούσε να έρχεται εις επαφήν με τας κυρίας, και υπεβιβάζετο εις την τάξιν των υπηρετριών. Αυτή ήτο η τύχη της. [...]

Από τον καιρόν οπού είχεν ανάγκην από τας συστάσεις των κομματαρχών διά να διορίζεται δασκάλα, εις² των κομματαρχών τούτων, ο Παναγής ο Ντεληκανάτας, ο ταβερνάρης, την είχεν εκμεταλλευθή. Άμα ήλλαξε το υπουργείον, και δεν ίσχυε πλέον να την διορίση, της είπεν: 'Έλα να ζήσουμε μαζί, κι αργότερα θα σε στεφανωθώ. -Πότε; -Μετ' ολίγους μήνας, μετά ένεξάμηνον, μετά ένα χρόνον.

Έκτοτε παρήλθον χρόνοι και χρόνοι, κι εκείνος ακόμη είχε μαύρα τα μαλλιά, κι αυτή είχεν ασπρίσει. Και δεν την εστεφανώθη ποτέ. Αυτή δεν εγέννησε τέκνον. Εκείνος είχε και άλλας ερωμένας. Κι εγέννα τέκνα με αυτάς.[...]

Εκείνος ουδέ λόγον της έκαμνε πλέον περί στεφανώματος. Κι αυτή δεν έλεγε πλέον τίποτε. Υπέφερεν εν σιωπή. Κι έπλυνε κι εσυγύριζεν όλον τον χρόνον. Την Μεγάλην Πέμπτην έβαπτε τ' αυγά τα κόκκινα. Και τας καλές ημέρας δεν είχε τόλμης πρόσωπον να υπάγη κι αυτή εις την εκκλησίαν.

Μόνον το απόγευμα του Πάσχα, εις την ακολουθίαν της Αγάπης, κρυφά και δευλά εισείρπεν³ εις τον ναόν, διά ν' ακούση το «Αναστάσεως ημέρα» μαζί με τις δούλες και τις παραμάνες. [...]

Αλλ' Εκείνος, όστις ανέστη «ένεκα της ταλαιπωρίας των πτωχών και του στεναγμού των πενήτων⁴ », όστις εδέχθη της αμαρτωλής τα μύρα και τα δάκρυα και του ληστού το

² εις: ένας

³ εισείρπεν: σερνόταν, έμπαινε κρυφά

⁴ πενήτων: των φτωχών

Μνήσθητί μου, θα δεχθή και αυτής της πτωχής την μετάνοιαν, και θα της δώσηχώρον και τόπονχλοερόν, και άνεσιν και αναψυχήν εις τη βασιλείαν Του την αιωνίαν.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Τι προσφέρει η κατάκτηση της μητρικής γλώσσας στη διαδικασία κοινωνικοποίησης του ανθρώπου και από ποιους κινδύνους αποτρέπει, σύμφωνα με το κείμενο 1; (50-60 λέξεις)

Μονάδες 10

2^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Να διερευνήσεις αν η δομή της 3^{ης} παραγράφου του Κειμένου 1 είναι πλήρης (θεματική πρόταση, σχόλια/λεπτομέρειες, περίοδος – κατακλείδα) και να τεκμηριώσεις την απάντησή σου με σχετικές αναφορές.

Μονάδες 10

3^ουποερώτημα (μονάδες 15)

Να γράψεις την ένδειξη Σωστό - Λάθος σε καθεμιά από τις παρακάτω προτάσεις, οι οποίες βασίζονται στο Κείμενο 1:

1. εφόσον αποτελεί τη βασικότερη προϋπόθεση για επικοινωνία και για δημιουργία σωστών και ολοκληρωμένων σχέσεων με τα υπόλοιπα μέλη. (1^η παράγραφος): Στην παραπάνω πρόταση ο τρόπος με τον οποίο διατυπώνεται το μήνυμα είναι με βεβαιότητα.
2. Για να μην είμαστε μόνοι ή αποξενωμένοι (1^η παράγραφος): Στην περίοδο λόγου η σύνταξη παραπέμπει σε ελλειπτικό λόγο και στοχεύει στο να δοθεί έμφαση στον σκοπό χρήσης της ομιλίας.
3. ο κοινωνικός χαρακτήρας της γλώσσας υποδηλώνει ότι πρόκειται ...: Συνώνυμη της λέξης «υποδηλώνει» στο γλωσσικό περιβάλλον της πρότασης είναι η λέξη «επιβεβαιώνει».
4. υπάρχει σίγουρα η έννοια της υποταγής του στην κοινωνική απαίτηση. (3^η παράγραφος): Στην πρόταση ο τρόπος με τον οποίο διατυπώνεται το μήνυμα δηλώνει βεβαιότητα.
5. ανοίγεται μια ευρεία προοπτική (3^η παράγραφος): Στη φράση η λειτουργία της γλώσσας είναι μεταφορική.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να σχολιάσεις, με βάση το περιεχόμενο του Κειμένου 2, τη στάση του αφηγητή απέναντι στη Χριστίνα τη Δασκάλα και να εκφράσεις τη συμφωνία ή τη διαφωνία σου με αυτή. Να αναπτύξεις την ερμηνεία σου σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η προσφορά της κατάκτησης της μητρικής γλώσσας στη διαδικασία κοινωνικοποίησης του ατόμου και η αποτροπή από κινδύνους αναφέρονται στις δύο πρώτες παραγράφους του κειμένου 1.

Συγκεκριμένα, η κατάκτηση (δηλαδή η γνώση και η καλή χρήση) της μητρικής γλώσσας

- εντάσσει το άτομο στην κοινότητα ·
- διασφαλίζει την επαφή με τους άλλους ανθρώπους ·
- αποτρέπει από τη μοναξιά και την απομόνωση ·
- αποσοβεί την περιθωριοποίηση ή και την απόρριψη του ατόμου από την ομάδα ·
- γενικά, συμβάλλει στην κοινωνικοποίηση αλλά και δίνει το έναυσμα για περαιτέρω καλλιέργεια της γλώσσας και βελτίωση της χρήσης της.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η δομή της 3^{ης} παραγράφου του κειμένου 1 είναι πλήρης και έχει ως ακολούθως:

- Θεματική πρόταση: «Η σχέση όμως κοινωνικού συνόλου».
- Λεπτομέρειες: «Όπως, βέβαια, είναι φυσικό ... προσωπική έκφραση».
- Κατακλείδα: «Στο πλαίσιο, επομένως από το κοινωνικό σύνολο».

Αναλυτικότερα:

- Στη θεματική πρόταση περιλαμβάνεται η βασική θέση της παραγράφου, ότι δηλαδή η κοινωνική διάσταση της γλώσσας δεν συνεπάγεται την πλήρη υποταγή του ατόμου σε αυτό που λέγεται ή γράφεται από το κοινωνικό σύνολο.
- Στις λεπτομέρειες αναλύεται η βασική θέση, με την προσθήκη ότι ναι μεν κατά το στάδιο της κοινωνικοποίησης το άτομο δεν μπορεί παρά να ακολουθήσει τις

γλωσσικές απαιτήσεις της κοινότητας, στη συνέχεια, ωστόσο, η γλώσσα του δίνει τη δυνατότητα να εκφραστεί προσωπικά, όπως ο ίδιος / η ίδια επιθυμεί, χωρίς περιορισμούς.

- Τέλος, στην κατακλείδα εξάγεται το συμπέρασμα πως με τη χρήση της μητρικής γλώσσας μπορεί ο καθένας / η καθεμία να διαμορφώσει προσωπικό ύφος και να προβάλλει την ατομικότητά του / της, παρά το γεγονός ότι οι ρυθμιστικές αρχές του γλωσσικού φαινομένου δεν είναι ατομικές, αλλά κοινωνικές.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

1Σ

2Σ

3Λ

4Σ

5Σ

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ο αφηγητής στο απόσπασμα περιγράφει τη συμπεριφορά της Χριστίνας της Δασκάλας κατά τις ημέρες του Πάσχα, αιτιολογεί τις πράξεις της με βάση το παρελθόν της και στο τέλος εξυψώνει την ηρωίδα από ηθική και μεταφυσική άποψη. Σε όλη την έκταση του κειμένου τηρεί στάση θετική και υποστηρικτική απέναντι στην ηρωίδα, θεωρώντας ότι αποτελεί θύμα της κοινωνίας και των περιστάσεων του βίου της. Πιο συγκεκριμένα, ο αφηγητής:

- περιγράφει τον φόβο της Χριστίνας, που ήταν Δασκάλα, να πάει στην Ανάσταση με τις άλλες κυρίες, δηλαδή τις γυναίκες της τάξης της, επειδή αυτές θα την έκριναν δυσμενώς (*«οι κυράδες την κοιτάζαν»*) και τον οικειοθελή υποβιβασμό της στην τάξη των υπηρετριών, εφόσον αυτές δεν την κατέκριναν (*«οι δούλες την έβλεπαν απλώς»*), προσθέτοντας τη στωική παρατήρηση *«αυτή ήτο η τύχη της»*.
- εξηγεί την αιτία του φόβου αυτού στην εγκιβωτισμένη αφήγηση (*«από τον καιρόν ... με τις δούλες και τις παραμάνες»*), που συνιστά αναδρομή στο παρελθόν της ηρωίδας · στην αναδρομή ο αναγνώστης πληροφορείται ότι η Χριστίνα αποτελεί το θύμα ενός αδίστακτου κομματάρχη της εποχής, ο οποίος την ατίμασε με την υπόσχεση του διορισμού αλλά δεν την παντρεύτηκε ποτέ, ώστε να την

αποκαταστήσει στα μάτια της κοινωνίας , ο δε αφηγητής δείχνει την υποστήριξή του προς τη γυναίκα – θύμα με εκφράσεις σχολιασμού (π.χ. *«υπέφερεν εν σιωπή»*, *«δεν είχε τόλμης πρόσωπον»*, *«κρυφά και δειλά εισείρπεν εις τον ναόν»*) .

- στο τέλος του αποσπάσματος εκφράζει την πεποίθηση ότι η Χριστίνα η Δασκάλα θα δικαιωθεί στη μεταθανάτια ζωή, κερδίζοντας μία θέση στην αιώνια αναψυχή του Παραδείσου (*«θα δεχθή και αυτής της πτωχής την μετάνοιαν την αιωνίαν»*).

Οπωσδήποτε ο σύγχρονος αναγνώστης δεν μπορεί παρά να συμφωνήσει με τη στάση του αφηγητή, μολονότι τα μέτρα της εποχής μας επιτάσσουν ενεργότερη υποστήριξη προς τη γυναίκα – θύμα – στο πλαίσιο, ίσως, της πλοκής του αφηγήματος – και όχι απλώς την προοπτική της μεταθανάτιας δικαίωσης.

Κείμενο 1

Έφηβοι με αλλεργία στους γονείς

Το παρακάτω κείμενο αντλήθηκε από την ηλεκτρονική σελίδα της εφημερίδας «Καθημερινή» και συντάχθηκε το 2018. Πρόκειται για αναδημοσίευση του άρθρου της L. Damour από τους N. York Times.

Πραγματική αλλεργία στους γονείς τους αναπτύσσουν πολλοί έφηβοι. Παρότι το φαινόμενο αυτό εμφανίζεται συνήθως γύρω στην ηλικία των 13 ετών και διαρκεί για μερικούς μήνες, σε μερικές περιπτώσεις η αλλεργία στους γονείς μπορεί να κρατήσει ακόμη και χρόνια.

Η ενηλικίωση προϋποθέτει τον χωρισμό του παιδιού από τους γονείς του. Η διαδικασία αυτή ξεκινά συνήθως στην πρώιμη εφηβεία με μία απότομη και έντονη ανάγκη του εφήβου να διαχωρίσει τη θέση του από τους ενήλικες στο σπίτι. Καθώς οι έφηβοι αρχίζουν να απομακρύνονται από τους γονείς, κατατάσσουν τις προτιμήσεις και τις συνήθειες των γονέων τους σε δύο κατηγορίες: αυτές που απορρίπτουν και αυτές που σκοπεύουν να υιοθετήσουν.

Μπορεί να μη σκεφτόμαστε καθόλου εάν θα φορέσουμε παλαιά αθλητικά παπούτσια. Τι θα γινόταν, όμως, εάν το έφηβο παιδί μας βρίσκει τη συνήθειά μας αυτή αφόρητη; Γιατί θα πρέπει το παιδί μας να νοιάζεται τι θα φοράμε στα πόδια μας; Γιατί η ταυτότητά του παραμένει αλληλένδετη με τη δική μας, έως ότου αναπτύξει τις δικές του ενδυματολογικές συνήθειες και προτιμήσεις.

Η αλλεργία στους γονείς πρέπει, όμως, να αντιμετωπιστεί ως καθησυχαστική ένδειξη κανονικής ανάπτυξης. Παρότι γνωρίζουμε διαισθητικά ότι τα παιδιά μας δε θα μας θαυμάζουν για πάντα και δε θα απολαμβάνουν για πάντα την παρέα μας, όπως όταν ήταν μικρά, η μετάβαση στη νέα φάση είναι ευκολότερη, αφού συνειδητοποιήσουμε ότι οι αλλεργίες αυτές των εφήβων μας προμηνύουν το επόμενο κεφάλαιο της σχέσης μας μαζί τους. [...]

Μόλις οι έφηβοι βρουν χρόνο και χώρο για να αναπτύξουν τις δικές τους δεξιότητες, ενδιαφέροντα και γούστα, η αλλεργική τους αντίδραση απέναντι στους γονείς συνήθως εξαφανίζεται. Την ίδια στιγμή, η ταχύτατη νευρολογική ανάπτυξη των εφήβων λειτουργεί

καταπραϋντικά στις ορμές και τις απότομες κρίσεις οργής τους. Καθώς μεγαλώνουν οι έφηβοι, οι γνωσιολογικές ικανότητές τους τούς επιτρέπουν να δουν την πραγματική εικόνα των γονέων τους. Οι έφηβοι είναι τότε έτοιμοι να μας αντιμετωπίσουν με ωριμότητα και να ανεχθούν τις μέχρι τότε εκνευριστικές μας ιδιαιτερότητες. Η στιγμή είναι κατάλληλη να επανασυνδεθούμε με τα παιδιά μας και να μάθουμε να μοιραζόμαστε και να καλλιεργούμε κοινά ενδιαφέροντα μαζί τους.

Κείμενο 2

Η μεγάλη Χίμαιρα

Απόσπασμα από το ομώνυμο μυθιστόρημα του Μ. Καραγάτση (1953), με θέμα την ιστορία της Μαρίνας, μιας νεαρής Γαλλίδας που ερωτεύεται, παντρεύεται και ακολουθεί τον άνδρα της στη Σύρο. Στο απόσπασμα γίνεται αναφορά στα προεφηβικά της χρόνια.

Τον πατέρα της τον έβλεπε σπάνια. Ερχόταν μία φορά το χρόνο από τα αφρικάνικα έμπεδα όπου υπηρετούσε. Και για λίγες μέρες. Κοιτούσε τη γυναίκα του με τα γκρίζα ψυχρά του μάτια, φιλούσε την κόρη του, και κατόπι σιωπούσε. Η παρουσία του δεν άλλαζε τίποτα στη μονότονη ζωή του μικρού σπιτιού. Καθόταν σε μία γωνία και κοιτούσε στο άπειρο χαϊδεύοντας τα μακριά μουστάκια του, ενώ το ψημένο, το βασανισμένο πρόσωπο του έπηζε σε μία κρύα αδιαφορία.

Μία μέρα, μητέρα και κόρη ντύθηκαν στα μαύρα. Φαίνεται πως ο πατέρας πέθανε κάτω στην Αφρική, πολεμώντας τους ληστές της ερήμου. Δεν τον έκλαψαν, ούτε άλλαξε τίποτα στη ζωή τους. Μόνο έδιωξαν την υπηρετρία.

Αργότερα, ξαναπήραν υπηρετρία, γιατί την είχαν απόλυτη ανάγκη. Ήταν η εποχή που το βράδυ ερχόντανε στο σπίτι διάφοροι κύριοι και διασκέδασαν στο σαλόνι. Φεύγαν αργά γεμάτοι κέφι, φωνάζοντας, τραγουδώντας. Τις περισσότερες φορές, ένας τους έμενε τη νύχτα μαζί με τη μητέρα της, κι έφευγε το πρωί με τα ξημερώματα.

Όταν έγινε δέκα χρόνων, άρχισε να καταλαβαίνει πολλά πράγματα. Στο σχολείο οι μαθήτρες την επείραζαν. Και μία μέρα, η δασκάλα τής είπε χαμογελώντας:

- Μαρίνα η μητέρα σου είναι πολύ όμορφη...

Κατάλαβε αμέσως όλο το κρυμμένο νόημα της αθώας φράσης. Το γυναικείο ένστικτο τής αποκάλυψε πριν από την ήβη¹ τα μυστικά της ζωής. Και κοκκίνισε ολόκληρη.

¹ εφηβεία

Πραγματικά, η μητέρα της ήταν όμορφη. Είχε το ζωντανό νορμανδικό τύπο², την πλούσια σαρκική κατασκευή, το δροσερό ρόδινο δέρμα. Και πάντα γελούσε, πρόσχαρα καλόβολα, γεμάτη καλοσύνη κι αδυναμία.

Δεν μπόρεσαν να συνεννοηθούν ποτέ μάνα και κόρη. Οι χαρακτήρες τους ήταν αλλιώτικοι. Είχε μέσα της κάτι από τον κρυφό κόσμο του πατέρα της, από τη σιωπή του, από το μυστικό δράμα της ζωής του. [...]

Από τη μητέρα της είχε κληρονομήσει το αφράτο και ρόδινο σώμα, καθώς και μία κάποια ανάγκη στοργής, μία δίψα χαδιών και γλυκών λόγων, που η εύπιστη ψυχή της ήταν έτοιμη να ρουφήξει. Μα μία ανώτερη δύναμη την έκλεινε στον εαυτό της, την εμπόδιζε απόλυτα τη στιγμή που οι τρυφερές εκδηλώσεις της ζητούσαν να ξεσπάσουν. Τα δύο αίματα πολεμούσαν άγρια εντός της.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Από τις παρακάτω περιόδους να επιλέξεις τις δύο ορθές, με βάση το Κείμενο 1, (μονάδες 4) και στη συνέχεια να καταγράψεις συνοπτικά (σε 50-60 λέξεις, χωρίς να παραθέτεις χωρία/αποσπάσματα του κειμένου) πώς τεκμηριώνεται στο κείμενο η καθεμία από αυτές που επέλεξες (μονάδες 6).

α. Η αλλεργία στους γονείς θεωρείται φυσιολογικό φαινόμενο.

β. Τα παιδιά απορρίπτουν όλες τις συνήθειες των γονιών τους.

γ. Η αλλεργία στους γονείς δεν πρέπει να τους ανησυχεί.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Πώς εξυπηρετεί τη συνολική οργάνωση και στοχοθεσία του Κειμένου 1 η επιλογή της συντάκτριας να αναπτύξει την τρίτη παράγραφο του με ένα παράδειγμα; (μονάδες 5) Πώς βοηθά την οργάνωση και στοχοθεσία του κειμένου η αξιοποίηση των ερωτημάτων στην ίδια παράγραφο (μονάδες 5);

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

² ενν. ξανθιά, τον τύπο της βορειοευρωπαϊάς

Η λέξη «αλλεργία» χρησιμοποιείται στο Κείμενο 1 κυριολεκτικά ή μεταφορικά; Να αιτιολογήσεις την επιλογή σου (μονάδες 5). Γιατί, κατά τη γνώμη σου, η συντάκτρια επέλεξε να τη χρησιμοποιήσει στο κείμενό της; (μονάδες 10)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις με βάση τα στοιχεία του Κειμένου 2 τη σχέση της μάνας και της κόρης. Ποια πλευρά θα υποστήριζες και γιατί; Να οργανώσεις την ερμηνεία σου σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ορθές: α και γ.

- Ο έφηβος στην προσπάθειά του να διαμορφώσει την προσωπική του ταυτότητα είναι λογικό να απορρίπτει γνωρίσματα της προσωπικότητας των γονιών του.
- Πρόκειται για ένα φυσιολογικό στάδιο της εξελικτικής του πορείας...
- το οποίο δεν πρέπει να θορυβεί τους γονείς, καθώς παρέρχεται ...
- και ακολουθεί η εξομάλυνση της σχέσης του με τους κηδεμόνες.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Με το παράδειγμα αποσαφηνίζεται η τάση των παιδιών να απορρίπτουν στοιχεία της συμπεριφοράς των κηδεμόνων τους...
- φαινόμενο το οποίο αποτελεί το κεντρικό θέμα του κειμένου...
- με έναν τρόπο παραστατικό/ μέσω της συσχέτισης του θέματος της αντιδραστικής στάσης των παιδιών με ένα καθημερινό βίωμα
- Αντίστοιχα, με τις ερωτήσεις επιτυγχάνεται η γενίκευση του παραδείγματος (με τα παπούτσια) στο επίπεδο των ενδυματολογικών επιλογών και ευρύτερα η σύνδεση με το θέμα του κειμένου, την απόρριψη στοιχείων της γονεϊκής συμπεριφοράς από τα παιδιά.
- Με τις ερωτήσεις που τίθενται προετοιμάζεται η κεντρική θέση (η «αλλεργική» αντίδραση των παιδιών δεν είναι ανησυχητική). Έτσι, με τα ερωτήματα εξασφαλίζεται η ροή του κειμένου...
- αλλά και ωθείται ο/η αναγνώστης/τρια σε προβληματισμό.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

- Χρησιμοποιείται μεταφορικά.
- Με τη χρήση αυτή αισθητοποιείται/αναδεικνύεται/τονίζεται...
- με έναν τρόπο περισσότερο γλαφυρό, ελκυστικό και ίσως υπερβολικό...
- η τάση των παιδιών να αντιδρούν με ακραίο τρόπο απέναντι στη συμπεριφορά των γονιών τους και να τους αποφεύγουν τους, όπως ακριβώς συμβαίνει και με μία αλλεργία.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ενδεικτικοί άξονες:

- η Μαρίνα, μοιάζοντας στον πατέρα της, ήταν διαφορετική, ήταν εσωστρεφής, σε αντίθεση με την εξωστρεφή μητέρα της,
- δεν μπορούσε να αναγνωρίσει στη μητέρα της το δικαίωμα να ορίζει τη ζωή της όπως επιθυμεί, μετά τον θάνατο του συζύγου της,
- έβλεπε τη μητέρα της ως την πηγή των δικών της προβλημάτων (λόγω της κοροϊδίας που υφίστατο στο σχολείο) κ.λπ.

Παρατηρήσεις:

- Ζητείται η τεκμηρίωση με στοιχεία του κειμένου (είτε με τη μορφή παράφρασης είτε με παράθεση χωρίων).
- Θετικά αξιολογείται η εστίαση του μαθητή/τριας σε κειμενικούς δείκτες, στον τρόπο γραφής χωρίων με ιδιαίτερο ενδιαφέρον, στην περίπτωση που ως στοιχεία δεν αξιοποιήθηκαν στο Θέμα 3. Π.χ. ερμηνεία της «ανώτερης δύναμης», του χωρίου: «Τα δύο αίματα πολεμούσαν άγρια εντός της» κ.ο.κ.

Β' σκέλος: Οποιαδήποτε επιλογή κρίνεται αποδεκτή, αρκεί να τεκμηριωθεί.

Κείμενο 1

Εφηβική παραβατικότητα και βίαιη συμπεριφορά: τι είναι αποτελεσματικό και τι δεν είναι

Διαδικτυακό άρθρο του Δημήτρη Κατσίκη, Δρ. Σχολικής και Εξελικτικής Ψυχολογίας, στην ιστοσελίδα <https://www.psychologynow.gr> (2014).

Παρότι στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια τα ποσοστά είναι μειωμένα, η εφηβική παραβατικότητα και βίαιη συμπεριφορά δεν έχουν εκλείψει και δεν έχουν πλήρως προληφθεί. [...]

Η εντατική επιτήρηση και οι αυστηρές ποινές ή τιμωρίες είναι μια από τις πιο συχνά υιοθετούμενες πρακτικές για την αντιμετώπιση των παραβάσεων και των βίαιων συμπεριφορών και παρότι προξενούν αρχική εγρήγορση σε ατομικό και κοινοτικό επίπεδο, διαθέτουν ελάχιστη αποτελεσματικότητα. Στο ίδιο μήκος κύματος, μηδαμινή αποτελεσματικότητα σε μακροπρόθεσμο επίπεδο έχουν και οι εκφοβιστικού τύπου παρεμβάσεις που περιλαμβάνουν παρουσίαση της ενδεχόμενης τρομακτικότητας των συνεπειών που υφίστανται οι έφηβοι παραβάτες εντός ή εκτός φυλακής σε περίπτωση σύλληψής τους. Εδώ θα πρέπει να αναφερθεί και ο σημαντικός ρόλος των μέσων μαζικής ενημέρωσης τα οποία συνήθως επιλέγουν να προβάλλουν περισσότερο αντίστοιχες πρακτικές παρά εμπειρικά βασισμένες ή τεκμηριωμένες θεραπείες. Μάλιστα, οι αναλυτές Petrosino και συνεργάτες βρήκαν ότι πρακτικές σαν τις παραπάνω οι οποίες παρουσιάζουν με θεωρητικό και προειδοποιητικό εκφοβιστικό τρόπο τις συνέπειες μιας ενδεχόμενης φυλάκισης ή μιας παραδειγματικής τιμωρίας σε περίπτωση παραβατικότητας συμπεριφοράς συνδέονται με αυξημένα ποσοστά παραβατικότητας στο μέλλον. Η σειρά αυτής της έρευνας αναδεικνύει ακόμη περισσότερο την ανάγκη πρόληψης της εφηβικής παραβατικότητας. [...] Τα περισσότερα σχετικά προληπτικά μοντέλα εφαρμόζονται σε οικογενειακό ή σχολικό επίπεδο. [...]

Το πρόγραμμα Promoting Alternative Thinking Strategies (PATHS) αποτελεί ένα πολυετές και πολυεπίπεδο σχολικό αναλυτικό πρόγραμμα το οποίο μπορεί να υλοποιείται από εκπαιδευτικούς και άλλους ειδικούς αγωγής υγείας. Το PATHS περιλαμβάνει εξάσκηση σε κοινωνικοσυναισθηματικές δεξιότητες σε παιδιά Δημοτικού και μπορεί να εφαρμοστεί από την Α΄ έως και την Ε΄ Δημοτικού. Οι εκπαιδευτικοί διεξάγουν ομαδικές συναντήσεις

παιδιών διάρκειας 20 και 30 λεπτών με συχνότητα τρεις φορές την εβδομάδα μαθαίνοντας στα παιδιά να εντοπίζουν, να αντιμετωπίζουν και να ρυθμίζουν συναισθήματα, ενώ ταυτόχρονα τα παιδιά διδάσκονται να αντιλαμβάνονται την οπτική των άλλων και να επιλύουν τις δυσκολίες τους με τους άλλους μέσω δεξιοτήτων επίλυσης προβλημάτων. Το PATHS έχει εφαρμοστεί με αποτελεσματικό τρόπο σε γενικά και ειδικά σχολεία. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησής του έδειξαν μείωση της επιθετικότητας, των προβλημάτων συμπεριφοράς, της κατάθλιψης καθώς και αυξημένο αυτοέλεγχο.

Κείμενο 2

Οι Σαλταδόροι του Βύρωνα

Απόσπασμα από το ομώνυμο βιβλίο του Ξενοφώντα Φιλήρη (2005), στο οποίο κατατίθενται μαρτυρίες σαλταδόρων. Οι σαλταδόροι ήταν μικρά παιδιά και έφηβοι που προκαλούσαν ζημιές στους Γερμανούς στη διάρκεια της Κατοχής στην Ελλάδα. Με οργανωμένο σχέδιο πάντα, πηδούσαν στα αμάξια των Γερμανών και έκλεβαν μπιτόνια με βενζίνες, λάστιχα, τρόφιμα και όπλα. Στο απόσπασμα γίνεται λόγος για τον σαλταδόρο Σταύρο Γλύκατζη.

Τον Σταύρο Γλύκατζη –δεν ξέρω γιατί του ‘χανε κολλήσει το παρατσούκλι «Ο Λιρής»– τον γνώρισα στα μέσα της Κατοχής, μαζί με την παρέα του, μια συντροφιά από πέντ’ έξι φιλαράκια. Όλοι μεγαλύτεροί μου κατά μία δεκαετία και βάλε, εκτός από τον Παράσχο, που ήταν είκοσι δύο χρονώ, πολύ γουστάρανε και τη δική μου παρεούλα, για να τους λέω τα κατορθώματα των σαλταδόρων. Έτσι κι εγώ, κολακευμένος από την εκτίμηση που μου δείχναν, τους έγινα κολαούζο και πολύ το καμάρωνα που με αντιμετώπιζαν σαν ίσο προς ίσο...

Σιγά σιγά, κι όπως περνούσε ο καιρός, ο Σταύρος ο Γλύκατζης με στρίμωξε μια μέρα σε μια γωνιά και μου είπε: «Αν κονομήσεις καμιά κονσέρβα, φερ' την μου για να την αγοράσω». Πράγματι, μετά από μερικές μέρες κονόμησα δυο κονσέρβες φουαγκρά και τις πήγα στο σπίτι του, εκεί στην οδό Κολοκοτρώνη, λίγο πιο πάνω από τον κινηματογράφο «Μον Σινέ», αριστερά, στον Βύρωνα. Δεν θυμάμαι πόσα μου έδωσε, θυμάμαι όμως που μου είπε εμπιστευτικά: «Αν αρπάξεις και κανένα όπλο, σε μένα να το φέρεις, χωρίς να πεις τίποτα σε κανένα άλλο....».

Δεν πέρασε πολύς καιρός και η... επιθυμία του έγινε πραγματικότητα! Ένα σούρουπο, ο Μενέλαος κι εγώ, κλέψαμε έξω από το ξενοδοχείο «Μεγάλη Βρετανία» ένα όπλο. Και τι όπλο! Ένα αυτόματο μαρσίπ. Το βάλαμε στον ντορβά και βουρ, με μεγάλο κίνδυνο, φτάσαμε στον Βύρωνα. Το όπλο το πήρα εγώ στο σπίτι μου. Νά 'χεις όπλο σπίτι σου το '43 δεν ήταν παίξε γέλασε... Το τί έγινε με τη μάνα μου, την κυρά-Σοφία, που την πήγαινα από

λαχτάρα σε λαχτάρα, δεν περιγράφεται. Αυτή η μητέρα πρέπει να είχε βογκήξει από μένα. Σκέτο... φρούτο ήμουν ο μπαγάσας!

Παρά την γκρίνια της κυρά-Σοφίας όμως, που έτρεμε από τον φόβο της –αχ, ρε μάνα! – το κράτησα το όπλο εκείνο το βράδυ και, μόλις ξημέρωσε, το έδωσα στον Σταύρο Γλύκατση, χωρίς να πάρω δεκάρα. Δυο μόνο λόγια μου είπε: «Το όπλο αυτό θα το δώσω στο πρωτοπαλίκarlo του Βύρωνα», χωρίς να αναφέρει όνομα.

Αργότερα έμαθα από τον Μιχάλη Κατιρτζόγλου ότι το 'χε χαρίσει στον Βαγγέλη Μαρτάκη, το διαμάντι της συνοικίας μας. Εγώ, στην ηλικία που ήμουν τότε, δεν είχα συνείδηση τί πάει να πει αριστερός και τί αγώνας... Το μόνο που καταλάβαινα ήταν ότι πρέπει να πολεμάμε τους κατακτητές. Όλα τ' άλλα τ' αγνοούσα. Παιδί ήμουν άλλωστε, τι να καταλάβω; Σήμερα όμως, στα 76 μου χρόνια, το άρωμα και την ομορφιά της Αντίστασης δεν τ' αλλάζω μ' όλο το χρυσάφι του κόσμου. Και είμαι περήφανος για τη δική μου μικρή συμμετοχή σ' αυτόν τον ωραίο αγώνα.

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο συντάκτης του άρθρου θα συμφωνούσε ή θα διαφωνούσε με τις τοποθετήσεις/απόψεις που διατυπώνονται παρακάτω; (μονάδες 4) Να τεκμηριώσεις την επιλογή σου παραθέτοντας δύο αποσπάσματα (ένα για κάθε τοποθέτηση) από το κείμενο 1. (μονάδες 6).

α. «Η παραβατικότητα των εφήβων θα περιοριστεί μόνο με αυστηρές ποινές!»

β. «Δείξτε στην τηλεόραση τι θα πάθει ο εγκληματίας και θα δείτε ότι θα φοβηθούν οι έφηβοι και δεν θα τολμήσουν να παραβούν τον νόμο!»

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Πώς συνδέεται νοηματικά η τελευταία παράγραφος του κειμένου 1 με τις δύο προηγούμενες;

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Στο κείμενο αξιοποιείται εξειδικευμένο επιστημονικό λεξιλόγιο. Να καταγράψεις 4 ενδεικτικούς όρους (8 μονάδες) και να δικαιολογήσεις τη χρήση τους στο συγκεκριμένο απόσπασμα. (7 μονάδες)

15 μονάδες

ΘΕΜΑ 4

Ποια θεωρείς ότι ήταν τα κίνητρα που οδηγούσαν τους έφηβους σαλταδόρους στα χρόνια της Αντίστασης σε πράξεις, όπως αυτές που περιγράφονται στο κείμενο 2; Να αξιοποιήσεις στοιχεία του αποσπάσματος στην απάντησή σου. Ποιες είναι οι δικές σου σκέψεις για τη δράση τους; (100-150 λέξεις)

15 μονάδες

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Θα διαφωνούσε.

Σχετικά αποσπάσματα:

- οι αυστηρές ποινές ή τιμωρίες [...] διαθέτουν ελάχιστη αποτελεσματικότητα.
- Εδώ θα πρέπει να αναφερθεί και ο σημαντικός ρόλος των μέσων μαζικής ενημέρωσης τα οποία συνήθως επιλέγουν να προβάλλουν περισσότερο αντίστοιχες πρακτικές παρά εμπειρικά βασισμένες ή τεκμηριωμένες θεραπείες. Μάλιστα, οι αναλυτές Petrosino και συνεργάτες βρήκαν ότι πρακτικές σαν τις παραπάνω οι οποίες παρουσιάζουν με θεωρητικό και προειδοποιητικά εκφοβιστικό τρόπο τις συνέπειες μιας ενδεχόμενης φυλάκισης ή μιας παραδειγματικής τιμωρίας σε περίπτωση παραβατικότητας συμπεριφοράς συνδέονται με αυξημένα ποσοστά παραβατικότητας στο μέλλον.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Στην τελευταία παράγραφο παρουσιάζεται ένα πρόγραμμα για μαθητές μικρής ηλικίας, μέσω του οποίου προωθούνται κοινωνικοσυναισθηματικές δεξιότητες και αμβλύνεται η επιθετικότητα των παιδιών.
- Συνεπώς, στην τελευταία παράγραφο παρατίθεται ένα μέσο πρόληψης της εγκληματικότητας,
- ενώ στο υπόλοιπο κείμενο τίθεται το ίδιο ζήτημα: η ανάγκη να δοθεί έμφαση στην πρόληψη του φαινομένου της εγκληματικότητας και όχι στην καταστολή του.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

- εφηβική παραβατικότητα, εντατική επιτήρηση, σε μακροπρόθεσμο επίπεδο, πρόληψης της εφηβικής παραβατικότητας, προληπτικά μοντέλα , πρόγραμμα *Promoting Alternative Thinking Strategies (PATHS)*, σχολικό αναλυτικό πρόγραμμα, ειδικούς αγωγής υγείας, κοινωνικοσυναισθηματικές δεξιότητες, μέσω δεξιοτήτων επίλυσης προβλημάτων, γενικά και ειδικά σχολεία, αυτοέλεγχο (ζητούνται τέσσερα από αυτά)

Με τη χρήση επιστημονικής ορολογίας:

- το κείμενο ενισχύεται ως προς την εγκυρότητά του,
- οπότε και ο αποδέκτης πείθεται ευκολότερα.
- Επιπλέον, ενισχύεται και η ακρίβεια, σαφήνεια των νοημάτων.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ενδεικτικοί άξονες:

Α΄ σκέλος:

- ο έφηβος θέλει να νιώσει σημαντικός, χρήσιμος- να αποκτήσει αίσθημα ευθύνης,
- παρασύρεται από το πάθος για περιπέτεια, την ορμητικότητά του,
- διέπεται από έναν αγνό πατριωτισμό, παρόλο που δεν κατανοεί σε βάθος τις πολιτικές αποχρώσεις του,
- φαίνεται ότι έχει αίσθηση ηρωισμού και ισχυρό το ένστικτο επιβίωσης σε μια δύσκολη εποχή πείνας, στερήσεων και κινδύνου,
- νιώθει σε μεγάλη ηλικία περήφανος που συμμετείχε σε αυτόν τον αγώνα.

Παρατηρήσεις:

- Ζητείται η τεκμηρίωση με στοιχεία του κειμένου (είτε με τη μορφή παράφρασης είτε με παράθεση χωρίων).
- Θετικά αξιολογείται η εστίαση του μαθητή/τριας σε κειμενικούς δείκτες, στον τρόπο γραφής χωρίων με ιδιαίτερο ενδιαφέρον, στην περίπτωση που ως στοιχεία δεν αξιοποιήθηκαν στο Θέμα 3. Π.χ. ο ρόλος της αφηγηματικής (εσωτερικής) εστίασης στον φωτισμό των κινήτρων, η ανάμνηση- αναδρομή μέσω της οποίας προβάλλεται η σημασία που είχε το συμβάν για τον νέο

Β' σκέλος: Οποιαδήποτε επιλογή κρίνεται αποδεκτή, αρκεί να τεκμηριωθεί. Αναμένεται απάντηση σχετικά με το ηρωικό φρόνημα των σαλταδόρων και γενικά όσων αγωνίστηκαν για την επιβίωση στη διάρκεια της Κατοχής.

Κείμενο 1

Ανάπτυξη ταυτότητας στην εφηβεία. Διαμόρφωση ταυτότητας και απάντηση στο ερώτημα «Ποιος είμαι»;

Το κείμενο είναι απόσπασμα (σελ. 12-13) από Οδηγό για γονείς και εφήβους, που εκπονήθηκε από τη Λουίζα Μιχαήλ, σχολική σύμβουλο, με ευθύνη έκδοσης την Θεολογική Σχολή της Εκκλησίας της Κύπρου. Ο οδηγός δημοσιεύτηκε το 2020.

Ο έφηβος συνειδητοποιεί ότι είναι ξεχωριστό άτομο από τους γονείς του και τα άτομα του περιβάλλοντός του και κατανοεί τη θέση του μέσα στον κόσμο των συνομηλίκων και των ενηλίκων. Η εφηβεία φέρει αλλαγές στην αυτοεικόνα του εφήβου και στις αντιλήψεις του σχετικά με την ταυτότητά του. Μπορεί να αντιληφθεί ποικίλες διαστάσεις του εαυτού του και τον αξιολογεί με βάση περισσότερο ψυχολογικά και ιδεολογικά χαρακτηριστικά και λιγότερο με εξωτερικά. Ο έφηβος έρχεται αντιμέτωπος με τα πολλαπλά στοιχεία της προσωπικότητάς του και ενδεχομένως αυτό το στοιχείο να τον οδηγήσει σε προβληματισμό και σύγχυση. **Επιπλέον**, γίνεται ικανός να αντιλαμβάνεται όλο και με μεγαλύτερη ακρίβεια το ποιος είναι (αυτοαντίληψη), χωρίς όμως να σημαίνει ότι είναι ικανοποιημένος από αυτό που είναι και την εικόνα του εαυτού του (αυτοεκτίμηση). Η νοητική του ανάπτυξη τού επιτρέπει να διακρίνει τις ποικίλες πλευρές του εαυτού του και να τις αξιολογεί έχοντας έτσι πλήρη επίγνωση των θετικών και αρνητικών του πτυχών. Υπάρχουν διαφυλικές διαφορές στην αυτοεκτίμηση και συγκεκριμένα στα κορίτσια στην αρχή της εφηβείας που είναι χαμηλότερη και πιο ευάλωτη από αυτή των αγοριών. Αυτό συμβαίνει, γιατί τα κορίτσια ανησυχούν περισσότερο για την εξωτερική τους εμφάνιση και την κοινωνική αναγνώριση. Βέβαια, υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν την αυτοεκτίμηση των εφήβων, όπως το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο και οι φυλετικές διαφορές χωρίς να αποκλείεται και ο συνδυασμός αυτών ή άλλων παραγόντων.

Η αναζήτηση ταυτότητας μπορεί να οδηγήσει τον έφηβο σε μια συναισθηματική αποδιοργάνωση ή αναστάτωση, καθώς αντιμετωπίζει κρίση ταυτότητας. Ο Erikson υποστηρίζει ότι σε αυτήν την περίοδο ο έφηβος περνά από το στάδιο της ταυτότητας ή σύγχυσης ταυτότητας. Σε αυτό το ψυχοκοινωνικό στάδιο ο έφηβος προσπαθεί να

ανακαλύψει τα προτερήματα και τις αδυναμίες του και να τα ταυτίσει με τις ικανότητές του και την αντίληψη που έχει για τον εαυτό του. Επίσης, προσπαθεί να ανακαλύψει τους ρόλους που θα χρειαστεί να αναλάβει σε όλα τα επίπεδα της ζωής του. **Τέλος**, επιδιώκει να βρει τον προσανατολισμό του σε εκπαιδευτικά/ακαδημαϊκά και επαγγελματικά θέματα, προσωπικά και σεξουαλικά θέματα και σε άλλα που αφορούν τις προτιμήσεις και τις αποφάσεις του.

Αδιαμφισβήτητα, η αναζήτηση ταυτότητας είναι μια «επίπονη» και δύσκολη διαδικασία, που κάποιες φορές μπορεί να καταλήξει σε λανθασμένες επιλογές και σε μη αποδεκτούς ρόλους. **Αξίζει να σημειωθεί** πως ο έφηβος βασίζεται σε φίλους και συνομηλίκους, με αποτέλεσμα να διαμορφώνει την ταυτότητά του και ταυτόχρονα να τη διαχωρίζει από την ταυτότητα των άλλων. Η στήριξη των συνομηλίκων βοηθά τον έφηβο να καθορίσει την ταυτότητά του και ταυτόχρονα να αναπτύξει διαπροσωπικές σχέσεις.

Κείμενο 2

Φόνος κόρης υπό του αδελφού της

Το παρακάτω δημοτικό τραγούδι έχει αντληθεί από τη συλλογή «Ελληνικά Δημοτικά Τραγούδια» (εκλογή), τομ. Α΄, Ακαδημία Αθηνών, Δημοσιεύματα του Λαογραφικού Αρχείου, αριθμ. 7, 1962, Αθήνα.

Ακούσατε τι 'γένη στην Κούμης τα χωριά;

Εντύθηκε μια νέα, στα ευρωπαϊκά.

Τον ερωμένο παίρνει και πάει στον καφενέ,

τον καφετζή προστάζει καφέ και ναργιλέ.

Δύο φίλοι τ' αδερφού της την μαρτυρήσανε.

-«Τι κάθεσαι, Βαγγέλη, δεν πας στον καφενέ...

να δης την αδερφή σου που πίνει ναργιλέ!»

Σηκώθηκε ο Βαγγέλης και πάει στον καφενέ

και βρίσκει την κακούργα να πίνει ναργιλέ!

-«Σηκώσου, Ευρυδίκη, να δης το μπόι σου,

Που ντρόπιασες εμένα κι όλο το σόι σου!»

Δυό μαχαιριές της δίνει εις τη ζερβιά πλευρά,

της παίρνει το συκώτι και τη μισή καρδιά.

Δύο λόγια η καημένη επρόφτασε να πη

κι έκλινε το κεφάλι και έπεσε νεκρή.

-«Οι φίλοι τ' αδερφού μου ήταν ο Χάρος μου,

για τον Πετροπουλάκη¹ που 'χα το θάρρος μου».

Οι φίλοι τ' αδερφού της την εσηκώσανε,

Στη μάννα, την καημένη, την παραδώσανε.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να χαρακτηρίσεις τις προτάσεις που ακολουθούν με την ένδειξη ΣΩΣΤΟ(Σ) ή ΛΑΘΟΣ(Λ), αξιολογώντας αν ανταποκρίνονται στο νόημα τού κειμένου 1.

- α. Ο έφηβος αξιολογεί τον εαυτό του βασισμένος λιγότερο σε εξωτερικά κριτήρια.
- β. Η αυτοαντίληψη στη διάρκεια της εφηβείας συνεπάγεται ταυτόχρονα και την αυτοεκτίμηση.
- γ. Αγόρια και κορίτσια κατά την εφηβεία βιώνουν την αυτοεκτίμηση με πανομοιότυπο τρόπο.
- δ. Η αναζήτηση της ταυτότητας από τον έφηβο έχει πάντα θετικά αποτελέσματα.
- ε. Η στήριξη των συνομηλίκων αποτελεί βασικό παράγοντα καθορισμού της εφηβικής ταυτότητας και της σύναψης διαπροσωπικών σχέσεων.

¹ Το όνομα του συντρόφου της κοπέλας.

Μονάδες 10

2° υποερώτημα (μονάδες 10)

Επιπλέον (1^η παράγραφος), Τέλος (2^η παράγραφος), Αδιαμφισβήτητα (3^η παράγραφος), Αξίζει να σημειωθεί (3^η παράγραφος): Ποιος είναι ο ρόλος των παραπάνω λέξεων ή φράσεων στη συνοχή του λόγου στο Κείμενο 1 (μονάδες 2) και ποια νοηματική σχέση εκφράζει η καθεμία (μονάδες 8);

Μονάδες 10

3° υποερώτημα (μονάδες 15)

«Σε αυτό το ψυχοκοινωνικό στάδιο ο έφηβος... τις αποφάσεις του.»: Στο τμήμα αυτό της δεύτερης παραγράφου τού Κειμένου 1 η συγγραφέας θέλει να αποδείξει ότι η αναζήτηση της εφηβικής ταυτότητας είναι δύσκολη και κοπιαστική διαδικασία. Να βρεις μία λεξιλογική της επιλογή , ένα σχήμα λόγου, καθώς και το γραμματικό πρόσωπο που χρησιμοποιεί, ώστε να αποκτήσει πειστικότητα ο λόγος της.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις την αντίδραση του αδερφού με στοιχεία του Κειμένου 2 και με κριτήριο τις στερεότυπες αντιλήψεις παλαιότερων χρόνων, όταν και συνετέθη το δημοτικό τραγούδι (μονάδες 10). Ποια είναι η προσωπική σου τοποθέτηση στο γεγονός που αφηγείται το τραγούδι (μονάδες 5); Να οργανώσεις την ερμηνεία σου σε 120-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΑΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

α. Σωστό

β. Λάθος

γ. Λάθος

δ. Λάθος

ε. Σωστό

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Οι ζητούμενες λέξεις και φράσεις είναι διαρθρωτικές, ο ρόλος τους είναι να βοηθήσουν στη γλωσσική συνοχή του λόγου και κατ' επέκταση στη νοηματική αλληλουχία, στη σύνδεση των νοημάτων ανάμεσα στις περιόδους λόγου εντός της παραγράφου ή και μεταξύ των παραγράφων του Κειμένου 1.

Επιπλέον: η διαρθρωτική λέξη δηλώνει προσθήκη νοήματος και χρησιμοποιείται από τη συγγραφέα για να προσθέσει μία ακόμα αλλαγή που επιφέρει η εφηβεία στην εικόνα του νέου.

Τέλος: Δηλώνει ολοκλήρωση νοήματος και χρησιμοποιείται, για να προστεθεί το τελευταίο επιχείρημα της συγγραφέως σχετικά με τη δυσκολία αναζήτησης της εφηβικής ταυτότητας

Αδιαμφισβήτητα : Εκφράζει αδιαφιλονίκητο συμπέρασμα. Με τη χρήση του η συγγραφέας ολοκληρώνει την πορεία της σκέψης της που ξεκίνησε από την προηγούμενη παράγραφο.

Αξίζει να σημειωθεί: Η φράση δηλώνει έμφαση. Τονίζει τη σημασία της παρουσίας των φίλων και συνομηλίκων στην απόκτηση της εφηβικής ταυτότητας.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Η συγγραφέας χρησιμοποιεί τα ρήματα «προσπαθεί» (δύο φορές) και «επιδιώκει». Η συγκεκριμένη λεξιλογική επιλογή τη βοηθά να αναδείξει τη δυσκολία της απόπειρας τού εφήβου να βρει την ταυτότητά του. Παράλληλα, στο συγκεκριμένο τμήμα γίνεται χρήση **πολυσύνδετου σχήματος** (Τέλος, επιδιώκει να βρει τον προσανατολισμό του σε εκπαιδευτικά/ακαδημαϊκά **και** επαγγελματικά θέματα, προσωπικά **και** σεξουαλικά θέματα **και** σε άλλα που αφορούν τις προτιμήσεις **και** τις αποφάσεις του), το οποίο τονίζει το πλήθος των επιδιώξεων από τον έφηβο. Το γραμματικό πρόσωπο που χρησιμοποιείται είναι το γ' ενικό ρηματικό πρόσωπο, το οποίο προσδίδει αντικειμενικότητα στο κείμενο και ικανοποιεί τον στόχο της συγγραφέως που είναι η ενημέρωση του κοινού για τη σοβαρότητα του θέματος.

Σημείωση: εκτός από το πολυσύνδετο σχήμα, υπάρχουν και άλλα που μπορεί να αναφέρει ο/η μαθητής/-τρια (π.χ. η επανάληψη του ρήματος «προσπαθεί», η μεταφορά «να βρει τον προσανατολισμό του σε εκπαιδευτικά/ακαδημαϊκά και επαγγελματικά θέματα»).

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Η αντίδραση του αδελφού στο λογοτεχνικό κείμενο υπαγορεύεται από αίτια :

- **Οικογενειακά:** Σύμφωνα με τις αντιλήψεις εκείνης της εποχής ο αδελφός αποτελεί τον προστάτη της τιμής και της υπόληψης της οικογένειας (ιδιαίτερα αν λείπει ο πατέρας). Στο δημοτικό τραγούδι το «παράπτωμα» της αδελφής («*Εντύθηκε μια νέα, στα ευρωπαϊκά. Τον ερωμένο παίρνει και πάει στον καφενέ, τον καφετζή προστάζει καφέ και ναργιλέ.*») είναι ασυμβίβαστο με τα οικογενειακά ήθη μιας πολύ κλειστής κοινωνίας, τα οποία επιβάλλουν τον αποκλεισμό της γυναίκας από δραστηριότητες καθαρά αντρικές και την απομόνωσή της στο σπίτι. Η παραβίαση των αρχών αυτών επιφέρει την ποινή τής κοπέλας, προκειμένου να αποκατασταθεί η τάξη και να «ξεπλυθεί η ντροπή» με την οποία ατίμασε η κοπέλα την οικογένειά της και το σόι της (-«*Σηκώσου, Ευρυδίκη, να δης το μπόι σου, Που ντρόπιασες εμένα κι όλο το σόι σου!*»).
- **Κοινωνικά:** Η κοινωνία της εποχής αρνείται επίσης να δεχτεί την «εκτροπή» της γυναίκας και «απαιτεί» εμμέσως από τον αδελφό να αναλάβει τις ευθύνες του (Δύο

φίλοι τ' αδερφού της την μαρτυρήσανε.-«Τι κάθεςσαι, Βαγγέλη, δεν πας στον καφενέ...να δης την αδερφή σου που πίνει ναργιλέ!»).

Αναμένουμε από το μαθητή να καταδικάσει την απάνθρωπη συμπεριφορά προς την κοπέλα, να καυτηριάσει τον κοινωνικό ρατσισμό που υφίσταται η γυναίκα την εποχή της σύνθεσης του τραγουδιού και να στηλιτεύσει τα ήθη μιας εποχής ασυμβίβαστης με την κοινωνική πρόοδο. Επίσης, μπορεί να συγκρίνει τη θέση της γυναίκας εκείνης της εποχής με την σημερινή .

Κείμενο 1

Η Φιλία στην Εφηβεία

Το κείμενο είναι άρθρο της ψυχολόγου Ελένης Παπαδοπούλου και έχει αντληθεί από το διαδίκτυο (προσπέλαση στις 7.4.2021). Το θέμα του είναι η αξία της φιλίας και ο ρόλος της στην εφηβική ηλικία. (διασκευή)

Η φιλία είναι απαραίτητη κατά την περίοδο της εφηβείας, στη διάρκεια της οποίας αλλάζουν οι σχέσεις που έχουμε με την οικογένειά μας. Στην εφηβεία προτιμούμε να περνάμε περισσότερο χρόνο με τους φίλους μας. Γι' αυτό το λόγο, ίσως, οι έφηβοι λένε ότι η φιλία είναι ό,τι πιο σημαντικό έχουν στη ζωή τους. Αναζητούμε έναν φίλο που να μας ταιριάζει, για να του εμπιστευτούμε τις δυσκολίες μας, να μας στηρίξει και να περνάμε ευχάριστες στιγμές.

Τα κριτήρια, σύμφωνα με τα οποία συνήθως επιλέγουμε φίλους, είναι το να έχουμε παρόμοιες αντιλήψεις, αξιοπιστία, υποστήριξη, σταθερότητα, να αντλούμε χαρά, να είμαστε ο εαυτός μας, να συμπληρώνουμε ο ένας τον άλλο, αλλά και να μπορούμε να διαφωνούμε. Θέλουμε να γνωρίζουμε συνομηλίκους και να ανταλλάσσουμε απόψεις για τα ρούχα, τα χτενίσματα και τα ενδιαφέροντά μας. Όλα αυτά μάς ενώνουν και μάς κάνουν να νιώθουμε πιο δυνατοί.

Ταυτιζόμαστε με τους φίλους μας, όπως παλιότερα ταυτιζόμασταν με τους γονείς μας. Θεωρούμε πολύ σημαντική την εικόνα που η παρέα δημιουργεί για εμάς. Συχνά προσπαθούμε να είμαστε απόλυτα όμοιοι με τους φίλους μας, για να μη μας απορρίψουν. Όμως, μια ομάδα λειτουργεί ακόμη καλύτερα, όταν τα άτομα που την αποτελούν συμπληρώνουν ο ένας τον άλλο μέσα από τις διαφορές τους. Είναι σημαντικό, λοιπόν, να βρούμε μια ισορροπία ανάμεσα στην ομοιότητα που θέλουμε να έχουμε με τους φίλους μας και στη μοναδικότητα που έχει ο καθένας μας. Έτσι, δημιουργείται μια πραγματική φιλία που αντέχει στον χρόνο.

Βασική αξία στη φιλία είναι να μπορούμε να εμπιστευτούμε τον άλλο και να νιώθουμε ασφαλείς μαζί του. Αν προδώσει την εμπιστοσύνη μας, αυτό είναι οδυνηρό. Χρειάζεται όμως να μη φτάνουμε να προδίδουμε τον εαυτό μας, για να μην προδώσουμε έναν φίλο. Μερικές φορές, προκειμένου να μη χάσουμε έναν φίλο, κάνουμε πράγματα που δεν θέλουμε. Αντί γι' αυτό, μπορούμε να εξηγήσουμε τους λόγους που έχουμε μια

διαφορετική επιθυμία. Η πραγματική φιλία μάς δίνει τη δυνατότητα να εμπιστευτούμε, να δεσμευτούμε και να εξελιχθούμε ως άνθρωποι. Ακόμα και όταν ενηλικιωθούν οι έφηβοι, οι φίλοι μπορούν να τους κάνουν να νιώθουν ασφαλείς και να τους βοηθούν στις δυσκολίες. Οι φιλίες που δημιουργούνται στην εφηβεία συχνά διαρκούν μια ολόκληρη ζωή.

Οι φίλοι είναι, λοιπόν, πολύ ιδιαίτερο κεφάλαιο στη ζωή του εφήβου, είναι ο μεγάλος πλούτος της εφηβείας. Είναι σημαντικό για το παιδί να αρχίζει να ανοίγεται από νωρίς και να δημιουργεί παρέες με συνομηλίκους του, ενώ στην εφηβεία αυτό γίνεται κυρίαρχη ανάγκη του. Ο έφηβος έχει ανάγκη να ζήσει εμπειρίες και έντονα αισθήματα, να νιώσει εμπιστοσύνη για άτομα πέρα από το οικογενειακό του περιβάλλον. Μαζί τους θα μπορέσει να αναπτύξει νέα ενδιαφέροντα, να έχει τον δικό του κόσμο έξω από τις συνήθειες και τις αντιλήψεις της οικογένειας. Είναι ο καθρέφτης μέσα στον οποίο αναζητά τη νέα του ταυτότητα, που μοιράζεται μαζί του τα όρια, τα ψυχικά και τα φυσικά, που τον καταλαβαίνει χωρίς να δίνει εξηγήσεις, που τον δέχεται χωρίς να τον κατηγορεί και χωρίς να του δίνει συμβουλές, όπως γίνεται με τους γονείς του.

Κείμενο 2

Ο πατέρας

Το παρακάτω ποίημα είναι της Μαρίας Κέντρου-Αγαθοπούλου, και ανήκει στην ποιητική συλλογή «Θαλασσινό Ημερολόγιο»(1981).

Ο πατέρας μου ήταν μηχανοδηγός
Κάρβουνο μύριζαν τα πέτσινά ρούχα του
Κάτω απ' τη μαύρη του τραγιάσκα
Άρχιζαν τα καπνισμένα μάτια του

Ο πατέρας μου δε μιλούσε πολύ
Μόνο χαμογελούσε κάπου κάπου
Με τα ηλιοψημένα χείλια του
Προπάντων όταν έπινε τσίπουρο

Κάτω απ' την κληματαριά τής αυλής
Αψηλός και δυνατός ήταν
Κι όταν με σήκωνε αψηλά
Με τ' ατσαλένια μπράτσα του
Δε φοβόμουν καθόλου
Όπως κι εκείνος δε φοβόταν

Ούτε τη ζωή του
Ούτε το θάνατό του:
Περνούσε με το τρένο του
Σφυρίζοντας
Μες απ' τις σκοτεινές
Τις στοιχειωμένες σήραγγες
Και τις νικούσε

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να περιγράψεις τη σημασία της φιλίας για τον έφηβο, σύμφωνα με το Κείμενο 1 (50-60 λέξεις).

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να γράψεις δύο λέξεις με τις οποίες συνδέονται οι περίοδοι λόγου στην 3η παράγραφο του Κειμένου 1 (μονάδες 4) και να αποδώσεις τη νοηματική σχέση που εκφράζει η καθεμία. (μονάδες 6)

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Στην εφηβεία προτιμούμε να περνάμε περισσότερο χρόνο με τους φίλους μας.: Να μετασχηματίσεις την παραπάνω περίοδο λόγου του Κειμένου 1 αλλάζοντας, όπου χρειάζεται, το πρώτο πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο σε τρίτο πληθυντικό και θέτοντας το υποκείμενο που απαιτείται για το ολοκληρωμένο νόημα. (μονάδες 10) Ποια αλλαγή παρατηρείς στο ύφος λόγου; (μονάδες 5)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποια χαρακτηριστικά αποδίδει στον πατέρα του το ποιητικό υποκείμενο και ποια συναισθήματα εκφράζει στο Κείμενο 2 (μονάδες 10); Ποιες σκέψεις σου δημιουργεί η ανάγνωση για τη σχέση γονέα-παιδιού κατά την εφηβική ηλικία (μονάδες 5); Να αναπτύξεις σε 100-150 λέξεις την απάντησή σου.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η σημασία της φιλίας για τον έφηβο:

- Συμπόρευση στις δύσκολες και στις ευχάριστες στιγμές, ανταλλαγή απόψεων για κοινά ενδιαφέροντα.
- Η πραγματική φιλία δίνει τη δυνατότητα ανάπτυξης εμπιστοσύνης, δέσμευσης, εξέλιξης.
- Ο έφηβος μπορεί να αναπτύξει νέα ενδιαφέροντα, να έχει τον δικό του κόσμο έξω από τις συνήθειες και τις αντιλήψεις της οικογένειας.
- Ο φίλος για τον έφηβο είναι ο καθρέφτης μέσα στον οποίο αναζητά τη νέα του ταυτότητα, που μοιράζεται μαζί του τα όρια.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Όμως: δημιουργεί αντίθεση ανάμεσα στην ομοιομορφία που επιδιώκουν οι έφηβοι και στην ανάγκη διαφοροποίησης των εφήβων μέσα σε μια ομάδα.

Λοιπόν: συμπεραίνει πως πρέπει να βρεθεί μια ισορροπία ανάμεσα στην ομοιότητα και την μοναδικότητα μέσα στην ομάδα.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Στην εφηβεία προτιμούν να περνάν περισσότερο χρόνο με τους φίλους τους.

Ύφος: απρόσωπο, αντικειμενικό, ψυχρό.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Χαρακτηριστικά του πατέρα:

- Έκανε μια δύσκολη δουλειά «Κάρβουνο μύριζαν τα πέτσινά ρούχα του».
- Λιγομίλητος «δε μιλούσε πολύ».
- Είχε καλή διάθεση «Μόνο χαμογελούσε κάπου κάπου».
- Επιθυμούσε να περνά όμορφα «Προπάντων όταν έπινε τσίπουρο».
- Ήταν θαρραλέος «Όπως κι εκείνος δε φοβόταν».

Συναισθήματα:

- Θαυμασμός
- Αγάπη

Σκέψεις για τη σχέση γονέα- παιδιού στην εφηβική ηλικία

- Το παιδί έχει ανάγκη τη στήριξη του γονέα του.
- Ο γονέας λειτουργεί ως πρότυπο για το παιδί του.
- Ο γονέας είναι πηγή άντλησης δύναμης για το παιδί.

Κείμενο 1

Η φιλία

Το κείμενο είναι διασκευασμένο απόσπασμα δοκιμίου του Ευάγγελου Παπανούτσου (Πρακτική Φιλοσοφία, εκδ. Δωδώνη, Αθήνα 1984).

Όταν σε κάποια βαρυσήμαντη καμπή του βίου μας μελετούμε ή επιχειρούμε κάτι πολύ σοβαρό και επικίνδυνο, έχουμε ανάγκη από έναν καλόγνωμο σύμβουλο και αυστηρό κριτή, για να συζητήσουμε μαζί του ελεύθερα και χωρίς περιστροφές το πρόβλημά μας. Αναζητούμε, αν όχι ένα ακόμη ζευγάρι ώμους έτοιμους να φορτωθούν κι εκείνοι μαζί μας και έτσι να μοιραστεί το φορτίο, τουλάχιστον ένα χέρι σίγουρο και ένα μάτι καθαρό, που θα μάς ενθαρρύνει ή θα μάς αποτρέψει, αν κρίνει ότι δε βρισκόμαστε στον σωστό δρόμο, ότι δεν έχουμε εκτιμήσει ορθά τις δυνάμεις μας, ή δεν αναλογιστήκαμε τις συνέπειες των πράξεών μας. Ποιος, εκτός από τον φίλο μας, μπορεί να είναι ο καλύτερος σύμβουλος και κριτής μας;

Για να φανεί η αξία της φιλίας, δε θα διστάσω να επικαλεστώ ένα φαινομενικά παράδοξο γεγονός. Έχει παρατηρηθεί ότι στις κρίσιμες στιγμές της ζωής τους πολλοί, όταν τους λείπει ο φίλος, καταφεύγουν στην κρίση του εχθρού. Διαισθάνονται ότι, όπως η αγάπη, έτσι και το μίσος μπορεί να δει καθαρά μέσα μας και να μάς ζυγίσει με σκληρότητα, αλλά και με ακρίβεια. Γι' αυτό, φθάνουν στο σημείο να ανεχτούν να ακούσουν από τα χείλη του εχθρού τον αυστηρό λόγο που χρειάζεται, για να ορθοποδήσουν¹. Ξέρουν ότι την ώρα εκείνη του «μεγάλου ναι» ή του «μεγάλου όχι», όπως θα έλεγε στη γλώσσα του ο Καβάφης, θα κριθεί η τύχη τους. Τότε, λοιπόν, χρειάζομαστε τον φίλο και στην έλλειψή του, τον εχθρό!

Η φιλία, όμως, είναι και εξαιρετικά ευαίσθητη. Όπως τα ευγενή ποτά αλλοιώνονται αμέσως με την παραμικρή πρόσμειξη ακάθαρτων ουσιών, έτσι και η φιλία δεν αντέχει στη νόθευση και διαλύεται πολύ εύκολα. Την αποσυνθέτει η ιδιοτέλεια, ο φθόνος και η αντιζηλία, τα παράγωγα, δηλαδή, του εγωισμού. Αρκεί μια σταγόνα από το δηλητήριο αυτό, για να χαθεί η εκτίμηση, να λείψει η εμπιστοσύνη και να σβήσει η αγάπη των φίλων.

Έτσι, εξηγούνται και οι δυσχέρειες που έχουν να υπερνικήσουν οι φιλίες μεταξύ ομοτέχνων, για να διατηρηθούν. Δύσκολα βρίσκει τον φίλο ο δικηγόρος σε άλλο δικηγόρο,

¹ Ορθοποδώ (ή ορθοποδίζω): αναλαμβάνω τις χαμένες μου δυνάμεις, περνώ από μια κακή κατάσταση σε μια καλή ή γενικά ικανοποιητική.

ο γιατρός σε άλλο γιατρό, ο καλλιτέχνης σε άλλο καλλιτέχνη, γιατί τις σχέσεις τους τις δηλητηριάζει ο φόβος και η υποψία του ανταγωνισμού. Στη φιλία πρέπει να πηγαίνουμε με ανέφελη καρδιά· τότε τη χαιρόμαστε.

Κείμενο 2

Το αμάρτημα της μητρός μου (απόσπασμα)

Το κείμενο είναι απόσπασμα από το διήγημα του Γιώργου Βιζυηνού «Το αμάρτημα της μητρός μου».

Στη σκηνική ενότητα η αφήγηση γίνεται από τη μητέρα του συγγραφέα.

Ήταν τότε κοντά, που επαντρολογιέτο ο Φώτης ο Μυλωνάς. Ο μακαρίτης ο πατέρας σου παράργησε το γάμο τους, ως που ν' αποσαραντήσω εγώ, για να τους στεφανώσουμε μαζί. Ήθελε να με βγάλει και μένα στον κόσμο, για να χαρώ σαν 'πανδρευμένη, αφού κορίτσι δεν μ' αφήκεν η γιαγιά σου να χαρώ.

Το πρωί τους στεφανώσαμε, και το βράδυ ήταν οι καλεσμένοι στο σπίτι τους· και επαίζαν τα βιολιά, και έτρωγεν ο κόσμος μέσα στην αυλή, κι' εγύρνα η κανάτα με το κρασί από χέρι σε χέρι. Και έκαμεν ο πατέρας σου κέφι, σαν διασκεδαστικός που ήταν ο μακαρίτης, και μ' έρριψε το μανδύλι του, να σηκωθώ να χορέψουμε. Σαν τον έβλεπα να χορεύη, μου άνοιγεν η καρδιά μου, και σαν νέα που ήμουνε, αγαπούσα κ' εγώ το χορό. Κ' εχορέψαμε λοιπόν κ' εχόρεψαν και οι άλλοι καταπόδι μας. Μα εμείς εχορέψαμε και καλλίτερα και πολύτερα.

Σαν εκοντέψανε τα μεσάνυχτα, επήρα τον πατέρα σου παράμερα και τον είπα· άνδρα, εγώ έχω παιδί 'στην κούνια και δεν μπορώ πια να μείνω. Το παιδί πεινά· εγώ εσπάργωσα. Πώς να το βυζάξω μέσ' στον κόσμο και με το καλό μου φόρεμα! Μείνε συ, αν θέλεις να διασκεδάσης ακόμα. Εγώ θα πάρω το μωρό να πάγω στο σπίτι.

- Ε, καλὰ γυναίκα! Είπε ο σχωρεμένος, και μ' επαπάρισε 'πα στον ώμο. Έλα, χόρεψε κι' αυτό το χορό μαζί μου, και ύστερα πηγαίνουμε κ' οι δύο. Το κρασί άρχισε να με χτυπά στο κεφάλι, καὶ αφορμή γυρεύω κι' εγώ να φύγω.

Σαν εξεχορέψαμε κ' εκείνο το χορό, επήραμε τη στράτα².

Ο γαμβρός έστειλε τα παιχνίδια³ και μας εξεπροβόδησαν ως το μισό το δρόμο. Μα είχαμε ακόμη πολύ ως το σπίτι. Γιατί ο γάμος έγινε στον Καρσιμαχαλά. Ο δούλος επήγαινε μπροστά με το φανάρι. Ο πατέρας σου εσήκωνε το παιδί, και βαστούσε και μένα από το χέρι.

- Κουράσθης, βλέπω, γυναίκα!

² τον δρόμο (της επιστροφής)

³ τα όργανα

- Ναι, Μιχαλιό. Κουράσθηκα.
- Άιντε βάλ' ακόμα κομμάτι δύναμι, ως που να φθάσουμε στο σπίτι, θα στρώσω τα στρώματα μοναχός μου. Εμετάνοιωσα που σ' έβαλα κ' εχόρεψες τόσο πολύ.
- Δεν πειράζει, άνδρα, του είπα. Το έκαμα για το χατήρι σου. Αύριο ξεκουράζομαι πάλι.
- Έτσι ήρθαμε στο σπίτι. Εγώ εφάσκισα⁴ κ' εβύζαξα το παιδί κ' εκείνος έστρωσε. [...]

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Με ποιες σκέψεις στο Κείμενο 1 ο συγγραφέας επιχειρεί να αναδείξει την αξία της φιλίας; (50 60 λέξεις)

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην 3^η παράγραφο του Κειμένου 1 ο συγγραφέας χρησιμοποιεί για την οργάνωση του λόγου του την αναλογία. Να εντοπίσεις τα μέλη της (μονάδες 6) και να δικαιολογήσεις αυτή του την επιλογή (μονάδες 4).

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να καταγράψεις πέντε (5) λέξεις ή φράσεις του Κειμένου 1 στις οποίες η λειτουργία της γλώσσας είναι μεταφορική (μονάδες 10) και να δικαιολογήσεις την επιλογή τους με κριτήριο την πρόθεση του συγγραφέα (μονάδες 5).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις τη στάση του συζύγου με στοιχεία του Κειμένου 2, λαμβάνοντας υπόψη και το γεγονός ότι ο χρόνος της ιστορίας τοποθετείται στα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Συμφωνείς ή διαφωνείς με αυτή τη συμπεριφορά και γιατί; Οργάνωσε την ερμηνεία σου σε 120-150 λέξεις.

Μονάδες 15

⁴ έβαλα την πάνα (με όρους της εποχής μας)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, είναι αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- ο φίλος ως ο καλύτερος σύμβουλος και αντικειμενικός κριτής,
- ελλείψει φίλου ορισμένοι καταφεύγουν στην αυστηρή κρίση του εχθρού,
- ευαίσθητη η φιλία, δεν αντέχει στη νοθεία και διαλύεται,
- φόβος και υποψία ανταγωνισμού: εμπόδια στις φιλίες μεταξύ ομοτέχνων,
- ανέφελη καρδιά, ανιδιοτέλεια, αγάπη: προϋποθέσεις γνήσιας φιλίας.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Αναλογία: «Όπως τα ευγενή ποτά αλλοιώνονται αμέσως με την παραμικρή πρόσμειξη ακάθαρτων ουσιών, έτσι και η φιλία δεν αντέχει στη νόθευση και διαλύεται πολύ εύκολα.»
→ μεταφορικός παραλληλισμός των εννοιών της φιλίας και των ευγενών ποτών με παρομοίωση

Μέλη αναλογίας:

- αναφορικό μέρος: τα ευγενή ποτά (προηγείται, εισάγεται με τη λέξη «Όπως»)
- δεικτικό μέρος: η φιλία (έπεται, εισάγεται με τη λέξη «έτσι»)

Δικαιολόγηση επιλογής:

Επιτυχής επιλογή, γιατί μέσω του παραλληλισμού της με ένα απτό, προσιτό, καθημερινό παράδειγμα υλικής και όχι συναισθηματικής υπόστασης ή φιλοσοφικής διάστασης, αναδεικνύεται, ώστε να γίνει κατανοητή, η ευαίσθητη φύση της φιλίας: τα ευγενή ποτά αλλοιώνονται εύκολα με οποιαδήποτε πρόσμειξη άλλης ουσίας, αλλά και η φιλία ως ευγενούς φύσεως σχέση δεν αντέχει οποιαδήποτε μορφή νοθείας.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

- βαρυσήμαντη καμπή του βίου: σημαντική στιγμή της ζωής, όταν υπάρχουν διλήμματα ή πρέπει να παρθούν σπουδαίες αποφάσεις

- μάτι καθαρό: εδώ ο συγγραφέας θέλει να αναδείξει τη σημασία της ευθυκρισίας, της αντικειμενικής προσέγγισης της πραγματικότητας από τον φίλο, με βάση την οποία θα δώσει την κατάλληλη συμβουλή στον φίλο του
- να μάς ζυγίσει με σκληρότητα: να μας κρίνει με αυστηρά/ αντικειμενικά κριτήρια, χωρίς συναισθηματισμούς
- μια σταγόνα από το δηλητήριο αυτό: έστω και ελάχιστη έκφραση εγωιστικών και ιδιοτελών συναισθημάτων αρκεί για να καταστρέψει μια φιλική σχέση
- ανέφελη καρδιά: ψυχή αγνή, απαλλαγμένη από ιδιοτέλεια, διαυγής συναισθηματικά.

Πρόθεση του συντάκτη με την επιλογή αυτών των λέξεων και φράσεων με συνυποδηλωτική/μεταφορική λειτουργία της γλώσσας είναι να προβληματίσει τον/την αναγνώστη/αναγνώστρια για τη σημασία που έχει η φιλία στη ζωή μας, αλλά και πόσο ευαίσθητη είναι αφού εύκολα υποσκάπτεται από τον ανταγωνισμό και τη σκοπιμότητα. Με τη συνυποδηλωτική λειτουργία το νόημα δεν δίνεται με ευθύ τρόπο, αλλά έμμεσα, οπότε δίνεται ερέθισμα στον/στην αναγνώστη/αναγνώστρια να επεξεργασθεί το νόημα και να το αφομοιώσει με κριτικό τρόπο.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε άποψη διατυπώνεται από τους μαθητές/-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί/ τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Θετικά αξιολογείται η προσπάθεια του/της μαθητή/-τριας να προσδιορίσει με σαφήνεια και συντομία τα εξής ως προς το α' ερώτημα:

- ως κουμπάρος, ανέβαλε τον γάμο, γιατί η σύζυγός του, ως λεχώνα -με βάση τα έθιμα της εποχής-, δεν μπορούσε να εμφανιστεί στην κοινότητα, αν δεν είχαν περάσει 40 μέρες από τον τοκετό
- ήθελε να συμμετάσχει και η γυναίκα του στον γάμο, να χαρεί τη ζωή της ως παντρεμένη, καθώς η αυστηρή μητέρα της -κατά τα πρότυπα της ανδροκρατούμενης κοινωνίας- δεν της επέτρεπε τις εξόδους ως ανύπαντρη
- λόγω της επιθυμίας του να χαρούν το ευχάριστο γεγονός, πίεσε τη γυναίκα του να παραμείνουν στο γαμήλιο γλέντι και να χορέψουν περισσότερο από όσο εκείνη άντεχε (ως λεχώνα και θηλάζουσα μητέρα βρέφους)

- συνειδητοποιώντας τη ζαλάδα της από το κρασί και την κούρασή της εκ των υστέρων, σήκωνε το παιδί του, αλλά κρατούσε κι εκείνην, που δυσκολευόταν να προχωρήσει, ζητώντας της συγγνώμη και βοηθώντας την ακόμη και στο σπίτι με το στρώσιμο του κρεβατιού
- είχε καλές προθέσεις και αγνά αισθήματα αγάπης, νοιαζόταν για τη σύζυγό του και την υποστήριζε επί του πρακτέου, ήταν πραγματικά σπάνιο υπόδειγμα ευγενικού και στοργικού άντρα, ειδικά για τα δεδομένα της πατριαρχικής κοινωνίας του 19ου αιώνα, εποχής όπου αποκλειστικά οι γυναίκες επωμίζονταν τις ευθύνες και τα βάρη του νοικοκυριού και της ανατροφής των παιδιών, συχνά δίχως να τους αναγνωρίζεται το δικαίωμα στην ψυχαγωγία και στην ξεκούραση.

Κείμενο 1

Ο έρωτας στα χρόνια της τεχνολογίας

Το ακόλουθο διασκευασμένο άρθρο των Δημήτρη Γαλάνη και Νικήτα Καραγιάννη προέρχεται από την ηλεκτρονική έκδοση της εφημερίδας «Το Βήμα» <https://www.tovima.gr/2008/11/24/culture/o-erwtas-sta-xronia-tis-technologias/> (προσπελάστηκε στις 23.10.2021).

Μας αρέσει να πιστεύουμε ότι σε έναν κόσμο όπου όλα αλλάζουν η φύση του έρωτα, η χημεία του, ο πυρήνας του παραμένουν και θα παραμένουν πάντα αναλλοίωτα. Και όμως αυτή τη στιγμή έχουμε φθάσει σε ένα οριακό σημείο, πέρα από το οποίο τίποτε, ούτε ο έρωτας, δεν θα είναι το ίδιο. Στο άμεσο μέλλον θα βιώνουμε τον έρωτα με εντελώς διαφορετικό τρόπο, αφού θα εξυπηρετεί πλέον άλλους σκοπούς και άλλες ανάγκες από αυτές που εξυπηρετεί σήμερα.[...]

Αλλά ποιον έρωτα θα ζουν οι άνθρωποι, αφού ο έρωτας έχει ήδη πεθάνει; Μια ματιά γύρω μας φτάνει για να καταλάβουμε ότι ζούμε στην εποχή του θανάτου του συναισθήματος. Κανένας δεν ερωτεύεται πλέον ή, για να είμαστε πιο ακριβείς, κανένας δεν ερωτεύεται όπως παλιά. Και αυτοί που ερωτεύονται εύκολα χωρίζουν και βρίσκουν κάποιον αντικαταστάτη.

Πριν από λίγο καιρό ο έρωτας ήταν κάτι που αναστάτωνε ολόκληρη την ύπαρξή μας, έβαζε φωτιά στις προκαταλήψεις μας και μας έκανε να νιώθουμε ανίκητοι. Σήμερα οι ερωτευμένοι αντιμετωπίζονται σαν παρίες,¹ μέσα σε ένα σύστημα αξιών που θεωρεί το συναίσθημα και την εκδήλωσή του αδυναμίες. Έχουμε γίνει οι αντιρρησίες συναισθήματος, λιποτάκτες των αισθημάτων, δειλοί, με τρικέφαλους μάρμαρο και καρδιά πουρέ.

Η εποχή μας δεν ευνοεί τον ρομαντισμό, στερώντας έτσι από τον έρωτα ένα από τα πιο ερεθιστικά συστατικά του. Ένα αγόρι σήμερα συναντά πολύ εύκολα ένα κορίτσι, το οποίο αποδέχεται πολύ εύκολα την πρότασή του να περάσουν το βράδυ μαζί. Το επόμενο πρωί ξεχνάνε πιο εύκολα ο ένας τον άλλον. Το παιχνίδι της γοητείας δεν έχει πια κανένα σασπένς, καμία προσμονή, καμία δυσκολία. [...]

Αν σήμερα μιλάμε για εκφυλισμό του έρωτα, είναι διότι εμείς οι ίδιοι έχουμε εκφυλισθεί. Μεταθέτουμε το πρόβλημα των χρεοκοπημένων σχέσεων με αβασάνιστη ευκολία στο άμεσο περιβάλλον μας ή μάλλον το αποδίδουμε εκεί. Το χειρότερο ίσως σύμπτωμα αυτής της αντιμετώπισης είναι ότι περιμένουμε από το περιβάλλον μας να βρει μια διέξοδο. Περιμένουμε από τα υλικά αγαθά να γεμίσουν τα κενά που δημιουργήσαμε εμείς στη σχέση μας με τη συμπεριφορά μας.

¹ Παρίες= περιθωριοποιημένοι.

Οι εξελίξεις δείχνουν ότι στο άμεσο μέλλον θα υπάρχει μια ορισμένη διαδικασία την οποία θα πρέπει να ακολουθήσουν τα ζευγάρια, προκειμένου να λύσουν τις διαφορές τους, βασισμένη αρκετά στο σημερινό αποτυχημένο αμερικανικό μοντέλο της ψυχολογικής ανάλυσης και προσέγγισης. Στον έρωτα όμως δεν εξηγούνται πάντα όλα. Θα μπορούσαμε να πούμε πως ειδικά όσα δεν εξηγούνται του δίνουν δύναμη και μαγεία. Τα σύγχρονα προβληματικά ζευγάρια τείνουν όλο και περισσότερο να δίνουν στα συμπτώματα της αποτυχίας τους ιατρικές επιστημονικές ορολογίες, ώστε να μπορούν να ελπίζουν σε μια βοήθεια από τους ειδικούς ψυχολόγους-διαιτητές. Αν αυτοί αποφασίσουν ότι το πρόβλημα δεν επιδέχεται καμία λύση, τότε το ζευγάρι θα χωρίζει χωρίς ενοχές, αποδεχόμενο την επιστημονική γνωμάτευση.

Κείμενο 2

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΛΥΜΠΕΡΑΚΗ (1919-2001)

Τα ψάθινα καπέλα [απόσπασμα]

Το ακόλουθο απόσπασμα προέρχεται από το μυθιστόρημα της Μαργαρίτας Λυμπεράκη Τα ψάθινα καπέλα (Αθήνα, Καστανιώτης, 2002), που κυκλοφόρησε το 1946, με θέμα την εφηβική καθημερινότητα τριών αδελφών, της Κατερίνας, της Ινφάντας και της Μαρίας, κατά τη διάρκεια τριών καλοκαιριών.

Μου φαίνεται πως ο καημένος ο παππούς το χτήμα το 'χε για παρηγοριά. Γιατί είχε χάσει τη γιαγιά όταν η μητέρα κι η θεία Τερέζα ήτανε πέντε και εφτά χρόνων. Δεν την είχε πάρει ο Χάρος. Ζωντανός την είχε πάρει, ένας μουσικός που πέρασε από την Αθήνα κι έδωσε δυο κοντσέρτα. Στο πρώτο η γιαγιά τον ερωτεύτηκε -γνωριστήκανε στο μεταξύ- κι ύστερα από το δεύτερο δεν άντεξε, έφυγε μαζί του. Ξένοι, βλέπεις, και ταιριαζανε. Γιατί κι η γιαγιά δεν ήταν από δω. Ήταν από την Πολωνία κι είχε μάτια πράσινα.

Απόρησα πολύ όταν η Ροδιά μου τα πρωτοφάνέρωσε όλα τούτα. Ήταν, θυμάμαι, βράδυ χειμωνιάτικο και καθόμαστε στην κουζίνα και βράζαμε γλυκοπατάτες. Γιαγιά να κάνει τέτοιο πράγμα - δε μου χωρούσε στο κεφάλι. Το 'πα στη Ροδιά. «Μα, κουτό», μου αποκρίθηκε, «τότε δεν ήτανε γιαγιά, αφού η μάνα σου κι η θεία Τερέζα ήτανε τόσες δα». Αλήθεια, τότε δεν ήτανε γιαγιά... «Δε μάθαμε ποτέ πού πήγε», είπε συνέχεια η Ροδιά. «Ποιος ξέρει τι να γίνεται, αν ζει... Ο παππούς ούτε να την ξανακούσει από τότε...»

Πραγματικά, κανείς δεν ανέφερε τ' όνομά της. Ούτε η μητέρα ούτε η θεία Τερέζα. Μόνο εμείς καμιά φορά τη σκεφτόμαστε -είχαμε ανακαλύψει και μια φωτογραφία της σε μια παλιά κονσόλα, Θεέ μου, τι όμορφη που ήταν...- και για να την ξεχωρίσουμε από την άλλη, τη μητέρα του πατέρα, που ήταν μια δέσποινα με άσπρα μαλλιά και πικραμένο χαμόγελο, ποιος ξέρει από τι ανεκπλήρωτους πόθους, τις λέγαμε γιαγιά κι η Πολωνέζα γιαγιά.

«Εγώ, τι να σας πω, τη θαυμάζω», τους είπα ένα απόγευμα που κουβεντιάζαμε γι' αυτήν ξαπλωμένες στα σάχια.

«Μπα;» έκανε αφηρημένα η Ινφάντα.

«Γιατί;» ρώτησε η Μαρία μ' ενδιαφέρον.

«Να, ήτανε γενναία. Να φύγει έτσι, μακριά απ' τον παππού...»

«Γενναίος είναι όποιος μένει», μ' έκοψε η Μαρία κι η Ινφάντα δεν είπε τίποτα πάνω σ' αυτό.

Μου φαίνεται πως η Μαρία είχε τότε δίκιο και πως εγώ μίλησα έτσι γιατί ήμουν μικρή. Αργότερα σκέφτηκα πως, για την Πολωνέζα γιαγιά, μακριά ήταν εδώ κι όχι εκεί.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να γράψεις σε μια παράγραφο 50-60 λέξεων τα στοιχεία που πιστοποιούν, σύμφωνα με τους αρθρογράφους στο Κείμενο 1, ότι στην εποχή μας «ο έρωτας έχει πεθάνει».

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην τρίτη παράγραφο του Κειμένου 1 οι συγγραφείς οργανώνουν τον λόγο τους με σύγκριση-αντίθεση. Ποια είναι αυτή (μονάδες 4) και τι πετυχαίνουν, κατά τη γνώμη σου, με την επιλογή τους (μονάδες 6);

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1 οι αρθρογράφοι χρησιμοποιούν το πρώτο πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο. Ποια είναι, κατά τη γνώμη σου, η πρόθεσή τους (μονάδες 5); Να ξαναγράψεις την πρώτη παράγραφο, μετατρέποντας το πρώτο πληθυντικό σε τρίτο πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο, αφού κάνεις τις απαραίτητες αλλαγές (μονάδες 5). Ποια αλλαγή παρατηρείς στο ύφος του κειμένου που έγραψες (μονάδες 5);

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4

Να ερμηνεύσεις τη στάση της αφηγήτριας απέναντι στην Πολωνέζα γιαγιά της, όπως αναδεικνύεται από τον διάλογο, που γίνεται μεταξύ των τριών κοριτσιών (μονάδες 10). Ποιες είναι οι δικές σου σκέψεις για το ίδιο θέμα; (μονάδες 5) Να απαντήσεις τεκμηριωμένα σ' ένα κείμενο 120-150 λέξεων.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σύμφωνα με τους αρθρογράφους του Κειμένου 1, στην εποχή μας «ο έρωτας έχει πεθάνει», καθώς:

- το ερωτικό συναίσθημα δεν έχει πλέον διάρκεια
- όσοι ερωτεύονται θεωρούνται αδύναμοι και ευάλωτοι μέσα σ' ένα κοινωνικό πλαίσιο που απορρίπτει τα αισθήματα
- ο ρομαντισμός έχει εξοβελιστεί από τις ερωτικές σχέσεις, που έχουν γίνει εύκολες και κοινότοπες.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην τρίτη παράγραφο του Κειμένου 1 οι αρθρογράφοι αντιπαραθέτουν την παλαιότερη με τη σύγχρονη εκδήλωση και πρόσληψη του ερωτικού συναισθήματος:

- στο παρελθόν ο έρωτας κατέκλυζε το σώμα, το πνεύμα και την ψυχή των ανθρώπων, γκρεμίζοντας τα στερεότυπά τους, χαρίζοντάς τους δύναμη και αισιοδοξία
- στις μέρες μας οι ερωτευμένοι περιθωριοποιούνται, αφού κάθε συναίσθημα θεωρείται ένδειξη αδυναμίας.

Με τη σύγκριση-αντίθεση οι αρθρογράφοι εξηγούν τη θέση που διατύπωσαν στη δεύτερη παράγραφο, ότι δηλαδή σήμερα «κανένας δεν ερωτεύεται όπως παλιά». Μέσω της αντιπαραβολής παρόντος και παρελθόντος διαφωτίζουν τον αναγνώστη για τα σύγχρονα χαρακτηριστικά του έρωτα, αναδεικνύοντας τις σημαντικές διαφορές που παρουσιάζει σε σχέση με παλιότερες εποχές. Παράλληλα, δημιουργούν προβληματισμό στον δέκτη. Με αυτόν τον τρόπο, πείθουν για την άποψή τους ότι το ερωτικό συναίσθημα έχει πια πεθάνει, τουλάχιστον με τη μορφή που το γνωρίζαμε πριν από κάποια χρόνια.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

- Με τη χρήση του α' πληθυντικού ρηματικού προσώπου στην πρώτη παράγραφο του

Κειμένου 1 οι αρθρογράφοι επιδιώκουν να τονίσουν ότι η φύση του ερωτικού συναισθήματος είναι ένα καθολικό φαινόμενο, που μας αφορά όλους. Προσεγγίζουν συναισθηματικά τον αναγνώστη, καθώς ταυτίζονται μαζί του, επισημαίνοντας τις κοινές, συλλογικές διαστάσεις του προβλήματος που τους απασχολεί, δηλαδή της αλλοίωσης του έρωτα. Έτσι, προσπαθούν να κινητοποιήσουν το ενδιαφέρον και τον προβληματισμό του, προσδίδοντας παράλληλα αμεσότητα και ζεστασιά στον λόγο τους.

- «**Σε όλους** αρέσει να **πιστεύουν** ότι σε έναν κόσμο όπου **τα πάντα** αλλάζουν η φύση του έρωτα, η χημεία του, ο πυρήνας του παραμένουν και θα παραμένουν πάντα αναλλοίωτα. Και όμως αυτή τη στιγμή **οι άνθρωποι έχουν** φθάσει σε ένα οριακό σημείο, πέρα από το οποίο τίποτε, ούτε ο έρωτας, δεν θα είναι το ίδιο. Στο άμεσο μέλλον θα **βιώνουν** τον έρωτα με εντελώς διαφορετικό τρόπο, αφού θα εξυπηρετεί πλέον άλλους σκοπούς και άλλες ανάγκες από αυτές που εξυπηρετεί σήμερα.»
- Με το γ' πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο το ύφος λόγου στην πρώτη παράγραφο γίνεται απρόσωπο και αποστασιοποιημένο. Τώρα ο συντάκτης του κειμένου δεν εντάσσεται στο σύνολο, αλλά γράφει ως αμερόληπτος παρατηρητής, που δεν εμπλέκεται συναισθηματικά στο πρόβλημα. Ο λόγος του χάνει σε αμεσότητα και ζωντάνια, αλλά κερδίζει σε αντικειμενικότητα.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ενδεικτικοί άξονες της απάντησης:

- Η Κατερίνα, που αφηγείται την ιστορία, θαυμάζει την όμορφη Πολωνέζα γιαγιά της και θεωρεί τολμηρή την απόφασή της να εγκαταλείψει τη συζυγική εστία, για να ακολουθήσει τον μουσικό που ερωτεύτηκε («Να, ήτανε γενναία... παππού»). Πιστεύει ότι έζησε αντισυμβατικά, καταρρίπτοντας τα στερεότυπα της καλής συζύγου και μητέρας για χάρη του έρωτά της. Όταν μεγαλώνει, δικαιολογεί τη φυγή της γιαγιάς της, σκεπτόμενη ότι ως Πολωνέζα ένωθε ξένη στην Ελλάδα. Η αφηγήτρια κατανοεί και ερμηνεύει τη συμπεριφορά της γιαγιάς της, υιοθετώντας τη δική της οπτική γωνία, καθώς συναισθάνεται τα προβλήματά της.
- Ο/η μαθητής/μαθήτρια καλείται να εκφράσει ελεύθερα την προσωπική του/της ανταπόκριση. Μπορεί να γράψει ότι συμφωνεί με την Κατερίνα ή ότι επικροτεί την αντίθετη άποψη της Μαρίας, για την οποία δυνατός είναι όποιος επιλέγει να παραμείνει πιστός, να θυσιάσει τα προσωπικά του συναισθήματα, προκειμένου να μην πληγώσει τα μέλη της οικογένειάς του, επιτελώντας το χρέος του.
- Ο/η μαθητής/μαθήτρια αναμένεται να εκφράσει τις δικές του/της σκέψεις, αρκεί αυτές να

εκπορεύονται από το κείμενο και να μη διατυπώνονται με τρόπο αυθαίρετο.

Κείμενο 1

[Χιούμορ και εκπαίδευση]

Το κείμενο είναι απόσπασμα από το βιβλίο του Νίκου Χανιωτάκη Παιδαγωγική του χιούμορ, Αθήνα: Πεδίο, 2011, σ. 133-134 (διασκευή).

Μέχρι πρότινος επικρατούσε η αντίληψη ότι η εισαγωγή του χιούμορ στη διδασκαλία μπορεί να αποσπάσει τους μαθητές από τους στόχους της, να διαταράξει την απαιτούμενη πειθαρχία, να οδηγήσει σε χαλάρωση και σε απώλεια του ρυθμού ή του ελέγχου της τάξης και, γενικά, να επιδράσει αρνητικά στη σχολική μάθηση. Η αντίληψη αυτή έχει αλλάξει, αφού οι εκπαιδευτικοί στην πλειονότητά τους θεωρούν ότι η αξιοποίηση του χιούμορ στη διδασκαλία έχει θετικές επιδράσεις.

Οι εκπαιδευτικοί δήλωσαν ότι χρησιμοποιούν το χιούμορ, προκειμένου να βελτιώσουν το κλίμα της τάξης και τη σχέση τους με τους μαθητές, να προσελκύσουν την προσοχή και το ενδιαφέρον τους, να μειώσουν την ένταση και τις πιέσεις της διδασκαλίας και να προωθήσουν καλύτερα τη μάθηση. Ορισμένοι εκπαιδευτικοί φαίνεται να το χρησιμοποιούν και για να διατηρήσουν οι ίδιοι το ενδιαφέρον τους για το μάθημα, αλλά και για να νιώσουν πιο χαλαρά και ευχάριστα στην τάξη.

Οι εκπαιδευτικοί, από την άλλη, που αποφεύγουν το χιούμορ στη διδασκαλία ενδεχομένως το κάνουν για πολλούς και διαφορετικούς λόγους. Ορισμένοι φοβούνται ότι θα χάσουν τον έλεγχο της τάξης ή ότι δε θα τούς πάρουν στα σοβαρά οι μαθητές, με αποτέλεσμα να χάσουν μέρος της αυθεντίας τους και τον σεβασμό που θεωρούν ότι τούς αρμόζει. Είναι, επίσης, πιθανό να πιστεύουν ότι το χιούμορ συνιστά μια έμφυτη ικανότητα, την οποία δε διαθέτουν, ή ότι δεν υπάρχει αρκετός χρόνος για χιούμορ στην τάξη λόγω της πίεσης της ύλης, ή, τέλος, ότι το χιούμορ δεν ταιριάζει με τη διδασκαλία και τον ρόλο τους. Ένας πρόσθετος λόγος είναι ότι δεν έχουν πειστεί για τις θετικές επιδράσεις του χιούμορ στις διαδικασίες της διδασκαλίας και της μάθησης.

Κείμενο 2

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΙΖΥΗΝΟΣ (1849-1896)

[Η υιοθεσία]

Το κείμενο προέρχεται από το διήγημα του Γεώργιου Βιζυηνού «Το αμάρτημα της μητρός μου» (1883). Αφηγητής είναι ο ίδιος ο συγγραφέας, ο οποίος μόλις έχει επιστρέψει από το εξωτερικό, όπου βρισκόταν για σπουδές. Βρίσκεται αντιμέτωπος με μια έκπληξη, αφού η μητέρα του έχει υιοθετήσει και δεύτερο κορίτσι (το πρώτο έχει παντρευτεί και αποκατασταθεί).

Τίποτε άλλο δεν επεθύμουν περισσότερο, παρὰ να εύρω επιστρέφων εις τον οίκον μας μίαν αδελφήν, της οποίας η φαιδρά μορφή κ' αι συμπαθητικά φροντίδες να εξορίσουν από της καρδιάς μου την εκ της μονώσεως μελαγχολίαν, και να εξαλείψουν από της μνήμης μου τας κακοπαθείας όσας υπέστην εν τη ξένη.

Προς ανταλλαγήν εγώ θα επροθυμούμην να τη διηγώμαι τα θαυμάσια των ξένων χωρών, τας περιπλανήσεις και τα κατορθώματά μου, και θα ήμην πρόθυμος να τη αγοράζω ό,τι αγαπά· να την οδηγώ εις τους χορούς και τας πανηγύρεις· να την προικίσω, και τέλος να χορεύσω εις τους γάμους της.

Αλλά την αδελφήν ταύτην την εφантаζόμην ωραίαν και συμπαθητικήν, ανεπτυγμένην και έξυπνον, με γράμματα, με χειροτεχνήματα, με όλας εν γένει τας αρετάς όσας είχαν αι κόραι των χωρών, όπου έζων μέχρι τότε. Και αντί τούτων όλων τι εύρον; Ακριβώς το αντίθετον.

Η θετή μου αδελφή ήτον ακόμη μικρά, καχεκτική, κακοσχηματισμένη, κακόγνωμος, και προπάντων δύσνους, τόσο δύσνους, ώστε ευθύς εξ αρχής μ' ενέπνευσεν αντιπάθειαν.

- Δος το πίσου το Κατερινιώ, έλεγον μίαν ημέραν εις την μητέρα μου. Δος το πίσου, αν μ' αγαπάς. Αυτήν την φοράν σε το λέγω με τα σωστά μου! Εγώ θα σε φέρω μίαν άλλην αδελφήν από την Πόλι. Ένα εύμορφο κορίτσι, ένα έξυπνο, που να στολίση μίαν ημέρα το σπίτι μας.

Έπειτα περιέγραψα με τα ζωηρότερα χρώματα οποίον θα ήτο το ορφανόν, το οποίον έμελλον να της φέρω, και πόσον πολύ θα το ηγάπων.

Όταν ύψωσα τα βλέμματά μου προς αυτήν, είδον μετ' έκπληξεώς μου, ότι τα δάκρυά της έρρεον σιγαλά και μεγάλα επί των ωχρών αυτής παρειών, ενώ οι ταπεινωμένοι της οφθαλμοί εξέφραζον μίαν απερίγραπτον θλίψιν!

-Ω! είπε μετ' απελπιστικής εκφράσεως. Ενόμισα ότι συ θα αγαπήσης το Κατερινιώ περισσότερο από τους άλλους¹, αλλά, απατήθηκα! Εκείνοι δεν θέλουν διόλου αδελφήν, και συ θέλεις μίαν άλλην. Και τι φταίγει το φτωχό, σαν έγγεινεν όπως το έπλασεν ο Θεός. Αν είχες μίαν αδελφήν άσχημην και με ολίγον νουν, θα την έβγαζες δι' αυτό μέσα στους δρόμους, για να πάρης μίαν άλλην, εύμορphen και γνωστικήν;

- Όχι, μητέρα! Βέβαια όχι! απήντησα εγώ. Μα εκείνη θα ήτο παιδί σου, καθώς και εγώ. Ενώ αυτή δεν σου είναι τίποτε. Μας είναι όλως διόλου ξένη.

¹ εννοεί τους δύο αδερφούς του αφηγητή.

- Όχι! ανεφώνησε η μήτηρ μου μετά λυγμών, όχι! Δεν είναι ξένο το παιδί! Είναι δικό μου! Τò επήρα τριών μηνών από πάνω από το λείψανο της μάνας του· και οσάκις έκλαιγε, του έβαζα το βυζί μου στο στόμα του, για να το πλανέσω· και το ετύλιξα μέσ' στα σπάργανά σας, και το εκοίμησα μέσ' στην κούνια σας. Είναι δικό μου το παιδί, και είναι αδελφή σας!

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σε 60-70 λέξεις να εκθέσεις τους λόγους για τους οποίους, σύμφωνα με το Κείμενο 1, οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί θεωρούν το χιούμορ αναγκαίο στη σχολική ζωή και τους λόγους αντίστοιχα για τους οποίους άλλοι το αποφεύγουν.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να περιγράψεις με συντομία τον τρόπο με τον οποίο ο συγγραφέας εισάγει τον αναγνώστη στο θέμα στην 1^η παράγραφο του Κειμένου 1.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να εντοπίσεις στα παρακάτω χωρία του Κειμένου 1 τις περιπτώσεις στις οποίες το μήνυμα διατυπώνεται με βεβαιότητα και τις αντίστοιχες στις οποίες ο συγγραφέας μετριάζει τη βεβαιότητά του. (μονάδες 10) Να δικαιολογήσεις την απάντησή σου με κριτήριο τους γραμματικούς ή λεκτικούς τύπους που επιλέγονται, για να δηλωθεί η βεβαιότητα ή να μετριαστεί. (μονάδες 5)

Η αντίληψη αυτή έχει αλλάξει... (1^η παράγραφος)

Ορισμένοι εκπαιδευτικοί φαίνεται να το χρησιμοποιούν... (2^η παράγραφος)

Οι εκπαιδευτικοί, από την άλλη, που αποφεύγουν το χιούμορ στη διδασκαλία ενδεχομένως το κάνουν για πολλούς και διαφορετικούς λόγους. (3^η παράγραφος)

Είναι, επίσης, πιθανό να πιστεύουν ότι το χιούμορ συνιστά μια έμφυτη ικανότητα... (3^η παράγραφος)

Ένας πρόσθετος λόγος είναι ότι δεν έχουν πειστεί για τις θετικές επιδράσεις του χιούμορ στις διαδικασίες της διδασκαλίας και της μάθησης. (3^η παράγραφος)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις την αντίδραση του αφηγητή στην επιλογή της υιοθεσίας, στην οποία προέβη η μητέρα κατά την απουσία του (μονάδες 10) και να εκφράσεις τη συμφωνία ή τη διαφωνία σου με την αντίδραση της μητέρας (μονάδες 5). Η ερμηνεία σου να εκτείνεται σε 120-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί θεωρούν το χιούμορ αναγκαίο στη σχολική ζωή, επειδή θέλουν να

- ενισχύσουν το παιδαγωγικό κλίμα
- κινητοποιήσουν το ενδιαφέρον των μαθητών τους
- αμβλύνουν τις διδακτικές εντάσεις
- βελτιώσουν τη μαθησιακή διαδικασία
- αισθανθούν άνετα, δίνοντας νόημα στη διδασκαλία τους.

Άλλοι, όμως, το αποφεύγουν, καθώς θεωρούν ότι το χιούμορ

- θα τους εμποδίσει να ελέγξουν την τάξη τους
- είναι περιττό, αφού ο διδακτικός χρόνος είναι ασφυκτικός
- είναι ασύμβατο με την προσωπικότητα ή/και την ιδιότητά τους
- δεν βελτιώνει την αλληλεπίδραση δασκάλου μαθητή.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1 ο συγγραφέας εισάγει τον αναγνώστη του στο θέμα, δηλαδή στην επίδραση του χιούμορ στη διδασκαλία, μέσω της σύγκρισης-αντίθεσης. Συγκεκριμένα, αντιπαραβάλλει την αντίληψη που υπήρχε για το θέμα του μέχρι πριν από λίγα χρόνια με αυτήν που επικρατεί σήμερα, για να τονίσει την αλλαγή που έχει επέλθει, ότι δηλαδή πλέον στις μέρες μας θεωρείται πως το χιούμορ επηρεάζει θετικά τη διδακτική διαδικασία.
- Με αυτόν τον τρόπο, προσελκύει την προσοχή του αναγνώστη, υπογραμμίζοντας ότι θα παρουσιάσει μια νέα αντίληψη για το διδακτικό χιούμορ, που έρχεται σε ρήξη με ό,τι ίσχυε μέχρι τώρα.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

➤ Το μήνυμα διατυπώνεται με βεβαιότητα στα ακόλουθα χωρία:

- «Η αντίληψη αυτή έχει αλλάξει...» (1^η παράγραφος)
- «Ένας πρόσθετος λόγος είναι ότι δεν έχουν πειστεί για τις θετικές επιδράσεις του χιούμορ στις διαδικασίες της διδασκαλίας και της μάθησης.» (3^η παράγραφος)

Και στις δύο περιπτώσεις ο συγγραφέας χρησιμοποιεί την οριστική έγκλιση («έχει αλλάξει», «είναι», «δεν έχουν πειστεί»), με την οποία εκφράζεται κάτι το πραγματικό, βέβαιο και αναμφισβήτητο. Η βεβαιότητα υπογραμμίζεται και με τη χρήση του ενεστώτα («είναι»), που δηλώνει ότι κάτι γίνεται στο παρόν εξακολουθητικά (άρα βέβαια), αλλά και του παρακειμένου («έχει αλλάξει», «δεν έχουν πειστεί»), με τον οποίο δηλώνεται ότι κάτι έχει γίνει στο παρελθόν και παραμένει συντελεσμένο (άρα οριστικό) τη στιγμή που παρουσιάζεται.

➤ Η βεβαιότητα μετριάζεται στα ακόλουθα χωρία:

- «Ορισμένοι εκπαιδευτικοί φαίνεται να το χρησιμοποιούν...» (2^η παράγραφος)
- «Οι εκπαιδευτικοί, από την άλλη, που αποφεύγουν το χιούμορ στη διδασκαλία ενδεχομένως το κάνουν για πολλούς και διαφορετικούς λόγους.» (3^η παράγραφος)
- «Είναι, επίσης, πιθανό να πιστεύουν ότι το χιούμορ συνιστά μια έμφυτη ικανότητα...» (3^η παράγραφος)

Και στις τρεις περιπτώσεις ο συγγραφέας χρησιμοποιεί λέξεις, ένα ρήμα («φαίνεται να»), ένα επίρρημα («ενδεχομένως») και μια απρόσωπη έκφραση («είναι πιθανό να»), για να τονίσει ότι δεν είναι απόλυτα βέβαιος για αυτό που γράφει. Επιπλέον, με τη χρήση της υποτακτικής («να το χρησιμοποιούν», «να πιστεύουν») εκφράζεται πιθανότητα. Με αυτόν τον τρόπο, μετριάζει τη σιγουριά του, προκειμένου να μη φανεί δογματικός και απόλυτος.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ενδεικτικοί άξονες της απάντησης:

- Ο αφηγητής θα επιθυμούσε η θετή αδελφή του να διαθέτει σωματικές, πνευματικές και ψυχικές αρετές, με βάση τα κοινωνικά πρότυπα που επικρατούσαν στο εξωτερικό, όπου είχε σπουδάσει («Αλλά την αδελφήν... όπου έζων μέχρι τότε»). Γι' αυτό νιώθει έκπληξη και απογοήτευση, όταν διαπιστώνει ότι η Κατερινιώ έχει μόνο ψεγάδια. Την αντιπαθεί και την απορρίπτει, παρακαλώντας τη μητέρα του να τη διώξει, επιβεβαιώνοντας έτσι την αγάπη της προς εκείνον («Δος το πίσου, αν μ' αγαπάς.»). Η αντίδρασή του είναι εγωιστική, επιθυμεί μία θετή αδελφή που θα ικανοποιήσει τις δικές του επιθυμίες και θα ανταποκριθεί στα κοινωνικά στερεότυπα για τη γυναίκα.
- Ο/η μαθητής/μαθήτρια καλείται να εκφράσει ελεύθερα την προσωπική του/της συμφωνία ή διαφωνία με τη μητέρα, που υπεραμύνεται της επιλογής της. Φαίνεται να κυριαρχείται

από το συναίσθημα, καταρρίπτοντας όλα τα στερεότυπα που καθορίζουν την επιλογή του υιοθετημένου παιδιού («Και τι φταίγει... είναι αδελφή σας!»).

Κείμενο 1

Είμαστε ό,τι φοράμε;

Το κείμενο είναι διασκευασμένο απόσπασμα από άρθρο της συμβουλευτικής ψυχολόγου, Λουίζας Βογιατζή, από την ιστοσελίδα του περ. vita.gr, 12.09.2014. Ανακτήθηκε στις 10.12.2021.

Το ντύσιμό μας «μιλάει» αρκετά για τον εαυτό μας και τα συναισθήματά μας. Ο τρόπος, δηλαδή, που ντυνόμαστε φανερώνει την προσωπικότητα, τη διάθεση, αλλά και πράγματα που θέλουμε να πούμε, να δείξουμε και κάποιες φορές να κρύψουμε. Για άνδρες και γυναίκες, μικρούς και μεγάλους, όποια δουλειά κι αν κάνουμε, όποιες και να είναι οι ιδιότητες και οι ρόλοι μας, το ντύσιμο είναι ένας «κανόνας» από τον οποίο κανένας δε γλιτώνει, ακόμη κι αν το θέλει. Όσο βασανιστικό κι αν είναι μερικές φορές το ερώτημα «τι θα φορέσω σήμερα;», όλοι τελικά αφιερώνουμε χρόνο και σκέψη για το πώς θα ντυθούμε.

Παρόλα αυτά, δεν δίνουν όλοι την ίδια σημασία στα ρούχα και στην εμφάνιση. Για κάποιους είναι «αναγκαίο κακό» και, εκτός από κάποιες ιδιαίτερες περιστάσεις, διαλέγουν ρούχα πρακτικά και άνετα, προκειμένου να μη χάνουν χρόνο στο καθημερινό τους ντύσιμο. Για άλλους το ντύσιμο είναι μια τελετουργία που περιλαμβάνει την αγορά, τους κατάλληλους συνδυασμούς ρούχων, παπουτσιών και αξεσουάρ, την καθημερινή φροντίδα για την παραμικρή λεπτομέρεια. Ωστόσο, η τεράστια σημασία που δίνουν κάποιοι άνθρωποι στο ντύσιμό τους δεν αποτελεί απαραίτητα ένδειξη αυτοπεποίθησης και σιγουριάς. Συχνά, είναι η προσπάθεια να ικανοποιηθεί μια έντονα ναρκισσιστική στάση¹! Αυτός που είναι σίγουρος για τον εαυτό του δεν έχει ανάγκη από τη συνεχή επιβεβαίωση ότι είναι καλοντυμένος, ωραίος και άψογος. Ας μην ξεχνάμε ότι πολλά από τα μοντέλα, που θαυμάζουμε και συχνά ζηλεύουμε (;) για την τέλεια εμφάνιση και το υπέροχο ντύσιμό τους, πάσχουν από νευρώσεις.

Υπάρχει, επίσης, η άποψη ότι το ντύσιμο είναι η προετοιμασία μας, για να βγούμε στη σκηνή της ζωής. Όπως ακριβώς συμβαίνει στο θέατρο, όπου αλλάζουμε κοστούμια ανάλογα με το έργο, τη σκηνή ή τον ρόλο, το ίδιο γίνεται και με το ντύσιμό μας στην καθημερινή ζωή. Ντυνόμαστε πολύ συχνά ανάλογα με τις περιστάσεις. Είτε ντυνόμαστε σύμφωνα με τις επιταγές της μόδας είτε φοράμε τα ρούχα που πιστεύουμε ότι μας ταιριάζουν. Τα ρούχα είτε είναι ακριβά είτε φθηνά, φανταχτερά ή σεμνά, μαύρα ή

¹ιδιάθηση ωραιοπάθειας

πολύχρωμα, είναι μια απεικόνιση του εσωτερικού μας κόσμου σε δημόσια θέα. Μήπως διαφωνείτε;

Κείμενο 2

Ο κίτρινος φάκελος (απόσπασμα)

Το κείμενο είναι απόσπασμα από το μυθιστόρημα του Μιχάλη Καραγάτση «Ο κίτρινος φάκελος», (τ. Α΄, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 2011).

Την ώρα που ο καθηγητής Λεπίδης ρητόρευε μωρολογώντας, ο κ. Θανασούλης Πετρόπουλος είχε σταυρώσει τα πόδια και κοίταζε την άκρη του δεξιού του σκαρπινιού, που κάποιος άξεστος πληβείος, πατώντας την στον δρόμο, της έξυσε το βερνίκι. Αυτή η αδιόρατη αμυχή στην άψογή του εμφάνιση ενοχλούσε πολύ τον πατέρα της Μαρίας. Από το 1918, που η απαλλοτρίωση του τσιφλικιού του στη Θεσσαλία εμείωσε σημαντικά την περιουσία του, ο κ. Πετρόπουλος δίνει κρατερό αγώνα να διατηρήσει τουλάχιστο τη βιτρίνα της παλιάς κοσμικής υπόστασης. Δεν του περισσεύουν πια χρήματα όχι για ν' ανοίξει το σπίτι του στους ανθρώπους του κύκλου του (αν, βέβαια, διέθετε ακόμα το παλιό του μέγαρο της οδού Τσακάλωφ), όχι να παίξει στον ιππόδρομο, όχι ν' ανοίξει σαμπάνιες στα καμπαρέ, όχι ν' ανταποδώσει τις υποχρεώσεις του από τα πάρτιζ που ενδεχομένως θα τον καλούσαν, όχι να κεράσει ένα κονιάκ Κουρβουαζιέ Βεσεοπέ μια γνωστή του κυρία στο μπαρ της Τζι Μπι, μα ούτε να πιει ένα χυδαίο ουίσκυ σε μπαρ πολύ λαϊκότερο. Ίσα ίσα τα φέρνει στις δυο κάμαρες και σαλονοτραπεζαρία της οδού Υψηλάντου, ευχαριστώντας τον Ύψιστο που μπόρεσε να βρει τόσο φτηνό διαμέρισμα στο Κολωνάκι. Υπηρέτρια δεν υπάρχει. Η Μαρία σκουπίζει, ξεσκονίζει, ψωνίζει, μαγειρεύει, σαπουνίζει, σιδερώνει, βοηθημένη, δυο πρωινά τη βδομάδα, από μια παραδουλεύτρα. Χρυσό κορίτσι, αλλά άρχισε να μπαϊλντίζει. Εκείνο που την ενοχλεί περισσότερο είναι η επιταχτική αξίωση του πατέρα της να είναι πάντα καλά κι ακριβά ντυμένη, τη στιγμή που το οικογενειακό διαιτολόγιο βασίζεται περισσότερο στα ξερά όσπρια, παρά στις πατάτες με το κρέας (κι όχι στο κρέας με πατάτες). Κάποια μέρα, αηδιασμένη από μια φάβα (που κατά λάθος μαγειρεύτηκε μπόλικη και τρωγόταν μεσημέρι-βράδυ επί τρεις ημέρες, γιατί έπρεπε να φαγωθεί), βρήκε το κουράγιο όχι να παραπονεθεί, αλλά γλυκά και ταπεινά να εκφράσει την απορία της.

- Άκου, παιδί μου, αποκρίθηκε ο πατέρας της. Η άτιμη κυβέρνηση Βενιζέλου με κατέστρεψε οριστικά. Να δουλέψω στην ηλικία μου εγώ, βγάλ' το απ' το μυαλό σου. Με αυτά τα λιγοστά που μας απόμειναν θα τα βγάλουμε πέρα. Κι όσο είμαστε δυο να τα μοιραζόμαστε, κλάψ' τα, Χαράλαμπε! Πρέπει σύντομα κι οι δυο να πάψουμε να πεινάμε. Μοναδικός τρόπος είναι να κάνεις πλούσιο γάμο – και μην ξεχνάς πως, εξόν απ' την ευχή

μου, άλλη προίκα δεν έχω να σου δώσω. Πρέπει λοιπόν κάποιον παραλή να τυλίξεις. Κι οι παραλήδες συνήθως δεν παντρεύονται τις κουρελούδες θυγατέρες κακοντυμένων πατεράδων.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σε ποιες κατηγορίες χωρίζονται οι άνθρωποι, σύμφωνα με τη συγγραφέα του Κειμένου 1, με κριτήριο τη στάση που υιοθετούν προς τα ρούχα; Πού αποδίδει τη συμπεριφορά των ανθρώπων της δεύτερης κατηγορίας; (50-60 λέξεις)

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην 3^η παράγραφο του Κειμένου 1 η συγγραφέας επιλέγει να οργανώσει τον λόγο της με μια αναλογία. Να αποδώσεις με συντομία τα μέλη της (μονάδες 4), να τη χαρακτηρίσεις ως κυριολεκτική ή μεταφορική (μονάδες 2) και να εξηγήσεις τι πετυχαίνει με αυτήν (μονάδες 4).

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Το ντύσιμό μας «μιλάει» αρκετά (1^η παράγραφος)

Όσο βασανιστικό κι αν είναι μερικές φορές το ερώτημα «τι θα φορέσω σήμερα;» (1^η παράγραφος)

Συχνά, είναι η προσπάθεια να ικανοποιηθεί μια έντονα ναρκισσιστική στάση! (2^η παράγραφος)

και συχνά ζηλεύουμε (;) για την τέλεια εμφάνιση (2^η παράγραφος)

Μήπως διαφωνείτε; (3^η παράγραφος)

Να δικαιολογήσεις τη χρήση των σημείων στίξης στα παραπάνω χωρία του Κειμένου 1. (Στο δεύτερο χωρίο ζητείται η λειτουργία των εισαγωγικών).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις με σχετικές αναφορές από το Κείμενο 2 την επιθυμία που εκφράζει στο τέλος της σκηνικής ενότητας ο κ. Πετρόπουλος προς την κόρη του, Μαρία. Πώς χαρακτηρίζεις τον κ. Πετρόπουλο; Να αναπτύξεις σε 100-150 λέξεις την ερμηνεία σου.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, είναι αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Κατηγορίες ανθρώπων με κριτήριο τη στάση που υιοθετούν προς τα ρούχα:

- Για κάποιους είναι «αναγκαίο κακό»→ διαλέγουν ρούχα πρακτικά και άνετα, προκειμένου να μη χάνουν χρόνο στο καθημερινό τους ντύσιμο
- Για άλλους είναι τελετουργία που περιλαμβάνει την αγορά, τους κατάλληλους συνδυασμούς ρούχων, παπουτσιών και αξεσουάρ, την καθημερινή φροντίδα για την παραμικρή λεπτομέρεια

Πού αποδίδεται η συμπεριφορά των ανθρώπων της δεύτερης κατηγορίας:

- ένδειξη αυτοπεποίθησης και σιγουριάς
- προσπάθεια να ικανοποιηθεί μια έντονα ναρκισσιστική στάση
- προετοιμασία, για να βγούμε στη σκηνή της ζωής.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Αναλογία: «Όπως ακριβώς συμβαίνει στο θέατρο, όπου αλλάζουμε κοστούμια ανάλογα με το έργο, τη σκηνή ή τον ρόλο, το ίδιο γίνεται και με το ντύσιμό μας στην καθημερινή ζωή.»

→ παραλληλίζεται μεταφορικά το ντύσιμο στην καθημερινή ζωή με το θέατρο

Μέλη αναλογίας:

- αναφορικό μέρος: στο θέατρο, όπου αλλάζουμε κοστούμια (προηγείται, εισάγεται με τη λέξη «Όπως»)

- δεικτικό μέρος: το ντύσιμό μας στην καθημερινή ζωή (έπεται, εισάγεται με τη φράση «το ίδιο γίνεται και»)

Λειτουργία επιλογής:

Μέσω του παραλληλισμού του ντυσίματος στην καθημερινή ζωή με το θέατρο, όπου οι ηθοποιοί αλλάζουν κοστούμια ανάλογα με τη σκηνή, το έργο και τον ρόλο τους, η συγγραφέας βοηθά τον αναγνώστη να κατανοήσει τον τρόπο με τον οποίο επιλέγουμε να ντυθούμε στην καθημερινή μας ζωή ανάλογα με την κατάσταση. Μέσα από αυτή τη

χαρακτηριστική παρομοίωση οδηγεί αβίαστα τον αναγνώστη στο συμπέρασμα που καταγράφει στο τέλος της παραγράφου ότι «τα ρούχα είναι μια απεικόνιση του εσωτερικού μας κόσμου σε δημόσια θέα».

3° υποερώτημα (μονάδες 15)

- Το ντύσιμό μας «μιλάει» αρκετά (1^η παράγραφος) → τα εισαγωγικά περικλείουν τη λέξη γιατί χρησιμοποιείται με μεταφορική σημασία.
- Όσο βασανιστικό κι αν είναι μερικές φορές το ερώτημα «τι θα φορέσω σήμερα;» (1^η παράγραφος) → τα εισαγωγικά περικλείουν αυτούσιο ένα ερώτημα πολλών από εμάς σε ευθύ λόγο → αμεσότητα, οικειότητα στο ύφος λόγου.
- Συχνά, είναι η προσπάθεια να ικανοποιηθεί μια έντονα ναρκισσιστική στάση! (2^η παράγραφος) → το θαυμαστικό δηλώνει κατάπληξη και έντονη αποδοκιμασία.
- και συχνά ζηλεύουμε (;) για την τέλεια εμφάνιση (2^η παράγραφος) → το ερωτηματικό εντός παρενθέσεως δηλώνει αμφιβολία ή/ και αποδοκιμασία.
- Μήπως διαφωνείτε; (3^η παράγραφος) → το ερωτηματικό δηλώνει την επιθυμία του πομπού να προβληματίσει και να αφυπνίσει τον αναγνώστη.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε άποψη διατυπώνεται από τους μαθητές/-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί/ τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Θετικά αξιολογείται η προσπάθεια του/της μαθητή/-τριας να προσδιορίσει με σαφήνεια και συντομία:

- αισθάνεται αδικημένος από τα μέτρα που έλαβε η «άτιμη κυβέρνηση Βενιζέλου», επειδή «η απαλλοτρίωση του τσιφλικιού του στη Θεσσαλία εμείωσε σημαντικά την περιουσία του»
- αδυνατεί να συντηρήσει οικονομικά το κύρος των πάλαι ποτέ πλουσιοπάρωχων συνθηκών του (παλιό μέγαρο στην Τσακάλωφ, ιππόδρομος, πάρτιζ, καμπαρέ, σαμπάνιες, κονιάκ σε κεντρικά ξενοδοχεία), «δίνει κρατερό αγώνα να διατηρήσει τουλάχιστο τη βιτρίνα της παλιάς κοσμικής υπόστασης» προσέχει τους τύπους και προβάλλει το «φαίνεσθαι» του εύπορου, κοσμικού ανθρώπου: κατοικεί στην αριστοκρατική συνοικία του Κολωνακίου, βρήκε ένα «φτηνό διαμέρισμα», παρακολουθεί διαλέξεις, φροντίζει να είναι άψογα ντυμένος και στην κόρη του έχει επιβάλει την «επιταχτική αξίωση να είναι πάντα καλά κι ακριβά ντυμένη»

- αλαζονικός και εγωιστής, εξακολουθεί να κοιτάζει αφ' υψηλού τους άλλους («κάποιος άξεστος πληβείος», «χυδαίο ούισκυ σε μπαρ πολύ λαϊκότερο») και, αντί να εργαστεί για να αποκτήσει προσόδους, προσεγγίζει κυνικά το θέμα του γάμου της κόρης του, προσβλέπει ουσιαστικά σε μια επικερδή επένδυση, έναν γάμο οικονομικού συμφέροντος με έναν εύπορο γαμπρό, προκειμένου να εξασφαλίσει και το δικό του μέλλον: «Να δουλέψω ... κακοντυμένων πατεράδων.»

A. Κείμενο 1

Διάλεκτοι και Εκπαίδευση

Το κείμενο είναι διασκευασμένο απόσπασμα από άρθρο των Τ. Μακρογιάννη, Αθ. Μιχάλη, Β. Καζούλη, από το διαδίκτυο (2009, Διάλεκτοι και Εκπαίδευση. Πρακτικά 5^{ου} Πανελλήνιου Συνέδριου Εκπαιδευτικών για τις ΤΠΕ).

Η εκπαίδευση σήμερα αντιμετωπίζει τις διάφορες γεωγραφικές και κοινωνικές ποικιλίες μιας γλώσσας σε άμεση σχέση και εξάρτηση με την πρότυπη γλωσσική μορφή, που θεωρείται σωστό να χρησιμοποιούν οι ομιλητές της, τουλάχιστον στις δημόσιες και επίσημες περιστάσεις. Όσο μεγαλύτερο κύρος και διάδοση έχει η πρότυπη αυτή γλώσσα, τόσο περισσότερο περιορίζει τη χρήση των άλλων γλωσσικών ποικιλιών.

Όπως, όμως, έχει επισημάνει ο Μ. Τριανταφυλλίδης «οι διάλεκτοι ενός λαού είναι κι αυτές μια από τις πολυτιμότερες πηγές για τον πλουτισμό της γραφόμενης γλώσσας του και θα ήταν λάθος και ασυχώρητη στενοκεφαλιά, αν ήθελε κανείς να αποκλείσει από την κοινή γλώσσα καθεμιά όμορφη λέξη, έναν τύπο που εκφράζει κάτι ξεχωριστό, έναν ιδιωματισμό, μόνο και μόνο γιατί έτυχε να είναι διαλεκτικός. Όλες οι ξένες γλώσσες έχουν πλουτιστεί από τα ιδιώματα και πολλές φορές μάλιστα μεγάλοι λογοτέχνες συνειδητά εργάστηκαν γι' αυτόν τον σκοπό».

Η πρότυπη γλώσσα που περιέχει και διαλεκτικά στοιχεία έχει το πλεονέκτημα να εκφράζει με απόλυτη ακρίβεια οποιαδήποτε σκέψη σε οποιοδήποτε τόπο, χρόνο και γλωσσικό περιβάλλον. Αν και δεν είναι δυνατή η συστηματική και γενικευμένη διδασκαλία των νεοελληνικών γλωσσικών διαλέκτων, όπως η ποντιακή ή η διδασκαλία των «ειδικών γλωσσών», όπως είναι λόγου χάριν η γλώσσα του ποδοσφαίρου, παρ' όλα αυτά, επειδή η γλώσσα είναι ένας ζωντανός οργανισμός, δεν θα έπρεπε να αποκλειστούν από τη γλωσσική διδασκαλία ορισμένες ιδιωματικές ή διαλεκτικές φράσεις των οποίων η χρήση έχει γενικευθεί. Επίσης, καλό θα ήταν να γίνεται αναφορά στις διάφορες διαλέκτους της επίσημης γλώσσας, έτσι ώστε οι μαθητές να την κατανοούν καλύτερα και να είναι έτοιμοι να σταθούν σε οποιοδήποτε περιβάλλον βρεθούν και να επικοινωνήσουν αποτελεσματικά.

Οι διαπιστώσεις αυτές **φανερώνουν** τη σημασία των **ποικίλων** διαλέκτων για τη γλωσσική εκπαίδευση. Με τη γνώση των διαλεκτικών στοιχείων **θα απαλλαγούμε** από κάποια στερεότυπα σε σχέση με αυτές, όπως για παράδειγμα: «αυτοί μιλούν χωριάτικα». Είναι, επίσης, χρήσιμο οι εκπαιδευτικοί **να μη σταματούν** στη μνεία¹ κάποιων διαλεκτικών, αλλά να εμβαθύνουν κάπως σε

1 αναφορά λέξεων

αυτές, ώστε τα παιδιά πραγματικά να κατανοούν την αξία τους και τη συμβολή τους στη δόμηση της επίσημης γλώσσας.

B. Κείμενο 2

«Η νύμφη της Αργολίδος»

Το παρακάτω απόσπασμα έχει αντληθεί από το διήγημα του Ιωάννη Δελιγιάννη «Η νύμφη της Αργολίδος» (Διηγήματα υπό Ιωάννου Δελιγιάννη, τόμ. Α', εν Αθήναις, εκ της τυπογραφίας Κ. Αντωνιάδου, 1845, σσ. 7-57).

-Χαρίλαε! λέγει τότε θλιβερώς η Ελένη, Χαρίλαε! ότι γονεείς έχω δεν γνωρίζεις; δεν γνωρίζεις ότι έχω πατέρα αγαπόντα με τοσούτον, πατέρα τον οποίον και εγώ πλειότερον παρὰ την ζωήν μου αγαπώ; δεν γνωρίζεις ότι είμαι μονογενής θυγάτηρ; οσάκις φαντάζομαι πόσον τοιούτον κίνημα² τον πατέρα μου θέλει καταθλίψει, οσάκις φαντάζομαι ότι εγώ ήτις³ της καρδιάς του είμαι η τροφή με τας ιδίας μου χείρας θα τον θανατώσω, με καταλαμβάνει φρίκη! με μέμφεσαι⁴ ότι δεν σ' αγαπώ ως συ μ' αγαπάς Χαρίλαε! αλλ' οι παλμοί της καρδιάς μου την οποίαν προ ολίγου εκράτεις με την χείρα σου, δεν ήρκεσαν περὶ του αισθήματός μου να σε πείσουν; αλλ' η θερμότης της χειρός την οποίαν κρατείς ήδη δεν δεικνύει διόλου ότι εις τας φλέβας μου όλας κυκλοφορεί ο έρως; η προς σε αγάπη μου, Χαρίλαε, δεν δύναται να εξαλειφθή, ειμη οπότεν και εγώ από την γην εκλείψω· [...] αλλ' από τους γονεείς μου να μ' αφαρπάξης, αλλά να τους δολοφονήσης τοσούτον σκληρώς μη θελήσης ποτέ, Χαρίλαε, υπόμεινον μικρόν ακόμη, ίσως τους πείσω υιόν των να σ' αναγνωρίσουν· μ' αγαπούν, και η αληθής αγάπη τι δεν δύναται να κατορθώση; άφες με ν' απολαύσω την ευδαιμονίαν εντελή.

- Είναι άκαμπτοι, είναι βάρβαροι οι γονεείς σου, αποκρίνεται ο Χαρίλαος μετά ζωηρότητος, αν σ' ηγάπων δεν ήθελον επιθυμεί και την ευδαιμονίαν σου; να μ' αναγνωρίσουν υιόν των εκουσίως! ποτέ ποτέ μη το ελπίσης δεν βλέπεις πώς με θεωρούν; δεν παρατηρείς ότι δεν ανέχονται ήδη ουδέ να με βλέπουν; και όμως τι άλλο είδον παρ' εμού ειμη αγάπην, ειμη αφοσιώσεως ενθέρμου δείγματα; το μόνον έγκλημά μου είναι ότι σ' αγαπώ, και ο έρως μου ούτος τοις φαίνεται αποτρόπαιος, τοις φαίνεται φρικώδης! ω! δεν σ' αγαπούν, Ελένη μου, όσον νομίζεις οι γονεείς σου αν αληθώς σ' ηγάπων ήθελον ποτέ ανέχονται στενάζουσαν να σε βλέπουν καθ' εκάστην και δακρυρροούσαν; ήθελον ποτέ καταντήσῃ εις τας αγκάλας του αηδούς αυτού Χαριτιάδου εναντίον της θελήσεώς σου να σε ρίψουν; Ελένη! πρέπει να φύγωμεν, να φύγωμεν αφεύκτως αύριον· [...]

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

2 επανάσταση

3 η οποία

4 κατηγορείς

1° υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποιες θέσεις εκφράζονται στο Κείμενο 1 αναφορικά με τη σημασία των ποικίλων διαλέκτων στον εμπλουτισμό της πρότυπης γλώσσας και της γλωσσικής εκπαίδευσης (50-60 λέξεις);

Μονάδες 10**2° υποερώτημα (μονάδες 10)**

Να περιγράψεις με συντομία τον τρόπο με τον οποίο συνδέονται λεκτικά και νοηματικά η τρίτη με την τέταρτη παράγραφο του Κειμένου 1.

Μονάδες 10**3° υποερώτημα (μονάδες 15)**

Να ξαναγράψεις την τελευταία παράγραφο του Κειμένου 1 θέτοντας στη θέση των υπογραμμισμένων λέξεων και φράσεων ισοδύναμες νοηματικά λέξεις ή φράσεις. Να προσέξεις, ώστε να μη διαφοροποιούνται τα νοήματα που διατυπώνονται στην παράγραφο.

Μονάδες 15**ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)**

Να ερμηνεύσεις με αναφορές στο Κείμενο 2 την άρνηση της Ελένης στην πρόταση του Χαρίλαου (μονάδες 10) και να εκφράσεις τη συμφωνία ή τη διαφωνία σου με αυτή της την στάση (μονάδες 5) σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η πρότυπη γλώσσα που είναι εμπλουτισμένη με διαλεκτικά στοιχεία αντανακλά τη σκέψη σε οποιοδήποτε τόπο, χρόνο και γλωσσικό περιβάλλον. Δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές να την εμπεδώνουν και να επικοινωνούν αποτελεσματικότερα. Με αυτόν τον τρόπο θα αποδεσμευτούν από γλωσσικά στερεότυπα. Γι' αυτό είναι απαραίτητη η εμβάθυνση, ώστε να γίνει κατανοητή η αξία τους στη δομή της επίσημης γλώσσας.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η σύνδεση επιτυγχάνεται λεκτικά με τη φράση «οι διαπιστώσεις αυτές». Με την αντωνυμία «αυτές» εννοούνται οι απόψεις που προηγήθηκαν στην τρίτη παράγραφο για την αξία των διαλεκτικών μορφών της γλώσσας που συμβάλλουν, ώστε οι μαθητές να την κατανοούν καλύτερα και να μπορούν να σταθούν σε οποιοδήποτε περιβάλλον βρεθούν και να επικοινωνήσουν αποτελεσματικά.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Οι διαπιστώσεις αυτές αποκαλύπτουν τη σημασία των διαφόρων ειδών διαλέκτων για τη γλωσσική εκπαίδευση. Με τη γνώση των διαλεκτικών στοιχείων θα αποδεσμευτούμε από κάποια στερεότυπα σε σχέση με αυτές, όπως για παράδειγμα: «αυτοί μιλούν χωριάτικα». Είναι, επίσης, χρήσιμο οι εκπαιδευτικοί να μη περιορίζονται στη μνεία κάποιων διαλεκτικών, αλλά να εμβαθύνουν κάπως σε αυτές, ώστε τα παιδιά πραγματικά να κατανοούν την αξία τους και τη συμβολή τους στη σύνθεση της επίσημης γλώσσας.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Η Ελένη αρνείται να τον ακολουθήσει επικαλούμενη την αγάπη που τρέφει για τον πατέρα της («δεν γνωρίζεις ότι έχω πατέρα αγαπόντα με τοσούτον, πατέρα τον οποίον και εγώ πλειότερον παρά την ζωήν μου αγαπώ;»). Είναι μοναχοκόρη και αντιλαμβάνεται ότι μια τέτοια απόφαση θα τον σκότωνε

και τρομάζει στη σκέψη («είμαι η τροφή με τας ιδίας μου χείρας θα τον θανατώσω, με καταλαμβάνει φρίκη!»). Είναι σε έντονη συναισθηματική φόρτιση, όπως αποκαλύπτουν και τα ερωτήματα προς τον αγαπημένο της για την απόδειξη της αγάπης της («αλλ' οι παλμοί της καρδιάς μου την οποίαν προ ολίγου εκράτεις με την χείρα σου, δεν ήρκεσαν περί του αισθήματός μου να σε πείσουν; αλλ' η θερμότης της χειρός την οποίαν κρατείς ήδη δεν δεικνύει διόλου ότι εις τας φλέβας μου όλας κυκλοφορεί ο έρως;»). Του ζητά να κάνει υπομονή ώστε να μεταπείσει τους γονείς της να τον αποδεχτούν («υπόμεινον μικρόν ακόμη, ίσως τους πείσω υιόν των να σ' αναγνωρίσουν»). Η στάση της υπαγορεύεται από το στερεότυπο της εποχής που τη θέλει να υποτάσσεται και να μην εναντιώνεται στη βούληση της οικογένειάς της παραγκωνίζοντας την προσωπική της ευτυχία. Δεν είναι έτοιμη να τους αντισταθεί και να προτάξει το ανάστημά της, όπως προτείνει ο Χαρίλαος.

Ο/Η μαθητής/-τρια διατυπώνει τη συμφωνία ή τη διαφωνία του με κατάλληλα επιχειρήματα.

Συμφωνία: η στάση της υπαγορεύεται από το στερεότυπο της εποχής που επιτάσσει τη συμβιβαστική στάση της θυγατέρας στη βούληση του πατέρα.

Διαφωνία: έχει χρέος απέναντι στον εαυτό της και τις επιθυμίες της, οφείλει να ακολουθήσει τη φωνή της καρδιάς και να αντιταχθεί στη θέληση του πατέρα.

Κείμενο 1

Η γλωσσική διδασκαλία του μέλλοντος. Το μέλλον της γλωσσικής διδασκαλίας

Το παρακάτω κείμενο (απόσπασμα) του Χρίστου Τσολάκη, ενός από τους κορυφαίους Έλληνες φιλόλογους και παιδαγωγούς, διαβάστηκε σε Ημερίδα της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας Ελλάδας (Δράμα, 30.3.2009).

[...] Η γλώσσα είναι κοινωνική ενέργεια, αφού παράγεται από τα μέλη της ανθρώπινης κοινότητας, από τα οποία εκπορεύεται, στα οποία απευθύνεται και τα οποία υπηρετεί. Για τη διδασκαλία αυτό σημαίνει ότι στο κέντρο των γλωσσικών φαινομένων βρίσκεται ο δρών κοινωνικά άνθρωπος. Επομένως, ο λόγος παράγεται κατά την επικοινωνία των ανθρώπων / μαθητών και δεν απομνημονεύεται από τα βιβλία.

Κι ακόμη, η γλώσσα είναι αλληλενέργεια κοινωνική και επικοινωνιακή, αφού με τη γλώσσα τα μέλη μιας γλωσσικής κοινότητας δέχονται και ασκούν επιδράσεις. Κοινωνικές και γλωσσικές δυναμικές επηρεάζονται και διαμορφώνονται αμοιβαία. Δηλαδή η ενέργεια που παράγεται στη ζωή επηρεάζει τη γλώσσα και αντιστρόφως, η ενέργεια που παράγεται με τη γλώσσα επηρεάζει, διαμορφώνει και προσδιορίζει τη ζωή. Επομένως, οι κοινωνικές διακυμάνσεις συνεπάγονται γλωσσικές διακυμάνσεις και οι γλωσσικές διακυμάνσεις συνεπάγονται κοινωνικές διακυμάνσεις. Για τη διδασκαλία αυτό σημαίνει ότι η γλώσσα πρέπει να παράγεται στο φυσικό της κοινωνικό αλληλενεργειακό πλαίσιο, όπου πάλλονται η ζωή και ο λόγος.

Αυτά δηλώνουν ότι η γλώσσα γεννήθηκε / διαμορφώθηκε κατά την επικοινωνία των ανθρώπων και αναδύθηκε από αυτήν. Εκεί διαμορφώθηκαν και από εκεί αναδύθηκαν και οι νόμοι που τη διέπουν και που περιέχονται στη γραμματική και στο συντακτικό. Επομένως, δεν μαθαίνει κανείς τη γλώσσα μαθαίνοντας τη γραμματική και το συντακτικό. Η γραμματική και το συντακτικό περιγράφουν τη γλώσσα, μιλούν γι' αυτήν. Ωστόσο, είναι αναγκαία η διδασκαλία τους, λέει ο L. Vygotsky¹, **αντλούμε πληροφορίες για τη γλώσσα, βαθαίνουμε στον κόσμο της και την κατακτούμε**. Γινόμαστε περισσότερο συνειδητοί χρήστες της. [...]

¹L. Vygotsky: σοβιετικός ψυχολόγος που μελέτησε κυρίως τη σχέση μεταξύ γλώσσας και σκέψης.

Κείμενο 2

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΑΚΗΣ (1833-1957)

Ο καπετάν Μιχάλης

Το μυθιστόρημα «Ο Καπετάν Μιχάλης» είναι έργο του Νίκου Καζαντζάκη, κυκλοφόρησε για πρώτη φορά το 1953 από τις εκδόσεις Μαυρίδη, ενώ από τη δεύτερη έκδοσή του (Εκδόσεις Δίφρος, 1955) προστέθηκε ο υπότιτλος «Ελευτερία ή Θάνατος», με θέμα την Κρητική Επανάσταση του 1889.

Η γριά ανέβηκε τη σκάλα αγκομαχώντας. Στάθηκε ομπρός στο κρεβάτι του καπετάν Μιχάλη κι η μασέλα της έτρεμε· μιλούσε, μιλούσε, και δεν μπορούσες να πιάσεις τι έλεγε.

-Στερέωσε τη μασέλα σου, φώναξε ο καπετάν Μιχάλης, μίλα καθαρά!...Ο Διαμαντής, είπες, ο Διαμαντής; Τι διάολο έπαθε;

-Πέθανε! Σκλήριξε² η γριά, τον βρήκαμε, τώρα να, στο κρεβάτι του, τέζα! Σέρνει φωνές η Βαγγελιώ δέρνεται, τον κουνάει, τον αγκαλιάζει, τον τρίβει με ροδόξιδο, αυτός τέζα! Πήρε φαρμάκι, πέθανε!

-Φαρμάκι; Πώς το ξέρεις; Ποιος σου το 'πε;

-Είναι καταπράσινος.

-Πήγαινε!

Σηκώθηκε, έπλυνε την πληγή του, την έδεσε, δεν ένιωθε πια τον πόνο.

-Δε θέλω φωνές! Είπε στη γυναίκα του, ανοίγοντας την ξώπορτα να φύγει.

Στην άκρα του δρόμου, κοντά του Ιδομενέα τη βρύση, ήταν το σπίτι του αδερφού του· βρήκε ανοιχτή την πόρτα, μπήκε. Απάνω στον οντά³ ακούγονταν ξεφωνητά και κλάματα, η Βαγγελιώ δέρνουνταν. Ο Τίτυρος ήταν κάτω στον καναπέ, κουλουριασμένος σε μια γωνιά, και τα δόντια του χτυπούσαν τουρτούριζε.

Ο καπετάν Μιχάλης στάθηκε μπροστά του· σήκωσε τα μάτια ο δάσκαλος, τον είδε, κι αυτός τα χαμήλωσε και στριμώχτηκε πιο βαθιά στον καναπέ.

-Δάσκαλε, είπε ο καπετάν Μιχάλης, σήκωσε τα μάτια, κοίταξέ με.

Ο Τίτυρος ανασήκωσε το κεφάλι, πίσω από τα γυαλιά, τα μάτια του πεταλούδιζαν φοβισμένα.

-Εσύ τον σκότωσες! Είπε ο καπετάν Μιχάλης χαμηλώνοντας τη φωνή του, εσύ!

-Εγώ;!

²Σκλήριξε: τσίριξε.

³Στον οντά: στο δωμάτιο

-Ναι, αν τον σκότωνε άντρας, θα τον σκότωνε με μαχαίρι, μα τον σκότωσες εσύ μπαμπέσικα,⁴ με φαρμάκι.

- Δε βαστούσα πια.

-Καλά, το Θεό δεν τον φοβήθηκες - εμένα δε με φοβήθηκες; Έπρεπε να τον σκοτώσεις με μαχαίρι.

-Δε βαστούσα πια...

-Δε σ' εγκαλώ⁵, σου λέω, που τον σκότωσες, σ' εγκαλώ που τον σκότωσες γυναικίσια, με φαρμάκι μην τα στρίβεις!

-Δε βαστούσα πια, ξανάπε ο δάσκαλος. Κι αλλιώς δεν μπορούσα, ήταν πιο δυνατός.

-Κατάλαβε τίποτα η γυναίκα σου;

-Μπορεί... Δεν ξέρω, μπορεί... Δε μου μιλάει, κι όταν ανεβαίνω απάνω, μου χύνεται και με γκρεμίζει από τη σκάλα. Κάθουμαι εδώ στον καναπέ και περιμένω.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Πώς μπορεί να εννοηθεί η γλώσσα, σύμφωνα με τον συγγραφέα του Κειμένου 1, και με ποιες προϋποθέσεις; (50-60 λέξεις)

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να γράψεις δύο λέξεις με τις οποίες συνδέονται οι περίοδοι λόγου στην τελευταία παράγραφο του Κειμένου 1 (μονάδες 4) και να αποδώσεις τη νοηματική σχέση που εκφράζει η καθεμιά (μονάδες 6).

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Στο χωρίο του Κειμένου 1 [...]αντλούμε πληροφορίες για τη γλώσσα, βαθαίνουμε στον κόσμο της και την κατακτούμε, να μετασχηματίσεις την μεταφορική διατύπωση σε κυριολεκτική χωρίς να αλλάξει το νόημα;

⁴Μπαμπέσικα: ύπουλα

⁵Εγκαλώ: κατηγορώ

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Στον διάλογο του καπετάν Μιχάλη με τον Τίτυρο, στο Κείμενο 2, διατυπώνονται έμμεσα ιδέες που αφορούν τη συμπεριφορά της γυναίκας και του άντρα, έτσι όπως την αντιλαμβάνεται ο καπετάν Μιχάλης στο κοινωνικό του περιβάλλον. Μπορείς να αναφέρεις αυτές τις ιδέες και να τις σχολιάσεις; Να αναπτύξεις σε 100-150 περίπου λέξεις την απάντησή σου.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Η γλώσσα είναι κοινωνική ενέργεια.
- Ο λόγος παράγεται κατά την επικοινωνία.
- Με τη γλώσσα τα μέλη μιας γλωσσικής κοινότητας δέχονται και ασκούν επιδράσεις.

Προϋποθέσεις:

- Η γλώσσα πρέπει να παράγεται στο φυσικό της κοινωνικό πλαίσιο.
- Δεν μαθαίνει κανείς τη γλώσσα μαθαίνοντας τη γραμματική και το συντακτικό.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Επομένως: συμπέρασμα-κοινωνικό προϊόν η γλώσσα

Ωστόσο: αντίθεση - αναγκαία η εκμάθηση γραμματικής και συντακτικού για τη βαθιά γνώση της γλώσσας.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Βρίσκουμε πληροφορίες για τη γλώσσα, μαθαίνουμε λεπτομέρειες και τη χρησιμοποιούμε σωστά.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

- *Ναι, αν τον σκότωνε άντρας, θα τον σκότωνε με μαχαίρι, μα τον σκότωσες εσύ μπαμπέσικα, με φαρμάκι. [...] σ' εγκαλώ που τον σκότωσες γυναικίσια, με φαρμάκι*

Η αφαίρεση ανθρώπινης ζωής πρέπει να γίνει με τρόπο που απαιτεί ο άγραφος νόμος της ανδρικής τιμής και όχι με ύπουλα μέσα, τα οποία ταυτίζονται με τη γυναίκα. Η γυναίκα

είναι κατώτερη του άνδρα και χρησιμοποιεί πλάγια μέσα για να αντιμετωπίσει τα προβλήματα. Υποτίμηση της γυναικείας υπόστασης.

- [...] *εμένα δε με φοβήθηκες; Έπρεπε να τον σκοτώσεις με μαχαίρι.*

Ο νόμος της ανδρικής τιμής είναι αποδεκτός από όλους τους άνδρες και όποιος τον παραβεί είναι υπόλογος γι' αυτή την παραβίαση. Πάνω από την ανθρώπινη ζωή μετράει ο νόμος επιβεβαίωσης της ανδρικής κυριαρχίας. Υπερτίμησης της ανδρικής υπόστασης.

Έμφυλες διακρίσεις και αντιλήψεις διχαστικές και δηλωτικές συντηρητικών κοινωνικών, με αποτέλεσμα την αναπαραγωγή της βίας σε κάθε της μορφή.

Κείμενο 1

[Το γέλιο: πολύτιμη αξία στη ζωή μας]

Το κείμενο δημοσιεύτηκε στις 2.9.2012 στην ηλεκτρονική εφημερίδα «StergioPress», wordpress.com, προσπέλαση 31.3.2021. Σ' αυτό επισημαίνεται ο σημαντικός ρόλος του γέλιου στη ζωή μας και η προσφορά του στη σωματική και ψυχική μας υγεία. (διασκευή)

Το γέλιο συνιστά πηγή χαράς και υγείας. Το γέλιο αναβλύζει πηγαία από μέσα μας, εκφράζει συναισθήματα, μεταβιβάζει ολόγυρα την πληροφορία της ευχαρίστησης, της χαράς, της χαλάρωσης, της έκπληξης και όλης της συναισθηματικής κατάστασης εκείνου που το βιώνει. Το γέλιο [...] καταπολεμά το στρες και διώχνει επώδυνα συναισθήματα (φόβο, θυμό, ανία, λύπη).

Ο Όσο, Ινδικής καταγωγής καθηγητής φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο της Τζαμπαλπούρ, πριν από κάθε ομιλία του έλεγε και ένα ανέκδοτο, για να βοηθήσει το κοινό του να χαλαρώσει και να τον κατανοήσει καλύτερα σ' αυτά που είχε να πει. Σε συγκεκριμένη ομιλία του για το γέλιο αναφέρει: «Το γέλιο είναι ένα μυστήριο. Καλύτερα να το βιώσεις παρά να ακούς κάποιον να σου μιλά γι' αυτό. Καθώς ο νους εξαφανίζεται κι αφήνει πίσω του μια σιωπή, έναν διαλογιστικό χώρο, αλλάζει τελείως ο τρόπος που βλέπεις τα πράγματα». «Προέρχεται από τα βάθη της ύπαρξής μας και είναι δώρο θεού στον άνθρωπο. Χρειάζεται μια ευαίσθητη ευφυΐα και είναι ο ευφυέστερος συντελεστής σε σένα». «Είναι δυνατό, όταν γελάσεις με την καρδιά σου, να σταματήσει ο νους, επειδή δεν μπορεί να γελάσει. Είναι δομημένος με σοβαρότητα, η λειτουργία του είναι να είναι σοβαρός...» Έλεγε ακόμη: «Τα παιδιά μπορούν να γελάσουν, γιατί βλέπουν καθαρά τα πράγματα. Δεν έχουν προσδοκίες να θαμπώνουν την όρασή τους. Και ο κόσμος είναι γεμάτος με αστεία και παράλογα πράγματα! Ένα παιδί δεν μπορεί να μην το παρατηρήσει».

Το γέλιο είναι μια βασική ανάγκη στη ζωή μας. Η καθημερινότητά μας, η ανταγωνιστικότητα και η ρουτίνα της ζωής ισοπεδώνουν τα συναισθήματα και καταδικάζουν τον άνθρωπο σε μια περίοδο απαισιοδοξίας, στειρότητας και έντασης, αλλά και υπερδιόγκωσης του εγώ. Μπορούμε να διώξουμε αυτή τη σκοτεινιά από πάνω μας, από μέσα μας, από γύρω μας. Μπορούμε να βρούμε τη λύση και να υπάρξει λύτρωση. Το ξέσπασμα γέλιου με αναζήτηση της αστείας πλευράς και του ευχάριστου, της όμορφης

όψης των πραγμάτων, του αυθόρμητου πειράγματος, ίσως, και της αφέλειας μάς γεμίζει με θάρρος και αισιοδοξία. Το πηγαίο γέλιο προσδίδει φωτεινές πινελιές στο σκοτάδι της όποιας απογοήτευσης που πιέζει την ψυχή μας.

Κείμενο 2

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ (1911-1996)

Η τρελή ροδιά (απόσπασμα)

Το ποίημα «Η τρελή ροδιά» ανήκει στην ποιητική συλλογή «Προσανατολισμοί», η οποία εκδόθηκε το 1940.

Πρωινό ερωτηματικό

κέφι à pleine haleine¹

Σ' αυτές τις κατάσπρες αυλές όπου φυσά ο νοτιάς
Σφυρίζοντας σε θολωτές καμάρες, πέστε μου είναι η τρελή ροδιά
Που σκιρτάει στο φως σκορπίζοντας το καρποφόρο γέλιο της
Με ανέμους πείσματα και ψιθυρίσματα, πέστε μου είναι η τρελή ροδιά
Που σπαρταράει με φυλλωσιές νιογέννητες τον όρθρο
Ανοίγοντας όλα τα χρώματα ψηλά με ρίγος θριάμβου;

Όταν στους κάμπους που ξυπνούν τα ολόγυμνα κορίτσια
Θερίζουνε με τα ξανθά τους χέρια τα τριφύλλια
Γυρίζοντας τα πέρατα των ύπνων τους, πέστε μου είναι η τρελή ροδιά
Που βάζει ανύποπτη μες στα χλωρά πανέρια τους τα φώτα
Που ξεχειλίζει από κελαηδισμούς τα ονόματά τους, πέστε μου
Είναι η τρελή ροδιά που μάχεται τη συννεφιά του κόσμου;

Στη μέρα που απ' τη ζήλια της στολίζεται μ' εφτά λογιώ² φτερά
Ζώνοντας τον αιώνιον ήλιο με χιλιάδες πρίσματα
Εκτυφλωτικά, πέστε μου είναι η τρελή ροδιά
Που αρπάει³ μια χαίτη μ' εκατό βιτσιές στο τρέξιμό της
Ποτέ θλιμμένη και ποτέ γκρινιάρη, πέστε μου είναι η τρελή ροδιά
Που ξεφωνίζει την καινούρια ελπίδα που ανατέλλει;

¹à pleine haleine: με γεμάτη την αναπνοή, με μια ανάσα

²Λογιώ: είδη

³Αρπάει: αρπάζει

Πέστε μου, είναι η τρελή ροδιά που χαιρετάει στα μάκρη
Τινάζοντας ένα μαντίλι φύλλων από δροσερή φωτιά
Μια θάλασσα ετοιμόγεννη με χίλια δυο καράβια
Με κύματα που χίλιες δυο φορές κινάν⁴ και πάνε
Σ' αμύριστες ακρογιαλιές, πέστε μου είναι η τρελή ροδιά
Που τρίζει τ' άρμενα ψηλά στο διάφανον αιθέρα;
[...]

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια είναι η αξία του γέλιου, σύμφωνα με το Κείμενο 1; (50-60 λέξεις).

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην 3^η παράγραφο του Κειμένου1 ο συγγραφέας καταλήγει σε ένα συμπέρασμα. Ποιο είναι αυτό (4 μονάδες) και από ποιες λογικές σκέψεις απορρέει (6 μονάδες);

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να επιλέξεις και να γράψεις στο απαντητικό σου φύλλο τη σωστή απάντηση για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις ή φράσεις του Κειμένου 1 (π.χ. 1α, 2β κ.ο.κ.).

1.Η φράση της 1^{ης} παραγράφου: Το γέλιο αναβλύζει πηγαία από μέσα μας είναι:

α. μεταφορά

β. παρομοίωση

γ. οξύμωρο σχήμα λόγου

2.Στη φράση της 2^{ης} παραγράφου: «Το γέλιο είναι ένα μυστήριο... ανοίγουν εισαγωγικά, διότι ακολουθεί:

α. διατύπωση ευθέος λόγου

β. μια παρομοίωση

⁴ Κινάν: ξεκινάν

γ. κυριολεκτική διατύπωση

3. Στη φράση της 2^{ης} παραγράφου: «[...] όταν γελάσεις με την καρδιά σου [...] η χρήση του β' ενικού προσώπου δηλώνει:

- α. ειρωνεία
- β. χιούμορ
- γ. αμεσότητα

4. Η φράση της 3^{ης} παραγράφου: υπερδιόγκωσης του εγώ στο κείμενο σημαίνει:

- α. υπομονή
- β. εγωισμός
- γ. αυτονομία

5. Για τη λέξη λύτρωση στην 3^η παράγραφο ως συνώνυμή της θα επέλεγες τη λέξη:

- α. τιμωρία
- β. απόκτηση
- γ. ανακούφιση

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποια ψυχική διάθεση συμβολίζει «η τρελή ροδιά» στο Κείμενο 2; Μπορείς να αναφέρεις δύο στοιχεία του ποιήματος που υποβάλλουν αυτή τη διάθεση (μονάδες 10); Ποια συναισθήματα σου προκαλεί η ανάγνωση του ποιήματος (μονάδες 5); Η απάντησή σου να εκτείνεται σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Αξία του γέλιου:

- Το γέλιο συνιστά πηγή χαράς και υγείας.
- Καταπολεμά το στρες και διώχνει επώδυνα συναισθήματα.
- Το γέλιο είναι μια βασική ανάγκη στη ζωή μας.
- Το πηγαίο γέλιο προσδίδει φωτεινές πινελιές στο σκοτάδι της όποιας απογοήτευσης που πιέζει την ψυχή μας.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Συμπέρασμα: Το γέλιο δίνει χαρά στη ζωή μας και μας ανακουφίζει από τη θλίψη.

Λογική πορεία:

- Το γέλιο είναι μια βασική ανάγκη στη ζωή μας.
- Η καθημερινότητά μας, η ανταγωνιστικότητα και η ρουτίνα της ζωής ισοπεδώνουν τα συναισθήματα.
- Το ξέσπασμα γέλιου με αναζήτηση της αστείας πλευράς και του ευχάριστου μάς γεμίζει με θάρρος και αισιοδοξία.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

1 α

2 α

3 γ

4 β

5 γ

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Η «τρελή ροδιά» συμβολίζει τη χαρά, την ευφρόσυνη διάθεση, την αισιόδοξη στάση ζωής.

Στοιχεία του κειμένου (ενδεικτικά):

- Ανοίγοντας όλα τα χρώματα ψηλά με ρίγος θριάμβου;
- Ποτέ θλιμμένη και ποτέ γκρινιάρα, πέστε μου είναι η τρελή ροδιά
Που ξεφωνίζει την καινούρια ελπίδα που ανατέλλει;

Συναισθήματα: χαρά, ξενοιασιά, αγάπη για τη ζωή

Κείμενο 1

Η αλληλεγγύη των γενεών ως παράγοντας ανάπτυξης και ευημερίας της κοινωνίας

Το ακόλουθο κείμενο αποτελεί διασκευασμένο απόσπασμα από το άρθρο της Βάσως Κόλλια, που δημοσιεύτηκε στις 18.04.2017 στον ιστότοπο <https://www.huffingtonpost.gr/vassokollia/> (ανακτήθηκε στις 09.10.2021).

Οι κοινωνίες μας αποτελούν ένα πολυσύνθετο μωσαϊκό κοινωνικών δυνάμεων, όπως οι ηλικιωμένοι και η νέα γενιά, των οποίων αφενός τα χαρακτηριστικά και οι ανάγκες δεν εξαντλούνται σε απλές κατηγοριοποιήσεις και αφετέρου οι πολιτικές που αφορούν σε αυτές προϋποθέτουν στρατηγικό σχεδιασμό και μακροπρόθεσμη προοπτική. Οι ηλικιωμένοι αποτελούν ενεργά μέλη του κοινωνικού συνόλου, ένα ζωντανό κύτταρο που εκπέμπει δυναμισμό, γνώση, σοφία, εμπειρία και πρέπει να έχουν ενεργό και αναγνωρίσιμο ρόλο στην κοινωνία μας. Συνεπώς, έχουν ανάγκη από θεσμούς κοινωνικής στήριξης και από πολιτικές που να περιορίζουν τον αποκλεισμό και την περιθωριοποίηση και να ευνοούν συστηματικά τη συνεργασία τους με τους νέους. Ταυτόχρονα, οι νέοι χρειάζονται την πείρα, τη σοφία και την καθοδήγηση των ηλικιωμένων, προκειμένου να αναπτύξουν ικανότητες προσαρμογής στις ραγδαίες κοινωνικές εξελίξεις και να αποτελέσουν ισότιμους φορείς κοινωνικής δράσης και ανάπτυξης.

Στρατηγικός στόχος πρέπει να είναι η δημιουργική συμβολή όλων των μερών στην αντιμετώπιση των κοινωνικών μεταβολών, προκειμένου να αναπτυχθούν νέες μορφές αλληλεγγύης και συνεργασίας, που θα επιδιώκουν αφενός στην κοινωνική ενσωμάτωση και στην αμοιβαία υποστήριξη των ηλικιωμένων και των νέων, αλλά και στη μεταβίβαση δεξιοτήτων, γνώσεων και εμπειριών μεταξύ των γενεών. Η διαγενεακή συνέργεια προϋποθέτει την έναρξη ενός ειλικρινούς διαλόγου, που θα στηρίζεται στην αναγνώριση των θεμελιωδών δικαιωμάτων της ισότιμης συμμετοχής, της προσωπικής ολοκλήρωσης και έκφρασης όλων των μερών. Στόχος θα πρέπει να είναι η ενθάρρυνση της παραγωγικότητας και δημιουργικότητας των ηλικιωμένων και των νέων ανθρώπων και η οργανική ένταξή τους σε όλες τις εκφάνσεις της κοινωνικής ζωής και συμμετοχής.

Με σεβασμό στην πολύτιμη δεξαμενή των εμπειριών που λέγεται Τρίτη Ηλικία και με εμπιστοσύνη στην ορμή και τον οίστρο για δημιουργία που διακατέχει τη νέα γενιά, είναι αναγκαία μια ολοκληρωμένη πολιτική για την αλληλεγγύη των γενεών, η οποία θα

πρέπει να κατευθύνεται προς την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των ηλικιωμένων και των νέων με πολιτικές που ενδυναμώνουν το όραμα για μια κοινωνία «για όλες τις ηλικίες» και διασφαλίζουν την κοινωνική συνοχή.

Με δεδομένο ότι η ανθρώπινη φύση τείνει προς την ολοκλήρωση μέσω της δημιουργικότητας και της προσφοράς, κάθε πολίτης, νέος και ηλικιωμένος, είναι εν δυνάμει συμμετέχων στην ανάπτυξη και την ευημερία της κοινωνίας. Παράλληλα, η ανάπτυξη της κοινωνίας συμβάλλει στην ποιότητα, ενώ το εύρος των κοινωνικών επαφών και των δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται μεταξύ των ατόμων ανεξαρτήτως ηλικίας σε μια αμφίδρομη σχέση, μέσα από τη διευρυμένη κοινωνική συμμετοχή και δράση, όπου η αίσθηση όλων των ατόμων ότι προσφέρουν στην κοινωνική εξέλιξη και ότι έχουν λόγο είναι έντονη και αποκτά μείζονα σημασία.

Κείμενο 2

[...τίποτα κοινό μ' αυτό το γερασμένο και θλιβερό πλάσμα...]

Το παρακάτω απόσπασμα προέρχεται από το βιβλίο της Χιλιανής συγγραφέα Ιζαμπέλ Αλιέντε «Του έρωτα και της σκιάς» (εκδ. Ωκεανίδα, 1987).

Ο Φρανσίσκο καθόταν κατάχαμα, πλάι σε μια μικρή φωτιά, ζεσταίνοντας νερό, όταν είδε να προβάλλει ανάμεσα στα δέντρα η σιλουέτα ενός αγνώστου. Ήταν ένας γέρος με σκούρο κοστούμι και γραβάτα, κατασκονισμένος και γεμάτος αγκάθια, με γένια τριών ημερών και μαλλιά ανάκατα, που κρατούσε ένα μαύρο βαλιτσάκι στο ένα χέρι και στο άλλο ένα ξερό ραβδί, για να στηρίζεται. Το αγόρι πετάχτηκε πάνω ξαφνιασμένο και γύρω του οι σύντροφοί του το μιμήθηκαν. Εκείνη τη στιγμή κατάλαβε ποιος ήταν μπροστά του. Θυμόταν τον πατέρα του, ένα φοβερό κολοσσό, με μάτια φλογερά και δυνατή φωνή ρήτορα, που δεν είχε τίποτα κοινό μ' αυτό το γερασμένο και θλιβερό πλάσμα που προχωρούσε κουτσαίνοντας, με την πλάτη καμπουριασμένη και με καταλασπωμένα παπούτσια.

«Μπαμπά!», κατάφερε να πει πριν ένας λυγμός του κόψει τη φωνή.

Ο καθηγητής Λεάλ, πετώντας το χωριάτικο ραβδί και το βαλιτσάκι του, άνοιξε την αγκαλιά του. Ο γιος του πήδησε πάνω από τη φωτιά, πέρασε τρέχοντας μπροστά από τους έκπληκτους συντρόφους του κι αγκάλιασε τον πατέρα του, διαπιστώνοντας πως δεν μπορούσε πια να βρει καταφύγιο στο στήθος του, γιατί ήταν μισό κεφάλι ψηλότερος και πολύ πιο γεροδεμένος απ' αυτόν.

«Η μητέρα σου σε περιμένει».

«Έρχομαι».

Ενώ το αγόρι μάζευε τα πράγματά του, ο καθηγητής άδραξε την ευκαιρία να βγάλει

ένα λόγο στους υπόλοιπους, εξηγώντας τους πως αν ήθελαν επανάσταση, έπρεπε να προχωρήσουν με βάση ορισμένους κανόνες και ποτέ αυτοσχεδιάζοντας. [...]

Τα άλλα αγόρια τους είδαν ν' απομακρύνονται αγκαλιασμένοι και σήκωσαν τους ώμους.

Στη διάρκεια του ταξιδιού με το τρένο, επιστρέφοντας στο σπίτι, ο πατέρας έμεινε σιωπηλός, παρατηρώντας τον Φρανσίσκο. Όταν έφτασαν στο σταθμό, του δήλωσε με λίγα λόγια ό,τι είχε στην καρδιά του.

«Ελπίζω πως αυτό δεν θα επαναληφθεί. Στο μέλλον θα σου δώσω μια ξυλιά με το λουρί για κάθε δάκρυ της μητέρας σου, δεν το βρίσκεις δίκαιο;»

«Ναι, πατέρα».

Στο βάθος ο Φρανσίσκο ήταν ευχαριστημένος που ξαναγύριζε σπίτι του.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σε ποια χαρακτηριστικά των νέων και των ηλικιωμένων πρέπει να στηριχθεί η διαγενεακή συνεργασία, που προτείνει η συγγραφέας του Κειμένου 1; (50-60 λέξεις)

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να εντοπίσεις και να εξηγήσεις με συντομία πώς η επανάληψη, άμεσα ή έμμεσα, μιας φράσης ή ενός νοήματος επιλέγεται σε δύο περιπτώσεις, για να εξασφαλίσει τη συνοχή του λόγου στη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να επιλέξεις και να μεταφέρεις στο απαντητικό σου φύλλο τη σωστή απάντηση σε καθεμιά από τις παρακάτω προτάσεις, οι οποίες βασίζονται στο Κείμενο 1 (μια μόνο από τις τέσσερις προτεινόμενες απαντήσεις είναι σε κάθε περίπτωση ορθή):

1. Η λέξη «μακροπρόθεσμη» (1^η παράγραφος) με κριτήριο τη σημασία της στο γλωσσικό περιβάλλον της πρότασης στην οποία ανήκει έχει ως αντώνυμή της τη λέξη:

- α. περιστασιακή
- β. πρόσφατη
- γ. βραχυπρόθεσμη

δ. συνεχόμενη

2. Η φράση «ένα ζωντανό κύτταρο» (1^η παράγραφος) με κριτήριο τη σημασία της στο γλωσσικό περιβάλλον της πρότασης στην οποία ανήκει αποτελεί:

α. ειρωνικό σχόλιο της συγγραφέα

β. υπερβολή στη διατύπωση

γ. μεταφορά

δ. κοινωνικό υπαινιγμό

3. Το επίπεδο «θεμελιωδών» (2^η παράγραφος) στη γενική ενικού απαντάται στον τύπο:

α. θεμελιώδη

β. θεμελιώδους

γ. θεμελιώδης

δ. θεμελιώδες

4. Η φράση «εν δυνάμει» (4^η παράγραφος) με κριτήριο τη σημασία της στο γλωσσικό περιβάλλον της πρότασης, στην οποία ανήκει, έχει ως συνώνυμή της τη λέξη:

α. δυναμικά

β. δυνητικά

γ. ρεαλιστικά

δ. δραστικά

5. Η λέξη «εύρος» (4^η παράγραφος) με κριτήριο τη σημασία της στο γλωσσικό περιβάλλον της πρότασης, στην οποία ανήκει, έχει ως συνώνυμή της τη λέξη:

α. διάσταση

β. έκταση

γ. επιφάνεια

δ. επέκταση

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις στο Κείμενο 2 τη στάση του πατέρα του Φρανσίσκο και τον βαθμό στον οποίο, κατά τη γνώμη σου, ανταποκρίνεται στην εικόνα – πρότυπο που επικρατεί κοινωνικά για τον ρόλο του «πατέρα». Η ερμηνεία σου να εκτείνεται σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, είναι αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- ηλικιωμένοι: ενεργά μέλη κοινωνικού συνόλου, ζωντανό κύτταρο που εκπέμπει δυναμισμό, γνώση, σοφία, εμπειρία → πρέπει να έχουν ενεργό και αναγνωρίσιμο ρόλο στην κοινωνία → σεβασμός στην πολύτιμη δεξαμενή των εμπειριών τους
- νέοι: χρειάζονται πείρα, σοφία, καθοδήγηση ηλικιωμένων → θα αναπτύξουν ικανότητες προσαρμογής στις ραγδαίες κοινωνικές εξελίξεις, θα αποτελέσουν ισότιμους φορείς κοινωνικής δράσης και ανάπτυξης → εμπιστοσύνη στην ορμή και τον οίστρο τους για δημιουργία
- αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών → κοινωνική συνοχή

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

αλληλεγγύης και συνεργασίας ... εμπειριών μεταξύ των γενεών. - Η διαγενεακή συνέργεια ισότιμης συμμετοχής - εκφάνσεις της κοινωνικής ζωής και συμμετοχής

→ με την επανάληψη δίνεται έμφαση στα νοήματα: η συνεργασία των γενεών αποτελεί την κύρια πρόταση του κειμένου για το μέλλον της κοινωνίας, γι' αυτό και τονίζεται ιδιαίτερα, ενώ η συμμετοχή αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση της συνεργασίας και της αλλαγής που αυτή προοιωνίζει.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

1. γ
2. γ
3. β
4. β
5. β

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε άποψη διατυπώνεται από τους μαθητές/-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί/ τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Θετικά αξιολογείται η προσπάθεια του/της μαθητή/-τριας να προσδιορίσει με σαφήνεια και συντομία τα εξής:

- σαφώς και ανταποκρίνεται στην εικόνα – πρότυπο που επικρατεί κοινωνικά για τον ρόλο του «πατέρα», γιατί νοιάζεται για τον γιο του και έχει κάνει ένα μεγάλο και κοπιώδες, από ό,τι φαίνεται, ταξίδι για να τον βρει → η πατρική αγάπη δεν λογαριάζει κόπους και θυσίες, προκειμένου να προστατεύσει το παιδί και να κρατήσει ενωμένη την οικογένεια
- αν και φαίνεται ως ένα «γερασμένο και θλιβερό πλάσμα που προχωρούσε κουτσαίνοντας, με την πλάτη καμπουριασμένη και με καταλασπωμένα παπούτσια», σε αντίθεση με την ανάμνηση του Φρανσίσκο, που τον θυμόταν ως «ένα φοβερό κολοσσό, με μάτια φλογερά και δυνατή φωνή ρήτορα», ο πατέρας του διένυσε όλη αυτή την απόσταση μόνος του, για να βρει τον γιο του, να τον σώσει από έναν επικίνδυνο δρόμο που είχε πάρει και να τον καλέσει να επιστρέψει στην οικογενειακή εστία· μάλιστα δεν έχασε την ευκαιρία να συμβουλευθεί και τους συντρόφους του γιου του σχετικά
- ο γιος είχε φύγει από το σπίτι του, για να κάνει την επανάστασή του, να βρει την ταυτότητά του· παρότι ο πατέρας είχε βαθιά στενοχωρηθεί και ταλαιπωρηθεί στην προσπάθειά του να τον ξαναβρεί, «άνοιξε την αγκαλιά του» για να τον υποδεχθεί στοργικά
- μόνο όταν έμειναν οι δυο τους και όχι μπροστά στους άλλους, του ξεκαθάρισε ότι δεν πρέπει να επαναληφθεί κάτι ανάλογο και αποκάλυψε πόσο είχε στοιχίσει στη μητέρα του η απουσία του γιου τους
- διαφαίνεται ότι και ο γιος ήθελε να επιστρέψει στο σπίτι του, του είχαν λείψει οι γονείς του, συγκινήθηκε από την πράξη του πατέρα του και μάλλον αισθάνθηκε ότι τον γλίτωσε από μια επιλογή που είχε κάνει καιρό πριν, αλλά δεν τον εξέφραζε πια.

Κείμενο 1

Κοινωνικά δίκτυα

Το κείμενο είναι χρονογράφημα τού Κοσμά Βίδου και έχει δημοσιευτεί στο ΒΗΜΑ στις 1.9.2015.

«Έχουμε κι – πώς του λέτι; – Γουί Φι» είπε ο ηλικιωμένος ιδιοκτήτης τών ενοικιαζόμενων δωματίων. «Ιπειδή όμους δεν τα ξέρου αυτά, τουν κωδικό θα τουν βρείτι γραμμένου ‘κεί δα». Ακριβώς επειδή διέθετε «Γουί Φι» τον είχαμε επιλέξει. Εξάρτηση από την τεχνολογία; Θα το έλεγα δώρο τής τεχνολογίας. Με το WiFi, την ασύρματη σύνδεση στο Διαδίκτυο, έχω την πληροφορία όταν τη θέλω, «ταξιδεύω» ακόμα και αν παραμένω ακίνητος, ψυχαγωγούμαι, επικοινωνώ. Τσεκάρουμε λοιπόν αν το «Γουί Φι» τού παππού είχε σήμα καμπάνα (την έχω πάθει πολλάκις, επιλέγοντας ξενοδοχεία που υπόσχονται Internet αλλά αποκρύπτουν επιμελώς ότι η ταχύτητα σύνδεσης είναι τόσο χαμηλή ώστε δεν υπάρχει περίπτωση να μπεις) και ξεκινήσαμε για μια πρώτη βόλτα.

Στάση στη μοναδική καφετέρια για παγωτό. Στα γύρω τραπέζια δεκάδες παιδιά, μόνα τους ή σε παρέες, βυθισμένα σε κομπιούτερ και tablets. Εξω οι γονείς τους και οι γονείς των γονιών τους βόλταραν. Μέσα, τα νιάτα του χωριού ζούσαν σε μια δική τους, παράλληλη πραγματικότητα, η οποία δεν διασταυρωνόταν με την πραγματικότητα των δικών τους. Έβγαλα και εγώ την ταμπλέτα μου, ζήτησα τον κωδικό τού WiFi.

Κοίταξα προς το παράθυρο: η ορεινή φύση με καλούσε να βγω. Κοίταξα την οθόνη μου: κάτι πολύχρωμα πλασματάκια με καλούσαν να τα πετύχω με ένα μπαλόνι γεμάτο νερό. Βόλτα ή παιχνίδι; Ιδού η απορία. «Ντροπή», είπαμε, «για να ξεφύγουμε από τα κομπιούτερ ήρθαμε!». Βγήκαμε. Σκέφτομαι τώρα ότι ίσως να είμαστε η τελευταία γενιά που μάς απασχολούν τέτοια διλήμματα. Ότι ζούμε μια μοναδική τεχνολογική επανάσταση που μπορεί να μάς αλλάξει εντελώς. Αυτό με τρομάζει. Η πρόοδος όμως δεν πρέπει να με τρομάζει. Πρέπει;

ΥΓ.: Η διαφορά είναι πως εμείς που μεγαλώσαμε χωρίς WiFi και που η καθημερινότητά μας δεν αποτυπωνόταν καρέ-καρέ σε κοινωνικά δίκτυα, διατηρούμε (ίσως) ακόμα τις άμυνές

μας απέναντί τους. Εν αντιθέσει με τα σημερινά παιδιά, διαθέτουμε τον τρόπο να αποδράσουμε, έστω προσωρινά, από τον ψηφιακό μας εγκλεισμό...

Κείμενο 2

Σουλιώτης και Αρβανίτης

Το διήγημα είναι από το βιβλίο του Γιάννη Βλαχογιάννη «Μεγάλα Χρόνια: Τα παληκάρια τα παλιά», Νεοελληνική Βιβλιοθήκη, Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη, Αθήνα.

Στο Μεσολόγγι, το πικρό, που πολέμαγε νύχτα και μέρα, από τους πρώτους πούτρεξε βοήθειά του με τον Καραϊσκάκη, ήταν ο Κίτσος ο Τζαβέλας. Όταν αποφασίσανε να πατήσουν το στρατόπεδο τού Κιουταχή, κάθε παληκάρι συνερίζοτανε¹ το γείτονά του στην παληκαριά. Έτσι κι ο Κίτσος είχε έναν αντίμαχο αχώριστον από κοντά του² είχε τον Κιτσάκη, τ' όμορφο το Σουλιωτόπουλο, αγόρι δεκαέξι χρονών, πρωτοξαδέρφι από τη γενιά του. Για τον Κιτσάκη παιγνίδι ήταν ο πόλεμος. Χαρές μονάχα και γλυκειές λαχτάρες εύρισκε σ' αυτόν. Ήταν αγνό το παληκάρι, κ' ήταν άμαθο. Κ' ήτανε γραμμένο να χαθή από την αποκοτιά³ του, που περνούσε κάθε σύνορο, και έφτανε την αψηφησιά⁴ τη θεία⁵ τού χαρομαγεμένου.

Μές το πολεμικό το μάνισμά⁶ του, τραβώντας ίσα στον οχτρό τη νύχτα εκείνη, βρέθηκε ολομόναχος όξω από το τσαντίρι⁷ τού βεζίρη, ανάμεσα στους Αρβανίτες, που τον είχανε τρομάξει. Τότε ξύπνησε. Σαν πεινασμένα αγρίμια τον τριγύρισαν αυτοί. Και γελούσαν άσκημα. Μα η ομορφιά κ' η τρέλλα του έκοβε κάθε ορμή τους. Τα καριοφίλια⁸ γυρισμένα απάνω του σωπαίνανε.

- Δεν είσαι συ του Ζυγούρη Τζαβέλα το παιδί; Ρώτησε ο καπετάνος⁸ τους θαμάζοντάς τον.
- Πολεμάτε, εγώ είμαι! Είπ' ο Κιτσάκης, έτοιμος στο θάνατο.

¹ ανταγωνιζόταν

² τολμηρή, ριψοκίνδυνη ενέργεια

³ αδιαφορία και περιφρόνηση

⁴ θεική

⁵ τρέλα, μανία

⁶ Η σκηνή, το κατάλυμα

⁷ όπλα της εποχής πριν και κατά την ελληνική επανάσταση

⁸ αρχηγός

- Ήτανε παληκάρι, ωρέ παιδί, μα εσύ θα τον περάσης... Κάποτε με γλύτωσε απ' το θάνατο' σύρε, γύρισε στη μάννα σου!

Ο Κιτσάκης όμως άναψε. Τόχε ντροπή να τού θυμάν⁹ τη μάννα του τέτοια στιγμή.

- Χτυπάτε, θα χτυπήσω! Είπε. Και 'τοιμάστηκε.
- Σύρε! Είπε ο Αρβανίτης.

Ανοίξαν τόπο να περάση. Κι έφυγε ο Κιτσάκης ντροπιασμένος. Ποτέ δεν πίστευε πως θάχε γι' αυτόν ο πόλεμος τέτοιο άξαφνο φαρμάκι. Αρβανίτης να τού χαρίση τη ζωή...

Δεν είχε ξεμακρύνει πολύ, κι ένα τουφέκι ακούστηκε. Κ' έπεσε σκοτωμένο το παληκαρόπουλο.

Μανισμένος¹⁰ ο καπετάνος ο Αρβανίτης τράβηξε το σπαθί, κι άρπαξε από τα μαλλιά τον άπιστο πούχε ρίξει.

- Γιατί τόκαμες; Άγριος τονέ ρώτησε.
- Έχασα κ' εγώ τον αδερφό μου...
- Πότε, κι' από ποιον;
- Στην Άμπλιανη¹¹... απ' τον ξάδερφό του, τον Κίτσο τον Τζαβέλα.

Με λύπη έβαλε ο Αρβανίτης το σπαθί στη θήκη.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σε 70-80 λέξεις να αποδώσεις το θέμα τού Κειμένου 1 και τις θέσεις τού συγγραφέα σχετικά με αυτό.

⁹ Θυμίζουν (ιδιωματισμός)

¹⁰ Έξω φρενών, οργισμένος

¹¹ Πριν την Επανάσταση του 1821, η Άμπλιανη ήταν ο μεγαλύτερος οικισμός της Ευρυτανίας μετά το Καρπενήσι..

Μονάδες 10

2° υποερώτημα (μονάδες 10)

Σκοποί τού προλόγου σε ένα κείμενο είναι να εισαγάγει τον αναγνώστη στο θέμα και να κεντρίσει το ενδιαφέρον του. Πώς επιτυγχάνει τα παραπάνω ο συγγραφέας τού Κειμένου 1;

Μονάδες 10

3° υποερώτημα (μονάδες 15)

...«ταξιδεύω» ακόμα και αν παραμένω ακίνητος(1^η παράγραφος),

(την έχω πάθει πολλάκις... δεν υπάρχει περίπτωση να μπεις)(1^η παράγραφος),

για να ξεφύγουμε από τα κομπιούτερ ήρθαμε!(3^η παράγραφος).

Ποιον σκοπό υπηρετούν, κατά τη γνώμη σου, τα σημεία στίξης στο Κείμενο 1 στις παραπάνω περιπτώσεις, τα εισαγωγικά στην πρώτη, η παρένθεση στη δεύτερη και το θαυμαστικό στην τρίτη περίπτωση;

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποια ηρωικά χαρακτηριστικά αποδίδει ο αφηγητής στο πρόσωπο τού Κιτσάκη; Ποιες σκέψεις και ποια συναισθήματα σου προκαλεί η θυσία του, δεδομένου ότι βρισκόταν περίπου στην ίδια ηλικία με αυτή που βρίσκεσαι εσύ σήμερα; Να αναπτύξεις την ερμηνεία σου σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο συγγραφέας πραγματεύεται την επίδραση τού διαδικτύου στη ζωή μας. Με αφορμή μια εκδρομική του επίσκεψη, θεωρεί, για τον ίδιο, τη δυνατότητα ασύρματης σύνδεσης στο διαδίκτυο απαραίτητη προϋπόθεση επιλογής καταλύματος, αλλά και δώρο τής τεχνολογίας. Επίσης, παρατηρεί πως τα παιδιά ζουν, αντίθετα από τους γονείς, σε μια εικονική πραγματικότητα λόγω τού διαδικτύου. Αναρωτιέται αν πρέπει να τον τρομάζει η πρόοδος, επειδή η τεχνολογία άλλαξε τον τρόπο ζωής μας. Τέλος, θεωρεί πως η γενιά του είναι η τελευταία που αντιστέκεται στην κυριαρχία τού διαδικτύου.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο συγγραφέας επιχειρεί να κεντρίσει το ενδιαφέρον τού αναγνώστη:

α) με την πρωτότυπη επιλογή του να αποδώσει σε ευθύ λόγο, και μάλιστα στο τοπικό, γλωσσικό-προφορικό ιδίωμα, τα λόγια τού παππού-ξενοδόχου, προβάλλει ένα χιουμοριστικό στιγμιότυπο που προκαλεί το ενδιαφέρον τού αναγνώστη,

β) με τη εναλλαγή τού α΄ ενικού και τού α΄ πληθυντικού ρηματικού προσώπου η αφήγηση παίρνει τη μορφή ατομικής ή ομαδικής βιωματικής εμπειρίας,

γ) με τη χρήση λέξεων και όρων που έχουν σχέση με το διαδίκτυο ή τονίζουν τον ρόλο του (WiFi, ασύρματη σύνδεση, ταχύτητα σύνδεσης, ψυχαγωγούμαι, επικοινωνώ)

Από την άλλη, η αναφορά στο διαδίκτυο και στην τεχνολογία λειτουργούν ως αφετηρία προβληματισμού για το θέμα τού κειμένου.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

«ταξιδεύω» : Τα εισαγωγικά χρησιμοποιούνται, για να δηλώσουν μεταφορική χρήση της λέξης.

(την έχω πάθει πολλάκις... δεν υπάρχει περίπτωση να μπεις): Η παρένθεση δηλώνει τη ανάγκη τού συγγραφέα να επεξηγήσει και να αιτιολογήσει την επιλογή καταλύματος με ποιοτική ασύρματη σύνδεση στο διαδίκτυο.

«...για να ξεφύγουμε από τα κομπιούτερ ήρθαμε!»: Το θαυμαστικό δηλώνει την αγανάκτηση τού συγγραφέα, η οποία προκαλείται από τη συνεχή χρήση τού υπολογιστή που κάνει ο ίδιος, ακόμα και στο πλαίσιο μιας ψυχαγωγικής εκδρομής. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργείται και αυτοσαρκασμός.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ο Κιτσάκης, όπως παρουσιάζεται από τον αφηγητή τού λογοτεχνικού κειμένου, θυμίζει ήρωα, ο οποίος εκφράζει το ομηρικό ιδεώδες: την ομορφιά και την παλικάριά ταυτόχρονα.

Συγκεκριμένα:

- συναγωνιζόταν σε παλικάριά τον Κίτσο Τζαβέλα, ξακουστό Σουλιώτη ήρωα, αν και είναι πολύ νέος στην ηλικία,
- η παράτολμη φύση του και ο ηρωικός του χαρακτήρας μετατρέπουν τον πόλεμο σε χαρά για τον ίδιο,
- βρίσκεται μόνος του μέσα στο στρατόπεδο των εχθρών και τους αντιμετωπίζει με θάρρος, χωρίς να λογαριάζει τη ζωή του,
- αν και είναι αιχμάλωτος, νιώθει ντροπή που οι Αρβανίτες τού χαρίζουν τη ζωή και τον διώχνουν από το στρατόπεδο, επειδή ο πατέρας του είχε κάποτε σώσει τη ζωή τού καπετάνιου τους,
- ξεπληρώνει με τη ζωή του τον θάνατο ενός Αρβανίτη, που σκότωσε ο Κίτσος Τζαβέλας

Αναμένουμε ο μαθητής να εκφράσει συναισθήματα επιδοκιμασίας για τον νεαρό ήρωα, τόσο για τον χαρακτήρα και τις πράξεις του όσο και για τη θυσία του. Παράλληλα, θα μπορούσε να συγκρίνει έναν έφηβο γεννημένο και μεγαλωμένο μέσα στον πόλεμο (Κιτσάκης) με τον εαυτό του ή με συνομηλίκους του, εντοπίζοντας τις διαφορές.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

Κείμενο 1

[Ο προφορικός και ο γραπτός λόγος]

Το κείμενο είναι διασκευασμένο απόσπασμα από το βιβλίο του καθηγητή Γλωσσολογίας στο τμήμα Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο Πατρών Αργύρη Αρχάκη «Γλωσσική Διδασκαλία και Σύσταση των Κειμένων». (εκδ. Πατάκης, 2009).

Ο προφορικός και ο γραπτός λόγος είναι δύο ισότιμες, αλλά λειτουργικά διαφορετικές, μορφές λόγου, που εξυπηρετούν διαφορετικές επικοινωνιακές ανάγκες. Οι διαφορές μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου σε γενικές γραμμές οφείλονται στις διαφορετικές συνθήκες παραγωγής τους.[...]

Ο προφορικός είναι κυρίως λόγος απροσχεδιάστος, επειδή, πολύ συχνά διαμορφώνεται τη στιγμή που εκφωνείται υπό την πίεση του χρόνου και του ακροατή. Γι' αυτό τον λόγο εμφανίζει συχνά συντακτικά ατελείς και ανολοκλήρωτες προτάσεις. Αντίθετα, ο γραπτός λόγος είναι κυρίως λόγος προσχεδιασμένος, αφού ο συγγραφέας του έχει συνήθως μεγαλύτερη άνεση χρόνου, ώστε από πριν να σκεφτεί και να οργανώσει το γραπτό του, να το ελέγξει, να το διορθώσει και, αν χρειαστεί, να το ξαναγράψει. Γι' αυτό ο γραπτός λόγος εμφανίζει συνήθως ολοκληρωμένες συντακτικά προτάσεις.

Μια άλλη διαφορά μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου εντοπίζεται στη δυνατότητα επαφής μεταξύ πομπού και δέκτη. Στον προφορικό συνομιλιακό λόγο το κείμενο, την ίδια στιγμή που παράγεται από τον πομπό, προσλαμβάνεται από τον δέκτη, ο οποίος συχνά είναι παρών στον ίδιο χώρο, ενώ σε αντίθετη περίπτωση μπορεί να υπάρχει ακουστική και οπτική επαφή μαζί του, όπως στις τηλεφωνικές συνδιαλέξεις ή στη ζωντανή επικοινωνία μέσω σύνδεσης. Σε κάθε περίπτωση, ο δέκτης έχει τη δυνατότητα να απαντήσει ή να αντιδράσει στα λεγόμενα του συνομιλητή του. Αντίθετα, στον γραπτό λόγο ο συγγραφέας δεν έχει άμεση επαφή με τους αναγνώστες του, απευθύνεται σε δέκτες απόντες, οι οποίοι θα προσλάβουν το κείμενό του ύστερα από κάποιο χρονικό διάστημα και μόνο τότε θα μπορούν να αντιδράσουν στα γραφόμενά του.

Η μέχρι τώρα συζήτηση για τα λειτουργικά και γλωσσικά γνωρίσματα του προφορικού και του γραπτού λόγου αποτυπώνει περισσότερο τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους. Δεν πρέπει όμως να διαφεύγει της προσοχής μας ότι ορισμένες φορές τα χαρακτηριστικά αυτά συναντώνται αναμειγμένα κατά την προφορική ή γραπτή παραγωγή διαφόρων ειδών λόγου. Έτσι, π.χ. μια διάλεξη, αν και εκφέρεται προφορικά,

βασίζεται σε προσχεδιασμένο και συνήθως αναλυτικό κείμενο, ενώ η επαφή του ομιλητή με τους αποδέκτες του είναι περιορισμένη και έμμεση. Αντίθετα, το κείμενο μιας επιστολής σε φιλικό πρόσωπο μπορεί να μην είναι σε μεγάλο βαθμό προσχεδιασμένο, να περιέχει γνωστά θέματα και επιπλέον πολλές εκφράσεις του προφορικού λόγου («και που λες», «να σου πω», «άκου να δεις»). Κατά συνέπεια οι δύο μορφές λόγου είναι προτιμότερο να μην προσεγγίζονται μονοδιάστατα αλλά πολυδιάστατα.

Κείμενο 2

Η Αγγέλικα (απόσπασμα)

Το κείμενο είναι απόσπασμα από το διήγημα του Αργύρη Εφταλιώτη «Η Αγγέλικα», Νησιώτικες Ιστορίες, Εκδοτικός Οίκος Φέξη, Αθήνα, 1911.

Έγινε μεγάλη ταραχή σαν πρωτοφάνηκε στο χωριό η Αγγέλικα. Συνηθισμένος ο κόσμος από τις ντροπαλές και συμμαζεμένες χωριατοπούλες, βλέπει άξαφνα μέσα στο χωριό μια κοπέλα, που τους φάνηκε σα θεά. Πρώτο, που ήταν κάτασπρη σα να μην την είδε ήλιος ποτές, δεύτερο, πρόσχαρη, γελαζούμενη και ζωηρή, που τους τρέλαινε σα γελούσε και τους έδειχνε τα μεγάλα της τα δόντια. Τρίτο, που δε φορούσε χωριάτικα, μόνο της χώρας φορέματα. Μα τι πρώτο, και τι δεύτερο, και τι δέκατο. Ήτανε να τηνε βλέπεις και να μη χορταίνεις.

Επανάσταση έφερε στο χωριό η Αγγέλικα. Οι καλοί χωριανοί δεν το λογάριαζαν τέτοιο κακό. Ο σκοπός τους ήταν αθώος. Αυτοί ζητούσανε μια καλή δασκάλισσα, να μάθει τα κορίτσια τους γράμματα. Γράφουνε λοιπό στη χώρα, και σε λιγάκι έρχεται η Αγγέλικα. [...]

Μήτε δω δε σταμάτησε το κακό. Η Αγγέλικα, καθώς είπαμε, ήτανε ζωηρή και μιλητική. Άρχισε λοιπό σιγά σιγά να ψαλιδίζει και της χωριατοπούλας η γλώσσα, κι ας ήταν και κανένας ξένος μπροστά της. Καμιά φορά έλεγε και κατιτίς αδιάντροπο του πατέρα της. Οι προεστοί κι οι εφόροι ήταν καλοί πατριώτες κι ήθελαν την πρόοδο του χωριού. Η νοικοκυροσύνη τους όμως ήταν κι από τον πατριωτισμό μεγαλύτερη, και κάθε φορά που έπαιζαν τα κομπολόγια τους στο καφενεδάκι τους συλλογιούνταν πώς να τη συμμαζέψουνε λιγάκι αυτήν τη δασκάλισσα.

Να τη διώξουνε δεν ταίριαζε. Μια δασκάλισσα έπρεπε νάχουν. Ποιος ξέρει αν δεν τους ήρχονταν και χειρότερη.

—Εγώ τονε βρήκα τον τρόπο, τους λέει μια μέρα ένας τους – Σπανό τον έλεγαν, αν και δεν ήτανε σπανός. Να την παντρέψουμε τη δασκάλισσα. Θα νοικοκυρευτεί και θα συχάσει κι αυτή και μεις.

—Πού να την παντρέψεις! Δεν άκουσες τι έλεγε τις προάλλες, της κόρης μου, πως είναι ντροπής να την παντρεύουν οι γονιοί της και να μη διαλέγει απατή της το παλικάρι της!

—Άι, την αφήνουμε λοιπόν και τον εδιαλέγει απατή της. Λίγο τερτίπι κι έγινε η δουλειά. [...]

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Για ποιους λόγους, σύμφωνα με τον συγγραφέα του Κειμένου 1, οι δύο μορφές του λόγου, ο προφορικός και ο γραπτός, πρέπει να προσεγγίζονται πολυδιάστατα; Να απαντήσεις σε 40-50 λέξεις.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στη 2^η παράγραφο του Κειμένου 1 ο συγγραφέας επιλέγει ως τρόπο πειθούς την επίκληση στη λογική. Δικαιολόγησε την παραπάνω θέση με δύο αναφορές σε λογικές σκέψεις που παραθέτει.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να εντοπίσεις τις λέξεις που επαναλαμβάνονται στην 1^η παράγραφο του Κειμένου 1. (μονάδες 5) Ποια πρόθεση, κατά τη γνώμη σου, υπηρετεί η επανάληψή τους; (μονάδες 5) Να μετασχηματίσεις την παράγραφο, ώστε να μην υπάρχουν πλέον αυτές οι επαναλήψεις. (μονάδες 5)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις (σε 120-150 λέξεις) την αντίδραση των χωρικών μετά την έλευση της Αγγέλικας και την αναδίπλωση των πτυχών του χαρακτήρα της (μονάδες 10) και να εκφράσεις τη συμφωνία ή τη διαφωνία σου με την επιθυμία των προεστών να την παντρεύουν (μονάδες 5).

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, είναι αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- λειτουργικά διαφορετικές μορφές λόγου, εξυπηρετούν άλλες ανάγκες, παράγονται υπό διαφορετικές συνθήκες
- προφορικός λόγος: απροσχεδιάστος, υπό πίεση χρόνου, συνομιλιακός, άμεση επικοινωνία πομπού και δέκτη
- γραπτός λόγος προσχεδιασμένος: άνεση χρόνου για οργάνωση και έλεγχο, αδυναμία άμεσης ανάδρασης από τον δέκτη

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- «Ο προφορικός είναι κυρίως λόγος απροσχεδιάστος, επειδή, πολύ συχνά διαμορφώνεται τη στιγμή που εκφωνείται υπό την πίεση του χρόνου και του ακροατή. Γι' αυτό τον λόγο εμφανίζει συχνά συντακτικά ατελείς και ανολοκλήρωτες προτάσεις.» → ολοκληρωμένο επιχείρημα για τα γνωρίσματα του προφορικού λόγου (δύο προκείμενες → συμπέρασμα)

- «Αντίθετα ο γραπτός λόγος είναι κυρίως λόγος προσχεδιασμένος, αφού ο συγγραφέας του έχει συνήθως μεγαλύτερη άνεση χρόνου, ώστε από πριν να σκεφτεί και να οργανώσει το γραπτό του, να το ελέγξει, να το διορθώσει και, αν χρειαστεί, να το ξαναγράψει. Γι' αυτό ο γραπτός λόγος εμφανίζει συνήθως ολοκληρωμένες συντακτικά προτάσεις.» → ολοκληρωμένο επιχείρημα για τα γνωρίσματα του γραπτού λόγου (δύο προκείμενες → συμπέρασμα).

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Λέξεις που επαναλαμβάνονται: προφορικός, γραπτός λόγος - διαφορετικές.

Πρόθεση που υπηρετεί η επανάληψη: τονίζει τη σημασία των όρων αυτών και υπογραμμίζει τα χαρακτηριστικά τους.

Μετασχηματισμός παραγράφου:

Ο προφορικός και ο γραπτός λόγος είναι δύο ισότιμες, αλλά λειτουργικά διαφορετικές, μορφές λόγου, που εξυπηρετούν άλλες επικοινωνιακές ανάγκες. Οι διαφορές μεταξύ τους σε γενικές γραμμές οφείλονται στις ξεχωριστές συνθήκες παραγωγής τους.[...]

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε άποψη διατυπώνεται από τους μαθητές/-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί/ τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Θετικά αξιολογείται η προσπάθεια του/της μαθητή/-τριας να προσδιορίσει με σαφήνεια και συντομία τα εξής:

- οι προεστοί αναστατώθηκαν, γιατί η ομηλική, χαμογελαστή και ζωντανή δασκάλα - πρότυπο εντελώς διαφορετικό από τη σεμνή, σοβαρή και λιγομίλητη συμπεριφορά που αναμενόταν από τις χωριατοπούλες- δεν μάθαινε απλώς γράμματα στα κορίτσια τους, αλλά, με τον δυναμισμό και τον αυθορμητισμό της, προκάλεσε επανάσταση, καθώς τους έδειχνε τον δρόμο για τη χειραφέτηση από την πατριαρχική κοινωνία όπου ζούσαν: οι χωριατοπούλες, όταν διαφωνούσαν, άρχισαν να ανταπαντούν στους πατεράδες τους, ακόμη κι αν ήταν κάποιος ξένος μπροστά, άρχισαν να εκφράζουν δηλαδή τις προσωπικές τους απόψεις, γεγονός ανεπίτρεπτο για τα δεδομένα της εποχής
- ως καλοί πατριώτες και νοικοκυραίοι -γνωρίσματα απαραίτητα της εποχής τους για έναν άντρα σοβαρό και με καλή κοινωνική θέση, που έπρεπε να είναι και θεματοφύλακας των πατροπαράδοτων αξιών- επέλεξαν, ως διέξοδο σε αυτή την ανατροπή των ηθών τους όχι να ζητήσουν την αντικατάστασή της, γιατί φοβούνταν μήπως τους στείλουν κάποια χειρότερη, αλλά να την παντρέψουν με κάποιον ντόπιο, γιατί θεωρούσαν ότι έτσι θα περιορίζαν την ανατρεπτική της επίδραση στα κορίτσια τους, καθώς εκείνη θα νοικοκυρευόταν και θα ησύχαζε
- έκπληξη τούς προκάλεσε η άποψη της Αγγέλικας ότι τα κορίτσια πρέπει να επιλέγουν μόνες τους τον μελλοντικό τους σύζυγο και όχι απλώς να υπακούνε στη θέληση του γονιού τους, οπότε σκέφτηκαν ένα τέχνασμα, με το οποίο θα την έκαναν να επιλέξει τον άντρα που εκείνοι της προόριζαν, χωρίς να το καταλάβει.

Ο/Η μαθητής/-τρια εκφράζει την προσωπική του συμφωνία ή διαφωνία με την απόφαση των τοπικών αρχόντων να παντρέψουν την Αγγέλικα. Η τεκμηρίωση μπορεί να βασιστεί σε στοιχεία του κειμένου που αναδεικνύουν τον χαρακτήρα της Αγγέλικας.

Κείμενο 1

Η ώρα των Zoomers

Το παρακάτω απόσπασμα αποτελεί διασκευή του άρθρου της Κορίνας Σαμάρκου, που δημοσιεύθηκε στην Καθημερινή στις 18/10/2021.

Υπήρχε ζωή και πριν από το Google; Για την Generation Z, πάντως, όχι. Τους λένε Zoomers, γενιά του Tik Tok¹ και είναι όσοι γεννήθηκαν από το 1996 έως το 2016. Για την ακρίβεια, λοιπόν, οι μεγαλύτεροι από αυτούς ήταν μόλις δύο ετών, όταν ο Λάρι Πέιτζ και ο Σεργκέι Μπριν ίδρυσαν την Google σε ένα γκαράζ του Μένλο Παρκ στην Καλιφόρνια. Γι' αυτό και οι Zoomers είναι γέννημα-θρέμμα του διαδικτύου, «ψηφιακοί ιθαγενείς» όπως χαρακτηρίζονται, αφού ο κόσμος πριν από την εποχή των «έξυπνων» κινητών τηλεφώνων είναι γι' αυτούς σαν να μην υπήρξε ποτέ.

Η γενιά Z θεωρεί την τεχνολογία αναπόσπαστο κομμάτι της ανθρώπινης ζωής, προέκταση του εαυτού της. Γι' αυτό, άλλωστε, και το 58% από όσους ανήκουν σε αυτή τη γενιά δηλώνουν ότι δεν αντέχουν περισσότερες από τέσσερις ώρες χωρίς διαδίκτυο. Έρευνες έχουν δείξει ότι εννέα στους δέκα Zoomers θεωρούν αποδεκτό να χρησιμοποιούν το τηλέφωνό τους ακόμα και μέσα στο μπάνιο. Κάθε ένας από αυτούς θα περάσει σχεδόν έξι χρόνια της ζωής του στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, αφού αυτή η δραστηριότητα απορροφά περισσότερο χρόνο από ό,τι το φαγητό, το διάβασμα και η κοινωνικοποίηση μαζί. Σε μια γενιά που είναι πάντα σε σύνδεση στο διαδίκτυο, οι τέσσερις στους δέκα δεκαεξάρηδες παραδέχονται ότι προτιμούν να βρίσκονται με τους φίλους τους μέσω κάποιας συσκευής παρά από κοντά. Αλλά και όταν βρεθούν στον ίδιο χώρο, τουλάχιστον οι μισοί ομολογούν ότι αυτό που κάνουν είναι να κάθονται σιωπηλοί, καθώς ο καθένας κοιτάζει την οθόνη του κινητού του. Οι Zoomers περνούν τόσο πολύ χρόνο σκρολάροντας², ώστε αυτό επηρεάζει πλέον την ίδια τους τη φύση. Έχει διαπιστωθεί, για παράδειγμα, ότι οι φοιτητές της Ιατρικής σήμερα δυσκολεύονται με τα ράμματα, αφού δεν έχουν συνηθίσει να χρησιμοποιούν τα χέρια τους στην καθημερινότητα, παρά κυρίως για να χειριστούν τη δυσδιάστατη οθόνη.

¹ Tik Tok: δημοφιλές στους εφήβους μέσο κοινωνικής δικτύωσης.

² σκρολάρω: μετακινώ προς τα πάνω ή προς τα κάτω μια σελίδα στην οθόνη για να δω το προηγούμενο ή επόμενο τμήμα του περιεχομένου της.

Κείμενο 2

[Η Σοφία Νοταρά]

Το κείμενο είναι απόσπασμα από το μυθιστόρημα του Γιώργου Θεοτοκά «Αργώ», πρώτος τόμος, εκδόσεις Εστία, Αθήνα. 1992.

Μια άλλη γυναίκα θα αφοσιωνότανε στα παιδιά της και θα εύρισκε εκεί μια παρηγοριά κ' ένα σκοπό της ζωής της. Μα η ανήσυχη φύση της Σοφίας δεν μπορούσε να ικανοποιηθεί μονάχα με τη μητρική αγάπη. Παρά την υποταγή της και την καρτερία της, δεν έσβησε ποτέ ολότελα μέσα της η λαχτάρα εκείνη μιας ανώτερης ιδανικής ζωής που κυβερνούσε την πρώτη νιότη της. Ο ρομαντισμός της, πεσμένος, κρυμμένος, της έτρωγε ακατάπαυστα τα σωθικά και μπορούσε να ξεσπάσει άγρια από τη μια στιγμή στην άλλη.

Το μυστήριο βάσταξε καμμιά δεκαριά χρόνια, ως ότου μια μέρα το ποτήρι ξεχείλισε. Η Σοφία ξαφνικά παράτησε τα παιδιά της, την κοινωνική της θέση, το όνομα και την περιουσία του αντρός της κ' έφυγε κρυφά με έναν Ιταλό τυχοδιώκτη, που έπαιζε βιολί στα εστιατόρια και λεγόταν Girolamo Senigaglia. Ο θεός ξέρει τι ζωή τράβηξε μ' αυτόν τον άνθρωπο, που υπήρξε ένας χυδαίος εκμεταλλευτής του ταλάντου της, της ομορφιάς της και της απελπισίας της. Ακούστηκε πως, μετά τον ευρωπαϊκό πόλεμο, καταλήξανε να κάνουνε μαζί μουσική στους συνοικιακούς κινηματογράφους της Λόντρας. Βγάζανε όπως –όπως ό,τι χρειαζότανε για να μην πεθάνουν από ασιτία. Μα ο Ιταλός μεθοκοπούσε, την έβριζε με τα πιο απαίσια λόγια, της τραβούσε τα μαλλιά, την έδερνε. Εκείνη του φιλούσε τα γόνατα και ξεφώνιζε μες στους λυγμούς της: «Σ' αγαπώ – σε λατρεύω – θέλω να πεθάνω για σένα...». Εξακολούθησαν να σέρονται μερικά χρόνια, πειναλέοι και παθιασμένοι, από κινηματογράφο σε κινηματογράφο, κι από παλιόσπιτο σε παλιόσπιτο. Κανείς δεν ξέρει τι απόγιναν όταν οι ηχητικές ταινίες καταργήσανε τις ορχήστρες των κινηματογράφων και πέταξαν χιλιάδες μουσικάντηδες στους δρόμους.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σε μια παράγραφο 50-60 λέξεων να συνοψίσεις τα γνωρίσματα της συμπεριφοράς των Zoomers, που συνδέονται με την ψηφιακή τεχνολογία, σύμφωνα με το Κείμενο 1.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

«Υπήρχε ζωή και πριν από το Google; Για την Generation Z, πάντως, όχι»: Η αρθρογράφος στο Κείμενο 1 επιλέγει να αρχίσει το άρθρο της με ένα ερώτημα συνοδευόμενο από αποφατική (αρνητική) διατύπωση. Να εξηγήσεις πώς λειτουργεί το απόσπασμα αυτό του λόγου σε σχέση με τη δομή της παραγράφου.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Τι εξυπηρετούν, κατά τη γνώμη σου, τα εισαγωγικά στη φράση «ψηφιακοί ιθαγενείς» στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1 (μονάδες 8), και τι η χρήση της ξενικής λέξης σκρολάροντας στη 2^η παράγραφο του κειμένου (μονάδες 7);

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Η Σοφία Νοταρά, πρωταγωνίστρια του αποσπάσματος, διαλέγει, κατά τα λεγόμενα του συγγραφέα, να ζήσει μια ζωή επεισοδιακή και εξαθλιωμένη. Να χαρακτηρίσεις την προσωπικότητα της ηρωίδας στηριζόμενος / η σε συγκεκριμένα χωρία του κειμένου.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Οι Zoomers αποτελούν τη γενιά εκείνη χρηστών της ψηφιακής τεχνολογίας, που θεωρούν αδιανόητο να την αποχωριστούν από την καθημερινότητά τους. Ο χρόνος τους εξαντλείται ανάμεσα στο κινητό και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, με τους φίλους τους επικοινωνούν ψηφιακά-εικονικά παρά δια ζώσης, προσκολλώνται στο διαδίκτυο, είτε μέσω κινητού είτε μέσω υπολογιστή, είναι κυρίως σιωπηλοί και πάντα εξαρτημένοι από τη συνεχή και μηχανική πλοήγηση σε μια οθόνη.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Το απόσπασμα αυτό λειτουργεί ουσιαστικά ως η θεματική περίοδος της παραγράφου. Προαναγγέλλει το θέμα με το οποίο θα ασχοληθεί η αρθρογράφος στην παράγραφο, τον ορισμό της Generation Z / Zoomers, διατυπώνει μια ερώτηση που διεγείρει το ενδιαφέρον του αναγνώστη (και την απαντά παράλληλα), αιφνιδιάζει κιόλας με τον κάπως αφοριστικό τόνο με τον οποίο αναρωτιέται για το πότε ξεκίνησε η ζωή (- τάχατες πριν από τη Google;).

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Η φράση «ψηφιακοί ιθαγενείς» παρατίθεται σε εισαγωγικά, γιατί δηλώνει πλέον έναν τυπικό όρο με τον οποίο προσφωνείται η γενιά των Zoomers στην εποχή μας. Είναι όρος ευρηματικός, αντιπροσωπευτικός και παραστατικός, που αναδεικνύει τη νοοτροπία των σημερινών χρηστών του Διαδικτύου, είναι σαν να έχουν γεννηθεί με αυτό, οπότε αποτελεί κατά κάποιο τρόπο τη φυσική τους κοιτίδα.

Η ξενική λέξη σक्रολάροντας αποτελεί τόσο εύχρηστο πλέον λεξιλογικό τύπο στο λεξιλόγιο του Διαδικτύου και των χρηστών του, ακούγεται τόσο μοντέρνα και επίκαιρη, ώστε κρατά μορφολογικά τη ρίζα της, το ρήμα scroll = κυλίω, την προσαρμόζει όμως στην ελληνική γραμματική, κατασκευάζοντας μια μετοχή για πολλούς παραστατική – για άλλους αποκρουστική. Όπως και να έχει, η παρουσία αυτής της λέξης, όπως και άλλων ξένης προέλευσης, προσδίδει στο κείμενο παραστατικότητα και ενισχύει την ρεαλιστική απόδοση των πληροφοριών.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Η Σοφία Νοταρά παρουσιάζεται στο απόσπασμα ως μια γυναίκα που λαχταρούσε πάντοτε να ζήσει τη ζωή που δεν έζησε. Η συμβατική οικογενειακή ζωή δεν τη συγκινούσε, κι όπως γράφεται σε ολόκληρη την πρώτη παράγραφο, «Μια άλλη γυναίκα ... από τη μια στιγμή στην άλλη», έκρυβε μέσα της έναν ρομαντισμό ανεκπλήρωτο, έναν σοβαρό απωθημένο ερωτισμό.

Η περιπέτειά της με τον Ιταλό τυχοδιώκτη βιολονίστα, αφότου εγκατέλειψε την οικογένειά της, και η ποταπή ζωή που διάλεξε να ζήσει μαζί του ήταν σίγουρα προϊόντα του πάθους της για το «όνειρο», που αποδείχτηκε όμως σκέτη χίμαιρα, και αφάνισε και κάθε ίχνος αξιοπρέπειας από την προσωπικότητά της («Μα ο Ιταλός μεθοκοπούσε, την έβριζε με τα πιο απαίσια λόγια, της τραβούσε τα μαλλιά, την έδερνε»). Στο τέλος έμεινε φτωχή και αξιοθρήνητη («Εξακολούθησαν να σέρνονται μερικά χρόνια, πειναλέοι και παθιασμένοι, από κινηματογράφο σε κινηματογράφο, κι από παλιόσπιτο σε παλιόσπιτο»), πέρα για πέρα κατατρεγμένοι από τη ζωή.

Κείμενο 1

[Γλωσσική κοινότητα και μητρική γλώσσα]

Το παρακάτω κείμενο είναι απόσπασμα από το βιβλίο του Γιώργου Μπαμπινιώτη με τίτλο «Θεωρητική Γλωσσολογία», 1980, Αθήνα, σελ. 32-33. Το βιβλίο είναι επιστημονικό σύγγραμμα που εισάγει τον αναγνώστη στις βασικές αρχές της θεωρητικής γλωσσολογίας.

Η γλωσσική κοινότητα ως έννοια περιγράφει το σύνολο των ατόμων που έχουν την ίδια μητρική γλώσσα. Τα άτομα αυτά διαφέρουν από άλλα τα οποία μιλούν μια ορισμένη γλώσσα ως «ξένη» (μη μητρική), κυρίως ως προς τους όρους εκμάθησης της γλώσσας. Όταν αναφερόμαστε στη μητρική γλώσσα, μιλάμε για «γλωσσική κατάρκτηση», γιατί λαμβάνουμε υπόψη μας ότι τα άτομα μιας κοινότητας έχουν μάθει τη γλώσσα μέσα στο στενότερο (οικογενειακό) και ευρύτερο (κοινωνικό) περιβάλλον και έχουν διαμορφώσει ό,τι ονομάζουμε «γλωσσικό αίσθημα».

Αυτό, βέβαια, σημαίνει ότι φυσικά και βαθμιαία τα άτομα αυτά έχουν κατακτήσει έναν συγκεκριμένο γλωσσικό κώδικα, στον οποίο έχουν ενσωματωθεί νοοτροπίες, στάσεις, πολιτικο-κοινωνικές αντιλήψεις, πολιτιστικό υπόβαθρο. Για παράδειγμα, η ευρύτατη χρήση των υποκοριστικών της Ελληνικής («βάλε λίγο λεμονάκι στη σουπίτσα σου», «είχε κάτι λεφτουδάκια κι αγόρασε ένα οικοπεδάκι στο Σούνιο») ή η βιωματική φόρτιση λέξεων, όπως το φιλότιμο ή η λεβεντιά, προϋποθέτουν τη γλωσσική κατάρκτηση της Ελληνικής ως μητρικής γλώσσας. Η κατάρκτηση της γλώσσας συνδέεται προφανώς με την παιδική ηλικία, δηλαδή πώς μαθαίνει ο άνθρωπος τη μητρική του γλώσσα, όταν είναι παιδί. Έτσι, παιδική ηλικία και γλωσσική κατάρκτηση αντιμετωπίζονται συνήθως από κοινού.

Αντίθετα, όταν αναφερόμαστε στη γνώση μιας ξένης γλώσσας, μιλάμε για «μάθηση της γλώσσας», που σημαίνει τη γνώση μίας ή περισσότερων άλλων γλωσσών πέραν της μητρικής. Η γνώση μιας ξένης γλώσσας προϋποθέτει, επίσης, την κατάρκτηση ενός βασικού μηχανισμού παραγωγής και κατανόησης της ξένης γλώσσας. Διαφέρει, όμως, στη χρήση που κάνει το άτομο αυτό, ειδικά, στη σωστή εφαρμογή των κανόνων της ξένης γλώσσας και στην έκφραση των ποικίλων λεπτών αποχρώσεων και βιωμάτων που μεταφέρονται με τη χρήση της.

Κάθε γλώσσα, λοιπόν, συνιστά μια ιδιαίτερη οργάνωση και έκφραση της αντικειμενικής πραγματικότητας. Είναι ένας νέος κόσμος. Γι' αυτό είναι πολύ δύσκολο, αν όχι ακατόρθωτο, να κατακτηθεί σε όλη του την έκταση από άτομα που δεν ανήκουν σε αυτόν εξαρχής, από τα πρώτα δηλαδή χρόνια της ζωής τους, τα οποία είναι καθοριστικά για τη γλωσσική τους συγκρότηση.

Κείμενο 2

Σήμα κινδύνου

Το απόσπασμα έχει αντληθεί από το μυθιστόρημα του Αντώνη Σαμαράκη «Σήμα Κινδύνου», Αθήνα, εκδ. Ελευθερουδάκη.

Δε θυμάμαι ποιον δρόμο περνούσα, σαν άκουσα να με φωνάζουν από το αντικρινό πεζοδρόμιο. Ξαφνιάστηκα που με είχαν γνωρίσει παρόλο που η νύχτα ήταν κατασκότεινη και παρόλο που βάδιζα γρήγορα.

Στάθηκα. Ο άνθρωπος από το αντικρινό πεζοδρόμιο ήρθε. Ήταν ο κύριος Χιδίρογλου, υπάλληλος της Εμπορικής Τραπέζης. Ψηλός, αδύνατος, με πολύ μικρά μάτια σα χάντρες, θα ήταν πενήντα και πλέον, έδειχνε όμως νεώτερος.

«Πολύ χαίρομαι που σας συναντώ απόψε», είπε. Και το σάλιο του μου ήρθε καταπρόσωπο και αηδίασα. «Παρομοίως», είπα, και για κάθε ενδεχόμενο, έκανα ένα βήμα πίσω. Παραλίγο να πω: «Δεν καταλαβαίνω πώς διάβολο με γνωρίσατε νυχτιάτικα!»

«Μάτι όμως, ε; Αητός!» είπε ο κύριος Χιδίρογλου. Και πρόσθεσε: «Να χτυπήσω ξύλο!». Πήγε στον στύλο του ηλεκτρικού και χτύπησε ξύλο δύο φορές. Ύστερα ήρθε κοντά μου. «Έχω κάτι για σας», είπε με ύφος εμπιστευτικό. «Πρώτης τάξεως κοπέλα! Άλφα άλφα! Και το σημαντικότερον: τρεις χιλιάδες κομμάτια τοις μετρητοίς!»

Ένα τέταρτο, ίσως και παραπάνω, με κράτησε εκεί ο κύριος Χιδίρογλου με τη φλυαρία του. Είπε πολλά, πάρα πολλά. Πως ήταν καιρός να αποφασίσω το γάμο, πως η ευκαιρία, το συνοικέσιο που μου επρότεινε, ήταν κάτι εξαιρετικό, πως η κοπέλα δεν ήταν βέβαια ούτε πολύ νέα ούτε πολύ όμορφη, εμφανίσιμη πάντως, είχε πολλά χαρίσματα, τα γαλλικά της, το πιάνο της, και προπαντός τρεις χιλιάδες κομμάτια τοις μετρητοίς...

Αδύνατον να τον διακόψω με την φόρα που είχε πάρει. Εδέησε να φταρνιστεί δύο φορές απανωτά, για να βρω την ευκαιρία να του πω: «Με συγχωρείτε, είμαι βιαστικός. Θα το συζητήσουμε το πράγμα άλλη φορά». «Εν πάση περιπτώσει, εθεώρησα χρέος μου...»,

είπε φανερά δυσαρεστημένος. Και πρόσθεσε: «Απροπό! Είναι και χριστιανικών αρχών! Να πάρει ο διάβολος, έπρεπε να το πω ευθύς εξαρχής!».

Μου έδωσε το χέρι του. Ήταν ιδρωμένο και αηδίασα. «Έχομεν 5 Μαρτίου απόψε», είπε. «Θα σας δώσω προθεσμία να σκεφτείτε έως τας 7 Μαρτίου. Προθεσμία τεσσαράκοντα οκτώ ωρών! Λοιπόν, αν δεν έχω απάντησίν σας έως τας 7 Μαρτίου, μεσονύκτιον ακριβώς, τότε θα είμαι ελεύθερος να διαθέσω αλλού...» Σκόνταψε. «Το εμπόρευμα» παραλίγο να πω. «Σύμφωνοι», είπα. «Θα σκεφθώ». «Ωρίμως!», ετόνισε ο κύριος Χιδίρογλου. «Ωρίμως», είπα και χωρίσαμε.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σε 60 περίπου λέξεις να αποδώσεις με συντομία τη διαφορά που εντοπίζεται στο Κείμενο 1 ανάμεσα στην κατάκτηση και στην εκμάθηση της γλώσσας.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να δικαιολογήσεις την παρουσία των παραδειγμάτων στη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να εντοπίσεις πέντε λέξεις ή φράσεις που ανήκουν σε ειδικό λεξιλόγιο (μονάδες 10) και να δικαιολογήσεις την παρουσία τους (μονάδες 5).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις με σχετικές αναφορές στο Κείμενο 2 τη στάση που φαίνεται να παίρνει ο πρωταγωνιστής της αφήγησης στην πρόταση που του γίνεται. Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 100-150 λέξεις.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η γλωσσική κατάκτηση αφορά στη μητρική γλώσσα, την οποία το άτομο μαθαίνει στο οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον. Η γλώσσα κατακτάται βαθμιαία από την παιδική ηλικία, ενσωματώνοντας τις πολιτιστικές αντιλήψεις. Αντιθέτως, γίνεται λόγος για εκμάθηση μιας άλλης γλώσσας, πέραν της μητρικής, καθώς το άτομο μαθαίνει το σύνολο κανόνων και το μηχανισμό παραγωγής γλωσσικών στοιχείων, αλλά αδυνατεί να αποδώσει τις λεπτές αποχρώσεις που μεταφέρονται μέσα από τη χρήση της.

2ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Τα παραδείγματα στη 2^η παράγραφο του Κειμένου 1 τεκμηριώνουν τη θέση του συντάκτη σχετικά με την κατάκτηση της μητρικής γλώσσας. Τα παραδείγματα διευκρινίζουν και επεξηγούν την έννοια του «γλωσσικού αισθήματος», που χρησιμοποίησε ο συντάκτης στο τέλος της προηγούμενης παραγράφου. Με τα παραδείγματα ο λόγος του κειμένου γίνεται πιο άμεσος και κατανοητός.

3ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Πέντε λέξεις-φράσεις που ανήκουν σε ειδικό λεξιλόγιο (της Γλωσσολογίας):

γλωσσική κοινότητα, «γλωσσική κατάκτηση», «γλωσσικό αίσθημα», γλωσσικός κώδικας, «μάθηση της γλώσσας».

Το κείμενο είναι απόσπασμα από επιστημονικό σύγγραμμα που εισάγει τον αναγνώστη στις βασικές αρχές της θεωρητικής Γλωσσολογίας και γι' αυτό υπάρχουν ειδικοί όροι αυτής της επιστήμης. Στον επιστημονικό λόγο, αποδίδονται με σαφήνεια και διευκρινίζονται τα νοήματα των βασικών όρων κάθε επιστήμης. Γι' αυτό ακριβώς το λόγο, στις περισσότερες περιπτώσεις, οι όροι παρουσιάζονται μέσα σε εισαγωγικά και στη συνέχεια επεξηγούνται.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ο αφηγητής δέχεται μια πρόταση για συνοικέσιο. Όπως του εξέθεσε το πρόσωπο που συνάντησε τυχαία στο δρόμο, πρόκειται για κοπέλα χριστιανικών ηθών, που δίνει προίκα στον υποψήφιο γαμπρό τρεις χιλιάδες κομμάτια τοις μετρητοίς. Αν και δεν εκφράζει ο αφηγητής ανοικτά την άρνησή του, φαίνεται στον αναγνώστη πως η στάση του θα είναι αρνητική. Αρχικά, αισθάνεται αηδία από την εκφορά του λόγου του συνομιλητή του (Και το σάλιο του μου ήρθε καταπρόσωπο και αηδίασα), κάτι το οποίο δείχνει πως δεν χαίρεται ιδιαίτερα για τη νυχτερινή συνάντηση, έπειτα όταν του γίνεται η πρόταση για το συνοικέσιο, βιάζεται να απομακρυνθεί, γεγονός που φανερώνει πως δεν είναι διατεθειμένος να το σκεφτεί («Με συγχωρείτε, είμαι βιαστικός. Θα το συζητήσουμε το πράγμα άλλη φορά»). Τέλος, ο αφηγητής επαναλαμβάνει στο συνομιλητή του πως με ωριμότητα θα σκεφτεί την πρόταση («Ωρίμως!», ετόνισε ο κύριος Χιδίρογλου. «Ωρίμως», είπα και χωρίσαμε). Αυτή η επανάληψη κάνει το ύφος πιο ειρωνικό, ειδικά αν σκεφτούμε πως βιαζόταν ο αφηγητής να απομακρυνθεί από το σημείο της τυχαίας συνάντησης.

Κείμενο 1

Είμαστε ό,τι φοράμε;

Το κείμενο είναι απόσπασμα από άρθρο της Λουΐζα Βογιατζή, 26.8.2008 στο ηλεκτρονικό περιοδικό Vita, προσπελάστηκε διαδικτυακά στις 9.12.2021 στον ιστότοπο: <https://www.vita.gr>.

Άνδρες-γυναίκες, μικροί-μεγάλοι, όποια δουλειά κι αν κάνουμε, όποιες και να είναι οι ιδιότητες και οι ρόλοι μας, το ντύσιμο είναι ένας «κανόνας» από τον οποίο κανένας δεν γλιτώνει, ακόμη κι αν το θέλει. Μάλλον, βέβαια, κανείς δεν το θέλει. Όσο βασανιστικό κι αν είναι ενίοτε (και για κάποιους και κάποιες το καθημερινό ντύσιμο είναι συχνά ένα «μαρτύριο»), όλοι θέλουμε να ντυνόμαστε, όχι μόνο για να μην κρυώνουμε, για να σκεπάζουμε τη γύμνια μας ή για να προστατεύουμε το σώμα μας. Το ντύσιμο είναι η προετοιμασία μας για να «βγούμε στη σκηνή» της ζωής.

Όμοια με το θέατρο, αλλάζουμε κοστούμια ανάλογα με το έργο, τη σκηνή, το ρόλο, τα συναισθήματα. Είτε ντυνόμαστε με την τελευταία λέξη της μόδας είτε φοράμε και ξαναφοράμε τα ρούχα που πιστεύουμε ότι μας ταιριάζουν -ακριβά, φθηνά, φανταχτερά, σεμνά, μαύρα ή πολύχρωμα-, τα ρούχα είναι μια απεικόνιση του εσωτερικού μας κόσμου που δείχνουμε σε όλους.

Μπορούμε, άλλωστε, να το διαπιστώσουμε και στον εαυτό μας. Όταν βρεθούμε σε μια αίθουσα με κόσμο, όταν είμαστε καλεσμένοι μαζί με ανθρώπους που γνωρίζουμε λίγο ή καθόλου σε ένα φιλικό σπίτι, τι είναι αυτό που μας κάνει να διαμορφώσουμε μια πρώτη εντύπωση για τους γύρω μας; Μία εικόνα που, σαν να ρίχνουμε μια ματιά σε φωτογραφία, σαν ένα «σκανάρισμα», μας δίνει τις πρώτες πληροφορίες για τον άνθρωπο που έχουμε απέναντί μας. Η εικόνα αυτή περιλαμβάνει το πρόσωπο, τα μαλλιά, τη στάση του σώματος και ασφαλώς τα ρούχα, και μπορεί να επηρεάσει αρκετά τα συναισθήματα συμπάθειας ή αντιπάθειας που αναπτύσσουμε για τον άνθρωπο αυτόν. Με αυτό το πρώτο «σκανάρισμα», αποκωδικοποιούμε τα μηνύματα του άλλου.

Και μπορεί, βέβαια, αν είμαστε «θύματα της εικόνας», να μας κάνει να τον απορρίψουμε και να χάσουμε κάθε ενδιαφέρον να τον γνωρίσουμε καλύτερα. Ίσως, μάλιστα, είμαστε τέτοια θύματα περισσότερο από όσο θέλουμε να παραδεχτούμε. Το ίδιο δύσκολο είναι για πολλούς να παραδεχτούν ότι δίνουν σημασία στα ρούχα που φοράνε. Κι

όμως, σε κανέναν δεν είναι αδιάφορο το τι φοράει, εκτός αν πάσχει από κάποια ψυχική διαταραχή, οπότε αλλοιώνεται η εικόνα που έχει για τον εαυτό του.

Κείμενο 2

«Ανάποδα» (απόσπασμα)

Το απόσπασμα προέρχεται από το διήγημα «Ανάποδα» και ανήκει στη συλλογή μικροδιηγημάτων του Νίκου Μάντζιου «Βλέπε οπισθόφυλλο» (εκδ. Απόπειρα, 2018).

Τελευταία, κάθε φορά που την έβλεπε, αραιά και πού, της φαινόταν όλο και πιο παράξενη. Μάνα της ήταν και το 'νιωθε. Σαν κάτι να την έτρωγε. Σαν να μην τη χωρούσε ο τόπος. «Κάποιον θα 'χει εκεί κάτω στην πόλη που την περιμένει» σκεφτόταν και λαχτάριζε η καρδούλα της να γνωρίσει τον γαμπρό! Όλα αυτά τα χρόνια που έλειπε στα ξένα δεν είχε φέρει κάποιο αγόρι στο χωριό, μήτε καν σαν φίλο. (Δεν τόλμαγε να πει αγαπητικό. Της φαινόταν πολύ ξεδιάντροπο). «Είναι ντροπαλή» απαντούσε στα πειράγματα απ' τις γειτόνισσες. Κι ήταν αλήθεια πως η κόρη της τής έμοιαζε. Ξερακιανή στ' απέξω της, σκληρή στα μέσα της. Στερνοπαίδι, μετά από έξι γιους μαντραχαλάδες. Όλοι φευγάτοι από δω και από κει, όπου η ανάγκη. Τους είχε όλους σε φωτογραφίες χώριες. Εφτά καδράκια δίπλα δίπλα σ' ένα ραφάκι αραδιασμένα. Κάθε φορά που σήκωνε το βλέμμα της από το ρούχο που 'ραβε, όλο και κάποια κουβέντα θ' άνοιγε με κάποιο από δαύτα, ανάλογα τη μέρα και ποιον περισσότερο πεθύμησε. Σκυφή απ' το πρωί ως το βράδυ, μες σε φορέματα και μπλούζες, καρφίτσες και βελόνια, έραβε, ξήλωνε ρούχα κι όνειρα. Γάζωνε και στρίφωνε υφάσματα, μπάλωνε κι έκοβε τα ξέφτια από τη στεγνωμένη της ζωή. Βελονοθεραπεία. Μικρό κορίτσι ακόμα, είχε έρθει νύφη από ένα μικρό χωριό του κάμπου κι έβγαλε ρίζες στο ραφτάδικο που έστησε, γιατί ήξερε την τέχνη. Ούτε που το κατάλαβε πώς και πότε οι καρφίτσες την καρφώσανε σ' αυτό το νοικιασμένο υπόγειο και οι κλωστές την τύλιξαν ψυχόκαρδα.

Μεγαλωμένη αυστηρά από πατέρα αφέντη, κοίταγε μόνο κατά γης. Πρωτοείδε το πρόσωπο του άντρα της, αφού συμφώνησαν την προίκα και δώσανε τα χέρια οι συμτέθεροι. Τα ρούχα που 'ραβε ήταν λιτά, σχεδόν παλιομοδίτικα, κι όταν καμιά φορά της φέρναν κάποιο πατρών ή σχέδιο μοντέρνο, αρνιόταν να το αναλάβει. «Να το πάτε αλλού... Εγώ δεν ξέρω από τέτοια...» έλεγε ντροπαλά και με τα μάτια πάντα χαμηλωμένα. [...]

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Τι εκφράζει το ρούχο για τους ανθρώπους, σύμφωνα με τη συγγραφέα του Κειμένου 1; (50-60 λέξεις)

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1 η συγγραφέας επιχειρεί μια αναλογία. Ποια είναι τα μέλη της (μονάδες 4) και πώς με αυτόν τον τρόπο συνδέει τα νοήματα με την προηγούμενη παράγραφο (μονάδες 6);

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Η συγγραφέας σε όλη την έκταση του Κειμένου 1 χρησιμοποιεί πρώτο πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο. Να δικαιολογήσεις αυτή την επιλογή της σε σχέση με το θέμα, την πρόθεσή της και το είδος του κειμένου.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να χαρακτηρίσεις με αναφορές στο Κείμενο 2 το κεντρικό πρόσωπο της αφήγησης και να εκφράσεις τα συναισθήματα που σου προκάλεσε η ανάγνωση (100-150 λέξεις).

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η συγγραφέας στο Κείμενο 1 θεωρεί πως το ρούχο εκφράζει την προετοιμασία μας, για να «βγούμε στη σκηνή» της ζωής. Τα ρούχα εκφράζουν το «ρόλο» που θέλουμε να διαδραματίσουμε στην κοινωνία, είναι δηλωτικά των συναισθημάτων μας, της ψυχικής διάθεσης και απεικονίζουν τον εσωτερικό μας κόσμο. Ο τρόπος ένδυσης ενός ανθρώπου δίνει τις πρώτες πληροφορίες γι αυτόν στον κοινωνικό του περίγυρο.

2ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η συγγραφέας του Κειμένου 1 επιχειρεί μια αναλογία. Τα μέλη της αναλογίας είναι η καθημερινή κοινωνική ζωή και το θέατρο. Όπως στο θέατρο αλλάζουμε κοστούμια ανάλογα με το ρόλο μας και τα συναισθήματά μας, έτσι και στη ζωή το ντύσιμο, η διαδικασία ένδυσης, δείχνει το ρόλο που επιλέγουμε στο κοινωνικό σύνολο. Αυτή η αναλογία εξηγεί τη μεταφορική φράση «η προετοιμασία μας για να «βγούμε στη σκηνή» της ζωής», που εντοπίζεται στο τέλος της προηγούμενης παραγράφου. Επομένως, η αναλογία συμβάλλει στη συνοχή των δύο παραγράφων (1^η-2^η). Παράλληλα, με εύσημο και εκφραστικό τρόπο τονίζεται η κοινωνική διάσταση των ρούχων.

3ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Η συγγραφέας στο Κείμενο 1 χρησιμοποιεί α΄ πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο. Αυτό το κάνει γιατί το θέμα, η ένδυση, είναι κοινό και αφορά όλους τους ανθρώπους (χωρίς να εξαιρεί τον εαυτό της). Ακόμη, γράφει άρθρο, επομένως θέλει να δημιουργήσει οικειότητα και

αμεσότητα προς τον αναγνώστη. Πρόθεσή της είναι να ενημερώσει και προβληματίσει για τον ρόλο που έχει η ενδυμασία στη ζωή μας. Σε αυτόν τον κοινό προβληματισμό τη διευκολύνει η χρήση του συγκεκριμένου προσώπου.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Κεντρικό πρόσωπο της αφήγησης στο Κείμενο 2 είναι η μάνα. Η ίδια θεωρούσε τον εαυτό της ντροπαλό («Είναι ντροπαλή» απαντούσε στα πειράγματα απ' τις γειτόνισσες. Κι ήταν αλήθεια πως η κόρη της τής έμοιαζε). Όταν ήταν νέα, ήταν αρκετά σεμνό κορίτσι (Μεγαλωμένη αυστηρά από πατέρα αφέντη, κοίταγε μόνο κατά γης), γιατί είχε μεγαλώσει με αυστηρό τρόπο. Γι' αυτό και δεν αναλάμβανε τη ραφή πιο μοντέρνων ρούχων (όταν καμιά φορά της φέρναν κάποιο πατρών ή σχέδιο μοντέρνο, αρνιόταν να το αναλάβει. «Να το πάτε αλλού... Εγώ δεν ξέρω από τέτοια...» έλεγε). Με την πάροδο του χρόνου, αφού αναγκάστηκε να παντρευτεί με συνοικέσιο και να καθηλωθεί σε έναν μονότονο και επαναλαμβανόμενο τρόπο ζωής λόγω της εργασίας και των υποχρεώσεων προς τα παιδιά και την οικογένεια (Οι καρφίτσες την καρφώσανε σ' αυτό το νοικιασμένο υπόγειο και οι κλωστές την τύλιξαν ψυχήκαρδα), έγινε σκληρή, ως προς τον χαρακτήρα και ξερακιανή ως προς την εμφάνιση, δείγμα μιας βασανισμένης ζωής (Ξερακιανή στ' απέξω της, σκληρή στα μέσα της). Έκρυβε τα συναισθήματά της και την τρυφερότητά της (Κάθε φορά που σήκωνε το βλέμμα της από το ρούχο που 'ραβε, όλο και κάποια κουβέντα θ' άνοιγε με κάποιο από δαύτα, ανάλογα τη μέρα και ποιον περισσότερο πεθύμησε), για να μπορέσει να αντέξει την πεζή καθημερινότητα που δεν άλλαζε.

Τα συναισθήματα που μπορεί να δημιουργήσει η αφήγηση στον/στη μαθητή/τρια είναι ποικίλα (συμπόνια, συμπάθεια, λύπη), ανάλογα με τον βαθμό πρόσληψης του βασικού μηνύματος της αφήγησης.

Κείμενο 1

Τα δύο πρόσωπα του ηλικιακού ρατσισμού

Το παρακάτω κείμενο είναι άρθρο της Ελένης Στάμου, πεζογράφου και ψυχολόγου. Δημοσιεύτηκε στις 17.12.2019 στον ιστότοπο <https://www.athensvoice.gr>.

Ο ηλικιακός ρατσισμός είναι η συστηματική δημιουργία στερεοτύπων και η εδραίωση προκαταλήψεων που οδηγούν σε διαχωρισμό κάποιων ατόμων από τα υπόλοιπα μέλη της κοινωνίας και τον αποκλεισμό τους από σημαντικές δραστηριότητες, με μοναδικό κριτήριο την ηλικία τους.

Πρόκειται συχνά για ένα σύνολο υπόρρητων¹ ιδεοληψιών², που εισχωρούν ποικιλοτρόπως στον καθημερινό μας τρόπο σκέψης και έκφρασης, χρωματίζοντας την επικοινωνία μας με τους άλλους. Ευπώλητα βιβλία, δημοφιλείς ταινίες, η τηλεοπτική διαφήμιση, το καθημερινό λεξιλόγιο, πολλές θεσμικές αποφάσεις βρίθουν³ παραδειγμάτων του ηλικιακού ρατσισμού που συχνά δεν τον αντιλαμβανόμαστε ως τέτοιο. Δυστυχώς, πολύ συχνά θεωρούμε τις συναφείς αντιλήψεις και πρακτικές ως κάτι απόλυτα φυσιολογικό. [...]

Φυσικός είναι και ο φόβος μας για τα γηρατειά που δεν μας επιτρέπει πάντα να συνειδητοποιήσουμε ότι μπορεί η βιολογική ωρίμανση, μετά από κάποιο ηλικιακό όριο, να είναι εκφυλιστική, η ψυχική ωρίμανση, όμως, έχει πλήθος θετικών γνωρισμάτων, όπως την πρακτική σοφία, τη βελτίωση της κριτικής μας ικανότητας, τη δυνατότητα να προσεγγίζουμε ένα ζήτημα από διαφορετικές σκοπιές και να λαμβάνουμε εύστοχες αποφάσεις. Για αυτούς τους λόγους και μόνο ίσως θα πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι η τρίτη ηλικία μπορεί, ως προς ορισμένες απόψεις, να είναι σίγουρα λειτουργική, αν όχι και αναπτυξιακή.

Σε αντίθεση με ό, τι ίσως νομίζουμε, ο ηλικιακός ρατσισμός έχει οξυνθεί στις μέρες μας λόγω της εντυπωσιακής αύξησης μεθόδων τεχνικής παράτασης της

¹υπόρρητος: αυτός που δε λέγεται ευθέως, αλλά αφήνεται να εννοηθεί, ο δύσκολα εντοπίσιμος

²ιδεοληψίες: εμμονές, ψυχαναγκασμοί, εμφάνιση επίμονων ιδεών και συναισθημάτων

³βρίθουν: είναι γεμάτες

νεότητας. Αυτή η αρνητική εξέλιξη αποτυπώνεται στο ότι η διαφήμιση, η πλαστική χειρουργική, η φαρμακολογία κι η βιομηχανία του θεάματος, εκμεταλλευόμενες την αγωνία του σύγχρονου ανθρώπου, δίνουν συχνά την εντύπωση ότι μπορούμε να αναβάλουμε τη γήρανση επ' αόριστον. Η τεχνική επεξεργασία των φωτογραφιών, το μακιγιάζ, οι πλαστικές επεμβάσεις προβάλλουν το ιδεώδες της αιώνιας νεότητας και την ψευδαίσθηση ότι το ίδιο το άτομο ελέγχει σε μεγάλο βαθμό τη διαδικασία της γήρανσης. Αυτή η ψευδής αίσθηση έχει ως συνέπεια όποιος δεν δείχνει αιώνια έφηβος, να θεωρείται ότι έχει κάποιο πρόβλημα, για το οποίο του αξίζει κάθε δυνατή μομφή⁴.

Τέλος, είναι σημαντικό να συνειδητοποιήσουμε ότι, λόγω του άγχους μας για τα γηρατειά και εξαιτίας της δυσκολίας μας να αποδεχθούμε την ηλικιακή διαφορετικότητα, τις τελευταίες δεκαετίες τα όρια ανάμεσα στα στάδια του βίου συγχέονται και όλα τείνουν προς την εξομίωση των γενεών. Το αποτέλεσμα είναι πως, αντί να έχουμε μια θετική σχέση με το όποιο ηλικιακό στάδιο βρίσκεται ο καθένας μας, προσπαθούμε διαρκώς να προβάλουμε μια διαφορετική πραγματικότητα. Δεν είναι σαφές αν πρόκειται για «απάτη» ή αυταπάτη, καθώς το μεγαλύτερο θύμα του ηλικιακού ρατσισμού ίσως να είναι τελικά ο ίδιος μας ο εαυτός.

Κείμενο 2

Κονιάκ μηδέν αστέρων

Το παρακάτω ποίημα είναι της Κικής Δημουλά, από τη συλλογή «Ποιήματα», εκδόσεις Ίκαρος, 1998.

Χαμένα πάνε εντελώς τα λόγια των δακρύων.

Όταν μιλάει η αταξία η τάξη να σωπαίνει

—έχει μεγάλη πείρα ο χαμός.

Τώρα πρέπει να σταθούμε στο πλευρό

του ανώφελου.

Σιγά σιγά να ξαναβρεί το λέγειν της η μνήμη

να δίνει ωραίες συμβουλές μακροζωίας

σε ό,τι έχει πεθάνει.

⁴μομφή: η κατηγορία

Ας σταθούμε στο πλευρό ετούτης της μικρής
φωτογραφίας
που είναι ακόμα στον ανθό του μέλλοντός της:
νέοι ανώφελα λιγάκι αγκαλιασμένοι
ενώπιον ανωνύμως ευθυμούσης παραλίας.
Ναύπλιο Εύβοια Σκόπελος;
Θα πεις
και πού δεν ήταν τότε θάλασσα.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σε 50-60 λέξεις να περιγράψεις το φαινόμενο για το οποίο γίνεται λόγος στο Κείμενο 1 και την έκταση που έχει στην εποχή μας.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να εξηγήσεις με συντομία πώς η επανάληψη της λέξης «ψευδαίσθηση» και της φράσης «Αυτή η ψευδής αίσθηση» στην τέταρτη παράγραφο του Κειμένου 1 ενισχύει τη συνοχή του λόγου.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Στην τρίτη παράγραφο του Κειμένου 1 η συγγραφέας επιλέγει να χρησιμοποιήσει το πρώτο πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο. Ποιο αποτέλεσμα έχει αυτό στον δέκτη (μονάδες 10) και

ποια αλλαγή ύφους λόγου θα σημειωθεί αν στη θέση του πρώτου πληθυντικού ρηματικού προσώπου θέσουμε το δεύτερο ενικό ρηματικό πρόσωπο; (μονάδες 5)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Σε 100-150 λέξεις να εκθέσεις με σχετικές αναφορές στο Κείμενο 2 τα συναισθήματα του ποιητικού υποκειμένου (μονάδες 10). Πιστεύεις ότι οι ηλικιωμένοι, στην εποχή μας, αντιμετωπίζουν με ανάλογο με του ποιητικού υποκειμένου τρόπο τη φυσική τους γήρανση (μονάδες 5);

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Το φαινόμενο που περιγράφεται στο Κείμενο 1 είναι ο ηλικιακός ρατσισμός, ο διαχωρισμός των ατόμων με κριτήριο την ηλικία. Πρόκειται για ιδεολογία που διαχέεται μέσα από ποικίλα μέσα της καθημερινής ζωής. Λόγω αυτού, παραβλέπονται τα θετικά αποτελέσματα της φυσικής γήρανσης και δημιουργούνται νέες τεχνικές παράτασης της νεότητας. Το αποτέλεσμα είναι η εξομοίωση των γενεών, η άρνηση της ηλικίας μας και η «εξαπάτηση» του ίδιου μας του εαυτού.

2ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η φράση που επαναλαμβάνεται στην τέταρτη παράγραφο είναι η «ψευδαίσθηση» που αναφέρεται και ως «ψευδής αίσθηση». Η επανάληψη ενισχύει τη νοηματική συνοχή στην παράγραφο. Την πρώτη φορά που χρησιμοποιείται η λέξη φαίνεται να είναι το αποτέλεσμα των τεχνικών παράτασης της νεότητας. Τη δεύτερη φορά που χρησιμοποιείται λειτουργεί ως αίτιο που έχει ως συνέπεια η γήρανση να μοιάζει με μομφή.

3ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Η χρήση του πρώτου πληθυντικού προσώπου δείχνει πως το ζήτημα είναι κοινό και απασχολεί όλους μας. Ακόμη, ο συντάκτης εντάσσει και τον εαυτό του στην ίδια χορεία με τους αναγνώστες και δημιουργεί στο δέκτη την αίσθηση της αμεσότητας. Η χρήση του δεύτερου ενικού προσώπου διατηρεί την αμεσότητα και τη ζωντάνια στο ύφος του λόγου και φαίνεται πως ο συντάκτης απευθύνεται ευθέως στον αναγνώστη, δημιουργώντας την αίσθηση του διαλόγου. Κατά τη μετατροπή του προσώπου, το απόσπασμα γίνεται:

«Φυσικός είναι και ο φόβος σου για τα γηρατειά που δεν σου επιτρέπει πάντα να συνειδητοποιήσεις ότι μπορεί η βιολογική ωρίμανση, μετά από κάποιο ηλικιακό όριο, να είναι εκφυλιστική, η ψυχική ωρίμανση, όμως, έχει πλήθος θετικών γνωρισμάτων, όπως την πρακτική σοφία, τη βελτίωση της κριτικής σου ικανότητας, τη δυνατότητα να προσεγγίζεις ένα ζήτημα από διαφορετικές σκοπιές και να λαμβάνεις εύστοχες αποφάσεις. Για αυτούς τους λόγους και μόνο ίσως θα πρέπει να αναγνωρίσεις ότι η τρίτη ηλικία μπορεί, ως προς ορισμένες απόψεις, να είναι σίγουρα λειτουργική, αν όχι και αναπτυξιακή».

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Το ποιητικό υποκείμενο έχει αρνητικά συναισθήματα για τα γηρατειά, τα αντιμετωπίζει με απαισιοδοξία, αλλά είναι και ανώφελο να προσβλέπει σε οποιαδήποτε θετική εξέλιξη στη ζωή (Χαμένα πάνε εντελώς τα λόγια των δακρύων). Το μόνο που μπορεί να κάνει ο γερασμένος άνθρωπος είναι να συμβουλεύει, αλλά και αυτό είναι μάταιο, εφόσον οι ωραίες στιγμές έχουν παρέλθει (να δίνει ωραίες συμβουλές μακροζωίας σε ό,τι έχει πεθάνει). Διατηρεί τις αναμνήσεις της νεότητας και νιώθει νοσταλγία γιατί στη νεαρή ηλικία όλα είναι όμορφα και ο νέος άνθρωπος ανοιχτός στις νέες προκλήσεις της ζωής (Θα πεις και πού δεν ήταν τότε θάλασσα).

Ανάλογα με την πρόσληψη του ποιήματος και των νοημάτων του, αλλά και τα προσωπικά του/της βιώματα από το οικογενειακό του/της περιβάλλον, ο/η μαθητής/τρια εκφράζει την άποψή του/της για τον τρόπο που οι ηλικιωμένοι αντιμετωπίζουν τη φυσική γήρανση (αισιόδοξα/απαισιόδοξα). Πρέπει να αιτιολογηθεί κάθε απάντηση.

Κείμενο 1

[Ο διάλογος και οι ομαδικές δραστηριότητες στην τάξη]

Το κείμενο είναι διασκευασμένο απόσπασμα απο το βιβλίο του Γιάννη Μπασλή «Εισαγωγή στη διδασκαλία της γλώσσας. Μια σύγχρονη ολιστική και επικοινωνιακή προσέγγιση», 128-129. Αθήνα: Νεφέλη(2006).

[...] Καθώς τα παιδιά συνεργάζονται σε μια ομαδική δραστηριότητα, έχουν την ευκαιρία πρώτα από όλα να διατυπώσουν κάποιες προτάσεις και να διερευνήσουν με τα άλλα μέλη της ομάδας αν μπορούν αυτές να τεθούν σε εφαρμογή. Επειδή όμως τα παιδιά συνεργάζονται στο πλαίσιο της ομάδας και δεν ανταγωνίζονται το ένα το άλλο, δεν πιέζονται να διατυπώσουν απόψεις απόλυτα επεξεργασμένες. Έτσι, έχουν την ευκαιρία να καταθέσουν δοκιμαστικά μια ιδέα, που μπορεί τα άλλα παιδιά να τη συζητήσουν, να την υιοθετήσουν ή να την τροποποιήσουν. Με αυτόν τον τρόπο δεν καλλιεργούν μόνο τον λόγο αλλά αναπτύσσουν παράλληλα την κοινωνική δεξιότητα της συνεργασίας. Όπως είναι γνωστό, στο σχολείο οι μαθητές αποκτούν κυρίως την εμπειρία του ανταγωνισμού παρά της συνεργασίας, γι' αυτό πολλές φορές δυσκολεύονται να συνεργαστούν. Ωστόσο, μια σύγχρονη κοινωνία χρειάζεται πολίτες που μπορούν να λειτουργήσουν ως μέλη μιας ομάδας και η ομαδική εργασία αποτελεί το πρώτο βήμα προς αυτή την κατεύθυνση.

Η συμμετοχή του παιδιού σε μια τέτοια δραστηριότητα, που το υποχρεώνει να υποστηρίξει τις απόψεις του μπροστά σε άλλους, το κάνει να αποκτήσει βαθμιαία εμπιστοσύνη στον εαυτό του και στις ιδέες του. Αλλά και η συνεργασία ενός παιδιού με συμμαθητές του, που βλέπουν τα πράγματα από διαφορετικές οπτικές γωνίες και έχουν πολλές διαφορετικές εμπειρίες και πολιτιστικό υπόβαθρο, το εξαναγκάζει να λάβει υπόψη του την ώρα που μιλάει και τις ανάγκες των ακροατών του. Έτσι, είναι επόμενο να μειωθεί ο εγωκεντρισμός του, αφού είναι υποχρεωμένο να συνυπολογίσει τις ιδέες των συνεργατών του.

Τέλος, η συμμετοχή σε συζήτηση καλλιεργεί όχι μόνο την ομιλία αλλά και την ακρόαση, αφού το παιδί, για να εκπληρώσει τον ρόλο του, θα πρέπει να ακούει προσεκτικά τις απόψεις των μελών της παρέας, για να μπορέσει να αντιδράσει κατάλληλα. Κι αυτό αποτελεί σημαντικό στοιχείο για μια επιτυχημένη συνεργασία. Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι, συμμετέχοντας οι μαθητές σε ομάδες, όπου συζητείται ένα θέμα, αυξάνουν όχι μόνο τις ευκαιρίες να μιλούν, αλλά και τις δυνατότητες να επεξεργάζονται ποικίλα θέματα.

Κείμενο 2

Οι σκλάβοι στα δεσμά τους

Το παρακάτω απόσπασμα έχει αντληθεί από το ομώνυμο μυθιστόρημα του Κωνσταντίνου Θεοτόκη, εκδόσεις Γράμματα, 1994

Εφορούσε η Ευλαλία ένα ψιλό πράσινο φόρεμα και με πλατιά μανίκια, που άφηνε να φαίνεται ο αλαβαστρένιος λαιμός της και το νέο της πρόσωπο έλαμπε, ενώ τα δάχτυλά της γλιστρούσαν πάνου στα φιλντισένια τάστα, πότε αργά, πότε γοργά, πότε σμίγοντας μαζί, πότε ανοίγοντας, γεννώντας έτσι τη ρυθμική αρμονία και κάπου κάπου ένα πετράδι εσπιθίριζε. [...]

-Πόσο είναι όμορφη αυτή η σονάτα! είπε ο Γιώργης ακούοντας ακόμα στ' αυτιά του όλες τες μελωδίες της.

-Πώς άρεσε και του Άλκη! είπε ντροπαλά η Ευλαλία, ταραγμένη ακόμη από τη συγκίνηση κι αντικρατώντας μ' ένα χαμόγελο έναν αναστεναγμό, που της ανασήκωνε το στήθος.

-Δε λησμονάς ακόμη; της είπε ο Γιώργης πικρά.

-Ακόμη! του αποκρίθηκε κι ακολούθησε μία μακρινή και θλιβερή σιωπή.

Έφερε στο νου της τα περασμένα. Πόσος καιρός είχε περάσει απ' όταν είχε παίξει αυτήν την ίδια σονάτα του Άλκη! Ήταν στο σπίτι του πατέρα της, εκεί που τώρα αυτή δεν ήταν πλια, γιατί ο γιατρός Αριστείδης Στεριώτης ήταν άντρας της, άντρας της αληθινά! Κι αυτή η ιδέα της θύμιζε τόσα πράγματα, που ήταν υποχρεωμένη να τα κάμει, που δεν ήθελε να τα κάμει... μία ολόκληρη ζωή ανυπόφερτης σκλαβιάς, που εβάραινε απάνου της, αλλά έπρεπε αδιάκοπα να παραδίνεται στον άντρα που δεν αγαπούσε, που δεν έμοιαζε με τον Άλκη, που δεν ήταν ο Άλκης. Αχ! της εφαινότουν τώρα πως εκείνος την είχε μάθει να νιώθει και να αισθάνεται τη γλώσσα εκείνης της μουσικής. Μία γλώσσα σαν άλλου κόσμου, που ανάγκη δεν είχε από λόγια κι ορισμένες έννοιες για να ξηγά τη ζωή, την αγάπη, τον πόθο, για να γεννά μέσα στην καρδιά το φόβο και το έλεος. Εσωμάτωνε η μουσική, σα σ' ένα όνειρο, την αρμονία της αγάπης, που έλειπε από τη ζωή της, τη δίψα ενού έρωτα, που ξεσκέπαζε της ζωής τα μυστήρια, το θλιβερόν πόνο, που εγινότουν μία άλλη θλίψη, ένα αναθύμημα παρμένο από τούτον τον κόσμο, που εσβηνότουν στον άλλον που τον εδημιουργούσε τ' όνειρο μιας απέραντης ευτυχίας!

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Με ποιον τρόπο, σύμφωνα με το Κείμενο 1, καλλιεργείται στα παιδιά μέσω της συμμετοχής τους σε ομαδικές δραστηριότητες η δεξιότητα της συνεργασίας (50 -60 λέξεις)

Μονάδες 10

2° υποερώτημα (μονάδες 10)

Να εντοπίσεις πέντε (5) λέξεις ή φράσεις στο Κείμενο 1, με τις οποίες επιτυγχάνεται η συνοχή του λόγου και η σύνδεση των νοημάτων (μονάδες 5) και να χαρακτηρίσεις τη νοηματική σχέση που εκφράζει η καθεμιά (μονάδες 5).

Μονάδες 10

3° υποερώτημα (μονάδες 15)

Να μετασχηματίσεις τη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1 με τρόπο που στη θέση του γ' ενικού ρηματικού προσώπου να τεθεί το β' ενικό ρηματικό πρόσωπο (μονάδες 10) και να εξηγήσεις με συντομία τι αλλάζει στην επικοινωνία ως προς το ύφος λόγου.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποια συναισθήματα δημιουργούνται στην Ευλαλία στο Κείμενο 2, καθώς παίζει τη σονάτα στο πιάνο; Πώς τα ερμηνεύεις από την αφήγηση; Να αναπτύξεις την ερμηνεία σου σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Μέσω του διαλόγου στο σχολικό περιβάλλον αναπτύσσεται η κοινωνική αρετή της συνεργασίας μέσω της συμμετοχής σε ομαδικές εργασίες. Με αυτό τον τρόπο δίνεται η ευκαιρία στους μαθητές να διατυπώσουν προτάσεις και να εξετάσουν τη δυνατότητα εφαρμογής τους. Καταθέτουν μια ιδέα, τη συζητούν, την υιοθετούν ή την αλλάζουν. Μαθαίνουν να ακούν τις απόψεις των συνομηλτών τους ώστε να απαντούν κατάλληλα και να επικοινωνούν με τους συνομηλίκους τους.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

(Η επιλογή των παρακάτω λέξεων – φράσεων είναι ενδεικτική, ο/η μαθητής/τρια μπορεί να κάνει άλλες επιλογές)

Έτσι: αποτέλεσμα της συνεργασίας σε ομαδικές δραστηριότητες.

Με αυτόν τρόπο: αποτέλεσμα της συνεργασίας σε ομαδικές δραστηριότητες. Επιβεβαιώνεται η θέση που προηγήθηκε.

Ωστόσο: αντίθεση στην άποψη ότι οι μαθητές στο σχολείο δυσκολεύονται να συνεργαστούν.

Τέλος: σειρά – απαρίθμηση των πλεονεκτημάτων από τη συμμετοχή των μαθητών σε ομαδικές δραστηριότητες.

Συμπερασματικά: ανακεφαλαίωση – συμπέρασμα ότι η συμμετοχή των μαθητών σε ομαδικές δραστηριότητες δίνει τη δυνατότητα να επεξεργάζονται ποικίλα θέματα.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Μετασχηματισμός: Η συμμετοχή σου σε μια τέτοια δραστηριότητα, που σε υποχρεώνει να υποστηρίξεις τις απόψεις σου μπροστά σε άλλους, σε κάνει να αποκτήσεις βαθμιαία

εμπιστοσύνη στον εαυτό σου και στις ιδέες σου. Αλλά και η συνεργασία σου με συμμαθητές σου, που βλέπουν τα πράγματα από διαφορετικές οπτικές γωνίες και έχουν πολλές διαφορετικές εμπειρίες και πολιτιστικό υπόβαθρο, σε εξαναγκάζει να λάβεις υπόψη σου την ώρα που μιλάει και τις ανάγκες των ακροατών σου. Έτσι, είναι επόμενο να μειωθεί ο εγωκεντρισμός σου, αφού είσαι υποχρεωμένος να συνυπολογίσεις τις ιδέες των συνεργατών σου.

Η μετατροπή στο β' ενικό ρηματικό πρόσωπο προσδίδει οικειότητα και αμεσότητα, δημιουργεί την αίσθηση του διαλόγου και διασφαλίζει την επικοινωνία του πομπού με τον δέκτη. Επιπλέον, συνδέεται με το προτρεπτικό – συμβουλευτικό ύφος και χρωματίζει συναισθηματικά τον λόγο.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Η σονάτα στο πιάνο κάνει την Ευλαλία να νοσταλγεί το παρελθόν καθώς της ξυπνά μνήμες. Αναπολεί τον αγαπημένο της Άλκη όταν της είχε μάθει τη γλώσσα της μουσικής. Με αξιοπρέπεια και αιδημοσύνη ομολογεί γεμάτη συγκίνηση στον Γιώργη ότι τον θυμάται ακόμη («ταραγμένη ακόμη από τη συγκίνηση κι αντικρατώντας μ' ένα χαμόγελο έναν αναστεναγμό, που της ανασήκωνε το στήθος»). Αντλεί δύναμη από τη μουσική καθώς τη συνδέει με τον βαθύ έρωτά της («να ξηγά τη ζωή, την αγάπη, τον πόθο»). Με αυτόν τον τρόπο κάλυψε το κενό του έρωτα, τη δίψα της αγάπης που έλειπε από τη ζωή της και τον πόνο για τον Άλκη («την αρμονία της αγάπης, που έλειπε από τη ζωή της, τη δίψα ενού έρωτα, που ξεσκέπαζε της ζωής τα μυστήρια, το θλιβερόν πόνο, που εγινότουν μία άλλη θλίψη»). Αποκαλύπτεται η ευαίσθητη αισθαντική ψυχή της που έχει επίγνωση της αξίας της πραγματικής αγάπης, που θυσίασε τον έρωτά της για να παντρευτεί κάποιον άλλο σε «μία ολόκληρη ζωή ανυπόφερτης σκλαβιάς». Ωστόσο, με υψηλό αίσθημα αξιοπρέπειας και αυτοσεβασμού υπομένει αυτή τη ζωή που τη συντροφεύει η σονάτα από το πιάνο.

Κείμενο 1

Έφηβοι στην πρίζα

Το παρακάτω κείμενο είναι απόσπασμα από άρθρο που έχει δημοσιεύσει ο Άθως Δημουλάς στην ιστοσελίδα <https://www.kathimerini.gr> στις 28 Ιανουαρίου 2019 και αναφέρεται στη σχέση εξάρτησης που έχουν αναπτύξει οι έφηβοι με το κινητό τους τηλέφωνο.

Πριν από περίπου δέκα με δώδεκα χρόνια, ο κόσμος άλλαξε. Ο κόσμος των κινητών τηλεφώνων, έστω. Κυκλοφόρησαν τα iPhone και το σύστημα Android¹, η οθόνη αφής αντικατέστησε τα παραδοσιακά πλήκτρα, η σύνδεση στο ίντερνετ έγινε δεδομένη πολυτέλεια και τα social media² εξελίχθηκαν σε ένα παγκόσμιο σπίτι. Κάπως έτσι τα 122 εκατ. τηλέφωνα που πουλήθηκαν το 2007 έφτασαν μία δεκαετία αργότερα στο 1,5 δισεκατομμύριο. Είναι τα χρόνια που τα παιδιά που γεννήθηκαν στην αυγή της νέας χιλιετίας αποκτούσαν την πρώτη τους προσωπική συσκευή.

Είναι η γενιά των σημερινών εφήβων, την οποία οι κοινωνιολόγοι ονομάζουν Generation Z³ (ως συνέχεια της Generation Y⁴, των περιβόητων Millennials) ή iGeneration, με το «i» να λειτουργεί για προφανείς λόγους ως σύμβολο αυτής της εποχής. Είναι η πρώτη γενιά που δεν έχει μνήμες από έναν κόσμο χωρίς ίντερνετ, είναι τα παιδιά που έμαθαν από νωρίς πώς είναι να χτυπάει ένα κινητό τηλέφωνο στο σπίτι, που εξοικειώθηκαν από μικροί με τις οθόνες και σήμερα διαμορφώνουν την προσωπικότητά τους μέσα από τα προφίλ τους στα social media.

Την ίδια ακριβώς στιγμή που τα «έξυπνα» τηλέφωνα άρχισαν να εξαπλώνονται, ας πούμε στο τέλος της προηγούμενης και στην αρχή της τρέχουσας δεκαετίας, άρχισε να παρατηρείται και μια σημαντική αλλαγή στη συμπεριφορά των εφήβων. Μια αμερικανική έρευνα, που βρίσκεται σε εξέλιξη εδώ και δεκαετίες εξετάζοντας τις συνήθειες και τα χαρακτηριστικά αυτών των ηλικιών, παρουσίασε μια σειρά από πολύ εντυπωσιακά ευρήματα. Φαίνεται, λοιπόν, ότι οι σημερινοί έφηβοι βγαίνουν έξω πολύ λιγότερο, δεν επιδιώκουν τις κοινωνικές συναναστροφές, αλλά ούτε και την ανεξαρτησία τους από την πατρική οικογένεια, ενώ εμφανίζονται απρόθυμοι να εμπλακούν συναισθηματικά μεταξύ τους.[...]

¹Το Android είναι το πιο ευρέως διαδεδομένο λογισμικό στον κόσμο. Εφαρμόζεται σε συσκευές κινητής τηλεφωνίας.

²social media: Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

³Generation Z: όσοι είναι γεννημένοι μεταξύ 1996-2012

⁴Generation Y: όσοι είναι γεννημένοι μεταξύ 1981-1995

Εν τω μεταξύ, η ζωή έχει μεταφερθεί στα smartphones⁵ σε όλα τα επίπεδα. Το bullying⁶ που παρατηρούνταν ως μάστιγα στα σχολεία τις προηγούμενες δεκαετίες συμβαίνει πλέον στα social media: cyberbullying⁷, η εκδοχή του εκφοβισμού προσαρμοσμένη στις οθόνες. Μια πρόσφατη αμερικανική έρευνα (Pew Research Center) κατέδειξε ότι το 59% των εφήβων έχουν υποστεί έστω και μία φορά κάποιου είδους bullying στο διαδίκτυο – συχνότερες είναι οι λεκτικές επιθέσεις και η διάδοση ψευδών φημών. Είναι μάλλον αυτονόητο τι μπορεί να προκαλέσει κάτι τέτοιο σε ένα παιδί: από ένα επιφανειακό αίσθημα μειονεξίας μέχρι κοινωνικό αποκλεισμό. [...]

Ωστόσο, παρά τις ενδείξεις για τον επιζήμιο χαρακτήρα της εμμονικής σχέσης των εφήβων με τα κινητά τους τηλέφωνα, αλλά και τα αμιγώς ιατρικά προβλήματα που προκαλεί η συχνή τους χρήση (ακτινοβολία, πονοκέφαλοι, ζαλάδες, δυσκολία στον ύπνο κ.ά.), το τελευταίο που χρειάζεται είναι να φτάσουμε σε σημείο δαιμονοποίησης. Είναι μεγάλος ο πειρασμός. Το καινούργιο δυσκολευόμαστε να το αποδεχτούμε. Και παραγνωρίζεται το γεγονός ότι από τα κινητά τηλέφωνα οι έφηβοι έχουν επίσης πολλά να κερδίσουν: αναπτύσσουν επικοινωνιακές δεξιότητες, εξοικειώνονται με έναν χώρο στον οποίο θα βασιστούν στο μέλλον, δικτυώνονται, ενημερώνονται, εκπαιδεύονται, ακονίζουν την αντίληψή τους. Το ζήτημα είναι προφανώς, και ως συνήθως, να βρεθεί ισορροπία. [...]

Κείμενο 2

Νεότητα Δύσκολων Χρόνων

Απόσπασμα από ποίημα της Ζωής Καρέλη (1901 – 1998) από τη συλλογή «Της μοναξιάς και της έπαρσης», Θεσσαλονίκη, 1951.

Τι θα κάνουν οι νεότατοι, οι ωραίοι,
με την τραγικήν εφηβεία,
ραγισμένο κρύσταλλο της ψυχής,
αφανισμένο λουλούδι, άγουρο χαλασμένο καρπό,
κίτρινο της αυγής χρώμα μελαγχολικό;
Αρχίζει μέρα συννεφιασμένη,
μ' αδιέξοδον ουρανό, βαρύ, φορτωμένο
καταιγίδες φανερές κι ύπουλες.

Τι θα κάνουν εκείνοι, που έχουν
τα ωραία, τα φοβερά εκείνα μάτια

⁵smartphones: έξυπνα τηλέφωνα

⁶bullying: εκφοβισμός

⁷cyberbullying: διαδικτυακός εκφοβισμός

της νεότητας καθαρά κι αμετάπειστα;

[...]

Τι θα κάνουν οι έφηβοι,
όταν τόσο πολύ γνωρίζουν
και δεν μπορούν να ελπίζουν,
καθώς αρχινούν τη ζωή;

Λαχταράν ουρανό, καθαρό φως
και στον γαλάζιο πόντο ν' αρμενίσουν
ελεύθεροι να πιστέψουν ζητούν
στην ανθρώπινη δύναμή τους ακέρια.
Τους έταξαν την πλήρη ελευθερία,
η θυσία του αίματος να πληρωθεί.
Πιο βαριά η δουλειά τούς δένει
κι η προσπάθεια που αυξάνει επίπονη,
δεν αφήνει το άνθισμα ευτυχίας καλής.
Οι πιο καθαροί πόθοι άσπρα περιστέρια,
σκλαβωμένα χτυπιούνται, λαβώνονται απάνθρωπα.
Τί ξέρουν αυτοί και δεν μιλούν;
Ποια σκληρότητα έμαθαν;
[...]

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να αποδώσεις συνοπτικά σε 60 λέξεις τα αποτελέσματα των ερευνών που αναφέρονται στο Κείμενο 1.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να βρεις τον τρόπο ανάπτυξης στη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1 και να εξηγήσεις τι θέλει να πετύχει ο συγγραφέας επιλέγοντας αυτόν τον τρόπο οργάνωσης του λόγου του.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

σημαντική αλλαγή, αίσθημα μειονεξίας, κοινωνικό αποκλεισμό, επιζήμιο χαρακτήρα, επικοινωνιακές δεξιότητες: Γράψε ξανά τα παραπάνω ονοματικά σύνολα αντικαθιστώντας κάθε φορά την υπογραμμισμένη λέξη με μια συνώνυμη με τρόπο, ώστε να μη διαφοροποιηθεί το νόημα στο περιβάλλον των προτάσεων στις οποίες βρίσκονται.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

«Τι θα κάνουν οι έφηβοι, όταν τόσο πολύ γνωρίζουν και δεν μπορούν να ελπίζουν, καθώς αρχινούν τη ζωή;» Ποια απάντηση θα έδινες στο ερώτημα των προηγούμενων στίχων λαμβάνοντας υπόψη το θέμα του ποιήματος; Η απάντησή σου να εκτείνεται σε ένα κείμενο 100 – 150 λέξεων.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα δύο αμερικανικών ερευνών για τις συνήθειες και τα χαρακτηριστικά της εφηβικής ηλικίας διαπιστώθηκε:

- η μείωση των κοινωνικών συναναστροφών τους
- η εξάρτηση από την οικογένεια
- η απροθυμία συναισθηματικών δεσμών
- 59% των εφήβων έχει πέσει θύμα διαδικτυακού εκφοβισμού

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η παράγραφος αναπτύσσεται με **ορισμό**. Συγκεκριμένα στον παρατιθέμενο ορισμό η **οριστέα έννοια** είναι η Generation Z, **γένος** αποτελεί η φράση «η γενιά των σημερινών εφήβων» και η **ειδοποιός διαφορά** δηλώνεται στο υπόλοιπο χωρίο «Είναι η πρώτη γενιά που δεν έχει μνήμες από έναν κόσμο χωρίς ίντερνετ, ...στα social media».». Με τον ορισμό αυτό αποσαφηνίζεται ο όρος προκειμένου να αναδειχθεί η σχέση των εφήβων με τα κινητά τηλέφωνα, καθώς είναι το θέμα που πραγματεύεται το κείμενο. Στην κατακλείδα της πρώτης παραγράφου αναφέρεται ότι πρόκειται για τη γενιά της νέας χιλιετίας που διαθέτει ηλεκτρονική συσκευή. Με τον ορισμό αποφεύγεται η σύγχυση με τις προηγούμενες γενιές.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

σημαντική **μεταβολή**, αίσθημα **αδυναμίας**, κοινωνική **απόρριψη**, **επιβλαβή** χαρακτήρα, επικοινωνιακές **ικανότητες**

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ο/Η μαθητής/-τρια μπορεί να απαντήσει ελεύθερα αξιοποιώντας στοιχεία του κειμένου. Ενδεικτικά μπορεί να αναφέρει ότι η νεότητα είναι αντιμέτωπη με μια σειρά προκλήσεων, αδιέξοδα και δυσκολίες («Αρχίζει μέρα συννεφιασμένη, μ' αδιέξοδον ουρανό, βαρύ, φορτωμένο καταιγίδες φανερές κι ύπουλες»). Το ποιητικό υποκείμενο αναρωτιέται για τη δύσκολη κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι νέοι στο ξεκίνημα της ζωής τους. Έχουν αντιληφθεί πλήρως («τόσο πολύ γνωρίζουν») ότι δεν υπάρχει ελπίδα («δεν μπορούν να ελπίζουν»), γεγονός τραγικό – αν αναλογιστεί κανείς – ότι χαρακτηριστικό της νιότης είναι η ελπίδα, η ξενοιασιά, η αισιοδοξία, η λαχτάρα για τη ζωή. Απορεί με τη στάση των μεγαλύτερων («Τι ξέρουν οι μεγάλοι και δεν μιλούν») αφού είναι σκληρό να τους μυήσουν στη ζωή με αυτό τον τρόπο.

Κείμενο 1

Το δύσκολο άθλημα της φιλίας

Το παρακάτω διασκευασμένο κείμενο δημοσιεύθηκε στο www.tovima.gr στις 18 Ιουλίου 2020. Υπογράφεται από τον συγγραφέα Αλέξη Σταμάτη.

Ο Μαρσέλ Προυστ¹ έλεγε πως δεν υπάρχει τίποτα πιο τρυφερό από την αλληλογραφία φίλων που δεν επιδιώκουν να συναντηθούν. Αν ζούσε φυσικά στην εποχή των σόσιαλμίντια², ίσως να ισχυριζόταν το ακριβώς αντίθετο.

Η φιλία την εποχή του Διαδικτύου δεν έχει καμία σχέση με αυτό που εννοούσαμε παλιά. Ο ενσώματος εαυτός αντικαθίσταται από τον ψηφιακό, ο οποίος είναι μια κατασκευή, μια σκηνοθετημένη επιλογή του τι θέλουμε κάθε φορά να προβάλλουμε. Τι φιλίες μπορεί να συνάψει αυτός ο ψηφιακός εαυτός; Κι ακόμη σε περιόδους «σοσιαλμιντιακής» κρίσης, μακροχρόνιες φιλίες (ηλεκτρονικές ή μη) μπορεί να διαταραχθούν για ένα αιμοβόρο post³ ή ένα «λάθος» like⁴. Αυτά ακούγονται κωμικοτραγικά, αλλά είναι η θλιβερή πραγματικότητα που ανέτρεψε την έννοια της φιλίας.

Η αξία της φιλίας ήταν πολύ σημαντικό ζήτημα τα αρχαία χρόνια. Ο Αριστοτέλης θεωρούσε ότι υπάρχουν τρία είδη φιλίας: το πρώτο, η ωφελμιστική φιλία, που απορρέει από το συμφέρον, είναι συμπτωματική, δεν πηγάζει από ειλικρινά συναισθήματα, είναι ρευστή και παροδική και αφορά μεγαλύτερα σε ηλικία άτομα. Το δεύτερο, η απολαυστική φιλία, χαρακτηρίζει τα νιάτα. Αναπτύσσεται ανάμεσα σε εφήβους, σε συμφοιτητές και συμμαθητές, είναι συμπτωματική κι αυτή. Πηγάζει από αυθόρμητα συναισθήματα, διαφοροποιείται και η απόλαυσή της φθίνει, καθώς διαφοροποιούνται τα κοινά ενδιαφέροντα. Ισχυρότερο, δίχως αμφισβήτηση, είναι το τρίτο είδος φιλίας που θεμελιώνεται, κατά τον Αριστοτέλη, στον αλληλοσεβασμό και την αλληλοεκτίμηση των αρετών, των αξιών και των ιδανικών δύο προσωπικοτήτων, οι οποίες ανοίγονται αμφίδρομα δίχως αναστολές. Ο ψυχικός αυτός δεσμός εξυπακούεται ότι προϋποθέτει και απαιτεί χρόνο, έχει χαρακτήρα άφθαρτο, στηρίζεται στην καλοσύνη, την εμπιστοσύνη και τη στέρεα αγάπη και

¹ Γάλλος συγγραφέας, δοκιμιογράφος και κριτικός.

² μέσα κοινωνικής δικτύωσης

³ ανάρτηση

⁴ θετικό σχόλιο

ενσυναίσθηση. Είναι μακροχρόνιος και δοκιμάζεται στη χαρά και στη θλίψη.

Δεν είναι τυχαίο ότι όσο μεγαλώνουμε μένουμε με δυο-τρία άτομα που θεωρούμε ουσιαστικά φίλους μας. Συνήθως είναι με άτομα που έχουμε γνωρίσει στην εφηβική ή μετεφηβική ηλικία και για κάποιον λόγο, ο οποίος ίσως να είναι η ανάμνηση της καθαρότητας του αισθήματος, έχουν παραμείνει στη ζωή μας.

Ζούμε λοιπόν στην εποχή της αντανάκλαστικής φιλίας, όπου η έννοια παραποιείται. Σχεδόν γνωστοί, ακόλουθοι, προσθήκες «φίλων» και «φίλοι» «φίλων» προσμετρώνται στους «φίλους» που δεν είναι φίλοι, αφού ούτε την πραγματική τους εικόνα έχουμε. Σαν παιχνίδι προφίλ που σε καλεί να μαντέψεις ποιος είναι ο εκάστοτε «φίλος» και βέβαια είναι αυτός που νομίζεις ότι θέλει να είναι. Ζούμε στην εποχή των γνωριμιών. Της αμοιβαιότητας, της ανταλλαγής. Της φιλίας του Διαδικτύου.

Επιστρέφοντας στο πόσο δύσκολο και απαιτητικό είναι το αίσθημα της φιλίας είναι γεγονός ότι οι αληθινές φιλίες χαρακτηρίζονται από μια σταθερή δοκιμασία. Η σχέση, για να είναι νοηματοδοτημένη, θα δοκιμαστεί. Θα δοκιμαστεί στη σιωπή, θα ακονιστεί στη διαφωνία, θα σφυρηλατηθεί στη διεκδίκηση. Θα βιωθεί στη βιωμένη πνευματικότητα και στην προσωπική αναζήτηση, στο άνοιγμα της ψυχής. Η επικράτησή της έναντι όλων των δοκιμασιών θα είναι και η τελική σφραγίδα της.

Κείμενο 2

Θα πεθάνω ένα πένθιμο ...

Ο ποιητής Κώστας Ουράνης εμφανίζεται στα Γράμματα ήδη από το 1908, ωστόσο βρίσκει την προσωπική ποιητική του «φωνή» στη συλλογή **Νοσταλγίες** (1920), όπου περιλαμβάνεται το παρακάτω ποίημα.

Θα πεθάνω ένα πένθιμο του φθινόπωρου δείλι⁵
μες στη κρύα μου κάμαρα⁶ όπως έζησα μόνος·
στη στερνή⁷ αγωνία μου τη βροχή θε ν' ακούω⁸
και τον κούφιο το θόρυβο που ανεβάζει ο δρόμος.

Θα πεθάνω ένα πένθιμο του φθινόπωρου δείλι
μέσα σ' έπιπλα ξένα και σε σκόρπια βιβλία,

⁵ δειλινό

⁶ δωμάτιο

⁷ τελευταία

⁸ θέλω να ακούω = θα ακούω

θα με βρουν στο κρεβάτι μου. Θε να 'ρθεί ο αστυνόμος,
θα με θάψουν σαν άνθρωπο που δεν είχε ιστορία.

Απ' τους φίλους, που παίζαμε πότε-πότε χαρτιά,
θα ρωτήσει κανένας τους, έτσι απλά: -«Τον Ουράνη
μην τον είδε κανείς; Έχει μέρες που χάθηκε!...»
Θ' απαντήσει άλλος παίζοντας: -«Μ' αυτός έχει πεθάνει!»

Μια στιγμή θα κοιτάζουνε ο καθένας τον άλλο,
θα κουνήσουν περίλυπα και σιγά το κεφάλι,
θε να πουν: -«Τ' είναι ο άνθρωπος!... Χτες ακόμα εζούσε ...»
Και βουβά το παιγνίδι τους θ' αρχινίσουνε πάλι.

Κάποιος θά 'ναι συνάδελφος στα «ψιλά» που θα γράψει,
πως: «προώρως απέθανεν ο Ουράνης στην ξένην,
νέος γνωστός εις τους κύκλους μας, πού 'χε κάποτε εκδώσει
συλλογή με ποιήματα πολλά υποσχομένην».

Κι αυτός θά 'ναι ο στερνός της ζωής μου επιτάφιος.
Θα με κλάψουνε βέβαια μόνο οι γέροι γονιοί μου,
και θα κάνουν μνημόσυνο με περίσιους παπάδες,
όπου θά 'ναι όλοι οι φίλοι μου - κι ίσως ίσως οι οχτροί μου.

Θα πεθάνω ένα πένθιμο του φθινόπωρου δείλι
σε μια κάμαρα ξένη, στο πολύβοο Παρίσι,
και μια Κέττυ, θαρρώντας πως την ξέχασα γι' άλλην,
θα μου γράψει ένα γράμμα - και νεκρό θα με βρίσει.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια είναι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της φιλίας στην εποχή του διαδικτύου; Να τα παρουσιάσεις συνοπτικά σε 50-60 λέξεις λαμβάνοντας υπόψη σου το περιεχόμενο του Κειμένου 1.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην 1^η και στην 3^η παράγραφο του Κειμένου 1 ο συγγραφέας αναφέρεται αντίστοιχα στον Μαρσέλ Προυστ και στον Αριστοτέλη και παραθέτει τις απόψεις τους σχετικά με το θέμα της φιλίας. Να σχολιάσεις την λειτουργία κάθε αναφοράς στα συγκεκριμένα σημεία του κειμένου.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Στην τελευταία παράγραφο του Κειμένου 1 επαναλαμβάνονται τύποι των λέξεων «δοκιμάζω» και «δοκιμασία».

α. Τι προσδίδουν αυτές οι επαναλήψεις στο συγκεκριμένο σημείο του κειμένου; (μονάδες 5)

β. από μια σταθερή δοκιμασία, όλων των δοκιμασιών: Γράψε από μια συνώνυμη για τη λέξη «δοκιμασία» στις παραπάνω φράσεις, προσέχοντας ώστε να μην αλλάξει το νόημα στο γλωσσικό περιβάλλον των προτάσεων στις οποίες βρίσκονται. (μονάδες 10)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Στο ποίημα που διάβασες (Κείμενο 2) το ποιητικό υποκείμενο βιώνει μια έντονη και σύνθετη συναισθηματική κατάσταση. Να ανιχνεύσεις τις συναισθηματικές αντιδράσεις που φαίνεται να του προκαλούν τα πρόσωπα του στενού κοινωνικού του περιβάλλοντος (μονάδες 10). Πώς σου φαίνεται ο τρόπος με τον οποίο τις αντιμετωπίζει (μονάδες 5); Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

(Τα στοιχεία με τα οποία ο/η μαθητής/-τρια θα συνθέσει την απάντησή του/της είναι διάσπαρτα σε όλο το κείμενο, κυρίως στις παραγράφους 2 και 4).

Σύμφωνα με το Κείμενο 1, η φιλία στην ψηφιακή εποχή έχει εντελώς διαφορετικό περιεχόμενο σε σχέση με το παρελθόν:

- Είναι σχέση ανάμεσα σε «κατασκευασμένα» πρόσωπα.
- Είναι εύθραυστη, καθώς εξαρτάται από σκόπιμες ή μη ψηφιακές ανταποκρίσεις των «φίλων».
- Περιλαμβάνει τη σύνδεση πολυάριθμων προσώπων που δεν γνωρίζονται ούτε σχετίζονται άμεσα * είναι περισσότερο γνωριμία παρά σταθερή σχέση βαθιάς επικοινωνίας.

(Από τις υπόλοιπες παραγράφους, θα μπορούσαν να προστεθούν, όσα εννοούνται εμμέσως πλην σαφώς, όπως:

- Η απουσία κοινών ενδιαφερόντων και εμπειριών.
- Η έλλειψη ψυχικής σύνδεσης που βασίζεται στον αμοιβαίο σεβασμό, την πίστη και τη δοτικότητα, και η οποία δοκιμάζεται μέσα στις περιπέτειες της ζωής.
- Η προσωρινότητα της σχέσης.)

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Κοινά σημεία και για τις δύο αναφορές, με τις οποίες ο αρθρογράφος προβαίνει σε «επίκληση στην αυθεντία»:

- Ο αρθρογράφος παραθέτει τις απόψεις διεθνούς φήμης συγγραφέων (ο πρώτος του μοντερνισμού, της κλασικής γραμματείας ο δεύτερος), οι οποίες προσδίδουν κύρος στις απόψεις περί φιλίας που έχει πρόθεση ο ίδιος να προβάλει για να υποστηρίξει την επιχειρηματολογία του.
- Οι αναφορές αυτές εντάσσουν την έννοια της φιλίας σε ένα ευρύτερο πλαίσιο στοχασμού, μέσα στο οποίο ο αναγνώστης αποκτά την αίσθηση της διαχρονικότητας του προβληματισμού και

αντιλαμβάνεται την ευρύτητα των ενδιαφερόντων, των αναφορών και των γνώσεων του αρθρογράφου.

Ειδικότερα:

- Η αναφορά στην άποψη του Proust στην αρχή του άρθρου:
 - ✓ Εισάγει το θέμα της εξ αποστάσεως διατήρησης των φιλικών σχέσεων μέσω της γραπτής επικοινωνίας.
 - ✓ Δίνει τη λαβή για να εκφράσει έμμεσα ο αρθρογράφος εξ αρχής και αντιθετικά την άποψή του για τη σύγχρονη ψηφιακή επικοινωνία των «φίλων».
- Η αναφορά στη διάκριση του Αριστοτέλη:
 - ✓ Ενημερώνει και προσανατολίζει τον αναγνώστη στις επιμέρους μορφές που λαμβάνει η φιλία διαχρονικά και κατά τη διάρκεια της ανθρώπινης ζωής.
 - ✓ Λειτουργεί ως τριπλό σημείο αναφοράς, ώστε ο αναγνώστης να κατανοήσει συγκριτικά τα ελλείμματα της ψηφιακής φιλίας, τα οποία παρουσιάζονται στη συνέχεια.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

α. Οι επαναλήψεις προσδίδουν έμφαση στην έννοια της «δοκιμασίας», που προβάλλεται ως εξέχουσα παράμετρος της φιλίας, οδηγώντας έτσι τον αναγνώστη να εστιάσει την προσοχή του σε αυτή. Με αυτό τον τρόπο, ο αρθρογράφος «επιστρέφει» στην τελευταία μορφή της αριστοτελικής φιλίας για να τονίσει την ενέργεια, τον κόπο και την αντοχή που απαιτεί η φιλία, ώστε να πραγματωθεί ως σχέση δυναμική από πρόσωπα που αγωνίζονται για τη διατήρησή της, ενώ ταυτόχρονα ανακαλύπτουν τον εαυτό τους και αποκαλύπτονται το ένα στο άλλο.

β. από μια σταθερή δοκιμασία: Σε αυτή την περίοδο, η φράση παραπέμπει σε μία κατάσταση διαρκούς επανεξέτασης της ποιότητας της σχέσης. Ενδεικτικές συνώνυμες φράσεις: (από μια σταθερή) διαδικασία εκτίμησης/αποτίμησης, αξιολόγησης.

όλων των δοκιμασιών: Στην περίοδο αυτή, η λέξη «δοκιμασία» συναιρεί σημασίες λέξεων που έχουν προηγηθεί (κυρίως: «σιωπή», «διαφωνία», «διεκδίκηση»). Ενδεικτικές συνώνυμες λέξεις: (όλων των) δυσκολιών, ταλαιπωριών, εμποδίων, προκλήσεων.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

(Στο πρώτο ερώτημα, ο μαθητής καλείται να συνθέσει σε ενιαίο κείμενο τα απαιτούμενα στοιχεία που θα εντοπίσει σε όλη την έκταση του κειμένου, αλλά και να στηρίξει τα επιμέρους συμπεράσματά του με τις κατάλληλες ενδείξεις.)

Το ποιητικό υποκείμενο επιχειρεί μία δυσσώωνη πρόβλεψη του μελλοντικού του θανάτου, εκθέτοντας έμμεσα την απελπισία του από τον ευρύτερο και κυρίως τον στενότερο κοινωνικό του κύκλο. Στις δύο πρώτες στροφές η απόλυτη μοναξιά και αποξένωση από τα πάντα, το αίσθημα ασφυξίας στον προσωπικό μοναχικό του χώρο λόγω της ολοκληρωτικής απουσίας άλλων - ακόμα και στην στιγμή του επικείμενου θανάτου - προετοιμάζουν το έδαφος για όσα οδυνηρότερα ακολουθούν και αφορούν τα οικεία του πρόσωπα.

Ειδικότερα:

- Στις στροφές 3 και 4 οι χαμηλές προσδοκίες από το φιλικό του περίγυρο, με τον οποίο ούτως ή άλλως νιώθει να συνδέεται με χαλαρή και επιφανειακή σχέση («πότε-πότε»), και η σαρκαστική του ματιά στην αδιάφορη, υποκριτική και απάνθρωπη στάση τους, αναδεικνύει την απαισιοδοξία και την απόγνωση του (βλ. το σχόλιο «έτσι απλά», τον υποθετικό διάλογο μεταξύ τους, το χρονικό προσδιορισμό «μια στιγμή», το ειρωνικό «περίλυπα», και βέβαια το «θ' αρχινίσουνε πάλι»).
- Στην στροφή 5 αναδύεται ένα αίσθημα ματαιώσης από τον επαγγελματικό περίγυρο («στα ψιλά») αλλά και απουσίας διάθεσης να συνεχίσει την ενασχόλησή του με την ποίηση, η οποία ωστόσο του έχει ήδη αποδώσει τους πρώτους καρπούς (βλ. το αυτο-σαρκαστικό σχόλιο «πολλά υποσχομένην»).
- Στην στροφή 6, η αναφορά στα μόνα πρόσωπα που αναμένει να τον τιμήσουν («οι γέροι γονιοί μου») υποδηλώνει ευγνωμοσύνη αλλά και συμπόνια, οι οποίες αντισταθμίζονται από την ειρωνική οπτική του για τη ματαιότητα της τελετής («περίσιους παπάδες»), στην οποία μάλιστα για τυπικούς λόγους θα κληθούν και οι ανεπιθύμητοι εχθροί του.
- Στην στροφή 6, το αίσθημα του κενού κορυφώνεται, καθώς επέρχεται το τελικό χτύπημα από την αναμενόμενη συμπεριφορά μιας παλαιάς αγαπημένης, στην οποία δεν θα φτάσει εγκαίρως - και ίσως ποτέ - η είδηση του θανάτου του. Είναι απύσχα από το δράμα του («κάμαρη ξένη») θυματοποιώντας τον εαυτό της, και όταν κάποτε θα θελήσει να ανακτήσει επαφή μαζί του, ο ποιητής ειρωνικά προβλέπει ότι θα είναι μόνο για να κατηγορήσει, να διεκδικήσει και να βρίσει («θαρρώντας ... βρίσει.»).

Στο δεύτερο ερώτημα, ζητείται από το μαθητή να ανταποκριθεί προσωπικά, αιτιολογώντας την όποια στάση του. Ο μαθητής έχει τη δυνατότητα α. να θεωρήσει δικαιολογημένες τις συναισθηματικές αντιδράσεις του ποιητή κατανοώντας τα αδιέξοδα και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει, β. να θεωρήσει υπερβολική την απαισιοδοξία του, δίνοντας μεγαλύτερη βαρύτητα σε στοιχεία που το ποιητικό υποκείμενο υποβαθμίζει (λ.χ., Παρίσι, ποιητική συλλογή, γονείς, φίλοι) και προτείνοντας μία πιο αισιόδοξη και μαχητική στάση ζωής, ή γ. να τηρήσει μία ενδιάμεση στάση.

Κείμενο 1

Ακούγοντας βινύλια¹...

Το παρακάτω κείμενο, το οποίο αποτελεί απόσπασμα άρθρου του Αντώνη Καρπετόπουλου, δημοσιεύτηκε στο περιοδικό ΒΗΜΑΖΙΝΟ, τχ. 122, 15/12/2019, σελ. 6-7 (Διασκευή)

Ενώ οι ψηφιακές μουσικές πλατφόρμες σώζουν(;) τη μουσική βιομηχανία, την ίδια στιγμή αυξάνονται παντού στην Ευρώπη τα παραδοσιακά δισκοπωλεία. Κάπου διάβασα -και συμφωνώ- ότι στο τέλος αυτής της δεκαετίας δεν θα έπρεπε να γιορτάσουμε τραγουδιστές και συνθέτες που έκαναν εμπορική επιτυχία, αλλά να γιορτάσουμε συνολικά τις αλλαγές που συνέβαλαν στην επιβίωση της μουσικής βιομηχανίας.

Είναι εντυπωσιακό και οξύμωρο ότι, ενώ οι ψηφιακές μουσικές πλατφόρμες αυξάνουν την πελατεία τους, την ίδια στιγμή αυξάνονται παντού στην Ευρώπη τα παραδοσιακά δισκοπωλεία! Μόνο πέρυσι στη Βρετανία άνοιξαν εκατοντάδες, και όχι μόνο σε μεγάλες πόλεις. Όπως αποκαλύπτει ένα πρόσφατο ρεπορτάζ του BBC, η εξάπλωσή τους είναι εντυπωσιακή, γιατί μοιάζει όλα να τα ανοίγει ...ο ίδιος άνθρωπος! Ο άνθρωπος που επενδύει στους δίσκους και στα δισκάδικα είναι σαραντάρης και καλά-καλά δεν έχει μνήμες από τον καιρό που το βινύλιο «έπαιζε» μόνο του.

Είναι, λοιπόν, φανερό ότι αυτός, ενώ έχει μεγαλώσει στην εποχή των CD, αντιμετωπίζει το βινύλιο με ένα δέος που σίγουρα δεν θα είχε ούτε ο μπαμπάς του, όταν αγόρασε τους πρώτους του δίσκους μικρός. Δεν είναι απλώς κάποιος που φτιάχνει ένα κατάστημα, είναι συνήθως συγχρόνως και συλλέκτης. Οι δε πελάτες του θα ήθελαν και αυτοί να μπορούν να κάνουν το ίδιο, δηλαδή να ανοίξουν ένα κατάστημα και να πουλάνε δίσκους. Ένας καταστηματάρχης, ο οποίος έχει ανοίξει πρόσφατα ένα δισκοπωλείο στο Βόρειο Λονδίνο, λέει ότι γύρω από αυτό κινείται μια ολόκληρη κοινότητα, τα μέλη της οποίας μοιράζονται την ίδια λατρεία για τους δίσκους μακράς διάρκειας, αλλά και για τα μικρά δισκάκια: οι δίσκοι σαράντα πέντε στροφών γίνονται ολοένα και περισσότερο δυσεύρετοι. Κάθε δισκοπωλείο παραπέμπει όλο και πιο πολύ σε ένα πιστό κοινό: οι πελάτες αγοράζουν δίσκους ή απλώς τους ακούν, συμμετέχοντας σε κάτι που στο μυαλό τους είναι γεμάτο μυσταγωγία². Το κυριότερο, την ίδια στιγμή που ο πιτσιρικάς στο απέναντι πεζοδρόμιο μπορεί να

¹ Ο δίσκος βινυλίου ή δίσκος 33 στροφών: ένα είδος φωνογραφικού αποθηκευτικού υλικού, που χρησιμεύει ως μέσο αποθήκευσης και αναπαραγωγής αναλογικού ήχου. Εισήχθη από την Columbia Records το 1948 και υιοθετήθηκε σύντομα ως νέο πρότυπο από το σύνολο της δισκογραφικής βιομηχανίας.

² μυσταγωγία: για ακρόαμα, θέαμα που προκαλεί έκσταση ή πνευματική ανάταση

έχει κατεβάσει τον ίδιο δίσκο και να τον ακούει από το κινητό του. Προσέξτε λίγο την εικόνα γιατί είναι αστεία, αλλά είναι και η εικόνα της εποχής μας. Δύο άνθρωποι μοιράζονται όχι απλώς την ίδια αγάπη για τη μουσική, αλλά και την ίδια αγάπη για τον ίδιο καλλιτέχνη, τραγουδιστή ή συνθέτη.

Κι όμως, ο τρόπος που αυτοί αποφασίζουν να χαρούν την αγάπη τους μαρτυρεί γιγάντια χάσματα αντιλήψεων. Από τη μία υπάρχει ο πιτσιρικάς που ζει στον νέο κόσμο, απαλλαγμένος από κάθε βάρος που να τον συνδέει με το παρελθόν. Και από την άλλη μεριά, υπάρχει ο μεσήλικας, ο οποίος προσδοκά ένα είδος εποχής που δεν έζησε, δεμένος στο κατάρτι μιας νοσταλγίας που δεν έχει να κάνει με τα δικά του βιώματα, αλλά με αυτά των γονιών του. Πολύ φοβάμαι πως ένα από τα χειρότερα χαρακτηριστικά της εποχής μας είναι ότι οι μεσήλικες αντί να κοιτάζουν τον κόσμο στον οποίο θα ζήσουν τα παιδιά τους (και να προσπαθούν να τον κάνουν καλύτερο...) στρέφονται προς τον κόσμο του μπαμπά και της μαμάς από τον οποίο δεν μπορούν να δραπετεύσουν. Πιθανότατα η ελπίδα τους είναι ότι τα παιδιά τους, όταν φτάσουν στην ηλικία τους, θα δραπετεύσουν από την ψηφιακή εποχή και θα αρχίσουν και αυτά να ακούν βινύλια.

Κείμενο 2

Η φλογέρα

Το παρακάτω ποίημα ανήκει στον Ντίνο Χριστιανόπουλο, το οποίο δημοσιεύτηκε στο λογοτεχνικό περιοδικό «Διαγώνιος». Μάιος-Αύγουστος 1972, Θεσσαλονίκη: τεύχος 2, σ.σ. 129-130.

Μες στα ψυχρά, παγωμένα γραφεία
Ακούστηκε μια μέρα κάποια φυσαρμόνικα.
Το δειλό της τρέμουλο ξεχύθηκε σ' όλο τον όροφο,
μπερδεύτηκε με τα πρωτόκολλα και τις ενστάσεις.
«Ποιος παίζει τόσο όμορφα;» ρώτησε η δακτυλογράφος
και κάτι ξύπνησε μέσα της απ' την πρώτη της άνοιξη.

Μα φαίνεται πως κάποιος διαμαρτυρήθηκε
Κι η φυσαρμόνικα δεν ξανακούστηκε πια.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια είναι η σχέση του βινυλίου με τον φιλόμουσο σύγχρονο κόσμο, σύμφωνα με το Κείμενο 1 (50-60 λέξεις);

Μονάδες 10

2° υποερώτημα (μονάδες 10)

Να εντοπίσεις στο Κείμενο 1 και να περιγράψεις με συντομία τον τρόπο με τον οποίο γίνεται νοηματικά η σύνδεση της δεύτερης παραγράφου με την τρίτη, καθώς και της τρίτης παραγράφου με την τέταρτη.

Μονάδες 10

3° υποερώτημα (μονάδες 15)

Να εντοπίσεις και να καταγράψεις στην τέταρτη παράγραφο του Κειμένου 1 τρία αντιθετικά ζεύγη λέξεων / φράσεων (μονάδες 9). Τι νομίζεις ότι επιδιώκει ο αρθρογράφος με αυτήν την επιλογή (μονάδες 6);

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να περιγράψεις τον αντίκτυπο που είχε στο Κείμενο 2 ο ήχος της φυσαρμόνικας και να ερμηνεύσεις την αντίδραση της δακτυλογράφου. Ποια εντύπωση και συναισθήματα σου προκάλεσε το σκηνικό που στήνεται στο ποίημα; Να αναπτύξεις την ερμηνεία σου σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Το σύγχρονο μουσικόφιλο κοινό οδηγείται, συχνά, σε σημείο να:

- αναζητά και αγοράζει με πάθος δίσκους βινυλίου, ιδιαίτερως στην Ευρώπη, ενώ και οι ψηφιακές μουσικές πλατφόρμες αυξάνουν την πελατεία τους
- αντιμετωπίζει με δέος το βινύλιο, παρόλο που συνδέεται με την εποχή των CD
- αισθάνεται μεγαλύτερη ικανοποίηση, όταν αγοράζει δίσκους βινυλίου, από αυτήν που βίωναν οι γονείς της προηγούμενης γενιάς, σε αντίστοιχη νεαρή ηλικία, (αντιμετωπίζει το βινύλιο [...] δίσκους μικρός.)
- μετατρέπεται σε ιδιοκτήτες δισκοπωλείων - συλλέκτες παλαιών δίσκων
- δημιουργεί, συνήθως, γύρω από ένα δισκοπωλείο μια ολόκληρη κοινότητα «πιστών» μελών
- συμμετέχει σε κάτι που στο μυαλό του είναι γεμάτο μυσταγωγία
- μοιράζεται την ίδια αγάπη για τη μουσική και τους καλλιτέχνες, αλλά με διαφορετικό τρόπο, με γιγάντια χάσματα αντιλήψεων, χρονικών συγκλίσεων και προσδοκιών
- παραμένει προσκολλημένο σε παλιότερη εποχή και στις δεσμευτικές σχέσεις των μεγαλύτερων με τους γονείς τους (ο μεσήλικας, [...] από τον οποίο δεν μπορούν να δραπετεύσουν).
- ελπίζει ότι η επόμενη γενιά, όταν φτάσει σε αντίστοιχη ηλικία, θα δραπετεύσει από τον ψηφιακό κόσμο και θα ακούει βινύλια (Πιθανότατα η ελπίδα τους είναι [...] και αυτά να ακούν βινύλια).

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η 2^η παράγραφος (Είναι εντυπωσιακό και οξύμωρο... έπαιζε μόνο του) συνδέεται νοηματικά με την 3^η (Είναι, λοιπόν, φανερό ότι αυτός...τραγουδιστή ή συνθέτη.) με τη φράση «είναι φανερό ότι», καθώς και τη λέξη «λοιπόν». Με τη φράση αυτή, η οποία δηλώνει έμφαση/βεβαιότητα,

ανακεφαλαιώνονται και προστίθενται λεπτομέρειες, ενώ εξασφαλίζεται η σωστή σύνδεση και σύνθεση μεταξύ των δύο αυτών παραγράφων. Η 3^η παράγραφος επιτρέπει την εξαγωγή συμπερασμάτων ως προς τον άνθρωπο, ο οποίος ασχολείται παθιασμένα με τους δίσκους από βινύλιο είτε ως επαγγελματίας είτε ως φιλόμουσος (ή και τα δύο). Τέλος, το αποτέλεσμα ενισχύεται από τη λέξη (τον συμπερασματικό σύνδεσμο) «λοιπόν», η οποία χρησιμοποιείται στην αρχή της 3^{ης} παραγράφου, για να τονιστεί ό,τι αναφέρεται στο τέλος της 2^{ης} παραγράφου.

Η 3^η με την 4^η παράγραφο (*Κι όμως, ο τρόπος που αυτοί αποφασίζουν... και αυτά να ακούν βινύλια*), συνδέεται νοηματικά με τη φράση «**Κι όμως**» (σύνδεσμοι: κι=συμπλεκτικός / όμως= αντιθετικός - εναντιωματικός). Ο/Η μαθητής/-τρια μπορεί να εστιάσει στο γεγονός ότι στην τρίτη παράγραφο τονίζεται «*Δύο άνθρωποι μοιράζονται όχι απλώς την ίδια αγάπη [...] ή συνθέτη*». Κι όμως (εντούτοις/ωστόσο), παρατηρούνται πολλές διαφορές μεταξύ τους, όπως αναφέρεται στην τέταρτη παράγραφο.

Μονάδες 15

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Στην τέταρτη (και τελευταία) παράγραφο του κειμένου ο/η μαθητής/-τρια μπορεί να εντοπίσει τα παρακάτω αντιθετικά ζεύγη, τα οποία αφορούν σε:

- Την ηλικία των δρώντων προσώπων (ο πιτσιρικάς - ο μεσήλικας)
- Την εποχή που διεξάγονται τα γεγονότα (ψηφιακή/σύγχρονη εποχή/νέος κόσμος - διαχρονικότητα βινυλίου/παρελθόν)
- Τη σύνδεση των δύο ηλικιακών ομάδων με το παρελθόν (μικρή για τους νέους - μεγάλη και διαφορετικής υπόστασης για τους μεσήλικες) π.χ. έλλειψη νοσταλγίας για τους νέους - δέσιμο του μεσήλικα «*στο κατάρτι της νοσταλγίας*»
- Την επιρροή των γονέων (έμμεση/μικρότερη στους πιτσιρικάδες - άμεση/καταλυτική για τους μεσήλικες (ή μεσηλικούς), καθώς αυτοί συχνά «*στρέφονται προς [...] δεν μπορούν να δραπετεύσουν*»
- Την επιθυμία και ανάγκη των νέων για έναν καλύτερο κόσμο - την αδυναμία, σε κάποιες περιπτώσεις, των μεσηλικών να συνειδητοποιήσουν το γιατί πρέπει να φροντίζουν τον κόσμο στον οποίο «*θα ζήσουν τα παιδιά τους (και να προσπαθούν να τον κάνουν καλύτερο...)*»
- Την αποδοχή των σημερινών νέων ότι εξαρτώνται από την τεχνολογία - την κρυφή επιθυμία των μεσηλικών να αποδευματούν οι νέοι από τα τρωτά της ψηφιακής εποχής, όταν μεγαλώσουν κ.ά.

Ο/η μαθητής/-τρια μπορεί να ομαδοποιήσει νοηματικά σε τρεις διαφορετικούς μεταξύ τους άξονες τα αντιθετικά ζεύγη που αναφέρονται στο κείμενο και καταγράφονται παραπάνω (μονάδες 9).

Επιτυγχάνεται (ενδεικτικά):

- ✓ η καλύτερη διευκρίνιση της άποψης του συγγραφέα ότι υπάρχουν «γιγάντια χάσματα αντιλήψεων»
- ✓ η επιτυχής και ομαλή μετάβαση από τη μία άποψη στην άλλη του κειμένου, χωρίς νοηματικά κενά
- ✓ η εξοικείωση των αναγνωστών/-τριών με την παράθεση αντίθετων απόψεων (μονάδες 6) κ.ά.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ο/η μαθητής/-τρια αντιλαμβάνεται και καταγράφει τι προσδίδει ο ήχος της φυσαρμόνικας στο νόημα και το ύφος του ποιήματος. Εκτιμάται ο αντίκτυπος

- **στον χώρο και στο περιβάλλον του γραφείου:** «Μες στα ψυχρά, παγωμένα γραφεία και σ' όλο τον όροφο, [...] με πρωτόκολλα και ενστάσεις», όπου όλα βγαίνουν, ξαφνικά, από τη συνηθισμένη τάξη πραγμάτων και ενασχολήσεων
- **στους ανθρώπους,** γενικά στους εργαζομένους και ειδικότερα στη δακτυλογράφο του γραφείου, η οποία -όπως και οι λοιποί συνάδελφοί της- διαφαίνεται ότι εργαζόταν για πολλά χρόνια χωρίς επαγγελματική εξέλιξη ή προσωπική και συναισθηματική ικανοποίηση.

Η γυναίκα στην αρχή εμφανίζεται να αποστασιοποιείται από τα γεγονότα και τα πρόσωπα. Με κλιμακωτή ένταση, η φυσαρμόνικα με το γλυκό μουσικό άκουσμά της προκαλεί:

-ανάκληση μνήμης (η δακτυλογράφος θυμάται την πρώτη άνοιξη, το σύμβολο της νιότης, με τα ευχάριστα και δημιουργικά χρόνια)

-ενδιαφέρον και έκπληξη (η δακτυλογράφος αναρωτιέται «Ποιος παίζει τόσο όμορφα;»)

-συνειδητοποίηση από την πλευρά της γυναίκας τι της έχει επιβληθεί τόσα χρόνια και εξακολουθεί να στερείται (και κάτι ξύπνησε μέσα της απ' την πρώτη της άνοιξη) κλπ.

Ο/Η μαθητής/-τρια, στη συνέχεια, έχει την ελευθερία να τοποθετήσει τον εαυτό του/της με όποιον τρόπο επιλέγει στο σκηνικό που στήνεται στο ποίημα και να συμμετάσχει στα δρώμενα. Θα πρέπει, ωστόσο, να συμπεριλάβει την εντύπωση που του/της προκαλεί το συγκεκριμένο σκηνικό, καθώς και τα συναισθήματα που αυτό του/της γεννά.

Μπορεί, επίσης:

- να χρησιμοποιήσει τη φαντασία του/της για την περιγραφή προσώπων, τόπων, αντικειμένων, επαγγελματικών επιλογών κ.ά. σε συνδυασμό με τα βιώματά του/της.
- να εκφράσει απόψεις για την αναζήτηση λύσεων, ώστε να βελτιώνεται η ζωή του ανθρώπου και να ικανοποιούνται οι πνευματικές κ.ά. αναζητήσεις του.
- να συμπεριλάβει στο κείμενο τον ρόλο και την πνευματική διάσταση της μουσικής που εμπλουτίζει τη ζωή του ατόμου με πραγματικό νόημα.

Επισημάνση: Το κείμενο θα πρέπει να είναι καλά οργανωμένο, να αποδίδει τον χαρακτήρα του κειμενικού είδους που επιλέγει ο/η μαθητής/-τρια να εκφράσει τις σκέψεις και τα συναισθήματά του/της, να συνδέει κατάλληλα το επικοινωνιακό πλαίσιο-συγκείμενο-περικείμενο-ύφος κλπ.

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Η καλύτερη μου φίλη

Το παρακάτω κείμενο αποτελεί απόσπασμα συνέντευξης της Δανάης Σιώζου στη Μαρία Λούκα, η οποία δημοσιεύθηκε την 25η Ιουλίου του 2021 στον ιστότοπο <https://m.popaganda.gr/people/danai-sioziou-i-ginekes-echoun-dikeoma-sto-sinesthima-na-agapisoun-ke-na-to-ekfrasoun/> (Διασκευή)

-Ερώτηση: Διάβαζα το ποίημα για την «καλύτερη μου φίλη» και σκεφτόμουν ότι αφενός υπάρχουν ανταγωνιστικές σχέσεις μεταξύ των γυναικών ως απόρροια της πατριαρχίας¹ κι αυτές σ' ένα βαθμό στερεοτυποποιούνται², αφετέρου υπάρχουν και σχέσεις τρυφερότητας που δεν φωτίζονται ιδιαίτερα. Η φεμινιστική γραφή μπορεί να τις φέρει στο φως αυτές τις σχέσεις και να τις αποκαταστήσει;

-Απάντηση: Κοίτα, έχω μια συνολική έμφαση στο φύλο, όπως στα ποιήματα για την καλύτερη μου φίλη, στο τελευταίο μου βιβλίο. Την καλλιέργησα αυτή την έμφαση και δεν ήταν απλό. Η γλώσσα σε καθορίζει από την στιγμή της γέννησης σου, πολύ πριν αποφασίσεις εσύ να αναμετρηθείς μαζί της. Πολύ συχνά χρειάζεται, ας πούμε, να την προδώσεις, να στραφείς στον ήχο τον λέξεων και όχι στο νόημα τους ή να επιτρέψεις στο χέρι σου να γράψει, παρά στο μυαλό σου. Ναι, ήθελα αυτά τα ποιήματα να φωτίζουν αυτήν την τρυφερότητα που αναφέρεις, να σε ξαναβάζουν στη ζωή με τον τρόπο που οι λέξεις μπορούν να φωτίσουν τα πράγματα, έξω από στερεότυπα³ και ιδέες. Ήθελα έναν ρυθμό και μια απλότητα, όχι με την έννοια της ευκολίας, αλλά με την έννοια της αναπνοής, του τραγουδιού, της ποίησης. Μαζί με άλλα ποιήματα, όπως το ποίημα για τα γενέθλιά μου, καθώς και με άλλα διαφορετικών θεματικών ποιήματα του ίδιου βιβλίου, προσπάθησα να εκπληρώσω τους στόχους που είχα θέσει γι' αυτό το βιβλίο, για τους οποίους μίλησα λίγο στην αρχή. Είμαι χαρούμενη, γιατί έχω επηρεαστεί κυρίως από γυναίκες ποιήτριες, οπότε υπάρχουν γέφυρες στο παρελθόν και στο παρόν. Και τα λογοτεχνικά ρίσκα που βλέπει κανείς ότι παίρνουν είναι μεγάλα, η γλώσσα καλλιεργείται και μέσα από αυτό το στοιχείο.

¹ πατριαρχία: (από τα [Αρχαία Ελληνικά](#): πατήρ και αρχή, δηλαδή εξουσία) ονομάζεται το κοινωνικό σύστημα στο οποίο οι άντρες κρατούν, κατά κύριο λόγο, την εξουσία και κυριαρχούν στην πολιτική, αποτελούν ηθικές και ιδεολογικές αυθεντίες και διαθέτουν κοινωνικά προνόμια, ενώ συνήθως διαθέτουν τον έλεγχο της περιουσίας.

² στερεοτυποποιούνται: γίνονται στερεότυπα, καθιερώνονται.

³ τα στερεότυπα είναι οι υπεργενικευμένες πεποιθήσεις σχετικά με μια κατηγορία ανθρώπων.

Οι γυναίκες παίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο στη δική μου ζωή από διάφορες οπτικές και σχέσεις. Ζούμε σε μια κοινωνία που είναι ανταγωνιστική η ίδια, οι μηχανισμοί που σου παρέχει για να επιβιώσεις είναι ανταγωνιστικοί, αυτό περνάει και από το φίλτρο του φύλου. Ενδεχομένως πολλές γυναίκες να συμμετέχουν σε ανταγωνιστικές διαδικασίες που έχουν συχνά ως έπαθλο την αποδοχή. Υπάρχουν, όμως, δίκτυα αγάπης και αλληλεγγύης. Προσωπικά, ήμουν τυχερή με τις φίλιες μου. Αυτά τα ποιήματα, όπως το ποίημα για την καλύτερή μου φίλη, δεν έχουν ειδικό χαρακτήρα, μπορεί να το πάρει ένα κορίτσι και να το διαβάσει για τη δική της καλύτερη φίλη. Εγώ είχα ένα συγκεκριμένο πρόσωπο στο μυαλό μου που έχουμε κάνει πολλά πράγματα μαζί, είναι ένα αρχέτυπο όμως, είναι αυτή και πολλές άλλες. Ήθελα έτσι να τονίσω ότι οι γυναίκες έχουν το δικαίωμα στο συναίσθημα, μπορούν να αγαπήσουν και να το εκφράσουν. Και ήθελα να το καλλιεργήσω αυτό και λογοτεχνικά, να το ζυμώσω δηλαδή μαζί με τη γλώσσα μου.

Κείμενο 2

ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΑΥΤΟ

ΠΛΗΡΩΝΟΝΤΑΣ ΤΟ ΧΡΟΝΟ (απόσπασμα γ)

Πρόκειται για απόσπασμα που επελέγη από τον συγκεντρωτικό τόμο ΠΟΙΗΣΗ 1963-2011 της Κατερίνας Αγγελάκη-Ρουκ (1939-2020). Στον τόμο συμπεριλαμβάνεται και η ποιητική συλλογή ΕΠΙΛΟΓΟΣ ΑΕΡΑΣ (1990), Αθήνα: Καστανιώτης, 2014, σ.σ. 304-305

γ.

«Το φεγγάρι, το φεγγάρι!»

Σταματήσαμε να μιλάμε

για τα παλιά –ολόδροσες φιλενάδες

τότε πάνω στα γυαλιστερά ποδήλατά μας

ατίθασες, να παρασέρνουμε στις ρόδες

τις φωνές των μανάδων μας–

και παραμερίσαμε τα κλαριά για να το δούμε ολόκληρο

το φεγγάρι, που 'μοιαζε με κίτρινο καπάκι

σε διάφανο αγγείο.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια βιωματικά στοιχεία αναφέρει η Δανάη Σιώζου σχετικά με τη γλώσσα και το γυναικείο φύλο στο Κείμενο 1; (50-60 λέξεις)

Μονάδες 10

2° υποερώτημα (μονάδες 10)

«Οι γυναίκες παίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο ... Και ήθελα να το καλλιεργήσω αυτό και λογοτεχνικά, να το ζυμώσω δηλαδή μαζί με τη γλώσσα μου»: Να εντοπίσεις σε αυτό το τμήμα της απάντησης της συνεντευξιαζομένης, στο Κείμενο 1, μία επανάληψη λέξης και έναν σύνδεσμο που βοηθούν στη συνοχή του λόγου και να εξηγήσεις, με συντομία, πώς το πετυχαίνουν.

Μονάδες 10

3° υποερώτημα (μονάδες 15)

να την προδώσεις

να φωτίζουν αυτήν την τρυφερότητα

να το ζυμώσω

Να μετασχηματίσεις τις υπογραμμισμένες φράσεις του Κειμένου 1, ώστε η λειτουργία της γλώσσας σε αυτές από μεταφορική να γίνει κυριολεκτική, χωρίς να διαφοροποιηθεί η σημασία τους στο γλωσσικό περιβάλλον στο οποίο η καθεμία ανήκει.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις την παρουσία του φεγγαριού στο Κείμενο 2 και να εκφράσεις τα συναισθήματα και τις ιδέες που σου προκάλεσε η ανάγνωση του ποιήματος. Να αναπτύξεις την ερμηνεία σου σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο/Η μαθητής/-τρια θα πρέπει να απαντήσει ότι η συγγραφέας και ποιήτρια, η Δ. Σιώζου, αναφέρεται-κατά κύριο λόγο- στη γλώσσα και το γυναικείο φύλο και να συμπεριλάβει στην απάντησή του/της **μερικά** από τα παρακάτω στοιχεία. Εκείνα δηλ. τα οποία θεωρεί ως πλέον σημαντικά.

A. τη γλώσσα

-τη φεμινιστική γραφή (η γυναικεία γραφή μπορεί να φέρει στο φως τις σχέσεις μεταξύ γυναικών, ώστε αυτές να διερευνηθούν περισσότερο και να αποφεύγονται διάφορες σχετικές παρερμηνείες.

Με άλλα λόγια, «να τις αποκαταστήσει» (τις γυναικείες σχέσεις)

-τον ποιητικό λόγο και τη συγγραφή ενός βιβλίου που μπορεί να σχετίζονται και με τη γυναικεία ύπαρξη (π.χ. *παίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο στη δική μου ζωή από διάφορες οπτικές και σχέσεις.*)

-τη γλωσσική ανάπτυξη του ανθρώπου, η οποία ξεκινά από πολύ μικρή ηλικία (*Η γλώσσα [...] εσύ να αναμετρηθείς μαζί της.*)

-την (προσωπική της) αναμέτρηση με τις δυνατότητες της γλωσσικής έκφρασης και τη χρήση των λέξεων (π.χ. *όταν δίνει κάποιος βαρύτητα [...] χωρίς να καθοδηγείται πάντα από το μυαλό*)

-την ποιητική έκφραση που χαρακτηρίζεται από τρυφερότητα, ρυθμό και απλότητα, καθώς μπορεί να περιγράφει με φυσικό τρόπο την πορεία μιας ζωής, με καθημερινά βιώματα και προσωπικές εμπειρίες, να σέβεται την ιδιαιτερότητα και τις ιδέες του άλλου κ.ά. (π.χ. *Μαζί με άλλα ποιήματα, [...]όπως όταν κάποιος αναπνέει ή τραγουδά*)

-τη λογοτεχνία και τη συμβολή ενός λογοτεχνικού έργου στην ανάπτυξη/καλλιέργεια της γλωσσικής ποιότητας (π.χ. *Και τα λογοτεχνικά ρίσκα που βλέπει [...] από αυτό το στοιχείο*)

B. Το γυναικείο φύλο

-τον ανταγωνισμό μεταξύ των γυναικών ως απόρροια της πατριαρχίας

-την αντιμετώπιση στερεοτυπικών αντιλήψεων

- τη στρεβλή εικόνα για τις γυναικείες σχέσεις και την απόκρυψη ότι υπάρχει μεταξύ τους και τρυφερότητα (*υπάρχουν και σχέσεις τρυφερότητας που δεν φωτίζονται ιδιαίτερα*)
- την επίδραση του γυναικείου, εν γένει, φύλου στις διάφορες εκφάνσεις της ζωής (π.χ. *παίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο στη δική μου ζωή από διάφορες οπτικές και σχέσεις.*)
- την ειδική, πολύ σημαντική και πολύμορφη, σχέση που έχει η ποιήτρια με τις γυναικείες ποιητικές φωνές (*Είμαι χαρούμενη, γιατί έχω επηρεαστεί κυρίως από γυναίκες ποιήτριες*)
- τη διαχρονικότητα και τα οφέλη που ανακύπτουν από τη σχέση ποίησης - γυναίκας (*οπότε υπάρχουν γέφυρες στο παρελθόν και στο παρόν*)
- την προσπάθεια κατανόησης/αιτιολόγησης των λόγων που δημιουργούνται και προβάλλονται κάποιες γυναικείες ανταγωνιστικές σχέσεις (*μπορεί να είναι αναμενόμενες, [...] για να γίνει αποδεκτή η γυναικεία ύπαρξη*), ενώ υπάρχουν και δεν αξιοποιούνται τα παρατηρούμενα μεταξύ τους δίκτυα αγάπης και αλληλεγγύης
- τη φιλία και τους φίλους που θεωρεί μεγάλη τύχη να υπάρχουν (*Διάβαζα το ποίημα για την «καλύτερη μου φίλη», Προσωπικά, ήμουν τυχερή [...] καλύτερη φίλη*)
- τις αναγνώστριες μακρινές και κοντινές, οι οποίες επικοινωνούν μέσα από ένα ποίημα τόσο μεταξύ τους όσο και με την ποιήτρια (*Αυτά τα ποιήματα, [...]έχουμε κάνει πολλά πράγματα μαζί*)
- την έκφραση συναισθημάτων που μπορεί το γυναικείο φύλο να εξωτερικεύσει (*οι γυναίκες έχουν το δικαίωμα στο συναίσθημα, μπορούν να αγαπήσουν και να το εκφράσουν*)
- την εμβάθυνση στον τρόπο που καλλιεργείται από κοινού ο λόγος λογοτεχνικά και γλωσσικά (*να το καλλιεργήσω αυτό και λογοτεχνικά, να το ζυμώσω δηλαδή μαζί με τη γλώσσα μου*) κλπ.

Μονάδες 10

2° υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο/η μαθητής/-τρια εντοπίζει στο κείμενο την επαναλαμβανόμενη λέξη **γυναίκες** (4 συνολικά φορές). Επίσης, τον αποτελεσματικό/συμπερασματικό σύνδεσμο **λοιπόν** (*Ήθελα, λοιπόν, έτσι να τονίσω [...]*), ο οποίος συμβάλλει στη συνοχή του κειμένου με μορφική σύνδεση (εξωτερική) μεταξύ των προτάσεων/λέξεων (γλωσσικών στοιχείων) της συγκεκριμένης παραγράφου και, συγχρόνως, καθιστά τις λογικές σχέσεις του κειμένου πιο σαφείς σε μια ενιαία θεματική ενότητα. Έτσι, ό,τι αναφέρεται για το γυναικείο φύλο στη συγκεκριμένη παράγραφο έχει άμεση συνάρτηση με την εξαγωγή του λογικού συμπεράσματος ότι οι γυναίκες παίζουν σημαντικό ρόλο στη ζωή τόσο του κοινωνικού συνόλου όσο και στο έργο της συνεντευξιζόμενης ποιήτριας-συγγραφέως. Τέλος, το τροπικό επίρρημα **έτσι** τονίζει ακόμη περισσότερο τον ρόλο του συμπερασματικού συνδέσμου (λοιπόν) και ενδυναμώνει τα όσα προαναφέρθηκαν και σχετίζονται με τον τίτλο της συνέντευξης.

Στην περίπτωση που ο/η μαθητής/-ήτρια επιλέξει π.χ. το επίθετο ανταγωνιστική (-οί/-ές) ή το ουσιαστικό φίλη (φιλίες), που επαναλαμβάνονται στο κείμενο από 3 φορές η καθεμία, θα πρέπει να αιτιολογήσει την επιλογή του/της, αναφέροντας και τον κατάλληλο συνεκτικό σύνδεσμο.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

να την προδώσεις = να την αλλοιώσεις, να αθετήσεις την υπόσχεσή σου ως προς τη χρήση της, να αλλάξεις ακούσια τις γλωσσικές σου επιλογές κ.ά.

να φωτίζουν αυτήν την τρυφερότητα = να δείχνουν, να αποκαλύπτουν, να γνωστοποιούν αυτήν την τρυφερότητα κ.ά.

να το ζυμώσω = να το συνδέσω, να το συγχωνεύσω, να το φέρω σε επαφή, να το εκφράσω κ.ά.

Επισημάνση: Δεν απαιτείται και γι' αυτό δεν αξιολογείται αρνητικά ο/η μαθητής/-τρια στην περίπτωση που θα σχολιάσει τη χρήση του κυριολεκτικού-μεταφορικού λόγου.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Η παρουσία του φεγγαριού παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στο ποίημα, καθώς για παράδειγμα:

-γίνεται η αφορμή, για να θυμηθεί η ποιήτρια τις νεαρές φιλενάδες τη και τις σχέσεις τους

-συνδέει το παρελθόν με αναμνήσεις και σκηνές από την καθημερινή ζωή με τη μητέρα της/τους

(*ατίθασες, να παρασέρνουμε στις ρόδες τις φωνές των μανάδων μας*)

-ενθαρρύνει τις ηλικιωμένες-πλέον- γυναίκες να παραμερίσουν τα εμπόδια (*παραμερίσαμε τα κλαριά*) που τους έκρυβαν το φεγγάρι, άρα και την πραγματικότητα (*σταματήσαμε να μιλάμε για τα παλιά*), έτσι ώστε να δουν την εικόνα του ολόφωτου φεγγαριού (*ολόκληρο το φεγγάρι*) με τη

μυστηριακή/μαγνητική έλξη (π.χ. *κίτρινο καπάκι, διάφανο αγγείο*) και τους συνειρμούς που γεννά (π.χ. *το φεγγάρι που 'μοιαζε με κίτρινο καπάκι*) κ.ά. Έτσι, οι ηλικιωμένες συνεχίζουν να έχουν

πνευματικές ανησυχίες που αφορούν το μέλλον τους, καθώς και την προσωπική τους αλήθεια

-ενεργοποιεί τη φαντασία, οπτικοποιεί τα γεγονότα, προσδίδει πλούτο και ζωντάνια στην ποιητική έκφραση, προωθεί-διευκολύνει εν γένει την αναγνωστική πρόσληψη κλπ.

Με βάση τα παραπάνω στοιχεία και τη δημιουργία μίας ατμόσφαιρας, η οποία κατευθύνει τον/την αναγνώστη/-τρια σε μια ενδιαφέρουσα συνομιλία τόσο με το ποίημα όσο και με τον εαυτό του/της, θα εκφραστούν από τον/τη μαθητή/-τρια συναισθήματα, θα διατυπωθούν απόψεις σε ένα καλά οργανωμένο, νοηματικά/γλωσσικά κλπ. κείμενο π.χ. με τη σύνδεση επικοινωνιακού πλαισίου-συγκεκριμένου-περικειμένου-ύφους κ.ά.

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Το πλαίσιο μιας σχέσης

Το παρακάτω κείμενο αποτελεί απόσπασμα άρθρου του Δημήτρη Μπούκουρα, αναρτημένο στην Ιστοσελίδα www.dimitrismpoukouras.gr/themata-psychologias/... (Διασκευή)

Πολλοί από τους ψυχολόγους πιστεύουν ότι η ερωτική υπόθεση ή ο δεσμός του ζευγαριού, αν θέλετε, ήταν αφορμή για τη δημιουργία της θεμελιώδους μονάδας για τον άνθρωπο στην προσπάθειά του για εξέλιξη. Η μελέτη της ανθρώπινης Ιστορίας και οι ανθρωπολογικές έρευνες φανερώνουν ότι η «ένωση» του άντρα και της γυναίκας ικανοποιεί βαθιά ριζωμένες ψυχολογικές ανάγκες του ανθρώπου, όπως η ανάγκη για στοργή, οικειότητα, αναγνώριση και εμπιστοσύνη, έτσι ώστε η σχέση αυτή να συστήνει την γερή μονάδα ή πυρήνα της ομάδας που λέγεται κοινωνία.

Ωστόσο, η ανάγκη για έναν δεσμό, για μια συνένωση ενδεχομένως, κρύβει μιαν άλλη βαθύτερη ανάγκη, που αποκαλύπτεται μόνον όταν, γνωρίζοντας τον σύντροφο στις σημαντικές και αληθινές διαστάσεις του, μπορούν οι άνθρωποι να νιώσουν το συναίσθημα της αγάπης, να εξερευνήσουν τις δυνατότητες του εαυτού τους και του άλλου και να δώσουν τη μάχη κατά της αποξένωσης και της αλλοτρίωσης που σημαδεύει την εποχή μας. Μόνο μέσα από την τελική δέσμευση του εαυτού τους σε μια σχέση τα άτομα μπορούν πραγματικά να γυμνάσουν τον εαυτό τους και την ικανότητά τους να αναπτυχθούν και να ωριμάσουν.

Βεβαίως, μια σχέση ερωτική – συναισθηματική δεν εξελίσσεται πάντα ομαλά. Δεν μπορούμε να παραβλέψουμε πως σε μια σχέση ουσιαστικά προσπαθούν να «συμβιώσουν» δυο διαφορετικές προσωπικότητες, πράγμα που σημαίνει ότι, κάποια στιγμή ή κάποιες στιγμές, οι διαφορές τους θα βγουν στην επιφάνεια και η σύγκρουση μπορεί να είναι το πιθανότερο ενδεχόμενο. Τα προσωπικά βιώματα, ο χώρος και ο τόπος ανάπτυξης του καθενός, το μορφωτικό του επίπεδο, είναι μερικά από τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν τον τρόπο συμπεριφοράς του κάθε συντρόφου. Η αλληλεπίδραση, όμως, των δύο προσωπικοτήτων στον δεσμό τους μπορεί είτε να οδηγήσει σε μια τελική ωρίμανση και να εγκαταστήσει ένα στέρεο status σχέσης είτε να οδηγήσει στην τελική απομάκρυνση και συνεπώς να προκαλέσει τη διάλυση της σχέσης αυτής.

Τέλος, πρέπει να επισημάνουμε πως κάθε ανταλλαγή επικοινωνίας διαδραματίζεται μέσα σ' ένα δίχτυ περιστάσεων που προσδιορίζει τη σημασία αυτού που κάθε φορά λέγεται π.χ. ένα σχόλιο μέσα σε διαφορετικά πλαίσια μπορεί στη μια περίπτωση να φανεί σκληρό και στην άλλη να πάρει τη μορφή αστείου. Ένα μεγάλο μέρος της ζωής και της σχέσης του ζευγαριού απαρτίζεται από μικροπράγματα ή κοινά μικροζητήματα. Αν σ' αυτό το επίπεδο των ζητημάτων ρουτίνας δεν τα

βγάζουμε πέρα με τον σύντροφό μας, τότε η σχέση προχωράει σε δύσκολες καταστάσεις. Πολλές διαφωνίες ή παρεξηγήσεις μπορούν να παραμεριστούν αν προσέξει κάποιος/κάποια το πλαίσιο επικοινωνίας και ευαισθητοποιηθεί στις συνθήκες κάτω από τις οποίες προσπαθεί να επικοινωνήσει.

Μερικές φορές το πλαίσιο είναι φανερό, ενώ άλλες φορές το πραγματικό πλαίσιο μπορεί να γίνει φανερό μόνο αν διαβάσει κάποιος μη λεκτικά σήματα. Τα περισσότερα άτομα αγνοούν τελείως το επικοινωνιακό πλαίσιο, όταν μιλάνε σε ανθρώπους και ιδιαίτερα στον σύντροφό τους. Έτσι, διορθώνοντας ή εγκαταλείποντας αυτή τη συνήθεια, ανοίγουμε σίγουρα τον δρόμο για μια ουσιαστική επικοινωνία που βοηθάει απόλυτα τη σχέση δύο συντρόφων.

Κείμενο 2

Υπόγειο Τρένο

Το ποίημα ανήκει στον ποιητή Τίτο Πατρίκιο από το έργο «Παρίσι, Μάης 1960, ΘΑΛΑΣΣΑ ΕΠΑΓΓΕΛΙΑΣ», Δεύτερη έκδοση, Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο, 1985, σ. 23

Κι έπειτα τα χρόνια θα περάσουν
όγκοι βουνών και πέτρες θα παρεμβληθούν
θα ξεχαστούνε όλα
όπως ξεχνιέται το καθημερινό φαΐ
που μας κρατάει ορθούς.
Όλα, έξω από κείνη τη στιγμή
που μέσα στο συνωστισμό του υπόγειου τρένου
κρατήθηκες στο μπράτσο μου.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σε 50-60 λέξεις να αποδώσεις τους λόγους για τους οποίους, σύμφωνα με τον συντάκτη του κειμένου 1, οι άνθρωποι επιθυμούν να συνυπάρχουν.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να περιγράψεις τον τρόπο με τον οποίο στο Κείμενο 1 γίνεται, γλωσσικά και νοηματικά, η μετάβαση από την πρώτη στη δεύτερη παράγραφο.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Στην τρίτη παράγραφο του Κειμένου 1 να βρεις τις ρηματικές διατυπώσεις, οι οποίες σε τρία σημεία δηλώνουν βεβαιότητα και σε δύο σημεία δηλώνουν πιθανότητα. Να εντοπίσεις και να καταγράψεις τις διατυπώσεις αυτές (μονάδες 10) και να δικαιολογήσεις την επιλογή τους με κριτήριο το νόημα των προτάσεων ή περιόδων λόγου στις οποίες βρίσκονται (μονάδες 5).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποια σκηνή φαίνεται ότι έχει εντυπωθεί ανεξίτηλα στην ψυχή και τη μνήμη του ποιητικού υποκειμένου στο Κείμενο 2 και γιατί (μονάδες 10); Πιστεύεις ότι στη ζωή τέτοιες στιγμές πρέπει να μένουν στη μνήμη μας και για ποιους λόγους (μονάδες 5); Να αναπτύξεις την ερμηνεία σου σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σύμφωνα με το κείμενο, οι μαθητές/-τριες μπορούν να εντοπίσουν τους εξής λόγους που δικαιολογούν την επιθυμία των ανθρώπων να συνυπάρχουν:

- δημιουργείται μία θεμελιώδης μονάδα που συμβάλλει στην ανθρώπινη εξέλιξη
- ικανοποιείται η ανάγκη ψυχικής πλήρωσης για στοργή, οικειότητα, αναγνώριση, εμπιστοσύνη
- δημιουργείται η βάση, ο πυρήνας, μιας ευρύτερης κοινωνικής ομάδας
- επιτυγχάνεται η γνωριμία-αναγνώριση των πραγματικών αναγκών και των δύο συντρόφων
- απομακρύνεται, μέσω της αγάπης, η των ημερών μας αποξένωση και αλλοτρίωση
- εξουδετερώνεται ο εγωισμός, παρόλο που μια σχέση μπορεί να θεωρείται δέσμευση του “εαυτού”
- βελτιώνεται και ωριμάζει η σωματική και πνευματική ανάπτυξη κάθε συντρόφου, καθώς και του ζευγαριού, ανεξαρτήτως του πώς θα καταλήξει η σχέση τους
- καλλιεργείται η δεξιότητα κατανόησης του επικοινωνιακού πλαισίου/γλωσσικού κώδικα, ώστε να παραμερίζονται οι παρεξηγήσεις που δημιουργούνται μεταξύ δύο συνομιλητών/συντρόφων κ.ά.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Για τη γλωσσική και νοηματική μετάβαση από την πρώτη στη δεύτερη παράγραφο, ο συγγραφέας επέλεξε τη λέξη **ωστόσο** (μία λέξη, ένας σύνδεσμος, που εκφράζει αντίθεση-εναντίωση). Με τον τρόπο αυτό, επιτυγχάνεται η συνοχή δηλ. η μορφική (λεκτική) σύνδεση μεταξύ των δύο παραγράφων του κειμένου, ενώ αναδεικνύεται το είδος της νοηματικής σχέσης που υπάρχει ανάμεσα στις δύο παραγράφους (συνεκτικότητα). Με την επιλογή της λέξης αυτής αναιρείται με κατάλληλη επιχειρηματολογία στη 2^η παράγραφο ότι η σχέση δύο συντρόφων είναι αποτέλεσμα ενός μόνον παράγοντα.

Έτσι, η μετάβαση γίνεται μέσω της άρσης της πεποίθησης ότι οι άνθρωποι γίνονται ζευγάρια, για να καλύψουν μόνον ψυχοκοινωνικές ανάγκες. Αντιθέτως, υπάρχουν και άλλοι εξίσου σοβαροί λόγοι.

Η συνεκτικότητα του κειμένου δηλ. η νοηματική συνάφεια/σύνδεση στο περιεχόμενο μεταξύ των παραγράφων του κειμένου επιτυγχάνεται με την επανάληψη της λέξης σχέση (ή και των λέξεων *δεσμός, συνένωση, δέσμευση*).

Ο/Η μαθητής/-τρια μπορεί να αναφερθεί και στην αλληλουχία (χωρίς να απαιτείται) του κειμένου π.χ. στην ομαλή ακολουθία των χρόνων στα ρήματα των δύο παραγράφων, στη χρήση ενιαίου και σταθερού ύφους σε όλη την έκταση του συγκεκριμένου κειμενικού είδους κ.ά.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Ο/η μαθητής/-τρια εντοπίζει στην τρίτη παράγραφο του κειμένου (*Βεβαίως, μια σχέση ερωτική [...]* τη διάλυση της σχέσης αυτής) τις παρακάτω ρηματικές διατυπώσεις, οι οποίες δηλώνουν:

Βεβαιότητα:

-(Βεβαίως) δεν εξελίσσεται πάντα ομαλά.

-Δεν μπορούμε να παραβλέψουμε...[...] πράγμα που σημαίνει

-σίγουρα χαρακτηρίζουν τον τρόπο συμπεριφοράς του κάθε συντρόφου.

Πιθανότητα:

-κάποια στιγμή ή κάποιες στιγμές [...] η σύγκρουση μπορεί να είναι το πιθανότερο ενδεχόμενο.

-μπορεί είτε να οδηγήσει σε μια τελική ωρίμανση και να εγκαταστήσει ένα στέρεο status σχέσης είτε να οδηγήσει στην τελική απομάκρυνση (μονάδες 10).

A. Η επιλογή της βεβαιότητας έγινε με κριτήριο το νόημα των προτάσεων ή περιόδων λόγου στις οποίες βρίσκονται και, συμπερασματικά, σχετίζονται με τον *μεγάλο βαθμό βεβαιότητας* του συντάκτη του κειμένου ότι οι ανθρώπινες σχέσεις είναι αναγκαίες παρόλο που, επειδή ακριβώς είναι περίπλοκες, είναι δύσκολο να γνωρίζεις την κατάληξή τους.

B. Η επιλογή της πιθανότητας έγινε για να εκφραστεί η αναγκαιότητα, επιθυμία κλπ. του γράφοντος, ώστε να υπάρχει σύμπνοια στις σχέσεις του ζευγαριού. Αναφέρονται αιτίες-αφορμές μιας συγκρουσιακής σχέσης ανάμεσα σε ένα ζευγάρι. Υπάρχει πιθανότητα, εάν γνωρίζεις τις αιτίες, να προβλέψεις και να καταπολεμήσεις πιο εύκολα τα δυσάρεστα αποτελέσματά τους. Επιπλέον, μπορείς πιο εύκολα να παίρνεις και να δίνεις ό,τι ωφελεί και τους δύο συντρόφους (μονάδες 5).

Επισήμανση: Ο/η μαθητής δεν υποχρεούται να αναφερθεί στην τροπικότητα.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Η σκηνή που έχει εντυπωθεί ανεξίτηλα στην ψυχή και τη μνήμη του ποιητικού υποκειμένου εντοπίζεται στους τρεις τελευταίους στίχους «*μέσα στο συνωστισμό του υπόγειου τρένου κρατήθηκες στο μπράτσο μου*», η οποία υποβοηθά/συμβάλλει στο εξαγωγή του τελικού νοήματος

του ποιήματος και χρωματίζει το υφολογικό αποτέλεσμά του. Επιπλέον, το σκηνικό που εξελίσσεται συνδέεται και με τον τίτλο του έργου «Το υπόγειο τρένο».

Στον πρώτο στίχο (*Κι έπειτα τα χρόνια θα περάσουν*), καθώς και στους επόμενους στίχους, ο ποιητής μας προϋδεάζει ότι ο «πανδαμάτωρ» χρόνος θα παρασύρει και θα σβήσει τα πάντα. Ακόμη και το βασικό θέμα στο περικλειστο σύμπαν του ποιητή, το φαγητό, χάνει τις ουσιαστικές και κοινωνικές προεκτάσεις του. Κι όμως τα πράγματα, οι καταστάσεις, τα συναισθήματα κινούνται σε μία πορεία που, στο τέλος και εντελώς ξαφνικά, αλλάζει και σε μία στιγμή το ποίημα πλημμυρίζει από τη δύναμη μιας αλησμόνητης αγάπης, η οποία εκφράζεται χωρίς έντονο λυρισμό, αλλά με έναν ιδιότυπο και ρεαλιστικό τρόπο. Άρα, οι όγκοι βουνών και πέτρες που θα παρεμβληθούν, περνώντας τα χρόνια της ζωής του ποιητικού υποκειμένου συνειδητά-ασυνείδητα/εκούσια-ακούσια, δεν θα μπορέσουν να διαγράψουν ή να μειώσουν τη δύναμη της μοναδικής αυτής σχέσης.

Γιατί και πώς γίνεται αυτό; Διαφαίνεται ότι:

- υπήρχε αμοιβαία εμπιστοσύνη και αγάπη μεταξύ των δύο αυτών προσώπων/συντρόφων
- ήταν αρκετή μια στιγμή κι ένα απλό άγγιγμα για να μετασχηματιστεί ο κόσμος και να αλλάξει η κατάσταση των πραγμάτων και των ανθρώπινων σχέσεων. Ο κόσμος απέκτησε μια νέα διάσταση
- αναγνωρίστηκε η ανάγκη δημιουργίας κλίματος συντροφικότητας, έστω και φευγαλέας
- αναδύθηκε με τόνο εξομολογητικό **και** με ελεγχόμενη συγκίνηση ό,τι αξίζει να θυμάται το ποιητικό υποκείμενο, βλέποντας τον κόσμο με τη φρεσκάδα ενός νέου ανθρώπου
- σημασιοδότησε με άλλον τρόπο την έννοια του καθημερινού τρόπου μετακίνησης και του ταξιδιού μέσα σε ένα υπόγειο τρένο (Στο επίπεδο του πραγματικού, κυρίαρχο στοιχείο θα ήταν η δυσφορία από τον συνωστισμό. Στο δημιουργικό επίπεδο της ποίησης, το υποκείμενο αισθάνθηκε πληρότητα) (μονάδες 10).

Ο/Η μαθητής/-τρια μπορεί να μετατραπεί σε αυτόπτη μάρτυρα και να κάνει το δικό του ταξίδι στο «υπόγειο» τρένο. Μπορεί, επίσης, να ταξιδέψει με φαντασία και δημιουργικότητα κάτω από την επιφάνεια των πραγμάτων και των γεγονότων, όπως κυλά το υπόγειο τρένο κάτω από την επιφάνεια της γης. Αξίζει να εντοπίσει ανάμεσα στους οικείους ή και σε αυτούς που θα ήθελε να επισκεφτεί χώρους, πρόσωπα της καθημερινότητας και «στιγμιότυπα» που ασκούν μια ξεχωριστή έλξη επάνω του και, κυρίως, που θα ξέρει γιατί πρέπει να τα εκτιμήσει στο παρόν και δεν πρέπει να τα λησμονήσει στο μέλλον (μονάδες 5). Το κείμενο θα πρέπει να είναι καλά οργανωμένο, νοηματικά/γλωσσικά με απόδοση του χαρακτήρα του κειμενικού είδους που θα επιλεγεί από τον/την έφηβο/-η, με κατάλληλη σύνδεση επικοινωνιακού πλαισίου-συγκεκριμένου-περικειμένου-ύφους κλπ.

Κείμενο 1

Παράγοντες που επηρεάζουν την νεανική συμπεριφορά

Το κείμενο έχει αντληθεί από μεταπτυχιακή εργασία που εκπονήθηκε το 2013 με τίτλο: «Νεανική παραβατικότητα στον Νομό Ηρακλείου Κρήτης. Μελέτη περίπτωσης», Ελευθέριος Κωστένης, Φλώρινα, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Παιδαγωγικό τμήμα Νηπιαγωγών.

Οι νέοι που μεγαλώνουν σε ασταθές οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον θεωρείται ότι παρουσιάζουν αυξημένες πιθανότητες επικινδυνότητας ανάπτυξης αποκλίνουσας συμπεριφοράς, αφού εκτίθενται σε αρνητικές επιρροές. Ανάλογα με το είδος και τον βαθμό ισχύος αυτών των επιρροών, τα ασταθή περιβάλλοντα μπορεί να ευνοήσουν την ανάπτυξη αντικοινωνικής συμπεριφοράς στα παιδιά, γεγονός που συχνά οδηγεί σε ποινική και αποκλίνουσα συμπεριφορά στη μετέπειτα ζωή τους. Η νεανική παραβατική συμπεριφορά επηρεάζεται από μια σειρά ποικίλων παραγόντων μεταξύ των οποίων είναι η οικογένεια, η κοινωνικοοικονομική τάξη και οι εκπαιδευτικές εμπειρίες.

Το οικογενειακό περιβάλλον διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλο στην ψυχοσωματική ανάπτυξη των ανηλίκων. Η οικογένεια μεταλαμπαδεύει στους νέους κανόνες, αξίες και πρότυπα συμπεριφοράς, τα οποία αποτελούν καταλυτικούς παράγοντες για τη δημιουργία της εσωτερικής δομής της προσωπικότητας, καθώς και για τις μετέπειτα πεποιθήσεις και τα πρότυπα που ενστερνίζονται οι νέοι. Μέσα από την οικογενειακή μονάδα τα παιδιά μαθαίνουν το μεγαλύτερο μέρος των κανόνων που σχετίζονται με την αλληλεπίδρασή τους με τα υπόλοιπα μέλη του κοινωνικού συνόλου, αναπτύσσοντας διαπροσωπικές και λειτουργικές σχέσεις. Οι οικογένειες οι οποίες χαρακτηρίζονται από εσωτερική ισορροπία και συμβιώνουν σε ένα υγιές και αρμονικό περιβάλλον καθοδηγούν τα μέλη τους σχετικά με το πώς να αλληλεπιδρούν με τους γύρω τους σύμφωνα με λειτουργικά πρότυπα συμπεριφοράς. Αντίθετα, ένα αντικοινωνικό και νοσηρό οικογενειακό περιβάλλον διαπαιδαγωγεί τα μέλη του σύμφωνα με δυσλειτουργικούς κανόνες συμπεριφοράς. Έτσι, συμπεραίνουμε πως η οικογένεια δημιουργεί τις προδιαγραφές για την ανάπτυξη συμπεριφοράς σύμφωνης ή μη με τους κανόνες του κοινωνικού συνόλου.

Στο παρελθόν υπήρχε η παραδοχή ότι τα παιδιά που προέρχονταν από φτωχικό και εργατικής τάξης υπόβαθρο κατατάσσονταν σε μια «τάξη υψηλού κινδύνου» και ότι είναι πολύ πιθανό να αναπτύξουν παραβατική συμπεριφορά. Η αντίληψη αυτή συνεχίστηκε μέχρι και τις αρχές της δεκαετίας του 1960 όπου οι ειδικοί ερευνητές υποστήριζαν ότι το ταξικό υπόβαθρο ήταν μια

σημαντική επεξηγηματική μεταβλητή για την παραβατική τάση. Το τεκμήριο αυτό έκτοτε έχει αμφισβητηθεί έντονα, διότι τα στατιστικά στοιχεία άρχισαν να δείχνουν κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1960 ότι η εγκληματικότητα αποτελεί επίσης συχνό φαινόμενο μεταξύ των νέων της μεσαίας τάξης.

Κείμενο 2

[Ο κυρ – Γιώργος]

Το λογοτεχνικό έργο με τίτλο «Το πρώτο βήμα» ανήκει στον πεζογράφο Γιάννη Λεγκάκη και δημοσιεύτηκε στο Περιοδικό «Διαγώνιος», τεύχος 14, Μάιος-Αύγουστος 1976, σελ. 165-179, (Προσαρμογή στις ανάγκες της εξέτασης).

Στη γειτονιά μου, τρεις πόρτες πιο κάτω, έμενε μια γιαγιά, η θεια-Κατερίνη, γνωστή σ' όλο το χωριό για την καλοσύνη της και τα γιατροσόφια της. Εμένα, μ' αγαπούσε ιδιαίτερα, γιατί της έκανα όλα τα θελήματα. Μ' έστελνε στην αγορά, στη βρύση, στην εκκλησιά, να πάω καμιά λειτουργιά, κι όχι μόνο έτρεχα πάντα πρόθυμα, αλλά καθόμουν ώρες ολόκληρες μαζί της ακούγοντάς την να μου διηγείται τις περιπέτειες της ζωής της, που σε μένα φαίνονταν φανταστικές σαν παραμύθια. Άρχιζε απ' την παιδική της ηλικία [...] κι ύστερα πάλι θυμόταν με παράπονο τον άτυχο άντρα της, που τον έχασε πρόωρα, μένοντας χήρα με τέσσερα ορφανά, και κατέληγε στα παιδιά της, με τόσους κόπους και θυσίες τ' ανάστησε, για να γίνουν σήμερα όλοι τους νοικοκυραίοι. Ο μεγάλος της καημός όμως ήταν ο δεύτερος γιος της, ο κυρ-Γιώργος, που έμεινε ανύπαντρος, γεροντοπαλίκαρα. Ο κυρ-Γιώργος είχε πατζατζήδικο¹ στη Θεσσαλονίκη κι έβγαζε λεφτά με ουρά. Όσο όμως κι αν τον παρακαλούσε η γρια μάνα του, όσο κι αν τον πίεζαν οι συγγενείς του, δεν έλεγε να παντρευτεί. Σ' αυτόν κοντά ήθελε να με στείλει η θεια-Κατερίνη, για να μη παιδεύομαι στα χωράφια.

[...] Τον κυρ-Γιώργο τον γνώριζα από μικρός. Έρχονταν ταχτικά στο χωριό, κυρίως το χειμώνα, κι έβγαινε για κυνήγι. Ήταν δεινός κυνηγός. Ποτέ δεν γύριζε μ' άδεια χέρια. Ήταν ψηλός και γεμάτος, με επιβλητικό παράστημα και αρχοντική περπατησιά. Είχε μεγάλο πρόσωπο, λίγο παχουλό και καλοσυνάτο. Ομορφάντρας. Τα πλούσια μαλλιά του, χτενισμένα πίσω ολόισια μ' ένα ελαφρό γκρι στους κροτάφους, του έδιναν ύφος μεγαλοεπιχειρηματία. Γενικά ήταν άνθρωπος που ενέπνεε συμπάθεια κι εμπιστοσύνη.

ΘΕΜΑΤΑ

¹ εστιατόριο που σερβίρει ένα είδος σούπας, πιάτου που παρασκευάζεται από διαφόρων ειδών κρέατα (στομάχι, πόδια του ζώου) πολύ θρεπτική.

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Πώς το οικογενειακό περιβάλλον, σύμφωνα με το Κείμενο 1, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του εφήβου και κατ' επέκταση στην εκδήλωση ή μη παραβατικής συμπεριφοράς; (50 - 60 λέξεις)

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η 3^η παράγραφος του Κειμένου 1 οργανώνεται δομικά με την τεχνική της σύγκρισης – αντίθεσης. Ποια είναι τα σκέλη της (μονάδες 4) και τι θέλει να πετύχει με αυτήν ο συγγραφέας (μονάδες 6);

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

α. Η νεανική παραβατική συμπεριφορά επηρεάζεται από μια σειρά ποικίλων παραγόντων... (1^η παράγραφος)

β. Αντίθετα, ένα αντικοινωνικό και νοσηρό οικογενειακό περιβάλλον διαπαιδαγωγεί τα μέλη του σύμφωνα με δυσλειτουργικούς κανόνες συμπεριφοράς. (2^η παράγραφος)

γ. Το τεκμήριο αυτό έκτοτε έχει αμφισβητηθεί έντονα... (3^η παράγραφος)

Ποιο είναι το είδος της σύνταξης (ενεργητική ή παθητική) που χρησιμοποιείται στα παραπάνω χωρία του Κειμένου 1 (μονάδες 6); Να μετατρέψεις τη σύνταξη στην αντίθετη από αυτήν που σε κάθε χωρίο αναγνώρισες (μονάδες 3)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Πώς ερμηνεύεις την αντίδραση της μητέρας στην άρνηση του γιου της να παντρευτεί με βάση τα στερεότυπα της εποχής εκείνης για τον άνδρα και τον θεσμό του γάμου; (μονάδες 5). Συμφωνείς ή διαφωνείς μαζί της, λαμβάνοντας υπόψη και τα σημερινά δεδομένα; (μονάδες 10). Η απάντησή σου να τεκμηριώνεται με αναφορές στο Κείμενο 2 και να εκτείνεται σε 120-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σύμφωνα με το Κείμενο 1, όταν η κατάσταση στην οικογένεια είναι ασταθής, είναι πιθανότερο τα παιδιά να αναπτύξουν παραβατική συμπεριφορά. Η οικογένεια έχει καταλυτικό ρόλο στη διαμόρφωση του νεανικού ήθους με τις αξίες και τα πρότυπα συμπεριφοράς που προσφέρει και επηρεάζουν την κοινωνική αλληλεπίδραση του νέου. Όταν στην οικογένεια δεν υπάρχει ισορροπία και υγιές περιβάλλον, τότε γίνεται προβληματική η κοινωνική συμπεριφορά του νέου.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η σύγκριση - αντίθεση στην 3^η παράγραφο του Κειμένου 1 έχει ως σκέλη:

α. Η αντίληψη που ίσχυε στο παρελθόν, ως τις αρχές της δεκαετίας του 60, ότι τα παιδιά που προέρχονταν από φτωχικό και εργατικής τάξης υπόβαθρο κατατάσσονταν σε μια «τάξη υψηλού κινδύνου»

β. Η αμφισβήτηση αυτής της αντίληψης από τη δεκαετία του 60 και έπειτα, καθώς οι ειδικοί πλέον τάσσονται με την άποψη ότι η εγκληματικότητα αποτελεί, επίσης, συχνό φαινόμενο μεταξύ των νέων της μεσαίας τάξης.

Με τη σύγκριση – αντίθεση, η οποία έχει ως βάση της τα αποτελέσματα σχετικών ερευνών, ο συγγραφέας επιδιώκει να αποδείξει ότι δεν είναι η κοινωνική θέση του ατόμου κύρια αιτία για την εκδήλωση της νεανικής παραβατικότητας, αλλά το οικογενειακό περιβάλλον, όπως ανέπτυξε στην προηγούμενη παράγραφο.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Αναγνώριση είδους σύνταξης:

α. Παθητική σύνταξη.

β. Ενεργητική σύνταξη

γ. Παθητική σύνταξη

Μετατροπή:

α. Μια σειρά ποικίλων παραγόντων επηρεάζουν τη νεανική παραβατική συμπεριφορά.

β. Αντίθετα, από ένα αντικοινωνικό και νοσηρό οικογενειακό περιβάλλον διαπαιδαγωγούνται τα μέλη του σύμφωνα με δυσλειτουργικούς κανόνες συμπεριφοράς.

γ. (Οι ειδικοί) έχουν αμφισβητήσει έντονα έκτοτε αυτό το τεκμήριο.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ο/η μαθητής/μαθήτρια, με αφόρμηση το Κείμενο 2, αναμένεται να:

- σχολιάσει και ερμηνεύσει τη στάση και την επιμονή της μητέρας και των συγγενών, προκειμένου ο κυρ-Γιώργης να αλλάξει άποψη (και να παντρευτεί)
- αναπτύξει την αναγνωστική του ανταπόκριση, συνδέοντας την άρνηση του γιου να υποταχθεί στις επιθυμίες και τις αντιδράσεις του κοινωνικού συνόλου και να παντρευτεί σε σχέση με το σήμερα
- αναφερθεί στη γονεϊκή προσπάθεια, εδώ της μητέρας - ή και εν γένει των συγγενικών προσώπων - να επηρεάζουν τους νέους στη λήψη σοβαρών αποφάσεων που αφορούν τη ζωή τους και το μέλλον τους
- αναδείξει τις προσπάθειες της μητέρας να ανταποκριθεί μόνη της (λόγω του θανάτου του «άτυχου» άντρα της) στις ανάγκες της οικογένειάς της και την προστασία των παιδιών της από αντικοινωνικές συμπεριφορές (για να γίνουν σήμερα όλοι τους νοικοκυραίοι)
- τηρήσει για την ερμηνευτική του/της προσέγγιση το όριο των 100-150 λέξεων.

Οποιαδήποτε άποψη διατυπώνεται στο β' σκέλος αυτού του θέματος θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί/τεκμηριωθεί με στοιχεία/χωρία του κειμένου και χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο ή να μην αξιολογεί τον χωροχρόνο που εξελίσσονται τα γεγονότα.

Κείμενο 1

Πολεμώντας τη μοναξιά της τρίτης ηλικίας

Το κείμενο είναι διασκευασμένο άρθρο του Νίκου Ευσταθίου και δημοσιεύθηκε στις 8 Φεβρουαρίου 2019 στην εφημερίδα Καθημερινή.

«Για αναρίθμητους ανθρώπους του πλανήτη, η μοναξιά έχει εξελιχθεί σε θλιβερή πραγματικότητα της σύγχρονης ζωής». Τάδε έφη¹, ακριβώς ένα χρόνο πριν, η 42χρονη Τρέισι Κράουτς, η πρώτη υπουργός Μοναξιάς του Ηνωμένου Βασιλείου, όταν ανέλαβε το καινούργιο πόστο της, με στόχο να καταπολεμήσει την αποξένωση που προκαλούν οι σύγχρονοι ρυθμοί ζωής στην τρίτη ηλικία. Πράγματι, καθώς η επικοινωνία μπαίνει ολοκληρωτικά στο πλαίσιο της ψηφιακής εποχής και ενώ τα χάσματα των γενεών αυξάνονται σημαντικά, οι ηλικιωμένοι του πλανήτη αντιμετωπίζουν ανησυχητικά περισσότερη μοναξιά. Στην Ιαπωνία, το φαινόμενο των μοναχικών θανάτων των ηλικιωμένων είναι τόσο σύνηθες, που απέκτησε πλέον το ξεχωριστό όνομα Kodokushi, ενώ, σύμφωνα με έρευνα του 2010, πάνω από το ένα τρίτο των Αμερικανών πολιτών άνω των 60 αισθάνεται μοναξιά. Τέτοια είναι η έκταση της πρόκλησης, την οποία αντιμετωπίζει η τρίτη ηλικία, που ο πρώην γενικός χειρουργός των ΗΠΑ Βίβεκ Μούρθι χαρακτήρισε τη μοναξιά ως επιδημία και ανέφερε ότι η κοινωνική απομόνωση «σχετίζεται με μείωση της διάρκειας ζωής συγκρίσιμη με εκείνη που προκαλείται από το κάπνισμα 15 τσιγάρων την ημέρα».

Ωστόσο, ανά τον κόσμο, δεκάδες συγκινητικές πρωτοβουλίες απαντούν στην αποξένωση της τρίτης ηλικίας δημιουργώντας νέες συνθήκες για κοινωνική ένταξη και αλληλεπίδραση. Μία από αυτές βρίσκεται στην κεντρική εκθεσιακή αίθουσα του Museo Civico, στη γραφική Βιτσέντζα της Ιταλίας, όπου δύο φορές την εβδομάδα συναντά κανείς μια εντυπωσιακή ξύλινη σκηνή. Επάνω της φιλοξενείται ένα πρωτόγνωρο θέαμα: τα απογεύματα δεκάδες άτομα χορεύουν με τον δικό τους ρυθμό. Οι περισσότεροι είναι ηλικιωμένοι ασθενείς που πάσχουν από τη νόσο του Πάρκινσον, ωστόσο πλαισιώνονται από εφήβους, τουρίστες, μετανάστες και ανθρώπους όλων των κοινωνικών στρωμάτων. Καλούνται όλοι μαζί να αντλήσουν έμπνευση από τους μοντέρνους πίνακες με τα έντονα γεωμετρικά σχέδια που κοσμούν την αίθουσα και να μεταφέρουν με την κίνησή τους τη ροή της ενέργειας και της ζωτικότητας που κρύβουν μέσα τους.

Οι ερασιτέχνες χορευτές είναι κομμάτι της πρωτοβουλίας σύγχρονου χορού που ονομάζεται «Dance Well» και βασίζεται στον χορό ως θεραπεία και τεχνική κοινωνικής ενσωμάτωσης για

¹ Τάδε έφη: αυτά είπε.

άτομα που πάσχουν από τη γνωστή νόσο. Κάθε Δευτέρα και Παρασκευή, περίπου 70 άτομα περιφέρονται στις αίθουσες του μικρού μουσείου, ενώ ένας δάσκαλος και χορογράφος τούς καλεί να κινηθούν κατά μήκος των διαδρόμων και να ανταποκριθούν στα καλλιτεχνικά ερεθίσματα με την κίνησή τους. Μερικοί χαράσσουν τα δικά τους χορευτικά μονοπάτια, ενώ κάποιοι δημιουργούν τροχιές που αλληλεπιδρούν με άλλους χορευτές, με αποτέλεσμα τη θεραπευτική φυσική επαφή με άλλους ανθρώπους που σπάνια βιώνουν οι πάσχοντες ηλικιωμένοι.

«Όλα ξεκίνησαν από την ιδέα –την οποία αργότερα επιβεβαίωσε και η επιστήμη– πως ο σύγχρονος χορός μπορεί να βοηθήσει τους ανθρώπους που πάσχουν από Πάρκινσον να βελτιώσουν την ποιότητα της ζωής τους», αναφέρει ο Ντανιέλε Βόλπε, διευθυντής θεραπευτικού κέντρου στο Ινστιτούτο Πάρκινσον της Ιταλίας. «Πρέπει να βρούμε νέα μοντέλα θεραπείας και αποκατάστασης πέρα από τις συμβατικές μεθόδους», προσθέτει, ενώ προειδοποιεί πως οι 6,9 εκατομμύρια ασθενείς που πάσχουν από τη νόσο κινδυνεύουν να διπλασιαστούν μέχρι το 2040.

Κείμενο 2

Η ψυχές των γερόντων

Το ποίημα του Κωνσταντίνου Π. Καβάφη, στο οποίο διατηρήθηκε η ιδιότυπη καθαφική ορθογραφία, περιλαμβάνεται στην έκδοση «Τα Ποιήματα», Τ. Α 1897 - 1918, Ίκαρος 1963, την οποία επιμελήθηκε ο Γ. Π. Σαββίδης.

Μες στα παληά τα σώματά των τα φθαρμένα
κάθονται των γερόντων η ψυχές.
Τι θλιβερές που είναι η πτωχές
και πώς βαρύνονται την ζωή την άθλια που τραβούνε.
Πώς τρέμουν μην την χάσουνε και πώς την αγαπούνε
η σαστισμένες κι αντιφατικές
ψυχές, που κάθονται —κωμικοτραγικές—
μες στα παληά των τα πετσιά τ' αφανισμένα.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να επαληθεύσεις ή να διαψεύσεις, με βάση το Κείμενο 1, τις παρακάτω προτάσεις, γράφοντας στο φύλλο σου δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση τη λέξη Σωστό ή Λάθος.

- α. Η μοναξιά πλήττει κυρίως τους ηλικιωμένους ανθρώπους.
- β. Δε γίνεται καμία προσπάθεια για την αποφυγή της κοινωνικής απομόνωσης των ηλικιωμένων.
- γ. Ο χορός μπορεί να αξιοποιηθεί ως μέσο κοινωνικοποίησης.
- δ. Οι ηλικιωμένοι άνθρωποι δεν έχουν πολλές ευκαιρίες φυσικής επαφής με άλλους ανθρώπους.
- ε. Η θεραπεία μέσω του χορού είναι μια συμβατική μέθοδος θεραπείας.

Μονάδες 10

2ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στη δεύτερη και στην τρίτη παράγραφο του Κειμένου 1, ο λόγος οργανώνεται με περιγραφή ή με αφήγηση; Να τεκμηριώσεις την απάντησή σου με συντομία.

Μονάδες 10

3ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να εντοπίσεις πέντε ουσιαστικά ή επίθετα που περιγράφουν μια αρνητική κατάσταση στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1 και πέντε αντίστοιχες λέξεις (και γραμματικούς τύπους) στην παράγραφο 2 που περιγράφουν μια θετική και αισιόδοξη κατάσταση (μονάδες 10). Να δικαιολογήσεις την παρουσία τους σε σχέση με την πρόθεση του συντάκτη σε αυτό το τμήμα του κειμένου.(μονάδες 5)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποιον προβληματισμό θέτει, κατά τη γνώμη σου, το ποιητικό υποκείμενο; Συμφωνείς με την άποψή του; Να αναπτύξεις τις σκέψεις σου σε ένα κείμενο 100-150 λέξεων.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, είναι αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- α. Λ
- β. Λ
- γ. Σ
- δ. Σ
- ε. Λ

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στη δεύτερη και στην τρίτη παράγραφο του Κειμένου 1 ο λόγος οργανώνεται με περιγραφή, καθώς περιγράφεται μια συγκινητική πρωτοβουλία χορο-θεραπείας για την ενσωμάτωση των ηλικιωμένων, η οποία λαμβάνει χώρα στη Βιντσέτσα της Ιταλίας.

Ως στοιχεία για τεκμηρίωση της απάντησης μπορούν να αξιοποιηθούν ενδεικτικά κάποια από τα παρακάτω:

- Στο απόσπασμα απαντούν πολλά επίθετα, χαρακτηριστικό στοιχείο της γλώσσας της περιγραφής, καθώς τα επίθετα αποδίδουν με ακρίβεια τις ιδιότητες των περιγραφόμενων αντικειμένων (κεντρική εκθεσιακή, εντυπωσιακή ξύλινη, πρωτόγνωρο, δεκάδες, μοντέρνους, έντονα γεωμετρικά, μικρού, θεραπευτική φυσική κ.ά.)
- Όλα τα ρήματα στο συγκεκριμένο απόσπασμα βρίσκονται στον ενεστώτα. Απαντούν αρκετά συνδετικά ρήματα για παράθεση χαρακτηριστικών (π.χ. *είναι* ηλικιωμένοι ασθενείς, *οι* ερασιτέχνες χορευτές *είναι* κομμάτι) και κυρίως ρήματα δράσης για περιγραφή συμπεριφορών (*χορεύουν*, *περιφέρονται*, *χαράσσουν*, *αλληλεπιδρούν*, *δημιουργούν* κ.ά.).
- Απαντούν, επίσης, αρκετοί προσδιορισμοί που δηλώνουν την οργάνωση του λόγου με άξονα τον χώρο (στην κεντρική εκθεσιακή αίθουσα, επάνω, στις αίθουσες του μικρού μουσείου κατά μήκος κ.ά.)

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Ουσιαστικά ή επίθετα που περιγράφουν μια αρνητική κατάσταση στην παράγραφο 1:

θλιβερή,
υπουργός Μοναξιάς,
αποξένωση,
χάσματα των γενεών,
μοναχικών θανάτων,
επιδημία,
κοινωνική απομόνωση,
μείωση της διάρκειας ζωής,
έκταση της πρόκλησης.

Ουσιαστικά ή επίθετα που περιγράφουν μια θετική και αισιόδοξη κατάσταση στην παράγραφο 2:

δεκάδες συγκινητικές πρωτοβουλίες,
νέες συνθήκες,
κοινωνική ένταξη,
αλληλεπίδραση,
πρωτόγνωρο θέαμα,
ροή ενέργειας,
ζωτικότητα.

Πρόθεση του συντάκτη είναι η ευαισθητοποίηση των αναγνωστών για τη μοναξιά που βιώνουν οι άνθρωποι τρίτης ηλικίας. Στην πρώτη παράγραφο, εκτίθενται το μέγεθος και η σοβαρότητα του προβλήματος της μοναξιάς των ηλικιωμένων ανθρώπων και, στη συνέχεια, ακολουθεί η παρουσίαση μιας συγκινητικής πρωτοβουλίας κοινωνικής ενσωμάτωσης των ηλικιωμένων μέσα από τη χορο-θεραπεία, η οποία αναδεικνύεται ως μια καλή πρακτική αντιμετώπισης του προβλήματος.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε άποψη διατυπώνεται από τους μαθητές/-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί/ τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Θετικά αξιολογείται η προσπάθεια του/της μαθητή/-τριας να αναδείξει μέσα από την απάντησή του/της τον προβληματισμό του ποιητικού υποκειμένου γύρω από:

- τη φθορά που προκαλεί ο χρόνος στο ανθρώπινο σώμα (Μες στα παληά τα σώματά των τα φθαρμένα, μες στα παληά των τα πετσιά τ' αφανισμένα)

- την αντιφατική στάση των ηλικιωμένων ανθρώπων απέναντι στη ζωή (και πώς βαρύνονται την ζωή την άθλια που τραβούνε / Πώς τρέμουν μην την χάσουνε και πώς την αγαπούνε / η σαστισμένες κι αντιφατικές / ψυχές, που κάθονται — κωμικοτραγικές)
- τη στάση των άλλων απέναντι στους ηλικιωμένους (Τι θλιβερές που είναι η πτωχές / την ζωή την άθλια που τραβούνε).

Κείμενο 1

Η ανατομία της αγάπης και το παράδοξο του έρωτα

Το κείμενο είναι διασκευασμένο άρθρο της Χριστίνας Πετρέλλη και δημοσιεύθηκε στις 9 Σεπτεμβρίου 2019 στον ιστότοπο <https://www.psychology.gr>

Στην πραγματικότητα, λίγοι άνθρωποι στην σύγχρονη εποχή έχουν απαλλαγεί από τις αγωνίες των ερωτικών σχέσεων. Αυτές οι αγωνίες έρχονται σε πολλές μορφές: φιλώντας πάρα πολλούς βατράχους στον δρόμο προς τον γοητευτικό πρίγκιπα ή την όμορφη πριγκίπισσα, προσηλωμένη αναζήτηση στο διαδίκτυο, μοναχική επιστροφή από μπαρ, πάρτι ή ραντεβού στα τυφλά.

Ακόμα, κι όταν οι σχέσεις σχηματιστούν, οι αγωνίες δεν σβήνουν, καθώς μπορεί να βαριέσαι, να είσαι ανήσυχος ή θυμωμένος μέσα σε αυτές, να ανταλλάσσεις οδυνηρές κουβέντες και να έχεις επώδυνες συγκρούσεις ή τελικά να βρεθείς σε σύγχυση, αμφιβολίες και την κατάθλιψη του χωρισμού ή του διαζυγίου. Αυτοί είναι μόνο μερικοί από τους τρόπους με τους οποίους η αναζήτηση της αγάπης είναι μια συγκλονιστικά δύσκολη εμπειρία από την οποία λίγοι άντρες και γυναίκες έχουν γλιτώσει. Αν μπορούσαμε να ακούσουμε τους ήχους των ανδρών και των γυναικών που αναζητούν αγάπη, θα ακούγαμε μια μακρά και δυνατή λιτανεία από στεναγμούς, λυγμούς, δάκρυα και σπαραγμούς.

Η ευτυχία μου είμαι εγώ, όχι εσύ. Όχι μόνο γιατί εσύ μπορεί να είσαι περαστικός, αλλά κι επειδή εσύ θέλεις να είμαι αυτό που δεν είμαι. Υπάρχει μια θαυμάσια φράση του Γκαίτε ¹ που περιέχει όλη την ειρωνεία αυτού του αλληλεπιδρώντος μηχανισμού. «Εγώ σ' αγαπώ. Αυτό όμως δεν έχει καμιά σχέση με σένα».

Οι γυναίκες παραπονιούνται ότι δεν ξέρουν τι περιμένουν οι άντρες και οι άντρες λένε ότι δεν καταλαβαίνουν τι θέλουν οι γυναίκες. Όπως είπε ο Λακάν ² με έναν στεναγμό: «οι ερωτευμένοι άνθρωποι είναι καταδικασμένοι να συνεχίζουν να μαθαίνουν την γλώσσα του άλλου επ' αόριστον,

¹ παγκοσμίως γνωστός Γερμανός ποιητής, μυθιστοριογράφος, δραματουργός, θεωρητικός της Τέχνης, φυσιοδίφης και φιλέλληνας (1749-1832).

² Γάλλος ψυχαναλυτής και ψυχίατρος (1901-1981). Οι ιδέες του άσκησαν σημαντική επίδραση στην κριτική θεωρία, τη λογοτεχνική θεωρία, τη γαλλική φιλοσοφία του 20ού αιώνα, την κοινωνιολογία, τη φεμινιστική θεωρία, τη θεωρία κινηματογράφου και την κλινική ψυχανάλυση.

ψηλαφώντας, αναζητώντας τα κλειδιά, κλειδιά που είναι πάντα ανακλήσιμα³». Ο έρωτας είναι πάντα ένας λαβύρινθος από παρεξηγήσεις όπου η έξοδος δεν υπάρχει.

Κείμενο 2

Κόρη ευπειθής

Το απόσπασμα από το διήγημα με αυτόν τον τίτλο έχει αντληθεί από το βιβλίο της Αλεξάνδρας Παπαδοπούλου «Κόρη ευπειθής και άλλα διηγήματα», 1993, Αθήνα: Εκδ. Νεφέλη, σ.σ. 7-10.

Η κυρία Παρθενιάδου, επαινούσα την πρωτότοκόν της Αμαλίαν, λέγει αυτά σταυροκοπούμενη.

- Όχι να το καυχηθώ, έδωκα στα παιδιά ανατροφή. Με σέβονται και έξω από τα λόγια μου δε βγαίνουνε. Θεοσεβούμενα, ποτές τους νηστεία δε χαλνούνε. Εκείνη η Αμαλία μου (όχι να το παινεθώ), όλοι την λένε κορώνα των κοριτσιών. Άλλη να ήτανε τον κυρ Ιορδάνη άντρα της τον έπαιρνε; Ποτές δεν το 'κανε, μα η Αμαλία μου το χρυσό μου το κορίτσι τον πήρε, για να μην πη όχι σε μένα.

Καλά έκαμα και δεν τα 'μαθα πολλά γράμματα τα παιδιά μου, να πάρη ο νους τους αέρα και να θέλουνε να σηκώσουνε κεφάλι.

Τι έχει ο κυρ Ιορδάνης; νοικοκύρης άνθρωπος που έχει δέκα κλειδιά στην τσέπη του, από σπίτια και από μαγαζιά. Θα ζήση σαν βασίλισσα και ύστερα αυτός με τα βουνά ίσια ίσια δε θα ζήση, παίρνει έναν άντρα όπως τον θέλει. Πηγαίνω στο σπίτι της και την καμαρώνω· του πουλιού το γάλα της φέρνει, αυτοί οι Ανατολίτηδες αγαπούν τη γυναίκα. Ας έχει την ευχή του Χριστού και της Παναγίας, που μ' άκουσε και τον πήρε.

Αν έπαιρνε κανένα παληκαράκι και ζούσε άσχημη ζωή, καλά ήτανε; Αμ' αυτά κι αυτά κάμνουν οι κοπέλλες και κακοπέφτουνε ή γένουνται γεροντοκόριτσα.

Αυτά λέγει η κ. Παρθενιάδου μονολογούσα (και εν ομηγύρει) χωρίς να πάρη αναπνοήν.

Η Αμαλία έγεινε κυρία Ιορδάνου και κατ' αρχάς την εμέθυσε ο πλούτος του γέροντος.

Έγεινε η κομψότερα γυνή του πολυθορύβου Πέραν, και αι ενδυμασίαι της εκίνουν την ζηλοτυπίαν όλων.

Δι' αυτό η κ. Παρθενιάδου έχαιρε τόσο πολύ δια την πρακτικήν ιδέαν και δια την επιτυχή εφαρμογήν της ιδέας ταύτης.

³ μπορούν να ανακληθούν, να τα πάρει κάποιος πίσω.

Καμμιά δεν ετόλμησε να αποκαλέση «θύμα» την Αμαλίαν, τα θύματα δεν φαίνονται τόσο αστραπηβόλα και τόσο ευτυχή.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να επαληθεύσεις ή να διαψεύσεις, με βάση το Κείμενο 1, τις παρακάτω προτάσεις, γράφοντας στο φύλλο σου δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση τη λέξη Σωστό ή Λάθος.

- α. Οι περισσότεροι άνθρωποι στη σημερινή εποχή δεν αγωνιούν για τις ερωτικές σχέσεις.
- β. Η αγωνία για τις ερωτικές σχέσεις εκφράζεται με διαφορετικούς τρόπους.
- γ. Η αναζήτηση της αγάπης είναι μια επώδυνη εμπειρία.
- δ. Ο έρωτας ταλαιπωρεί περισσότερο τους άνδρες από τις γυναίκες.
- ε. Οι ερωτευμένοι άνθρωποι βρίσκονται σε μια διαρκή προσπάθεια κατανόησης του άλλου.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η συντάκτρια του Κειμένου 1 επικαλείται συχνά τα λόγια καταξιωμένων στον χώρο τους προσώπων. Να εντοπίσεις δύο παραδείγματα στο κείμενο (μονάδες 6) και να εξηγήσεις τι θέλει να πετύχει με αυτήν την επιλογή της (μονάδες 4).

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να εντοπίσεις στο Κείμενο 1 πέντε περιπτώσεις στις οποίες χρησιμοποιείται η μεταφορική λειτουργία της γλώσσας (μονάδες 10) και να αιτιολογήσεις συνολικά την επιλογή της συντάκτριας με κριτήριο την πρόθεσή της (μονάδες 5).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Με σχετικές κειμενικές αναφορές να ερμηνεύσεις την οπτική με την οποία στο Κείμενο 2 η κυρία Παρθενιάδου αντιμετωπίζει τον γάμο της κόρης της. Είναι, κατά τη γνώμη σου, «θύμα» η Αμαλία ή όχι; Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 120-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, είναι αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- α. Λ
- β. Σ
- γ. Σ
- δ. Λ
- ε. Σ

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Παραδείγματα επίκλησης στην αυθεντία:

- Υπάρχει μια θαυμάσια φράση του Γκαίτε που περιέχει όλη την ειρωνεία αυτού του αλληλεπιδρώντος μηχανισμού. «Εγώ σ' αγαπώ. Αυτό όμως δεν έχει καμιά σχέση με σένα».
- Όπως είπε ο Λακάν με έναν στεναγμό: «οι ερωτευμένοι άνθρωποι είναι καταδικασμένοι να συνεχίζουν να μαθαίνουν την γλώσσα του άλλου επ' αόριστον, ψηλαφώντας, αναζητώντας τα κλειδιά, κλειδιά που είναι πάντα ανακλήσιμα».

Η συντάκτρια επικαλείται λόγια καταξιωμένων προσώπων, όπως του Γκαίτε και του Λακάν, προκειμένου να ενισχύσει την πειστικότητα των λόγων της με το κύρος της αυθεντίας, αλλά και να δηλώσει την ευρυμάθειά της.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Ενδεικτικές περιπτώσεις στις οποίες χρησιμοποιείται η μεταφορική λειτουργία της γλώσσας:

Η ανατομία της αγάπης και το παράδοξο του έρωτα / φιλώντας πάρα πολλούς βατράχους στον δρόμο προς τον γοητευτικό πρίγκιπα / προσηλωμένη αναζήτηση στο διαδίκτυο/ ραντε-βού στα τυφλά / οι αγωνίες δεν σβήνουν / οδυνηρές κουβέντες / επώδυνες συγκρούσεις / λιτανεία από στεναγμούς, λυγμούς, δάκρυα και σπαραγμούς / οι ερωτευμένοι άνθρωποι

είναι καταδικασμένοι / ψηλαφώντας, αναζητώντας τα κλειδιά / ένας λαβύρινθος από παρεξηγήσεις

Πρόθεση συντάκτριας: η συντάκτρια χρησιμοποιεί σε αρκετά σημεία τη μεταφορική λειτουργία της γλώσσας, αποσκοπώντας στην αισθητική συγκίνηση, στην πρόκληση των συναισθημάτων του αναγνώστη και ειδικότερα στην ευαισθητοποίησή του γύρω από τις δυσκολίες του έρωτα. Παράλληλα, η συγκεκριμένη λειτουργία της γλώσσας δημιουργεί ερέθισμα για προβληματισμό, καθώς το μήνυμα μεταφέρεται με έμμεσο τρόπο, ώστε ο δέκτης να μπει στη διαδικασία να σκεφτεί με ερέθισμα τις εικόνες που συχνά σχηματίζονται.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε άποψη διατυπώνεται από τους μαθητές/-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί/ τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Η κυρία Παρθενιάδου πρωταγωνιστεί στο απόσπασμα. Η αντίληψή της για το γάμο είναι σύμφωνη με τις αντιλήψεις των ανθρώπων σε παλαιότερες εποχές, οι οποίοι με πρακτικά και χρησιμοθηρικά κριτήρια επέλεγαν τους/τις συζύγους για τα παιδιά τους (Δι' αυτό η κ. Παρθενιάδου έχαιρε τόσο πολύ δια την πρακτικήν ιδέαν και δια την επιτυχή εφαρμογήν της ιδέας ταύτης). Επιλέγει και στην ουσία επιβάλλει στην κόρη της τον κύριο Ιορδάνη, αν και η διαφορά ηλικίας είναι εμφανής (την εμέθυσεν ο πλούτος του γέροντος). Είναι καθαρά επιλογή δική της και τη δικαιολογεί ως δείγμα καλής ανατροφής (Όχι να το καυχηθώ, έδωκα στα παιδιά ανατροφή. Με σέβονται και έξω από τα λόγια μου δε βγαίνουνε.) και σεβασμού (μα η Αμαλία μου το χρυσό μου το κορίτσι τον πήρε, για να μην πη όχι σε μένα). Εντύπωση δημιουργεί και η άποψή της για τη μόρφωση των παιδιών (Καλά έκαμα και δεν τα 'μαθα πολλά γράμματα τα παιδιά μου, να πάρη ο νους τους αέρα και να θέλουνε να σηκώσουνε κεφάλι.), η οποία συνιστά στερεότυπη αντίληψη, ειδικά για τα κορίτσια σε παλαιότερες εποχές. Τέλος, ενδιαφέρουσα είναι η άποψη που εκφράζει συγκριτικά για την κατάληξη που θα είχε η Αμαλία σε διαφορετική περίπτωση (Αν έπαιρνε κανένα παληκαράκι και ζούσε άσχημη ζωή, καλά ήτανε; Αμ' αυτά κι αυτά κάμνουν οι κοπέλλες και κακοπέφτουνε ή γένουνται γεροντοκόριτσα.) που η Αμαλία δεν είχε ακολουθήσει τις υποδείξεις της και δε ζούσε «σα βασίλισσα» (του πουλιού το γάλα της φέρνει) κοντά στον κύριο Ιορδάνη με «τα δέκα κλειδιά» (δείγμα της περιουσίας του).

Ο/Η μαθητής/-τρια ανάλογα με την αναγνωστική ανταπόκριση και κατανόηση του κειμένου, αλλά και τις αντιλήψεις του για τη ζωή και την επιλογή συντρόφου καλείται να πάρει θέση στο δεύτερο ερώτημα αναφορικά με το αν κρίνει «θύμα» την Αμαλία.

Κείμενο 1

Γιατί δεν γελάμε λοιπόν;

Το παρακάτω κείμενο αποτελεί διασκευή άρθρου που δημοσιεύθηκε στον ιστότοπο <http://www.exelixi-psychotherapy.gr>

Το γέλιο είναι μια κατεξοχήν συλλογική εμπειρία. Σπανίως γελάμε μόνοι μας. Ωστόσο, μολονότι ο ρόλος του γέλιου έχει μελετηθεί ήδη από την αρχαιότητα, μόλις τις τελευταίες δεκαετίες οι κοινωνικοί επιστήμονες έχουν αρχίσει να αξιολογούν πραγματικά την «θεραπευτική επίδραση» που μπορεί να έχει το γέλιο όχι μόνο στην ψυχο-διανοητική υγεία του ατόμου αλλά και στις διαπροσωπικές και κοινωνικές σχέσεις.

Το γέλιο δεν είναι μόνο ένας μηχανισμός εκτόνωσης και θεραπείας της ψυχοσωματικής έντασης είναι και μηχανισμός ενίσχυσης και σύσφιξης των διαπροσωπικών σχέσεων και των κοινωνικών δεσμών. Σύμφωνα με τους ανθρωπολόγους, μολονότι όταν γελάμε σε βάρος κάποιου, το γέλιο μπορεί να γίνει μέσο επίδειξης εξουσίας και επιβολής, όταν γελάμε μαζί με κάποιον άλλο άνθρωπο, το γέλιο γίνεται μέσο να μοιραστούμε μια κοινή εμπειρία ανακούφισης που συνήθως σχετίζεται με την απομάκρυνση από κάποιον (πραγματικό ή φανταστικό) κίνδυνο. Το γέλιο μας κάνει να νιώθουμε καλά, γιατί εξουδετερώνει επώδυνα συναισθήματα όπως φόβο, θυμό, ανία, απελευθερώνοντάς τα. Αυτή η απελευθέρωση μπορεί να παρεμποδίσει ή και να σταματήσει τις αψιμαχίες, να εξομαλύνει τις εντάσεις και να μας βοηθήσει να δούμε και να κατανοήσουμε την οπτική γωνία των άλλων ανθρώπων. Σε πολλές κοινωνίες, μάλιστα, υπάρχουν στην παράδοση τους ειδικές τελετουργίες γέλιου με στόχο την διαχείριση προβλημάτων στις σχέσεις και την σύσφιξη των ομαδικών και κοινωνικών δεσμών.

Γιατί δεν γελάμε λοιπόν; Γιατί οι περισσότεροι άνθρωποι όσο μεγαλώνουν γελούν όλο και λιγότερο και αντιμετωπίζουν με αμηχανία, επιφύλαξη ακόμα και οργή τυχόν προτροπές να αξιοποιήσουν τις «θεραπευτικές ιδιότητες του γέλιου» ή με άλλα λόγια να «αφήσουν έστω και για λίγο» την σοβαρή αντιμετώπιση των προβλημάτων τους; Η απάντηση είναι ότι όποιος γελάει πολύ και εύκολα μπορεί να θεωρηθεί «μη-σοβαρός». Ένα από τα πρώτα πράγματα που «κόβονται» στο σχολείο είναι τα γέλια. Μεγαλώνουμε κυνηγημένοι από την απειλή ότι θα φανούμε γελοίοι και ελαφρόμυαλοι. Ενηλικιωνόμαστε και μας έχει γίνει κυριολεκτικά πλύση εγκεφάλου ότι

για να μας πάρουν οι άλλοι σοβαρά πρέπει να δείχνουμε σοβαροί. Για να παραμείνουμε σοβαροί πρέπει «να έχουμε τον έλεγχο» των συναισθηματικών εκδηλώσεων και της συμπεριφοράς μας.

Αυτή η προσπάθεια διατήρησης του ελέγχου ενισχύει τον ανταγωνισμό και την καχυποψία και τελικά μας οδηγεί σταδιακά στην αποξένωση από τον εαυτό μας και τους άλλους. Είναι πολύ σημαντικό να μπορούμε να διακρίνουμε το σημαντικό από το ασήμαντο χωρίς να χάσουμε την ικανότητά μας να παίρνουμε τα πράγματα και με παιχιδιάρικο τρόπο. Το να είμαστε πάντα «σοβαροί» σε σχέση με σημαντικά πράγματα μπορεί να μας εγκλωβίσει μέσα στον πόνο. Μπορεί το γέλιο να μην είναι πανάκεια, να μην λύνει όλα τα προβλήματα, να μην αλλάζει και να μην εξαφανίζει τα δύσκολα πραγματικά γεγονότα που συναντάμε στη ζωή. Όμως αν επιτρέπουμε στον εαυτό μας να μην χάνει την παιγνιώδη διάθεση - ακόμα και μπροστά σε πραγματικά μεγάλες δυσκολίες και απώλειες - στην πραγματικότητα του επιτρέπουμε να μένει συνδεδεμένος με την χαρά και το νόημα της ζωής.

Κείμενο 2

Το γέλιο σου

Το παρακάτω απόσπασμα ανήκει στην ποιητική συλλογή «Οι στίχοι του καπετάνιου» (μετάφραση Β. Λαλιώτης, εκδ. Τύρφη, Θεσσαλονίκη, 2019, σελ. 28-31) του Χιλιανού ποιητή Pablo Neruda.

Πάρε μου το ψωμί, αν θέλεις,
πάρε μου τον αέρα, αλλά
μη μου παίρνεις το γέλιο σου.

Μη μου παίρνεις το ρόδο,
τη βρύση που σταλάζει,
το νερό που άξαφνα
σκάει μες στη χαρά σου,
το ασημένιο κύμα
το ξαφνικό που σε γεννάει.

Η πάλη μου είναι σκληρή και γυρίζω
με τα μάτια κουρασμένα
έχοντας δει φορές

τη γη που δεν αλλάζει,
μα μπαίνοντας το γέλιο σου
στον ουρανό ανεβαίνει ψάχνοντάς με
κι όλες ανοίγει για μένα
τις πόρτες της ζωής σου.

Αγάπη μου, την ώρα
την πιο σκοτεινή ανθίζει
το γέλιο σου, κι αν ξαφνικά
βλέπεις πως το αίμα μου λεκιάζει
τις πέτρες του δρόμου,
γέλα, γιατί το γέλιο σου
θα είναι για τα χέρια μου
σαν δροσερό σπαθί.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια είναι η κοινωνική επίδραση του γέλιου, σύμφωνα με το κείμενο 1 (50-60 λέξεις);

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να εξηγήσεις με συντομία πώς συμβάλλει η χρήση ερωτημάτων στην οργάνωση της τρίτης παραγράφου του Κειμένου 1.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

«Όμως αν επιτρέπουμε στον εαυτό μας να μην χάνει την παιγνιώδη διάθεση - ακόμα και μπροστά σε πραγματικά μεγάλες δυσκολίες και απώλειες - στην πραγματικότητα του επιτρέπουμε να μένει συνδεδεμένος με την χαρά και το νόημα της ζωής.»

Να αλλάξεις το πρόσωπο από πρώτο πληθυντικό σε δεύτερο ενικό στην τελευταία περίοδο λόγου του κειμένου, προβαίνοντας και σε όσες άλλες αλλαγές είναι απαραίτητες (μονάδες 5). Πώς επηρεάζουν οι παραπάνω επιλογές το υφολογικό αποτέλεσμα (μονάδες 10);

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Πώς ερμηνεύεις τις ιδιότητες που αποδίδει το ποιητικό υποκείμενο στο γέλιο της αγαπημένης του (μονάδες 10); Ποια συναισθήματα σου δημιούργησε η ανάγνωση του ποιήματος και γιατί (μονάδες 5); Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, είναι αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Το γέλιο:

- συνιστά κυρίως συλλογική εμπειρία,
- αποτελεί μηχανισμό ενίσχυσης και σύσφιξης των διαπροσωπικών σχέσεων και των κοινωνικών δεσμών,
- μπορεί να παρεμποδίσει ή και να σταματήσει τις αψιμαχίες, να εξομαλύνει τις εντάσεις και να μας βοηθήσει να δούμε και να κατανοήσουμε την οπτική γωνία των άλλων ανθρώπων.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Οι ερωτήσεις:

- λειτουργούν συνεκτικά, συνδέοντας νοηματικά τη δεύτερη με την τρίτη παράγραφο (στη δεύτερη παράγραφο επισημαίνεται η θετική επίδραση του γέλιου και στην τρίτη εξηγείται ο λόγος για τον οποίο οι άνθρωποι δε γελούν συχνά μεγαλώνοντας),
- εισάγουν τον/την αναγνώστη /-τρια στο θέμα της τρίτης παραγράφου,
- δίνουν αμεσότητα και ζωντάνια στον λόγο,
- καθιστούν την οργάνωση του κειμένου πιο εύληπτη και το νόημα πιο κατανοητό για τον αναγνώστη,
- διατηρούν αμείωτο το ενδιαφέρον του/ της αναγνώστη / -τριας.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

«Όμως αν επιτρέπεις στον εαυτό σου να μην χάνει την παιγνιώδη διάθεση - ακόμα και μπροστά σε πραγματικά μεγάλες δυσκολίες και απώλειες - στην πραγματικότητα του επιτρέπεις να μένει συνδεδεμένος με την χαρά και το νόημα της ζωής.»

Η χρήση του α΄ πληθυντικού προσώπου προσδίδει στο κείμενο την αίσθηση της καθολικής, συλλογικής εμπειρίας, ενισχύοντας την οικειότητα και την ταύτιση του συντάκτη και των αναγνωστών / -τριών.

Με τη χρήση του β' ενικού προσώπου (είτε πρόκειται για αποστροφή στον /στην αναγνώστη /-τρια είτε για «νόθο» β' ενικό) το ύφος γίνεται πιο παραινετικό, συμβουλευτικό, διδακτικό.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε άποψη διατυπώνεται από τους μαθητές/-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί/ τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Θετικά αξιολογείται η προσπάθεια του/της μαθητή/-τριας να αναδείξει μέσα από την απάντησή του/της κάποια από τις παρακάτω ιδιότητες που αποδίδονται από το ποιητικό υποκείμενο στο γέλιο της αγαπημένης του:

- το γέλιο της αγαπημένης του είναι ζωτικής σημασίας για το ποιητικό υποκείμενο, απαραίτητο για την επιβίωσή του, σημαντικότερο και από την τροφή και τον αέρα (*Πάρε μου το ψωμί, αν θέλεις, /πάρε μου τον αέρα, /αλλά μη μου παίρνεις το γέλιο σου.*),
- ομορφαίνει απρόσμενα την κάθε στιγμή (*το ρόδο/άξαφνα σκάει / το ασημένιο κύμα το ξαφνικό*),
- δίνει στο ποιητικό υποκείμενο τη δύναμη να αγωνιστεί και να αντεπεξέλθει στις δυσκολίες της ζωής, χαρίζει νόημα στη ζωή του (*Η πάλη μου είναι σκληρή και γυρίζω με τα μάτια κουρασμένα /κι αν ξαφνικά βλέπεις πως το αίμα μου λεκιάζει τις πέτρες του δρόμου, γέλα, γιατί το γέλιο σου θα είναι για τα χέρια μου σαν δροσερό σπαθί κ.ά.*).

Ανάλογα με τον βαθμό πρόσληψης του ποιήματος, ο/η μαθητής/-τρια μπορεί να εκφράσει την προσωπική του/της τοποθέτηση σε επίπεδο συναισθημάτων που δημιουργήθηκαν από την ανάγνωση.

Κείμενο1

Έρωτας, ο πιο δυνατός εθισμός

Το παρακάτω κείμενο αποτελεί απόσπασμα άρθρου της Λίας Φαφούτη, το οποίο δημοσιεύθηκε στις 13 Φεβρουαρίου του 2016 στο Βήμα Science.

Φτερουγίσματα στο στήθος, τρελά καρδιοχτύπια, βέλη που τρυπάνε κατάκαρδα: στη συλλογική φαντασία του μεγαλύτερου μέρους της ανθρωπότητας, ο έρωτας, ακόμη και όταν δεν διαθέτει φτερά και τόξο, «χτυπάει» στην καρδιά. **Παρ' όλα αυτά**, ό,τι και αν μας λένε τα τραγούδια και τα ποιήματα ή ακόμη και αυτές οι ίδιες οι αισθήσεις μας, στην πραγματικότητα ο φτερωτός θεός κατοικοεδρεύει στο... κεφάλι μας. **Για την ακρίβεια**, όπως έχει δείξει τα τελευταία χρόνια ο τομογράφος, κρύβεται ριζωμένος βαθιά σε μερικά από τα βασικότερα συστήματα του εγκεφάλου μας και είναι έτοιμος ανά πάσα στιγμή να αναλάβει τα ηνία. Αρκεί να δεχθεί το κατάλληλο ερέθισμα. Από εκεί και πέρα – και εδώ η λαϊκή ρήση επιβεβαιώνεται – όλα είναι ζήτημα χημείας!

«Είμαστε προγραμματισμένοι να ερωτευόμαστε, αυτό είναι ένα σύστημα του εγκεφάλου που εξελίχθηκε πριν από εκατομμύρια χρόνια» λέει στο «Βήμα» η Ελεν Φίσερ, βιολογική ανθρωπολόγος από το Πανεπιστήμιο Ράτζερς στο Νιου Τζέρσι των Ηνωμένων Πολιτειών και διεθνώς αναγνωρισμένη ως η «πρύτανης της επιστήμης του έρωτα». «Όπως τα συστήματα του φόβου, της χαράς ή της αηδίας, το βασικό σύστημα του έρωτα είναι σαν μια γάτα που κοιμάται και μπορεί να ξυπνήσει ανά πάσα στιγμή». Η χαρά ακούγεται σαν κάτι ταιριαστό, αν όμως η συσχέτιση με τόσο «ποταπά» αισθήματα όπως ο φόβος ή η αηδία σας ξενίζει, η ανθρωπολόγος έχει έτοιμη την απάντηση. Παρά το γεγονός ότι δεν εξασφαλίζει την επιβίωσή μας όπως ο φόβος ή η αηδία, ο έρωτας συγκαταλέγεται στα βασικά, πρωτόγονα συστήματα του εγκεφάλου μας γιατί αποτελεί ένα βασικό «όπλο» για την επίτευξη του εξελικτικού σκοπού μας: τη διαιώνιση του είδους μας.

«Έχουμε εξετάσει πλέον πάρα πολλούς ανθρώπους στον εγκεφαλικό τομογράφο και έχουμε μελετήσει αρκετά τα κυκλώματα του εγκεφάλου που σχετίζονται με τον έρωτα» δηλώνει. «Όπως αποδεικνύεται, το σύστημα αυτό συνδέεται με μερικά από τα πιο πρωτόγονα τμήματα του εγκεφάλου, αποτελεί μέρος του συστήματος ανταμοιβής – του συστήματος που μας κάνει να θέλουμε, να λαχταράμε κάτι, να εστιάζουμε σε αυτό, να αφιερώνουμε ενέργεια, να κινητοποιούμαστε. Και στη συγκεκριμένη περίπτωση

κινητοποιούμαστε, για να κερδίσουμε το μεγαλύτερο βραβείο της ζωής, ένα ταίρι για ζευγάρωμα. Γι' αυτό και το συγκεκριμένο σύστημα του εγκεφάλου μπορεί να ενεργοποιηθεί ανά πάσα στιγμή».

Όσο λοιπόν και αν θέλουμε να θεωρούμε τον έρωτα ευγενές συναίσθημα, αυτός, σύμφωνα με τους επιστήμονες, δεν είναι παρά μια ορμή. «Τα τμήματα του εγκεφάλου που ενεργοποιούνται όταν κάποιος είναι τρελά ερωτευμένος είναι περιοχές που συνδέονται με τις ορμές. Ο έρωτας έχει πολλά από τα χαρακτηριστικά των ορμών. Ένα από αυτά είναι ότι δεν συνδέεται με κάποια συγκεκριμένη έκφραση του προσώπου» επισημαίνει η ερευνήτρια. «Ξέρετε, όταν κοιτάζετε κάποιον μπορείτε να καταλάβετε αν είναι χαρούμενος, αν είναι λυπημένος, αν είναι έκπληκτος. Δεν μπορείτε όμως κοιτάζοντας κάποιον να καταλάβετε αν πεινάει ή διψάει και κατά τον ίδιο τρόπο δεν μπορείτε κοιτάζοντας κάποιον να καταλάβετε αν είναι τρελά ερωτευμένος. Ο έρωτας είναι ορμή και μάλιστα, νομίζω, είναι μια ορμή ισχυρότερη από τη σεξουαλική ορμή».

Κείμενο 2

Αύγουστος

Ο Νίκος Παπάζογλου (1948-2011), μουσικοσυνθέτης, στιχουργός και ερμηνευτής, άρχισε να ξεδιπλώνει το ταλέντο του στα μέσα της δεκαετίας του '70 στη Θεσσαλονίκη, ανοίγοντας τον δρόμο για μια ολόκληρη γενιά νέων τραγουδοποιών. «Ο Αύγουστος» κυκλοφόρησε στον δίσκο **Χαράτσι** το 1984.

Μα γιατί το τραγούδι να 'ναι λυπητερό
με μιας θαρρείς κι απ' την καρδιά μου ξέκοψε
Κι αυτή τη στιγμή που πλημμυρίζω χαρά
ανέβηκε ως τα χείλη μου και μ' έπνιξε
Φυλάξου για το τέλος θα μου πεις...

Σ' αγαπάω μα δεν έχω μιλιά να στο πω
κι αυτό είναι ένας καημός αβάσταχτος
Λιώνω στον πόνο γιατί νιώθω κι εγώ
Ο δρόμος που τραβάμε είναι αδιάβατος
Κουράγιο θα περάσει θα μου πεις...

Πώς μπορώ να ξεχάσω τα λυτά της μαλλιά
την άμμο που σαν καταρράχτης έλουζε

καθώς έσκυβε πάνω μου χιλιάδες φιλιά
διαμάντια που απλόχερα μου χάριζε
Θα πάω κι ας μου βγει και σε κακό...

Σε ποιαν έκσταση απάνω, σε χορό μαγικό
μπορεί ένα τέτοιο πλάσμα να γεννήθηκε...
Από ποιο μακρινό αστέρι είναι το φως
που μες τα δυο της μάτια πήγε κρύφτηκε...
Κι εγώ ο τυχερός που το 'χει δει...

Μες στο βλέμμα της ένας τόσο δα ουρανός
αστράφτει, συννεφιάζει, αναδιπλώνεται
Μα σαν πέφτει η νύχτα πλημμυρίζει με φως
φεγγάρι αυγουσιτιάτικο υψώνεται
και φέγγει από μέσα η φυλακή...

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ1 (μονάδες35)

1ο υποερώτημα (μονάδες10)

Να επαληθεύσεις ή να διαψεύσεις, με βάση το Κείμενο 1, τις παρακάτω προτάσεις, γράφοντας στο φύλλο σου δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση τη λέξη Σωστό ή Λάθος:

- α. Οι περισσότεροι άνθρωποι συνδέουν τον έρωτα με την καρδιά.
- β. Ο έρωτας αποτελεί ένα από τα βασικά συστήματα του εγκεφάλου, γιατί εξυπηρετεί τη διαίωvιση του ανθρώπινου είδους.
- γ. Το σύστημα ανταμοιβής στον εγκέφαλο μας κάνει να ενεργοποιούμαστε.
- δ. Το χαρακτηριστικό γνώρισμα των ορμών είναι ότι συνδέονται με συγκεκριμένες εκφράσεις του προσώπου.
- ε. Ο έρωτας είναι ένα ευγενές συναίσθημα.

Μονάδες10

2ο υποερώτημα (μονάδες10)

Παρ' όλα αυτά, για την ακρίβεια: Να εξηγήσεις με συντομία με ποιον τρόπο οι παραπάνω φράσεις συμβάλλουν στη συνοχή του λόγου στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1.

Μονάδες10

3ο υποερώτημα(μονάδες15)

«χτυπάει» στην καρδιά (παράγραφος 1),

«Είμαστε προγραμματισμένοι να ερωτευόμαστε, αυτό είναι ένα σύστημα του εγκεφάλου που εξελίχθηκε πριν από εκατομμύρια χρόνια» (παράγραφος 2),

«Βήμα» (παράγραφος 2).

Να εξηγήσεις τη λειτουργία των εισαγωγικών στις παραπάνω φράσεις του Κειμένου1.

Μονάδες15

ΘΕΜΑ4 (μονάδες15)

Ποια είναι, κατά τη γνώμη σου, η συναισθηματική κατάσταση του ποιητικού υποκειμένου στο Κείμενο 2 και γιατί (μονάδες 10); Ποια συναισθήματα σου δημιούργησε η ανάγνωση του κειμένου (μονάδες 5); Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 100-150λέξεις.

Μονάδες15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, είναι αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- α. Σ
- β. Σ
- γ. Σ
- δ. Λ
- ε. Λ

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

παρόλα αυτά: ρόλος στη συνοχή του νοήματος (μονάδες 2) → εξωτερική σύνδεση – διαρθρωτική φράση

νοηματική σχέση (μονάδες 3) → αντίθεση, εναντίωση

για την ακρίβεια: ρόλος στη συνοχή του νοήματος (μονάδες 2) → εξωτερική σύνδεση – διαρθρωτική φράση

νοηματική σχέση (μονάδες 3) → επεξήγηση

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

«χτυπάει» στην καρδιά (παράγραφος 1): μεταφορική χρήση της λέξης που τίθεται σε εισαγωγικά

«Είμαστε προγραμματισμένοι να ερωτευόμαστε, αυτό είναι ένα σύστημα του εγκεφάλου που εξελίχθηκε πριν από εκατομμύρια χρόνια» (παράγραφος 2): αυτούσια παράθεση των λόγων της ανθρωπολόγου Έλεν Φίσερ

«Βήμα» (παράγραφος 2): τίτλος εφημερίδας

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε άποψη διατυπώνεται από τους/τις μαθητές/-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί/ τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Θετικά αξιολογείται η προσπάθεια του/της μαθητή/-τριας να αναδείξει μέσα από την απάντησή του/της τις σκέψεις και τα συναισθήματά του/της σε σχέση με:

- την αντιφατικότητα των συναισθημάτων που βιώνει το ποιητικό υποκείμενο (λύπη-χαρά, έρωτας - οδύνη, πάθος - λογική)
- την ένταση των συναισθημάτων του ποιητικού υποκειμένου («πλημμυρίζω χαρά», «καημός αβάσταχτος», «λιώνω στον πόνο» κ.α.)
- το αδιέξοδο στο οποίο φαίνεται να οδηγεί η εσωτερική σύγκρουση που βιώνει το ποιητικό υποκείμενο («ο δρόμος που τραβάμε είναι αδιάβατος», «πώς μπορώ να ξεχάσω», «θα πάω κι εγώ να βγω και σε κακό», «κι εγώ ο τυχερός που το 'χει δει», «και φέγγει από μέσα η φυλακή» κ.α.)

Κείμενο 1

Τρίτη ηλικία και θετική ψυχολογία

Το κείμενο είναι δημοσιευμένο στο ηλεκτρονικό περιοδικό Psychopedia.gr με θέματα ψυχολογίας. (προσπέλαση 28.3.2021) και είναι διασκευασμένο για τις ανάγκες της εξέτασης.

Η ψυχολογία ως επιστήμη της ανθρώπινης νόησης, του συναισθήματος και της συμπεριφοράς καλείται να αναλάβει νέο ρόλο, πέρα από τους τρόπους αντιμετώπισης και θεραπείας της ψυχικής νόσου. Καλείται να συμβάλει στην καλλιέργεια ικανοτήτων και την επιδίωξη της ψυχολογικής ευημερίας με έναν νέο κλάδο, τη Θετική Ψυχολογία, η οποία μελετά τους τομείς, στους οποίους οι άνθρωποι είναι ικανοί και αποτελεσματικοί, και καταγράφει πώς το καταφέρνουν. Τα θετικά συναισθήματα, η θετικότητα έχουν κεντρική θέση στον κλάδο της Θετικής Ψυχολογίας. [...]

Οι ηλικιωμένοι είναι ο κατεξοχήν πληθυσμός που μπορεί να απολαμβάνει αποτελεσματικά τις θετικές εμπειρίες. Απαλλαγμένοι από τις καθημερινές έννοιες και τον βιοπορισμό, έχουν όλες τις προοπτικές να ενεργοποιήσουν τη διαδικασία του «απολαμβάνειν». Τρεις είναι οι απαραίτητες προϋποθέσεις, για να μπορέσει κανείς να απολαύσει τις μικρές χαρές της ζωής. Πρώτον, να μην είναι επιβαρυνμένος με προβλήματα αυτοεκτίμησης και κοινωνικές έγνοιες. Δεύτερον, να επικεντρώνεται σε αυτό που συμβαίνει την παρούσα στιγμή. Τρίτον, να έχει έναν βαθμό αναγνώρισης των θετικών συναισθημάτων που νιώθει. Η αναπόληση των θετικών συναισθημάτων έχει εκτεταμένα μελετηθεί κυρίως στον πληθυσμό τρίτης ηλικίας με επαναλαμβανόμενα θετικά αποτελέσματα στην ενδυνάμωση της ευεξίας. Η καλή προσαρμογή του ατόμου της μεγάλης ηλικίας στις δυνατότητες και τους περιορισμούς του γήρατος είναι αυτό που αναφέρεται ως «πετυχημένα ή καλά γηρατειά».

Το γήρας συχνά φαντάζει σαν μια ανεξέλεγκτη απώλεια του εαυτού, της χαράς, των ικανοτήτων και μπορεί να ξυπνά μέσα μας εικόνες άνοιας, ασθένειας ή και κατάθλιψης. Οι απαισιοδόξες πεποιθήσεις και σκέψεις για το γήρας δυσκολεύουν έναν ενήλικα από το να το διανύσει επιτυχώς. Μια επιτυχής μετάβαση απαιτεί, κατ' αρχάς, υψηλό επίπεδο νοητικών λειτουργιών. **Προσπαθήστε, λοιπόν, να κρατάτε το μυαλό σας ενεργό μέσα από το διάβασμα, το γράψιμο, τις συζητήσεις, τη διαρκή επίλυση προβλημάτων.** Τελευταίες έρευνες αποκαλύπτουν ότι ο ανθρώπινος εγκέφαλος μπορεί να συνεχίσει να αναπτύσσεται

ακόμη και στην τρίτη ηλικία, όταν το περιβάλλον είναι βοηθητικό και πλαισιώνεται από πλούσια ερεθίσματα. Ας μην ξεχνάμε ότι είναι ιερή η συμβολή των ατόμων τρίτης ηλικίας στην οικογένεια και την κοινωνία μέσω της σοφίας που μόνο εκείνοι κατέχουν.

Κείμενο 2

Ανδρέας Καρκαβίτσας (1865-1922)

Ο ζητιάνος

Το μυθιστόρημα «Ο ζητιάνος» του Ανδρέα Καρκαβίτσα δημοσιεύτηκε πρώτη φορά στο περιοδικό Εστία το 1896. Το παρακάτω απόσπασμα είναι από το δημοσιευμένο κείμενο των εκδόσεων Νεφέλη, 1989. Διατηρήθηκε η ορθογραφία του κειμένου.

[...]

– Εγώ θα σου δώσω το σερνικοβότανο¹, είπεν αδράζοντας² την ευκαιρία ο Τζιριτόκωστας. Πιέτο, και το πρώτο που θα πιάσης θα είνε σερνικό³.

-Αμ' ετούτο; Είπε δείχνοντας την κοιλιά της με αποστροφή. Αν είνε και τούτο θηλυκό;

Ο Τζιριτόκωστας την κοιτάξε κατάματα. Έπειτα εγύρισε στη γριά Σταμάτω, που εκαθόταν στη γωνιά αμίλητη σαν ξόανο. Έπειτα έφερε περίγυρα στους γυμνούς και καπνισμένους τοίχους τα μάτια του, έως την αραχνοκαμένη σκεπή και τα εκάρφωσε τέλος στην άλληνη άκρη του σπιτιού αντίκρυ. Εκεί ήταν η θέσις που έμεναν τα ζώα του Μαγουλά, δύο βώδια καματερά και μια αγελάδα. [...] Τώρα και τα τρία ζωντανά έλειπαν μαζί με τον Μαγουλά στο χωράφι. Μόνον ένα αρνί ήταν εκεί δεμένο, του σπιτιού θρεφτάρι, μ' ένα κουδουνάκι στο λαιμό και ανακάτευε κάποτε με τα λεπτά ποδάρια του την ξερή φάκνα.

-Να είχαμε ένα νεφρό, είπεν ο οΤζιριτόκωστας αργά και σοβαρά κοιτάζοντας πάντοτε στον στάβλο. Εγώ ημπορούσα να σου πω τι παιδί έχεις μέσα στην κοιλιά σου.

-Τι νεφρό; Ερώτησεν αμέσως η Κρουστάλλω πρόσχαρη.

-Να, αρνίσιο, αν είχα ένα νεφρό, αμέσως θα σας έλεγα.

-Νεφρό αρνίσιο...ένα νεφρό αρνίσιο! Εψιθύρισε κοιτάζοντας τη μάννα της, σαν να ήθελε να την συμβουλευθή πώς ημπορούσαν να εύρουν ένα νεφρό αρνίσιο.

-Πού να βρούμε; Είπεν, ανασηκώνοντας τους ώμους η γριά.

Και δεν είχεν άδικο. Σπανίως σφάζουν στα χωριά. Το κρέας το τρώγουν οι χωριάτες μόνον τρεις-τέσσερες φορές τον χρόνο, τη Λαμπρή, τα Χριστούγεννα και τις Αποκριές. [...]

¹Σερνικοβότανο: βοτάνι που πίστευαν πως όταν το καταναλώσει, όπως το τσάι, η γυναίκα θα γεννήσει αγόρι.

²Αδράζω: αρπάζω

³Σερνικό: αρσενικό.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να αποδώσεις τις απαραίτητες συνθήκες που πρέπει να ισχύουν, προκειμένου οι άνθρωποι να βιώσουν όσο γίνεται πιο ευχάριστα τα γηρατειά, σύμφωνα με το Κείμενο 1 (50-60 λέξεις).

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1 ο συγγραφέας οργανώνει τον λόγο του με αιτιολόγηση και διαίρεση. Να επιβεβαιώσεις με σχετικές αναφορές στο κείμενο την παραπάνω διαπίστωση.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

«Προσπαθήστε, λοιπόν, να κρατάτε το μυαλό σας ενεργό μέσα από το διάβασμα, το γράψιμο, τις συζητήσεις, τη διαρκή επίλυση προβλημάτων». (3^η παράγραφος)

Ποια φαίνεται ότι είναι η πρόθεση του συγγραφέα στην παραπάνω περίοδο λόγου του Κειμένου 1 (μονάδες 3); Να εντοπίσεις δύο γλωσσικές επιλογές που δικαιολογούν την απάντησή σου (μονάδες 4) και να μετασχηματίσεις την περίοδο λόγου, ώστε το ύφος λόγου να γίνει πιο πληροφοριακό (μονάδες 8).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να χαρακτηρίσεις με αναφορές στο Κείμενο 2 τον ζητιάνο (Τζιριτόκωστα) και την Κρουστάλλω λαμβάνοντας υπόψη τις στερεότυπες αντιλήψεις της εποχής στην οποία αναφέρεται το κείμενο. Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Οι απαραίτητες συνθήκες που πρέπει να ισχύουν, προκειμένου οι άνθρωποι να βιώσουν όσο γίνεται πιο ευχάριστα τα γηρατειά:

- Να είναι απαλλαγμένοι από τις καθημερινές έννοιες και τον βιοπορισμό.
- Να μην είναι επιβαρυνμένοι με προβλήματα αυτοεκτίμησης και κοινωνικές έγνοιες.
- Να επικεντρώνονται σε αυτό που συμβαίνει την παρούσα στιγμή.
- Να έχουν έναν βαθμό αναγνώρισης των θετικών συναισθημάτων που νιώθουν.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Αιτιολόγηση: Αιτιολογεί τη θεματική πρόταση ότι «[...] μπορεί να απολαμβάνει αποτελεσματικά τις θετικές εμπειρίες.» με την παράθεση της αιτίας, ότι δηλαδή είναι «Απαλλαγμένοι από τις καθημερινές έννοιες και τον βιοπορισμό έχουν όλες τις προοπτικές να ενεργοποιήσουν τη διαδικασία του «απολαμβάνει».

Διαίρεση: διαιρεί τις προϋποθέσεις για την απόλαυση της ζωής σε τρεις: «Τρεις είναι οι απαραίτητες προϋποθέσεις, για να μπορέσει κανείς να απολαύσει τις μικρές χαρές της ζωής.» και τις απαριθμεί: «Πρώτον, να μην είναι επιβαρυνμένος με προβλήματα αυτοεκτίμησης και κοινωνικές έγνοιες. Δεύτερον, να επικεντρώνεται σε αυτό που συμβαίνει την παρούσα στιγμή. Τρίτον, να έχει έναν βαθμό αναγνώρισης των θετικών συναισθημάτων που νιώθει.»

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Η πρόθεση του συγγραφέα: να προτρέψει τους ανθρώπους της τρίτης ηλικίας να διατηρούν πνευματική διαύγεια, για να διανύσουν αυτή την ηλικία όσο γίνεται ανώδυνα.

Δύο γλωσσικές επιλογές: 1. Με το ρήμα «Προσπαθήστε» σε προστακτική φαίνεται η προτρεπτική διάθεση του συγγραφέα. 2. Με τη χρήση του β' ενικού ρηματικού προσώπου, με το οποίο άμεσα απευθύνεται στους ηλικιωμένους.

Πληροφοριακό ύφος: Οι ηλικιωμένοι πρέπει να προσπαθούν να διατηρούν το μυαλό τους ενεργό μέσα από το διάβασμα, το γράψιμο, τις συζητήσεις, τη διαρκή επίλυση προβλημάτων.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Χαρακτηρισμός του ζητιάνου:

– Εγώ θα σου δώσω το σερνικοθότανο, είπεν αδράζοντας την ευκαιρία ο Τζιριτόκωστας. Πιέτο, και το πρώτο που θα πιάσης θα είνε σερνικό.

-Να είχαμε ένα νεφρό, είπεν ο οΤζιριτόκωστας αργά και σοβαρά κοιτάζοντας πάντοτε στον στάβλο. Εγώ ημπορούσα να σου πω τι παιδί έχεις μέσα στην κοιλιά σου.

Ο ζητιάνος είναι ένας τυχοδιώκτης, αξιοποιεί με ευφυή, αλλά αδίστακτο τρόπο, κάθε ευκαιρία που του δίνεται για δράση. Εκμεταλλεύεται, λοιπόν, την απουσία του άντρα της Κρουστάλλως (του Μαγουλά) από το σπίτι, για να την πείσει να σφάξει το αρνί που είδε (κοιτάζοντας πάντα προς τον στάβλο) να βρίσκεται δεμένο έξω από το σπίτι (του σπιτιού θρεφτάρη). Είναι φανερό ότι βασίζεται στην αφέλεια των γυναικών, της Κρουστάλλως και της μάνας της, στη συναισθηματική φόρτιση και επιθυμία της πρώτης να γεννήσει αγόρι, σύμφωνα με τις αντιλήψεις της εποχής, για να γευτεί το αρνί εξασφαλίζοντας ένα πλούσιο και ανέλπιστο γεύμα.

Χαρακτηρισμός της Κρουστάλλως:

Αμ' ετούτο; Είπε δείχνοντας την κοιλιά της με αποστροφή. Αν είνε και τούτο θηλυκό;

-Νεφρό αρνίσιο... ένα νεφρό αρνίσιο! Εψιθύρισε κοιτάζοντας τη μάνα της, σαν να ήθελε να την συμβουλευθή πώς ημπορούσαν να εύρουν ένα νεφρό αρνίσιο.

Η Κρουστάλλω, επηρεασμένη από τις στερεοτυπικές αντιλήψεις της εποχής της για την υπεροχή του άνδρα και την ανάγκη να γεννιούνται αγόρια για την επιβεβαίωση της οικογενειακής ευτυχίας, ανησυχεί για το φύλο του παιδιού που κυοφορεί. Είναι

συναισθηματικά πιεσμένη από την επιθυμία της να γεννήσει αγόρι, σε βαθμό που δεν δείχνει αγάπη για το αγέννητο παιδί της, αλλά αποστροφή, επειδή φοβάται μήπως είναι κορίτσι. Αυτή η έντονη επιθυμία της την καθιστά ευάλωτη, αφελή και ευκολόπιστη, καθώς πείθεται από τον ζητιάνο πως μπορεί να μαντέψει το φύλο του παιδιού της και να την βγάλει από την αγωνία.

Κείμενο 1

Διάλογος μεταξύ πολιτισμών

Χαιρετισμός του Προέδρου της Δημοκρατίας κ. Προκόπη Παυλόπουλου στην εκδήλωση για τα παιδιά-πρόσφυγες στο Δημαρχείο Χαϊδαρίου με θέμα: «Ο διάλογος μεταξύ των πολιτισμών ξεκινάει με τα παιδιά».

Πηγή: <https://www.presidency.gr>

Κύριε Δήμαρχε,

Θέλω να σας ευχαριστήσω θερμώς γιατί μου δώσατε την δυνατότητα να είμαι σήμερα εδώ. Δεν τιμώ εγώ αυτή τη συνάντηση με τα παιδιά. Εσείς με τιμάτε, γιατί μου θυμίζετε τι σημαίνει Ελλάδα και ποιο είναι και το δικό μου καθήκον.

Επιτρέψτε μου, πολύ σύντομα, να απευθύνω με βάση τον τίτλο αυτής της εκδήλωσης λίγες σκέψεις στα παιδιά. Να τους πω ότι ο διάλογος των πολιτισμών είναι το καλύτερο μέσον, για να αντιμετωπίσουμε τον πόλεμο και να υπερασπισθούμε την ειρήνη. Γιατί ο διάλογος των πολιτισμών βοηθάει πριν απ' όλα όχι μόνο να σταματήσουμε τους πολέμους, βοηθάει να μην έχουμε πολέμους. Γιατί, όταν εκραγεί ο πόλεμος, από εκεί και πέρα οι συνέπειες πολλές φορές είναι **ανεπανόρθωτες**, όπως δυστυχώς συμβαίνει σήμερα.

Το δεύτερο είναι ότι ο διάλογος των πολιτισμών μπορεί να τα καταφέρει όλα αυτά, γιατί κάθε πραγματικός πολιτισμός πρέπει να υπερασπίζεται τον Άνθρωπο και την Ειρήνη. Πολιτισμός, κύριε Δήμαρχε, που δεν έχει στο κέντρο του αυτές τις δύο έννοιες δεν είναι πολιτισμός. Για τούτο αυτός ο διάλογος μπορεί να οδηγήσει στο αποτέλεσμα που είπαμε.

Τρίτη σκέψη, τα παιδιά είναι καταλληλότεροι φορείς αυτού του διαλόγου. Απ' αυτά ξεκινάει ο διάλογος. Γιατί; Μα γιατί αυτά τα παιδιά είναι εκείνα τα οποία νιώθουν πολύ περισσότερο και από τους μεγαλύτερους τι σημαίνει πόλεμος. Γιατί δεν είναι μόνο ο **ξεριζωμός** από τις εστίες τους. Είναι το γεγονός ότι ο πόλεμος και οι συνέπειες του φράζουν το μέλλον, καταστρέφουν την ελπίδα, την οποία εμείς οι Λαοί της Δύσης, με τις ευθύνες που φέρουμε γι' αυτούς τους πολέμους, πρέπει να το αποκαταστήσουμε. [...]

Κείμενο 2

Νίκος Θέμελης (1947-2011)

Η Ανατροπή

Απόσπασμα από το μυθιστόρημα του Νίκου Θέμελη με τίτλο η Ανατροπή, σελ. 72-75, εκδόσεις Κέδρος, 2002.

Αν ήθελε κανείς πίσω από την πλάτη του Ευάγγελου κάτι να του σούρει [...] το μόνο που 'βρισκαν να πουν ήτανε η αδυναμία του για την Ελένη. Η λατρεία για τη μεγάλη θυγατέρα του δεν κρυβόταν. Ο τρόπος που 'χε διαλέξει να την αναθρέψει έκανε τους αυστηρούς να λένε πως ήτανε ανατροφή γι' αρσενικά κι όχι για θυγατέρες. Αλλά κι εκεί τον δικαιολογούσαν στη σκέψη πως είχε χάσει λίγων μόλις μηνών το πρώτο του παιδί, το γιο του, κι όταν γεννήθηκε το δεύτερο και ήταν κορίτσι, η στεναχώρια του ήτανε ίδια μ' εκείνη σαν έχασε το πρώτο. [...]

Την έσερνε συχνά σε συναντήσεις με δημογέροντες κι εμπόρους, σαν είχαν σοβαρές κουβέντες, για να ακούει να μαθαίνει. Είτε της άρεσε είτε όχι. Άλλωστε, οι επιλεγμένες εκείνες συναντήσεις δεν ήτανε ποτέ για διασκέδαση ή για ψυχαγωγία, ήταν για το καλό της. Μα η Ελένη αλλιώς τις ζούσε. Όσες φορές συνόδευε δημόσια τον πατέρα της, ένιωθε πίσω τους ψιθύρους να τους παίρνουν καταπόδι και τα κουτσομπολιά να σιγοβράζουν. Όσο άβολα κι αν ένιωθε όμως μ' εκείνες τις εξόδους, όσο κι αν έδειχνε με σεβασμό τη δυσφορία στο γεννήτορά της ή με ατέλειωτα παράπονα, στο τέλος πάντα πειθαρχούσε.

Όπως πειθάρχησε σιγά σιγά στην άρνηση του πατέρα της, όταν του είπε κάποτε τη μεγάλη της επιθυμία, το όνειρό της. Πως ήθελε να γίνει δασκάλα. Κι εκείνος τότε τρόμαξε, αναπήδησε από τη θέση του, την τράβηξε στην αγκαλιά του τρυφερά και την ερώτησε τι δαίμονας σφηνώθηκε μες στο μυαλό της και αν είχε σκεφθεί καλά τη χάρη αυτή προτού την ξεστομίσει. Κι εκείνη του αποκρίθηκε πως την είχε σκεφθεί και μια και δυο, πολλές φορές και είχε καταλήξει. Πως έτσι θα μάθαινε κι άλλα γράμματα, θα 'νιωθε να 'χει μια προίκα αλλιώςτική, που θα εξαρτιόταν από εκείνη και όχι από τους δικούς του κόπους. Πως θα μπορούσε έτσι κάτι να προσφέρει.

«Δεν έχεις ανάγκη να προσφέρεις σε κανέναν τίποτα, αστέρι μου. Πού ακούστηκε η κόρη μου να πάει να δουλέψει;» την αποπήρε τότε ο Ευάγγελος με το χαμόγελο στα χείλη «Σήμερα είμαι εγώ, αύριο θα είναι ο κύρης σου κι αυτός όχι μονάχα καλύτερος από εμένα, αλλά και κάτι παραπάνω, άξιος να γίνει άντρας της θύγως μου της πρώτης.» [...]

«Ο κόσμος έξω είναι κακός, πού θα βρεις τέτοια στοργή και ασφάλεια; Νομίζεις ότι θα σου φέρονται όμοια, όπως τώρα, όταν σε βλέπουν δίπλα μου να περπατάς και να τους καλησπερίζεις; Σύρε και ρώτα τη μάνα σου αν δε με πιστεύεις.»

Μα η Ελένη κι αν ακόμη ήταν έτοιμη να συμφωνήσει, σίγουρο ήταν πως δε φοβόταν. Όπως σίγουρο ήταν πως η προοπτική που διασφάλιζε η πατρική στοργή δεν έφτανε για το φτερούγισμα που αποζητούσε. Πάνω απ' όλα την ενοχλούσε, την ταπείνωνε και την εξόργιζε η φράση που είχε πάντα του για όλες τις περιστάσεις. «Μη βλέπεις τη μητέρα σου. Εσύ είσαι φύση αδύναμη, ευάλωτη, σαν όλες τις γυναίκες, γι' αυτό κι εγώ φροντίζω να σου δίνω τη σωστή παιδεία.» Ένιωθε τότε να φουντώνει, να οργίζεται, ένιωθε τότε δυνατή. Δυνατή και ικανή για όλα. Κι ακόμη κι αν δεν ήταν σίγουρη πως θα γινόταν, «στο χέρι μου είναι», έλεγε ψιθυριστά.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1(μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να αποδώσεις σε 50-60 λέξεις τις σκέψεις με τις οποίες ο Προκόπης Παυλόπουλος απευθύνεται προς τα παιδιά-πρόσφυγες αναφορικά με τον διάλογο μεταξύ των πολιτισμών στο Κείμενο 1.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο ομιλητής στην τελευταία παράγραφο του Κειμένου 1 χρησιμοποιεί επανειλημμένα τη λέξη «γιατί». Πώς εξυπηρετεί, κατά τη γνώμη σου, η χρήση αυτής της λέξης την οργάνωση της παραγράφου;

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να επιλέξεις και να γράψεις στο απαντητικό σου φύλλο από τις επιλογές που σου δίνονται τη σωστή απάντηση με την οποία ολοκληρώνεται η κάθε μια από τις παρακάτω προτάσεις:

1. Στην περίοδο «Να τους πω ότι ο διάλογος... υπερασπισθούμε την ειρήνη» (δεύτερη παράγραφος του Κειμένου 1) είναι κυρίαρχη:

- α. η αναφορική λειτουργία της γλώσσας
- β. η ποιητική λειτουργία της γλώσσας

2. Το νόημα της λέξης «ανεπανόρθωτες» στη φράση «οι συνέπειες πολλές φορές είναι ανεπανόρθωτες» (δεύτερη παράγραφος του Κειμένου 1) αποδίδεται με τη λέξη:

- α. αναντίρρητες
- β. αναντικατάστατες
- γ. απρόβλεπτες
- δ. ανυπολόγιστες

3. Ίδιο νόημα με τη λέξη «ξεριζωμός» στη φράση «ο ξεριζωμός από τις εστίες τους» (τελευταία παράγραφος του Κειμένου 1) έχει η λέξη:

- α. απομόνωση
- β. διωγμός
- γ. μεταφορά

δ. αδιαφορία

4. Στη φράση «ο πόλεμος και οι συνέπειες του καταστρέφουν την ελπίδα» (τελευταία παράγραφος του Κειμένου 1), η λέξη «καταστρέφουν» χρησιμοποιείται:

α. δηλωτικά

β. συνυποδηλωτικά

5. Στο χωρίο «εμείς οι Λαοί της Δύσης ... αποκαταστήσουμε» (τελευταία παράγραφος του Κειμένου 1) ο ομιλητής μιλάει σε *πρώτο πρόσωπο* για την ευθύνη των Λαών της Δύσης έχοντας την πρόθεση:

α. να αποστασιοποιηθεί από τους Λαούς της Δύσης

β. να ειρωνευτεί τους Λαούς της Δύσης

γ. να αναγνωρίσει την προσωπική του ευθύνη

δ. να εκφράσει μια καθολική υποχρέωση

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Στο απόσπασμα του Κειμένου 2 αντιπαρατίθενται δύο χαρακτήρες: ο πατέρας και η κόρη. Να παρουσιάσεις τεκμηριωμένα με αναφορές στο κείμενο τις διαφορετικές τους αντιλήψεις ως προς τη μόρφωση και την εργασία της γυναίκας. Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 120 - 150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο Προκόπης Παυλόπουλος, απευθυνόμενος στα παιδιά-πρόσφυγες, επισημαίνει ότι ο διάλογος των πολιτισμών είναι ο καλύτερος τρόπος, για να διασφαλιστεί η ειρήνη και να αποτραπούν οι πόλεμοι. Αληθινός είναι ο πολιτισμός που βασίζεται στην ειρήνη και τον ανθρωπισμό και κατοχυρώνεται μέσω του διαλόγου. Ο διάλογος των πολιτισμών αρχίζει από τα παιδιά, καθώς αυτά αισθάνονται περισσότερο από τους μεγάλους τα δεινά του πολέμου.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Το «γιατί» στην τελευταία παράγραφο του κειμένου χρησιμοποιείται ως ερώτηση και ως απάντηση. Ο ομιλητής αναρωτιέται για ποιον λόγο (γιατί) ο διάλογος των πολιτισμών πρέπει να αρχίζει από τα παιδιά. Στη συνέχεια με την ίδια λέξη (γιατί) αιτιολογεί την άποψή του λέγοντας ότι ο διάλογος των πολιτισμών πρέπει να ξεκινά από τα παιδιά, εφόσον αυτά συνειδητοποιούν περισσότερο της αρνητικές συνέπειες του πολέμου και αγωνιούν για το μέλλον τους. Συνεπώς, ο λόγος στην παράγραφο οργανώνεται με αιτιολόγηση.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

1. α
2. δ
3. β
4. β
5. δ

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Αντιλήψεις του πατέρα:

- η μόρφωση δεν ήταν επιτρεπτή για μια γυναίκα («Κι εκείνος τρόμαξε... ξεστομίζει») ούτε και η εργασία («Πού ακούστηκε... δουλέψει;»),
- θεωρούσε ότι η κόρη του έπρεπε να εξαρτάται και να προστατεύεται από έναν άντρα («σήμερα είμαι εγώ, αύριο θα είναι ο κύρης σου»).

Αντιλήψεις της κόρης:

- το όνειρο της Ελένης ήταν να μάθει γράμματα και να γίνει δασκάλα, να έχει μια «προίκα αλλιώτικη» και όχι τη ζωή που ήθελε γι' αυτή ο πατέρας της,
- επιθυμούσε να είναι ανεξάρτητη και να προσφέρει στην κοινωνία με την εργασία της («Πως θα μπορούσε έτσι κάτι να προσφέρει»), γι' αυτό και εξοργίζονταν που ο πατέρας της τη θεωρούσε «φύση αδύναμη και ευάλωτη σαν όλες τις γυναίκες» - αντίθετα ένιωθε ικανή και δυνατή και ότι ήταν «στο χέρι της» να ακολουθήσει τη ζωή που ονειρευόταν (να σπουδάσει και να εργαστεί ως δασκάλα).

Κείμενο 1

Η Φιλία στην Εφηβεία

Το κείμενο είναι άρθρο της ψυχολόγου Ελένης Παπαδοπούλου και έχει αντληθεί από το διαδίκτυο (προσπέλαση στις 7.4.2021). Το θέμα του είναι η αξία της φιλίας και ο ρόλος της στην εφηβική ηλικία. (διασκευή)

Η φιλία είναι απαραίτητη κατά την περίοδο της εφηβείας, στη διάρκεια της οποίας αλλάζουν οι σχέσεις που έχουμε με την οικογένειά μας. Στην εφηβεία προτιμούμε να περνάμε περισσότερο χρόνο με τους φίλους μας. Γι' αυτό το λόγο ίσως οι έφηβοι λένε ότι η φιλία είναι ό,τι πιο σημαντικό έχουν στη ζωή τους. Αναζητούμε ένα φίλο που να μας ταιριάζει, για να του εμπιστευτούμε τις δυσκολίες μας, να μας στηρίζει και να περνάμε ευχάριστες στιγμές.

Τα κριτήρια, σύμφωνα με τα οποία συνήθως επιλέγουμε φίλους, είναι το να έχουμε παρόμοιες αντιλήψεις, αξιοπιστία, υποστήριξη, σταθερότητα, να αντλούμε χαρά, να είμαστε ο εαυτός μας, να συμπληρώνουμε ο ένας τον άλλο, αλλά και να μπορούμε να διαφωνούμε. Θέλουμε να γνωρίζουμε συνομηλίκους και να ανταλλάσσουμε απόψεις για τα ρούχα, τα χτενίσματα και τα ενδιαφέροντά μας. Όλα αυτά μας ενώνουν και μας κάνουν να νιώθουμε πιο δυνατοί.

Ταυτιζόμαστε με τους φίλους μας, όπως παλιότερα ταυτιζόμασταν με τους γονείς μας. Θεωρούμε πολύ σημαντική την εικόνα που η παρέα δημιουργεί για εμάς. Συχνά προσπαθούμε να είμαστε απόλυτα όμοιοι με τους φίλους μας, για να μη μας απορρίψουν. Όμως, μια ομάδα λειτουργεί ακόμη καλύτερα, όταν τα άτομα που την αποτελούν συμπληρώνουν ο ένας τον άλλο μέσα από τις διαφορές τους. Είναι σημαντικό, λοιπόν, να βρούμε μια ισορροπία ανάμεσα στην ομοιότητα που θέλουμε να έχουμε με τους φίλους μας και στη μοναδικότητα που έχει ο καθένας μας. Έτσι, δημιουργείται μια πραγματική φιλία που αντέχει στον χρόνο.

Βασική αξία στη φιλία είναι να μπορούμε να εμπιστευτούμε τον άλλο και να νιώθουμε ασφαλείς μαζί του. Αν προδώσει την εμπιστοσύνη μας, αυτό είναι οδυνηρό. Χρειάζεται όμως να μη φτάνουμε να προδίδουμε τον εαυτό μας, για να μην προδώσουμε έναν φίλο. Μερικές φορές, προκειμένου να μη χάσουμε έναν φίλο, κάνουμε πράγματα που δεν θέλουμε. Αντί γι' αυτό, μπορούμε να εξηγήσουμε τους λόγους για τους οποίους έχουμε

μια διαφορετική επιθυμία. Η πραγματική φιλία μάς δίνει τη δυνατότητα να εμπιστευτούμε, να δεσμευτούμε και να εξελιχθούμε ως άνθρωποι. Ακόμα και όταν ενηλικιωθούν οι έφηβοι, οι φίλοι μπορούν να τους κάνουν να νιώθουν ασφαλείς και να τους βοηθούν στις δυσκολίες. Οι φίλίες που δημιουργούνται στην εφηβεία συχνά διαρκούν μια ολόκληρη ζωή.

Οι φίλοι είναι, λοιπόν, πολύ ιδιαίτερο κεφάλαιο στη ζωή του εφήβου, είναι ο μεγάλος πλούτος της εφηβείας. Είναι σημαντικό για το παιδί να αρχίζει να ανοίγεται από νωρίς και να δημιουργεί παρέες με συνομηλίκους του, ενώ στην εφηβεία αυτό γίνεται κυρίαρχη ανάγκη του. Ο έφηβος έχει ανάγκη να ζήσει εμπειρίες και έντονα αισθήματα, να νιώσει εμπιστοσύνη για άτομα πέρα από το οικογενειακό του περιβάλλον. Μαζί τους θα μπορέσει να αναπτύξει νέα ενδιαφέροντα, να έχει τον δικό του κόσμο έξω από τις συνήθειες και τις αντιλήψεις της οικογένειας. Είναι ο καθρέφτης μέσα στον οποίο αναζητά τη νέα του ταυτότητα, που μοιράζεται μαζί του τα όρια, τα ψυχικά και τα φυσικά, που τον καταλαβαίνει χωρίς να δίνει εξηγήσεις, που τον δέχεται χωρίς να τον κατηγορεί και χωρίς να του δίνει συμβουλές, όπως γίνεται με τους γονείς του.

Κείμενο 2

Ο πατέρας

Το παρακάτω ποίημα είναι της Μαρίας Κέντρου-Αγαθοπούλου, και ανήκει στην ποιητική συλλογή «Θαλασσινό Ημερολόγιο»(1981).

Ο πατέρας μου ήταν μηχανοδηγός
Κάρβουνο μύριζαν τα πέτσινά ρούχα του
Κάτω απ' τη μαύρη του τραγιάσκα
Άρχιζαν τα καπνισμένα μάτια του

Ο πατέρας μου δε μιλούσε πολύ
Μόνο χαμογελούσε κάπου κάπου
Με τα ηλιοψημένα χείλια του
Προπάντων όταν έπινε τσίπουρο

Κάτω απ' την κληματαριά της αυλής
Αψηλός και δυνατός ήταν
Κι όταν με σήκωνε αψηλά
Με τ' ατσαλένια μπράτσα του
Δε φοβόμουν καθόλου
Όπως κι εκείνος δε φοβόταν

Ούτε τη ζωή του
Ούτε το θάνατό του:
Περνούσε με το τρένο του
Σφυρίζοντας
Μες απ' τις σκοτεινές
Τις στοιχειωμένες σήραγγες
Και τις νικούσε.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να περιγράψεις τη σημασία της φιλίας για τον έφηβο, σύμφωνα με το Κείμενο 1. (50-60 λέξεις).

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να γράψεις δύο λέξεις με τις οποίες συνδέονται οι περίοδοι λόγου στην 3η παράγραφο του Κειμένου 1 (μονάδες 4) και να αποδώσεις τη νοηματική σχέση που εκφράζει η καθεμία. (μονάδες 6)

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Στην εφηβεία προτιμούμε να περνάμε περισσότερο χρόνο με τους φίλους μας.: Να μετασχηματίσεις την παραπάνω περίοδο λόγου του Κειμένου 1 αλλάζοντας, όπου χρειάζεται, το πρώτο πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο σε τρίτο πληθυντικό και θέτοντας το υποκείμενο που απαιτείται για το ολοκληρωμένο νόημα. (μονάδες 10) Ποια αλλαγή παρατηρείς στο ύφος λόγου; (μονάδες 5)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποια χαρακτηριστικά αποδίδει στον πατέρα του το ποιητικό υποκείμενο και ποια συναισθήματα εκφράζει; (μονάδες 10) Ποιες σκέψεις σου δημιουργεί η ανάγνωση για τη

σχέση γονέα-παιδιού κατά την εφηβική ηλικία; (μονάδες 5) Να αναπτύξεις σε 100-150 λέξεις την απάντησή σου.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η σημασία της φιλίας για τον έφηβο:

- Συμπόρευση στις δύσκολες και στις ευχάριστες στιγμές, ανταλλαγή απόψεων για κοινά ενδιαφέροντα.
- Η πραγματική φιλία δίνει τη δυνατότητα ανάπτυξης εμπιστοσύνης, δέσμευσης, εξέλιξης.
- Ο έφηβος μπορεί να αναπτύξει νέα ενδιαφέροντα, να έχει τον δικό του κόσμο έξω από τις συνήθειες και τις αντιλήψεις της οικογένειας.
- Ο φίλος για τον έφηβο είναι ο καθρέφτης μέσα στον οποίο αναζητά τη νέα του ταυτότητα, που μοιράζεται μαζί του τα όρια.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Όμως: δημιουργεί αντίθεση ανάμεσα στην ομοιομορφία που επιδιώκουν οι έφηβοι και στην ανάγκη διαφοροποίησης των εφήβων μέσα σε μια ομάδα.

Λοιπόν: συμπεραίνει πως πρέπει να βρεθεί μια ισορροπία ανάμεσα στην ομοιότητα και την μοναδικότητα μέσα στην ομάδα.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Στην εφηβεία τα άτομα (οι έφηβοι) προτιμούν να περνάν περισσότερο χρόνο με τους φίλους τους.

Ύφος: Πιο αντικειμενικό, ουδέτερο σε σχέση με το οικείο ύφος λόγου που δημιουργεί το πρώτο πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Χαρακτηριστικά του πατέρα:

- Έκανε μια δύσκολη δουλειά «Κάρβουνο μύριζαν τα πέτσινά ρούχα του»
- Λιγομίλητος «δε μιλούσε πολύ»
- «Μόνο χαμογελούσε κάπου κάπου»
- Επιθυμούσε να περνά όμορφα «Προπάντων όταν έπινε τσίπουρο»
- Ήταν θαρραλέος «Όπως κι εκείνος δε φοβόταν»

Συναισθήματα:

- Θαυμασμός
- Αγάπη

Σκέψεις για τη σχέση γονέα- παιδιού στην εφηβική ηλικία

- Το παιδί έχει ανάγκη τη στήριξη του γονέα του
- Ο γονέας λειτουργεί ως πρότυπο για το παιδί του
- Ο γονέας είναι πηγή άντλησης δύναμης για το παιδί

Κείμενο 1

[Αγάπη για την ελληνική γλώσσα]

Το κείμενο της Μαρίας Νικολάου, δημοσιευμένο το 2019 στον ιστότοπο www.ert.gr/perifereiakoi-stathmoi/komotini/anna-anastasiadi-symeonidi-an-agapoyme-ti-glossa, είναι συνέντευξη της Άννας Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Ομότιμης Καθηγήτριας Γλωσσολογίας στο Τμήμα Φιλολογίας του Α.Π.Θ.

[...] Σύμφωνα με την κυρία Συμεωνίδη, η ελληνική γλώσσα δεν κινδυνεύει από τίποτε γλωσσικό ή από τίποτε που να αφορά στους χρήστες. Κινδυνεύει από άλλους παράγοντες, έξω από τη γλώσσα, για παράδειγμα από την υπογεννητικότητα. «Μια γλώσσα είναι ζωντανή, όταν μιλιέται από ομιλητές, αν πάψουν να υπάρχουν ομιλητές, αυτόματα δεν υπάρχει και γλώσσα. Υπάρχει ως ιστορικό παρελθόν, δεν υπάρχει ως ζωντανή γλώσσα. Συνεπώς, αν αγαπούμε τη γλώσσα, θα πρέπει να φροντίσουμε να υπάρχουν ομιλητές της ελληνικής που θα συνεχίσουν να τη χρησιμοποιούν αυτή τη γλώσσα.»

«Χρησιμοποιούμε λιγότερες λέξεις σε σχέση με τα παλιότερα χρόνια;» ρωτήσαμε την κυρία Συμεωνίδη, για να σημειώσει πως «Είναι ένα ψευτοδίλημμα. Μια ιδέα που είναι διάχυτη στον ορίζοντά μας. Από τις έρευνες όμως της γλωσσολογίας δεν προκύπτει κάτι τέτοιο.» και να εξηγήσει ότι: «Το θέμα της λεξιπενίας δεν είναι τόσο απλό, επιφανειακά μπορεί να υπάρχει μια άποψη η οποία δεν φαίνεται στην ουσία να είναι ζωντανή με την έννοια ότι το λεξιλόγιο ποικίλει κι αυτό ισχύει για κάθε άτομο, ποικίλει ανάλογα με τα ενδιαφέροντά μας, με το πώς θέλουμε να περάσουμε τον ελεύθερο χρόνο, ανάλογα με τις σπουδές μας κ.α. Αν μας ενδιαφέρει οι Έλληνες να αυξήσουν το λεξιλόγιό τους, πρέπει αυτοί που διδάσκουν τη γλώσσα να δώσουν την ευκαιρία στους μαθητές να ασχοληθούν με περισσότερα αντικείμενα, με περισσότερα θέματα, που αφορούν στη γλώσσα κι έτσι θα αυξήσουν το λεξιλόγιό τους.»

Την ρωτήσαμε για τα εικονίδια που κυρίως στο χώρο των social media χρησιμοποιούνται κατά κόρον και για το αν ελλοχεύει κίνδυνος για την Ελληνική Γλώσσα. «Αποτελούν άμεση εκδήλωση του συναισθήματος. Ο άνθρωπος δεν μπορεί να ζήσει χωρίς συναισθήματα είναι βασικό στην ύπαρξή του αυτό, είναι πρωταρχικό, όπως έχουν καταλήξει οι ειδικές επιστήμες, ότι δηλαδή το συναίσθημα είναι το πρωταρχικό και ακολουθούν όλα τα άλλα. Η επιστήμη έρχεται μετά, αφού υπάρχει το συναίσθημα. Οι «φατσούλες» εκφράζουν τα συναισθήματα με έναν άλλον τρόπο, με ένα άλλο σημειωτικό

σύστημα. Είναι ένα επιπλέον σημειωτικό σύστημα που προσθέτει μια άλλη διάσταση σε ένα βαθμό καλλιτεχνική, που εκφράζει τα συναισθήματα όχι μόνο με γλώσσα αλλά και με ένα είδος εικόνας.» [...]

Κείμενο 2

Η Νοσταλγός

Το κείμενο είναι απόσπασμα από το μυθιστόρημα του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη «Η Νοσταλγός», εκδοτικός οίκος Γεωργίου Φέξη, Αθήνα, 1912.

Την ημέραν του καλού της ερχομού, ο κυρ-Μοναχάκης έκαμε μεγάλην χαράν εις τους φίλους του, αλλ' από της επαύριον¹ έπαυσε να δέχεται κατ' οίκον. Και τούτο ουδέν το παράξενον είχε, καθότι αυτός μάλιστα ουδέποτε ευρίσκετο κατ' οίκον. Ήτο ή εις το γραφείον του ή εις το καφενείον. Ήναπτε την οργυιαίαν² τσιμπούκαν του, η οποία έκαιεν ακοίμητος σχεδόν καθ' όλον το μήκος της κυανοβαφούς³ βράκας του, και ήτο εύθυμος, πολύλογος πάντοτε, και θορυβώδης καγχαστής⁴, με τας παρειάς⁵ τόσον κοκκίνας, όσον σχεδόν και το υψηλόν άλικον⁶ φέσι του, το οποίον έκλινε μετρίως διά μιας πτυχής προς το δεξιόνους μετά της απλουμένης εις τον ώμον μακράς και στρεπτής φούντας.

Από της δευτέρας εβδομάδος η Λαλιώ, οσάκις⁷ ήτο έξυπνος⁸ κατά τας μεσονυκτίους ώρας καθ' ας αυτός επανήρχετο οίκαδε⁹, δεν έπαυε να γογγύζη¹⁰ και ν' απαιτή όπως την στείλη οπίσω εις την πατρίδα της. Δεν ηδύνατο να ζήση, έλεγε, μακράν των γονέων της. Και τω όντι, από των πρώτων ημερών του ξενιτευμού, η καρδιά ήρχιζε να της πονή, η όρεξις της εκόπη και το πρόσωπόν της εχλωμιάζεν. Αλλ' ο μπάρμπα-Μοναχάκης αυστηρώς της έδωκε να εννοήση ότι δεν ήρμοζεν, αφού άπαξ ήλθε, να του φύγη τόσον γρήγορα. Ανέπτυξε

¹ Από την επόμενη μέρα

² Αυτή που έχει μήκος ή ύψος μιας οργιάς(=μονάδα μήκους που ισούται με περίπου με το άνοιγμα των τεντωμένων χεριών ενός άντρα)

³ Βράκα με κυανό (βαθύ μπλε) χρώμα

⁴ Σαρκαστικός, ειρωνικός

⁵ Μάγουλα

⁶ Έντονα κόκκινο

⁷ Κάθε φορά που

⁸ Ξύπνια

⁹ Στο σπίτι

¹⁰ Δυσανασχετεί

μακράν θεωρίαν, καθ' ην η γυνή οφείλει να είναι παντού όπου ευρίσκεται ο σύζυγός της, διότι άλλως ματαιούται ο σκοπός του χριστιανικού γάμου, όστις, κατά τας ορθοδοξοτέρας πηγάς, είναι όχι η πολλαπλασίασις του γένους, αλλ' η σωφροσύνη του ανδρός και της γυναικός, διότι άλλως, είπεν, εν περιπτώσει ατεκνίας, φυσικά θα εθεσπίζετο το διαζύγιον και προς πολλαπλασίασιν του γένους αρκεί, εκτός τούτου, ο φυσικός γάμος, όστις είναι άλλος παρά τον θρησκευτικόν και τον πολιτικόν γάμον, και της αράδιασε ρητά πολλά εκ των Δύο Διαθηκών, οίον: «τούτο νυν οστούν εκ των οστέων μου και σαρξ εκ της σαρκός μου¹¹», και: «ους ο θεός συνέζευξεν, άνθρωπος μη χωριζέτω¹²», και: «ο ανήρ κεφαλή εστι της γυναικός¹³», και τα τοιαύτα. Εκείνη, έπνιξε τους λυγμούς της ανάμεσα εις τας δύο παλάμας των χειρών της και εις τας δύο πλεξίδας της, και με τα δύο κλωνιά του λευκού τλουπανίου εσπόγγισε¹⁴ τα ίχνη των δακρύων της.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1(μονάδες 35)

1^ουποερώτημα(μονάδες 10)

Να καταγράψεις σε 50-60 λέξεις την άποψη της κυρίας Συμεωνίδη για τη λεξιπενία, σύμφωνα με το Κείμενο 1.

Μονάδες 10

2^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Να βρεις και να εξηγήσεις με συντομία δύο διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους επιτυγχάνεται η συνοχή του λόγου στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1.

Μονάδες 10

3^ουποερώτημα (μονάδες 15)

Να εντοπίσεις στην 1^η παράγραφο του Κειμένου 1 μια πρόταση με ενεργητική σύνταξη και μια πρόταση με παθητική σύνταξη (μονάδες 4). Αφού εξηγήσεις τι πετυχαίνει ο ομιλητής σε κάθε περίπτωση (μονάδες 6), να μετατρέψεις την παθητική σε ενεργητική (μονάδες 5).

Μονάδες 15

¹¹ Αυτό είναι τώρα οστό από τα οστά μου και σάρκα από τη σάρκα μου.

¹² Όσους ο θεός ένωσε άνθρωπος να μη χωρίσει.

¹³ Ο άντρας είναι η κεφαλή (εξουσία) της γυναίκας.

¹⁴ σκούπισε

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Σε ένα κείμενο 120-150 λέξεων να παρουσιάσεις -τεκμηριωμένα, με αναφορές στο κείμενο- τους λόγους για τους οποίους η Λαλιώ ζητά να επιστρέψει στην πατρίδα της. Πώς κρίνεις την απάντηση που της δίνει ο άντρας της;

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η άποψη της κυρίας Συμεωνίδη για τη λεξιπενία:

- Η λεξιπενία δεν είναι απλό θέμα.
- Το λεξιλόγιο ποικίλει κι αυτό ισχύει για κάθε άτομο, ποικίλει ανάλογα με τα ενδιαφέροντά μας, με το πώς θέλουμε να περάσουμε τον ελεύθερο χρόνο, ανάλογα με τις σπουδές μας.
- Πρέπει να δώσουν οι διδάσκοντες την ευκαιρία στους μαθητές να ασχοληθούν με περισσότερα αντικείμενα, με περισσότερα θέματα, που αφορούν στη γλώσσα κι έτσι θα αυξήσουν το λεξιλόγιό τους.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

[...] η ελληνική γλώσσα δεν κινδυνεύει από τίποτε - Κινδυνεύει από [...]: επανάληψη της λέξης «κινδυνεύει», λειτουργεί ως συνοχικός δεσμός, με τον οποίο εξασφαλίζεται η ομαλή ροή, διαδοχή των νοημάτων.

Συνεπώς: διαρθρωτική λέξη, δηλώνει συμπέρασμα.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Ενεργητική σύνταξη: «...η ελληνική γλώσσα δεν κινδυνεύει...»: τονίζει το υποκείμενο της πρότασης, δηλαδή την ελληνική γλώσσα.

Παθητική σύνταξη: [...] όταν μιλιέται από ομιλητές (μια γλώσσα) [...]: τονίζει την ενέργεια του ρήματος «μιλιέται» και δίνει έμφαση στην πράξη της ομιλίας που είναι σημαντική, για να υπάρχει μια γλώσσα.

Μετατροπή της παθητικής σύνταξης: [...] όταν οι ομιλητές μιλούν (μια γλώσσα) [...]

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οι λόγοι για τους οποίους η Λαλιώ ζητά να επιστρέψει στην πατρίδα της:

- «Δεν ηδύνατο να ζήσει, έλεγε, μακράν των γονέων της.» Ένωθε νοσταλγία για τους γονείς της.
- «... κατά τας μεσονυκτίους ώρας καθ' ας αυτός επανήρχετο οίκαδε,....» Έμενε πολλές ώρες μόνη χωρίς την συντροφιά του συζύγου της. Πιθανόν να ένιωθε παραμελημένη.
- «... αυτός μάλιστα ουδέποτε ευρίσκετο κατ' οίκον.» Πιθανόν να ένιωθε μοναξιά.

Η απάντηση που της δίνει ο άντρας της:

- «...η γυνή οφείλει να είνε παντού όπου ευρίσκεται ο σύζυγός της,....»
- «... ο σκοπός του χριστιανικού γάμου, όστις, κατά τας ορθοδοξοτέρας πηγάς, είνε όχι η πολλαπλασίασις του γένους, αλλ' η σωφροσύνη του ανδρός και της γυναικός, ...»
- «ο ανήρ κεφαλή εστι της γυναικός,...

Ο άντρας της Λαλιώς δίνει απαντήσεις που απηχούν την ανδροκρατική αντίληψη της εποχής. Θεωρεί την γυναίκα κτήμα του ανδρός και απαιτεί την απόλυτη υποταγή της χωρίς να συναισθάνεται την άσχημη ψυχολογική της κατάσταση και την επιθυμία της να επιστρέψει στους γονείς της.

Κείμενο 1

Η απόρριψη από τους φίλους.

Το παρακάτω κείμενο αποτελεί άρθρο της Αθανασίας Κουτσούκου, Ψυχολόγου – Παιδοψυχολόγου, το οποίο δημοσιεύθηκε 8 Αυγούστου 2016 στην ιστοσελίδα efiveia.gr (διασκευή).

Η φιλία στην εφηβεία είναι πρωταρχικής σημασίας για τον έφηβο. Είναι η πρώτη σοβαρή του προσπάθεια να ενταχθεί σε ένα κοινωνικό σύνολο, στο οποίο πλέον υπάρχουν κριτήρια αποδοχής και προτιμάται πια γι' αυτό που είναι.

Κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας, τα κριτήρια επιλογής φίλων ήταν πολύ απλά. Αρκεί τα παιδιά να πηγαίνουν στο ίδιο σχολείο, να μοιράζονται τις ίδιες εξωσχολικές δραστηριότητες ή να μένουν στην ίδια γειτονιά. Στην εφηβεία τα κριτήρια αλλάζουν. Η επιλογή φίλων έχει να κάνει με το γούστο στο ντύσιμο, τη μουσική που προτιμούν, τη διασφάλιση της εχεμύθειας, το έξυπνο χιούμορ, την καλή παρέα και γενικότερα το να ταιριάζουν στα ενδιαφέροντα.

Άρα, ο έφηβος πολύ εύκολα ταυτίζει το πόσο δημοφιλής είναι με την προσωπικότητά του. Κατά συνέπεια, η απόρριψη της φιλίας που προσφέρει ταυτίζεται με την απόρριψη αυτού που είναι. Αυτή η ποιοτική αλλαγή των κριτηρίων είναι που κάνει τη φιλία και τη διατήρησή της τόσο σημαντική για τους εφήβους. Για τον έφηβο είναι πολύ δύσκολο να αντιληφθεί και να αποδεχθεί τους λόγους, για τους οποίους μια τέτοια φιλία που έχει χτιστεί με τόσο κόπο μπορεί να γκρεμιστεί.

Οι λόγοι που διαλύεται η φιλία στην εφηβεία μπορεί, ωστόσο, να είναι δυσνόητοι και για τους ενήλικες γονείς, οι οποίοι, προσπαθώντας να βοηθήσουν το έφηβο παιδί τους, συνήθως καταλήγουν σε παρατηρήσεις του τύπου «μη δίνεις σημασία, σε ζηλεύει γι' αυτό το κάνει», ή «εσύ είσαι πολύ καλύτερος από αυτόν», τα οποία δεν είναι και πολύ βοηθητικά.

Είναι δύο οι συμπεριφορές που πρέπει να αποφεύγουν οι γονείς. Από τη μια, στην προσπάθειά τους να βοηθήσουν, μπορεί να εμπλακούν υπερβολικά, σε βαθμό που να θέλουν οι ίδιοι να επιλύσουν το πρόβλημα. Και αυτό συμβαίνει γιατί ακριβώς αισθάνονται αρκετά ανήμποροι και χωρίς επιχειρήματα μπροστά στη διαχείριση αυτού του μεγάλου προβλήματος της απόρριψης από τον/τους φίλο(υς) του παιδιού τους. Μπορεί να υποφέρουν το ίδιο ή και περισσότερο, βλέποντας το παιδί τους να ταλαιπωρείται από αυτή την απόρριψη. Μια τέτοια τακτική, όμως, ακυρώνει την προσωπικότητα του εφήβου και δείχνει πόσο εξαρτημένος είναι από τους γονείς του. Από την άλλη, βέβαια, υπάρχει

και η παγίδα του να απαξιώσουν ή να ειρωνευτούν την κατάσταση. Εδώ γίνεται το λάθος της υποτίμησης του προβλήματος που βιώνει ο έφηβος. Αυτό μπορεί να τον θυμώσει να τον κάνει να νιώσει ακόμη μεγαλύτερη μοναξιά. Σε αυτή την περίπτωση οι γονείς μπορεί είτε όντως να υποτιμούν την σημασία των φιλικών σχέσεων σε αυτή την ηλικία είτε να το κάνουν γιατί έτσι νομίζουν πως θα «δυναμώσουν» το παιδί τους.

Η σωστή διαχείριση και βοήθεια από τους γονείς, θα μπορούσε να ήταν η εξής: Αρχικά είναι αναγκαίο να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα του παιδιού τους με την ωριμότητα που πρέπει. Πρέπει να το ακούσουν να τους εξιστορεί τη δική του αλήθεια, χωρίς διάθεση για κριτική και παρεμβάσεις. Ας μη σπεύσουν να κρίνουν, διότι η κριτική δεν είναι αυτό που χρειάζεται εκείνη την στιγμή ο έφηβος, όσο απλά το να γίνει κατανοητός και να μοιραστεί το πρόβλημά του. Ακόμη, όμως, και αν κληθούν από το ίδιο το παιδί να συμβουλευθούν, καλό θα ήταν να το αποφύγουν, γυρνώντας την ερώτηση προς το παιδί τους, λέγοντας για παράδειγμα: «Σημασία δεν έχει τι θα έκανα εγώ, αλλά εσύ τι πιστεύεις» ή «Πιστεύω πως θα μπορούσες να βρεις μια λύση, για σκέψου το και το συζητάμε πάλι αργότερα». Τέλος, το σημαντικότερο είναι να κλείσουν την συζήτηση λέγοντας στο παιδί τους πως του /της έχουν απόλυτη εμπιστοσύνη ότι θα καταφέρει να λύσει το πρόβλημα και να διαχειριστεί την κατάσταση με τον καλύτερο τρόπο, υπενθυμίζοντάς του / της φυσικά πως είναι πάντα εκεί ανοιχτοί για οποιαδήποτε συζήτηση.

Κείμενο 2

Ο ξένος

*Το παρακάτω κείμενο είναι δημοτικό τραγούδι της ξενιτιάς, το οποίο περιλαμβάνεται στη συλλογή *Popularia Carmina Graeciae Recentioris* (= Λαϊκά Τραγούδια της Σύγχρονης Ελλάδας) που εκδόθηκε από τον Α. Passow (Λειψία 1860).*

Ξενιτεμένο μου πουλί και παραπονεμένο,

1

Η ξενιτιά σε χαίρεται, σε χαίρονται τα ξένα

Κ' εγώ σε κλαίω, σε μύρομαι¹ στα μαύρα φορεμένη.

Τι να σου στείλω ξένη μου, τι να σου προβοδήσω²;

Να στείλω μήλο, σέπεται³, κυδώνι μαραγκιάζει⁴

5

Να στείλω μοσχοστάφυλο, κι εκείνο σταφιδιάζει⁵.

¹μοιρολογώ

²προσφέρω

³σαπίζει

⁴χαλάει

Να στείλω καν τα δάκρυα μου σ' ένα ψιλό μαντήλι,
Τα δάκρυα μου 'ναι καυτερά και καίγουν το μαντήλι .
Τι να σου στείλω ξένη μου, τι να σου προβοδήσω;

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Να εκθέσεις σε 50-60 λέξεις τις συμπεριφορές, που πρέπει, σύμφωνα με το Κείμενο 1, να αποφεύγουν οι γονείς, όταν θέλουν να βοηθήσουν το έφηβο παιδί τους στην περίπτωση της διάλυσης μιας φιλικής του σχέσης με συνομηλίκους.

Μονάδες 10

2^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Να εντοπίσεις τέσσερις (4) φράσεις στην τελευταία παράγραφο του Κειμένου 1 που να δείχνουν συμβουλή ή προτροπή (μονάδες 8) και να επισημάνεις πώς συνδέονται μεταξύ τους, συμβάλλοντας στην οργάνωση της παραγράφου (μονάδες 2).

Μονάδες 10

3^ουποερώτημα (μονάδες 15)

Να μετασχηματίσεις συντακτικά τις παρακάτω προτάσεις του κειμένου, σύμφωνα με το παράδειγμα, κάνοντας όλες τις απαραίτητες αλλαγές (μονάδες 12). Ποια μεταβολή παρατηρείς ως προς το ύφος του λόγου (μονάδες 3);

Παράδειγμα: Είναι η πρώτη σοβαρή του προσπάθεια να ενταχθεί σε ένα κοινωνικό σύνολο → Είναι η πρώτη σοβαρή του προσπάθεια ένταξης σε ένα κοινωνικό σύνολο.

- 1) Για τον έφηβο είναι πολύ δύσκολο να αντιληφθεί
- 2) και να αποδεχθεί τους λόγους, για τους οποίους μια τέτοια φίλια που έχει χτιστεί με τόσο κόπο μπορεί να γκρεμιστεί.
- 3) Οι λόγοι που διαλύεται η φίλια στην εφηβεία

4) Αρχικά είναι αναγκαίο να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα του παιδιού τους με την ωριμότητα που πρέπει.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποια είναι τα συναισθήματα του ποιητικού υποκειμένου απέναντι στον ξενιτεμένο; Πώς αντιλαμβάνεται εσύ τη μεταξύ τους σχέση; Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 100 - 150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Οι μορφές συμπεριφοράς, τις οποίες πρέπει να αποφεύγουν οι γονείς, όταν θέλουν να βοηθήσουν το έφηβο παιδί τους να αντιμετωπίσει τη διάλυση μιας φιλίας, περιλαμβάνονται στην 5^η παράγραφο του Κειμένου 1.

Συγκεκριμένα, οι γονείς πρέπει να αποφεύγουν:

- την υπερβολική εμπλοκή τους στην κατάσταση, μέχρι του σημείου να επιδιώκουν την επίλυση του προβλήματος από τους ίδιους αντί του παιδιού τους ·
- την απαξίωση της κατάστασης ή την αντιμετώπισή της με ειρωνεία.

Αιτιολόγηση:

- Στην πρώτη περίπτωση διακινδυνεύουν την ακύρωση της προσωπικότητας του παιδιού τους, εφόσον υπογραμμίζουν τον βαθμό εξάρτησής του από τους ίδιους, ενώ
- στη δεύτερη δείχνουν ότι υποτιμούν το πρόβλημα και έτσι πυροδοτούν το θυμό του/της εφήβου και το αίσθημα μοναξιάς που βιώνει.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Οι φράσεις στην τελευταία παράγραφο του Κειμένου 1 που δείχνουν συμβουλή ή προτροπή είναι οι ακόλουθες:

- *είναι αναγκαίο να ...*
- *πρέπει να ..*
- *ας μη σπεύσουν να ...*
- *καλό θα ήταν να ...*
- *το σημαντικότερο είναι να ...*

Η μεταξύ τους σύνδεση πραγματοποιείται μέσω των κειμενικών δεικτών αρχικά–ακόμη, όμως, και αν – τέλος, οι οποίοι συμβάλλουν καθοριστικά στην οργάνωση της παραγράφου. Ειδικότερα,

- Ο δείκτης αρχικά εισάγει στον λόγο την πρώτη πρόταση του συγγραφέα για την ορθή αντιμετώπιση του προβλήματος από τους γονείς, η οποία είναι διττή, εφόσον αποτελείται αφενός από το *τι πρέπει να κάνουν* (να αντιμετωπίσουν με ωριμότητα το πρόβλημα και να ακούσουν το παιδί τους) και αφετέρου από το *τι πρέπει να αποφύγουν* οι γονείς (να μη φανούν επικριτικοί) ·
- ο δείκτης ακόμη, όμως, και αν σηματοδοτεί γλωσσικά τη βασική αντίθετη προϋπόθεση στα προηγούμενα, δηλ. την πιθανότητα να ζητήσει το ίδιο το παιδί τη συμβουλή των γονέων
- ο δείκτης τέλος αποδίδει γλωσσικά την τελευταία, αλλά ιεραρχικά σπουδαιότερη πρόταση του συγγραφέα, η οποία συνίσταται στην ειλικρινή έκφραση της εμπιστοσύνης των γονέων προς το παιδί τους για την επίλυση του προβλήματος.

Σημείωση: Στην ενδεικτική απάντηση περιλαμβάνονται όλες οι φράσεις συμβουλής/προτροπής για λόγους πληρότητας, ωστόσο οι μαθητές/οι μαθήτριες χρειάζεται να επισημάνουν μόνο όσες ζητούνται στην εκφώνηση.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Οι μετασχηματισμοί έχουν ως ακολούθως:

- 1) Για τον έφηβο είναι πολύ δύσκολο να αντιληφθεί → Για τον έφηβο είναι πολύ δύσκολη η αντίληψη
- 2) και να αποδεχθεί τους λόγους, για τους οποίους μια τέτοια φίλια που έχει χτιστεί με τόσο κόπο μπορεί να γκρεμιστεί → και η αποδοχή των λόγων, για τους οποίους μια τέτοια φίλια που έχει χτιστεί με τόσο κόπο μπορεί να γκρεμιστεί.
- 3) Οι λόγοι που διαλύεται η φίλια στην εφηβεία → Οι λόγοι διάλυσης της φιλίας στην εφηβεία
- 4) Αρχικά είναι αναγκαίο να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα του παιδιού τους με την ωριμότητα που πρέπει → Αρχικά είναι αναγκαία η αντιμετώπιση του προβλήματος του παιδιού τους με την ωριμότητα που πρέπει.

Με τους μετασχηματισμούς το ύφος του λόγου γίνεται περισσότερο πυκνό και ο τόνος περισσότερο απρόσωπος και τυπικός, εφόσον τα ρήματα αντικαθίστανται από ουσιαστικά

και τα συμπληρώματά τους από τις αντίστοιχες γενικές. Συνολικά, το κείμενο γίνεται πιο δύσκολο στην αντίληψη και την κατανόηση για τον μέσο αναγνώστη.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ως προς τα συναισθήματα απέναντι στον ξενιτεμένο: Το ποιητικό υποκείμενο (σε θηλυκό γένος, στ. 3)

- εκφράζει το παράπονο ότι το αγαπημένο πρόσωπο το χαίρεται η ξενιτιά, η οποία και προσωποποιείται (στ. 1-2), και όχι οι δικοί του άνθρωποι στην πατρίδα·
- δηλώνει τη θλίψη, τα δάκρυα και την εκδήλωση πένθους για την απουσία του αγαπημένου προσώπου (στ. 3)·
- εκφράζει απελπισία και απόγνωση για τη μεγάλη απόσταση που τη χωρίζει από το αγαπημένο πρόσωπο, απόσταση τέτοια που δεν επιτρέπει ούτε την αποστολή κάποιου δώρου (στ. 4-6: το μήλο, το κυδώνι και το μοσχοστάφυλο – σύμβολα αγάπης και φροντίδας – δεν αντέχουν στο πέρασμα του χρόνου, άρα δεν θα φτάσουν στον αγαπημένο ξενιτεμένο και δεν θα εκφράσουν τη στοργή της)·
- τονίζει, τέλος, ότι η ένταση των συναισθημάτων της είναι τέτοια, ώστε ούτε τα δάκρυα δεν επαρκούν, για να την εκφράσουν και να την πιστοποιήσουν από απόσταση (στ. 7-8, με κλιμακωτό σχήμα).

Οπωσδήποτε το κείμενο δεν περιλαμβάνει αναφορές τέτοιες, ώστε να μπορεί ο αναγνώστης να υποθέσει με σαφήνεια τη φύση και το είδος της σχέσης ανάμεσα στο ποιητικό υποκείμενο και στον ξενιτεμένο. Η μόνη ένδειξη είναι τα γένη: μια γυναίκα (στ. 3 «στα μαύρα φορεμένη») απευθύνει το παράπονό της σε έναν ξενιτεμένο άνδρα (στ. 4 «ξένο μου»). Μπορεί κάλλιστα μια μητέρα να απευθύνεται στον ξενιτεμένο γιο της ή μια σύζυγος στον σύζυγο ή, ακόμη, και μια φίλη στον φίλο. Ό, τι από τα τρία και αν επιλεγεί, υποστηρίζεται από το κείμενο.

Κείμενο 1

[Η νεανική ανταρσία]

Το κείμενο υπογράφεται από τον Λέανδρο Πολενάκη και έχει δημοσιευτεί στην εφημερίδα «Αυγή» στις 25.4.2016, στη στήλη «Τέχνες». Πρόκειται για παρουσίαση του βιβλίου της συγγραφέως Μάρτα Μπουτσάκα «plastilina».

Φοβάμαι ότι θα αδικούσα το έργο της νέας Καταλανής συγγραφέως Μάρτα Μπουτσάκα με τον ελληνικό τίτλο: «Συγγνώμη» (στο πρωτότυπο: plastilina = εύπλαστη ύλη ή εκρηκτικό μείγμα), αν έλεγα ότι θέμα του είναι η νεανική εγκληματικότητα. Το θέμα του είναι ευρύτερο, είναι η νεανική ανταρσία, που δεν ταυτίζεται υποχρεωτικά με την τυπική παραβατικότητα έναντι θεσμών και νόμων. Είναι η «ανταρσία των αγγέλων» (ως ένα εκρηκτικό μείγμα νιότης και απόγνωσης), όπως είχε ονομάσει μια παλαιότερη πραγματεία¹ του πάνω στο ίδιο ζήτημα γνωστός διανοούμενος. Μάλιστα, σε μια εποχή όπου ούτε η εξάπλωση των ναρκωτικών ούτε η ισχύς των ΜΜΕ ήταν τόσο μεγάλη.

Αφορμή του έργου της Μπουτσάκα υπήρξε ένα πραγματικό γεγονός που συνέβη στην πρωτεύουσα της Καταλωνίας: ο αναίτιος, σχεδόν τελετουργικός, άγριος φόνος (κάψιμο) μιας άστεγης μεσήλικης γυναίκας από μια παρέα εφήβων, αγοριών και κοριτσιών. (Δεν ήταν το μόνο ανάλογο περιστατικό, συμβαίνουν και αλλού, στην Ελλάδα και σε όλη την Ευρώπη, σε ένα ταξίδι μου στη Γερμανία πριν λίγα χρόνια η μικρή ειδυλλιακή φοιτητούπολη του Γκαίτινγκεν ήταν ανάστατη από παρόμοιο φρικτό φόνο). Τι συμβαίνει λοιπόν και τα παιδιά μας, μεγαλωμένα κάτω από τον αστερισμό μιας «απελευθερωμένης» παιδείας, ανταποκρίνονται με πράξεις ακραίας βίας;

«Συγκλονισμένη από το γεγονός που την ώθησε στη συγγραφή του έργου», μεταφέρω από το σημείωμα της μεταφράστριάς Μαρίας Χατζηεμμανουήλ, «αλλά μακριά από διδακτισμούς και ηθικολογίες, η συγγραφέας προσπαθεί να κατανοήσει τις σχέσεις των νέων μεταξύ τους, αναζητώντας μια απάντηση στα εύλογα ερωτήματα, τα δικά της, αλλά και των θεατών: τι γεννάει όλη αυτή την απρόκλητη, αναίτια φαινομενικά βία στην εποχή μας; Μέχρι πού φθάνει η ευθύνη των γονιών για τις πράξεις των παιδιών τους; Ποια είναι η ευθύνη των ΜΜΕ;».

¹ σύγγραμμα που περιέχει διεξοδική μελέτη και έκθεση συλλογισμών, ιδεών και συμπερασμάτων σε ένα αντικείμενο.

Το έργο «βλέπει», πράγματι, πίσω από τα παραπάνω, την εργώδη προσπάθεια των επικυρίαρχων του πλανήτη να καταστρέψουν συστηματικά, με ποταμούς χρημάτων, κάθε βάση οργανωμένης ζωής της κοινωνίας. Να παραμορφώσουν και να ακρωτηριάσουν όλα τα ζωτικά κείμενα, προτείνοντας στη θέση τους σκουπίδια.

Η μετάφραση από τα Καταλανικά της Μαρίας Χατζηεμμανουήλ, με τη δραματουργική επεξεργασία των Άννας Αδριανού και Γιάννη Μπότση, παρ' ότι προσθέτει στο έργο μια γενναιόδωρη -και αρκούντως διδακτική- «αύρα «συγγνώμης», είναι καλή. Ωστόσο, επιμένω ότι ο πρωτότυπος τίτλος, μάλιστα με τη δεύτερη σημασία του (ως ένα εκρηκτικό μείγμα νιότης και απόγνωσης), είναι το αληθινό νόημα και φυτίλι του σκληρού αυτού έργου.

Κείμενο 2

[Τα πρώτα χρόνια του γάμου της μητέρας]

Το παρακάτω κείμενο είναι απόσπασμα από το μυθιστόρημα της Διδώς Σωτηρίου «Οι νεκροί περιμένουν» στη 13^η έκδοσή του από τον «Κέδρο».

Η μητέρα ήταν κόρη ενός παραγγελιοδόχου απ' τα Δωδεκάνησα. Όταν κάποτε, φτωχή και άσημη μαθητριά, ήρθε να παραθερίσει σε μία θεία της στη Σμύρνη, γνώρισε τον πατέρα, διάσημο γλεντζέ της εποχής, που τον περιτριγύριζαν πολλές νύφες γιατί ήταν ευχάριστος και είχε τη φήμη πλούσιου γαμπρού. Ο πατέρας θαμπώθηκε απ' την ομορφιά και τη ζωηράδα του κοριτσιού, κι αισθηματικός καθώς ήταν, τη ζήτησε αμέσως σε γάμο.

Τ' αδέρφια της μητέρας βρήκαν μοναδική την τύχη να ξεφορτωθούν χωρίς προίκα το θηλυκό διάβολο της οικογένειας. Η μικρή έκλαψε, αντιστάθηκε, μα στο τέλος, όταν έπεσαν όλοι οι συγγενείς απάνω της και της εξόγκωσαν την ευτυχία που την περίμενε, δέχτηκε.

Το ζευγάρι έφυγε για το Αϊντίνι. Με τον πρώτο χρόνο γεννήθηκε η Ριρή κι ευθύς μετά ακολούθησε ο Στέφος.

Μα τα παιδιά φαίνεται πως δεν έφταναν για να γεμίσουν τη ζωή της μητέρας, που και η ίδια ήταν ακόμη παιδί. Ο πατέρας δεν είχε καταφέρει να της επιβληθεί και να γεμίσει τη ζωή της. Κολάκευε τις πιο εξωφρενικές φαντασίες της και την ηφαιστειακή προσωπικότητά της, που αναζητούσε πάντα καινούργια ξεσπάσματα.

Στην αρχή γέμισε το σπίτι με κάθε λογής δασκάλους. Άρχισε να μαθαίνει γαλλικά και ζωγραφική με τον κύριο Φρανσουά, έναν ξεπεσμένο Φραγκολεβαντίνο², που χειμώνα – καλοκαίρι φορούσε ένα αξιοδάκρυτο «μπομπέ»³. Τον έντυσε, τον τραπέζωνε, τον επέβαλε σα δάσκαλο της μόδας.

Έπειτα ανακάλυψε έναν νεαρό καθηγητή, τον κύριο Ιππόλυτο, που φορούσε τις πιο παράξενες «φλοτάν»⁴ γραβάτες και έγραφε ποιήματα. Ο κύριος Ιππόλυτος της έκανε μαθήματα φιλολογίας.

Τη θεία Ερμιόνη τη σκανδάλιζαν φοβερά οι ασχολίες αυτές της μητέρας κι έλεγε:

- Δεν ήταν η Μαίρη η γυναίκα που χρειαζόταν ο Βασιλάκης. Είναι πολύ όμορφη και ανήσυχη κι εκείνος πολύ σπάταλος και με αδύνατο χαρακτήρα.

Ο πατέρας, ωστόσο, παρά το υπόκωφο κουτσομπολιό που γινόταν γύρω από τη γυναίκα του, ήταν κατενθουσιασμένος. Οι φιλολογικές και καλλιτεχνικές επιδόσεις της του έλυναν το δύσκολο πρόβλημα της ψυχαγωγίας της, που μόνος του δεν κατάφερνε να το αντιμετωπίσει. Σταθερό του σύμμαχο είχε τη γιαγιά που λάτρευε τη νύφη της. Σ' αυτήν έβλεπε την προβολή της δικής της ζωής.

- Έτσι ήμουν κι εγώ στα νιάτα μου, συνήθιζε να λέει, ζωντανή και καλοβαλμένη, κι αναζητούσα να σπάσω την ανία της χαρεμιστικής ζωής.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Να γράψεις στο απαντητικό σου φύλλο την ένδειξη «Σωστή» ή «Λανθασμένη», δίπλα από τον αριθμό καθεμιάς από τις παρακάτω προτάσεις που συνδέονται νοηματικά με το Κείμενο 1:

1. «Ανταρσία των αγγέλων» ονομάζεται από την κοινή γνώμη η νεανική παραβατικότητα.

² Φραγκολεβαντίνοι ονομάζονταν οι Ευρωπαίοι ή Αμερικανοί που ζούσαν μόνιμα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

³ Ημίψηλο καπέλο

⁴ Πολύ φαρδιές

2. Το έργο της Μ. Μπουτσάκα έχει ως αφορμή ένα πραγματικό γεγονός ακραίας εφηβικής βίας που σημειώθηκε σε μια ευρωπαϊκή πόλη.
3. Η συγγραφέας αναζητεί στο έργο της τα αίτια της βίας και τις ευθύνες των φορέων αγωγής απέναντι στους εφήβους.
4. Από το έργο προκύπτει το συμπέρασμα ότι τα ΜΜΕ φέρουν τη μεγαλύτερη ευθύνη, εφόσον προβάλλουν συνεχώς σκουπίδια.
5. Ο ελληνικός τίτλος του έργου είναι «Εκρηκτικό μείγμα νιότης και απόγνωσης» και αποδίδει πλήρως το νόημα του κειμένου.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να περιγράψεις με συντομία τον τρόπο με τον οποίο επιχειρείται η νοηματική σύνδεση ανάμεσα στην τρίτη και στην τέταρτη παράγραφο του Κειμένου 1.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Το ύφος του κειμένου 1 μπορεί να χαρακτηριστεί κυρίως ως:

- α. Ειρωνικό
- β. Αποστασιοποιημένο
- γ. Καταγγελτικό
- δ. Ουδέτερο

Να επιλέξεις τη σωστή, κατά τη γνώμη σου, απάντηση (μονάδες 3) και να την τεκμηριώσεις με τέσσερις (4) γλωσσικές αναφορές από το κείμενο (μονάδες 12).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποια στάση τηρεί ο κοινωνικός περίγυρος απέναντι στην ηρωίδα και τη συμπεριφορά της ως συζύγου; Γιατί; Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 100 - 150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

1 Λ

2 Σ

3 Σ

4 Λ

5 Λ

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Με δεδομένο ότι το Κείμενο 1 αποτελεί βιβλιοπαρουσίαση, η 3^η παράγραφός του καταλήγει σε τρία (3) ερωτήματα που σχετίζονται άμεσα με το περιεχόμενο του παρουσιαζόμενου έργου.

Τα ερωτήματα αναφέρονται α) στα αίτια της βίας στη συμπεριφορά των νέων, β) στην ευθύνη των γονέων και γ) στην ευθύνη των ΜΜΕ και έχουν ρητορικό χαρακτήρα, εφόσον δεν απαντώνται άμεσα και συγκεκριμένα στη συνέχεια του κειμένου.

Αντίθετα, στην 4^η παράγραφο του κειμένου δίδεται μια γενική και συνολική απάντηση στα ερωτήματα, εφόσον ενοχοποιούνται οι ισχυροί του πλανήτη για προσπάθεια διάλυσης της οργανωμένης ζωής της κοινωνίας μέσω προσφοράς ευτελών αρχών και αξιών («προτείνοντας στη θέση τους σκουπίδια»).

Επομένως, οι δύο παράγραφοι συνδέονται νοηματικά μέσω του σχήματος ερώτησης – απόκρισης. Αυτό επιβεβαιώνεται με το επίρρημα «πράγματι» στην αρχή της 4^{ης} παραγράφου, με το οποίο ο συγγραφέας επιβεβαιώνει την ευθύνη όλων των παραγόντων που με μορφή ερωτημάτων έθεσε στην 3^η παράγραφο (Το έργο «βλέπει», πράγματι, πίσω από τα παραπάνω,) υπό το πρίσμα της ευθύνης των επικυρίαρχων του κόσμου που κρύβεται πίσω από τα παραπάνω.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Το ύφος λόγου του συγγραφέα στο Κείμενο 1 είναι καταγγελτικό (το γ).

Τεκμηρίωση:

- «ο αναίτιος, σχεδόν τελετουργικός, άγριος φόνος (κάψιμο) μιας άστεγης μεσήλικης γυναίκας από μια παρέα εφήβων, αγοριών και κοριτσιών» (2^η παράγραφος) → Η συσσώρευση επιθέτων (αναίτιος, τελετουργικός, άγριος) και οι λεπτομέρειες (κάψιμο, αγοριών και κοριτσιών) λειτουργούν καταγγελτικά, εφόσον εντυπώνονται στο μυαλό του αναγνώστη, και διεγείρουν συναισθήματα.
- «σε ένα ταξίδι μου στη Γερμανία πριν λίγα χρόνια η μικρή ειδυλλιακή φοιτητούπολη του Γκαίτινγκεν ήταν ανάστατη από παρόμοιο φρικτό φόνο» (2^η παράγραφος) → Στο απόσπασμα αυτό το ύφος της καταγγελίας, και η αναμενόμενη συναισθηματική ανταπόκριση του αναγνώστη, υλοποιούνται γλωσσικά μέσω της αντίθεσης ανάμεσα στα επιλεγμένα επίθετα (μικρή ειδυλλιακή φοιτητούπολη ≠ φρικτό φόνο).
- «Το έργο «βλέπει», πράγματι, την εργώδη προσπάθεια των επικυρίαρχων του πλανήτη να καταστρέψουν συστηματικά, με ποταμούς χρημάτων, κάθε βάση οργανωμένης ζωής της κοινωνίας.» (4^η παράγραφος) → Εδώ κατηγορούνται οι ισχυροί του πλανήτη για προσπάθεια διάλυσης της οργανωμένης ζωής της κοινωνίας. Η καταγγελία στο ύφος επιτυγχάνεται με τις λεξιλογικές επιλογές, και συγκεκριμένα με το επίθετο (εργώδη: ειρωνεία), το επίρρημα (συστηματικά), τον συνυποδηλωτικό λόγο (ποταμούς χρημάτων) και το εκφραστικό σχήμα της υπερβολής (να καταστρέψουν συστηματικά κάθε βάση οργανωμένης ζωής της κοινωνίας).
- «Να παραμορφώσουν και να ακρωτηριάσουν όλα τα ζωτικά κείμενα, προτείνοντας στη θέση τους σκουπίδια». (4^η παράγραφος) → Και στο σημείο αυτό καταγγέλλονται οι ισχυροί του πλανήτη ότι επιχειρούν να αντικαταστήσουν τις ζωτικές δυνάμεις της κοινωνίας με ευτελείς αρχές και αξίες. Το ύφος υλοποιείται γλωσσικά μέσω της χρήσης συναισθηματικά φορτισμένων λέξεων (παραμορφώσουν, ακρωτηριάσουν) και μεταφορικών σχημάτων (να ακρωτηριάσουν τα ζωτικά κείμενα // προτείνοντας σκουπίδια). Στον αναγνώστη προκαλείται το συναίσθημα της αγανάκτησης, προκειμένου να αντιδράσει (στόχος του καταγγελτικού ύφους λόγου).

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Η μητέρα περιγράφεται από την αφηγήτρια ως γυναίκα ζωντανή και δραστήρια («το θηλυκό διάβολο», 2^η παράγραφος), με εκρηκτική προσωπικότητα και δυναμικό χαρακτήρα που εκδηλωνόταν με συναισθηματικά ξεσπάσματα και εμμονές («Μα τα παιδιά ... καινούργια ξεσπάσματα», 4^η παράγραφος). Αυτό αποδεικνύεται και από τη σειρά των δασκάλων που έφερνε στο σπίτι, τον έναν μετά τον άλλον, για να περνάει δημιουργικά τον χρόνο της ή / και να μη βαριέται την καθημερινότητά της («Στην αρχή ... μαθήματα φιλολογίας», 5^η και 6^η παράγραφος).

Η στάση του κοινωνικού περιγύρου απέναντι στη μητέρα δεν φαίνεται ενιαία:

- Από τη μια μεριά, το κείμενο αναφέρει τη θεία Ερμιόνη, μια συγγενή του συζύγου της ηρωίδας, που σκανδαλιζόταν από τη συμπεριφορά της και την κακολογούσε («Δεν ήταν η Μαίρη ... χαράκτῆρα»). Αξίζει να σημειωθεί ότι η αρνητική της κριτική περιλαμβάνει και τον σύζυγο, χωρίς ωστόσο συγκεκριμένες αιτιάσεις, απλώς ως μια γενική επίκριση του χαρακτήρα και του τρόπου ζωής του ζεύγους (προσοχή στους κειμενικούς δείκτες των αντιθετικά τοποθετημένων επιθέτων: *όμορφη και ανήσυχη ≠ σπάταλος και με αδύνατο χαρακτήρα*).
- Από την άλλη, ο σύζυγος της ηρωίδας και η γιαγιά, η μητέρα του συζύγου, φαίνεται να την υποστηρίζουν (9^η παράγραφος): Ο σύζυγος ανακουφίζεται με τις δραστηριότητές της, διότι απαλλάσσεται από το βάρος της ψυχαγωγίας της που διαφορετικά θα έπεφτε στον ίδιο («Ο πατέρας ωστόσο ... να το αντιμετωπίσει»), ενώ η γιαγιά ταυτίζεται ψυχολογικά με την ηρωίδα, διότι η ηρωίδα πραγματώνει όσα η ίδια δεν μπόρεσε («Σταθερό του σύμμαχο ... χαρεμίστικης ζωής»).

Και στις δύο περιπτώσεις – επίκριση και υποστήριξη – παρατηρείται ότι ο κοινωνικός περίγυρος κρίνει με βάση τα στερεότυπα της εποχής: η γυναίκα σύζυγος και μητέρα οφείλει να είναι σοβαρή, μετρημένη σε όλα (και στα οικονομικά), όπως προκύπτει από τα λόγια της θείας, κλεισμένη μέσα στο σπίτι και να ενδιαφέρεται μόνο για τον άντρα και τα παιδιά της, όπως προκύπτει από τον χαρακτηρισμό της γιαγιάς (*χαρεμίστικη ζωή*). Η ηρωίδα διαφέρει από το πρότυπο αυτό και γι' αυτό κρίνεται.

Κείμενο 1

Γέλιο και ευφυΐα

Το κείμενο είναι απόσπασμα από το βιβλίο του Αλέξανδρου Λουπασάκη. (2002). Γέλιο - Η καλύτερη θεραπεία, 123-124. Αθήνα: Κέδρος (διασκευή).

[...] Σκεφτείτε πόσο δύσκολο είναι να κάνετε κάποιον να γελάσει. Δεν είναι τυχαίο που η κωμωδία θεωρείται το δυσκολότερο είδος για τους ηθοποιούς και τους συγγραφείς. Όταν μας συμβαίνει κάτι δυσάρεστο, θεωρείται λογικό και αυτονόητο να στεναχωριόμαστε. Πόση ευφυΐα χρειάζεται, για να πράξει κάποιος το αυτονόητο; Αντίθετα, χρειάζεται ευστροφία, για να απεγκλωβιστούμε¹ από την ιδιωτική μας λογική και να δούμε την εύθυμη όψη μιας κατάστασης.

Θεωρητικά, οι περισσότεροι από εμάς γνωρίζουμε ότι η ανησυχία για ένα πρόβλημα δεν θα μας δώσει τη λύση. Ωστόσο, το πιθανότερο είναι να μας φέρει σε χειρότερη θέση, γιατί διπλασιάζει το φορτίο στις πλάτες μας. Εξαιτίας της ανησυχίας, μπαίνουμε σε κατάσταση άγχους και αισθανόμαστε περισσότερο πιεσμένοι. Επιπλέον, έτσι όπως είμαστε πιεσμένοι, γινόμαστε ενεργειακά πιο φτωχοί. Δεν φτάνει που έχουμε το πρόβλημα, έχουμε και άγχος από πάνω! Το βρίσκετε σοφό αυτό;

(Χαμο)γελώντας, δεν μειώνουμε το πρόβλημα, αλλά διαλύουμε την ανησυχία και το πρόσθετο άγχος. Όταν (χαμο)γελάμε, δεν σημαίνει ότι δεν θέλουμε να αντιμετωπίσουμε τα προβλήματά μας. Ουσιαστικά, η ευφυΐα μας κινητοποιείται, ώστε να γίνει μια διαφορετική διαχείριση δυνατοτήτων. Απεγκλωβιζόμαστε από την αυτοπαγίδευσή μας στο ναρκοπέδιο της σοβαροφανούς ιδιωτικής μας λογικής. Ως γνωστόν, τα προβλήματα πάνε μαζί με τις λύσεις τους. Από όσες περισσότερες πλευρές δούμε κάτι, τόσες περισσότερες πιθανότητες έχουμε να βρούμε τη λύση. Το γέλιο φωτίζει κάποιες ξεχασμένες πλευρές των προβλημάτων μας, χώρια που μας χαλαρώνει κιόλας! Μας δείχνει τον δρόμο, μας ανάβει το φως και μας ξεκουράζει κι από πάνω!

¹ απεγκλωβίζομαι: απελευθερώνομαι

Κείμενο 2

[Οι σκλάβοι στα δεσμά τους]

Το κείμενο είναι απόσπασμα από το μυθιστόρημα του Κωνσταντίνου Θεοτόκη «Οι σκλάβοι στα δεσμά τους», εκδόσεις Γράμματα, 1994.

Ήταν απόγιομα. Ο κόντες Αλέξανδρος Οφιομάχος Φιλάρετος, γερασμένος, σκυφτός, μικρότερος, αλλά με άσπρα μακριά γένια, με χοντρά ροδοκόκκινα χείλη, όπως όλοι οι άνθρωποι του γένους του, επερπατούσε ανήσυχα απάνω κάτω στο γραφείο του, τυλιγμένος μέσα σ' ένα τρίπαλιο πανωφόρι, που το φορούσε από χρόνια πολλά για το σπίτι το χειμώνα. Εκείνην την ημέρα δεν έκανε όμως κρύο.

Το δωμάτιο ήταν μεγάλο, σ' ένα αρχαίο, άφεγγο σπίτι, μέσα στα στενά της χώρας· είχε τέσσερα μεγάλα παράθυρα, όλα στον ίδιον τοίχο, ήταν όμως σκοτεινό, σα να κλειούσε μέσα του σταχτή, σκονισμένον αέρα, γιατί άλλα νεόχτιστα σπίτια πολύ εστενοχωρούσαν τώρα απ' όλες τες μεριές το παλιό αρχοντικό των Οφιομάχων, που στα παλιά χρόνια υψωνότου μονάχο και περήφανο ανάμεσα σε φτωχικά μόνο χαμόσπιτα. [...]

Κι κοιτάζε με πίκρα κοκκινίζοντας άξαφνα το γενεαλογικό τους δέντρο· κι έπειτα μία μία τες εικόνες των προγόνων του, τες αρχόντισσες από το σπίτι του, με το περήφανο κι ευγενικό χαμόγελο, με τα πλούσια γυμνά τους στήθη, το σιδεροαρματωμένον πολεμιστή που με τους Βενετούς είχε πολεμήσει στο Μωριά και στην Κρήτη τους Τούρκους, τους άντρες με τες χρυσοκέντητες στολές, με τες λευκές περούκες, που όλοι τον κοιτάζαν αδιάφοροι μέσα από τες θαμπές χρυσωμένες ή μαύρες κορνίζες τους, και τους εφώναξε θυμωμένος, χωρίς να ξέρει τι έλεγε: «Φταίτε εσείς!»

Και ξακολούθησε έπειτα από μία στιγμή, κάνοντας μία χειρονομία και γυρίζοντας απότομα τες πλάτες του στες εικόνες: «Καλά βαστάχτηκα ως τα τώρα!... Ως τα τώρα;... Ε, ας πω ως τα τώρα... Μα τώρα κι η γυναίκα μου αρχίζει και μυρίζεται... Δεν είμαι πλια καλός να της κρύψω τες στενοχώριες... Κι ωστόσο δεν επούλησα ακόμη τίποτα... Τίποτα σημαντικό... τίποτα που να μπορεί ν' ακουστεί... ας πούμε τίποτα!... Μα ωστόσο τα σπίτια μου, και τούτο εδώ ακόμη είναι χαμένα... ας τα ξεγράψω... τα βαρύνουν δύο τρεις υποθήκες το καθένα... και οι ελιές μας εκεί όξω;... Όχι αυτές είναι άγγιχτες... αυτές τουλάχιστο, όπως μου τες άφηκε ο πατέρας μου... Μα το σπίτι γκρεμίστηκε... πάει! Και κάνω ακόμη τον περήφανο και λέω που τ' άφηκα επίτηδες να πέσει, γιατί δε μ' αρέσει η εξοχή, και κάνω τον καλόνε με τους χωριάτες και τους αφήνω να μου ξαγοράζουν τα βάρη που μου πλερώνουν, να αγοράζουν τα λιόδεντρα που πλησιάζουν τες κατοικίες τους... Τώρα ως κι αυτοί με

μυρίστηκαν... Κι όλα αυτά για τα καθημερινά έξοδα... [...] Τι πιστεύουν, τι δεν πιστεύουν δεν με μέλει!... Τότες τουλάχιστο εδιόρθωσα πάλι κάποιες δουλειές... τες εμπάλωσα... Αμή τώρα; Εδώ σε θέλω!... Και τι να πω στη γυναίκα μου, τη σιόρα Μαρία; Ουφ, κι αυτή είναι δυστυχισμένη!... Θα λέει ο κόσμος: έχει έναν άντρα τόσο άσωτο!... Απ' όξω από το χορό πολλά τραγούδια γίνονται! Κι οι θυγατέρες μου; Ω οι κακομοίρες! Κι οι γιοι μου; Ποιος ξέρει αυτοί πώς θα τα καταφέρουν μια μέρα... Μα ως κι αυτοί... ως κι αυτοί...»

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Για ποιους λόγους, σύμφωνα με το Κείμενο 1, οι άνθρωποι δεν πρέπει να αντιμετωπίζουν τα προβλήματά τους με ανησυχία, αλλά με χιούμορ και χαμόγελο; (50-60 λέξεις)

Μονάδες 10

2^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Η πρώτη παράγραφος του Κειμένου 1 αναπτύσσεται με:

- α. ορισμό
- β. παραδείγματα
- γ. αντίθεση
- δ. διαίρεση

Να επιλέξεις τη σωστή απάντηση (μονάδες 2) και να δικαιολογήσεις την απάντησή σου βασισμένος/η σε στοιχεία της παραγράφου, τόσο γλωσσικά (μονάδες 2) όσο και νοηματικά (μονάδες 6).

Μονάδες 10

3^ουποερώτημα (μονάδες 15)

Να βρεις στην 3^η παράγραφο του Κειμένου 1 πέντε φράσεις με μεταφορική σημασία (μονάδες 10) και να δικαιολογήσεις την επιλογή του πομπού σε σχέση με το κύριο θέμα της παραγράφου (μονάδες 5).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις με στοιχεία από το Κείμενο 2 τη συναισθηματική κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο κόντες Αλέξανδρος Οφιομάχος Φιλάρετος που πρωταγωνιστεί στη σκηνή της αφήγησης και να εκθέσεις στερεότυπα για το φύλο που αναδεικνύονται από την ανάγνωση. Να οργανώσεις την ερμηνεία σου σε 150-200 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σύμφωνα με το Κείμενο 1, τα προβλήματά είναι προτιμότερο να αντιμετωπίζονται με το γέλιο παρά με ανησυχία, καθώς αυτή επιδεινώνει την κατάσταση. Αυξάνει το άγχος και την πίεση που νιώθει κάποιος απομυζώντας την ενέργειά του. Αντίθετα, το γέλιο ή το χαμόγελο διαλύει τα αρνητικά συναισθήματα, ενεργοποιεί το μυαλό μας να διαχειριστεί με διαφορετικό τρόπο το πρόβλημα ανοίγοντας νέες προοπτικές εξέτασης του θέματος και προσφέροντας χαλάρωση.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η σωστή απάντηση είναι η γ. Σύγκριση – Αντίθεση και η ζητούμενη διαρθρωτική λέξη: το «Αντίθετα». Το πρώτο σκέλος της αντίθεσης είναι η λογική και αυτονόητη αντίδραση σε κάποιο πρόβλημα, δηλαδή η στενοχώρια, η οποία δεν απαιτεί ιδιαίτερη ευφυΐα, αφού είναι σχεδόν ενστικτώδης. Το δεύτερο σκέλος της αντίθεσης είναι η πιο επεξεργασμένη αντίδραση στο πρόβλημα με χιούμορ, το οποίο απαιτεί πνευματική ευελιξία και ευστροφία. Με την αντίθεση ο συγγραφέας επιδιώκει να τονίσει τη δυσκολία που έχει η διαδικασία να γελάσει κάποιος, οπότε αιτιολογεί την αρχική θέση που διατυπώνει στην αρχή της παραγράφου με μορφή προτροπής. (Σκεφτείτε πόσο δύσκολο είναι να κάνετε κάποιον να γελάσει.).

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

- για να απεγκλωβιστούμε από την ιδιωτική μας λογική

- να δούμε την εύθυμη όψη μιας κατάστασης
- διπλασιάζει το φορτίο στις πλάτες μας
- γινόμαστε ενεργειακά πιο φτωχοί
- διαλύουμε την ανησυχία και το πρόσθετο άγχος
- η ευφυΐα μας κινητοποιείται
- Απεγκλωβιζόμαστε από την αυτοπαγίδευσή μας στο ναρκοπέδιο της σοβαροφανούς ιδιωτικής μας λογικής
- Το γέλιο φωτίζει κάποιες ξεχασμένες πλευρές
- Μας δείχνει το δρόμο, μας ανάβει το φως και μας ξεκουράζει κι από πάνω!

Η αξιοποίηση της μεταφορικής/ποιητικής λειτουργίας της γλώσσας προσδίδει στο κείμενο ζωντάνια, ενώ αποδίδει άμεσα και emphaticά το πόσο σημαντικό και ωφέλιμο είναι το γέλιο και γενικότερα το χιούμορ στην αντιμετώπιση των προβλημάτων σε αντίθεση με τη στενοχώρια και την ανησυχία. Με τη μεταφορική λειτουργία της γλώσσας δημιουργούνται ερεθίσματα προβληματισμού του δέκτη αναφορικά με το κύριο θέμα/μήνυμα του κειμένου.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ο κεντρικός ήρωας του αποσπάσματος βιώνει μια κατάσταση δύσκολη να διαχειριστεί κανείς, δεδομένων των συνθηκών και των προκαταλήψεων της εποχής.

Είναι ιδιαίτερα ανήσυχος, αφού κάτι τον απασχολεί (*«επερπατούσε ανήσυχα απάνω κάτω στο γραφείο του»*) και έχει μια αφρόντιστη και ατημέλητη εμφάνιση (*«τυλιγμένος μέσα σ' ένα τρίπαλιο πανωφόρι, που το φορούσε από χρόνια πολλά»*), καθώς τον πλημμυρίζουν συναισθήματα παραίτησης κι απογοήτευσης. Γενικότερα, η ατμόσφαιρα στο σπίτι του είναι μελαγχολική έως και καταθλιπτική (*«σ' ένα αρχαίο, άφεγγο σπίτι ...ήταν όμως σκοτεινό, σα να κλειούσε μέσα του στάχτη, σκονισμένον αέρα, γιατί άλλα νεόχτιστα σπίτια πολύ εστενοχωρούσαν τώρα απ' όλες τις μεριές το παλιό αρχοντικό»*) απόλυτα εναρμονισμένη με την εσωτερική του κατάσταση. Είναι πικραμένος από αυτό που του συνέβη (*«Κι εκοίταξε με πίκρα»*) καθώς αναπολεί το ένδοξο παρελθόν της οικογένειάς του, ενώ μέσα του υπάρχει θυμός και αγανάκτηση (*«και τους εφώναξε θυμωμένος, χωρίς να ξέρει τι έλεγε: Φταίτε εσείς!»*). Υπάρχει μέσα του συσσωρευμένη ένταση και η οργή του ξεσπά, καθώς τα χρέη και η γενικότερη καταστροφή τον πνίγουν (*«Και ξακολούθησε έπειτα από μία στιγμή, κάνοντας μια χειρονομία και γυρίζοντας απότομα τες πλάτες του στες εικόνες»*).

Γενικότερα, έχει μάθει ως άντρας εκείνης της εποχής να κρύβει καλά τα συναισθήματά του ακόμη και από τους πιο κοντινούς του ανθρώπους, όπως η γυναίκα του (*«Καλά βαστάχτηκα ως τα τώρα!...Μα τώρα κι η γυναίκα μου αρχίζει και μυρίζεται ...Δεν είμαι πλια καλός να της κρύψω τες στενοχώριες...»*). Ζει σε μια κοινωνία στην οποία η περιουσία μεταβιβάζεται από τον πατέρα στον γιο και είναι στην απόλυτη δικαιοδοσία του τόσο η διαχείρισή της όσο και η αποκλειστική ευθύνη για μια ενδεχόμενη καταστροφή, για την οποία θα υπάρξει γενικευμένη κατακραυγή (*«όπως μου τες άφηκε ο πατέρας μου... Μα το σπίτι γκρεμίστηκε και πάει! Και κάνω ακόμη τον περήφανο... και κάνω τον καλόνε με τους χωριάτες και τους αφήνω να μου ξαγοράζουν τα βάρη που μου πλερώνουν ...Τώρα ως κι αυτοί με μυρίστηκαν»*). Η αριστοκρατική του καταγωγή (*Κόντες*) δεν επιτρέπει την πτώχευση, διότι θα είναι γι' αυτόν εξευτελισμός και κοινωνική υποβάθμιση. Προτιμά λοιπόν να προσποιείται, προκειμένου να αποκρύψει την αλήθεια, καθώς έχει γαλουχηθεί με την ιδέα ότι αυτόν βαραίνει η ευθύνη για κάθε αρνητικό επακόλουθο στη ζωή της γυναίκας και των παιδιών του και η κοινωνία είναι έτοιμη να τον δικάσει (*«Και τι να πω στη γυναίκα μου, τη σιόρα Μαρία; Ουφ κι αυτή είναι δυστυχισμένη! Θα λέει ο κόσμος: έχει έναν άντρα τόσο άσωτο! ...Κι οι θυγατέρες μου; Ω οι κακομοίρες! Κι οι γιοι μου;»*)

Κείμενο 1

[Μιλώντας στο γιο μου]

Το κείμενο αποτελεί την εισαγωγή στο βιβλίο του Φερνάντο Σαβατέρ «Μιλώντας στο γιο μου για την Ηθική και την Ελευθερία» σε μετάφραση Αγ. Δημητρούκα, εκδόσεις Πατάκη.

Κάθε τόσο, Αμαδόρ, μου έρχεται η όρεξη να σου πω πολλά πράγματα.

Κρατιέμαι όμως, μείνε ήσυχος, επειδή αρκετά σου σπάω τα νεύρα με το ρόλο του πατέρα, για να σε φορτώσω και με άλλα, μεταμφιεσμένος σε φιλόσοφο. Καταλαβαίνω ότι και η υπομονή των παιδιών έχει τα όριά της. Επιπλέον, δε θέλω να μου συμβεί και μένα αυτό που συνέβη σ' ένα φίλο μου μια μέρα που χάζευε ήρεμος τη θάλασσα με το πεντάχρονο πιτσιρίκι του. Το μυξιάρικο του είπε με ονειροπόλο ύφος: «Μπαμπάκα, πόσο θα μου άρεσε να κάναμε η μαμά, εσύ κι εγώ μια βόλτα με μια βαρκούλα». Συναισθηματικός, ο φίλος μου ένιωσε έναν κόμπο στο λαιμό, ακριβώς πάνω από τον κόμπο της γραβάτας. «Και βέβαια, γιε μου, να πάμε όποτε θέλεις!» «Κι όταν θα είμαστε στα βαθιά» συνέχισε το τρυφερό πλάσμα «θα σας πετάξω και τους δυο στη θάλασσα, να πνιγείτε». Από τη ραγισμένη καρδιά του πατέρα βγήκε ένα μουγκανητό¹ πόνου: «Μα γιε μου!...». «Φυσικά, μπαμπάκα. Δεν ξέρεις ότι οι γονείς πολύ μάς τη δίνετε;». **Τέλος του πρώτου μαθήματος.**

Αν ακόμα κι ένα πεντάχρονο μπορεί να σκεφτεί κάτι τέτοιο, φαντάζομαι πως ένας μαντραχαλάς που έκλεισε τα δεκαπέντε, όπως εσύ, θα το 'χει πολύ καλά εμπεδωμένο. Ως εκ τούτου, δεν είναι στις προθέσεις μου να σου δώσω κι άλλα κίνητρα για πατροκτονία πέρα από τα συνήθη των καθωσπρέπει οικογενειών. Εξάλλου, πάντα μού ήταν ενοχλητικός αυτός ο τύπος γονιού που προσπαθεί να είναι «ο καλύτερος φίλος των παιδιών του». Τα παιδιά πρέπει να έχετε φίλους στην ηλικία σας, φίλους και φίλες, φυσικά. Με γονείς, καθηγητές και λοιπούς ενήλικες μπορείτε, στην καλύτερη των περιπτώσεων, να τα πηγαίνετε απλώς καλά, κι αυτό ειν' αρκετό. Αλλά το να τα πηγαίνετε καλά με έναν ενήλικα περιλαμβάνει και το να έχετε κάπου κάπου τη διάθεση να τον πνίξετε. Αλλιώς δεν αξίζει. Αν εγώ ήμουν δεκαπέντε χρονών, πράγμα πια απίθανο να μου ξανασυμβεί, δε θα εμπιστευόμουν κανέναν απ' όλους αυτούς τους υπερβολικά «συμπαθητικούς» μεγάλους, απ' όλους αυτούς που θα έμοιαζαν να θέλουν να είναι μικρότεροι από μένα, κι απ' όλους αυτούς που θα μου έδιναν συστηματικά δίκιο. Τους ξέρεις εκείνους που λένε πάντα «εσείς

1μουγκανητό: ήχος ζώου, κραυγή

οι νέοι έχετε κότσια», «αισθάνομαι νέος σαν κι εσάς» και άλλες κοτσάνες αυτού του στυλ. Τα μάτια σου δεκατέσσερα! Κάτι θα θέλουν με τόσο πολύ γλείψιμο. Ο πατέρας ή ο καθηγητής πρέπει να είναι κάπως βαρύς, αλλιώςτικά δε λέει. Ο νεαρός είσαι εσύ.

Κείμενο 2

[Πιο μόνη από κάθε άλλη φορά]

Το απόσπασμα είναι από το βιβλίο της Ευγενίας Φακίνου, Η μέθοδος της Ορλεάνης, εκδόσεις Καστανιώτη, 2005.

Η νεκρή ήταν σαν να κοιμόταν. Οι γυναίκες είχαν κάνει τα απαραίτητα και τώρα ντυμένη με λευκό φόρεμα και δύο κεριά δεξιά κι αριστερά της ησύχαζε.

Την είχε φέρει νύφη ο μεγάλος αδελφός από τα βόρεια της χώρας. Ήταν μια όμορφη νεαρή κοπέλα, ξανθιά, με μια πλεξούδα που της έφτανε ως τη μέση, γαλινομάτα, με ωραίο ξάστερο μέτωπο.

Οι γυναίκες του σπιτιού είχαν αιφνιδιαστεί από την απόφαση του αδελφού, γιου, εγγονού και αφέντη τους. Όμως, δεν είχαν τολμήσει να εκφράσουν αντίρρηση, πρώτα γιατί δεν ήταν συνηθισμένες σε κάτι τέτοιο κι έπειτα επειδή ο έρωτας του Κλεάνθη ήταν φανερός στα μάτια και στη συμπεριφορά του. Την κοιτούσε κι έλειωνε, ήταν βέβαιο. Πού την είχε βρει, πώς την είχε πείσει ν' αφήσει τους δικούς της και να κατέβει νότια, στο άγνωστο, δεν το έμαθαν ποτέ. Όπως δεν έμαθαν ότι με τον άντρα της ήταν μια πρόσχαρη, εκδηλωτική κοπέλα που τον γέμιζε χαρά. Εκείνες την είχαν για λιγομίλητη, και τον αδελφό τους για απρόσιτο. Και ήταν, μαζί τους. Όπως ήταν και ακριβοθώρητος. Ερχόταν για λίγο, τακτοποιούσε τις υποθέσεις του και ξανάφευγε. [...]

Εκείνη, η νύφη, που το όνομά της ήταν Άννα, καθόταν υπομονετική και προσπαθούσε να προσαρμοστεί και να γίνει αποδεκτή από πεθερά, κουνιάδες και γιαγιά. Ήσυχη κοπέλα, πολύ ήσυχη. Ελάχιστα της επέτρεπαν να κάνει – τάχα για να μην κουράζεται. Στην πραγματικότητα τα ηνία του σπιτιού τα κρατούσαν οι κραταιές δίδυμες.

Ευτυχώς για την Άννα, έμεινε πολύ σύντομα έγκυος κι έτσι είχε μια σκέψη να απασχολεί το μυαλό της. Έραβε μωρουδιακά όλη μέρα και τα κεντούσε με τα λεπτά της δάχτυλα. Κάπου κάπου εξέφραζε μια επιθυμία εγκύου. Πότε ρωτούσε αν είχαν κόκκινες γλυκές πιπεριές ή λάχανο τουρσί. Κοιτάζονταν οι δίδυμες όλο απορία και κουνούσαν αρνητικά το κεφάλι. [...]

Φίλες δεν έκανε στον καινούργιο τόπο. Κουβέντες δεν άλλαξε με καμμία γειτόνισσα. Ήταν μοναχική απ' τη φύση της, βρήκε και τις συνήθειες του σπιτιού κι απόγινε.

Και να την τώρα, πιο μόνη από κάθε άλλη φορά, χωρίς γυναίκες του σογιού της να την κλάψουν, χωρίς τον άντρα που αγάπησε κι ακολούθησε. Εκείνος είχε υπολογίσει τις μέρες του τοκετού και θα επέστρεφε την ερχόμενη βδομάδα. Και τι κατάλαβε; Μόνο του κι αυτό, τυλιγμένο στις πάνες που του 'χε ράψει η μάνα του, ήσυχο σαν κι εκείνη, κοιμόταν επιτέλους.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σε 50 – 60 λέξεις να αποδώσεις τη στάση που συμβουλεύει τον γιο του να τηρεί απέναντι σε γονείς και καθηγητές ο συγγραφέας στο Κείμενο 1.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

«Κάθε τόσο, Αμαδόρ, μου έρχεται η όρεξη να σου πω πολλά πράγματα»

«Τέλος του πρώτου μαθήματος»

Να σχολιάσεις τη λειτουργία των παραπάνω προτάσεων στη δομή, λογική οργάνωση της πρώτης παραγράφου του Κειμένου 1.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Το ύφος λόγου στο Κείμενο 1 θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως:

α. Τυπικό

β. Επιστημονικό

γ. Χιουμοριστικό

δ. Επιθετικό

Να επιλέξεις τη σωστή απάντηση (μονάδες 3) και να την τεκμηριώσεις με τέσσερις φράσεις ή και χωρία του κειμένου (μονάδες 12)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις στο Κείμενο 2 τη στάση των άλλων γυναικών απέναντι στην Άννα τόσο τον καιρό που ζούσε μαζί τους όσο και τώρα που κείται νεκρή (μονάδες 10). Ποιες σκέψεις και

συναισθήματα σου δημιούργησε η ανάγνωση (μονάδες 5); Να απαντήσεις σε ένα κείμενο 100-150 λέξεων περίπου.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο Φερνάντο Σαβατέρ συμβουλεύει τον γιο του και όλους τους νέους να μην καλλιεργούν σχέσεις φιλίας με γονείς και καθηγητές, αλλά να διατηρούν απλά καλές σχέσεις μαζί τους, θεωρώντας απόλυτα φυσιολογικό το συναίσθημα του θυμού απέναντί τους. Να μην εμπιστεύονται, τέλος, κανέναν μεγάλο που προσπαθεί να γίνει αποδεκτός και συμπαθής σε αυτούς, γιατί σίγουρα θα θέλει κάτι ως ανταμοιβή.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η πρώτη πρόταση είναι η θεματική περίοδος της παραγράφου, η οποία εισάγει τον αποδέκτη - γιο του συγγραφέα, Αμαδόρ, στο θέμα της παραγράφου και δηλώνει τη διάθεσή του να εκμυστηρευτεί κάποια πράγματα σε αυτόν.

Με την τελευταία πρόταση, πρόταση – κατακλείδα, ολοκληρώνεται το νόημα της παραγράφου, το πρώτο δηλαδή πράγμα – μάθημα που ήθελε να τού εκμυστηρευτεί.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Η σωστή απάντηση είναι το γ. Χιουμοριστικό

Φράσεις – χωρία που δικαιολογούν την απάντηση:

- αρκετά σου σπάω τα νεύρα
- μεταμφιεσμένος σε φιλόσοφο
- και η υπομονή των παιδιών έχει τα όριά της
- πιτσιρίκι
- Το μυξιάρικο του είπε με ονειροπόλο ύφος
- Ένωσε έναν κόμπο στο λαιμό, ακριβώς πάνω από τον κόμπο της γραβάτας

- «Κι όταν θα είμαστε στα βαθιά» συνέχισε το τρυφερό πλάσμα «θα σας πετάξω και τους δυο στη θάλασσα, να πνιγείτε». Από τη ραγισμένη καρδιά του πατέρα βγήκε ένα μουγκανητό πόνου... «Μα γιε μου!...». «Φυσικά, μπαμπάκα. Δεν ξέρεις ότι οι γονείς πολύ μας τη δίνετε;»
- ένας μαντραχαλάς
- να σου δώσω και άλλα κίνητρα για πατροκτονία
- να έχετε κάπου κάπου τη διάθεση να τον πνίξετε. Αλλιώςτικά δεν αξίζει.
- κοτσάνες αυτού του σιτλ.
- Κάτι θα θέλουν με τόσο πολύ γλείψιμο.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Στο πρώτο ζητούμενο ο μαθητής / η μαθήτρια μπορεί να αξιοποιήσει στοιχεία του κειμένου και να βγάλει κάποια συμπεράσματα. Ενδεικτικά:

Οι γυναίκες του σπιτιού έχουν πράξει τα δέοντα όσον αφορά τις τυπικές προετοιμασίες και το τελετουργικό για την κηδεία της Άννας (*«Οι γυναίκες είχαν κάνει τα απαραίτητα και τώρα ντυμένη με λευκό φόρεμα και δύο κεριά δεξιά κι αριστερά της ησύχαζε»*), ενώ έχουν προνοήσει κι έχουν φροντίσει το νεογέννητο, το ορφανό πλέον παιδί του αδελφού τους (*«Μόνο του κι αυτό, τυλιγμένο στις πάνες που του 'χε ράψει η μάνα του, ήσυχο σαν κι εκείνη, κοιμόταν επιτέλους»*). Ό,τι κάνουν το κάνουν τυπικά χωρίς συναισθηματισμούς, αφού η Άννα δεν ενσωματώθηκε ποτέ ουσιαστικά στο περιβάλλον τους (*«Και να την τώρα, πιο μόνη από κάθε άλλη φορά, χωρίς γυναίκες του σογιού της να την κλάψουν»*). Μπορεί να μην εξέφρασαν αντίρρηση στον γάμο της με τον αδερφό τους, κάτι που εκ των πραγμάτων δεν θα μπορούσαν να κάνουν εξαιτίας της θέσης της γυναίκας στην ελληνική επαρχία του προηγούμενου αιώνα (*«είχαν αιφνιδιαστεί από την απόφαση του αδερφού, γιου, εγγονού και αφέντη τους. Όμως, δεν είχαν τολμήσει να εκφράσουν αντίρρηση, πρώτα γιατί δεν ήταν συνηθισμένες σε κάτι τέτοιο...»*), αλλά δεν είχαν επιδείξει και κάποια επιθυμία να την γνωρίσουν σε βάθος και να επικοινωνήσουν μαζί της. Όσο κι αν το προσπάθησε η Άννα, αυτές δεν έκαναν ποτέ προσπάθεια να την εντάξουν ουσιαστικά στην οικογένειά τους και να την βάλουν στην καρδιά τους (*«καθόταν υπομονετική και προσπαθούσε να προσαρμοστεί και να γίνει αποδεκτή από πεθερά, κουνιάδες και γιαγιά... Ελάχιστα της επέτρεπαν να κάνει – τάχα για να μην κουράζεται...»*).

Στο δεύτερο ζητούμενο ο μαθητής / η μαθήτρια καλείται να εκφράσει τις προσωπικές του/της απόψεις, σκέψεις και προβληματισμούς, αλλά και να αποτυπώσει τη δική του/της εσωτερική ανταπόκριση στο κείμενο που διάβασε με σαφήνεια και λογική.

Κείμενο 1

Έφηβοι στην πρίζα

Το παρακάτω κείμενο (διασκευή) υπογράφεται από τον Άθω Δημουλά. Δημοσιεύτηκε στο Περιοδικό «Κ» της ηλεκτρονικής εφημερίδας Η Καθημερινή στις 28.01.2019.

Πριν από περίπου δέκα με δώδεκα χρόνια, ο κόσμος άλλαξε. Ο κόσμος των κινητών τηλεφώνων, έστω. Κυκλοφόρησαν τα iPhone¹ και το σύστημα Android², η οθόνη αφής αντικατέστησε τα παραδοσιακά πλήκτρα, η σύνδεση στο ίντερνετ έγινε δεδομένη πολυτέλεια και τα social media³ εξελίχθηκαν σε ένα παγκόσμιο σπίτι. Κάπως έτσι τα 122 εκατ. τηλέφωνα που πουλήθηκαν το 2007 έφτασαν μια δεκαετία αργότερα στο 1,5 δισεκατομμύριο. Είναι τα χρόνια που τα παιδιά που γεννήθηκαν στην αυγή της νέας χιλιετίας αποκτούσαν την πρώτη τους προσωπική συσκευή.

Είναι η γενιά των σημερινών εφήβων, την οποία οι κοινωνιολόγοι ονομάζουν Generation Z⁴, η πρώτη γενιά που δεν έχει μνήμες από έναν κόσμο χωρίς ίντερνετ, είναι τα παιδιά που έμαθαν από νωρίς πώς είναι να χτυπάει ένα κινητό τηλέφωνο στο σπίτι, είναι τα παιδιά που εξοικειώθηκαν από μικροί με τις οθόνες και σήμερα διαμορφώνουν την προσωπικότητά τους μέσα από τα προφίλ τους στα social media.

Την ίδια ακριβώς στιγμή που τα «έξυπνα» τηλέφωνα άρχισαν να εξαπλώνονται, άρχισε να παρατηρείται και μια σημαντική αλλαγή στη συμπεριφορά των εφήβων. Σύμφωνα, λοιπόν, με μια αμερικανική έρευνα («Monitoring the Future»⁵) φαίνεται ότι οι σημερινοί έφηβοι βγαίνουν έξω πολύ λιγότερο, δεν επιδιώκουν τις κοινωνικές συναναστροφές, αλλά ούτε και την ανεξαρτησία τους από την πατρική οικογένεια, ενώ εμφανίζονται απρόθυμοι να εμπλακούν συναισθηματικά μεταξύ τους. Η έρευνα έδειξε, επίσης, ότι μετά το 2007 (ημερομηνία κυκλοφορίας του πρώτου iPhone) οι έφηβοι σαν να άλλαξαν ξαφνικά γνώμη και άρχισαν να απαντούν όλο και συχνότερα καταφατικά στην ερώτηση αν νιώθουν μοναξιά. Προφανώς ένιωθαν. Κι ας αντάλλασσαν όλη τη μέρα μηνύματα. Γιατί τελικά βρίσκονταν μόνοι στο δωμάτιό τους.

¹ Προϊόν της Apple, κατασκευάστριας εταιρείας συσκευών κινητής τηλεφωνίας

² Λειτουργικό σύστημα για συσκευές κινητής τηλεφωνίας

³ Μέσα κοινωνικής δικτύωσης

⁴ Γενιά Z

⁵ Παρακολουθώντας το μέλλον

Για τους σημερινούς εφήβους το κινητό σπάνια κλείνει. Ή και ποτέ. Οι περισσότεροι κοιμούνται δίπλα του. Η μέρα τους τελειώνει με μια ματιά στην οθόνη και αρχίζει με τον ίδιο τρόπο. Ακόμα και όταν οι έφηβοι βρίσκονται μεταξύ τους, τα τηλέφωνα τους δεν κρύβονται στις τσέπες ή στις τσάντες τους. Στο τραπέζι της καφετέριας τα smartphones⁶ είναι ακουμπισμένα δίπλα στο ποτήρι του καθενός και πολλές φορές μάλιστα χρησιμοποιούνται, γιατί υπάρχει σε εξέλιξη μια παράλληλη συζήτηση σε κάποια εφαρμογή ανταλλαγής μηνυμάτων ή γιατί κάποιος έκανε μια ανάρτηση που απαιτεί σχολιασμό ή και απλή παρατήρηση. Ταυτόχρονα, ο φόβος τού να χάνεις τις εξελίξεις και να νιώθεις ότι αποκόπτεσαι από όσα συμβαίνουν αποτελεί ένα κοινωνικό άγχος της εποχής των social media που βασανίζει τους χρήστες του διαδικτύου ανεξαρτήτως ηλικίας, αλλά μπορεί να γίνει εξαιρετικά επώδυνο ειδικά στις πιο ευαίσθητες προσωπικότητες ή στις νεαρές ηλικίες.

Ωστόσο, παρά τις ενδείξεις για τον επιζήμιο χαρακτήρα της εμμονικής σχέσης των εφήβων με τα κινητά τους τηλέφωνα, αλλά και τα ιατρικά προβλήματα που προκαλεί η συχνή τους χρήση και το ακατάπαυστο σερφάρισμα (ακτινοβολία, πονοκέφαλοι, ζαλάδες, δυσκολία στον ύπνο κ.ά.), το τελευταίο που χρειάζεται είναι να φτάσουμε σε σημείο δαιμονοποίησης⁷. Το καινούργιο δυσκολευόμαστε να το αποδεχτούμε. Και παραγνωρίζεται το γεγονός ότι από τα κινητά τηλέφωνα οι έφηβοι έχουν επίσης πολλά να κερδίσουν. Το ζήτημα είναι προφανώς, και ως συνήθως, να βρεθεί ισορροπία. Πώς θα περιοριστεί η ανεξέλεγκτη χρήση αυτής της πανίσχυρης συσκευής. Η ουσία, όμως, είναι ότι τα κινητά τηλέφωνα δεν έχουν για την ώρα καταστρέψει καμία γενιά. Τη διαμορφώνουν. Την έχουν αλλάξει. Όπως έχουν αλλάξει τα πάντα.

Κείμενο 2

Νικηφόρος Βρεττάκος (1912 – 1991)

Το βάθος της φωνής

Στην ποιητική συλλογή «Το βάθος του κόσμου» (εκδ. Ματαράγκας, 1961), ο Βρεττάκος πειραματίζεται σε μια νέα ποιητική φόρμα που στηρίζεται στη λεγόμενη οπτική ποίηση, η οποία δημιουργείται για να «βλέπεται» και όχι μόνο για να διαβάζεται, ώστε να μετατρέπει το γλωσσικό μήνυμα σε οπτικό.

Κλείσε μου μια φωνή σ' ένα φάκελο

να την έχω μαζί μου –

Η φωνή σου

είναι ένα δέντρο από τίμιο ξύλο.

⁶ «Έξυπνα» κινητά τηλέφωνα

⁷ Αποδίδω αδίκως σε έναν παράγοντα την ευθύνη για κάτι

Δεν την άκουσα χτες ούτε σήμερα κι' είναι
γλυκύτερη ακόμη κι απ' τη φλόγα που άνθιζε
του τζακιού μας το κούτσουρο το χειμώνα.
Ξημερώνει η φωνή σου.

Ανάβει

το φάρο στη θάλασσα, τον έσπερο πάνω
στον ουρανό.

Αύριο είναι

Κυριακή και δεν ξέρω πώς να κάμω γιατί είναι
τα καλά μου η φωνή σου.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια στάση (θετική, αρνητική, μετριοπαθή) φαίνεται, τελικά, να υιοθετεί ο συντάκτης του Κειμένου 1 απέναντι στη σχέση που έχουν αναπτύξει οι σημερινοί έφηβοι με τα κινητά τους τηλέφωνα; Ποια είναι η θέση του για τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να αντιμετωπίσουμε αυτήν την καινούρια «πραγματικότητα» (60 – 70 λέξεις);

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1 («Είναι η γενιά... από τα προφίλ τους στα social media») επαναλαμβάνεται ένα ρήμα και δυο ουσιαστικά. Αφού τα εντοπίσεις (μονάδες 3), να αποτιμήσεις το νοηματικό αποτέλεσμα που πετυχαίνουν (μονάδες 2) και τη λειτουργία τους στη συνοχή των νοημάτων (μονάδες 5).

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να επιλέξεις και να μεταφέρεις στο απαντητικό σου φύλλο τη σωστή απάντηση για καθεμιά από τις παρακάτω προτάσεις, οι οποίες βασίζονται στο Κείμενο 1 (μία μόνο από τις τέσσερις προτεινόμενες απαντήσεις είναι σε κάθε περίπτωση ορθή):

1. Η παρουσία αρκετών λέξεων ξένης προέλευσης στο Κείμενο 1 συνδέεται με:

α. το είδος του κειμένου (άρθρο)

β. την πρόθεση του συντάκτη του κειμένου να προβάλλει ένα πιο μοντέρνο πρόσωπο

γ. το θέμα που πραγματεύεται το κείμενο

δ. την πρόθεση του συντάκτη του κειμένου να ευαισθητοποιήσει τους αναγνώστες

2. «αλλά μπορεί να γίνει εξαιρετικά επώδυνο ειδικά στις πιο ευαίσθητες προσωπικότητες ή στις νεαρές ηλικίες»: στο παραπάνω γλωσσικό περιβάλλον, η υπογραμμισμένη λέξη έχει ως αντώνυμή της τη λέξη:

α. οδυνηρό

β. δυσάρεστο

γ. καταπραϋντικό

δ. τραυματικό

3. «... τα social media εξελίχθηκαν σε ένα παγκόσμιο σπίτι» στην υπογραμμισμένη λέξη η γλώσσα έχει χρήση:

α. κυριολεκτική

β. επίσημη

γ. ειρωνική

δ. μεταφορική

4. «Το ζήτημα είναι προφανώς, και ως συνήθως, να βρεθεί ισορροπία»: ο αρθρογράφος με την επιλογή της υποτακτικής έγκλισης:

α. απαγορεύει

β. αποτρέπει

γ. επιβάλλει

δ. προτείνει

5. Στην περίοδο λόγου «Σύμφωνα, λοιπόν, με μια αμερικανική έρευνα («Monitoring the Future») φαίνεται ότι οι σημερινοί έφηβοι βγαίνουν έξω πολύ λιγότερο» τα εισαγωγικά στην παρένθεση δηλώνουν:

α. ειδικό όρο

β. μεταφορική χρήση της γλώσσας

γ. ειρωνεία

δ. τίτλο/επωνυμία

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποια είναι τα συναισθήματα που φαίνεται να έχει το ποιητικό υποκείμενο για το πρόσωπο στο οποίο απευθύνεται και με ποιον τρόπο εκδηλώνονται στο Κείμενο 2; Ποια συναισθήματα σου προκάλεσε η ανάγνωση του ποιήματος και γιατί; Η απάντησή σου να εκτείνεται σε 100-120 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, είναι αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο συντάκτης του Κειμένου 1 επισημαίνει τον επιζήμιο χαρακτήρα της εμμονικής σχέσης των εφήβων με τα κινητά τους τηλέφωνα και τα ιατρικά προβλήματα που προκαλεί η συχνή τους χρήση, χωρίς ωστόσο να φτάνει στο σημείο να την καταδικάζει συλλήβδην. Αντίθετα, υιοθετεί μια μετριοπαθή στάση και προτείνει τον επαναπροσδιορισμό της σχέσης μας με αυτά, υιοθετώντας λύσεις για την ορθολογική χρήση των κινητών τηλεφώνων.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1 επαναλαμβάνεται το ρήμα «είναι» και τα ουσιαστικά «η γενιά» και «τα παιδιά». Οι συγκεκριμένες επαναλήψεις σε συνδυασμό με το ασύνδετο σχήμα υπηρετούν την πρόθεση του συντάκτη α. να υπογραμμίσει την ηλικιακή ομάδα στην οποία αναφέρεται (συνδέοντας έτσι το περιεχόμενο του άρθρου με τον τίτλο του) και β. να μιλήσει με λόγο λιτό και συνοπτικό, ο οποίος ταυτόχρονα έχει δραματικό τόνο και έντονο συγκινησιακό αποτέλεσμα.

Επιπροσθέτως, οι επαναλήψεις λειτουργούν δομικά ως δεσμοί συνοχής των νοημάτων της παραγράφου.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

1 γ

2 γ

3 δ

4 δ

5 δ

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ο/η μαθητής/-τρια μπορεί να δώσει διαφορετικές εκδοχές των (συν)αισθημάτων που βιώνει το ποιητικό υποκείμενο. Μερικές από αυτές είναι: απώλεια αγαπημένου προσώπου, μοναξιά, ανεκπλήρωτος έρωτας, αναπόληση παλιότερων ευτυχισμένων στιγμών συμβίωσης. Το σίγουρο είναι ότι κυρίαρχο συναίσθημα στο ποίημα είναι η αγάπη, η ανάγκη για ανθρώπινη επαφή με ένα πρόσωπο που θεωρείται σημαντικό και ιερό. Ιδιαίτερη εντύπωση προκαλεί η παραδοχή «Η φωνή σου είναι ένα δέντρο από τίμιο ξύλο» και η αρχική παράκληση «Κλείσε μου μια φωνή σ' ένα φάκελο να την έχω μαζί μου». Η προστακτική δηλώνει έντονη προτροπή στο «εσύ» στο οποίο απευθύνεται το ποιητικό υποκείμενο, η υποτακτική έγκλιση που ακολουθεί αισθητοποιεί την έντονη επιθυμία. Ο/Η μαθητής/-τρια μπορεί να αναφερθεί και στην εικόνα με την οποία αποτυπώνεται η σύγκριση της φωνής στην οποία απευθύνεται το ποιητικό υποκείμενο με τη φλόγα του κούτσουρου στο τζάκι (ειδυλλιακή, ρομαντική σκηνή): η φωνή είναι γλυκύτερη και γεμάτη φως που εκπέμπει στη φύση και στο ποιητικό υποκείμενο («Ξημερώνει η φωνή σου. Ανάβει το φάρο στη θάλασσα, τον έσπερο πάνω στον ουρανό».) Γενικά, στο ποίημα τα συναισθήματα του ποιητικού υποκειμένου αποτυπώνονται με ιδιαίτερα παραστατικό και ευαίσθητο τρόπο και πλήθος εκφραστικών μέσων.

Αναμένεται ο/η μαθητής/-τρια να ανταποκριθεί στο συναισθηματικό κλίμα που έντονα διαγράφεται στο ποίημα τεκμηριώνοντας την απάντησή του/της.

Κείμενο 1

Η σημασία της μόδας

Το κείμενο δημοσιεύθηκε στο ΒΗmagazine, την Κυριακή 9 Νοεμβρίου 2014, από τον δημοσιογράφο Νικόλαο Μπάρδη. Προσπελάστηκε διαδικτυακά στις 30 – 04 – 2021. (διασκευή συντομευμένη)

Πολλά είναι τα ερωτήματα που δημιουργούνται στην προσπάθειά μας να κατανοήσουμε και να συλλάβουμε την ιδιάζουσα υπόσταση της μόδας. Αυτή βρισκόταν πάντοτε στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος και λειτουργούσε σαν μαγνήτης θετικών και αρνητικών κρίσεων. Ήταν και είναι το καθρέφτισμα του ανθρώπινου ψυχισμού, προσαρμοζόμενο στα εκάστοτε κοινωνικοοικονομικά συμφραζόμενα. Συχνά οι ιδέες και οι ανάγκες των ανθρώπων μεταγγίζονταν στην ενδυμασία και στον τρόπο με τον οποίο αυτοί αντιλαμβάνονταν την πραγματικότητα. Και κάπου εκεί, στη διοχέτευση πληροφοριών, απόψεων και γούστων, δημιουργήθηκε ένα «ρινγκ»¹ προβαλλόμενων ενδυματολογικών προτάσεων και ξεκίνησε ένας άτυπος αγώνας κυριαρχίας και επικράτησης του καλύτερου.

Δεν είναι λίγοι οι άνθρωποι που μιλούν για επιπολαιότητα και ρηχότητα της μόδας, που τη χαρακτηρίζουν ως κάτι ανούσιο και ανώφελο, μια περιττή πολυτέλεια, αδυνατώντας να κατανοήσουν την υπόστασή της καθώς και τις ιδιότητες που αυτή φέρει. Ωστόσο οι υπέρμαχοι της άποψης ότι η μόδα είναι άχρηστη, δίχως ουσία και περιεχόμενο, μάλλον δεν έχουν διερευνήσει τις πτυχές του φαινομένου σε βάθος.

«Η μόδα είναι κάτι που έρχεται από μέσα μας» λέει χαρακτηριστικά ο διάσημος σχεδιαστής Ραλφ Λόρεν. Είναι ένας τρόπος εξωτερίκευσης των συναισθημάτων, των διαθέσεων και των προθέσεων μας. Ένα είδος τέχνης που μας βοηθάει να επικοινωνήσουμε με τους άλλους, δίχως να χρειάζεται να μιλήσουμε! Γιατί τα ρούχα που επιλέγουμε για να φορέσουμε κάθε πρωί, προτού βγούμε από το σπίτι μας, είναι η αντανάκλαση της διάθεσης, με την οποία ξυπνήσαμε. Έτσι οποιοδήποτε συναίσθημα και να επικρατεί στην ψυχή μας διαγράφεται στο βλέμμα και εν συνεχεία μεταδίδεται στο ντύσιμο και στις στιλιστικές επιλογές μας. Με άλλα λόγια, ο συναισθηματικός μας

¹ ρίνγκ: παλαίστρα / μτφ.: Το πεδίο που διεξάγεται η σύγκρουση απόψεων και αντιλήψεων σχετικά με κάτι

κόσμος, μέσω της μόδας, βρίσκει μια διέξοδο εκδήλωσης, αποκτά υπόσταση και πρακτικό χαρακτήρα!

Ότι φορούμε λέει μια ιστορία για το ποιοι είμαστε ή το ποιοι θέλουμε να γίνουμε, γρηγορότερα από οποιονδήποτε άλλον τρόπο. Γι' αυτόν τον λόγο «σε ορισμένα στρατιωτικά καθεστώτα έντυναν τους ανθρώπους με τα ίδια ρούχα, για να μην εκδηλώνουν τον χαρακτήρα, τη συμπεριφορά και τη μοναδικότητά τους» αναφέρει ο Βαγγέλης Κύρης. Από την εμφάνιση ενός ανθρώπου μπορείς επίσης να καταλάβεις την οικονομική κατάσταση στην οποία βρίσκεται, χωρίς να απαιτείται επεξήγηση ή επιβεβαίωση από τον ίδιο, γιατί τα ρούχα, αποτελώντας μέρος του υλικού πολιτισμού, βρίσκονται σε άμεση συνάρτηση και με τα χρήματα.

Κείμενο 2

[Ελένη ή ο κανένας]

Απόσπασμα από το βιβλίο της Ρέας Γαλανάκη «Ελένη ή ο κανένας», εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2005, που αποτελεί μυθιστορηματική απόδοση της ζωής της σημαντικής ζωγράφου Ελένης Μπούκουρα Αλταμούρα, η οποία δεν δίστασε να μεταμφιεστεί σε άντρα, για να μπορέσει να σπουδάσει ζωγραφική στη σχολή των Ναζαρηνών ζωγράφων, που δέχονταν μόνο άντρες.

Στα είκοσι εφτά μου, είχε αποκάμει πια να μου γυρεύει η μάνα στεφανώματα. Ας έστεργα τουλάχιστον, έλεγε κάθε μέρα όλο τον χειμώνα, να μείνω, να γεράσω απάντρευτη κοντά στις παντρεμένες αδερφές μου, κι ας βουρλιζόμουν ως το τέλος της ζωής μου από τα δαιμόνια της ζωγραφικής.

Μα εγώ γύρευα Ακαδημίες και περγαμηνές. Τεκμήρια των αντρών. Για να τα κάμω τι, αναρωτιόταν. Με την προίκα μου θα μπορούσα οποιαδήποτε στιγμή να παντρευτώ καλά, επέμενε, αγνοώντας πως εγώ είχα συμφωνήσει με τον κύρη μου να με συντηρεί από το κεφάλαιο αυτής της προίκας, όσο θα έμενα για σπουδές στην Ιταλία. Καλά είχε κάμει, πρόσθετε, που ποτέ δεν αποδέχτηκε τα θέατρα και τα καλά τους. Ιδού που ο άντρας της είχε τώρα ξεσηκωθεί από τα μάγια τους και από τους επαίνους του Τσέκολι², και συναινούσε να πάω στα ξένα για να δω τις πιο σπουδαίες ζωγραφιές, μα προπαντός για να σπουδάσω τα λίγα, όσα μπορούσα κι εκεί να σπουδάσω ως γυναίκα στα εργαστήρια της ζωγραφικής. Ακόμη και σ' αυτά να συμφωνούσε η μητέρα μου, ανησυχούσε πώς θα τριγύρναγε μια νέα γυναίκα μόνη κι ασυνόδευτη στα τρίστρατα της ξενιτιάς.

[. . .]

Είχα πια συνηθίσει την εικόνα της μορφής, που μου επέστρεφαν οι γερτοί παλιοί καθρέφτες στο Καφέ Γκρέκο, ενός μοναχικού, συνεσταλμένου, άσχημου μάλλον και ανήσυχου άντρα, βυθισμένου στην προοπτική των δίχως όρια ταξιδιών και των περιπλανήσεων, που θα του επέτρεπαν

²Τσέκολι: μεγάλος Ιταλός ζωγράφος, υπήρξε δάσκαλος της Ελένης Αλταμούρα.

η αμφίεση και οι σπουδές του. Διότι κοιτάζοντας το είδωλό μου αποφάσιζα σιγά σιγά να μην ξαναγυρίσω στην Ελλάδα, ούτε στα μακριά φορέματα του φύλου μου. Θα χαιρόμουν την ελευθερία του άντρα, σκεφτόμουν παραβλέποντας το γεγονός ότι και ως άντρας έπρεπε να γυρνά νωρίς το απόγευμα στο μοναστήρι των Ναζαρηνών, για να μην παραβιάσω τους κανόνες . . .

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1° υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια είναι τα αντεπιχειρήματα που αναφέρονται στο Κείμενο 1 στην άποψη πως η μόδα είναι κάτι ανούσιο, ανώφελο και ρηχό; (60 - 70 λέξεις).

Μονάδες 10

2° υποερώτημα (μονάδες 10)

Αν εκτιμήσουμε πως η τρίτη παράγραφος του Κειμένου 1 αναπτύσσεται με αιτιολόγηση, να αναφέρεις τη δομή της (θεματική πρόταση ή περίοδος, λεπτομέρειες, κατακλείδα) (μονάδες 6) και να εντοπίσεις τις διαρθρωτικές λέξεις ή φράσεις με τις οποίες δημιουργείται η συνοχή της παραγράφου, για να ολοκληρωθεί το επιχείρημα (μονάδες 4).

Μονάδες 10

3° υποερώτημα (μονάδες 15)

Να καταγράψεις στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1 πέντε (5) λέξεις ή φράσεις με μεταφορική λειτουργία της γλώσσας (μονάδες 10) και να εξηγήσεις με συντομία το επικοινωνιακό αποτέλεσμα που δημιουργεί η συγκεκριμένη γλωσσική επιλογή του δημοσιογράφου. (μονάδες 5).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Πώς θα χαρακτήριζες την μητέρα της ηρωίδας (της Ελένης) και πώς την ίδια από τις απόψεις και τις επιλογές τους; Να τεκμηριώσεις τον χαρακτηρισμό σου με στοιχεία του κειμένου. Πώς κρίνεις την τελική επιλογή της ηρωίδας; Να αναπτύξεις την ερμηνεία σου σε 150 περίπου λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Τα αντεπιχειρήματα που υπάρχουν στο κείμενο και τεκμηριώνουν τον ουσιαστικό ρόλο της μόδας είναι τα εξής:

- Η μόδα αποτελεί τρόπο έκφρασης συναισθημάτων και ψυχικής διάθεσης που συμβάλει στην άρρητη επικοινωνία με τους άλλους.
- Είναι μέσο προσδιορισμού της ταυτότητας και της προσωπικότητάς μας.
- Αποτελεί έναν τρόπο δημοσιοποίησης της οικονομικής κατάστασης του καθενός, καθώς τα ρούχα είναι μέρος του υλικού πολιτισμού.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η δομή της τρίτης παραγράφου είναι η εξής:

- Θεματική περίοδος: «Η μόδα είναι κάτι που έρχεται από μέσα μας» λέει χαρακτηριστικά ο διάσημος σχεδιαστής Ραλφ Λόρεν...
- Λεπτομέρειες: Είναι ένας τρόπος εξωτερίκευσης . . . επιλογές μας.
- Κατακλείδα: Με άλλα λόγια, ο συναισθηματικός μας κόσμος . . . και πρακτικό χαρακτήρα.

Διαρθρωτικές λέξεις και φράσεις που ενισχύουν το επιχείρημα: *γιατί, έτσι, εν συνεχεία, με άλλα λόγια.*

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Λέξεις ή φράσεις με μεταφορική λειτουργία στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1:

- «να συλλάβουμε την ιδιάζουσα υπόσταση της μόδας».
- «στα εκάστοτε κοινωνικοοικονομικά συμφραζόμενα».

- «οι ανάγκες των ανθρώπων μεταγγίζονταν στην ενδυμασία»
- « ένα «ρινγκ» προβαλλόμενων ενδυματολογικών προτάσεων».
- «καθρέφτισμα του ανθρώπινου ψυχισμού»

Επικοινωνιακό αποτέλεσμα που δημιουργείται: Ο λόγος γίνεται ζωντανός και παραστατικός, κεντρίζοντας έτσι το ενδιαφέρον του αναγνώστη, καθώς οι μεταφορικές φράσεις τού δημιουργούν συναισθήματα και προβάλλουν εικόνες στο μυαλό του. Έτσι το κείμενο γίνεται πιο ευκολονόητο και εύληπτο, ακόμα και από κάποιον λιγότερο μορφωμένο και υποψιασμένο γλωσσικά αναγνώστη.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε διαπίστωση από τους/τις μαθητές /-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί / τεκμηριωθεί με στοιχεία / χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Ενδεικτικά:

Χαρακτηρισμός μητέρας: Η μητέρα εκπροσωπεί μια τυπική γυναίκα της εποχής απόλυτα συμβιβασμένης με τα κοινωνικά στερεότυπα της προτεραιότητας του καλού γάμου για την κόρη της σε σχέση με την καριέρα της ζωγράφου ή της γηροκόμησης της από την παντρεμένη αδερφή «στα εισοσιεφτά μου . . . στεφανώματα/ να γεράσω απάντρευτη . . . τα δαιμόνια της ζωγραφικής», εφόσον έμεινε στο ράφι. Φαίνεται να την ενδιαφέρει μόνο η κοινωνική αποδοχή και όχι τόσο η ευτυχία του παιδιού της «ανησυχούσε πως . . . της ξενιτιάς».

Χαρακτηρισμός Ελένης: Η Ελένη είναι δυναμική, ελεύθερη και πρωτοπόρα γυναίκα «γύρεια Ακαδημίες και περγαμηνές», δεν αφήνει τα κοινωνικά στερεότυπα να ελέγχουν τη ζωή της «με την προίκα . . . καλά», αλλά παρουσιάζεται ρηξικέλευθη και τολμηρή, καθώς δεν διστάζει να μεταμφιεστεί σε άντρα, για να ολοκληρώσει τις σπουδές της σ' ένα καθαρά ανδροκρατούμενο και αυστηρό περιβάλλον «θα χαιρόμουν την ελευθερία . . . για να μην παραβιάσω τους κανόνες».

Οι μαθητές / τριες μπορούν να εκφράσουν τη συμφωνία ή τη διαφωνία τους με την τελική επιλογή της Ελένης (π.χ. να ταυτιστούν μαζί της εκτιμώντας το θάρρος και την αποφασιστικότητα της σε μια τέτοια εποχή να πραγματοποιήσει τα όνειρά της ή να διατυπώσουν κάποιες επιφυλάξεις και αντιρρήσεις για το τόσο μεγάλο τόλμημα αυτής της επιλογής) ανάλογα με τα προσωπικά τους βιώματα και αξίες. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.

Κείμενο 1

ECOVOICE: Παγκόσμια Ημέρα Μητρικής Γλώσσας

Στο άρθρο, δημοσιευμένο στις 21. 2. 2011 στον ιστότοπο www.athensvoice.gr, η Βασιλική Γραμματικογιάννη αναφέρεται στη σημασία της γλωσσικής ποικιλότητας και στον κίνδυνο εξαφάνισης χιλιάδων γλωσσών.

Η 21η Φεβρουαρίου έχει καθιερωθεί από την UNESCO σαν μέρα για την προώθηση της γλωσσικής πολυμορφίας και τη διάσωση των γλωσσών του πλανήτη, αφού θεωρείται βέβαιο ότι τα επόμενα εκατό χρόνια θα εξαφανιστούν χιλιάδες γλώσσες. Αφορμή για την υιοθέτηση αυτής της μέρας στάθηκε ο ξεσηκωμός φοιτητών του Ανατολικού Πακιστάν –σημερινού Μπαγκλαντές- το Φεβρουάριο του 1952 με σκοπό να εμποδίσουν την κατάργηση της γλώσσας τους «Μπενγκάλι» και την υιοθέτηση της επίσημης Πακιστανικής «Ουρντού». Η διαμαρτυρία πνίγηκε στο αίμα από την αστυνομία.

Τα τελευταία χρόνια πολλές γλώσσες, ακόμα και οικονομικά ισχυρών κρατών, όπως για παράδειγμα η Σουηδία, έχουν υποσκελιστεί¹ κυρίως στην ανώτατη εκπαίδευση και στην έρευνα από την Αγγλική. Μέχρι ένα σημείο η πρακτική αυτή είναι απαραίτητη, για να μπορεί να υπάρξει επικοινωνία της παγκόσμιας ακαδημαϊκής κοινότητας. Από την άλλη πλευρά, όμως, όταν σταματά η χρησιμοποίηση μιας γλώσσας σ' ένα τομέα, σταματά και η εξέλιξη της σαν μέσον επικοινωνίας. Δε δημιουργούνται νέοι όροι για καινούργια φαινόμενα. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα σταδιακά να δημιουργούνται κοινωνίες χωρίς πολιτισμικά χαρακτηριστικά που οδηγούν σε έναν ομογενοποιημένο κόσμο και αποκλείουν ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού από τον δημοκρατικό δημόσιο διάλογο και από πολύτιμες γνώσεις. Δυσχεραίνεται η μετάδοση γνώσεων σε κοινωνικές ομάδες που δεν ανήκουν στις ομάδες των ειδικών. Αυτό με την σειρά του δυσχεραίνει την πληροφόρηση του κόσμου και γίνεται απαγορευτικός ο δημόσιος διάλογος για διάφορα θέματα που προκύπτουν...

Η μητρική γλώσσα δεν είναι απλά ένα εργαλείο επικοινωνίας ενός λαού, αλλά αποτελεί έναν ουσιαστικό παράγοντα της πολιτιστικής του ταυτότητας. Η σταδιακή υποκατάσταση λέξεων και ορολογιών σηματοδοτεί την οπισθοχώρηση της γλώσσας καταλήγοντας στο τέλος να μιλάμε για «ανώτερες» και «κατώτερες» γλώσσες με αποτελέσματα σαν αυτά του αποικιοκρατικού παρελθόντος.

Φανταστείτε τον πλανήτη χωρίς τις διαφορές στη φύση και την βιοποικιλότητα πώς θα ήταν. Ας παραδειγματιστούμε απ' αυτό, για να προστατεύσουμε την γλωσσική ποικιλότητα, αναπόσπαστο

¹ υποσκελιστεί: παραγκωνιστεί

κομμάτι της πολιτιστικής κληρονομιάς κάθε λαού.

Κείμενο 2

Κωνσταντίνος Καβάφης (1863-1933)

ΠΟΣΕΙΔΩΝΙΑΤΑΙ

Οι Ποσειδωνιάται ήταν οι ελληνικής καταγωγής κάτοικοι της Ποσειδωνίας της Κάτω Ιταλίας, κοντά στο σημερινό Σαλέρνο (πόλη κοντά στη Νάπολη). Το ποίημα ανήκει στη συλλογή «Κρυμμένα Ποιήματα» (1882-1923).

Την γλώσσα την ελληνική οι Ποσειδωνιάται
εξέχασαν τόσους αιώνας ανακατευμένοι
με Τυρρηνούς, και με Λατίνους, κι άλλους ξένους.
Το μόνο που τους έμενε προγονικό
ήταν μια ελληνική γιορτή, με τελετές ωραίες,
με λύρες και με αυλούς, με αγώνες και στεφάνους.
Κι είχαν συνήθειο προς το τέλος της γιορτής
τα παλαιά τους έθιμα να διηγούνται,
και τα ελληνικά ονόματα να ξαναλένε,
που μόλις πια τα καταλάμβαναν ολίγοι.
Και πάντα μελαγχολικά τελείων' η γιορτή τους.
Γιατί θυμούνταν που κι αυτοί ήσαν Έλληνες —
Ιταλιώται έναν καιρό κι αυτοί·
και τώρα πώς εξέπεσαν, πώς έγιναν,
να ζουν και να ομιλούν βαρβαρικά
βγαλμένοι — ω συμφορά! — απ' τον Ελληνισμό.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σε 60-70 λέξεις να παρουσιάσεις συνοπτικά τις επιπτώσεις της κυριαρχίας της αγγλικής γλώσσας, σύμφωνα με την αρθρογράφο στο Κείμενο 1.

Μονάδες 10

2ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στη 2η παράγραφο του Κειμένου 1 να εντοπίσεις δύο (2) λέξεις ή φράσεις με τις οποίες επιτυγχάνεται η συνοχή της παραγράφου και να ερμηνεύσεις τη λειτουργία τους.

Μονάδες 10**3ο υποερώτημα (μονάδες 15)**

«Ας παραδειγματιστούμε απ' αυτό, για να προστατεύσουμε την γλωσσική ποικιλότητα, αναπόσπαστο κομμάτι της πολιτιστικής κληρονομιάς κάθε λαού».

Να αιτιολογήσεις την επιλογή της αρθρογράφου ως προς την έγκλιση (μονάδες 10) και το ρηματικό πρόσωπο (μονάδες 5) στο παραπάνω τμήμα του κειμένου με τα έντονα γράμματα.

Μονάδες 15**ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)**

Ποιο είναι κατά τη γνώμη σου το κύριο ζήτημα που θίγει το Κείμενο 2; Πόσο επίκαιρο θεωρείς ότι είναι; Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε μια παράγραφο 100-150 λέξεων.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η κυριαρχία της Αγγλικής γλώσσας λειτουργεί σε βάρος των άλλων γλωσσών, καθώς

- σταματά η εξέλιξή τους ως μέσων επικοινωνίας,
- χάνεται η πολιτισμική ιδιαιτερότητα και επιβάλλεται ένας ομοιόμορφος τρόπος επικοινωνίας,
- αποκλείεται μια μερίδα ανθρώπων, που δεν κατέχει την Αγγλική, από την ενημέρωση και άλλες πολύτιμες γνώσεις,
- παρεμποδίζεται ο δημόσιος διάλογος λόγω ελλιπούς πληροφόρησης,
- οι γλώσσες διακρίνονται σε «ανώτερες» και «κατώτερες».

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Από την άλλη πλευρά, όμως: αντίθεση

Αντιτίθενται οι θετικές και αρνητικές όψεις της κυριαρχίας της Αγγλικής γλώσσας.

- Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα: αίτιο-αποτέλεσμα

Παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της αποδυνάμωσης κάποιας γλώσσας σε κοινωνικό και πολιτιστικό επίπεδο.

ή

- Αυτό με την σειρά του: προσθήκη αιτίου- αποτελέσματος

Προστίθεται ακόμη μια συνέπεια της αποδυνάμωσης κάποιων γλωσσών στο δημόσιο βίο.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Ας παραδειγματιστούμε: χρήση προτρεπτικής υποτακτικής έγκλισης και α' πληθυντικού ρηματικού προσώπου.

Η Υποτακτική έγκλιση με το ας δηλώνει προτροπή, παραίνεση, η αρθρογράφος θέλει να παρακινήσει το αναγνωστικό κοινό να παραδειγματιστεί, να ευαισθητοποιηθεί, προκειμένου να προστατευθεί η γλωσσική ποικιλότητα .

Το α' πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο προσδίδει συλλογικό χαρακτήρα στην προσπάθεια, η αρθρογράφος εντάσσει και τον εαυτό της και επισημαίνει τη συμβολή όλων για την αντιμετώπιση της απειλής εξαφάνισης των γλωσσών. Πρόθεση είναι η ευαισθητοποίηση του δέκτη αναφορικά με το θέμα που θίγεται στο κείμενο.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Το κύριο ζήτημα που θίγεται στο ποίημα είναι

- η εξαφάνιση μιας γλώσσας, γιατί οι χρήστες της τη λησμόνησαν λόγω της πολυπολιτισμικής κοινωνίας στην οποία ζουν (*Την γλώσσα την ελληνική οι Ποσειδωνιάται εξέχασαν τόσους αιώνες ανακατευμένοι με Τυρρηνούς, και με Λατίνους, κι άλλους ξένους/ τα ελληνικά ονόματα να ξαναλένε, που μόλις πια τα καταλάμβαναν ολίγοι*),
- η αλλοτρίωση ενός έθνους, η πολιτιστική τους αφομοίωση από ξένους λαούς, η απώλεια της εθνικής τους ταυτότητας (*και τώρα πώς εξέπεσαν, πώς έγιναν, να ζουν και να ομιλούν βαρβαρικά θγαλμένοι — ω συμφορά! — απ' τον Ελληνισμό.*).

Το ζήτημα μάλλον κρίνεται επίκαιρο λόγω των πολυπολιτισμικών κοινωνιών, της παγκοσμιοποίησης και της πολιτιστικής ομοιομορφίας, του κινδύνου εξαφάνισης χιλιάδων γλωσσών από την κυριαρχία κάποιων άλλων, της απομάκρυνσης των ανθρώπων από τα ήθη και τις παραδόσεις τους κ.λπ.

Αν ο μαθητής διαφωνήσει, καλείται να επιχειρηματολογήσει σχετικά και να τεκμηριώσει την άποψή του (π.χ. όλοι αναγνωρίζουμε τους κινδύνους και γι' αυτό καταβάλλεται προσπάθεια διαφύλαξης της γλωσσικής και πολιτιστικής μας ταυτότητας, οι αλλοεθνείς στη χώρα μας τυγχάνουν σεβασμού και προωθείται η γλωσσική τους ιδιαιτερότητα...)

Κείμενο 1

Τρίτη ηλικία: Μπορεί η κοινωνία να φροντίσει αυτούς που τη φρόντισαν;

Το παρακάτω κείμενο είναι άρθρο που υπογράφεται από την Παναγιώτα Σταθοπούλου. Αναρτήθηκε στις 30.9.2019 στον ιστότοπο beconscious. gr. Θέμα του είναι η Τρίτη Ηλικία και η υγιής γήρανση, όπως προσδιορίζεται ως έννοια σήμερα.

Συχνά παρατηρώ τους ηλικιωμένους. Στο δρόμο, στα μέσα μαζικής μεταφοράς, στη λαϊκή αγορά, σε θολά τζάμια ξεχασμένων παραθύρων. Όλοι τους, άλλοι φιλικοί και ευγενικοί, άλλοι δύστροποι και μοναχικοί, κουβαλούν την κούραση και την εμπειρία των χρόνων. Οι ρυτίδες τους προδίδουν τα γέλια και τα κλάματα που τους χάρισε η ζωή. Εγώ όμως ξεχνώ, ξεχνώ ότι κάποτε υπήρξαν νέοι, ότι κάποτε ήταν στη δική μου ηλικία ή ακόμη και νεότεροι. Όταν τους κοιτώ φευγαλέα, γιατί βιάζομαι να φτάσω στη δουλειά, νομίζω ότι ήταν πάντα έτσι, ηλικιωμένοι, δυσκίνητοι, ανήμποροι. Λάθος μου. Λάθος μας. Η Τρίτη ηλικία είναι το δικό μας μέλλον. Είναι οι άνθρωποι που φρόντισαν να έχουμε εμείς παρόν και μέλλον.

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ) ο πληθυσμός στη Γη γερνάει. Το 2050 εκτιμάται ότι 1 στους 5 ανθρώπους του πλανήτη μας θα είναι πάνω από 60 ετών και ότι το 80 % από τους ανθρώπους της τρίτης ηλικίας θα ζουν σε χώρες με μέτριο ή φτωχό κατά κεφαλήν εισόδημα. Εντυπωσιακό είναι ότι οι 80 ετών και άνω θα φτάσουν τα 434 από 137 εκατομμύρια που είναι σήμερα.

Από τη στιγμή που γεννιόμαστε γερνάμε. Η αύξηση του χρόνου ζωής μας, πόθος και κατάκτηση της επιστήμης, μας χαρίζει τη δυνατότητα να κερδίσουμε εμπειρίες, να αποκτήσουμε γνώση, να μοιραστούμε στιγμές με φίλους και οικογένεια. Η μακροήμερευση όμως δεν εξασφαλίζει την ευημερία. Αυτή την εξασφαλίζουν ο σχεδιασμός και η εφαρμογή πολιτικών με σεβασμό στην επιθυμία του ηλικιωμένου, η βελτίωση των δικτύων περίθαλψης και η δημιουργία δομών για φιλοξενία, νοσηλεία ή απλά συντροφιά.

Η δεκαετία που ξεκινάει σε λίγο (2020-2030) έχει οριστεί από τον ΠΟΥ ως η δεκαετία γήρανσης με υγιή τρόπο ζωής. Ο όρος υγιής γήρανση (healthy ageing) αναφέρεται στη διαδικασία ανάπτυξης και διατήρησης της λειτουργικής ικανότητας που επιτρέπει ευημερία σε μεγαλύτερη ηλικία. Η λειτουργική ικανότητα περιλαμβάνει τη δυνατότητα ενός ατόμου να καλύπτει τις βασικές του ανάγκες, να μαθαίνει, να μεγαλώνει, να λαμβάνει αποφάσεις, να είναι κινητικό, να οικοδομεί και να διατηρεί σχέσεις και δεσμούς, να συμβάλλει στην κοινωνία και να νιώθει χρήσιμο. Η λειτουργική ικανότητα των ηλικιωμένων είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το περιβάλλον που τους πλαισιώνει και αυτό μπορεί να είναι το σπίτι τους, η κοινότητα στην οποία ζουν ή η ευρύτερη κοινωνία μαζί με όλους τους παράγοντες που τη δομούν (πολιτική υγείας, άνθρωποι, δομές κλπ).

Σημεία κλειδιά που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη είναι η ποικιλοότητα των ηλικιωμένων (δεν υπάρχει τυπικός 80χρονος, άλλος μπορεί να επιδίδεται σε αθλοπαιδιές και άλλος να είναι κλινήρης) και η εξάλειψη οποιασδήποτε αδικίας. Ένα μεγάλο ποσοστό (περίπου 75%) των συνθηκών διαβίωσης των ηλικιωμένων διαμορφώνεται από μη ελέγξιμους πάντα παράγοντες, όπως η οικογένεια στην οποία γεννηθήκαμε, το φύλο, η εθνικότητα, το επίπεδο εκπαίδευσης και οι οικονομικοί πόροι. Όλοι πρέπει να έχουν ίσα δικαιώματα. Σε κάθε περίπτωση, η επόμενη δεκαετία αποτελεί εξαιρετική ευκαιρία ανάπτυξης συνεργασίας μεταξύ κυβερνήσεων, πολιτών, διεθνών οργανώσεων, επαγγελματιών, Ακαδημίας, μέσων μαζικής ενημέρωσης και του ιδιωτικού τομέα, ώστε τα επόμενα δέκα χρόνια να βελτιώσουν την καθημερινότητα των ηλικιωμένων, των οικογενειών τους και της κοινωνίας, με συντονισμένο και καταλυτικό τρόπο δράσης.

Δεν ξεχνάω, λοιπόν. Μην ξεχνάς και εσύ. Κάθε ηλικιωμένος έχει τη δική του ιστορία. Και είναι υπερήφανος γι' αυτήν. Ενημερώσου, άπλωσε το χέρι σου και μοίρασε απλόχερα αγάπη και σεβασμό σε αυτούς που μας φρόντισαν.

Κείμενο 2

Τόλης Καζαντζής (1938-1991)

Η ΘΕΙΑ ΦΕΡΕΝΙΚΗ

Το απόσπασμα προέρχεται από τη συλλογή διηγημάτων του Τόλη Καζαντζή «Παρέλαση», εκδόσεις Νεφέλη 1995.

Τις γιορτές η θεία Φερενίκη φόραγε το παράσημο. Ήταν ένας χάλκινος σταυρός μ' ένα ακτινωτό αστέρι στη μέση, που κρεμόταν από μια μπλε κι άσπρη κορδελίτσα. Το είχε πάρει τότε που υπηρετούσε δασκάλα στο Δυρράχιο, απ' τον ίδιο τον Έλληνα πρόξενο, μεγαλέμπορα του Δυρραχίου, «κατ' εντολήν του Μεγαλειοτάτου βασιλέως μας Γεωργίου του Πρώτου». Την ίδια κιόλας μέρα, με νωπή τη συγκίνηση στα αμυγδαλωτά της μάτια, βγήκε φωτογραφία με το παράσημο να πετάει απάνω στ' αφράτο της στήθος. Κι ήταν να μην πιστεύεις στα ίδια σου τα μάτια, βλέποντας αυτή την καχεκτικά ασπρομάλλα γριούλα, τη θεία Φερενίκη, και να σου λέει με πικρό χαμόγελο πως «ναι, είναι η ίδια στη φωτογραφία», πως είν' αυτή η καλλονή με τα λοξά σχιστά μάτια που φτάνανε σχεδόν μέχρι τις ρίζες των πυρρόξανθων μαλλιών της, με τα ροδαλά τσιτωμένα μάγουλα, με τον περήφανο κότσο λίγο πιο πάνω απ' την κορφή και με τον τροφαντό μπούστο, όπου ήταν αδύνατο να κάνει επαφή το παράσημο.

Και πραγματικά. Αν δεν ήταν το παράσημο, ίδιο κι απαράλλαχτο με το πραγματικό, θα 'ταν αδύνατο να πεις πως είναι η θεία Φερενίκη. Δε θα μπορούσες να εξηγήσεις πώς γίνανε αυτά τα ξεπλυμένα γαλανά ματάκια με τη θολούρα του καταρράχτη, πώς γίνανε δυο γκριζωπές γραμμές εκείνα τα σαρκώδη ηδυπαθή¹ χείλια και προπαντός πώς γούβιασε εκείνο εκεί το στήθος. Μονάχα το παράσημο απόμενε το ίδιο. Το παράσημο, η καθαρεύουσα, ο πληθυντικός, οι αβρές² και ήρεμες κινήσεις καθώς σήκωνε το

1 ηδυπαθή: ερωτικά

2 αβρές: απαλές

φλιτζάνι του καφέ, καθώς βουτούσε στο κρασί τη φέτα το ψωμί κι οι ευχές στη γιαγιά μου μπαίνοντας στην κάμαρα:

«Επί έτη πολλά να εορτάζωμεν του Ευαγγελισμού, Μαριγώ μου».

Κι η γιαγιά μου:

«Αμήν, Φερενίκη μου, διότι τις οίδεν³ τι μας επιφυλάσσει το μέλλον».

Η γιαγιά μου ήταν διαφορετικά. Τουλάχιστον στην εμφάνιση. Δυσκίνητη, γεμάτη υποψίες ασθενειών, είχε βολέψει διαφορετικά τη ζωή της. Είχε παντρευτεί κι είχε κάνει παιδιά κι εγγόνια.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Λαμβάνοντας υπόψη όλες τις πληροφορίες του Κειμένου 1 να παρουσιάσεις σε 60-70 λέξεις τις προϋποθέσεις που, σύμφωνα με την αρθρογράφο, εξασφαλίζουν την ευημερία των ανθρώπων της Τρίτης ηλικίας.

Μονάδες 10

2ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η τέταρτη παράγραφος του Κειμένου 1 (Η δεκαετία...δομές κλπ.) αναπτύσσεται με ορισμό. Αφού εντοπίσεις την έννοια που ορίζεται, να ερμηνεύσεις την επιλογή της αρθρογράφου να δώσει τον ορισμό της.

Μονάδες 10

3ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να επιλέξεις και να μεταφέρεις στο απαντητικό σου φύλλο τη σωστή απάντηση σε καθεμία από τις παρακάτω προτάσεις, οι οποίες βασίζονται στο Κείμενο 1. (μία μόνο από τις τέσσερις προτεινόμενες απαντήσεις είναι ορθή):

1. Στο απόσπασμα « Όταν τους κοιτώ φευγαλέα, γιατί βιάζομαι να φτάσω στη δουλειά, νομίζω ότι ήταν πάντα έτσι, ηλικιωμένοι, δυσκίνητοι, ανήμποροι. Λάθος μου. Λάθος μας.» (1^η παράγραφος) η επανάληψη της λέξης «λάθος» γίνεται, προκειμένου να:

- α. επισημανθεί η προβληματική σχέση νέων-ηλικιωμένων
- β. επισημανθούν οι αδυναμίες της τρίτης ηλικίας
- γ. τονιστεί η αδυναμία των νέων να αναγνωρίσουν τη συμβολή των ηλικιωμένων
- δ. επισημανθεί η λανθασμένη εκτίμηση της νέας γενιάς για τα προβλήματα της τρίτης ηλικίας

2. Η χρήση του α' πληθυντικού ρηματικού προσώπου στην αρχή της 3^{ης} παραγράφου του κειμένου:

3 τις οίδεν : ποιος γνωρίζει

- α. δείχνει την υποκειμενικότητα του ζητήματος
- β. δημιουργεί απόσταση ανάμεσα στον αναγνώστη και στο ζήτημα
- γ. κάνει τον αναγνώστη κοινωνό του ζητήματος
- δ. δηλώνει την απόσταση που παίρνει η αρθρογράφος από το ζήτημα

3. Στην περίοδο λόγου «Σε κάθε περίπτωση, η επόμενη δεκαετία αποτελεί εξαιρετική ευκαιρία ανάπτυξης συνεργασίας μεταξύ κυβερνήσεων, πολιτών, διεθνών οργανώσεων, επαγγελματιών, Ακαδημίας, μέσων μαζικής ενημέρωσης και του ιδιωτικού τομέα, ώστε τα επόμενα δέκα χρόνια να βελτιώσουν την καθημερινότητα των ηλικιωμένων,» (5^η παράγραφος), χρησιμοποιείται το ασύνδετο σχήμα, για να τονιστεί:

- α. η αναγκαιότητα της μέριμνας για τους ηλικιωμένους
- β. η αναγκαιότητα και η δυναμική της συνεργασίας ποικίλων φορέων για τη βελτίωση της καθημερινότητας των ηλικιωμένων
- γ. η ποικιλία δράσεων για τη βελτίωση της καθημερινότητας των ηλικιωμένων
- δ. η ποικιλία των προβλημάτων των ηλικιωμένων

4. Στην περίοδο λόγου «Ένα μεγάλο ποσοστό (περίπου 75%) των συνθηκών διαβίωσης των ηλικιωμένων διαμορφώνεται από μη ελέγξιμους πάντα παράγοντες, όπως η οικογένεια στην οποία γεννηθήκαμε, το φύλο, η εθνικότητα, το επίπεδο εκπαίδευσης και οι οικονομικοί πόροι» (5^η παράγραφος) η φράση «μη ελέγξιμους» μπορεί να αντικατασταθεί, ώστε να μην αλλάξει το νόημα, με τη λέξη:

- α. απροσδιόριστους
- β. ανομολόγητους
- γ. ακατανόητους
- δ. αδιανόητους

5. Στην περίοδο λόγου «Ενημερώσου, άπλωσε το χέρι σου και μοίρασε απλόχερα αγάπη και σεβασμό σε αυτούς που μας φρόντισαν» (τελευταία παράγραφος), η χρήση της προστακτικής έγκλισης κάνει το ύφος :

- α. οικείο
- β. προτρεπτικό
- γ. επιτακτικό
- δ. αποτρεπτικό

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Πώς περιγράφεται η θεία Φερενίκη στο Κείμενο 2 και πώς η γιαγιά του αφηγητή; Ποια από τις δύο φαίνεται στην αφήγηση να συμφωνεί με την παραδοσιακή αντίληψη για τη γυναίκα; Να απαντήσεις σε ένα κείμενο 100-150 λέξεων.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Προϋποθέσεις ευημερίας ανθρώπων τρίτης ηλικίας

- υλοποίηση δράσεων, σύμφωνα με τις επιθυμίες των ηλικιωμένων,
- βελτίωση δομών περίθαλψης και φιλοξενίας τους,
- ικανοποίηση βασικών αναγκών τους,
- πρόσβαση στη γνώση και στη λήψη αποφάσεων,
- διατήρηση οικογενειακών και φιλικών δεσμών,
- αίσθηση ότι είναι χρήσιμοι και αποδεκτοί στο κοινωνικό τους περιβάλλον,
- σεβασμός στις ιδιαιτερότητές τους και βελτίωση της καθημερινότητάς τους.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η οριστέα έννοια: **Υγιής γήρανση** (Ο όρος υγιής γήρανση (*healthy ageing*) αναφέρεται στη διαδικασία ανάπτυξης και διατήρησης της λειτουργικής ικανότητας που επιτρέπει ευημερία σε μεγαλύτερη ηλικία.)

Η συγγραφέας προβαίνει στον προσδιορισμό αυτής της έννοιας, καθώς αποτελεί όρο που δεν είναι ευρέως γνωστός και προσδίδει με αυτόν τον τρόπο επιστημονικό χαρακτήρα στα λεγόμενά της, καθώς και εγκυρότητα. Ταυτόχρονα αποσαφηνίζει την έννοια αυτή και συμβάλλει έτσι στην κατανόηση του όρου από τον αναγνώστη.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

1. δ
2. γ

3. β.

4. α

5. β

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Η θεία Φερενίκη

- μορφωμένη, πληθωρική, περήφανη αριστοκράτισσα, αξιοπρεπής, γοητευτική γυναίκα, καλλιεργημένη, με καλούς τρόπους, περιποιημένη εξωτερική εμφάνιση, ηρεμία (καλλονή με τα λοξά σχιστά μάτια που φτάνανε σχεδόν μέχρι τις ρίζες των πυρρόξανθων μαλλιών της, με τα ροδαλά τσιτωμένα μάγουλα, με τον περήφανο κότσο/ Το παράσημο, η καθαρεύουσα, ο πληθυντικός, οι αβρές και ήρεμες κινήσεις καθώς σήκωνε το φλιτζάνι)

Η γιαγιά

- απλή, ανεπιτήδευτη, ασθενική, ανασφαλής, δυσκίνητη τυπική γυναίκα της εποχής, με τακτοποιημένη ζωή, ολιγαρκής (Η γιαγιά μου ήταν διαφορετικά. Τουλάχιστον στην εμφάνιση. Δυσκίνητη, γεμάτη υποψίες ασθενειών, είχε βολέψει διαφορετικά τη ζωή της. Είχε παντρευτεί κι είχε κάνει παιδιά κι εγγόνια.)

Ακόμη και τα ονόματα των 2 γυναικών (Φερενίκη- Μαριγώ) μαρτυρούν τη διαφορετική ιδιοσυγκρασία τους.

Η γιαγιά ανταποκρίνεται περισσότερο στα παραδοσιακά στερεότυπα που ήθελαν τη γυναίκα να αποβλέπει στο γάμο και τη δημιουργία οικογένειας, να κρατάει χαμηλούς τόνους, να αισθάνεται αδύναμη, να μην προκαλεί με την εμφάνισή της.

Κείμενο 1

Γιάννης Οικονόμου, ο Έλληνας που μιλάει 32 γλώσσες!

Ακολουθούν αποσπάσματα της συνέντευξης που παραχώρησε στη Σοφία Παφτούνου ο Γιάννης Οικονόμου, ο Έλληνας που μιλάει 32 γλώσσες. Το κείμενο ανακτήθηκε από τον ιστότοπο [iefimerida](#) στις 13/11/2021. Ο κ. Οικονόμου σπούδασε Γλωσσολογία και σήμερα εργάζεται στην Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στις Βρυξέλλες.

Δηλαδή δεν ξεκινούσατε να μαθαίνετε μια γλώσσα για τη γλώσσα και μόνο, αλλά για τον πολιτισμό της χώρας που τη μιλούν και ό,τι έχει να κάνει γύρω από αυτή...

Απολύτως. Αυτό είναι πολύ σημαντικό. Και θέλω να το διευκρινίσω. Δεν είμαι ο nerd, δεν είμαι δηλαδή ο σπασίκλας που κάθεται και μαθαίνει απλώς τη γραμματική κτλ. και το βιώμά του σταματά εκεί. Για 'μένα η γλώσσα δεν είναι μόνο οι άπειρες ώρες διαβάσματος που επενδύω. [...] Όλα αυτά είναι απαραίτητα, αλλά μετά από αυτά καταλαβαίνεις -πρέπει να καταλάβεις- ότι η γλώσσα είναι ζωή. Σ' ένα κλίμα με τεράστιο ρατσισμό και ξενοφοβία, έρχονται οι γλώσσες και σε διδάσκουν. Δεν τις διδάσκεσαι μόνο. Σε διδάσκουν αυτές ότι υπάρχουν αυτοί οι άνθρωποι, οι πλούσιοι, οι φτωχοί, οι προνομιούχοι, οι βασανισμένοι... Μαθαίνεις τα βιώματά τους.

Οι γλώσσες με μετασχηματίζουν, με κάνουν καλύτερο άνθρωπο, ξεπλένουν από μέσα μου την ξενοφοβία, τον φόβο για τη διαφορετικότητα, για τον Άλλο, τον διαφορετικό. Και με εμπλουτίζουν. Με κάνουν πολύ περισσότερο άνθρωπο. Κάθε γλώσσα. Η γλώσσα δηλαδή δεν είναι μόνο τα βιβλία. Τα βιβλία σου ανοίγουν τον δρόμο για να μάθεις τη γλώσσα. Είναι το πρώτο μεγάλο και σημαντικό βήμα, αλλά μετά όποια γλώσσα και να μάθεις, πρέπει να είσαι ανοιχτός και ανοιχτή στο να εισπράξεις τα βιώματα των ανθρώπων που είναι φορείς της γλώσσας αυτής. Αν δεν συναναστραφείς με άτομα που μιλούν τη γλώσσα, δεν θα έχεις το γλωσσικό αίσθημα, θα τη μιλάς επιφανειακά. Γι' αυτό είναι σημαντικό να ταξιδεύεις. Αλλά αν δεν μπορείς, έχεις πλέον τη δυνατότητα μέσω του ίντερνετ, να κάνεις τις ανάλογες φιλίες κτλ. Πρέπει ο άνθρωπος να ζήσει τη γλώσσα που μαθαίνει.

Οπότε τι θα συμβουλευάτε κάποιον/α που θα ήθελε να ξεκινήσει να μαθαίνει μια γλώσσα;

Μιλάω για Έρωτα. Θα πρέπει να ερωτευτείς τη γλώσσα που μαθαίνεις, την κουλτούρα της, τον πολιτισμό της. Να συμπάσχεις με τους ανθρώπους και αυτά που έχουν περάσει στο παρελθόν ή και αυτά που περνούν στο παρόν, με αυτά για τα οποία αγωνίζονται. Αν θες για παράδειγμα να μάθεις πολωνικά, πρέπει να ακούς πολωνική μουσική, να βλέπεις πολωνικές σειρές... Πρέπει να δεις τη γλώσσα στην ολότητά της. Πέρα από τις γλώσσες που μαθαίνουμε, για να βρούμε μια δουλειά - δεν χρειάζεται προφανώς να μάθεις 32 γλώσσες- το θέμα είναι να βρεις μια γλώσσα να εμπλουτίσει τη

ζωή σου, να δεθείς με μια κουλτούρα, διαφορετική από τη δική σου. Ερωτεύσου αυτή τη γλώσσα, κάτσε διάβασε πολύ, είναι απαραίτητο, αλλά άμα μείνεις εκεί, έχεις χάσει την ουσία του θέματος. Εγώ μιλάω για την ουσία. Πώς ξεπερνάς τις παρωπίδες που μας βάζει η ξενοφοβία, ο ρατσισμός; Πώς δέχεσαι μια κουλτούρα με τα θετικά και τα αρνητικά της; Η απάντηση είναι ότι ανοίγεσαι και αφήνεις αυτήν την κουλτούρα να γίνει μέρος της δικής σου ζωής και να στην εμπλουτίσει. Η γλώσσα ξεπλένει από μέσα σου το δηλητήριο του φόβου του άλλου. Κάνεις πολύ περισσότερους φίλους αν μιλάς μια άλλη γλώσσα.

Κείμενο 2

Μ. ΚΑΡΑΓΑΤΣΗΣ (1908-1960)

Η Μεγάλη Χίμαιρα [απόσπασμα]

Το απόσπασμα είναι από το έργο του Μ. Καραγάτση Η Μεγάλη Χίμαιρα (Αθήνα: Εκδόσεις Εστία, 2016). Η Μαρίνα, νεαρή Γαλλίδα, ερωτεύεται και παντρεύεται έναν Έλληνα καπετάνιο, τον Γιάννη. Αφήνει τη χώρα της και μετακομίζει στη Σύρο. Εκεί συγκατοικεί με την πεθερά της, τη γριά Ρεϊζαίνα.

Πολλές φορές, τα πρωινά που ο Γιάννης έλειπε στη Σύρο, πεθερά και νύφη κουβέντιαζαν παρακινημένες από κάποια βαθύτερη ανάγκη επαφής. Η Μαρίνα έλεγε πολύ λίγα για την παλιά της ζωή. Είχε αποφασίσει να μην εξομολογηθεί ποτέ, σε κανέναν, όλα εκείνα που υπήρξαν η δυστυχία και η ντροπή της πρώτης ηλικίας της.

- Μη γυρεύεις λεπτομέρειες από την παλιά μου ζωή, είχε πει του Γιάννη. Ήταν τόσο δυστυχισμένη, που δεν θέλω ούτε να τη θυμάμαι. Σου λέω την αλήθεια. Και σε παρακαλώ να σεβαστείς την επιθυμία μου.

- Θα τη σεβαστώ...

Πήγε και βρήκε τη μάνα του, τη Ρεϊζαίνα. Ήταν δύσκολο να της πει αυτό που ήθελε:

- Μητέρα, η Μαρίνα δεν είναι σαν τις δικές μας τις γυναίκες. Σκέφτεται αλλιώς, νιώθει αλλιώς. Δεν θα 'θελε ποτέ να τη ρωτάνε για την περασμένη ζωή της. Αν νιώσει την ανάγκη, θα μιλήσει πρώτη αυτή... [...]

- Έτσι φαίνεται είναι οι ξένες. Δεν έχουν την καρδιά στο χέρι, διαφεντεύουν τη γλώσσα τους...

Έτσι οι συνομιλίες της Ρεϊζαίνας με τη νύφη της ήταν συνήθως ένας μακρύς μονόλογος της πρώτης. Η γριά η ποτισμένη με το φαρμάκι της γυναίκας του ναύτη, διηγόταν την ιστορία της θαλασσοδαρμένης φαμίλιας της. Τα λόγια αντηχούσαν στο στόμα της σαν ποίημα, που δεν ήταν άλλο από το μεγάλο έπος της θάλασσας. Η Μαρίνα την άκουγε με ενδιαφέρον, πολλές φορές και με συγκίνηση. Μα όλ' αυτά ήταν ξώπετσα, μην μπορώντας ν' αγγίξουν το βάθος της καρδιάς.

Δεν γινόταν να μονιάσουν αυτές οι δύο γυναίκες. Τις χώριζε ένα απέραντο διάστημα από χώρες, φυλές και κλίματα. Η μια ήταν κόρη των ξανθών Βίκινγκς, των σκληρών πολεμιστών του χρυσαφιού. Η άλλη Ασιάτισσα, με ψυχή κλειδωμένη, είχε στις φλέβες της το αίμα των αληθινών

θαλασσινών, εκείνων που παλεύουν πραγματικά με το κύμα για να εμπορευτούν τον πλούτο της γης. Για τους πρώτους, η θάλασσα είναι μέσο· για τους δεύτερους, σκοπός.

« Όταν μπορέσω -συλλογίζοταν η Μαρίνα- να βρω εκείνο που κρύβεται κάτω από τα λόγια της, τότε θα καταλάβω πως γίνηκα ένα με τούτη τη γη και τους ανθρώπους της».

Την ίδια στιγμή η Ρεΐζαινα έλεγε μέσα της: « Όχι! Εκείνο που θα 'λεγα σε μια γυναίκα που 'χει το ίδιο αίμα με μας, σε τούτη δεν μπορώ να το πω. Δεν θα με καταλάβει. Αλλά κι ούτε θέλω να με καταλάβει.»

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Λαμβάνοντας υπόψη τη 2η απάντηση της συνέντευξης στο Κείμενο 1, να παρουσιάσεις σε 50-60 λέξεις τις συμβουλές που δίνει ο Γιάννης Οικονόμου σε κάποιον που θέλει να ξεκινήσει την εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας.

Μονάδες 10

2ο υποερώτημα (μονάδες 10)

α. Αν δεν συναναστραφείς με άτομα που μιλούν τη γλώσσα, δεν θα έχεις το γλωσσικό αίσθημα, θα τη μιλάς επιφανειακά. (2η παράγραφος)

Στην παραπάνω περίοδο το αν δηλώνει :

- I) υπόθεση
- II) απορία
- III) επιφύλαξη
- IV) αμφιβολία

β. Γι' αυτό είναι σημαντικό να ταξιδεύεις. (2η παράγραφος)

Στην παραπάνω περίοδο το προθετικό σύνολο Γι' αυτό δηλώνει

- I) επεξήγηση
- II) αίτιο-αποτέλεσμα
- III) προσθήκη νοήματος
- IV) συμπέρασμα

Και στις δύο περιπτώσεις να αιτιολογήσεις την απάντησή σου σε σχέση με το νόημα των προτάσεων και τον ρόλο των παραπάνω λέξεων – φράσεων στη συνοχή του λόγου.

Μονάδες 10

3ο υποερώτημα (μονάδες 15)

- Οι γλώσσες ξεπλένουν από μέσα μου την ξενοφοβία
- ...πρέπει να είσαι ανοιχτός και ανοιχτή στο να εισπράξεις τα βιώματα των ανθρώπων που είναι φορείς της γλώσσας αυτής
- Πώς ξεπερνάς τις παρωπίδες που μας βάζει η ξενοφοβία ;

Ο ομιλητής χρησιμοποιεί τις παραπάνω υπογραμμισμένες λέξεις με μεταφορική σημασία. Να ερμηνεύσεις την επιλογή του αυτή σε κάθε περίπτωση ξεχωριστά (μονάδες 6) και να τις αντικαταστήσεις με άλλες που να αποδίδουν με κυριολεκτικό τρόπο το ίδιο νόημα (μονάδες 9).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Πώς ερμηνεύεις τη δυσκολία ουσιαστικής επικοινωνίας των δύο γυναικών με βάση τα νοήματα του Κειμένου 2 (μονάδες 10); Με ποια από τις δύο ηρωίδες θα ταυτιζόσουν περισσότερο και γιατί; (μονάδες 5) Η απάντησή σου να μην ξεπερνά τις 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Συμβουλές ομιλητή σε όποιον θέλει να ξεκινήσει την εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας

- να ερωτευτεί τη γλώσσα και τον πολιτισμό της,
- να γνωρίσει την ιστορία και τους αγώνες του λαού που ομιλεί τη γλώσσα,
- να εξοικειωθεί με την τέχνη του λαού αυτού,
- να αναπτύξει δεσμούς με την ξένη κουλτούρα,
- να ξεπεράσει την ξενοφοβία και τις προκαταλήψεις για μια βαθιά και ουσιαστική γνωριμία με την ξένη γλώσσα.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

α. Το **αν** δηλώνει Ι) υπόθεση

Ο ομιλητής διατυπώνει έναν υποθετικό συλλογισμό, για να καταδείξει ότι η σχέση με την ξένη γλώσσα είναι επιφανειακή, αν δεν επικοινωνεί κάποιος με τους φυσικούς ομιλητές της.

β. Το **Γ'αυτό** δηλώνει ΙΙ) αίτιο-αποτέλεσμα

Ο ομιλητής θεωρεί ότι τα ταξίδια συντελούν στην καλύτερη γνωριμία με την ξένη γλώσσα και τα άτομα που την ομιλούν.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

- Οι γλώσσες ξεπλένουν από μέσα μου την ξενοφοβία

με παραστατικό τρόπο το ρήμα «ξεπλένω» τονίζει τη θετική συμβολή των γλωσσών στην αποβολή της ξενοφοβίας (σαν λεκές που ξεπλένεται)

Αντικατάσταση: Οι γλώσσες αποβάλλουν από μέσα μου την ξενοφοβία

- πρέπει να είσαι ανοιχτός και ανοιχτή στο να εισπράξεις τα βιώματα των ανθρώπων που είναι φορείς της γλώσσας αυτής

το ρήμα «εισπράξεις» αποδίδει τη διαδικασία αλληλεπίδρασης με άτομα που ομιλούν την ξένη γλώσσα.

Αντικατάσταση: πρέπει να είσαι ανοιχτός και ανοιχτή στο να δεχτείς/ νιώσεις/κατανοήσεις τα βιώματα των ανθρώπων που είναι φορείς της γλώσσας αυτής

- Πώς ξεπερνάς τις παρωπίδες που μας θάζει η ξενοφοβία;

Η λέξη αποδίδει emphatic και παραστατικά τη στενότητα πνεύματος και τη μονομέρεια της σκέψης όσων κυριεύονται από την ξενοφοβία

Πώς ξεπερνάς τις προκαταλήψεις/ τη μονομέρεια που μας θάζει η ξενοφοβία

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Σημεία του κειμένου στα οποία θα βασιστεί η απάντηση:

- Μητέρα, η Μαρίνα δεν είναι σαν τις δικές μας τις γυναίκες. Σκέφτεται αλλιώς, νιώθει αλλιώς
- -Έτσι φαίνεται είναι οι ξένες. Δεν έχουν την καρδιά στο χέρι, διαφεντεύουν τη γλώσσα τους...
- Η Μαρίνα την άκουγε με ενδιαφέρον, πολλές φορές και με συγκίνηση. Μα όλ' αυτά ήταν ξώπετσα, μην μπορώντας ν' αγγίξουν το βάθος της καρδιάς.
- Τις χώριζε ένα απέραντο διάστημα από χώρες, φυλές και κλίματα. Η μία ήταν κόρη ...
- Όταν μπορέσω -συλλογιζόταν η Μαρίνα- να βρω εκείνο που κρύβεται κάτω από τα λόγια της, τότε θα καταλάβω πως γίνηκα ένα με τούτη τη γη και τους ανθρώπους της
- Εκείνο που θα 'λεγα σε μία γυναίκα που 'χει το ίδιο αίμα με μας, σε τούτη δεν μπορώ να το πω. Δεν θα με καταλάβει.

Οι δύο γυναίκες έχουν διαφορετική προέλευση, καταγωγή, κοινωνική θέση, συνήθειες και παρελθόν.

Η γριά Ρεϊζαίνα, νησιώτισσα, σύζυγος ναυτικού, κλασική Ελληνίδα μητέρα, εκδηλωτική και ομιλητική, αντιμετωπίζει επιφυλακτικά και καχύποπτα τη Γαλλίδα νύφη της. Της αρέσει να διηγείται τις θαλασσινές περιπέτειες της οικογένειάς της, για τις οποίες είναι περήφανη, καθώς έχουν σημαδέψει και διαμορφώσει τη ζωή της . Θα προτιμούσε ίσως μια Ελληνίδα νύφη, που θα την καταλάβαινε περισσότερο.

Η Μαρίνα, Γαλλίδα που μετακομίζει σε ένα ελληνικό νησί, κλειστή και εσωστρεφής, δοκιμασμένη από τη μοίρα, δεν καταφέρνει να «νιώσει» τα λόγια της πεθεράς της. Δεν είναι μαθημένη στις φουρτούνες της θάλασσας , αν και έχει ζήσει άλλες φουρτούνες στο παρελθόν, για τις οποίες αρνείται να μιλήσει, μάλλον από ντροπή. Ευγενής αλλά σιωπηλή, νιώθει ξένη στο νησιωτικό περιβάλλον της Σύρου και δυσκολεύεται να προσαρμοστεί.

Ο/Η μαθητής/-τρια καλείται να επιλέξει με ποια από τις ηρωίδες θα ταυτιζόταν περισσότερο και να αιτιολογήσει τη θέση του/της με τα κατάλληλα επιχειρήματα/ με αναφορά στα κοινά χαρακτηριστικά, που θα την τεκμηριώσουν.

Κείμενο 1

Έρωτας στα χρόνια της εφηβείας

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί διασκευασμένο άρθρο του Χρήστου. Κοροβίλα. Ανακτήθηκε από το ιστολόγιό του στις 05-12-2020.

Τι ακριβώς συμβαίνει όταν οι έφηβοι ερωτεύονται; Η απάντηση είναι η εξής: εμπλέκονται σε μια εμπειρία φροντίδας του άλλου η οποία είναι πιο περίπλοκη και συναρπαστική από οτιδήποτε έχουν γνωρίσει μέχρι τώρα.

Ο τρόπος που αλλάζει η ζωή ενός εφήβου φαίνεται και από το πώς βιώνεται ο έρωτας στα χρόνια της εφηβείας, μια αίσθηση πολύ πιο συγκινητική και συναρπαστική από οτιδήποτε έχει βιώσει ένας έφηβος μέχρι τώρα. Μοιάζει με μια εμπειρία «κατανάλωσης» – ο ένας είναι συνεχώς στην σκέψη του άλλου. Εκείνος/η είναι το πρόσωπο με το οποίο ο έφηβος θέλει να περνάει όσο περισσότερο χρόνο μπορεί – συχνά ο χρόνος που περνά με καλούς φίλους περιορίζεται. Πρόκειται για μια συγχωνευμένη σχέση – ο ένας αισθάνεται κομμάτι του άλλου και δεν αισθάνεται αρκετά «ολόκληρος» όταν δεν βρίσκεται μαζί του. Ο ένας μοιάζει να είναι ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένος προς τον άλλο – έτσι και οι δύο βρίσκονται σε εγρήγορση δίνοντας ιδιαίτερη σημασία σε λεπτά διαπροσωπικά «σινιάλα» και μηνύματα, ενώ και οι δύο πληγώνονται εύκολα από μικρές ενδείξεις παραμέλησης ή συμπεριφορές που εύκολα ερμηνεύονται ως σημάδια ελλιπούς ενδιαφέροντος. Η οικειότητα είναι βαθύτερη από ό, τι με οποιονδήποτε άλλο. Αυτή η αίσθηση βαθιάς γνώσης του άλλου αλλά και η αίσθηση ότι ο άλλος γνωρίζει τον έφηβο σε βάθος, κάνει όλες τις άλλες σχέσεις να φαίνονται συγκριτικά πιο ρηχές.

Μπορεί να υπάρχει μια αίσθηση «απελπισμένης» συναισθηματικής σύνδεσης – έτσι η χαρά του να έχει ο ένας τον άλλο συνοδεύεται από τον φόβο ότι ο ένας θα χάσει τον άλλον. Οι συγκρούσεις μοιάζουν οδυνηρές, καθώς οι έφηβοι παλεύουν με ζητήματα ελευθερίας και κτητικότητα, ειλικρίνειας και εξαπάτησης, εμπιστοσύνης και ζήλιας, ευχαρίστησης και θυσίας, ζητήματα τύπου «είμαστε μαζί» και «είμαστε χωρία».

Είναι σημαντικό για τους γονείς να είναι ενήμεροι όσον αφορά τέτοιου είδους εντάσεις, προκειμένου να μπορέσουν να καταλάβουν και να αισθανθούν την πολυπλοκότητα των ζητημάτων που αντιμετωπίζει ο γιος ή η κόρη τους. Ο έρωτας στην εφηβεία έχει το δικό του τίμημα, καθώς

προκύπτουν διαστήματα μεγάλης θλίψης (όταν προσωρινά χάνεται η αίσθηση αρμονίας) ή όταν εμφανίζονται εμπόδια.

Συχνά οι γονείς δυσκολεύονται να εκτιμήσουν την αξία και τα οφέλη που προέρχονται από τις εφηβικές σχέσεις αγάπης. Ωστόσο, με το να έχει ο έφηβος την εμπειρία ενός ουσιαστικότερου βαθμού φροντίδας που είναι πιο βαθύς από αυτόν μιας περιστασιακής σχέσης, το ζευγάρι στην εφηβεία μοιάζει να ωριμάζει κοινωνικά με τρόπους όπου συνομήλικοι που εμπλέκονται λιγότερο σε ζητήματα σχέσεων δεν γνωρίζουν. Προσπαθώντας να σεβαστούν το συναίσθημα αγάπης που νιώθουν, αντιμετωπίζοντας τον άλλο με ευαισθησία και τρυφερότητα, εξασκούνται σε «δεξιότητες σχέσεων, φροντίδας και συντροφικότητας» τις οποίες θα αξιοποιήσουν σε επόμενες σχέσεις τους στο μέλλον και στην ενήλικη ζωή.

Κείμενο 2

Προσωπικό

Το ποίημα που ακολουθεί αποτελεί απόσπασμα από το έργο «Προσωπικό» του Μιχάλη Γκανά (1944-). Ανήκει στην ποιητική συλλογή «Γυάλινα Γιάννενα», που εκδόθηκε το 1989.

Επειδή η ζωή μας μοιάζει να φυραίνει¹

μέρα τη μέρα, δε θα πει πως η ζωή

δεν αξίζει τον κόπο.

Επειδή σ' αγάπησα και σ' αγαπώ ακόμη

κι ας μην είναι όπως παλιά,

δε θα πει πως πέθανε η αγάπη,

κουράστηκε ίσως σαν καθετί που ανασαίνει.

¹ φυραίνω: μαζεύω, συρρικνώνομαι

Επειδή είναι δύσκολο ν' αγαπάς
και δυσκολότερο ν' αγαπάς τον ίδιο άνθρωπο
για καιρό, κάνοντας σχέδια και παιδιά
και καβγάδες, εκδρομές, έρωτα, χρέη
κι αρρώστιες, Χριστούγεννα, Κυριακές
και Δευτέρες, νόστιμα φαγητά
και καμένα, θέλοντας ο καθένας
να 'ναι ο άλλος γεφύρι και δέντρο
και πηγή, κατά τις περιστάσεις
ή και όλα μαζί στην ανάγκη,
δε θα πει πως εγώ δεν μπορώ
να γίνω κάτι απ' αυτά ή και όλα μαζί,
κι αν είναι να περάσω
μια ζωή στη σκλαβιά –έτσι κι αλλιώς–
ας είμαι, λέω, σκλάβος της αγάπης.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να παρουσιάσεις σε 60-70 λέξεις, τον τρόπο με τον οποίο, σύμφωνα με τα νοήματα της 2^{ης} παραγράφου του Κειμένου 1, ο έφηβος βιώνει τον έρωτα.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Κρίνεις ότι η 2^η παράγραφος του Κειμένου 1 έχει ολοκληρωμένη δομή; Να τεκμηριώσεις με συντομία την απάντησή σου με αναφορές σε σχετικά χωρία της παραγράφου.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να βρεις στο Κείμενο 1 πέντε περιπτώσεις στις οποίες ο συντάκτης επιστρατεύει τη μεταφορική λειτουργία της γλώσσας, τρεις λεκτικά και δύο με σημεία στίξης (μονάδες 10). Να αιτιολογήσεις αυτή την επιλογή με κριτήριο την πρόθεσή του (μονάδες 5)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Σε ένα κείμενο 100-150 λέξεων, περιγράφεις τις δυσκολίες – όπως προβάλλονται από το ποιητικό υποκείμενο - που αντιμετωπίζει το ζευγάρι στην καθημερινότητά του, εκφράζοντας παράλληλα την προσωπική σου άποψη για το αν μπορούν να διατηρηθούν στην εποχή μας οι μακροχρόνιες διαπροσωπικές σχέσεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο έφηβος βιώνει τον έρωτα:

- ως μια μοναδική και ιδιαίτερη αίσθηση,
- ως μια εμπειρία φροντίδας,
- σκέφτεται συνεχώς το αγαπημένο πρόσωπο, θέλει να περνάει χρόνο μαζί του,
- περιορίζεται ο χρόνος με καλούς φίλους,
- αισθάνεται ολοκληρωμένος μόνο με την παρουσία του άλλου,
- υπάρχει οικειότητα σε βαθμό, που η οποιαδήποτε παραμέληση προκαλεί τον φόβο της απόρριψης,
- αίσθηση βαθιάς γνώσης του άλλου,
- η βεβαιότητα της ουσιαστικής σχέσης.

2ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η 2^η παράγραφος έχει ολοκληρωμένη δομή. Η **θεματική πρόταση** «Ο τρόπος που αλλάζει η ζωή ενός εφήβου... μέχρι τώρα» εισάγει τον αναγνώστη στο θέμα που αναλύεται στη συγκεκριμένη παράγραφο. Ακολούθως, δίνονται οι **λεπτομέρειες –σχόλια** «Μοιάζει με μια εμπειρία... από ό, τι με οποιονδήποτε άλλο», όπου αναλύονται τα εφηβικά συναισθήματα και ο τρόπος που βιώνεται ο έρωτας από τον έφηβο σε σχέση με τις άλλες κοινωνικές σχέσεις που έχει. Τέλος, στην **Κατακλείδα** «Αυτή η αίσθηση βαθιάς γνώσης... συγκριτικά πιο ρηχές» ολοκληρώνεται με μια γενικότερη καταληκτική θέση η άποψη του συντάκτη για την ιδιαιτερότητα της εφηβικής ερωτικής σχέσης.

3ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Πέντε περιπτώσεις μεταφορικής λειτουργίας της γλώσσας στο Κείμενο 1

Λεκτικά:

- Πρόκειται για μια συγχωνευμένη σχέση,
- και οι δύο πληγώνονται εύκολα,
- κάνει όλες τις άλλες σχέσεις να φαίνονται συγκριτικά πιο ρηχές.

Με σημεία στίξης:

- Μοιάζει με μια εμπειρία «κατανάλωσης» (εισαγωγικά),
- λεπτά διαπροσωπικά «σινιάλα» (εισαγωγικά),
- αίσθηση «απελπισμένης» συναισθηματικής σύνδεσης (εισαγωγικά).

Η χρήση της μεταφορικής γλώσσας εξυπηρετεί την πρόθεση του συντάκτη, η οποία είναι να ευαισθητοποιήσει και προβληματίσει τον αναγνώστη για τον έρωτα στα χρόνια της εφηβείας. Κάνοντας το λόγο του πιο παραστατικό, προσελκύει το ενδιαφέρον του αναγνώστη, διεγείρει το συναίσθημα και συμβάλλει στην βαθύτερη κατανόηση της συναισθηματικής κατάστασης των εφήβων.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Το ποιητικό υποκείμενο στο Κείμενο 2 προβάλλει την καθημερινή ζωή ενός ζευγαριού. Αυτό γίνεται αντιληπτό στους στίχους «κάνοντας σχέδια και παιδιά και καβγάδες, εκδρομές, έρωτα, χρέη κι αρρώστιες, Χριστούγεννα, Κυριακές και Δευτέρες, νόστιμα φαγητά και καμένα». Οι ευχάριστες στιγμές εναλλάσσονται με δύσκολες και πιεστικές στιγμές καθημερινότητας, που είναι και περισσότερες. Το ποιητικό υποκείμενο παραδέχεται «κι ας μην είναι όπως παλιά» και πως η σχέση «κουράστηκε ίσως σαν καθετί που ανασαίνει». Ακόμη, αισθάνεται κάποιες φορές τη συμβίωση ως «μια ζωή στη σκλαβιά». Ωστόσο, καταλήγει πως το συναίσθημα της αγάπης είναι πιο ισχυρό και διατηρείται, παρά τις αντιξοότητες (ας είμαι, λέω, σκλάβος της αγάπης).

Ανάλογα με την πρόσληψη του ποιήματος και των νοημάτων του, αλλά και τα προσωπικά του/της βιώματα από το οικογενειακό του/της περιβάλλον, ο/η μαθητής/-τρια εκφράζει την άποψή του/της για το αν μπορούν να διατηρηθούν στην εποχή μας οι μακροχρόνιες διαπροσωπικές σχέσεις. Πρέπει να αιτιολογηθεί κάθε απάντηση.

Κείμενο 1

Η Γελοιογραφία

Το παρακάτω κείμενο είναι το προλογικό σημείωμα του συγγραφέα Κώστα Τσέλιου στο βιβλίο του «Γελοιογραφίες» που έχει εκδοθεί από τις εκδόσεις Ζήτη και κυκλοφόρησε το 2004. Ο συγγραφέας είναι ζωγράφος που ασχολήθηκε και με τη γελοιογραφία, όπως φαίνεται από το περιεχόμενο του βιβλίου που προλογίζει.

Έχει χαρακτηριστεί σαν το χαμόγελο της εικαστικής τέχνης. Είναι το πιο σημαντικό είδος σκίτσου και σίγουρα το πιο δημοφιλές.

Σε μια εποχή που παντού η κοινωνική και πολιτική σάτιρα ανανεώνει τη σημασία της, η Γελοιογραφία με κριτήρια την επικαιρότητα, το πνεύμα, το εκφραστικό σχέδιο και το απλό νόημα, θα παίζει πάντα σημαντικό ρόλο. Οφείλει όμως να είναι πρωτότυπη και με τη μοναδικότητα της γραφικής απόδοσης να δίνει στο κάθε θέμα τη σωστή του διάσταση. Η αίσθηση του χιούμορ είναι ένα ιδιαίτερο στοιχείο που διαθέτει ο άνθρωπος. Είναι η ικανότητα διάκρισης και διατύπωσης της εύθυμης πλευράς γεγονότων που μας περιβάλλουν. Κι ας μην ξεχνάμε ότι το γέλιο είναι το πρωταρχικό είδοποιό γνώρισμα του ανθρώπου και το τελευταίο όπλο του απέναντι σε όσα τον βασανίζουν και τον αποκαρδιώνουν.

Υπ' αυτή την έννοια ανατρέχοντας ιστορικά, θα δούμε τη γελοιογραφική τέχνη να εξελίσσεται από τα προϊστορικά χρόνια μέχρι και σήμερα σε πολλούς πολιτισμούς. Η εμφάνισή της ανάγεται σε πρωτόγονους λαούς, όπως φαίνεται από σχετικές παραστάσεις που βρέθηκαν πάνω σε οστά ζώων. Η ανάγκη της έκφρασης, εύθυμης διάθεσης και χιουμοριστικών ιδεών με γραφικά μέσα, φαίνεται σε πολλά αγγεία της αρχαιότητας και σε διάφορες παραστάσεις της Πομπηίας. Από την εποχή του Αριστοτέλη οι μεγαλύτεροι στοχαστές καταπιαστήκαν με το μικρό αυτό πρόβλημα που πάντα ξεγλιστρά και διαφεύγει, όταν προσπαθούμε να το αντιμετωπίσουμε. Μια αυθάδης θα λέγαμε πρόκληση στον φιλοσοφικό στοχασμό.

Στην εποχή του Μεσαίωνα η Γελοιογραφία πήρε θρησκευτικό χαρακτήρα. Όμως μετά τη μεταρρύθμιση (16ος αι.) άρχισε σιγά σιγά να εξελίσσεται σε πολιτικό ή προπαγανδιστικό όπλο, όπως συνέβη στην περίοδο της Γαλλικής Επανάστασης. Σ' αυτό βοήθησε πάρα πολύ η εφεύρεση της τυπογραφίας. Στο 19ο αιώνα η Γελοιογραφία έχει

μεγάλη ώθηση με την ευρεία κυκλοφορία γελοιογραφικών εντύπων, με σκοπό την άσκηση πολιτικής και κοινωνικής σάτιρας. Κι ας μην ξεχνάμε εκείνα τα λόγια του Sigmund Freud στα 1905: «Η Γελοιογραφία σαν σημαντική έκφραση της ανθρώπινης σκέψης, είναι απαραίτητη ως ασφαλιστική δικλείδα προς τη μεγάλη πίεση που ασκούν ηθικοί και κοινωνικοί εξαναγκασμοί».

Η σύγχρονη Γελοιογραφία είναι τοποθετημένη στις πιο υψηλές σφαίρες του χιούμορ. Προσανατολίστηκε σήμερα στις μορφές της μοντέρνας τέχνης και άνοιξε νέους ορίζοντες στον τομέα της έκφρασης του κωμικού. Στην Ελλάδα σήμερα η γελοιογραφική τέχνη βρίσκεται σε συνεχή εξέλιξη και άνθηση. Αποσκοπεί στον προβληματισμό σε ζητήματα οικονομικά, ασφαλώς σε πολιτικά και κοινωνικά, αλλά και σε θέματα της οικογενειακής ζωής, της καθημερινότητας και των ηθών και εθίμων του τόπου μας.

Κείμενο 2

Η Ψαροπούλα¹

Το ποίημα που ακολουθεί είναι του Γεωργίου Δροσίνη και ανήκει στην ποιητική του συλλογή «Ειδύλλια». Εντάσσεται στα Άπαντα Ποίηση (1888–1902), α' τόμος, που εκδόθηκε το 1995.

Η Ψαροπούλα η όμορφη, του Μπαρμπαγιάνν' η κόρη,
Κεντάει και ράφτει τα προικιά και τραγουδεί και λέει:
– Προικάκια μου καλότυχα κι' όμορφοκεντισμένα,
Ποιος θάν' ο νιός, που θα χαρή και σας και την κυρά σας;
Αν ίσως θάν' ψαρά παιδί, ψαράκια να κεντήσω,
Κι' αν ίσως θάνε κυνηγός, περδίκια και τρυγόνια,
Κι' αν είνε παπαδόπουλο, σταυρούς και κομπολόγια,
Κι' αν είν' ολόμορφο παιδί και ξακουστός λεβέντης,
Να σας γεμίσω της ραφαίς με πούλιαις και τιρτίρι².

Και μια Τσιγγάνα πέρναγε και το τραγούδι ακούει:

¹ Διατηρείται η ορθογραφία του πρωτοτύπου

² χρυσό νήμα για κέντημα

– Κόρη μου, δος το χέρι σου για να σου 'πω τη μοίρα.

Κυττά η γρηά Γύφτισσα της 'μορφονιάς το χέρι

Και συννεφιάζ' η όψι της, ταχείλι της δαγκάνει.

– Τι το κυττάς και δε 'μυλεις, μωρή γρηά Τσιγγάνα;

– Τι να σου 'πω, κακότυχη και κακομοιριασμένη;...

κρίμα στα τόσα κάλλη σου και κρίμα στα προικιά σου,

Θα πάρης άντρα γέροντα και θα καή η καρδιά σου!

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια είναι, σύμφωνα με το Κείμενο 1, η σημασία της γελοιογραφίας και του γέλιου που αυτή παράγει (50-60 λέξεις);

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να εξηγήσεις με συντομία γιατί οι τρεις τελευταίες παράγραφοι του Κειμένου 1 συνιστούν μια θεματική υποενότητα (μονάδες 5). Δώσε έναν τίτλο σε αυτή την υποενότητα (μονάδες 5).

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Ποια από τα υπογραμμισμένα επίθετα του Κειμένου 1 είναι περιγραφικά και ποια αξιολογικά, δηλαδή δεν περιορίζονται στην απόδοση ενός γνωρίσματος, αλλά κατευθύνουν τον αναγνώστη σε μια κρίση ή στάση;

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις με αναφορές στο Κείμενο 2 την επιθυμία της Ψαροπούλας με κριτήριο τις κοινωνικές αντιλήψεις και τα στερεότυπα της εποχής. Ποιες άλλες παρωχημένες αντιλήψεις για την εποχή μας εκφράζονται στο ποίημα; Να αναπτύξεις την ερμηνεία σου σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σύμφωνα με τον συγγραφέα του Κειμένου 1, η γελοιογραφία είναι σημαντική γιατί αποτελεί μορφή πολιτικής και κοινωνικής σάτιρας, εφόσον είναι εύστοχη. Ενισχύει την αίσθηση χιούμορ των ανθρώπων, καθώς προβάλλει την εύθυμη πλευρά των γεγονότων και αποτελεί αμυντικό τρόπο αντιμετώπισης των δυσκολιών. Αποσκοπεί στον προβληματισμό σε ποικίλα θέματα, όπως πολιτικά, κοινωνικά ή ακόμη και ζητήματα ηθών και εθίμων ενός λαού.

2ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στις τρεις τελευταίες παραγράφους παρουσιάζεται η εξέλιξη της γελοιογραφίας με το πέρασμα των χρόνων. Προβάλλεται η πορεία της γελοιογραφικής τέχνης στον άξονα του χρόνου. Ξεκινώντας ο συγγραφέας του Κειμένου 1 από τη λειτουργία της γελοιογραφίας στους πρωτόγονους λαούς, τον Μεσαίωνα, τη Γαλλική Επανάσταση, τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, οδηγείται στη σύγχρονη εποχή, όπου η γελοιογραφία είναι αιχμηρή μορφή πολιτικής και κοινωνικής σάτιρας. Ένας τίτλος για αυτήν τη θεματική υποενότητα θα μπορούσε να είναι: «Ιστορική αναδρομή στην τέχνη της γελοιογραφίας» ή «Η εξέλιξη της γελοιογραφικής τέχνης κατά το πέρασμα των χρόνων».

3ο υποερώτημα (μονάδες 15)

- σημαντικό: αξιολογικό επίθετο

- δημοφιλές: αξιολογικό επίθετο
- πρωτότυπη: αξιολογικό επίθετο
- σωστή: αξιολογικό επίθετο
- γραφικής: περιγραφικό επίθετο
- εύθυμης: περιγραφικό επίθετο
- πρωταρχικό: αξιολογικό επίθετο
- μεγαλύτεροι: αξιολογικό επίθετο
- αυθάδης: αξιολογικό επίθετο
- φιλοσοφικός: περιγραφικό επίθετο
- θρησκευτικό: περιγραφικό επίθετο
- πολιτικό: περιγραφικό επίθετο
- προπαγανδιστικό: αξιολογικό επίθετο
- ασφαλιστική: περιγραφικό επίθετο
- γελοιογραφική: περιγραφικό επίθετο

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Στο Κείμενο 2 η Ψαροπούλα, ακολουθώντας τις στερεοτυπικές αντιλήψεις της εποχής, εκφράζει κάποιες επιθυμίες για τον άντρα που θα ήθελε να παντρευτεί. Αρχικά, σκέφτεται πως θα παντρευτεί γιο κάποιου ψαρά (Αν ίσως θάν' ψαρά παιδί, ψαράκια να κεντήσω), σύμφωνα με την επικρατούσα αντίληψη για κοινό κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο των νεονύμφων. Γι αυτό, η επόμενη επιθυμία είναι ένας κυνηγός (Κι' αν ίσως θάνε κυνηγός, περδίκια και τρυγόνια), άνθρωπος που ζει κοντά στη φύση και είναι σε ανάλογο κοινωνικό επίπεδο με έναν ψαρά. Στη συνέχεια, σκέφτεται πως μπορεί να παντρευτεί το γιο κάποιου παπά (Κι' αν είνε παπαδόπουλο, σταυρούς και κομπολόγια), καθώς στις κλειστές κοινωνίες οι παπάδες είχαν εξέχουσα πνευματική και κοινωνική θέση. Θέλει να είναι όμορφος (Να σας γεμίσω της ραφαίς με πούλιαις και τριτίρι), υποτασσύμενη στο στερεότυπο πως ο άντρας πρέπει να έχει λεβέντικη εμφάνιση. Ακόμη και η σκέψη της κοπέλας πως θα παντρευτεί (χωρίς να διαφαίνεται άλλη επιλογή) είναι στερεοτυπική, όπως και το γεγονός ότι ράβει προικιά για το γάμο, που θα πρέπει να αρμόζουν στο γαμπρό (η γυναίκα συμμορφώνεται στις ανδρικές επιθυμίες). Τέλος, παρωχημένη είναι η αντίληψη να συμβουλευέται κάποιος Τσιγγάνα, για να μάθει το μέλλον του (δείγμα μοιρολατρίας).

Κείμενο 1

Εφηβεία και βία: Βίοι παράλληλοι

Το ακόλουθο συντομευμένο άρθρο του Νέστορα Κουράκη, καθηγητή Νομικής στα Πανεπιστήμια Αθηνών και Λευκωσίας, δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Η Καθημερινή» στις 31.10.2021 (προσπελάστηκε στις 09.01.2022).

Ορισμένα γεγονότα βίαιης εφηβικής παραβατικότητας, [...] δημιουργούν την εντύπωση ότι η βία έχει αρχίσει να γίνεται πλέον ενδημική στη ζωή των εφήβων μας. Πόσο ευσταθεί, όμως, αυτή η εντύπωση;

Είναι βέβαια γεγονός ότι οι εκδηλώσεις βίας είναι μέρος της ζωής των εφήβων: Η σκέψη τους χαρακτηρίζεται από στοιχεία ιδεαλισμού, αλλά και ριζοσπαστισμού, από μια γενικότερη δηλ. τάση «να αλλάξουμε τον κόσμο και να τον αλλάξουμε τώρα». Υπάρχει έτσι στον έφηβο η διάθεση ν' αμφισβητεί την εξουσία και να αντιδρά, έστω και με τη βία, τόσο απέναντι στους φορείς της όποιας εξουσίας (γονείς, δασκάλους, αστυνομικούς, κρατικά όργανα εν γένει), όσο και απέναντι στην κυρίαρχη ιδεολογία της κοινωνίας. Συχνή είναι και η στράτευση του εφήβου σε ακραίες οργανώσεις, κινήματα και ομάδες (π.χ. χούλιγκανς). Ωστόσο, αυτή είναι απλώς μια παροδική κατάσταση, η οποία με την ενηλικίωση του εφήβου εξομαλύνεται πλήρως, εφόσον βέβαια δεν υπάρξουν λανθασμένες αντιδράσεις στη διαχείρισή της. Επομένως, ο αρνητισμός του εφήβου, που συνδέεται άλλωστε με τη διαδικασία για την ωρίμασή του και την απόκτηση μιας «ταυτότητας», δεν είναι κατά κανόνα κάτι το ανησυχητικό.

[...] Όμως, η βία διεισδύει στο περιβάλλον των εφήβων και βρίσκει εκεί πρόσφορο έδαφος ανάπτυξης. Πότε όμως συμβαίνει αυτό; [...] Όταν οι γονείς είναι υπερπροστατευτικοί, αδιάφοροι ή επιθετικοί με το παιδί τους ή και μεταξύ τους (ενδοοικογενειακή βία), όταν οι δάσκαλοι περιορίζονται σε μια ξερή αναπαραγωγή γνώσεων, χωρίς να διαμορφώνουν προσωπικότητες και να εμφυσούν ιδανικά, και όταν ακόμη, σε ένα επόμενο στάδιο, οι νέοι μας – δίχως άρτιο γνωσιακό εξοπλισμό και όραμα - αποδύονται στον αγώνα να βρουν απλώς κάποια –οποιαδήποτε!– εργασία για να επιβιώσουν, τότε η μοιραία εξέλιξη είναι κάποιοι από αυτούς, οι πλέον ευάλωτοι, να καταλήγουν σε ατραπούς¹ παραβατικότητας. Στην πορεία τους αυτή είναι άλλωστε βέβαιο ότι θα συναντήσουν και άλλους νέους με αντίστοιχα οικογενειακά, σχολικά ή και εργασιακά προβλήματα. Αποτέλεσμα: Θα συμπήξουν όλοι μαζί παραβατικές ομάδες και θα επιχειρήσουν έτσι να

¹ η ατραπός = δρόμος, μονοπάτι

διεκδικήσουν μια «αρνητική ταυτότητα» στην παρανομία, αντί για τη θετική ταυτότητα που δεν μπόρεσαν να αποκτήσουν.

Κείμενο 2

ΘΑΝΑΣΗΣ ΒΑΛΤΙΝΟΣ (1932-)

«Εξ αγχιστείας»² [απόσπασμα]

Το ακόλουθο απόσπασμα προέρχεται από τη συλλογή διηγημάτων Θα βρείτε τα οστά μου υπό βροχή του Θανάση Βαλτινού, που εκδόθηκε το 1992.

Όταν χήρεψε η μάνα μας, τριάντα δύο χρονών, αυτός κόντευε τα σαράντα. Κι όταν έκλεισε ο πρώτος χρόνος του πένθους της, μόνος του αυτός πήγε βρήκε την πεθερά της, δηλαδή τη γιαγιά μας, τη μάνα του πατέρα μας, και της γύρεψε να κουβεντιάσουν.

-Έχω τη δουλειά μου, της είπε. Παιδιά δεν κάνω. Και θέλω να την παντρευτώ τη Μαρίτσα.

Τη γιαγιά μας τη θυμάμαι αμυδρά, αλλά πρέπει να ήταν δυνατή γυναίκα. Έχοντας χηρέψει και η ίδια νέα, με τέσσερα μωρά επίσης, πίεσε τη μάνα μας που, δέσμια ενός αρχαίου ηθικού κώδικα, δεν ήθελε να ακούσει κουβέντα, και την ανάγκασε να δεχτεί το γάμο.

Ο πατριός μας ήταν βαγενάς.³

[...] Φτάνοντας απάνω, η μέρα ντάλα⁴ κι έρημη, καθόμασταν αράδα και τα τέσσερα, χωρίς να μιλάμε στην αρχή, αγναντεύοντας το μουλαρόδρομο που χανόταν στον κατήφορο. Από το δρόμο αυτό θα ερχόταν ο «πατέρας» μας.

Εκτός από την Όλγα, τη μικρότερη, οι άλλοι ξέραμε ότι δεν ήταν ο αληθινός μας πατέρας. Όμως πλάγιαζε με τη μάνα μας στο ίδιο κρεβάτι, μας αγόραζε παπούτσια δυο φορές το χρόνο και, όταν αρρωσταίναμε, μας κουβαλούσε στο γιατρό. Καθόμασταν λοιπόν και τον περιμέναμε. Σχεδόν πάντοτε αργούσε να φανεί. Κι εμείς στο τέλος, μην αντέχοντας άλλο να δακρύζουν τα μάτια μας από την ένταση, το ρίχναμε στο παιγνίδι. Έτσι, κάθε φορά ήταν τότε, όταν πια είχαμε ξεχάσει για ποιο λόγο βρισκόμασταν κει πάνω, που μας κεραύωνε η φωνή του:

- Παΐδια, σας έπιασα!

Σα να είχε έρθει δρασκελώντας τις κορφές, γυρίζαμε ξαφνιασμένοι και τον βλέπαμε λίγο μακρύτερα, έναν όρθιο Δία — το ζεμπίλι⁵ με τα εργαλεία ακουμπισμένο δίπλα του.

Η αμμηχανία μας τον διασκέδαζε αρκετά, κι όταν η Όλγα πρώτη, η πιο αθώα, αμολιόταν τρέχοντας κατά το μέρος του, εκείνος γέλαγε τρανταχτά, έπεφτε στα τέσσερα κι άρχιζε να την

²Εξ αγχιστείας: για τη συγγένεια που δημιουργείται με το γάμο, σε αντιδιαστολή με τη συγγένεια εξ αίματος.

³βαγενάς = βαρελός

⁴ντάλα = καταμεσήμερο με πολλή ζέστη

⁵ζεμπίλι = ψάθινος σάκος με δύο λαβές

κυνηγάει, γαβγίζοντας σα σκύλος. Με αυτό τον τρόπο γινότανε μπροστά μας η επανανθρωποποίησή του, και τότε μπαίναμε όλοι στο χορό, μέχρι που απόκανε ο ίδιος, σηκωνότανε λαχανιασμένος, έφτιαχνε τη λουρίδα του κι έλεγε:

- Πάμε τώρα, γιατί θα μας σκοτώσει η μάνα σας.

Άρπαζε την Όλγα από τις μασχάλες, [...], την κάθιζε στο μπράτσο του, έπαιρνε με το άλλο χέρι το ζεμπίλι και κινάγαμε.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να γράψεις σε 50 λέξεις τους λόγους για τους οποίους, σύμφωνα με τον αρθρογράφο στο Κείμενο 1, οι βίαιες εκδηλώσεις είναι μέρος της ζωής των εφήβων.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην τρίτη παράγραφο του Κειμένου 1 ο αρθρογράφος διατυπώνει το ερώτημα «Πότε όμως συμβαίνει αυτό;». Σε τι αναφέρεται η αντωνυμία «αυτό» (μονάδες 4); Να εξηγήσεις με ποιον τρόπο συμβάλλει το συγκεκριμένο ερώτημα στη σύνδεση των νοημάτων της παραγράφου (μονάδες 6).

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

- ο «να αλλάξουμε τον κόσμο και να τον αλλάξουμε τώρα» (2^η παράγραφος, εισαγωγικά)
- ο (γονείς, δασκάλους, αστυνομικούς, κρατικά όργανα εν γένει) (2^η παράγραφος, παρένθεση)
- ο –δίχως άρτιο γνωσιακό εξοπλισμό και όραμα- (3^η παράγραφος, διπλή παύλα)
- ο οποιαδήποτε! (3^η παράγραφος, θαυμαστικό)
- ο Αποτέλεσμα: (3^η παράγραφος, άνω και κάτω τελεία)

Να εξηγήσεις τη χρήση των σημείων στίξης στα παραπάνω χωρία του Κειμένου 1.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να σκιαγραφήσεις, με αναφορές στο Κείμενο 2, τη σχέση που αναπτύχθηκε ανάμεσα στον πατριό και τα παιδιά (μονάδες 10). Για ποιο λόγο, κατά τη γνώμη σου, αναπτύχθηκε αυτή η σχέση (μονάδες 5); Να απαντήσεις τεκμηριωμένα σ' ένα κείμενο 120-150 λέξεων.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Οι βίαιες εκδηλώσεις χαρακτηρίζουν τη ζωή των εφήβων, επειδή:

- έχουν επαναστατικό τρόπο σκέψης, επιδιώκοντας να αλλάξουν τα καθιερωμένα,
- δεν αποδέχονται την εξουσία και εναντιώνονται στους φορείς της, αλλά και στην επικρατούσα ιδεολογία,
- υπηρετούν ακραίες ιδεολογίες και εντάσσονται σε παραβατικές ομάδες,
- διακρίνονται από αρνητική διάθεση.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Η αντωνυμία «αυτό» αναφέρεται στο νόημα της προηγούμενης περιόδου, δηλαδή στη διεύθυνση και ανάπτυξη της βίας στον κόσμο των εφήβων.
- Με το συγκεκριμένο ερώτημα ο αρθρογράφος διευκολύνει τη μετάβαση σε όσα θα υποστηρίξει στη συνέχεια της παραγράφου, επιτυγχάνοντας τη συνοχή του λόγου μεταξύ των περιόδων. Πρώτα θέτει το ερώτημα, κινητοποιώντας το ενδιαφέρον του αναγνώστη και προβληματίζοντάς τον, και έπειτα απαντά σε αυτό με τρόπο άμεσο και παραστατικό. Με την απάντησή του καταγράφει τις προϋποθέσεις της ανάπτυξης βίαιης συμπεριφοράς εκ μέρους των εφήβων και έτσι συνδέει τη θεματική περίοδο με τις λεπτομέρειες-σχόλια της παραγράφου.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

- Με τα εισαγωγικά («να αλλάξουμε τον κόσμο και να τον αλλάξουμε τώρα») ο αρθρογράφος παραθέτει αυτούσια τα λόγια των εφήβων.
- Η παρένθεση (γονείς, δασκάλους, αστυνομικούς, κρατικά όργανα εν γένει) έχει εξηγηματικό ρόλο, καθώς διασαφηνίζεται ποιοι είναι οι φορείς της εξουσίας.
- Εντός της διτλής παύλας (–δίχως άρτιο γνωσιακό εξοπλισμό και όραμα–) ο αρθρογράφος

περικλείει ένα συμπληρωματικό, αλλά σημαντικό σχόλιο που αφορά τα ανεπαρκή εφόδια των νέων.

- Με το θαυμαστικό (οποιαδήποτε!) εκφράζεται έκπληξη και αποστροφή για το γεγονός ότι οι νέοι είναι διατεθειμένοι να κάνουν οποιαδήποτε εργασία, προκειμένου να επιβιώσουν.
- Η άνω και κάτω τελεία (Αποτέλεσμα:) χρησιμοποιείται, για να εξηγήσει ο αρθρογράφος ποιο είναι το αποτέλεσμα όσων έχει καταγράψει στην τρίτη παράγραφο, αλλά και για να δώσει έμφαση σε αυτό.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ενδεικτικοί άξονες της απάντησης:

Ανάμεσα στον πατριό και στα παιδιά είχε αναπτυχθεί μια σχέση αμοιβαίας αγάπης:

- Τα τρία μεγαλύτερα παιδιά γνωρίζουν ότι είναι πατριός τους, αλλά τον αγαπούν, αφού:
 - περιμένουν με ανυπομονησία να τον προϋπαντήσουν στο δρόμο, μέσα στη μεσημεριανή ζέστη («η μέρα ντάλα», «μην αντέχοντας... ένταση»),
 - του χρωστούν ευγνωμοσύνη, καθώς φροντίζει τα ίδια και τη μητέρα τους («πλάγιαζε με... γιατρό»),
 - αποκτά στα μάτια τους θεϊκές διαστάσεις («μας κεραύνωνε... του», «δρασκελώντας τις κορφές», «όρθιο Δία»).
- Το μικρότερο κορίτσι εκδηλώνει άμεσα την αγάπη του («αμολιόταν... μέρος του»), ενώ τα τρία μεγαλύτερα δεν ξέρουν πώς να του εκφράσουν τα συναισθήματά τους («η αμηχανία μας... αρκετά»).
- Ο πατριός φανερώνει έμπρακτα τη στοργή και την αγάπη του, αφού ικανοποιεί τις βιοτικές ανάγκες των παιδιών και επιπλέον αστειεύεται και παίζει μαζί τους («γέλαγε τρανταχτά... στο χορό») με τον πιο βιωματικό τρόπο. Ταυτίζεται με τα παιδιά σαν να ήταν αληθινός τους πατέρας.
- Η σχέση αυτή αναπτύχθηκε
 - χάρη στην εντιμότητα και στην άδολη αγάπη του πατριού, ίσως και στην αδυναμία του να αποκτήσει δικά του παιδιά,
 - εξαιτίας της ανάγκης των παιδιών να ξαναβρούν την πατρική παρουσία.
- *Ο/η μαθητής/μαθήτρια αναμένεται να εκφράσει τις δικές του/της σκέψεις, αρκεί αυτές να εκπορεύονται από το κείμενο και να μη διατυπώνονται με τρόπο αυθαίρετο.*

Κείμενο 1

Το παρακάτω κείμενο είναι απόσπασμα από το βιβλίο του Γιώργου Μπαμπινιώτη «Διαλογισμοί για τη γλώσσα και τη γλώσσα μας», σελ. 78 κ. εξ. εκδόσεις Καστανιώτη, 2010, Αθήνα.

[Αγώνας για τη διατήρηση της ποιότητας της γλώσσας μας]

Συχνά γίνεται λόγος για αγγλωσσία, για καταστροφή της γλώσσας, για χρήση εκατό λέξεων από τους νέους, για κακοποίηση της γλώσσας, για προϊούσα εξαφάνιση της Ελληνικής κ.λπ. κ.λπ. Στον βαθμό που όλα αυτά δηλώνουν ενδιαφέρον και ανησυχία για τη γλώσσα και δεν αποτελούν απλή κινδυνολογία είναι κατανοητά και ίσως χρήσιμα. Ωστόσο, αυτό που πάντοτε εξυπηρετεί και οδηγεί σε λύσεις είναι η ψύχραιμη αντιμετώπιση και προ πάντων η αλήθεια.

Ποια, λοιπόν, είναι η αλήθεια για τη σημερινή κατάσταση της γλώσσας μας; Η αλήθεια είναι ότι υπάρχει πρόβλημα ποιότητας γλώσσας: η ποιότητα της γλώσσας που χρησιμοποιούμε στην προφορική και γραπτή επικοινωνία μας δεν είναι η επιθυμητή. Αλλά τι σημαίνει ποιότητα γλώσσας; Πώς εξασφαλίζεται; Υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης; Απαντούμε: Ποιότητα γλωσσική είναι η αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρει μια ιδιαίτερα καλλιεργημένη γλώσσα, όπως η Ελληνική σε όλα τα επίπεδά της: στο λεξιλογικό, στο γραμματικοσυντακτικό (δομολειτουργικό) και στο φωνητικό-φωνολογικό. Το πώς προφέρουμε τη γλώσσα, τι λεξιλόγιο χρησιμοποιούμε από πλευράς σημασιολογικής ευκρίνειας, ευστοχίας, ποικιλίας και υφολογικών αποχρώσεων, το πώς αξιοποιούμε τις γραμματικές δομές και τις συντακτικές λειτουργίες, ποικίλες και λεπτές, που προσφέρει η γλώσσα μας, το σύνολο αυτών των χρήσεων, και κυρίως των επιλογών που κάνουμε, συνιστούν την ποιότητα της γλώσσας.

Αν τώρα διερωτηθούμε πόσο αξιοποιούμε αυτές τις δυνατότητες, είναι βέβαιο ότι θα συμφωνήσουμε ότι τις αξιοποιούμε σε πολύ περιορισμένη έκταση. Αυτό, λοιπόν, που επείγει και επιβάλλεται είναι μέσα από την εκπαίδευση και μέσα από την παντοειδή ευαισθητοποίηση του κόσμου να οδηγήσουμε σε μια πιο προσεκτική, ευαίσθητη και επιλεκτική χρήση των μηχανισμών και των δυνατοτήτων που παρέχει η γλώσσα μας.[...]

Κείμενο 2

Το Μονοπάτι Το Ψηλό

Το απόσπασμα προέρχεται από το διήγημα του Γιάννη Βλαχογιάννη «Το μονοπάτι το ψηλό», από το βιβλίο του «Μεγάλα Χρόνια: Τα παληκάρια τα παλιά», Νεοελληνική Βιβλιοθήκη, Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη, Αθήνα.

Η χήρα η Σούλα, η μορφονειά η βασανισμένη χήρα μαζί και μικρομάννα, αφού πήρε την απόφαση να παρατήση το χωριό, όπου την έστευε η μοίρα της να γεννηθή, να μεγαλώση και να παντρευτή, δεν άργησε να κινήση για τα πατρογονικά της χώματα. Πέτρα αποφάσισε να ρίξη πίσω της, ν' αφήση στα πεθερικά της και τη φτωχική της προίκα και της μάννας την πειο φτωχική κληρονομιά. Μαύρισε η καρδιά της πεια' δε συλλογιώτανε πως άφινε στα ξένα και της μακαρίτισσας τα κόκκαλα. Παράπονο πικρό της τόχε κ' εκείνης η Σούλα, που δε θέλησε στο παλιό τους το χωριό να την παντρέψη. Δεν της έφτανε της ίδιας που την ξορίσαν οι δικοί της από το βουνίσιο και λεβέντικο το Πετροχώρικα του στον κάμπο το βαρύ, και τη ρίξαν έτσι ζωντανή στις κόλασης τα βάσανα, παρά καταδίκασε και τη φτωχούλα Σούλα στου κάμπου τη σκλαβιά, στη φτώχεια και την ξενοδουλειά, και τέλος την παράδωσε, κορμάκι στεγνωμένο άγουρα, στου γάμου τα πειό βαριά δεσμά, χωρίς το θέλημά της.

Μα τούτο ήτανε το πειό παράξενο' ενώ η μάννα της δεν ήθελε ποτέ, όσο ζούσε, ν' ακούση για το Πετροχώρι να μιλάν –κ' είχε γι' αυτό της αιτίες της- η Σούλα από μικρή λαχταρούσε για το Πετροχώρι, χωρίς καθόλου να το ξέρη, μήτε και να τόχε δει ποτέ' για της γιαγιάς της το χωριό ρωτούσε, το χωριό της άλλης Σούλας της παλιάς, της ξακουσμένης στα βουνά, και στα καμποχώρια, κι' ολούθε.

Λίγες μέρες ήτανε που 'χε λευτερωθή από τη ζωή ο αρρωστιάρης ο άντρας της, κ' η ζωή της είχε γίνει αβάσταχτη μέσ' τα πεθερικά και στην κακομοιριά τους. Η απόφαση της ήρθε και της ίδιας ξαφνικά, κάτι σαν προσταγή της μοίρας της, κάτι σαν πνέμα που της κατέβηκε στο νου από πάνου.

Ζαλώθηκε στην πλάτη τα λίγα της σκουτιά, έκαμε μπρος στα στήθια της παράξενη μια κούνια για το μωρό, και κίνησε ένα απόβραδο μουχρό. Κι' οληνύχτα περπατώντας, κι' όλο ανήφορο, έφτασε με την ψυχή στα δόντια, με κομματιασμένα τα ποδάρια στο χωριό το Πετροχώρι, άγουρο ξημέρωμα.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σε 50-60 λέξεις να αναπτύξεις τη θέση του συγγραφέα του Κειμένου 1 για τον κίνδυνο της αγλωσσίας των νέων, τον οποίο επισημαίνουν αρκετοί σήμερα.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποιον ρόλο έχει η πρώτη ερώτηση στην δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1 στην αλληλουχία και σύνδεση των νοημάτων (μονάδες 5); Ποιο νόημα εισάγουν οι άλλες τρεις ερωτήσεις στη συνέχεια της ίδιας παραγράφου (μονάδες 5);

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Στις δύο τελευταίες παραγράφους του Κειμένου 1 ο συγγραφέας χρησιμοποιεί κυρίως πρώτο πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο. Να δικαιολογήσεις αυτή την επιλογή (μονάδες 10) και να εντοπίσεις τη διαφορά ύφους σε σχέση με την πρώτη παράγραφο (μονάδες 5).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να χαρακτηρίσεις την ηρωίδα της αφήγησης στο Κείμενο 2 βάσει των νοημάτων του και να ερμηνεύσεις την απόφασή της να εγκαταλείψει το χωριό του άντρα της. Να οργανώσεις σε 120-150 λέξεις την απάντησή σου.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σύμφωνα με το συντάκτη του Κειμένου 1, η συζήτηση για το ζήτημα της αγλωσσίας των νέων είναι χρήσιμη, εφόσον δίνονται λύσεις και αντιμετωπίζεται ψύχραιμα. Η θέση του είναι πως παρατηρείται πρόβλημα ποιοτικό στη χρήση της Ελληνικής γλώσσας, που έρχεται σε αντίθεση με τις δυνατότητές της. Η αξιοποίηση των γλωσσικών δυνατοτήτων μπορεί να επιτευχθεί μέσα από την εκπαίδευση και την ευαισθητοποίηση του κόσμου ως προς τους γλωσσικούς μηχανισμούς.

2ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η 2^η παράγραφο του Κειμένου 1 ξεκινά με ένα ερώτημα άμεσο, που έχει ρόλο μεταβατικό. Ενισχύει τη συνοχή των νοημάτων και βοηθάει το συντάκτη του Κειμένου 1 να παρουσιάσει με ενάργεια τη θέση του. Ακολουθούν άλλα τρία άμεσα ερωτήματα που έχουν στόχο να διασαφηνίσουν τη θέση του και να εξηγήσουν τα προβλήματα σχετικά με την έλλειψη ποιότητας στη χρήση της Ελληνικής γλώσσας. Επομένως, και αυτά βοηθούν στην αλληλουχία των νοημάτων, εφόσον μετά τις τρεις ερωτήσεις ο συντάκτης προχωρά στην απάντησή τους, ώστε να επεξηγήσει και να διευκρινίσει το πρόβλημα της Ελληνικής γλώσσας.

3ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Στις δύο τελευταίες παραγράφους του Κειμένου 1 χρησιμοποιείται α΄ πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο από τον συντάκτη. Αυτό γίνεται γιατί εντάσσει και τον εαυτό του στην ίδια χορεία με τους αναγνώστες, δημιουργεί οικείο και άμεσο ύφος λόγου. Άλλωστε, ως πανεπιστημιακός δάσκαλος συναισθάνεται την κοινή ευθύνη για τη διδασκαλία των μηχανισμών της Ελληνικής γλώσσας.

Ωστόσο, στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1, όπου ο συντάκτης θέλει να εκθέσει το πρόβλημα με αντικειμενικότητα και ουδέτερο ύφος λόγου, χρησιμοποιεί γ' ρηματικό πρόσωπο. Με αυτόν τον τρόπο, επιτυγχάνει να παρουσιάσει το γλωσσικό ζήτημα πιο αντικειμενικά, αποστασιοποιημένα. Είναι φανερό η διαφοροποίηση του ύφους λόγου ανάμεσα στην πρώτη και στις άλλες δύο παραγράφους του Κειμένου. Με αυτήν ο συγγραφέας επιθυμεί να διαφοροποιηθεί η θέση του (2^η, 3^η παράγραφος) από την άποψη που διατυπώνεται (1^η παράγραφος) ότι υπάρχουν κίνδυνοι για τη γλώσσα μας.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Η αφήγηση στο Κείμενο 2 αρχίζει με χαρακτηρισμό του κεντρικού προσώπου, εφόσον θεωρείται βασανισμένη (Η χήρα η Σούλα, η μορφονεία η βασανισμένη χήρα μαζί και μικρομάννα, αφού πήρε την απόφαση να παρατήσει το χωριό). Θα μπορούσαμε να τη χαρακτηρίσουμε δυναμική, γιατί παρά τις δυσκολίες, αμέσως μετά το θάνατο του άντρα της, αποφασίζει να φύγει από το χωριό του και να επιστρέψει στον δικό της τόπο καταγωγής (Πέτρα αποφάσισε να ρίξη πίσω της, ν' αφήσει στα πεθερικά της...). Ακόμη, είναι θαρραλέα, παρορμητική (Η απόφαση της ήρθε και της ίδιας ξαφνικά), αποφασισμένη, παρά τις δυσκολίες και τον κόπο, να κάνει αυτό που επιθυμεί (Ζαλώθηκε στην πλάτη τα λίγα της σκουτιά... έφτασε με την ψυχή στα δόντια, με κομματιασμένα τα ποδάρια στο χωριό). Η απόφασή της να εγκαταλείψει το χωριό του άντρα της ερμηνεύεται από τις δυσκολίες που έχει περάσει σε αυτό και από το γεγονός ότι την πάντρεψαν εκεί, παρά τη θέλησή της (καταδίκασε και τη φτωχούλα Σούλα στου κάμπου τη σκλαβιά, στη φτώχεια και την ξενοδουλειά, και τέλος την παράδωσε, κορμάκι στεγνωμένο άγουρα, στου γάμου τα πειό βαριά δεσμά, χωρίς το θέλημά της). Είναι δικαιολογημένη η στάση της, ότι, δηλαδή, μετά το θάνατο του άντρα της θέλει να πάρει τη ζωή στα χέρια της (Η απόφαση της... κάτι σαν προσταγή της μοίρας της, κάτι σαν πνέμα που της κατέβηκε στο νου από πάνω).

Κείμενο 1

Η δύναμη του γέλιου

Το απόσπασμα προέρχεται από το ομότιτλο κείμενο του Γιώργου Πλάνα, που δημοσιεύτηκε στο ηλεκτρονικό περιοδικό φιλοσοφίας <https://www.filosofikilithos.gr/i-dynami-toy-geliou/>

Κάτι τόσο απλό και καθημερινό, αλλά και τόσο σημαντικό στη ζωή μας: Το γέλιο δρα ως ένας παράγοντας απελευθέρωσης από εντάσεις και αγωνίες και το να γελάμε τροφοδοτεί τα θετικά συναισθήματα. Το γέλιο μάς εξανθρωπίζει και μας επιτρέπει ν' ανοίξουμε κανάλια επικοινωνίας πέρα από τις δυσκολίες. Το γέλιο χτίζει γέφυρες χαράς ανάμεσα στους ανθρώπους και εξαγνίζει τις ανθρώπινες σχέσεις. [...]

Ευρέως, το γέλιο σχετίζεται με τη χαρά, την ευτυχία και την καλή διάθεση, και αποτελεί έναν εξαιρετικό μηχανισμό κοινωνικής επικοινωνίας. Αυτό είναι έτσι γιατί, στην ουσία, ο παράγοντας ενεργοποίησης του γέλιου δεν είναι η ευτυχία ή η χαρά από μόνες τους, αλλά το γεγονός ότι υπάρχει τουλάχιστον ένα άλλο άτομο, στο οποίο μπορείς να δώσεις ανοιχτά και με τρόπο ευλικρινή ένα μήνυμα. Έχει αποδειχτεί ότι η σχέση μεταξύ του γέλιου μαζί με άλλους και του γέλιου σε μοναξιά είναι 30 προς 1. Χρειάζεται να υπάρχουν ένα ή περισσότερα άτομα, για να γελάμε μαζί.

Το γέλιο είναι μια έμφυτη μορφή επικοινωνίας και στενά συνδεδεμένη με την προφορική γλώσσα. Ο μηχανισμός λειτουργίας του εδρεύει στην αναπνοή και παράγεται μέσω διακοπών της εκπνοής. Είναι ο ίδιος μηχανισμός που χρησιμοποιείται για την ομιλία, μόνο που στο γέλιο χρησιμοποιείται μια μορφή ακούσια και σχεδόν ημι-συνειδητή.

Πρόσφατα, μια ομάδα ερευνητών του πανεπιστημίου της Οξφόρδης, με επικεφαλής τον καθηγητή Robin Dunbar, απέδειξε επιστημονικά ότι το γέλιο είναι ένα θαυμάσιο αναλγητικό, που αυξάνει θεαματικά τα όρια αντοχής στον πόνο. Δεν πρόκειται για ένα απλό χαμόγελο ή για γέλια ήπια ή νευρικά, αλλά χρειάζεται ένα καλό ξεκαρδιστικό γέλιο, ώστε το σώμα μας ν' απελευθερώσει συγκεκριμένες χημικές ουσίες, τις ενδορφίνες, οι οποίες δρουν σαν ένα φυσικό αναλγητικό.

Φαίνεται πως οι ενδορφίνες που προκαλούνται από το γέλιο, εκτός του ότι κατευνάζουν τον πόνο και προκαλούν ευφορία, μπορούν να κάνουν τους ανθρώπους να

έχουν περισσότερη προδιάθεση για σύσφιξη των σχέσεων, για να συμμετέχουν σε ομάδες και να εργαστούν ομαδικά, δρώντας με μεγαλύτερη γενναιοδωρία. Επίσης, είναι ένα εργαλείο, για ν' αλλάξει η συμπεριφορά των άλλων: σε μια ενοχλητική κατάσταση, όπως μια διαφωνία, για παράδειγμα, το γέλιο αντιπροσωπεύει μια κατευναστική χειρονομία, για να μειωθεί και ν' αποφορτιστεί η ένταση και ο θυμός.

Αυτό θα εξηγούσε, σύμφωνα με τον R. Dunbar, γιατί πάνω από 2 εκατομμύρια χρόνια πριν, οι άνθρωποι ήταν ικανοί να σχηματίσουν μεγάλες φυλετικές κοινότητες μέχρι και πάνω από 100 μέλη, ενώ οι πίθηκοι είναι ικανοί να σχηματίσουν μόνο ομάδες μέχρι 50 μέλη. Αν και όλοι οι πίθηκοι μπορούν να γελούν, παρόλα αυτά η ικανότητα για δυνατό έντονο γέλιο και η παραγωγή ενδορφινών είναι αποκλειστική [ικανότητα] των ανθρώπων. [...]

Κείμενο 2

ΠΑΜΠΛΟ ΝΕΡΟΥΝΤΑ (1904-1973)

«Το Γέλιο σου»

Απόσπασμα από το ποίημα του Χιλιανού συγγραφέα που βρίσκεται αναρτημένο στον ιστότοπο:

<https://itzikas.wordpress.com/2015/06/20>.

Πάρε μου το ψωμί, αν θέλεις,
πάρε μου τον αέρα, αλλά
μη μου παίρνεις το γέλιο σου.

Μη μου παίρνεις το ρόδο,
τη βρύση που σταλάζει
το νερό που άξαφνα
σκάει μες στη χαρά σου
το ασημένιο κύμα
το ξαφνικό που σε γεννάει.[...]

Γέλασε για τη νύχτα
τη μέρα, τη σελήνη,
γέλασε για τους δρόμους
όλο στροφές του νησιού
γέλα για αυτό το αδέξιο
αγόρι που σε θέλει,
μα σαν εγώ ανοίγω
τα μάτια και τα κλείνω,
όταν τα βήματά μου
με πάνε και με φέρνουν
πες μου όχι το ψωμί, τον αέρα
το φως την άνοιξη
το γέλιο σου ποτέ
γιατί θα πέθαινα.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Ποιες είναι οι ευεργετικές συνέπειες της «δύναμης του γέλιου», σύμφωνα με το Κείμενο 1; (50-60 λέξεις).

Μονάδες 10

2^ουποερώτημα(μονάδες 10)

Στην τελευταία παράγραφο του Κειμένου 1 ο συγγραφέας αξιοποιεί το παράδειγμα. Να το εντοπίσεις (μονάδες 4) και να παρουσιάσεις τον τρόπο που συμβάλλει στην ανάπτυξη της παραγράφου (μονάδες 6).

Μονάδες 10

3^ουποερώτημα(μονάδες 15)

Να εντοπίσεις τρεις περιπτώσεις μεταφορικού/συνυποδηλωτικού λόγου στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1 (μονάδες 6) και να ξαναγράψεις τις φράσεις με κυριολεκτική σημασία, προσέχοντας, ώστε να μην αλλοιωθεί το νόημα στο γλωσσικό περιβάλλον των προτάσεων στις οποίες βρίσκονται (μονάδες 9).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποια είναι η σημασία του γέλιου του αγαπημένου προσώπου για το ποιητικό υποκείμενο στο Κείμενο 2; Ποια είναι η θέση του γέλιου στη δική σου ζωή; Παράθεσε την απάντησή σου σε ένα κείμενο 120-150 λέξεων.

Μονάδες 15

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η δύναμη του γέλιου συνίσταται στο ότι μάς αποφορτίζει, τροφοδοτεί τα θετικά συναισθήματα και μας εξανθρωπίζει. Ως θαυμαστός μηχανισμός κοινωνικής επικοινωνίας, δημιουργεί συνθήκες χαράς, εξαγνισμού των σχέσεων, θετικής προδιάθεσης στην επαφή και ευτυχίας. Τέλος, το γέλιο είναι εξαιρετικό αναλγητικό, ενισχυτής της ομαδικής συνεργασίας και της γενναιοδωρίας, και παράγοντας μεταβολής της ανθρώπινης συμπεριφοράς προς το καλύτερο.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην τελευταία παράγραφο του Κειμένου 1 ο συγγραφέας αξιοποιεί το παράδειγμα της συμβολής του γέλιου στον σχηματισμό κοινοτήτων από τους ανθρώπους σε σχέση προς αυτές των πιθήκων. Στόχος του είναι να αποδείξει ότι το γέλιο ως παράγοντας κοινωνικής σχέσης και δημιουργός ενδορφινών, όπως παρουσιάστηκε στην προηγούμενη παράγραφο, είναι προνόμιο των ανθρώπων. Το προβάλλει, λοιπόν, ως βασική αιτία σχηματισμού μεγάλων ανθρώπινων φυλετικών κοινοτήτων σε αντίθεση προς τις αριθμητικά μικρότερες των πιθήκων, οι οποίοι, παρά το ότι διαθέτουν ικανότητες σχηματισμού κοινοτήτων και γέλιου, δεν έχουν την παραπάνω αποκλειστική ικανότητα του ανθρώπου.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

- Το γέλιο δρα ως ένας παράγοντας απελευθέρωσης από εντάσεις και αγωνίες
Αναφορική/Δηλωτική χρήση: Μέσω του γέλιου γλιτώνουμε από εντάσεις και αγωνίες
- το να γελάμε τροφοδοτεί τα θετικά συναισθήματα
Αναφορική/Δηλωτική χρήση: Το να γελάμε ενισχύει τα θετικά συναισθήματα

- (το γέλιο) μας επιτρέπει ν' ανοίξουμε κανάλια επικοινωνίας
Αναφορική/Δηλωτική χρήση: (το γέλιο) προκαλεί την επικοινωνία
- Το γέλιο χτίζει γέφυρες χαράς ανάμεσα στους ανθρώπους
Αναφορική/Δηλωτική χρήση: Οι άνθρωποι έρχονται κοντά μέσω της χαράς που εκφράζει το γέλιο
- (το γέλιο) εξαγνίζει τις ανθρώπινες σχέσεις
Αναφορική/Δηλωτική χρήση: (το γέλιο) κάνει καλύτερες και πιο ποιοτικές τις ανθρώπινες σχέσεις

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε διαπίστωση από τους/τις μαθητές/-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί/ τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Ενδεικτικοί άξονες της απάντησης:

Το γέλιο του αγαπημένου προσώπου για το ποιητικό υποκείμενο του Κειμένου 2 είναι συνώνυμο με τη ζωή. Είναι το τριαντάφυλλο, το αναγεννητικό νερό που, σαν «ξαφνικό» «ασημένιο κύμα», ξαναγεννά το ίδιο το αγαπημένο πρόσωπο που γελά. Το γέλιο του γεννιέται με κάθε αφορμή και «αγκαλιάζει» τη φύση και όλες τις πλευρές της ζωής. Το ποιητικό υποκείμενο μπορεί να ζήσει χωρίς ψωμί, αέρα, φως, άνοιξη, όχι όμως χωρίς το γέλιο του αγαπημένου προσώπου.

Για το δεύτερο σκέλος της απάντησης, τη θέση του γέλιου στη ζωή του/της μαθητή/-τριας, τα παιδιά θα απαντήσουν βιωματικά σε ένα κείμενο στοχαστικού λόγου, θα προβούν ενδεχομένως σε συγκρίσεις με τη θέση του γέλιου σε προηγούμενες εποχές, θα μιλήσουν ενδεχομένως για τις σύγχρονες συνθήκες και τα προβλήματα και τον ρόλο τους στη θέση του γέλιου στη ζωή τους κ.λπ.

Κείμενο 1

[Γέλιο, ειρωνεία και η τέχνη του απόλυτου κωμικού]

Το ακόλουθο, ελαφρώς διασκευασμένο, απόσπασμα από το βιβλίο του Δημήτρη Πολυχρονάκη «Πιερότοι ποιητές στην εποχή της παρακμής. Το γέλιο ως επιθανάτιος ρόγχος», εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 2015.

Το 1855 ο Charles Baudelaire εξέδωσε μια πραγματεία για την τέχνη του κωμικού με τον τίτλο «Περί της ουσίας του γέλιου και γενικά περί του κωμικού στις πλαστικές τέχνες» [...]. Σαν παράδειγμα σχετικού γέλιου ο Baudelaire φέρνει την καθ' όλα κοινότοπη περίπτωση του ανθρώπου που σκοντάφτει και πέφτει στο δρόμο, σκορπώντας με την πτώση του το γέλιο στους υπόλοιπους διαβάτες και περαστικούς. Το παράδειγμά του [...] διαθέτει μια διαχρονική αξία, καθώς η αιφνίδια πτώση του άλλου – είτε από σκόνταμμα, είτε από τρικλοποδιά, είτε από το γλίστρημα σε κάποια μπανανόφλουδα– αποτελεί ένα κλασικό «τρυκ» για την πρόκληση γέλιου στις πάσης φύσεως φαρσοκωμωδίες. Με μια ευρύτερη έννοια, θα λέγαμε ότι η σκηνή που περιγράφει ο Baudelaire αποτελεί την «πρωταρχική σκηνή» κάθε γέλιου, δεδομένου ότι η κωμωδία και η σάτιρα έχουν θεμελιωθεί πάνω σε ένα αντίστοιχο θέαμα που μας κάνει να γελάμε με τα παθήματα των άλλων, δηλαδή με την πτώση που επιφέρει κάποια ελαττωματική πτυχή του χαρακτήρα τους όπως η φιλαργυρία, η δεισιδαιμονία, η μισανθρωπία, ο νεοπλουτισμός, η υποχονδρία κτλ.

Η ίδια η σκηνή που περιγράφει ο Baudelaire δείχνει ότι το γέλιο του ενδειγματικού¹ κωμικού παίζεται με όρους δύναμης, καθώς αντικείμενο του γέλιου γίνεται ο έκπτωτος και σωριασμένος κατάχαμα άνθρωπος, ενώ αντιθέτως η όρθια στάση αυτού που γελά, αποτελεί μια ένδειξη ότι γελά από θέση ισχύος, στηριζόμενος γερά στα πόδια του. Η φορά του γέλιου είναι από πάνω προς τα κάτω, και μολονότι αποτελεί έναν άναρθρο ήχο, ο Baudelaire θεωρεί ότι μπορεί να τον μεταφράσει σε λέξεις, καθώς εντοπίζει «στο βάθος της σκέψης αυτού που γελά κάποια ασυνείδητη αλαζονεία» που τον κάνει να λέει στον εαυτό του: «εγώ, δεν πέφτω· εγώ, βαδίζω ίσια· εγώ, έχω πόδι σταθερό και σίγουρο. Εγώ δεν θα έκανα τη βλακεία να μην δω που τελειώνει το πεζοδρόμιο ή το κοτρόνι στη μέση του

¹ Παραδειγματικού

δρόμου». Συνυφασμένο με την ιδέα της ανωτερότητάς μας, το γέλιο ερμηνεύεται εδώ ως ένας υπέρμετρος εγωισμός κατά τα πρότυπα του πλατωνικού Φίληβου² (48c-d), όπου το γέλιο αποδίδεται σε κάποιο είδος χαιρεκακίας («φθόνου»), η οποία συνδέεται με την κρυφή ικανοποίηση που αντλεί κανείς από την κακοπάθεια, τα ελαττώματα και την άγνοια των άλλων. Η επισήμανση του Αριστοτέλη για την φαύλη φύση των κωμικών αντικειμένων, υπενθυμίζει ότι γελάμε με τους ανόητους, τους αφελείς ή τους χαζούς αυτού του κόσμου που μας κάνουν να αισθανόμαστε ανώτεροί τους. Αν η φορά του γέλιου είναι από πάνω προς τα κάτω, τότε εξ ορισμού χαρακτηρίζεται από την αφ' υψηλού αντιμετώπιση του αντικειμένου του· προϋποθέτει την κατωτερότητα ή την γελοιότητα αυτού του τελευταίου, έτσι ώστε να προσδίδει έναν αέρα υπεροχής σε εκείνον του γελά. Το γέλιο εδράζεται στην φαυλότητα του αντικειμένου του, ασχέτως αν αυτή αποτελεί αντικειμενική ιδιότητά του. Πιθανόν αυτοί οι «κατώτεροι» με τους οποίους γελάμε στην κωμωδία να μην είναι στα αλήθεια κατώτεροί μας· όμως από τη στιγμή που γελάμε μαζί τους, συμπεριφερόμαστε ως εάν ήταν, καθώς το γέλιο μας εις βάρος τους υποδηλώνει την αδυναμία τους να εμπνεύσουν το σεβασμό μας. Ακόμη κι αν δεν είναι γελοίοι, αρκεί το γέλιο μας για να τους μεταμορφώσει σε τέτοιους. Για αυτό, σύμφωνα με τον Jean Paul Richter³, «το κωμικό δεν εδρεύει στο αντικείμενο αλλά στο υποκείμενο», «σε αυτόν που γελά και διόλου στο αντικείμενο του γέλιου», όπως θα πει και ο Baudelaire.

Κείμενο 2

Τάσος Λειβαδίτης (1922-1988)

Εκείνο

Το ποίημα ανήκει στη συλλογή «Ποιήματα 1958-1964», εκδόσεις Κέδρος, 2003

Έρχονται ώρες, που ξαφνικά σε πλημμυρίζει ολάκερο
η νοσταλγία του ανέκφραστου – σαν τη θολή, αόριστη ανάμνηση απ' τη γεύση ενός
καρπού,
πού 'φαγες κάποτε, πριν χρόνια, σαν ήσουν παιδί,
μια μέρα μακρινή, λιόλουστη – και θέλεις να τη θυμηθείς
κι όλο ξεφεύγει. Τα μάτια σου
γεμίζουν τότε από 'να θάμπος χαμένων παιδικών καιρών.
'Η ίσως κι από δάκρυα.

² Πρωταγωνιστής στον ομώνυμο διάλογο του Πλάτωνα.

³ Johann Paul Friedrich Richter (1763 – 1825), Γερμανός συγγραφέας, γνωστός για τα κωμικά μυθιστορήματά του.

Γι' αυτό, σας λέω, πιστεύετε πάντοτε έναν άνθρωπο που κλαίει.

Είναι η στιγμή που σας απλώνει το χέρι του,

φιμωμένο και γιγάντιο, Εκείνο που ποτέ δε θα ειπωθεί.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1(μονάδες 35)

1^ουποερώτημα(μονάδες 10)

Να καταγράψεις σε 50-60 λέξεις τους λόγους για τους οποίους γελά ένας άνθρωπος με κάποιον άλλο που έχει πέσει, σύμφωνα με το Κείμενο 1.

Μονάδες 10

2^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Η 1^η παράγραφος του Κείμενου 1 οργανώνεται στη βάση ενός παραδείγματος. Ποιο είναι αυτό (μονάδες 4); Ποιους στόχους εξυπηρετεί η επιλογή του στην συνεκτικότητα της παραγράφου και του κειμένου (μονάδες 6);

Μονάδες 10

3^ουποερώτημα (μονάδες 15)

1. Η διπλή παύλα στο απόσπασμα «–είτε από σκόνταμμα, είτε από τρικλοποδιά, είτε από το γλίστρημα σε κάποια μπανανόφλουδα–» περιλαμβάνει:
 - α) σχόλιο του συγγραφέα
 - β) ενδεικτικά παραδείγματα
 - γ) αυτούσια παράθεση λόγων τρίτου προσώπου
 - δ) ορισμό
2. Η ελληνική απόδοση του ξενικού όρου «τρυκ», στην 1^η παράγραφο, θα μπορούσε να είναι:
 - α) κωμικό στοιχείο
 - β) συναίσθημα
 - γ) τέχνασμα
 - δ) βελτίωση
3. Το ύφος λόγου στο απόσπασμα: «εγώ, δεν πέφτω· εγώ, βαδίζω ίσια· εγώ, έχω πόδι σταθερό και σίγουρο. Εγώ δεν θα έκανα τη βλακεία να μην δω που τελειώνει το

πεζοδρόμιο ή το κοτρόνι στη μέση του δρόμου», αν λάβουμε υπόψη το περιβάλλον νόημα, μπορεί να χαρακτηριστεί ως:

- α) ειρωνικό
- β) οικείο
- γ) γλαφυρό
- δ) σοβαρό

4. Το απόσπασμα: «έτσι ώστε να προσδίδει έναν αέρα υπεροχής σε εκείνον του γελά.»

λειτουργεί ως:

- α) θεματική περίοδος για όσα θα ακολουθήσουν
- β) επεξήγηση της περιόδου λόγου στην οποία ανήκει
- γ) παράδειγμα για να ενισχυθεί η κατανόηση των λεγομένων στην παράγραφο
- δ) συμπέρασμα της περιόδου λόγου στην οποία ανήκει

5. Το «ως εάν ήταν» στη 2^η παράγραφο αναφέρεται:

- α) σε εμάς
- β) σε εκείνους που θεωρούμε ότι είναι ανώτεροι από εμάς
- γ) σε εκείνους που θεωρούμε ότι είναι κατώτεροι από εμάς
- δ) στον Αριστοτέλη

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Σε 120-150 λέξεις να παρουσιάσεις - τεκμηριωμένα, με αναφορές στο Κείμενο 2 - τους λόγους της προτροπής: *«Γι' αυτό, σας λέω, πιστεύετε πάντοτε έναν άνθρωπο που κλαίει.»*. Ποια είναι η δική σου στάση απέναντι σε αυτούς τους λόγους;

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ενδεικτικοί άξονες της απάντησης:

Οι λόγοι για τους οποίους γελά κάποιος με την πτώση ενός αλλού είναι:

- το αίσθημα δύναμης, το οποίο απορρέει και από τη θέση του σώματος (ορθός-πεσμένος),
- τα εγωκεντρικά συναισθήματα που αναπτύσσονται αντιθετικά με τον πεσμένο (μεγαλύτερες ικανότητες, αυτοπεποίθηση, προσοχή),
- εκδήλωση συναισθημάτων αμφιλεγόμενου ηθικού βάρους (ενδόμυχη ευχαρίστηση με τη θέα του πεσμένου),
- αντιμετώπιση του άλλου με υποτιμητική διάθεση (αληθής ή φαντασιακή).

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Παράδειγμα: η τυχαία πτώση ενός ανθρώπου από αίτια που δεν είχε προβλέψει («την καθ' όλα κοινότοπη περίπτωση του ανθρώπου που σκοντάφτει και πέφτει στο δρόμο, σκορπώντας με την πτώση του το γέλιο στους υπόλοιπους διαβάτες και περαστικούς.»)
- Οι στόχοι που εξυπηρετούνται είναι:
- Λειτουργεί ως κατανοητή, από το σύνολο των αναγνωστών, αφορμή για να προχωρήσει σε γενίκευση στη συνέχεια της παραγράφου («...αποτελεί την “πρωταρχική σκηνή” κάθε γέλιου ...», «η κωμωδία και η σάτιρα έχουν θεμελιωθεί πάνω σε ένα αντίστοιχο θέαμα που μας κάνει να γελάμε με τα παθήματα των άλλων»).
- Σε όλο το κείμενο το παράδειγμα της πτώσης αποτελεί το σημείο αναφοράς/συνδετικό ιστό, ο οποίος διατρέχει και τις δύο παραγράφους. Στην

πρώτη παράγραφο το παράδειγμα συντελεί στο να οριοθετηθεί η πρόκληση γέλιου από την πτώση ενός άλλου (πραγματικά ή μεταφορικά). Στη δεύτερη παράγραφο το παράδειγμα αξιοποιείται στην εμβάθυνση των αιτιών για τις οποίες γελά ένας άνθρωπος με κάποιον άλλο, αναλύοντας τα επιμέρους στοιχεία του (στάση του σώματος, τις συνθήκες κ.ά.).

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

1. β
2. γ
3. α
4. δ
5. γ

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

- Οποιαδήποτε διαπίστωση από τους μαθητές/-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Ενδεικτικοί άξονες της απάντησης:

- Ένας άνθρωπος που κλαίει, ενδεχομένως, να βιώνει τη νοσταλγία για κάτι που έχει αναπότρεπτα χαθεί και δεν του δόθηκε η δυνατότητα να αποδοθεί με λόγια ή/και να υλοποιηθεί («η νοσταλγία του ανέκφραστου»)
- Ίσως, να επιθυμεί κάτι -κάπως ασαφές ή μισοξεχασμένο- που τον ευχαριστούσε παλιότερα, στην παιδική ηλικία («σαν ήσουν παιδί»), όπου το απολάμβανε με όλες τις αισθήσεις («γεύση ενός καρπού ... μια μέρα ηλιόλουστη»)
- Πιθανώς, για την χαμένη παιδικότητα

Στο β' μέρος η ερώτηση δίνει τη δυνατότητα για την προσωπική ανταπόκριση του μαθητή.

Θετικά αποτιμάται η νοηματική σύνδεση με το ζητούμενο και η σαφήνεια της απάντησης.

Κείμενο 1

Οι ζωές των εφήβων

Το κείμενο είναι απόσπασμα από άρθρο που έχει δημοσιεύσει ο Ηλίας Νικολαΐδης στο ΒΗΜΑgazino στις 31 Οκτωβρίου 2014.

Η Κατερίνα είναι 15 ετών. Ζει στο κέντρο της Αθήνας και μετράει κάτι λιγότερο από δύο μήνες στην πρώτη τάξη του λυκείου. Είναι καλή μαθήτρια, ιδιαίτερα στα θεωρητικά μαθήματα, και σκέφτεται πολύ σοβαρά να προσπαθήσει για τη Νομική.[...]

Περνάει, ούτως ή άλλως, αρκετό χρόνο στο σπίτι. Είτε μπροστά στο λάπτοπ είτε στο smartphone¹ με τη μοβ θήκη, απ' όπου παρακολουθεί τον κύκλο της στο Facebook². Το προφίλ της στο κοινωνικό δίκτυο κατά κάποιον τρόπο αποτελεί την πύλη προς έναν άλλο κόσμο. Εκεί, η Κατερίνα «ανεβάζει» selfies³ με κάθε νέο της ρούχο, ενημερώνει τους φίλους της για τη διάθεσή της, η οποία είναι συχνά «μπερδεμένη», «έξαλλη» και «ευτυχισμένη». Διόλου σπάνια καταριέται εκείνους που της «κόβουν τα φτερά», αλλά και ευχαριστιέται όταν «μόνο οι φίλες σου σε καταλαβαίνουν». Η μαθήτρια γράφει όλα τα παραπάνω σε μια γλώσσα τόσο αλλόκοτη, ώστε να ξενίζει ακόμη και όσους είναι ήδη εξοικειωμένοι με τα «απλά» greeklish: συντμήσεις, «φαγωμένοι» φθόγγοι, ασυνταξίες και ένα αχανές εύρος από εικονίδια... Αν και όλα αυτά δηλώνονται δημοσίως στον «αέρα» του Διαδικτύου, μοιάζουν να είναι «κρυπτογραφημένα», για να διαβαστούν μονάχα από την παρέα του σχολείου.

Ψηφιακοί αυτόχθονες

Τα παιδιά είναι εντάξει – αλλά μπορεί και να μην είναι. Για την ακρίβεια, δεν γνωρίζουμε τόσο πολλά γι' αυτά. Η σημερινή γενιά των εφήβων, οι οποίοι γεννήθηκαν από το 1998 ως το 2002, χαρακτηρίζεται από τους ψυχολόγους ως η γενιά των ψηφιακών αυτοχθόνων (digital natives), σε αντίθεση με τους γονείς τους, οι οποίοι, με αντίστοιχα κριτήρια, χαρακτηρίζονται... «ψηφιακοί μετανάστες». Η μεταξύ τους σχέση, αλλά και η επίδραση της τεχνολογικής «εισβολής» με τους κινδύνους, τα οφέλη και τις ανατροπές της στην ούτως ή άλλως χαώδη εφηβική ψυχολογία, αποτελούν αντικείμενο έρευνας.

¹ έξυπνο τηλέφωνο

² πλατφόρμα κοινωνικής δικτύωσης

³ αυτοφωτογραφίες

Αρχικά, η χρήση του Διαδικτύου και των έξυπνων κινητών τηλεφώνων αντιμετωπίστηκε ως ένας ακόμη «τόπος» διαφωνίας των εφήβων με τους γονείς τους. Ως ένας ακόμη πονοκέφαλος, μετά το «τι ώρα θα γυρίσεις;» και το «πήγαινε να συμμαζέψεις το δωμάτιό σου». Οι μεν ζητούσαν ελευθερία και οι δε ζητούσαν διαβεβαιώσεις ότι όλα γίνονται με μέτρο και με ασφάλεια: η ιστορία της εφηβικής ηλικίας διαχρονικά.[...]

Κείμενο 2

Ο τέταρτος άντρας (απόσπασμα)

Το διήγημα ανήκει στον Γεώργιο Αθάνα (1893 -1987) πολιτικό, λογοτέχνη, νομικό και δημοσιογράφο. Πρόκειται για φιλολογικό ψευδώνυμο του Γεωργίου Αθανασιάδη – Νόβα. Τα έργα του αντλούν έμπνευση από την ελληνική επαρχία, τη φύση και την ελληνική παράδοση.(Ανθολογία Νεοελληνικού διηγήματος, τ. Α΄, Αναγέννηση-Φιλολογική)

Η αδελφή των Κοντραίων έπεσε σε βαρύ σφάλμα. Αγάπησε με όλη την τρέλα των είκοσι δυό της χρόνων τον Κωστάκη Ντούφη και του παραδόθηκε [...].Όταν αισθάνθηκε το σφάλμα της αξίωσε απ' τον Κωστάκη μέσα σε οχτώ μέρες να την ζητήσει απ' τ' αδέλφια της. Κι όταν είδε πως οι οχτώ μέρες πέρασαν χωρίς να κάμει έτσι, μα και πως την απόφευγε συστηματικά, τότε δε δίστασε καθόλου να τα μαρτυρήσει όλα στη μάνα της για να πάρει το ζήτημα μια λύση. Τ' αδέρφια της έγιναν έξω φρενών. Ζήτησαν να τη σκοτώσουν αμέσως. Και θα τη σκότωναν. Μα η μάνα πρόβλεψε και την έδιωξε στην αδερφή της.

«Να μην ξαναπατήσει στο σπίτι η άτιμη θα τη σφάξω ανάποδα!»

«Στο σουβλί θα την περάσω!»

«Θα την μαδήσω ζωντανή!» κάθε αδερφός κι από έναν σκληρό θάνατο της απειλούσε. Μόνον ο πιο μικρός, ο τέταρτος, δε μιλούσε, παρά, καθώς αντίκριζε την πρωτόφανη άγρια τρικυμία του σπιτιού του, έτρεμε σύγκορμος κι έκλαιγε μαζεμένος σε μια άκρη. Ήταν παιδί δεκάξι χρονών και κανείς δεν πρόσεχε σε δαύτο, ούτε περίμενε απ' αυτό άλλη βοήθεια περισσότερη απ' τα φοβητσιάρικα δάκρυά του.

Αποφασίστηκε, ο Σωτήρης, ο μεγαλύτερος, να πιάσει τον Κωστάκη και να του απαιτήσει ορθά κοφτά σε τρεις μέρες μέσα ν' αρραβωνιάσει την προσβλημένη αδελφή τους.[...]

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1° υποερώτημα (μονάδες 10)

Πώς τα τεχνολογικά μέσα επηρεάζουν την εφηβική ψυχολογία σύμφωνα με το Κείμενο 1; Να απαντήσεις σύντομα σε 50 – 60 λέξεις.

Μονάδες 10

2° υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο αρθρογράφος επιλέγει να ξεκινήσει το Κείμενο 1 με την ιστορία ενός 15χρονου κοριτσιού. Πώς κρίνεις αυτή του την επιλογή με άξονες το κύριο θέμα προβληματισμού του κειμένου και το επικοινωνιακό αποτέλεσμα που δημιουργεί στον αναγνώστη;

Μονάδες 10

3° υποερώτημα (μονάδες 15)

Στη δεύτερη παράγραφο («Περνάει, ούτως ή άλλως... από την παρέα του σχολείου») του Κειμένου 1 ο αρθρογράφος χρησιμοποιεί απλές λέξεις και φράσεις προφορικού λόγου. Αφού εντοπίσεις πέντε (5) από αυτές (μονάδες 10), να εξηγήσεις σε τι αποσκοπεί αυτή του η επιλογή (μονάδες 5).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποιες κοινωνικές αντιλήψεις που ίσχυαν σε παλαιότερη εποχή διατυπώνονται στο Κείμενο 2 και ποια η δική σου άποψη για αυτές; Η απάντησή σου να εκτείνεται από 100 - 150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Τα τεχνολογικά μέσα επηρεάζουν την εφηβική ψυχολογία:

- η επαφή με αυτά απασχολεί το μεγαλύτερο μέρος της καθημερινότητας των εφήβων,
- αποτελεί τον τρόπο επικοινωνίας τους και μέσο διεξόδου,
- αυτοφωτογραφίζονται και ενημερώνουν για τις ενδυματολογικές τους προτιμήσεις,
- η ψυχολογία τους εναλλάσσεται ανάλογα με την ανταπόκριση των «εικονικών» φίλων που άλλοτε επικρίνονται και άλλοτε επιδοκιμάζονται.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο αρθρογράφος ξεκινώντας το κείμενό του με την ιστορία ενός 15χρονου κοριτσιού πετυχαίνει να αποδώσει με άμεσο και ελκυστικό τρόπο το κύριο θέμα προβληματισμού που είναι η σχέση των εφήβων με τα τεχνολογικά μέσα επιστρατεύοντας το βιωματικό στοιχείο. Επιπλέον, στην προλογική παράγραφο καταφέρνει να δημιουργήσει πρωτοτυπία αποφεύγοντας κοινότοπες εισαγωγές με γενικές αναφορές στην εποχή μας. Αιφνιδιάζει τον αναγνώστη, δημιουργεί περιέργεια, επικοινωνεί άμεσα και ανανεώνει το ενδιαφέρον.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Λέξεις και φράσεις προφορικού λόγου:

- παρακολουθεί τον κύκλο της στο Facebook
- ανεβάζει» selfies
- κόβουν τα φτερά
- μόνο οι φίλες σου σε καταλαβαίνουν
- δηλώνονται δημοσίως στον «αέρα» του Διαδικτύου

Με την επιλογή αυτή το ύφος είναι απλό, κατανοητό και οικείο εξασφαλίζοντας την παραστατικότητα

και μεγαλύτερη πειστικότητα του λόγου, αφού πρόκειται για λέξεις - φράσεις που σχετίζονται με την εφηβική ψυχολογία δεδομένου ότι εκφράζονται και αφορούν ένα 15χρονο κορίτσι.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Κοινωνικές αντιλήψεις που ίσχυαν σε παλαιότερη εποχή:

- η προσβολή της τιμής της οικογένειας ξεπληρώνεται με αίμα ή με γάμο («Τ' αδέρφια της έγιναν έξω φρενών. Ζήτησαν να τη σκοτώσουν αμέσως», «αξίωσε ...να την ζητήσει απ' τ' αδέρφια της»),
- η αδελφή που ατίμασε το όνομα της οικογένειας θα πληρώσει με τη ζωή της («θα τη σφάξω ανάποδα», «Στο σουβλί θα την περάσω!», «Θα την μαδήσω ζωντανή»),
- ο γαμπρός έχει υποχρέωση να παντρευτεί την κοπέλα που προσέβαλε κατ' απαίτηση των αδελφών της («να του απαιτήσει ορθά κοφτά σε τρεις μέρες μέσα ν' αρραβωνιάσει την προσβλημένη αδελφή τους»),
- η ευθύνη για την αποκατάσταση της τιμής της αδελφής βαραίνει τους άνδρες της οικογένειας που έχουν το χρέος να επιληφθούν για την κατάσταση («Αποφασίστηκε, ο Σωτήρης, ο μεγαλύτερος, να πιάσει τον Κωστάκη...»).

Το δεύτερο ερώτημα σχετίζεται με τον βαθμό πρόσληψης του κειμένου και οι μαθητές /-τριες μπορούν να διατυπώσουν τις απόψεις τους για την αλλαγή των σύγχρονων κοινωνιών αναφορικά με τις σχέσεις μεταξύ των δύο φύλων, αλλά και τη σχέση μεταξύ των μελών της οικογένειας.

Κείμενο 1

Μήπως ζούμε στη «χρυσή εποχή» των ηλικιωμένων;

*Το κείμενο δημοσιεύθηκε στις 6 Ιανουαρίου 2019 στον ιστοχώρο www.protagon.gr. Σε αυτό γίνεται αναφορά σε συνέντευξη που παραχώρησε στη βρετανική εφημερίδα *Guardian* ο Καρλ Ονορέ, συγγραφέας, δημοσιογράφος και σχολιαστής. Δίνεται συντομευμένο για τις ανάγκες της εξέτασης.*

Πριν από τρία χρόνια ο Καρλ Ονορέ, δημοσιογράφος, συγγραφέας και γκουρού¹ του «slow parenting» ή, αλλιώς, «του κινήματος των χαλαρών γονιών», γνωστός στην Ελλάδα από το βιβλίο του «Το μανιφέστο της χαρούμενης παιδικής ηλικίας», είχε μια πραγματικά δυσάρεστη εμπειρία. Ως αληθινός Καναδός, αν και γεννήθηκε στη Σκωτία και κατοικεί στο Λονδίνο, ο Ονορέ λατρεύει το χόκεϊ επί πάγου και εξακολουθεί να παίζει σκληρά και γρήγορα στην ηλικία των 51 ετών.

Μια μέρα, όμως, σε ένα τουρνουά κάποιος παρατήρησε ότι ήταν ο μεγαλύτερος ανάμεσα σε 240 αντιπάλους. Ήξερε ότι ήταν ένας από τους μεγαλύτερους σε ηλικία παίκτες, το να του το πουν όμως έτσι ωμά τον σόκαρε. Ο Ονορέ ήταν τότε 48 ετών, τα 50 πλησίαζαν απειλητικά και «το φοβερό βάρος του αριθμού», όπως το ονομάζει, άρχισε να τον ρίχνει. Τα γεράματα θα ήταν άραγε τόσο κακά όσο έλεγαν όλοι; Μήπως το μόνο που είχε να περιμένει πια ήταν η εξασθένηση και ο θάνατος; Επιστρέφοντας στο Λονδίνο με το τρένο, αποφάσισε να γράψει για το θέμα αυτό.

«Ένωσα την ανάγκη να κατανοήσω τη δική μου σχέση με τον αριθμό (των 50 ετών), τι σημαίνει γήρανση και πώς θα ήμουν σε 10 ή 20 χρόνια», λέει σε συνέντευξή του στον βρετανικό *Guardian*. Και το αποτέλεσμα ήταν ένα βιβλίο με το οποίο καλεί την κοινωνία να εναντιωθεί στα στερεότυπα και τις διακρίσεις που σχετίζονται με την ηλικία, και τα άτομα να σταματήσουν να ανησυχούν για τη διαδικασία της γήρανσης.

Ο Ονορέ ταξίδεψε σε όλο τον κόσμο αναζητώντας ενεργούς, ηλικιωμένους ανθρώπους με υψηλές επιδόσεις, αλλά τονίζει ότι δεν τους θεωρεί κανόνα.[...] Μετά από τρία χρόνια έρευνας και εξετάζοντας τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζονται οι ηλικιωμένοι σε όλο τον κόσμο, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, από πολλές απόψεις, τα «γεράματα» (όρος που δεν θα χρησιμοποιούσε ποτέ) είναι μια «χρυσή εποχή»: υπάρχουν περισσότεροι ηλικιωμένοι, είναι πιο υγιείς, πιο δραστήριοι και πολλοί είναι καλύτεροι από ό,τι σε προηγούμενες ηλικίες. Δεν αγνοούνται πλέον ούτε περιθωριοποιούνται. Αλλά, κατά την άποψή του, αυτό είναι μόνον η αρχή.[...]

¹γκουρού: ο πνευματικός καθοδηγητής σε θρησκευτικό επίπεδο (κυριολεκτικά), ο ειδήμων, ειδικός σε ένα θέμα (μεταφορικά)

Ο δημοσιογράφος του Guardian τον ρώτησε σε ποια ηλικία «γερνάμε» κατά τη γνώμη του, αλλά ο Ονορέ αρνείται να δώσει έναν αριθμό: «Χρησιμοποιώ τη λέξη “μεγαλύτερος” με πολύ ελαστικό τρόπο, λέει, ο ορισμός είναι πολύ ρευστός, και το να κλείσουμε τους ανθρώπους μέσα στο “κουτί των γηρατειών” στενεύει τους ορίζοντες.» [...]

Κείμενο 2

Αναφορά στον Γκρέκο [απόσπασμα]

Η «Αναφορά στον Γκρέκο» άρχισε να γράφεται το φθινόπωρο του 1956 και ήταν το τελευταίο έργο του Νίκου Καζαντζάκη (1883 – 1957).

Οι ώρες που περνούσα με την μητέρα μου ήταν γεμάτες μυστήριο. Καθόμασταν ο ένας αντίκρα στον άλλο, εκείνη σε καρέκλα πλάι στο παράθυρο, εγώ στο σκαμνάκι μου, κι ένιωθα, μέσα στη σιωπή, το στήθος μου να γεμίζει και να χορταίνει, σαν να’ ταν ο αγέρας ανάμεσά μας και βύζαινα.

Από πάνω μας ήταν η γαζία, κι όταν ήταν ανθισμένη, η αυλή μοσκομύριζε. Αγαπούσα πολύ τα ευωδάτα κίτρινα λουλούδια της, τά ’βαζε η μητέρα μου στις κασέλες και τα εσώρουχά μας, τα σεντόνια μας όλη μου η παιδική ηλικία μύριζε γαζία.

Μιλούσαμε, πολλές ήσυχες κουβέντες, πότε η μητέρα μου δηγόταν για τον πατέρα της, για το χωριό που γεννήθηκε, και πότε εγώ της στορούσα τους βίους των αγίων που είχα διαβάσει, και ξόμπλιαζα τη ζωή τους με την φαντασία μου· δε μ’ έφταναν τα μαρτύριά τους, έβαζα κι από δικού μου, ωστόσο έπαιρναν τη μητέρα μου τα κλάματα, τη λυπόμουν, κάθιζα στα γόνατά της της χάδευα τα μαλλιά και την παρηγορούσα:

- Μπήκαν στον Παράδεισο, μητέρα, μη στενοχωριέσαι, σεργιανίζουν κάτω από ανθισμένα δέντρα, κουβεντιάζουν με τους αγγέλους και ξέχασαν τα βάσανά τους. Και κάθε Κυριακή βάζουν χρυσά ρούχα, κόκκινα κασκέτα με φούντες και πάνε να κάμουν βίζιτα στο Θεό.

Κι η μητέρα σφούγγιζε τα δάκρυά της, με κοίταζε σα να μου έλεγε: «Αλήθεια λές;» και χαμογελούσε.

Και το καναρίνι, μέσα από το κλουβί του, μας άκουγε, σήκωνε το λαιμό και κελαηδούσε μεθυσμένο, ευχαριστημένο, σαν να’ χε κατέβει από τον Παράδεισο, σαν να’ χε αφήσει μια στιγμή τους αγίους κι ήρθε στη γήι να καλοκαρδίσει τους ανθρώπους.

Η μητέρα μου, η γαζία, το καναρίνι, έχουν σμίξει αχώριστα, αθάνατα μέσα στο μυαλό μου· δεν μπορώ πια να μυρίσω γαζία, ν’ ακούσω καναρίνι, χωρίς ν’ ανέβει από το μνήμα της –από το σπλάχνο μου- η μητέρα μου και να σμίξει με τη μυρωδιά τούτη και με το κελάδημα του καναρινιού.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Πότε γεννήθηκε στον Καρλ Ονορέ η ανάγκη για τη συγγραφή του βιβλίου του και ποιο το περιεχόμενό του, σύμφωνα με το Κείμενο 1 (50-60 λέξεις);

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια έκταση περιλαμβάνει, κατά τη γνώμη σου, η εισαγωγή στο Κείμενο 1; Αιτιολόγησε με συντομία την απάντησή σου.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

«Το μανιφέστο της χαρούμενης παιδικής ηλικίας» (1^η παράγραφος)

«το φοβερό βάρος του αριθμού» (2^η παράγραφος)

«γεράματα» (4^η παράγραφος)

«χρυσή εποχή» (4^η παράγραφος)

«κουτί των γηρατειών» (5^η παράγραφος)

Να δικαιολογήσεις τη χρήση των εισαγωγικών στις παραπάνω φράσεις του Κειμένου 1.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις με αναφορές στο Κείμενο 2 τον ρόλο που διαδραματίζει η φύση στην αγάπη του αφηγητή για τη μάνα του (μονάδες 10). Ποιες σκέψεις σου δημιουργεί η ανάγνωση του αποσπάσματος (μονάδες 5); Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η ιδέα της συγγραφής του βιβλίου στον Καρλ Ονορέ γεννήθηκε μετά τη συμμετοχή του σε τουρνουά χόκεϊ, σε ηλικία 48 ετών και τη διαπίστωση ότι ήταν ο μεγαλύτερος από τους αντιπάλους του. Το περιεχόμενό του αφορά τα γεράματα και καλεί την κοινωνία να αντιδράσει στα στερεότυπα και τις διακρίσεις για την ηλικία.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η εισαγωγή στο Κείμενο 1 δεν περιορίζεται στην έκταση της πρώτης παραγράφου, όπως παρατηρούμε συνήθως, αλλά επεκτείνεται και στη δεύτερη παράγραφο. Ο λόγος είναι ότι ο αρθρογράφος επιλέγει στην πρώτη παράγραφο να αναφέρει ένα περιστατικό που συνέβη στον Καρλ Ονορέ (πριν τρία χρόνια... δυσάρεστη εμπειρία), το οποίο χαρακτηρίζει ως δυσάρεστη εμπειρία και εξηγεί στη δεύτερη παράγραφο. Επομένως, ανάμεσα στις δύο παραγράφους υπάρχει η κοινή αναφορά στο περιστατικό που αποτελεί την αφορμή για τον προβληματισμό. Αυτός αναδεικνύεται με τα ερωτήματα που έθεσε ο Καρλ Ονορέ (Τα γεράματα θα ήταν άραγε τόσο κακά όσο έλεγαν όλοι; Μήπως το μόνο που είχε να περιμένει πια ήταν η εξασθένιση και ο θάνατος;), ερωτήματα στα οποία απαντά με το βιβλίο του και συνιστούν το θεματικό κέντρο του Κειμένου. Επομένως, η εισαγωγή στο θέμα του κειμένου πραγματοποιείται στο τέλος της δεύτερης παραγράφου.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Δικαιολόγηση των εισαγωγικών:

- «Το μανιφέστο της χαρούμενης παιδικής ηλικίας» (1^η παράγραφος): Τίτλος βιβλίου
- «το φοβερό βάρος του αριθμού» (2^η παράγραφος): Λόγια τρίτου
- «γεράματα» (4^η παράγραφος): όρος
- «χρυσή εποχή» (4^η παράγραφος): μεταφορική χρήση της γλώσσας (σχόλιο επιδοκimasίας)
- «κουτί των γηρατειών» (5^η παράγραφος): μεταφορική χρήση της γλώσσας (σχόλιο αποστροφής)

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ο Ν. Καζαντζάκης με γλαφυρό τρόπο περιγράφει την αγάπη και την τρυφερότητα που του ξυπνούν οι αναμνήσεις των παιδικών του χρόνων για τη μητέρα του. Μια γυναίκα που της δίνει θέση αγγελική, που μύριζε γαζία γι' αυτό και «το καναρίνι, μέσα από το κλουβί του...σήκωνε το λαιμό και κελαηδούσε μεθυσμένο, ευχαριστημένο...». Η παιδική του ψυχή φοβάται την απώλεια αυτής της αγάπης που είναι αποτυπωμένη σε κάθε πράξη της μητέρας του για αυτόν. Η αγάπη αυτή είναι άρρηκτα δεμένη με τη φύση («Η μητέρα μου, η γαζία, το καναρίνι, έχουν σμίξει αχώριστα, αθάνατα μέσα στο μυαλό μου»), καθώς αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της ύπαρξής του και αναβιώνει σε κάθε μυρωδιά ή κελάηδημα («η μητέρα μου και να σμίξει με τη μυρωδιά τούτη και με το κελάδημα του καναρινιού»).

Θετικά αξιολογείται η προσωπική ανταπόκριση του/της μαθητή/-τριας στο κείμενο που διάβασε. Ο/η μαθητής/-τρια μπορεί να εκφράσει τα συναισθήματα και τις σκέψεις του/της, ανάλογα με την προσωπική τοποθέτηση που έχει στο απόσπασμα και την εντύπωση που του/της προκαλεί η στενή συναισθηματική σχέση μητέρας – παιδιού.

Κείμενο 1

Λίγα λόγια για την αγάπη

Το κείμενο υπογράφεται από τη Νικολία Ζωμένου, Ψυχολόγο, και δημοσιεύθηκε στις 28 Σεπτεμβρίου 2020 στον ιστοχώρο www.psychologynow.gr.

Πέντε γράμματα. Πολλά νοήματα και ορισμοί. Ο καθένας την αντιλαμβάνεται, την αποκωδικοποιεί και την εκφράζει διαφορετικά. Ανάλογα με τον δέκτη της αγάπης μας είτε πρόκειται για πρόσωπο είτε για πράγμα ή κάτι πιο αφηρημένο, εκδηλωνόμαστε ποικιλοτρόπως.[...]

[...] Προσπαθούμε να κατανοήσουμε τι σημαίνει, τι είναι η αγάπη, πόσα πράγματα και έννοιες εμπερικλείει, πόσα άλλα συναισθήματα συνεπάγεται η αγάπη: τρυφερότητα, πάθος, ενθουσιασμός, χαρά, ικανοποίηση, ελπίδα, πίστη, εκτίμηση, συμπάθεια, θαυμασμός, αισιοδοξία, δυναμισμός, ευγνωμοσύνη, ελευθερία...

Τι πρόσωπο της δίνουμε; Τι εικόνες σχηματίζονται στο μυαλό μας; Πού ταξιδεύουμε στο άκουσμα της λέξης αγάπη; Πόσα «είδη» αγάπης υπάρχουν άραγε; Η αγάπη για τις τέχνες, για τη φύση, η αγάπη για τον άνθρωπο, για τα ζώα, η αγάπη για τη δουλειά μας, για μικροπράγματα της καθημερινότητας, η αγάπη για τα χρώματα, για τις λεπτομέρειες, η αγάπη για τους φίλους μας, για τους γονείς μας, για τα αδέρφια μας, η ερωτική αγάπη, η συντροφική αγάπη, η αγάπη για τον Θεό, η αγάπη για τη ζωή, η αγάπη για τον εαυτό μας, για την εξέλιξη και τη δημιουργία...Μπορούμε να ορίσουμε με πολλούς διαφορετικούς τρόπους την αγάπη, ανάλογα με το πώς την έχουμε μάθει, βιώσει, νιώσει, εκφράσει, αποδεχτεί.

Η αγάπη είναι κινητήριος δύναμη. Μας εμπνέει, μας εμψυχώνει, μας σπλίζει, μας ενθαρρύνει, μας ωθεί προς μια κατεύθυνση. Στην ψυχοθεραπεία ξεκινάμε πάντα με την αγάπη προς τον εαυτό. Με τη φροντίδα που εσωκλείει η *αυτοαγάπη*. Να με νοιαστώ, να με προσέξω, να με γνωρίσω, να με αποδεχτώ, να με αγαπήσω, να με αγκαλιάσω, να με δυναμώσω, να με ενθαρρύνω, να με παρακινήσω, να με εξελίξω.

Να μη σταματήσω να με γνωρίζω, να με αγαπώ και να με εξελίσσω. Όταν τα πετυχαίνουμε αυτά, τότε είμαστε περισσότερο συνδεδεμένοι με τον εαυτό μας και μπορούμε να συνδεθούμε ουσιαστικά και πραγματικά και με τους άλλους. Και να τους αγαπήσουμε. Για αυτό που είναι. Όχι γι' αυτό που νομίζουμε πως είναι ή θα μπορούσαν να είναι ή θα θέλαμε να τους κάνουμε να είναι.

Στο κομμάτι της αποδοχής και της αγάπης του εαυτού μας χωλαίνει η κοινωνία μας. Τόσα χρόνια εκπαίδευσης, κοινωνικοποίησης, διδασκαλίας και κανείς δεν μας έμαθε πώς να αγαπάμε τον

εαυτό μας και γιατί είναι τόσο σημαντικό. Ίσα ίσα, που πλανάται μια εσφαλμένη, γενικόλογη αντίληψη πως όποιος ασχολείται με τον εαυτό του είναι εγωκεντρικός, αλαζόνας, «παρτάκιος». Αναλόγως με το πώς ασχολούμαστε με τον εαυτό μας. Στο πλαίσιο της αυτοφροντίδας και της αυτοαγάπης μαθαίνουμε να ακούμε τα συναισθήματά μας, τις ανάγκες μας, πώς να θέτουμε στόχους και να οργανωνόμαστε, για να τους πετύχουμε.

[...] Σύμφωνα με έρευνες, αν, όταν φροντίζουμε τα φυτά μας, τους μιλάμε και τους «δείχνουμε αγάπη», θα τα βοηθήσουμε να αναπτυχθούν καλύτερα. Αν λοιπόν ένα λουλούδι είναι σε θέση να «ακούσει» αυτά που λέμε και να ανθίσει εισπράττοντας το μεράκι μας, τη φροντίδα που του δίνουμε, συλλογιστείτε πόσο μεγάλη μπορεί να είναι η δύναμη της αγάπης απέναντι σ' έναν άνθρωπο. Σαν τα λουλούδια κι εμείς. Χωρίς αγάπη, πώς θα ανθίσουμε;

Κείμενο 2

[Για την Αγάπη]

Απόσπασμα από το ποίημα του Λιβανέζου ποιητή και στοχαστή Χαλίλ Γκιμπράν (1883 -1931) από τη συλλογή «Ο κήπος του Προφήτη».

Όταν η αγάπη σε καλέσει, ακολούθησε την.

Αν και τα μονοπάτια της είναι δύσβατα κι απότομα.

Κι όταν οι φτερούγες της σε τυλίσουν, παραδώσου σ' αυτήν.

Αν και το ξίφος που κρύβουν μέσα τους

μπορεί να σε πληγώσει.

Κι όταν σου μιλήσει πίστεψέ την.

αν και η φωνή της μπορεί να σαρώσει τα όνειρά σου

όπως ο βοριάς σαρώνει το περιβόλι.

Γιατί ακόμα κι όταν η αγάπη σε στεφανώνει

σε καρφώνει στο σταυρό.

Ακόμα κι όταν σε βοηθάει να φουντώσεις, σε κλαδεύει.

Ακόμα κι όταν φτάνει στην κορφή σου

και χαϊδεύει τα φτερά σου

κλαδάκια που τρεμουλιάζουν στον ήλιο

κατεβαίνει στις ρίζες σου

και τις τραντάζει βαθιά στο χώμα.

Όλα αυτά η αγάπη τα κάνει για να γνωρίσεις
τα μυστικά της καρδιάς σου,
και μέσα απ' αυτή τη γνώση να γίνεις ένα κομμάτι
της καρδιάς της ζωής.[..]

Η αγάπη δε δίνει τίποτα, παρά μόνο τον εαυτό της
και δεν παίρνει από πουθενά, παρά μόνο από τον εαυτό της.
Η αγάπη δε θέλει να κατέχει και δε θέλει να κατέχεται
γιατί στην αγάπη η αγάπη είναι αρκετή.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να σημειώσεις την ένδειξη Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) σε καθεμιά από τις παρακάτω προτάσεις που αναφέρονται σε θέσεις της συντάκτριας του Κειμένου 1:

- α. Στο κείμενο η αγάπη ορίζεται με ένα και μοναδικό τρόπο.
- β. Η ψυχοθεραπεία εστιάζει πρωτίστως στην αγάπη του ατόμου για τον εαυτό του.
- γ. Η κοινωνία δημιουργεί τις προϋποθέσεις για να ενισχυθεί η αγάπη για τον εαυτό.
- δ. Η αρθρογράφος προβληματίζεται και αμφισβητεί την αγάπη για τη φύση.
- ε. Η αρθρογράφος ισχυρίζεται ότι η αγάπη δρα βελτιωτικά για το άτομο.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην τελευταία παράγραφο του Κειμένου 1 η αρθρογράφος χρησιμοποιεί μια αναλογία. Να την εντοπίσεις και να εξηγήσεις τι επιδιώκει να πετύχει με τη αξιοποίησή της στον επίλογο του άρθρου.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Αφού λάβεις υπόψη σου το θέμα του Κειμένου 1 και τον σκοπό για τον οποίο γράφτηκε, να εξηγήσεις τη χρήση του προσώπου, της έγκλισης και του ασύνδετου σχήματος στο απόσπασμα της τέταρτης παραγράφου που ακολουθεί : **«Να με νοιαστώ, να με προσέξω, να με γνωρίσω, να με αποδεχτώ, να με αγαπήσω, να με αγκαλιάσω, να με δυναμώσω, να με ενθαρρύνω, να με παρακινήσω, να με εξελίξω».**

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Σε κείμενο 100 – 150 λέξεων να ερμηνεύσεις το νόημα των στίχων της τελευταίας στροφής λαμβάνοντας υπόψη την προτροπή του ποιητικού υποκειμένου για την αγάπη.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

α. Λάθος

β. Σωστό

γ. Λάθος

δ. Λάθος

ε. Σωστό

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Αναλογία: «Σαν τα λουλούδια κι εμείς. Χωρίς αγάπη, πώς θα ανθίσουμε».

Η αρθρογράφος με γλαφυρό και παραστατικό τρόπο προβάλλει την αξία της αγάπης, αφού ο άνθρωπος αναπτύσσεται και εξελίσσεται μέσα από αυτή. Όπως τα λουλούδια που με τη φροντίδα και την αγάπη αναπτύσσονται, έτσι και ο άνθρωπος γνωρίζει τον εαυτό του και βελτιώνεται. Είναι ένας ελκυστικός τρόπος και χρωματίζει συναισθηματικά το κείμενο αναδεικνύοντας το θέμα του. Η αναλογία στον επίλογο έρχεται ως επιστέγασμα των απόψεων που προηγήθηκαν στο κύριο μέρος του κειμένου για το πώς η αγάπη κάνει το άτομο πιο λειτουργικό για τον εαυτό του και τους γύρω του.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Η χρήση α΄ ενικού ρηματικού προσώπου προσδίδει οικειότητα και εξομολογητικό – προσωπικό τόνο. Δηλώνει τις σκέψεις και τα συναισθήματα που βιώνει κάποιος, όταν αγαπά τον εαυτό του.

Η υποτακτική δηλώνει προτροπή, καθιστά το ύφος συμβουλευτικό και διδακτικό.

Το ασύνδετο σχήμα δίνει έμφαση, ζωντάνια και συναισθηματική φόρτιση στο λόγο. Τα συναισθήματα που υποδηλώνουν τα ρήματα δίνουν ροή και έναν ασθματικό ρυθμό στον λόγο.

Όλα τα παραπάνω ενισχύουν και χρωματίζουν το περιεχόμενο της φράσης, αφού το θέμα είναι η αγάπη και υπογράφεται από μια ψυχολόγο.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Το ποιητικό υποκείμενο κάνει μια συνεχή προτροπή, ένα συνεχές κάλεσμα για μια άνευ όρων παράδοση στην αγάπη («ακολουθήσε την», «παραδώσου». Μέσα από τις δυσκολίες της αγάπης («μπορεί να σε πληγώσει», «σε καρφώνει»), στην προσπάθεια να τη βρει και να τη νιώσει το άτομο σφυρηλατείται, διαμορφώνεται, γνωρίζει καλύτερα τον εαυτό του («για να γνωρίσεις τα μυστικά της καρδιάς σου,... να γίνεις ένα κομμάτι της καρδιάς της ζωής»). Η αγάπη νοηματοδοτεί την ύπαρξη, χαράζει τη διαδρομή, δίνει όραμα. Η αγάπη δεν είναι συνναλλαγή, δεν είναι «δούναι» («δε δίνει τίποτα») και «λαβείν» («δεν παίρνει από πουθενά»). Δεν είναι κτητικότητα («δε θέλει να κατέχει και δε θέλει να κατέχεται»). Το συναίσθημα αυτό αναδεικνύει την ανθρώπινη ύπαρξη, την κάνει ανώτερη. Γι' αυτό για όποιον τη νιώσει «η αγάπη είναι αρκετή».

Κείμενο 1

Παγκόσμια Ημέρα Μητρικής Γλώσσας: Η διαφύλαξη της σκέψης

Το παρακάτω διασκευασμένο κείμενο υπογράφεται από τον Γρηγόρη Χατζηλαμπρινό και δημοσιεύθηκε στον ιστότοπο <https://www.freeminds.gr> στις 9 Φεβρουαρίου 2021 με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας. Αναφέρεται στους λόγους διαφύλαξης της μητρικής γλώσσας.

Η γλώσσα, για την οποία έχουν δοθεί πάμπολλοι ορισμοί μέχρι σήμερα, παραμένει το βασικό εργαλείο επικοινωνίας και **μετάδοσης της πληροφορίας** μετά την εικόνα. Σε αντίθεση με τη δεύτερη, η πρώτη μπορεί να διασώσει την πληροφορία και να τη μεταφέρει, όπου υπάρχει ανάγκη και ενδιαφέρον, γρηγορότερα και πιο αξιόπιστα, διατηρώντας την για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα.

Όμως, μέσα σε όλη αυτή την προσπάθεια της καθολικής συνεννόησης, στο μέτρο του δυνατού, οι γλωσσικές ιδιαιτερότητες των ανθρώπων παραμένουν αλώβητες¹. Η πολυγλωσσία μπορεί να κρίνεται σε πολλές περιπτώσεις απαραίτητη, όμως δεν παραγνωρίζεται το γεγονός ότι η γλώσσα με την οποία έχει ανατραφεί και μεγαλώσει ένας άνθρωπος, άσχετα από το πνευματικό του επίπεδο, παραμένει στο στόμα του, στο νου του και στην ψυχή του.

Η διαφύλαξη της μητρικής γλώσσας καθίσταται σημαντική για πολλούς και διάφορους λόγους. Αρχικά, ως επικοινωνιακό εργαλείο διευκολύνει την έκφραση της νόησης. Ενώ η δομή της μπορεί να είναι η ίδια, η μορφή της διαφέρει ανά τις ηπείρους, **δημιουργώντας αυτό το ενδιαφέρον μωσαϊκό**, το οποίο δίνει την ευκαιρία σε όλους τους ανθρώπους να διακηρύσσουν τη διαφορετικότητά τους, αρνούμενοι μια ανούσια ομοιομορφία. Είναι αυτή η μορφή η οποία ασκεί μian ιδιαίτερη γοητεία στον άνθρωπο, αποκαλύπτοντάς του την ευελιξία της σκέψης και την ποικιλία που κατακλύζει² το περιβάλλον του.

Η διαφύλαξη των πολιτισμικών αγαθών μέσω της γλώσσας είναι επίσης μια σημαντικότητα παράμετρος της διατήρησης της μητρικής γλώσσας, καθώς αυτή, στην περίπτωση που δεν έχει γίνει κάποια καταγραφή της και κατά συνέπεια μένουν άγνωστα όσα αυτή αντιπροσωπεύει, οδηγείται στη λησμονιά και θανατώνει έτσι ένα μέρος του κόσμου.

Πέραν τούτου, η μητρική μας γλώσσα μάς χαρίζει μια άτυπη ταυτότητα, έναν πνευματικό χώρο και δεσμούς που κανείς δεν έχει το δικαίωμα να αποκόψει. Δεν είναι τυχαίο το ότι, σε διαλεκτικό πλαίσιο, διατηρούνται πολλοί σύλλογοι προς διάσωση και προς διάδοση των Ποντιακών, των

¹αλώβητες: ακέραιες, αναλλοίωτες, σταθερές

²κατακλύζει : (μτφ) γεμίζει (έναν χώρο) ασφυκτικά

Τσακωνικών, των Βλάχικων και άλλων διαλέκτων. **Το μόνο που μας μένει να πράξουμε είναι να την προστατέψουμε**, με στόχο τη διατήρηση των θεμελίων της ψυχής μας, διότι, εάν αυτά παραμείνουν σαθρά³, δεν υπάρχει ελπίδα για την ανθρωπότητα.

Κείμενο 2

Τα Παιδιά της Νιόβης

Το κείμενο είναι απόσπασμα από το μυθιστόρημα του Τάσου Αθανασιάδη «Τα Παιδιά της Νιόβης», τέταρτη έκδοση (Ιούνιος 1998), εκδόσεις Εστία, Αθήνα.

[...] Η αρμενοπούλα την έκοψε: Κι όταν του χρόνου θα τέλειωνε το «Κεντρικό Παρθεναγωγείο», πώς θα γύριζε να μείνει στο Σαλιχλί, ύστερα από τέτοια ζωή στη Σμύρνη; ρώτησε με κρυμμένη χαιρεκακία. Η Τασώ χαμήλωσε τη φωνή, για να μην την ακούσει η μητέρα της: Ω! μα δεν το 'χει καθόλου σκοπό, αποκρίθηκε, σα τέλειωνε, να επιστρέψει στο Σαλιχλί. Τώρα πια ήταν της μόδας τα κορίτσια από καλά σπίτια, που ξέρανε ξένες γλώσσες, να εργάζονται σε μεγάλες εταιρίες και τράπεζες ως ιδιαίτερες γραμματείς των διευθυντών... Και οι έξι είχαν απομείνει να την κοιτούν μ' ανοιχτό το στόμα. Η απάντησή της τους είχε κάνει μεγάλη εντύπωση. Να 'τανε από αυτές που τις λένε «σουφραζέτες», σαν τη μαντάμ Ζιζή; ρώτησε με αφέλεια η Ανδρονίκη του Γιανούσογλου κοιτάζοντας την Τασώ με θαυμασμό. Εκείνη έβαλε τα γέλια. Όταν ο πατέρας της, είπε, ήρθε την τελευταία φορά στη Σμύρνη, στο «Ξενοδοχείο της Αλεξάνδρειας», όπου έμεινε, του έπαιξε πιάνο. Πολύ του άρεσε. Την κοίταξε με χαμόγελο: «Πώς θα γυρίσεις, βρε κόρη μου, στο Σαλιχλί; Ύστερα απ' τη ζωή που κάνεις εδώ, τα μυαλά σου έχουν πάρει αέρα. Ο ένας γαμπρός θα σου μυρίζει και ο άλλος θα σου βρωμάει. Πρέπει να κοιτάξουμε με το νονό σου να σου βρούμε κανένα παλληκάρι απ' τη Σμύρνη...», της είπε. Ξέσπασαν και οι έξι σε κάτι προσποιητά γέλια. Η απάντησή της, πώς μπορούσε να εργαστεί «ως ιδιαίτερα γραμματεύς», τριβέλιζε απ' τη ζήλεια το μυαλό τους. Γιατί να μην είχαν και κείνες την τύχη να μάθουν περισσότερα γράμματα; Μα στη Μικρά Ασία οι εύποροι γονείς θεωρούσαν υποτιμητικό να χάνουν τα κορίτσια τους καιρό πιο πέρα απ' το εξατάξιο Δημοτικό· σκοπός τους ήταν να γίνουν καλές νοικοκυρές. Οι μεγαλύτερες σπουδές ταίριαζαν στις φτωχοκοπέλες, που θέλανε να γίνουν δασκάλες...

ΘΕΜΑΤΑ

³σαθρά : σάπια (μτφ), διαβρωμένα, επιφανειακά

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1° υποερώτημα (μονάδες 10)

Να αποδώσεις συνοπτικά σε 60 περίπου λέξεις τους λόγους που υπαγορεύουν την ανάγκη διαφύλαξης της μητρικής γλώσσας, σύμφωνα με τον συντάκτη του Κειμένου 1.

Μονάδες 10

2° υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1 παρατηρούνται οι μέθοδοι του ορισμού και της σύγκρισης – αντίθεσης . Να εντοπίσεις τα χωρία στα οποία εμφανίζεται η κάθε μέθοδος (μονάδες 6). Τι θέλει να πετύχει ο συγγραφέας επιλέγοντας τον ορισμό και τη σύγκριση – αντίθεση; (μονάδες 4).

Μονάδες 10

3° υποερώτημα (μονάδες 15)

Να επιλέξεις τη σωστή απάντηση σε καθεμιά από τις παρακάτω προτάσεις, οι οποίες βασίζονται στο Κείμενο 1 (μια μόνο από τις τέσσερις προτεινόμενες απαντήσεις είναι σε κάθε περίπτωση ορθή):

1. Στη φράση « **μετάδοσης της πληροφορίας** » η λέξη «μετάδοσης» έχει ως συνώνυμή της τη λέξη:

- α. διατήρησης
- β. διάδοσης
- γ. εκπομπής
- δ. δημοσίευσης

2. Στη φράση «**Η διαφύλαξη της μητρικής γλώσσας καθίσταται σημαντική**» η λέξη «διαφύλαξη» έχει ως αντώνυμή της τη λέξη:

- α. παραμέληση
- β. διατήρηση
- γ. αλλοίωση
- δ. ενίσχυση

3. Στη φράση «**δημιουργώντας αυτό το ενδιαφέρον μωσαϊκό**» η λειτουργία της γλώσσας είναι :

- α. αναφορική
- β. συνυποδηλωτική
- γ. δηλωτική

δ. λογική

4. Στη φράση «**Η διαφύλαξη των πολιτισμικών αγαθών μέσω της γλώσσας είναι επίσης μια σημαντικότερη παράμετρος της διατήρησης της μητρικής γλώσσας**» πρόθεση του πομπού είναι να:

α. πληροφορήσει τον αποδέκτη του μηνύματος

β. προβληματίσει τον αποδέκτη του μηνύματος

γ. συμβουλεύσει τον αποδέκτη του μηνύματος

δ. επικρίνει τον αποδέκτη του μηνύματος

5. Η επιλογή του α' ρηματικού προσώπου στη φράση «**Το μόνο που μας μένει να πράξουμε είναι να την προστατέψουμε**» από τον πομπό:

α. στοχεύει στην ευαισθητοποίηση των δεκτών

β. εστιάζει στην ατομική ευθύνη

γ. προσδίδει συμβουλευτικό τόνο

δ. προσδίδει προσωπικό – εξομολογητικό τόνο

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις σύμφωνα με το Κείμενο 2, λαμβάνοντας υπόψη το κοινωνικό πλαίσιο της εποχής, τη στάση των κοριτσιών τεκμηριώνοντας τις απόψεις σου με αναφορές στο κείμενο. Η απάντησή σου να εκτείνεται σε 100 – 150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Λόγοι που υπαγορεύουν την ανάγκη διαφύλαξης της μητρικής γλώσσας:

- διευκολύνει την έκφραση της νόησης ως επικοινωνιακό εργαλείο,
- αποκαλύπτει την ευελιξία της σκέψης και την ποικιλία που υπάρχει στο περιβάλλον του ανθρώπου,
- προστατεύει τα πολιτισμικά αγαθά,
- χαρίζει μια άτυπη ταυτότητα.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ορισμός : Η γλώσσα... παραμένει το βασικό εργαλείο επικοινωνίας και μετάδοσης της πληροφορίας μετά την εικόνα.

Σύγκριση – αντίθεση: Σε αντίθεση με τη δεύτερη, η πρώτη μπορεί να διασώσει την πληροφορία και να τη μεταφέρει, όπου υπάρχει ανάγκη και ενδιαφέρον, γρηγορότερα και πιο αξιόπιστα, διατηρώντας την για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα.

Επιλέγοντας τους παραπάνω τρόπους ανάπτυξης ο συντάκτης επιδιώκει να:

- οριοθετήσει την έννοια της γλώσσας, ώστε να διαμορφώσει, εξ αρχής, κοινό πλαίσιο αναφοράς με τους αναγνώστες,
- εισάγει στο θέμα που θα αναπτύξει και να πληροφορήσει τους αναγνώστες,
- παρουσιάσει την έννοια που συνιστά το θέμα σε αντίθεση με την έννοια της πληροφορίας και να αναδείξει τη διαφορά τους.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

1. β
2. α

- 3. β
- 4. α
- 5. α

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Η στάση των κοριτσιών υπαγορεύεται από το κοινωνικό πλαίσιο της εποχής που επιτάσσει τα κορίτσια εύπορων οικογενειών να επιστρέφουν στις οικίες τους μετά τη φοίτηση στο «Κεντρικό Παρθεναγωγείο». Υπήρχε η διάχυτη αντίληψη πως η μεγαλούπολη και η μόρφωση μπορεί να ξεμυαλίσουν ένα κορίτσι και να το κάνουν να εκτραπεί από τον προορισμό του («Κι όταν του χρόνου . . . τέτοια ζωή στη Σμύρνη;»). Στόχος είναι να γίνουν καλές νοικοκυρές και να παντρευτούν γαμπρούς από την ίδια κοινωνική τάξη («οι εύποροι γονείς θεωρούσαν υποτιμητικό να χάνουν τα κορίτσια τους καιρό πιο πέρα απ' το εξατάξιο Δημοτικό· σκοπός τους ήταν να γίνουν καλές νοικοκυρές»). Η επιλογή γαμπρού και ο γάμος της κόρης ήταν αποκλειστική φροντίδα της οικογένειας («Ο ένας γαμπρός θα σου . . . βρούμε παλληκάρι από τη Σμύρνη»). Πεποίθησή τους είναι ότι οι σπουδές δεν αρμόζουν στην τάξη τους, η εργασία δεν θεωρούνταν προνόμιο αλλά υποτιμητική επιλογή για μια κόρη καλής οικογένειας, καθώς αποτελούσε αναγκαστική επιλογή των φτωχοκόριτσων («Μα στην Μικρά Ασία . . . που θέλανε να γίνουν δασκάλες .»). Για αυτό οι σκέψεις της Τασώς να μείνει στη Σμύρνη και να εργαστεί «ως ιδιαίτερα γραμματεύς» δημιουργούν εύλογη απορία στα έξι κορίτσια.

Κείμενο 1

Το δύσκολο άθλημα της φιλίας

Το παρακάτω διασκευασμένο κείμενο δημοσιεύθηκε στο www.tovima.gr στις 18 Ιουλίου 2020. Υπογράφεται από τον Αλέξη Σταμάτη και αναφέρεται στη φιλία την εποχή του διαδικτύου.

Ο Μαρσέλ Προυστ¹ έλεγε πως δεν υπάρχει τίποτα πιο τρυφερό από την αλληλογραφία φίλων που δεν επιδιώκουν να συναντηθούν. Αν ζούσε φυσικά στην εποχή των σόσιαλ μίντια², ίσως να ισχυριζόταν το ακριβώς αντίθετο.

Η φιλία την εποχή του Διαδικτύου δεν έχει καμία σχέση με αυτό που εννοούσαμε παλιά. Ο ενσώματος εαυτός αντικαθίσταται από τον ψηφιακό, ο οποίος είναι μια κατασκευή, μια σκηνοθετημένη επιλογή του τι θέλουμε κάθε φορά να προβάλλουμε. Τι φιλίες μπορεί να συνάψει αυτός ο ψηφιακός εαυτός; Κι ακόμη σε περιόδους «σοσιαλμιντιακής» κρίσης, μακροχρόνιες φιλίες (ηλεκτρονικές ή μη) μπορεί να διαταραχτούν για ένα αιμοβόρο post³ ή ένα «λάθος» like⁴. Αυτά ακούγονται κωμικοτραγικά, αλλά είναι η θλιβερή πραγματικότητα που ανέτρεψε την έννοια της φιλίας.

Η αξία της φιλίας ήταν πολύ σημαντικό ζήτημα τα αρχαία χρόνια. Ο Αριστοτέλης θεωρούσε ότι υπάρχουν τρία είδη φιλίας: Το πρώτο, η ωφελμιστική φιλία, που απορρέει από το συμφέρον, είναι συμπτωματική, δεν πηγάζει από ειλικρινά συναισθήματα, είναι ρευστή και παροδική και αφορά μεγαλύτερα σε ηλικία άτομα. Το δεύτερο, η απολαυστική φιλία, χαρακτηρίζει τα νιάτα. Αναπτύσσεται ανάμεσα σε εφήβους, σε συμφοιτητές και συμμαθητές, είναι συμπτωματική κι αυτή. Πηγάζει από αυθόρμητα συναισθήματα, διαφοροποιείται και η απόλαυσή της φθίνει, καθώς διαφοροποιούνται τα κοινά ενδιαφέροντα. Ισχυρότερο, δίχως αμφισβήτηση, είναι το τρίτο είδος φιλίας που θεμελιώνεται κατά τον Αριστοτέλη στον αλληλοσεβασμό και την αλληλοεκτίμηση των αρετών, των αξιών και των ιδανικών δύο προσωπικοτήτων, οι οποίες ανοίγονται αμφίδρομα δίχως αναστολές. Ο ψυχικός αυτός δεσμός εξυπακούεται ότι προϋποθέτει και απαιτεί χρόνο, έχει χαρακτήρα άφθαρτο,

¹Μαρσέλ Προυστ : Γάλλος συγγραφέας, δοκιμιογράφος και κριτικός

²μέσα κοινωνικής δικτύωσης

³ανάρτηση

⁴θετικό σχόλιο

στηρίζεται στην καλοσύνη, την εμπιστοσύνη και τη στέρεα αγάπη και ενσυναίσθηση. Είναι μακροχρόνιος και δοκιμάζεται στη χαρά και στη θλίψη.

Δεν είναι τυχαίο ότι όσο μεγαλώνουμε μένουμε με δυο-τρία άτομα που θεωρούμε ουσιαστικά φίλους μας. Συνήθως είναι με άτομα που έχουμε γνωρίσει στην εφηβική ή μετεφηβική ηλικία και για κάποιον λόγο, ο οποίος ίσως να είναι η ανάμνηση της καθαρότητας του αισθήματος, έχουν παραμείνει στη ζωή μας.

Ζούμε λοιπόν στην εποχή της αντανakλαστικής φιλίας, όπου η έννοια παραποιείται. Σχεδόν γνωστοί, ακόλουθοι, προσθήκες «φίλων» και «φίλοι» «φίλων» προσμετρώνται στους «φίλους» που δεν είναι φίλοι, αφού ούτε την πραγματική τους εικόνα έχουμε. Σαν παιχνίδι προφίλ που σε καλεί να μαντέψεις ποιος είναι ο εκάστοτε «φίλος» και βέβαια είναι αυτός που νομίζεις ότι θέλει να είναι. Ζούμε στην εποχή των γνωριμιών. Της αμοιβαιότητας, της ανταλλαγής. Της φιλίας του Διαδικτύου.

Επιστρέφοντας στο πόσο δύσκολο και απαιτητικό είναι το αίσθημα της φιλίας είναι γεγονός ότι οι αληθινές φιλίες χαρακτηρίζονται από μια σταθερή δοκιμασία. Η σχέση, για να είναι νοηματοδοτημένη, θα δοκιμαστεί. Θα δοκιμαστεί στη σιωπή, θα ακονιστεί στη διαφωνία, θα σφυρηλατηθεί στη διεκδίκηση. Θα βιωθεί στη βιωμένη πνευματικότητα και την προσωπική αναζήτηση, στο άνοιγμα της ψυχής. Η επικράτησή της έναντι όλων των δοκιμασιών θα είναι και η τελική σφραγίδα της.

Κείμενο 2

Στη φίλη μου

Το ποίημα ανήκει στη Μαρία Πολυδούρη από τη συλλογή «Ανέκδοτα Ποιήματα», 1918 - 1920.

Όλα τα άνθη τ' αγαπώ
μεθώ στο άρωμά των
το βλέμμα να βυθίζεται
ποθώ στα χρώματά των.
Υπάρχει όμως εν λεπτόν
πολύ ευώδες άνθος
που δεν μαραίνεται ποτέ
και τ' αγαπώ με πάθος.
Αυτό δεν θάλλει⁵ στους αγρούς
στους κήπους δεν υπάρχει

⁵ανθίζει

και τα αβρά⁶ του πέταλα
ο ήλιος δεν θάλπει⁷.
Έδαφος έχει δι' αυτό η τρυφερή καρδιά
με θέρμην απαράμιλλον⁸ και λέγεται Φιλία!

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να απαντήσεις με την ένδειξη Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) στις παρακάτω προτάσεις που αναφέρονται σε θέσεις του συντάκτη του κειμένου:

- α. Ο Αριστοτέλης προβληματίζεται για τη φιλία που αποβλέπει στο συμφέρον.
- β. Ο αριθμός των θετικών σχολίων στο διαδίκτυο προσδιορίζει τη σύγχρονη φιλία.
- γ. Ο Μαρσέλ Προυστ υποστήριξε τη δια ζώσης φιλία.
- δ. Η φιλία δοκιμάζεται μεταξύ άλλων και από τον ανταγωνισμό.
- ε. Ο αρθρογράφος θεωρεί εμπόδια για τη σύναψη φιλίας την καλοσύνη και τον αυθορμητισμό.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην τρίτη παράγραφο του Κειμένου 1 ο συντάκτης του άρθρου επιχειρεί, για να οργανώσει τον λόγο του, τη διαίρεση της φιλίας. Ποια είναι τα είδη της και με ποιο κριτήριο γίνεται η διαίρεση;

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Ζούμε λοιπόν στην εποχή της αντανakλαστικής φιλίας, όπου η έννοια παραποιείται. Σχεδόν γνωστοί, ακόλουθοι, προσθήκες «φίλων» και «φίλοι» «φίλων» προσμετρώνται στους «φίλους» που δεν είναι φίλοι, αφού ούτε την πραγματική εικόνα τους έχουμε. Σαν παιχνίδι προφίλ που σε καλεί να μαντέψεις ποιος είναι ο εκάστοτε «φίλος» και βέβαια είναι αυτός που νομίζεις ότι θέλει να είναι.

Στο παραπάνω χωρίο του κειμένου παρατηρείται μια επανάληψη της λέξης «φίλος». Να σε απασχολήσει ο λόγος για τον οποίο ο συγγραφέας χρησιμοποιεί τη λέξη σε εισαγωγικά, ενώ σε μια

⁶απαλά, τρυφερά

⁷ζεσταίνει

⁸ασύγκριτη, ασυναγώνιστη

περίπτωση χωρίς εισαγωγικά (μονάδες 9). Να γράψεις από μια συνώνυμη για κάθε υπογραμμισμένο ρήμα, ώστε να μην αλλάξει το νόημα των προτάσεων, στις οποίες το καθένα εντάσσεται (μονάδες 6).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Στο Κείμενο 2, αξιοποιώντας σχετικές κειμενικές ενδείξεις, να δώσεις τη δική σου ερμηνεία για τη στάση του ποιητικού υποκειμένου αναφορικά με τη φιλία. Συμφωνείς ή διαφωνείς με την άποψή της; Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 100 – 150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

1. Σωστό
2. Σωστό
3. Λάθος
4. Σωστό
5. Λάθος

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Τρία είδη φιλίας:

- το πρώτο, η ωφελμιστική φιλία
- το δεύτερο, η απολαυστική φιλία
- το τρίτο είδος φιλίας που θεμελιώνεται στον αλληλοσεβασμό και την αλληλοεκτίμηση των αρετών, των αξιών και των ιδανικών δύο προσωπικοτήτων

Η παραπάνω διαίρεση γίνεται με κριτήριο τα συναισθήματα και τον χρόνο διάρκειας της φιλίας. Συγκεκριμένα η ωφελμιστική φιλία απορρέει από το συμφέρον, δεν πηγάζει από ειλικρινά συναισθήματα, είναι παροδική και αφορά μεγαλύτερα σε ηλικία άτομα. Η απολαυστική φιλία πηγάζει από αυθόρμητα συναισθήματα και αναπτύσσεται ανάμεσα σε εφήβους, σε συμφοιτητές και συμμαθητές. Το τρίτο είδος βασίζεται στον αλληλοσεβασμό και την αλληλοεκτίμηση των αρετών, των αξιών και των ιδανικών. Πρόκειται για ψυχικό δεσμό που προϋποθέτει χρόνο, αλλά είναι μακροχρόνιος.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί τη λέξη «φίλος» σε εισαγωγικά για να ειρωνευτεί και να εκφράσει τη δυσπιστία του στο περιεχόμενο της φιλίας την εποχή του διαδικτύου με την πληθώρα των φίλων που

επιδιώκουν σήμερα οι άνθρωποι. Η απουσία εισαγωγικών αποδίδει τη σημασία της έννοιας στην πραγματική της διάσταση.

Ζούμε λοιπόν στην εποχή της αντανakλαστικής φιλίας, όπου η έννοια αλλοιώνεται. Σχεδόν γνωστοί, ακόλουθοι, προσθήκες «φίλων» και «φίλοι» «φίλων» συνυπολογίζονται στους «φίλους» που δεν είναι φίλοι, αφού ούτε την πραγματική εικόνα τους έχουμε. Σαν παιχνίδι προφίλ που σε καλεί να προφητεύσεις ποιος είναι ο εκάστοτε «φίλος» και βέβαια είναι αυτός που νομίζεις ότι θέλει να είναι.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Για το ποιητικό υποκείμενο η φιλία είναι πολύ σημαντική και έχει ξεχωριστό περιεχόμενο, όπως δείχνει το κεφαλαίο γράμμα και το θαυμαστικό στον τελευταίο στίχο (Φιλία!). Παρομοιάζεται με λουλούδι σπάνιο («πολύ ευώδες άνθος»), με εξάισιο άρωμα που δε μαραίνεται («που δεν μαραίνεται ποτέ»), είναι πολύτιμο («Αυτό δεν θάλλει στους αγρούς στους κήπους δεν υπάρχει»), για αυτό και δεν το συναντάς παντού, αλλά φωλιάζει μέσα στην καρδιά («Έδαφος έχει δι' αυτό η τρυφερή καρδιά»).

Ο/Η μαθητής/-τρια μπορεί να συμφωνεί με τη ρομαντική διάθεση του ποιήματος και να θεωρεί ότι η φιλία είναι σπάνιο αίσθημα απαραίτητη στη ζωή του/της καθώς τον/την συμπληρώνει, τον/την βοηθά να βελτιωθεί και να διαμορφώσει την προσωπικότητά του/της.

Ωστόσο, μπορεί να διαφοροποιηθεί και να εκφράσει τη διαφωνία του/της, καθώς στις μέρες μας δεν υπάρχει φιλία με αυτά τα χαρακτηριστικά, αφού υπάρχουν παράγοντες (διαδίκτυο, έλλειψη ελεύθερου χρόνου κ.ά.) που αλλοιώνουν το περιεχόμενό της.

Κείμενο 1

[Τα εύθραυστα ζευγάρια]

Το κείμενο αντλήθηκε από το Διαδίκτυο και διασκευάστηκε για τις ανάγκες της εξέτασης του μαθήματος.

Τα εύθραυστα ζευγάρια τείνουν, παραδόξως, να είναι πολύ αισιόδοξα σχετικά με την αγάπη. Συνδέουν την ευτυχία με σχέσεις χωρίς συγκρούσεις. Δεν περιμένουν, όταν βρουν το άτομο που θεωρούν ότι είναι ο Ένας, ότι θα χρειαστεί ποτέ να διαφωνήσουν, **να μαλώσουν** ή να αισθανθούν δυσάρεστα. Όταν αναδύεται ένα πρόβλημα, όπως συμβαίνει αναπόφευκτα, δεν το αντιμετωπίζουν ως ένδειξη ότι η αγάπη εξελίσσεται όπως πρέπει, αλλά ως ανησυχητική **απόδειξη** ότι η σχέση τους μπορεί να είναι ελαττωματική. Οι δραστηριότητες της διπλωματικής διαπραγμάτευσης και της συντήρησης της σχέσης χρειάζονται υπομονή και τους κουράζουν. [...]

Ένα άτομο που νιώθει ντροπή έχει συχνά την εντύπωση ότι τα συναισθήματά του μπορούν να αγνοηθούν, ότι η ευτυχία του δεν είναι προτεραιότητα, ότι τα λόγια του δεν μετράνε. Μόλις βρεθούν σε μια σχέση, οι ντροπαλοί άνθρωποι πληγώνονται όπως οποιοσδήποτε άλλος, αλλά η ικανότητά τους να μετατρέψουν τον πόνο τους σε κάτι που μπορεί να γίνει κατανοητό και να αγγίξει το άλλο άτομο, είναι μικρή. Επιλέγουν **να κατσουφιάζουν** παρά να μιλούν, να κρύβονται παρά να αποκαλύπτουν, να νιώθουν άσχημα στα κρυφά παρά να κάνουν παράπονα. Συχνά είναι πολύ αργά, όταν αφήνουν τελικά τον σύντροφό τους να μάθει περισσότερα για την απόγνωσή τους.

Τα εύθραυστα ζευγάρια συχνά αποτελούνται από άτομα που έχουν περιορισμένες θετικές παιδικές αναμνήσεις από συζητήσεις που λειτούργησαν καλά: τα πρώιμα πρότυπά τους μπορεί απλά να φώναζαν ο ένας στον άλλο και στη συνέχεια να απελπίστηκαν. Μπορεί να μην είδαν ποτέ διαφωνίες να μεταμορφώνονται τελικά σε αμοιβαία κατανόηση και συμπάθεια. Θα ήθελαν πολύ να γίνουν **κατανοητοί** από τον σύντροφό τους, αλλά έχουν πολύ λίγες ικανότητες και πόρους για να το πετύχουν.

Κανένας από αυτούς τους παράγοντες δεν σημαίνει ότι μια σχέση είναι καταδικασμένη να διαλυθεί, αλλά αποτελούν γενικά ενδείξεις της συναισθηματικής αποσύνδεσης που μπορεί εντέλει να χωρίσει δύο ανθρώπους. Εξωτερικά, τα πράγματα μπορεί να φαίνονται καλά. Ένα ζευγάρι μπορεί να έχει μια ενδιαφέρουσα κοινωνική ζωή, υπέροχα παιδιά, ένα ωραίο σπίτι. Όμως, μια πιο προσεκτική ανάλυση ίσως αποκαλύψει έναν **απροσδόκητο** κίνδυνο. Τα καλά νέα είναι ότι η γνώση σχετικά με τους παράγοντες κινδύνου μπορεί να μας βοηθήσει να τους αναγνωρίσουμε εγκαίρως και, με τη βοήθεια καλών συμβουλών, να τους επεξεργαστούμε και να τους διορθώσουμε.

Κείμενο 2

Τάλγκο

Τα αποσπάσματα έχουν αντληθεί από το ομώνυμο βιβλίο του Βασίλη Αλεξάκη (1943-2001) και συντίθενται για τις ανάγκες της εξέτασης. Η ιστορία αφορά τον εξωσυζυγικό έρωτα δυο νέων ανθρώπων, της Ελένης και του Γρηγόρη.

«Τις ξανάζησα φορές και φορές τις στιγμές που περάσαμε μαζί, απ' όλες όμως προτιμώ εκείνες τις πρώτες ώρες στο Κουκάκι, σ' εκείνη την ταβέρνα, γιατί εκεί συντελέστηκε κάτι σαν θαύμα, που δε θα μπορέσω ίσως ποτέ να το εξηγήσω, γιατί εκεί αισθάνθηκα, ξέρεις πώς αισθάνθηκα αγάπη μου; Σαν τον πρώτο άνθρωπο που είδε τον ήλιο ν' ανατέλλει έρωτα όπως τρώει ο Καραγκιόζης, με βουλιμία, μέχρι σκασμού»! [...]

«Έκλεισα πίσω μου την πόρτα του διαμερίσματος, ακούμπησα το πακέτο στο τραπέζι, το κοίταξα κάμποση ώρα. Μετά βάλθηκα να λύσω τον σπάγκο, δεν τα κατάφερα, τον έκοψα μ' ένα ψαλίδι. Μέσα στο πακέτο βρήκα ένα γυάλινο μπουκαλάκι, σαν αυτά του φαρμακείου, μ' ένα διαφανές υγρό. Επάνω στο μπουκαλάκι είχες γράψει με σινική μελάνι: ΠΑΡΙΣΙΝΗ ΒΡΟΧΗ. Βρήκα κι αυτό το σημείωμα: Τη μάζεψα με μια κατσαρόλα, απ' το παράθυρο. Το μανίκι μου έγινε μούσκεμα. Γρηγόρης». [...]

«Θέλω να πω, βρε Γρηγόρη, ότι δε μ' ερωτεύτηκες όπως σ' ερωτεύτηκα εγώ. Εγώ ερωτεύτηκα όλες τις πτυχές του εαυτού σου, ο έρωτάς μου, σαν την αγάπη της μάνας, σε περιέβαλλε ολόκληρο, κανένα τμήμα του εαυτού σου δεν άφηνε ακάλυπτο. Ερωτεύτηκα τ' όνομα σου, ερωτεύτηκα τη φωνή σου, ερωτεύτηκα τα γόνατα σου. Αν με είχες αγαπήσει κι εσύ έτσι, οι λόγοι που σ' έκαναν να δώσεις τέλος στη σχέση μας θα είχαν μετρήσει λιγότερο, μπορεί να μην είχαν μετρήσει και καθόλου, γιατί απλούστατα δε θα μπορούσες να κάνεις χωρίς εμένα».

«Κοίταξα ψηλά στον ουρανό που ήταν ακόμη φωτεινός. Είδα τα πουλιά που κάθονταν στα σύρματα του ηλεκτρικού. Τόσες και τόσες φορές έχω δει τα πουλιά στα σύρματα του ηλεκτρικού, πρώτη φορά πρόσεξα ότι τα σύρματα ήταν πέντε κι ότι τα πουλιά έμοιαζαν με νότες μουσικής».

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια είναι τα δύο κύρια σφάλματα τα οποία, κατά την συντάκτρια του Κειμένου 1, ωθούν κάποια ζευγάρια να καταλήγουν στη διάλυση της σχέσης τους; Να συμπτύξεις το σχετικό υλικό σε 60 περίπου λέξεις.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην τελευταία παράγραφο του Κειμένου 1 η αρθρογράφος επιλέγει ως τρόπο ανάπτυξης τη σύγκριση και αντίθεση. α) Ποια είναι τα συγκρινόμενα μέρη (μονάδες 4); β) Ποια λέξη δηλώνει τη σύγκριση και αντίθεση (μονάδες 2); γ) Ποιος είναι ο λόγος για τον οποίο η αρθρογράφος επιλέγει τον συγκεκριμένο τρόπο ανάπτυξης στην καταληκτική αυτή παράγραφο (μονάδες 4);

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να μαλώσουν, απόδειξη, να κατσουφιάζουν, κατανοητοί, απροσδόκητο:

Να αντικαταστήσεις καθεμία από τις έντονα γραμμένες λέξεις του Κειμένου 1 με μια συνώνυμη που να αποδίδει ισοδύναμο με την αρχική λέξη νόημα.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποια η κυρίαρχη συναισθηματική κατάσταση που παρατηρείς στο Κείμενο 2 και ποια αίσθηση σου προκαλεί ο τρόπος με τον οποίο αυτή αποτυπώνεται.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Τα ζευγάρια που απειλούνται με χωρισμό διαπράττουν διπλό σφάλμα. Αρχικά, τρέφουν μεγάλη αισιοδοξία για την αγάπη τους και αρνούνται να δεχτούν ότι οι συγκρούσεις είναι αναπόφευκτες και ενίοτε επιδρούν θετικά, υπό όρους βέβαια, στη διατήρηση της συντροφικής σχέσης. Άλλο σφάλμα είναι πως οι ντροπαλοί άνθρωποι διστάζουν να εξομολογηθούν στον σύντροφό τους όσα τούς δυσαρεστούν μαζί του και η απογοήτευσή τους σταδιακά μεταβάλλεται σε αντιπάθεια.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

α) Τα συγκρινόμενα μέρη είναι: από τη μια πλευρά τα εξωτερικά γνωρίσματα που χαρακτηρίζουν τη ζωή των «ευτυχισμένων» ζευγαριών, κι από την άλλη το ψυχικό χάσμα που τα χωρίζει, καθώς δεν επικοινωνούν συναισθηματικά, όπως θα έπρεπε. β) Η λέξη που συμβάλλει στη σύγκριση είναι η λέξη όμως στη φράση: «Όμως, μια πιο προσεκτική ανάλυση ίσως αποκαλύψει έναν απροσδόκητο κίνδυνο». γ) Ο λόγος για τον οποίο η αρθρογράφος επιλέγει το συγκεκριμένο τρόπο ανάπτυξης στην καταληκτική αυτή παράγραφο είναι ότι η έγκαιρη συνειδητοποίηση των στοιχείων εκείνων που συντελούν στην ψύχρανση της σχέσης του ζευγαριού μπορεί να οδηγήσει τελικά στο να αποφύγει το ζευγάρι να διαλύσει τη σχέση του.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

να διαπληκτιστούν, να συγκρουστούν.

τεκμήριο, μαρτυρία.

να δυστροπούν, να δυσανασχετούν.

αποδεκτοί, συμπαθείς.

απρόσμενο, αναπάντεχο, αιφνίδιο, ξαφνικό, ανύποπτο.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Η κυρίαρχη συναισθηματική κατάσταση που επικρατεί στην ψυχή της ηρωίδας είναι η απογοήτευση μετά από τη βίωση μιας ξαφνικής ευτυχίας, ενός δυνατού έρωτα, που δεν παρέμεινε ζωντανός. Η ηρωίδα (Ελένη) αναθυμάται τις αξέχαστες στιγμές με τον άνθρωπο που τη συγκίνησε ερωτικά (Γρηγόρη), όταν κάνει όμως απολογισμό της σχέσης τους, διαπιστώνει ότι δεν βρήκε τελικά τη συναισθηματική ανταπόκριση που περίμενε στον έρωτά της κι αυτό την πληγώνει αφάνταστα.

Ο τρόπος με τον οποίο αποτυπώνεται η κατάσταση αυτή περιλαμβάνει τις συναισθηματικές μεταπτώσεις της πρωταγωνίστριας, η οποία αναπολεί στις δύο πρώτες παραγράφους τις ξεχωριστές στιγμές που έζησε με τον ερωτικό της σύντροφο, διαμαρτύρεται στην επόμενη για το περιορισμένο ενδιαφέρον του Γρηγόρη γι' αυτήν, καταλήγει με μια ονειρική σκέψη για τις απίθανες στιγμές τους που τής θυμίζουν νότες του πενταγράμμου. Η αίσθηση που μένει στον αναγνώστη από τις μεταβαλλόμενες αυτές συγκινήσεις, νομίζω ότι δεν είναι άλλη από τη σύγχυση που επικρατεί στην ψυχή μιας τόσο ερωτευμένης γυναίκας, για την οποία όμως το όνειρο δεν κράτησε όπως το φανταζόταν.

Κείμενο 1

[Σάτιρα και χιούμορ]

Το κείμενο είναι απόσπασμα από το βιβλίο της Κατερίνας Κωστίου, Η ποιητική της ανατροπής. Σάτιρα. Ειρωνεία. Παρωδία. Χιούμορ. 2005. Αθήνα: Εκδόσεις Νεφέλη, σ.σ. 258-260.

Αντικείμενο του χιούμορ είναι πάντα ο άνθρωπος. Το χιούμορ μπορεί να είναι λεκτικό αλλά [...] όχι απαραίτητα. Μέχρι τον 19ο αιώνα το χιούμορ και η σάτιρα χρησιμοποιούνταν εναλλακτικά, αλλά ως τότε η λογοτεχνία δεν χρησιμοποιούσε το χιούμορ συνειδητά ή τουλάχιστον όχι με τη συνείδηση που έχει σήμερα.[...]

Παρά τη θεωρητική σύγχυση, πρέπει να συμφωνήσουμε ότι μια βασική διάκριση του χιούμορ από τη σάτιρα βασίζεται στο γεγονός ότι η σάτιρα απορρίπτει, ενώ το χιούμορ αποδέχεται. Ο σατιρικός συγγραφέας, σύμφωνα με τον Clark, «δεν χρησιμοποιεί ανόθευτο (unadulterated) χιούμορ, που εξ ορισμού σημαίνει αποδοχή της ανθρώπινης φύσης και παρουσίαση με συμπάθεια όλων αδιακρίτως των ιδιορρυθμιών της και των ασυμφωνιών. Ο χιουμορίστας, τα αντικείμενά του και το κοινό του, όλα, αναγνωρίζονται ως μέρη της ίδιας ανθρωπότητας. [...] Ο σατιρικός, όπως είπαμε, δεν δέχεται· απορρίπτει. Βρίσκεται σε πόλεμο με τα πράγματα όπως είναι, όχι με την ουσιαστική και μόνιμη φύση του ανθρώπου (που αποτελεί αρμοδιότητα του αληθινού χιουμορίστα), αλλά με τις παρεκκλίσεις από αυτό που ο ίδιος και το κοινό του θεωρούν μέτρο της σωστής ζωής και αίσθησης. Ο χιουμορίστας, στην πιο τυπική του εκδοχή, αγαπά την ανθρωπότητα και δεν θέλει να την αλλάξει· ακόμα κι οι αδυναμίες και οι παραλογισμοί της τού είναι αγαπητές, διότι στα μάτια του είναι συστατικά της ίδιας της ανθρώπινης ύπαρξης».[...]

Η διαφορά της σάτιρας από το χιούμορ νομίζω ότι φαίνεται ευκρινώς αν σκεφθούμε τη διαφορά ανάμεσα στην καρικατούρα ή γελοιογραφία, όταν χρησιμοποιείται ως τεχνική της σάτιρας —όπου λειτουργεί ως απομάκρυνση από την προσδοκώμενη μορφή, δηλαδή ως μια ανωμαλία του εκφωνήματος (π.χ., ένα πορτρέτο όπου επιτονίζεται ένα αισθητικό ελάττωμα του προσώπου)— και στη χιουμοριστική καρικατούρα ή γελοιογραφία, που ακόμη κι όταν περιέχει στοιχεία της πρώτης, είναι πνεύμα της σκέψης που αναδεικνύει μια αντίθεση και προκύπτει από την εκφώνηση (π.χ., ένα πορτρέτο όπως το παραπάνω, με φόντο ένα top model).

Κείμενο 2

Β. ΣΥΡΜΟΥ, Τερματικός σταθμός

Το κείμενο είναι απόσπασμα από διήγημα της Βάνιας Σύρμου, αντλήθηκε από το Διαδίκτυο.

15.42. ΣΤΑΘΜΟΣ ΒΙΚΤΩΡΙΑ. Το τρένο με κατεύθυνση τον Πειραιά φθάνει σε δύο λεπτά. Η πλατφόρμα γεμίζει κόσμο. Στέκεται κοντά στην κίτρινη γραμμή. Οι μύτες των παπουτσιών της μόλις που την αγγίζουν. Περιμένει το τρένο της επιστροφής. Δεν κοιτάζει το ρολόι, είναι σίγουρη πως θα 'ρθει στην ώρα του. Το ίδιο συμβαίνει είκοσι χρόνια τώρα χωρίς καμιά εξαίρεση. Κάθε εργάσιμη στις 15.40 βρίσκεται στο σταθμό.

Το τρένο φθάνει στην ώρα του. Οι πόρτες ανοίγουν. Κάθεται κοντά στο παράθυρο. [...] Κλείνει τα μάτια σφιχτά και προσπαθεί ν' αδειάσει τη σκέψη της προσηλώνοντας την προσοχή της στον ήχο του τρένου. [...] Όταν τα ξανανοίγει, το βλέμμα της συναντά το χαμόγελο ενός νεαρού που στέκεται στην απέναντι άκρη του βαγονιού. Κοιτάζει αμέσως αλλού προσπαθώντας να τον αποφύγει. Βυθίζεται ξανά σε σκέψεις χαζεύοντας έξω απ' το παράθυρο.

«Συγγνώμη, γνωριζόμαστε;» Μια φωνή σταθερή και θερμή έρχεται από τ' αριστερά της. Ανοίγει τα μάτια ξαφνιασμένη. Ο νεαρός από απέναντι κάθεται τώρα δίπλα της, διατρέχει με το βλέμμα του το πρόσωπό της και επαναλαμβάνει: «Γνωριζόμαστε;». «Σ' εμένα μιλάτε;» του απαντά ενοχλημένη. «Ναι, σας κοιτάζω εδώ και ώρα και προσπαθώ να θυμηθώ από πού σας ξέρω». Βρίσκει το κλισέ του συμπαθητικό, γιατί συνοδεύεται από το ίδιο εκείνο φιλικό χαμόγελο. [...] Καιρό είχαν να την κοιτάξουν έτσι στα μάτια. Το 'χει σχεδόν ξεχάσει. Πρέπει να 'ναι καμιά εικοσαριά χρόνια νεότερός της. Έχει την άνεση και την αυτοπεποίθηση της νεότητας.

Ανοίγει την τσάντα του και τής προσφέρει ένα λουλούδι στο σχήμα της καμέλιας, φτιαγμένο από κόκκινο γκοφρέ χαρτί. «Τα φτιάχνω ο ίδιος». Δεύτερη έκπληξη. Μοιάζει με ταχυδακτυλουργικό κόλπο. Τολμά να τον κοιτάξει κατάματα. Βλέμμα ήρεμο στο χρώμα του μελιού. «Πολύ όμορφο! Ευχαριστώ» τού χαμογελά. Δεν ξέρει γιατί, αλλά θέλει να τολμήσει. «Ωραίο χαμόγελο! Πρέπει να χαμογελάτε συχνότερα». Κι άλλο κλισέ. Ακόμα κι αν είναι φάρσα, αρχίζει να το διασκεδάζει. [...] «Ναι, γιατί όχι;» Εξάλλου, έχουν ήδη φτάσει στον τερματικό σταθμό.

Οι πόρτες ανοίγουν. Βγαίνουν μαζί. Εκείνος την αγγίζει ελαφρά στην πλάτη δίνοντας την εντύπωση πως είναι ζευγάρι. Προχωρώντας προς την έξοδο αιφνιδιάζεται από μια παρέα τεσσάρων νεαρών που τούς κλείνουν το δρόμο χειροκροτώντας. Ο συνοδός της φαίνεται να ανταποδίδει τον ενθουσιασμό σηκώνοντας τα χέρια ψηλά σε στάση θριάμβου.

«Καλά, φίλε δεν παίζεσαι! Με τη σημερινή σου επιτυχία ανέβηκες επίπεδο στο «HUMAN CATCH»! Ο χρόνος που τερμάτισες ήταν καταπληκτικός!»

Χωρίς να ζητήσει εξηγήσεις, κατευθύνεται με βήμα αργό προς την έξοδο του σταθμού, όταν συνειδητοποιεί πως στο χέρι της κρατάει ακόμη το χάρτινο λουλούδι. Δεν το πετά. Το κρατά για να τής θυμίζει τί δεν πρέπει πια να περιμένει.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Να συμπτύξεις τα νοήματα της 2^{ης} παραγράφου του Κειμένου 1 σε 50 περίπου λέξεις.

Μονάδες 10

2^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Στο Κείμενο 1 η συγγραφέας συνδέει νοηματικά τη 2^η με την 3^η παράγραφο με την σχέση «Γενικό – Ειδικό». Να περιγράψεις με συντομία αυτή τη νοηματική σχέση.

Μονάδες 10

3^ουποερώτημα (μονάδες 15)

Να βρεις τέσσερις περιπτώσεις στις οποίες χρησιμοποιείται στο Κείμενο 1 παρένθετο νόημα και μια περίπτωση με χρήση εισαγωγικών (μονάδες 5) και να δικαιολογήσεις την επιλογή κάθε φορά της συγγραφέα (μονάδες 10).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Λαμβάνοντας υπόψη τον συμβολισμό που εμπεριέχεται στη φράση «χάρτινο λουλούδι» να παρουσιάσεις το μήνυμα που κατά την κρίση σου εκπέμπεται από το Κείμενο 2. Γιατί η ηρωίδα αποφασίζει στο τέλος να το κρατήσει (120-150 λέξεις);

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο χιουμορίστας διαφέρει ουσιωδώς από τον σατιρικό συγγραφέα. Ο σατιρικός συγγραφέας καυτηριάζει την πραγματικότητα, στιγματίζοντας τις ανθρώπινες αδυναμίες, προσπαθεί να υποδείξει τον ορθό δρόμο, απρόθυμος να κατανοήσει τις ατέλειες των ανθρώπων, οπότε γίνεται δηκτικός. Ο χιουμορίστας όμως συμμερίζεται τον άνθρωπο, παράγει γέλιο αποδεχόμενος τα τρωτά σημεία της ανθρώπινης φύσης, δείχνει συμπάθεια στις αβλεψίες των άλλων.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η 2^η παράγραφος του κειμένου παραθέτει τη διαφορά ανάμεσα στον χιουμορίστα και τον σατιρικό συγγραφέα. Πρόκειται για μια γενική θεώρηση της διαφοράς αυτής, την οποία όμως επιδιώκει η συγγραφέας να εξηγήσει πιο παραστατικά με μια αναλογία που χρησιμεύει και ως παράδειγμα στην 3^η παράγραφο του κειμένου. Το περιεχόμενο της 3^{ης} παραγράφου λοιπόν αποτελεί μια ενδεικτική ειδική περίπτωση που έρχεται να ενισχύσει το περιεχόμενο της 2^{ης} παραγράφου και να το κάνει και πιο κατανοητό στον αναγνώστη.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Παρένθετο νόημα υπάρχει:

- Δίπλα στην ελληνική λέξη «ανόθευτο»: δίνεται σε παρένθεση ο αγγλικός όρος που πιθανότατα αποδίδει με μεγαλύτερη ακρίβεια το περιεχόμενο των συμφραζομένων.
- Στη φράση «(που αποτελεί αρμοδιότητα του αληθινού χιουμορίστα)», η οποία αποτελεί επεξηγηματικό σχόλιο για τη μόνιμη ανθρώπινη φύση ως αφορμή για παραγωγή γέλιου.
- Στη φράση «(π.χ., ένα πορτρέτο όπου επιτονίζεται ένα αισθητικό ελάττωμα του προσώπου)», η οποία εξηγεί μέσω του παραδείγματος τι σημαίνει «ανωμαλία του εκφωνήματος».
- Στη φράση «(π.χ., ένα πορτρέτο όπως το παραπάνω, με φόντο ένα top model)», η οποία

επεξηγεί με το παράδειγμα τη διαπίστωση της συγγραφέως, που προηγήθηκε.

Χρήση εισαγωγικών

Υπάρχει στο σημείο όπου παρατίθενται τα λόγια του Clark, οπότε τα λεγόμενα της συγγραφέως υποστηρίζονται ουσιαστικά από την παρεμβολή ξένου σχολίου και αποκτούν κύρος και αξιοπιστία.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Το «χάρτινο λουλούδι» είναι κυρίως ένα τέχνασμα με το οποίο ο νεαρός της ιστορίας πλησιάζει την κοπέλα στο τρένο, τη φλερτάρει και την εντυπωσιάζει με την επινοητικότητά του. Το λουλούδι όμως δεν είναι πραγματικό, είναι ψεύτικο, φτιαγμένο από χαρτί, παρόμοιο με τα συναισθήματα του νεαρού για την κοπέλα: μια επινόηση για να κερδίσει στο παιχνίδι που έχουν σκαρώσει με τους φίλους του, και παίρνει την πρωτιά, γιατί την κατάφερε να πιστέψει στον «έρωτά» του σε πολύ μικρό χρόνο.

Παρά την εξαπάτηση πάντως, η κοπέλα δεν πετάει το λουλούδι, αν και νιώθει σίγουρα εντελώς αποκαρδιωμένη και απογοητευμένη από τους «ανθρώπους – παιδιά» που παριστάνουν τους άντρες. Το λουλούδι γι' αυτήν αποτελεί ένα ενθύμιο από μία «περιπέτεια» μέσα στο τρένο της επιστροφής, ένα – έστω και ψεύτικο – αναμνηστικό του ενδιαφέροντος που κάποιος άνδρας τής έδειξε, κάτι που τόσα χρόνια δεν το είχε νιώσει ποτέ στη μίζερη και μονότονη ζωή της. [Είναι μ' άλλα λόγια αυτό που ο Ίψεν χαρακτήρισε emphatically «ζωτικό ψεύδος» –που όλοι έχουμε ανάγκη στη ζωή μας].

Κείμενο 1

[Η εφηβεία είναι μια μεγάλη πρόκληση και μια συναρπαστική εμπειρία για τους γονείς]

Το κείμενο αποτελεί απόσπασμα της συνέντευξης που παραχώρησε η παιδοψυχολόγος Αλεξάνδρα Καππάτου, στον δημοσιογράφο Πάνο Βασιλάκη (ιστότοπος in.gr στις 25-02-2015), με αφορμή την έκδοση του βιβλίου της «Παιδιά στην εφηβεία, γονείς σε κρίση» από τις Εκδόσεις Μίνωας.

Η εφηβεία είναι το ενδιάμεσο στάδιο, όπου το παιδί σταδιακά χάνει την παιδικότητά του και μπαίνει στην ενηλικίωση. Σε αυτή την μεταβατική και άκρως σημαντική περίοδο στη ζωή ενός παιδιού συμβαίνουν πάρα πολλές αλλαγές τόσο στο χαρακτήρα του και στη συμπεριφορά του όσο και στο σώμα του. Η Αλεξάνδρα Καππάτου στο βιβλίο της δίνει απαντήσεις και συμβουλές στους γονείς, ώστε να κατανοήσουν τις αλλαγές των παιδιών τους.

- Τι πρέπει να κάνουν οι γονείς για να παραμείνουν κοντά στα παιδιά τους;

Η εφηβεία είναι μια μεγάλη πρόκληση και μια συναρπαστική εμπειρία για τους γονείς. Στην επικοινωνία με τον έφηβο εκείνος που έχει την κύρια ευθύνη είναι ασφαλώς ο ενήλικας που είναι και ωριμότερος. Οι γονείς πρέπει να καταλάβουν ότι ο έφηβός τους μεγαλώνει και σταδιακά δεν θα έχουν τον πρώτο ρόλο στη ζωή του. Οι φίλοι του θα είναι το καταφύγιό του και οι γονείς το στήριγμά του στις δύσκολες στιγμές. Να δεχθούν ότι ο έφηβος θα αμφισβητήσει τον ρόλο και την εξουσία τους, ίσως συγκρουστεί και μαζί τους κάποιες φορές. Αυτός είναι ο μόνος τρόπος για να γίνει ενήλικος. Να συζητούν για τα ενδιαφέροντά του και να είναι δεκτικοί στις παρέες του. Τέλος, να βοηθήσουν τον έφηβο να κατανοήσει ότι η αποδοχή τους είναι δεδομένη, ανεξάρτητα αν διαφωνούν με συγκεκριμένες πράξεις του.

- Στον έφηβο χρειάζεται να μπαίνουν όρια; Πως μπορεί να επιτευχθεί αυτό;

Τα όρια είναι απαραίτητα, ανάλογα όμως με την ηλικία του παιδιού, την φάση που βρίσκεται και μετά από συζήτηση μαζί του. Ανά περιόδους αυτά μπορεί να αλλάζουν, μετά από διάλογο με τον έφηβο και σύμφωνα πάντα με την ωριμότητα που διαθέτει. Είναι αναγκαίο όμως τα όρια να μην είναι ασφυκτικά και να μην προκαλούν αντιδράσεις στον έφηβο, γιατί τότε δεν θα επιφέρουν το ποθητό αποτέλεσμα. [...]

Κείμενο 2

Μια λεπτομέρεια σε παιδικό ημερολόγιο

Το κείμενο είναι απόσπασμα από το ανέκδοτο διήγημα της Κωνσταντίνας Δούκα (1944-) «Μια λεπτομέρεια σε παιδικό ημερολόγιο», στο βιβλίο «Ελληνική Λογοτεχνία, Πανόραμα Ελληνικού Διηγήματος», 2001, Αθήνα: Εκδόσεις «Αλέξανδρος».

Ο πατέρας μου θα 'πρεπε να 'χει γεννηθεί με το σημάδι του πολύ πρακτικού ανθρώπου. Ενώ η μητέρα μου και ο μικρούλης αδελφός μου κέρδισαν χωρίς κόπο την εμπιστοσύνη και την φροντίδα του, σε μένα η αγάπη του ήταν πάντα συγκρατημένη. Γιατί είμαι το πρώτο παιδί και ο πατέρας μου ήθελε να γεννηθώ αγόρι. Τι κρίμα... Έγινα κορίτσι και ασχημούτσικο, όπως λένε οι άλλοι, ίδια η γιαγιά μου η μπιρμπιλομάτα¹ που έκρυβε τα τεράστια αυτιά της μέσα σ' ένα καφετί φακιόλι. Εγώ βέβαια δεν ντρέπομαι καθόλου για όλα αυτά και θα 'μουν πολύ χαρούμενη αν και οι άλλοι έπαιρναν τα πράγματα όπως είναι.

Ο πατέρας μου είπε μια μέρα: «Τώρα το 'χω κιόλας παραδεχτεί. Ήταν κουταμάρα μου ν' ανησυχώ. Η υπόθεση τέλειωσε αφού έγινε ο διάδοχος».

Ύστερα, με φώναξε να πάω κοντά του και μου ψιθύρισε.

«Να! Πάρε και συ ένα δώρο».

Και με φίλησε στο μέτωπο. Ήταν κάτι που δεν το περίμενα. Ο πατέρας συνηθίζει να λέει σοβαρά πως τις γυναίκες από τη μέρα που θα γεννηθούν πρέπει να τις έχεις σε απόσταση. Μόνο για τα απαραίτητα. Σ' αυτή την τελευταία φράση όλοι γελάνε. Κι ακόμη μετράει πόσα ξοδεύει για τη μόρφωσή μου.

«Η γυναίκα είναι για την πάστρα² και το νοικοκυριό» υποστηρίζει και γω τρέμω μήπως μου κόψουν τα γράμματα και παρακαλάω να μ' αφήσουν να μάθω δύο πράγματα παραπάνω από κείνους.

«Μη λες κουταμάρες Χαρούλα! Ό,τι και να κάνεις, εδώ θα φτάσεις. Στα πιατικά» φωνάζει η μητέρα από την κουζίνα. Όμως το 'χει καημό που δεν ξέρει τίποτε και την γελάνε ως και στο ζύγι.

Για τον αδελφό μου έχουμε κιόλας στην άκρη κομπόδεμα. Το 'χω δει. Συχνά – πυκνά με βάζουν να πλένω τα χέρια μου πριν πιάσω τον «διάδοχο». Έτσι λένε το μωρό μας. Καμιά φορά το ξεχνάω κι ο πατέρας φωνάζει.

ΘΕΜΑΤΑ

¹ Με τα παιχνιδιάρικα μάτια

² Καθαριότητα

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να συνοψίσεις σε 50-60 λέξεις τι προτείνει στο Κείμενο 1 η παιδοψυχολόγος στους γονείς, για να διατηρήσουν τους διαύλους επικοινωνίας με τα έφηβα παιδιά τους.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να εντοπίσεις στις απαντήσεις της παιδοψυχολόγου στο Κείμενο 1 τρεις (3) εκφράσεις που δείχνουν αναγκαιότητα (μονάδες 6) και να εξηγήσεις πώς συμβάλλουν στην πειστικότητα του κειμένου (μονάδες 4).

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να μετατρέψεις τις υπογραμμισμένες ρηματικές φράσεις του Κειμένου 1 σε ρήματα, σύμφωνα με το παράδειγμα, κάνοντας και τις απαραίτητες αλλαγές στη σύνταξη (μονάδες 10). Ποια διαφορά παρατηρείς ως προς το ύφος λόγου; (μονάδες 5)

Παράδειγμα: ... συμβαίνουν πάρα πολλές αλλαγές τόσο στο χαρακτήρα του και στη συμπεριφορά του όσο και στο σώμα του → αλλάζουν πάρα πολλά τόσο στο χαρακτήρα του και στη συμπεριφορά του όσο και στο σώμα του.

1) Η Αλεξάνδρα Καππάτου δίνει απαντήσεις και συμβουλές στους γονείς (1η παράγραφος)

2) εκείνος που έχει την κύρια ευθύνη είναι ασφαλώς ο ενήλικας (2η παράγραφος)

3) Οι φίλοι του θα είναι το καταφύγιό του (2η παράγραφος)

4) οι γονείς (θα είναι) το στήριγμά του στις δύσκολες στιγμές. (2η παράγραφος)

5) να είναι δεκτικοί στις παρές του (2η παράγραφος)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις τη στάση που τηρούν οι γονείς – ο πατέρας και η μητέρα – απέναντι στην ανατροφή και στις ανάγκες (συναισθηματικές, εκπαιδευτικές κ.λπ.) της κόρης τους. Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 100 - 150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Οι γονείς, προκειμένου να διατηρήσουν διαύλους επικοινωνίας με το έφηβο παιδί τους, χρειάζεται να συνειδητοποιήσουν :

- ότι εκείνοι κυρίως ευθύνονται για την ύπαρξη επικοινωνίας·
- ότι σταδιακά θα έχουν δευτερεύουσα θέση στη ζωή του παιδιού τους·
- ότι θα καταφεύγει στους φίλους του/της, αλλά οι γονείς θα πρέπει να τον/την στηρίζουν·
- ότι ο τρόπος του/της, για να ενηλικιωθεί, είναι να συγκρουστεί μαζί τους κάποιες φορές·
- ότι πρέπει να αποδέχονται τις παρέες του·
- ότι χρειάζεται να κάνουν το παιδί τους να κατανοήσει ότι το αποδέχονται σε κάθε περίπτωση.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στις απαντήσεις της παιδοψυχολόγου εντοπίζονται οι ακόλουθες εκφράσεις αναγκαιότητας:

- Οι γονείς *πρέπει να* καταλάβουν ... (2^η παράγραφος)
- Τα όρια *είναι απαραίτητα*, ανάλογα όμως με την ηλικία του παιδιού ... (3^η παράγραφος)
- *Είναι αναγκαίο* όμως τα όρια να μην είναι ασφυκτικά ... (3^η παράγραφος)

Οι εκφράσεις αυτές, με τον δεοντολογικό χαρακτήρα και την υψηλή κατηγορηματικότητά τους, οπωσδήποτε συμβάλλουν στο να εστιάσει την προσοχή του ο αναγνώστης στο περιεχόμενο του χωρίου που εξαρτάται από αυτές, άρα ενισχύουν την πειθώ στα συγκεκριμένα σημεία του κειμένου. Με άλλα λόγια, αποδίδουν την πρόταση που προβάλλεται από το κείμενο με ισχυρή βεβαιότητα, χωρίς ίχνος αμφιβολίας. Συγκεκριμένα,

ο αναγνώστης πείθεται σχετικά με την ενδεδειγμένη στάση και συμπεριφορά των γονέων απέναντι στους εφήβους, για το πού θα χαράξουν και πώς θα χειριστούν τα όρια προς τα παιδιά.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Οι μετατροπές έχουν ως ακολούθως:

1) Η Αλεξάνδρα Καππάτου δίνει απαντήσεις και συμβουλές στους γονείς (1η παράγραφος)

→ Η Αλεξάνδρα Καππάτου απαντά και συμβουλεύει τους γονείς.

2) εκείνος που έχει την κύρια ευθύνη είναι ασφαλώς ο ενήλικας (2η παράγραφος) →

Εκείνος που ευθύνεται κυρίως είναι ασφαλώς ο ενήλικας.

3) Οι φίλοι του θα είναι το καταφύγιό του (2η παράγραφος) →

Θα καταφεύγει στους φίλους του.

4) οι γονείς (θα είναι) το στήριγμά του στις δύσκολες στιγμές. (2η παράγραφος) →

Οι γονείς θα τον στηρίζουν στις δύσκολες στιγμές

5) να είναι δεκτικοί στις παρέες του (2η παράγραφος) →

να δέχονται τις παρέες του.

Οι αλλαγές αυτές επιφέρουν υφολογική διαφοροποίηση: όταν η ονοματική φράση μετατρέπεται σε ρήμα, το ύφος γίνεται αμεσότερο και πιο προσωπικό. Οπωσδήποτε δίνεται έμφαση στην πράξη, η οποία αποδίδεται γλωσσικά με το ρήμα, και στο αποτέλεσμα της, που εκφέρεται με το συμπλήρωμα του ρήματος, όπου υπάρχει (π.χ. συμβουλεύει *τους γονείς*, *να δέχονται τις παρέες του*). Σε γενικές γραμμές, η σύνταξη με προσωπικά ρήματα κάνει το κείμενο περισσότερο κατανοητό.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Η κόρη της οικογένειας και αφηγήτρια στο απόσπασμα βιώνει τη διάκριση, ως προς την προσοχή και τη φροντίδα από τους γονείς της, σε σχέση με τον μικρό της αδελφό που είναι αγόρι. Αξίζει να προσεχθεί το α' ενικό ρηματικό πρόσωπο (κειμενικός δείκτης) που δηλώνει την υποκειμενική σκοπιά – της αφηγήτριας – από την οποία ο αναγνώστης παρακολουθεί την πλοκή και τις αντιδράσεις των προσώπων.

Σύμφωνα με την αφηγήτρια, ο πατέρας της εκδηλώνει πάντα συγκρατημένα συναισθήματα απέναντί της («σε μένα ... *συγκρατημένη*»), εφόσον προτιμούσε σαφώς το πρώτο του παιδί να είναι αγόρι («*Γιατί ... αγόρι*»), σχολιάζει, μαζί με όλους τους άλλους, τη μέτρια εμφάνισή της, που όμως δεν μοιάζει να ενοχλεί καθόλου την ίδια («*Έγινε κορίτσι ... όπως είναι*»), τη θεωρεί παιδί «δεύτερης κατηγορίας» σε σχέση με το αρσενικό βρέφος, το

οποίο αποκαλεί «διάδοχο» (*«Τώρα το 'χω ... ο διάδοχος»*), και εμφανίζεται ιδιαίτερα φειδωλός, όταν επενδύει στη μόρφωσή της (*«Κι ακόμη ... για τη μόρφωσή μου»*), ενώ ήδη αποταμιεύει χρήματα για την εκπαίδευση του μικρού αγοριού (*«Για τον αδελφό μου ... κομπόδεμα»*). Τέλος, μαλώνει την κόρη του, όταν δεν συμμορφώνεται προς τις παράλογες έως εξευτελιστικές για την ίδια πρακτικές που συνοδεύουν την περιποίηση του μικρού αγοριού, η οποία προφανώς της έχει ανατεθεί (*«Συχνά – πυκνά ... φωνάζει»*).

Παράλληλα, η μητέρα δεν διαφοροποιείται, αντίθετα δείχνει να συντάσσεται με όλους τους άλλους, όταν σχολιάζουν τα εμφανισιακά χαρακτηριστικά της αφηγήτριας και όταν της αναθέτουν να περιποιείται το μικρό αγοράκι με τρόπο που αρμόζει σε υπηρέτρια, όχι σε αδελφή. Η μόνη φορά που παρεμβαίνει στο κείμενο είναι για να συμφωνήσει με τον πατέρα, ο οποίος θεωρεί τις γυναίκες άξιες μόνο για το νοικοκυριό (*«Η γυναίκα ... για το νοικοκυριό»*), δηλώνοντας προς την κόρη της ότι, ό,τι και να κάνει, θα καταλήξει σε κάθε περίπτωση να πλένει πιάτα (*«Μη λες ... Στα πιατικά»*).

Με λίγα λόγια, οι δύο αυτοί γονείς ανατρέφουν την κόρη τους, για να γίνει υποτελής στα αρσενικά μέλη της οικογένειας (πατέρα και αδελφό), και δεν ανταποκρίνονται στις ανάγκες της, ούτε τις συναισθηματικές (*«Και με φίλησε ... για τα απαραίτητα»*) ούτε, προπάντων, τις εκπαιδευτικές (*«Η γυναίκα είναι ... ως και στο ζύγι»*). Μοιάζουν δέσμιοι των στερεοτύπων και του τρόπου ζωής τους και δεν κατανοούν καθόλου αυτό που ζητά και δικαιούται το ίδιο τους το παιδί.

Κείμενο 1

Διδασκαλία ξένων γλωσσών στο σύγχρονο ελληνικό σχολείο

Το κείμενο συνιστά απόσπασμα συνέντευξης με θέμα τη διδακτική των ζωντανών γλωσσών στο σύγχρονο σχολείο. Υπογράφεται από την Αγγελική Καρδαρά και έχει δημοσιευτεί στον ιστότοπο: <https://www.postmodern.gr/>

Το «ταξίδι» στην εκμάθηση ξένων γλωσσών μπορεί σήμερα να γίνει συναρπαστικό μέσω της εκπαίδευσης. Ο εκπαιδευτικός στο σύγχρονο σχολείο διαθέτει περισσότερα μέσα, σε σχέση με παρελθούσες εποχές, για να κεντρίσει το ενδιαφέρον των μαθητών του και να τους εισαγάγει στην ξένη γλώσσα με τρόπο δημιουργικό και ταυτόχρονα αποτελεσματικό. Η δρ. Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας στη Διδακτική της Αγγλικής, Μαρία Σταθοπούλου, παραχώρησε μια πολύ ενδιαφέρουσα συνέντευξη με θέμα τη διδασκαλία των ξένων γλωσσών:

Βασιζόμενη στην πολύχρονη ερευνητική και εκπαιδευτική σας εμπειρία, ποιοι είναι οι πρωταρχικοί στόχοι που είναι αναγκαίο να υλοποιήσει το σύγχρονο σχολείο ως προς την εκμάθηση ξένων γλωσσών;

Είναι σημαντικό το σύγχρονο σχολείο να αναγνωρίζει γέφυρες μεταξύ γλωσσών, να «νομιμοποιεί» τις μεταφορές στοιχείων από τη μια γλώσσα στην άλλη, να αντιστέκεται στην πολιτική του αποκλεισμού των γλωσσών των μεταναστών και να προωθεί τη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας αλλόφωνων μαθητών. Επίσης, η εκμάθηση ξένων γλωσσών από μικρή ηλικία πρέπει να ενταχθεί στο πρόγραμμα του σύγχρονου σχολείου, εφόσον συμβάλλει στη συνειδητοποίηση των πολιτιστικών αξιών και επιδράσεων και στην υιοθέτηση ανοικτών στάσεων και ενδιαφέροντος προς τις άλλες γλώσσες και τους άλλους πολιτισμούς.

Ένα ζήτημα που απασχολεί εντόνως τους γονείς στη χώρα μας –και κρίνω πολύ σημαντικό να μας καταθέσετε την άποψή σας επί του θέματος– είναι η «κατάλληλη ηλικία» έναρξης της διδασκαλίας της πρώτης και της δεύτερης ξένης γλώσσας.

Εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, αλλά καλό είναι να έχουμε υπόψη μας τα παρακάτω: νέα ερευνητικά δεδομένα καταδεικνύουν ότι οι μαθητές είναι καλό να ξεκινούν την πρώτη ξένη γλώσσα από την πρώιμη παιδική ηλικία (α΄ ή β΄ δημοτικού), γιατί έτσι μαθαίνουν καλύτερα και

κοινωνικοποιούνται μέσω της γλώσσας. Η εκμάθηση ξένων γλωσσών σε πρώιμη παιδική ηλικία ευνοεί– μεταξύ άλλων– την καλλιέργεια γλωσσικών δεξιοτήτων, την καλλιέργεια αυτοπεποίθησης και θετικής στάσης των μαθητών απέναντι σε άλλες γλώσσες και πολιτισμούς. [...]

Κείμενο 2

[Vous permettez, madame;¹]

Το κείμενο είναι απόσπασμα από το μυθιστόρημα «Στου Χατζηφράγκου» του Κοσμά Πολίτη (1888-1974) που κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις «Ερμής» (1988), με θέμα τη ζωή σε μια λαϊκή συνοικία της Σμύρνης στις αρχές του 20ού αιώνα. Στο απόσπασμα γνωρίζουμε τον Τζώνη, τον κύριο Αλιφάντη, εργολάβο που έφτιαξε το καινούργιο πλακόστρωτο στο δρομάκι της συνοικίας, και τη σύζυγο του τελευταίου.

Ο κύριος Αλιφάντης είχε ξεμπερδέψει με την επιθεώρηση και ξαναγύρισε στην καρότσα.

- Όστε αύριο παραδίνομε, είπε στο μαστρο-Γιάννη· μπίτι²! – κι ύστερα στράφηκε στην κυρία του: - Μανταμίτσα, εσύ να κάνεις την πρώτη βόλτα στον καινούργιο ντουσουμέ³. Να τον εγκαινιάσεις. Να τον πατήσει το γουρλίδικο ποδαράκι σου.

Έπαιξε τα ματόφυλλά της, μια φορά. Κατέβηκε απ' τη βικτώρια⁴, κρατώντας στο δεξί της χέρι το ανοιχτό ομπρελίνο, κι ανασηκώνοντας με το ζερβί τη φούστα της για να μη σέρνεται χάμω η ουρά. Ξεκινήσανε μαζί, φαρφουρένια⁵ και λεπτοκαμωμένη πλάι στον όγκο του άντρα της, σέροντας πίσω της μια μυρωδιά ροδόσταμο. Η επιδερμίδα της ήτανε άσπρη, γαλατένια, φοδραρισμένη ροζ. Ο Τζώνης την παρακολουθούσε με το μάτι, δίχως να σταματάει το παίξιμο, που τώρα γίνηκε ακόμα πιο πεταχτό, σαν εμβατήριο. Στα παράθυρα οι γειτόνισσες κουτσομπολεύανε, αφήνοντας τον Τζώνη στην ησυχία του.

Πήγανε κι ήρθανε, δίχως τίποτα να σαλέψει πάνω στο πρόσωπό της. Ανέβηκε πάλι στη βικτώρια, κοντυλένια⁶, μη μου άπτου. Ξαφνικά, ο Τζώνης σταμάτησε να παίζει, σηκώθηκε, έβαλε τη φουσαρμόνικα στην τσέπη του, και, βιαστικά, πήγε στην καρότσα και γονάτισε με το ένα γόνατο μπρος στο μαρσιπέ⁷. Σήκωσε τα μάτια του στο πρόσωπό της:

- Vous permettez, madame;

¹ Επιτρέπετε, κυρία μου; (γαλλικά)

² Αρκετά (τούρκικα)

³ Πλακόστρωτο (τούρκικα)

⁴ Τύπος άμαξας

⁵ πορσελάνινη

⁶ Σαν ζωγραφιστή με μολύβι

⁷ Μικρό πτυσσόμενο σκαλοπάτι για να ανεβαίνεις στην άμαξα

Έπαιξε τα ματόφυλλά της, μια φορά. Ο κύριος Αλιφάντης ξεκαρδίστηκε στα γέλια.

- Σήκω μωρέ! Δεν καταλαβαίνει φράγκικα η κυρία μου.

Ο Τζώνης, γονατιστός, χαμογέλασε με συγκατάβαση, σα να 'θελε να πει: εμένα, δε με ξεγελάς, ή: εσύ κοίταζε τη δουλειά σου, δε νιώθεις από τέτοια.

- Vouspermettez, n'est-ce pas, madame;⁸

Και με το μανίκι του σφούγγισε τα λουϊκένζ γοβάκια της, που είχανε ασπρίσει από τον άμμο. Ύστερα σηκώθηκε, έκανε με αξιοπρέπεια μία ρεβεράντζα⁹ και τραβήχτηκε πιο πέρα. Τα ματόφυλλά της δεν ξαναπαίζανε.

- Μερσί μουσιού! Φώναξε του Τζώνη ο κύριος Αλιφάντης και κάθισε πλάι στην κυρία του. – Ωρεμβουάρ για αύριο και με το μπαρδόν!

Διάολε! Δε θα του 'τρωγε το μάτι με τα ψωροφράγκικά του αυτός ο ντιπ ζευζέκης, ο λωλός¹⁰.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να συνοψίσεις σε 50-60 λέξεις τους στόχους του σύγχρονου σχολείου ως προς τη γλωσσομάθεια, σύμφωνα με το Κείμενο 1.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1 η δημοσιογράφος επιχειρεί μια σύγκριση, για να οργανώσει την εισαγωγή της στη συνέντευξη. Ποια είναι τα δύο μέρη της σύγκρισης και με ποιο κριτήριο γίνεται αυτή; (μονάδες 6) Ποιο είναι το επικοινωνιακό αποτέλεσμα αυτής της επιλογής; (μονάδες 4)

⁸ Επιτρέπετε, έτσι δεν είναι, κυρία μου; (γαλλικά)

⁹ υπόκλιση

¹⁰ Αυτός ο τελείως βλάκας, ο τρελός!

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να διαβάσεις τα δύο αποσπάσματα του Κειμένου 1, που παρατίθενται στη συνέχεια, να βρεις το είδος της σύνταξης (ενεργητική ή παθητική) που χρησιμοποιείται, όπως φαίνεται στα υπογραμμισμένα ρήματα (μονάδες 2), και να τη μετατρέψεις στο αντίθετο είδος, κάνοντας και τις απαραίτητες προσαρμογές (μονάδες 10). Ποια αλλαγή παρατηρείς ως προς το ύφος λόγου; (μονάδες 3)

1. Ο εκπαιδευτικός στο σύγχρονο σχολείο διαθέτει περισσότερα μέσα, σε σχέση με παρελθούσες εποχές, για να κεντρίσει το ενδιαφέρον των μαθητών του και να τους εισαγάγει στην ξένη γλώσσα με τρόπο δημιουργικό και ταυτόχρονα αποτελεσματικό.
2. Είναι σημαντικό το σύγχρονο σχολείο να αναγνωρίζει γέφυρες μεταξύ γλωσσών, να «νομιμοποιεί» τις μεταφορές στοιχείων από τη μια γλώσσα στην άλλη.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Με ποιον τρόπο χρησιμοποιεί ο Τζώνης την ξένη γλώσσα στο Κείμενο 2; Πώς ερμηνεύεις τη στάση της κυρίας Αλιφάντη απέναντι στην κίνηση του Τζώνη; Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 100 - 150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Οι στόχοι του σύγχρονου σχολείου ως προς τη γλωσσομάθεια έχουν ως ακολούθως:

- η αναγνώριση κοινών στοιχείων μεταξύ γλωσσών ·
- η αποδοχή του γεγονότος ότι οι γλώσσες μεταφέρουν στοιχεία η μία στην άλλη ·
- η αποδοχή των γλωσσών των μεταναστών και η διδασκαλία της μητρικής γλώσσας αλλόφωνων μαθητών ·
- η συνειδητοποίηση του πολιτισμικού συγκρητισμού και η καλλιέργεια ενδιαφέροντος προς άλλες γλώσσες και πολιτισμούς.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Το κείμενο εξετάζει ορισμένους παράγοντες που επηρεάζουν την εκμάθηση ξένων γλωσσών.

- Στην 1^η παράγραφο επιχειρείται σύγκριση ανάμεσα στο *σήμερα* και σε *προηγούμενες εποχές*, σε σχέση με τη διδασκαλία ξένων γλωσσών, δηλαδή την εκμάθησή τους μέσω του εκπαιδευτικού συστήματος.
- Η σύγκριση πραγματοποιείται με βάση τα *μέσα* υλοποίησης της διδασκαλίας σε κάθε εποχή, και μάλιστα το κριτήριο είναι καθαρά ποσοτικό, εφόσον γίνεται λόγος για *περισσότερα* μέσα στο σύγχρονο σχολείο, προκειμένου η μάθηση να έχει δημιουργικό χαρακτήρα.

Το επικοινωνιακό αποτέλεσμα της σύγκρισης στο κείμενο: μέσω αυτής ο αναγνώστης εισάγεται στο θέμα με τρόπο ενδιαφέροντα και πρωτότυπο και, επιπλέον, κατευθύνεται προς την ανάγνωση ολόκληρου του άρθρου, προκειμένου να ανακαλύψει ποια είναι αυτά τα «περισσότερα μέσα», με τα οποία μπορεί ο δάσκαλος στο σύγχρονο σχολείο να διδάξει την ξένη γλώσσα.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Η σύνταξη και στα δύο αποσπάσματα είναι ενεργητική.

Η μετατροπή σε παθητική σύνταξη έχει ως ακολούθως:

1. Περισσότερα μέσα διατίθενται από τον εκπαιδευτικό στο σύγχρονο σχολείο, σε σχέση με παρελθούσες εποχές, για να κεντριστεί το ενδιαφέρον των μαθητών και να εισαχθούν στην ξένη γλώσσα με τρόπο δημιουργικό και ταυτόχρονα αποτελεσματικό.
2. Είναι σημαντικό, από το σύγχρονο σχολείο να αναγνωρίζονται γέφυρες μεταξύ γλωσσών, να «νομιμοποιούνται» οι μεταφορές στοιχείων από τη μια γλώσσα στην άλλη

Η μετατροπή από ενεργητική σε παθητική σύνταξη επιφέρει υφολογική διαφοροποίηση: η παθητική σύνταξη εστιάζει στην πράξη / τη δραστηριότητα, όχι στο υποκείμενο, δηλαδή το ενδιαφέρον του αναγνώστη στρέφεται περισσότερο προς το πληροφοριακό περιεχόμενο του κειμένου και λιγότερο προς το πρόσωπο που ενεργεί. Με τον τρόπο αυτό το ύφος γίνεται πιο επίσημο και τυπικό, πιο σύνθετο. Η κατανόηση των νοημάτων δυσχεραίνεται, ειδικά στην περίπτωση που το κείμενο είναι απόσπασμα από συνέντευξη, είδος κειμένου που έχει αμεσότητα στην απόδοση των νοημάτων και στοιχεία προφορικότητας (οπότε, η επιλογή της ενεργητικής σύνταξης έναντι της παθητικής είναι καταλληλότερη).

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα του μυθιστορήματος ο Τζώνης, ένας καλοκάγαθος τύπος της γειτονιάς, φλερτάρει με τον τρόπο του τη σύζυγο του κ. Αλιφάντη, του εργολάβου που έφτιαξε το καινούργιο πλακόστρωτο στο δρομάκι της λαϊκής συνοικίας.

Κατ' αρχάς παίζει μουσική, σε τόνο ζωηρό και γοργό – άρα χαρούμενο – προφανώς για να την ψυχαγωγήσει («Ο Τζώνης την παρακολουθούσε ... σαν εμβατήριο»). Κυρίως, όμως, χρησιμοποιεί την ξένη γλώσσα, και μάλιστα τα γαλλικά, για να επικοινωνήσει με την όμορφη και εκλεπτυσμένη κυρία, υποβάλλοντάς της ένα αίτημα (*Vous permettez, madame?*). Η επιλογή του δεν είναι τυχαία, καθώς τα γαλλικά εκείνη την εποχή αναγνωρίζονταν ως η γλώσσα των μορφωμένων, της τέχνης, του πολιτισμού κ.λπ. και άρα αντανakλούσαν αυτές ακριβώς τις ιδιότητες σε όποιον τα κατείχε. Αυτό προκύπτει και από το κείμενο, εφόσον ο Τζώνης αρνείται να αποδεχτεί την παρατήρηση του συζύγου ότι η υπέροχη κυρία Αλιφάντη δεν γνωρίζει γαλλικά («Σήκω μωρέ! ... δε νιώθεις από τέτοια»). Αντιθέτως, επιμένει και επανέρχεται στο αίτημά του: ζητά με ευγένεια και σε άψογα

γαλλικά να σκουπίσει την άμμο από τα γοβάκια της (*Vous permettez, n' est-cepas, madame?*) και στη συνέχεια αποσύρεται. Μάλιστα, συνοδεύει την κίνησή του αυτή με όλα τα στερεότυπα του ιπποτισμού της εποχής: γονατίζει στην αρχή και υποκλίνεται στο τέλος («Ξαφνικά ο Τζώνης ... τραβήχτηκε πιο πέρα»).

Ανάλογα με την ανταπόκριση και τον βαθμό κατανόησης του κειμένου ο/η μαθητής/-τρια μπορεί να χαρακτηρίσει τη συμπεριφορά του Τζώνη προς τη σύζυγο του κύριου Αλιφάντη.

Κείμενο 1

[Μαθήματα ζωής]

Το παρακάτω κείμενο αποτελεί απόσπασμα των απαντήσεων του συγγραφέα Νίκου Δήμου σε συνέντευξη που έδωσε στο περιοδικό *Esquire* τον Ιανουάριο του 2007 (<https://www.georgakopoulos.org/work/people/nikos-dimou/>, διασκευή της συνέντευξης).

Βλέπω πολλούς ανθρώπους που γερνάνε και παραιτούνται. Μαραζώνουν. Εγώ όσο γερνάω επιταχύνω. Γκαζώνω. Επειδή έχω λιγότερο χρόνο στη διάθεσή μου, επιταχύνω για να ζήσω πιο πολλά πράγματα. Αυτό δεν νομίζω ότι είναι αντιπροσωπευτικό. Είμαι λίγο παράφρων.

Όσο περνούν τα χρόνια έχεις την εντύπωση ότι αλλάζεις, ότι τώρα ξέρεις περισσότερα από όσα ήξερες πριν από τριάντα χρόνια. Αμ δε. Απλώς τώρα τα εκφράζεις διαφορετικά.

Η τεχνολογία με κρατάει ζωντανό και ζύπνιο. Κάθε μέρα κάτι γίνεται. Είναι ο μόνος χώρος στον οποίο κάτι γίνεται. Σε άλλους δεν γίνεται τίποτα, σε άλλους πηγαίνουμε και ανάποδα.

Αν κάποιος ήθελε να με περιγράψει με μία λέξη, αυτή θα ήταν η «περιέργεια». Περιέργεια σε όλα τα επίπεδα. Διανοητική, φιλοσοφική, ότι θέλετε. Διέλυα τα παιχνίδια μου, όταν ήμουν παιδί. Δεν τα έσπαγα –τα αποσυναρμολογούσα. Και μετά τα επανα-συναρμολογούσα. Στα 13 μου έφτιαξα το πρώτο μου τεχνολογικό επίτευγμα, για το οποίο είμαι ακόμα και τώρα υπερήφανος: Ένα ραδιόφωνο με γαληνίτη¹. Με ένα χαρτόνι, ένα πηνίο, ένα κομμάτι γαληνίτη, ένα χερούλι, μια ακίδα και ένα ζευγάρι ακουστικά μπορούσες να ακούσεις τους δύο σταθμούς της εποχής, χωρίς ρεύμα ή μπαταρίες. Είχα βρει τις οδηγίες σε ένα αμερικανικό περιοδικό.

Πήρα τον πρώτο μου υπολογιστή το 1985. Το Ίντερνετ είναι για μένα το σημαντικότερο πράγμα που εφηύρε ο άνθρωπος σε όλη του την ιστορία. Είμαι πανευτυχής που το πρόλαβα.

Το blog μου το ξεκίνησα για πλάκα, αλλά στην πραγματικότητα είναι ένα έργο. Και είναι κατά πάσα πιθανότητα το τελευταίο μου σημαντικό έργο, και ίσως και το πιο αξιόλογο. Το blog για έναν συγγραφέα είναι κάτι φανταστικό. Το βιβλίο είναι σαν μια μποτίλια στο πέλαγος –την πετάς και δεν ξέρεις πού θα φτάσει, ποιος θα την ανοίξει. Στο blog ο συγγραφέας είναι σαν τον ηθοποιό –έχει το κοινό απέναντί του και νιώθει την αντίδρασή του, και στο τέλος εισπράττει και το χειροκρότημα ή την αποδοκιμασία. Είναι σαν ένα βιβλίο που περιέχει και όλες τις σημειώσεις που έχουν κάνει στα περιθώρια όλοι όσοι το διάβασαν.

¹ Είδος ορυκτού, το κυριότερο μέταλλευμα, στο οποίο περιλαμβάνεται μόλυβδος.

Αγαπώ τα τεχνολογικά επιτεύγματα που με προεκτείνουν ως άνθρωπο. Και το πλυντήριο και το ασανσέρ είναι τεχνολογικά επιτεύγματα, αλλά δεν με συναρπάζουν. Και δεν συναρπάζουν κανένα – έχετε δει κάποιον να πλένει το πλυντήριό του τις Κυριακές; Το αυτοκίνητο είναι η κινητική μου προέκταση. Η φωτογραφία είναι προέκταση του ματιού μου. Ο υπολογιστής είναι προέκταση του μυαλού μου, της μνήμης μου. Το κινητό τηλέφωνο είναι η προέκταση της ικανότητάς μου να επικοινωνώ. Αυτές είναι οι πλευρές της τεχνολογίας που αγαπώ. Όλες τις χρησιμοποιώ – δεν μου αρέσει να ανεβαίνω 10 πατώματα με τις σκάλες – αλλά δεν έχω καμία προσωπική σχέση με το ασανσέρ. Μόνο όταν χαλάει.

Είμαι υπερήφανος γιατί έχω παραμείνει έντιμος. Το λέω κι ας ακούγεται λίγο βαρύγδουπο. Κατάφερα να περάσω μέσα από χώρους αρκετά δύσκολους – η διαφήμιση, οι επιχειρήσεις, η δημοσιογραφία – χωρίς συμβιβασμούς, χωρίς να κάνω κάτι για το οποίο να ντρέπομαι, πληρώνοντας υψηλό τίμημα μερικές φορές. Κατάφερα να διατηρήσω την ακεραιότητα και την παιδικότητά μου. Να μη γίνω ποτέ μεγάλος. Αυτό, ναι, νομίζω ότι είναι ένα επίτευγμα.

Κείμενο 2

Πάνω σε μια χειμωνιάτικη ακτίνα. Στ'

Το ποίημα είναι του Γ. Σεφέρη (1901-1971) και ανήκει στη συλλογή «Τρία κρυφά ποιήματα» του 1966. Βρίσκεται στη συγκεντρωτική έκδοση «Ποιήματα» (Αθήνα: Εκδόσεις «Ίκαρος»).

Πότε θα ξαναμιλήσεις;

Είναι παιδιά πολλών ανθρώπων τα λόγια μας.

Σπέρνονται, γεννιούνται σαν τα βρέφη

ριζώνουν, θρέφονται με το αίμα.

Όπως τα πεύκα

5

κρατούνε τη μορφή του αγέρα

ενώ ο αγέρας έφυγε, δεν είναι εκεί

το ίδιο τα λόγια

φυλάγουν τη μορφή του ανθρώπου

κι ο άνθρωπος έφυγε, δεν είναι εκεί.

10

Ίσως γυρεύουν να μιλήσουν τ' άστρα

Που πάτησαν την τόση γύμνια σου μια νύχτα

Ο Κύκνος ο Τοξότης ο Σκορπιός²

ίσως εκείνα.

² Ονόματα αστερισμών.

Αλλά πού θα είσαι τη στιγμή που θα 'ρθει
εδώ σ' αυτό το θέατρο το φως;

15

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να συνοψίσεις σε 60-70 λέξεις πώς αξιολογεί τον εαυτό του και την προσφορά του το πρόσωπο που κάνει απολογισμό της ζωής του στο Κείμενο 1.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να εντοπίσεις τρία (3) στοιχεία, με τα οποία αποδίδονται γλωσσικά τα επίπεδα του χρόνου στο Κείμενο 1 (μονάδες 6), και να εξηγήσεις τη συμβολή τους στη διασφάλιση της νοηματικής αλληλουχίας των νοημάτων (συνεκτικότητας) του κειμένου. (μονάδες 4).

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να καταγράψεις 3 λέξεις ή φράσεις του Κειμένου 1 που ανήκουν στον προφορικό λόγο (μονάδες 9) και να αιτιολογήσεις τη λειτουργία τους στο κείμενο (μονάδες 6). Στην απάντησή σου να λάβεις υπόψη και την πρόθεση του προσώπου που διηγείται τη ζωή του.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Σε ποιον ανήκουν τα λόγια και πώς επιδρούν στον αποδέκτη τους; Ποια θέση προβάλλει το ποιητικό υποκείμενο και ποια είναι η δική σου στάση; Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 120 - 150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο συγγραφέας Νίκος Δήμου θεωρεί τον εαυτό του

- όχι αντιπροσωπευτικό δείγμα ηλικιωμένου ατόμου, εφόσον επιταχύνει συνεχώς τον ρυθμό της ζωής του, για να προλάβει να ζήσει περισσότερα πράγματα·
- φύσει περίεργο ον, διανοητικά και φιλοσοφικά·
- συνεπαρμένο από τα επιτεύγματα της σύγχρονης τεχνολογίας, και ιδίως από εκείνα που πολλαπλασιάζουν τις δυνατότητες του ανθρώπου, άρα και τις δικές του.

Επίσης, όσον αφορά την προσφορά του,

- υποστηρίζει ότι το προσωπικό του ιστολόγιο (blog) αποτελεί το τελευταίο του σημαντικό έργο, και ίσως και το πιο αξιόλογο, εφόσον τον φέρνει σε άμεση και διαδραστική επίδραση με τον αναγνώστη·
- αξιολογεί ως επίτευγμα το ότι κατόρθωσε να παραμείνει έντιμος και ασυμβίβαστος, παρά το πέρασμά του από δύσκολους επαγγελματικούς χώρους.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Το Κείμενο 1 κινείται σε δύο επίπεδα χρόνου, το παρόν –την παρούσα φάση της ζωής του ανθρώπου που ανακαλεί τη ζωή του – και το παρελθόν, προσωπικό και γενικό.

Τα δύο αυτά επίπεδα πιστοποιούνται στο κείμενο με πολλά στοιχεία:

- με τους χρόνους των ρημάτων (εναλλαγή παροντικών, όπως ο ενεστώτας: *επιταχύνω, είμαι, εκφράζεις, νιώθει, εισπράττει κ.λπ.*, ο παρακείμενος: *έχω παραμείνει*, και παρελθοντικών χρόνων, μη συνοπτικών, όπως ο παρατατικός: *διέλυα, έσπαγα, μπορούσες κ.λπ.* και συνοπτικών, όπως ο αόριστος: *έφτιαξα, πήρα*)
- με χρονικές προτάσεις (*όταν ήμουν παιδί / όταν χαλάει*)

- με χρονικά επιρρήματα (τώρα, πριν)
- με χρονικούς προσδιορισμούς (εμπρόθετους: στα 13 μου, σε όλη του την ιστορία, ετερόπρωτους: της εποχής κ.λπ.)
- με απλή αιτιατική του χρόνου (το 1985) .

Τα στοιχεία αυτά ενισχύουν τη συνεκτικότητα του κειμένου, διότι διαμορφώνουν την αφηγηματική του διάσταση. Συγκεκριμένα, εφόσον πρόκειται για τον απολογισμό της ζωής ενός προσώπου, οι χρονικές εκφράσεις είναι απαραίτητες, για να αποδοθεί γλωσσικά τόσο το παρελθόν όσο και το παρόν του και τόσο τα ζητήματα που έχουν τελειώσει οριστικά γι' αυτόν όσο και τα θέματα που προσδιορίζουν το παρόν και το μέλλον του. Άρα, ο χρόνος αποτελεί τον συνεκτικό ιστό των νοημάτων, διασφαλίζει την αλληλουχία τους.

[Σημείωση: Για λόγους πληρότητας σημειώνονται πολλά στοιχεία χρόνου. Ο μαθητής / η μαθήτρια είναι απαραίτητο να επισημάνει μόνο 3].

3^ουποερώτημα (μονάδες 15)

Στοιχεία από το κείμενο που ανήκουν στον προφορικό λόγο:

λέξεις / φράσεις: *γκαζώνω, αμ δε, για πλάκα*

Τα στοιχεία προφορικότητας διασφαλίζουν ότι το περιεχόμενο του κειμένου γίνεται κατανοητό από τον μέσο αναγνώστη και επιπλέον διαμορφώνουν οικείο ύφος λόγου. Οι δύο αυτές παράμετροι (εύκολη κατανόηση και ζωντανία ύφους) ερμηνεύονται και με βάση την πρόθεση του ανθρώπου, που διηγείται τη ζωή του, να παρουσιάσει τον απολογισμό της σε ένα περιοδικό πλατιάς κυκλοφορίας, προοριζόμενο για το ευρύ κοινό.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Σύμφωνα με το Κείμενο 2, τα λόγια των ανθρώπων – τα λόγια όλων μας – δεν ανήκουν σε έναν, αλλά σε πολλούς (στ. 2), στους προγόνους ίσως, στην κοινωνία που τα διαμόρφωσε. Το ποιητικό υποκείμενο εκτιμά ότι γεννιούνται από τον άνθρωπο, όπως τα παιδιά (στ. 3, με την παρομοίωση «σαν τα βρέφη»), και στη συνέχεια δυναμώνουν και αναπτύσσονται με κόπους και θυσίες (στ. 4). Τα λόγια δεν είναι ουδέτερα, έχουν την ιδιότητα να κρατούν μέσα τους τα γνωρίσματα του ανθρώπου που πρώτος τα διατύπωσε, έστω και αν αυτός έχει φύγει, δηλαδή πεθάνει, όπως προκύπτει από την εκτενή παρομοίωση των στίχων 5-10. Άρα, ασκούν επίδραση στον αποδέκτη τους, τόσο μάλιστα,

ώστε ορισμένοι, όπως αναφέρει το ποιητικό υποκείμενο στους στ. 11-14, ίσως προτιμούν να αφήσουν άλλες δυνάμεις να μιλήσουν για κείνους – συγκεκριμένα, ίσως επιλέγουν να αφήσουν τους αστερισμούς (*ο Κύκνος, ο Τοξότης, ο Σκορπιός*, στ. 13) να προσδιορίσουν τη μοίρα τους.

Γι' αυτό το ποιητικό υποκείμενο παίρνει τη θέση ότι ο καθένας από εμάς πρέπει να μιλήσει ή να ξαναμιλήσει (στ. 1). Η θέση αυτή λαμβάνει τη μορφή προτροπής, σε β' ενικό πρόσωπο και με ερωτηματικό ύφος, στην αρχή και το τέλος του ποιήματος (στ. 1 και στ. 15-16, σχήμα κύκλου): το ποιητικό υποκείμενο προκαλεί τον καθέναν από εμάς ξεχωριστά να βγει στο προσκήνιο του θεάτρου της ζωής του και, όταν ανάψουν τα φώτα, να δώσει το προσωπικό του στίγμα στον κόσμο με τα λόγια του.

Ποια θέση θα πάρουμε εμείς – ο κάθε μαθητής και η κάθε μαθήτρια – απέναντι σε αυτή την προτροπή είναι καθαρά προσωπική υπόθεση.

Κείμενο 1

Το ένδυμα ως άλλη «ταυτότητα»

Το παρακάτω διασκευασμένο άρθρο έχει δημοσιευθεί στις 6 Φεβρουαρίου 2019 στην www.kathimerini.gr από τη Λίνα Γιάνναρου και αναφέρεται στην ενδυμασία ως έκφραση των θρησκευτικών πεποιθήσεων και των πολιτιστικών αξιών.

Πριν από λίγο καιρό αυτή η είδηση μάς είχε συγκλονίσει όλους. Ένας 14χρονος πρόσφυγας, που ξεκίνησε από το Μάλι, για να βρει την τύχη του στην Ευρώπη, πνίγηκε στα ανοιχτά της Ιταλίας. Στο εσωτερικό του μπουφάν του βρέθηκε ραμμένος ο σχολικός του έλεγχος. Το παιδί ήθελε προφανώς όλοι να γνωρίζουν πως ήταν καλός μαθητής. «Αυτή η είδηση με συγκλόνισε. Εκτός των άλλων αποδεικνύεται ότι το ρούχο δεν είναι μόνο κάτι που φοράμε. Φέρει τόσο τη συλλογική μνήμη όσο και τη μνήμη αυτού που το φοράει», είπε ο επιστημονικός υπεύθυνος του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες στη διάρκεια της εναρκτήριας εκδήλωσης του προγράμματος Creative Europe «**The Fabric of My Life**», που εστιάζει στη θέση των υφασμάτων και των ενδυμάτων στη ζωή και στη μνήμη παλαιών και σύγχρονων προσφύγων.

Με πολλές ευρωπαϊκές χώρες να έχουν προχωρήσει σε ρυθμίσεις σχετικά με το κάλυμμα της κεφαλής των γυναικών (στην Ελλάδα δεν έχει υπάρξει σχετική απαγόρευση), οι νομικοί απευθύνθηκαν σε ανθρώπους που συναναστρέφονται καθημερινά πρόσφυγες και μετανάστες (**μέλη οργανώσεων, κοινωνικούς λειτουργούς, εργαζόμενους σε camps¹ κ.λπ.**). Τι παρατηρούν σε σχέση με τις ενδυμασίες; Πώς επηρεάζει το ρούχο την αλληλεπίδρασή τους; Για το θέμα της μαντίλας οι περισσότεροι θεωρούν ότι αποτελεί έκφραση θρησκευτικών πεποιθήσεων, αλλά και μνήμης, πολιτισμικών αξιών, παράδοσης, ταυτότητας, του κόσμου που φέρνουν μαζί τους. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε έρευνες που έγιναν σε μετανάστριες στη Γαλλία και στο Βέλγιο μετά τις απαγορεύσεις οι γυναίκες είπαν ότι πλέον νιώθουν πιο «**αόρατες**» από πριν.

Όταν πρωτοέρχονται στην Ευρώπη, η ενδυματολογική τους «ταυτότητα» είναι πιο έντονη. Οι γυναίκες δίνουν σημασία στο μήκος της φούστας ή του φορέματος, φροντίζουν πάντα να είναι καλυμμένα τα χέρια, τα πόδια και τα μαλλιά, και ανάλογα με τη χώρα προέλευσής τους φορούν ρούχα σκούρου χρώματος ή ανοιχτόχρωμα και χρωματιστά. Χαρακτηριστική όμως ήταν μια μαρτυρία: «Είχαμε μια μονογονεϊκή οικογένεια με αρχηγό τη μάνα, με υψηλό μορφωτικό επίπεδο, υπήκοο

¹ κατασκηνώσεις, καταυλισμοί

Συρίας. Εργαζόταν ως διερμηνέας και, ενώ τη γνωρίσαμε στην Ειδομένη² με μαντίλα, στη συνέχεια αποφάσισε μόνη της ότι δεν τη θέλει πια και την αφαίρεσε».[...]

Όπως ειπώθηκε, φαίνεται ότι το γεγονός πως δεν υπήρξε ρύθμιση για τη μαντίλα στην Ελλάδα λειτούργησε θετικά. Η αλλαγή έγινε σταδιακά και με ομαλό τρόπο. «Λόγω της παράδοσης, του γεγονότος δηλαδή ότι πολλοί από εμάς έχουμε γιαγιάδες που φορούσαν μαντίλι και μάλιστα χωρίς να τις υποχρεώνει κανείς, η ελληνική κοινωνία, αλλά και οι Αρχές επέδειξαν ανεκτικότητα. Θα μπορούσε η Ελλάδα να είναι παράδειγμα για το πώς η μη επιβολή ενός μέτρου μπορεί να έχει καλύτερα αποτελέσματα». **Πώς όμως επηρεάζουν εμάς τα ρούχα των μεταναστών;** Οι άνθρωποι που μίλησαν στην έρευνα, δήλωσαν ότι σήμερα ντύνονται με περισσότερο χρώμα, πιο ελαφριά και πιο πολύχρωμα. **«Ήμασταν πολύ συντηρητικοί πριν».**

Κείμενο 2ο

Θέμα τιμής

Το κείμενο είναι απόσπασμα από το ανέκδοτο διήγημα της Κωνσταντίνας Δούκα (1944-) «Θέμα Τιμής», στο βιβλίο «Ελληνική Λογοτεχνία, Πανόραμα Ελληνικού Διηγήματος», 2001, Αθήνα: Εκδόσεις «Αλέξανδρος».

[...] Πριν τον γάμο του ταξίδευε αρκετά μέσα στην χώρα και δήλωνε «φοιτητής» σ' όσους ρωτούσαν για το επάγγελμά του. Βέβαια, δεν ήξερε και πολλά γράμματα. Αλλά οι περισσότεροι επιβάτες των τρενών ενδιαφέρονται για κουβεντούλα ανώδυνη κι ίσα με τον προορισμό του, τον έβλεπαν σαν έναν ταξιδιώτη που γνώριζε πολλά.

Η ταμπέλα του μαγαζιού είχε τ' όνομά του. Η γυναίκα του συγυρίζει, καθαρίζει τον χώρο και σερβίρει τους πελάτες και τους περαστικούς.

Εκείνος δείχνει καθαρά πως έχει συρθεί εκεί μέσα. Όμως, κάθετα πίσω από τον πάγκο, με τ' ακριβά του ρούχα, την χρυσή καδένα περασμένη στο γιλέκο του για μια ήσυχη, αδιάφορη ματιά απέναντι σε όλα.

Οι γονείς του καμάρωναν που ο Γιάγκος ήταν ιδιοκτήτης μπουραρίας. Του έδιναν ευχές, ν' αβγατίσει τα αγαθά του. Για την Ξανθή, κανείς δεν έκανε κουβέντα. Πάντα του μιλούσαν για μια κοπελίτσα στην επαρχία, ψηλή, ομορφούτσικη, με σπίτι δύο πατώματα.

²Χωριό στην περιφερειακή ενότητα Κιλκίς όπου δημιουργήθηκε άτυπος προσφυγικός καταυλισμός

Ο Γιάγκος κουνούσε το κεφάλι του λυπημένα και μουρμούριζε αργά: «Τώρα μπερδεύτηκα. Πάει».

Δεν του καλάρεσε η ιδέα πως μια επαρχιώτισσα μπορούσε να γίνει η δεύτερη γυναίκα του. Άλλωστε, η Ξανθή ήταν λιγότερο φλύαρη και πιο όμορφη από την κοπελίτσα που του κουβέντιαζαν κάθε τόσο οι δικοί του.

Η καλή του ψυχή έφταιγε, ήταν ο ένοχος για τούτο τον γάμο του. Όταν γνώρισε την Ξανθή, την άφησε να μιλάει ώρες ακουμπισμένη στον ώμο του, για τη μίζερη ζωή της. Ύστερα συλλογίστηκε πως ήταν μια κοπέλα της σειράς, δεν αγαπούσε τα λούσα και δεν είχε ξεφύγει καθόλου από την μακρινή εποχή, που ήταν παιδούλα. Ζητούσε μια ήσυχη γωνιά για σπιτάκι κι αγαπούσε την κουζίνα όσο και η μάνα του. Δεν είχαν τα ίδια γούστα. Μα το κατάλαβε αργά, πως έγινε ένα υποτακτικό ανθρωπάκι, χωμένο πίσω από τον πάγκο της μπουραρίας, ενώ εκείνος είχε γεννηθεί γι' αλλιώςτική ζωή.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να απαντήσεις με την ένδειξη Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) στις παρακάτω προτάσεις που αναφέρονται σε θέσεις της συντάκτριας του Κειμένου 1 :

1. Η Ευρώπη επιδεικνύει ανοχή στο θέμα της ενδυμασίας των προσφύγων.
2. Η ενδυμασία αποτελεί έκφραση της πολιτικής ταυτότητας.
3. Η Ελλάδα έχει παράδοση στη μαντίλα και στα χρωματιστά ρούχα.
4. Οι μετανάστες στην Ελλάδα είναι συντηρητικοί στο ντύσιμο.
5. Το ρούχο συνδέεται άρρηκτα με τη συλλογική μνήμη.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην πρώτη παράγραφο η αρθρογράφος του Κειμένου 1 επιλέγει να παραθέσει την ιστορία ενός 14χρονου πρόσφυγα και τα λόγια του επιστημονικού υπεύθυνου του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες. Ποιον σκοπό υπηρετεί η επιλογή της αυτή; Να τεκμηριώσεις την απάντησή σου με βάση το κείμενο.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

«The Fabric of My Life» (1^ηπαράγραφος)

(μέλη οργανώσεων, κοινωνικούς λειτουργούς, εργαζόμενους σε camps κ.λπ.) (2^η παράγραφος)

«αόρατες» (2^η παράγραφος)

Πώς όμως επηρεάζουν εμάς τα ρούχα των μεταναστών; (5^η παράγραφος)

«Ήμασταν πολύ συντηρητικοί πριν» (5^η παράγραφος)

Δικαιολόγησε τη χρήση των εισαγωγικών, της παρένθεσης και του ερωτηματικού στα παραπάνω λεκτικά σύνολα ή προτάσεις του Κειμένου 1.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Προσπάθησε με βάση τα νοήματα του Κειμένου 2 να σκιαγραφήσεις την ψυχοσύνθεση του ήρωα, εξηγώντας πού οφειλόταν η συμπεριφορά του απέναντι στη σύζυγό του. Η απάντησή σου να εκτείνεται σε 100 – 150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

1. ΛΑΘΟΣ
2. ΛΑΘΟΣ
3. ΛΑΘΟΣ
4. ΛΑΘΟΣ
5. ΣΩΣΤΟ

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η αρθρογράφος ξεκινώντας το κείμενό της με την ιστορία ενός 14χρονου πρόσφυγα πετυχαίνει να αποδώσει με άμεσο και ελκυστικό τρόπο το κύριο θέμα προβληματισμού ότι η ενδυμασία δεν είναι μια απλή επιλογή, αλλά προσδιορίζει την ταυτότητα του ατόμου. Μάλιστα, για να το ενισχύσει, αξιοποιεί τα λόγια του επιστημονικού υπεύθυνου του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες. Επιπλέον, στην προλογική παράγραφο καταφέρνει να δημιουργήσει πρωτοτυπία, δημιουργεί περιέργεια και εγείρει το ενδιαφέρον του αναγνώστη για τη συνέχεια του κειμένου.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

τα εισαγωγικά (1^η παράγραφος): τίτλος εκδήλωσης,

η παρένθεση (2^η παράγραφος): παραδείγματα, επεξήγηση,

τα εισαγωγικά (2^η παράγραφος): μεταφορική χρήση της γλώσσας,

το ερωτηματικό (5^η παράγραφος): απορία/προβληματισμός,

τα εισαγωγικά (5^η παράγραφος): μεταφορά ευθέος λόγου.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ο ήρωας:

- παρουσιάζεται εγωιστής, ματαιόδοξος , μεγαλομανής (ταξίδευε αρκετά μέσα στην χώρα και δήλωνε «φοιτητής», είχε γεννηθεί γι' αλλιώτικη ζωή),
- είναι εγκλωβισμένος σε μια μίζερη και ανιαρή ζωή (κουνούσε το κεφάλι του λυπημένα και μουρμούριζε αργά: «Τώρα μπερδεύτηκα...»),
- έχει έναν συμβατικό γάμο με μια κοπέλα που τον συγκίνησε η προσωπική της ιστορία, είναι συμπονετικός και στοργικός (Η καλή του ψυχή έφταιγε...),
- αναγνωρίζει τη δέσμευση απέναντι στη γυναίκα του και δεν υποκύπτει στις πιέσεις της οικογένειας του για δεύτερο γάμο (Πάντα του μιλούσαν για μια κοπελίτσα στην επαρχία...),
- υποκρίνεται για την προσωπική του ευτυχία,
- θεωρεί τον εαυτό του υπεύθυνο για τις επιλογές του (ήταν ο ένοχος για τούτο τον γάμο του),
- είναι άβουλος, άτολμος, ανελεύθερος, αδύναμος (πως έγινε ένα υποτακτικό ανθρωπάκι...) κ.ά.

Κείμενο 1

[Εφηβικά δράματα στον κυβερνοχώρο]

Το παρακάτω κείμενο είναι απόσπασμα από άρθρο που έχει δημοσιεύσει ο Ηλίας Νικολαΐδης στο ΒΗΜΑgazino στις 31 Οκτωβρίου 2014. Ο τίτλος του κειμένου είναι «Οι ζωές των εφήβων» και αναφέρεται στα νέα δεδομένα που έχουν διαμορφώσει στη ζωή και την ιδιωτικότητα των εφήβων οι νέες τεχνολογίες πληροφορικής ή τα τεχνολογικά μέσα με πρόσβαση στο διαδίκτυο.

Η έκφραση «εφηβικό δράμα» χρησιμοποιείται ευρέως, τόσο στον επιστημονικό όσο και στον «κανονικό» κόσμο, για να περιγράψει εξαιρετικά εύστοχα την αντάρα της εφηβικής ηλικίας. Και αν οι τσακωμοί ή οι εξάρσεις αγάπης των εφήβων αποτελούν λόγια του αέρα προορισμένα να ξεχαστούν με την ενηλικίωση, **τι γίνεται όταν αυτά παραμένουν καταγεγραμμένα σε προφίλ στο Facebook, σε βίντεο στο YouTube;** Τι συμβαίνει όταν οι βραδιές της παρόρμησης αποτελούν σημεία ενός παγκόσμιου αφηγήματος, το οποίο γράφεται κάθε δευτερόλεπτο και μπορεί κάποιος να αναζητήσει και να βρει στο Google;

«Το Διαδίκτυο είναι ένα συναρπαστικό μέσο, το οποίο έχει καταστεί πραγματικά απαραίτητο στη σύγχρονη ζωή. Είναι όμως και σκληρό» σημειώνει η Άρτεμις Τσίτσικα, επιστημονική υπεύθυνη της Μονάδας Εφηβικής Υγείας της Β΄ Παιδιατρικής Κλινικής Πανεπιστημίου Αθηνών[...]. «Η δεύτερη ευκαιρία η οποία δίνεται στον πραγματικό κόσμο με το να ζητήσει κάποιος συγγνώμη και να προχωρήσει είναι δύσκολο να δοθεί στο Internet. Εφόσον ανεβάσεις κάτι, σε πολλές περιπτώσεις αυτό θα παραμείνει online για πάντα. Τα αποτελέσματα αυτής της πραγματικότητας τα έχουμε δει σε παιδιά που τραυματίζονται πάρα πολύ, ακριβώς επειδή, για παράδειγμα, έχει φτάσει ένα «silly video»¹ σε εκατομμύρια χρήστες σε ελάχιστο χρονικό διάστημα, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να το ελέγξουν».

Η αντανάκλαση του εφηβικού δράματος στον ψηφιακό χώρο είναι αναμενόμενη σε έναν διασυνδεδεμένο κόσμο. Ωστόσο, η Ντέινα Μπόιντ, κοινωνιολόγος [...], κωδικοποιεί στο βιβλίο της «**It's Complicated: The Social Lives of Networked Teens**» («Είναι περίπλοκο: Η κοινωνική ζωή των διασυνδεδεμένων εφήβων», εκδ. Yale) τα χαρακτηριστικά των δημοσιευόμενων στο Διαδίκτυο πληροφοριών. Αυτές είναι «επίμονες» (δηλαδή έχουν διάρκεια και μένουν στον χρόνο), «εμφανείς» (το κοινό που μπορεί να τις δει είναι μεγάλο), «**διαδιδόμενες**» (μπορούν εύκολα να μοιραστούν)

¹το ανόητο, βλακώδες, γελοίο.

καθώς και «αναζητήσιμες» (μέσω των μηχανών αναζήτησης). Όλα τα παραπάνω στοιχεία γεννούν απορίες για τα θέματα ιδιωτικότητας που προκύπτουν.

Ειδικά στην περίπτωση των εφήβων, η ιδιωτικότητα, πέρα από ανθρώπινο δικαίωμα, αποκτά και άλλη σημασία. «Πρόκειται για μια αντίληψη, η οποία πρώτα από όλα βοηθάει στην αυτονομισή τους» σημειώνει η κυρία Τσίτσικα. «Έχοντας ιδιωτικότητα, αναπτύσσεται μια προσωπικότητα ξέχωρα από την οικογένεια. Αυτό συμβάλλει στην απομυθοποίηση των γονέων, τους ρίχνει από το βάθρο όπου βρίσκονταν ως τότε και οι σχέσεις με τους συνομηλίκους αποκτούν ιδιαίτερη σημασία. Η ιδιωτικότητα βοηθά αναπτυξιακά στο να κατακτηθεί η ενηλικίωση, πράγμα το οποίο αποτελεί ζητούμενο. Είναι κάτι σημαντικό στην εφηβεία, μαζί όμως με την επικοινωνία, την άνευ όρων αγάπη από τους γονείς. Η εφηβεία είναι μια ηλικία που «αντικειμενικά» είναι αρκετά δύσκολη και πρέπει να υπάρχουν οι βάσεις της εμπιστοσύνης, ώστε τα όρια να σημαίνουν προστασία, ασφάλεια και κατεύθυνση – όχι τιμωρία, περιορισμό ή αντίδραση. Τότε πραγματικά τα παιδιά οδηγούνται στο να ζήσουν σε έναν άλλο κόσμο, παράλληλο με εκείνο των γονιών, και ενδέχεται να προκύψουν δυσκολίες που μπορούν να θέσουν σε πραγματικό κίνδυνο τα παιδιά αυτής της ηλικίας».

Κείμενο 2

Αναμονή

Το τραγούδι το έχει ερμηνεύσει ο Μπάμπης Στόκας, βρίσκεται στο μουσικό άλμπουμ Volta, 2010, οι στίχοι είναι του Μάνου Ελευθερίου, η μουσική είναι του Μπάμπη Στόκα.

Έσβησα τα φώτα κι άναψα κεριά
τράβηξα στην άκρη την κουρτίνα
να` ρθει αεράκι σαν παλιό τανγκό
και πως δήθεν θα` ρθεις σαν μια σερπαντίνα.

Κάθε γυρισμό σου τον σκηνοθετώ
και στολίζω μ' άστρα όλο το σπίτι
κι όλο λέω θα` ρθεις και ακροβατώ
κάπου ανάμεσα σ' ελπίδα και σε τύχη.

Έσβησαν οι ώρες μέσα στη σιωπή
σαν ρολόι μόλις ανασαίνω
πότε θα` ρθεις πάλι σαν την αστραπή
μήπως δεν υπάρχεις και άδικα προσμένω ;

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να απαντήσεις με την ένδειξη Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) στις παρακάτω προτάσεις που αναφέρονται σε θέσεις του συντάκτη του Κειμένου 1 :

1. Η συναισθηματική κατάσταση των εφήβων με τις διακυμάνσεις της, αποτυπώνεται εύστοχα στον όρο «εφηβικό δράμα».
2. Οι αναρτήσεις στο διαδίκτυο ελέγχονται σε μεγάλο βαθμό από τους χρήστες.
3. Οι πληροφορίες που δημοσιεύονται στο διαδίκτυο βρίσκονται στη διάθεση όλων των χρηστών.
4. Η ιδιωτικότητα βοηθά στην αυτονόμηση των εφήβων και στην απομυθοποίηση της οικογένειάς τους.
5. Οι έφηβοι έχουν ανάγκη τον περιορισμό, για να είναι ασφαλείς.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην τρίτη παράγραφο του Κειμένου 1 να εντοπίσεις δύο γλωσσικές επιλογές που χρησιμεύουν στη συνοχή του λόγου ανάμεσα στις περιόδους λόγου και τα νοήματά τους.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να δικαιολογήσεις τη χρήση των σημείων στίξης στις παρακάτω περιπτώσεις:

«κανονικό» (1^η παράγραφος): τα εισαγωγικά,

τι γίνεται όταν αυτά παραμένουν καταγεγραμμένα σε προφίλ στο Facebook, σε βίντεο στο YouTube; (1^η παράγραφος): το ερωτηματικό,

«It's Complicated: The Social Lives of Networked Teens» (3^η παράγραφος): τα εισαγωγικά,

«διαδιδόμενες» (3^η παράγραφος): τα εισαγωγικά,

(μπορούν εύκολα να μοιραστούν) (3^η παράγραφος): η παρένθεση.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις σύμφωνα με το Κείμενο 2 την συναισθηματική κατάσταση στην οποία βρίσκεται το πρόσωπο που μονολογεί. Ποιες σκέψεις και συναισθήματα σού προκάλεσε η ανάγνωση; Η απάντησή σου να εκτείνεται σε 100 – 150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

1. ΣΩΣΤΟ
2. ΛΑΘΟΣ
3. ΣΩΣΤΟ
4. ΛΑΘΟΣ
5. ΣΩΣΤΟ

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Γλωσσικές επιλογές:

Ωστόσο: αντίθεση στην άποψη που διατυπώνεται στη θεματική πρόταση.

Αυτές : επαναληπτική αντωνυμία. Αναφέρεται στις πληροφορίες.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

τα εισαγωγικά (1^η παράγραφος): μεταφορική χρήση της γλώσσας,

το ερωτηματικό (1^η παράγραφος): απορία/προβληματισμός,

τα εισαγωγικά (3^η παράγραφος): τίτλος βιβλίου,

τα εισαγωγικά (3^η παράγραφος): μεταφορική χρήση της γλώσσας,

η παρένθεση (3^η παράγραφος): επεξήγηση.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Το ποιητικό υποκείμενο βρίσκεται στη συναισθηματική κατάσταση που δηλώνει ο τίτλος του ποιήματος «Αναμονή». Φαίνεται ότι περιμένει ένα αγαπημένο πρόσωπο από τη ρομαντική ατμόσφαιρα που δημιουργεί στον χώρο (Έσβησα τα φώτα κι άναψα κεριά), τραβά τις κουρτίνες (της πόρτας ή του παράθυρου) «να` ρθει αεράκι σαν παλιό τανγκό». Με την παρομοίωση εκφράζεται ότι η σχέση με το πρόσωπο που περιμένει (μάλλον ερωτική) συνδέεται με το παρελθόν και αποτυπώνεται έντονα στη μνήμη, όπως ο χορός «ταγκό» (βαθιά ερωτικός χορός). Το επίρρημα «δήθεν» στον στίχο 4 υποδηλώνει πίκρα, καθώς το πρόσωπο που μονολογεί έχει πιστέψει κατά βάθος ότι ο/η αγαπημένος/η δεν θα έρθει. Αυτή η ματαίωση, η απογοήτευση φαίνεται στους στίχους 7 και 8 (2^η στροφή), στους οποίους κυριαρχεί το ρήμα «ακροβατώ» δηλώνει τη μετέωρη και ευάλωτη συναισθηματική του κατάσταση (κάπου ανάμεσα σ' ελπίδα και σε τύχη), αν και σκηνοθετεί κάθε γυρισμό του προσώπου, δηλαδή το σκηνικό που στήνει είναι συχνό (έντονο συναίσθημα επιθυμίας, το οποίο αποτυπώνεται και στον στίχο 6 με τη λέξη «άστρα»). Η ματαίωση αποτυπώνεται έντονα και στην τρίτη στροφή του τραγουδιού (Έσβησαν οι ώρες μέσα στη σιωπή σαν ρολόι μόλις ανασαίνω), η σιωπή εκφράζει την όλη κατάσταση με δραματικό τρόπο, το πρόσωπο που μονολογεί μετρά μάταια τις ώρες, περιμένει πότε θα έρθει πάλι (το επίρρημα δείχνει ότι έχει ξανασυμβεί) «σαν αστραπή» (παρομοίωση με την οποία δηλώνεται η ταχύτητα, ο βραχύς χρόνος της επικοινωνίας). Το τραγούδι ολοκληρώνεται με τον στίχο-ερώτηση «μήπως δεν υπάρχουν και άδικα προσμένω;». Με αυτή την ερώτηση κορυφώνεται η απογοήτευση και το αίσθημα ματαίωσης του προσώπου που μονολογεί στο κείμενο.

Παρατήρηση: Τρεις από τις παραπάνω κειμενικές ενδείξεις είναι αρκετές, για να θεωρηθεί επαρκής η απάντηση.

Οι μαθητές/-τριες εκφράζουν τις σκέψεις και τα συναισθήματα που τους προκάλεσε η ανάγνωση ανάλογα με τον βαθμό συναισθηματικής ανταπόκρισης που έχουν.

Κείμενο 1

[Ελληνική γλώσσα: θαύμα ή τραύμα;]

Το κείμενο (απόσπασμα) εκφωνήθηκε από τον φιλόλογο Κωνσταντίνο Καρεμφύλλη στο πλαίσιο διαδικτυακής εκδήλωσης με θέμα «Η διαχρονική συμβολή της Ελληνικής Γλώσσας στον Παγκόσμιο Πολιτισμό», που διοργάνωσε το Τμήμα 601 ΑΧΕΠΑ – Κωνσταντινούπολη «Βόσπορος».

Μιλώντας κανείς για την ελληνική γλώσσα, μιλάει αναγκαστικά άλλοτε για ένα θαύμα και άλλοτε για ένα τραύμα. Θαύμα, για όλα αυτά που έχει επιδαψιεύσει¹ στον συλλογικό ψυχισμό η γλώσσα αυτή, από τους στίχους των ποιητών που απαγγέλλουμε δυνατά σαν να μετέχουμε των αχράντων μυστηρίων² της ζωής, μέχρι το φως των φιλοσόφων με το οποίο φωτίζουμε μερικώς τα μυστήρια της ύπαρξης, και τραύμα από τη συλλογική ακηδία³, την παθολογική αδιαφορία στην αντιμετώπιση της γλώσσας αυτής εκ μέρους των φυσικών της ομιλητών, από το μαράζωμα αυτού του πλούτου που κληρονομήθηκε μέσα στο χρόνο και **αφυδατώνεται χρόνο με το χρόνο**.

Πολύ παρελθόν, αρκετό παρόν και –ελπίζουμε όχι– ελάχιστο μέλλον.[...]

Το πρόβλημα της ανεπαρκούς καλλιέργειας, γνώσης και χρήσης της γλώσσας, τα υπαρκτά προβλήματα της φθοράς, της κακοποίησης, της υποχώρησης, της ξενόφερτης υποκατάστασης δεν μπορούν να ιδωθούν αποκομμένα από τις κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες που τα διαμορφώνουν. Ποιες είναι αυτές; Μια απαξιωμένη εκπαίδευση με πραγματικές ή κατασκευασμένες –για ποικίλους λόγους– ευθύνες, μια επιθετική απαξίωση της πνευματικότητας σε καιρούς επιδεικτικού πλουτισμού ή απειλητικής φτωχοποίησης, η αποθέωση της τεχνοκρατίας που δεν έχει ανάγκη από λέξεις, φράσεις και καλλιέργεια⁴ όταν μπορεί να είναι αποτελεσματική μέσα από ψηφία και συμβολικές διατυπώσεις, η κατάληψη ζωτικών πόρων του ελεύθερου χρόνου των ανθρώπων από ψηφιακές τεχνολογίες, που δεν διαλέγονται, αλλά συνθηματολογούν, που αποθεώνουν το ασήμαντο χωρίς να το πολυσκέφτονται, που **υιοθετούν το ανορθολογικό χωρίς να κρίνουν**, που μιλούν χωρίς να λένε.

Μέσα σε ένα τέτοιο ευρύτερο εθνικό, κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον συναντιόμαστε με τα παιδιά στο ελληνικό σχολείο. Και διαπιστώνουμε καθημερινά ότι είναι μαθητές που

¹ παρέχω κάτι σε αφθονία

²Θεία Κοινωνία

³αδιαφορία, αμέλεια

⁴φροντισμένος λόγος

προέρχονται από οικογενειακά περιβάλλοντα φειδωλά⁵ σε παραστάσεις πνευματικότητας, συναντιόμαστε με παιδιά που αγνοούν ή και απαξιώνουν την ύπαρξη της εφημερίδας, που αντιμετωπίζουν με δυσανεξία την συμβατικότητα του σχολικού βιβλίου και λανθάνουσα επιθετικότητα την ανάγκη του εξωσχολικού βιβλίου, διδάσκουμε παιδιά που αρνούνται να μάθουν πια, έναν νέο μαθητότυπο εγκεφαλικά πυρπολημένο από την άχρηστη πληροφορία που σωρεύτηκε στη ζωή του, από τις πολλαπλές ανάγκες των μαθημάτων, των φροντιστηρίων, των δύο τουλάχιστον ξένων γλωσσών... **Προσπαθούμε να διαλεχθούμε με μια γενιά ολιγόλογη, βραχυλογική και κάποτε, αφατική και βουβή.** Γενιά που κοινωνιολογικά έχει χαρακτηριστεί ως «mute generation», «σιωπηλή, βουβή, άφωνη». [...]

Κείμενο 2

Κόρη ευπειθής

Το απόσπασμα από το διήγημα με αυτό τον τίτλο έχει αντληθεί από το βιβλίο της Αλεξάνδρας Παπαδοπούλου «Κόρη ευπειθής και άλλα διηγήματα», 1993, Αθήνα: Εκδ. Νεφέλη, σ.σ. 7-10.

Η κυρία Παρθενιάδου, επαινούσα την πρωτότοκόν της Αμαλίαν, λέγει αυτά σταυροκοπούμενη.

- Όχι να το καυχηθώ, έδωκα στα παιδιά ανατροφή. Με σέβονται και έξω από τα λόγια μου δε βγαίνουνε. Θεοσεβούμενα, ποτές τους νηστεία δε χαλνούνε. Εκείνη η Αμαλία μου (όχι να το παινεθώ), όλοι την λένε κορώνα των κοριτσιών. Άλλη να ήτανε τον κυρ Ιορδάνη άντρα της τον έπαιρνε; Ποτές δεν το 'κανε, μα η Αμαλία μου το χρυσό μου το κορίτσι τον πήρε, για να μην πη όχι σε μένα.

Καλά έκαμα και δεν τα 'μαθα πολλά γράμματα τα παιδιά μου, να πάρη ο νους τους αέρα και να θέλουνε να σηκώσουνε κεφάλι.

Τι έχει ο κυρ Ιορδάνης; νοικοκύρης άνθρωπος που έχει δέκα κλειδιά στην τσέπη του, από σπίτια και από μαγαζιά. Θα ζήση σαν βασίλισσα και ύστερα αυτός με τα βουνά ίσια ίσια δε θα ζήση, παίρνει έναν άντρα όπως τον θέλει. Πηγαίνω στο σπίτι της και την καμαρώνω· του πουλιού το γάλα της φέρνει, αυτοί οι Ανατολίτηδες αγαπούν τη γυναίκα. Ας έχει την ευχή του Χριστού και της Παναγίας, που μ' άκουσε και τον πήρε.

Αν έπαιρνε κανένα παληκαράκι και ζούσε άσχημη ζωή, καλά ήτανε; Αμ' αυτά κι αυτά κάμνουν οι κοπέλλες και κακοπέφτουνε ή γένουνται γεροντοκόριτσα.

⁵φτωχά

Αυτά λέγει η κ. Παρθενιάδου μονολογούσα (και ενομηγύρει) χωρίς να πάρη αναπνοήν.

Η Αμαλία έγεινε κυρία Ιορδάνου και κατ' αρχάς την εμέθυσεν ο πλούτος του γέροντος.

Έγεινε η κομψοτέρα γυνή του πολυθορύβου Πέραν, και αι ενδυμασίαι της εκίνουν την ζηλοτυπίαν όλων.

Δι' αυτό η κ. Παρθενιάδου έχαιρε τόσω πολύ δια την πρακτικήν ιδέαν και δια την επιτυχή εφαρμογήν της ιδέας ταύτης.

Καμμιά δεν ετόλμησε να αποκαλέση «θύμα» την Αμαλίαν, τα θύματα δεν φαίνονται τόσω αστραπηβόλα και τόσω ευτυχή.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να περιγράψεις με συντομία σε 60 περίπου λέξεις τις συνθήκες που επηρεάζουν το γλωσσικό αίσθημα των ανθρώπων, σύμφωνα με τον ομιλητή του Κειμένου 1.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια νοηματική σχέση συνέχει τη δεύτερη με την τρίτη παράγραφο του Κειμένου 1 και ποια γλωσσικά στοιχεία τις συνδέουν;

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να επιλέξεις τη σωστή απάντηση σε καθεμιά από τις παρακάτω προτάσεις, οι οποίες βασίζονται στο Κείμενο 1 (μια μόνο από τις τέσσερις προτεινόμενες απαντήσεις είναι σε κάθε περίπτωση ορθή):

1. Το ύφος στην πρώτη παράγραφο του κειμένου μπορεί να χαρακτηριστεί:

α. απλό

β. οικείο

γ. λόγιο

δ. ειρωνικό

2. Στη φράση «**αφυδατώνεται χρόνο με το χρόνο**» η λειτουργία της γλώσσας είναι :

α. αναφορική

β. συνυποδηλωτική

γ. δηλωτική

δ. λογική

3. Στη φράση «**Το πρόβλημα της ανεπαρκούς καλλιέργειας**» η λέξη «**ανεπαρκούς**» έχει ως συνώνυμή της τη λέξη:

α. ελλιπούς

β. αναποτελεσματικής

γ. ευτελούς

δ. ανεπανάληπτης

4. Στη φράση «**υιοθετούν το ανορθολογικό χωρίς να κρίνουν**» η λέξη «**υιοθετούν**» έχει ως αντώνυμή της τη λέξη:

α. παραμελούν

β. διατηρούν

γ. απορρίπτουν

δ. αποδοκιμάζουν

5. Η επιλογή του α' ρηματικού προσώπου στην πρόταση «**Προσπαθούμε να διαλεχθούμε με μια γενιά oligόλογη, βραχυλογική και κάποτε, αφατική και βουβή**» από τον ομιλητή:

α. στοχεύει στην ευαισθητοποίηση των δεκτών και εστιάζει στη συλλογική ευθύνη

β. εστιάζει στην ατομική ευθύνη

γ. χρωματίζει συναισθηματικά τον λόγο

δ. παρουσιάζει μια αντικειμενική κατάσταση

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις σύμφωνα με το Κείμενο 2 τη στάση της μάνας απέναντι στον γάμο της κόρης της.
Συμφωνείς ή διαφωνείς με αυτή; Η απάντησή σου να εκτείνεται σε 100 – 150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Συνθήκες που επηρεάζουν το γλωσσικό αίσθημα των ανθρώπων:

- απαξίωση της εκπαίδευσης,
- έλλειψη πνευματικότητας λόγω του πλουτισμού ή της φτωχοποίησης,
- η κυριαρχία μιας τεχνοκρατικής αντίληψης για τη ζωή,
- μονοπώληση του ελεύθερου χρόνου από την ψηφιακή τεχνολογία,
- φτωχό από πνευματικά ερεθίσματα οικογενειακό περιβάλλον,
- απαξίωση έντυπου λόγου (εφημερίδα, σχολικό, εξωσχολικό βιβλίο).

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Νοηματική σχέση: αίτιο – αποτέλεσμα

Γλωσσικά στοιχεία:

Αποτέλεσμα: Το πρόβλημα της ανεπαρκούς καλλιέργειας, γνώσης και χρήσης της γλώσσας, όπως αυτό φαίνεται στο σχολείο.

Αίτια: κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες=> απαξιωμένη εκπαίδευση, απαξίωση της πνευματικότητας, αποθέωση της τεχνοκρατίας, μονοπώληση του ελεύθερου χρόνου από την ψηφιακή τεχνολογία.

Με τη φράση «Μέσα σε ένα τέτοιο ευρύτερο εθνικό, κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον» συμπυκνώνεται το νόημα των παραπάνω λόγων που ευθύνονται για τη γλωσσική ανεπάρκεια κυρίως των νέων.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

1. γ

2. β
3. α
4. γ
5. α

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Στάση της μάνας απέναντι στον γάμο της κόρης:

- υπηρετεί το κοινωνικό στερεότυπο, καθώς θεωρεί ότι ο γάμος της κόρης είναι δική της απόφαση (μα η Αμαλία μου το χρυσό μου το κορίτσι τον πήρε, Θα ζήσει σαν βασίλισσα...)
- επαινεί με δουλικότητα την ηθική ποιότητά της (Όχι να το καυχηθώ, έδωκα στα παιδιά ανατροφή. Με σέβονται και έξω από τα λόγια μου δε βγαίνουνε. Θεοσεβούμενα, ποτές τους νηστεία δε χαλνούνε)
- εξαίρει την υποταγή στη θέλησή της (...για να μην πη όχι σε μένα.)
- είναι συντηρητική, οπισθοδρομική και έχει αναχρονιστικές αντιλήψεις για την αξία της μόρφωσης (Καλά έκαμα και δεν τα 'μαθα πολλά γράμματα τα παιδιά μου, να πάρη ο νους τους αέρα και να θέλουνε να σηκώσουνε κεφάλι)
- είναι πονηρή, μνησικάκη, αλαζονική και εγωπαθής (Αν έπαιρνε κανένα παληκαράκι και ζούσε άσχημη ζωή, καλά ήτανε; Αμ' αυτά κι αυτά κάμνουν οι κοπέλλες και κακοπέφτουνε ή γένουνται γεροντοκόριτσα, αι ενδυμασίοι της εκίνουν την ζηλοτυπίαν όλων.) κ.ά.

Οι μαθητές/-τριες μπορούν να τοποθετηθούν για τη θέση της γυναίκας στις μέρες μας, καθώς έχει απαλλαγεί από κοινωνικά στερεότυπα, διεκδικεί τα δικαιώματα στη μόρφωση και στην εργασία, στηρίζει τις προσωπικές της επιλογές κ.ά.

Κείμενο 1

Ελευθερία και γλώσσα: Η οικοδόμηση της εθνικής ταυτότητας στηρίζεται άμεσα στη γλωσσική ταυτότητα

Απόσπασμα από κείμενο του Χρήστου Κλαίρη, ομότιμου καθηγητή Γενικής Γλωσσολογίας στη Σορβόνη, με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας. Αντλήθηκε από την ιστοσελίδα: www.lifo.gr (9.2.2021).

Η συμβολική επιλογή της επετείου του θανάτου του Διονυσίου Σολωμού (9 Φεβρουαρίου) για να γιορτάζεται η «Παγκόσμια Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας» με οδηγεί να υπενθυμίσω τη γνωστή ρήση του ποιητή στον «Διάλογό» του:

μήγαρις έχω άλλο στο νου μου πάρεξ ελευθερία και γλώσσα¹

Ελευθερία και γλώσσα είναι έννοιες αλληλένδετες και δεν είναι τυχαίο ότι ο ποιητής διατυπώνει αυτή την αλήθεια σε μια ιστορική περίοδο όπου οικοδομείται το νεοσύστατο ελληνικό κράτος.

Η γλώσσα κάθε λαού αποτελεί το σπουδαιότερο πολιτισμικό μνημείο πάνω στο οποίο βρίσκεται ανεξίτηλα αποτυπωμένη όλη η ιστορία του. Πάνω στη γλώσσα σμιλεύεται² η ιστορία κάθε λαού.

Φαντασθείτε μια Ελλάδα ελεύθερη που δεν μιλάει ελληνικά! Αλλά με το ίδιο σκεπτικό φαντασθείτε μια Γαλλία που δεν μιλάει γαλλικά, μια Γερμανία που δεν μιλάει γερμανικά κ.ο.κ.!

Με άλλα λόγια η οικοδόμηση της εθνικής ταυτότητας στηρίζεται άμεσα στη γλωσσική ταυτότητα. Η Ελλάδα υπάρχει ως Ελλάδα, γιατί μιλάει ελληνικά. Αν θέλουμε να διαφυλάξουμε την ελληνικότητά μας, είναι απαραίτητο να διαφυλάξουμε τη γλώσσα μας ως κόρην οφθαλμού.

Η γλώσσα, κάθε γλώσσα, είναι άρρηκτα συνυφασμένη με τον ανθρώπινο βίο, με την ανθρώπινη ζωή. Μέσα στη γλώσσα που χρησιμοποιεί κάθε κοινωνικό σύνολο, κάθε λαός μπορούμε να ανιχνεύσουμε τις περισσότερες πολιτισμικές αξίες και ιδιαιτερότητες που μας επιτρέπουν να τον αναγνωρίσουμε. Η γλώσσα κάθε λαού αποτελεί το σπουδαιότερο πολιτισμικό μνημείο πάνω στο οποίο βρίσκεται ανεξίτηλα αποτυπωμένη όλη η ιστορία του. Πάνω στη γλώσσα σμιλεύεται η ιστορία κάθε λαού.

¹ μήπως έχω κάτι άλλο στον νου μου εκτός από την ελευθερία και τη γλώσσα

² διαμορφώνεται

Όλες οι γλώσσες του κόσμου –υπολογίζουμε ότι μιλιούνται σήμερα στον πλανήτη μας γύρω στις 6.000 γλώσσες– όλες οι γλώσσες του κόσμου, υπ’ αυτή την έννοια, αποτελούν πολιτισμική κληρονομιά της ανθρωπότητας. Προσοχή όμως: οι γλώσσες μπορούν και να εξαφανιστούν. Σήμερα κανένας λαός δεν μιλάει λατινικά, αλλά ούτε και χεττιτικά που μιλιόντουσαν στη Μικρά Ασία γύρω στη 2η χιλιετία π.Χ. από τους Χετταίους ή Χιττίτες. Σύμφωνα με ανακοίνωση της Ουνέσκο (υπ. αριθμ. 2002-07) στα πλαίσια του 21ου αιώνα, του αιώνα μας, 50 έως 80% των ομιλουμένων σήμερα γλωσσών, πρόκειται να εξαφανιστούν. Κατά κανόνα θεωρούμε ότι μια γλώσσα απειλείται να εξαφανιστεί, όταν παύουν οι γονείς να την μεταδίδουν στα παιδιά τους, όταν παύει να χρησιμοποιείται στην επικοινωνία.

Κείμενο 2

Αδέσποτα σκυλιά

Ποίημα του Αργύρη Μαρνέρου. Ποιητική συλλογή «Οι Άρχοντες» (1985)

Ξέρετε τι τιμή τα κάνουνε
Όταν τα ζώα αυτά
Τα ονομάζουμε αδέσποτα
Είναι χωρίς κυρίους
Χωρίς αφεντικά το νιώθετε
Αυτό δεν είναι πια τιμή
Αυτό είναι προνόμιο
Γι’ αυτό και κάθε εξουσία
Τους ρίχνει φόλα με ευχαρίστηση

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Ποιες σκέψεις καταθέτει ο συντάκτης του Κειμένου 1 σχετικά με την προσφορά της γλώσσας (50-60 λέξεις);

Μονάδες 10

2^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Να χαρακτηρίσεις την καθεμία από τις ακόλουθες προτάσεις ως σωστή ή λανθασμένη (μονάδες 4) και να αιτιολογήσεις με συντομία τις επιλογές σου (μονάδες 6).

α. Η 1^η και η 2^η παράγραφος ενωμένες («Η συμβολική επιλογή της επετείου ... όπου οικοδομείται το νεοσύστατο ελληνικό κράτος.») θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως πρόλογος στο κείμενο αυτό, όπως σου έχει δοθεί.

β. Η τελευταία παράγραφος («Όλες οι γλώσσες του κόσμου ... όταν παύει να χρησιμοποιείται στην επικοινωνία.») θα μπορούσε να λειτουργήσει ως επίλογος στο κείμενο αυτό, όπως σου έχει δοθεί.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Παρόλο που το κείμενο είναι ανάρτηση σε ιστοσελίδα, εμφανίζει χαρακτηριστικά μιας προφορικής ομιλίας προς κάποιο ακροατήριο. Να εντοπίσεις τρεις γλωσσικές/ υφολογικές επιλογές που παραπέμπουν σε ομιλία, αιτιολογώντας με συντομία τις επιλογές σου.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4

Το ποιητικό υποκείμενο αποδίδει θετικό ή αρνητικό περιεχόμενο στη λέξη «αδέσποτος»; Για ποιο λόγο; Ποιες είναι οι δικές σου σκέψεις; Στην απάντησή σου να βασιστείς σε στοιχεία του ποιήματος. (100-150 λέξεις)

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Η γλώσσα συμβαδίζει με την ελευθερία ενός έθνους.
- Με τη γλώσσα ένας λαός διαμορφώνει την ιστορία του και τα στοιχεία του πολιτισμού του.
- Με τη γλώσσα διατηρείται η εθνική του ταυτότητα. Έτσι, μέσω της γλώσσας συνειδητοποιεί ότι είναι ένα σύνολο διαφορετικό από τα άλλα/ αναγνωρίζει ότι διαφοροποιείται από άλλα έθνη.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- **α. Σωστό:** στις παραγράφους αυτές παρατίθενται η κατευθυντήρια ιδέα του κειμένου (η σχέση της γλώσσας με την ελευθερία) αλλά και η αφόρμηση (Παγκόσμια Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας).
- **β. Λάθος:** στην τελευταία παράγραφο κατατίθεται μια πρόσθετη πληροφορία που λειτουργεί ως επιπλέον υποστηρικτικό δεδομένο στους προηγούμενους συλλογισμούς, οπότε δεν συνιστά επίλογο, εφόσον δεν δίνεται η αίσθηση ανακεφαλαίωσης/ ολοκλήρωσης του κειμένου.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

- α΄ ενικό ρηματικό πρόσωπο (με οδηγεί να υπενθυμίσω): οικειότητα με το ακροατήριο
- β΄ πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο (Φαντασθείτε): διάθεση επικοινωνίας με το ακροατήριο

- επανάληψη λέξεων: για έμφαση («Η γλώσσα, κάθε γλώσσα») και υπενθύμιση στο ακροατήριο, δεδομένου ότι παρεμβάλλεται μια άλλη πληροφορία («Όλες οι γλώσσες του κόσμου –υπολογίζουμε ότι μιλιούνται σήμερα στον πλανήτη μας γύρω στις 6.000 γλώσσες– όλες οι γλώσσες του κόσμου»)
- θαυμαστικό («...που δεν μιλάει ελληνικά!»): προσδίδεται ένταση, παραπέμπει σε επιτονισμό/ χρωματισμό/ αύξηση της έντασης της φωνής.
- μικροπερίοδος λόγος, απλές κύριες προτάσεις σε πολλά σημεία: απομονώνονται, τονίζονται οι σκέψεις και είναι ευκολότερη η παρακολούθηση της ομιλίας.
- ασύνδετο σχήμα («...μια Γαλλία που δεν μιλάει γαλλικά, μια Γερμανία που δεν μιλάει γερμανικά...»): τονίζεται emphaticά το εύρος των παραδειγμάτων.
[Ζητούνται 3 γνωρίσματα]

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

- Αποδίδεται θετικό περιεχόμενο («τι τιμή τα κάνουν», «Αυτό είναι προνόμιο»)
- Διότι: η εστίαση βρίσκεται στην ανεξαρτησία, τον απεγκλωβισμό. Ο «αδέσποτος» βρίσκεται σε πλεονεκτική θέση, καθώς δεν υποτάσσεται στην εξουσία («χωρίς κυρίους», «Χωρίς αφεντικά») και, μάλιστα, την απειλεί λόγω του ελεύθερου πνεύματος, γι' αυτό και ο ισχυρός επιχειρεί να τον εξοντώσει («φόλα»).
- Ο/Η μαθητής/-τρια, εν συνεχεία, μπορεί να εκφράσει τις δικές του απόψεις (επιδοκιμασία της στάσης, ο κίνδυνος που διατρέχει όποιος δεν υποτάσσεται, οι λόγοι που διώκεται κ.α.)
- Θετικά αξιολογείται η εστίαση του/ης μαθητή/τριας σε κειμενικούς δείκτες/ στοιχεία τεχνικής, στην περίπτωση που ως στοιχεία δεν αξιοποιήθηκαν στο Θέμα 3. Π.χ. τα αδέσποτα σκυλιά και η φόλα ως σύμβολα, το κυρίαρχο οξύμωρο (το αδέσποτο σκυλί θεωρείται προνομιούχο).

Κείμενο 1

Το χάσμα των γενεών ένα σύγχρονο φαινόμενο;

Το κείμενο υπογράφεται από την Ευτυχία Τσελεκίδου, δημοσιεύτηκε στις 28.12.2013 στη μαθητική Εφημερίδα «Μαθουτοπία» του Παλλατίδειου Γενικού Λυκείου του Σιδηροκάστρου. Έχει συντομευτεί για τις ανάγκες της εξέτασης.

Το χάσμα των γενεών είναι ένα φαινόμενο με διαχρονική παρουσία στην εξέλιξη της ανθρωπότητας. Πρόκειται για την προβληματική επικοινωνία που υπάρχει ανάμεσα σε διαδοχικές γενιές, για παράδειγμα ανάμεσα σε γονείς και παιδιά. Δηλαδή το χάσμα των γενεών δε σημαίνει έλλειψη επικοινωνίας, όπως συχνά ακούγεται, επικοινωνία υπάρχει ανάμεσα στις γενιές, όμως δεν είναι αυτή που πρέπει, γιατί δεν είναι εποικοδομητική. Το φαινόμενο αυτό έχει αποκτήσει μεγάλες διαστάσεις στην εποχή μας, αφού ευνοούν την «ανάπτυξή» του οι κοινωνικές συνθήκες που επικρατούν.

Το χάσμα των γενεών συνήθως εκδηλώνεται μεταξύ γονέων και παιδιών. Συγκεκριμένα, τα παιδιά, δηλαδή η νέα γενιά, έχει διάθεση για δημιουργία, θέλουν να δημιουργούν καινούργια πράγματα, να τα ερευνούν και να εξελίσσονται με τα χρόνια. Αντίθετα, στην προηγούμενη γενιά, στους γονείς, κυριαρχεί ο συντηρητισμός, δηλαδή η αδυναμία ανανέωσης τους. Με άλλα λόγια, οι νέοι έχουν δυναμισμό, διάθεση για δράση, ενώ οι παλιοί έχουν παγιωμένες απόψεις. Ακόμα, οι νέοι θέλουν να αναζητήσουν κάτι καινούργιο, είναι πιο δεκτικοί σ' αυτό και το συνηθίζουν ευκολότερα από τους ανθρώπους που είναι σε μεγάλη ηλικία, γιατί αυτοί έχουν αδυναμία προσαρμογής σε καθετί νέο. Τέλος, οι νέοι έχουν έλλειψη εμπειριών, ενώ οι μεγαλύτεροι έχουν πείρα σε περισσότερα θέματα .

Οι αιτίες δημιουργίας του χάσματος των γενεών είναι αρκετές. Κάθε γενιά ζει και αναπτύσσεται κάτω από τις επιδράσεις μιας διαφορετικής εποχής. Έτσι και σήμερα, οι νέοι χρησιμοποιούν διαφορετικό τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς από ό,τι οι μεγαλύτεροι. [...] Παρ' όλα αυτά, η προβληματική επικοινωνία, το χάσμα των γενεών, μπορεί να φέρει θετικά αποτελέσματα, αν και οι δύο πλευρές το θελήσουν. Και αυτό θα επιτυγχάνεται σιγά-σιγά. Εφόσον υπάρχει διάθεση για διάλογο, σεβασμός του άλλου, σύνεση και κατανόηση το χάσμα αυτό μπορεί να μετριαστεί, όχι όμως και να εξαλειφθεί. Πάντα θα υπάρχει!

Κείμενο 2

Η μουριά στην Τούμπα

Απόσπασμα από το ομώνυμο διήγημα της Αγγελικής Ταλιγκάρου . Η μουριά στην Τούμπα και άλλα διηγήματα. Σειρά: Κήπος, 2018.

Κατά τις έντεκα ξυπνούσε ο αδερφός μου. Ξενυχτισμένος όπως πάντα. «Είναι η δουλειά του», έλεγε η μαμά για τον κανακάρη της. Σερβιτόρος στο μαγαζί του μπαμπά. Μα όλοι ήξεραν πως δεν ήταν η δουλειά του, ήταν ο χαρακτήρας του. Κακομαθημένος, εγωιστής, χαϊδεμένος. Ψηλός, όμορφος και χαλασμένος από τα πρώτα τρυφερά του χρόνια.

- Αγγελικούλα, το κουστούμι μου το σίδερωσες; [...]

- Άντε κόρη μου, άντε να σιδερώσεις να μη φωνάζει πάλι.

Σηκωνόμουν ανόρεχτη μα σηκωνόμουν...

Δεν έλεγα όχι στη μάνα μου, την αγαπούσα και την υπάκουα, γιατί ένιωθα βαθιά μέσα μου πως είχε την ανάγκη μου σε τόσα πράγματα. Ο γιατρός δεν την άφηνε να σκύβει, να μη χειροτερέψουν τα μάτια της, να μη βγαίνει στον πολύ ήλιο, όχι πολλή ζέστη, όχι πολύ κρύο. Όλα βλάπτουν τα είδη χαλασμένα μάτια της. Ζούσε μέσα στις σκιές. Εγώ ήμουν τα μάτια της. Έκανα ό,τι μου έλεγε. Έβαζα γρήγορα το σίδερο. Στις πρώτες αναμνήσεις μου το σίδερο ήταν ένα μαύρο, βαρύ, μαντεμένιο με κάρβουνα. [...] Αργότερα ήτανε ηλεκτρικό, με ξύλινη λαβή, αλλά πάλι βαρύ ασήκωτο για τα λεπτά μου χέρια. Ευκολία πια, καθαριότητα, τέρμα τα ατυχήματα, πετάχτηκε μία σπίθα, έκαψε λίγο το πέτο ή το ρεβέρ. Σιδέρωνα τα μακριά παντελόνια -δύο μέτρα μπόι ο αδερφός μου - τα μακριά σακάκια με τις φαρδιές πλάτες, μονοκούμπι ή διπλοκούμπι, ανάλογα η μόδα. Και μόλις τελείωνα και έλεγα να καθίσω, η ίδια φωνή πάλι:

_ Αγγελικούλα, έβαψες τα παπούτσια μου;

_ Άντε κόρη μου, άντε να μη φωνάζει. Θα του πάω εγώ το κουστούμι...

Έβαφα και τα παπούτσια, του τηγάνιζα και τα αυγά. Καθόταν στο μεγάλο τραπέζι της τραπεζαρίας, ήθελε και το αλάτι στο τραπέζι και εμένα δίπλα του, να αστείευτεί να γελάσουμε, να αρχίσει καλά η μέρα του στις δώδεκα ή στις μία το μεσημέρι. Και όταν ντυνόταν πια τον καμαρώναμε, ψηλός μελαχρινός, κυπαρισσάκι αληθινό στο φρεσκοσιδερωμένο κουστούμι του, γελαστός, ευχαριστημένος με τον εαυτό του και με μας, που τον δεχόμασταν έτσι όπως ήταν.

Μια δύσκολη στιγμή ήταν αυτή που ζητούσε λεφτά πριν φύγει. Γελαστός σα να μη συμβαίνει τίποτα, έπαιρνε, στραγγίζει από τη μάνα μου ό,τι είχε.

_ Θα σου τα δώσω μόλις βγάλω.

Έπαιρνε τα δίδακτρα από το φροντιστήριο Αγγλικών μου, τα λεφτά που είχε στην άκρη για το φως, για το τηλέφωνο... Και έφευγε αφήνοντας πίσω του έναν αέρα κοσμοπολίτικο, ότι δηλαδή δεν είμαι εγώ εκ του κόσμου τούτου. Όλα θα είναι καλά μέχρι να πιάσω την καλή.

Κι εγώ πίσω στη μουριά¹. Τέρμα τα ονειροπολήματα, βουτιά στα βιβλία. Να συμμαζέψω τα ασυμμάζευτα, να πω τα μαθήματα βιαστικά απέξω, με δικά μου λόγια αναγκαστικά, μία τηγανιά πατάτες για μεσημεριανό και δρόμο για το σχολείο.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Με βάση τα δεδομένα του Κειμένου 1, τι σημαίνει «χάσμα γενεών», πώς κυρίως εκδηλώνεται και γιατί; (60-70 λέξεις)

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η συντάκτρια οργανώνει το Κείμενο 2 βασισμένη στις ακόλουθες τεχνικές. Να καταγράψεις ενδεικτικά χωρία για καθεμία από αυτές:

- α. παράδειγμα (ένα ενδεικτικό χωρίο)
- β. ορισμός (ένα ενδεικτικό χωρίο)
- γ. αντίθεση (ένα ενδεικτικό χωρίο)
- δ. αιτιολόγηση (δύο ενδεικτικά χωρία)

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να αντικαταστήσεις στην τελευταία παράγραφο του Κειμένου 1 τις υπογραμμισμένες λέξεις με μια λέξη ισοδύναμη νοηματικά προσέχοντας, ώστε να μη διαφοροποιηθεί το νόημα στο γλωσσικό περιβάλλον στο οποίο βρίσκονται.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4

¹ Εννοεί στη βεράντα, στην οποία έκανε ίσκιο μία μουριά.

Ποιες σκέψεις σας γεννώνται όσον αφορά τη θέση στην οποία βρίσκεται η αφηγήτρια (100-150 λέξεις);

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Ως χάσμα γενεών ορίζεται η προβληματική επικοινωνία των διαδοχικών γενεών (και όχι η έλλειψη επικοινωνίας).
- Εκδηλώνεται συνήθως ανάμεσα στους γονείς και στα παιδιά.
- Τα παιδιά έχουν διάθεση δημιουργίας, μάθησης, έρευνας και προόδου.
- Οι γονείς είναι πιο συντηρητικοί και με διαμορφωμένες απόψεις.
- Οι νέοι είναι πιο δεκτικοί στα δεδομένα της εποχής, ενώ οι μεγαλύτεροι σε ηλικία δε διαθέτουν την ίδια προσαρμοστικότητα, έχουν όμως εμπειρίες που στερούνται οι νεότεροι.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- **παράδειγμα (ζητείται ένα ενδεικτικό χωρίο):** για παράδειγμα ανάμεσα σε γονείς και παιδιά (1^η παράγραφος)
- **ορισμός (ζητείται ένα ενδεικτικό χωρίο):** Πρόκειται για την προβληματική επικοινωνία που υπάρχει ανάμεσα σε διαδοχικές γενιές, (...) Δηλαδή το χάσμα των γενεών δε σημαίνει έλλειψη επικοινωνίας, όπως συχνά ακούγεται, επικοινωνία υπάρχει ανάμεσα στις γενιές, όμως δεν είναι αυτή που πρέπει, γιατί δεν είναι εποικοδομητική. (1^η παράγραφος)
- **αντίθεση (ζητείται ένα ενδεικτικό χωρίο):** Με άλλα λόγια, οι νέοι έχουν δυναμισμό, διάθεση για δράση, ενώ οι παλιοί έχουν παγιωμένες απόψεις. (2^η παράγραφος)
- **αιτιολόγηση (ζητούνται δύο ενδεικτικά χωρία):** Το φαινόμενο αυτό έχει αποκτήσει μεγάλες διαστάσεις στην εποχή μας, αφού ευνοούν την «ανάπτυξη» του οι

κοινωνικές συνθήκες που επικρατούν. (παράγραφος 1), Ακόμα, οι νέοι θέλουν να αναζητήσουν κάτι καινούριο, είναι πιο δεκτικοί σ' αυτό και το συνηθίζουν ευκολότερα από τους ανθρώπους που είναι σε μεγάλη ηλικία, γιατί αυτοί έχουν αδυναμία προσαρμογής σε καθετί νέο (παράγραφος 2)

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Χάσματος: απόστασης, διάστασης

Επιδράσεις: επιρροές, κελεύσματα (μτφ)

Προβληματική: δυσχερής, δύσκολη

Σύνεση: φρόνηση, λογική, αυτοσυγκράτηση

να μετριαστεί: να περιοριστεί.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

- Οποιαδήποτε διαπίστωση από τους μαθητές/-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί/ τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του αποσπάσματος, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.
- Θετικά αξιολογείται η εστίαση του μαθητή/-τριας σε κειμενικούς δείκτες, στον τρόπο γραφής χωρίων με ιδιαίτερο ενδιαφέρον, στην περίπτωση που ως στοιχεία δεν αξιοποιήθηκαν στο Θέμα 3. Π.χ. επαναλαμβανόμενη στιχομυθία που παρατίθεται σε ευθύ λόγο: «Αγγελικούλα, σιδέρωσες/ έβαψες;... Άντε κόρη μου»).
- Ενδεικτικά: Η Αγγελική βρίσκεται εγκλωβισμένη σε μία κατάσταση από την οποία δεν είναι δυνατόν να ξεφύγει χωρίς να δυσανεστήσει κάποιο μέλος της οικογένειας. Το ενδιαφέρον της για την άρρωστη μητέρα της την αναγκάζει να υπηρετεί τον αδελφό της αγόγγυστα, παρόλο που ενοχλείται από τη συμπεριφορά του. Παραγκωνίζει τις δικές της ανάγκες για χάρη των υπολοίπων. Έχει επίγνωση του γεγονότος ότι την εκμεταλλεύονται, όμως δεν αντιδρά εξαιτίας της ευαισθησίας της.

Κείμενο 1

**Ένα ευρηματικό υπαίθριο αναγνωστήριο θέλει να καταπολεμήσει
τον αναλφαβητισμό στην Ινδία**

Το άρθρο που ακολουθεί δημοσιεύτηκε στον ιστότοπο www.lifo.gr την 1-8-2021.

Στην Ινδία ο στόχος της κυβέρνησης είναι να καταπολεμήσει ανάμεσα στους νέους ενήλικους άνδρες και γυναίκες τον αναλφαβητισμό μέχρι το 2030. Οι αριθμοί αποκαλύπτουν μια τραγική πραγματικότητα. Περίπου 750 εκατομμύρια άτομα άνω των 15 ετών δεν έχουν ακόμη βασικές δεξιότητες ανάγνωσης και γραφής. Η προσπάθεια να μάθουν να διαβάζουν θα οδηγήσει στη μείωση του εγκλήματος, στην ανακούφιση από τη φτώχεια, στη βελτίωση της υγείας και την αύξηση της απασχόλησης.

Το αρχιτεκτονικό γραφείο Nudes ετοίμασε στο Μπουμπάι μια υπαίθρια αρθρωτή κατασκευή που μπορεί να λειτουργεί ως βιβλιοθήκη, αλλά και ως υπαίθριο αναγνωστήριο και στοχεύει να προωθήσει την αρετή της μάθησης μέσω της δημιουργίας ενός διαδραστικού χώρου.

Το περίπτερο «Book Worm» είναι σε ανοιχτό χώρο, για να μπορέσει να προτρέψει παιδιά και νέους που διστάζουν να περάσουν το κατώφλι βιβλιοθηκών και αποφεύγουν τις δομές και τα θεσμικά όργανα, να νιώσουν πιο άνετα με έναν τόπο ανάγνωσης.

Ο στόχος ήταν να δημιουργηθεί ένα τοπίο βιβλίων που καλεί τα παιδιά να εξερευνήσουν και να μάθουν ταυτόχρονα. «Θέλαμε τα παιδιά να ασχολούνται με την ανάγνωση ως διασκεδαστική δραστηριότητα, να τα ενθαρρύνουμε να διαλέγουν βιβλία και να διαβάζουν, ανεξάρτητα από τη γλώσσα. Το περίπτερο είναι σαν ένα «σκουλήκι» που μέσα από το τοπίο γεννήθηκε, για να προσφέρει μια μοναδική εμπειρία περιήγησης κατά μήκος ενός μονοπατιού» λένε οι αρχιτέκτονες.

Το «Book Worm» είναι ένα αναπτυσσόμενο περίπτερο κατασκευασμένο από περίπου 3.600 αρθρωτά προκατασκευασμένα στοιχεία, για να φιλοξενήσει βιβλία και χώρους για ανάγνωση. Έχει αποτύπωμα χαμηλού άνθρακα και προωθεί τεχνολογίες αειφόρου οικοδόμησης, για να φιλοξενήσει ανάγνωση, δραστηριότητες αφήγησης και να αναπτύξει την κοινωνικότητα.

Το περίπτερο κατασκευάστηκε και αναπτύχθηκε επιτόπου εντός μίας εβδομάδας. Φιλοξενεί βιβλία που έχουν δωρηθεί από διάφορα σχολεία σε όλη την πόλη. Αυτά τα βιβλία θα δωρηθούν στο τέλος σε ΜΚΟ¹ και σε άπορα παιδιά, όταν το περίπτερο διαλυθεί και

¹ ΜΚΟ : Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

ταξιδεύει σε άλλα μέρη της χώρας, τόσο σε αγροτικές όσο και σε αστικές περιοχές, διαδίδοντας το μήνυμα της ενδυνάμωσης μέσω της εκπαίδευσης.

Κείμενο 2

Ένας ελεύθερος πολίτης

Το απόσπασμα προέρχεται από το βιβλίο του Ζήση Σκάρου (1917 -1997) «Το κορίτσι με το σαντούρι», εκδ. Μέλισσα, Αθήνα: 1963.

Στην αποθήκη (του κύριου Δημήτρη) δούλευε πάνω από μια βδομάδα. Το βράδυ κοιμόταν πάνω στα σανίδια και το πρωί τον ξυπνούσε η κόρη της καθαρίστριας. Λενιώ την έλεγαν. [...]
Ένα απόγευμα καταφθάνει πάλι η μάνα της και τον φωνάζει όξω.

- Σου είπε τίποτα ο κυρ Δημητράκης;

- Όχι.

- Κάτι θέλει να σου πει. Πήγαινε τώρα και θύμισέ του.

Γύρισε και μπήκε στο γραφείο.

- Έχετε να μου πείτε τίποτα, αφεντικό;

- Πόσω χρονών είσαι;

- Είκοσι.

- Έχεις γονιούς;

- Έχω, μα είναι μακριά, στο χωριό.

- Και συ τι κάνεις εδώ;

- Τίποτα. Είμουν άνεργος, βρήκα μια μέρα την κυρα-Μαρία την καθαρίστρα και μ' έφερε σε σας.

Τ' αφεντικό χαμογέλασε. Κάτι ήθελε φαίνεται να του πει και δεν ήξερε πώς ν' αρχίσει...
Ξάφνου του πετάει τον πόντο.

- Σ' αρέσει, βρε, η Λενιώ;

Τα 'χασε. Ένωσε να κοκκινίζουν τα μάγουλά του κι έσκυψε το κεφάλι.

- Έλα, πες. Σ' αρέσει; Αν ξέρεις μάλιστα και κάμποσα γραμματάκια... Θα σου βρω εγώ καλύτερη δουλειά.

- Είμαι φοιτητής, ψιθύρισε.

- Τι είσαι; Τινάχτηκε πάνω τ' αφεντικό.

- Είμαι φοιτητής της νομικής.

- Φοιτητής; Καλά. Πήγαινε. Θα μιλήσω στην κυρα-Μαρία...

Βγήκε κι ακούμπησε σε μια τρακάδα ξύλα. Καθώς σκεφτόταν αν έπρεπε να τρέξει ως το σπίτι της καθαρίστριας να μάθει τι έγινε, βλέπει ξάφνου την κυρα-Μαρία να ορμά κλεφτά στο γραφείο.

Όταν βγήκε, είχε άλλη όψη. Είταν αρκετά ταραγμένη και μ' ένα νευρικό γέλιο του λέει:

- Είσαι γραμματιζούμενος, κανακάρη μου; Και δε μου το 'λεγες; Ακούς γραμματιζούμενος! Να, πάρε διάβασε, αφού ξέρεις να διαβάζεις!... του πέταξε ένα σημείωμα κι αρπάζοντας την κουβέρτα που του είχε δώσει η Λενιώ, έφυγε φορτσάτη.

Μουδιασμένος άνοιξε το σημείωμα κι άρχισε να διαβάζει: «Αγαπητέ κύριε. Σας ζητώ συγγνώμη για την πλάνη μου. Είσαστε ελεύθερος. Δημήτριος Καλούδας».

Έκανε το σημείωμα κομματάκια κι αφέθηκε να παρασυρθεί απ' το πλήθος του δρόμου σαν ελεύθερος πια, όπως είταν, πολίτης.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να παρουσιάσεις συνοπτικά σε 60-70 λέξεις τα χαρακτηριστικά του περιπτέρου «Book Worm», καθώς και τον σκοπό κατασκευής του, σύμφωνα με τις πληροφορίες που περιέχονται στο Κείμενο 1.

Μονάδες 10

2ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να επιβεβαιώσεις τον δομικό ρόλο της 1ης παραγράφου του Κειμένου 1 ως προλόγου επισημαίνοντας δύο (2) στοιχεία.

Μονάδες 10

3ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να μετασχηματίσεις τα παρακάτω υπογραμμισμένα ρηματικά σύνολα του κειμένου σε ονοματικά κάνοντας και τις απαραίτητες αλλαγές (μονάδες 9). Ποια διαφοροποίηση παρατηρείς ως προς το ύφος λόγου; (μονάδες 6)

στοχεύει να προωθήσει την αρετή της μάθησης

Ο στόχος ήταν να δημιουργηθεί ένα τοπίο βιβλίων

προωθεί τεχνολογίες αειφόρου οικοδόμησης, για να αναπτύξει την κοινωνικότητα

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Πώς ερμηνεύεις τη στάση της κυρα -Μαρίας και του εργοδότη μετά την αποκάλυψη της φοιτητικής ιδιότητας του ήρωα της ιστορίας στο Κείμενο 2 (μονάδες 10); Ο ίδιος στο τέλος του

αποσπάσματος δηλώνει ελεύθερος. Ποια η δική σου γνώμη (μονάδες 5); Να αναπτύξεις σε 120 – 150 λέξεις την απάντησή σου.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Τα χαρακτηριστικά και ο στόχος του περιπτέρου «Book Worm»:

- υπαίθρια κατασκευή που λειτουργεί είτε ως βιβλιοθήκη είτε ως αναγνωστήριο για την προώθηση της φιλαναγνωσίας,
- στόχο έχει να προσελκύσει τους νέους που τους απωθούν οι κλειστοί χώροι των κλασικών βιβλιοθηκών,
- χώρος φιλοξενίας βιβλίων που ενθαρρύνει με διασκεδαστικό τρόπο τη μάθηση μέσω εξερεύνησης, αλλά και χώρος κοινωνικοποίησης,
- «πρωτότυπη» κινητή βιβλιοθήκη για την προώθηση της αξίας της εκπαίδευσης.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο στόχος του προλόγου είναι να ενημερώσει τον αναγνώστη/ να τον εισαγάγει στο θέμα του κειμένου, να κεντρίσει το ενδιαφέρον του.

Η 1η παράγραφος επιτελεί τους στόχους αυτούς καθώς:

- εισάγει τον αναγνώστη στο ζήτημα του αναλφαριθμητισμού στην Ινδία και στην προσπάθεια της κυβέρνησης να το αντιμετωπίσει,
- προσελκύει το ενδιαφέρον του αναγνώστη, καθώς τον προβληματίζει για τη δραματική έκταση του αναλφαριθμητισμού στη χώρα αυτή (Περίπου 750 εκατομμύρια άτομα άνω των 15 ετών) με τις ολέθριες επιπτώσεις του, τις οποίες ελπίζει να ανατρέψει η κυβέρνηση λαμβάνοντας μέτρα. Ένα από αυτά τα μέτρα είναι και το υπαίθριο αναγνωστήριο για το οποίο γίνεται λόγος στη συνέχεια του άρθρου.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

- στοχεύει να προωθήσει την αρετή της μάθησης → στοχεύει στην **προώθηση της αρετής** της μάθησης.
- Ο στόχος ήταν να δημιουργηθεί ένα τοπίο βιβλίων → Ο στόχος ήταν η **δημιουργία ενός τοπίου** βιβλίων.
- προωθεί τεχνολογίες αειφόρου οικοδόμησης, για να αναπτύξει την κοινωνικότητα → προωθεί τεχνολογίες αειφόρου οικοδόμησης **για την ανάπτυξη της κοινωνικότητας**.

Με τον μετασχηματισμό των ρηματικών συνόλων σε ονοματικά παρατηρείται πυκνότητα νοημάτων, διαφοροποιείται το ύφος λόγου, καθώς γίνεται πιο επίσημο και σοβαρό.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Η κυρά-Μαρία και ο εργοδότης απέβλεπαν σε έναν καλό γαμπρό για τη Λενιώ. Ο νεαρός θεωρήθηκε καλός υποψήφιος, καθώς ήταν νέος, εργατικός, πρόθυμος, βολικός, δεν είχε συγγενείς στην πόλη, για να έχει την έννοια τους, καλό παιδί. Θα παντρευόταν τη Λενιώ, θα του έβρισκαν και μια καλύτερη δουλειά και θα έβγαζε τα προς το ζην της οικογένειάς του.

Ωστόσο, η αποκάλυψη ότι είναι φοιτητής της Νομικής απογοήτευσε την κυρά-Μαρία και τον εργοδότη, με αποτέλεσμα να τον διώξουν και να τον χλευάσουν για το γεγονός ότι ξέρει γράμματα και σπουδάζει.

Ο/Η μαθητής/-τρια καλείται να επισημάνει ότι τα γράμματα και οι σπουδές που σήμερα θεωρούνται προσόν και επιδίωξη των περισσότερων νέων, στην εποχή που τοποθετείται η ιστορία, δε χαίρουν αντίστοιχης εκτίμησης, αλλά γίνονται αντικείμενο χλευασμού (*Είσαι γραμματιζούμενος, κανακάρη μου; Και δε μου το 'λεγες; Ακούς γραμματιζούμενος!*).

Ο νέος της ιστορίας δεν πληροί τις προϋποθέσεις του ιδανικού γαμπρού, γιατί έχει ακόμη μέλλον με τις σπουδές του, η πνευματική εργασία δεν του εξασφαλίζει ένα σίγουρο εισόδημα, όπως η χειρωνακτική, και κυρίως γιατί η μόρφωσή του είναι όπλο, θεμέλιο ελεύθερης βούλησης.

Γι' αυτό στο τέλος του αποσπάσματος ο ήρωας φεύγει ελεύθερος. Δεν υποκύπτει στη βούληση των άλλων, έχει τα εφόδια να προκόψει μόνος του χωρίς να αποφασίζουν οι άλλοι για την τύχη του. Βέβαια, το επίθετο «ελεύθερος» λαμβάνει και ειρωνική χροιά, αφού σημαίνει και άνεργος από τη στιγμή που ο πρωταγωνιστής της ιστορίας χάνει την εργασία του λόγω των προοπτικών που έχει χάρη στις σπουδές του που τον καθιστούν ακατάλληλο για σύζυγο της Λενιώς.

Κείμενο 1

Γεροντολυμπιακοί: Οι Ολυμπιακοί της Τρίτης Ηλικίας

Το παρακάτω άρθρο (διασκευασμένο) του Άγγελου Χανιώτη δημοσιεύτηκε στον ιστότοπο www.lifo.gr στις 28-9-2021.

Ανάμεσα στις αλλαγές που προκαλούν ανθρωπογενείς παράγοντες στη φύση, δύο είναι εκείνες που ξεχωρίζουν: η κλιματική αλλαγή και (στις αναπτυγμένες χώρες) η αύξηση του προσδόκιμου ζωής. Όσο δραματικές επιπτώσεις θα έχει στην άνοδο της στάθμης της θάλασσας και στο κλίμα η μάλλον αναπόφευκτη πλέον άνοδος της μέσης θερμοκρασίας κατά τουλάχιστον έναν βαθμό Κελσίου τις επόμενες δεκαετίες, άλλο τόσο δραματικές θα είναι οι επιπτώσεις στην οικονομία και την κοινωνία από την άνοδο του προσδόκιμου ζωής κατά περίπου πέντε χρόνια την επόμενη τριακονταετία. Το 1950 στην Ελλάδα το προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση ήταν εξήντα τέσσερα χρόνια, σήμερα είναι ογδόντα δύο, το 2050 προβλέπεται να είναι πάνω από ογδόντα έξι και μέχρι το 2100 θα πλησιάζει τα εκατό.

Όπως η τεχνολογική εξέλιξη είναι η κύρια αιτία για την κλιματική αλλαγή, η βελτίωση της διατροφής, των συνθηκών ζωής, της προληπτικής ιατρικής και της περίθαλψης διαρκώς αυξάνει τη διάρκεια της ζωής μας, φέρνοντας τις ανεπτυγμένες κοινωνίες αντιμέτωπες με οικονομικές και κοινωνικές προκλήσεις, όπως η αναδιοργάνωση του συστήματος συνταξιοδότησης, η μακροχρόνια φροντίδα για τα άτομα της τρίτης ηλικίας και τα ψυχολογικά προβλήματα της γήρανσης.

Στις νέες προκλήσεις συγκαταλέγονται η ανάγκη για μια γενικότερη αλλαγή της αντιμετώπισης του γήρατος από την κοινωνία και η ανάγκη να δοθούν κίνητρα στους ηλικιωμένους για δραστήρια ζωή όσο αντέχουν. Είναι, λοιπόν, ώρα να τεθεί στο τραπέζι και το ζήτημα της διοργάνωσης Ολυμπιακών της Τρίτης Ηλικίας, των Γεροντολυμπιακών (Gerontolympics). Η ιδέα δεν είναι χωρίς κάποιες αναλογίες με αρχαίες πρακτικές. Η ομορφιά του γερασμένου σώματος ήταν αντικείμενο διαγωνισμού στην Αθήνα, όπου οι πιο «κοτσονάτοι» γέροι είχαν τιμητικό ρόλο στην πομπή των Παναθηναίων ως «θαλλοφόροι¹». Και παρά το γεγονός ότι δεν υπήρχαν ειδικοί αγώνες για τους πρεσβύτερους, αρκετοί αθλητές συνέχισαν να αγωνίζονται ως και την πέμπτη δεκαετία της ζωής τους.

Οι Ολυμπιακοί της Τρίτης Ηλικίας θα μπορούσαν να οργανωθούν κατά ηλικιακές ομάδες (π.χ. 65-70, 70-75 κ.ο.κ.) και να περιλαμβάνουν κατάλληλα αγωνίσματα για ηλικιωμένα άτομα. Θα μπορούσαν να γίνουν και μια νέα ευκαιρία για τη μόνιμη τέλεσή τους στην Ελλάδα με χρήση των ολυμπιακών εγκαταστάσεων. Το σημαντικότερο κέρδος θα είναι το ψυχολογικό: η ενδυνάμωση του αισθήματος στους ηλικιωμένους ότι δεν αποκλείονται από τη σημαντικότερη εκδήλωση παγκόσμιου βεληνεκούς.

¹ Θαλλοφόροι: αυτοί που φέρουν θαλλούς, δηλ. κλαδιά με φύλλα, βλαστάρια

Οι αθλητές των Παραολυμπιακών Αγώνων έχουν δώσει ήδη νέο νόημα στο αρχαίο ρητό «νους υγιής εν σώματι υγιεί», θυμίζοντάς μας ότι ένα σώμα με αδυναμίες και περιορισμούς κλείνει μέσα του μια αδάμαστη ψυχή. Οι Ολυμπιακοί της Τρίτης Ηλικίας θα μας δείξουν ότι και το γερασμένο σώμα φιλοξενεί θέληση για ζωή.

Κείμενο 2

Ερωτόκριτος

Στο απόσπασμα που ακολουθεί από τον «Ερωτόκριτο» του Βιτσέντζου Κορνάρου, ο Πεζόστρατος, πατέρας του Ερωτόκριτου, απευθύνεται στο γιο του.

Κράζει τον τότες σπλαχνικά, και λέγει· «Ίντα λογιάζεις,
και πλιό δεν είσαι ζωντανός, μ' αποθαμένος μοιάζεις;
Ήφηκες² τσι ξεφάντωσης, κι ουδέ δουλειές γυρεύγεις,
τω' δουλευτάδω' δε μιλείς πλιό να τως αρμηνεύγεις³.
Ουδέ γεράκια, ουδέ σκυλιά, ουδ' άλογα ανεμνιάζεις.
Δεν είσαι νοικοκύρης πλιό, σα να'σουν ξένος μοιάζεις.
Πάντα τη μοναξιά ζητάς, τη μοναξάν ξετρέχεις,
και σ' τσι δουλειές μας, ως θωρώ⁴, έγνοιαν κιαμιά δεν έχεις.
Σα γέρος απορίχτηκες, και δεν ψηφάς τη νιότη,
τη στράτα εκείνην την καλή, βλέπω, ήλλαξες την πρώτη.
Θωρείς με πούρι⁵, Καλογιέ, γέροντας είμαι τώρα,
και να μακρύνω δεν μπορώ πλιόν όξω από τη Χώρα.
Και οι δουλειές μας στα χωριά καθημερνό πληθαίνουν,
κι ωσά δεν πας, ακάμωτες, παιδάκι μου, απομένουν.
Πούρι δεν έχω άλλο παιδί στον κόσμο παρά σένα,
κ' εσύ θέ' να τα χαίρεσαι ό,τι έχω κοπιασμένα.

ΘΕΜΑΤΑ

2 Ήφηκες: άφησες

3 τως αρμηνεύγεις: να τους δίνεις συμβουλές, να τους καθοδηγείς

4 θωρώ: βλέπω

5 πούρι: όντως, βέβαια, αλήθεια

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να παρουσιάσεις σε 50-60 λέξεις τα επιχειρήματα του αρθρογράφου για την καθιέρωση «Γεροντολυμπιακών» αγώνων, σύμφωνα με τις πληροφορίες που περιέχονται στις 3 τελευταίες παραγράφους του Κειμένου 1.

Μονάδες 10

2ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να περιγράψεις με συντομία τον τρόπο με τον οποίο νοηματικά ο συντάκτης του Κειμένου 1 καταλήγει από τις προηγούμενες παραγράφους στο συμπέρασμα της 3^{ης} παραγράφου ότι είναι ώρα να τεθεί στο τραπέζι και το ζήτημα της διοργάνωσης Ολυμπιακών Αγώνων για την Τρίτη Ηλικία.

Μονάδες 10

3ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να επιλέξεις και να μεταφέρεις στο απαντητικό σου φύλλο τη σωστή απάντηση σε καθεμιά από τις παρακάτω προτάσεις, οι οποίες βασίζονται στο Κείμενο 1. (μια μόνο από τις τέσσερις προτεινόμενες απαντήσεις είναι ορθή):

1. Στο απόσπασμα «η κλιματική αλλαγή και (στις αναπτυγμένες χώρες) η αύξηση του προσδόκιμου ζωής» (1^η παράγραφος) μέσα στην παρένθεση περιέχεται:

- α. επεξηγηματική πληροφορία
- β. σχόλιο του συγγραφέα
- γ. παράδειγμα
- δ. ορισμός

2. Στο απόσπασμα «...όπως η αναδιοργάνωση του συστήματος συνταξιοδότησης, η μακροχρόνια φροντίδα για τα άτομα της τρίτης ηλικίας και τα ψυχολογικά προβλήματα της γήρανσης.» (2^η παράγραφος), παρατηρείται:

- α. συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας και ύφος λόγου που προβληματίζει
- β. χρήση ονοματικών φράσεων και σοβαρό ύφος λόγου
- γ. υποτακτική σύνδεση για την απόδοση πιο σύνθετων νοημάτων

δ. απλό ύφος λόγου με την επιλογή απλού και καθημερινού λεξιλογίου

3. Στην περίοδο λόγου «Στις νέες προκλήσεις συγκαταλέγονται η ανάγκη για μια γενικότερη αλλαγή της αντιμετώπισης του γήρατος από την κοινωνία και η ανάγκη να δοθούν κίνητρα στους ηλικιωμένους για δραστήρια ζωή όσο αντέχουν.» (3^η παράγραφος) ο τρόπος με τον εκφέρεται το μήνυμα δηλώνει:

- α. βεβαιότητα
- β. πιθανότητα
- γ. αναγκαιότητα
- δ. προτροπή

4. Στην περίοδο λόγου «ότι ένα σώμα με αδυναμίες και περιορισμούς κλείνει μέσα του μια αδάμαστη ψυχή» (τελευταία παράγραφος), το επίθετο «αδάμαστη» είναι συνώνυμο με το:

- α. ακάματη
- β. ανίκητη
- γ. πανίσχυρη
- δ. ακατάβλητη

5. Στην περίοδο λόγου «Οι Ολυμπιακοί της Τρίτης Ηλικίας θα μας δείξουν ότι και το γερασμένο σώμα φιλοξενεί θέληση για ζωή.» (τελευταία παράγραφος) το ρήμα «φιλοξενεί» μπορεί να αντικατασταθεί, χωρίς να αλλάξει το νόημα, από το ρήμα :

- α. επιδεικνύει
- β. διαθέτει
- γ. εκδηλώνει
- δ. προσφέρει

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποιο παράπονο εκφράζει ο Πεζόστρατος προς το γιο του τον Ερωτόκριτο στο Κείμενο 2 και γιατί; Εντοπίζεις στα λόγια του κάποιες στερεοτυπικές αντιλήψεις για τα χαρακτηριστικά και τις υποχρεώσεις του νεαρού άντρα; Να απαντήσεις τεκμηριωμένα σε 100-150 περίπου λέξεις αξιοποιώντας 3 σχετικές αναφορές στο Κείμενο 2 .

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Επιχειρήματα για την καθιέρωση Γεροντολυμπιακών αγώνων:

- στην αρχαιότητα υπήρχαν ανάλογοι διαγωνισμοί, καθώς και αθλητές που αγωνίζονταν σε μεγάλη ηλικία,
- συνιστούν κατάλληλη ευκαιρία για μόνιμη διοργάνωση τέτοιων αγώνων στην Ελλάδα,
- ψυχολογικά οφέλη για τους ηλικιωμένους λόγω της συμμετοχής τους σε μια αθλητική διοργάνωση με κύρος και παγκόσμια προβολή,
- τρανή απόδειξη της θέλησης για ζωή παρά τις σωματικές αδυναμίες λόγω ηλικίας.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Το συμπέρασμα της 3^{ης} παραγράφου ότι είναι ώρα να τεθεί στο τραπέζι και το ζήτημα της διοργάνωσης Ολυμπιακών Αγώνων για την Τρίτη Ηλικία απορρέει με λογική πορεία από τα νοήματα των δύο προηγούμενων παραγράφων, αλλά και του τμήματος της τρίτης παραγράφου που προηγείται.

Ειδικότερα, στην πρώτη παράγραφο ο συντάκτης επιχειρεί μια γενική εισαγωγική τοποθέτηση για την εμφάνιση δύο σημαντικών προβλημάτων της εποχής μας, της κλιματικής αλλαγής και της αύξησης του προσδόκιμου ζωής. Στη δεύτερη παράγραφο ειδικεύει στην αύξηση του προσδόκιμου ζωής, τα αίτια που την προκαλούν και τις προκλήσεις που δημιουργεί στις σύγχρονες κοινωνίες. Χαρακτηριστική είναι η νοηματική σύνδεση της δεύτερης και της τρίτης παραγράφου του κειμένου με τη φράση «Στις νέες προκλήσεις» και η αντίστοιχη σύνδεση της πρώτης περιόδου λόγου της τρίτης παραγράφου

με τη δεύτερη στη βάση της φράσης: «Είναι, λοιπόν, ώρα να τεθεί στο τραπέζι και το ζήτημα...». Ο συμπερασματικός σύνδεσμος «λοιπόν» εισάγει συμπέρασμα που λογικά απορρέει από τα προηγούμενα, ενώ ο συμπλεκτικός σύνδεσμος «και» προσθέτει στις προκλήσεις για τις οποίες γίνεται λόγος και το ζήτημα της διοργάνωσης των Ολυμπιακών της Τρίτης Ηλικίας.

3° υποερώτημα (μονάδες 15)

1. α
2. β
3. γ
4. δ
5. β

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ο Πεζόστρατος παραπονιέται στο γιο του ότι είναι αφηρημένος, μοιάζει με νεκρό παρά με ζωντανό, δεν ασχολείται πια με τις δουλειές ή τα ζώα ή το κυνήγι, δεν συμβουλεύει τους εργάτες, συμπεριφέρεται σαν γέρος, επιζητά τη μοναξιά, απέχει από τις διασκέδασεις.

Στα λόγια του Πεζόστρατου ο/η μαθητής/-τρια μπορεί να επισημάνει κάποιες στερεοτυπικές αντιλήψεις/ απαιτήσεις για τον νεαρό άντρα:

- διακρίνεται για την εργατικότητα του (*κι ουδέ δουλειές γυρεύεις*)
- έχει σύννεση και δίνει συμβουλές σε άλλους (*τω' δουλευτάδω' δε μιλείς πλιό να τως αρμηνεύεις*)
- είναι νοικοκύρης (*Δεν είσαι νοικοκύρης πλιό*)
- είναι υπεύθυνος, επιτελεί τις υποχρεώσεις του (*Και οι δουλειές μας στα χωριά καθημερινό πληθαίνουν, κι ωσά δεν πας, ακάμωτες, παιδάκι μου, απομένουν*)
- έχει ζωντάνια, διασκεδάζει, έχει κοινωνικές επαφές (*Ήφηκες τσι ξεφάντωσης, Πάντα τη μοναξιά ζητάς*).

Κείμενο 1

Όταν η γελοιογραφία συναντά την εκπαίδευση

Το παρακάτω διασκευασμένο άρθρο υπογράφεται από την Κατερίνα Τρύφωνος και δημοσιεύτηκε στις 14-06-2020 στο www.philenews.com. Το www.philenews.com αποτελεί ιστότοπο με ροή ειδήσεων για την Κύπρο και όλο τον κόσμο. Είναι η ηλεκτρονική σελίδα του εντύπου «Φιλελεύθερος Δημοσιογραφικός Οργανισμός».

Η γελοιογραφία είναι ένα είδος μιας αλλιώτικης γλώσσας, ένας κρυφός ποταμός, αλλά ωστόσο ρέει γιατί αποτελεί ένα ισχυρό εργαλείο έκφρασης. Ανήκει στην κατηγορία των λεγόμενων γραφικών τεχνών και ως αυτοτελής τέχνη παρουσιάζεται κυρίως από το τέλος του 16ου αι. Ο σκιτσογράφος, μέσω της γελοιογραφίας στοχεύει κυρίως στη διακωμώδηση κάποιων προσώπων και καταστάσεων, καθώς και στην κριτική των κακώς κειμένων.

Ο γελοιογράφος, χρησιμοποιώντας αντί του λόγου το σχέδιο, προσπαθεί να παρουσιάσει από την κωμική τους πλευρά κοινωνικά γεγονότα από πολιτικές ή άλλες καταστάσεις. Κατά κύριο λόγο, η γελοιογραφία είναι είτε πολιτική, είτε κοινωνική. Αφενός, η πρώτη διακωμωδεί πολιτικά πρόσωπα και στοχεύει κατά βάση στην πληροφόρηση του κοινού για τυχόν παραπλάνησή του από δημαγωγούς πολιτικούς για δικό τους όφελος. Αφετέρου, η κοινωνική γελοιογραφία κρίνει κοινωνικές καταστάσεις ή παρεκτροπές (μόδα, μιμητισμός, καταναλωτισμός, κτλ).

Η παρουσία της γελοιογραφίας στο μάθημα θα προκαλέσει το ενδιαφέρον των μαθητών για το πρόσωπο, κατάσταση, γεγονός που αναφέρεται και θ' αποτελέσει κίνητρο για το μάθημα ή ακόμη και για προσωπική μελέτη. Θα δώσει ακόμη την ευκαιρία για προβληματισμό των μαθητών, αφού ό,τι καυτηριάζεται, διακωμωδείται ή γίνεται αντικείμενο κριτικής, σίγουρα αποτελεί το επίκεντρο ενδιαφέροντος, γι' αυτό, άλλωστε, τράβηξε και την προσοχή του γελοιογράφου. Θα βοηθήσει ακόμη στη διεξαγωγή συζήτησης μεταξύ των μαθητών, π.χ. κατά πόσο ο γελοιογράφος έχει ή όχι δίκαιο να (κατα)κρίνει πρόσωπα και καταστάσεις. Οι μαθητές για υποστήριξη των θέσεών τους μπορούν να παρουσιάζουν επιχειρηματολογία. Θα κατανοήσουν ακόμη ότι, στην ουσία, ο γελοιογράφος με το έργο του εκφέρει μια άποψη κι ότι υπάρχει πιθανότητα να υπάρχει έντονο το στοιχείο του υποκειμενισμού. Θα βοηθήσουν, τέλος, ν' αντιληφθούν πράγματα (αίτια, αφορμές,

κίνητρα, διαδικασίες κτλ), να εντοπίζουν το ουσιώδες και να το συγκροτούν στη μνήμη με τη βοήθεια της εικόνας.

Η επιτυχής ή ανεπιτυχής σύλληψη μιας γελοιογραφίας κρίνεται βάσει του κατά πόσο ο σκιτσογράφος προσέγγισε και αφουγκράστηκε το πνεύμα της κοινωνίας. Το λεκτικό και συνάμα οξύ κριτικό πνεύμα του σκιτσογράφου τονίζουν τη δύναμη και την αξία της γελοιογραφίας. Ο γελοιογράφος, αν είναι επιτυχημένος, μπορεί να δημιουργήσει οπτικά μια επανάσταση, έναν ξεσηκωμό, να διεγείρει το πάθος του. Συνεπώς, αν δεν υπάρχει ενέργεια, η οποία θα ξεσηκώσει τον ίδιο τον σκιτσογράφο και τα μηνύματα μιας γελοιογραφίας είναι αόριστα και ακατανόητα, τότε το έργο αποτυγχάνει να εκπληρώσει τον σκοπό της δημιουργίας.

Κείμενο 2

Οι σκλάβοι στα δεσμά τους (απόσπασμα)

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί διασκευασμένο απόσπασμα από το έργο «Οι σκλάβοι στα δεσμά τους», του Κωνσταντίνου Θεοτόκη, που δημοσιεύτηκε το 1922.

«Στο χέρι σου κρέμεται,» ξανάπε ο γέρος, «εσύ Ευλαλία, όλο το σπίτι, αν θέλεις εσύ γλιτώνει!... Ναι, γλιτώνει, αν θέλεις εσύ, Ευλαλία!...» «Εγώ;» είπε η κόρη φοβισμένη... Ο γέρος δεν ήξερε πώς να αρχίσει. Εκατέβασε το βλέμμα, εκοκκίνισε, έβηξε και τέλος είπε συλλογισμένος.

«Ο Αριστείδης Στεριώτης, ο γιατρός... τότε ξέρετε όλοι!» Κ' εσώπασε πάλι για κάμποση ώρα. «Ναι», ξακολούθησε έπειτα περίτρομος, «αυτός έχει τα περισσότερα χαρτιά μου στο συρτάρι του... Δεν ξέρω πώς τ' απόχτησε. Είναι πλούσιος... φτάνει μόνο... Α, Ευλαλία, μου μήνυσε σήμερα... Σε θέλει γυναίκα του!... Μπαίνει εδώ μέσα γαμπρός και μας φτιάνει τες δουλειές μας, όπως εκείνος ξέρει!...

«Ποτέ!» ανάκραξε η Ευλαλία, σταυρώνοντας τα χέρια της.

«Όπως θέλεις, Ευλαλία,» αποκρίθηκε γλυκά ο πατέρας. «Το δίκιο είναι δικό σου, Ευλαλία... Αλλά... η ανάγκη, η περίπτωση... Στα σημερινά τα χάλια... δε σας φαίνεται... θα 'πρεπε να δεχτούμε!...»

Η Ευλαλία εδάκρυσε τώρα από τη στενοχώρια κι έτρεμε: «Όχι!...» είπε με σταθερή φωνή... «Όχι.»

Τώρα κ' η μητέρα άξαφνα χαμογέλασε μέσα στα δάκρυά της. Όλος εκείνος ο κόσμος, που είταν τριγύρω της, την εγέμιζε ελπίδες... Της πέρασε από το νου η ιδέα πως η κόρη της η Ευλαλία θα σφάλιζε έτσι για πάντα τη ζωή της, και σα να ονειρευότου την είδε ομπρός της πλουσιοντυμένην, ελεύτερη, ωραία, προσκυνημένην απ' όλη τη χώρα!... Ο πλούσιος άνθρωπος, που επροσφερνότου, ήταν τέλος πάντων ένας επιστήμονας... κ' είχε τη δύναμη να βοηθήσει αληθινά το ξεπεσμένο σπίτι.

«Θα τον έπαιρνα εγώ!...» είπε με ζωηρή ελπίδα η Λουίζα. Εκείνη αδιαφορούσε για τον άνθρωπο και ήξερε μόνο πως ήταν φτωχή, πως με τα πλούτη του θα μπορούσε να ζήσει μέσα στον κόσμο που εχαιρότουν τη ζωή, χωρίς στενόχωρες ανάγκες·

«Καημένη Λουίζα...» της είπε η μάνα μ' ένα καινούριο τρυφερό δάκρυ· «την Ευλαλία θέλει!... Τώρα καταλαβαίνω, γιατί τόσο καιρό μας κοιτάζε... Δεν είχε σκοπό να γελάσει. Ω, Ευλαλία, άκουσέ με, εμέ τη μητέρα σου... μην καταφρονήσεις την τύχη σου! Σήμερα μάλιστα... Θα 'μαι ξέγνοιαστη για σένα, όταν θα κλείσω τα μάτια. Θα ξαλαφρώσεις ως κι εμάς!...»

«Ποτέ!...» αποκρίθηκε με απόφαση τώρα η Ευλαλία. Αιστάνθηκε πως είταν άνθρωπος με δικαιώματα στη ζωή, πως άλλος κανένας δεν ημπορούσε να εξουσιάζει το κορμί της, να την υποτάξει στη θέλησή του, να ζητήσει από αυτήν τη θυσία της αγάπης της! Με ποιο δικαίωμα αυτή θα επίκρανε τον άντρα που την αγαπούσε;... ω, ας μην είχε γνωρίσει την αγάπη!

«Ποτέ!» ξαναφώναξε... «Δεν παίρνω εκείνον τον άνθρωπο... Δεν μπορώ.»[...]

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σύμφωνα με τη συντάκτρια του Κειμένου 1, η γελοιογραφία μπορεί να χρησιμοποιηθεί στο μάθημα. Να παρουσιάσεις τα οφέλη της γελοιογραφίας στη μαθησιακή διαδικασία, σε 50-60 λέξεις.

Μονάδες 10

2ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να περιγράψεις με συντομία τον τρόπο με τον οποίο η συντάκτρια στην τρίτη παράγραφο του Κειμένου 1 επιτυγχάνει τη συνοχή του λόγου ανάμεσα στα νοήματα των περιόδων (μονάδες 5) και να εξηγήσεις τη σκοπιμότητα αυτής της επιλογής (μονάδες 5).

Μονάδες 10

3ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1 αναφέρεται πως «η γελοιογραφία είναι ένα είδος μιας αλλιώτικης γλώσσας, ένας κρυφός ποταμός, αλλά ωστόσο ρέει γιατί αποτελεί ένα ισχυρό εργαλείο έκφρασης». Σε αυτήν την περίοδο λόγου θεωρείς ότι η λειτουργία της γλώσσας είναι

μεταφορική/συνυποδηλωτική ή κυριολεκτική/δηλωτική (μονάδες 5); Πώς επιδρά η λειτουργία της γλώσσας που επεσήμανες στο ύφος λόγου και στο επικοινωνιακό αποτέλεσμα; (μονάδες 10).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Κεντρικό πρόσωπο στο Κείμενο 2 είναι η Ευλαλία. Να την χαρακτηρίσεις ως προς τη στάση που κρατάει απέναντι στο ζήτημα του γάμου (μονάδες 10). Πιστεύεις πως στην εποχή μας υπάρχουν ακόμη κοινωνικά στερεότυπα για το θέμα του γάμου (μονάδες 5); Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, είναι αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σύμφωνα με τη συντάκτρια του Κειμένου 1, η γελοιογραφία ωφελεί τη μαθησιακή διαδικασία, διότι προσελκύει το μαθητικό ενδιαφέρον. Ωθεί τους μαθητές σε προσωπική διερεύνηση και προβληματισμό, καθώς το θέμα που γελοιογραφείται παρακινεί σε άσκηση κριτικής. Ακόμη, η γελοιογραφία γίνεται το έναυσμα για διάλογο και επιχειρηματολογία στην τάξη. Οι μαθητές μέσω της γελοιογραφίας εντοπίζουν το ουσιώδες και το συγκρατούν στη μνήμη τους.

2ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η συντάκτρια στο Κείμενο 1 επιτυγχάνει τη συνοχή των περιόδων στην τρίτη παράγραφο του κειμένου με **τους ρηματικούς τύπους σε χρόνο Μέλλοντα** (θα δώσει, θα βοηθήσουν, θα κατανοήσουν). Οι ρηματικοί αυτοί τύποι, ως προς τον τρόπο ενέργειας, φανερώνουν το στιγμιαίο. Προς το τέλος της παραγράφου χρησιμοποιεί και τη διαρθρωτική λέξη «**ακόμη**», που δηλώνει προσθήκη, καθώς και τη διαρθρωτική λέξη «**τέλος**» που δηλώνει ολοκλήρωση του νοήματος. Με τη χρήση ρηματικών τύπων σε χρόνο Μέλλοντα στην αρχή κάθε περιόδου η συντάκτρια αποσκοπεί να τονίσει τα οφέλη της γελοιογραφίας μελλοντικά, εφόσον αρχίσει να χρησιμοποιείται στην εκπαιδευτική διαδικασία.

3ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Σε αυτήν την περίοδο λόγου από το Κείμενο 1 η γλώσσα είναι συνυποδηλωτική (χρησιμοποιούνται μεταφορές και παρομοίωση). Η συνυποδηλωτική γλώσσα κάνει το ύφος γλαφυρό και παραστατικό. Η συντάκτρια με αυτόν τον τρόπο κάνει το λόγο πιο άμεσο και, εφόσον αυτά τα σχήματα λόγου βρίσκονται στην αρχή του κειμένου, επιτυγχάνει να προσελκύσει το ενδιαφέρον του αναγνώστη.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Το κεντρικό πρόσωπο της αφήγησης στο Κείμενο 2 είναι η Ευλαλία. Είναι αντίθετη στο ζήτημα του γάμου, εφόσον δεν αγαπά τον υποψήφιο γαμπρό («Ποτέ!» ανάκραξε η Ευλαλία, σταυρώνοντας τα χέρια της). Αρχικά, φοβάται αυτό που της προτείνει ο πατέρας της, στη συνέχεια ξεδιπλώνει τη σταθερότητα και το δυναμικό χαρακτήρα της («Όχι!...» είπε με σταθερή φωνή... «Όχι.»). Παρά τη στενοχώρια της (Η Ευλαλία εδάκρυσε τώρα από τη στενοχώρια κι έτρεμε) δείχνει δυναμική και αποφασιστική, καθώς θεωρεί πως η ίδια ορίζει τον εαυτό της («Ποτέ!...» αποκρίθηκε με απόφαση τώρα η Ευλαλία. Αιστάνθηκε πως ήταν άνθρωπος με δικαιώματα στη ζωή, ... να ζητήσει από αυτήν τη θυσία της αγάπης της!). Ακόμη, έχει τίμιο και ειλικρινή χαρακτήρα διότι δε θέλει να προδώσει τον άνθρωπο που πραγματικά αγαπά για τα χρήματα (Με ποιο δικαίωμα αυτή θα επίκραινε τον άντρα που την αγαπούσε;... ω, ας μην είχε γνωρίσει την αγάπη!). Η Ευλαλία είναι διαφορετική από τις γυναίκες της εποχής της, για παράδειγμα η αδερφή της θα δεχόταν το γάμο, μόνο για να ξεφύγει από τη φτώχεια («Θα τον έπαιρνα εγώ!...» είπε με ζωηρή ελπίδα η Λουίζα. Εκείνη αδιαφορούσε για τον άνθρωπο ... που εχαιρότουν τη ζωή, χωρίς στενόχωρες ανάγκες.)

Ο/Η μαθητής/-τρια μπορεί να γράψει την άποψή του/της για τη σύγχρονη εποχή (να κάνει λόγο για τη βελτίωση της θέσης της γυναίκας, για τη μείωση των κοινωνικών στερεοτύπων των σχετικών με το γάμο) και να την αιτιολογήσει. Ωστόσο, μπορούν να υπάρξουν και περαιτέρω αλλαγές και βελτιώσεις στην κοινωνική θέση της γυναίκας.

Κείμενο 1

[Η Γενιά Z]

Το παρακάτω συντομευμένο κείμενο προέρχεται από το βιβλίο του John Higgs, Το μέλλον αρχίζει εδώ και τώρα: Περιπέτειες στον 21ο αιώνα, εκδ. Μεταίχμιο, 2019, σσ. 149-150 & 163-164. Μετάφραση: Ανδρέας Παππάς.

Έχουν γίνει αρκετές απόπειρες να βρεθεί όνομα για τη γενιά που ακολούθησε αυτή των Μιλένιαλ: «Γενιά Z», «Χιονονιφάδες», «μετα-Μιλένιαλ», «Ζιλένιαλ» κ.ά. Καθώς τα γράφω αυτά, δεν είναι σαφές ποια από αυτές τις ονομασίες θα επικρατήσει. Προς το παρόν πάντως, το Γενιά Z είναι η επικρατέστερη.

Η Γενιά Z άρχισε το σχολείο στον 21^ο αιώνα και δεν έζησε ποτέ σε έναν κόσμο χωρίς διαδίκτυο. Είναι η πρώτη γενιά που πηγαίνει στο σχολείο με «έξυπνο» τηλέφωνο στην τσέπη. Σύμφωνα με την Αμερικανίδα ψυχολόγο και αναλύτρια δημογραφικών στοιχείων Τζιν Μ. Τουέντζ, η συνεχής πρόσβαση στο κινητό διαδίκτυο έχει καθορίσει αυτή τη γενιά και έχει προκαλέσει μια απροσδόκητη αλλαγή στη συμπεριφορά της.

Είναι κάπως αστείο, αλλά υπάρχουν πολλά δεδομένα τα οποία δείχνουν ότι η τεράστια αύξηση των προβλημάτων ψυχικής υγείας στους εφήβους συνέβη την εποχή κατά την οποία αυτοί έβαλαν το «έξυπνο» τηλέφωνο στη ζωή τους. Για παράδειγμα, σύμφωνα με το Υπουργείο Υγείας των ΗΠΑ, 56% περισσότεροι έφηβοι βίωσαν ένα μείζον καταθλιπτικό επεισόδιο το 2015 σε σύγκριση με το 2010! Αυτή είναι μια τεράστια αλλαγή, για την οποία έχει επιχειρηθεί να δοθούν και άλλες εξηγήσεις. Τα άτομα της Γενιάς Z περνούν περισσότερο χρόνο μόνα, με το κινητό τους, στα δωμάτιά τους. Αυτό έχει επιπτώσεις στην ψυχική τους υγεία, όπως έχει και η έλλειψη ύπνου λόγω της χρήσης του κινητού τηλεφώνου αργά τη νύχτα. Η sporadική χρήση των κινητών συσκευών δεν θεωρήθηκε επιβλαβής, αν και έχει συζητηθεί πολύ πότε η χρήση θεωρείται υπερβολική και βλαβερή. Υπάρχουν πάντως μελέτες που δείχνουν ότι η κατάθλιψη έχει μεγαλύτερα ποσοστά στα κορίτσια παρά στα αγόρια, επειδή οι κοπέλες περνούν περισσότερη ώρα συνδεδεμένες στα κοινωνικά δίκτυα, καθώς τα ψυχικά προβλήματα συνδέονται με τη χρήση των κοινωνικών δικτύων για περισσότερο από δύο ώρες την ημέρα. [...]

Η ανησυχία για τα συναισθηματικά τραύματα έχει εκδηλωθεί σε μια γενιά που έχει μείνει ασφαλής στο δωμάτιό της, μιλώντας με τους φίλους της μέσα από το φίλτρο του

κινητού διαδικτύου. Συγκριτικά με την πρόσωπο με πρόσωπο επικοινωνία, η διαδικτυακή επικοινωνία συχνά στερείται ενσυναίσθησης. [...]

Για να αντισταθμίσει την έλλειψη ενσυναίσθησης στο διαδίκτυο, αυτή η γενιά έχει εισαγάγει τη χρήση των ιμόντζι (emoji) και των γκιφ (gif) από την ποπ κουλτούρα: ένα πρόσωπο, μια γκριμάτσα, εκφράζει ένα συγκεκριμένο συναίσθημα, στο μέτρο που η διαδικτυακή επικοινωνία δεν συνοδεύεται από τη γλώσσα του σώματος, όπως η άμεση επαφή. [...]

Κείμενο 2

Στο γιο μου

Το παρακάτω ποίημα προέρχεται από την ποιητική συλλογή της Μυρτιώτισσας (1885-1968) Κίτρινες φλόγες, η οποία εκδόθηκε στην Αλεξάνδρεια το 1925 (εκδ. Γράμματα).

Ω γιε μου εσύ! μοναχογιέ, που ίσαμε χτες ακόμα
μου ζέσταινες τα γόνατα με το μικρό σου σώμα.

τώρα μού ανοίγεις τα φτερά και φεύγεις μακριά μου
κι αφήνεις το σπιτάκι μας κι αφήνεις τα φιλιά μου.

Τι γρήγορα μεγάλωσες! και πως να το πιστέψω
πως ήρθε κιόλας ο καιρός για να σε ξενιτέψω,

εσέ, που λίγο να στραφεί στα πίσω ο λογισμός μου,
σε βλέπω να γοργοπερνάς αδιάκοπα από μπρος μου

με το αναμμένο, απ' το τρεχió, γλυκό σου προσωπάκι
και το κοντούλι, ναυτικό, λινό φορεματάκι.

Και τώρ' ακόμα, ψάχνοντας με δακρυσμένα μάτια,
της παιδικής ζωούλας σου ξεθάβω τα κομμάτια.

Και βρίσκω βόλους με χαρτιά μαζί και με βιβλία,
και βρίσκω από το χέρι σου ζωγραφισμένα πλοία,

τα πλοία που ελαχτάριζες μακριά για να σε φέρουν
στις χώρες που είναι όνειρο, στις χώρες που μαγεύουν

κάθε παιδιού τη νέα καρδιά, που όλο ποθεί και θέλει
να ιδεί, ν' αγγίξει, να γευτεί της γης όλο το μέλι!

Την άγια θύρα της ζωής τρεμάμενη σου ανοίγω
και κρύβω τη λαχτάρα μου, και τον καημό μου πνίγω.

Μα είναι μεγάλος μου ο καημός, κι είναι πικρή η ψυχή μου...
Ω διάφανο αγριολούλουδο βγαλμένο απ' την πνοή μου,

μονάχα εσύ, φωτίζοντας βαθιά τη σκοτεινιά μου,
το νεκρωμένο εξύπναγες παλμό μες στην καρδιά μου.

Τώρα σε χάνω, αμίλητη, αδάκρυτη και μόνη,
βλέπω τη νύχτα να 'ρχεται βαριά και να με ζώνει...

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να αποδώσεις συνοπτικά, με δικά σου λόγια, τις επιπτώσεις της χρήσης του διαδικτύου και των «έξυπνων» κινητών στους εφήβους της Γενιάς Z, όπως δηλώνονται στο Κείμενο 1 (γύρω στις 60 λέξεις).

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

«Τα άτομα της Γενιάς Z περνούν περισσότερο χρόνο μόνα, με το κινητό τους, στα δωμάτιά τους. Αυτό έχει επιπτώσεις στην ψυχική τους υγεία, όπως έχει και η έλλειψη ύπνου λόγω της χρήσης του κινητού τηλεφώνου αργά τη νύχτα. Η σποραδική χρήση των κινητών συσκευών δεν θεωρήθηκε επιβλαβής, αν και έχει συζητηθεί πολύ πότε η χρήση θεωρείται υπερβολική και βλαβερή. Υπάρχουν πάντως μελέτες που δείχνουν ότι η κατάθλιψη έχει μεγαλύτερα ποσοστά στα κορίτσια παρά στα αγόρια ...»

Στο παραπάνω χωρίο του Κειμένου 1 να σχολιάσεις τις λέξεις που υπογραμμίζονται ως προς το πώς συμβάλλουν στην συνοχή των νοημάτων του.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Ο συγγραφέας του Κειμένου 1 αποσκοπεί να παραθέσει *αντικειμενικά* τις συνέπειες της χρήσης του κινητού διαδικτύου στη ζωή των εφήβων της Γενιάς Z. Να καταγράψεις τρεις τρόπους ή γλωσσικές επιλογές με τους οποίους/τις οποίες αποτυπώνεται στο κείμενο η πρόθεσή του αυτή; Στην απάντησή σου να συμπεριλάβεις παραδείγματα (λέξεις ή χωρία) από το κείμενο.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να προσδιορίσεις το συναισθηματικό κλίμα του Κειμένου 2 καταγράφοντας τις αντιδράσεις της μητέρας στο γεγονός της ενηλικίωσης του παιδιού της (μονάδες 10). Εσύ «μπαίνοντας» στη θέση της θα αντιδρούσες με τον ίδιο ή με διαφορετικό τρόπο; (μονάδες 5) Με βάση τα ερωτήματα αυτά να συνθέσεις ένα κείμενο 130-150 λέξεων.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Επιπτώσεις της χρήσης διαδικτύου και «έξυπνων» κινητών στους εφήβους της Γενιάς Z:

- Ψυχολογικά προβλήματα και διαταραχές συμπεριφοράς (π.χ. κατάθλιψη κυρίως στα κορίτσια, λόγω της πολύωρης ενασχόλησής τους με τα κοινωνικά δίκτυα),
- Κοινωνική απομόνωση και απουσία ενσυναίσθησης,
- Έλλειψη ύπνου.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Αυτό: η αντωνυμία συνδέει την πρώτη με τη δεύτερη περίοδο λόγου, καθώς αναφέρεται στο γεγονός ότι οι έφηβοι της Γενιάς Z περνούν τον χρόνο τους με το κινητό τους τηλέφωνο, απομονωμένοι στα δωμάτιά τους

όπως: αναλογία

λόγω: αιτιολόγηση

αν και: εναντίωση

πάντως: αποδοχή, επιβεβαίωση

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Ενδεικτικοί τρόποι ή γλωσσικές επιλογές αντικειμενικής παράθεσης συνεπειών χρήσης του κινητού διαδικτύου στη ζωή των εφήβων της Γενιάς Z (ζητούνται τρεις):

- γ' ρηματικό πρόσωπο (π.χ. έχουν γίνει αρκετές απόπειρες, υπάρχουν πολλά δεδομένα κ.ά.)
- αναφορά σε απόψεις ειδικών (π.χ. η άποψη της Αμερικανίδας ψυχολόγου Τζίν Μ. Τουέντζ)
- αναφορά σε μελέτες (π.χ. υπάρχουν πάντως μελέτες)
- παράθεση στατιστικών δεδομένων (π.χ. τα στατιστικά του Υπουργείου Υγείας των ΗΠΑ) κ.ά.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Συναισθηματικό κλίμα και αντιδράσεις μητέρας στο γεγονός της ενηλικίωσης του παιδιού:

- νοσταλγική αναπόληση της παιδικής ηλικίας του γιου («μου ζέσταινες τα γόνατα», «φωτίζοντας βαθιά τη σκοτεινιά μου», «της παιδικής ζωούλας σου ξεθάβω τα κομμάτια»),
- τρυφερότητα («γλυκό σου προσωπάκι»),
- έκπληξη για την απότομη ενηλικίωση («Τι γρήγορα μεγάλωσες!»),
- θλίψη, μελαγχολία και απαισιοδοξία για τον αποχωρισμό (π.χ. «φεύγεις μακριά μου», «αφήνεις το σπιτάκι», «αφήνεις τα φιλιά μου», «δακρυσμένα μάτια», «τον καημό μου πνίγω», «βλέπω τη νύχτα να 'ρχεται βαριά και να με ζώνει» κ.ά.)

Προσωπική αντίδραση: Δικαιολογημένη η αντίδραση της μητέρας ως έναν βαθμό, γιατί αποχωρίζεται το παιδί της. Ωστόσο, θα έπρεπε να χαίρεται που το παιδί της ανοίγει τα φτερά του και προσπαθεί να ζήσει όπως θέλει, «να ιδεί, ν' αγγίξει, να γευτεί της γης όλο το μέλι». Ο σκοπός των γονέων είναι να προετοιμάσουν τα παιδιά τους για την ενήλικη ζωή καθώς και να τους παρέχουν συναισθηματική στήριξη και εφόδια, για να ζήσουν ανεξάρτητα.

Κείμενο 1

Το παρακάτω συντομευμένο κείμενο είναι των Φ. Ντολτό & Κ. Ντολτό-Τόλιτς, Έφηβοι: Προβλήματα και ανησυχίες, εκδόσεις Πατάκη, 1996, σσ.15-18. Διασκευή.

Τι είναι η εφηβεία;

Η εφηβεία είναι η περίοδος της μετάβασης από την παιδική στην ώριμη ηλικία κι έχει για κέντρο της την ήβη. Για να πούμε την αλήθεια, τα όριά της είναι ασαφή.

Αυτό με το οποίο μοιάζει περισσότερο είναι αναμφίβολα η γέννηση, κατά την οποία μας χωρίζουν από τη μητέρα μας κόβοντας τον ομφάλιο λώρο. Συχνά όμως ξεχνάμε ότι ανάμεσα στη μητέρα και το παιδί υπήρχε ένα εξαιρετικό όργανο σύνδεσης, ο πλακούντας, που μας έφερνε ό,τι ήταν απαραίτητο για την επιβίωσή μας και συγκρατούσε πολλές επικίνδυνες ουσίες που κυκλοφορούσαν στο μητρικό αίμα. Χωρίς αυτόν θα ήταν αδύνατη η ζωή πριν από τη γέννηση. Στη γέννηση όμως πρέπει οπωσδήποτε να τον αποχωριστούμε, για να μπορέσουμε να ζήσουμε. Η εφηβεία είναι σαν μια δεύτερη γέννηση που γίνεται προοδευτικά. Πρέπει ν' αφήσουμε σιγά σιγά την οικογενειακή προστασία, όπως αφήσαμε κάποτε τον προστατευτικό πλακούντα. [...] Νιώθουμε ότι το ν' αποχωριστούμε μια μέρα τους γονείς μας είναι ζωτικής σημασίας για μας. Αυτό σημαίνει ήδη ότι κάποια μορφή σχέσης μαζί τους πρέπει να αλλάξει. Θέλουμε να φτιάξουμε μια διαφορετική ζωή. Ποια ζωή όμως; Δε θέλουμε πάντοτε να έχουμε την ίδια ζωή με τη δική τους. [...]

Οι αστακοί – όταν αλλάζουν εξωτερικό περίβλημα – χάνουν κατ' αρχήν το παλιό και μένουν χωρίς καμία άμυνα όσο χρόνο χρειάζεται να φτιάξουν ένα καινούριο. Σε όλο αυτό το διάστημα κινδυνεύουν πολύ. Στους εφήβους συμβαίνει περίπου το ίδιο. Και το να φτιάξουν ένα καινούριο περίβλημα στοιχίζει τόσα δάκρυα και τόσο ιδρώτα, που είναι λιγάκι σαν να το πληρώνουν με αίμα. Στα λημέρια του ανυπεράσπιστου αστακού παραμονεύει πάντοτε ένα μουγγρί, που είναι έτοιμο να τον κατασπαράξει. Η εφηβεία είναι το δράμα του αστακού! Το δικό μας «μουγγρί» είναι όλα τα απειλητικά πράγματα που βρίσκονται μέσα μας αλλά και έξω από μας και που συχνά δεν τα συλλογίζομαστε. Το «μουγγρί» ίσως είναι το μωρό που κάποτε υπήρξαμε, που δε θέλει να εξαφανιστεί και που φοβάται μήπως χάσει την προστασία των γονιών του. Μας κρατά στην παιδική ηλικία και εμποδίζει να γεννηθεί ο μελλοντικός ενήλικος εαυτός μας. [...]

Κείμενο 2

Δαίδαλος

Απόσπασμα από το ποίημα *Δαίδαλος* του Άγγελου Σικελιανού (1884-1951), το οποίο δημοσιεύτηκε στη συλλογή *Λυρικός Βίος Ε', Ορφικά*. Εκδόσεις Ίκαρος, 2000.

Μοίρα στον Ίκαρο ήταν να πετάξει
και να χαθεί... Τι¹, ως ήβρε σταφνισμένες²
τις φοβερές της λευτεριάς φτερούγες
απ' τον τρανό πατέρα του μπροστά του,
η νιότη έριξε μόνη το κορμί του
στον κίντυνο, κι αν ίσως δεν μπορούσε
το μυστικό, το αγνό τους νά 'βρει ζύγι!

Και συνταράζει αρίζωτους ανθρώπους
στον πόνο, συνταράζει τις γυναίκες,
πάνω απ' το μέγα πέλαγο να βλέπουν
εφηβικό κορμί σαν ένας γλάρος
ν' ανεμοδέρνεται όρθιο και, ξάφνου,
να χάνεται απ' τα μάτια τους.

Και τότε,
τη θάλασσα όλη, λες, σαν ένα δάκρυ
τη συλλογιούνται ατέλειωτο, σα θρήνο
πυκνό πολύ, που, τ' όνομα του εφήβου
ως λέει και ξαναλέει, από το ίδιο
παίρνει ψυχή και νόημα κι άξιον ήχο...

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

¹ τι: γιατί

² σταφνισμένες: ισοζυγισμένες

Να αποδώσεις συνοπτικά σε 70 περίπου λέξεις την απάντηση που δίνουν οι συγγραφείς του Κειμένου 1 στο ερώτημα του τίτλου (Τι είναι εφηβεία;).

Μονάδες 10

2^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Στο Κείμενο 1 αξιοποιείται η μέθοδος της αναλογίας, μιας εκτεταμένης δηλαδή μεταφοράς ή παρομοίωσης, προκειμένου οι συγγραφείς να αναπτύξουν τις σκέψεις τους για την εφηβεία. Να καταγράψεις τα χωρία στα οποία εντοπίζονται οι δύο αναλογίες (μονάδες 2) και τα μέρη από τα οποία αποτελούνται.(μονάδες 8)

Μονάδες 10

3^ουποερώτημα (μονάδες 15)

Στα ακόλουθα χωρία του Κειμένου 1 να σχολιάσεις τον ρόλο των σημείων στίξης:

α. *Συχνά όμως ξεχνάμε ότι ανάμεσα στη μητέρα και το παιδί υπήρχε ένα εξαιρετικό όργανο σύνδεσης, ο πλακούντας, που μας έφερνε ό,τι ήταν απαραίτητο για την επιβίωσή μας... (των κομμάτων)*

β. *Ποια ζωή όμως; (του ερωτηματικού)*

γ. *Οι αστακοί – όταν αλλάζουν εξωτερικό περίβλημα – χάνουν κατ' αρχήν το παλιό και μένουν χωρίς καμία άμυνα όσο χρόνο χρειάζεται να φτιάξουν ένα καινούριο. (διπλή παύλα)*

δ. *Η εφηβεία είναι το δράμα του αστακού! (του θαυμαστικού)*

ε. *Το δικό μας «μουγγρί» είναι όλα τα απειλητικά πράγματα που βρίσκονται μέσα μας, αλλά και έξω από μας και που συχνά δεν τα συλλογίζομαστε. (των εισαγωγικών)*

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποια συναισθήματα σάς δημιουργεί, κατά την ανάγνωση του Κειμένου 2, ο χαμός του εφήβου; (μονάδες 5) Ποιες είναι οι αντιδράσεις για τον χαμό του; (μονάδες 5) Θεωρείς δικαιολογημένη ή όχι τη θυσία του; (μονάδες 5) Να αναπτύξεις τις σκέψεις σου σε ένα κείμενο 130-150 λέξεων.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Τι είναι η εφηβεία;

- Μεταβατική περίοδος από την παιδική ηλικία στην ενηλικίωση με ασαφή όρια.
- Μοιάζει με τη αποκοπή του μωρού από τον πλακούντα κατά τη γέννηση (ο έφηβος αναπτύσσει διαφορετικές, λιγότερο εξαρτημένες σχέσεις με τους γονείς του).
- Μοιάζει με τους κινδύνους που αντιμετωπίζει ο αστακός από το μουγγρί, όταν αλλάζει το εξωτερικό του περίβλημα.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

1η αναλογία: «Αυτό με το οποίο μοιάζει ... πλακούντα»

Εφηβεία και γέννηση (απομάκρυνση από τους γονείς / αποκοπή από τον πλακούντα)

2η αναλογία: «οι αστακοί ... ενήλικος εαυτός μας»

Εφηβεία και αστακός (ευάλωτοι οι έφηβοι από εξωτερικές απειλές / ευάλωτος ο αστακός όταν αλλάζει εξωτερικό περίβλημα και απειλείται από το μουγγρί)

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

α. Κόμματα: προσδιορισμός όρου, διευκρίνιση (επεξήγηση)

β. ερωτηματικό: προβληματισμός, κινητοποίηση του ενδιαφέροντος

γ. διπλή παύλα: προϋπόθεση, σχόλιο, διευκρίνιση

δ. θαυμαστικό: έκπληξη, έμφαση

ε. εισαγωγικών: μεταφορά

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Συναισθηματικό κλίμα για τον χαμό του εφήβου: θλίψη, οδύνη, λύπη, στενοχώρια, έκπληξη, θαυμασμό κ.ά.

Αντιδράσεις για τον χαμό του εφήβου:

- Θλίνονται ακόμα και άνθρωποι που δεν έχουν βιώσει τον πόνο («αρίζωτους ανθρώπους στον πόνο»)
- Θλίνονται οι γυναίκες, καθώς βλέπουν τον Δαίδαλο να πέφτει στη θάλασσα
- Η θάλασσα φαίνεται στους ανθρώπους ότι μοιάζει με ένα δάκρυ εκφράζοντας τη λύπη και τον θρήνο για τον χαμό του εφήβου.

Προσωπική άποψη:

Η θυσία του Δαίδαλου είναι δικαιολογημένη, γιατί θυσιάστηκε για το ιδανικό της Ελευθερίας («τις φοβερές της λευτεριάς φτερούγες»). Ο εφηβικός ενθουσιασμός τον οδήγησε να αψηφήσει τον κίνδυνο και να σκοτωθεί. Μπορεί το γεγονός του χαμού ενός νέου ανθρώπου να μας δημιουργεί μεγάλη λύπη, αλλά ο λόγος του χαμού του μάς γεμίζει ελπίδα και αισιοδοξία για το γεγονός ότι κάποιοι νέοι άνθρωποι αγωνίζονται για τα ιδανικά και τις αξίες τους.

Κείμενο 1

Γιατί είναι εύκολο να μάθω ξένες γλώσσες;

Άρθρο της Φύλλης Γαβριηλίδου που δημοσιεύτηκε στην ηλεκτρονική εφημερίδα Huffpost στις 2/3/2019 (διασκευή).

Γνωρίζετε ότι κάθε επιπλέον ξένη γλώσσα που μιλάμε έχει τη δυνατότητα να αυξήσει το εισόδημά μας κατά τουλάχιστον 2% σε ετήσια βάση; Αυτό το επιχείρημα από μόνο του είναι ικανό να μας πείσει να προσπαθήσουμε να μάθουμε ξένες γλώσσες, έστω κι αν μια ζωή πιστεύαμε πως είναι δύσκολο ή πως δεν μπορούμε να τα καταφέρουμε.

[...] Ο άνθρωπος μαθαίνει ξένες γλώσσες όπως και τη μητρική του γλώσσα. Η κλασική εκπαίδευση, όμως, πηγαίνει ενάντια σε αυτό. Προσπαθούμε να μάθουμε γλωσσικές γνώσεις μέσα από ατελείωτες λίστες λεξιλογίου, αμέτρητες ασκήσεις γραμματικής και κάνουμε ελάχιστη πρακτική εξάσκηση πάνω στον επικοινωνιακό χαρακτήρα της γλώσσας. Η γλώσσα, όμως, είναι σαν ζωντανός οργανισμός και οφείλουμε να μάθουμε να τον αντιμετωπίζουμε ως τέτοιο. Το να μαθαίνουμε κανόνες ή απλά λέξεις ασύνδετες μεταξύ τους δεν μπορεί να φέρει αποτελέσματα, γιατί πολύ απλά το μυαλό δε μπορεί να βγάλει νόημα από όλα αυτά. Τουλάχιστον, όχι εύκολα. Αντιθέτως, κάποιος οδηγείται στο να κατακτήσει μια γλώσσα, όταν έχει την ευκαιρία να συνδέσει το παλιό με το καινούργιο, να συλλέξει και να αναγνωρίσει μοτίβα, να εξασκηθεί και να κάνει λάθη, πολλά λάθη, να μάθει από αυτά και να πάει παρακάτω.

[...] Πώς όμως μαθαίνουμε γλώσσες; Κάθε φορά που το μυαλό εκτίθεται στη γλώσσα συγκεντρώνει υλικό, παραδείγματα και μοτίβα. Σιγά σιγά, και με την προϋπόθεση πως δουλεύουμε σωστά, αρχίζει να οργανώνει όλο αυτό το υλικό σε “κουτάκια”. Αναγνωρίζει λεξιλογικές, συντακτικές και γραμματικές δομές και τις κατηγοριοποιεί. Έτσι αρχίζει να βγάζει νόημα από το αρχικό χάος. Άλλωστε, ο στόχος του εγκεφάλου είναι η προστασία και η επιβίωσή μας. Προσπαθεί να βγάλει νόημα από οτιδήποτε μπορεί να αντιλαμβάνεται ως ξένο ή ως απειλή, έτσι ώστε να επαναφέρει την τάξη και την ασφάλεια στη ζωή μας. Όταν πια έχει κατηγοριοποιήσει κάτι επαρκώς, το μυαλό είναι σε θέση να το συστηματοποιήσει – πράγμα που πρακτικά σημαίνει να κάνει χρήση αυτού. Από αυτήν τη χρήση, που μπορεί να μην είναι πάντα σωστή, συγκεντρώνει και πάλι όσα λάθη γίνονται και τα ξανακατηγοριοποιεί βρίσκοντας το σωστό. Αυτό σημαίνει συνειδητή εξάσκηση.

Με το να τα κάνετε όλα αυτά συνειδητά και να καλλιεργήσετε έτσι το γλωσσικό σας ένστικτο, μπορείτε μέσα σε λίγους μήνες να καλλιεργήσετε τις δεξιότητες ενός πολύγλωσσου και να αυξήσετε την αξία του βιογραφικού σας, καθώς και τις πιθανότητες να βρείτε εκείνη τη δουλειά που πάντα ονειρευόσασταν ή να κάνετε το μεταπτυχιακό των ονείρων σας.[...]

Κείμενο 2

Η μεγάλη Χίμαιρα

Απόσπασμα από το μυθιστόρημα Η μεγάλη χίμαιρα του πεζογράφου Μιχάλη Καραγάτση (1908-1960), εκδ. Εστία, 2002.

[...] Την παραμονή των Χριστουγέννων ήρθε ο Μηνάς. Θα έμενε ως του Αϊ Γιαννιού, να περάσει τις γιορτές με τους δικούς του.

Από μια βδομάδα πρωτύτερα, η Ρεϊζαίνα ετοιμαζόταν να δεχτεί το μικρό της γιο. Τακτοποίησε τη βορεινή κρεβατοκάμαρα με ανήσυχη φροντίδα. Σημείωσε σ' ένα χαρτί όλα τα φαγητά και τα γλυκά που του άρεσαν. Κατέβηκε στη Σύρα, να ψωνίσει η ίδια όλα τα υλικά που θα της επέτρεπαν να ικανοποιήσει τις γαστριμαργικές επιθυμίες του. Κι όταν όλα ετοιμάσθηκαν, έβγαλε απ' το σεντούκι το καλό ταφταδένιο φόρεμά της. Το σιδέρωσε προσεκτικά, το φόρεσε και περίμενε ανυπόμονα τον ερχομό του βαποριού.

Στις πέντε το απόγεμα κατέβηκαν στη Σύρα, κάθισαν σε μια μπουραρία της προκουμιάς και περίμεναν πότε θα φανεί το βαπόρι. Ο καιρός ήταν κακός· φυσούσε Νοτιάς δυνατός κι έβρεχε. Η συνομιλία προχωρούσε δύσκολα, γιατί τα ελληνικά της Μαρίνας ήταν ακόμη αδύνατα. Μα η Ρεϊζαίνα είχε το μυαλό της αλλού, δεν παρακολουθούσε. Έτσι, δίχως να το καταλάβουν, ο Γιάννης κι η Μαρίνα συνέχιζαν να μιλούν γαλλικά.

Κατά τις έξι φάνηκε να 'ρχεται το βαπόρι. Χωρίς να περιμένουν την αγκυροβολία και τη μανούβρα, πήγαν στον ντόκο¹. Η βροχή τους μούσκευε. Κοιτούσαν στο συνωστισμό του καταστρώματος να ξεχωρίσουν το Μηνά. Πρώτη τον είδε η Ρεϊζαίνα. [...]

Ο Μηνάς φιλάει πρώτα το χέρι της μητέρας του, με σεβασμό βαθύ. Εκείνη, με κίνηση σπασμωδική τον αγκαλιάζει, τον σφίγγει πάνω στο κοκκαλιάρικο στήθος της, ρουφάει τη δροσιά του νεανικού προσώπου με τα φλογερά χείλια της. «Πώς τον αγαπάει!» στοχάζεται η Μαρίνα. «Μα το φαινόμενο είναι ξεχωριστό; Ή μήπως αντιπροσωπεύει μια γενικότερη ελληνική πραγματικότητα; Σε τούτο το λαό ο δεσμός του αίματος εξακολουθεί πάντοτε να είναι τρομακτικά ιερός, όπως άλλοτε. [...]

¹ Ντόκος (ο): προβλήτα λιμανιού

Τώρα, ο Μηνάς και ο Γιάννης αγκαλιάζονται, φιλιούνται. Σαν άντρες, προσπαθούν να δώσουν συγκρατημένη τυπικότητα στις εκδηλώσεις τους. Πίσω όμως από την προσπάθεια, η αγάπη δεν μπορεί να κρυφτεί. [...]

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Με ποιους τρόπους, κατά τη συγγραφέα του Κειμένου 1, μαθαίνει κάποιος πιο αποτελεσματικά μια ξένη γλώσσα; (γύρω στις 60 λέξεις).

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να εντοπίσεις στη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1 («Ο άνθρωπος μαθαίνει ξένες γλώσσες ... να μάθει από αυτά και να πάει παρακάτω») δύο διαφορετικές μεθόδους, με τις οποίες οργανώνεται ο λόγος σε αυτή. Να τις κατονομάσεις (μονάδες 4), να καταγράψεις τα χωρία που τις εντόπισες (μονάδες 4) και τις συναφείς με αυτές διαρθρωτικές λέξεις (μονάδες 2).

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Στη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1 χρησιμοποιείται το ρήμα μαθαίνω με διάφορες σημασίες (λ.χ. διδάσκομαι, αποστηθίζω, συνηθίζω, αποκτώ, αφομοιώνω κ.ά.). Να αντικαταστήσεις τους τύπους του ρήματος που είναι υπογραμμισμένοι [μαθαίνει, να μάθουμε (το 1^ο), να μάθουμε (το 2^ο), να μαθαίνουμε, να μάθει] με ισοδύναμο νοηματικά ρήμα ή ρηματικό σύνολο στον κατάλληλο τύπο.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Στο απόσπασμα του Κειμένου 2 παρουσιάζονται οι δεσμοί αίματος ανάμεσα σε μητέρα και γιο καθώς και ανάμεσα σε δύο αδέρφια (τον Γιάννη και τον Μηνά). Να περιγράψεις με σχετικές αναφορές στο κείμενο τους δεσμούς αυτούς (μονάδες 6) και να αποδώσεις τα κοινωνικά στερεότυπα ή τις αξίες που εκφράζονται. (μονάδες 4) Αυτά τα στερεότυπα ή οι

αξίες υπάρχουν και στη δική σου εποχή και κοινωνία; (μονάδες 5) Η απάντησή σου να έχει έκταση 150 περίπου λέξεων.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Τρόποι αποτελεσματικής εκμάθησης μιας ξένης γλώσσας:

- Η γλώσσα μαθαίνεται μέσα από τη σύνδεση του νέου με το παλιό, την αναγνώριση μοτίβων, τη συνεχή εξάσκηση και τα λάθη που κάνουν οι χρήστες της,
- Το μυαλό όσων μαθαίνουν μια ξένη γλώσσα, για να νοηματοδοτήσουν τον κόσμο γύρω τους, εκτίθεται σε μοτίβα (οργάνωση του γλωσσικού υλικού σε κατηγορίες).

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

1η μέθοδος ανάπτυξης: *αντίθεση* («Η κλασική εκπαίδευση, όμως ... ως τέτοιο»). Χρήση της συνδετικής λέξης *όμως*.

2η μέθοδος ανάπτυξης: *αιτιολόγηση* («γιατί πολύ απλά... από όλα αυτά»). Χρήση της συνδετικής λέξης *γιατί*.

ή

συνδυασμός μεθόδων: *αντίθεση και αίτιο αποτέλεσμα* («Αντιθέτως ... να πάει παρακάτω». Χρήση των λέξεων *αντιθέτως* και *όταν* (που δηλώνει προϋπόθεση και έμμεσα τον παράγοντα – αίτιο που θα οδηγήσει στο αποτέλεσμα που δηλώνεται στην αρχή της περιόδου λόγου: «κάποιος οδηγείται στο να κατακτήσει μια γλώσσα».

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

μαθαίνει: διδάσκεται

να μάθουμε (το 1ο): αποκτήσουμε/ κατακτήσουμε/ αφομοιώσουμε

να μάθουμε (το 2ο): συνηθίσουμε

να μαθαίνουμε: αποστηθίζουμε

να μάθει: αποκτήσει γνώσεις/ διδαχθεί

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Περιγραφή δεσμών αίματος:

- Η μητέρα αγαπάει τον μικρό της γιο και ετοιμάζεται να τον υποδεχτεί, καθώς αυτός φτάνει με το πλοίο
- Ο γιος σέβεται τη μητέρα του («φιλάει το χέρι της μητέρας του, με σεβασμό βαθύ»)
- Τα αδέρφια (ο Μηνάς και ο Γιάννης) «αγκαλιάζονται και φιλιούνται» δείχνοντας την αγάπη που έχουν ο ένας για τον άλλον.

Κοινωνικά στερεότυπα ή αξίες:

- Η Ελληνίδα μητέρα αγαπά τα παιδιά της και τα φροντίζει όποια ηλικία και αν έχουν («Μα το φαινόμενο είναι ξεχωριστό; Ή μήπως αντιπροσωπεύει μια γενικότερη ελληνική πραγματικότητα;»)
- Τα παιδιά σέβονται τη μητέρα τους («Ο Μηνάς φιλάει πρώτα το χέρι της μητέρας του»)
- Οι άντρες έχουν πιο συγκρατημένες κοινωνικές αντιδράσεις, δεν είναι τόσο εκδηλωτικοί όσο οι γυναίκες και δεν εκφράζουν φανερά τα συναισθήματά τους («Σαν άντρες, προσπαθούν να δώσουν συγκρατημένη τυπικότητα στις εκδηλώσεις τους»).

Προσωπική άποψη:

Στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία ο ιερός δεσμός αίματος παραμένει, αλλά οι μανάδες επιδιώκουν τα παιδιά τους να είναι πιο ανεξάρτητα. Άλλωστε, οι περισσότερες είναι εργαζόμενες και τα παιδιά μαθαίνουν να αναλαμβάνουν ευθύνες και να φροντίζουν το σπίτι. Επίσης, οι άντρες σήμερα είναι πιο εκδηλωτικοί και εκφράζουν τα συναισθήματά τους, χωρίς να ντρέπονται.

Κείμενο 1

Όλοι διέκριναν την ομοιότητα στο βλέμμα, κανείς τη μοναξιά

Το παρακάτω κείμενο δημοσιεύτηκε την 27/04/2018 από τον Χρήστο Ασημακόπουλο στον ιστότοπο, <https://www.ogdoo.gr/apopseis/xristos-asimakopoulos/oloi-diekrinan-tin-omoiotita-sto-vlemma-kaneis-tin-monaksia> (Προσαρμόστηκε για τις ανάγκες της εξέτασης).

Το γύρο του διαδικτύου έκανε τον προηγούμενο μήνα η εικόνα ενός ηλικιωμένου άνδρα που κρατά στην αγκαλιά τη γάτα του. Ο λόγος, όπως αναφέρουν όλοι, είναι η ομοιότητα που έχουν τα βλέμματα των δύο πλασμάτων.

Διαβάζω και σας μεταφέρω: «Τη φωτογραφία τράβηξε η ερασιτέχνης φωτογράφος Βικτωρία Άλεξ τα ξημερώματα μιας ημέρας του Μαρτίου στη στάση ενός μεταμεσονύκτιου λεωφορείου. Η ομοιότητά τους είναι τόσο αξιοσημείωτη που, εκτός του ότι η φωτογραφία έγινε viral στο Facebook, το στιγμιότυπο έφτασε μέχρι και την ηλεκτρονική έκδοση της ιταλικής Vogue.¹»

Άρα, ο μόνος λόγος που η εικόνα του ηλικιωμένου κυρίου έφτασε ως τη Vogue είναι αυτή η στιγμιαία ομοιότητα που καθήλωσε ο φακός. Αν ο 93χρονος άνθρωπος δεν είχε γάτα, ή είχε γάτα με λάθος βλέμμα, κανένας δεν θα έμπαινε στον κόπο να ασχοληθεί μαζί του. Η αναπαραγωγή της εικόνας έγινε γιατί η ομοιότητα εντάχθηκε στη σφαίρα του αξιοπερίεργου. Όπως ας πούμε ένας παπαγάλος που τραγουδάει τσάμικα ή ένας σκύλος που ζωγραφίζει κόκκαλα με την ουρά του.

Εξάλλου, οι μεγάλοι άνθρωποι είναι για την κοινωνία της εικόνας αόρατοι, εκτός αν έχουν φάει ξύλο στη διάρκεια μιας συγκέντρωσης διαμαρτυρόμενοι για τις πενιχρές τους συντάξεις ή αν τους έχουν κακοποιήσει αδυσώπητοι ληστές. Κανείς δεν είναι περίεργος για τις ιστορίες τους, κανείς δεν προσπαθεί να επωφεληθεί από την περιφρονημένη εμπειρία τους και τέλος, και κυρίως, κανείς δεν νοιάζεται για την ΜΟΝΑΞΙΑ τους. Την μοναξιά, όπως έλεγε ο παππούς μου ο Δημήτρης, για να ξεχωρίσει την μοναξιά που σου επιβάλλεται από τη μοναξιά που επιδιώκεις.

Οι γέροι είναι βάρος, έχουν εμμονές, ξεχνούν, είναι άρρωστοι. Είναι η εικόνα που τρέμουμε, γιατί σε κάποια χρόνια θα την αντικρύσουμε στον καθρέφτη. Είναι η υπενθύμιση της φθοράς που караδοκεί να μάς κυριεύσει.

Δεν αναρωτήθηκε κανείς τι έκανε ένας άνθρωπος 93 ετών 3.30 τα ξημερώματα στο βραδινό λεωφορείο; Πού πήγαινε, από πού ερχόταν, τον περίμενε κανείς, όταν θα γύριζε, τον αναζητούσε, τον αγαπούσε;

¹ Γυναικείο περιοδικό

Αυτά είναι ψιλά γράμματα, θα μου πείτε, το ακανθώδες ερώτημα είναι αν υιοθέτησε εκείνος το βλέμμα της γάτας ή εκείνη το δικό του.

Κείμενο 2

ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑ

Λένα Πλάτωνος (1951-)

Το ποίημα είναι της Λένας Πλάτωνος (1951 -), η οποία είναι μουσικός, συνθέτρια ηλεκτρονικής και έντεχνης μουσικής.

Πρωτομαγιά

το αεράκι παίζει με τα λευκά κουρτινάκια

είμαι ευτυχισμένη

έχω βρει στο ράδιο εξάισιο σταθμό

εκπέμπει τα τραγούδια που αγαπώ

Βέβαια εσύ λείπεις

όμως είμαι, είμαι ευτυχισμένη

Παίρνω τους φίλους μου

ευχόμαστε ο ένας στον άλλον

βέβαια εσύ λείπεις

Όμως φτιάχνω μαγιάτικο στεφάνι

από τους φίλους μου

και την απουσία σου

είμαι ευτυχισμένη

είμαι ευτυχισμένη

είμαι ευτυχισμένη.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1° υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια στοιχεία αναφέρει ο συγγραφέας σχετικά με τη ζωή του ηλικιωμένου άντρα στο Κείμενο 1; Να απαντήσεις, συνοπτικά, σε 50-60 λέξεις.

Μονάδες 10

2° υποερώτημα (μονάδες 10)

«Εξάλλου, οι μεγάλοι άνθρωποι είναι για την κοινωνία ... που επιδιώκεις.»: Να εντοπίσεις στην τέταρτη παράγραφο του Κειμένου 1 δύο περιπτώσεις επαναλαμβανόμενων λέξεων (μονάδες 4) και να εξηγήσεις πώς βοηθούν στη συνοχή του λόγου (μονάδες 6).

Μονάδες 10

3° υποερώτημα (μονάδες 15)

Πώς αντιλαμβάνεσαι ότι λειτουργεί στο Κείμενο 1 η χρήση των ερωτηματικών στην 6^η παράγραφο (μονάδες 10) και του ασύνδετου σχήματος στην 4^η παράγραφο του Κειμένου 1 (μονάδες 5);

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποια εντύπωση προκαλεί, κατά τη γνώμη σου, στο Κείμενο 2 η επιλογή του ποιητικού υποκειμένου να αναφέρεται στην απουσία ενός προσώπου σε χώρο και χρόνο που όλα προϊδεάζουν ότι υπάρχει καλή και ευχάριστη διάθεση (μονάδες 10); Να εκφράσεις τα συναισθήματα και τις σκέψεις που σου προκάλεσε η ανάγνωση του ποιήματος (μονάδες 5). Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο/Η μαθητής/-τρια θα πρέπει να απαντήσει ότι ο συγγραφέας αναφέρεται- κατά κύριο λόγο- στη ζωή του/των ηλικιωμένου/-ων και να συμπεριλάβει στην απάντησή του/της **μερικά** από τα παρακάτω στοιχεία. Εκείνα δηλ. τα οποία θεωρεί ως πλέον σημαντικά, όπως είναι:

- Η αδιαφορία του κοινωνικού συνόλου για τα άτομα της τρίτης ηλικίας.
- Οι δυσκολίες που τα ηλικιωμένα άτομα αντιμετωπίζουν στην καθημερινότητά τους.
- Η δύναμη της εικόνας και του ημερήσιου τύπου που μπορούν να εντοπίσουν και να αναδείξουν ένα υπαρκτό πρόβλημα.
- Η ευθύνη που αναλογεί στο αναγνωστικό κοινό να ενδιαφέρεται για θέματα που δημιουργούν εύλογα ερωτήματα και στα οποία πρέπει να δίνει απαντήσεις και να προτείνει κατάλληλες λύσεις.
- Η σχέση του ανθρώπου με τα ζώα.
- Η μοναξιά του ατόμου (αυτή που επιβάλλεται π.χ. σε κάποιους/-ες ηλικιωμένους/-ες ή αυτή που επιδιώκει π.χ. για να σκεφτείς, να δημιουργήσεις, να ηρεμήσεις).
- Ο φόβος για τα γηρατειά και την αδυναμία κ.ά.

Σημείωση: Η αναφορά σε 4 από τα παραπάνω στοιχεία αρκεί, για να αξιολογηθεί ως επαρκής η απάντηση.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο/η μαθητής/-τρια εντοπίζει στο κείμενο (στην 4^η παράγραφο) τις επαναλαμβανόμενες λέξεις **Κανείς** (3 συνολικά φορές) και **ΜΟΝΑΞΙΑ** (μοναξιά 3 φορές και άλλη μία ως μοναξία). Η επανάληψη της

πρώτης λέξης (κανείς) συνεχίζει το νόημα της 2^{ης} περιόδου λόγου με την 1^η περίοδο λόγου, στην οποία γίνεται αναφορά στο γεγονός ότι οι ηλικιωμένοι είναι αόρατοι (Η λέξη «αόρατοι», μεταφορικά, σημαίνει ότι κανείς δεν ενδιαφέρεται γι' αυτούς). Στο τέλος της 2^{ης} περιόδου λόγου γίνεται αναφορά στη λέξη «ΜΟΝΑΞΙΑ» (με κεφαλαία γράμματα), η οποία επαναλαμβάνεται τρεις φορές στην 3^η περίοδο λόγου («μονάξια/μοναξιά»), με τρόπο που εν γένει ενισχύεται η συνοχή του λόγου (καθώς και η αλληλουχία των νοημάτων).

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Ο/Η μαθητής/-τρια εντοπίζει: τα ερωτηματικά στην 6^η παράγραφο και το ασύνδετο σχήμα στην 4^η.

Τα ερωτηματικά στοχεύουν (ενδεικτικά):

- Στον προβληματισμό: δεν αναμένεται οπωσδήποτε μία απάντηση, αλλά τίθεται το ερώτημα προς σκέψη/προβληματισμό του δέκτη. Ο γράφων δεν εκφράζει απορία. Γνωρίζει εκ των προτέρων ότι κανείς δεν ενδιαφέρθηκε.
- Στην έκφραση έντονης αποδοκimasίας.
- Στη διέγερση συναισθημάτων.
- Στη συνοχή των μερών της παραγράφου
- Στην παραστατική απόδοση του μηνύματος.

Με το ασύνδετο σχήμα ο λόγος γίνεται γοργός και απλός, αποκτά ζωηρότητα, κίνηση, παλμό, το περιεχόμενο δίνεται συνοπτικά, ενώ συμβάλλει στη συγκινησιακή φόρτιση του δέκτη.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Με βάση τα στοιχεία του ποιήματος και τη δημιουργία ατμόσφαιρας, η οποία κατευθύνει τον/την αναγνώστη/-τρια σε μία ενδιαφέρουσα συνομιλία τόσο με το ποίημα όσο και με τον εαυτό του/της, θα εκφραστούν από τον/τη μαθητή/-τρια συναισθήματα, θα διατυπωθούν απόψεις σε ένα καλά οργανωμένο, νοηματικά/γλωσσικά κλπ., κείμενο (π.χ. με τη σύνδεση επικοινωνιακού πλαισίου-συγκειμένου-περικειμένου-ύφους λόγου).

Κείμενο 1

[Η Γλώσσα κινδυνεύει;]

Το κείμενο που ακολουθεί προέρχεται από το προσωπικό του ιστολόγιο του Ν. Σαραντάκου: Οι λέξεις έχουν τη δική τους ιστορία. <https://sarantakos.wordpress.com/2020/12/17>.

Προσωπικά δεν νομίζω ότι η γλώσσα αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα βρίσκεται σε παρακμή, ότι απειλείται, ότι κινδυνεύει, ότι κοντεύει να εξαφανιστεί, ότι θα πάθει αφελληνισμό. Αντίθετα, θα έλεγα ότι αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα έχουμε παραγωγή συγκροτημένου λόγου, περισσότερη από οποιαδήποτε άλλη εποχή από τότε που μιλιέται η ελληνική γλώσσα. Αν δούμε, για παράδειγμα, πόσες εφημερίδες κυκλοφορούν σήμερα και πόσες το 1960, πόσοι ραδιοφωνικοί σταθμοί, τηλεοπτικά κανάλια, ιστολόγια, θα συμπεράνουμε ότι η σημερινή ποσότητα λόγου είναι συντριπτικά μεγαλύτερη – και μιλάμε για συγκροτημένο λόγο. Αλλά, βέβαια, όταν είναι πολλαπλάσια η παραγωγή λόγου, πολλαπλάσια θα είναι και τα «γλωσσικά λάθη» των ομιλητών, ιδίως στον προφορικό λόγο που κυριαρχεί σήμερα με το ραδιόφωνο και την τηλεόραση. [...]

Όσο για τα ξένα δάνεια, δεν αρνούμαι την ανάγκη να υπάρχουν και ελληνικοί όροι, που θα χρησιμοποιούνται παράλληλα και σε άλλα επίπεδα ύφους. Έχουμε τον υπολογιστή, αλλά σε διάφορα συμφραζόμενα λέμε και κομπιούτερ. Δεν θα εξαφανίσει ο ένας όρος τον άλλον και η συνύπαρξή τους πλουτίζει τη γλώσσα. Δεν θα επιδιώξω σε όλες τις περιπτώσεις το μεταφραστικό δάνειο -καλό είναι και το άμεσο δάνειο, ιδίως αν το συμμορφώσουμε στο τυπικό της ελληνικής. Άλλωστε, κι εγώ κατά καιρούς υιοθετώ ή προτείνω εξελληνισμούς -όταν όμως άρχισα να υποστηρίζω και να πλάσάρω την πρόταση «δρόνος» για την απόδοση του drone δεν χρέωσα τεμπελιά, αμεριμνησία ή εθνική ανευθυνότητα σε όσους επέμεναν στο drone ή στο ντρόουν.

Θα πει κανείς ότι το Διαδίκτυο έχει φέρει την αγγλική σε απολύτως προνομιακή, πανίσχυρη θέση -κι έτσι είναι εύκολο να διαδίδονται όχι μόνο ξένα δάνεια, αλλά και αγγλισμοί. Η εξέλιξη αυτή υπάρχει, αλλά δεν βλέπω πώς μπορεί να την αντισταλέψει κανείς. Και, από την άλλη πλευρά, στην ψηφιακή εποχή η τεχνολογία έχει προσφέρει μεγάλη βοήθεια στην ελληνική γλώσσα, καθώς έδωσε τη δυνατότητα να δημιουργηθούν πολλοί νέοι γλωσσικοί πόροι και να γίνουν κοινό κτήμα των πολλών. Πράγματι, η Ελληνική, όπως και πολλές ευρωπαϊκές γλώσσες ανάλογου αριθμού ομιλητών, έχουν

πολλαπλάσιους γλωσσικούς πόρους από αφρικανικές ή ασιατικές γλώσσες που μιλιούνται από πολύ περισσότερους φυσικούς ομιλητές.

Πάντως αυτό δεν συνιστά θανάσιμη απειλή. Κατά τη γνώμη μου ο μόνος τρόπος, για να απειληθεί με εξαφάνιση η ελληνική γλώσσα, είναι να πάψουν να υπάρχουν ομιλητές της· όσοι θέλουν να εξασφαλίσουν το μέλλον της γλώσσας, ας προσπαθήσουν να θεραπεύσουν τις αιτίες που οδηγούν σε δημογραφικό¹ μαρασμό τη χώρα.

Κείμενο 2

[Η Αγνώριστη]

Το ποίημα είναι του Διονύσιου Σολωμού: Αντλήθηκε από τον ιστότοπο του Κέντρου της Ελληνικής Γλώσσας. Δίνεται σε απόσπασμα για τις ανάγκες της εξέτασης.

Ποια είναι τούτη
που κατεβαίνει
ασπροεντυμένη
οχ το βουνό;

Τώρα που τούτη
η κόρη φαίνεται
το χόρτο γένεται
άνθι απαλό·

κ' ευθύς ανοίγει
τα ωραία του κάλλη
και το κεφάλι
συχνοκουνεί·

κ' ερωτεμένο
να μη το αφήση,

¹ Δημογραφικός: αυτός που σχετίζεται με την εξέλιξη του πληθυσμού σε μια χώρα.

να το πατήσει,
παρακαλεί.

Κόκκινα κι όμορφα
έχει τα χείλα
ωσάν τα φύλλα
της ροδαριάς,

όταν χαράζη,
και η αυγούλα
λεπτή βροχούλα
στέρνει δροσιάς. [...]

Ποια είναι τούτη
που κατεβαίνει
ασπροντυμένη
οχ τὸ βουνό;

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να αποδώσεις συνοπτικά σε μια παράγραφο 60-70 λέξεων τις απόψεις του Ν. Σαραντάκου σχετικά με την καλλιέργεια και την ποιότητα του ελληνικού λόγου σήμερα, όπως αποτυπώνονται στο Κείμενο 1.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1 ο συγγραφέας επιλέγει, ανάμεσα σε άλλους, ως τρόπους οργάνωσης του λόγου του νοηματικά την αντίθεση και τα παραδείγματα. Να εντοπίσεις τα σχετικά χωρία (μονάδες 6) και να δικαιολογήσεις με συντομία τις παραπάνω επιλογές (μονάδες 4).

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να βρεις – επισημαίνοντας από ένα σχετικό χωρίο - τρία διαφορετικά ρηματικά πρόσωπα τα οποία χρησιμοποιούνται στο Κείμενο 1 (μονάδες 6). Τι επιτυγχάνεται με την αξιοποίηση καθενός (μονάδες 9);

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4

Ποια είναι η συναισθηματική κατάσταση του ποιητικού υποκειμένου, όταν βλέπει μπροστά του τη νεαρή γυναίκα; Ως ένας νέος / μια νέα που ζει έναν αιώνα περίπου μετά από τον χρόνο που δημιουργήθηκε το ποίημα, θεωρείς ότι ο έρωτας μπορεί να προκαλέσει παρόμοιες αντιδράσεις στην ψυχή σου ή όχι και γιατί; Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 120 - 150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο Ν. Σαραντάκος υποστηρίζει ότι η ελληνική γλώσσα σήμερα ούτε παρακμάζει ούτε απειλείται, όπως προκύπτει από την ποσότητα και την ποιότητα συγκροτημένου λόγου σε σχέση με άλλες εποχές. Θεωρεί εξάλλου πώς το διαδίκτυο και η τεχνολογία έχουν δημιουργήσει μια νέα γλωσσική πραγματικότητα με μια πληθώρα ξένων όρων, οι οποίοι εντάσσονται λειτουργικά και την πλουτίζουν. Η ελληνική γλώσσα θα υπάρχει όσο υπάρχουν ομιλητές να την καλλιεργούν.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- **Σύγκριση – αντίθεση:** «Προσωπικά δεν νομίζω ότι η γλώσσα ... Αντίθετα, θα έλεγα ότι ... από τότε που μιλιέται η ελληνική γλώσσα.»
- **Παραδείγματα:** «Αν δούμε, για παράδειγμα, πόσες εφημερίδες κυκλοφορούν σήμερα ... είναι συντριπτικά μεγαλύτερη – και μιλάμε για συγκροτημένο λόγο.»
- Με τη σύγκριση – αντίθεση ο συντάκτης του κειμένου εκφράζει την προσωπική του θέση αντιπαραβάλλοντάς τη με ό,τι συνηθίζεται να πιστεύεται για τη νέα ελληνική. Μάλιστα, με την οργάνωση του λόγου του νοηματικά στη βάση της αντίθεσης πετυχαίνει να προβάλει πιο emphaticά την προσωπική του θέση.
- Με τα παραδείγματα τεκμηριώνει την άποψή του ότι σήμερα υπάρχει και ποσοτικά, αλλά και ποιοτικά παραγωγή συγκροτημένου λόγου.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Ενδεικτικά ο/η μαθητής/-τρια μπορεί να εντοπίσει:

- Το α' ενικό ρηματικό πρόσωπο σε χωρία κατά τα οποία ο συντάκτης του κειμένου εκφράζει την προσωπική του θέση: *Προσωπικά πιστεύω, δεν αρνούμαι την ανάγκη, δεν βλέπω πώς μπορεί κτλ.*
- Το γ' ρηματικό πρόσωπο ενικού ή πληθυντικού αριθμού, για να εκφράσει κάποια αντικειμενικά δεδομένα της πραγματικότητας ουδέτερα και αποστασιοποιημένα: *όταν είναι πολλαπλάσια η παραγωγή λόγου, πολλαπλάσια θα είναι και τα ..., Δεν θα εξαφανίσει ο ένας όρος τον άλλο, στην ψηφιακή εποχή η τεχνολογία έχει προσφέρει..., η ελληνική, όπως και πολλές ευρωπαϊκές γλώσσες αναλόγου αριθμού ομιλητών, έχουν πολλαπλάσιους γλωσσικούς πόρους κτλ*
- Το α' πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο, για να εντάξει και τον εαυτό του στο σύνολο των ομιλητών - χρηστών της νέας ελληνικής, αλλά και για να εκφράσει ένα συλλογικό ενδιαφέρον και μια αίσθηση συνυπευθυνότητας για την κατάσταση της ελληνική γλώσσας σήμερα, αλλά και για το μέλλον της γενικότερα: *Αν δούμε για παράδειγμα, θα συμπεράνουμε ότι η σημερινή ... και μιλάμε. Έχουμε τον υπολογιστή... κτλ*

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Το ποιητικό υποκείμενο βρίσκεται σε μια συναισθηματική φόρτιση και αναστάτωση, καθώς αναρωτιέται ποια είναι αυτή η νεαρή γυναίκα που κατεβαίνει από το βουνό. Εστιάζει στην εξωτερική της εμφάνιση και την ενδυμασία της (1^η στροφή), στα κόκκινα χείλια της που τα παρομοιάζει με ροδοπέταλα (5^η στροφή). Ο ερχομός της, εξάλλου, έχει μια μαγική επίδραση στο φυσικό τοπίο γύρω της, το οποίο ξαναγεννιέται και αποζητά την επαφή μαζί της (2^η, 3^η και 4^η στροφή).

Στο δεύτερο υποερώτημα ο/η μαθητής – τρια μπορεί να καταθέσει την προσωπική του άποψη επηρεασμένος από την ανάγνωση του ποιήματος και βασισμένος στα βιώματά και τις εμπειρίες του.

Κείμενο 1

Ερωτικές Σχέσεις

Το απόσπασμα που ακολουθεί προέρχεται από το κεφάλαιο «Μορφές διαπροσωπικών σχέσεων» από το βιβλίο της Ε. Παπαδάκη – Μιχαηλίδη, Η σιωπηλή γλώσσα των συναισθημάτων. Εκδόσεις: Ελληνικά Γράμματα.

Η συντριπτική πλειοψηφία των ενηλίκων επιδιώκουν τη χαρά και την ευτυχία που προσφέρουν οι ερωτικές σχέσεις. Οι σχέσεις αυτής της μορφής χαρακτηρίζονται από το ότι αρχικά αναπτύσσονται με πολύ ταχύ ρυθμό, ενώ με την πάροδο του χρόνου ο ρυθμός της αύξησης του ερωτικού συναισθήματος μειώνεται. Στις ερωτικές σχέσεις επικρατούν συναισθήματα συμπάθειας και στοργής, μεγάλη οικειότητα, έντονο ενδιαφέρον και σεξουαλική έλξη μεταξύ των αλληλεπιδρώντων. Οι ερωτικές σχέσεις εντούτοις δεν κατακλύζονται πάντα από θετικά συναισθήματα.

Οι διαρκείς σκέψεις και οι έμμονες ιδέες για το υποκείμενο της ερωτικής έλξης συμβάλλουν επίσης στην αύξηση των συναισθημάτων πάθους. Έχει διατυπωθεί η άποψη ότι όσο περισσότερο σκεπτόμαστε κάποιο θέμα τόσο πιο ακραίες θέσεις διαμορφώνουμε γι' αυτό και διαπιστώνεται ότι, όσο περισσότεροι οι ερωτευμένοι σκέπτονται τους συντρόφους τους, τόσο αυξάνεται το πάθος τους. Η αγάπη δυναμώνει τη σκέψη και η σκέψη την αγάπη. Με τον τρόπο αυτό συχνά η αγάπη μετατρέπεται σε πάθος και η σκέψη σε έμμονη ιδέα. Ο φαύλος αυτός κύκλος γίνεται εντονότερος, όταν οι σύντροφοι γνωρίζουν λίγο ο ένας τον άλλο ή όταν οι περιστάσεις κρατούν τους συντρόφους χωριστά.[...]

Πολλοί σημαντικοί ερευνητές των ανθρωπίνων αισθημάτων υποστηρίζουν ότι οι υπάρχουσες διαφορές μεταξύ του έρωτα και της φιλίας πηγάζουν από το γεγονός ότι ο έρωτας συνεπαίρνει και δραστηριοποιεί τη φαντασία. Στις ερωτικές σχέσεις, όμως, επειδή υπάρχει γρήγορη και σε μεγάλο βάθος εξέλιξη, δεν υπάρχει αρκετός χρόνος για την απαραίτητη προσαρμογή στις προσωπικότητες των δύο ερωτευμένων. Το αποτέλεσμα είναι η δημιουργία συχνών έντονων συγκρούσεων, διαφωνιών και απογοητεύσεων. Αν μάλιστα ληφθεί υπόψη ότι οι ερωτευμένοι πολλές φορές εξαρτώνται σχεδόν απόλυτα και αποκλειστικά ο ένας από τον άλλον, τότε γίνεται κατανοητό το πάθος και η ένταση των συγκρούσεων και των απογοητεύσεων τις οποίες βιώνουν. Μερικές φορές, όμως, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της εφηβικής ηλικίας, η ένταση του πάθους και των συγκρούσεων στις ερωτικές σχέσεις οδηγεί στην απελπισία, και σε ακραίες περιπτώσεις μπορεί να οδηγήσει και σε αυτοκτονικές τάσεις.

Έντονες συγκρούσεις δημιουργούνται, επίσης, όταν υπάρχουν ισχυρή αλληλεξάρτηση και υψηλές μη ρεαλιστικές προσδοκίες στο ζευγάρι.

Κείμενο 2

Μόνο γιατί μ' αγάπησες

Ποίημα της Μ. Πολυδούρη από την ποιητική συλλογή «Οι τρίλιες που σβήνουν» του 1928, σύμφωνα με την ανθολόγηση του Μανόλη Αναγνωστάκη, Η Χαμηλή φωνή, Νεφέλη, 1990)

Δεν τραγουδώ, παρά γιατί μ' αγάπησες
στα περασμένα χρόνια.

Και σε ήλιο, σε καλοκαιριού προμάντεμα
και σε βροχή, σε χιόνια,
δεν τραγουδώ παρά γιατί μ' αγάπησες.

Μόνο γιατί με κράτησες στα χέρια σου
μια νύχτα και με φίλησες στο στόμα,
μόνο γι' αυτό είμαι ωραία σαν κρίνο ολάνοιχτο
κι έχω ένα ρίγος στην ψυχή μου ακόμα,
μόνο γιατί με κράτησες στα χέρια σου.

Μόνο γιατί τα μάτια σου με κύτταξαν
με την ψυχή στο βλέμμα,
περήφανα στολίστηκα το υπέρτατο
της ύπαρξής μου στέμμα,
μόνο γιατί τα μάτια σου με κύτταξαν.

Μόνο γιατί μ' αγάπησες γεννήθηκα
γι' αυτό η ζωή μου εδόθη
στην άχαρη ζωή την ανεκπλήρωτη

μένα η ζωή πληρώθη.

Μόνο γιατί μ' αγάπησες γεννήθηκα.

Μονάχα γιατί τόσο ωραία μ' αγάπησες
έζησα, να πληθαίνω
τα ονείρατά σου, ωραίες, που βασίλεψες
κι έτσι γλυκά πεθαίνω
μονάχα γιατί τόσο ωραία μ' αγάπησες.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σε 50 – 60 λέξεις να παρουσιάσεις συνοπτικά τα βασικά χαρακτηριστικά των ερωτικών σχέσεων σύμφωνα με το Κείμενο 1.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να βρεις πέντε διαρθρωτικές λέξεις, με τις οποίες επιτυγχάνεται η συνοχή στο εσωτερικό των δύο πρώτων παραγράφων του Κειμένου 1 (μονάδες 5). Ποια νοηματική σχέση πραγματώνει η καθεμία γλωσσικά ανάμεσα στις προτάσεις που συνδέει (μονάδες 5);

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

1. «Η συντριπτική πλειοψηφία των ενηλίκων επιδιώκουν τη χαρά και την ευτυχία που προσφέρουν οι ερωτικές σχέσεις συνήθως»
2. «Το έντονο επίπεδο διέγερσης συχνά δημιουργεί στους ερωτευμένους άγχος, αγωνία, ανασφάλεια και έμμονες ιδέες»

3. «Τα συναισθήματα αυτά ωστόσο είναι δυνατό να ενδυναμώσουν ακόμα περισσότερο την ένταση του ερωτικού συναισθήματος.»
4. «Πολλοί σημαντικοί ερευνητές των ανθρωπίνων αισθημάτων υποστηρίζουν ότι οι υπάρχουσες διαφορές μεταξύ του έρωτα και της φιλίας...»

Να μετατρέψεις τη σύνταξη από ενεργητική σε παθητική (μονάδες 8). Ποια αλλαγή παρατηρείς μετά τη μετατροπή ως προς το ύφος λόγου (μονάδες 3); Πού αποδίδεται έμφαση πριν και πού μετά την μετατροπή (μονάδες 4);

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4

Ποια είναι η συναισθηματική κατάσταση του ποιητικού υποκειμένου στο Κείμενο 2; Τη θεωρείς δικαιολογημένη; Να παρουσιάσεις τις απόψεις σου σε ένα κείμενο 120 -150 λέξεων.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Το ερωτικό συναίσθημα αναπτύσσεται με ταχύτητα και με την πάροδο του χρόνου εξασθενεί. Συνδυάζει τη συμπάθεια, τη στοργή και την έλξη προς τον άλλο, αλλά προκαλεί και εμμονές και πάθη. Ο έρωτας παρασέρνει και εξανεμίζει τη λογική αστραπιαία, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται συγκρούσεις και απογοητεύσεις, συχνά με ακραία κατάληξη, ιδίως στην εφηβική ηλικία ή σε ειδικές περιπτώσεις αλληλεξάρτησης και υπερβολικών προσδοκιών.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

ενώ: αντίθεση

εντούτοις: αντίθεση

επίσης: προσθήκη

γι' αυτό: αίτιο – αποτέλεσμα

όταν: χρονική σχέση (προϋπόθεση)

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

1. Η χαρά και η ευτυχία που προσφέρονται από τις ερωτικές σχέσεις συνήθως επιδιώκονται από την συντριπτική πλειοψηφία των ενηλίκων.
2. Άγχος, αγωνία, ανασφάλεια και έμμονες ιδέες δημιουργούνται συχνά στους ερωτευμένους από το έντονο επίπεδο διέγερσης.
3. Η ένταση του ερωτικού συναισθήματος είναι δυνατό, ωστόσο, να ενδυναμωθεί από τα συναισθήματα αυτά.
4. Από πολλούς σημαντικούς ερευνητές των ανθρωπίνων αισθημάτων υποστηρίζεται ότι οι υπάρχουσες διαφορές μεταξύ του έρωτα και της φιλίας ...

- Το ύφος μετά την μετατροπή γίνεται πιο σοβαρό και επίσημο, απρόσωπο.
- Πριν τη μετατροπή αποδίδεται έμφαση στο Υποκείμενο, ενώ μετά τη μετατροπή στην ενέργεια του υποκειμένου, δηλαδή στην πράξη –γεγονός.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Στο πρώτο ερώτημα ο/η μαθητής/-τρια μπορεί να αναφέρει το ερωτικό συναίσθημα που εμπνέει το ποιητικό υποκείμενο, καθώς η ανάμνησή του γίνεται η αιτία καλλιτεχνικής έκφρασης (1^η στροφή). Τραγουδά κάθε εποχή και νιώθει όμορφη σαν λουλούδι, ενώ συγκλονίζεται η ψυχή της μόνο και μόνο στην ανάμνηση της επαφής που είχε με τον σύντροφό της (2^η στροφή). Νιώθει να αυτοπραγματώνεται και να δικαιώνεται η ύπαρξή της μόνο και μόνο επειδή το βλέμμα του την διαπέρασε (3^η στροφή), ενώ η αγάπη που της χάρισε την έκανε να νιώθει ολοκληρωμένη και πλήρης (4^η στροφή). Αισθάνεται, τέλος, πως έζησε μόνο για να πληθαίνει τα όνειρα του συντρόφου της και να τον κάνει ευτυχισμένο, ενώ την ίδια στιγμή αισθάνεται να εξοικειώνεται με την ιδέα του θανάτου, ως μια φυσική κατάληξη (5^η στροφή).

Στο δεύτερο ερώτημα ο/η μαθητής –τρια μπορεί να εκφραστεί πιο ελεύθερα και να βασιστεί στα προσωπικά του/της βιώματα και εμπειρίες.

Κείμενο 1

Περί γέλιου

Το ακόλουθο συντομευμένο κείμενο προέρχεται από το βιβλίο του Terry Eagleton, Χιούμορ (μτφρ. Γιώργος Μπαρουξής, Αθήνα: Πεδίο, 2021, σ. 15-17).

Το γέλιο είναι παγκόσμιο φαινόμενο, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι είναι και ομοιόμορφο. [...] Ο Σάμιουελ Τζόνσον παρατηρεί ότι οι άνθρωποι μπορεί να είναι σοφοί με πολλούς διαφορετικούς τρόπους, αλλά πάντα γελούν με τον ίδιο τρόπο – ωστόσο και αυτό τίθεται σίγουρα υπό αμφισβήτηση. Το γέλιο [...] μπορεί να έρθει σαν έκρηξη, σαν ξέσπασμα, σαν κύμα, σαν χείμαρρος, σαν σάλπισμα, να είναι συνεσταλμένο, ασυγκράτητο ή διαπεραστικό. Υπάρχουν, επίσης, διαφορετικά χαμόγελα: φωτεινά, σαρκαστικά, χλευαστικά, πλατιά, πονηρά και ανόητα. Το χαμόγελο αφορά την όραση, ενώ το γέλιο κυρίως την ακοή, αλλά, όταν ο Έλιοτ γράφει στην *Έρημη Χώρα* για ένα «γελάκι που απλώνεται από το ένα αυτί ως το άλλο», συνενώνει τα δύο φαινόμενα.

Το χαχανητό, ο καγχασμός και ούτω καθεξής υποδηλώνουν διαφορετικές εκδοχές γέλιου, αφού χαρακτηρίζονται από παραμέτρους, όπως η ηχητική ένταση, ο τόνος, η χροιά, ο ρυθμός, η δύναμη και η διάρκεια. Όμως, το γέλιο μπορεί επίσης να εκφράζει μια σειρά από συναισθηματικές στάσεις: μπορεί να είναι χαρούμενο, σαρκαστικό, πονηρό, τραχύ, εγκάρδιο, κακό, περιφρονητικό, αδιάφορο, νευρικό, ανακουφισμένο, κυνικό, γεμάτο νόημα, αυτάρεσκο, λάγνο, κατάπληκτο, αμήχανο, υστερικό, γεμάτο κατανόηση, ανήσυχο, σοκαρισμένο, επιθετικό ή σαρδόνιο, για να μη μιλήσουμε για το καθαρά «κοινωνικό» γέλιο, το οποίο ίσως να μην εκφράζει καμία ευχαρίστηση. [...] Το γέλιο μπορεί να φανερώνει μάλλον εύθυμη διάθεση παρά ότι βρίσκουμε κάτι διασκεδαστικό, αλλά, από την άλλη, είναι πιθανότερο να θεωρήσουμε κάτι αστείο, αν νιώθουμε ευφορία. Οι σωματικές λειτουργίες και οι συναισθηματικές στάσεις μπορεί να συνδυάζονται μεταξύ τους με διάφορους τρόπους, και έτσι μπορεί κανείς να χαχανίζει νευρικά ή χλευαστικά, να ξεκαρδίζεται καλосυνάτα ή επιθετικά, να κακαρίζει επιδοκίμαστικά ή σαρκαστικά, και ούτω καθεξής.

Το παράδοξο, συνεπώς, είναι πως, παρότι το ίδιο το γέλιο είναι ξεκάθαρα ζήτημα σημαίνοντος –ένας απλός ήχος χωρίς νόημα-, είναι αδιαμφισβήτητα κωδικοποιημένο κοινωνικά. Είναι ένα αυθόρμητο σωματικό συμβάν (τις περισσότερες φορές τουλάχιστον), αλλά ταυτόχρονα κοινωνικά εστιασμένο, και ως τέτοιο βρίσκεται στο μεταίχμιο φύσης και πολιτισμού. Το γέλιο, όπως και ο χορός, αποτελεί έκφανση της γλώσσας του σώματος (ο Καρτέσιος το αποκαλεί «άναρθη και εκρηκτική κραυγή»), αν και το σώμα έχει και μια περισσότερο νοητικού χαρακτήρα εμπλοκή. Παρ' όλα αυτά, ποτέ δεν εναρμονίζεται πλήρως με αυτή την πιο εκλεπτυσμένη σφαίρα. Υπάρχει πάντα

ένα πλεόνασμα ωμής υλικότητας έναντι του νοήματος, και σε πολλές περιπτώσεις το χιούμορ μάς επιτρέπει να απολαύσουμε ακριβώς αυτό.

Κείμενο 2

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ (1912-1991)

Σπουδή πάνω σε μία φωτογραφία

Το ακόλουθο ποίημα ανήκει στη συλλογή Το βάθος του κόσμου, που εκδόθηκε το 1961 (Τα Ποιήματα, τόμος Β, Αθήνα: Εκδόσεις Τρία Φύλλα, 1981, σ. 203).

Κάθονται οι δυο τους στο γύρο του πηγαδιού.

Πρώτη φορά δεν είναι που ο ήλιος
φωτίζει απ' αντίκρυ δυο πρόσωπα, δυο
διαβάτες του κόσμου.

Ωστόσο,

δεν ξέρω γιατί,
αυτό το αμοιβαίο χαμόγελο ίσως,
αυτές οι ροδιές και το πράσινο, ίσως η ώρα,
θαρρείς πως αυτό ποτέ δεν ξανάγινε πως
το ίδιο αυτό πράγμα, τόσο χαρούμενο
δεν ζωγραφίστηκε άλλη φορά
σε τούτο τον κόσμο –

Αυτή η σιωπή,

αυτή η γαλήνη, αυτή προπαντός
η αγάπη.

Γελούν

τα χείλη στις άκρες τους.
Κυλούν οι πτυχές του ρούχου τους μέρα.
Νομίζει κανείς πως είναι μια εικόνα
μέσα σε πλαίσιο. Το φως από μέσα τους
βγαίνοντας πλέκει γύρω τους κάτι
σαν ηλιοστέφανο.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να γράψεις σε μια παράγραφο 50-60 λέξεων τις διαφορετικές εκδοχές του γέλιου, σύμφωνα με τον συγγραφέα στο Κείμενο 1.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1 ο συγγραφέας αμφισβητεί την άποψη του Σάμιουελ Τζόνσον για το γέλιο. Ποιες είναι οι δύο αντιτιθέμενες απόψεις (μονάδες 4); Πώς τεκμηριώνει ο συγγραφέας τη δική του άποψη για το γέλιο (μονάδες 6);

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Στα παρακάτω χωρία του Κειμένου 1 ο συγγραφέας χρησιμοποιεί φράσεις πιθανολόγησης, μετριάζοντας τη βεβαιότητά του. Να τα αναδιατυπώσεις έτσι, ώστε να δηλώνεται βεβαιότητα (μονάδες 10). Να τεκμηριώσεις την επιλογή των γραμματικών ή λεκτικών τύπων που χρησιμοποίησες (μονάδες 5).

- *Όμως το γέλιο μπορεί επίσης να εκφράζει μια σειρά από συναισθηματικές στάσεις* (2^η παράγραφος)
- *για να μη μιλήσουμε για το καθαρά «κοινωνικό» γέλιο, το οποίο ίσως να μην εκφράζει καμία ευχαρίστηση.* (2^η παράγραφος)
- *Το γέλιο μπορεί να φανερώνει μάλλον εύθυμη διάθεση παρά ότι βρίσκουμε κάτι διασκεδαστικό* (2^η παράγραφος)
- *είναι πιθανότερο να θεωρήσουμε κάτι αστείο, αν νιώθουμε ευφορία* (2^η παράγραφος)
- *Είναι ένα αυθόρμητο σωματικό συμβάν (τις περισσότερες φορές τουλάχιστον)* (3^η παράγραφος)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Γιατί στο Κείμενο 2 το ποιητικό υποκείμενο θεωρεί πως η χαρά των δύο προσώπων της φωτογραφίας «δεν ζωγραφίστηκε άλλη φορά σε τούτο τον κόσμο» (μονάδες 10); Συμφωνείς ή διαφωνείς με την άποψή του (μονάδες 5); Να απαντήσεις τεκμηριωμένα με αναφορές στο κείμενο σε 120-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο συγγραφέας του Κειμένου 1 υποστηρίζει ότι το γέλιο εκδηλώνεται με πολλές μορφές:

- διαφέρει ως προς την ένταση, την οξύτητα, την ποιότητα, τη ρυθμικότητα, τη δύναμη και τη χρονική έκταση του ήχου που παράγει
- φανερώνει διαφορετικά, ανάλογα με την περίσταση, συναισθήματα
- συνιστά κοινωνική σύμβαση
- μπορεί να είναι νευρικό ή κοροϊδευτικό χαχανητό, καλοκάγαθο ή αποδοκιμαστικό ξεκάρδισμα, κακάρισμα επιδοκιμασίας ή χλευασμού.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Ο Σάμιουελ Τζόνσον πιστεύει ότι το γέλιο εκδηλώνεται πάντα με ομοιόμορφο τρόπο, ενώ αντίθετα ο συγγραφέας θεωρεί ότι οι άνθρωποι γελούν με διαφορετικό κάθε φορά τρόπο.
- Ο συγγραφέας αμφισβητεί την άποψη του Σάμιουελ Τζόνσον, παραθέτοντας τα διάφορα είδη γέλιου, που συνιστούν τόσο σωματική όσο και συναισθηματική έκφραση του ανθρώπου, αλλά ταυτόχρονα συνδέονται άμεσα και με την κοινωνικότητά του. Ο τρόπος παράθεσης των ειδών είναι περιγραφικός και αναλυτικός και έχει τη μορφή παραδειγμάτων, για να ενισχυθεί η πειστικότητα της θέσης του.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Δήλωση βεβαιότητας:

- Όμως το γέλιο μπορεί επίσης να εκφράζει μια σειρά από συναισθηματικές στάσεις (2^η παράγραφος)→ Όμως το γέλιο **εκφράζει** επίσης μια σειρά από συναισθηματικές στάσεις
- για να μη μιλήσουμε για το καθαρά «κοινωνικό» γέλιο, το οποίο ίσως να μην εκφράζει καμία ευχαρίστηση. (2^η παράγραφος)→ για να μη μιλήσουμε για το καθαρά «κοινωνικό» γέλιο, το οποίο (σίγουρα) **δεν εκφράζει** καμία ευχαρίστηση.

- Το γέλιο μπορεί να φανερώνει μάλλον εύθυμη διάθεση παρά ότι βρίσκουμε κάτι διασκεδαστικό (2^η παράγραφος) → Το γέλιο **φανερώνει** εύθυμη διάθεση **και όχι** ότι βρίσκουμε κάτι διασκεδαστικό
- είναι πιθανότερο να θεωρήσουμε κάτι αστείο, αν νιώθουμε ευφορία (2^η παράγραφος) → **Θεωρούμε** κάτι αστείο, αν νιώθουμε ευφορία
- Είναι ένα αυθόρμητο σωματικό συμβάν (τις περισσότερες φορές τουλάχιστον) (3^η παράγραφος) → Είναι ένα αυθόρμητο σωματικό συμβάν (**πάντα**)

Για να δηλωθεί βεβαιότητα, οι φράσεις πιθανολόγησης «μπορεί να + υποτακτική», «ίσως να μην + υποτακτική» και «είναι πιθανότερο + υποτακτική» αντικαταστάθηκαν στο 1^ο, 2^ο, 3^ο και 4^ο χωρίο από οριστική («εκφράζει», «δεν εκφράζει», «φανερώνει», «θεωρούμε»), με την οποία δηλώνεται κάτι πραγματικό και βέβαιο. Στο 3^ο χωρίο η φράση πιθανολόγησης «μάλλον... παρά ότι...», με την οποία δηλώνεται και σύγκριση, αντικαταστάθηκε από το «και όχι...», για να εκφραστεί βεβαιότητα χωρίς σύγκριση. Τέλος, στο 5^ο χωρίο η φράση πιθανολόγησης «τις περισσότερες φορές τουλάχιστον», (με την οποία μετριάζεται, εν είδει σχολίου εντός παρενθέσεως, η βεβαιότητα της προηγούμενης πρότασης), αντικαταστάθηκε από το χρονικό επίρρημα «πάντα», για να δηλωθεί με απόλυτη βεβαιότητα ότι το γέλιο «είναι ένα αυθόρμητο σωματικό συμβάν».

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ενδεικτικοί άξονες της απάντησης:

Το ποιητικό υποκείμενο θεωρεί πως η χαρά των δύο προσώπων της φωτογραφίας «δεν ζωγραφίστηκε άλλη φορά σε τούτο τον κόσμο», επειδή:

- και τα δύο πρόσωπα χαμογελούν, εκφράζοντας ένα αμοιβαίο συναίσθημα, μία σύμπνοια (στ. 7)
- ο τόπος (οι ροδιές και το πράσινο) και ο χρόνος (ο ήλιος που τα φωτίζει) επιδρούν ευεργετικά στα συναισθήματά τους, καθιστώντας τα μοναδικά και ανεπανάληπτα (στ. 9-12)
- η σιωπή και η γαλήνη τα περιβάλλει (στ. 13-14)
- κυρίως η αγάπη τα διακατέχει: οι άκρες των χειλιών τους που γελούν αποκαλύπτουν τη συγκλονιστική χαρά της αμοιβαίας αγάπης (στ. 15-17)
- φωτίζονται από ένα εσωτερικό φως, τη λάμψη της αγάπης, που τα καθιστά μοναδικά και τα εξαγιάζει, εξαϋλώνοντας το πλαίσιο της φωτογραφίας (στ. 19-22).

Στη συνέχεια, ο/η μαθητής/μαθήτρια καλείται να εκφράσει ελεύθερα την προσωπική του/της συμφωνία ή διαφωνία με το ποιητικό υποκείμενο, γράφοντας ότι

- η αμοιβαία αγάπη που φωτίζει τα πρόσωπα των ανθρώπων μπορεί να αποτυπωθεί με μοναδικό τρόπο σε μια φωτογραφία

- ή αντίθετα, τα ανθρώπινα συναισθήματα δεν αναδεικνύονται μέσω της φωτογραφίας, αλλά αφορούν μόνο τα πρόσωπα που τα βίωσαν.

Ο/η μαθητής/μαθήτρια αναμένεται να εκφράσει τις δικές του/της σκέψεις, αρκεί αυτές να εκπορεύονται από το κείμενο και να μη διατυπώνονται με τρόπο αυθαίρετο.

Κείμενο 1

[Ερως]

Το ακόλουθο χρονογράφημα του Κώστα Βάρναλη δημοσιεύτηκε στις 16 Μαρτίου 1944, αναδημοσιεύτηκε στο ιστολόγιο «Οι λέξεις έχουν τη δική τους ιστορία» του Νίκου Σαραντάκου.

«Ιδού το έαρ το καλόν πάλιν επανατέλλει...»¹. Το φέρανε όχι τα χελιδόνια παρά οι κάμπιες. Ωστόσο, αν γυμνωθήκανε τα πεύκα από τα χρυσά τους κρόσσια και τα κλαριά τους ανεμίζονται στον αέρα σκελετωμένα, ζωντάνεψε η γης, οι λεύκες γεμίσανε φύλλα κι οι δαμασκηινές λουλούδια. Κι ο έρωτας; Είναι κι αυτός κάμπια, που την φέρνει η Άνοιξη για να τρώγει τις καρδιές. Βέβαια δεν κάνει διάκριση, προτιμάει όμως τις καρδιές των νέων. Τις τρώγει για να πλημμυρίσουνε άνθη! Αν έλειπε αυτή η κάμπια, θα σταματούσε η ζωή.

Τα αίματα των νέων αρχίζουνε να βράζουν. Η ανάσα γίνεται πιο γρήγορη. Ο ύπνος δύσκολος. Τα μάτια γεμίζουν οράματα, το στόμα αναστεναγμούς, κι η ψυχή, νοσταλγία του απείρου. Μελαγχολία που εγκυμονεί θυέλλας!

Τι γίνεται λοιπόν;

Οι περισσότεροι νέοι δεν περιμένανε τον Καζαμιά² να τους δώσει το σύνθημα του ξεκινήματος για τη μεγάλη υπόθεση. Από το χειμώνα χτυπάνε τα πόδια τους όπως τα δεμένα άλογα που ζητάνε διάστημα... Αλλά μονάχα τώρα μπορούνε να τρέξουν. Όλη η πλάση, όπως θα λέγανε οι παλιοί ρομαντικοί, γιορτάζει και τους περιμένει σημαιοστόλιστη. Όλο το ύπαιθρο σκεπάστηκε με πράσινο ουρανό και κάτω απ' αυτήν τη τραγουδίστρα σκεπή, που μοσκομυρίζει, δημιουργήθηκε πλήθος άντρα³ των Νυμφών και των Σατύρων.

Πρωί πρωί, μεσημέρι, απόγευμα, σούρουπο, νύχτα, όλοι οι δρόμοι φέρνουνε στο δάσος. Φαντασία και καρδιά! Και την άλλη μέρα το πρωί το δάσος μυρίζει... στάχτη. Από κει πέρασε η φωτιά... Άφησε μονάχα τη μυρωδιά της, αλλά δεν καίει τίποτε άλλο από τον εαυτό της. Τουναντίον ανασταίνει ό,τι αγγίζει!

¹ Ο Βάρναλης αρχίζει με έναν στίχο από ευχετήριο άσμα που τραγουδιόταν στον Ιππόδρομο της Κωνσταντινούπολης, όπως το παραδίδει ο Πορφυρογέννητος στο Περί τελετών (Για την ακρίβεια: *Ἴδε το έαρ το καλόν...*) (Σημείωση από το ιστολόγιο του Ν. Σαραντάκου).

² Δημοφιλές, για πολλές δεκαετίες, «προφητικό ημερολόγιο» για τα γεγονότα του έτους.

³ Σπηλιές, καταφύγια.

– Αυτή είναι η μόνη διέξοδος του έρωτα των σημερινών νέων, έλεγε παλιός παρατηρητής των εγκοσμίων. Άλλοτε παίρνανε το τραμ και τα λεωφορεία και κατεβαίνανε στα Φάληρα, στη Γλυφάδα, στη Βουλιαγμένη ή ανεβαίνανε στην Αγία Παρασκευή, στο Χαλάντρι, στο Μαρούσι. Παντού υπήρχανε εξοχικά κέντρα, για να καθίσουνε, να φάνε, να πιούνε, να φλυαρήσουν και να ζαχαρώσουν. Όλη αυτή η ιστορία δεν κόστιζε και πολλά πράγματα. Κι ο τελευταίος υπάλληλος μπορούσε να προσφέρει στην αγάπη του αυτήν τη στοιχειώδη περιποίηση. Κι ύστερα ακουμπώντας τα ζαλισμένα μέτωπά τους ο ένας στον ώμο του άλλου, οδεύανε σα μαγεμένοι το πεπρωμένο τους προς τις πλαγιές και την εξοχή.

Τώρα όμως η σκηνοθεσία έχει πολύ απλουστευθεί. Από ανώτερη βία. Δεν μπορεί ένας νέος να προσφέρει κάθε τόσο στην αγάπη του ένα γεύμα. Όλο του το μηνιάτικο δεν φτάνει για ένα τέτοιο απονενομημένο διάβημα⁴. Πήγαινε, αν θες, στις κοσμικές ή στις λαϊκές ταβέρνες. Θα ιδείς μονάχα... γέρους. Δηλαδή παραλήδες. Κι αν δεις και καμιά γυναίκα, θα είναι με τον άντρα της. Όλοι αυτοί έχουνε τον τρόπο να πάνε να γλεντήσουν. Οι νέοι όχι. Γι' αυτό παίρνουνε κι αυτοί τα βουνά και τα δάση, όπου όλες οι χαρές δίνονται τζάμπα: μεθύσι, αισιοδοξία, πάθος, λυρισμός και μουσική. Για όλα εφρόντισε η Φύση, το μεγάλο αυτό εργοστάσιο των ηδονών.

– Αυτή είναι η καλύτερη λύση, απήντησε ο άλλος. Άμποτε να μπορούσαμε κι εμείς να... μεθάμε με τον αέρα...

Κείμενο 2

Τα λόγια της αγάπης

Το ποίημα του Μάνου Ελευθερίου (1938 – 2018) ανήκει στη συλλογή «Τα Λόγια και τα Χρόνια 1963-2013, Τα τραγούδια» εκδόσεις Μεταίχμιο, 2013

Τα λόγια της αγάπης
αγόρασε ένας κάλπης
να τα 'χει όταν θέλει να γελά.
Και βλέπεις μια θυσία
με πόση αναισθησία
τη βάζει κάποιος να κατρακυλά.

Αυτά που λεν τις νύχτες

⁴ Πολύ απελπισμένη πράξη, αυτοκτονία

τα πήραν λωποδύτες
και τα 'ριξαν για πλάκα στο νερό
κι ακούς ένα πηγάδι
κρυφά ν' αναστενάζει
και λες: μιλά η γη με το Θεό.

Αυτά που λεν οι ξένοι
και οι ερωτευμένοι
δεν είναι πια σκηνές του σινεμά.
Θυμίζουνε μαγεία,
καρδιάς αιμορραγία,
μα εσύ τα βλέπεις όλα μου φτηνά.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω προτάσεις ως Σωστές ή Λαθεμένες, σύμφωνα με τα νοήματα του Κειμένου 1. (Να μεταφέρεις τις απαντήσεις σου στο απαντητικό φύλλο):

1. Οι κάμπιες είναι απαραίτητες για τη συνέχιση της ζωής.
2. Ο έρωτας στους νέους εκδηλώνεται με σωματικά και συναισθηματικά στοιχεία.
3. Το κείμενο αναφέρεται και στις συνέπειες των δασικών πυρκαγιών.
4. Με την έκφραση «ανώτερη βία» που αναφέρεται στην τελευταία παράγραφο του κειμένου, ο συντάκτης εννοεί την έλλειψη χρημάτων.
5. Οι μεγαλύτεροι, σε ηλικία, άνθρωποι ζηλεύουν τους νέους για την ικανότητά τους να είναι ευτυχισμένοι χωρίς χρήματα.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Το χωρίο του Κειμένου 1 «Αυτή είναι η μόνη διέξοδος ... εργοστάσιο των ηδονών» οργανώνεται με μια αντίθεση. Να εντοπίσεις τα δύο μέρη της (μονάδες 4) και να αναφέρεις με ποιες λέξεις οριοθετείται (μονάδες 2). Για ποιους λόγους, κατά τη γνώμη σου, επιλέχθηκε η αντίθεση στο χωρίο (μονάδες 4);

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Στο Κείμενο 1 παρατηρείται εναλλαγή ευθέος και πλάγιου λόγου. Να εντοπίσεις τα δύο (2) σχετικά χωρία όπου αναπτύσσεται ο διάλογος (μονάδες 6) και να καταγράψεις τους στόχους που επιδιώκει ο συντάκτης με αυτήν την επιλογή λαμβάνοντας υπόψη και το είδος του κειμένου. (μονάδες 9)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Σε ένα κείμενο 120-150 λέξεων να σχολιάσεις - τεκμηριωμένα, με αναφορές στο Κείμενο 2- την αντιμετώπιση που έχουν τα λόγια της αγάπης (μονάδες 10). Ποια είναι η δική σου ερμηνεία για αυτές τις ενέργειες (μονάδες 5);

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

1. Λ
2. Σ
3. Λ
4. Σ
5. Σ

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Τα δύο μέρη της αντίθεσης αφορούν στις συναντήσεις των ερωτευμένων ζευγαριών στο παρελθόν και σήμερα (την εποχή γραφής του κειμένου).
- Οι λέξεις, με τις οποίες οριοθετείται, είναι: «Άλλοτε» (1^η παράγραφος) – «τώρα» (2^η παράγραφος) και το «όμως» στην αρχή της 2^{ης} παραγράφου.
- Οι λόγοι για τους οποίους επιλέχθηκε η οργάνωση μέσω της αντίθεσης, είναι:
 - Να αναδειχθούν πιο έντονα οι διαφορές στους τρόπους/τόπους συνάντησης
 - Να γίνει πιο κατανοητή η ένδεια χρημάτων των σύγχρονων (της εποχής του κειμένου) νέων
 - Να υπογραμμιστεί ότι το σημαντικό δεν είναι η οικονομική άνεση, αλλά το συναίσθημα της αγάπης.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

- Τα δύο χωρία, τα οποία εντοπίζονται στο β΄ μισό του Κειμένου, είναι:
 - «Αυτή είναι η μόνη διέξοδος του έρωτα των σημερινών νέων, έλεγε παλιός παρατηρητής των εγκοσμίων» και εξής.
 - «Αυτή είναι η καλύτερη λύση, απήντησε ο άλλος. Άμποτε να μπορούσαμε κι εμείς να... μεθάμε με τον αέρα...».

- Το Κείμενο 1 αποτελεί χρονογράφημα, έτσι με την εναλλαγή των λόγων:
 - Υπογραμμίζεται η λογοτεχνική χροιά του
 - Καθίσταται πιο ευχάριστος, για τον αναγνώστη, ο τρόπος πραγμάτευσης του θέματος των νέων ερωτευμένων
 - Ενισχύεται ο χιουμοριστικός και, ελαφρά, ειρωνικός τόνος του Κειμένου 1
 - Η «αυθεντική» φωνή ενισχύει το ευφρολόγημα στο τέλος *«Αυτή είναι η καλύτερη λύση ... μεθάμε με τον αέρα...»*.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε διαπίστωση από τους μαθητές/-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Ενδεικτικοί άξονες της απάντησης:

- Τα λόγια της αγάπης, σύμφωνα με το Κείμενο 2, αντιμετωπίστηκαν με ποικίλους τρόπους:
 - Αποτέλεσαν πεδίο αγοράς, με στόχο την προσωπική ευχαρίστηση (*«Τα λόγια της αγάπης/αγόρασε ένας κάλπης/να τα έχει όταν θέλει να γελά»*)
 - Τα χρησιμοποίησαν άνθρωποι χωρίς φραγμούς (*«λωποδύτες»*), για να διασκεδάσουν (*«και τα έριξαν για πλάκα στο νερό»*)
 - Έχουν χάσει κάτι από τη μαγεία τους (*«δεν είναι πια σκηνές του σινεμά»*)
- Στο β' σκέλος η εκφώνηση επιτρέπει στους μαθητές να διατυπώσουν την προσωπική τους θέση απέναντι στους τρόπους με τους οποίους αντιμετωπίστηκαν τα λόγια, και κατ' επέκταση, η ίδια η αγάπη.
- Θετικά αξιολογούνται: η σαφήνεια και η εστίαση της απάντησης στο ζητούμενο, χωρίς γενικόλογες αναφορές.

Κείμενο 1

[Δημιουργικότητα για μια υγιή τρίτη ηλικία]

Το ακόλουθο άρθρο δημοσιεύτηκε στον ιστοχώρο της εφημερίδας «Καθημερινή» στις 14/07/2021.

Αν θέλετε να μέινετε υγιείς, καθώς μεγαλώνετε, και να εξασφαλίσετε μακροζωία, ίσως θα πρέπει να προσθέσετε μερικούς ακόμη μυς στην καθημερινή σας άσκηση: εκείνους της δημιουργικότητας. Σύμφωνα με την Washington Post, η έρευνα που διεξάγεται αφήνει να εννοηθεί ότι η δημιουργικότητα αποτελεί «κλειδί» για μια υγιή τρίτη ηλικία. Η συμμετοχή σε δραστηριότητες, όπως το τραγούδι, οι θεατρικές παραστάσεις ή άλλες παραστατικές τέχνες, αναβαθμίζει την ποιότητα ζωής των ηλικιωμένων και η δημιουργικότητα μπορεί να εξασφαλίσει μακροζωία.

Όταν οι ερευνητές μιλούν για δημιουργικότητα, δεν εννοούν μόνο τις τέχνες. Ο συγγραφέας και ψυχίατρος στο Πανεπιστήμιο Τζορτζτάουν, Νόρμαν Ρόζενταλ, ορίζει τη δημιουργικότητα ως ικανότητα για αναπάντεχες συνδέσεις, είτε δηλαδή να προσεγγίζει κανείς καθημερινά πράγματα με νέο τρόπο είτε να αναδεικνύει ασυνήθιστα πράγματα που διαφεύγουν της προσοχής των άλλων, συνειδητοποιώντας τη σημασία τους. Ο Τζέιμς Σ. Κάουφμαν, ο οποίος διδάσκει την εισαγωγή σε ένα τμήμα δημιουργικότητας στο Πανεπιστήμιο του Κονέκτικατ, δίνει έμφαση στην «καθημερινή δημιουργικότητα». Η φράση, που ανήκει στην ειδικό επί του θέματος Ρουθ Ρίτσαρντς, αφορά καθημερινές ασχολίες, όπως η ανατροφή των παιδιών, η κηπουρική ή η παροχή συμβουλών σε ένα φίλο.

Ο Κάουφμαν πιστεύει ότι ο καθένας μπορεί να είναι δημιουργικός. «Η δημιουργικότητα μπορεί να καλλιεργηθεί, όταν καταπιάνεται κανείς με αυτά που του αρέσουν είτε σε μικρή είτε σε μεγάλη ηλικία. Θα πρέπει όμως να αποφεύγετε τις συγκρίσεις με ιδιοφυείς δημιουργούς, ούτε να συγκεντρώνετε τόσο στο αποτέλεσμα ώστε να σταματάει να έχει πλάκα η διαδικασία».

Οι άνθρωποι που ταξιδεύουν τείνουν να είναι πιο δημιουργικοί, λέει η Ντάρια Ζαμπελίνα, καθηγήτρια Ψυχολογίας στο Πανεπιστήμιο του Άρκανσο. Τα ταξίδια ενθαρρύνουν τους ανθρώπους να επανεξετάζουν τα μοντέλα πραγματικότητας που έχουν διαμορφώσει. Ορισμένες μελέτες αποδεικνύουν ότι οι ταξιδιώτες έχουν μεγαλύτερη δημιουργική επιτυχία και όσοι απολαμβάνουν άγνωστες εμπειρίες τα πάνε καλύτερα στα τεστ που προϋποθέτουν αντισυμβατική σκέψη ή ανοιχτά ερωτήματα που μπορούν να απαντηθούν με αναρίθμητους τρόπους. Οι επιδόσεις σε τέτοιου είδους εξετάσεις

διαφέρουν από εκείνες που μετρούν το IQ και ίσως προβλέπουν πτυχές δημιουργικότητας που μπορεί να αναπτύξουν οι άνθρωποι στον πραγματικό κόσμο.

Η συγγραφέας Ναόμι Σιχάμπ Νάι, μια 69χρονη από το Σαν Αντόνιο των ΗΠΑ, αυτοαποκαλείται «περιπλανώμενη ποιήτρια». Μέσα από μεγάλα ταξίδια έχει γίνει πιο παρατηρητική, εντοπίζοντας τις ομοιότητες που βλέπει ανάμεσα σε διαφορετικούς πολιτισμούς στη δουλειά της, η οποία περιλαμβάνει μυθιστορήματα, λογοτεχνία για νέους, στίχους καθώς και ποίηση. «Είναι πολύ σημαντικό να εκτίθεται κανείς σε εμπειρίες και να είναι λιγότερο μονοκόμματος και επικριτικός», λέει η Νάι, η οποία τιμήθηκε με το βραβείο του Εθνικού Κύκλου Βιβλιοκριτικών για το σύνολο του έργου της.

Κείμενο 2

Ο Αχιλλέας μετά θάνατον

Το ποίημα του Γιάννη Ρίτσου (1909 – 1990) ανήκει στη συλλογή «Γιάννης Ρίτσος: Ποιήματα, Ι΄» (1963-1972), εκδόσεις Κέδρος, 1998.

Πολύ κουράστηκε — τί να τις κάνει πια τις δόξες; — φτάνει.

Καλά τους γνώρισε τους εχτρούς και τους φίλους — φίλοι τάχα —

πίσω απ' το θαυμασμό και την αγάπη, δικά τους συμφέροντα κρύβαν,

δικά τους ύποπτα όνειρα οι παμπόνηροι, οι αθώοι.

Τώρα,

στη νησίδα Λευκή¹, μονάχος επιτέλους, ήρεμος, χωρίς αξιώσεις,

χωρίς καθήκοντα και σφιχτές πανοπλίες, χωρίς προπάντων

την ταπεινήν υποκρισία του ηρωισμού, μπορεί να γεύεται ώρες ώρες

την βραδινήν αλμύρα, τ' άστρα, τη σιωπή και την αίσθηση εκείνη

πράα κι απέραντη, της γενικής ματαιιότητας, συντροφευμένος μόνον

από τις άγριες αίγες.

Μα κι εδώ, μετά το θάνατό του ακόμη,

τον καταδίωξαν καινούργιοι θαυμαστές, — σφετεριστές της μνήμης του ετούτοι —

του στήσανε βωμούς κι αγάλματα, προσευχήθηκαν, έφυγαν. Μονάχα

θαλασσοπούλια μείναν σιμά του — κάθε πρωί, πετάνε κάτω στ' ακρογιάλι,

βρέχουνε τα φτερά τους και γυρνάνε βιαστικά για να πλύνουν

το δάπεδο του ναού του με απαλές, χορευτικές κινήσεις. Έτσι,

μια ιδέα ποίησης κυκλοφορεί στον αέρα (ίσως η μόνη δικαίωσή του)

¹ Νησί στη Μαύρη Θάλασσα, όπου λέγεται πως βρισκόταν ο τάφος του Αχιλλέα.

κι ένα χαμόγελο συγκαταβατικό περνάει στα χείλη του, για όλους και για όλα,
καθώς προσμένει πάλι νέους προσκυνητές (και ξέρει πως του αρέσει)
μ' όλο το θόρυβό τους, τα παπούρια τους, τ' αβγά τους, τα γραμμόφωνα τους,
καθώς προσμένει τώρα την Ελένη — ναι, την ίδια αυτήν, που για την ομορφιά της
τη σάρκινη κι ονειρική, τόσοι Αχαιοί και Τρώες (μαζί κι αυτός) αφανιστήκαν.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να καταγράψεις, σε 50-60 λέξεις, τους τρόπους με τους οποίους οι ηλικιωμένοι μπορούν να εκδηλώσουν τη δημιουργικότητά τους, σύμφωνα με το Κείμενο 1.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Με ποιον τρόπο επιτυγχάνεται η συνοχή του λόγου στην 3^η παράγραφο του Κειμένου 1 («Ο Κάουφμαν πιστεύει ... να έχει πλάκα η διαδικασία»); (μονάδες 6). Ποιους στόχους θεωρείς ότι εξυπηρετεί αυτή η επιλογή; (μονάδες 4)

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να επιλέξεις, και να μεταφέρεις στο απαντητικό σου φύλλο, τη σωστή απάντηση για καθεμιά από τις παρακάτω προτάσεις που βασίζονται στο Κείμενο 1 (μία μόνο από τις τέσσερις προτεινόμενες απαντήσεις είναι κάθε φορά η ορθή).

1. Η άνω και κάτω τελεία στο απόσπασμα: «*θα πρέπει να προσθέσετε μερικούς ακόμη μους στην καθημερινή σας άσκηση: εκείνους της δημιουργικότητας*» (1^η παράγραφος) δηλώνει:
 - α) σχόλιο του συγγραφέα
 - β) ενδεικτικά παραδείγματα
 - γ) επεξήγηση
 - δ) ορισμό

2. Η σύνδεση στο απόσπασμα: «*είτε δηλαδή να προσεγγίζει κανείς καθημερινά πράγματα με νέο τρόπο είτε να αναδεικνύει ασυνήθιστα πράγματα που διαφεύγουν της προσοχής των άλλων*» (2^η παράγραφος) μπορεί να χαρακτηριστεί:
- α) συμπλεκτική
 - β) διαζευκτική
 - γ) υποτακτική
 - δ) πολυσύνδετη
3. Το ύφος λόγου στο σύνολο του κειμένου θα μπορούσε να χαρακτηριστεί, κατά κύριο λόγο, ως:
- α) ειρωνικό
 - β) οικείο
 - γ) επιστημονικό
 - δ) λαϊκό
4. Το απόσπασμα: «*όπως η ανατροφή των παιδιών, η κηπουρική ή η παροχή συμβουλών σε ένα φίλο*» (2^η παράγραφος) λειτουργεί ως:
- α) αυτούσια παράθεση λόγων
 - β) αιτιολόγηση της περιόδου λόγου στην οποία ανήκει
 - γ) παράδειγμα για να ενισχυθεί η κατανόηση των λεγομένων στην παράγραφο
 - δ) συμπέρασμα της περιόδου λόγου στην οποία ανήκει
5. Η λέξη «*καλλιεργηθεί*» (3^η παράγραφος) μπορεί να αντικατασταθεί, χωρίς να μεταβληθεί σημαντικά το νόημα της περιόδου, με τη λέξη:
- α) περιοριστεί
 - β) εκφραστεί
 - γ) διαδοθεί
 - δ) αναπτυχθεί

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Σε ένα κείμενο 120-150 λέξεων να παρουσιάσεις τεκμηριωμένα, με αναφορές στο Κείμενο 2, τις σκέψεις και τα συναισθήματα του Αχιλλέα (μονάδες 10). Ποιες σκέψεις και συναισθήματα σου δημιουργήθηκαν κατά την ανάγνωση του κειμένου και γιατί (μονάδες 5);

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Οι τρόποι με τους οποίους οι ηλικιωμένοι εκδηλώνουν τη δημιουργικότητά τους, είναι:

- Ενασχόληση με καλλιτεχνικές δράσεις
- Ενεργή συμμετοχή στα οικογενειακά και κοινωνικά τους δίκτυα
- Δραστηριότητες στο άμεσο/οικείο περιβάλλον
- Δεξιότητες/εμπειρίες μέσω των ταξιδιών.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Ο τρόπος με τον οποίο επιτυγχάνεται η συνοχή είναι η αντίθεση.
- Χαρακτηριστική διαθρωπτική λέξη είναι το «όμως».
- Στόχοι είναι:
 - Διασάφηση της δημιουργικότητας, όπως την εννοεί ο Κάουφμαν: στο ένα σκέλος να αναφερθεί ότι η δημιουργικότητα δεν γνωρίζει ηλικιακούς φραγμούς, ενώ στο β' σκέλος αναφέρονται οι προϋποθέσεις για την πραγμάτωσή της όποιας επιλογής (αποφυγή συγκρίσεων, εστίαση στο αποτέλεσμα, μείωση της ευχαρίστησης).
 - Να τονιστεί, λίγο περισσότερο, το β' σκέλος.
 - Να ενισχυθεί η κατανόηση της έννοιας από τους αναγνώστες.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

1. γ
2. β
3. β
4. α
5. δ

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε διαπίστωση από τους μαθητές/-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Ενδεικτικοί άξονες της απάντησης:

- Ο Αχιλλέας στο ποίημα:
 - Αισθάνεται ψυχική κόπωση (*«Πολύ κουράστηκε»*) από την υποκρισία (*«φίλοι τάχα»*) και την υστεροβουλία (*«δικά τους συμφέροντα κρύβαν»*) των παλιών του συντρόφων
 - Ο θάνατος, ωστόσο, τού έχει προσφέρει κάποια γαλήνη, ίσως, και σοφία (*«μονάχος επιτέλους, ήρεμος, χωρίς αξιώσεις, χωρίς καθήκοντα και σφιχτές πανοπλίες»* & *«την αίσθηση εκείνη/πράα κι απέραντη, της γενικής ματαιότητας»*)
 - Είναι απαλλαγμένος και από τον δικό του ρόλο (*«την ταπεινήν υποκρισία του ηρωισμού»*)
 - Δεν απορρίπτει ολοκληρωτικά την αναγνώριση (*«ένα χαμόγελο συγκαταβατικό περνάει στα χείλη του»* & *«και ξέρει πως του αρέσει»*)
 - Υπονοείται και αγάπη για την Ελένη (*«καθώς προσμένει τώρα την Ελένη»*)
- Στο β' σκέλος η εκφώνηση επιτρέπει στους μαθητές να διατυπώσουν την προσωπική τους θέση και τα δικά τους συναισθήματα απέναντι στα νοήματα του Κειμένου 2.
- Θετικά αξιολογούνται: η σαφήνεια, η αιτιολόγηση της απάντησής τους και η εστίαση στο ζητούμενο, χωρίς γενικόλογες αναφορές.

Κείμενο 1

[Η «γλώσσα» της μόδας]

Το ακόλουθο κείμενο είναι απόσπασμα από επιφυλλίδα της Χριστίνας Κουλούρη δημοσιευμένη στην εφημερίδα «Το Βήμα» στις 24 Νοεμβρίου 2008.

«Τι είναι η μόδα τελικά;» έγραφε ο Όσκαρ Ουάιλντ. «Συνήθως είναι μια μορφή ασχήμιας τόσο ανυπόφορη που πρέπει να την αλλάζουμε κάθε έξι μήνες». Πράγματι, η μόδα, ως συστατικό στοιχείο της νεωτερικότητας, συνδέθηκε με τη συνεχή καινοτομία, την καταστροφή του παλαιού και τη δημιουργία του καινούργιου. Βασικό χαρακτηριστικό της μόδας είναι να επιβάλει ως νέο κανόνα ό,τι μέχρι χθες ήταν η εξαίρεση και να το εγκαταλείπει και πάλι όταν γίνει κοινός τόπος, κτήμα των πολλών. Συνδέεται συνεπώς με την αλλαγή, το καινούργιο και την εφευρετικότητα. Εν τούτοις, στην πραγματικότητα η μόδα δεν εισάγει ποτέ κάτι που είναι ουσιωδώς καινούργιο γιατί η αληθινή καινοτομία δεν μπορεί να γίνει αποδεκτή και να απορροφηθεί γρήγορα στην πολιτισμική καθημερινότητα. Συχνές είναι αντίθετα οι αναφορές στο παρελθόν σε μόδες που εμφανίζονται ως καινοτόμες ή σε μετασχηματισμούς που είναι ήδη ορατοί σε άλλα πεδία.

Ως δυτικό «προϊόν», η μόδα ακολουθεί τις εξελίξεις της εκβιομηχάνισης και του καταναλωτισμού και μπορεί να θεωρηθεί ως ένα φαινόμενο με παγκόσμιες διαστάσεις που προωθεί την πολιτισμική ομογενοποίηση. Ταυτόχρονα, ωστόσο, στο ίδιο πλαίσιο της νεωτερικότητας η μόδα ταυτίζεται με την προώθηση της ατομικότητας μέσω της διάκρισης. Συνεπώς, με έναν αντιφατικό τρόπο, η διαφοροποίηση μέσω της μόδας, που στηρίζει την ανάπτυξη της ατομικότητας, ακολουθείται από τον μιμητισμό προς τον «κανόνα» και την ομοιομορφία που ορίζει η εκάστοτε μόδα. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των τζινς τα οποία συνδυάζουν και τις δύο όψεις είναι τόσο ένα «λαϊκό» ένδυμα όσο και ένα «εξαιρετικό». Τα τζινς επιβεβαιώνουν εξάλλου την πολιτισμική σημασία της μόδας στον σύγχρονο κόσμο εφόσον στενά συνδεδεμένα με την αμερικανική πολιτισμική ηγεμονία έφθασαν να συμβολίζουν ουσιώδη στοιχεία του δυτικού καπιταλισμού, όπως ο ελεύθερος χρόνος, η άνεση, η κοινωνικότητα. [...]

Εν τούτοις, παρ' όλο που το ένδυμα μπορεί να προσφέρει πληροφορίες για τη συμπεριφορά, παρ' όλο που γίνεται επίσης ένα είδος πολιτισμικής έκφρασης εξωτερικεύοντας τον εσωτερικό κόσμο, και παρά την αναντίρρητη σύνδεση μόδας και

κοινωνικής τάξης, η «ανάγνωσή» του γίνεται εξαιρετικά δύσκολη, γιατί οι μόδες έχουν ασταθή και αμφίσημα νοήματα, όπου η επιθυμία, η ευχαρίστηση και η φαντασία μπορούν να παίζουν έναν εξίσου σημαντικό ρόλο. Συχνά, εξάλλου, το ένδυμα χρησιμοποιείται όχι για να προβάλει αλλά για να συσκοτίσει την κοινωνική θέση ενός ατόμου ή, επίσης, για να εκφράσει επιθυμίες και προσδοκίες χωρίς να εξασφαλίζει την ικανοποίησή τους. Τέλος, σύμφωνα με την ανάλυση του Μ. Φουκό, χρησιμοποιήθηκε στη διαδικασία «πειθάρχησης» και «χειραγώγησης» του σώματος, κυρίως μέσω της στολής (στρατιωτικής και επαγγελματικής) και της γενικής «κανονικοποίησης» της ενδυμασίας για ειδικές περιπτώσεις, όπως γάμοι, κηδείες και άλλες τελετές.

Κείμενο 2

Από τη ζωή του Μιχάλη Ρούση

Το παρακάτω απόσπασμα είναι από το ομώνυμο διήγημα του Μ. Καραγάτση (1908 – 1960), το οποίο συμπεριλαμβάνεται στη συλλογή «Ιστορίες αμαρτίας και αγιοσύνης», εκδόσεις Εστία, 2000.

Περνούσε με το τραίνο κάποια φιλική οικογένεια και έπρεπε να τη χαιρετήσουν.

«Θα είναι κι η Λίλη μαζί».

«Η Λίλη;»

«Ένα κοριτσάκι της ηλικίας σου. Τεσσάρων χρονών. Πολύ όμορφο!»

Πολύ όμορφο... Ο Μιχαλάκης, σαν έμεινε μόνος, κοιτάχτηκε στον καθρέφτη. Κι είδε πως αυτός δεν ήταν καθόλου όμορφος. Τ' ανέκφραστα καστανά μάτια. Το χλωμό αδύνατο πρόσωπο. Και τα καστανόξανθα μαλλιά, που ορθώνονταν στο φουσκωτό κεφάλι του σαν αγκάθα σκαντζόχερα... Ένωσε την κυρίαρχη ανάγκη να γίνει ωραίος, όχι βέβαια για ν' αρέσει στη Λίλη (ήταν νωρίς ακόμα, για να ξυπνήσει αυτό το ένστικτο), αλλά για να μην είναι ασχημότερός της στη σύγκριση που θα έκαναν οι μεγάλοι. Τα μαλλιά... Αυτά τα μαλλιά... Με τρόπο γλίστρησε στην κάμαρα της μητέρας. Πάνω στην τουαλέτα βρισκόταν η μπριγιαντίνα, δίχως δισταγμό βούτηξε τα δάχτυλα στο μπουκάλι και άλειψε τα μαλλιά του, τα γέμισε λιπαρή ουσία, τα πίεσε με τις παλάμες του προσπαθώντας να τα στερεώσει. Άδικος κόπος. Υστερ' από λίγες στιγμές τα τσουλούφια ορθώνονταν πάλι στο μέτωπό του, άγρια, ανυπότακτα, κολλημένα από τη γυαλιστερή ουσία σε τούφες σιχαμερές.

Όταν ήρθε το αμάξι, πρόφτασε κι έβαλε το καπέλο του, για να μην ιδούν οι δικοί του, όχι τόσο το καλλωπιστικό πραξικόπημα, όσο τα αποκαρδιωτικά του αποτελέσματα. Αν κατόρθωνε ως την ώρα του γυρισμού να μη βγάλει το καπέλο, θα έτρεχε στη Μαρία, την υπηρέτρια, θα της ξομολογιόταν το πάθημά του, κι αυτή θα τον έλουζε κρυφά, την ώρα που όλοι θα κοιμόνταν. Έτσι θα γλίτωνε από εξευτελισμούς, ειρωνείες, μαλώματα, ένα σωρό

άχρηστες και αψυχολόγητες πιέσεις των μεγάλων στο παιδί, που αρκετά υποφέρει μόνο του από τις θλιβερές συνέπειες της καλλωπιστικής του απόπειρας.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να καταγράψεις, σε 50-60 λέξεις, τα κύρια χαρακτηριστικά που συνθέτουν την έννοια της μόδας, σύμφωνα με το Κείμενο 1.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να εντοπίσεις πέντε (5) διαρθρωτικές λέξεις/φράσεις που διαμορφώνουν τη συνοχή της 2^{ης} παραγράφου του Κειμένου 1 (Ως δυτικό «προϊόν» ... η άνεση, η κοινωνικότητα) (μονάδες 5). Ποια νοηματική σχέση δηλώνεται με καθεμιά (μονάδες 5);

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να χαρακτηρίσεις τις παρακάτω προτάσεις ως Σωστές ή Λαθεμένες, σύμφωνα με τα στοιχεία του Κειμένου 1. (Να μεταφέρεις τις απαντήσεις σου στο απαντητικό φύλλο):

1. Το ερώτημα της 1^{ης} παραγράφου «Τι είναι η μόδα τελικά;» είναι ρητορικό.
2. Το ύφος της επιφυλλίδας μπορεί να χαρακτηριστεί, κατά κύριο λόγο, ως σοβαρό.
3. Τα εισαγωγικά στη λέξη «ανάγνωση» της 3^{ης} παραγράφου χρησιμοποιούνται, για να δηλώσουν τη μεταφορική χρήση της.
4. Η λέξη «απορροφηθεί» της 1^{ης} παραγράφου μπορεί να αντικατασταθεί με το «υιοθετηθεί» χωρίς να μεταβληθεί, σημαντικά, το νόημα της περιόδου λόγου.
5. Η λέξη «προσφέρει» της 3^{ης} παραγράφου έχει ως αντώνυμή της, σύμφωνα με το νόημα της περιόδου λόγου, στην οποία βρίσκεται, τη λέξη «προάγει».

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Σε ένα κείμενο 120-150 λέξεων να παρουσιάσεις τεκμηριωμένα, με αναφορές στο Κείμενο 2, τις σκέψεις και τα συναισθήματα που οδήγησαν τον μικρό Μιχάλη στις ενέργειές του

σχετικά με την εμφάνισή του και τις συνέπειές τους. Ποια είναι η προσωπική σου στάση απέναντι σε τέτοιου είδους προσπάθειες;

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Τα κύρια χαρακτηριστικά που συνθέτουν την έννοια της μόδας, είναι:

- Συνεχής ανανέωση και εναλλαγή
- Επιδιώκει την καινοτομία και απορρίπτει το μαζικό
- Ανακυκλώνει παλαιότερες τάσεις
- Συμβάλλει στην πολιτισμική παγκοσμιοποίηση αλλά υπογραμμίζει και το προσωπικό ύφος
- Παρουσιάζει ποικίλες νοηματοδοτήσεις, πέραν των όποιων στερεοτύπων.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Οι διαρθρωτικές λέξεις και τα νοήματά τους στην 2^η παράγραφο είναι οι εξής:

- Ταυτόχρονα: χρονική σχέση, συγχρονία, μεταξύ των λειτουργιών της μόδας αναφορικά με την παγκοσμιοποίηση της, αλλά και την ανάδειξη της ατομικότητας
- Ωστόσο: αντίθεση, ανάμεσα στην «πολιτισμική ομογενοποίηση» και στην «προώθηση της ατομικότητας μέσω της διάκρισης»
- Συνεπώς: συμπέρασμα από τα προηγούμενα, ότι δηλαδή η μόδα έχει αντιφατικά χαρακτηριστικά
- Χαρακτηριστικό[...] παράδειγμα: ακολουθεί η παράθεση των «τζινς» για λόγους επεξήγησης/διασάφησης των προηγούμενων στοιχείων
- Εξάλλου: αντιθετικά συμπληρώνουν τα προηγουμένως αναφερθέντα χαρακτηριστικά των «τζινς», με έμφαση στο επόμενο που είναι ο συμβολισμός τους
- Εφόσον: αιτιολογεί τη σημαντικότητα των «τζινς» λόγω της σύνδεσής τους με την «αμερικανική πολιτισμική ηγεμονία»
- Όπως: ακολουθούν παραδείγματα για τη διασάφηση των στοιχείων του δυτικού καπιταλισμού.

Σημείωση: Πέντε (5) αναφορές από τις παραπάνω χαρακτηρίζουν την ολοκληρωμένη απάντηση.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

1. Λ
2. Σ
3. Σ
4. Σ
5. Λ

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε διαπίστωση από τους μαθητές/-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Ενδεικτικοί άξονες της απάντησης:

- Οι σκέψεις και τα συναισθήματα του Μιχάλη, μπορούν να αποτυπωθούν ως εξής:
 - Αισθάνθηκε ανασφάλεια για την εμφάνισή του (*«είδε πως αυτός δεν ήταν καθόλου όμορφος»*)
 - Έχει ανάγκη την επιβεβαίωση των ενηλίκων (*«για να μην είναι ασχημότερός της στη σύγκριση που θα έκαναν οι μεγάλοι»*)
 - Σκέφτεται γρήγορα και αποφασιστικά (*«βρισκόταν η μπριγιαντίνα, δίχως δισταγμό βούτηξε τα δάχτυλα στο μπουκάλι και άλειψε τα μαλλιά του»*)
 - Ντρέπεται για την αδεξιότητά του (*«πρόφτασε κι έβαλε το καπέλο του ... όσο τα αποκαρδιωτικά του αποτελέσματα»*)
 - Εμπιστεύεται μόνο την υπηρέτρια (*«θα έτρεχε στη Μαρία, την υπηρέτρια, θα της ξομολογούσαν το πάθημά του»*)
 - Φοβάται τις αντιδράσεις των γονιών του (*«θα γλίτωνε από εξευτελισμούς, ειρωνείες, μαλώματα»*)
 - Νιώθει πόνο/αγανάκτηση για το συμβάν (*«αρκετά υποφέρει μόνο του από τις θλιβερές συνέπειες της καλλωπιστικής του απόπειρας»*).
- Στο β' σκέλος η εκφώνηση επιτρέπει στους μαθητές να διατυπώσουν την προσωπική τους θέση και τα δικά τους συναισθήματα απέναντι στα νοήματα του Κειμένου 2.
- Θετικά αξιολογούνται: η σαφήνεια, η αιτιολόγηση της απάντησής τους και η εστίαση στο ζητούμενο, χωρίς γενικόλογες αναφορές.

Κείμενο 1

Οι παραδοσιακές φορεσιές του τόπου μας στον Εθνικό Συσσωρευτή Ψηφιακού Πολιτιστικού Περιεχομένου

Το κείμενο, δημοσιευμένο την 1. 5.2020, προέρχεται από τον ιστότοπο του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης: <https://www.ekt.gr/el/news/23880>.

Κανένα κομμάτι της υλικής λαϊκής παράδοσης δεν μας είναι πιο προσφιλές από ό,τι οι ελληνικές τοπικές φορεσιές. Τις έχουμε δει φορεμένες σε γλέντια στο χωριό, φυλαγμένες σε μπαούλα ως ενθύμιο, κρεμασμένες σε προθήκες μουσείων. Χρωματιστές, πλουμιστές, χειροποίητες και ολόμαλλες, μάς συνδέουν με τις γενιές προγόνων μας που τις κέντησαν και τις φόρεσαν. Στον συσσωρευτή πολιτιστικού περιεχομένου Search Culture. gr, που αναπτύσσεται από το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Ηλεκτρονικού Περιεχομένου (ΕΚΤ), μπορείτε να εξερευνήσετε εκατοντάδες φορεσιές από όλη την Ελλάδα και ίσως να εντοπίσετε φορεσιές από τον ιδιαίτερο τόπο καταγωγής σας.

Στην παραδοσιακή ελληνική κουλτούρα κάθε φορεσιά «κουβαλάει» μηνύματα για την κοινωνική θέση ενός ατόμου, κυρίως της γυναίκας. Ως ένα σύνθετο σημειολογικό πορτρέτο, το οποίο ερμηνεύεται από μέλη της τοπικής κοινότητας, η φορεσιά καταδεικνύει αν μια γυναίκα είναι ελεύθερη ή παντρεμένη, αν είναι νεόνυμφη, αν έχει κάνει παιδιά ή είναι χήρα. Ένα παράδειγμα αυτής της πολύπλοκης σημειολογίας είναι τα περισσότερα από 40 μοτίβα που κοσμούν τις θρακιώτικες σαρακατσάνικες φορεσιές. Συνδυασμοί αυτών των μοτίβων δείχνουν όχι μόνο τον τόπο προέλευσης, αλλά και την κοινωνική θέση, το επάγγελμα και τη λεπτομερή οικογενειακή κατάσταση ενός ατόμου, ιδίως των γυναικών.

Ειδικά οι γαμήλιες γυναικείες φορεσιές, οι οποίες είναι και η πλειοψηφία όσων διασώζονται, στόχο είχαν να υπογραμμίσουν την ευμάρεια και την κοινωνική θέση της οικογένειας της νύφης. Η γαμήλια φορεσιά σχεδιαζόταν με λεπτομέρεια και η υλοποίησή της κρατούσε μήνες, με αποτέλεσμα μια σημειολογική αφθονία μηνυμάτων, η οποία εκφραζόταν με κοσμήματα και χρώματα, κεντίδια, διακοσμητικά στοιχεία και διαστρωμάτωση υφασμάτων και υφών. Το ένα χαρακτηριστικό που είχαν κοινό από όποια περιοχή της Ελλάδας και να προέρχονταν οι γαμήλιες φορεσιές ήταν η υπερβολή: κοσμήματα και πολύπλοκα στολίδια κάλυπταν όλο το σώμα της νύφης, κάνοντας τη φορεσιά ιδιαίτερα βαριά, πάνω από 30 κιλά.

Κείμενο 2

Δημοτικό, Της Λιογέννητης (απόσπασμα)

Το απόσπασμα προέρχεται από το δημοτικό τραγούδι «της Λιογέννητης», Νικόλαος Πολίτης, «Δημοτικά τραγούδια, Εκλογαί από τα τραγούδια του Ελληνικού Λαού», εκδ. Πελεκάνος.

Ο Κωσταντής ο ομορφονιός, ο μικροκωσταντίνος
μια μέρα θέλησε να βγει να λαγοκυνηγήσει,
και διάβαινε καμαρωτός απ' την πλατειά τη ρούγα.
Εκεί είδε τη Λιογέννητη με τετρακόσιαις σκλάβαις.
Σε κρεμεζιά τριανταφυλλιά ήταν ακουμπισμένη,
κ' είχε τα φρύδια торνευτά, τα μάτια σα ζαφείρι,
και 'ς το μικρό το δάχτυλο είχε το δαχτυλίδι,
καλλιὰ λαμπε το δάχτυλο παρά το δαχτυλίδι.
Ωσάν την είδ' ο Κωσταντής, αφήνει το κυνήγι.
Κινάει να πάει 'ς το σπίτι του σα μήλο μαραμμένος. [...]
«Μάννα, ψυχή, μάννα, καρδιά, μάννα και το κεφάλι.
Μάννα, θολά είναι τα βουνά και θαμπερό¹ το σπίτι».
-Γιε μου, καλά είναι τα βουνά και θαμπερό το σπίτι,
μα συ κορίτσι ν' αγαπάς κ' εκείνη δεν το ξέρει.
-Μάννα, την κόρη που είδα γω, άλλος να μη την πάρη.
Στείλε να κράξης άρχοντες και μητροπολιτάδες
να παν να κάμουν προξενιά, γυναίκα να την πάρω.[...]
Εμπαίνουν τότε οι άρχοντες κ' οι μητροπολιτάδες,
και την ευρίσκουν κ' έπλεγε τ' ολόχρυσο γαϊτάνι.
Καθώς τους είδε η λυγερή επροσηκώθηκέ τους.
«Καλώς ήρθαν οι άρχοντες κ' οι μητροπολιτάδες,
φάτε και πιέτε, γέροντες, κ' εγώ 'ς τον ορισμό σας».
-Εμείς εδώ δεν ήρθαμε να φάμε και να πιούμε.
Προξενητάδες είμαστε κ' ήρθαμε να σου πούμε,
ο Κωσταντής μας έστειλε, τ' όμορφο παλικάρι,
αν είναι θέλημα θεού, γυναίκα να σε πάρη.
Σαν τ' άκουσε η Λιογέννητη νεχύπησε τα γέλοια.
«Για πήτε του του Κωσταντή, του μοσκαναθρεμμένου,

¹ Θαμπερό: λαμπερό

δε θέλω τον, δεν χρήζω² τον, δεν καταδέχομαί τον».

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να επαληθεύσεις ή να διαψεύσεις, με βάση το Κείμενο 1, τις παρακάτω προτάσεις, γράφοντας στο φύλλο σου δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση τη λέξη Σωστό ή Λάθος.

- α. Οι φορεσιές συνιστούν το πιο αγαπητό στοιχείο της υλικής λαϊκής παράδοσης.
- β. Η φορεσιά λειτουργεί ως κώδικας που μεταδίδει πληροφορίες για την κοινωνική ταυτότητα της γυναίκας που την φορά.
- γ. Οι ανδρικές φορεσιές δεν μεταδίδουν πληροφορίες για τους κατόχους τους.
- δ. Στη γαμήλια φορεσιά συναντούμε μια πληθώρα συμβόλων.
- ε. Το κοινό χαρακτηριστικό όλων των ελληνικών γαμήλιων φορεσιών είναι ο συντηρητισμός τους, καθώς κάλυπταν όλο το γυναικείο σώμα.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να περιγράψεις με συντομία πώς η επανάληψη οργανώνει τη συνοχή των νοημάτων στην τρίτη παράγραφο του Κειμένου 1.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Ο συντάκτης επιλέγει διαφορετικό ρηματικό πρόσωπο στην αρχή και στο τέλος της πρώτης παραγράφου. Να εντοπίσεις τις συγκεκριμένες επιλογές (μονάδες 5) και να εξηγήσεις πώς η εναλλαγή των ρηματικών προσώπων συνδέεται με την πρόθεση του συντάκτη (μονάδες 10).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Πώς παρουσιάζεται η Λιογέννητη στο συγκεκριμένο απόσπασμα; Ανταποκρίνεται, κατά τη γνώμη σου, στο στερεότυπο της γυναίκας της εποχής της; Να τεκμηριώσεις την απάντησή σου με συγκεκριμένες αναφορές στο κείμενο (100-150 λέξεις).

Μονάδες 15

² Χρήζω: έχω ανάγκη

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, είναι αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- α. Σ
- β. Σ
- γ. Λ
- δ. Σ
- ε. Λ

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η συνοχή επιτυγχάνεται με την επανάληψη της φράσης γαμήλια φορεσιά: «Ειδικά **οι γαμήλιες** γυναικείες **φορεσιές**», «**Η γαμήλια φορεσιά** σχεδιαζόταν», «Το ένα χαρακτηριστικό που είχαν κοινό ...**οι γαμήλιες φορεσιές** ήταν», «**κάνοντας τη φορεσιά** ιδιαίτερα βαριά». Παρατηρούμε λοιπόν την επανάληψη της λέξης «φορεσιά» τέσσερις φορές (μια σε κάθε περίοδο λόγου της παραγράφου) και τρεις του επιθέτου «γαμήλιος» που τη συνοδεύει προσδιορίζοντας την κατηγορία (ταξινομικό επίθετο).

Πρόθεση του συντάκτη σε αυτό το σημείο του κειμένου είναι να εστιάσει (ειδικά) σε μια συγκεκριμένη κατηγορία φορεσιών, να παρουσιάσει δηλαδή τη γαμήλια φορεσιά και τα χαρακτηριστικά της.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Στις πρώτες περιόδους της παραγράφου επιλέγεται το α΄ πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο: *Τις έχουμε δει φορεμένες..., που συνδυάζεται με την προσωπική αντωνυμία πρώτου προσώπου: δεν μας είναι πιο προσφιλές ..., μας συνδέουν με τις γενιές προγόνων μας.*

Στο τέλος της παραγράφου επιλέγεται το β΄ πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο: *μπορείτε να εξερευνήσετε ... και ίσως να εντοπίσετε φορεσιές από τον ιδιαίτερο τόπο καταγωγής σας ...*

Η χρήση του α΄ πληθυντικού προσώπου στην αρχή προσδίδει αμεσότητα και οικειότητα στο ύφος και υπογραμμίζει τη συλλογικότητα / καθολικότητα της εμπειρίας που περιγράφεται, καθώς ο συντάκτης αναφέρεται σε ένα από τα πιο προσφιλή και γνωστά σε όλους στοιχεία της λαϊκής μας παράδοσης, τις τοπικές φορεσιές.

Στο τέλος της παραγράφου επιλέγεται το β' πληθυντικό, καθώς ο συντάκτης απευθύνεται στους αναγνώστες, προτείνοντάς τους να αξιοποιήσουν τον συσσωρευτή πολιτιστικού περιεχομένου, για να εξερευνήσουν και να αναζητήσουν φορεσιές από όλη την Ελλάδα και τον ιδιαίτερο τόπο καταγωγής τους. Το ύφος λόγου γίνεται πιο ζωντανό και άμεσο, καθώς ο συντάκτης μοιάζει να απευθύνεται στον κάθε αναγνώστη προσωπικά, αλλά και προτρεπτικό, γεγονός που ενισχύεται και από τη χρήση της υποτακτικής έγκλισης (να εξερευνήσετε ... και ίσως να εντοπίσετε).

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε άποψη διατυπώνεται από τους μαθητές/-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί/ τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Η Λιογέννητη ανταποκρίνεται:

- στο στερεότυπο του ωραίου φύλου που προκαλεί τον πόθο (κ' είχε τα φρύδια торνευτά, τα μάτια σα ζαφείρι καλλιὰ 'λαμπε το δάχτυλο παρά το δαχτυλίδι.... Ωσάν την είδ' ο Κωσταντής Κινάει να πάει στο σπίτι του σα μήλο μαραμένος.),
- στο στερεότυπο της χρυσοχέρας γυναίκας (και την ευρίσκουν κ' έπλεγε τ' ολόχρυσο γάϊτάνι.),
- και της φιλόξενης οικοδέσποινας (επροσηκώθηκέ τους. «Καλώς ήρθαν οι άρχοντες κ' οι μητροπολιτάδες, φάτε και πιέτε, γέροντες, κ' εγώ στον ορισμό σας»).

Διαφοροποιείται:

- ως προς τη δυναμική και ανεξάρτητη στάση της (Σαν τ' άκουσε η Λιογέννητη εχτύπησε τα γέλια.),
- το αυτεξούσιό της και τη δυνατότητα να λαμβάνει η ίδια αποφάσεις για τον εαυτό της («Για πείτε του του Κωσταντή, του μοσκαναθρεμμένου, δε θέλω τον, δεν χρήζω τον, δεν καταδέχομαί τον».)

Κείμενο 1

Διάλογοι

Το παρακάτω κείμενο του Μάριου Πλωρίτη, διασκευασμένο για τις ανάγκες της εξέτασης, αναδημοσιεύθηκε στην εφημερίδα «Το Βήμα» στις 2 Ιουλίου 2006.

Ποια είναι η πιο κοινόχρηστη λέξη της τωρινής δημόσιας ζωής – ή, έστω, μια απ’ τις πιο κοινόχρηστες; Μα η λέξη «διάλογος». Ευρω-τουρκικός διάλογος, Ελληνοτουρκικός διάλογος, Διάλογος για την Αναθεώρηση του Συντάγματος, για το Ασφαλιστικό, για την Παιδεία και καθεξής. Θαυμάσια! Γιατί ο διάλογος – η συζήτηση και ανταλλαγή απόψεων, ιδεών κλ.π. – αποτελεί κατ’ εξοχήν δημοκρατικό μέσο για την αντιμετώπιση και τη λύση προβλημάτων κοινού ενδιαφέροντος. [...]

Αντίθετα, ο μονόλογος είναι χαρακτηριστικό της αυταρχίας, της τυραννίας και της... δειλίας. Εκεί, μιλάει μόνο ένας (και οι λίγοι γύρω του), ενώ οι άλλοι, οι πολλοί, δεν επιτρέπεται να διαφωνήσουν, να συζητήσουν καν – το μόνο τους δικαίωμα είναι ν’ ακούνε, να υπακούνε και να εκτελούν όσα επιτάζει ο μονολογών μονοκράτορας.

Αυτά τα στοιχειώδη. Το ερώτημα είναι πώς πραγματώνεται ο διάλογος στις δημοκρατίες της εποχής μας – και ειδικά στην ημετέραν τοιαύτη. Φουτουριστικά¹, θα έλεγα! Την σήμερον ημέραν έχει καθιερωθεί ένα ιδιοφυές κράμα διαλόγου και μονολόγων. Σωστότερα, ένας τουρλού αχταρμάς² μονολόγων που παρασταίνουν τον διάλογο.

Στο κοινοβούλιο, στα στρογγυλά ή μακρουλά τραπέζια, στην τηλεόραση, κάθε «συνομιλητής» αποδύεται σ’ έναν απέραντο μονόλογο, που έγνοιά του δεν είναι να πείσει τους άλλους (και το κοινό) αλλά να κάνει φιγούρα και να μονοπωλήσει το μικρόφωνο, κραυγάζοντας αφόρητες κοινοτοπίες και χιλιο-ξεφτισμένα συνθήματα και διασύροντας ή συκοφαντώντας τους άλλους. Έτσι, απ’ αυτή τη σκυταλοδρομία αερο-μονολόγων, κανένας δεν «φωτίζεται» και κανένα συμπέρασμα δεν βγαίνει.

Το γλαφυρότερο δείγμα αυτού του «συστήματος» το προσφέρει η τηλεόραση, η Μεγάλη του Γένους Ξελογιάστρα. Ιδιαίτερα με τα περιβόητα «παράθυρα», όπου διάφοροι ειδικοί και μη, συμπολιτευόμενοι και αντιπολιτευόμενοι, καλούνται ν’ αναπτύξουν τις απόψεις τους και να «μορφώσουν» το Πανελλήνιο.[...]

¹ με τρόπο που παραπέμπει στον φουτουρισμό, καλλιτεχνική κίνηση και τεχνολογία του 20ού αι., που επιχειρήσε να εκφράσει τον νέο κόσμο της τεχνολογικής ανάπτυξης και το σύγχρονο άνθρωπο των μεγάλων πόλεων

² λαδερό φαγητό με ανάμεικτα λαχανικά, εδώ μεταφορικά: λογής λογής, ανακάτεμα, μπέρδεμα

Η αλλοτινή δημοκρατία του λόγου και της λογικής μεταλλάσσεται έτσι σε παρανοϊκή αναρχία, όπου ο λόγος καταντά ά-λογος, η λογική παραλογισμός και η δημοκρατία φαφλατοκρατία...

Κείμενο 2

Ήρθε ο καιρός να φύγουμε

Το κείμενο είναι απόσπασμα από το ομώνυμο διήγημα του Δημοσθένη Παπαμάρκου, το οποίο περιλαμβάνεται στη συλλογή «Γκιακ», εκδόσεις Πατάκης, 2020.

Γύρισα στο χωριό κι απ' τη δικιά μ' τη σειρά ήμανε εγώ και καμιά εικοσαριά ακόμα³. [...] Είχα μάθει που 'χε γίνει το κακό στη Σμύρνη κι ούτε που μ' είχε μείνει ψυχή να χαρώ που 'μουνα ζωντανός κι έβλεπα τη μάνα μ'. Κι ήρθε και πέρασε καιρός κι εγώ μήτε να φάω μήτε να βγω απ' το σπίτι ήθελα, κι άκουγα που 'λεγε η μάνα μ' στη γειτονιά ότι τάχατες ήμανε άρρωστος απ' την κακουχία και γι' αυτό. Αλλά γω για μήνες με το ζόρι σηκωνόμουν απ' το κρεβάτι μέχρι που 'ρχεται και με πιάνει ο πατέρα μ' και μ' αρωτάει τι γίνηκε και μ' έχει φάει τέτοιο μαράζι⁴. Το και το, του λέω. Με βάζει πόστα⁵ και μου λέει, τόσοι και τόσοι πεθάνανε στον πόλεμο, άντρες και παλικάρια, κι εσύ κάθесαι και μυξοκλαίς για μια γυναίκα; Θα βρεις άλλη και θα παντρευτείς και θα τα λησμονήσεις τούτα όλα. Μ' έκανε και ντράπηκα⁶, γιατί ήμανε και μικρός ακόμα και του 'χα σέβας του πατέρα μ'. Και πώς να του το 'λεγα που απ' όσους είχα δει και πεθάνανε, κι απ' τα χέρια μ', και φίλους, εγώ μονάχα την Ανθή θυμόμανε.

Το 'μαθε κι η μάνα μ', και το βάλανε αμέτι μουχαμέτι⁷ να μου βρούνε νύφη, να παντρευτώ, να μου περάσει. Και μες στο χρόνο είχα πέντε προξενιά κι όλα τα χάλαγα, μέχρι που στο τέλος φέρανε τον γούμενο απ' το μοναστήρι να μου πει που 'ναι αμαρτία να σκέφτομαι ακόμα τους πεθαμένους. Κι έτσι το πήρα απόφαση κι εγώ κι έδωσα λόγο τότες και παντρεύκα τη Ρίνα. Ίσα που χόρεψα στο γάμο κι είπανε τότες που ήμανε τάχα αδέλιος στο χορό, γι' αυτό. Είχανε πει και στον συμπέθερο ότι ήμανε απ' τη φτιαξιά μ' βαρύς και δεν μίλαγα, κι όλα τα κουκουλώσανε. [...]

³ Ο ήρωας ήταν ένας από τους Ελλαδίτες στρατιώτες που πολέμησαν στον Μικρασιατικό Πόλεμο, ενώ πριν συμμετείχε στην απόβαση του ελληνικού στρατού στη Σμύρνη (1919), όπου και είχε γνωρίσει και ερωτευθεί μια γυναίκα, την Ανθή.

⁴ μακροχρόνια στενοχώρια που προέρχεται ιδίως από ανεκπλήρωτη επιθυμία

⁵ με επιπλήττει, με κατασιδιάζει

⁶ ντράπηκα

⁷ με το ζόρι, πεισματικά, οπωσδήποτε

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να επαληθεύσεις ή να διαψεύσεις, σύμφωνα με το περιεχόμενο του Κειμένου 1, τις παρακάτω προτάσεις, γράφοντας στο απαντητικό σου φύλλο δίπλα στον αριθμό που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση τη λέξη Σωστό ή Λάθος:

1. Ο διάλογος είναι συνδεδεμένος με τη δημοκρατία.
2. Στις μέρες μας οι μονόλογοι αντικαθιστούν τον διάλογο.
3. Το φαινόμενο της μονολογίας απαντάται μεταξύ άλλων και στη Βουλή.
4. Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα απουσίας ουσιαστικού διαλόγου εντοπίζεται στην τηλεόραση.
5. Οι τηλεοπτικοί διάλογοι διαφωτίζουν τους θεατές.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Πώς συνδέονται νοηματικά η πρώτη με τη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1; Πώς η συγκεκριμένη επιλογή εξυπηρετεί την οργάνωση του κειμένου;

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

να κάνει φιγούρα, να μονοπωλήσει το μικρόφωνο, ξεφτισμένα, σκυταλοδρομία, «φωτίζεται»: Να αντικαταστήσεις τις παραπάνω λέξεις - φράσεις, οι οποίες χρησιμοποιούνται στο Κείμενο 1 μεταφορικά, με άλλες ισοδύναμες λέξεις - φράσεις με δηλωτική/κυριολεκτική σημασία (μονάδες 10) και να εξηγήσεις ποια πρόθεση του συντάκτη υπηρετεί συνολικά η επιλογή της μεταφορικής λειτουργίας (μονάδες 5).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποιες αντιλήψεις για τους άνδρες ανιχνεύονται στο Κείμενο 2 και πώς εξηγείται η παρουσία τους; Ποια είναι η δική σου άποψη για αυτές τις αντιλήψεις; Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε περίπου 150 λέξεις, τεκμηριώνοντάς την με συγκεκριμένες αναφορές στο κείμενο.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, είναι αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

1. Σ
2. Σ
3. Σ
4. Σ
5. Λ

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η πρώτη με τη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1 συνδέονται αντιθετικά. Στην πρώτη παράγραφο γίνεται λόγος για τον διάλογο, ο οποίος στη συνέχεια αντιπαραβάλλεται με τον μονόλογο. Πέρα από το γεγονός ότι πρόκειται για δυο αντίθετες έννοιες, τη συνοχή διασφαλίζει η χρήση της διαρθρωτικής λέξης «αντίθετα», η οποία δηλώνει αντίθεση. Η αντιθετική σύνδεση επιτείνεται και από τη χρήση και άλλων αντίθετων λέξεων, όπως δημοκρατία - τυραννία, ένας - πολλοί κ.ά.

Η αντίθεση διαλόγου - μονολόγου διατρέχει όλο το κείμενο. Πρόθεση του συντάκτη είναι να υπογραμμίσει εξ αρχής τις διαφορές διαλόγου - μονολόγου, ώστε να καταδείξει στη συνέχεια ότι ο διάλογος στις μέρες μας είναι ουσιαστικά μια σειρά μονολόγων.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

να κάνει φιγούρα: να αυτοπροβληθεί, να επιδειχθεί

να μονοπωλήσει το μικρόφωνο: να μονολογήσει, να μην αφήσει άλλον να μιλήσει

ξεφτισμένα: ειπωμένα, χρησιμοποιημένα, συνηθισμένα, παρωχημένα

σκυταλοδρομία: εναλλαγή, ακολουθία, ανταγωνισμός

«φωτίζεται»: κατανοεί, καταλαβαίνει, ενημερώνεται, πληροφορείται

Πρόθεση του συντάκτη:

- Προβληματισμός του δέκτη
- Ενίσχυση του δηκτικού λόγου/ειρωνείας
- Η καταγγελία μιας αρνητικής κατάστασης

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε άποψη διατυπώνεται από τους μαθητές/-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί/ τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Θετικά αξιολογείται η προσπάθεια του/της μαθητή/-τριας να αναδείξει μέσα από την απάντησή του/της τον ρόλο του ιστορικο-κοινωνικού πλαισίου για τη διαμόρφωση στερεοτυπικών αντιλήψεων και να εκφράσει την προσωπική του / της άποψη σε σχέση με:

- την αντίληψη ότι οι άνδρες δεν κλαίνε ούτε κάμπτονται ψυχολογικά για την αγάπη μιας γυναίκας (που 'λεγε η μάνα μ' στη γειτονιά ότι τάχατες ήμανε άρρωστος απ' την κακουχία και γι' αυτό... Με βάζει πόστα και μου λέει, τόσοι και τόσοι πεθάνανε στον πόλεμο, άντρες και παλικάρια, κι εσύ κάθεςαι και μυζοκλαίς για μια γυναίκα; Θα βρεις άλλη και θα παντρευτείς και θα τα λησμονήσεις τούτα όλα.... Μ' έκανε και ντράπκα, γιατί ήμανε και μικρός ακόμα και του 'χα σέβας του πατέρα μ'. Και πώς να του το 'λεγα που απ' όσους είχα δει και πεθάνανε, κι απ' τα χέρια μ', και φίλους, εγώ μονάχα την Ανθή θυμόμανε.)
- την πεποίθηση ότι ένας άντρας, για να «νοικοκυρευτεί», πρέπει να παντρευτεί (Το 'μαθε κι η μάνα μ', και το βάλανε αμέτι μουχαμέτι να μου βρούνε νύφη, να παντρευτώ, να μου περάσει.)
- το στερεότυπο ότι ο «βαρύς» άνδρας δεν μιλάει πολύ (ήμανε απ' τη φτιαξιά μ' βαρύς και δεν μίλαγα)

Η παρουσία των συγκεκριμένων στερεοτυπικών αντιλήψεων δικαιολογείται από το ιστορικο-κοινωνικό πλαίσιο του κειμένου, το οποίο, όπως μαρτυρά και η αναφορά στη Μικρασιατική Καταστροφή, διαδραματίζεται τον προηγούμενο αιώνα, όταν κάποιες κοινωνικές αντιλήψεις για τον άνδρα ήταν αρκετά διαφορετικές σε σχέση με σήμερα κ.ά.

Κείμενο 1

Ένα συγκινητικό κείμενο του 88χρονου Παναγιώτη Φίλιππα

Το κείμενο αποτελεί μια συγκινητική κατάθεση ψυχής του 88χρονου Παναγιώτη Φίλιππα με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Τρίτης Ηλικίας. Καταχωρήθηκε από τον Νίκο Καθθαδά, διαχειριστή της ιστοσελίδας <https://www.mylefkada.gr>/την 1 Οκτωβρίου 2016 και προσπελάστηκε διαδικτυακά στις 02 – 04 – 2021. (συντομευμένο)

Καλημέρα σας.

Ονομάζομαι Παναγιώτης Φίλιππας και μένω στο Νυδρί Λευκάδας. Είμαι Συνταξιούχος 88 ετών σήμερα. Δάσκαλος. Μπήκα στον πειρασμό να σας γράψω, διότι κάπου άκουσα στο ραδιόφωνο ότι την 1η Οκτωβρίου εορτάζεται η Τρίτη ηλικία. Και ένιωσα μια χαρά, μια ικανοποίηση. Ένωσα και θυμό μαζί. Εορτάζουμε την Τρίτη ηλικία σκέφτηκα. Ευτυχώς που μας θυμούνται ακόμα, είπα. Για όλα αυτά που κάναμε. Και έχουμε προσφέρει. Στις οικογένειές μας. Στην κοινωνία μας. Στα παιδιά μας και στα εγγόνια μας. Και ακόμα συνεχίζουμε. Η καρδούλα μου το ξέρει. Τι έχω περάσει... Και τι περνάμε ακόμα. Γιατί αγαπητοί συμπολίτες μου, στη πράξη αλήθεια, πώς με τιμούν;

Με την πετσοκομμένη σύνταξη που μου δίνουν; Που νιώθω εγκαταλελειμμένος; Με την μειονεκτούσα Δημόσια Υγεία που, όταν πάω στο Νοσοκομείο, περιμένω ώρες να εξυπηρετηθώ, διότι δεν υπάρχουν αρκετοί Ιατροί να εξυπηρετήσουν; Όρες. Σκεφτείτε το αυτό. Σας παρακαλώ. Και δεν είμαι από αυτούς που θέλουν να κάθονται σε μια γωνιά και να γκρινιάζουν. Όσο μπορώ, θέλω ακόμα να κάνω ό,τι μπορώ. Προσπαθώ.

Η αλήθεια είναι ότι μόνος σου πολύ δύσκολα παίρνεις κουράγιο. Δύναμη. Πολύ δύσκολα αντιμετωπίζεις το τέρας που λέγεται μοναξιά. Απομόνωση. Η μοναξιά, είναι ένα θηρίο που σε τρώει κάθε μέρα. Ύπουλα. Λίγο λίγο. Σε μαραζώνει. Σου παίρνει κάθε όρεξη και ενδιαφέρον για τη ζωή.

Έχω τρία παιδιά. Οκτώ εγγόνια και δύο δισέγγονα. Ζούνε άλλα στην Αθήνα, άλλα στη Βόρειο Ελλάδα, άλλα στο εξωτερικό και άλλα σπουδάζουν. Δεν είναι διόλου εύκολο. Ούτε για αυτούς. Οι συνθήκες βλέπετε. Της σύγχρονης ζωής.

Όμως, έχω μια παρηγοριά σκέφτηκα. Σαν χαμόγελο. Τα κορίτσια. Τα κορίτσια από τη «Βοήθεια στο Σπίτι». Αυτά που κάθε βδομάδα έρχονται στο σπίτι μου και με στηρίζουν. Με φροντίζουν. Με βοηθάνε. Αυτά που μου δίνουν δύναμη να αντέξω. Μια παρηγοριά. Με τον λόγο τους. Με κάθε τι που μπορούν. Και θέλω να πω ένα ευχαριστώ. Σε αυτούς τους ανθρώπους που για μένα είναι σαν παιδιά μου... Δεν μπορείτε να καταλάβετε τι σημαίνει για μένα η παρουσία τους. Κάθε

φορά που έρχονται. Που τους περιμένω! Και κάπως έτσι συνεχίζω. Σαν τα νιάτα τους να δίνουν κάτι και σε μένα. Εδώ και δέκα χρόνια, έχω τη βοήθειά τους.

Εύχομαι, σαν ηλικιωμένος, σαν Δάσκαλος, σαν γονέας και Παππούς που νοιάζεται για τον τόπο του, αυτά τα παιδιά, «Η Βοήθεια στο Σπίτι», να πάρει τη θέση που της αξίζει και να εξασφαλιστεί μια και δια παντός θεσμικά. Νιώθω ότι αν δεν το πω, δεν έκανα το χρέος μου. Γιατί ξέρω πως αγωνίζονται κάθε χρόνο. Για την εργασία τους. Και αυτό με θυμώνει πιο πολύ. Και πιστεύω ότι είναι υποχρέωση από το κράτος να με τιμά. Εμένα και όλους τους ηλικιωμένους. Με πράξεις. Και όχι με λόγια.

Κείμενο 2

ΣΑΜΙΟΥΕΛ ΟΥΛΜΑΝ (1840 - 1924)

Νιότη

Ο Σάμιουελ Ούλμαν ήταν Αμερικανός επιχειρηματίας, ποιητής, ανθρωπιστής και θρησκευτικός ηγέτης. Είναι γνωστός σήμερα για το ποίημά του «Νιότη». Ανακτήθηκε από το διαδίκτυο (<https://www.o-klooun.com/>) στις 16.10. 2021.

Τα νιάτα δεν είναι περίοδος ζωής, είναι η κατάσταση του νου.

Δεν είναι κόκκινα μάγουλα, κόκκινα χείλη και ευλύγιστα γόνατα.

Είναι η διάθεση της θέλησης, η ιδιότητα της φαντασίας, η δύναμη των αισθημάτων.

[. . .]

Κανένας δεν γερνάει μόνο και μόνο επειδή ζει μερικά χρόνια.

Οι άνθρωποι γερνούν, όταν λιποτακτούν από τα ιδανικά τους.

Και τα ωραία ακόμη πρόσωπα, όταν δεν προσέξουν να μείνουν όσο γίνεται ηθικά αμόλυντα, στιγματίζονται συχνά από την αυθάδεια ή την αηδία.

Τα χρόνια μπορεί να ρυτιδώνουν το δέρμα, αλλά όταν εγκαταλείψεις τον ενθουσιασμό, τότε ρυτιδώνεται το πνεύμα.

Η ανησυχία, η αμφιβολία, η έλλειψη εμπιστοσύνης στον εαυτό σου, ο φόβος και η απελπισία, αυτά τα μυσσάρια μακρά χρόνια που γέρνουν το κεφάλι και κάνουν σκόνη το πνεύμα που γέρασε.

Και αν είναι κανείς εβδομήντα ή δεκάξι χρόνων,

πάντα στην καρδιά του μπορεί να υπάρχει η αγάπη για το θαύμα, ο θαυμασμός για τα άστρα και τα πράγματα και για τις σκέψεις.

Η θέληση να αντιμετωπίσει κανείς τα γεγονότα, η αδιάκοπη παιδιάστικη όρεξη για κείνο που πρόκειται να 'ρθει.

Έπειτα, και η μεγάλη χαρά για το παιχνίδι της ζωής.

Είστε τόσο νέοι, όση είναι η πίστη σας στη ζωή.

Τόσο γέροι, όση είναι η αμφιβολία σας.

Τόσο νέοι, όση είναι η εμπιστοσύνη στον εαυτό σας.

Τόσο γέροι, όση είναι η απελπισία σας.

Μέσα στο κέντρο της καρδιάς σας βρίσκεται ένας σταθμός ασυρμάτου.

Όσα χρόνια κάποιος παίρνει μηνύματα ομορφιάς,
ελπίδας, χαράς, μεγαλείου, θάρρους και δύναμης από τη γη, από τους ανθρώπους και από το θεό,
τότε είναι πάντα νέος.

Όταν τα μηνύματα αυτά πάψουν να έρχονται, και το κέντρο της καρδιάς σας έχει σκεπαστεί με τα
χρόνια της απαισιοδοξίας και τον πάγο της αδιαφορίας και του κυνισμού¹, τότε πραγματικά
μεγαλώσατε και γεράσατε.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να προσδιορίσεις το περιεχόμενο των παρακάτω προτάσεων του Κειμένου 1 με την ένδειξη «Σωστό»
ή «Λάθος» βασισμένος /η στα νοήματα του κειμένου:

Ο κύριος Φίλιππας:

1. Είναι ένας άνθρωπος που δεν έχει υψηλό μορφωτικό επίπεδο.
2. Είναι ευχαριστημένος από τις υγειονομικές και συνταξιοδοτικές παροχές του κράτους.
3. Είναι δραστήριος, όσο του επιτρέπει η ηλικία του.
4. Δεν αισθάνεται μοναξιά, επειδή ζει σ' ένα μικρό μέρος που όλοι γνωρίζονται.
5. Εκφράζει την ευγνωμοσύνη του για το πρόγραμμα «Βοήθεια στο σπίτι».

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποιο ρόλο για τη συνοχή και την οργάνωση του Κειμένου 1 παίζει η ερώτηση στο τέλος της πρώτης
παραγράφου «Γιατί αγαπητοί ... πως με τιμούν;»

Μονάδες 10

¹ ωμή ειλικρίνεια, χωρίς ευγένεια και ευπρέπεια.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1 υπάρχει ευθύς λόγος του ηλικιωμένου στο παρακάτω απόσπασμα: «Ονομάζομαι Παναγιώτης Φίλιππας . . . ένιωσα και θυμό μαζί». Να τον μετατρέψεις σε πλάγιο λόγο (μονάδες 10) αρχίζοντας με τη φράση «Ο κύριος Φίλιππας αναφέρει ότι. . . » και να εντοπίσεις τη διαφορά στο ύφος λόγου του κειμένου μετά την μετατροπή (μονάδες 5).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του ανθρώπου, όταν γερνάει; Να τα αναλύσεις τεκμηριώνοντας την απάντησή σου με στοιχεία του Κειμένου 2. Συμφωνείς με το ποιητικό υποκείμενο πως τα γηρατειά δεν είναι μόνο θέμα ηλικίας; Να αναπτύξεις την ερμηνεία σου περίπου σε 150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

1. Λάθος
2. Λάθος
3. Σωστό
4. Λάθος
5. Σωστό

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η ερώτηση στο τέλος της πρώτης παραγράφου του Κειμένου 1 λειτουργεί:

- Ως **γέφυρα μετάβασης** στη δεύτερη παράγραφο, όπου διατυπώνονται τα παράπονα του ηλικιωμένου για την ελλιπή υγειονομική και συνταξιοδοτική κάλυψη από το κράτος.
- Ως **σημείο αναφοράς για την οργάνωσης και συνοχή ολόκληρου** του κειμένου, γιατί σε κάθε παράγραφο σχεδόν είναι σαν να δίνεται απάντηση σε αυτήν την πικρή ερώτηση και έτσι φαίνεται η αντιμετώπιση που έχει ο κύριος Φίλιππας από τους άλλους, είτε αυτή είναι θετική (5^η §), είτε έχει αρνητικό πρόσημο, λόγω αδυναμίας των δομών του κράτους και του αποχωρισμού από τους δικούς του ανθρώπους (2^η, 3^η, 4^η§).

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Μετατροπή του ευθύ σε πλάγιο λόγο:

«Ο κύριος Φίλιππας αναφέρει ότι ονομάζεται Παναγιώτης Φίλιππας και μένει στο Νυδρί Λευκάδας, ότι είναι συνταξιούχος 88 ετών σήμερα και δάσκαλος και ότι μπήκε στον πειρασμό να μας γράψει, διότι κάπου άκουσε στο ραδιόφωνο ότι την 1η Οκτωβρίου εορτάζεται η Τρίτη ηλικία. Και ένιωσε μια χαρά, και μια ικανοποίηση παράλληλα με θυμό μαζί»

Διαφορά στο ύφος του λόγου: Στον ευθύ λόγο το ύφος είναι πιο προσωπικό και εξομολογητικό, καθώς εκφράζεται μια προσωπική, βιωμένη εμπειρία και γι' αυτό είναι πιο οικείο και παραστατικό, δημιουργώντας λόγο που έλκει το ενδιαφέρον του αναγνώστη. Μετά την μετατροπή και τη μεσολάβηση της τριτοπρόσωπης αφήγησης, το ύφος μετουσιώνεται σε πιο σοβαρό και αντικειμενικό, δημιουργώντας μια αποστασιοποίηση από τα δρώμενα.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε διαπίστωση από τους/τις μαθητές /-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί / τεκμηριωθεί με στοιχεία / χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Ενδεικτικά:

Ο άνθρωπος γερνά, σύμφωνα με το ποιητικό υποκείμενο, όταν:

- εκδηλώνει μια ευρύτερη απόσυρση από τα ιδανικά και τις αξίες του «Οι άνθρωποι γερνούν . . . από τα ιδανικά τους»

- δείχνει καχύποπτος προς τους άλλους εκφράζοντας φόβο, ανησυχία και αμφιβολία για όσα γίνονται «Η ανησυχία, η αμφιβολία, . . . σκόνη το πνεύμα που γέρασε»
- χάνει τον ενθουσιασμό του και την ελπίδα του για το μέλλον, ενώ παράλληλα εκφράζει μια αρνητική στάση, κυνισμό και αδιαφορία για όλους και όλα «Όταν τα μηνύματα αυτά πάψουν να . . . τότε πραγματικά μεγαλώσατε και γεράσατε».
- Γενικότερα παρουσιάζει μια παραίτηση απ' όλα όσα παλιά νοηματοδοτούσαν τη ζωή του και του έδιναν χαρά και κίνητρο για να ζει ευτυχισμένος.

Οι μαθητές /-τριες μπορούν να εκφράσουν τη συμφωνία ή τη διαφωνία τους με τη διαπίστωση ότι τα γηρατειά είναι κατάσταση του μυαλού και τρόπος αντίδρασης στις προκλήσεις της ζωής που επιλέγει κάποιος και όχι απαραίτητα θέμα ηλικίας, ανάλογα με τα προσωπικά τους βιώματα και τις αξίες. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.

Κείμενο 1

Εφηβεία και μόδα

Το κείμενο της δημοσιογράφου Μαρίας Σκαμπαρδώνη έχει αντληθεί από το διαδίκτυο στις 2 – 04 - 2021, από ιστότοπο σχετικό με την εφηβεία <https://efiveia.gr/> 2019 (διασκευή).

Η μόδα είναι ένα σύνολο αντιλήψεων και κοινωνικών επιταγών που αφορούν τα ρούχα, το ντύσιμο, την εξωτερική εμφάνιση του ανθρώπου. Αποτελεί ένα κομμάτι της ζωής που απασχολεί έντονα πολλούς ανθρώπους στη σύγχρονη περίοδο, καθώς δίνεται μεγάλη έμφαση πλέον στην εξωτερική εμφάνιση του ανθρώπου. Αποτελεί μέσο κοινωνικοποίησης, σύμβολο κοινωνικών αντιλήψεων και προσωπική έκφραση.

Οι έφηβοι αποτελούν μια κοινωνική ομάδα η οποία και λόγω της έμφυτης περιέργειας προς τα πράγματα και εξαιτίας της έμφυτης ανάγκης τους, για να ξεχωρίζουν, τείνει να ασχολείται πολύ με αυτή. Βλέπουν τη μόδα ως ένα τρόπο να διαρρήξουν τα δεσμά των κοινωνικών «πρέπει», ως έναν τρόπο να αναδείξουν την ξεχωριστή τους προσωπικότητα και να εκφράσουν τις βαθύτερες ανησυχίες τους. Η μόδα είναι πόλος έλξης για κάθε έφηβο και έφηβη, επειδή αισθάνονται πως έχουν τη δυνατότητα να εκφράζουν μέσω αυτής την ορμή και την επαναστατική τους φύση. Περιέργα ντυσίματα, κουρέματα, βαψίματα, ουκ ολίγες φορές συναντάμε εφήβους με έντονη διάθεση να αλλάξουν και να πειραματιστούν, γεγονός που σχετίζεται με την εξωτερική εμφάνιση.

Όμως, η μόδα μπορεί να επιφέρει και αρνητικές συνέπειες σε έναν έφηβο; Φυσικά και μπορεί. Η εξιδανίκευση της εξωτερικής εμφάνισης ως μοναδικού προσόντος για έναν άνθρωπο, η στερεοτυπική αντίληψη περί ομορφιάς και η εμμονή σε συγκεκριμένο σωματότυπο και εξωτερικά γνωρίσματα έχουν ως συνέπεια πολλά νέα παιδιά - ειδικά έφηβα κορίτσια - να οδηγούνται σε εξαντλητικές δίαιτες και νευρική ανορεξία και στη στερεοτυπική τυποποίηση όλων των ανθρώπων σε ένα και μόνο μοτίβο εμφάνισης.

Όλα αυτά αποτελούν σοβαρά προβλήματα και αρνητικές επιπτώσεις της μόδας, οι οποίες πρέπει με τη βοήθεια της ορθής σκέψης και της ενσυναίσθησης¹, να αντιμετωπιστούν σωστά από έναν έφηβο. Ένας έφηβος, επειδή μπορεί, εξαιτίας της νεότητας, να μην είναι σε θέση να εμβαθύνει με τον σωστό τρόπο και να αποκωδικοποιήσει τα σωστά μηνύματα από τα λανθασμένα, είναι δυνατόν να γίνει επιρρεπής σε λάθος αποφάσεις.

¹ Ενσυναίσθηση: η ταύτιση με την ψυχική κατάσταση ενός άλλου ατόμου και η κατανόηση της συμπεριφοράς και των κινήτρων του.

Κείμενο 2

ΚΩΣΤΑΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ (1957 -)

Σταματία, το γένος Αργυροπούλου (απόσπασμα)

Το παρακάτω κείμενο είναι απόσπασμα από τον θεατρικό μονόλογο του Κώστα Σωτηρίου «Σταματία, το γένος Αργυροπούλου»(2014) που ξετυλίγει τις περιπέτειες μιας οικογένειας στην μετεμφυλιακή Ελλάδα, κόρη της οποίας είναι η ηρωίδα Σταματία, θύμα της οικογενειακής ανατροφής.

[...] Τον Μπάμπη τον συνήντησα, για πρώτη φορά στη ζωή μου, στις 6 Μαΐου του '50. Σάββατο απόγευμα, στην πλατεία Συντάγματος. Σαν τώρα το θυμάμαι. Είχα πάει με την Ελένη να πάρουμε τον αέρα μας και να περπατήσουμε. Πλην της Ελένης, άλλες φίλες δεν είχα. Όχι πως ήμουν καμιά φαντασμένη, αλλά, όπως έλεγε και ο μπαμπάς, αυτές δεν είχαν κουκούτσι μυαλό. Μόνο στους χορούς και στα ψουψου με τα αγόρια είχαν τον νου τους. Διόλου σοβαρές δεν ήταν. Όχι, δηλαδή, ότι η Ελένη πήγαινε πίσω σε κάτι τέτοια. Όταν όμως ήμασταν μαζί, ήταν συγκρατημένη και κόσμια.

– Σταματία, στις οκτώ να είστε πίσω.

– Εντάξει, μπαμπά.

– Ελένη, παιδί μου, να δώσεις τους χαιρετισμούς μου στον μοίραρχο και στη μητέρα σου.

– Μάλιστα, κύριε Αργυρόπουλε...

– Στη βόλτα να είστε κόσμιες. Το επιβάλλει η θέση μας, Σταματία. Είχε μόλις προβιβασθεί ο μπαμπάς σε τμηματάρχη στο Υπουργείο Εμπορίου και το είχαμε περί πολλού στην οικογένεια.

– Λοχαγός Γκαβαλέκας Χαράλαμπος, καλησπέρα σας. Θα μπορούσα εγώ και ο συνάδελφός μου να σας συνοδεύσουμε στη βόλτα σας; Έτσι συστήθηκε. Σε εμένα απηύθυνε τον λόγο, όχι στην Ελένη. Παρότι είχα μόλις κλείσει τα δεκαεπτά, ήμουν ψηλή, ευθυτενής, ντυμένη σεμνά και προπάντων σοβαρή. Κακό λόγο για την Ελένη δεν θέλω να ειπώ, μα όσο να 'ναι και κοκκινάδι στο στόμα έβαζε και το μάτι της έπαιζε. Είναι αλήθεια πως κολακεύτηκα πολύ από τη στολή του. [. . .] Εκτός αυτού, το μυαλό μου δεν πήγε σε κατιτί το απρεπές κι έτσι δέχτηκα την πρότασή του. [. . .]

– Μιλάς ωραία, Σταματία, είπε κάποια στιγμή εκείνος. Ταράχτηκα από τη φιλοφρόνηση του Χαράλαμπου. Ένωσα τα μάγουλά μου να καίνε, τα χέρια μου να ιδρώνουν, μα δεν έδειξα τίποτα προς τα έξω.

– Εμείς, τώρα, πρέπει να φύγουμε, τους ανακοίνωσα. Η ώρα έχει περάσει...

– Να μη σας κεράσουμε μια πορτοκαλάδα; παραπονέθηκε ο φίλος του.

– Καλή ιδέα, Σταματία, δεν νομίζεις; πετάχτηκε η Ελένη.

– Αν η Σταματία λέει πως πρέπει να φύγετε, αυτό πρέπει να κάνετε. Ξέρει αυτή, είπε ο Μπάμπης, κι εγώ πάλι κατάλαβα το φούντωμα στο πρόσωπό μου και τάχυνα το βήμα ως τη στάση

του λεωφορείου. Τους χαιρετήσαμε και επιστρέψαμε στα σπίτια μας. Δεκαπέντε ημέρες μετά τη γνωριμία μας, μου έκανε πρόταση γάμου.

[. . .]

Η μητέρα συγκινήθηκε όταν της είπε το νέο, συγκρατημένα όμως, καθότι θα προτιμούσε να προηγηθεί η Αλεξάνδρα, σαν μεγαλύτερη που ήταν. [...]

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποιες συνέπειες προκύπτουν, όταν οι έφηβοι ασχολούνται με την μόδα και ακολουθούν τις επιταγές της, σύμφωνα με το Κείμενο 1 (80 - 90 λέξεις);

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η πρώτη παράγραφος του Κειμένου 1 αναπτύσσεται με ορισμό. Αφού τον εντοπίσεις (μονάδες 6) να δικαιολογήσεις τη σκοπιμότητα αυτής της επιλογής σε σχέση και με το νόημα του υπόλοιπου κειμένου (μονάδες 4)

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Στη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1 (Οι έφηβοι αποτελούν...με την εξωτερική εμφάνιση.) να μετασχηματίσεις τα υπογραμμισμένα ρηματικά σύνολα του κειμένου σε ονοματικά, κάνοντας όποιες αλλαγές θεωρείς απαραίτητες (μονάδες 10). Ποια αλλαγή παρατηρείς ως προς το ύφος λόγου; (μονάδες 5)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις με σχετικές αναφορές στο Κείμενο 2 τη στάση της ηρωίδας σχετικά με τη συμπεριφορά και την αμφίεση των καθωσπρέπει δεσποινίδων. Θεωρείς ότι τέτοιες αντιλήψεις για τα κορίτσια ισχύουν και σήμερα; Να αναπτύξεις την ερμηνεία σου περίπου σε 150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Οι συνέπειες για τους έφηβους που ακολουθούν τις επιταγές της μόδας είναι οι εξής:

Θετικές:

- Η μόδα αποτελεί τρόπο έκφρασης της επαναστατικής τους ορμής προς τον «καθωσπρεπισμό» των μεγαλύτερων, συμβάλλοντας στην κοινωνικοποίησή τους.
- Είναι μέσο έκφρασης της προσωπικότητας, των ανησυχιών όπως και τρόπος, για να πειραματιστούν όσον αφορά τις αλλαγές στην εξωτερική τους εμφάνιση.

Αρνητικές:

- Η μόδας μπορεί να οδηγήσει σε μονοδιάστατη θεώρηση μιας εξιδανικευμένης εξωτερικής εμφάνισης ως μοναδικού προσόντος για τον άνθρωπο.
- Είναι πιθανόν να ωθήσει σε αναπαραγωγή στερεοτύπων περί ομορφιάς και σε επιλογή συγκεκριμένου σωματότυπου ως μοναδικού, με αποτέλεσμα να ωθεί και σε διατροφικές διαταραχές.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η πρώτη παράγραφος του κειμένου περιλαμβάνει τρεις επιμέρους ορισμούς της μόδας. Συγκεκριμένα:

- «Η μόδα είναι . . . την εξωτερική εμφάνιση του ανθρώπου»
- «Αποτελεί ένα κομμάτι της ζωής που απασχολεί έντονα πολλούς ανθρώπους στη σύγχρονη περίοδο, . . . του ανθρώπου.

- «Αποτελεί μέσο κοινωνικοποίησης, . . . και προσωπική έκφραση».

Η σκοπιμότητα της αναλυτικής αναφοράς στην έννοια της μόδας έχει να κάνει αφενός με τη γνωστοποίηση στον πρόλογο του θέματος προβληματισμού του κειμένου και αφετέρου με τη συνεκτικότητα του κειμένου, καθώς στις αμέσως επόμενες παραγράφους αυτά που συνοπτικά αναφέρονται ως πτυχές της μόδας στον πρόλογο (λ.χ. η έμφαση στην εξωτερική εμφάνιση, η μόδα ως μέσο κοινωνικοποίησης ή ως σύμβολο κοινωνικών αντιλήψεων και προσωπική έκφραση) αναλύονται διεξοδικά. Οπότε, ο αναγνώστης ήδη από την προλογική παράγραφο ενημερώνεται αναφορικά με το τι θα διαβάσει παρακάτω.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Οι μετασχηματισμοί σε ονοματικά σύνολα είναι οι εξής:

- Τρόπος διάρρηξης (των δεσμών των κοινωνικών «πρέπει»).
- Τρόπος ανάδειξης (της ξεχωριστής τους προσωπικότητας).
- Δυνατότητα έκφρασης (της ορμής και της επαναστατικής τους φύσης).
- Διάθεση αλλαγών.
- Και (διάθεση) πειραματισμού

Ο λόγος με την ονοματοποίηση καθίσταται πιο πυκνός και αντικειμενικός και τα νοήματα αποκτούν πολυπλοκότητα, βάθος και ίσως ασάφεια, καθώς αφαιρούνται τα υποκείμενα της δράσης που υπάρχουν στη ρηματική διατύπωση. Επομένως, το ύφος του λόγου γίνεται πυκνό, απρόσωπο, πιο σύνθετο.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε διαπίστωση από τους/τις μαθητές /-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί / τεκμηριωθεί με στοιχεία / χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Ενδεικτικά:

Η Σταματία είναι ένα κορίτσι που μεγάλωσε μέσα σ' ένα αυστηρό οικογενειακό πλαίσιο με ποικίλα στερεότυπα για την εμφάνιση, τη συμπεριφορά και τον προορισμό των κοριτσιών, τα οποία υπακούει τυφλά και δεν αποκτά έτσι προσωπική ταυτότητα και φυσιολογική κοινωνικότητα. Συγκεκριμένα οι αξιοπρεπείς κοπέλες, σύμφωνα με αυτήν, είναι πάντα σεμνά ντυμένες, χωρίς ίχνος μακιγιάζ «Παρότι είχα μόλις κλείσει τα δεκαεπτά . . . ντυμένη σεμνά και προπάντων σοβαρή», «κακό λόγο για την Ελένη . . . και κοκκινάδι στο στόμα έβαζε ...», προσέχουν να έχουν κόσμια συμπεριφορά, γιατί αυτήν επιβάλλει η κοινωνική τους τάξη «το επιβάλλει η θέση μας Σταματία» και δεν έχουν δικαίωμα να

νιώθουν, όπως οι έφηβοι, πιο ανέμελα «αλλά όπως έλεγε ο μπαμπάς . . .στα ψου ψου με τα αγόρια έχουν το μυαλό τους». Τελικός στόχος είναι πάντα ο γάμος μ' έναν αντίστοιχων προδιαγραφών άντρα «η μητέρα συγκινήθηκε, όταν της είπε το νέο . . . που ήταν»

Προφανώς ένας/ μία έφηβος/η σήμερα απέχει από αυτές τις συμπεριφορές και νοοτροπίες είτε είναι αγόρι και πολύ περισσότερο αν είναι κορίτσι. Σε κάθε περίπτωση η απάντηση είναι ελεύθερη, πρέπει ωστόσο να αιτιολογείται.

Κείμενο 1

Εμείς δεν θα γεράσουμε άραγε;

Η Κατερίνα Τζωρτζακάκη είναι ψυχολόγος και συγγραφέας. Με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Ηλικιωμένων (1 – 10 – 2019) ανάρτησε αυτό το άρθρο στην ηλεκτρονική ιστοσελίδα HUFFPOST. Το κείμενο προσπελάστηκε διαδικτυακά στις 02 – 04 – 2021. (διασκευή)

Καθημερινά στη σημερινή κοινωνία αγωνιζόμαστε, για να κερδίσουμε χρήματα και αναγνώριση. Ωστόσο, αφήνουμε επιδεικτικά τους ηλικιωμένους πίσω. Και αυτό είναι ένα μεγάλο παράδοξο. Ακόμη κι αν δεν μας περισσεύει αγάπη για τους άλλους, δεν θα έπρεπε με κάποιο τρόπο να προνοούμε, ώστε η δική μας η ζωή στο μακρινό μέλλον να είναι ανθρώπινη;

Είναι στη φύση του ανθρώπου να μη σκέφτεται τα γηρατειά. Συνήθως νιώθουμε μέχρι μια ηλικία άτρωτοι, πως κάπως μαγικά εμείς δεν θα βρεθούμε σε αυτή τη θέση και θα είμαστε για πάντα νέοι και δυνατοί. Σπάνια αναρωτιόμαστε τι θα μπορέσει να απαλύνει τη μοναξιά, τον πόνο της απώλειας, την αδυναμία του σώματος. Στην τηλεόραση παρελαύνουν κακέκτυπες μορφές «τραβηγμένες», που απορεί κανείς αν όντως πιστεύουν πως ξεγελούν, αν όντως πιστεύουν πως αρέσουν. Κι αυτά τα πρότυπα ακολουθούνται από τους υπολοίπους κι έτσι προχωράμε, μα κανένας άνθρωπος ποτέ δεν κατάφερε να νικήσει την πραγματικότητα, κανένας δεν αντιστάθηκε ποτέ στη ροή της ζωής. Το ποτάμι του χρόνου μας παρασέρνει όλους έστω κι από λίγο μέρα με τη μέρα.

Βέβαια, η νέα γενιά είναι υπερφορτωμένη με δραστηριότητες και η παλιά φεύγει πικραμένη. Η ενδιαμέση γενιά είναι γεμάτη άγχος και ενοχή. Αυτό που δεν καταλαβαίνουμε είναι πως αφήνουμε έτσι πλούτο να φεύγει από τα χέρια μας σαν νερό. Οι ηλικιωμένοι έχουν ζήσει σε παλιότερες εποχές, έχουν γνώση, είναι το μόνο που μας συνδέει με το παρελθόν μας. Χωρίς το παρελθόν μας δεν έχουμε ταυτότητα, τα παιδιά μας μένουν χωρίς ρίζες, η χώρα μας χάνει όλα εκείνα που την κάνουν να ξεχωρίζει.

Τί θα πρέπει λοιπόν να γίνει; Μήπως τελικά τα παιδιά του νηπιαγωγείου και του δημοτικού θα έπρεπε να επισκέπτονται τα γηροκομεία και να ακούνε ιστορίες από τις παλιές εποχές; Μήπως οι έφηβοι, αντί να μαθαίνουν τόσες ξένες γλώσσες, θα έπρεπε να κάνουν εθελοντισμό κάποιες ώρες; Και όσοι σπουδάζουν ανθρωπιστικές επιστήμες θα μπορούσαν άραγε να γίνουν χρήσιμοι σε προγράμματα υποστήριξης ηλικιωμένων αποκτώντας έτσι και πολύτιμη εμπειρία; Κάποια καθηγήτρια μου περιέγραψε τους σύγχρονους μαθητές ως αδιάφορους για όλα. Μα οι έφηβοι προσπαθούν απεγνωσμένα να αντιγράψουν εμάς τους ενηλίκους. Αν μας ενοχλούν τόσο είναι επειδή είναι ο πιο αληθινός καθρέφτης μας.

Έτσι η αλυσίδα της σημερινής κοινωνίας έχει σπασμένους κρίκους, έχει γενιές απομακρυσμένες, έχει εγωπάθεια και ατομικισμό. Χρειάζεται να δώσουμε χώρο στους ηλικιωμένους, να τους δώσουμε δύναμη έτσι ώστε να μπορέσουν κι εκείνοι να υποστηρίξουν την κοινωνία, όπως και για όσο μπορούν. Ο άνθρωπος της νέας εποχής έχει πληροφορίες και επιστήμη, μα χρειάζεται και ανθρωπιά και λογικό νου. Χρειάζεται να φέρεται στους άλλους με τον τρόπο που θέλει να του φερθούν. Ας κοιτάξουμε λοιπόν το πρόσωπό μας στον καθρέφτη κι ας αναρωτηθούμε έστω και μια φορά: Εμείς δεν θα γεράσουμε άραγε;

Κείμενο 2

Καζαντζάκης [Αναφορά στον Γκρέκο]

Το απόσπασμα προέρχεται από το βιβλίο του Καζαντζάκη «Αναφορά στον Γκρέκο», κεφάλαιο Γ' «Η μάνα» και αναφέρεται στον παππού του.

[. . .] Δυο φορές τον χρόνο, τη Λαμπρή και τα Χριστούγεννα, κινούσε από το μακρινό χωριό ο παππούς μου κι έρχονταν στο Μεγάλο Κάστρο να δει τ' αγγόνια και την κόρη. Λογάριαζε πάντα κι έρχονταν να χτυπήσει την πόρτα την ώρα που κάτεχε πως το θεριό ο γαμπρός του δεν ήταν στο σπίτι. Γέρος κοτσονάτος, με άκουρα άσπρα μαλλιά, με γαλάζια γελούμενα μάτια, με βαριές χερούκλες όλο ρόζους. Άπλωνε να με χαϊδέψει, και το δέρμα μου ξεγδέρνονταν. [. . .]

Η γυναίκα του είχε πεθάνει κι αυτή από χρόνια, και κάθε που ερχόταν ο παππούς μου στο σπίτι έφερνε την αθιβολή¹ της και τα μάτια του βούρκωναν. Την αγαπούσε περισσότερο και από τα χωράφια του, και τη σέβονταν. Φτωχός ήταν όταν παντρεύτηκε, μα υπομονευόταν: «Πράγμα² δεν είναι, έλεγε, η φτώχεια και η γύμνια, φτάνει να 'χεις καλή γυναίκα».

Παλιά συνήθεια ήταν τότε στα χωριά της Κρήτης, όταν γύριζε το δειλινό ο άντρας από τα χωράφια, να του 'χει η γυναίκα του έτοιμο χλιαρό νερό, να σκύβει να του πλένει τα πόδια. Ένα δειλινό γύρισε ο παππούς μου κατακουρασμένος από τη δουλειά, κάθισε στην αυλή, κι ήρθε η γυναίκα του με μια λεκάνη χλιαρό νερό, γονάτισε μπροστά του κι άπλωσε να του πλύνει τα σκονισμένα πόδια. Ο παππούς μου την κοίταξε με συμπόνια, είδε τα χέρια της που τα 'χε φάει η καθημερινή λάτρα του σπιτιού, είδε τα μαλλιά της που είχαν αρχίσει και άσπριζαν, τη λυπήθηκε. Σήκωσε το πόδι, έδωσε μια στη λεκάνη το νερό και την αναποδογύρισε.

«Από σήμερα και πέρα, γυναίκα, είπε, δε θα μου πλένεις τα πόδια· δεν είσαι μαθές δούλα μου, γυναίκα μου είσαι και κυρά μου» [. . .]

¹ Αθιβολή: κουβέντα, σκέψη

² Πράγμα: τίποτα

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1° υποερώτημα (μονάδες 10)

Γιατί είναι στη φύση του ανθρώπου να μη σκέφτεται τα γηρατειά, σύμφωνα με το Κείμενο 1, και για ποιους λόγους αυτό είναι επιζήμιο (40 - 50 λέξεις);

Μονάδες 10

2° υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια σχέση έχει ο τίτλος του Κειμένου 1 με το περιεχόμενό του (μονάδες 6); Τι πετυχαίνει, κατά τη γνώμη σου, η συντάκτρια με την επανάληψη της φράσης του τίτλου στο τέλος του κειμένου (μονάδες 4);

Μονάδες 10

3° υποερώτημα (μονάδες 15)

Να εντοπίσεις στην τελευταία παράγραφο του Κειμένου 1 τρεις γλωσσικές επιλογές με τις οποίες η συγγραφέας προσπαθεί να ευαισθητοποιήσει τον αναγνώστη, ώστε να αντιμετωπίσει με ανθρωπιά τα άτομα της τρίτης ηλικίας. (μονάδες 9). Πώς καθεμία από αυτές εξυπηρετεί αυτόν τον στόχο; (μονάδες 6).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Πώς θα χαρακτήριζες τον παππού από τις πράξεις του και τη στάση που είχε προς την γυναίκα του; Να τεκμηριώσεις την άποψή σου με στοιχεία του Κειμένου 2. Ποιες σκέψεις και συναισθήματα σου προκάλεσε η ανάγνωση (120 - 150 λέξεις);

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Είναι στη φύση του ανθρώπου να μη σκέφτεται τα γηρατειά, διότι:

- Κανένας, όταν είναι νέος και δυνατός, δεν σκέφτεται τα γηρατειά και όσα συμβαίνουν σ' αυτήν την ηλικιακή φάση.
- Ο άνθρωπος νομίζει ότι θα παραμείνει πάντα νέος και δυνατός.

Για ποιους λόγους αυτό είναι επιζήμιο;

- Δεν αναρωτιέται κανείς πώς θα μετριάσει τον πόνο της μοναξιάς και της σωματικής αδυναμίας που νιώθει με το πέρασμα του χρόνου.
- Προσπαθεί να παρατείνει τη νεότητα με αντίθετα αισθητικά αποτελέσματα.
- Υιοθετούνται και από άλλους ανάλογα πρότυπα, αλλά μάταια.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο τίτλος, με την ευθεία ερώτηση που θέτει, εισάγει τον αναγνώστη σε μια διάθεση προβληματισμού και ευαισθητοποίησης απέναντι στην περιθωριοποίηση της τρίτης ηλικίας. Έτσι στην ουσία γίνεται ευκολότερα κατανοητό το κείμενο, γιατί η ίδια διάθεση κυριαρχεί σε όλη του την έκταση, καθώς αναλύονται τα αίτια της παραμέλησης, οι ωφέλιμες συνέπειες από την επαφή και την επικοινωνία των γενιών και απλές λύσεις με τις οποίες θα επιτευχθεί η συμπερίληψη των ηλικιωμένων στη ζωή μας.

Το κείμενο τελειώνει με την ίδια φράση, ώστε να δοθεί έμφαση στο περιεχόμενο της προτροπής προς τους αναγνώστες, να προβληματιστούν σχετικά με το ότι δεν πρέπει οι ίδιοι να σκέφτονται, όπως όλοι οι άνθρωποι, οι οποίοι σε νεαρή ηλικία νιώθουν άτρωτοι και δεν αναλογίζονται τα γηρατειά. Επίσης, με αυτή τη φράση οργανώνεται δομικά/λογικά το κείμενο στη βάση του κύριου προβληματισμού, ότι δηλαδή οι άνθρωποι σε νεότερη ηλικία δεν σκέφτονται τα γηρατειά, με αποτέλεσμα να

περιθωριοποιούνται οι ηλικιωμένοι και να σπάει η αλυσίδα ομαλής διαδοχής των γενεών στη σημερινή κοινωνία.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Γλωσσικές επιλογές που δημιουργούν ευαισθητοποίηση:

- «Έτσι η αλυσίδα της σημερινής κοινωνίας έχει σπασμένους κρίκους»: Συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, έντονα εικονοπλαστικός λόγος, με τον οποίο γίνεται προσπάθεια να προβληματιστούν οι αναγνώστες για την περιθωριοποίηση των ηλικιωμένων, καθώς αυτοί παραλληλίζονται με κρίκους σπασμένους στην αλυσίδα της ζωής, η οποία έτσι δεν έχει συνέχεια.
- «Χρειάζεται να δώσουμε χώρο στους ηλικιωμένους»: υποτακτική έγκλιση, με την οποία δίνεται έμφαση στην προτροπή για ανάληψη δράσης και πρωτοβουλιών για την αποφυγή της περιθωριοποίησης των ατόμων της τρίτης ηλικίας στην κοινωνία. Γενικά, η διατύπωση δηλώνει την αναγκαιότητα να ληφθούν μέτρα για την αναβάθμιση του ρόλου των ηλικιωμένων στην κοινωνία.
- «Ας κοιτάξουμε λοιπόν . . . κι ας αναρωτηθούμε . . .»: α' πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο, που εκφράζει την καθολική συμμετοχή όλων στην προσπάθεια για την άρση της απομόνωσης των ηλικιωμένων. Παράλληλα, ενδιαφέρον έχει η χρήση της προτρεπτικής υποτακτικής, με την οποία εκφράζεται η διάθεση παρακίνησης του δέκτη.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε διαπίστωση από τους/τις μαθητές /-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί / τεκμηριωθεί με στοιχεία / χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Ενδεικτικά:

Χαρακτηρισμός παππού: Ο παππούς του αφηγητή παρουσιάζεται ως ένας άνθρωπος γεμάτος αγάπη και τρυφερότητα για την κόρη και τα εγγόνια του «δύο φορές τον χρόνο . . . τ' αγγόνια και την κόρη». «άπλωνε να με χαϊδέψει . . .». Εκφράζει σεβασμό και εκτίμηση στη γυναίκα του, αντιμετωπίζοντάς την με πνεύμα ισοτιμίας «Πράγμα δεν είναι, έλεγε, η φτώχεια . . . καλή γυναίκα», γεγονός που αντιτίθεται στο πρότυπο του σκληροτράχηλου άντρα εκείνης της εποχής. Ακόμα, διακρίνεται από ανθρωπιά και συμπόνια προς αυτήν, γιατί δεν επιθυμεί να κουράζεται υπηρετώντας τον «Από σήμερα και πέρα, γυναίκα, είπε, δε θα μου πλένεις τα πόδια: . . . γυναίκα μου είσαι και κυρά μου». Γενικότερα θα υποστηρίξαμε πως είναι ένας άνθρωπος δοτικός, συναισθηματικός και ευαίσθητος, που αδιαφορεί για τα κοινωνικά στερεότυπα που προσδιόριζαν τη συμπεριφορά των αντρών της εποχής.

Οι μαθητές /-τριες μπορούν να εκφράσουν τις σκέψεις και τα συναισθήματα για την προσωπικότητα και τη συμπεριφορά του ήρωα ανάλογα με τα προσωπικά τους βιώματα και αξίες. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.

Κείμενο 1

Η επίδραση του χιούμορ στο παιδαγωγικό κλίμα της σχολικής τάξης

Το κείμενο που ακολουθεί είναι απόσπασμα από άρθρο της Δέσποινας Παπαδοπούλου με τίτλο «Το χιούμορ ως εκπαιδευτικό εργαλείο κατά τη μαθησιακή διαδικασία» δημοσιευμένο το 2020 στο περιοδικό Επιστημονικά Χρονικά – Τόμος 25ος, Τεύχος 3. Προσπελάστηκε διαδικτυακά στις 02 – 04 – 2021 (διασκευή).

Το παιδαγωγικό **κλίμα** μιας σχολικής τάξης δε διατηρείται πάντα σταθερό, αλλά επηρεάζεται από αρκετούς παράγοντες που μπορεί να συνυπάρχουν, να μεταβάλλονται, να αλληλοεπιδρούν σε διαφορετικό βαθμό μεταξύ τους, τόσο από την έναρξη του σχολικού έτους, όσο και κατά τη διάρκειά του. Ανάμεσα στους παράγοντες που συγκαταλέγονται σε εκείνους που μπορούν να επηρεάσουν το παιδαγωγικό κλίμα της σχολικής τάξης είναι και ο ίδιος ο εκπαιδευτικός. Η χιουμοριστική διάθεσή του μπορεί **να αποφορτίσει** έντονες καταστάσεις ή και κρίσεις, που πιθανόν να συμβούν στη σχολική τάξη ή να βοηθήσει τους μαθητές να χαλαρώσουν από την έντονη μαθησιακή πίεση που δέχονται. Κάνει τα προβλήματα που υπάρχουν λιγότερο έντονα και σε καμία περίπτωση δεν **καλύπτει** τα ίδια τα προβλήματα. Δε στρέφεται κατά των μαθητών με κακεντρεχή σχόλια για αυτούς ή τον κωμικό σχολιασμό χαρακτηριστικών, συνηθειών, λόγων ή ενεργειών τους.

Από την έρευνα του Askildson φάνηκε ότι η χρήση του χιούμορ δημιούργησε ένα πιο **άνετο** και ευνοϊκό μαθησιακό περιβάλλον τόσο για τους δάσκαλους όσο και για τους περισσότερους μαθητές (82%) που απάντησαν. Πιο συγκεκριμένα, φάνηκε ότι μειώθηκε η ανησυχία, βελτιώθηκε η προσεγγισιμότητα του δασκάλου και αυξήθηκαν τα **επίπεδα** του ενδιαφέροντος των μαθητών, ως αποτέλεσμα της χρήσης του χιούμορ από τους δασκάλους.

Σε περιβάλλοντα που τα χαρακτηρίζει αυταρχικότητα και πίεση, η σκέψη επιβραδύνεται. Σε αντίθεση, το χιούμορ δημιουργεί μια χαλαρή ατμόσφαιρα που διευκολύνει τη μάθηση. Επίσης, είναι γνωστό ότι η κριτική σκέψη δεν αναπτύσσεται σε περιβάλλον επικριτικό, απειλητικό, υποτιμητικό, αλλά σε περιβάλλον άνετο, ευχάριστο, ασφαλές, το οποίο την υποκινεί. Το χιούμορ είναι ενθαρρυντικό για μια υγιή συμμετοχή όλων των μαθητών, ανεξάρτητα φυλής ή θρησκείας.

Ως παιδαγωγικό εργαλείο μπορεί να είναι πολύ αποτελεσματικό στην παρακίνηση για το μάθημα και στην προαγωγή του παιδαγωγικού περιβάλλοντος, μέσα στο οποίο εκφράζονται απόψεις και λάθη, χωρίς να καταστρέφεται η αυτοεικόνα του μαθητή. Έτσι οι δάσκαλοι που δηλώνουν ότι τα λάθη είναι φυσιικά και αποδεκτά γελώντας πρώτα με τα δικά τους, κάνουν τους μαθητές να αισθάνονται λιγότερο ανήσυχοι και πιο άνετοι στην επικοινωνία και να παίρνουν περισσότερα ρίσκα στην επιδίωξη της μάθησης. Ταυτόχρονα, κάνει τους μαθητές να νιώθουν ότι δεν απειλούνται,

ενδυναμώνει ή διατηρεί τόσο τις καλές σχέσεις ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές όσο και μεταξύ των ίδιων των μαθητών.

Κείμενο 2

Μαινόμενο πεδίο

Το κείμενο είναι απόσπασμα από το μυθιστόρημα της Ιφιγένειας Χρυσόχου «Πυρπολημένη Γη», 1999, Αθήνα: εκδ. Αλέξανδρος, σ.σ.65-72.

Κοντά δύο χρόνια απ' τον καιρό της μεγάλης πλημμύρας, δεν πάτησε πια προξενιό στο σπίτι της Νικολέλαινας. Τα 'χασε η κυρα-Λέγκω, όταν εκείνο το πρωινό, είδε την προξενήτρα, όχι τόσο για την επίσκεψη όσο γιατί έκανε λόγο για τη μικρή της κόρη. «Αυτήν θέλει ο γαμπρός», είπε.

- Ακούς, εκεί, να ζητάνε τη μικρή, αφού είναι μεγάλη στη μέση; Και για όλα αυτά εσύ φταις, άρπαξε τον άντρα της η Νικολέλαινα, όταν έφυγε η προξενήτρα.

- Γιατί εγώ;
- Όταν ζήτησε την κόρη μας ο Γιώργης ο Καλλιώρας, έπρεπε να τη δώσεις.
- Να τη δώσω στο μεροκαματιάρη μας;
- Εσύ το λες αυτό; Τι ήτανε ο παππούλης σου; Απ' τη Μυτιλήνη δεν ερχότανε να δουλέψει στο μεροκάματο τα καλοκαίρια;
- Εκείνος δεν πήρε προίκα. Ούτε έβαλε στο μάτι πλούσια νύφη. Με τη δούλεψή του πρόκοψε.
- Κι ο Γιώργης σου το 'πε. «Τίποτα δε θέλω».
- Ήξερε ότι δε θα 'δινε την κόρη μου ξεβράκωτη.
- Κι έπρεπε με τέτοιο τρόπο να τον διώξεις;
- Τι να σου πω, με είχε τυφλώσει ο θυμός τότε. Εγώ τον εκτιμούσα και τον λογάριαζα για τίμιο. Κι εκείνος να ξελογιάσει το παιδί μου...
- Γιατί δηλαδή, επειδή αγαπούσε το κορίτσι μας, δεν ήτανε τίμιος; Ύστερα, αν το πάρεις έτσι, φταίει η δικιά μας. Ας μην του 'δινε θάρρος.
- Γι' αυτό και εγώ την κανόνισα για καλά.
- Σαν δε ντρέπεσαι... Κι έπρεπε να τη σακατέψεις στο ξύλο; Από τότε έχει να πάρει απάνω της. Πετσι και κόκκαλο έμεινε. Πίσω απ' την πλάτη μας το φωνάζει ο κόσμος, ότι χτικιάρικο το κατάντησες το παιδί σου.
- Ο έρωτας φταίει.
- Εσύ φταις σε όλα. Κι εγώ φταίω, που σ' άκουσα. Από τότε που 'διωξες το Γιώργη, κακήν κακώς πήγαμε. Πρώτα οι πλημμύρες. Πνίγηκαν τα ζωντανά, και καταστράφηκαν τα σπαρτά. Ούλη η σοδειά πήγε χαμένη.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποιες θετικές συνέπειες για την παιδαγωγική διαδικασία προκαλεί η χρήση του χιούμορ από τον εκπαιδευτικό σε μια τάξη (70 - 80 λέξεις);

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην τελευταία παράγραφο του Κειμένου 1 επιλέγεται ως τρόπος ανάπτυξης το αίτιο και αποτέλεσμα. Να τεκμηριώσεις αυτή τη διαπίστωση (μονάδες 6) και να αναφέρεις πως αυτή η επιλογή από τον συντάκτη εξυπηρετεί τον σκοπό του κειμένου. (μονάδες 4).

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Κλίμα, να αποφορτίσει, καλύπτει, άνετο, επίπεδα: Να χρησιμοποιήσεις τις λέξεις με έντονη γραφή, που χρησιμοποιούνται συνυποδηλωτικά στο Κείμενο 1, σε πέντε φράσεις ή προτάσεις (μια για κάθε λέξη), στις οποίες θα φαίνεται η κυριολεκτική τους χρήση. (Μπορείς να κάνεις αλλαγές στους ζητούμενους τύπους σε πρόσωπο, έγκλιση, γένος κ.α.)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Πώς θα χαρακτήριζες τον πατέρα του Κειμένου 2 από τα λόγια και τις επιλογές του; Ποια συναισθήματα σου δημιουργεί η ανάγνωση του κειμένου; Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 120 - 150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Οι θετικές συνέπειες της χρήσης χιούμορ στην παιδαγωγική διαδικασία είναι οι εξής:

- Αποφορτίζει έντονες και συγκρουσιακές καταστάσεις και απαλύνει την πίεση που συχνά νιώθουν στο σχολείο οι μαθητές.
- Περιορίζει την ανησυχία και δημιουργεί ζεστασιά στις σχέσεις εκπαιδευτικών και μαθητών, αλλά και των μαθητών μεταξύ τους.
- Δημιουργεί ατμόσφαιρα που προωθεί τη μάθηση και ενισχύει το ενδιαφέρον των μαθητών.
- Ενισχύει τη συμμετοχικότητα όλων των μαθητών και γεφυρώνει τα χάσματα λόγω διακρίσεων.
- Συμβάλλει στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και στη δημιουργία του κατάλληλου παιδαγωγικού κλίματος, καθώς ευνοεί την επίγνωση μέσω των λαθών, χωρίς να πλήττεται η μαθητική αυτοεκτίμηση.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η τελευταία παράγραφος του Κειμένου 1 αναπτύσσεται εμφανώς σε πάνω από ένα σημεία με αίτιο αποτέλεσμα. Συγκεκριμένα:

- Αίτια: «Ως παιδαγωγικό εργαλείο (εννοείται το χιούμορ από τα προηγούμενα)» / «οι δάσκαλοι που δηλώνουν ότι τα λάθη είναι φυσικά και αποδεκτά γελώντας πρώτα με τα δικά τους»
- Αποτελέσματα: «παρακίνηση για το μάθημα και στην προαγωγή, . . . χωρίς να καταστρέφεται η αυτοεικόνα του μαθητή» / «κάνουν τους μαθητές να αισθάνονται λιγότερο ανήσυχoi και πιο άνετοι . . . στην επιδίωξη της μάθησης» / «κάνει τους

μαθητές να νιώθουν ότι δεν απειλούνται, . . . όσο και μεταξύ των ίδιων των μαθητών».

Ο συγκεκριμένος τρόπος ανάπτυξης εξυπηρετεί τον στόχο του κειμένου που είναι να τεκμηριώσει την αξία του χιούμορ ως ορθής παιδαγωγικής πρακτικής στην εκπαιδευτική διαδικασία και να ευαισθητοποιήσει πιθανότατα τους εκπαιδευτικούς, ώστε να το χρησιμοποιούν συχνότερα.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Προτάσεις με κυριολεκτική χρήση των λέξεων:

- Το κλίμα της Ελλάδας τις τελευταίες δεκαετίες παρουσιάζει έντονες μεταπτώσεις.
- Από αμέλεια η μπαταρία του κινητού του τηλεφώνου αποφορτίστηκε.
- Αυτά τα πλακάκια καλύπτουν όλο το ισόγειο.
- Το κρεβάτι μου είναι πολύ άνετο με το νέο ανατομικό στρώμα.
- Το σπίτι μας είναι κτισμένο σε δύο επίπεδα.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε διαπίστωση από τους/τις μαθητές /-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί / τεκμηριωθεί με στοιχεία / χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Ενδεικτικά:

Χαρακτηρισμός πατέρα: Ο πατέρας στο Κείμενο 2 παρουσιάζεται ιδιαίτερα απόλυτος και στενοκέφαλος, γιατί ακολουθεί με εμμονικό τρόπο τις κοινωνικές στερεοτυπικές αντιλήψεις που δεν επέτρεπαν μια κόρη πλούσιας οικογένειας να παντρευτεί άντρα με λιγότερη περιουσία, έστω κι αν ήταν έντιμος και την αγαπούσε. «Να τη δώσω στο μεροκαματιάρη μας;». Ακόμα κι όταν με επιχειρήματα η γυναίκα του τού αποδεικνύει το λάθος του, αρνείται να το αποδεχτεί. «Ήξερε ότι δε θα 'δινα την κόρη μου ξεβράκωτη». Είναι οξύθυμος και βίαιος, δεν διστάζει να χτυπήσει την ίδια του την κόρη «Κι έπρεπε να τη σακατέψεις στο ξύλο;». Είναι προφανές πως δεν ενδιαφέρεται για την ευτυχία της, είναι αναίσθητος και σκληρός και παραμένει προσκολλημένος στις παράλογες απόψεις του, έστω κι αν βλέπει το σπλάχνο του να μαραζώνει.

Οι μαθητές/-τριες μπορούν να εκφράσουν τα συναισθήματά τους (λ.χ. αποτροπιασμό, λύπη, απογοήτευση από τον πατέρα, έκπληξη για τη συμπεριφορά του) ανάλογα με τα προσωπικά τους βιώματα και αξίες. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.

Κείμενο 1

Το μαθητικό χιούμορ

Το κείμενο αποτελεί απόσπασμα από τη διπλωματική εργασία της Κρομμύδα Μαρίας με τίτλο: «Το χιούμορ» στην ΑΣΠΑΙΤΕ του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, σελ. 37 – 38, Ιωάννινα, 2016. Προσπελάστηκε διαδικτυακά στις 02 – 04 – 2021.(συντομευμένο)

Σίγουρα το γέλιο και η χαλαρή διάθεση είναι μια μορφή διεξόδου στο σχολείο από το εντατικό διδακτικό πρόγραμμα, τις μαθητικές υποχρεώσεις των μαθητών και τον κόπο από τη συμμετοχή τους σε εξωσχολικές δραστηριότητες. Ιδιαίτερα σε περιόδους οικονομικής κρίσης, ίσως είναι και επιβεβλημένο να δημιουργείται μια πιο ευχάριστη και χαλαρή αντιμετώπιση της διδακτικής διαδικασίας. Άλλωστε, σήμερα πολλά παιδιά βιώνουν προβλήματα που πηγάζουν από την οικονομική δυσπραγία ή και σε συνδυασμό με τη διάλυση οικογενειακών δεσμών. Οπότε, είναι προτιμότερο το σχολικό περιβάλλον να αναπτύξει και να ενσταλάξει¹ εκ νέου μορφές αλληλεγγύης και αγάπης μεταξύ των ανθρώπων σε μια κοινωνία που **βάλλεται** ποικιλοτρόπως.

Η καθημερινότητα στο χώρο του σχολείου δεν είναι εύκολη ούτε για τους εκπαιδευτικούς ούτε για τους μαθητές. Υπάρχει το άγχος, η εγρήγορση, η επιδίωξη για μεγιστοποίηση της προσοχής, το στρες των εξετάσεων, η ανταγωνιστικότητα, η προσπάθεια για αποδοτικότητα και από τους δύο εμπλεκόμενους. Αυτό όμως που πρέπει να επισημανθεί είναι ότι το χιούμορ δεν είναι ένας αυτόματος μηχανισμός, με τη βοήθεια του οποίου μαγικά θα αρχίσει να βελτιώνεται το κλίμα στην τάξη, θα μειωθεί το άγχος και **συνακόλουθα** θα αυξηθεί το ενδιαφέρον των μαθητών και η αποδοτικότητά τους. Η επισήμανση αυτή δεν πρέπει να περάσει απαρατήρητη.

Πράγματι, η παρουσία του χιούμορ επηρεάζει προς το καλύτερο την απόδοση των μαθητών, αυξάνοντας την προσοχή και τη νοητική εγρήγορση, βελτιώνοντας την αυτοσυγκέντρωση και τα κίνητρα για μάθηση. Η εμπειρία έχει δείξει ότι είναι προτιμότερο να υπάρχει έστω και ελάχιστο χιούμορ παρά να μην υπάρχει καθόλου. Το ζητούμενο από πλευράς εκπαιδευτικών είναι να επιτευχθεί ο **βέλτιστος** δυνατός συνδυασμός επάρκειας και ικανοτήτων, σοβαρότητας και αληθινού, υγιούς ενδιαφέροντος για τον μαθητή. Όταν όλα αυτά **διανθίζονται** με μικρές δόσεις χιούμορ, το αποτέλεσμα συγκεντρώνει περισσότερες πιθανότητες να είναι ευνοϊκό.

Η σχέση αλληλεπίδρασης μεταξύ εκπαιδευτικού και μαθητών στο σχολείο εμπλέκει ασφαλώς και το περιεχόμενο της διδακτέας ύλης κάθε γνωστικού αντικείμενου. Όταν η σχέση είναι αρμονική,

¹ ενσταλάζω: (μτφ.) Καλλιεργώ σε κάποιον σταδιακά ένα συναίσθημα, μια διάθεση, μια αντίληψη.

η πρόσληψη των γνώσεων και η κατανόηση των μαθησιακών αντικειμένων, γίνεται, κατά τεκμήριο, ευκολότερα και πιο ουσιαστικά. Στοιχεία εγγύτητας, καλοσύνης, κατανόησης και αποδοχής, υποστήριξης και ενθάρρυνσης βελτιώνουν το κλίμα στην αίθουσα. Τα αντίθετα **διαταράσσουν** το καλό κλίμα και δεν προάγουν τη γνώση.

Από τα προηγούμενα κατανοεί κάποιος την αναγκαιότητα και άλλων παραγόντων επιτυχίας στη σχολική πραγματικότητα. Επομένως, το χιούμορ μπορεί να ιδωθεί ως εργαλείο που έχει υποβοηθητικό ρόλο στην προσέλκυση του ενδιαφέροντος και της προσοχής του μαθητή και όχι ως αυτοσκοπός. Με το χιούμορ στη φαρέτρα του ο εκπαιδευτικός προσπαθεί να μειώσει την ανία και να εντείνει το ενδιαφέρον των συμμετεχόντων. Ωστόσο, ο τρόπος που διδάσκει κάθε εκπαιδευτικός είναι μοναδικός, δεν υπάρχουν έτοιμες συνταγές και η ενεργός μαθητική συμμετοχή αποτελεί πρόκληση και ζητούμενο.

Κείμενο 2

«Δάσκαλε»

Ο Γιάννης Τζίκας είναι δάσκαλος, ποιητής και συγγραφέας πολλών βιβλίων για παιδιά. Το συγκεκριμένο ποίημά είναι αφιερωμένο στον δάσκαλο, σε κάθε εκπαιδευτικό και στο χρέος απέναντι στα παιδιά. Πηγή: <https://itzikas.wordpress.com>

«Δάσκαλε, την πόρτα της τάξης σαν διαβείς
ψηλά το κεφάλι, χαμογέλα
ζεστή την καθημερινή σου καλημέρα να την πεις.

Κι όταν το μάθημα αρχίσεις
λόγια πολλά μη λες
οι κινήσεις σου απλές, λιτές
μα τεντωμένες οι αισθήσεις.

Δώσε το λόγο στα παιδιά.
Δεν έχεις τίποτα να πάθεις.
Κοίτα τα μάτια τους τα λαμπερά.
Πολλά απ' αυτά έχεις να μάθεις.

Μη στέκεσαι στις στείρες γνώσεις.
Συνεργασία, αγάπη, ανθρωπιά,
αυτά πρέπει να δώσεις.

Το κριτικό το πνεύμα ν' ανυψώσεις.

Δάσκαλε άκου...

Απ' τη μεριά της Ζάκυθος

Σου κρένει ο ποιητής:

“Πάντ' ανοιχτά, πάντ' άγρυπνα

τα μάτια της ψυχής”»

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποιες είναι οι απόψεις της συντάκτριας στο Κείμενο 1 για τη χρήση του χιούμορ στην παιδαγωγική διαδικασία (60 – 70 λέξεις);

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Πώς λειτουργεί νοηματικά σε σχέση με το σύνολο του κειμένου η τελευταία παράγραφος του Κειμένου 1 (μονάδες 7); Με ποιες διαρθρωτικές λέξεις ή φράσεις γίνεται εμφανής αυτή η λειτουργία (μονάδες 3);

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Θέλοντας να εξηγήσεις σ' έναν φίλο σου με πιο κατανοητό γι' αυτόν τρόπο κάποια σημεία του Κειμένου 1, να αλλάξεις τις λέξεις με έντονο χρώμα με συνώνυμες λέξεις απλούστερες.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να εξηγήσεις ποιος είναι ο ορθός ρόλος του εκπαιδευτικού σύμφωνα με το Κείμενο 2 και με ποια συμπεριφορά του εκπαιδευτικού αυτός πραγματώνεται; Να τεκμηριώσεις την ερμηνεία σου με στοιχεία του κειμένου. Συμφωνείς με τις προτροπές του ποιητικού υποκειμένου προς τον δάσκαλο; Να αναπτύξεις την ερμηνεία σου σε 150 περίπου λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Οι απόψεις του συντάκτη για τον ρόλο του χιούμορ στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι οι εξής:

- Το χιούμορ είναι τρόπος εκτόνωσης και χαλάρωσης από το απαιτητικό σχολικό πρόγραμμα.
- Επηρεάζει προς το καλύτερο την απόδοση των μαθητών.
- Με το χιούμορ ενεργοποιείται το ενδιαφέρον του μαθητή και γίνεται πιο ισχυρή η αλληλεπίδραση εκπαιδευτικού και μαθητή, με αποτέλεσμα την ουσιαστικότερη κατάκτηση της γνώσης.
- Δεν πρέπει να αποτελεί αυτοσκοπό αλλά να χρησιμοποιείται συνετά για τον περιορισμό της ανίας, την τόνωση του ενδιαφέροντος παράλληλα με την παιδαγωγική επάρκεια του εκπαιδευτικού.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η τελευταία παράγραφος λειτουργεί ως ανακεφαλαιωτικό συμπέρασμα των προηγούμενων παραγράφων, καθώς περιλαμβάνει τις επιμέρους διαπιστώσεις που έγιναν (παράγραφοι 1^η, 2^η, 3^η), τοποθετεί σε ορθή βάση τη χρήση του χιούμορ και προσδιορίζει με σαφήνεια τους περιορισμούς σ' αυτήν «Ωστόσο, ο τρόπος που διδάσκει . . . αποτελεί πρόκληση και ζητούμενο».

Αυτό επιτυγχάνεται με τις εξής λέξεις και φράσεις: «Από τα προηγούμενα», «επομένως», με τις οποίες δηλώνεται ο επιλογικός χαρακτήρας της παραγράφου στη δομή του κειμένου.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Βάλλεται → χτυπιέται.

Συνακόλουθα → επομένως, κατ' επέκταση.

Βέλτιστος → ο καλύτερος.

Διανθίζονται → εμπλουτίζονται, «στολίζονται».

Διαταράσσουν → διασαλεύουν, κλονίζουν.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε διαπίστωση από τους/τις μαθητές/-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί / τεκμηριωθεί με στοιχεία / χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Ενδεικτικά:

Ρόλος του δασκάλου: Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι, σύμφωνα με τις προτροπές του ποιητικού υποκειμένου, να βρίσκεται με καλή διάθεση καθημερινά δίπλα στους μαθητές του «ψηλά το κεφάλι, χαμογέλα . . . να την πεις», να δείχνει κατανόηση και ευαισθησία στις αντιδράσεις τους, έστω κι αν αυτές είναι άρρητες «Μα τεντωμένες οι αισθήσεις», να καλλιεργεί την πολυφωνία και να είναι ενεργητικός ακροατής των απόψεων όλων «Πολλά απ' αυτά έχεις να μάθεις». Επίσης, χρέος του είναι, αποφεύγοντας τις στείρες γνώσεις, να καλλιεργεί ηθικοπνευματικές αξίες «συνεργασία, αγάπη, ανθρωπιά» και να οξύνει την κριτική τους ικανότητα.

Όλα αυτά θα τα επιτύχει με **την αντίστοιχη συμπεριφορά:** το χαμόγελο (υπονοώντας και το χιούμορ), τον πρόσχαρο χαιρετισμό «ζεστή την καλημέρα», την ανυπόκριτη προσοχή σε κάθε μαθητή, με εξωγλωσσικά στοιχεία επικοινωνίας, όπως οι χειρονομίες που αποτρέπουν την ανία και δημιουργούν ένα ζωντανό μάθημα «οι κινήσεις απλές, λιτές».

Οι μαθητές/-τριες πιθανόν θα εκφράσουν λογικά τη συμφωνία τους μ' αυτές τις προτροπές, δεδομένου ότι αρκετοί εκπαιδευτικοί, ακόμα και σήμερα που υπάρχει τεράστια ενημέρωση, στερούνται παιδαγωγικών δεξιοτήτων, με αποτέλεσμα το χάσμα στην επικοινωνία και τελικά την έλλειψη μεταδοτικότητας και απόδοσης στο έργο τους. Βέβαια μπορεί να διαφωνήσουν, αν οι εμπειρίες που έχουν αποκομίσει από τη διδακτική πράξη είναι διαφορετικές.

Κείμενο 1

Ψηφιακός αναλφαβητισμός

Το κείμενο είναι απόσπασμα από τη διπλωματική εργασία της Εύης Γκεζίμ Μπουγιάρη που κατέθεσε στις 31.11.18 στο Πανεπιστήμιο Πειραιά, στο τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων. Προσπελάστηκε διαδικτυακά στις 16.04.2021.(διασκευή)

Με τον όρο ψηφιακός αναλφαβητισμός εννοούμε την έλλειψη δεξιοτήτων που χρειάζεται να έχει κάποιος, ώστε να ζήσει, να εκπαιδευτεί και να εργαστεί σε μια κοινωνία όπου η επικοινωνία και η πρόσβαση στην πληροφορία αυξάνεται σημαντικά μέσω ψηφιακών τεχνολογιών, όπως το διαδίκτυο, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και οι κινητές συσκευές.

Σαφώς η ψηφιακή γνώση συμβάλλει στην ανάπτυξη της κριτική μας ικανότητα, όταν είμαστε αντιμέτωποι με πληθώρα πληροφοριών, και μπορεί ν' αναπτυχθεί σε δυο άξονες: Ο πρώτος άξονας είναι η επικοινωνία, καθώς το να επικοινωνείς ψηφιακά, να εκφράζεις απόψεις και ιδέες, να θέτεις ερωτήματα, να διατηρείς το σεβασμό και να χτίζεις εμπιστοσύνη είναι το ίδιο σημαντικό με την επικοινωνία αυτοπροσώπως. Ο δεύτερος άξονας αφορά πρακτικές ικανότητες στη χρήση τεχνολογίας για την πρόσβαση, διευθέτηση, διαχείριση και δημιουργία πληροφοριών με έναν ηθικό και βιώσιμο τρόπο. Και οι δυο άξονες προϋποθέτουν συνεχή εκμάθηση, εξαιτίας των ασταμάτητων νέων ενημερώσεων-εξελίξεων των εφαρμογών. Όμως, ο μελλοντικός μας εαυτός θα μας ευχαριστήσει, αν κρατήσουμε την ψηφιακή μας ζωή σε τάξη!

Η ψηφιακή γνώση είναι από τις αρχές της πολύ σημαντική, αν είναι πχ. κάποιος σπουδαστής, μαθητής, όμως θα είναι ακόμα σημαντικότερη, όταν κάποιος εισαχθεί στον επαγγελματικό κόσμο. Στον εργασιακό χώρο θα ζητηθεί να υπάρχει αλληλεπίδραση με άτομα σε ψηφιακή βάση, να γίνεται χρήση πληροφοριών και ανάπτυξη νέων ιδεών και προϊόντων συνεργατικά. Πάνω από όλα θα πρέπει κάποιος να διατηρήσει την ψηφιακή του ταυτότητα και ευζωία, καθώς το ψηφιακό τοπίο θα συνεχίζει να αλλάζει με γρήγορους ρυθμούς.

Ο 21ος αιώνας απαιτεί από τους ανθρώπους των σύγχρονων κοινωνιών να αποκτήσουν εμπειρία πάνω στην χρήση των τεχνολογιών πληροφορίας. Οι πληροφορίες αυτές συμβάλλει στη δημιουργία μιας ψηφιακής κουλτούρας. Η ολοένα αυξανόμενη θέση αυτής της κουλτούρας στην ζωή των ανθρώπων έχει οδηγήσει τους ερευνητές στην αποδοχή της ιδέας ότι πλέον οι άνθρωποι ζουν μέσα σε μια κοινωνία της πληροφορίας. Οι τεχνολογίες αυτής της κοινωνίας έχουν γίνει αναπόσπαστο μέρος των καθημερινών δραστηριοτήτων. Πλέον, η πληροφορία δεν είναι διαθέσιμη στο χαρτί, όπως συνέβαινε στο παρελθόν, αλλά διατίθεται σε ψηφιακή μορφή και διαδίδεται μέσω

του Διαδικτύου με ποικίλους τρόπους πχ. Cloud¹. Διάφορες έρευνες που έχουν προσανατολιστεί στην μελέτη του ψηφιακού αναλφαριθμητισμού τονίζουν ότι σημασία για τον άνθρωπο δεν έχει τόσο να μάθει να διαχειρίζεται τις τεχνολογίες της κοινωνίας πληροφορίας, όσο να καλλιεργήσει μια κριτική στάση απέναντι στη χρήση τους αλλά και στην πληροφορία που αυτές παρέχουν, ώστε η γνώση που θα δημιουργηθεί να είναι έγκυρη και να μπορεί να διαμοιραστεί εύκολα.

Κείμενο 2

Η Μελλοθάνατη

Το απόσπασμα προέρχεται από το ομώνυμο διήγημα του Γρηγόριου Ξενόπουλου, από το βιβλίο «Ο Κακός Δρόμος κι άλλα καινούργια διηγήματα», εκδοτικός οίκος Γεωργίου Φέξη, 1912.

Έτσι επέρασε τη νύχτα η Αγγελική, και την άλλη ‘μέρα, και κάμποσες ακόμα μέρες πικρές... Στο στρώμα, μια πέθαινε και μια ξαναζούσε... [...] Το καλλίτερο απ’ όλα, το μόνο που μπορούσε να της δώσει τη ζωή, της το έκαμε ο Αλεξανδρής².

Αυτός, μάτια μου, εφούντωσε τα μαλλιά του, ψήλωσε τους ώμους του, ζώστηκε τάρματά του, πήρε μαζί κ’ ένα φίλο του μαλλώδη, και πήγε να βρη τον Τάση του Πόφαλου, να του ‘πη «δύο λογαράκια».

- Κακομοίρη μου! Ή την παίρνεις ή σε σκοτώνω!...

- Δεν είναι καμία χρεία³ να με σκοτώσης, αποκρίθηκε ο Τάσης, γιατί κ’ εγώ να την πάρω θέλω... Και να μη γινόταν εκείό που έγινε, πάλι θα την έπαιρνα. Όχι πως τίποτα κακό, ‘παναπή,- γιατί εμείς, κι αν ανεβήκαμε μια στιγμή στο καμπαναρείο, μείναμε πάλι σαν αδέρφια, -μα έτσι που μας είδε η γειτονειά και τόμαθε ο κόσμος... Ναι, θα την πάρω και σου δίνω τον λόγο μου. Μα πρέπει να περιμένουμε λίγο, ως που να καταφέρω τον πατέρα μου.

- Γι’ αυτό να μη σε γνοιάζη, και τον πατέρα σου τον καταφέρνω εγώ... Και πρώτα θαρραβωνιαστής, πρώτα θα μπης στο σπίτι μας σα γαμπρός, κι ύστερα θα γνοιαστούμε για τον πατέρα σου. Εκείνο που σου λέω εγώ! Και πού είσαι; Να φοβηθής δεν έχεις τίποτα, το παραμικρό. Εδώ είμαστε ‘μεις, για ούλα⁴!

ΘΕΜΑΤΑ

¹ cloud: υπολογιστικό νέφος. Τρόπος αποθήκευσης της πληροφορίας όχι τοπικά, αλλά διαδικτυακά.

² Είναι ο αδερφός της Αγγελικής.

³ Ανάγκη

⁴ Όλα (ιδιωματισμός)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Τί προσφέρει στον άνθρωπο η ψηφιακή γνώση, σύμφωνα με το Κείμενο 1 (60 - 70 λέξεις);

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η δεύτερη (2^η) παράγραφος του Κειμένου 1 αναπτύσσεται με τη μέθοδο της διαίρεσης. Να αποδείξεις με δύο αναφορές την παραπάνω διαπίστωση (μονάδες 6) και να σε απασχολήσει αν υπάρχει σχέση συμφωνίας ή διαφωνίας ανάμεσα στο περιεχόμενο της παραγράφου και στον τίτλο του κειμένου (μονάδες 4).

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να επισημάνεις τρεις ειδικούς όρους στο Κείμενο 1 (μονάδες 9) και να αιτιολογήσεις τη χρήση τους από τη συγγραφέα. (μονάδες 6).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις - με στοιχεία που δίνονται από την αφήγηση στο Κείμενο 2 και με κριτήριο τις κοινωνικές αντιλήψεις που ίσχυαν παλαιότερα - τη στάση του Αλεξανδρή και να εκφράσεις τη συμφωνία ή τη διαφωνία σου με αυτή τη στάση. Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 120-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η ψηφιακή γνώση:

- Αναπτύσσει την κριτική ικανότητα, αφενός γιατί επιτρέπει την επικοινωνία, την αμφισβήτηση και την ανταλλαγή απόψεων, αφετέρου επειδή ωθεί στην ανάπτυξη δεξιοτήτων διαχείρισης και δημιουργίας της πληροφορίας και προϋποθέτει δια βίου εκπαίδευση, για να ανταποκριθεί κάποιος στις συνεχείς εξελίξεις.
- Είναι υποβοηθητική στον επαγγελματικό στίβο, γιατί απαιτείται σήμερα αλληλεπίδραση και συνεργασία.
- Θεωρείται πια απαραίτητη σε μια κοινωνία της πληροφορίας για την καλλιέργεια δεξιοτήτων κριτικής αποτίμησης του ψηφιακού μηνύματος.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η διαίρεση γίνεται στην διαιρετέα έννοια της ψηφιακής γνώσης, η οποία έχει δύο άξονες ανάπτυξης, σύμφωνα με το Κείμενο 1: «Ο πρώτος άξονας είναι η επικοινωνία, . . . είναι το ίδιο σημαντικό με την επικοινωνία αυτοπροσώπως» και «Ο δεύτερος άξονας αφορά πρακτικές ικανότητες στη χρήση τεχνολογίας . . . ηθικό και βιώσιμο τρόπο».

Ο τίτλος «Ψηφιακός αναλφαβητισμός» συσχετίζεται αντιθετικά με το περιεχόμενο της παραγράφου, γιατί σ' αυτήν αναφέρονται οι εφαρμογές στην ζωή και οι συνέπειες στη διεύρυνση της κριτικής ικανότητας από την κατάκτηση της ψηφιακής γνώσης, κάτι που δείχνει πως δεν μπορούν να έχουν όσοι διέπονται από ψηφιακό αναλφαβητισμό.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Λέξεις ή φράσεις του Κειμένου 1 που αποτελούν όρους ειδικού λεξιλογίου:

- Ψηφιακός αναλφαβητισμός (τίτλος),
- Μέσα κοινωνικής δικτύωσης (παράγραφος 1)
- Ψηφιακή γνώση (παράγραφος 2),
- Cloud¹ (παράγραφος 4)
- Διαδίκτυο (παράγραφος 4)

Η ύπαρξη ειδικού λεξιλογίου είναι δικαιολογημένη από τη συντάκτρια, επειδή το κείμενο αποτελεί επιστημονική μελέτη που αφορά το συγκεκριμένο αντικείμενο (ψηφιακός αναλφαβητισμός), οπότε ως κείμενο επιστημονικού λόγου οφείλει να χρησιμοποιήσει ειδικό λεξιλόγιο για να εξηγήσει, τεκμηριώσει και διασαφηνίσει τα επιστημονικά συμπεράσματα. Το κείμενο έτσι αποκτά εγκυρότητα και αντικειμενικότητα.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε διαπίστωση από τους/τις μαθητές /-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί / τεκμηριωθεί με στοιχεία / χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Ενδεικτικά:

Η στάση του Αλεξανδρή χαρακτηρίζεται από γενναιότητα και θάρρος, καθώς και από αδελφική αγάπη «Αυτός, μάτια μου, εφούντωσε τα μαλλιά του, . . . και πήγε να βρη τον Τάση του Πόφαλου». Είναι απόλυτα δικαιολογημένη, έστω κι αν φαίνεται σκληρή και απόλυτη προς τον μέλλοντα γαμπρό του «Κακομοίρη μου! Ή την παίρνεις ή σε σκοτώνω!...», γιατί ο ήρωας έχει πλήρη επίγνωση των αυστηρών κοινωνικών επιταγών που όριζαν πως, αν μια κοπέλα στο χωριό συναναστρεφόταν ή είχε σχέση με κάποιον άντρα, τότε η τιμή της θα είχε ανεπιστρεπτί καταστραφεί, «μα έτσι που μας είδε η γειτονειά και τόμαθε ο κόσμος...», εφόσον αυτός ο άντρας δεν την αρραβωνιαζόταν σύντομα «Και πρώτα θα αρραβωνιαστής, πρώτα θα μπης. . . για τον πατέρα σου».

Οι μαθητές / -τριες μπορούν να εκφράσουν ανάλογα με τα προσωπικά τους βιώματα και αξίες τη συμφωνία ή τη διαφωνία τους με αυτήν την στάση, είτε θεωρώντας την δικαιολογημένη και αναμενόμενη, τηρουμένων των αναλογιών με τα στερεότυπα της εποχής, είτε υπερβολική και αναχρονιστική, με σημερινούς όρους. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.

¹cloud: υπολογιστικό νέφος. Τρόπος αποθήκευσης της πληροφορίας όχι τοπικά, αλλά διαδικτυακά

Κείμενο 1

Η τρίτη ηλικία, οι «εξωγήινοι» και τα tablets

Το κείμενο αποτελεί άρθρο που δημοσιεύτηκε στην ηλεκτρονική σελίδα Protagon. gr από τη Μαρίσα Δημοπούλου στις 10 Απριλίου 2017. Προσπελάστηκε διαδικτυακά στις 02 – 04 – 2021. (διασκευή συντομευμένη).

Πώς προσεγγίζουν οι άνθρωποι της τρίτης ηλικίας ένα tablet¹; Είναι κάτι εξωγήινο για αυτούς. Δεν μεγάλωσαν με υπολογιστές και με κινητά τηλέφωνα. Δεν είχαν ποτέ την ευκαιρία ή την ανάγκη να περιηγηθούν στο Διαδίκτυο, να μάθουν να χειρίζονται μια οθόνη αφής. Κι όμως οι εξωγήινοι είναι οι ίδιοι. Έτσι αισθάνονται! «Αισθάνομαι σαν να έρχομαι από άλλον πλανήτη!», μας λέει η Ιωάννα, μια από τις επιμορφούμενες, που βρέθηκε μαζί με άλλα 15 άτομα σε χώρο του δήμου Πειραιά, για να παρακολουθήσει τα σεμινάρια που παραχωρεί σε ανθρώπους άνω των 50 ετών ο φορέας «50 και Ελλάς» (ΜΚΟ), γιατί αποφάσισε ότι δεν θέλει να εξαρτάται πλέον από τρίτους για τις δικές της υποχρεώσεις.

«Αρχίζουμε από τα βασικά», μας λέει ένας από τους δασκάλους. Καθένας εξερευνά το tablet που του παραχωρείται για τα μαθήματα μέσα στην αίθουσα εκμάθησης. Μάθημα δεύτερο: φωτογραφία και βίντεο. Φυσικά και το λατρεύουν. Πολλές από τις γυναίκες βιάζονται να μάθουν πώς εξαφανίζονται οι ρυτίδες από τα πρόσωπά τους. Άλλοι βιάζονται να μάθουν πόσοι τρόποι υπάρχουν, για να κοινοποιήσεις μια φωτογραφία, αναρωτιούνται -εύλογα- γιατί πρέπει να υπάρχουν τόσες μορφές επικοινωνίας – Viber, Messenger² - και ποιος ακριβώς βλέπει τη φωτογραφία τους, όταν τη στέλνουν σε έναν φίλο τους. Συχνά μπερδεύονται. Πώς να μην μπερδευτούν; Τα άλμπουμ έχουν χειροπιαστά εξώφυλλα, με διαφορετικές σελίδες, με θήκες για φωτογραφίες, με χώρο να γράψεις τη λεζάντα σου από δίπλα και την ημερομηνία. Δεν είναι εικόνες που αλλάζουν μ' ένα σκρολάρισμα³!

Πολλοί από τους ανθρώπους της τρίτης ηλικίας αποφασίζουν να μυηθούν στον κόσμο των νέων τεχνολογιών, για να διευκολύνουν τη ζωή τους, και συγκεκριμένα για τις τραπεζικές συναλλαγές, τις πληρωμές λογαριασμών και φόρων. Αλλά οι περισσότεροι θέλουν απλώς να αποκτήσουν πρόσβαση στον παράδεισο των επικοινωνιών, που προσφέρουν οι νέες τεχνολογίες. Το πιο

¹Tablet: είδος φορητού υπολογιστή, χωρίς πληκτρολόγιο, με οθόνη αφής.

²Viber, Messenger: δίκτυα κοινωνικής δικτύωσης στο διαδίκτυο.

³Σκρολάρισμα: μετατόπιση κειμένου ή εικόνας μέσα στην οθόνη, ώστε να βλέπουμε ένα μέρος που δεν εμφανίζεται.

σημαντικό, όμως, είναι να γνωρίσουν αυτό που συμβαίνει γύρω τους. «Όταν δεν καταλαβαίνουν τι συμβαίνει στις οθόνες όπου είναι κολλημένα τα παιδιά τους, τα εγγόνια τους, οι συγγενείς τους, αισθάνονται εκτός. Δεν μπορούν να επικοινωνήσουν με τις νεότερες γενιές, δεν καταλαβαίνουν τι παιχνίδια παίζουν, για ποιο πράγμα μιλάνε», λέει η κ. Μυρτώ Μαρία Ράγγα, ψυχολόγος και υπεύθυνη προγραμμάτων και δημοσίων σχέσεων της ΜΚΟ.

Είναι κι αυτός ένας τρόπος να καταρριφθούν ορισμένα -πολύ ελληνικά- στερεότυπα που εμφανίζουν τους συνταξιούχους ως μη παραγωγικά άτομα. «Όταν τον αντιμετωπίζεις ως έναν άνθρωπο που δεν μπορεί να προσφέρει κάτι ή να πάρει αποφάσεις, τότε αναπόφευκτα σε κάποια φάση θα αντιμετωπίζει και ο ίδιος κατ' αυτόν τον τρόπο τον εαυτό του», προσθέτει.

Τα προγράμματα εκμάθησης των νέων τεχνολογιών σε ανθρώπους της τρίτης ηλικίας άρχισαν για πρώτη φορά το 2010, μέσα από τη συμμετοχή σε ευρωπαϊκά προγράμματα για την εκμάθηση υπολογιστών σε άτομα άνω των 50 ετών. Κάθε χρόνο πολλαπλασιάζονται οι ενδιαφερόμενοι που θέλουν να γνωρίσουν τον ψηφιακό κόσμο. Είναι εύκολο; «Δεν είναι δύσκολο! Αν το παίρνουμε σιγά σιγά -και ειδικά αν είναι μεγάλες οι οθόνες!- είναι απλά πράγματα», συμφωνούν τρεις από τους μαθητές την ώρα που τελειώνει το μάθημα. «Αρκεί να έχουν διάθεση να μάθουν. Αν είναι πρόθυμοι, τελικά αλλάζει ο τρόπος που αντιμετωπίζουν αυτόν τον κόσμο», τονίζει η κυρία Ράγγα.

Κείμενο 2

Ο Κακός Δρόμος

Το απόσπασμα από το διήγημα του Γρηγόριου Ξενόπουλου «Ο Κακός Δρόμος» βρίσκεται στο βιβλίο «Ο Κακός Δρόμος κ' άλλα καινούρια διηγήματα» (1908-1911), εκδοτικός οίκος Γεωργίου Φέξη, Αθήνα, 1912. (έχει διατηρηθεί η ορθογραφία του πρωτότυπου κειμένου).

[...] Και να τους, τέλος πάντων! Γυρίζουν. Βουβοί, με φοβισμένα βήματα, σιγά σιγά, περπατούν κ' οι δυό τους σαν τους κλέφτες. Κανένας να μην τους ακούση, κανένας να μην τους δη. Πού να το ξέρουν πως η κλειστή γρίλλια⁴ είχε άγρυπνα μάτια γι' αυτούς!... Η Χρηστίνα τους βλέπει, ω, πώς τους βλέπει!... Τα μάτια της τα γατίσια θέλουν να σχίσουν το νυχτερινό μισοσκοτάδο, για να διακρίνουν κάθε λεπτομέρεια επάνω στις δυο εκείνες ανθρώπινες σκιές, για να διαβάσουν ως και τη ντροπή, γραμμένη, αν ήταν στο πρόσωπο της Χρυσούλας... Μα το πρόσωπο αυτό είνε όλο σχεδόν σκεπασμένο με το μαύρο μαντιλόνι⁵, και σκύφτει, ω πώς σκύφτει, σα να ήθελε να κρυφτή κι' από τον Τζώρτζη τον ίδιο!... Να τους, έφτασαν... Μπροστά στην πόρτα της, η Χρυσούλα χώνει το κλειδί στην κλειδαρότρυπα, και αγάλια – αγάλια⁶, χωρίς κρότο⁷, το γυρίζει. Να, η πόρτα τώρα χάσκει⁸... Το κεφάλι

⁴ Το ξύλινο παραθυρόφυλλο

⁵ Μαντίλι (ιδιωματισμός στα Επτάνησα)

⁶ Σιγά -σιγά

⁷ Χωρίς θόρυβο

⁸ ανοίγει

της βάνει στοίχημα η Χρηστίνα πως η φιλενάδα της την είχε λαδωμένη αποβραδύς σε όλους της τους αρμούς, για να μην τρίξη ούτε όσο τρίζει η γάτα που χαίρεται. Κι' ακόμη βάνει στοίχημα το κεφάλι της, πως ήταν συνεννοημένη με την αδελφή της, με την Έλενα, -εκείνο το σιγαλό ποτάμι- να της τραβήξει από μέσα τον καδινάτσο⁹, που θα τον έβαλε βέβαια ο κυρ Λάμπρος –ο κακομοίρης- πριν πέση να κοιμηθή... Μπορεί και με τη μάννα της. Γιατί όχι; Τέτοια μάννα που' είχε!... Άξιζε τώρα να βγάνη κ' εκείνη το μακελλάρη¹⁰ της, και να συναπαντηθούν εκεί στη «μπασιά¹¹», Χρυσούλα και Φιορέττα¹², Τζώρτζης και Γερόλυμος... χά, χά, χά!...

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια είναι τα κίνητρα που ωθούν τους ηλικιωμένους να εξοικειώνονται με το διαδίκτυο κάνοντας μαθήματα, σύμφωνα με το Κείμενο 1 (60 - 70 λέξεις);

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να εξετάσεις την αποτελεσματικότητα του τίτλου με κριτήριο τη σχέση του με το θέμα του κειμένου και τον βαθμό στον οποίο προσελκύει το ενδιαφέρον του αναγνώστη.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Σε πολλά σημεία του Κειμένου 1 υπάρχουν αυτούσια τα λόγια κάποιων ανθρώπων. Να εντοπίσεις πέντε σημεία του κειμένου που γίνεται αυτό. (μονάδες 10). Τι θέλει να επιτύχει μ' αυτόν τον τρόπο η συγγραφέας; (μονάδες 5)

Μονάδες 15

⁹Ο σύρτης

¹⁰ Ο χασάπης (εδώ: ως επάγγελμα). Πρόκειται για τον χασάπη της γειτονιάς, τον Γερόλυμο, που έχει παράνομο δεσμό με τη μητέρα της Χρυσούλας Φιορέττα.

¹¹ Η είσοδος (λαϊκότροπη λέξη)

¹² Το όνομα της μητέρας της Χρυσούλας.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να χαρακτηρίσεις τη στάση της Χριστίνας στο Κείμενο 2 αναφέροντας σχετικά χωρία και να την ερμηνεύσεις με κριτήριο τις αντιλήψεις που ίσχυαν σε παλαιότερα χρόνια. Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Τα κίνητρα που ωθούν τους ηλικιωμένους να εξοικειώνονται με το διαδίκτυο είναι:

- Η επιθυμία για επικοινωνία με τους άλλους (π.χ. κοινοποίηση φωτογραφιών, επικοινωνία με την οικογένεια).
- Η διευκόλυνση της ζωής τους με τη διενέργεια διαδικτυακών συναλλαγών ή πληρωμών λογαριασμών.
- Η αίσθηση ότι συμβαδίζουν με την εποχή τους και ότι κι αυτοί ενημερώνονται για τις σύγχρονες εξελίξεις.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο τίτλος του κειμένου ευδιακρίτως μας εισάγει αφενός στο κύριο θέμα του κειμένου που είναι η σχέση που οικοδομείται μεταξύ των ηλικιωμένων και των τεχνολογιών πληροφορικής, με μια καινοτόμα δράση επιμόρφωσής τους και αφετέρου με την αναφορά στους «εξωγήινους» περιγράφει με χιουμοριστικό τρόπο τις αντιδράσεις τους, όταν έρχονται σε πρώτη επαφή με το διαδίκτυο και τις λειτουργίες του.

Ο τίτλος είναι σύντομος και ευφάνταστος, προσελκύοντας σαφώς το ενδιαφέρον του αναγνώστη, γιατί συνδέει πράγματα ετερόκλητα και άσχετα μεταξύ τους, «προσκαλώντας» τον αναγνώστη να συνεχίσει την ανάγνωση, για να ανακαλύψει τη σχέση τους. Επιπλέον, με τη χρήση της αγγλικής λέξης «tablets» προσθέτει ένα στοιχείο προφορικότητας, κάνοντας το κείμενο πιο οικείο και σύγχρονο.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Λέξεις ή φράσεις σε ευθύ λόγο στο Κείμενο 1:

- «Αισθάνομαι σαν να έρχομαι από άλλον πλανήτη» 1^η παράγραφος

- «Αρχίζουμε από τα βασικά» 2^η παράγραφος
- «Όταν δεν καταλαβαίνουν τι συμβαίνει στις οθόνες, . . . οι συγγενείς τους, αισθάνονται εκτός» 3^η παράγραφος
- «Όταν τον αντιμετωπίζεις ως έναν άνθρωπο που. . . και ο ίδιος κατ' αυτόν τον τρόπο τον εαυτό του» 4^η παράγραφος
- «Δεν είναι δύσκολο! Αν το παίρνουμε σιγά σιγά -και ειδικά αν είναι μεγάλες οι οθόνες!- είναι απλά πράγματα» 5^η παράγραφος

Επικοινωνιακό αποτέλεσμα που δημιουργείται: Ο λόγος γίνεται ζωντανός και παραστατικός, κεντρίζοντας έτσι το ενδιαφέρον του αναγνώστη, καθώς ο ευθύς λόγος περιγράφει με αμεσότητα και προσωπικό ύφος τις σκέψεις και τα συναισθήματα των προσώπων που εμπλέκονται στο εγχείρημα. Έτσι το κείμενο γίνεται πιο ευκολονόητο και αντικειμενικό, αφού παρουσιάζονται οι απόψεις χωρίς τη διαμεσολάβηση αφηγητή. Επίσης, με τις μαρτυρίες όσων εμπλέκονται στο πρόγραμμα, επιμορφούμενων, ειδικών και δασκάλων, το κείμενο κερδίζει σε πειστικότητα, καθώς αναδεικνύεται η αναγκαιότητα του προγράμματος.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε διαπίστωση από τους/τις μαθητές /-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί / τεκμηριωθεί με στοιχεία / χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Ενδεικτικά:

Η στάση της Χριστίνας απέναντι στον δεσμό της φίλης της είναι κοντόφθαλμη και κακεντρεχής, γιατί ενώ υποτίθεται πως την αγαπάει και είναι και γειτόνισσά της, θεωρεί πως παραβιάζει τα χρηστά ήθη της μικρής τους κοινωνίας, βλέποντας τον αγαπημένο της (Τζώρτζη) κρυφά «Τα μάτια της τα γατίσια θέλουν να σχίσουν το νυχτερινό μισοσκόταδο, . . . και τη ντροπή, γραμμένη, αν ήταν στο πρόσωπο της Χρυσούλας». Ακόμα χειρότερα, επειδή γνωρίζει και για τον παράνομο δεσμό της μητέρας της Χρυσούλας, εύχεται χαιρέκακα να τις πιάσουν και τις δύο στα πράσα, όταν θα επιστρέφουν όλοι από τα κρυφά τους ραντεβού «Τέτοια μάννα που' είχε!... Άξιζε τώρα να βγάνη κ' εκείνη ... χά, χά, χά!...». Από την κακία και τη ζηλόφθονη οπτική της δεν γλυτώνει ούτε η άλλη κόρη, η Έλενα, την οποία θεωρεί συνεργό της αδερφής και ύπουλη κοπέλα, επειδή την βοηθά «Κι' ακόμη βάνει στοίχημα το κεφάλι της, πως ήταν συνεννοημένη με την αδελφή της, με την Έλενα, -εκείνο το σιγαλό ποτάμι».

Σαφώς η στάση αυτή έχει να κάνει και με τον χαρακτήρα της αλλά κυρίως με τις κοινωνικές αντιλήψεις της εποχής περί καθωσπρεπισμού των νεαρών κοριτσιών, αλλά και των μεγαλύτερων γυναικών, που δημιουργούσαν πικρία σε όσους / ες δεν κατάφερναν να υπερβούν τα στερεότυπα και να χαρούν τη ζωή τους.

Κείμενο 1

Ποιος ορίζει τη μόδα και γιατί την ακολουθούμε, είτε μας ταιριάζει είτε όχι;

Το παρακάτω κείμενο αποτελεί διασκευασμένο άρθρο της Δήμητρας Καζάνη, το οποίο δημοσιεύθηκε στις 11. 10. 2016 στον ιστότοπο: <https://simplylife.gr/article/id/156>

Σήμερα, κατά τη διάρκεια μιας συζήτησης, έκανα μια θλιβερή διαπίστωση. Η πλειοψηφία των ανθρώπων, κυρίως γυναίκες, ακολουθούν με ενθουσιασμό τις τάσεις της μόδας. Καταλαμβάνονται από καταναλωτική μανία γεμίζοντας ασφυκτικά τις ντουλάπες με ρούχα, τσάντες και παπούτσια, τα οποία όχι μόνο δεν χρειάζονται, αλλά, όταν περάσει η «μόδα», θα αναρωτιούνται για ποιον λόγο ξόδεψαν τόσα πολλά χρήματα, ώστε να τα αποκτήσουν! Αδιαμφισβήτητα, όλοι ενδιαφερόμαστε για την εμφάνισή μας, όμως για ποιο λόγο δεν βασιζόμαστε στο τι αρέσει σε εμάς και στο τι μας ταιριάζει, αλλά κατευθυνόμαστε από άλλους, με αποτέλεσμα να παραμένουμε παγιδευμένοι σε αυτόν τον φαύλο κύκλο;

Το ποιοι ορίζουν τη μόδα είναι εύκολο να απαντηθεί, αν και πολύ γενικευμένο. Τη μόδα την ορίζουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και οι άνθρωποι που προβάλλονται εκεί. Δεν είναι απαραίτητο να έχουν σχετικές σπουδές, αρκεί ένα αναγνωρίσιμο άτομο να πει πως κάτι είναι «μόδα»! Φανταστείτε να βγει σε μια συνέντευξη ένας ηθοποιός και να δηλώσει πως οι φακές θα είναι το must φαγητό¹ τον φετινό χειμώνα! Ξαφνικά οι φακές θα εμφανιστούν σε όλους τους καταλόγους των gourmet εστιατορίων²!

Το ξέρω πως ακούγεται γελοίο, όμως, αν το καλοσκεφτείτε, αυτό ακριβώς συμβαίνει. Μια ηθοποιός του Hollywood δήλωσε πως τρώει ωμές ρίζες και η ωμοφαγία έγινε μόδα! Η μόδα βασίζεται στη διαφήμιση και στα χρήματα που είναι διατεθειμένη να ξοδέψει η εκάστοτε εταιρεία για την προβολή των προϊόντων της. Δεν είναι τυχαίο, άλλωστε, που στις διαφημίσεις συμμετέχουν αναγνωρίσιμα πρόσωπα. Η βασική ερώτηση είναι γιατί οι περισσότεροι άνθρωποι ακολουθούν τη μόδα, ακόμη κι αν δεν τους ταιριάζει.

Πιστεύω πως μεγάλο ρόλο παίζει η ψυχολογία της μάζας, το να ανήκουμε σε κάποια ομάδα, και η ανάγκη μας να είμαστε αρεστοί. Τα MME με την προβολή μιας

¹ το φαγητό της μόδας, αυτό που πρέπει να τρώμε, ώστε να είμαστε στη μόδα

² των ποιοτικών εστιατορίων, των εστιατορίων υψηλής γαστρονομίας

αψεγάδιαστης εικόνας μάς δημιουργούν την ανασφάλεια πως είμαστε ανεπαρκείς και πως, για να λάμπουμε, πρέπει να γίνουμε ο κλώνος κάποιου άλλου! [...]

Για όλους τους παραπάνω λόγους, λοιπόν, καλό είναι, πριν ακολουθήσουμε κάποια μόδα, να κοιταχτούμε στο καθρέφτη και να σκεφτούμε αν αυτό που βλέπουμε μάς αρέσει. Μην ξεχνάτε πως ο κάθε άνθρωπος είναι μοναδικός και πως, όταν ερχόμαστε στον κόσμο, έχουμε τη δυνατότητα να προσφέρουμε κάτι που κανένας άλλος δεν μπορεί. Δεν υπάρχει λοιπόν λόγος να πασχίζετε να γίνετε κάποιος που δεν είστε!

Κείμενο 2

Ενδύματα

Το ποίημα του Κ. Π. Καβάφη (1863-1933) αντλήθηκε από τον ιστότοπο https://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/tools/concordance/browse.html?cnd_id=9&text_id=917.

Μέσα σ' ένα κιβώτιο ή μέσα σ' ένα έπιπλο από πολύτιμον έβενο³ θα βάλω και θα φυλάξω τα ενδύματα της ζωής μου.

Τα ρούχα τα κυανά⁴. Και έπειτα τα κόκκινα, τα πιο ωραία αυτά από όλα. Και κατόπιν τα κίτρινα. Και τελευταία πάλι τα κυανά, αλλά πολύ πιο ξέθωρα αυτά τα δεύτερα από τα πρώτα.

Θα τα φυλάξω με ευλάβεια και με πολλή λύπη.

Όταν θα φορώ μαύρα ρούχα, και θα κατοικώ μέσα σ' ένα μαύρο σπίτι, μέσα σε μια κάμαρη σκοτεινή, θα ανοίγω καμιά φορά το έπιπλο με χαρά, με πόθο, και με απελπισία.

Θα βλέπω τα ρούχα και θα θυμούμαι την μεγάλη εορτή — που θα είναι τότε όλως διόλου τελειωμένη.

Όλως διόλου τελειωμένη. Τα έπιπλα σκορπισμένα άτακτα μες στες αίθουσες. Πιάτα και ποτήρια σπασμένα καταγής. Όλα τα κεριά καμένα ως το τέλος. Όλο το κρασί πιωμένο. Όλοι οι καλεσμένοι φευγάτοι. Μερικοί κουρασμένοι θα κάθονται ολομόναχοι, σαν κι εμένα, μέσα σε σπίτια σκοτεινά — άλλοι πιο κουρασμένοι θα πήγαν να κοιμηθούν.

[1894 – 1897;]

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

³ είδος ξύλου με βαθύ σκούρο χρώμα, από το οποίο κατασκευάζονται πολυτελή έπιπλα, μουσικά όργανα κτλ.

⁴ γαλάζια

1° υποερώτημα (μονάδες 10)

Να χαρακτηρίσεις τις προτάσεις που ακολουθούν με την ένδειξη ΣΩΣΤΟ (Σ) ή ΛΑΘΟΣ (Λ), αξιολογώντας αν ανταποκρίνονται στο νόημα του Κειμένου 1.

- α. Οι γυναίκες αποτελούν την κύρια πληθυσμιακή ομάδα που κυριεύεται από καταναλωτική μανία, την οποία συχνά, εκ των υστέρων, δεν μπορεί να εξηγήσει.
- β. Τη μόδα ορίζουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τα αναγνωρίσιμα πρόσωπα που προβάλλονται εκεί, και τα gourmet εστιατόρια.
- γ. Η μόδα βασίζεται στη διαφήμιση και στην οικονομική διαθεσιμότητα των εταιρειών παραγωγής των προϊόντων.
- δ. Η προβολή των τέλειων προτύπων από τα ΜΜΕ πιέζει τους ανθρώπους να τα αντιγράφουν, κερδίζοντας έτσι μια νέα προσωπικότητα.
- ε. Το όπλο μας ενάντια στην υποδούλωση στη μόδα είναι η αποδοχή της μοναδικότητας του κάθε ανθρώπου.

Μονάδες 10

2° υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην δεύτερη και την τρίτη παράγραφο του Κειμένου 1 αξιοποιείται το παράδειγμα. Αφού εντοπίσεις τις δύο περιπτώσεις χρήσης παραδειγμάτων στις συγκεκριμένες παραγράφους (μονάδες 4), να παρουσιάσεις τη λειτουργία τους στο κείμενο (μονάδες 6).

Μονάδες 10

3° υποερώτημα (μονάδες 15)

Στο Κείμενο 1 χρησιμοποιείται επανειλημμένα το θαυμαστικό. Αφού εντοπίσεις τρεις περιπτώσεις χρήσης του θαυμαστικού (μονάδες 6), να παρουσιάσεις τη λειτουργία του σε καθεμιά από αυτές (μονάδες 9).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Στο Κείμενο 2 το ποιητικό υποκείμενο περιγράφει μια επιλογή του που θα υλοποιήσει στο μέλλον και τη συνακόλουθη συναισθηματική του κατάσταση. Ποια είναι η επιλογή, ποια η συναισθηματική κατάσταση και ποιον ρόλο διαδραματίζουν τα ρούχα σε αυτές; Συμφωνείς ή διαφωνείς με αυτή τη στάση; Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

α. Σ

β. Λ

γ. Σ

δ. Λ

ε. Σ

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Το παράδειγμα στην 2^η παράγραφο του Κειμένου 1 και η λειτουργία του:

«Φανταστείτε να βγει σε μια συνέντευξη ένας ηθοποιός και να δηλώσει πως οι φακές θα είναι το must φαγητό τον φετινό χειμώνα! Ξαφνικά οι φακές θα εμφανιστούν σε όλους τους καταλόγους των gourmet εστιατορίων!»: το παράδειγμα λειτουργεί υποστηρικτικά στην άποψη που εκφράζει η συγγραφέας και, παράλληλα, καθιστά το κείμενο παραστατικότερο. Με τη χρήση ενός φαγητού που δεν χαρακτηρίζεται ως ιδιαίτερα «εκλεκτό» γαστρονομικά, αλλά υιοθετείται από όλους, γιατί το προβάλλει ένας ηθοποιός, η συγγραφέας δείχνει τη δύναμη που έχει το αναγνωρίσιμο πρόσωπο να επιβάλλει, καθιστώντας τα «μόδα», όσα υποστηρίζει στα ΜΜΕ.

Το παράδειγμα στην 3^η παράγραφο του Κειμένου 1 και η λειτουργία του:

«Μια ηθοποιός του Hollywood δήλωσε πως τρώει ωμές ρίζες και η ωμοφαγία έγινε μόδα!»: και εδώ η λειτουργία του παραδείγματος υποστηρίζει την άποψη της συγγραφέα αποδεικνύοντας, με την παράδοση «ωμοφαγία» που επιβάλλει η ηθοποιός, το πόσο γελοίο είναι να υιοθετούμε ανενδοίαστα και αλόγιστα ως «μόδα» όσα παράδοξα υποστηρίζουν τα αναγνωρίσιμα πρόσωπα.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Περιπτώσεις χρήσης του θαυμαστικού στο Κείμενο 1 και η λειτουργία τους:

- «...για ποιον λόγο ξόδεψαν τόσα πολλά χρήματα, ώστε να τα αποκτήσουν!»: το θαυμαστικό υπογραμμίζει τον παραλογισμό των γυναικών που καταλαμβάνονται από καταναλωτικό πυρετό και ξοδεύουν αλόγιστα χωρίς να έχουν συνείδηση του τι κάνουν.
- «Δεν είναι απαραίτητο να έχουν σχετικές σπουδές, αρκεί ένα αναγνωρίσιμο άτομο να πει πως κάτι είναι «μόδα»!»: το θαυμαστικό δίνει έμφαση στη δύναμη του «επώνυμου» ατόμου να επιβάλλει και μόνο με το λόγο του τη «μόδα» χωρίς να χρειάζεται να σχετίζεται με τον χώρο της μόδας, να έχει κάνει ειδικές σπουδές κ.λπ. Η θέση της συγγραφέα ενέχει στο χωρίο αυτό και ειρωνεία.
- «Φανταστείτε να βγει σε μια συνέντευξη ένας ηθοποιός και να δηλώσει πως οι φακές θα είναι το *must* φαγητό τον φετινό χειμώνα!»: το θαυμαστικό επισημαίνει την έκπληξη που δημιουργεί το παράδοξο «σενάριο» ένας ηθοποιός να ορίσει ως μόδα τις «φακές», ένα φαγητό σηματοδοτημένο ως «ταπεινό», «φαγητό των φτωχών» κ.λπ. και όχι ως «εκλεκτό έδεσμα».
- «Ξαφνικά οι φακές θα εμφανιστούν σε όλους τους καταλόγους των *gourmet* εστιατορίων!»: το θαυμαστικό υπογραμμίζει ειρωνικά την άνευ όρων υιοθέτηση της παράδοξης άποψης του ηθοποιού από τα εκλεκτά και εκλεκτικά εστιατόρια.
- «Μια ηθοποιός του Hollywood δήλωσε πως τρώει ωμές ρίζες και η ωμοφαγία έγινε μόδα!»: το θαυμαστικό υπογραμμίζει ειρωνικά την παραδοξολογία της ηθοποιού και την άμεση και αλόγιστη υιοθέτηση της συνήθειάς της από τον κόσμο.
- «... πρέπει να γίνουμε ο κλώνος κάποιου άλλου!»: το θαυμαστικό υπογραμμίζει τον παραλογισμό (και τον κίνδυνο) να θυσιάσουμε την προσωπικότητά μας και να γίνουμε αντίγραφα των «επωνύμων» και υποχείρια των MME και της διαφήμισης.

- «Δεν υπάρχει λοιπόν λόγος να πασχίζετε να γίνετε κάποιος που δεν είστε!»: το θαυμαστικό υπογραμμίζει την πρόθεση της συγγραφέα να αφυπνίσει τους αναγνώστες προτρέποντάς τους να διατηρήσουν την προσωπικότητά τους και να μην υποδουλώνονται στη «μόδα».

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε διαπίστωση από τους/τις μαθητές/-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί/ τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Στο ποίημα του Καβάφη το ποιητικό υποκείμενο εξομολογείται ότι σκοπεύει, όταν παρέλθει η νεότητά του, να κλείσει τα πολύχρωμα ρούχα του σε ένα πολύτιμο εβένινο (δηλαδή μαύρο) έπιπλο νιώθοντας «ευλάβεια και πολλή λύπη». Σκοπός του είναι, όταν θα φορά μαύρα ρούχα, θα κατοικεί σε ένα μαύρο σπίτι και σε μια κάμαρα σκοτεινή, να ανοίγει το έπιπλο και να κοιτά τα παλιά του ρούχα «με χαρά, με πόθο, και με απελπισία», καθώς θα θυμάται «την μεγάλη εορτή — που θα είναι τότε όλως διόλου τελειωμένη». Τα πολύχρωμα ρούχα και η «μεγάλη εορτή» αποτελούν σύμβολα της νεότητας που είναι η πολύχρωμη γιορτή της ζωής. Ο ποιητής θα πενθεί για πάντα το τέλος της νιότης του και μόνη χαρά και πόθο, ανάμεικτα με την απελπισία, θα του δίνουν οι αναμνήσεις από αυτήν, που θα έχει τελειώσει ανεπιστρεπτί, αφήνοντας τα απομεινάρια της («Τα έπιπλα σκορπισμένα άτακτα μες στες αίθουσες. Πιάτα και ποτήρια σπασμένα καταγής. Όλα τα κεριά καμένα ως το τέλος. Όλο το κρασί πιωμένο»), ενώ όλοι οι «καλεσμένοι» θα έχουν φύγει, οι συνομήλικοί θα έχουν μεγαλώσει, θα έχουν μείνει μόνοι σαν το ποιητικό υποκείμενο «μέσα σε σπίτια σκοτεινά» ή θα έχουν πεθάνει («άλλοι πιο κουρασμένοι θα πήγαν να κοιμηθούν»).

Ως προς τη στάση του/της μαθητή/-τριας αναμένουμε την πρόσληψη και τη συναισθηματική ανταπόκρισή του/της στο κείμενο, που μπορεί να ποικίλλει, από την ταύτιση με την άποψη του ποιητικού υποκειμένου για τη θεώρηση της νιότης ως γιορτής και το συνακόλουθο πένθος για την απώλειά της έως την υιοθέτηση μιας πιο αγωνιστικής στάσης, της υποστήριξης ότι κάθε ηλικία έχει να προσφέρει στον άνθρωπο σοφία, εμπειρίες, ουσία, άρα πρέπει ευγνώμονα να δέχεται τις αλλαγές της ηλικίας κ.λπ.

Κείμενο 1

Η μόδα είναι απλά ένα ρούχο;

Το παρακάτω κείμενο αποτελεί διασκευασμένο άρθρο της Χρυσάνθης Μανιάτη, το οποίο δημοσιεύθηκε στις 29-10-2014 στον ιστότοπο: <https://www.fractalart.gr/moda/> (διασκευή)

Ζούμε σε μια εποχή που κατακλυζόμαστε από την εικόνα, που οι σταρ του σινεμά και της τηλεόρασης γίνονται πρότυπα, που σπαταλάμε ώρες μπροστά από έναν καθρέφτη, αναλωνόμαστε στο τι θα βάλω και όχι τόσο στο πώς νιώθω ή αν με εκφράζει, και κυρίως που κρίνουμε ένα άτομο από το τι φορά και όχι ποιος είναι. Που οι γυναίκες κυρίως, ακολουθούν την μόδα άκριτα και σπαταλάνε λεφτά στα ρούχα χωρίς πάντα κάποιον ιδιαίτερο λόγο και η μόδα γίνεται καταναλωτική μανία και επιβεβαίωση ίσως των ανασφαλειών μας. Δημιουργούνται διαφορετικοί προβληματισμοί με ένα κοινό ερώτημα: μόδα είναι μόνο αυτό;

Όντως η μόδα βρίσκεται γύρω μας και αυτό υποδηλώνεται μέσω των σχεδιαστών, του street style, των bloggers, των τεχνών, της μουσικής, του τρόπου ζωής μας και αναδεικνύει μια ολόκληρη φιλοσοφία μας. Επειδή η νέα γενιά δεν αναζητά απλά να ακολουθεί κάτι, αλλά να δημιουργήσει μια δική της τάση και να εκφράσει προβληματισμούς μέσω του ρουχισμού που επιλέγει.

Θα αναλύσουμε μαζί ένα στυλ που επανέρχεται, αλλά και τα γεγονότα που συνετέλεσαν στην δημιουργία του. Τα 60¹[...] επανέρχονται δυναμικά. Οίκοι όπως Gucci, Saint Laurent, Louis Vuitton εξυμνούν αυτήν την δεκαετία μέσα από την super mini φούστα, το φόρεμα σε Α γραμμή και τις μπότες μέχρι το γόνατο. Ίσως κατακλύσουν και την δική σας ντουλάπα φέτος.

Όμως, ποιες καταστάσεις επηρέασαν την εποχή των 60', ώστε σήμερα να φτάσει στα χέρια μας ξανά η super mini φούστα; Το συγκεκριμένο ρούχο αντανάκλασε στην εποχή του το αίσθημα της επανάστασης και της οργής, αν υπολογίσουμε τα στερεότυπα της εποχής. Μην ξεχνάμε άλλωστε πως η γυναίκα μέσω του ενδύματος εκφράζει τις ριζικές αλλαγές που έρχονται, διεκδικεί όσα σήμερα θεωρούμε ως δεδομένα. [...]

¹ Η μόδα της δεκαετίας του 1960.

Τελικά, η μόδα είναι απλά ένα ρούχο, ένα έργο τέχνης, ένα τραγούδι που απλά φεύγει και την θέση του καταλαμβάνει κάτι άλλο ή είναι ένας ακόμα τρόπος έκφρασης μιας κουλτούρας, των προβληματισμών μας;

Αυτό είναι ένα ερώτημα που μόνο η νέα γενιά μπορεί να μας απαντήσει, αφού άλλωστε σε κάθε εποχή οι νέες γενιές είναι αυτές που με θράσος και θάρρος αλλάζουν τα δεδομένα...

Κείμενο 2

Αν ήσουν ρούχο

Το ποίημα της Ζέττας Μπαρμπαρέσσου (1863-1933) αντλήθηκε από τον ιστότοπο <https://www.hartismag.gr/hartis-6/poiisi-kai-pezograpfia/exi-poihmata-1>.

Αν ήσουν ρούχο,

θα ήσουν λινό πουκάμισο, λευκό λινό πουκάμισο, από αυτά που αφήνουν το φως να περνάει μέσα από την αραιή τους ύφανση και αλλάζουν απόχρωση ανάλογα με το είδος της ακτινοβολίας, δείχνουν γαλάζια κάτω από μια ψυχρή λάμπα led² ή κιτρινωπά κάτω από τον ήλιο του καλοκαιριού,

πουκάμισο με το μικρό πάνινο καρτελάκι της προέλευσης ραμμένο στο εσωτερικό της πλαϊνής ραφής, με τα μικρά κουμπιά του να δυσκολεύονται να περάσουν από τις σφιχτές κουμπότρυπες ώσπου αυτές να χαλαρώσουν λίγο λίγο μέχρι να ξανακλείσουν όταν το ρούχο βυθιστεί στο νερό [...].

Αν ήσουν ρούχο,

θα ήσουν λινό πουκάμισο, από αυτά που αφήνουν το φως να περνάει μέσα από την αραιή τους ύφανση,

πουκάμισο που θα περιποιόμουν με μεγάλη φροντίδα –μέχρι και την τελευταία του ίνα– και μετά, φρεσκοπλυμένο και σιδερωμένο, θα του κούμπωνα όλα τα κουμπιά, θα τακτοποιούσα προσεκτικά το γιακά, θα έστρωνα ωραία, με κάθετες τσακίσεις, τα πλαϊνά και τα μανίκια και, τέλος, θα το δίπλωνα όλο μαζί σε τρία οριζόντια μέρη ώσπου να σχηματιστεί ένα μικρό τετραγωνισμένο πακέτο για να το καταχωσιάσω στο αρωματισμένο βάθος της ντουλάπας μου. Ακριβώς εκεί.

ΘΕΜΑΤΑ

² Ειδικός τύπος λάμπας με μεγαλύτερη εξοικονόμηση ενέργειας από τις κοινές λάμπες.

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Ποιες σημασίες αποκτά η μόδα στη ζωή μας, όπως τις εκθέτει η συγγραφέας του Κειμένου 1; Να τις παρουσιάσεις σε μια παράγραφο 60-70 λέξεων.

Μονάδες 10

2^ουποερώτημα(μονάδες 10)

Επειδή, αλλά, όμως, άλλωστε, τελικά: οι παραπάνω διαρθρωτικές λέξεις συμβάλλουν στη συνοχή του Κειμένου 1. Ποια νοηματική σχέση δηλώνει η καθεμία από αυτές;

Μονάδες 10

3^ουποερώτημα(μονάδες 15)

Στο Κείμενο 1 η συγγραφέας χρησιμοποιεί επανειλημμένα την ερώτηση. Αφού εντοπίσεις τρεις περιπτώσεις χρήσης της ερώτησης (μονάδες 6), να παρουσιάσεις τη λειτουργία της σε καθεμία από αυτές (μονάδες 9).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Στο Κείμενο 2 το ποιητικό υποκείμενο απευθύνεται σε ένα «εσύ». Να ερμηνεύσεις τη σχέση των δύο προσώπων του ποιήματος και να εκθέσεις τα συναισθήματα που σου δημιούργησε η ποιητική αφήγηση. Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στους καιρούς μας μόδα είναι η επιδερμική θεώρηση του άλλου, η αιτία της καταναλωτικής μανίας, ιδίως των γυναικών, η επιβεβαίωση της ανασφάλειάς μας. Ταυτόχρονα, η μόδα βρίσκεται παντού, στην επικοινωνία, στην τέχνη, στον τρόπο ζωής, συνιστά μιαν ολόκληρη φιλοσοφία. Τέλος, αποτελεί έκφραση της ομαδικής κουλτούρας και των προβληματισμών μας, όμως το ειδικό νόημα που κάθε φορά αποκτά, μπορεί να το ορίσει η νέα γενιά κάθε εποχής.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Επειδή: αιτιολόγηση

αλλά: αντίθεση

όμως: αντίθεση, εναντίωση

άλλωστε: προσθήκη

τελικά: συμπέρασμα

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Περιπτώσεις χρήσης της ερώτησης στο Κείμενο 1 και λειτουργία τους:

- «*Η μόδα είναι απλά ένα ρούχο;*»: η ερώτηση στον τίτλο του κειμένου εκφράζει το βασικό θέμα προβληματισμού, δημιουργεί τις κατάλληλες προσδοκίες στον αναγνώστη και συγχρόνως τον ωθεί να προβληματιστεί και ο ίδιος.
- «*Δημιουργούνται διαφορετικοί προβληματισμοί με ένα κοινό ερώτημα: μόδα είναι μόνο αυτό;*»: Έχοντας παρουσιάσει στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1 τα κακώς κείμενα της μόδας, η συγγραφέας θέτει την ερώτηση εάν η μόδα περιορίζεται μόνον σε αυτά, υπονοώντας έτσι ότι η μόδα έχει και άλλες, ουσιαστικότερες πλευρές, και προετοιμάζοντας τον αναγνώστη για τις απόψεις που θα υποστηρίξει ακολούθως. Συνεπώς, η ερώτηση λειτουργεί και ως στοιχείο δομικής οργάνωσης του κειμένου.
- «*Όμως ποιες καταστάσεις επηρέασαν την εποχή των 60', ώστε σήμερα να φτάσει στα χέρια μας ξανά η super mini φούστα;*»: η ερώτηση αποτελεί δομικό στοιχείο του κειμένου (θεματική πρόταση), καθώς προετοιμάζει τον αναγνώστη για την υποενότητα που θα ακολουθήσει, δηλαδή τις καταστάσεις που επηρέασαν τη δεκαετία του 1960, ώστε δημιουργήματα της μόδας της εποχής, όπως η μίνι φούστα, να φτάνουν ως τα δικά μας χρόνια.
- «*Τελικά, η μόδα είναι απλά ένα ρούχο, ένα έργο τέχνης, ένα τραγούδι που απλά φεύγει και την θέση του καταλαμβάνει κάτι άλλο ή είναι ένας ακόμα τρόπος έκφρασης μιας κουλτούρας, των προβληματισμών μας;*»: η ερώτηση συγκεφαλαιώνει τα «πρόσωπα» της μόδας που η συγγραφέας παρουσίασε στο κείμενο και αφήνεται να απαντηθεί από τη νεολαία κάθε εποχής.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε διαπίστωση από τους/τις μαθητές/-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί/ τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Ενδεικτικά:

Τα δύο πρόσωπα του ποιήματος συνδέονται με μια ερωτική σχέση και το πουκάμισο συμβολίζει το αγαπημένο πρόσωπο του ποιητικού υποκειμένου. Το αγαπημένο πρόσωπο είναι αθώο και πολύτιμο («λευκό λινό πουκάμισο»), δέχεται τις επιδράσεις του κόσμου («που αφήνουν το φως να περνάει μέσα από την αραιή τους ύφανση»), επηρεάζεται και αλλάζει στάση ανάλογα με τα εξωτερικά ερεθίσματα και τις συνθήκες της ζωής («αλλάζουν

απόχρωση ανάλογα με το είδος της ακτινοβολίας, δείχνουν γαλάζια κάτω από μια ψυχρή λάμπα led ή κιτρινωπά κάτω από τον ήλιο του καλοκαιριού»), δεν αποκαλύπτει σε όλους τις καταβολές του («με το μικρό πάνινο καρτελάκι της προέλευσης ραμμένο στο εσωτερικό της πλαϊνής ραφής») και δεν είναι εύκολος χαρακτήρας («με τα μικρά κουμπιά του να δυσκολεύονται να περάσουν από τις σφιχτές κουμπότρυπες»). Το ποιητικό υποκείμενο εκφράζει την αγάπη του για το «εσύ» του ποιήματος («πουκάμισο που θα περιποιόμουν με μεγάλη φροντίδα –μέχρι και την τελευταία του ίνα–»), την επιθυμία του να το φροντίσει αλλά και να το ορίσει («και μετά, φρεσκοπλυμένο... ένα μικρό τετραγωνισμένο πακέτο») και, τελικά, να το κρατήσει αποκλειστικά δικό του, κρυμμένο από τον κόσμο («για να το καταχωνιάσω στο αρωματισμένο βάθος της ντουλάπας μου. Ακριβώς εκεί.»).

Ανάλογα με την αναγνωστική ανταπόκριση ο/η μαθητής/-τρια καλείται να εκφράσει τα συναισθήματα που τού/τής προκάλεσε το ποίημα και τα έντονα συναισθήματα που δηλώνονται από τον λόγο του ποιητικού υποκειμένου.

Κείμενο 1

[Ο σεβασμός στους ηλικιωμένους είναι δείγμα πολιτισμού]

Το παρακάτω κείμενο είναι μήνυμα της Βασιλικής Νάκου, Πρόεδρος του Κέντρου Κοινωνικής Πρόνοιας Κεντρικής Μακεδονίας, με την ευκαιρία της Παγκόσμιας Ημέρας Τρίτης Ηλικίας την Πέμπτη 1^η Οκτωβρίου 2020. Προσπελάστηκε στις 23.12.2020 από τον ιστότοπο <https://ecopress.gr>. Ελαφρά διασκευασμένο για τις ανάγκες της εξέτασης.

«Ο σεβασμός στους ηλικιωμένους, στην τρίτη ηλικία, είναι δείγμα πολιτισμού και ωριμότητας του κοινωνικού συνόλου. Δεν είναι υποχρέωση ούτε ικανοποίηση κάποιας ανάγκης. Είναι μια αυτονόητη αναγνώριση της προσφοράς και του έργου των ανθρώπων, στους οποίους δεν οφείλουμε μόνο την ύπαρξή μας, αλλά και όλα όσα απαρτίζουν την ζωή μας, όπως η ελευθερία που απολαμβάνουμε.

Οι άνθρωποι της Τρίτης Ηλικίας είναι ένα ιδιαίτερα σημαντικό κομμάτι της Ελληνικής Κοινωνίας. Οι ηλικιωμένοι σήμερα αποτελούν ένα ενεργό και πλειοψηφικό «συστατικό» της ανάπτυξης του τόπου μας. Δεν είναι αδρανείς και δεν βρίσκονται στο περιθώριο. Αντίθετα, στην εποχή μας διαδραματίζουν έναν ολοένα και σημαντικότερο ρόλο, μέσω του εθελοντικού έργου τους, της μετάδοσης των εμπειριών και των γνώσεών τους, της βοήθειας που δίνουν στα παιδιά τους αναλαμβάνοντας να φροντίζουν τα εγγόνια τους, αλλά και με την αυξανόμενη συμμετοχή τους στην αγορά εργασίας.

Το Κέντρο Κοινωνικής Πρόνοιας Κεντρικής Μακεδονίας (Κ.Κ.Π.Κ.Μ.) στα παραρτήματα και στις δομές του έχει τον σεβασμό ως κορωνίδα απέναντι στα άτομα που περιθάλπει είτε είναι ηλικιωμένοι είτε είναι άτομα με ειδικές ανάγκες. Το Κ.Κ.Π.Κ.Μ. έχει στο DNA του την βαθύτατη υποχρέωση απέναντι στους ανθρώπους αυτούς, όχι μόνο για τη συνεχιζόμενη προσφορά τους, αλλά και για λόγους ευαισθησίας, απέναντι σε μια ομάδα πολιτών που καθίστανται εκ των πραγμάτων όλο και πιο αδύναμοι.

Η ασφαλής και αξιοπρεπής διαβίωσή τους είναι η αποστολή μας. Καθήκον μας είναι να τους παρέχουμε όχι μόνο στέγη, σίτιση και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, αλλά κυρίως ένα περιβάλλον θαλπωρής, συντροφικότητας, ανάπτυξης των κοινωνικών δεξιοτήτων τους και μείωσης της ιδρυματοποίησης και του αποκλεισμού.

Η σημερινή ημέρα είναι αφιερωμένη στους ηλικιωμένους μας, αλλά πρέπει κάθε μέρα οι άνθρωποι της τρίτης ηλικίας να την αντιμετωπίζουν με ελπίδα και δίψα για την ζωή!»

Κείμενο 2

[Δύο άσπονδες φίλες]

Το απόσπασμα προέρχεται από το μυθιστόρημα του Γιώργου Θεοτοκά «Λεωνής», βιβλιοπωλείο της Εστίας, 2008 (23^η έκδοση). Αθήνα.

Ο Λεωνής και η Κατίνα έφτασαν στο σπίτι του παππού λίγο μετά τις εννιά το βράδυ, με ένα αμάξι γεμάτο μπαούλα και βαλίτσες. Το σπίτι του Λεωνή δεν κινδύνευε ακόμα, αλλά δεν είχαν απίθανο να κινδυνέψει σε μερικές ώρες, αν βαστούσε ο άνεμος. Αποφασίστηκε λοιπόν να φύγει το παιδί με τα πολύτιμα πράγματα του σπιτιού και με μια σοβαρή προμήθεια από είδη ρουχισμού για καλό και για κακό. Το σπίτι του παππού ήταν έξω από κάθε κίνδυνο, κοντά Γαλατά – Σεράϊ, στο κέντρο του Σταυροδρομιού. Ποτέ δεν είχε φτάσει η φωτιά ίσα με εκεί.

Η Κατίνα δήλωσε πως δε θυμότανε άλλη φορά μια θεομηνία σαν κι αυτήν.

-Πολλές φωτιές είδα, είπε, και σεισμούς και σκοτωμούς, μα τέτοιο κακό δεν έχω ξαναδεί, σαράντα εννιά χρονώ γυναίκα.

-Χωρίς τα καλοκαίρια, είπε η γιαγιά.

Καθόλου δεν αγαπούσε την Κατίνα η γιαγιά. Βέρες Φαναριώτισσες κι οι δυό, γεννημένες και μεγαλωμένες μες στην καρδιά του Φαναριού, στον ίσκιο του Οικουμενικού Πατριαρχείου και της Μεγάλης του Γένους Σχολής, είχανε μεγάλες διαφωνίες για ένα πλήθος φαναριώτικα ζητήματα που δεν ενδιαφέρονε κανέναν άλλον, για διάφορες λεπτομέρειες σχετικά με τις νηστείες, με το εορτολόγιο και με τις λειτουργίες, για το πώς γίνεται το τριαντάφυλλο γλυκό, επίσης για διάφορα κουτσομπολιά του Φαναριού, τι κάνει η ανηψιά του Μητροπολίτη Καισαρείας και τι λέει η ψυχοκόρη του Μεγάλου Πρωτοσυγκέλλου και άλλα τέτοια. Εξάλλου, η Κατίνα είχε την αδυναμία να θέλη να φαίνεται πιο νέα από τη γιαγιά και δεν έχανε την ευκαιρία για να ανακατώνη στη συζήτηση το ζήτημα της ηλικίας. Η γιαγιά δεν της το συγχωρούσε.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια αποστολή και με ποιο σκοπό έχει αναλάβει το Κέντρο Κοινωνικής Πρόνοιας Κεντρικής Μακεδονίας απέναντι στα πρόσωπα που χρήζουν βοήθειας, σύμφωνα με το Κείμενο 1 (50-60 λέξεις);

Μονάδες 10

2^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Να εντοπίσεις και να περιγράψεις με συντομία δύο σημεία του Κειμένου 1 στα οποία υπάρχει νοηματική αντίθεση.

Μονάδες 10

3^ουποερώτημα (μονάδες 15)

απαρτίζουν, «συστατικό», αδρανείς, θαλπωρής, δεξιότητων: Γράψε από μια ισοδύναμη νοηματικά λέξη ή φράση για καθεμία από τις παραπάνω υπογραμμισμένες λέξεις του Κειμένου 1 προσέχοντας ώστε να μη διαφοροποιηθεί το νόημα στο γλωσσικό περιβάλλον των προτάσεων, στις οποίες βρίσκονται.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Με βάση χωρία του Κειμένου 2 να ερμηνεύσεις την στάση της γιαγιάς απέναντι στην Κατίνα και να εκφράσεις τη συμφωνία ή τη διαφωνία σου με αυτή της τη στάση. Να οργανώσεις την απάντησή σου σε 120-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Το Κέντρο Κοινωνικής Πρόνοιας Κεντρικής Μακεδονίας εκφράζει έμπρακτα το σεβασμό του απέναντι στους ηλικιωμένους και στα ΑΜΕΑ περιθάλλοντάς τους τόσο για τη συνεχή προσφορά τους όσο και λόγω κατανόησης στην αδυναμία τους. Αποσκοπεί στην ασφαλή και αξιοπρεπή διαβίωση των ατόμων αυτών με όλες τις απαιτούμενες παροχές και φροντίζει να νιώθουν συντροφευμένοι, δραστήριοι και όχι έγκλειστοι και κοινωνικά αποκλεισμένοι.

2^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Στη 2^η παράγραφο η συντάκτρια του κειμένου απορρίπτει ουσιαστικά την άποψη κατά την οποία οι ηλικιωμένοι είναι αδρανείς και ανασφαλείς, χρησιμοποιώντας την αντίθεση, η οποία τονίζει τη διαρκή προσφορά τους στο κοινωνικό σύνολο («Αντίθετα ... στην αγορά εργασίας»).

Στην τελευταία παράγραφο αρχικά η συντάκτρια του μηνύματος γράφει τι ισχύει για την Παγκόσμια Ημέρα Τρίτης Ηλικίας, σημειώνοντας όμως στη συνέχεια τη φράση «αλλά πρέπει», επιτονίζει ότι κάθε μέρα πρέπει οι ηλικιωμένοι να κινητοποιούνται και να έχουν όρεξη για τη ζωή.

3^ουποερώτημα (μονάδες 15)

απαρτίζουν: αποτελούν, είναι μέρος, συνθέτουν

«συστατικό»: τμήμα, στοιχείο, μέρος

αδρανείς: ανενεργοί, παθητικοί

θαλπωρή: μέριμνας, φροντίδας

δεξιότητων: ικανοτήτων

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Διάφοροι είναι οι λόγοι που εξηγούν την αντιπάθεια μεταξύ γιαγιάς και Κατίνας. Παρακολουθώντας τη ροή του κειμένου καταγράφουμε:

- Τη μετάβαση του Λεωνή με την Κατίνα στο σπίτι του παππού, προκειμένου ν' αποφύγουν τον κίνδυνο της φωτιάς που απειλούσε το σπίτι του Λεωνή. Η γιαγιά λογικά αισθάνεται άβολα με την παρουσία της Κατίνας στο σπίτι της («Ο Λεωνής και η Κατίνα έφτασαν στο σπίτι του παππού λίγο μετά τις εννιά το βράδυ, με ένα αμάξι γεμάτο μπαούλα και βαλίζες»).
- Τα αιχμηρά σχόλια που ακούγονται για τη διαφορά της ηλικίας από μέρους και των δύο προσώπων, γιαγιάς και Κατίνας (- Πολλές φωτιές είδα, είπε, και σεισμούς και σκοτωμούς, μα τέτοιο κακό δεν έχω ξαναδεί, σαράντα εννιά χρονώ γυναίκα. - Χωρίς τα καλοκαίρια, είπε η γιαγιά), (Εξάλλου, η Κατίνα είχε την αδυναμία να θέλη να φαίνεται πιο νέα από τη γιαγιά και δεν έχανε την ευκαιρία για να ανακατώνη στη συζήτηση το ζήτημα της ηλικίας. Η γιαγιά δεν της το συγχωρούσε).
- Επίσης οι δύο γυναίκες είχαν μεγάλες διαφωνίες για διάφορα θέματα παρά την κοινή τους φαναριώτικη καταγωγή και αντιμετώπιζαν αλλιώς τη θρησκευτική και κοινωνική ζωή. (Το υλικό αυτό αναπτύσσεται σε ολόκληρη την τελευταία παράγραφο του αποσπάσματος).

Προσωπικά διαφωνώ με τη στάση της γιαγιάς, γιατί καλλιεργεί ένα κλίμα εχθρότητας μέσα στο σπίτι της, το οποίο δεν επιτρέπει την επικοινωνία με την Κατίνα αλλά προφανώς θα έχει κιόλας σοβαρό αντίκτυπο και στον ίδιο τον εγγονό της, τον Λεωνή, ο οποίος θα αισθάνεται ότι βρίσκεται διαρκώς ανάμεσα σε διασταυρούμενα πυρά.

Κείμενο 1

Ο αυθεντικός διάλογος

Το παρακάτω κείμενο προέρχεται από τη συλλογή δοκιμίων του Ευάγγελου Π. Παπανούτσου « Η κρίση του πολιτισμού μας». 1989. Αθήνα: Φιλιππότης, 61-62. Ο συγγραφέας ήταν σημαντικός Έλληνας παιδαγωγός, φιλόσοφος, θεολόγος και δοκιμιογράφος του 20ου αιώνα.

Η παραδοχή, που αποτελεί το λογικό θεμέλιο του αυθεντικού διαλόγου, μπορεί να διατυπωθεί ως εξής: «Διαλέγομαι» με τον άλλο ή τους άλλους, επειδή αναγνωρίζω ότι κανείς μας δεν είναι αποκλειστικός κάτοχος της αλήθειας. Παραδέχομαι δηλαδή ότι όποιος δε συμφωνεί μαζί μου όχι από άγνοια του θέματος ή από πείσμα, αλλά από τη διαφορετική θέση που έχει πάρει απέναντι στο ζητούμενο, είναι πολύ πιθανό ότι κατέχει, όπως και εγώ, ένα μέρος της αλήθειας. Αυτό το «μέρος» έχει δικαίωμα και είναι συμφέρον μου να ακουστεί και, εάν αποδειχτούν γνήσιοι οι τίτλοι της εγκυρότητάς του, να «συνυπάρξει» με εκείνο που εγώ ισχυρίζομαι ότι κατέχω.

Όμως, για να ελευθερώσει πραγματικά τον στοχασμό, ο διάλογος πρέπει να αναπτύσσεται με συνεχή βηματισμό προς τα εμπρός, καθώς τότε το ένα πρόσωπο και τότε το άλλο θα πιάνει το νήμα των σκέψεων, για να το πάει παραπέρα, και θα είναι πάντα έτοιμο να υποστεί αμείλικτο έλεγχο για τις «θέσεις» και τις «αρνήσεις» του. Το καλό παιχνίδι είναι και εδώ να πετάει η μπάλα από χέρι σε χέρι και να μην πέφτει κάτω, ώσπου να φτάσει στο τέρμα.

Επομένως, επιτυχημένος είναι ο διάλογος που, αν και έχει προγραμματιστεί η πορεία του, δεν αποκλείει τις εκπλήξεις «καθ' οδόν». Με τους αιφνιδιασμούς, που προκαλούν οι «απρόβλεπτες επιθέσεις», ανοίγονται στη συζήτηση δρόμοι, πολλές φορές ανυποψίαστοι, με αποτέλεσμα να έρχεται στην επιφάνεια μια νέα όψη του προβλήματος και να αρχίζουν να διαγράφονται με αρκετή σαφήνεια λύσεις απροσδόκητες.

Κείμενο 2

Η Λυγερή

Το απόσπασμα έχει αντληθεί από το μυθιστόρημα του Αντρέα Καρκαβίτσα «Η Λυγερή», Νεοελληνική Βιβλιοθήκη, Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη, Αθήνα.

Η λυγερή εχόρευσε τω όντι¹ με χάριν και αφέλειαν πολλήν. Έλειπεν όμως από αυτήν η ευθυμία, η όρεξις εκείνη, η πτερώνουσα τους πόδας². Ούτε κινήσεις είχαν αρκετάς, ούτε το βεργολύγισμα³ εκείνο το βαρύ της εποχής, το οποίον παρομοιάζει την χορεύουσαν με παγώνι, όταν σκύπτει να ποτισθή εις την πηγήν. Τούτο δε διέφυγε το εξησκημένον μάτι των άλλων γυναικών και ήρχισαν μεταξύ των να φέρουν εν ψιθυρισμώ τας κρίσεις των. Τι έπαθε, καλέ· πώς χορεύει έτσι η Ανθή!... Από όλας δε περισσότερον παρατήρησε τούτο η σπιτονοικοκυρά και το έδειξε χαιρεκάκως εις την μεσόκοπον γείτονά της, την αδελφήν του Γιώργη του Βρανά. Όχι, δεν ηδύνατο να συγχωρέση τοιαύτα λάθη εις τον χορόν η αγαθή Παντελιού. Αν εχόρευον έτσι αι θυγατέρες της, η Βασιλική της αν εχόρευεν έτσι, δεν θα την άφινε ποτέ πλέον να χορεύση. Και βλέπεις, αδελφή, ότι επάχυνεν ακόμη αυτή η κόρη· βλέπεις τι άσχημη έγινε; πού πρώτα, που ήτο μια πανώρια λυγερή!... Έπειτα τι κάμνει τάχα πως δεν την μέλει και χαμηλώνει τα μάτια, σαν την Παναγιά; Αυτά δεν χωνεύονται πλέον!... Και ζηηρευθείσα αίφνης⁴, εψιθύρισεν εις το αυτί της συντρόφου της.

- Ξέρεις, αδελφούλα μου, που αν είν' αλήθεια τα λόγια του κόσμου, ο Γιωργάκης δεν κάνει καλά να πάρη αυτή την ψευτοπαναγιά!...

Κι ενδιαφέρετο η χονδρή και πληθωρική γυνή περί του μέλλοντος του Γιώργη του Βρανά και ανησύχει διά την τύχην του. Η μητρική καρδιά της δεν ηδύνατο ν' ανεχθή τοιαύτην του νέου ατυχίαν. Δεν εχάθηκαν δα από τον κόσμον τα κορίτσια· είνε άλλα, που τον παρακαλούν· αρκεί να θέλη μόνον!... Και ήσαν οι λόγοι ούτοι πλαγία ομολογία των συμπαθειών, τας οποίας έτρεφε προς τον Γιώργη, και των προσδοκιών της, ως καλού γαμβρού δια την θυγατέρα της, την Βασιλικήν. Την ηξεύρει δα όλον το χωριόν την Βασιλικήν, την πρωτότοκόν της, τι προκομμένη είνε και τι εύμορφη! Ας μη λέγη τίποτε η Παντελιού, διότι είνε μητέρα και να μην υποτεθή ότι θέλει να επαινέση την κόρην της...

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

¹ Πράγματι

² Αυτή η διάθεση που δίνει φτερά στα πόδια

³ Κυματοειδής κίνηση του σώματος του χορευτή

⁴ Ξαφνικά

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να συνοψίσεις σε 60 περίπου λέξεις τις συνθήκες που απελευθερώνουν τον διάλογο και τον καθιστούν ζωντανό και αποτελεσματικό, σύμφωνα με το Κείμενο 1.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Τι φανερώνουν οι υπογραμμισμένες φράσεις της πρώτης παραγράφου του Κειμένου 1 σε σχέση με τη συνοχή των περιόδων λόγου που αποτελούν την παράγραφο;

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

α. «εάν αποδειχτούν γνήσιοι οι τίτλοι της εγκυρότητάς του»: ποιο είδος λειτουργίας της γλώσσας, την κυριολεκτική ή τη μεταφορική, αξιοποιεί στη φράση αυτή ο συγγραφέας, σε τι αναφέρεται και τι εννοεί (μονάδες 6);

β. «ο διάλογος πρέπει να αναπτύσσεται με συνεχή βηματισμό προς τα εμπρός»: τι πιστεύεις ότι εξυπηρετεί η προσωποποίηση του διαλόγου στη φράση αυτή (μονάδες 4);

γ. «και να αρχίζουν να διαγράφονται με αρκετή σαφήνεια λύσεις απροσδόκητες»: μπορείς να απλοποιήσεις τη φράση, ώστε να γίνεται ευκολότερα κατανοητή (μονάδες 5);

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ο αφηγητής αποκαλύπτει με πολλούς τρόπους, μέσω της αφήγησής του, τις κρυφές σκέψεις και επιθυμίες των ηρώων του αποσπάσματος. Πώς βλέπει συγκεκριμένα τη στάση της Παντελιούς για τη σχέση του Γιώργη του Βρανά με την Ανθή και τη Βασιλική; Συμφωνείς με την επιθυμία πολλών γονιών να (προ)σχεδιάζουν εκείνοι το μέλλον των παιδιών τους;

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο διάλογος καθίσταται αποτελεσματικός, όταν οι διαλεγόμενοι συμφωνούν ότι κατέχουν μέρος της αλήθειας και είναι πρόθυμοι να δεχτούν ο ένας την αλήθεια του άλλου. Ο διάλογος επίσης ελευθερώνεται, όταν στηρίζεται στη σκληρή, αλλά καλοπροαίρετη κριτική μεταξύ των διαλεγομένων και προκαλεί απροσδόκητες απορίες, ενώ παράλληλα υποστηρίζεται από λεκτικές αντιθέσεις που ανοίγουν νέους δρόμους στην επικοινωνία και δρομολογούν τη λύση ενός προβλήματος.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

α. «Παραδέχομαι δηλαδή»: Η συγκεκριμένη έκφραση αποτελεί επεξήγηση της προηγούμενης περιόδου λόγου, στην οποία διατυπώνεται ο ισχυρισμός ότι η αναγκαιότητα του διαλόγου απορρέει από το ότι κανείς δεν κατέχει πλήρως την αλήθεια. Το ρήμα «παραδέχομαι» αποτελεί παράφραση του ρήματος «αναγνωρίζω» της προηγούμενης περιόδου λόγου.

β. «Αυτό το «μέρος»: Η διατύπωση αυτή εστιάζει την προσοχή του αναγνώστη στην έκφραση που προηγήθηκε («ένα μέρος») και αναδεικνύει emphaticά τη σημασία της. Με τη δεικτική αντωνυμία «Αυτό» και την επανάληψη του ουσιαστικού «μέρος» επιχειρείται η γλωσσική συνοχή των νοημάτων των δύο περιόδων λόγου του κειμένου.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

α. Στη φράση αυτή ο συγγραφέας χρησιμοποιεί τη μεταφορική λειτουργία της γλώσσας, αναφέρεται στην αξιοπιστία των λεγομένων από τον αντίπαλο, εννοεί ότι στον διάλογο η μια αλήθεια συμπληρώνει την άλλη.

β. Η προσωποποίηση του διαλόγου στη φράση αυτή δίνει ζωντάνια στο κείμενο, βοηθά στο να προσεχθεί περισσότερο το μήνυμα ότι στον διάλογο είναι σκόπιμο να υπάρχει ευρηματικότητα που θα ανανεώνει το ενδιαφέρον για τη συζήτηση.

γ. Η φράση μπορεί να γραφτεί ως εξής: «Και ν' αρχίζουν να φαίνονται πιο καθαρά λύσεις που δεν περίμενες».

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ο αφηγητής δείχνει να κατανοεί την κρυφή επιθυμία της Παντελιούς να παντρεύει τον Γιώργη με την κόρη της, τη Βασιλική, και συμμερίζεται εν μέρει και την επιθυμία του χωριού να δει έναν τέτοιο γάμο να πραγματοποιείται. Από την άλλη μεριά, όμως, επικρίνει έμμεσα την Παντελιού για τα καυστικά σχόλιά της για την Ανθή (τη Λυγερή) που φαίνεται ν' αρέσει στον Γιώργη, γιατί τη θεωρεί παχιά, άκομψη, ατάλαντη στον χορό. Η κρίση του αφηγητή διατυπώνεται έντονα στο απόσπασμα «Κι ενδιεφέρετο η χονδρή ... αρκεί να θέλη μόνον!...».

Πολλοί γονείς πάντως επεμβαίνουν καταρχήν στα συναισθήματα των παιδιών τους και ενδέχεται να τα οδηγήσουν σε εσφαλμένες επιλογές για το μέλλον τους, ακυρώνοντας έτσι και τις προσωπικές επιθυμίες για το σύντροφό τους. Βέβαια, πολλές φορές είναι αλήθεια ότι η πείρα των ωρίμων βλέπει και πράγματα σε μία ερωτική-αγαπητική σχέση, που ο άπειρος νέος αδυνατεί να δει επάνω στην έξαρση του ερωτικού του συναισθήματος, και εξαιτίας των οποίων εκ των υστέρων μετανιώνει για τις επιλογές του.

Κείμενο 1

Πώς διαμορφώνουμε την ταυτότητά μας;

Το κείμενο είναι ανάρτηση στον ιστότοπο: <https://www.sinaisthisi.gr>. Προσπελάστηκε διαδικτυακά στις 14.12.2020

Κάθε άνθρωπος δρα σε ένα κοινωνικό σύστημα με το οποίο αλληλεπιδρά και **αλληλοεπηρεάζεται**. Έτσι, στην εφηβεία, περίοδο κατά την οποία ο έφηβος γίνεται πιο αυτόνομος, αρχίζει να έρχεται σε άμεση επαφή και με άλλους παράγοντες του κοινωνικού του συστήματος πέρα από τους προστατευμένους που, μέχρι τώρα, του είχαν επιτρέψει οι γονείς του. Η πορεία του εφήβου **επηρεάζεται** πλέον και από ψυχοκοινωνικούς παράγοντες, εξαρτώμενος από το περιβάλλον στο οποίο μεγαλώνει.

Αντίστοιχα με το περιβάλλον του, ο έφηβος θα έρθει πιο κοντά σε επαγγέλματα και ρόλους που σχετίζονται με αυτό. Για παράδειγμα, αν βρίσκεται σε απομακρυσμένες ή γεωργικές περιοχές, ενδέχεται να έχει περιορισμένες εναλλακτικές επιλογές για τους ρόλους που καλείται να λάβει στην ενήλικη ζωή. Από την άλλη, στις σύγχρονες αστικές κοινωνίες η ιεράρχηση σκοπών και αξιών και ο καθορισμός ενός σχεδίου δράσης γίνεται έργο δύσκολο και χρονοβόρο¹. Ο έφηβος δέχεται ποικίλα ερεθίσματα από πολλές πηγές, με ασαφείς βάσεις που ενδεχομένως τον προβληματίζουν και του δημιουργούν σύγχυση στην τελική του επιλογή.

Οι έφηβοι, για τη διαμόρφωση της ταυτότητάς τους, **επηρεάζονται** σε μεγάλο βαθμό από τα πρότυπα του κοντινού ή και μακρινού τους περιβάλλοντος. Ορισμένοι έφηβοι **επηρεάζονται** αποκλειστικά από τους γονείς και τους δασκάλους, βρίσκοντας σε αυτούς σταθερά πρότυπα. Στην εποχή των κοινωνικών δικτύων, η πληροφορία διαχέεται τόσο γρήγορα που οι νέοι, όχι μόνο δεν προλαβαίνουν να την αφομοιώσουν, αλλά ενδέχεται να βρίσκονται σε σύγχυση ακόμη περισσότερο, όταν προσπαθούν να ακολουθήσουν τις νέες τάσεις και τα πρότυπα, καθώς αλλάζουν πολύ γρήγορα. Τα πρότυπα που προβάλλονται μέσα από τα κοινωνικά δίκτυα και τα ΜΜΕ βασίζονται περισσότερο σε επιφανειακά, ενθουσιώδη και βραχύχρονα στοιχεία, που δεν ενισχύουν τη διάθεση του εφήβου για τη δημιουργία σταθερής ταυτότητας.

Οι συνομήλικοι του εφήβου είναι μία σταθερή πηγή επιρροής της ταυτότητάς του, καθώς η ανάγκη αποδοχής του από τους φίλους του είναι πολύ μεγάλη σε αυτή την περίοδο. Έτσι, ο

έφηβος χρειάζεται να ακολουθεί ορισμένα πρότυπα (ντύσιμο, ομιλία, δραστηριότητες κτλ), για να ενταχθεί σε μία συγκεκριμένη παρέα, ταυτίζοντας την πιθανή ενσωμάτωσή του σε αυτήν με την αυτοεκτίμησή του.

Κείμενο 2

Η ΠΟΡΤΟΚΑΛΕΝΙΑ

Το ποίημα αυτό του Οδυσσέα Ελύτη βρίσκεται στην ποιητική συλλογή: Ο Ήλιος ο Πρώτος, εκδόσεις Ίκαρος.

Τόσο πολύ τη μέθυσε ο χυμός του ήλιου
Που έγειρε το κεφάλι της και δέχτηκε να γίνει
Σιγά – σιγά: η μικρή Πορτοκαλένια

Έτσι καθώς γλαυκόλαμψαν οι εφτά ουρανοί
Έτσι καθώς αγγίξαν μια φωτιά τα κρύσταλλα
Έτσι καθώς αστράψανε χελιδονοουρές
Σάστισαν πάνω οι άγγελοι και κάτω οι κοπελιές
Σάστισαν πάνω οι πελαργοί και κάτω τα παγόνια
Κι όλα μαζί συνάχτηκαν κι όλα μαζί την είδαν
Κι όλα μαζί τη φώναξαν: Πορτοκαλένια!

Μεθάει το κλήμα κι ο σκορπιός μεθάει ο κόσμος όλος
Όμως της μέρας η κεντιά τον πόνο δεν αφήνει
Τη λέει ο νάνος ερωδιός μέσα στα σκουληκάκια
Τη λέει ο χτύπος του νερού μεσ' στις χρυσοστιγμές
Τη λέει κι η δρόσο στου καλού βοριά το απάνω χείλι:

Σήκω μικρή μικρή μικρή Πορτοκαλένια!
Όπως σε ξέρει το φιλί κανέννας δεν σε ξέρει
Μήτε σε ξέρει ο γελαστός Θεός

Που με το χέρι του ανοιχτό στη φλογερή αντηλιά
Γυμνή σε δείχνει στους τριανταδυό του ανέμους!

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να χαρακτηρίσεις τις παρακάτω προτάσεις ως Σωστές (Σ) ή Λανθασμένες (Λ), σύμφωνα με το κείμενο 1.

- α. Η σχέση ανάμεσα στο άτομο και το κοινωνικό του περιβάλλον είναι αμφίδρομη.
- β. Τα ερεθίσματα που δέχεται ο νέος από το περιβάλλον του είναι κατανοητά και δεν του αφήνουν περιθώριο σύγχυσης.
- γ. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ενισχύουν την προσπάθεια του νέου να δημιουργήσει μια σταθερή ταυτότητα.
- δ. Η ταυτότητα κάθε ανθρώπου επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από τους συνομηλίκους του σε κάθε ηλικία.
- ε. Η ένταξη ενός εφήβου σε μία παρέα μπορεί να διευκολυνθεί, όταν ακολουθούνται κάποια κοινά πρότυπα.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η δεύτερη παράγραφος του Κειμένου 1 οργανώνεται με τη μέθοδο της σύγκρισης – αντίθεσης. Να επιβεβαιώσεις με σχετικές αναφορές την παραπάνω άποψη (μονάδες 4) και να αιτιολογήσεις την επιλογή του συντάκτη του κειμένου (μονάδες 6).

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

«Ορισμένοι έφηβοι επηρεάζονται αποκλειστικά από τους γονείς και τους δασκάλους» (3^η παράγραφος)
Τι είδους σύνταξη (ενεργητική ή παθητική) επιλέγεται στην παραπάνω πρόταση του Κειμένου 1; (μονάδες 3) Να τη μετατρέψεις στην αντίθετη (μονάδες 3) και να δηλώσεις τις διαφορές που παρατηρείς μετά την μετατροπή σε επίπεδο ύφους (μονάδες 5). Γιατί, κατά τη γνώμη σου, το ρήμα

«επηρεάζονται» επαναλαμβάνεται στο Κείμενο 1; Η επανάληψη αυτή σχετίζεται με το θέμα του κειμένου και γιατί; (μονάδες 4)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Στο κείμενο 2 όλη η φύση φαίνεται να είναι ζωντανή και να κινείται γύρω από την Πορτοκαλένια. Αφού επιβεβαιώσεις την παραπάνω θέση με πέντε σχετικές αναφορές (μονάδες 5), να περιγράψεις πώς φαντάζεσαι τη νεαρή κοπέλα τόσο εξωτερικά όσο και εσωτερικά, βασισμένος/η στο ποίημα του Οδυσσέα Ελύτη (μονάδες 10). Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

α. Σ

β. Λ

γ. Λ

δ. Σ

ε. Σ

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο συντάκτης του κειμένου επιχειρεί να αποδείξει πως το περιβάλλον καθορίζει τη μελλοντική πορεία ενός εφήβου. Για να ενισχύσει την αξιοπιστία του αντιπαραβάλλει την κατάσταση που ισχύει στην επαρχία με αυτή που ισχύει στα μεγάλα αστικά κέντρα. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρει ότι ενώ στην επαρχία ο έφηβος έχει περιορισμένο εύρος επιλογών, στις μεγαλουπόλεις είναι τόσα πολλά τα ερεθίσματα που τελικά του βρίσκεται σε σύγχυση. Μέσω της αντιπαράθεσης αναδεικνύονται πιο έντονα οι διαφορές. Η σύγκριση πραγματώνεται γλωσσικά με τη διαρθρωτική φράση «Από την άλλη» και τονίζει περισσότερο τα παραδείγματα που δίνονται αντιθετικά για την απόδειξη της θέσης.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

- Στην πρόταση επιλέγεται η παθητική σύνταξη.

- Ενεργητική Σύνταξη: *Οι γονείς και οι δάσκαλοι επηρεάζουν αποκλειστικά ορισμένους εφήβους.*
- Μετά τη μετατροπή δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στο Υποκείμενο της πρότασης, δηλαδή στους γονείς και τους δασκάλους. Το ύφος καθίσταται πιο απλό και καθημερινό, ο λόγος πιο άμεσος και ζωηρός και το κείμενο περισσότερο εύληπτο.
- Το ρήμα «επηρεάζονται» επαναλαμβάνεται γιατί το ίδιο το θέμα του κειμένου είναι οι παράγοντες εκείνοι που επιδρούν στη διαμόρφωση της ταυτότητας ενός εφήβου και τον επηρεάζουν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο. Έτσι, τονίζεται emphatically η έννοια της επιρροής του νέου από το περιβάλλον του (κύριος προβληματισμός).

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε διαπίστωση από τους/τις μαθητές/τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί/ τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Ο/Η μαθητής /τρια μπορεί να εξηγήσει με ποιο τρόπο η φύση όλη είναι συγκεντρωμένη γύρω από την νεαρή κοπέλα, αναφερόμενος σε συγκεκριμένους στίχους:

- Ο ίδιος ο ήλιος τη λούζει με το φως του και τη μεθάει (στ.1),
- ο ουρανός λάμπει για χάρη της (στ.4),
- τα χελιδόνια σχίζουν τον αέρα (στ.6),
- οι πελαργοί στον αέρα και τα παγόνια στη γη ξαφνιάζονται από την ομορφιά της (στ.8),
- το κλήμα, ο σκορπιός και ολόκληρος ο κόσμος μεθάει κοντά της (στ. 11)
- ο ερωδιός, τα σκουληκάκια και το ίδιο το νερό (στ. 13 -14) εκφράζουν τον πόνο της καθημερινότητας.

Στο δεύτερο ερώτημα αξιολογείται θετικά η δημιουργική φαντασία του μαθητή και ο βαθμός κατάκτησης του ποιήματος, μέσω της εσωτερίκευσης μιας εικόνας για τη μικρή Πορτοκαλένια.

Μπορεί να την φανταστεί ως μία όμορφη κοπέλα με ζεστό χαμόγελο και με ένα πρόσωπο φωτεινό και χαμογελαστό, ως μια ήσυχη και σεμνή προσωπικότητα που γοητεύει τους πάντες με την γλύκα και την εσωστρέφειά της ή όπως αλλιώς εκείνος/η επιθυμεί, βασισμένος/η πάντα στα δεδομένα του κειμένου.

Κείμενο 1

Ζωή μετά τα 50: πώς μπορούμε να μετατρέψουμε τα γηρατειά σε «κερδισμένο χρόνο»

Με αφορμή το δοκίμιό του με τίτλο «Un Instante Eterno» («Μια Αιώνια Στιγμή») που κυκλοφόρησε στην Ισπανία ο 72χρονος φιλόσοφος και συγγραφέας, Πασκάλ Μπρυκνέρ, παραχώρησε μια συνέντευξη στην εφημερίδα La Razón της Μαδρίτης, στην οποία εκφράζει τις απόψεις του για τα γηρατειά. Το κείμενο αντλήθηκε από το www.iefimerida.gr 04/10/2021 και διασκευάστηκε για τις ανάγκες της εξέτασης

- Οι άνθρωποι δεν θέλουν απλά να ζήσουν περισσότερο, αλλά να παραμείνουν νέοι...

- Το ιδανικό είναι να ζήσει κανείς για μεγάλο διάστημα, αλλά να παραμείνει και νέος μέχρι τέλους. Θα ήταν υπέροχο να μπορέσουμε να κρατήσουμε την εμφάνιση ενός 40χρονου ή μιας 40χρονης μέχρι τα 80. Αλλά η επιμήκυνση του προσδόκιμου ζωής είναι ταυτόχρονα και η επιμήκυνση των γηρατειών, με τις ρυτίδες τους, τις ασθένειες, την κόπωση και όλες τις άλλες καταστροφικές τους επιπτώσεις».

- Η ανθρωπολογία διδάσκει ότι οι πρωτόγονες κοινωνίες έτρεφαν σεβασμό στους ηλικιωμένους, ως συνώνυμους της γνώσης. Στη Δύση ο ηλικιωμένος είναι συνώνυμος της γήρανσης και της αδεξιότητας. Τι πήγε στραβά;

- Δεν είναι απολύτως ακριβές ότι οι αρχαίες κοινωνίες σέβονταν τους ηλικιωμένους. Πολλοί άνδρες και γυναίκες λόγου χάρη μετά από κάποια ηλικία αποπέμπονταν από τα χωριά τους και τους άφηναν να πεθάνουν μόνοι τους στα δάση. Μόνον στη Δύση έγινε προτεραιότητα η φροντίδα των ηλικιωμένων, μολονότι η μεταχείριση που λαμβάνουν σε ορισμένα σπίτια, για παράδειγμα, απέχει μακράν του επιθυμητού. Αλλά σιγά – σιγά η επανάσταση των γηρατειών αγγίζει όλες τις ηπείρους, υποχρεώνοντάς μας να αλλάξουμε τις αντιλήψεις μας για τα διάφορα στάδια της ζωής.

- Ο Σενέκας υποστήριζε ότι ο βίος είναι αρκετά μακρύς, για να επιτύχει κανείς στόχους, αρκεί να μη χάσει κανείς το χρόνο του.

- Συμφωνώ υπό τον όρο ότι γνωρίζουμε εξ' αρχής αυτούς τους στόχους, που δεν έχουμε ακόμη πετύχει. Ξοδέψαμε πολλά χρόνια διστάζοντας, αμφιβάλλοντας, κάνοντας αυτό που ο Σενέκας αποκάλεσε «ανόητα πράγματα». Η αύξηση του προσδόκιμου ζωής τώρα μάς επιτρέπει ακριβώς αυτό, να

ξοδέψουμε χρόνια πειραματιζόμενοι, δοκιμάζοντας αδιέξοδα, προτού τελικά βρούμε το σωστό δρόμο. Η ζωή ουδέποτε είναι αρκετά μακριά για εκείνον που αναζητεί ένα νόημα».

- Γιατί ένας 50άρης θεωρείται ότι αρχίζει να παρακμάζει όταν πολλοί μεγάλοι άνδρες πέτυχαν τα μεγαλύτερα επιτεύγματά τους σ' αυτή την ηλικία;

- Η φυσική ωρίμανση, συνώνυμη συχνά με την παρακμή και η ψυχολογική ωρίμανση οδεύουν σε αντίθετες κατευθύνσεις. «Χρειάζονται 60 χρόνια για να γίνεις φιλόσοφος» έλεγε ο Καντ και στην εποχή του η ηλικία αυτή αντιστοιχούσε στα 80 δικά μας χρόνια. Η εξαιρετική λάμψη της ζωής του πνεύματος συνεχίζει να φωτίζει τις μέρες μας, μέχρι την τελευταία. Σκεφτείτε τη μάθηση, τη μελέτη, τη διδασκαλία... εξακολουθούν να είναι πιθανές δραστηριότητες ακόμη και στα τελευταία στάδια της ύπαρξης.

- Και πώς μπορούμε να απολαύσουμε τη ζωή μετά τα 50;

- Μην εγκαταλείπετε τίποτε, πόσο μάλλον τις επιθυμίες σας. Όσο για το πώς θα αντιμετωπίσουμε τον πόνο; Πάρτε παυσίπονα και εμπιστευτείτε την Ιατρική.

Κείμενο 2

Ένας γέρος [1894, 1897]

Το ποίημα είναι του Κ. Καβάφη και ανήκει στη συλλογή τα Ποιήματα 1897-1933, των εκδόσεων Ίκαρος ,1984

Στου καφενείου του βοερού το μέσα μέρος
σκυμένος στο τραπέζι κάθετ' ένας γέρος·
με μίαν εφημερίδα εμπρός του, χωρίς συντροφιά.

Και μες των άθλιων γηρατειών την καταφρόνια
σκέπτεται πόσο λίγο χάρηκε τα χρόνια
που είχε και δύναμι, και λόγο, κ' εμορφιά.

Ξέρει που γέρασε πολύ· το νοιώθει, το κυττάζει.
Κ' εν τούτοις ο καιρός που ήταν νέος μοιάζει
σαν χθες. Τι διάστημα μικρό, τι διάστημα μικρό.

Και συλλογιέται η Φρόνησις πως τον εγέλα·
και πως την εμπιστεύονταν πάντα — τι τρέλλα! —
την ψεύτρα που έλεγε· «Αύριο. Έχεις πολύν καιρό.»

Θυμάται ορμές που βάσταγε· και πόση
χαρά θυσίαζε. Την άμυαλή του γνώσι
κάθ' ευκαιρία χαμένη τώρα την εμπαίζει.

.... Μα απ' το πολύ να σκέπτεται και να θυμάται
ο γέρος εξαλίσθηκε. Κι αποκοιμάται
στον καφενείου ακουμπισμένος το τραπέζι.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σε 50 - 60 λέξεις να αναφέρεις συνοπτικά τις θέσεις που εκφράζει ο Μπрукνέρ για τα γηρατειά στο Κείμενο 1.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο Π. Μπрукνέρ στη συνέντευξη που παραχωρεί κάνει χρήση παραδειγμάτων. Να εντοπίσεις στις απαντήσεις του πέντε χωρία με παραδείγματα και να αιτιολογήσεις τη χρήση τους.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

«Η εξαιρετική λάμψη της ζωής του πνεύματος συνεχίζει να φωτίζει τις μέρες μας, μέχρι την τελευταία.»
Ποια λειτουργία της γλώσσας (δηλωτική/κυριολεκτική ή συνυποδηλωτική/μεταφορική) αξιοποιείται

στο απόσπασμα (μονάδες 5); Τι επιτυγχάνεται ως προς το ύφος λόγου και το επικοινωνιακό αποτέλεσμα με τη συγκεκριμένη επιλογή (μονάδες 10);

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις την ψυχολογική κατάσταση στην οποία βρίσκεται το ποιητικό υποκείμενο, σύμφωνα με τα νοήματα που εκφράζονται στο Κείμενο 2. (μονάδες 10) Συμφωνείς ή διαφωνείς με τους συλλογισμούς που κάνει και γιατί (μονάδες 5); Να αποδώσεις την ερμηνεία σου σε 100 – 150 λέξεις.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η αύξηση του προσδόκιμου ζωής υποχρεώνει την κοινωνία να αλλάξει τις αντιλήψεις της για τους ανθρώπους διαφόρων ηλικιών. Ένας ηλικιωμένος μπορεί πλέον να έχει ιδιαίτερη πνευματική διαύγεια και να βρίσκεται σε εγρήγορση, ακόμη και στο τέλος της ζωής του. Για αυτό, με τη συνδρομή και της Ιατρικής δεν πρέπει ποτέ να σταματά να διεκδικεί μία καλύτερη ζωή.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- «να κρατήσουμε την εμφάνιση ενός 40χρονου ή μιας 40χρονης...»
- «με τις ρυτίδες τους, τις ασθένειες, την κόπωση και όλες τις άλλες...»
- «Πολλοί άνδρες και γυναίκες λόγου χάρη μετά από κάποια ηλικία...»
- «η μεταχείριση που λαμβάνουν σε ορισμένα σπίτια, για παράδειγμα, απέχει μακράν του επιθυμητού»
- «Σκεφτείτε τη μάθηση, τη μελέτη, τη διδασκαλία...»

Με τη χρήση παραδειγμάτων επεξηγείται καλύτερα το νόημα όσων υποστηρίζει ο Π. Μπρύκνερ. Οι απόψεις του τεκμηριώνονται και ο λόγος του γίνεται εύληπτος και σαφής. Το ύφος του κειμένου καθίσταται απλό και οικείο.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Στο απόσπασμα αξιοποιείται η συνυποδηλωτική λειτουργία της γλώσσας, η οποία προσδίδει αμεσότητα στον λόγο. Απευθύνεται στο συναίσθημα και την φαντασία του αναγνώστη κι έτσι κινητοποιεί το ενδιαφέρον του, τον διεγείρει συναισθηματικά και του προσφέρει αισθητική απόλαυση.

Ο αποδέκτης του μηνύματος προβληματίζεται για το γεγονός ότι η πνευματική διαύγεια εξακολουθεί να συνοδεύει τον άνθρωπο και σε μεγάλη ηλικία, οπότε ευαισθητοποιείται προς την τρίτη ηλικία, προκειμένου να την αντιμετωπίζει με μεγαλύτερο σεβασμό.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε διαπίστωση από τους/τις μαθητές/τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί/ τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Ο μαθητής μπορεί να περιγράψει τη συναισθηματική κατάσταση του γέρου αναφέροντας συνοπτικά το περιεχόμενο κάθε στροφής:

- Ο γέρος παρουσιάζεται σκυμμένος πάνω σε ένα τραπέζι στο περιθώριο ενός γεμάτου με κόσμο καφενείου, μόνος με μοναδική συντροφιά μια εφημερίδα (Στροφή 1).
- Βρίσκεται σε μία άθλια ηλικία και ζει την περιφρόνηση της κοινωνίας ενώ αναλογίζεται τη ζωή του και τα πράγματα που δεν χάρηκε όσο ακόμη ήταν νέος και μπορούσε (Στροφή 2).
- Έχει συνειδητοποιήσει το πόσο γέρασε αν και δεν μπορεί να καταλάβει το πόσο γρήγορα πέρασαν τα χρόνια (Στροφή 3).
- Σκέφτεται πως η Φρόνηση την οποία πάντα εμπιστευόταν στην ζωή του και η οποία καθόρισε την όλη του συμπεριφορά ουσιαστικά τον ξεγέλασε, γιατί τον έκανε να αναβάλλει σπουδαία πράγματα στη ζωή του, τα οποία ποτέ όμως δεν πραγματοποίησε (Στροφή 4).
- Θυμάται την εγκράτεια και τον αυτοέλεγχο που επέδειξε σε όλους τους τομείς της ζωής του θυσιάζοντας χαρές και ευκαιρίες να ζήσει πραγματικά. Τώρα όλα όσα στερήθηκε καταδεικνύουν το λάθος που έκανε και δεν τόλμησε να τα ζήσει (Στροφή 5).
- Όλη αυτή η διανοητική κατάσταση σκέψεων και αναμνήσεων τον ζαλίζει με αποτέλεσμα να τον πάρει ο ύπνος τελικά πάνω στο τραπέζι (Στροφή 6).
- Το ποίημα τελειώνει με ένα σχήμα κύκλου και το μόνο που μένει είναι ένα διάχυτο συναίσθημα θλίψης και ματαίωσης, αφού ο χρόνος δε γυρίζει πίσω. Πρόκειται για έναν άνθρωπο που διανύει μία ανώφελη περίοδο παρακμής και βασανίζεται με τη σκέψη ότι δεν έζησε τελικά όπως επιθυμούσε.

Θετικά αξιολογείται η δυνατότητα του μαθητή να εκφράσει με συντομία και σαφήνεια τη συμφωνία ή τη διαφωνία του σχετικά με:

- τον τρόπο που παρουσιάζεται από τον Καβάφη η τρίτη ηλικία: ως μία περίοδος θλίψης, κοινωνικής περιθωριοποίησης και γενικότερης ματαιώσης.
- το αν η λογική και η σύνεση, η αυτοκυριαρχία κι η εγκράτεια είναι πάντα σωστοί οδηγοί σε όλες τις περιόδους και τις εκφάνσεις της ζωής μας.

Γενικά, μπορεί να στηριχτεί σε όποιο θέμα, από όσα αναδεικνύονται στο ποίημα, επιθυμεί και να εκφράσει τεκμηριωμένα την προσωπική του άποψη.